ספר

דברי משה

על הלכות מילה ודיני פדיון הבן על פי סימני הש"ע יו"ד · אשר אסף וחידש המחבר מים התלמוד והפוסקים בחריפתו ובקיאתו ומשו"ת וספרים שונים עם דינים חדשים גם ישנים ·

ועל סביבו יחנה הפלפול לברר וללבן כל דין עם מקורו יין רקח עסים רמונים מש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים · לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא נלחום במלחמתה של תורה בחריפתו ובקיאותו ·

יכונה בשם

מלחמות ארי

עם השו"ת הנספחים וחידושים מלוקטים מדברי הפוסקים לברר וללבן דבריהם בפלפולים נחמדים לאמיתה של תורה :

כ"ז חובר מאת הרב הגאון החריף ובקי חסיד ועניו המנוח מו"ה **משה ארי** יכונה **אלטר** זללה"ה · אשר הורה לדק לעדת ישורון בק"ק באטשאן · מקום מולדתו · ולסוף ימיו נתקבל לאב"ד בעיר באקוי ושם מ"כ כ"ע ·

הובא לבית הדפוס בהשתדלות ובהוצאות בני הרב הגאון המחבר זצ"ל ·

לעמבערג

בשנת **תרל"ו** לפ"ק

בדפוס המשובח של הרב וכו' מוהר"ר **אורי זאב סאלאט** נ"י

Diwrei Mosche

Yerleg. J. J. Baraw aus Botnsany

Druk des U. W. Salat Lemberg 1876

הוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
חיים תשס"ז

הסכמות

הסכמת מדמו"ר הרב הגאון הגדול המריף המפורסם
פאר הדור והדרו שר התורה כולל החכמה
והמדע שמו נודע בקצוי תבל בקש"ת מו"ה צבי הירש
מורגנשטיין כ"י אבד"ק לבוב וגליל יש"ו

הן כתב לפני המופלג מ' יוסף יונה בהרב הגאון המצוה
מ' משה מרי' נ"ע שהי' אב"ד דק"ק בתקוי וכידו
ספרו של מר אביו הגאון ז"ל · וגם הראה לי הסכמות מגדולי
זמננו אשר היו יודעיו ומכיריו של הגאון המחבר ז"ל וגם
אנכי ראיתי מאיזה עלין לתרופה שהביא לפני כי ידיו היו
רב לו לשלשל ולפלפל בתוה"ק ולהוליא מעשה מידודין קודש
לליבוא מהרמוי כי נוגר תמנה יאכל פריו · אקוה כי מדיבי
עמנו אשר בלי הכסף ולי החכמה יתגוננו יהיו בעוזריו
ותומכי ידו של המופלג בן המחבר למען יוכל הפק זממו
הטוב לעבות נ"ר לנפש המת המי ונרחות שבר עוב בעמלו
וכשרון פעלו · והנני כו"ח ברכה לבבוד תוה"ק ולכבוד
הרב הגאון המחבר נ"ע · פה"ק לבוב יום ג' כ"ו סיון
תרל"ה ·

צבי הירש מורגנשטיין אב"ד דק"ק לבוב וגליל

הסכמת הרב הגאון הגדול שיר ועוקר הרים ·
חסידא ופריסא המפורסם בקש"ת מו"ה
יעקב שור אב"ד דק"ק יאס והמדינה

הנה כאן לפני המאים הנכבדים הה' הרבני המופלג
מו"ה חיים שמואל ומאיר הרבני המופלג מו"ה
יוסף יונה נ"י בני הרב הש"ג המריף ונקי ירא ושלם המפורסם
לשבח בקש"ת מו"ה משה מרי' יחונה אלעזר ז"ל שהיה
אב"ד דק"ק בתקוי · ובידם מיבור נחמד מבבוד אביהם ז"ל · ובקשה
אני הייתי מביר אותו זה שלשים שנה שהיה יגע בתורה
והיה לנא מלא ספרא בקי בכל הש"ס ופוסקים · ע"כ מלוה
גדולה שיביאו מידועיו היקרים לביה"פ לאיות נייח רוחא
לנשמתו הטהורה להיות שפתותיו דובבות בקבר · ומצוה גדולה
על מדיבי עמנו לתת כ"א לכסף מולא בבדי שיוכלו להוליא
לאור עולם מידועיו הנפלאים אשר יגע בהם כמה שנים
וכבי בעוה אני שמבתבי יעשה פרי בכל מקום בוא ויתנו
מקום לדברי הנאמרים בחמת לקבל הספר בכסף מולא
קנתי · דברי הכותב לבבוד התורה ולומדיה · יום א'
ה' ימים לחדש מנחם אב תרל"ד יאס ·

ישעי' מנזע היזחס ס ו ר אב"ד דק"ק יאס והמדינה

הסכמת הרב הגאון המופלא המריף ובקי המפורסם בקש"ת מו"ה משה תאומים נ"י
אב"ד דק"ק הארידענקא

הן הקריב לפני המבבר המופלג ירא ושלם מו"ה יוסף
יונה נ"י מק"ק בתעשלון בת"י של מר אביו ידיד ד'
ויד"נ כל מידועיו הרב המחה"ג הגאון חריף ובקי נגא
מלא ספרא חסיד ועניו המצות מו"ה משה מרי' המבונה
אלעזר זלה"ה אב"ד דק"ק בתקוי בחדיות מהלדיוות והשאיר אחריו
ברבה מידועים הרבה בנפ"ת ומיבור שלם מסודר על הל'
מילה ופדה"ב וסו"ת · ובקש ממני לתת עין ולב עליהו ·
וליתן הסכמתי להוליאם לאורה · והן בהאר עיינתי בחיבור
ההוא ראיתי דברים נבונים כולם הבונים חבו ממתקים
כלו מחמדים שלימות הפעולה תעיד על שלימות הפועל כי
יגע הרבה בתורה ומלא בדי מדתו וסברותיו הישרות הן
תולדות הניעה והשקידה · והן המחבר ז"ל מעודו לא מש
מחבל של תורה והיה מחבא אל הכלים וכמה פעמים דרש
דרש משה ואחרי נעשה שואל ממני באיזו עניינים הנוגעים
למעשה וכתב אני כמסתפק ושואל בלי שום מו"מ של
הלבה ובתוך ספרו זה אני רואה כי העמיק והרחיב בפלפול
עצום בעניני הלבה · אפס מרוב עצותבותו ורחמתו
הקודמת לחבמתו לא רצה להראות בהו והילו בהוריתא

משה תאומים חפ"ק הנ"ל בעהמ"ח שו"ת דבר משה מהדו"ק ותניינא

הסכמת הרב הגאון המפורסם חריף ובקי שמו נודע לתפארת בקש"ת מו"ה שלום עויבש נ"י אב"ד דק"ק בתעשלון

כבוד הרב הגאון המפורסם חריף ובקי שמו נודע לתפארת בקש"ת מו"ה
משה מרי' ליב יחונה אלעזר ז"ל אב"ד דק"ק
בתקוי שיה אחריו ברבה מיבור שלם ומחוכם על הלכות
מילה ופדה"ב וגם כמה שו"ת ופסקים בדיני הוראת מו"ה
והי' למראה עיני וראיתי כי יכלכל דבריו במשפט בהשכל
ומדמה לחסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא בפלפולי נחמד'
ויישרים לגומלי דעת · וכאשר ידעתי מאז דרכו בקודש
ובשודו בחיים חיותו חשקה נפשו הטהורה להפץ מעייותיו
חולה ולקובעם בדפוס אך כי נטרפה עליו השעה ויעל
מעם השמימה להתענג בנועם ד' · ואחרי פטירתו העיר
ד' את לבב בניו המופלגים מו"ה חיים שמואל ומו"ה יוסף
יונה נ"י למלאות רצון צדיק אביהם הגאון המצוה ז"ל
ולהביא ספרו לבית הדפוס ולהפיצו ע"פ התכל למען יהי'
נחי' לנשמתו הטהורה בג"ע ושפתותיו יהי' דובבות
בקבר כן אמרתי לפעלי טבא יאשר כחם וחילם · ות"ל
חפץ ד' בידם הלילה והוא קרוב לגאת הש' מביה"ד כלל
בהדרו · הנני לשמר את פני כל חכמי לב ורוח מדיבי בני
עמנו היו נא כתומכי ידי בני הרב המחבר הנ"ל והביאו
ברכה אל תוך בחיבם לקחת מאתם את הס' המחמד הנזה
בכסף מלא כאשר יוצא עליהם מאת בני הרב המחבר
הנ"ל · וכאשר כן מהרחוי לבשיב להם בעל כל גמולם
ופעולתם הטוב ונוגר תמנה יאכל פריו · וכל בתומך בידם
זכות אביהם המחבר המצוה ז"ל יעמוד לו להתברך משמי
מעונה בכל עבר ופנה ויזכה לעלות לגנון ברנה בבי"א ·
דברי המדבר לבבוד התורה ולבבוד הגאון המחבר המצוה
ז"ל · יום ג' כ"א בבת תרל"ו פה"ק בתעשלון :

שלום טויבש המופה"ק הנ"ל

מכתב תעודה

מאת כבוד קדושת אדמו"ר עט"ר הרב הגדיק המפורסם בוגינה קדישא עטרת דהורה - אספקלריא המאירה - מאיר הקודש שלבלת היוחסין - קדוש יאמר לו - ককש"ת מפוארר מו"ה **יצחק** שליט"א מק"ק באהס - אשר הופיע מהור קדשו לסייע להדפסת הספר הטוכחי

הנה נפקד נפקדתי מאת כבוד קדושת עט"ר הרב הגדיק מרן אדמו"ר שליט"א מפה לחודש-לבני עמנו אנ"ש הכמי לב אלופים וקציני אשר מה יקר וכבד אלו בהגלות נגלות לפניו כתבי הרב הגאון המפורסם ש"ת מו"ה **משה ארי'** זצלה"ה המבד"ק באקוי את אשר אסף והכינו מידושיו ופסקי הלכותיו על הלכות מילה ופדיון הבן ושו"ת שלו כי מעשיו היו רצוים ויסרים מסיד ועניו והולך בתום ורחתו קודמת לחכמתו - ורצון קודש מרן שליט"א להפיק מעיינותיו חוצה ע"פ חכל להדפיסם למען זכות נשמתו הטהורה בנ"ע ומהרתו לכל אנ"ש לחיותם מסיעין לדבר מצוה הזאת ולתמוך כיד בני הרב הנ' הכ"ל למען יוכלו להפיק מזימותם ולהדפיס מכתביו עליהו"ע למען יתברכו כברכה משולשת בני חיי מזונא רויחא וכאשר יזמר הדפסת הספר בני טוב יקבלו כבוד קדושת מרן שליט"א במחיר אשר יוסת ונתן מעות קדימה - וע"ז באתה"מ יום ה' ל"ה למסה"ר תרל"ד לפ"ק באהס -

אברהם מרדכי בנ"ל מבית קודש כו"ח בפקודת קודש עט"ר אדמו"ר שליט"א

הקדמת בני הגאון המחבר זלה"ה

פתח דבריו קרב מקרב לבביו קרבן תודה וברכ' לאל מרום ואיום שהגיענו עד ככה - לגמור את המלאכה מלאכת הקודש הדפסת המיבור ממרן אבינו הרב הגאון המרב ונקי חסיד ועניו המנוח מו"ה משה אריה זצלה"ה אשר היה מורה לדק לעדת ישורון בהטשקן כמה שנים ולסוף ימיו נתקבל לאב"ד בק"ק באקוי ע"ו - אשר הניח אחריו ברכה מיבור שלם על הל' מילה ופדיון הבן ונספחו אליו שו"ת וחידושים זה היה חלקו מכל עמלו בימי חלדו כי רק בתורת ד' הנה יום ולילה והקדיש עתותיו לתורה ולתשובה וכל מגמתו ותשקו לחדש חידושין בתורת' לאמיתה של תורה לא בעבור לקנות לו שם בשם הגדולים לגאון ולתפארת כי לא חפץ בכלה - ואשר כתב וחידש היה בהצנע לכת מעטתגותו אשר שמה מעצור לרוחו לבלי הוציא הזולה ידי עשתותיו היקרים ומערכי לבבו אף כי רבים חלו פניו להוציא האורה מפרי הבונתו להאליל עליהם מפרי שכלו לא האזין אליהם ולא הביט אזנו לדבריהם - ומעת אשר נלקח מאתנו מחמד עיניו מזר רחמיו ויעל משה השמימה בשמונה ימים לירח תמוז בשנת תרל"ג בעיר באקוי ע"ו נ"ש - הוא הלך למנוחות ואותנו עזב לאנחות ומכל הונו ורכושו לא השאיר אחריו לא כסף ולא זהב רק חידושיו וכתביו אשר היו לו שעשועיו המה היו לו למורשה אשר נפלו לו בנעימים - המרמו תהי זאת נחמתינו להוציא לאור עולם ספרו היקר לחרות בעט כרזל ועופרת למען יעמוד שמו וזכרו לדור אחרון כמאמר חז"ל על פסוק אנורה בהאלך עולמים וכי אפשר לדור בשני עולמים וכו' - ועוד בדבריהם ז"ל כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר והוא חיבור על הל' מילה ופדיון הבן עם שו"ת וחידושים הנספחים אליו עם הקדמה ארוכה בדברי אגדה המושך לבו של אדם וכסוף הספר שפתו איזה חידושי אגדה מאביו המחבר זצלה"ה - ושם הספר בקורלאי שמו **דברי משה ומלחמות ארי** לשמו וזכרו משה"ה אריה"ה הפנים דבר"ר משה"ה והוא נימי של משה"ה אריה"ה והמהו מסודר ע"פ סימני הש"ע יו"ד אשר אסף המחבר בעיונו מיס התלמוד והפוסקי' עם חידושי דינים שלו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא - ועל סביביו יצאו מלחמות האריי אשר נלחם האריי במלחמתה של תורה בפלפולים נחמדים לבאר כל דין עם מקורו ועם התשובות וחידושי' בדברי הפוסקים - ועבור חביבות המלאה שהיתה חביבה בעיניו כי הי' אומן מופלא פה באטשקן מקום מולדתו יותר משלשי' שנה - עבור זה נסבה שהעמיק והרחיב בהלכה זו כיד ד' הטובה עליו כך אמר לנו בפה קדשו - ועוד יש אתנו חידושי' בכתובים בלתי מסודרי' בשיטות הש"ס והפוסקים אחת הנה ואחת הנה - ולא הי' לאל ידינו לתת לכסף מנוח להוצאת הדפוס כי רבה היא להעלות המיבור המוכחי על מכבש הדפוס להוציאו לאור - לולי מבדו עלינו אוהביו הנאמנים ותלמידיו היקרים שותי מימיו מיקירי עיר באטשקן יל"ו ואנשים חכמים ונבונים ומקירי עיר באקוי יל"ו ובתוכם תלמידו המחבר ה"ה הרב הגדול מו"ה אהרן שמחה יבונה אלעזר ליבל נ"י אשר עודרו אותנו לאמר לנה אתם מחכים עלו והצליחו ועשו חיל להוציא פרי למעשהו וילדי תבונתו לפועל למען נתענג כמו ותהיה זכות לנשמתו הטהורה' ואנחנו נחלן הוגים לעמוד לעזרתכם בכל כחנו ומאדנו למען תוכלו להחל ולבצע את אשר תשכילו לעשות וד' יהי' עמכם להוציא לאור פרי מחשבותיכם ודבריהם אלה הכו שורש על תלמי לבביו ונתנו רוח בנו להרהיב עוז בנפשינו לעמוד המשא הכבד על שכמנו להעלותו על מכבש הדפוס ואזרנו כגבור אלינו בהשתדלות ועזר עליון הן בהעתקת הכתבים וסידורן והן בהוצאות הדפוס עד אשר הכינותם ובעזרת ידנו תלמידו הרב הגדול הנ"ל אשר עמד לימין לדקנו לסייע בסידור הכתבי' על מקומם לקרב אחת אל אחת והיו לאחדים - יהיה נמולו שלם מאלהי המערכה ויזכה לראות שכר טוב בעמלו תבלות לאל מורא עליות אשר עלתה בידינו להוציא לאורה בפאר ויופי כי לא תסבו על כסף מוצא למען יצא כליל בהדרו כאשר תחזינה עיני הקורא :

ועתה קורא יקר אל תחשוב עלינו מחשבות און לשית עלינו חטאת לאמר המבלי אין ספרים בתוכינו בשות ספרים הרבה אין קץ מי ביקש זאת מידכם אם לא כי מעתתם לקנות לכם כבוד ותפארת - תדעו נאמנה כי לא כן הוא חי"ו לא בחלב חפצנו ור' היודע ועד כי אך מערת בוונתינו למען אליב שם תבינו למזכרת עלא וזכרו לא ימות לדור אחרון - ועוד זאת נבקש מאת כל מעיין בספר הטוכחי אף אם המצא תמצא איזה שגיאה או סתירה ועטות חי"ו אל יחלה חי"ו בהמחבר רק בשגגת המעתיק ובסידורן או בנ"ש ויהי' נסתר חי"ו עי"ז בוונת המחבר ז"ל - ובסוף הספר עשינו לזה הטעות כפי כחנו ודעתנו וכל מי שידין את המחבר ז"ל ואותנו לכף זכות מן אשמים ידונו אותו לזכות -

ועתה בפינו פרושות השמים להודות לאל חסדו על כל הטוב אשר גמלנו להחל ולגמור את מלאכתינו מלאכת הקודש - וזכות אבינו המחבר ז"ל יגן עלינו ועל כל המשייעים אותנו לזה להרמת קרנו ולהחיות פדות נפשינו ולאסוף פזורינו ולהשיב שבותינו לנחלנו במהרה בימינו ולהגדיל תורה ולהאדירה אמן - דברי אלה בני המחבר המחכים לישועת ד' בתוך כלל ישראל הכאים עה"מ יום ד' כ"ד ימים לחדש כסלו שנת תרל"ו פה באטשקן :

זאיים שמואל בה"ר הרב מו"ה משה אריה ליב זצלה"ה **יוסף יונה** בה"ר הרב מו"ה משה אריי ליב זצלה"ה

הקדמה

הרב הגדול מו"ה **אהרן שמחה** נ"י תלמידו של הרב הגאון המחבר ז"ל

הא לכם זרע ישראל · הלא לכם בני יעקב · ספר נמוד ועיים · זהב ורב פנינים · על הלכות מילה ופדה"ב · בקולמי שמו **דברי משה**

אשר הסתיר אחריו ברכה מו"ר הרב הגאון המפורסם מריף ובקי · מי תפיד מי עניו בקש"ת מו"ה **משה אריה המכונה מלבר** זלה"ה מלידי בחטשאן · הוא הגבר הוהם על התורה · וכמרי יתבשא לא מש מלהלו של תורה עם גודל שקידתו עד להפליא · גם בלילה לא שכב לבו מעודו יותר מחמשה שעות כאשר נזדקה מפיו מאשר כרה לי אזן לשמוע בלימודים · והיה בקי בש"ס ופפרי הראשונים והאחרונים · והיו שגורים על לשונו · וכל גדולי דורו היו מנשאים אותו ביתרון הכבר דעת · והגאון מופ"ה מברש"ק מבראד זצלה"ה כי אלי בהשובה אחת ובקש מעמדי להודיעו משלום הה"ג מ' משה אריה ז"ל · כי זה מ"ה זמן שלא כתב אליו דבר · גם הה"ג המובהק מ' משה אהרן עוריכם לא זז מחבבו וכימי עלומיו עבר דרך בחטשאן הגאון הנריף ומפורסם בעולם מ' רמוכן אבד"ק אדעס וכל הימים אשר נעלר שמה לא זזה ידו ממנו והמתיקו סוד בדברי תורה וחבב אותו עד למאד · וזה מעט בדברים אשר נפע לבוב והקבל פני הגאון רשבבה"ג מ' יוסף שהול נ"ז זצלה"ה · וכבוד גדול נתכבד אצלו עד לאחת · ואז הראה לו הספר הלז · ואחרד הה"ג לקראתו ובפיו מלא אם להסכמתי לריך מר הלא כל דברי כת"ה דברי אלקים חיים המה · והגאון המחבר היה מאד נחבא אל הכלים ובלבע לבת · ולא רלה לקבות לו שם בשם הגדולים אשר בארץ והיה שמח בחלקו בעל כל הון וקיים בלחמת עוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף · אמנם כאשר חברו עליו תלמידיו וגבירי עיר בחטשאן ואבי מורי בתוכם כי הי' ריע אהוב לו ונתנו בו עיניהם לאמר שמלה לך קצין מהיה לנו לא יכול להבל פניו מהם ומאות לסם ותשעה שנים הי' שמה לרב · ובעבותות אהבה מנשקוהו אחרי זאת ולכבדי עירנו פה בחקרי ונתקבל לאב"ד ואחרי יבד על כסא הרבנות פה חמשה עשר שנים סגר את ימיו ונשמתו הטהורה עלתה השמימה ביום הי' מ' חמות התרל"ג ז"ע · וכתביו אלה המה לבד היו עזבונו לא כסף ולא זהב · והנה בניו המופלאים הרבני המופלא מ' חיים שמואל והשני הרבני המופלא מ' יוסף יונה הבילו אותם אלי ואני דרשתי אותם ואקרתי אותם כיד ד' הטובה עלי :

גם ההקדמה מאת הגאון המחבר בחידושי אגדה המושך לבו של אדם כמעיין כי אחריו כל אדם ימשוך חכות הגאון המחבר עמד לי שנתעוררתי ע"פ דברי קדשו בכמה הערות ובשם קונטרס נפש חיה כניתיו :

ואת זאת אבקש מאת כל מעיין וחוקר דורש ובוקר לבל יעבור על דברי הספר הלזה בעל גאלים וכמתנגנים כי כל דבריו בחזקת בדוקים · ובה הי' דרכו להסתיר רעיון בשנב במלות קלרות · ראה הרואה בעין חודרת והדבר אשר יקשה על המעיין הנני על המשמר ואת אשר יהיה בכחי לפרש ד"ק אומר הנב · ובקבלתי עלי לחובה להגדיק את הגדיק דמעיקרא · כי זו תורה שלמדתי אלו בקביעות יותר משנה שנים · וגם אחרי שנפרדתי ממנו על הרבנות לק"ק בחלילה זה שבע עשרה שנה הנשתי את ספיקותי אליו · כאשר עליהם רמז בהתשובות לסחלילה ואלי הי' כתוב · אמנם גודל עטותתותו שלא רשם שם השואל :

ועוד התחיל לחבר על ספר או"ה דברים נפלאים ואחרי שכתב כמה דפין נקרא בקריאה של חבה ומשה עלה אל האלקים · והנה אחרי שינעתי בהלי מילה ע"פ דברי קדשו של המחבר אמשוך מעט בדברי אגדה במלוה ראשונה שביתנה לאחע"ה שהקשו בולם למה היה לו להתיען עם ממרא · וגם הלשון שנתן לו עלה על המילה תשמע שהי' איזה התחכמות בדבר שהי' לריך עלת חכם · ועוד הקשו בולם כיון שקיים אברהם כל התורה גם קודם שנלטווה ומאי שנא מילה ומה שחילו שרלה לחיות מלווה ועושה זה אינו דהי' דמלווה ועושה שכרו גדול כמ"ש רש"י אבל אברהם אביו נקרא אוהבי והאוהב עובד עלא ע"מ לקבל פרס וא"כ לא הי' אלו שום מילוק בין מלווה ועושה לאינו מו"ע · אולם נכון הדבר דנראה דבאמת לא הי' יכול אברהם אביו ע"ה למול קודם שנלטווה דעל הפסוק המול ימול דרשו כמה ע"ז דף כ"ו דאברי שהיו מימול פסול למול דהמל הוא שימול ואפילו למ"ד דערל שמתו אחיו ממתת מילה כשר למול עיין בש"ע סי' רס"ד משום דעכ"פ בכלל ואתה את בריתי תשמור הוא אבל קודם שנלטווה דלא הי' נמי בכלל ואתה את בריתי תשמור וא"כ מה דהשיג אאע"ה כל המלות ברוח קדשו וגם מילה בכלל אבל כיון דלא הי' בהפשרי כלל לקיימה ואם ימול א"ע הוי כעי' הפסולים למול ולא יוכל לתקון אח"כ משא"כ שאחרי מלות כמו תפילין אף דדרשו נמי מי שהוא בקשירה ה"ה בכתיבה מ"מ כיון שלא נלטווה באמת לעולם לא איכפת לי' כלל משא"כ מלות מילה · והנה כשאח"כ נלטווה והי' אז בכלל ואתה את בריתי תשמור כמו מי שמתו אחיו מ"מ וכן בלבה את אבל אסיד גדול היה אח"ש ולא לקיים גם המל ימול וכמו דדרש בחמת ר' יוחנן דהמל דוקא הוא שימול והוא לא הי' ימול מקודם וכזה אתיען עם ממרא שהי' תלמידו של אאע"ה בחכמה איך יעשה והוא נתן לו עלה זאת שימול מ"ע ואם הקב"ה יסייע מ"כ ממילא יולא בזה גם הסברא דהמל ימול · וכן הוה דהקב"ה סייעו כי נהה לאוהב באאע"ה לעשות המלוה בכל הפרטים · וכזה מתוקן הכל ודוק :

ויש להאריך עוד בהמשכת דברי המדרש ומקראי קודש ויסתגר בעת בזה · אלה דברי הכותב בחחילה מ' אריר תרל"ה פה בלא קו"ר

אהרן שמחה מבוסה **אלטר ליבל** חופ"ק הכ"ל

הקדמת א"א הרב המחבר ז"ל

א בנדרים פ"ג ר' ישמעאל אומר גדולה היא מילה שי"ג בריתות נכרתו עלי' ר' יוסי הגלילי אומר גדולה היא מילה שדוחה את שבת החמורה וכו' וכ' הרי"ף שם וז"ל יש לתת טעם לשבח על מה דוחה שבת שקדמה במעשה בראשית ונראה לפעניד לפי שהשבת תלוי במילה נמצאת המילה גדולה כיון שהשבת תלוי בה והענין הוא דקיי"ל עכו"ם ששבת חייב מיתה וכדי לבא לקיום שבת צריך שיהי' התום באות ברית קודש להורות כי מבני ישראל המה ואם כן אם אין מילה שהוא הוראה על הישראלי א"א לשמור שבת כי אדרבה הוא חייב מיתה אם ישבות וכיון שמתוך המילה הוא בא לכלל שמירת שבת לכן מהראוי שתדחה מילה את השבת כי כ"ז שאין מילה אין בא לכלל שמירת שבת עכ"ד ובמדרש רבה ויקרא פכ"ז וכ"ה בזוה"ק פ' תזריע בר"מ שם ר' יהושיע דסכנין בשם ר' לוי אמר משל למלך שנכנס למדינה וגזר ואמר כל האכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחלה כך אמר זהקב"ה לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת שאין ימים בלא שבת ואין מילה בלא שבת הה"ד ומיום השמיני והלאה ירצה עיי"ש הרי דלמצות מילה צריך לקבל פני שבת תחלה ואולי יש לפרש בזה דברי המכילתא הביאו רש"י ז"ל פ' בא ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ד"י גבי פ"מ הי' ר' מתיא בן חרש אמר ואראה והנה עתך עת דודים הגיע שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל ולא הי' בידם מצות ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה שנאמר גם את בדם בריתך שלחתי אסוריך וגו' ושהיו שטופין בע"ז אמר להם משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה · והנה המאמר הזה לא סיפא רישא דאכתי אמאי הקדים דוקא ד' ימים קודם וגם בפסוק בדם בריתך שלחתי אסוריך נראה דעל ידי מצות מילה לבד נגאלו אך ידוע שהיו אז משוקעים במ"ט שערי טומאה · והקב"ה רצה להכניסן לשערי קדושה ובירושלמי פ"ג דתענית ה"ו איתא אמר הקב"ה אם אני מניח את ישראל כמות שהן הם נבלעים בעכו"ם אלא הריני משתף שמי הגדול בהם עיי"ש ולזה נתן להם מצות מילה שע"ז הם דבוקין בקדושת שמו ית' כמ"ש הרי"ף בע"י והוא מתיקוני זוה"ק מי יעלה לנו השמימה הוא ר"ת מילה וס"ת הוי"ה דעל ידי מצות מילה דבוקים בקדושת שמו ית' וכ"כ הב"ח סי' ר"ם ויש לרמז בפסוקי תהלים פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו היינו בעת שפדם ממצרים צוה להם על המילה לפי שקדוש ונורא שמו ורצה שיהיו דבוקים בקדושת שמו ית' כנ"ל :

אמנם למצות מילה צריך לקבל פני השבת תחלה ועכו"ם ששבת חייב מיתה והטעם כ' ביפ"ת לפי ששבת עפ"י המזל יום עצבון ושממה והשובת בו ה"ז מורד במזל · אמנם בפסח מצרים שהי' מקחו מבעשור כתבו הטעם לפי שהמצרים הי' עובדים למזל טלה וגם ישראל היו משועבדים תחת אותו מזל · אך כאשר צוה ית' לקחת צאן של מצוה ולקשרו עד עת שחיטה בזה הוציאם מתחת המזל אדרבה המזל קשור בידם עיין במפורשים הביאם בסיי"ע סי' ת"ל. ומעתה אם יצאו מתחת המזל אפשר לשמור שבת כהלכתו ולא שייך דמורד במזל ועי"ז הם מקבלין פני המטרונא ועי"ז קיימו מצות מילה כתיקונה וגם השומר שבת אפי' עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו · ולזה הקדים לקיחתו ד' ימים כי כתבו דעשור לחודש הי' אז בשבת והוא הטעם שנקרא שבת הגדול כמבואר בסי' ת"ל וקבלו אז פני המטרונא דבלא זה קיי"ל גוי ששבת וכו' ועי"ז זכו למצות מילה כתיקונה וגם מחל להם על ע"ז ·

אבל לגרום הילאה ממצרי' י"ל דהי' די למצות מילה לבד כמ"ש בדם בריתך שלחתי אסוריך · אך הי' צריך להקדים קיחת הפסח כדי שתהי' המילה כתיקונה כנ"ל ·

ב ואולי לזה הקדים בצוותו ית' לאברהם אבינו מצות מילה הקדים השם אל שד"י · ועיין במד"ר מ"ש בזה · אמנם ידוע שהאוה"ע אשר הם תחת המזל הקדוש ברוך הוא מתנהג עמהם בדרכי הטבע לא כן עם בני ישראל דע"י מילה ושבת יצאו מתחת המזל ועל ידי מילה חתם אות בבשרינו כי יצאו מכלל בני נח כמ"ש הרי"ף הנ"ל לזה הזכיר השם אל שד"י כי שם זה מורה על שידוד המערכה כמ"ש חז"ל ועל ידי מצוה זו יהי' הנהגתינו למעלה מהטבע · ולזה נכון דבריהם ז"ל במדרש רבה קהלת סי' י"א והוא בעירובין ד"מ בקצרה תן חלק לשבעה אלו ז' ימי שבת וכו' וגם לשמנה אלו שמנה ימי מילה דכתיב וישם פניו אל ברכיו ולמה בין ברכיו אלא אמר לפני הקב"ה רבש"ע אפילו אין ביד בניך אלא שתי מצות מילה ושבת כדאי שתרחם עליהם עכ"ד שם לפי שהי' אלישע צריך להחיות בן השונמית והי' צריך לנס למעלה מהטבע ועל ידי זה עורר עליו רחמי שמים והזכיר בתפלתו מצות שבת ומצות מילה דעל ידי זה יצאו עם בני ישראל מתחת המזל ויכולים לקבל חסדו ית' מהנהגתו אשר הוא למעלה מדרכי הטבע והוא ית' יכול לשדד משערי השמים ולבאיהם לצורך עמו בני ישראל ותפלתו עמדה לו ואולי לזה התפלל חזקי' מלך יהודה בחליו והטוב בעיניך עשיתי ואמרו חז"ל שגנז ספר הרפואות כדי לתלות בטחונם בהקדוש ברוך הוא והרמב"ם ז"ל בפיה"מ פסחים פ"ד תמה אמאי גנז ספר רפואת הטבעי עיי"ש :

אמנם המפורשים כ' דעל ידי שסמוך גאולה לתפלה נתקן כח התפלה כדבעי לזה גנז ספר הרפואות שא"ל אפי' לרפואה הטבעית עיי"ש · והנה אמרו חז"ל עד חזקי' לא הוה אינש דמתפח ואם כן הי' צריך חזקי' לנס למעלה מהטבע ולזה הזכיר בתפלתו שגם הוא גנז ספר רפואות ואינם צריכין לשום רפואה טבעיית רק הכל ימשך על ידי התפלה ואפי' דברים שהם למעלה מן הטבע ואולי לזה אמרו ז"ל בברכות דחזקי' לא תלו לי' בזכותי' עפ"י מ"ש המפורשים בביאור דברי הש"ס פ"ג דתענית בסורא הוי דברתא בשבבותי' דרב לא הוי דברתא סבור מיני' משום זכותי' דרב וכו' דמלתא זוטרתי היא לגבי רב אלא משום האי גברא וכו' עיין בנזה"ק מ"ש בזה אמאי לא הועיל באמת זכותא דרב עיי"ש עוד באמרו דאדרבה אם הצדיק היא במדריגה גבוה א"א להמשיך על הדור דברים קטנים עיין ער"ג ח"ב דע"ג ודס"א עיי"ש ואם כן חזקי' שהיתה עבודתו למעלה מהטבע כנ"ל שגנז ספר רפואות הטבעים ועי"י זה רצה להמשיך ע"ע רפואה למחלתו שהוא נס למעלה מהטבע אז דלא הי' איש דמתפח אמנם באמת מן הוא והלאה אשר הושם בטבע שכל חולה יתרפא אם כן הי' רפואת חזקי' טבעי · ולזה לא תלו בזכותו כמ"ש הנ"ל דהצדיק שעבודתו גבוה אינו יכול להמשיך דבר קטן ותלו לו בזכות דוד שהבטיחו הקב"ה תהלים פ"ט אם יעזבו בניו וכו' לא יסיר חסדו מהם כ"ש חזקיה אשר לגודל מעלתו ועבודתו שהי' גבוה לא נענה בזכותו כי עבודתו הי' הכל למעלה מהטבע כנ"ל ורפואה שלו הושם בטבע אז שכל חולה יתרפא :

ג ויש להבין עוד אמאי תלוי מילה בקבלת פני שבת תחלה עפ"י מה שכ' הרי"ף בנדרים שם דעל ידי חטא אדם הראשון נעשה הערלה עיי"ש ואם כן המילה לתיקון

הקדמת המחבר

לתיקון חטא אדם הראשון וידוע דתיקונו על ידי שבת
הוא כמ"ש במדרש רבה שאדם הראשון כשעשה תשובה
אמר מזמור שיר ליום השבת וכבר ביארתי בחידושי אגדה
ע"ז האופן דהנה הער"ג בדרוש לשבת תשובה דף קנ"ב ע"ב
בביאור הפסוק החפץ אחפון וגו' כ"א בשובו מדרכיו
שובו שובו מדרכיכם הרעים שכפל שובו שובו מדרכיכם
עפ"י דברי הגל"ח ברכות מיכאל באחת גבריאל בשתים
דהשב מאהבה די לו בפ"א תשובה והזדונות נעשו כזכיות
והשב מיראה צריך לעשות ב"פ דפ"א נעשו הזדונות שגגות
וצריך לשוב עליהם פ"ב והנה השב בשעה שדרכיו מוצלחין
ודאי תשובתו מאהבה ודי בפ"א אבל אם שב כשאין מצליח
דרכיו ודאי תשובתו רק מיראה לז"א בשובו מדרכיו היינו
כשעדיין דרכיו מוצלחין די בפ"א וסיים שובו שובו שתי
פעמים מדרכיכם הרעים היינו שהם רעים ואינם מוצלחין
צריך ב"פ עכ"ד ז"ל ואולי לזה בר"ה שתי הימים יומא
אריכתא כי צריך שני פעמים משא"כ בשאר י"ט ויש לפרש
פסוק זה עפ"י מה שכתב בסיע"ח בראשית אות ט' ביאור
אמרם ז"ל הרשעים מהפכים מדת הרחמים למדה"ד לפי
שאמרו ז"ל אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה אלא
פוגע תחלה בממונו אולי ישוב וכשאינו שב פוגע בגופו .
ואם כן כ"ז אם שב לאחר שנפגע בממון ובנים ואינו נפגע
בגופו אז ניכר מדת רחמיו ית"ש אבל כשאינו שב וסופו
לפגוע בגופו אם כן נהפך מה"ר למדה"ד שפגע בחנם
בממון ובניו עכ"ל . וזה לוח הנביא ע"ה שובו שובו
מדרכיכם הרעים היינו כשאין דרכיכם מצליח כמ"ש ער"ג
וכבר פגע מה"ד בממון ולמה תמותו ויתהפך מה"ר
למה"ד ויש לפרש עוד עפ"י אומרם ז"ל היכי דמי בע"ת
וכו' באותו מקום ובאותו אשה ובאותו זמן והרמב"ם ז"ל
פ"ב מתשובה כ' התשובה הגמורה וכו' באותו מקום וכו'
ובש"ס שם אמר כל שבא דבר עבירה לידו פעם ראשונה
ושני וניצול ממנה וברמב"ם ז"ל לא כתב רק שבא דבר
עבירה לידו וניצול משמע רק פעם א' ובש"ס שם אמר
שבא לידו פעם ראשונה ושני וכבר עמדו מפרשיו ז"ל
בזה והנה בדקדוק לשון הרמב"ם שכ' התשובה גמורה
שבא לידו וכו' משמע שבעצם התשובה אין בה חסרון וכן
סיים שם זהו בע"ת גמורה משמע שמדבר מעצם התשובה
ולא מאדם השב שהרי לא סיים זהו בע"ת גמור שהיה
משמע שמדבר מאדם השב ובש"ס אמר ה"ד בע"ת משמע
שמדבר מהאדם ודבר זה טעמא בעי וי"ל דבאמת בשב
פ"א אין החסרון מעצם התשובה ונקרא בע"ת גמורה שבגוף
התשובה אין בה חסרון רק דגברא עדיין לא מיתקן עד
פעם הב' והענין הוא דרש"י ז"ל ביומא שם כ' דבעינן באותו
מקום ובאותו זמן כי היכי דליהוי דומה מכל וכל לשעה
שעבר העבירה ויצרו תקפו כבראשונה וכו' :

ולכאורה אינו מובן דאפילו באותו מקום ובאותו
זמן אינו דומה מכל וכל לשעת העבירה
ע"פ מאי דקיי"ל ביו"ד סי' קצ"ו דכלה שנכנסה לחופה
ופרסה נדה קודם שבא עליה אסורה להתייחד עם בעלה
בלא שומר אבל אשתו נדה מותר להתייחד עמה . והטעם
כתבו הפוסקים דבכלה כיון שמעולם לא בא עליה יצרו
תקפו משא"כ באשתו כיון שכבר בא עליה אין יצרו תקפו
כ"כ ומותר להתייחד בלא שומר ע"ש . וא"כ בעבר עבירה
ח"ו בשעת עבירה שמעולם לא בא עליה ואז יצרו תקפו
משא"כ בשעת תשובה באותו מקום ואותה אשה שעכ"פ
כבר בא עליה ואז אין יצרו תקפו כ"כ ואיך כתב רש"י
ז"ל דבאותו מקום ואותה אשה דמי מכל וכל לשעת עבירה
ועוד לפי מאי דקיי"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו
א"כ בשעת עבירה קודם שעבר היה יצרו תקפו משא"כ
אם כבר עבר ואז אין יצרו תקפו כ"כ דכל הגדול מחבירו

וכו' וא"כ אינו דומה מכל וכל לשעת עבירה דאז הי' יצרו
גדול . אמנם קי"ל במקום שבע"ת עומדים צדיקים גמורים
אין עומדים שם ובמק"א ביארתי ע"פ מ"ש הרמב"ם ז"ל
פ"ג מתשובה כל אדם יש לו זכיות ועונות ומי שזכיותיו
מרובין נקרא צדיק ועונות מרובין נקרא רשע ומחצה על
מחצה בינוני ע"ש בפ"ג . והנה קיי"ל במסכת ר"ה שהקב"ה
מעביר ראשון ראשון ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא
רובא עונות מצטרפין בהדי שתי עונות הראשונות וא"כ
בגדר צדיק שיש לו רוב זכיות ומעט עונות א"כ אם שב
על מעט העונות ונהפכו לזכות עכ"פ אותן שתי העונות
שהעביר עליהם הם אינם נחשבים לזכיות כיון שגם לעבירו'
אינם נחשבין כיון שמעביר אותם ראשון ראשון משא"כ
ברשע דאיכא רובא עונות דאז מצטרפין גם שתים
הראשונות אם כן בשב עליהם נהפכו גם שתים
הראשונות לזכיות והרבה יש להאריך בזה ואכ"מ . ועכ"פ
האמת הוא דבע"ת גדול מצדיק גמור וא"כ בשב פעם
ראשונה באותו מקום ואותה אשה והתשובה אין בה
חסרון בעצמותה ואז הוא גדול מצדיק גמור וא"כ שבא
לידו דבר עבירה זו פעם שני' י"ל דנכונים דברי רש"י ז"ל
שדומה מכל וכל לשעת עבירה אעפ"י שבעת העבירה
שמעולם לא בא עליה יצרו תקפו משא"כ בשעת התשובה
מ"מ כיון ששב פעם א' והוא גדול מצדיק גמור וכל הגדול
מחבירו יצרו גדול ממנו וא"כ י"ל דבפעם שני' אעפ"י שכבר
בא עלי' יצרו תקפו דכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו
ובפעם ראשונה נכנס לגדר בע"ת והוא גדול מצדיק וא"כ
הרמב"ם ז"ל דמיירי מעצם התשובה ובניצל פעם אחת היא
התשובה שאין בה חסרון ומה הו"ל למיעבד אבל גברא
לא מיתקן לפי שאינו דומה מכל וכל כמבואר בע"י ב'
פעמים אמנם בפנים יפות בפ' נצבים בפסוק ושבת עד
ה' וגו' ביאר הא דתשובה מאהבה זדונות נעשו כזכיות
ואיך נתהפך עון לזכות ע"פ מ"ש ספ"ק דקידושין מי שבא
דבר עבירה לידו ופירש ממנה נותנין לו שכר כעושה מצוה
והמפרשים כתבו משום דעל מחשבה רעה אינו נענש וע"י
מחשבת התשובה נעקר החטא לגמרי וא"כ כיון דעכ"פ
נעקר החטא ונחשב כאלו לא עשה א"כ הוי כאלו בא דבר
עבירה לידו בשעת החטא ופירש ולא עשה דנותנין לו שכר
כעושה מצוה ודפח"ח . וכ"כ בספר המקנה ספ"ק דקידושין
ע"ש . ומעתה בשב מאהבה דאז הזדונות נעשין כזכיות
כמבואר בש"ס פ' בתרא דיומא אפילו בפ"א דלעולם די
בפ"א ונעקר החטא ומיחשב כאלו בא דבר עבירה לידו
ולא עשאה א"כ בזה די בשב פ"א ומיתקן גברא דכאן אין
לומר שאינו דומה מכל וכל לפי שבשעת התשובה אין יצרו
תקפו דהא בשב מאהבה נחשב כאלו בא לידו החטא ופירש
ולא עשה ואז בשעת החטא שהוא ראשונה לו אז יצרו תקפו
ואפ"ה מיחשב כפירש ולא עשה לפי שע"י מחשבת התשובה
נעקר החטא לגמרי כמ"ש הנ"ל א"כ דומה ממש מכל וכל
לשעת החטא דהא מיחשב לו כאלו פי' ולא עשה החטא ושעת
החטא הוא ראשונה לו ויצרו תקפו . ולז"א בשובו מדרכיו
וחיה היינו בתשובה מאהבה די בפעם א' וסיים שובו שובו
מדרכיכם הרעים היינו מיראה כמ"ש בער"ג הנ"ל אז בעינן
שתי פעמי' ואולי י"ל דגם הרמב"ם הנ"ל מיירי בתשוב מאהבה
ודי בפ"א ובפנים יפות כתב שם בעבר ושנה דנענש על
המחשבה אין העון נעקר לגמרי ע"ש וא"כ לא מיחשב כבא
לידו ופירש ממנה ע"ש . ומעתה דון מינה דה"ה בע"ז דנענש
על המחשבה אינו נעקר החטא ואפ"ה אמרו כל המשמר
שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו וחזינן
דגם חטא ע"ז נתקן ע"י שמירות שבת כהלכתו וכ"כ בתיקון
שבת בשם הגאון בעל חק יעקב בספרו עיון יעקב בביאור
הש"ס פכ"כ כל האומר ויכולו וכו' וסר עונך וחטאתך
תכופר

תכופר וכי בסת״ם הנ״ל דעון מזיד וסר מתחלה הזדונות ונהפכו לשגגות ואח״כ וחטאתך תכופר וחטא שוגג היינו שאח״כ נמחקו גם השגגות ע״ש אות ג׳ וכ״כ בשם ס׳ פרי שבת ע״ש אות ה׳ דע״י שמירות שבת נהפכו הזדונות לזכיות ע״ש · והיינו כמ״ש בפנים יפות כיון דנמחקו השגגות בא דבר עבירה לידו ולא עשאה ונחשב לו לזכות ולזה אדה״ר דרלה לעשות תשובה ובעינן באותו מקום ובאותו זמן כנ״ל והוא כבר נערך מג״ע ואינו באותו מקום וכו׳ לז״א מזמור שיר ליום השבת ונדול כח השבת שנמחקו גם השגגות ונחשב כאלו בא לידו ולא עשאה ומיחשב אותו מקום ואותו זמן דהא פעם הראשון נחשב לו כלא עשה כמבואר ונתקבלה תשובתו וי״ל מחללו מחל לו איש על מחנהו וא״ל לאותו מקום ולדרכנו כאן מבואר ע״פ דברי הער״ג ז״ל שעלם הבריאה היה ע״ד זה שאה״ר יחטא א״כ הוי כנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דאין כאן חטא בפועל רק עכ״פ מחשבתו הי׳ לעבירה ופגם ממחשבה לבד וביאר בס׳ ער״ג כשעשה תשובה אמר מזמור שיר ליום השבת דתיקון חטאו הי׳ ע״י שבת דבשבת אין מחשבה והרהור פגם כלל ולכך דרשו חז״ל גבי שבת דיבור אסור הרהור מותר ע״ש ס״פ בראשית · ובזה יש לבאר במ״ש המפורשים בפסוק ויכל אלהים ביום השביעי הא כלה וגמר מלאכתו ביום השני ועיין פירש״י ז״ל גם מלת לעשות אין לו שום ביאור ועיין במפרשי התורה · אמנם י״ל דאמרו חז״ל בעבר ושנה הותרה לו ותמה הש״ם הותרה לו ס״ד אלא נעשה לו כהיתר והקשה בס׳ כפות תמרים איך ס״ד דהותרה ממש ותי׳ בשם ס׳ תאוה לעינים ע״פ אמרם ז״ל פ״ק דקידושין אם רואה אדם שאלו מתגבר עליו וכו׳ ויעשה מה שלבו חפץ ולפירש״י יעבור עבירה ממש וזה היה סבור המקשן במ״ש הותרה לו עכ״ד שם :

אמנם ידוע קושית הרמב״ם ז״ל על הידיעה והבחירה וכמה תירוצים נאמרו ע״ז ומקצתם תירצו ובתוכם גם הרב הקדוש בעל אוה״ח ס״פ בראשית דבדבר בחורי הוא ית׳ שולל ידיעתו ומעתה בעבר ושנה דעכ״פ נעשה לו כהיתר ובודאי יעבור שוב עליו כיון דכהיתרא דמי׳ לי׳ א״כ שוב אינו דבר בחורי דהא נחשב לו כהיתר גמור ואם הוא ית׳ כביכול אינו שולל ידיעתו דדוקא בדבר בחורי שולל כנ״ל א״כ הוי ס״ד דהותרה לו מחמת הידיעה ויש אריכות בכ״ז והדברים עמוקים מאד יאכ״מ · ונחזי באדה״ר דכוונת הבריאה היה שיחטא ומזה עכ״פ לא שלל ידיעתו ית׳ ועיקר חטאו לא היה אלא במחשבה · ועיין בס׳ תולדות יעקב יוסף פי׳ אמור דפ״א דידיעתו ית׳ אינו מכריח את האדם לעוב או למוטב · ומעתה אדה״ר שלא חטא אלא במחשבה ובמחשבה קי״ל דאינה מצטרפת למעשה א״כ מה שאמרו חז״ל דמבראשית הבריאה עד ביאת משיח במהרה הכל נוקב ויורד לתיקון חטא אדה״ר ומה כל הרעש כיון שהוא לא חטא אלא במחשבה לבד ·

אך מצינו ברז״ל כ״פ שאמרו מעלה עליו הכתוב כאלו עשה וביאר בס׳ ער״ג פי׳ בהר כי יש גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם ונדר המחשבה שבעולם זה הוא בעולם שלמעלה ממנו גדר מעשה · ולזה כשרוצין להעלות למדרינה יותר גבוה הוא באמת עשי׳ · ולז״א מעלה עליו וכו׳ עכ״ד שם · וידוע דבשבת הוא עליות העולמות א״כ הגם דבאמת אדה״ר לא חטא רק במחשבה לבד אך כשהגיע יום שבת נעשה מבחי׳ מחשבה בחי׳ מעשה · ויש לרמז זה בפסוקי תהלים קל״ט גלמי ראו עיניך ועל ספרך כי מזמור זה אדה״ר אמרו כמ״ש חז״ל לז״א כי גלמי ראו עיניך היינו כל הקורות אותי וכיון שלא שלל ידיעתו איך ועל ספרך כלם יכתבו היינו הדורות העתידין להיות איך צריכין לתקן חטאו ערש״י כיון שלא חטא אלא במחשבה כנ״ל ולז״א ימים יוצרו ולו א׳ בהם היינו יום השבת כפירש״י ואז יצא החטא לפועל מגדר מחשב׳ לגדר מעשה · ולז״א ויכל אלקים ביום השביעי אשר ברא אלהים לעשות היינו שבשבת נגמר גדר מעשה כנ״ל :

ד ועל דרך זה ביארתי במקום אחר מאמר הגמי׳ סנהדרין פ״ז שאל טורנוסרופס את ר״ע מה יום מיומים א״ל מה גבר בגוברין א״ל דמרי צבי א״ל שבתא נמי דמרי צבי א״ל הכי קאמינא מי יימר דהאידנא שבתא א״ל סמבטיון יוכיח בעל אוב יוכיח קברו של אביו יוכיח · פרש״י מי יימר דהאידנא שבתא שמא יום א׳ משאר ימים · ולכאורה גם ע״ז שייך התי׳ דמר צבי והוא ית׳ צוה אותנו במתן תורה לשמור יום זה דוקא · אמנם י״ל עפ״י מה שכי׳ בס׳ פר״ד בשם המדרש מעולם לא זזה שכינה מישראל בשו״ט אפילו בשבת של חול ופירש הכונה כי אין כל המקומות והמדינות שוות בענין כניסת ויציאת שבת לפי סבוב החמה ובמדינו׳ המערביות לירושלים מתאחר לבא ביאת שבת ובמזרחיות הוא להיפך לפי קירוב וריחוק מקום מירושלים ושבת האמיתי הוא בעת כניסתו ויציאתו בירושלים דוקא ושאר המקומות אעפ״י שאנו מוזהרין לשמור את השבת מבואו ועד צאתו בכל המקומות מ״מ כיון דבירושלים עדיין לא נכנס שבת או שכבר יצא נקרא אצלם שבת של חול כיון שבירושלים כעת הוא חול עכ״ד · ודברי המדרש הנ״ל מצאתי גם כן בזוהר הקדוש סוף פרשת קרח דף קע״ט ע״ב ולזה י״ל דשאל לו מי יימר דהאידנא שבתא כיון שאנו רחוקים מירושלים ובירושלים הוא כעת חול מאן לימא לן דהאידנא שבת דלמא אנו נגררים אחר ירושלים בכניסה ויציאתו והשיב לו ג׳ תשובות נצחיות מסמבטיון ובעל אוב וקבר אביו אע״ג ששלשתן אינם בירושלים דוקא מ״מ הסמבטיון שובת לפי כניסת ויציאת שבת באותו מקום שהיא ואינו נגרר אחר ירושלים וכן בעל אוב וכו׳ הכל לפי מקומו ושעתו ולזה שאל לו על שבת דוקא דמקדשא וקיימא אבל שאר המועדים בדידן תליא מילתא ואתם אפי׳ שוגגין וכו׳ בדידהו פשיטא דאין להם אלא מקומן ושעתן בכל מקום שהם ואולי יש לפרש בזה בזמירות ליל שבת כל מקדש שביעי וכי׳ כל שומר שבת כדת מחללו שכרו הרבה מאד וכו׳ איש על מחנהו ואיש על דגלו הכוונה כל שומר שבת מחללו איש על מחנהו ודגלו בכל מקום שהוא חונה בין סמוך לירושלים בין רחוק בכ״ז שומר יום שבת מחללו מבואו ועד צאתו בכל מקום שהוא חונה שם ולזה שכרו הרבה מאד עפ״י פעלו שפועל הוא ושובת ביום השבת מבואו ועד צאתו ואעפ״י שאינו שבת אמיתי לישוב ירושלים מ״מ כיון שפעולתו רצוי׳ לשבות באשר הוא שם חשבינן השכר לפי ערך הפעולה שלו ששובת מערב ועד ערב ואעפ״י שאינו באמת שבת האמיתי של ירושלים מ״מ עפ״י פעלו נמי שכרו הרבה מאד ולז״א כל שומר שבת היינו כל השומר בכל מקום שהוא שם שם שכרו הרבה מאד על פי פעלו ·

ולכאורה אינו מובן דאם השכר אינו רק עפ״י פעלו ואינו מוותר לו שכר יותר מפעולתו א״כ אמאי אמר שכרו הרבה מאד מה ריבוי שייך כאן כיון שאינו משלם לו רק עפ״י פעלו לבד ולהנ״ל נכון מאד שהקב״ה · קובע לו שכר עפ״י פעלו ששומר שבת מערב ועד ערב אעפ״י שאינו שבת האמיתי מ״מ כיון שפעולתו בשלימות לשבות בכל השבת אזי שכרו הוא כאלו שבת בשבת האמיתי וממילא שכרו הרבה מאד יותר מן הראוי דהא לגבי שבת האמיתי לא השלים עדיין פעולתו ואינו שובת בשבת האמיתי מ״מ שכרו הרבה כאלו שבת בכל השבת האמיתי וזהו עפ״י פעלו לפי פעולתו שעכ״פ שובת בכל המע״ל בכל מקום שהוא כאלו השובתין

בירושלים

בירושלים והשלים פעולת המע"ל בשלימות לפי מקומו ושעתו משכין השכר לערך הפעולה ולא לערך שבת האמיתי וממילא שכרו הרבה מאד כמבואר · וי"ל עוד שכרו הרבה מאד עפ"י פעלו עפ"י אמרם ז"ל כל המעבר את השבת נותנין לו נחלה בלי מערים · וי"ל הטעם עפמ"ש בק"ל פ' יתרו בפסוק שבת ימים תעבוד כי ששת ימי המעשה מרומז בעבי' ושבת מרומז בעולם המחשבה ולכך לא יבד האדם בשבת כי שבת עולם המחשבה ולא היה יכול להתנגות בעולם העש"ד עכ"ד · ויהיו דגדר העשיה הוא תחת נגול ומדה משא"כ גדר המחשבה הוא בלתי בעל נגול ולזה נותנין לו מדה כנגד מדה נחלה בלי מערים אחרים ממש אלא ממשך עיקר קדושת שבת שהוא גדר המחשבה לזה עולם העשיה:

אמנם מבואר בפרים יפות יתרו בפסוק זכור את יום השבת זכור בפה שבריאת השבת הי' נ"כ על ידי מאמר פיו ית' ובריאת המצוה היה ע"י מאמרו ית' ולזה אזה נם אותנו לקדש בפה עי"ש ואולו ית' הדיבור כמעשה כמ"ש בדבר ד' שמים נעשו רק עיקר כח המחשב' טמיר ונעיז בנלי' כמ"ש בס' ק"ל הכ"ל:

ואולי לז"ל מתנה טובה יש לי בבית נמ"ר דייקא היינו אור השבת דטובי' נעיז בנלי' · ואולי יש לפרש בזה והאכלתיך נחלת יעקב אביך שהוא נחלה בלי מערים שנמשך מכח המחשבה שהוא בלתי בעל נגול · אך איך יוכל למשוך כח המחשבה לזה עולם המעשה לז"ל כי פי' דבר כמ"ש בפרים יפות ונם השבת היה ע"י מאמר ואולו ית' הדיבור כמעשה לז"ל שכרו הרבה מאד בלי מערי' אך איך אפשר למשוך לעולם העשיה לז"ל עפ"י פעלו מוסב על השב"ת פועל שהיה בשבת היינו הדיבור על המצוה ואולו הדיבור כפעולה:

ה ומשבתי מעין לענין לבאר עוד דברים בקדושת שבת דסנכיה יפעי' אמר וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפציך ודבר דבר ונו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך שהוא נחלה בלי מערים שנמשך מכח המחשבה שהוא בלתי בעל נגול · אך איך יוכל למשוך כח המחשבה לזה עולם המעשה לז"ל כי פי' דבר כמ"ש בפרים יפות ונם השבת היה ע"י מאמר ואולו ית' הדיבור כמעשה לז"ל שכרו הרבה מאד בלי מערי' אך איך אפשר למשוך לעולם העשיה לז"ל עפ"י פעלו מוסב על השב"ת פועל שהיה בשבת היינו הדיבור על המצוה ואולו הדיבור כפעולה:

ה ומשבתי מעין לענין לבאר עוד דברים בקדושת שבת דסנכיה יפעי' אמר וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפציך ודבר דבר ונו' והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי' דבר כי אמרו חז"ל בפי' כ"כ כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מערים · וי"ל כי אמרו ז"ל ברים פ' חלק כי מדתו ית' ליתן העונש מדה כנגד מדה וי"ל הטעם כי בשרשה המדה העונש לפי ערך החטא אז יבין ע"י העונש ערך החטא ושב ורפא לו כמ"ש חז"ל ביבמות דס"ג ע"ב אמרו לו לר' יוחנן אתו חברי לבבל וכו' נזרו על נ' מפני נ' נזרו על הבשר מפני המתנות נזרו על המרחצאות מפני הטבילה וכו' עי"ש · אחר כך מצאתי בס' בית אפרים בהקדמה לחלק חו"מ שכ' טעם זה עי"ש · והנה הרמב"ם ז"ל בפיה"מ סוף ברכות בפסוק עת לעשות לד' הפרו תורתיך כ' ואם תמיד הפסוק על סדורו בשיבה העת להפרע ולהנקם יזדמנו סבות לבני אדם להפר דברי תורה כדי שיבא עליהם העונש במשפט ע"ש והוא דבריהם ז"ל סוף ברכות דהאי קרא מיירם מיפא לרישא ומרישא לסיפא עי"ש · ומעתה עפ"פ ידע ר"י העונש מהגזירות שנזרו ידע כי הם מעין החטא וזכ הוא מדתו ית' ליתן העונש מעין החטא כדי שע"י העונש יבין החטא ומי יודע ישוב · ויש לפרש בזה הפי' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל היינו שידעו להבין ע"י העתים עתים לעובה אז לרעה ח"ו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפסוק עת לעשות לד' וע"י העתים לטוב ולרע ידעו מה נעשה שע"י העתים לרעה ידעו החטא מעין העונש כי ע"י העונש הבא הבינו החטא שהוא מעין עונש זה וכן לענין הטובה מדתו ית' לשלם שכר מדה כנגד מדה וא"כ ע"י העתים הבינו מה שנעשה בישראל כמ"ש ר"י נזרו על הבשר מפני המתנות וכו' וכן לענין הטובה ידעו שיש בידם זכות המכוון נגד טובה זו כי כן המדה לשלם מדה כנגד מדה · והנה כמענג את השבת יש שני מיני תענוג כמ"ש בשדש"ם לנוח בו ולשמוח בו ולשמוח בחכל ושתה כל עדת ישראל יעשו אותו היינו שרוב ההמון מתענגים בתענוג אכל ושתה וכל עדת ישראל רובן בכולן מתענגין בדרך זה עי"ש ולתענוג זה יש נבול וקצבה כי נפש שביעה תבוס נופת ונם אם כי מענג את השבת לשמו ית' בכ"ז מענגים את עצמן כמ"ש בס' תויע"ו המשל בשם הבעש"ט ז"ל ז"ע · בכן מלך שבא לו מכתב מאביו והיה בכפר וכו עי"ש אבל למעלה מזה אותן המתענגים בלור קדושת שבת' וכל יעשם וכל חפצם להתענג על ד' ולא להנאת עצמן ותענוג זה הוא בלתי נבול ואין בו כדי שביעה ובכל עת ורגע משתוקק יותר ויותר בלתי נבול וע"ז מדתו ית' לשלם מדה כנגד מדה ומתנין לו נחלה בלי מערים · לז"ל כל המענג את השבת דייקא ולא מענג את עצמו אז נותנין לו נחלה בלי מערים · ולז"ל ובכדתו מעשות דרכיך ממצוא חפציך ונומר · היינו לענג את השבת ולא יהיה מעורב בתענוג זה למצוא חפציך היינו תענוני הגוף כי בכל התענוגים אינו מרגיש רק אור קדושת שבת שמא דקב"ה אז תתענג על ה' כי תענוג זה רק לשמו ית' והוא בלתי נבול ותכלית ולזה אמר והאכלתיך נחלת יעקב אביך נחלה בלי מערים כמדתו ית' לשלם מדה כנגד מדה וסיים כי פי ה' דבר דאמרו חז"ל ודבר דבר שלא יהי' דבורך של שבת כדבורך של חול וכ' בשלה"ק כי נם ית"ש נא בשבת מן הדיבור כי כל מה שפעל ועשה בששת י"כ הכל בהאמר עשה ובשבת שבת ויכפש מן הדיבור לזה נם אנחנו ביום השבת לא יהי' כדיבור של חול עי"ש ממצוא חפציך ודבר דבר שלא יהי' הדיבור של שבת כדיבור של חול ונם אנחנו בשבת מן דבור לבטלה לזה סיים כי פי ה' דבר ובשבת ימי בראשית כל מה שברא לא הי' רק בדבורו ית' עשרה מאמרות שבהן נברא העולם ובשבת נא מן הדיבור לזה נם אנחנו נשים מחשבה לפינו ביום המקודש ולא יהי' דבור של שבת כדבור של חול רק הכל קודש מקודש לבד ולזה י"ל בזמירות כל מקדש שביעי כראוי לו כל שומר שבת כדת היינו כראוי לכבד את השבת כדת של תורה ממצוא חפציך כמבואר רק להתענג על ה' כמבואר לז"ל שכרו הרבה מאד בלתי נבול ותכלית נחלה בלי מערים וסיים עפ"י פעלו כמו שפעולתו הי' רק להתענג על ה' ודבר זה הוא בלתי נבול ותכלית לזה נותנין לו שכרו מדה כנגד מדה ושכרו הרבה מאד נחלת יעקב אביו ·

ו עוד אמרו חז"ל בקדושת שבת במד"ר פ' דברים לפי שהי' משה מתירא אוה"ע אינם מוזהרין על השבת שמא אם יאמרו את השבת אתה נותן להם פנים אמר הקב"ה אפי' כשהן שומרין כל התורה כולה הריני מסיגן לפניך מנין ממה שקרינין בענין ראה החיצותי תת לפניך את היום החל רש לרשם את ארצו ועי"ש מ"ש בביאורו בס' טע"ו מה"ת בפתי' מאמר ז' עי"ש ובפסיקות ·"ל כי יזוע שהגלחת ישראל במלחמה הוא בשני אופנים א' כשעושין רש"מ כמ"ש אם בחוקותי תלכו וכו' ורדפו מכם ממשה מלה ונו' והב' ע"י הסרת השכינה כמ"ש כי ה' מתהלך בקרב תחניך לתת אויבך לפניך וידוע שהסרת השכינה יוכל להיות אפי' כשאין עושין רצונו בשלימות כמבואר ביומא דכ"ז רע"א דל"ל הוא לדוקי לר"מ השמא בדי במאזן אתון דכתיב עוומאתם בשולי מ"ל כתיב אמי ה' השוכן אתם בתוך עוומאתם אפי' כשהן עומאין שכינה שרוי' עמהן והכל הוא בזכות אבות ומסרבע"ה לא ידע אם כולן עושין רש"מ כמ"ש פן יש בכם משפחה או שבט אשר לבבו פונה ונו' וא"כ לא נאחר לסם בנאמן המלחמה רק הסרת השכינה וירא שמא נם האומות ישמרו את השבת ומשה לסם פנים אפי' המבואר במדרש הביאו בספר"ד ואני מצאתי כן בזוה"ק סוף פ' קרח מעולם לא זזה שכינה בשבת ויו"ע אפי' בשבת

על חול וה"כ יהי' גם כחוה"ע הברמת הסליחה ולא יוכלו ישראל לנצח ע"י הברלת הסליחה והביא לו הקב"ה חפי' ישמרו כל התורה הריני מפילן בתוך הגלות ישראל ע"י הברלת הסליחה אלא כולן עושין רש"מ ומוצחין בזכות עצמן ונלמד ממנה שתמור בעניין רחה המילותי תת לפניך ומשה הי' כלל ישראל ואם לא היו עושין רש"מ ואין להם זכות עצמן רק זכות אבות לא היו רשאין לרחות כמ"ש בלוט אל תביט מחריך ופי' רש"י לפי שלא ניצל אלא בזכות אברהם ואז היו רשאי לרחות וגם משה הי' כלל ישראל וי"ל עוד עפ"י מה שכתבתי בפסוק הם לא ביד חזקה המלוך כיון שם שנים מע"ש רובו ככולו והאומות היו אז בא"י ואם ישמרו עוד את הסבת וש להם שנים מעש"ן ואתה משא פנים והביא לו הקב"ה אדרבה הוא המותנת להפילן לפניך דרש"י רים ברחשים פי' שמא יאמרו אומה"ע נסתים אתם לכך פי' מעשה ברחשים ברצונו נגל מהם ונתן לנו ולכאורה הוא נגד שורת הדין דהנותן מתנה לחבי רו אתם אין יכול שוב ליתנה לאחר - אמנם יש לומר דכאן הוא מכח דינא דמלכותא וכידו ליקח מזה וליתן לזה עי' רמב"ם פ"ד מה' מלכים ובהגמי"י שם בשם ר"ת אמנם כאומות אין הקב"ה מלך אלא מושל ואינו יכול ליקח מהם ואז"ל אם ישמרו כל התורה ואז גם עליהם מלך הם כן היא המותנת ליקח מהם מעשה דינא ד"ד ונלמד ממנה שכתב החל רש לרשת ואי' ירושה היא לנו מאברהם ואז גם האומות הקב"ה מלך עליהם כמ"ש חז"ל לאברהם אבינו הקנה להקב"ה שמים וארץ כפירש"י פ' חיי מתחלה אלקי השמים ואח"כ אלקי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות והי' אז הקב"ה מלך גם על האומה"ע ואפ"ה נתן הארץ לאברהם ולבניו והיא המותנת מכח דינא דמלכותא ליקח מהם ולתתה לנו כמ"ש בפ"ד

מה' מלכים ברמב"ם ובהגמי"י בשם ר"ת הנ"ל :

ז ומהמבואר נמעלה כי המילה הוא תיקון חטא אדה"ר יש לבאר קלת בדרך הפשוטי אם כי יש בדברי עמוקים בנו מה שכתבו הקדמוני' וכ"ה בזוה"ק בר"מ פ' תזריע שמותבין הערלה בעפר שהוא שורש הערלה כי בחטת עיקר קלקול אדה"ר נמשך מיסוד העפר לזה כשנתקלל אדם נפקדה האדמה גם היא על עונה אשר שתה מאמרו ית' תולא עץ פרי והיא הוליחה עץ עושה פרי כי האדם מוכר מן האדמה והאדמה סורה רע מה שביאתה מאמרו ית' ועי"ז הי' גם באדם כח הרע להטות ולזה דרשו חז"ל אחור לתעשה ברחשית וקדש לפורעניות כי אם הי' אדם קדם לתע"ב קודם שביאתה האדמה מאמרו ית' לא הי' אדם בא לידי הטא - ולפי שביא ברמת לחטא האדם לפי שמוכר ממנה לפיכך קלל את האדמה אחורה האדמה בעבורך שהיא היתה הגורם לחטא אלך ולכך אייס כי ממנה לקחת הייתו שאתה לקחת ממנה והיא סורה רע - אמנם להבין אמאי לא נפקדה האדמה תיכף על עונה עפ"י מה שכתב הרמ"ע ז"ל בס' ע"מ הובא בערי"ב ברחשית שהקשה כיון דמדתו ית' להעביר הראשון הראשון א"כ אמאי נעשה אדם הראשון עבירה ראשונה בשלמא נבי חוה הי' שתי עבירות הא' מה שאכלה בעצמה והב' מה שהסיתה לאדם משא"כ נבי אדם ותי' דמדה זו דמעביר הראשון אינו מהנ אלא אם הקב"ה דן בעצמו אך אמרו חז"ל כל שחבירו נעשה על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה ועי' חטא האדם נעשה אצל חוה עבירה שני' ולזה נפקד אדם הראשון גם על עבירה הראשונה עכ"ד כמו כן י"ל דבאדמה לא נתקללה תיכף דמדתו ית' דרך להעביר הראשון אך על ידי גרמתה חטא אדם הראשון מיקרי חבירו נעשה על ידו אז נפקדה גם היא כדברי הרמ"ע הנ"ל אמנם רש"י ז"ל פי' בפסוק ואיבה אשית ביניך וביו האשה דכונת הכתוב הי' כדי שיאכל האדם וימות ושא את חוה עייי"ם ואם

בחמת חוה לא תאכל גם אדם חי' יחיה דמעביר ראשון ראשון דהא חוה לא תענש על ידו :

אמנם יש לומר עוד ע"פ מ"ש הגאון ז"ל בספר תפארת יונתן בביאור מה שאמרה הנחש בשם שאין עונש בנעיבה כך אין עונש באכילה ועי"ז נתפתתה חוה הא חוה בחמת ידעה שלא נצטוו על הנעיבה - וכתב הוא ז"ל שבודאי ידעה שלא נצטוו על הנעיבה רק דהסתה היה דמ"מ הסורה הנעיבה בטעם סיג ומשמרת לתורה ודברי סופרים חמורים מד"ת אכל בחמת הא דוקא אחר שניתן הלה"ר והאדם עולה לחטוא צריך משמרת וסיג אבל קודם החטא שאין הלה"ר בעולם א"ל משמרת וסיג אדרבה כל המוסיף גורע עכ"ד - וא"כ זהו דעת רש"י ז"ל שכתב שבשעה שיאכל האדם וימות והוא ישא את חוה כיון שנתפתתה חוה לדברי הנחש להסית את האדם לעבור את פי ה' וגוף ההסתה הוא עבורה כמ"ש הרמ"ע הנ"ל א"כ נתחדש אז יצה"ר בעולם וצריך שוב משמרת וסיג לאסור גם הנעיבה כמ"ש בתפארת יונתן הנ"ל וא"כ בשאכל אדה"ר מיתחדש לשתי עבירות גוף הנעיבה מעשה משמרת וחמורים דברי סופרים יותר מד"ת כמ"ש בתי הנ"ל וגם גוף האכילה מיתחדש העבירה הנייה ואי"א לאכילה בלא נעיבה

לכן חדש שהוא ישא את חוה :

ח ועי"פ דברי הרמ"ע הנ"ל בארתי פסוקי ואתחנן אתה התילות להראות אה עבדך את גדלך ואת יד החזקה וגו' אעברה נא וארא וגו' רב לך אל תוסף דבר אלי וגו' ופירש"י את גדלך זו מדת טובך ועי' מהרמש"ף שבי משה הזכיר י"ג מדות כמ"ש אני אעביר כל טובי על פניך ע"ש דברים נחמדים ובפ"ק דר"ה אילפא רמי כתיב ורב חסד וכתיב ואמת בתחלה ואמת ולסוף ורב חסד וע"ש בפירש"י ז"ל והקשו המפורשים דא"כ מדת ואמת למה לי כיון שאין מתנהג עם מדה זו ועוד תימא דבקרא מבואר ההיפך בתחלה כתיב ורב חסד וא"כ ואמת וכבר עמד בזה בפני יהושע ע"ש שבי דבר נחמד . אמנם י"ל עפ"י מה שכתב הגאון ביע"ד דרוש י"א מחלק ראשון דש"ו ע"ב בביאור הש"ס ונקה לא ינקה שדרשו חז"ל מנקה לשבין ואינו מנקה לשאינן שבין ודבר זה צריך ביאור דפשיטא דאינו מנקה לשאינם שבים וכל האומר הקב"ה ותרן וכו' אמנם הענין כי כל ישראל ערבין זל"ז ואים נתפס בעון חבילו בפרע מי שים בידו לעמות ואינו מוחה ואם מיחה מנוקה מעון - ומעתה ע"ד משל אם שים עבדו בנזל או בשוס עבירה א"כ כ"א נעשה עבור גזילתו ועבור גזילת חבירו וע"ז נאמר וכשלו איש באחיו ואם אח כ אחד אחר בתשובה והשני עומד במדרגו אז נעשה השני בשביל עצמו וגם עבור חבירו מחמת ערבות אף שחבירו עשה תשובה מ"מ הואיל והוא לא שב א"כ לא נתרצה למעשה חבירו הרי למולו לא נמחל עון חבירו ונעשה הוא מעשה ערבות כי זה שנמחל החטא בתשובה הוא המלה מחת הש"ית בלי טעם כלל ורחמים גדולים מאת ה' שיסלח העון אבל להעומד במדרגו אין כאן המלה וחטא חבירו במקומו עומד ואז"ל ואינו מנקה לשאינן שבין הכונה אותו עון עצמו שמנקה לשב אינו מנקה אלא חבירו שלא שב ונפרעין ממנו מעשה ערבות עכ"ד וזה נכון מדת ואמת לכאורה למה הא כבר הקב"ה שאינו זוכה דבין מתנהג הוא במדת החסד כמו שפירש"י ז"ל ונכון מאד דיהו דנגד הש"ית הוא מתנהג במדת החסד אך בחמת הוא המלה ורחמים גדולים מאתו ית' כמ"ש ביע"ד הנ"ל אבל נגד חבירו שאינו שב דן את זה במדת אמת בכדי להעניש את חבירו מעשה ערבות - אמנם יש להבין כיון דמתחלת העון לאותו ששב הוא המלה ורחמים ולא משורת הדין וכן דרשו חז"ל בפרק ע"פ מה דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב זה

ידו של הקב"ה שפשוטה מתחת כסא כבודו לקבל את בעלי תשובה מפני מדת הדין הרי דשורת הדין נותן שלא לקבל וכן אמרו חז"ל שאלו לחכמה וכו' הנפש החוטאת תמות שאלו לנבואה וכו' חטאים תרדף רעה שאלו להקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר הרי שעיקר קבלת התשובה הוא מצד חסדו ית' ולא משורת הדין אדרבה שורת הדין שלא לקבל כמבואר בש"ס פסחים הנ"ל וכיון שאמרו חז"ל כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה א"כ אותו חטא שאינו מנקה לשאינו שב כדברי היע"ד וחבירו נענש על חטא של זה משום ערבות א"כ איך מנוקה השב כיון שאין מכניסין במחיצתו ית' וא"כ שוב שורת הדין שלא לקבל בתשובה · אמנם הוא נכון מאד דהא מה שחבירו נענש ע"י מטעם ערבות הוא לפי שלא הוכיחו ועבר על עשה הוכח תוכיח · ולכאורה לא ענשינן אעשה אלא בעידן ריתחא כמבואר פ"ד וכ"כ בער"כ דרוש לר"ה תקנ"ג דלא ענשינן אעשה דהוכח תוכיח אלא בעידן ריתחא (ועיין בספר טוב טעם ודעת סי' קפ"ח בתשובה השניה דעל עשה שכבר עבר לא ענשינן אפילו על עשה שמחויב בה ועיין בתוס' מנחות הנ"ל ובמהרש"א) ואמרינן בש"ס פ"ק דר"ה מלך וצבור מלך נכנס תחלה לדין מקמי דליפוש חרון אף והביא בער"כ שם בשם המפורשים דמלך היינו צדיק ות"ח עיי"ש א"כ מעתה צדיק או בע"ת עם רשע נכנס הבע"ת תחלה לדין מקמי דליפוש חרון אף · ומעתה נכון מתחלה כשאותו השב בתשובה נכנס לדין מקמי דליפוש חרון אף הוא נידון לטובה בחסדו ית' המקבל שבים ואז בההוא שעתא כיון דליכא עידן ריתחא אלו היה חבירו שלא שב נדון אז על חטא של זה מטעם ערבות היה גם הוא יוצא זכאי בדינו כיון דאז ליכא ריתחא ולא ענשינן אעשה דהוכח תוכיח וא"כ כשנכנס הראשון לדין ל"ש עדיין כל שחבירו נענש ע"י כיון שגם חבירו פטור אבל בסוף דינא כשחבירו נכנס לדין והיכא חרון אף אז מיענש נמי אעשה דהוכח תוכיח כיון דאיכא עידן ריתחא וא"כ נכון מאד דבאמת שפיר אמר אילפא דבתחלה ואמת ולסוף ורב חסד דא"א לפרש קרא כדכתיב דתחלה מתנהג במדת ורב חסד ולבסוף ואמת דהא מדה טובה אינה חוזרת אבל בסוף דינא נגד אדם זה עצמו מתחלה דנין אותו במדת ורב חסד לקבל אותו בתשובה ממדת חסדו ית' כנ"ל דאין זה כל שחבירו נענש על ידו דבדינא דהשתא גם חבירו זכאי דלא ענשינן אעשה אך לאחר שיצא הראשון זכאי ומתבקר פנקסו של חבירו אז למפרע נתחייב הראשון בדינו ולא שנתחייב באמת רק שדנין אותו לחובה בכדי לחייב את השני מדין ערבות כדברי היעב"ד וא"כ סוף דינא תחלה ורב חסד ולסוף ואמת · והנה נמצא במדרשי חז"ל כשבקש משרע"ה ליכנס לארץ התפלל אהיה כהדיוט והשיב לו יען אשר לא האמנתם בי וקודם התפלל אהיה כמלך והשיב לו רב לך יהושע רב לך · והוא תימא אמאי לא השיב לו תיכף יען אשר לא האמנתם בי כשהתפלל אהיה כמלך אשר אין לו ביאור : ושמעתי בשם הגאון החסיד מו' אהרן משה טויבש ז"ל בעהמ"ח ספר תועפות ראם דבאמת משה רבינו ע"ה לא עבר רק אעשה ודברתם אל הסלע וזה כשבקש אהיה כהדיוט ושייך עידן ריתחא והשיב לו יען אשר לא האמנתם אבל כשבקש אהיה כמלך ומלך נכנס מקמי דליפוש חרון אף ושוב לא שייך עידן ריתחא וא"כ לא מיענש אעשה והשיב לו רב לך עכ"ד ודפח"ח · וכ"כ בסי"ע פ' ואתחנן · והנה כאן שהזכיר משה י"ג מדות כמ"ש מהרמש"ף לכך אמר אתה החילות להראות מתחלה את גד"לך זו מדת החסד ואח"כ את ידך החזקה וכפירש"י ז"ל גדלך זו מדת טובך והוא מדת החסד והיינו דבי"ג מדות כתיב ברישא ורב חסד ואח"כ ואמת · ובאמת א"א לומר דהא מדה טובה אינה חוזרת ועי"כ כנ"ל דמלך נכנס תחלה לדין ואז סוף דינא בתחלה ורב חסד ואח"כ ואמת כמבואר וכיון דמלך נכנס מקמו דליפוש חרון אף אעברה נא ואהיה כמלך כמבואר במדרשים והשיב לו רב לך כנ"ל :

ט ועפ"ז יש לפרש הפסוק בתהלים ה' בעזך ישמח מלך ובישועתך מה יגל מאד דידוע דעוז הוא מה"ד ולזה אמר ה' בעזך היינו כשמדת הדין מתוחה לדון העולם אעפ"כ ישמח המלך כי הוא לא יענש על שלא קיים מצות עשה כי הוא נכנס תחלה מקמי דליפוש חרון אף ואין לו לירא רק על עברו ל"ת אמנם בישועתך שהוא רחמים בלא תערובת דין מה יגל מאד כי אז לא יענש כלל ובחידושי אגדה ביארתי פסוק זה עפ"י מה ששמעתי מהגאון הצדיק מבוטשאטש במה שאמרו ז"ל חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה דכתיב כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא צרה ויגון אמצא וגו' ואמר שם לקבלינהו בשמחה ואמר הנ"ל באמרם ז"ל חייב אדם כי חוב זה קשה מאד לפרוע ולקבל הרעה בשמחה ממש כמו שמקבל הטובה רק לקבל הרעה צריך האדם לישב א"ע מקודם כי הכל לטובתו ומפי עליון לא תצא הרעות ואז יוכל לקבל בשמחה ולברך כי קבלת הרעה מתנגד לטבעו אבל לקבלת הטובה א"צ ישוב הדעת ותיכף מקבל בשמחה ומברך בישוב הדעת כי גם טבעו חפץ בטובה · ולזה מרומז כי פסוק כוס ישועות אשא הכל כתיב בפסוק א' כי אין צריך התבוננות בנתים משא"כ בפי' צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא יש הפסק פסיק ובשם ה' אקרא מתחיל פסוק אחר כי צריך ישוב בנתיים ולהתבונן איך יקבל בשמחה עכ"ד ולזה י"ל בעזך ישמח מלך בעזך הוא מה"ד מקבל בשמחה ובישועתך היינו מקבלת הטובה מה יגל מאד כי שם א"צ תוס' שמחה · אמנם י"ל עוד גם תאות לבו וארשת שפתיו הוא תרתי דסתרי ורז"ל אמרו זכה תאות לבו לא זכה וארשת שפתיו גם הסיום כי תקדמנו ברכות טוב מורה שזה טעם על הקודם ובאמת א"ל שום טעם למה שאמרים בישועה ועוד שנותן טעם בדבר זה עצמו ומה שמח בישועה כי תקדמנו ברכות ישועה וי"ל עפמ"ש מהרש"א בחד"א סנהדרין דל"ג ויעזור לו אבישי ואמרו ז"ל שם שעזרו בתפלה וכו' מהרש"א שם שיש חילוק בין מלת עזר למלת ישועה שמלת ישועה הוא ישועה שלימה ומלת עזר הוא עזר מעט וכ"כ באפיקי יהודה מי השילוח שאין ישועה שלימה כ"א מאתו ית' ומה שאנו אלו ית' מלת עזר מלך עוזר ומושיע הוא שם המושאל למחשבת האדם שמקבל טובה ע"י פעולה טבעית או ע"י אדם נדמה כי הוא ית' הוא לו רק לעזר ואין כל הישועה מאתו ית' רק בסיעת הפעולה ובאמת כל הישועה מאתו ית' ועפ"ז פי' הפסוק הבה לנו עזרת מצר ושוא תשועת אדם היינו שטוב יותר עזר שלך שנדמה לעזר מעט ושוא תשועת אדם היינו אשר נדמה שמקבל מהאדם כל הטובה עכ"ד שם · והנה כל הטובות הבאות ע"י סבה הן ע"י אדם או פעולה טבעית יכולים לכנותו בשם המושאל עזר כי גם מה שעזרו אבישי בתפלה נקרא עזר כנ"ל ואין יכולים לקרות בשם ישועה כ"א הטובה הבאה לאדם שלא באמצעות שום פעולה ולא ע"י סיבוב הטבע ומערכת השמים כי אם נס למעל' מטבע לזו נכון לקרוא בשם ישועה וכתבו ז"ל דנס למעלה מטבע נמשך משם הוי"ה ב"ה שמהוה כל הויות מאין ליש והבאות ע"י הטבע נמשך משם אלקים כי הוא גימ' הטבע עיי"ש והנה אמרו ז"ל שאסור להתפלל שיעשה לו נס למעלה מטבע ועיין חב"ש בשבת דכ"א שהק' איך אנו אומרים בחנוכה הרחמן הוא יעשה לנו נסים וחילק שם בין יחיד לרבים עיי"ש אמת היא שתפלה יכולה לפעול אפי' לשנות הטבע כי כל צבא השמים ומשרתי הכוכבים אשר בהן מתנהג טבעי העולם הם

כעלין

בטלין אצלו ית׳ והוא כל יכול לבטלם לכל אשר ירצה • ובאמרו כזה ולכה השמים לך משתחוים היינו שבטלין אצלו ית׳ ואולי יש לפרש כזה כפ״כ דכ״כ כוחו ומחזיק עוכה לאבותינו שהודיעו מקום תפלה דכתיב ולכה השמים לך משתחוים הכוונה שהודיעו המקום והדרך שיוכל אדם להתפלל לפניו ית׳ ובאמת רצונו כמ״ש ז״ל ולז״א ולכה השמים לך משתחוים והן בטלין אצלו ית׳ ויכול לבטלם כמ״ש נבי אברהם הבינו מלי דעתיך דקאי לדק במערב מ״מ אמרו שאסור להתפלל על גם למעלה מעבע כמ״ל ולז״א בקריעת י״ס ויזעקו בני ישראל והיו צריכים גם למעלה מעבע המשך משם הוי״ה כ״ה ואמר הי׳ ילחם לכם לזה ואתם תחריסון כמ״ש שם ברש״י שהי׳ משה מאריך בתפלה ואיל מה תצעק אלי אמנם מצינו נבי חזקי׳ מלך יהודה בחליו שהתפלל ונענה כמ״ש שמעתי את תפלתך הא עד חזקי׳ לא הוה איכא דמתפה עיין פני יהושע פ״ק דברכות ואיכ הי׳ צריך גם למעלה מעבע ואיך אמר לו הקב״ה שמעתי את תפלתך כיון שהוא הי׳ אסור להתפלל כמ״ל אך מצינו במדרשים אמר הקב״ה נ׳ מתנות טובות יש לי ליתן בעולמי ואני נותנם ע״י נ׳ צדיקים זקנה ע״י אברהם וחולי ע״י יעקב ואיכא דמתפה ע״י חזקי׳ עיי״ש א״כ כבר עלה לפניו ית׳ ליתן מתנה זו ע״י חזקי׳ והושם זה בטבע אך מ״מ יוכל לגרוס שוס סיבה שיתבכ הדבר וגזה הועילה תפלת חזקי׳ ובאמת התשובה ע״י וגזה התפלל יעקב אבינו אלילי נא מיד אחי ואתה אמרת היטב אטיב עמך כי כתבו המפרשים ז״ל אמאי אמר ראובן להשליך את יוסף אל הבור מאי הלצה הוא זו וכתבו כי להליל מאדם בעל בחירה צריך גם למעלה מן הטבע ועיין בהוה״ח וא״כ אמאי התפלל יעקב הלילי נא מיד אחי דעל גם למעלה מטבע אין שייך תפלה כמ״ל לז״א ואתה אמרת היטב אטיב עמך וכיון שבבר הבטיחו הושם זה בטבע להלילו מכל דבר רק שיוכל לגרום החטא כמו שאמר יעקב קטונתי מכל החסדים כמו שפירש״י ז״ל ועי״ז שפיר מועיל תפלה וגזה ז״ל הי׳ בעוד ישמה מלך היינו כשאתה עושה לי גם טובעי מלד מדה״ד כי אלקים הוא מה״ד ובני׳ הטבע ישמח לבי ומכ״ש כישועתך שכל התשועה הוא מאתך והוא גם למעלי מטבע כמ״ל מה יגל מאד דאיכא תוספות שמחה על גם למעלה מטבע תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו לא מנעת אך איך שייך וארשת שפתיו הא התפלה על גם למעלה מטבע הוי תפלת שוא כמ״ש התב״ש לזה סיים כי תקדמנו ברכות טוב שבבר הקדמת הברכי לברכני וא״כ בבר הושם זה בטבע ושפיר שייך תפלה ע״ז שלא יתעבב כי יגרום החטא ועיין רש״י תהלים שם ומה שאמר ישמח מלך אמאי הזכיר כאן תואר מלך י״ל עפמ״ש התב״ש לאלק בין יחיד לרבים ובריבים שייך תפלה גם על גם למעלה מטבע כמ״ל לז״א תואר מלך כי מלך הוא בלל העם וברבים הטוב וכמ״ש המפרשים אמאי לא נראה לפרעה פתרון החלום שבע בנות אתה מוליד כי הוא חלום פרעי משא״כ פתרון יוסף מוגע לבל המדינה כי המלך הוא בלל המדינה וכמבואר בדגל פ׳ לו בשם הבעש״ט ז״ל ז״א אמאי אמר שמואל איך אלך לשמוע את דוד ושמע שאול והרגני אמאי יהא מן הבליבה הא בהליבתו מי יודע למה הולך והול״ל איך אמצא לו איך אחזור וכי כי המלך הוא לב העם וכמו שבל מרגיש בל אשר נעשה בפרעי הבריבים בודאי בהליבתו ירגיש שאול שהולך לעשות את דוד ויהרגנו אבל לאחר שימצא את דוד למלך ובחזירתו אז בבר נעלה המלוכה משאול ויתנה לדוד ואז שאול אינו בגדר מלך כי בבר נמשח דוד למלך אז לא ירגיש בלל מה שנעשה אחר משיחת דוד ולא ירא בלל מזה ולא ירא בלל רק על שעת ההליבה לעשות שאז עדיין שאול מלך עכ״ד קדשו ועי׳ בעה״ק בופנים :

ז ובענין שבר מלות עשה בהרתי במקי״ל ובהקדם דברי הרא״ש מסי׳ ר״ה פ״ק שכ׳ הא דנמחשבת ע״ז מלורף למעשה סיינו אם עשה מעשה אחר המחשבה אז מלורף נס המחשבה אבל אם לא סי׳ רק מחשבה ולא עשה מעשה לא נחשב לו המחשבה ושקי׳ בס׳ קרבן נתנאל מהא דאמר בסוף חולין הרי שאמר לו אביו עלה לבירה להביא גוזלות וכו׳ ופריך ודלמא מהרהר בע״ז הי׳ ומשני אי ס״ד שבר מלוה בהאי עלמא איבא וכו׳ והתם בחזירתו נפל ולא עבד ע״ז עיי״ש מב שתי בק״ל דדוקא אם הרהר ושב ממחשבתו מידלת העבירה התם לא מיחשב המחשבה קמייתא משא״כ בנפל אז י״ל אם לא הי׳ נפל הי׳ בחמת

עובד ע״ז בבה״ב מיחשב מחשבה קמייתא עיי״ש •

אמנם י״ל עוד עפמ״ש התנ״ש ריש מסי׳ ב״ב הא דשבר מלוה בהאי עלמא ליבא משום דבל התורה נאמרה על תנאי אם בחוקותי תלבו ואם בחוקותי תמאסו וכיון דלא שנשיבן בהאי עלמא על מלות עשה רק בעיבן ריתחא במבואר פ׳ התבלת לזה ליבא גם שבר מלוה בהאי עלמא ועפ״ז שמעתי בשם הה״ג מוהרי״ל ז״ל לפרש דברי המדרש פחם בן אלעזר הסיב את חמתי בדין הוא ביעול שבבו ולבאורה הוה לי׳ לדרוש האי דרשא על קרא דהנני נותן לו את ברית שלום גם מאי חידש המדרש ואמר עפ״י דבריהם ז״ל פ״ק דע״ז חד פלי אפיתחא דע״ז וכו׳ ניזול אפיתחא וכו׳ ניזול אפיתחא דבי זונות ובפרי״ לילרא ונקבל אגרא ולבאורה מאי דאמר ונקבל אגרא אינו מובן דפשיטא דאין הקב״ה מקפח שבר ומאי אשמעינן בזה ועוד וכי עשה ע״מ לקבל פרס אך בפ״ק דקידושין רמי הטושה מלוה אחת מניבין לו עשה אין והתניא ובל ולא עבר עבירה נותנין לו שבר בטושה מלוה ומשני הבוא בבא דבר עבירה לידו עיי״ש • ומעתה בבא דבר עבירה לידו ופי׳ ולא עבאה בהטוא דאמר ובפרי״ לילרא ונקבל אגרא בבה״ג נותנין לו שבר בהאי עלמא דהא אם לא קיים מלוה זו ולא יפרוש מן העבירה א״ב כי יעבור על ל״ת ואיכא עונש דהאי עלמא ממילא אמי אם פי׳ ולא עשה בבה״ג נותנין לו שבר נ״ב בהאי עלמא ולזה חידש לו ונקבל אגרא היינו בהאי עלמא והבה פחם לא קיים רק עשה קלאים פונעין בו ואיך נתן לו שבר בהאי עלמא שבי נותן לו את ברית שלום לזה איין המדרש על בסוק ראשון הסיב את חמתי ובעיבן ריתחא עבשיו אעשה וכיון דאיכא עונש בהאי עלמא איכא שבר אמי עכ״ד ז״ל ודפח״ח אם בן י״ל דזה באמת טעם הרא״ש דלא עניש על המחשבה כי איכא מעשה דמחשבת ע״ז איכא ל״ת ולא תתורו אחרי לבבכם אלא שאין לוקין עליו לפי שאין בו מעשה כמ״ש הרמב״ם ז״ל פ״ב מעבו״ם עיי״ש אבל כי בא לידי מעשה עושין בידי שמים גם על המחשבה הוא״ל וסוף סוף בא לידי מעשה • ומעתה נדון אם באמת הוא דשבר מלוה בהאי עלמא איכא אם יקיים ממילא אם יעבור איכא אמי עונש בידי שמים אפ״ו בלא עיבן ריתחא לסברת התב״ש והס״ם סוף חולין הנ״ל מדייק דשבר מלוה בהאי עלמא איכא ופריך ודלמא מהרהר בע״ז הוה ולחולם שבר מלוה בהאי עלמא איכא וכיון דלסברא זו איכא שבר מלוה בהאי עלמא ממילא אם יעבור איכא אמי עונש בידי שמים ומעתה גם בלאו שאין בו מעשה אע״ג דאין לוקין ולא אמיר רק בעשה בעלמא מ״מ איכא עונש בידי שמים בהאי עלמא ולבך פריך ודלמא מהרהר בע״ז הי׳ אע״ג דעכ״פ לא עשה מעשה מ״מ דברי הרא״ש אמורין לפי האמת דאיכא שבר בהאי עלמא ואיכא אמי עונש א״ב במחשבת ע״ז בי עשה מעשה והוי רק בעשה איכא נ״ב עונש בידי שמים אבל לא״ד דהשתא הא איכא שבר מלוה בהאי עלמא ממילא איכא אמי עונש אעשה וגם על לאו שאין בו מעשה

אם

אם כן כמהרהר בע"ז אף אם לא עשה מעשה איסור עונש בידי שמים ולכך פליר ספיר ודלמא מהרהר בע"ז הי' ועיין רמב"ן על התורה פ' יתרו בפסוק זכור את יום השבת הא דל"ת חמור מעשה הוא דעל ל"ת עובר בקום ועשה וכעשה שב ואל תעשה ועניין קיום המצוה היא להיפך

ולהבי עשה דומה ל"ת עי"ש :

יא נחזור לענין שלמעלה ברש"י שם רב לך הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לצדיקים עי"ש והנה משה רבינו ע"ה לא לאכול מפרי הוא לריך רק לקיים מצות התלויות בארץ ויפה שעה א' בתורה ומצות בעוה"ז מכל חי העוה"ב א"כ מה השיב לו הרבה מזה שמור לך וכי הי' עובד ע"מ לקבל פרס שהבטיחו רב טוב הצפון וברים פ' ולך בן מהה ועברים שנה אבכי היום פירש"י היום מצוה אותי לא אוכל עוד ללחת ולבא שנתתמו מעיות החכמה וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן · ולכאורה אין המשך כלל ועיין ער"ל מ"ש בזה · אמנם י"ל עפ"י מה שאמרו חז"ל פ"ק דר"ה בקש קהלת להיות כמשה יתה כ"ק וכתוב יושר דברי אמת ולא קם נביא בישראל כמשה ויש לפרש עפ"י מה שאמרו חז"ל במד"ר תורה חיים פן תפלם עשו מעגלותי מעולמין המה שבילי התורה שאלמלא אדם יודע סדרה של תורה הי' יכול להחיות מתים ולרפאות חולין וכו' ועפי"ז פירש גם' יהושע בהקדמתו ואת להעו החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים כי אמרו חז"ל פ"ו משבת חגור חרבך בדברי תורה כתיב וידוע דהתורה נקראת עץ חיים וא"כ אם היודע סדר התורה יכול להיות מתים כ"ם איכול להגן על עצמו שלא ימות וגז"ל בכתוב פן ישלח ידו ולקח מעץ החיים הוא התורה ומי לעולם · ולזה הסכין להעו החרב המתהפכת הרמז כי חרב רומז לתורי' כנ"ל והסכין להעו החרב המתהפכת שמתהפכו מתיבותי' שלא יהיה אדם יודע סדרה אמנם במעמד הר סיני שנתקן חטא הראשון ואלי לא הטאו לא הוו מייתי רק לאחר חטא העגל כתיב וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים הכוונה שרק הדברים בלבד ולא הסדר עכ"ד הגאון הנ"ל וא"כ משה רבינו שהוא קבל את הלוחות הראשונות הי' יודע את הסדר וגז"ל בקש קהלת להיות כמשה היינו שהוא השיג בתורה כל מה שיוכל שכל המעשי להשיג ילאה כ"ק וכתוב יושר דברי אמת היינו שהתורה נכתבה ביושר רק שע"י החטא נתהפכו מתיבותי' וקהלת לא ידע הסדר ואולי לזה כתיב ולא קם נביא ועוד אשר עשה משה לעיני כל ישראל ופירש רש"י ז"ל שבר את הלוחות והודה לו הקב"ה ולכאורה מה זה שבח למרע"ה אשר הכתוב משבחו שבר הלוחות · אמנם אם לא הי' משברם היו הכל יודעים את הסדר והי' גם שלמה המלך ע"ה משיג כמו משה רבע"ה אבל לאחר שבר את הלוחות ולא הי' שום אדם יודע הסדר רק משה רבינו לבד והודה לו הקב"ה כמו שדרשו ז"ל אשר שברת יישר כח שבברת ולזה לא קם נביא עוד כמשה רבינו ע"ה כי אפי' שלמה המלך ע"ה שהשיג כל מה שיוכל שכל המעשי להשיג מ מ ים עדיפות למשה רבינו ע"ה שהי' יודע סדרה של תורה · ומעתה לפ"ז משרע"ה שהי' יודע הסדר הי' יכול להגן על עצמו שלא ימות וגז"ל ויולך משה וגו' כן מלה ועשרים שנה אבכי היום · היום מלאו שמותי וא"ל דסדרה של תורה תגן עליו מן המיתה וגז"ל לא אוכל עוד ללחת ולבא שנתתמו ממנו מעיות החכמה · אמנם קי"ל אורחא דא"י מחכים וחד מינן כי סלק לחתם עדיף כתרי מנייהו וא"כ אף שנתתמו ממנו מעיות החכמה מ"מ אם יכולים לא"י מחכים וגז"ל זה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה · אמנם י"ל עוד אף שמרע"ה הי' יודע את הסדר ויכול להגן עליו מן המות מ"מ י"ל דמיתתו הי' בדרך גם

ועיין בער"ל בדרוש לשבת תשובה שכי נ"כ שמיתת מרע"ה היה למעלה מן הטבע כי עיקר המיתה מהמת שאדם מחובר בגוף ופשם ורוחני בגשמי מוכרח להתפרד אבל גופו של משה היה מזוקק נ"כ והיה רוחני כמו הנשמה עכ"ד שם · אמנם שם הביא בשם רבינו הרמב"ן ז"ל שביאר הפסוקים הללו וכקר ישתנו להם ומלא להם והוא פלא שמשה רבינו יאמר כן לפניו ית' כמו שתמהו בחמת שחטא זה המור ממי מריבה עיין פירש"י ז"ל · אך הכונה שאמר הללו וכקר ישתנו להם ומלא להם וע"כ יהיה ע"ד גם למעלה מהטבע ואיך יהיה ממשך שאח"כ תהרגם הא כל גם למעלה מן הטבע ממשך משם הו"ה כ"ה והוא כולו לטוב עכ"ד · זה גם כאן איך אפשר להיות מיתת משה דרך גם למעלה מן הטבע הא כל גם הוא כולו לטוב ואיך ימשך מזה מיתתו זה א"ל הקב"ה רב לך הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון וא"כ מיתתו איננה רעה בהחלט אדרבה זו עובתו רב טוב הצפון וא"כ יוכל להיות דרך גם

למעלה מן הטבע :

יב הנה ממשכתי מענין לענין ומהזר להבי"ל להבין קצת דברי המדרש שקבלו פני המערומה תחלה אמאי נקרא שבת מערומה · דידוע דשבת הקב"ה עם עמו הוא כענין חבת זכר ונקבה בביטול ועי"ז מתיסד שיר השירים שהוא קודש קדשים ושבת יש לו התיחסות עם כנסת ישראל כלה קרוחה כי שבת היה בהתעוררות שלהם לקיימה בעודם במצרים עד שלא נצוו ולזה נקראת שבת המלכה ור' יאמי מתעטף ואמר בוחי כלה הכל לרמז כי שבת הוא משלנו אשר הקדימו לקיים במצרים ויש דברים עמוקים בזה אמנם גם בפשיטות יש להבין קצת ואולי לזה ניתנה שבת במרה קודם קבלת התורה ודבר זה טעמא בעי · ובבר דברו המפורשים מזה · גם להבין מאמר הדרדקי בברק הבוזה א"כ אלף בינה ג"ד גמול דלים ה"ו זה שמו של הקב"ה ואמאי אמר שם דבימי יהושע לא איתמר כוותייהו · גם להבין דברי המד"ר פתח דבריך יאיר פתח דבריך במע"כ היה ויהי אור מבין פתיים מזון יבינו הכל ויפתחו בדברי תורה ואין לו ביאור ועיין בס' טוע"מ מ"ש בזה בפי' בראשית · גם יש לדקדק מה דקאמר ויפתחו בדברי תורה כאלו אינו מקפיד רק על הפתיחה ואינו בסיומא מה תהא עלי' · אך אמרו ז"ל במגחות כ"ט ובשאר דוכתי בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו ובאיתרו ז"ל אמאי כאן פותחין וכאן מסייעין · אמנם י"ל עוד ע"פ אומרם ז"ל פ"ד דר"ה בראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שנים נעשו · וכתבו המפורשים ז"ל הא דמשומה מאמר זה מכל המאמרות ולמה לא נכתב כאן מאמר מפורש משום דשמים ואדרא לא נברא במאמר רק במחשבה והטעם כי מבואר במדרש שהמלאכים נברא בשני בדי שלא יאמרו נבריאל מתה מן הצפון ובו' והיו שותפים בבריאת שמים וחז"ל אמרו כל דבור שיצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך וא"כ לא היה אפשר לשמים וארץ להבראות ע"י מאמר מפורש כי מאותו דיבור נברא מלאך ואחתי יאמרו נבריאל מתה ובו' · ובס' ער"ל פ' וירא העיר בזה הא אמנו מאמינים אף אם יברא שמים וארץ ע"י מאמר מפורש אנו נאמין כי הוא ית' פעל הכל לבדו ואשר לא אמון בם אחתי יאמרו שנבריאל מתה ובו' ומי יכחישם כיון ששום אדם לא היה שם להעיד על זה רק שבתורה מבואר כן ובדבר זה עצמו אינם מאמינים אם נברא במחשבה או ע"י מאמר ונבריאל מתה ובו' · ובאר הוא ז"ל בביב טעם ודעת ע"פ מ"ש השל"ה ז"ל דבכ"מ מצינו הנבואה נאמר בלשון עבר כאלו כבר היה ואע"פ שמתנבא על העתיד וכי השל"ה ז"ל לפי שמכל דיבור ודבור שיצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך ואותו מלאך אינו בעל בחירה רק עיקר עבודתו

שנברא

שנברא נזה להוציא אותו דבר שבודאי לגמר ולפועל ופי"ז מאמר בלשון עבר לפי שהמלאך כבר נברא והוא יוציא הדבר לפועל עכ"ד הבל"ה ולפ"ז אם היו שמים וארץ נברלו פי' מלאמר מפורש היה באמת אותו מלאך מוחה מן הלפון והדרום כיון שנברא לזה עכ"ד ודפח"ה · ולא הקפיד ע"ז רק בברייתם שמים תחלת הבריאה ואולי לזה אמרו חז"ל בא לעמת פותחין לו לעבר מסייעין אותו כי הרב בעל עקרים כי הא דלא נאמר גבי בריאת אדם כי עוב דרש"י ז"ל כי אם דבר שהיו בשלימותו היו בגלוחו ועוכו ע"ם ועיקר שלימות האדם לאור באהבה ולעבוד את הי' לבשלמת תיקון נפשו ועכ"פ בעת בריאתו דאיו ידוע עדיין איזה דרך יבחר לו ואיו עדיין בשלוחו ועוכו ואיו נקרא אדם בשלימות לכך לא נאמר בו כי עוב עכ"ד · אך ידוע שיש באדם נפש הבהמיות הנמשכת אחר כל התאוות ומדות רעות המוטבעים בו בטבע ונגד זה הוא בשלימות ככל הבע"ח אשר נאמר בהם כי עוב ונפש המשכלת הנמשכת לתורה ולתעודה ואז היו בשלימותו עדיין עד אשר יוציא לפועל שלימות נפשו ומעתה כיון שעדיין איו בשלימות באדם אז המלאכים הנברלים ממאמר פיו יתי' נעשה אדם הן הן המסייעים לגמור שלימות נפשו אמנם אם בא לעמא והולך בדרך הבהמיות ונגד נפש זה כבר נגמר בריאתו ואין לו שום שיוע אבל אם בא לעזרה המלאכים מסייעין אותו אמנם ההתחלה ליל בדרך זה תלוי בבחירתו ולזה אמר המדרש פתח דבריך הי' יסי אור והשמים וארץ לא נברלו עיי מאמר מפורש והטעם משום שיוע המלאכים כי"ל לזה יבינו ופתחו בד"ת והפתיחה קפיד וגמר המעשה מסייעין אותו · אמנם חז"ל גמרו דתלמוד גדול שמביא לידי מעשה והייו אם יבחר אדם בדרך הטוב ללמוד תורה יביא אותו לידי מעשה ע"י עזר עליון שמסייעין אותו ובאמת הלימוד הי' מגד בחירתו · והמעשה ע"י עזר עליון · ולזה התלמוד גדול וכדברי המדרש ופתחו בד"ת ולגמר המעש' יהי' לו עזר עליון ובאמת י"ל לכיפך ופתחו במעש"ט ונגד התלמוד יהיה לו עזר עליון כיון דהחיוב הוא ללמוד ולעשות אמנם יפתח בד"ת ועל התלמוד יהיה לו עזר ואמנם לא יפתח במעשים ועל התלמוד יהיה לו עזר ושיוע · אך כי בחר הקודם הביאו בער כ פי' תולדות דשם הוי"ה הוא קומה שלימה מי"ם ובכל אות תלוין כמה מדות ועיקר עבודתיו הוא מלמעה למעלה בהדרגה ע"ש שהאריך לבאר · ודוע דשי' אחרונה הוא מדת תורה שבע"פ מדת הדיבור ואח"כ אות ו' הוא כלי המעשה ע"ש · ולזה תלמוד גדול הוא ערך הדיבור נגד כלי המעשה וז"א אלף ביה ואח"כ נמול דלים והטעם הי"ו שמו של הקב"ה מלמטה ולמעלה וז"א פי' קדושים ושמרתם זה משנה ואח"כ ועשיתם זהו מעשה והטעם אני ה' הי"ו שמו של הקב"ה וז"א דבימי יהושע כ"ג לא אימתר כוותי' דאל כ אמאי שאל למלאך בפ"ק דמגילה על איזה מהן בחת הא תלמוד קודם לעבודה שהיא מעשה וכבר ידוע שכל דבר יש בעולם שהה נפש · ולזה דבכ"מ דקיי"ל דתלמוד קודם למעשה ולזה ייתה תורה בסיון לדיוקן ר ת שלו מפסוק ידות ולעלע המשכן השמיה מלמטה למעלה קדמה הס"א לוח"ו מש"כ שבת שהקדימו נעשה לנשמע בעודן במלרים וקדמה בחי' המעשה לבחי' הדיבור לזה נתנה בארה בחודש אייר שלידוף חדש שלו ר"ת יתהלל המתהלל שכל ידוע שמלמעה למעלה קדמה הוא"ו שהיא המעשה לה"א · ועפי"ז י"ל בדרך רמז לא נתמלאה עור אלא מחורבנה של ירושלים כי כ' האלשיך עיין ער"ל בהעלותך דמ"ח דכל ישראל הם קומה אי' וח"ו אם הרחם שהוא הלדיק פונים ח"ו במחשבה פי"ז נמשך כי הרים פשוט פונים פי"ז במעשה בפועל ממש וכן להיפוך פי' פנים במעשה נמשך פי"ז שהלדיק יפנוס במחשבה כיון

שבכל הם קומה אי' ע"ם וידוע דירושלים הוא שורש הקדושה ירושה שלם בחי' הלדיק ועור הוא בחי' לב המכון בהופכי הלור אנם מים ואם חי"ו יש חורבן אזל הלדיק שפונה במחשבה נמשך להתמלאות עור בפנים המעשה ולזה מלואה והסרונו של עור תלוי בוא"ו שהוא בחי' מעשה כנ"ל ומלואו והסרונו של ירושלים תלוי ביו"ד כי בעת ירושלים חסר יו"ד והוא בחי' מחשבה ולזה בשיש חורבן ירושלים היינו פנים במחשבה אזל הלדיק אז נתמלאית עור מלא וא"ו שהוא בחי' מעשה ועיין תויעי"ו דק"ו ע"ב :

יג עוד יש לבאר בפסיעות אלך ע"י המילה נתקן חטא הדה"ר עפ"י מ"ש הלדשן הגדול בס' אפיקי יהודה דרוש החביעי הנקרא בהר שלוש אות כ"ב בביאור המדרש ברחשית פי"ט ויקרא הי' אלקים וגו' ויאמר לו איכה אלך הוית פי' אלך נשתנה דעתך אתמול לדעתי ובכשיו לדעתו של נחש אתמול מסוף העולם ועד סופו ובכשיו בתוך עץ הגן אמר ר' אבוה בשם ר"מ בתיב והאה בחדש עברו ברית מה אדה"ר הכנסתיו לג"ע וכו' ולנתיו בגירושין וקוננתי עליו איכה שנאמר ויאמר לו איכה איכה בתיב אף כאיש הכנסתים וכו' וקוננתי עליהם איכה ישבה בדד וירמה בהשקפה הראשונה כי הדורש הנ"ל הפך עניו את הסדר כי מה שאמר ר"מ לנתיו בגירושין וקוננתי עליו איכה ובאמת מאמר ויאמר לו איכה הוא קודם הגירושין גם קשה להעמיס מלת איכה במלת איכה ובילר שם אות כ"ג עפ"י דברי ר"י אבן תבון בספרו רוח חן פי"א שהשיעי והתפעלות ימלא בד' מאמרים בעלם ובאיך ובכמה ובאנה גם ידעתו כי הסיעוי אשר הוא במאמר האיך ינרוש שיעוי במאמר האנה עד"מ הלאחן מלא הי' לבן הי' מקומו בהיכל מלך ואם ישתנה מהליבן אל השחרות שהוא שיעוי באיכות ישתנה מקומו ג"כ כי יורידהו מהיכל מלך אל אות ברות הרועים שהוא שיעוי באנה ולזה אמר הקב"ה לאדם אתמול לדעתי ובכשיו לדעתו של נחש והוא שיעוי באיכות · ומזה ימשך אתמול מסוף העולם ובכשיו בתוך עץ הגן והלא שיעוי באנה ובשמים בחלת איכה שני מאמרים האיך והאנה ומזה לו שיהי' נדון בגירושין ולזה אף שנאמר איכה הי' מקודם עכ"ז ייתה נלאמר בסוף ע"ד סוף מעשה בחשבה תחלה ושם באות ב' וג' ביאר הפסוק והנכם היום ככוכבי השמים איכה אשא לבדי כי הכוכבים אין בהם המיעוש והקירוב לזה יעקב אבינו שהי' מעטו שלימה נאמר בו רק ושי' זרעך כעפר הארץ ויש להם אחדות בחיי יתלבדו ולא יתפרדו לזה הוכיח משה את ישראל והנכם היום ככוכבי רק שנתפרדה החבילה כמ' פרא בודד ע"ז אמר אשא לבדי שנמשך תורבן ירושלים ולזה תקנו חז"ל לתת הערלה בעפר עפמ"ש בעל עקידה שער י"ח כי המילה אי' מתועלותי הוא אהבה והתקשרות אשר תהי' בין בני ברית אשר יהי' לשם אות ורושם נפלא תהי' שיבה לתוך הלוש בינינם לזה נותנין הערלה לתוך העפר לעורר אל כוה העיקרית אשר בחת המלוה שהוא הלוש הנרמז בעפר כי יש בין חלקיו אחדות כוחי אמנם הסיבה אשר גרמה לשות עפרדים בבחי' כוכבי השמים הוא שירבו של אדם הראשון במלות הי' כמו שרמז איכה איכה ובתיב והיינו בהפרד האדם מחוט של מסד עליון והוא הרמוז במאמר דנתיו בגירושין ונתלם אחוט המתווך הלוש בין כוחותיו הנפכים באדם עלמו לעומת זה מולדו אלאיו מתנגדים בטבעם עד יאל לפועל והנכם היום ככוכבי השמים · ומזה נמשך מאמר איכה ישבה בדד ולא"א הכי ונשארתם מתי מעט תחת אשר הייתם ככוכבי השמים כי לא שמעת בקול הי' כי הנורם בחי' כוכבי שמים נדר הפירוד הוא כי לא שמעת וגו' רמז לזאת האומה בהיותה עדיין כוחיה בחמי אדה"ר ואז היתה מתוארת בלשון יחיד עי"ש בס' אפיקי יהודה אחריך שם בדברים

נמחדים ולזה אמרו חז"ל בכנסות י"ג כשגנו ישראל אמר הקב"ה ובשר קודש יעבורו מעליך שבטלו מצות מילה וזה גרם הגלות כי שיורי כאיך גורם שיורי כאהב והוא ממש מצות אהב"ר אשר נדון בגירושין כי ע"י ביטול מצות מילה אשר ע"י מצוה זו נעשה תוך השלום כמ"ש בעל עקידה וע"ז אמרו חז"ל בפסוק מבור עצבים אפרים הנח לו אך כשבטלו מצוה זו נדונו בגירושין לזה כשמקיימין המצוה בתיקונה נתקן גרם החטא מאהב"ר אשר גרם פירוד כוחותיו וגרם גלות לבניו וע"י מצוה זו נתוקן השלום ושבו בנים לגבולם :

יד ועפ"י דברי ר"י מ"ת הנ"ל יש לבאר דברי הש"ס פ"ב דיומא בן שנה שאול במלכו אמר ר"ה כבן שנה שלא טעם טעם חטא וכו' אמר ר"י אמר שמואל מפני מה לא נמשכה מלכותו של שאול מפני שלא הי' בו שום דופי דאמר ר"י בשם ר"ש בן יהודא אין ממנין פרנס על הצבור אלא מ"ש קופה של שרצים תלוי לו מאחוריו שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו חזור לאחוריך והנה רש"י ז"ל פירש שלא הי' בו שום דופי מספחה משמ"ש דוד אחת מרות המוחצי' וכרי"ף שם בע"י פירש דופי היא דופי חטא ומשך אדלעיל על דברי ר"ה שאמר בבן שנה שלא טעם טעם חטא ואפי' הדברים שנגע שאול בהם הי' כשנגה היולאה מלפני השליט ובחמת לא חטא כלל ע"ש ובחמת יש להבין בודאי אין לדיין אין ממנין פרנס על הצבור אמ"ש קופה של שרצים תלוי לו מאחוריו אבל שאול נמשח עפ"י הקב"ה ומעיקרא מאי קסבר והא הקב"ה ידע שאין בו שום דופי ואפ"ה משחו ואם נאמר דהקב"ה דן את האדם באשר הוא שם כמבואר פ"ק דר"ה ובשעה שנמשח הי' בחמת עונתן ונחבא אל הכלים רק אח"כ בחמת זאת דעתו עליו לפי שלא הי' בו דופי כאומרם ז"ל סוף מגמות אמר ר' יהושע בן פרחיא בתחלה כל האומר לי עלה לגבעות אני כופתו ונותנו לפני אדני ועתה כל האומר לי לירד ממנה אני מעיל עליו קומקס של ממין שהרי שאול ברח ממנה ואח"כ בקש להרוג את דוד עי"ש הרי שנשתנה דעת שאול מן הקלה אל הקלה אך לפ"ז לא יתכן אמרם ז"ל דלהכי לא נמשכה מלכותו לפי שלא הי' בו שום דופי דז"א רק סיבה המסבב שתזוח דעתו וחמתי שבא העיקר הטעם שלא נמשכה מלכותו לפי שבא לידי זאות אמת דעת אשר הוא חטא בחמת והוא שבא העיקר ותפס הטפל אך אנכו חז"ל פ"ק דסנהדרין ר' זירא הוי מיתמר נפשי' מלמסמכי' דאמר ר"א לעולם הוי קבל וקיים כיון שנמע דהא דאמר ר"א אין אדם עולה לגדולה אלא מ"ש מוחלין לו על כל עונותיו אמאי נ' נפשי' ולכאורה אמאי נתפיים ר"ז בתר דשמע להא דר"א דמוחלין לו על כל עונותיו אבתי הפסיד אריכת ימים מהא דר"א קמייתא דאמר הוי הכל וקיים · ועוד דקדק הגאון בס' בית אפרים בהקדמת לחלק חו"מ אמאי מיתמר ר ז מלמסמכי' אינו אם יעלה לגדולה וכי לא אפשר לו להיות עניו ושפל כמקודם ותי' שם דהא דאמר"א הוי קבל וקיים הוא ע"ד אומרם ז"ל בפ"ק דר"ה כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו ושם מבואר דעי"ז מאריך ימים כדמוכח שם מעובדא דרב פפא ור"ז ס"ל כמ"ד בפ"ק דקידושין הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול ואיסורא נמי איכא למחול על כבודו וא"כ לא אפשר לי' להיות מעביר על מדותיו אך בתר דשמע להא דר"א דאין אדם עולה לגדולה אלא מ"ש מוחלין לו על כל עונותיו וא"כ גם ע"י הגדולה מעבירין ממנו כל עונותיו להכי אמאי נפשי' עכ"ד · ויש לדקדק אדא דמוקי דר"ז דלא כהלכתא דקיי"ל שם הרב שמחל על כבודו כבודו מחול ועוד מאי אנו בעולה לגדולה קאמר לשון מוחלין לו על כל עונותיו וקיי"ל

בנמחי' יומא דעון הוא מזיד ופשע הוא מרד וא"כ בעולה לגדולה אינו נמחל לו רק הזדונות ולא המרדים וכמ"ש בעל מדותיו אמרו דמעבירין ממנו על כל פשעיו משמע אפי' המרדים אע"ג שדרשו מפסוק למי נשא עון למי שעובר על פשע נ"מ ולא גם המרדים נמחלין דומל עון אין הפירוש סליחת עון אלא מגביה כף העונות ויכריעו הזכיות וממילא גם המרדים נמחלין וע"כ לומר כן דאל"כ אין זה אדם כעבד אדם אם הוא עובר על פשע ולו לא יחמלו רק הזדונות ולא המרדים וכן דרשו ז"ל נושא עון ועובר על פשע לשארית נחלתו למי שמשים עצמו כשרים הרי דבעניו ושפל נמחלו לו הזדונות והמרדים וא"כ קשה אמאי אמרי' נפש' לבתר דשמע להא דר"א בתרייתא הא אבתי הפסיד שאם יהי' עניו ושפל יחמלו לו גם המרדים ועי' כשיטות לא יחלו רק הזדונות ולא המרדים · וכזה יש לפרש בקבלת סי' יו"ד אם רוח המושל יעלה עליך מקומך אל תנח כי מרפא יניח חטאים גדולים · וכתב רש"י ז"ל פי' רוח המושל הוא הקב"ה אם יתנהג עמך במדה"ד מקומך אל תנח היינו שלא תהרהר אחריו כי מרפא ונו כי דבר זה הוא לך לרפואה דעי"ז ינים לך חטאים גדולים עי"ש · וקי' אמאי נמחלו ע"י מדת הדין החטאים גדולים ולא הקטנים ואם נאמר דקטנים אתו בכי"ם א"כ סתמא הו"ל למימר יניח כל החטאים :

אמנם רז"ל במד"ר שם פירשו אם רוח המושל יעלה עליך היינו אם אתה הבלה לממשלה מקומך אל תנח היינו שלא תניח מדת הענוה שבך וכן פירש הרלב"ע ז"ל אך קשה מה יפסיד אם יניח מדת ענוה שבו הרי דמי שמעביר על מדותיו מעבירין ממנו פשעיו מ"מ גם ע"י כשיחות נמחלו עונותיו כמ"ש בס' כ"ח הנ"ל ז"ל כי מרפא כי דבר זה לך לרפואה יניח חטאים גדולים כי ע"י הכשיחות הינו נמחל רק הזדונות ולא המרדים וע"י הענוה ובפלת רוח נמחלין גם המרדים כמבואר · אמנם בקושיות הגאון הנ"ל אמאי מיתמר נפשי' הא גם אם יקבל הכשיחות יכול להיות עניו ושפל אין אנו לריכים לומר דס"ל דרב אסור למחול על כבודו רק ר"ז הי' יכול לנפשו כי הכשיחות בטבעה נורמת זאות הלב כמאמר ר"י בן פרחיא גבי שאול וכן אמרו מ"מ מת יוסף קודם לאזו וכו' · ועיין מה שדרשו בפסוק ולוי לרוב אחיו לזה ברח מן הכשיחות מהא דר"א קמייתא הוי קבל וקיים כי הכשיחות נורמת בטבעה לגאון ולגאות הלב · אמנם מה שאתפיים אח"כ מהא דר"א בתרייתא דמחלין לו עונותיו דהא אבתי הפסיד אריכת ימים מדר"א קמייתא י"ל דבפי' אפיקי יהודה דרוש הנ"ל אות כ"ג הקשה לפירוש הרלב"ע הנ"ל בפסוק אם רוח המושל יעלה עליך הנ"ל שלא יניח מדת ענוה כשיעלה לגדולה והא זה נגד היושר והטיון לפמ"ש ר"י מ"ת הנ"ל דשיורי בארכות גורם שיורי במקום וא"כ הלא הזה נשתנה ונתפעל בארכות ממשתעבד אל משעבד וא"כ מן הראוי הי' שיניח מקומו הראשון ויעמוד במקום אחות לפי ארכותי · אמנם כ עוד הקשה ר"י מ"ת הנ"ל ח"ל ורואי לך לדעה אין לא נמלא שיורי לעלם מגד מאמרים אחרים ואומר כי במאמר המעורף לא יתלא שיורי בעלם אך במקרה שאם אולד לזה בן שגרם לו להקנא אז לא השיגהו השיורי ההוא מגד עלמו והוא במקרה עכ"ד וכן תאמר בחדון ועבד שהשיורי אדמות אין לו בטבע רק שהוא מיוחס לדבר אחר והוא העבד שקנאו בדמים מעתה נאמר אלא תגרום השיורי בארכות השיורי במקום אלא אם שיורי בארכות הוא בעלם כמו הלובן והשחרות מה שאין כן בחדות לז"א אם רוח המושל יעלה עליך דהממשלה אינו אלא שיורי במקרה ולזה מקומך אל תנח עכ"ד · אמנם זה שייך בממשלת האדון על עבדיו דזה אינו אלא שיורי במקרה ובכל

מאמר

מאמר המלוכה אמנם אם פוסקין לאדם גדולה מן השמים ומוחלין לו על כל עוונותיו א"כ זהו שיעור מלאכות בעצם ממש ועי"ז לא נאמר מקומך על תכה אדרבה אמרו זרוק מרה בתלמידים וכן מותר שמיני שבשמיני כי שיעור מלאכות נורם שיעור בתנה לזה ר"ש מקמי דשמע להא דר"א דמוחלין לו עונותיו והכפרות אינו אלא שיעור במקרה לזה יראה מהכפרות כי נורמת בכבעה לזחות הלב וגדול עונו מכשול אבל לכתר דשמע דמוחלין עונותיו והכפרות הוא שיעור בעצם אין חטא כ"כ אם יעזוב מדת העונה ויתנה בתנה ולז"א מפני מה לא ממשכה מלכותו של שאול לפי שלא הי' בו שום דופי וסיימו כדברי הרי"ף ז"ל שהוא כבן שנה שלא עשה חטא והדברים אשר שנו הם כשבנה היונה מלפני הסליע א"כ אלו אין הכפרות שיעור מלאכות דהא גם מקודם לא חטא ולא שייך דמוחלין לו על כל עונותיו והכפרות אלו שיעור במקרה ועי"ז נאמר מקומך אל תכה ולא הי' יכול לומר שלא ממשכה מלכותו מחמת זחות הדעת כי אין החטא גדול דשיעור כאיך נורם שיעור בתנה לז"א דאלו הי' הכפרות שיעור במקרה וא"כ מה שאמרו שלא הוא חלק מחלקי החטא דע"י שלא הי' בו דופי בעצם אלו הכפרות שיעור במקרה ובדרך זה יש ליישב קו' הגאון ביעו"ד בדרוש פ"ד דברכות נגד ר"נ ור"א ב"ע כיוס שמיני אותו לנפרות אמר לו אשתו דלמא מעברין לך והשיב מעלין בקודש וסיימו שיאחר לו עדיין קלת נפרות וכן פי' הגאון ביע"ד ואח"כ אמרה דילמא עניש לך ר"נ והשיב לה אמרי אינשי ליתמים אינם תד יומא בכסא דמוקרא והדר ליתבר כך הוא הגירסא הישנה והקי' הגאון ביע"ד דמתחלה הי' לה לשאול דלמא עניש לך וכפירש"י ז"ל שיעבר במיתה ח"ו ואח"כ דלמא מעברין לך דזה אינו עונש כ"כ וכפי סמיכת חכמים אמלו מתפיסה כשאמר לה ליתמים אינם תד יומא בכסא דמוקרא וכו' למה לו נפרות כזה אם אחר יומות וכי דמשום קושיא זו מחק רש"י הגירסא הישנה ע"ש :

אמנם י"ל דכפי סמיכת חכמים הקי' בשם מהרי"ל הגיו איך אמרה דלמא עניש לך הא אמרו כי מדרשא מוקמי' לר"א בן עזרי' דהוא עשירי לעזרא ולא מצי עניש לי' דאית לי' זכות אבות ואי' דזה היו מדברים בכיבמ"ד אבל ראב"ע לא החזיק טיעותא לנפשי' וכי' בעיני עצמו לחוטא וכפ' ולכך לא השיב לה דאית לי' זכות אבות דלזה לא מסני זכות אבות עי"ש וכעין זה פי' מהרש"א ז"ל שיראה שמא יגרום החטא עי"ש ועי' רא"ש ויעלה בפסוק הטוב בזכותך היטב בזכות אבותיך במקום זכות אבות לא שייך שמא יגרום החטא עי"ש ויש נחלק ואכ"מ :

אמנם לכאורה קשה נמי דהי' מותק לחוטא בעיני עצמו הא קי"ל דאין אדם עולה לגדולה אא"כ מוחלין לו עונותיו וא"כ נכון מאד קושיא הי"ד דלכך לא שאלה תיקו דלמא עניש לך דלזה יש לומר דאית לי' זכות אבות וא"ל שמא יגרום החטא דהא מוחלין לו כל עונותיו ולא שאלה רק דלמא מעברין לך והשיב לה דמעלין בקודש ולא מורידין וסיימו אפי' אם יעבירו אותו אבתי יאחר לו קלת נפרות ולזה שאלה דלמא עניש לך כיון דיעבירו אותך מן עיקר הנפרות רק יאחרו לו קלת דלמא בכה"ג אין מוחלין לו עונותיו וא"כ מיהא דילמא עניש וזכות לא מהני שמא יגרום החטא לזה השיב לה אמרי אינשי ליתמים אינם תד יומא בכסא דמוקרא והדר ליתבר כיון שנתמנה לנפשא אפי' ליום אי' ד' וגם זה נפרות מיקרי ומוחלין לו עונותיו ושוב לא עניש כיון דאית לי' זכות אבות ושמא יגרום החטא לא שייך כיון דמוחלין לו עונותיו :

עו וכאומרם ז"ל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו גם אמר משה עון ועובר על פשע לשארית נחלתו למי שמשים עצמו כעוברים ים לפרש ש"ס ב"ב פ"ו ופ"ק דיומא דמקום אחרון אינו מן המדה וכמה היה עומד - ולכאורה גם זה לשה וכיומא פירש רש"י תועלת כל הנסים שהיו במקדש למה היה לורך בהם עיי"ש בפירש"י ז"ל :

אך אמרו ז"ל בנסי אבות בנסים שהיו במקדש עומדים לפופים ומשתחוים רומים ופירשו ז"ל כשהיו עומדי' אז היו לפופים מגודל הדחק והמקום היה לר להם מהכיל אבל כשהיו משתחוים לפני ית' מחמת גודל הביטול לפניו ית' היו נחשבין כאין וכלא ועי"ז נעשה גם במקום נ"כ שהי' ריוח ביניתם כי הם לא היו תופסים שום מקום מגודל הביטול וכאין נחשבו - ועפ"ז שמעתי מפי קדוש הרב הצדיק המגות מהר"י ז"ל לפרש הפסוק בארתם לו לר בדרך לאות כי מי שים לו קלת דקלה נבהות הלב ומחשב למאומה בעיני עצמו ותופס נפול ומקום ואינו מתבטל אז גם המקום לר לו מהכיל ואמרו ז"ל כל המתנאה כאלו דותק רגלי השכינה דכתיב השמים כסאי והארץ הדום רגלי וא"כ בביטול רגלי המה בארץ וא"כ המתנאה והולך בגאוה זקופה דותק רגלי שכינה עיין בפירש"י ז"ל - ולז"א בארתם שיהו כשהמקום לר להם מהכיל ובהכרת שים להם נבהות הלב בביטול לו כי דותק רגליו במעלה ולר לו המקום עכ"ד ז"ל ואמרו ז"ל בתחלה היה משה לומד תורה ומשכחה עד שיתנה לו בתחנה - ומעתה משה רביגו ע"ה שלמד תורה מפי הגבורה היה לומד ומשכח א"כ איך אפשר לשום אדם ללמוד תורה מחמת תגבורת השכחה - אך אמריגן פ"ה דמשכח עירופין ומתדבר מתנה אם משים אדם עצמו כמדבר התור' ניתנה לו בתחנה וכיון שניתנה לו נחלו אל ועולה לגדולה וכן אמרו שם אם משים אדם עצמו כערונה שהכל דשין עליה התורה מתקיימת בידו וטעמן הוא כי אמרו ז"ל בתחלה נקראת תורת ה' ולבסוף נקראי תורתו ועיין פירוש רש"י ופיין לל"ח סוף ברכות שפירש באופן אחר וידוע דכל דבר נמשך אל שורשו וא"כ התורה שירדה משמי מעל להארץ הנשמה הלזו ונספה וגם כלתה לשוב אל מיק אבי' ואמרו שלשה תנאים למעלתן אחרונה אם משים אדם עצמו כמדבר בשתכרו ואותות פורחות אחרונה אם משים אדם עצמו כמדבר וכערונה עניו ושפל רוח ואמרו ז"ל מסתברא כמ"ד אני את דכא וכקב"ה כביכול משרה שכינתו בתחתונים את הנים בדכא הלזה ואז התורה מחזרת אחר אכסניא שלה ואיש כזה זוכה לתורה - ואולי לזה אמר וכיון שנחלו אל זוכה לגדולה כיון שמשים עצמו כמדבר והקב"ה מגביה שפלים אמנם מה שאמרו וכיון שנחלו אל עולה לגדולה כי אמרו ז"ל הרוצה להחכים ירבים להעשיר יצפין א"כ החכמי' והעושר בצפון ואא"כ א"א לזכות לב' שלהות כי אי שהוא בדרום אינו בצפון אך ע"י שפלות רוח ונעשה מרכבה לשכינה כדכתיב אני את דכא והקב"ה מרומם הוא ומתנשא אבתי' מקום אז יוכל להיות בפ"א בדרום ובצפון ולז"א כיון דנחלו אל ונעשה מרכבה לשכינה עולה לגדולה אע"פ שזכה נ"כ לתורה ולזה מקום אחרון אינו מן המדה לרמז שהשרת התורה א"א אלא במקום שאינו תופס נפול ומדה כמ"ש עומדים לפופים ומשתחוים רומים שע"י עניה ושפלות שבעלים במליאו מבלי מקום עי"ז זוכה לתורה ונדולה - ולז"א אהרון נושא את נושאיו לרמז שנושאי אהרון הם הדבוקים בתוה"ק ע"י עניה ושפלות כרמז אהרון שאינו מן המדה ועל ידי זה זוכין גם כן לגדולה לזה רמז שאהרון נושא ומגביה למעלה לעלות לגדולה את נושאיו כמבואר ובפוטה פרק א"ל אמרו תז"ל אמר ההדום ברוך הוא תורה דכתיב כה התעיף

הקדמת המחבר

עיניך בו ותיעוו זמירות קרית להו הריני מכסילך בדבר שתיעוקת של בית רבן יודעים דכתיב גבי אהרן בכתף ישאו ודוד הרכיבו על העגלה · ולכאורה איך ממשך זה מזה להיות מדה כנגד מדה · אך במפרשי ע"י הקשו בשם גדול מ' איך עשה דוד הא בכתף ישאו משה מפי עצמו אמרן ולא מצינו רמז שהודה לו הקדוש ברוך הוא ת"ר כיון דכתיב ישאו בקמץ הש"ן לרמז דומשא את נושאיו וא"כ א"ל עגלה ומהרש"א שם כתיב דדוד קרי להו זמירות דזמר אינו אלא לפי שעה וא"ל לחזור אחרי תמיד עיי"ש וא"כ לפי דעתו שא"ל תמיד לחזור דברי תורה ולא חשש לשכחה כמאמר הכתוב התעף עיניך בו ואינו וא"כ א"ל לשים עצמו כמדבר ואם כן בלתי עמוה א"א לזכות לתורה וגדולה דזה בלפון וזה בדרוש ולא שייך ג"כ שהקב"ה מגביה שפלים וא"כ אין הרמז הנ"ל שהאהרון נושא את נושאיו לרמז שזוכין לשתי שלחנות תורה וגדולה לכך עשה בדבר שתיעוקת של בית רבן יודעים דכתיב בכתף ישאו בקמץ הש"ן להודות שהאהרון נושא את נושאיו וזה א"א בלתי עמוה ולא"ל פקום פי קרח וקרח שפקח הי' ומצועני האהרון הי' (מה רחה וכו') לפי שהי' מצועני האהרון וא"א לזכות אלא ע"י עמוה ואיך רדף אחר הגדולה ונתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל :

ולז"א הש"ס בשיאור הפסוק לאורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ומתמה אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא אלא אורך ימים וכ"ש עושר וכבוד עיי"ש ולכאורה מאי קשיא לי' דלמא בימינה איכא אורך ימים ולא עושר וכבוד וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ואורך ימים עדיף מן עושר וכבוד ועיין מ"ש המפורשי' דבפי' דתשובה שבק"ש כתיב בכל נפשך ובכל מאדך לפי שמדבר לימוד ויש לך אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו לזכל בפי שניה לא כתיב בכל מאדיכם לפי שמדבר בלשון רבים והוא כ"ש מבכל נפשיכם דלגבי כל האדם ודאי הנפש חביב יותר · ועיין בחוה"מ שם ונם תי' הש"ס שיש מוכן שמשני אלא אורך ימים וכ"ש עושר וכבוד מאי כ"ש הוא ודאי יש בכלל מחתים מנה אבל אין בכלל מחתים מחתים ומנה דהיינו שלש מאות וכאן זוכה לשתים לאורך ימים ועושר וכבוד גם כן אמנם לפי המבואר בפ"ק דר"ה ובפ"ק דחגיגה דהמעביר על מדותיו זוכה לאריכת ימים כמבואר לעיל ועי' תוס' דתורה אלא לשמה הוא להתגאות ולא לקנטר ואם כן בתורה לשמה שא"א לזכות אלא על ידי שפלות רוח וממדבר מתנה ואם כן פריך הש"ס אפיר אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא דעל ידי שפלות הרוח בעצמו בלתי זכות התורה זוכה לאריכת ימים כנ"ל פ"ק דר"ה · ומעתה אין לו שום זכות על ידי התורה ומתרץ אורך ימים וכ"ש עושר וכבוד והכ"ש הוא מצלא לשמה דזוכה לעושר וכבוד כ"ש בלשמה זוכה על ידי התורה ואריכות ימים בלא"ה זוכה על ידי עמוה ושפלות רוח · ובזה יש לבאר דברי הש"ס מס' ע"ז ושארנה הפרות ודרשו חז"ל אמרו שירה רוחי רוחי השיעה התנופפי ברוב הדרך המתוסקה ברקמי זהב המהוללה בדביר אחרמון המפוארה בעדי עדיים ופירש"י דביר אחרמון ועדי עדיים הכל רומז לתורה עיי"ש וי"ל מ"ש במס' יומא ג' אחרונות עשה בלאחל עיי"ש ולא כן בשאר כלים המצופים אמת שהתוספות סוף חגיגה כ' דה"ה לשלחן עיי"ש · אמנם בפלתי סי' ת"ג כ' דאין מבואר כן רק באהרון עיי"ש · ויש לרמז לפמ"ש במפרשי ע"י רוחי רוחי השיעה רומז לבני שיעים שהי' גוף האהרון אשר נעם יעקב אבינו אחרים במלרים ונתן בהם כח הקדושה עיי"ש והוא רומז לקדושת התורה ועיין מ"ש הש"ה הקדוש שכל מעשה האהרון רומז לתורה עיי"ש · וליפוי הזהב ר"ל שרומז לעושר וכבוד כמ"ש להעשיר יפין ומצפון זהב יאתה ואלו הי' האהרון בליפוי בשום קיי"ל בסוף חגיגה דבעלי שיעים דחשיבי בטל הליפוי לגבי העץ ובעץ שאינו חשוב בטל העץ לגבי הליפוי ואין כאן רמז לזכות ע"י התורה לתורה וגדולה לזה עשה ג' אחרונות שכל א' בלי לעצמו ואין א' בטל לגבי השני לרמז דעל ידי התורה לשמה זוכה גם כן לעושר וכבוד · ועיי"ש בסוף חגיגה מה שרלה לאלק בין ליפוי עומד לאינו עומד עיי"ש · ולז"א רוחי השיעה רומז לקדושת עלי שיעים כמ"ש בע"י המחוסקה ברקמי זהב הוא הליפוי וע"ז בא הרמז המהוללה בדביר אחרמון הוא קדושת התורה המפוארה בעדי עדיים הוא עושר וכבוד ·

ועתה הפעם אודה את ה' אשר חנני ברחמיו וברוב חסדיו לסדר חידושיי על הלכות מילה ודיני פס"ב בדרך אחרוכה וקלרה · בפנים הבאתי כל הדיינים אשר לקוטתי מש"ע ושאר אחרונים ורשמתי אחר כל דין מקום מולאו ובלבו העמדתי מה שיש לעיין בא"ז דין מן הדיינים ומשכתי מעטין לעטין בעיינים אחרים שאינם מהלכות אלו וכך הוא דרכה של תורה · ולא נמנעתי מלכתוב כמה דברים שאינם רק ע"ד החידוד כי אולי אמלא בם סברא אמיתית והרבה פעמים כוונתי לדעת רבותינו האחרונים ז"ל וכתבתי בלבו · כי אחר כתבי זאת מלאתי לרבותינו כן ולפעמים הבאתי הדבר כמו שהיה ומשנה לא זזה ממקומה · כה יזכה הי' חסדו עמדי בשאר הענינים אשר המה כתובים עמדי ולסדר חידושי אשר חדשתי בע"ה לסדרם בסדר נאות · והש"י יגלני ממכשול ושגיאה בהלכה וירחמי מתורתו נפלאות :

יום ג' ד' ניסן תרל"ג בחקוי

משה ארי' ליב אלטר בח"ר מו"ה **יונה** ז"ל מבחטעטאן חופ"ק בחקוי

(א) מצות עשה לכ"מ מישראל שימול את בנו רבינו המור מהרי"ך כאן להכיל דבריהם ז"ל הגודל מצות מילה ומעלתה וכ' הכ"מ וז"ל הקהור עיקר המצוה להיות עליו אות ברית קודש מצותיות שמו הקדוש יתי' לשמור את כל גופו מטומאת ערלות וכו' וע"כ המרך רבינו בדרוש המילה כמה גדולה היא אם מקיים אותה כמתמרה שלא יהי' פוגם אותה וכו' והוא כשפוגם אות ברית קודש דאינו מקיים מצות מילה להיות דבוק עם קדושת שמו ית' אלא מדבק אל הטומאה דבר זה הוא מהרך גלותינו כי הטומאות שאין נכנסין לאדם וכו' ומשכה ערלתו ודומה כמי שאינו מול ומופל בניסנס כדאיתא פ"ב דערובין די"ט וכו' וזה שכתב רבינו על כן צריך ליזהר בה מאוד לקיימה בזמנה ושלא יהי' פוגם קדושתה בשום בריאת איסור עבד"ק וכזה יש לפרש פסוקי ירמי' י"א מה לידידי בביתי עשותה המזמתה הרבים וכשר קודש יעברו מעליך וגו' הלא עני' ורעו דליותיו ורש"י ז"ל פירש וכשר קודש יעברו מעליך שמבטלין מצות מילה עיי"ש והוא דברים ז"ל בממחות דנ"ג ע"ב עיי"ש ולשון הכתוב מושלו ההבנה שאינו מאמר מוכחי ולא נסתרי דהו"ל למימר מו מעביר מעליך מו יעברו מעליהם אבל לשון הכתוב יעברו מעליך משמע שאחרים מעבירים מעליהם · אמ"ן ראיתי במהרש"א בחדא"נ שם שהרגיש בזה אמנם לפי דברי רבינו הב"ח נכון מאוד כי יען עשותם המזמתה הרבים היינו רוב הזימות כמ"ש המפורשים עיי"ש ודומה דשם זימה הוא על זנות כמ"ש רש"י ז"ל בע"ז די"ז ע"ב מזמה שתמור עליך מזמה מן הזנות וכ"כ רא"ש ע"ז פ' קדושים לז"א הכתוב יען עשותם רוב הזימות וכשר קודש יעברו מעליך היינו ברוב הזימות הן הן המעבירים כשר קודש מעליך כי פוגמים בעיקר מצות מילה ומשכה ערלתם כמי שאינו מול כמ"ש הכ"מ וע"כ אלא אם וגו' שבשרף המקדש ונתפזרו בין הטומאות כמ"ש הכ"מ שדבר זה מהרך גלותינו שם יתי' ירחם עלינו מהרה: (ב) וגדולה היא משאר מצות עשה בשמ"ם פרא"מ דקל"ג ע"א מסיק רב אשי דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב לפי שיו"ט עשה ולא"ת ואין עשה דמילה דוחה אותה ועיין מ"ש יו"ד סי' רכ"א ועיין בתוס' שבת פ"ה ע"ב שם זה לעיקר ועיין תויו"ט ולכאורה יש לשאול לפמ"ש התוס' פ"ק דיבמות ד"ו ע"א ד"ה טעמא דהא דאין עשה מהאי דוחה לא"ת ודומה הוא משום מאי מולמא דהאי עשה מהאי עשה דהא אלא"ת ודומה דוחה לא"ת ולא אשאר רק העשה שעמה ואין עשה דוחה עשה דמאי מולמא וכו' ועיין ריטב"א יבמות דף ה' וכ"כ הרשב"א בחידושיו לשבת דקל"ג וכ"ה דעת הריב"א בחולין דקמ"א ע"א בעשה נגד לא"ת ועשה דאף על גב דאין עשה דוחה לא"ת ועשה מ"מ דוחה אלא"ת ואם עבר אינו לוקה עיי"ש והתוס' שם מסתפקים אם אלא"ת ודומה לגמרי והרבה אחריהם האחרונים בשיטת הריב"א ועיין תוס' קידושין דף ל"ד ומוכ"ר בשוף הספר · ומעתה במילה שלא בזמנה בי"ט דאלא"ת כבר נדחית ולא נשאר רק העשה דיו"ט דלא מידחה משום מאי מולמא וכו' וא"כ בעשה דמילה דאינו משאר עשה אמאי לא תדחי עשה די"ט ועיין בשבת קל"ב ע"ב דמפלפל הש"ס שם דאין עשה דמילה דוחה עולא"ת דערבת ק' נ"כ כנ"ל ועיין ברשב"א שם · אמנם י"ל מה דעשה דמילה גדולה באיכות מאשר עשה אכתי אית בה גריעותא משאר עשין דעשה דמילה אינה שוה בכל לפי שאינה מוהנת בנשים וכ"כ מהרש"א יבמות ד"ו ע"א בתוס' ד"ה טעמא דעשה דמילה אינה שוה בכל עיי"ש ובזה אינה דעשה שאינה שוה בכל דומה ל"ת הש"ב וכלאים בלילת יוכיח מ"מ עכ"פ שייך לומר מאי מולמא וכו' ויש עשה שאינה ש"ב אינה דומה עשה הש"ב עיין בגנת ורדים כלל ע' · ובזה יש לישב קלת דברי התוס' קידושין דכ"ט ע"א להקשו ל"ל קרא דאותו ולא אותה דאשה אינה מצוה למול כנה בלא"ה תיפוק לי' דהוי מ"ע שהזמ"ג ותי' כיון דלאחר שמנה אין לה הפסק הוי אין הזמן גרמא ותמהו הכל הא אחר שמנה אינה דומה שיו"ט ואכתי הז"ג · אמנם הרש"ל בחכמת שלמה פ"ק דיבמות דף ד' כי דלהאמת עשה דוחה את ל"ת אש בה כרת ולא כמהרש"א שם וכ"ה בסדר כריתת להרי"ש מקימון ש"ג סי' קס"ג ועיין שושנת העמקים כלל ג' וא"כ במילה שלא"ז שאינה דוחה שיו"ט ע"כ הטעם שאין עשה דוחה לחו"ע וכן דאיתי בש' יפה עילים שהוכיח כן מרש"י דעיקר הטעם דאין מילה דוחה שבת משום דשבת הוא עשה ולא"ת ולא משום כרת עיי"ש וא"כ ספיר ת' התוס' דאי' לאו אותו ולא אותה א"כ שוב הוי מילה עשה הש"ב וספיר דוחה גם שבת ויו"ט כיון דגם בשם מצות והוי מילה שוה בכל ודוחה הל"ת ועשה לשבת ריב"א ולא שייך מאי מולמא דעשה דמילה אלים יפי כמבואר ודוחה הפעשה די"ט והל"ת כבר נדחית לשבת ריב"א וספיר כתבו דאי' לאו אותו אין לה הפסק משמנה ואילך אבל הסתא דכתיב אותו ומילה הוי אינה ש"ב שוב אינה דוחה שיו"ט דעשה די"ט שוה בכל דנשים מוזהרות בעשה די"ט כמ"ש הרא"ה והרמב"ן ז"ל ויתבאר לפנינו ברלות הש"ס יתי' :

ומה שהאמנו במותלנו דאפי' מילה שלא"ז אי לאו דאינה ש"ב הוי עדיפא מעשה די"ט ולכאורה כיון דעדיפא עשה דמילה לפי שם בה לד כרת וגם בכרתו עליה י"ג בריתות וכרת ליכא אלא בגדול שלא מל · וגם י"ג בריתות כ' מהרש"א בחדא"נ פ"ג דמדרש דלא בכרתו רק על מילה בזמנה דוקא מ"מ כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו לשבת שם כלל דליכא כרת עיי"ש וכעין זה כתב הרמב"ן ביבמות ד' ה' והריטב"א שם וכ"כ הטור כאן עכ"י וכן התוס' שבת דקל"ב ע"ב ד"ה אלא עשה כתבו דגם שלא בזמנה ליכא י"ג בריתות ואין זה סתירה לדברי מהרש"א בחדא"נ הל"ל ד"ל דבותתם דבעיקר מצות מילה ליכא י"ג בריתות ומיקרי לעולם תמיד וע' ת' נבעת שאול סי' כ"ג ובמלאת דרב אש דאמר דאין עשה דמילה דוחה ל"ת ועשה די"ט ולכאורה גם ל"ת לאו דמי משום דלא הוי בעידנא וכו' דבתחלת המילה עושה מבורה והעשה מקיים לבסוף מ"מ בבר כ' המינוק" פ"ב דכ"מ בשם הר"ן כיון דגם בתחלת המילה עושה בסוף בטוה הוי בעידנא ועיין טוב"י מה"ת מלע"ז סי' קמ"א · ועיין פסקי תוס' זבחים וריטב"א פ"ק דיבמות בשם ר"ת והרשב"א שם מיהו במילה בי"ט בלא"ה הוי בעידנא להמבואר בשבת ק"ו דמקלקל בחבורה פטור ומילה מתקן מילה עיי"ש מ"כ כל כמה דלא עברה המילה ואין תיקון עדיין שוב ליכא איסור י"ט וכשנמר שוב הוי בעידנא דאז בא · חלול י"ט ע"י תיקון המילה ועיין ת' ב"א מאמ"ז סי' קכ"ה : (ג) וכל יום שיעבור עומד באיסור כרת כ"ה דעת הטור והרמב"ד פ"א מהלכות מילה אבל דעת הרמבי"ם שם דכל ימי מיו ליכא כרת הוא"ל וכידו למול מ"ע עדיין רק בשמת הוא ערל במזיד והכ"י וכ"מ תמה אם כן אין שייך כרת לאחר מיתה כיון דבחיי ליכא כרת וכי ב"י דלאחר מיתה ליכא כרת לנפש עיי"ש ולא"ש מ"כ

כפ"ק

רסא מצות מילה והבינודים

(א) מצות עשה לכל אדם מישראל שימול את בנו (ב) וגדולה היא משאר מצות עשה לפי שישבה צד כרת וגם נכרתו על"י בריתות (נסון הע"ר) ואם לא מל האב חייבין ב"ד (קידושין כ"ט) וכל ישראל (רמב"ם פ"ב רמב"ם והרל"ם ס' כ סי' הכ) למולו ואם לא מלוהו ב"ד חייב הוא כשינדיל למול א"ע ואם לא מל חייב כרת (ב"ם ופוסקים) : (ג) ובכל יום שיעבור עומד באיסור כרת (רמ"א כס"ר ורמב"ד) וה"ה האב או הב"ד שמעכבין עוברים

בפ"ק דסכוטות די"ג ע"ח גרסינן כרת דכתיב במפר ברית דרשו הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב עיי"ש וסיכת משכמת לי' כיון דבמיו ליכא כרת ועוד דרש"י פירש תכרת לעוה"ב ולא אמריכ דאם מת בלא תשובה מיתה ממרקת עיי"ש ומעתה לתי' הב"י דכרת אפשר קאי א"כ איך ס"ל לומר דמיתה ממרקת וא"כ לעולם לא משכחת כרת לגבי דכסיומות מיתה ממרקת וע"ע עוד תי' הב"י דמשכחת לה כרת ביומי וכ"כ הב"ח עיי"ש ועיין בפיה"מ להרמב"ם ז"ל ס"פ דאבות"מ ובספר המצות שורש י"ד:

(ד) עבר האב ולא מלו כשמיני וכו' אבל ביום השמיני כופין כ"ה בתשב"ן מ"ג סי' מ' עיי"ש ופשוט הוא דבכל מ"מ כופין אמנם לא ידענא אמאי נקיט שמיני דוקא הא גם בשאר שמנה אכתי מ"מ רמיא על האב ואמאי לא נכוף אותו לקיים המצוה הא בכל יום עובר בעשה ורליתי במחלית השקל סי' תמ"ד ס"ק י"ח עלה במחשבה לפנינו דלאחר שמנה אין מוב על האב מן התורה עיי"ש מ"כ י"ל כיון דאין כאן רק מצוה דרבנן אין כופין וכדעת רש"י כתובות דל"ח ע"ב ועיין תוס' שם דפ"ו ע"א ד"ה פריעת כ"ת מצוה ובש"מ שם · אך באמת גם לאחר שמנה אינה אינה מצוה על האב והמחבר"ם תבר לגזיז' שם וא"ע בגבול עזו פ"ח דמילה ה"ב ואדרבה מילה בלא זמנה מצורה ממילה בזמנה כמ"ש בסי' תשובה מאהבה ח"ח סי' פ"ה דבזמנה מצותה כל היום ובלא בזמנה כל שעתא זמנה כמ"ש המג"א סי' רמ"ט ותקפ"ח ס"ק יד"ד וא"ע ממג"א סי' תמ"ד ס"ק כ"א עכ"ד שם · ואולי יש לכוין בזה דברי רש"י בבריש דל"ב רש"ל ובש"ם שם אמר ח"ו שנתרבל משה וכו' אלא שנתעסק במצון תחלה ופירש"י דהתיקון לא הי' אז רק בן שמנה והוא פלא מאי בעי רש"י בזה ועיין ר"ז שם ובמאיר נתיבים סי' פ"ב וקושיתו עיין רא"ש ומהרש"א בחדא"ג מ"ש בזה · אמנם בבל"ז שם הקשה מאי משני שנתעסק במצון תחלה אכתי נתעצל משה בזה נופא ואמאי אמ"ר ח"ו שנתרבל משה עיי"ש מ"ש בזה · אמנם קיי"ל בשמיני כל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין א"כ לא נעשה משה רק על ידי שלא זירז א"ע אבל ח"ו שנתרבל ממש ולזה פירש"י בשמיני הי' אבל אם ליתא שנכבר עבר שמנה ואז כל שעתא עובר א"כ אמאי אמ"ר ח"ו שנתרבל וכו' אלא שנתעסק במצון הא בזה נופא מתרבל כיון דבכל שעה עובר כמ"ש בל"ז ובל"ז שם תמה אמאי אמר אמוג ואלא שכבה הא אז עדיין לא הגיע זמנו עיי"ש מ"ש ע"ז ומזה נראה שיעתא בגל"מ פסחים דע"ב ע"ב וכ"כ בגמ"י מ"ד ס"ג כמו בפורה תוך לי' דהפדיון תלוי וקאי עד לי' אז אל הפדיון למפרע כמו כן בגל תוך שמנה שלא עשה עדיין מצוה מ"מ כשניע שמיני נתקיימה מצות מילה כתיקונה למפרע עיי"ש ואכ"מ אמנם בס' תפארת לבי מ"ד סי' מ"ו הוכיח מהרמב"ם דגם מילה שלא בזמנה מצותה כל היום עיי"ש וכן משמעות לשון הכלבו הביאו הר"מ סי' רס"א עיי"ש והמג"א לא כתב דכל שעתא זימנא רק שלא לדחות לאחר עיי"ש אמנם בס' תמ"ד בחומר עשה דתשביתו כל שעתא ממש זמני הוא לכן אמיר טפי ממילה ואינך עיי"ש ועיין בנמת אדם בגל לי:

(ה) והאשה והעבד אין מייבים בש"ם קידושין דכ"ע יליף מדכתיב אותו ולא אותה והתוס' שם הקשו בלא"ה תיפק לי' דהוי מ"ע שהזמ"ג ובשיב פטורות ותי' כיון דלאחר שמנה אין לה הספק הוי מ"ע שאין הזמ"ג וכבר כתבתי שאמנו המפורשים הא לאחר שמנה אינה דוחה שויו"ע ואכתי מ"ע שהז"ג ורליתי בספר יפה עיניים שכתב דהמהרש"א הקשה בשבת דקל"ב ע"ב ד"ה הא עשה

בפ"ק דסכוטות די"ג ע"ח גרסינן כרת דכתיב במפר ברית דרשו הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב עיי"ש וסיכת משכמת לי' כיון דבמיו ליכא כרת ועוד דרש"י פירש תכרת לעוה"ב ולא אמריכ דאם מת בלא תשובה מיתה ממרקת עיי"ש · ומעתה לתי' הב"י דכרת אפשר קאי א"כ איך ס"ל לומר דמיתה ממרקת וא"כ לעולם לא משכחת כרת לגבי דכסיומות מיתה ממרקת וע"ע עוד תי' הב"י דמשכחת לה כרת ביומי וכ"כ הב"ח עיי"ש ועיין בפיה"מ להרמב"ם ז"ל ס"פ דאבות"מ

(ה) והאשה (ש"ם שם ופוסקים)

והעבד

בגרעת דאשה מלה בנה בשבת דעשה דוחה ל"ת ועשה וכאן א"ל סיכולה לגול אחר שבת דז"ל כיון שאתה מוסרה לגול בשבת א"כ עשית מצוה זו מ"ע שהו"ג כיון שאינה דוחה שבת א"כ שוב האשה פטור גם אחר שבת ובטל מצותה אלא לגמרי ולא שייך תי' מהרש"ל הנ"ל ושפיר כי התוס' כיון דלאחר ח' אין לה הספק מיקרי אין הז"ג דבנשים לי' לאו אותו הי' דוחה שויו"ע גם לאחר זמנה עכ"ד · ואם כי דברי פי חכם מן מ"מ לקושטא דמילתא אפי' אם נאסר בנשים מילה שלא בזמנה בשויו"ע אכתי לא בטל מצות מילה דגוף המצוה לא תתבטל דאפילו לי' מצוות ליה מ"ע שהז"ג והאשה פטורה אכתי המצוה מוטלת אחר שבת על כל אדם מישראל ואין זה ענין לדברי התוס' פ"ק דיבמות ע"ב · וכפשיטות י"ל עפ"י מה שהקשו התוס' קידושין דל"ד ד"ה מעקה בהא דאין עשה דשריפת קדשים דוחה עשה ול"ת די"ט אמאי לא נכרוף ע"י נשים דנבייהו ליכא עשה די"ט דהוי מ"ע שהז"ג וליכא אלא ל"ת ע"ש (ועיין בשעה"מ פי"ב מהל' עבודים ה"ג בשם הרמ"ה' וכ"כ בסוי"ע ס"ס תל"ח בשם הרמב"ן דנשים שייכות בעשה די"ט כיון דהעשה נאמרה לנשות ולא לעשות מלאכה הוי כמו ל"ת ונשים חייבות ע"ש) אמנם בסוי"ע סי' תל"ח ס"ק ט"ו הביא בשם ספר בשמים רא"ש לתרץ דגם בעשה דשריפת קדשים נשים ליתנייהו כיון דאין שריפת קדשים בגילה הוי מ"ע שהז"ג ולכך א"ל לקיים על ידי נשים דאשה ליתא במצוה זו עכ"ד אם כן במילה שלא בזמנה דאינה דוחה שויו"ע מצוה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה תקע לי' גם כן יגול ע"י נשים תינה הכי דאיתא לאב אז המצוה מוטלת עליו דוקא אבל באמת ק"ל דלעולם אינו דוחה שויו"ע ולריך לומר גם כן בתירון הנ"ל דעשה דמילה ליתא ג"כ בנשים דאותו ולא אותה וממילא מיושב דברי התוס' דלא לאו אותו הוי גם בנשים מצוות לגול בגיהם א"כ שפיר כי התוס' דלאחר שמנה אין לה הספק דהא גם בשבת שויו"ע יכול לגול ע"י נשים דנבייהו ליכא עשה די"ט כמבואר ועיין במקנה דכ"ט ד"ה ואיהי ובמ"ש שם עוד ובמהרי"ט ובשעה"מ בתבו בכונת התוס' דתפילין בשבת ודאי כיון דשבת לאו זמן תפילין הוי מ"ע שהז"ג אבל במילה שלא"ז בשבת איסור דבר אחר גרם דאיסור שבת רבינו עלי' עכ"ד ·

אמנם בעיקרא דמילתא אי עשה דשריפת קדשים שייכה בנשים עיין פי' קידושין ל"ד בתוס' ד"ה מעקה ע"ש ובשעה"מ פי"ט מהל' פה"מ דעתו דנשים מצוות בעשה דשריפת אחר וכ"כ הלל"מ פפחים דפ"ד ועשה שמוכיח לדברי עפמ"ש הרמב"ם ז"ל בריש תמורה דלהכי לקי אלאו דתמורה ולא הוי ניתק לעשה משום דהלאו לא יחליפנו כולל הכל והעשה דוחה הוא ותמורתו אינו כולל ליבור ושותפין מ"מ אין כי הרמב"ם ז"ל דלא לקי אחאר דהוי ניתק לעשה הא הלאו כללי והעשה אינה שייכה בנשים (ובספר נגת ווולדים סי' כ"ב הקשה ג"כ קושיא זו) אלא ע"כ דגם נשים שייכין בעשה זו עכ"ד ש"ם · ועיין תמורה דף ד' ע"ב · ובגוף סברת הרמב"ם בריש תמורה

מלאתי

מלתי להיפך בתוס' שבת דפ"ה ע"מ בסוגיא דערובה שם עפחים שתין זורעין בה חלת חמשה זרעונין ליף הס"ם מלה תסיג גבול רעך וגו' והקשו התוס' שם ובחולין דפ"ב רע"ב מ"כ בזורע כלאים ליקי ממי משום לה תסיג גבול ותירלו כיון דלמו זה כולל ממי גם הסנת גבול ממש ועוד הסנות גבול אין לוקין דיתק לעשה ויתן לתשלומין מ"כ גם בזורע כלאים אינו לוקה עכ"ד גראה דעתם דלמו היתק למקלת שוב אינו לוקה גם במה שלא ניתק · שוב ראיתי בתומים סי' ל"ו שכ' דהרמב"ם לא כ' רק בתמורה דהלמו ניתק ממילא בלא מעשה ורחמנא אמר והיה הוא ותמורתו ע"ש · עוד תירלו התוס' שם בשבת דלהכי לא לקי בכלאים משום לא תסיג דהוי לאו שבכללות ע"ש ודבר זה נתחלוקת שני' ורבא ס"ל בפסחים דמ"מ פ"ב דלוקין אלמו שבכללות ולדידי' ע"כ לומר כתי' הראשון שבתוס' משום דהוי ניתק לעשה ומזה ל"ע בריש תמורה דף ד' ע"ב שכ' שם דבכלים שריבה בהן הכתוב מלות יתירות לקי ממי אלמו הניתק לעשה מ"כ ק' לרבא דס"ל דלוקין אלמו שבכללות ממשנה פ"ג דמכות יש חורש תלם א' ומיב עלי שמנה לאוין החורש בשור והחמור וכו' וכלאים בכרם וכהן ומיר בגיה"ק ע"ש וכאן ק' לילקי ממי תשעה בכלאים אינא ממי אלו דלא תסיג וכאן ל"ש תירוצם דהוי ניתק לעשה דהא כאן בכהן קיימינן וכהן לוקה ממי אלמו הניתק לעשה וע' תוס' יומא דל"ו ע"ב ד"ה אלו דבילה וע"פ סברת התוס' שבתבו דהיכי דניתק למקלת ניתק לכולו ל"ע בפני יהושע ר"פ מ"ל לחמר שם דלמו דנזל מיזחר דמלי למילף מריבית ואונאה אלא אלו לכוכם ש"ם ולעבור עליו בשני לאוין והקשו בתוס' לוקי בנזל גופא ולעבור בשני לאוין ותי' דלא לקי אלמו דנזל דיתק לעשה אבל אכוכם ש"ם לקי בפיר ותמהו כולם הא נם פושק ניתק לעשה בחד קרא והשיב את הנזילה אשר נזל מן את העושק וכתב הפני' דשתם עושק לא מיירי בשכר שכיר אלא איכא דבריתרא אתי לידי' אע"נ דקרא דלא תעשוק סתמא כתיב וממילא נם עושק ש"ם בכלל מ"מ בעשה דוהשיב את העושק י"ל דלא מיירי רק בשתם עושק אבל בשכר שכיר דהמיר לא ניתק לעשה ולוקה עכ"ד עי"ש ול"ע דהא עכ"פ אלמו דלא תעשוק כולל הכל בין שתם עושק בין ש"ש מ"כ נכי דיומא דשכר שכיר לא ניתק לעשה אבל עכ"פ שתם עושק ע"כ דיתק לעשה ולדעת התוס' כיון דיתק למקלת ניתק לכולו · ועיין כ"ז סימן ל"ז במו"מ :

ולולא דברי התוס' בתירוצם שכתבו דנזל ניתק לעשה יש ליישב קושיתם בפסיקות דבחמת בשעה מקובלת שם תמה על תי' התוס' שכ' דלהכי לא מוקי הנזל דאין לוקה אבל אעושק לקי שפיר אדרבה היא הנותנת דלא מוקי אעושק כי איכא דלא ניפוק במלקות ע"ש בש"מ . אמנם יש ליישב קושי' התוס' דאדרבה דלהכי לא מוקי הנזל כי איכא דלא ניפוק במלקות דהרב המגיד פ"ב מהלי מ"ח ה"ח וכ"כ הכ"מ פ"ה מהי מיסורי מזבח ה"ו בהא דק"ל דאין עושין מה"ד ואין מזהירין מה"ד הייטו דוקא במקום דליכא עשה מפורש אבל במקום דמפורש עשה שוב ילפינן לעושה מה"ד והטעם דהא דאין עושין מה"ד כי בקרבן אהרן הטעם כיון דאין האיסור מפורש בהלמד ואינו צריכין למילף מהמלמד לאיסור ומלקות אין נותנין להלמד שתי מעלות אבל אם האיסור מפורש בלמד נופא ואין אנו צריכין למילף מהמלמד רק לעושה ובאחד דרגא ילפינן לעושין מה"ד עכ"ד · מעתה אם מוקי קרא בנזל נופא אז לקי אנזל שתים כיון דאיכא לאו אחד מפורש בני נזל שוב ילפינן מה"ד מריבית ואונאה ולא ש"ך אין עושין מה"ד כיון דאיסורא עכ"פ אלמו מפורש שוב ילפינן בלמו שני מה"ד ובני עושק לוקה אחת עכ"פ מלה תעשוק אבל אי מוקי קרא לעושק אז לקי בעושק שתים ובנזל לא לקי כלל כיון דמוקמית לאו דנזל אעושק א"כ לא נשאר בנזל רק הא דילף מריבית ואונאה ואין מזהירין מה"ד כיון דלאו זה כולל נזל אינו אסור ואנו צריכין להעלות מה"ד שתי מדרינות לאיסור ולמלקות ושוב אין עושין מה"ד ומזה ל"ע על מ"ש בס' שאנת אבי' ס' פ"א בשם שתירלו התוס' דאי מוקי בס' שאנת לקי שפיר והוא תמוה דהא בכוכם ש"ם ומי ניתק לעשה וכי הוא ז"ל דלמאי דקיי ל ריש תמורה דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי א"כאי מוקמית לאו דנזל אכוכם ש"ם ואיכא תרי לאוי ואע"נ דיתק לעשה לקי שפיר דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוין אבל כי מוקמית לה בנזל אז העשה א"ל לתק רק לאו א' דהלאו הבני הלמד מריבית ואונאה בלא"ה אין לוקין דאין מזהירין מה"ד עכ"ד ולפי הנ"ל כיון דעכו"פ לאו א' איכא בנזל אף על נב דיתק לעשה הא עכ"פ איסורא איכא א"כ שוב אין לוקין אלמו שני הלמד מריבית ואונאה מנ"ד ול"ע מסהדרין דכ"ד ע"א בבא על אביו ב"ב שתים וקא מיפלני בפלוגתא דאביי ורבא א' עושין מה"ד ואתם אד לאו עכ"פ איכא שלא מה"ד ול"ע ועי"ש דהתם בשונג קלי ולמעלה ול"ע . (ו) והעבד וכו' ויש מחיבין מקור הדבר בב"ק דפ"ח ע"א דפריך הש"ס דלרבנן דס"ל עבד אחיו הוא לענין בושת א"כ יהיה עבד ומי כסר לעדות אמר עולא עדות לא מצית אמרת דה"ו מאשה ומה אשה וכו' ופריך מה לאשה שכן איכא במילה קטן יוכיח וכי בשיעה מקובלת שם ויש משורשים דהכי פריך מה לאשה שכן איכא מצוה למול את בנה ודחה שם דהא עבד ומי איכא מצוה למול את בנו דילפינן לה לה מאשה עכ"ד שם בשם הרא"ש אבל התוס' שם ד"ה שכן דמו דברי הי"מ הנ"ל דא"כ מאי פריך קטן תוכיח הא נם קטן ניתא במצות עכ"ד משמע דס"ל להתוס' דעבד מל את בנו דאל"כ אמאי הוצרכו לדחות הי"מ מהא דפריך קטן תוכיח וכ"כ הש"ע הלכות מילה דדעת התוס' כן עי"ש ובדיבור הקודם הקשו הש"ם התוס' מאי פריך יהא עבד כסר לעדות הא ילף לה לה מאשה ותירלו דנ"ש זו אמרה להחמיר על העבד לחייבו במצות כאשה אבל לא להקל לנוהגו מא"ש עכ"ד והקשה האלנזי בס' זבח שיבה דבתינגה ד' ד' פטרינן לי' מן הרמים מנ"ש דלה לה אפי' להקל על העבד ועיין בשעה"מ שם . ורא"ל להמשנה למלך פי' מהלכות מלכים כי במקום שהאשה פטורה מעשה מ"ע שהזמ"ג ילפינן לעבד אפי' להקל משא"כ כי איכא קרא מפורש לפטור אשה לא ילפינן ומי לעבד עכ"ד ול"ע קלת דבפי"ב מהלכות עבו"ש חזינא לרעתו לפטור עבדים מהשמתת זקן והא התם בנשים פטורין מקרא מפורש דילף פלת פלת מבני אהרן ולא בנות אהרן ובקרא מפורש עבדים חייבין ובאמת לפי המבואר בסנהדרין דפיו ע"ב כל היכא דכתיב בני ישראל ממעטינן עבדים ועיין תוס' סוכה ד' כ"ח ע"ב ד"ה לרבות גרים וא"כ במקום דכתיב בני אהרן אמאי לא נמעט ומי עבדים הא לאו בני אהרן היינו כמו דממעט עבדים מקרא דבני ישראל וא"כ בנוים דברי הנ"ל דבאיכא קרא מפורש לפטור נשים אז עבדים חייבין אבל בהשמתה מקרא זה עצמו שפטור נשים פוטר ומי עבדים אלא דקשה לפ"ז מאי קשיא לי' למשנה למלך שם בפי' ממלכים על חילוקו הנ"ל ממצות דל"ג דממעט נשים מסמיכה מקרא ואפי' ממעט ומי עבדים עי"ש והתם ממעטינן נשים מקרא דבני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות עי"ש א"כ אמאי לא נמעט ומי עבדים ממקרא זה עצמו במבואר בסנהדרין דפיו הנ"ל

דבני

(ו) והעבד (ס"מ ב"ק דפ"ח בשם בראש"ם) אין חייבין למול את בניהם ויש מחיבין בעבד (תוס' ב"ק שם ד"ה שכן) - האב

דבני ישראל ממעט עבדים ומעט ומי מסמיכה נשים ועבדים מהך קרא נופלת אבל במקום דאיכא מקרא מפורש לפטור נשים דוקא י"ל דבאמת עבדים חייבין ·

ומצאתי בס' מנן נטורים סי' י"ז ס"ק כ' בחרו דרך לעצמן דבכ"מ יליפינן ג"ש דלא נה מאשה רק במקום שהאשה פטורה מפני שהוא אשה אבל העבד שהוא איש חייב ולזה כ' הרמב"ם פי"ב מהלכות עכו"ם דנשים ליתנייהו בשחתת זקן ועבדים חייבין ותמה המשנה למלך הא נשים פטורים דילף פלת פלת מבני אהרן ונפטור ומי עבדים ולהג"ל א"ש לפי שאשה איה פטורה אלא לפי שאינה בכלל בני ואי"כ עבד שהוא בכלל בני חייב · וזכה א"ש דברי הירושלמי פרק כל הנשבעין שהקשה וכ"ד מוסרין שבועה לעבד וקשה אמאי לא ממשור כיון שאשה כשירה לשבועה ולהג"ל א"ש כיון דעבד פסול לעדות מקרא אעפ"י שהוא איש וע"כ משום דאין לו נאמנות הא"כ דפסול לשבועה עכ"ד אמנם לדרך זה אכתי נשאר הקושיא משקלים פ"א מ"ג הביאה השעה"מ שם דממעט נשים ועבדים משקלים וכתב שם הברטנורא דכתיב איש ולא אשה ועבד נמר לה לה עיי"ש ולדבריהם כיון דעבד איש הוא לחייב וגם במה שכתבו דעבד פסול לעדות לפי שאין לו נאמנות והתוס' בזבחים דק"נ ע"א ד"ה עולת איש כ' דלעדות לא משום נאמנות פסול ויותר נוח לי דרכו של מרן הנוב"י מה"ת חמ"מ סי' י"א וכפי שהרחיב בו הגיאור בס בית אפרים חי"ד סי' ס' דודאי משכרא העבד פטור ממצות דמצות ישראל נאמרו רק דנאמר לה לה להחמיר עליו ולחייבו במצות שהאשה חייבת אבל במקום שהאשה פטורה בין מעטם מ"ע שהזמ"ג בין משום דכתיב איש ולא אשה עבד ומי פטור ולא תשוב הנ"ם דלה לה רק מסברא פטור דמצות ישראל נאמרו משא"כ לענין עדות דלא תלו במצות רק נזה"נ הוא דאיש יעיד ולא אשה א"כ גם עבד איש הוא עיי"ש בב"ח ורא"ש בתומים סי' פ"ט ס"ק ד' הביא הירושלמי הנ"ל דפרק שבועת הדיינין דקאמר שם יש בשבועת העדות מה שאין בשבועת הפקדון שבועת העדות מוהנת בעבדים ושטרות וקרקעות משא"כ בפקדון וכו' ושבועת העדות אינו בכ"ד וכ"ד מוסרין שבועה להשוה אלא בעבר ושבע ודעת התומים שם כדעת הה"ל בהגהת הע"ז סי' פ"ז שכ"ה דבעבד כשר ודאי מהימן לשבועה כמו אשה דכשירה לשבועה וכו' והתומים שם קשיא לי' הא עבד לאו בר עדות הוא ואין כאן שבועת העדות ואם הכונה שאמרו עדות על העבדים למי הם שייכים א"כ מאי קשיא לי' וכי כ"ד מוסרין שבועה לעבד הא העדים אינם עבדים עכ"ד ודאיתי בתוספתא דשבועות פ"ד תני התם חומר בשבועות העדות שמוהנת בעבדים ושטרות וקרקעות וכו' כיצד אמרו לעבדים בואו והעדוני שיש לי בית פלוני עבדים ושטרות וקרקעות וכו' חייבין מה שאין כן בפקדון עכ"ד הרי דהכונה דעד כשר מעיד על העבדים ומה שהקי' בתומים מאי פריך וכי מוסרין שבועה לעבד הא המעיד אינו עבד המעיין בירושלמי יראה שנכון מאד דבפרק שבועת הדיינין בירושלמי בעי שם הש"ס בתלו דברים שאין נשבעין עליהם בעבדים ושטרות וקרקעות אם עבר ונשבע מעצמו אם חייב משום ביטוי עכ"פ ואיפלגו התם ר' יוחנן ור' לעזר ר' חייב קרבן ור"ל פוטר והשיב ר' יוחנן לר"ל מהא תניא לא אם אמרת בעדות שמוהנת בעבדים ושטרות וקרקעות משא"כ בפקדון וכו' ושבועת העדות אינו בכ"ד וכ"ד מוסרין שבועה להשוה אלא בשבעבר ונשבע ותימר מביא קרבן על השבועה וכוונתו כמ"ש שם המפורשים ז"ל דהך לא אם אמרת מיתניא אמתני' דכל הנשבעין כו' שכנגדו חשוד על השבועה וליף דכל אלו שאין מוסרים להם שבועה אם נשבעו חייבים משום ביטוי כמש"ש פ' שבועת העדות (וכ"ש עוד בירושלמי פ"ב ה"ט) והדר יליף פקדון מעדות מק"ו ומה עדות שאינו כופר ממון חייב משום ביטוי וכו' ועלה קאי לא אם אמרת וכו' שכן חייב בעבדים ושטרות וכו' משא"כ בפקדון ומעתה דייק הירושלמי שם

ב (ז) האב שיודע בעצמו למול אסור ליתן המצוה לאחר למול את בנו (ר"מ רס"ד בשם מ"ז וס"ך ח"מ סע"ב בשם הרא"ש) וי"א דה"מ אם מכבדו דרך כיבוד אבל אם מכבדו דרך שלימות מותר דשלוחו כמותו (כו"פ סי' כ"ח) ויש מחלקין בהיפך (חב"ש שם)

שפיר ושבועת העדות לאו בכ"ד ואי"כ בעד אחוד לו פסול אין משכחת שיתחייב משום ביטוי וכי כ"ד מוסרין לו שבועה

הלא ע"כ נעבר ונשבע מעצמו וקשיא לר' לעזר ·

(ז) האב שיודע בעצמו למול מקור ד"ז מלו"ז הכ"מ הד"מ סי' רס"ד שאסור לעשות שליח למול כשהאב בעצמו מוהל · והד"מ שם תמה הא שלוחו כמותו והש"ך בח"מ סי' שפ"ב כתב בשם הרא"ש פרק כיסוי הדם ג"כ לאיסור ולא הביא כלל דברי הד"מ בשם או"ז הנ"ל ובכו"פ סי' כ"ח כ' לחלק אם האב מכבד דרך שלימות מותר דשלוחו כמותו ואם מכבדו דרך כיבוד אסור ובתב"ש שם מחלק בהיפוך דדרך כיבוד עדיף כמו דאמרינן פ"ק דסוטה בעמות יוסף הניחו לו כבודו בגדולים ובקלא"ח שם הסכים לאיסור בכל גווני ודמי לרחיות התב"ש ועיין מקנה דב"ע בש"ס ובתשובת ב"ל חח"מ סי' כ"ז שהאריך ועיין בלי בשם הריקאנטי ובסידור הגאון יעב"ץ ח"ג ובסי' ג"א מי"ד סי' ל"ח ובחכ"א בקו"א שער או"ה סי' יו"ד הסכימו לאסור בכל גווני ובשם פרהד"מ דף קל"ג ע"ב מהלקטין אם המילה ואם לא הלקיע עוקם ברת ופריך ולימא אגא עבדינא פלגא דמלוה אתון עבידו פלגא דמלוה ומוקי לה התם דאתתא ביה"ש וסבר שיספוק לו היום לגמור עי"ש · ולכאורה אמאי לא מוקי הש"ס בחב המל בו דאז לא מלי למימר אתון עבידו פלגא דמלוה כיון דסמלוה עליו דוקא ולדעת הש"ך בסי' שפ"ב עובר בעשה אם נותן המלוה לאחר · אך ז"א אי דהמלוה מוטלת עליו דוקא ואינו רשאי לשלח עצמו מן המלוה וליתן לאחר מ"מ בדיעבד אם שלח עצמו ומצוה לאחר לגמור אי דעובר בעשה לדעת הש"ך מ"מ ברת ליכא משום שבת ולזה פריך כיון דאם ישלח עצמו במזיד שוב אל חיוב המלוה על כל ישראל כמבואר בש"ס א"כ יכול לומר אתון עבידו פלגא דמלוה ואמאי חייב ברת ובתב"ש שם סי' כ"ח הביא ראיה משבת דקל"ג דמבואר שם דקרא דבשר אתי לאוריי דאפי' אם יש שם בהרת במקום המילה יקון ופריך הש"ם שם למ"ד דבר שאינו מתכוין מותר בשר למה לי ומשני בחומר לקון בהרתו הוא מתכוין ופריך תינח גדול קטן מאי איכא למימר ומשני בחומר אבי הבן דמתכוין לקון בהרת בנו ופריך הש"ם אי לאיכא אחר ליעבד אחר ופירש"י ז"ל דלא נוקי האב התם ומשני דליכא אחר וכ' התב"ש בסי' כ"ה דקשה מאי פריך הש"ם ליעבד אחר הא בשהאב יכול למול מבטל המלוה אי עביד אחר והאחרוני דחו דבריו דאין מזה ראיה כיון דנוף מלות עשה דמילה לא תתבטל אם ימול האחר רק דזה עוקף מן המלוה שימול האב בעצמו לזה פריך שפיר אי דליכא אחר ליעבד אחר כיון דנוף המלוה תתקיים ע"י אחר ועוקף מלוה אינו דוחה ל"ת דקל"ת בהרת וכסי' חכמת אדם בקו"א לבער או"ה בדיני ביטוי הביא ראיה מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ד תהלי' מקדש דס"ל כמ"ד דעומתה דחויה ביבור ואם כל הכהנים שבמשמר זה עומאין מהדרינן אכהני משמר אחר בכדי לעשות בהרת' הע"ג המלוה אל על בנו משמר זה אלא ע"כ דעוקף שאינו מנוף המלוה אינו דוחה עומאה עכ"ד · ואם כי על ראיה זו י"ל דשיב שקלינן וטרינן לי עוקף מלוה דוחה

דומה ל״ת הוה דוקא במקום שהתורה לא נילתה בפירוש אבל במקום שהתורה נילתה בפירוש שעשה מצוה זו איכא דומה ל״ת א״כ שוב ליכא לאומרים של עצם מצוה כלל ובני עוממי בליבור נילתה התורה בפירוש דבאיכא עבורין במשמר אחר יעשו הטבורין כמ״ש התוס׳ יומא דף ז׳ ע״ב ד״ה כיון דיתיר כתבו למ״ד עוממה דחייב בליבור מדאורייתא דחוי הוה ע״ש והיינו כמ״ש רש״י שם כיון דבעוממה בשר נילתה תורה דבני לין לרלוי א״כ גם עוממה הגוף שהתורה בליבור ע״כ בקדשי מזבח ע״ש וא״כ כיון דמן התורה עבדו הטבורין שבמשמר אחר א״כ אך נימה דעצם מצוה תדחי ל״ת ויעשו העומלין כיון דכן נתה תורה שלא יעשו אבל במילה שאין לו גילוי דעת מן התורה ע״ז אמו דין אולי גם עצם מצוה דומה ל״ת וימול האב ודחה ל״ת דגרעת כיון דכאן לא נילתה התורה דבהדר דוקא על אחר ולא ימול האב מ״מ המתת הוא כדברי הא״ה דאין עצם מצוה דומה ל״ת ומסתבר כן וקלת דמדומי רחיה במנחות דע״ב דקי״ל דקלירת העומר מצותו בלילה ואם נקצר ביום כשר ודומה שבת ודריק שם הש״ס אי ס״ד נקצר ביום כשר אמאי דומה שבת נקצרי מע״ש ע״ש אע״ג דקלירת לילה ליף שם בש״ס דהוא עצם מן המצוה מ״מ כיון דעיקר מצות קלירה לא תתבטל אם יקצור ביום אין עצם מצוה זו דקלירת לילה דומה שבת כיון דאפשר לקצור ביום אע״ג דשם במנחות דס״ו ע״ב ליף מקרא דקלירה בלילה ע״ש ופיין בטור סי׳ רס״ו במילה בשבת הביא שם בשם הר״ר אליעזר דלא ימול האב דהוי פסיק רישא דיתה ליה רק ימול אחר ע״ש בטור אלא דלא קיל כשבראה זו כמ״ש בתה״ד וכ״ה בש״ע ע״ש:

שוב ראיתי דראיית התב״ש ראי׳ נכונה הוא מהא דפריך הש״ס אי דאיכא אחר לעבד אחר ובכ״ג אין עשה דומה ל״ת דאפשר לקיים שניהם דע״י האחר יקיים האב ג״כ המצוה כאלו עשה בעצמו דאם יימה דעיקר הטעם הוא כמ״ש ז״ל דבכי הא״ב אינו מקיים המצוה בעצמו מ״מ כיון שאין זה אלא עצם מן המצוה לבכי אינו דומה ל״ת דגרעת א״כ מאי פריך אי דאיכא אחר לעבד אחר הא לא מצינו דבמקום דאפשר לקיים שניהם אין עשה דומה ל״ת אלא באדם א׳ שאפשר לקיים העשה ולא יעבור על הל״ת בודאי עדיף עפי לקיים שניהם כהוה דגזר באפשר במלקע ורסיעי וכדומה אבל אך יימה דלעבד אחר דליכא נבי׳ הל״ת הא מ״מ האב לא יקיים המצוה אמי דלא תתבטל מצות מילה לגמרי אם ימול האחר מ״מ האב לא יקיים מצוה זו ויכול האב לומר אנא בעינא למעבד מצוה עי׳ ס״ק ל״ה ע״ב ואם ימול האב בעצמו יקיים מצוה נמורה ולא עצם לבד ודאי ברורה לזה מש״ס יבמות ר״פ ד׳ אחין בשני אחיות המופלות ליבום לפי שי אחין דכל אחת זקוקה לאחי ולהאי והוי כ״א אחות זקוקה לבכי מולות ולא מתיבמות היתה אחת אסורה ע״ז איסור ערוה והשני׳ אסורה ע״ז איסור ערוה האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה והעשה לפי שהערוה אסורה ע״ז מדאורייתא לבכי לא הוי אחותה אחות זקוקה מי״ם איסור מצוה ואיסור קדושה מולות ולא מתיבמות דכיון דמדאורייתא רמיא קמי׳ פנע באחות זקוקתו לבכי לא מתיבמות והש״ס פריך שם הא הו למה לי ומשיק שם איסור מצוה לזה ואיסור מצוה לזה מי״ם בשונים ולכאורה קשה הא איסור מצוה הוא אלמנה לכה״ג ושאר מייבי לאוין מי״ם דמדאורייתא רמיא קמי׳ כמבואר בש״ס שם לאתי עשה דיבום ודחי ל״ת דאייבי לאוין ורק מדרבנן אסור דגזרו ביאה דאסורה אצו שני׳ וכן הוא באע״ז סי׳ קע״ה ביאה אסורה ע״ז איסור לאו או עשה וזו אסורה ע״ז מולות ולא מתיבמות וכל עיקר הטעם שם דבעי מלינה הוא משום דאייבי לאוין מדאורייתא רמיא קמי׳ דאתי עשה ודחי את ל״ת מי״ם לבכי לא מיפטרא

בולה כלום ובעיה מלינה וקשה דבזו אסורה ע״ז איסור לאו וזו ע״ז אמאי לא מתיבמות תרוייהו כאלו היו איסור ערוה לזה ואיסור ערוה לזה דאסורי׳ לזה מותרת לזה וכן האני׳ דבכי דאייבי לאוין מדאורייתא רמיא קמי׳ דאתי עשה דומה ל״ת הא אמרינן כאן בגמלה בגרעת אי דאיכא אחר לעבד אחר ולא אתי עשה ודחי ל״ת איכא דאפשר לקיים ע״י אחר בכי׳ הל״ת ביבום אין אמרינן דמדאורי׳ רמיא קמי׳ הא איכא אה בני׳ דבכי׳ ליכא איסור אייבי לאוין ולעבד אחר ומדאורייתא לא רמי׳ קמי׳ רק רמי׳ על האני׳ וכן האני׳ רמיא ע״ז בהיתר נמור ולא מעשה דאית עשה לל״ת א״כ לעבד אחר א״כ מה לי אייבי לאוין או אייבי׳ אחות זקוקה ותתייבם לבני אלא ע״כ לומר דבאייבי לאוין כיון דמדאורייתא עשה דומה לל״ת אע״ג דאפשר באם האני׳ בהיתר נמור מ״מ יכול זה לומר אנא בעינא למעבד מצוה ואפיר רמיא קמי׳ מדאורייתא והוי אחות זקוקה ולבכי חולצות ולא מתיבמות אבל במילה פריך אי דאיכא אחר לעבד אחר בסברת התב״ש דאפי׳ אם אחר ימול מ״מ יקיים האב ג״כ המצוה כאלו עושה בעצמו · וזהו לא שייך לומר אנא בעינא למעבד מצוה וכזה ל״ע על מה שהקשה בשאת אדר״ס ס״ע כיון דאבנעו של כה״ג הוא של כלאים ואבנעו של כה״ד הוא של בגד א״כ איך מותר הכה״ג בכל השנה לעבוד שום עבודה כיון דאפשר בכה״ד שאין באבנעו איסור כלאים משא״כ בכה״ג עי״ש ולפי הל״ל ל״ע כיון דמדינא מותר הכה״ג לעבוד עבודה בכל השנה בשל כלאים רק דאתיקן עלה מעשה דהא אפשר באחר דבכה״ד ליכא כלאים א״כ יכול הכה״ג לומר אנא בעינא למעבד מצוה ולא אסיב בבהאי נוסא אפשר לקיים שניהם ול״ע · ועיין פר״מ יו״ד סי׳ כ״ח וסי״ע שם ובמקנה כ״ע מה שתירצו קושית התב״ש הכ״ל מאי פריך אי דאיכא אחר לעבד אחר עי״ש · והנה מלשון רש״י שפירש ואי דאיכא אחר לעבד אחר ולא לוקי האב התם · ומלשון זה למד המשל״מ פ״י מהלכות גרעת דאם האב עומד שם אע״ג דהאחר אינו מכוין לקון בברתו מ״מ אסור עיין במשל״מ ולכאורה הא נופא קשיא מנ״ל לרש״י הא ומי דומקו לפרש כן דלמה באמת אי עביד אחר ולא מכוין לקון עמידת האב התם לא מעלה ולא מוריד · וסבור הייתי לומר דהש״ס פריך שם לעיל תיתא נדול קטן מאי איכא למימר ומשני בהומר האב לקח בברתו מכוין והדר פריך אי דאיכא אחר לעבד אחר ומשני דליכא · ואם כן קשה לפיך תיתא קטן נדול מאי איכא למימר דליכא למימר דליכא אחר והנדול מל את עצמו דז״א דהא קרא סתמא כתיב בנדול שלא נימול עד עתה והפילו בתחכון עד עתה לספר ברית ובכה״ג לא מל הוא עדיין לשום אדם דקי״ל המל ימול · ומבואר בחריבות בסי׳ רש״ד אם כן י״ל כמו דקי״ל דמי שלא מל מעולם לא ימול פעם ראשון בשבת שמא יקלקל ולא ימול כראוי ויחלל שבת בחנם כמו כן י״ל דמי שלא מל מעולם לא ימול פעם ראשונה מילה בגרעת שמא לא ימול כראוי ועכ״ז יפחת הנגע פחות מנרים ויעבור בל״ת דגרעת · וע״כ לומר דנדול זה נמול על ידי אחר שכבר מל וא״כ ל״ש כאן תירץ הש״ס דליכא אחר וא״כ קשה כיון דהאחר אינו מתכוין לקון ליכא איסורא וקרא למה לי להתיר במקום בהרת ולזה פירש״י ז״ל במקום הנמול ע״י אחר דלא לוקי האב התם דאי קאי התם אע״ג דהאחר אינו מכוין אפ״ה אסור כמ״ש המשנה למלך · ומעתה לפ״ז א״ש מי כנדול הנמול אע״ג דע״כ נמול ע״י אחר מ״מ כיון דהוא נופא נמול וע״כ קאי התם אע״ג

דהאחר אינו מכוין אפ״ה אסור ולזה שפיר גם בגדול צריך קרא · אמנם כ״ז הוא לפלפולא בעלמא אבל קושטא דמלתא דגדול אעפ״י שלא מל מעולם מותר למול פעם ראשונה מילה בצרעת כמ״ש הגאון מהר״י עמדין בדיני מילה שלו נחל ז׳ דאבי הבן כיון דהמצוה מוטלת עליו מותר למול בשבת אפילו בפעם ראשונה אפי׳ אפשר באחר עיין שם ומעתה ה״ה בגדול במילה בצרעת גם דחוק לומר דקרא אתא לגדול כה״ג דהא דאין מל פעם ראשון בשבת חומרא בעלמא הוא :

ויותר נראה לפרש דעת רש״י ז״ל שפירש דלא לוקי האב התם דלכאורה קשה לשיטת הסוברין דאין האב יכול ליתן המצוה לאחר אלא בתורת שליחו · אם כן מה ירויח האב בזה אם יעשה אחר כיון דהאחר אינו מכוין לקוץ אם כן השליח אינו בר חיובא ובכה״ג יש שליח לדבר עבירה ומחייב שולחו · ובאמת בספר גור אריי׳ יהודא חי״ד סי׳ ל״ח כתב דמילה לא שייך אין שליח לד״ע כיון דאיכא מצוה ג״כ עי״ש וצ״ע · אח״כ מצאתי כן בפר״נו יו״ד סי׳ כ״ח שהקשה כן אמנם קיי״ל דזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין אלא בפניו וזכי׳ לדעת כמה פוסקים הוא מטעם שליחות · לזה כתב רש״י דלא לוקי האב התם א״כ האחר נעשה שליח שלא בפניו לזכות במצות מילה ולא לחייב האב משום קוצץ בהרת דזכין שלא בפניו ואין חבין אלא בפניו אבל אם יעמוד האב התם · ע״כ האחר נעשה שליח בין לזכות בין לחוב כסברת המש״ל הנ״ל דכל שהאב עומד שם נעשה שליח גם לקציצת בהרת עי״ש :

אמנם הש״ך חו״מ ר״ס קפ״ב כ׳ דלא תלי מידי אם השליח בר חיובא אם לאו רק הכל תלוי באי בעי עביד אז אין שליח לד״ע ומיפטר המשלח עי״ש אם כן גם במילה דהשליח ג״כ אי בעי לא עביד דהא אין המצוה מוטלת עליו ובדליכא אחר מותר האב למול בעצמו · א״כ עיקר המצוה מוטל על האב ובכה״ג אי עביד שליח אין שליח לד״ע ומיפטר האב · ועיין ש״ך יו״ד סי׳ ק״ס לענין רבית פ״י שליח עי״ש ובזה יש ליישב הצת דברי הב״י באו״ח סי׳ י״א בשם רבינו ירוחם שכתב הא דשרי כלאים בצילית היינו דוקא כשאינו מוצא ממינו אבל כשמוצא ממינו הוי אפשר לקיים שניהם ואינו מותר לעשות כלאים בצילי׳ וכתב ב״י דא״כ אפילו כשאינו מוצא ממינו מ״מ כיון דאפשר בשום פעם למצוא צילית ממינו הוי ג״כ אפשר לקיים שניהם עי״ש ותמהו כל האחרונים דהוא נגד סוגית הש״ס דכאן דפריך אי דאיכא אחר לעבד אחר כדר״ל דאמר כ״מ שאפשר לקיים שניהם וכו׳ ומשני דליכא אחר הרי להדיא דבליכא אחר מיקרי אי אפשר לקיים שניהם אע״ג דבשום פעם אפשר באחר ומעתה ה״ה לצילית אעפ״י דלפעמים אפשר במינו מ״מ כיון דעכשיו לא נמצא מינו הוי לא אפשר עכ״ד ובש״א סי׳ ל״ו כתב סברא זו גם כן משמיה דנפשיה ולא בשם הב״י ע״ש ועיין תשובת בית אפרים חא״ח סי׳ ו׳ האריך הרבה בקושיא זו עי״ש ולפי הנ״ל יש ליישב קצת די״ל כסברת הב״י דבצילית כיון דאפשר בשום פעם למצוא צילית ממינו לא דחינן הל״ת דכלאים אבל במילה אם נאמר כן דאפילו בדליכא אחר לא ימול האב אם כן לעולם אין המצוה מוטלת על האב ומוטלת על האחר והיינו כמ״ש הרמב״ם ז״ל ס״פ ר״א דמילה בפי׳ המשנה שם · דהמצוה מוטל על כל א׳ ואחד שרואהו ערל עי״ש וכ״כ הרא״ש פרק כיסוי הדם ועיין במקנה קידושין דכ״ד דאין החיוב מוטל על הב״ד יותר רק שהם יזהירו ע״ז עי״ש וכיון דהמצוה מוטלת על כל א׳ וא׳ שוב לא שייך לומר אי בעי לא עביד אם כן שוב חייב האב דבכה״ג יש שליח לד״ע · ואם כן מה נרויח אם ימול האחר אלא ע״כ דבדליכא אחר מותר האב בעצמו למול אם כן חל עיקר המצוה על האב ומיקרי השליח אי בעי לא עביד ומיפטר האב להכי פריך שפיר לעבד אחר :

(ה) והנכון ליזהר בכל ענין (אחרונים) (ט) אם לא במקום שצריך אומנות יתירה והאב אינו בר הכי (תה״ד סי׳ רס״ה) ומציצה יכול לכבד לכל הדיעות (קצה״ח שפ״ג) :

ג (י) מוהל שאינו רוצה למול בחנם רק בשכר הרי זה מנוגה וגוערין בו (רשב״א ומביאו ב״י) ומ״מ אין כופין אותו אם לא בשאין יד האב משגת אז כופין מאחר שאין כאן אחר שימול (רמ״א) (יא) או מטעין אותו שמבטיחין לו

(ח) והנכון ליזהר בכל ענין כן הסכימו האחרונים · הגאון יעב״ץ החמיר אם לא שהשעה דחוקה עי״ש וכ״כ בל״י בשם הריקאנטי ובקצה״ח סי׳ שפ״ב העלה לאיסור ודחה ראיות התב״ש ובספר חכמת אדם בקו״א לשער או״ה בדיני כיסוי עי״ש ובס׳ גא״י חי״ד סי׳ ל״ח · אבל מצינה שאינו אלא לרפואה מותר לכבד כמ״ש בקצה״ח שם וכ׳ שם הגאון מהרי״ע ז״ל שאם חשב האב שלא יהי׳ בעיר ונתן המצוה לאחר ואחר כך בא באותה שעה אפילו התחילו כבר לעסוק בצורכי מילה כשבא פקע זכות המורשה דלגבי נפשי׳ ודאי מצי הדר בי׳ ואין על האב לא עונש ולא תרעומות עי״ש בנחל ג׳ ומכ״ש להסוברין דאיסורא נמי איכא לכבד לאחר כשהוא מוהל ועיין בס׳ קובץ על יד להגאון מהו׳ נחום טריבוטש שכ׳ בהלכות מילה לחלק במילה בזמנה אסור ליתן המצוה לאחר כשהוא מוהל משא״כ במילה שעבר זמנה עי״ש וצ״ע ·

(ט) אם לא במקום שצריך אומנות יתירה מלתא דמסתבר הוא דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ונראה לפענ״ד דהיינו הך עובדא דרב אדא בר אהבה בפרא״ד דאיתילד לי נולד מהול ואהדרי׳ אתליסר מוהלי בשבת ולא רצו למולו ו אלו בעצמו ועשאו כרות שפכה · ועיין בס׳ גא״י סי׳ ל״ח שכ׳ דר״א סובר כשיטת רבינו אליעזר שבטור סי׳ רס״ו דאב אסור למול בעצמו בשבת משום דהוי פ״ר דניחא לי׳ עכ״ד ואמת דאין לא ס״ל כר׳ אליעזר כמבואר בש״ע ואדרבה כ׳ הגאון יעבץ דהאב מותר למול בשבת אפי׳ בפעם ראשונה עי״ש אלא ע״כ דרב אדא ראה דנולד מהול וצריך אומנות יתירה להכי אהדרי׳ אתליסר מוהלי אח״כ ראיתי בתה״ד ס׳ רס״ה שפסק כן וע׳ ת׳ ב״א חח״מ סי׳ ס״ז · (י) מוהל שאינו רוצה למול בחנם כ״כ הרשב״א בתשובה סי׳ תע״ב הביאו ב״י סי׳ רס״ד וז״ל המוהל הזה כמעט שמראה בעצמו שאינו מזרעו של אברהם אבינו עי״ש ואולי לזה בפרק השואל דל״ז ע״א אמ״ר טבחא ואומנא כשאילה בבעלים פירש״י אומן מקיז דם ובד׳ ק״ט טבחא ואומנא כמותרין ועומדין ואם קלקלו מסלקי בלא התראה פירש״י אומן מוהל תנוקת ועיין מהרש״ל מ״ש בזה · אמנם לפמ״ש הריטב״א בחידושיו והרא״ש בפסקיו ועיין ש״מ שם דוקא בשכר הוי שאילה בבעלים א״א לפרש אומן מוהל דסתם מוהל אינו נועל שכר משא״כ לסלקו אם קלקל גם מוהל כן אך מדברי הראב״ד פ״ו משבועות נראה דאומנתו בכך מותר לטול שכר ויתבאר אי״ה בסמוך : (יא) או מטעין אותו כ״כ הגאון יעב״ץ דאע״ג דמבואר בחו״מ דברבים ל״ש טענת משטה מ״מ לצורך מצוה מותר עכ״ד ועיין בחו״מ סי׳ פ״א ס״א דברבים ל״ש השטאה והש״ך שם חולק ע״ז עי״ש וא״כ אפי׳ אם לא הי׳ דבר מצוה יכולין רבים להשטותו אמנם מבואר שם ברמ״א מי שאמר לחתנו העשיר תלמד עם בנך ואני אשלם לך פטור דיכול לומר משטה אני בך וכ׳ שם הסמ״ע אף על גב דכ׳ הטוש״ע דלא שייך משטה אלא כשתובעו היינו במקום שאין טעם להשטאתו אבל כאן דלמצוה מכוין שילמד עם בנו וכו׳ טעניין אפי׳ עבורו שלהשטות נתכוין והש״ך שם ס״ק ו׳ חולק באופן אחר וכ׳ דאפילו לדעת הרמב״ם דיכול להתחייב

להתחייב בחתם עיד תפי׳ במקום שלימו חייב הימם אם מחייב עצמו בלי תנאי ובלי סיבה עיי״ש בסמ״ע וסי״ב ·

(יב) המודר הנאה מחבירו דעת הרמב״ם ז״ל פ״ו מהלכו׳ שבועות ה״ט במודר הנאה מחבירו והולך המדיר לחול את בנו ואין שם מוהל אחר רק המודר לבד מתירין לו את שבועתו דלדבר מצוה מתירין אפי׳ על דעת רבים וחול את בן המדיר וחולל שכרו ממדיר והרלב״ד שם תמה מה מצוה להתיר שבועתו יחול בחתם אבל אם הוא צריך למעשה ידיו ואם יתעסק במלאכתו לא יוכל לחול ודאי יתירו לו את נדרו ומדיר לחודר ודאי יכול לחול את בנו בחתם עכ״ד ועי״כ דאפילו בחתם מל וכ״ש בשכר והעשם משום דלא מסכי לי׳ משום דמצות לאו ליהנות ניתנו א״כ לא נהנה המודר כלל וכ״כ הלח״מ עיי״ש · ולדעת הרז״ה הביאו הרי״ן פי״ג דרי״ה דשה דשופר של איסורי הנאה מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו היינו דוקא כרי״ם שהתקיעות הם מן מה״ת וכבה״ג אמרי׳ דלאו לשמת ניתנו אבל התקיעות של תענית שאינן אלא מדבריהם אסור לתקוע בשופר של אה״ל משום דמצות דרבנן ליהנות ניתנו עיי״ש אם בן יש לחלק בין מילה בזמנה שהוא מצוה דאוריתא מותר במודר הנאה דמצוה דאוריתא לאו להנות ניתנו אבל בנמול בהלכתו והא״כ נעשה מסורבל בשבר שבשי׳ רש״ד שמדרבנן צריך תיקון בכה״ג אסור במודר הנאה דמצות דרבנן להנות ניתנו · אך דעת הרי״ן שם דאפי׳ במצוה דרבנן לאו להנות ניתנו עיי״ש · וע״ל דאפי׳ לדעת הרי״ן מ״מ בדאיכא מוהל אחר לא יחול המדיר דהרב המגיה במסל״מ פ״ה מהלכות איסות ובמשנה למלך פ״ה מה׳ איסורי מזבח הלכה בי׳ כי להרמב״ם ז״ל דוקא בדיעבד אמרינן דמצות לאו ליהנות ניתנו ולא לכתחילה והתוס׳ חולקין עי״ז עיי״ש · ואם כן ודאי עדיף לאסוקי בפשיט מפונתא · מיהו מ״ש הרלב״ד ז״ל המדיר מל בן המודר בחתם דמשמע אפי׳ במקום שנוהגין שכר מ״מ מותר לחול בחתם משום דמצות לאו ליהנות ניתנו · כמ״ש הלח״מ הנועם עיי״ש והט״ז והש״ך ביו״ד ס״ם רכ״א כתבו לחלק דבאוסר ספרו של חבירו אסור לאסר לנמוד בו והא בשופר אמרינן דתוקע בו תקיעה של מצוה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו · וכתבו הנועם משום דבספר ותנין שכר ואם ילמוד בחתם הא נהנה המודר בשכר שכר׳ צריך ליתן עכ״ז שם ס״ק מי׳ וש״ך סקכ״ד אם כן נ״ע אמאי מותר לחול בחתם במקום שנוהגין שכר הא במקום דמשתכר השכר לא אמרינן דמצות לאו ליהנות ניתנו ונ״ע אם לא שבדאק דמ״ם הרלב״ד דמל בחתם ס״ימו במקום שהכל מנין בחתם ואין נותנין שכר ועיין ר״ל נדרים דף נ״ז ריש ע״ח :

וראיתי בספר המלך פ״ח מהלכות נולב הכ׳ שם דבר בעשם המלך אמאי נקע הרז״ה תקיעות דרבנן דיתנו להנות הוא של תעניות ואמאי שבק תקיעות של ר״ה נופה דאיכא נמי דבריהם בדאליני בנמי אי אחת מד״ת ושיש מד״ם ולא שם לחלק דבר״ה דעכ״פ יש לתקיעות עיקר מה״ת ולא נם אותן של דבריהם לאו להנות ניתנו אבל של תעניות אין להם עיקר כלל מה״ת אלא שהרי״ן לא הבין כן בדברי הרז״ה עכ״ד ואולי יש לומר דהרז״ה נקע תעניות לרבותא דכ״ם דשל ר״ה אסור דמלבד הנדר איכא שבות דתקיעה כי״ע שלא לעורך כיון דאינן אסרינן לי׳ לתקוע וא״כ אם המדיר בבר יצא ותוקע רק להוציא המודר וכן במודר הנאה משופר ויותר נראה עפ״י המבואר בס״ע דעת הר״ן דאפי׳ במקום דמותר לתקוע לא יאמר לו המודר תקע והוציאני ועיין בשע״מ שתמה

לו שכר ואין נותנין לו (יעניין) ואם אומתי בבך מותר ריקה שכר (רלב״ד פ״י מפלכות שבועות ה״ע) (יב) המודר הנאה מחבירו מותר למול את בנו מדיר למודר ומדיר למדיר (רלב״ד שם ועיין לח״מ ועז״ז פ״ם רכ״ם) :

אין

דמשמע דוקא שופר לתקיעתו אסור אבל אמר תקיעת שופר עליו מותר לפי שתקיעה אין בה ממש הוא והא נם בדבר שאין בו ממש איכא בל יחל מדרבנן עיי״ש שהאריך אמנם לדעת הרשב״א ז״ל סוף פ״ק דנדרים בתי׳ האחרון כי דוקא באוסר על עצמו איכא בל יחל מדרבנן נם בדבר שאינ״מ אבל על אחרים אינו יכול לאסור אפי׳ מדרבנן עיי״ש א״כ בדבר מצוה דמצות קדש שמים ניכר ולאו דידי׳ ניכר עיין שה״ת סי׳ תרי״ה אם כן הו״ל באוסר על אחר ולא מצי לאסור אפי׳ מדרבנן ומ״מ בדעבד י״ל דאפי׳ לדעת הרז״ה יצא אפי׳ בשל תעניות דהא בכל הני דאסור בדעבד מבואר הטעם בפוסקים משום דהוי מצוה הבאה בעבירה ואם כן בנודר דאסור בשאלי׳ דאפי׳ עדי״ר מתירין לדבר מצוה ואם כן אפשר למצוה להתקיים בלי עבירה ובכה״ג לדעת כמה גא חשיב בכה״ג מה״ב אלא במקום שא״א למצוה להתקיים בלי העבירה ועיין תוס׳ פ״ג דסוכה ובפרי״ם שם ועיין מרי״ מה״ת סי׳ קל״ד ופירש בזה דברי הש״ם בי״ע שי מתוך שיוצא בשאול ואם כן אפשר למצוה להתקיים בלי עבירה יוצא נמי בנזיר עיי״ש :

ונראה לפענ״ד שנם דעת הרא״ש בהרשב״א ז״ל דעל אחרים אינו יכול לאסור דבר שאין בו ממש אפי׳ מדרבנן שכתב בתשובה בלל יי״ב ס״ו והובא ביו״ד סי׳ רכ״א ס״ח בנוזן עבלה לאומן לעיר והאומן אסרה בקונם וכתב מאחר דהשבה חזותא ואין בו ממש לא קני בשבת בלי ואינו יכול לאוסרו כמבואר בב״ק דק״א באתא קוף ונכע לחרו בסמני חבירו א״ל להתיר לו דמי סמניו עכ״ד ותמהו האחרונים פנ״ש ב״ק דל״ע דדיק הש״ם דאומן קונה בש כ מהא דהקדימו יורה לאחר נפילה אם כן אף בנכע קונה ובקלה״ח האריך ותורף תירוצו דולאו אף בדבר שאין בו ממש קונה בש״כ רק לאוסרו אינו יכול כיון דליכא אלא חזותא עכ״ד וברהה דבריו מצין לדברי הרשב״א ז״ל דאינו יכול לאסור על חבירו דבר שאין בו ממש אפי׳ מדרבנן · אמנם יי״ל עוד דלכאורה דברי הרא״ש תמוהין דהא אומן לא עדיף משותף בנוף הכלי ואינו קונה כל הכלי בשבת אלי כמ״ש התה״ד הביאו הקלה״ח שם ומבואר בעור ח״מ ס״ם ק״פ וכמ״א ביו״ד ס״ם רכ״ו דבדבר שאין בו דין חלוקה אין שותף יכול לאסור אפי׳ בדבר ש״ם בו ממש בשבת אינו יכול לאסור אבל הוא כאן דהא נעשה מלי אינו יכול לאסור הא קונמות מפקיעין מידי שיעבוד וע״כ דאלמוהו רבנן לשיעבודו של חבירו כמבואר בש״ם ותוס׳ בב״מ · ומעתה בדבר שאין בו ממש בע״ד דאפי׳ אם הי׳ מחזיק בסמנין חבירו ממש בכלי לבע קוף אמרו בסמנים חבירו מבואר דבעל הלמר פטור לשלם לו דמי סמנים מב״ש במקום שאין לו רק שיעבוד דלאו כלום הוא ואם כן נאמנו מאוד דברי רבינו הרא״ש לא מבעיא אם יש בו ממש פשיטא שאינו יכול לאסור כמבואר בחת״ם ו״ד ס״ם רכ״ו בל״ל לפי שנשתעבד לחבירו אבל בדבר שאין בו ממש דלא שייך שיעבוד לחבירו כמ״ל ושורת הדין דהי׳ יכול לאסור מ״מ כיון שהוא דבר שאין בו ממש

אינו

ע״ז · ורמ״ה בסה״ת סי׳ תקפ״ט ס״ז שכ׳ כיון דאסור לאכול קודם תקיעת שופר אם כן מהנהו הנאת הנוף ממש עיי״ש וזה ל״ש בתעניות אם כן יל דהרז״ה נקע תעניות לרבותא הכ״ם בר״ה דאיכא נמי הנאת הנוף דאסור והר״ן שם כתב דכי אמרינן דשרי דוקא במודר הנאה דמצות לאו ליהנות ניתנו אבל בשאר קונם שופר לתקיעתו אסור וכ׳ עליו בשעה״מ פ״ח מהל׳ שופר וזה לשונו ויש לדקדק

אינו יכול לאסור דלא אלים למתפס היאסור כיון שאין בו ממש ומעתה לא קשיא הא מדרבנן יכול לאסור גם דבר שאב"מ דז"ל דהא ע"כ הא דגזור רבנן לאסור דבר שאב"מ ע"כ דגזרו אטו דבר שיש בו ממש אבל כי"ד דמשועבד לחבריו ולא אפי' כדבר שיש בו ממש אינו יכול לאסור כמבואר סי"ם רכ"ו בס"ל ומ"כ מהיכי תיתי גזור אב"מ אטו יש בו ממש כיון דבשיש בו ממש אינו יכול מאסור אמנם בעיקר דברי הרא"ש ז"ל י"ל דהא לבאורה אינו מובן אמאי בלבע קוף פטור לפי שחזותה בעלמה הוא הא הוא מלת דמיזדבלא בדיעבד ולא נרא מגוחש לממון ועיין ס"ך חו"מ סי' שפ"ו ברמה דדעת הרא"ש כתוב כתבות דל"ד וכ"ק דע"ה דבדבר הטוב לכל אדם נורס לממון כממון דמי עיי"ש · אמנם רש"י פסחים ד"ו ע"א הילך דבשהוא בעין לכ"ע נורס לממון לא כממון דמי וכ"כ בל"ל סי' ל"א וקצה"ח סי' ס"ו וס"א סי' פ"ז אם כן בכן מאד דבלבע קוף פטור דבטולו בעין לכ"ע נורס לא כממון אבל בהקדישו יולה דליכא בעין אז כממון דמי וא"ש דברי הרא"ש · הגה נמשכתי מעצין לעצין ומחזור על הראשונות בדעת הרין דאפי' במקום דמותר לא יאמר לו המודר תקע והוליאני ועיין כיו"ד סי' רכ"א בבי מודר הבאה דמלמדו מדרש ובלבד שלא יאמר לו שלמדנו והכיא רמ"א שם דים מתירין גם באומר לו ובשעה"מ פ"א משופר תמה אמאי לא הביא הרמ"א סי"א אלו גם בבי שופר בסי' תקפ"ו דמותר לומר לו תקע והוליאני עיי"ש · אמנם לענ"ד הע"ז סי' רכ"א ס"ק מ"ג בבי מלמדו מדרש מע"ג דבהגה המודר מ"מ כיון דהחיוב רמיא על המדיר ללמדו מכה מה אנו באנס וכו' לא איכפת לן מה שבהגה המודר ולן בכח המודר לגרוע מצוה דרמיא אמדיר עיי"ש וכמו שמחזיר לו אבידתו דבהגה המודר מ"מ המדיר חיובא דלדי' עביד ועי' ס"מ בתוכות פרק בתרא בבי שוקל לו את שקלו עיי"ש ומעתה יש לחלק דבלימוד דמצותו בחנם דמאי אי בחנם וכו' ואפי' בהא"ז אגר בטילה שקלו וגוף הלימוד החיוב בחנם לבך הביא רמ"א סי"ה אלו ואפי' באומר לו שלמדנו מותר כיון דרמיא חיובא אמדיר לא איכפת לן בהגאת המודר ומותר אפי' באומר לו אבל בתקיעת שופר דאיכא תקיעות דרבנן ועיין בהלכות ת"ת דבמידי דרבנן מותר ליקח שכר עיי"ש לזה הסכים רמ"א לשכרת המחבר דבאומר לו תקע והוליאני אסור משום דימתא לי' למודר ולזה לא הביא שכרת הי"א דהא בתקיעות דרבנן מותר ליקח שכר ואפי' באותן של תורה יש שפק בגמרא וילולי ובסוף פ"ב דקידושין מחלק הש"ס הא דהטעל שכר להזות ולקדש מימיו מי מערה הוא בשכר הזאה וקידוש ופירש"י משום מה אי בחנם וכו' והא דתנן במקדש אשה במי חטאת ואפר חטאת מקודשת הוא בשכר הבאה ומילוי ורביו הרמב"ם פ"ה מהלכות איסורי לא הביא שום מילוי בין הזאה וקידוש ובין הבאה ומילוי והראב"ד שם השיג עליו בזה וכ"מ בתב הרמב"ם מפרש הסוגיא קידושין שם בחופן אחר עיי"ש :

אמנם י"ל דהריטב"א ז"ל הקשה מאי פריך הש"ס על הא דתנן במקדש אשה במי חטאת ואפר חטאת דמקודשת מהא דתנן המעל שכר להזות ולקדש מימיו מי מערה וכו' הא י"ל דהכי דאסור ליטול שכר מ"מ אם עבר ונטל זכה בו ומותר לקדש בו את האשה ות"ל דמימיו מי מערה א"כ לא הש"ס פטולתו ואין מגיע לו שכר א"כ אמאי תתקדש האשה עכ"ד · ולבאורה קשה הא מבואר בסמ' פרה ופסק בן הרמב"ם ז"ל פ"ח מהל' פרה אדומה הלכה ו' בתמר לחבירו קדש לי ותקדש לך הראשון כשר והשני פסול משום שכר וכתב שם הכ"מ אע"ג דהראשון נמי נטל שכר מ"מ דוקא גבי שי שכבר קבל שכרו מקודם הוא דמפסל אבל הראשון בשעה שקדש לא קבל עדיין שכרו ואף דמקבל אח"כ שכרו מ"מ מאחר שהוכשר אינו חוזר ונפסל עכ"ד שם · ועיין בשעה למלך פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה כ' דגם לענין דין עובל שכר לדון ולהעיד דינא הכי ועיין סעב בשעה"מ פ"ה מהלכות איסורי ובמחדושי רשב"א שם :

ד אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו אלא אם כן עבר האב ולא מלו ב"ד מלין אותו בע"כ (רמ"א וס"ל הרשב"ם והסמ"ג) · (יג) וכשממנה האב שליח למול צריך העמוד ע"ג להודיע שהוא שליחו (ס"מ רס"פ) ואם] עבר ומל בלא דעת האב היכא שהאב בעצמו מוהל צריך ליתן לו

(וכזה נ"ע על מה שכתב בס' מדני זריזין בד' ע' ע"א בסיתר מה שהרבנים עוסקין שכר מצוין והרע"ב קרא תגר על זה וכי משום שעוסקין בשכר מקודש ע"ש והפוך הוא דבנוסין אמ"כ יותר מסתבר להיתר כמבואר כאן) ומעתה ק' הא ק"ל במקדש אשה בין בשכר שעשיתי עמך בין בשכר שאעשה עמך אינה מקודשת כמבואר באע"ז סי' כ"ה סע"ו לדעת הרמב"ם ע"ש והטעם דבשכר שעשיתי עמך ודאי הוי מצוה ומקדש במצוה אינה מקודשת ובשכר שאעשה עמך נמי הוי מצוה משום דיש לבסירות מתחלה ועד סוף ע"ש · ומעתה קשה במקדש אשה ע"מ להזות ולקדש אמאי אינה מקודשת נמי דהוי בשכר שאעשה עמך מ"מ לא הוי מקדש במצוה דהכי דיש לבסירות מתחלה ועד סוף מ"מ בהזאה וקידוש כל זמן שלא נגמרה המלאכה פוסל בו השכר כמ"ש הרמב"ם והכ"מ א"כ איך שייך מצוה על זה ומה חייבת לו הא באמצע המלאכה אם תשלם לו בפשלו אמים א"כ עדיין לא השלים פעולתו כמ"ש הריטב"א וצריך להחזיר השכר ואמאי מצוה איכא רק לבסוף בשגמר את פעולתו אע"ג דבטל שכר אינו נפסל למפרע כמ"ש הכ"מ א"כ אל עיקר חיוב השכר בסוף ואמאי מצוה איכא ואמאי אינה מקודשת אמנם אף לדברי אביי דס"ל בכ"מ כל מלאה דאמר רחמנא לא תעביד לי עביד מהני אבל במקום דכתיב הוא גם אביי ס"ל דלא מהני עיין תמורה דף ד' ואם כן גבי אפר פרה דכי חטאת הוא ס"ל דלי עביד לא מהני וע"כ לא זכה בשכר הפילו לאמר גמר מלאכה וע"כ מהני אביי שפיר דבהזאה וקידוש אינה מקודשת משום דלי עביד לא מהני אבל הרמב"ם דפוסק דלי עביד מהני כמו שהוכיח מהכ"ם יפה מפ"ג דהלי נירושין בעדים שחתמו על הגט בשבת בשביל דפסול מעשה דהעדים פסולים וגם בשוגג בשר ומדהולך לעשה דהעדים פסולים ומבאר בשוגג הרי דס"ל דלי עביד מהני עכ"ד מהר"ם יפה ומינה דהרי גבי שבת כתב נמי קודם הוא חעפ"ד הולך לעשה דהעדים פסולים א"כ ס"ל להרמב"ם גם במקום דכתיב הוא לי עביד מהני ועי"כ גבי אפר פרה אף דכתיב נמי הוא ס"ל ג"כ דמהני ואי"ל להחזיר השכר ולא הוי מצוה ע"כ לא אילן בין להזות ולקדש דמקודשת : ועיין מב"י אאע"ז סי' ע"ה והמשך ומה"ת סי' קכ"ע באע"ז ועיין בס' בית מאיר :

(יג) וכשממנה האב אליה · כ"ל דמוהל שבבדו אותו האב במצות מילה אין לו ליתן המצוה לאחר בלתי ידיעת האב אבל אם האב אינו בעיר והקרובים בבדו אותו יכול להעמיד אחר במקומו ואפילו אם בבדו האב והלך לו אם המוהל משלם עצמו שוב המצוה מוטלת על כל ישראל דבאמת הביאו האחרונים בסי' רס"ד בשם הרא"ש דזהו מילי מיבמו ולא מימסרו לשליח ע"ש כמו באומר אמרו בגט וכן אליה קידושין מעתה אם יעמיד המוהל אחר במקומו בלתי ידיעת האב א"כ יתבטל אליחות האב דהמצוה מוטלת עליו דוקא אבל אם הקרובים בבדו לא עליהו אל המצוה ולא אליה דידהו הוא ועי' מה"ת הלי שלוחין סי' ז' · וכן באב נמי אם משלם עצמו שוב הל המצוה על כל ישראל ולזה פריך פרא"מ נבי מהלקטין את המילה לפ"ד דש"ם שם אם לא הלקטו מיב אומן ופריך ולימא אמא עבידנא פלגא דמצוה

דמלוה מחון עכידו פלגה דמלו׳ ולכאורי ק׳ דלמה מיירי שהאב שעמיד לזה דוקא והז אינו יכול להעמיד אחר במקומו לך ז״ל דאם האומן מסלק עצמו ואינו רולה לקבל המלוה והז המלוה הל על כל ישראל וא״כ האומן אמתי חייב כרת לימה עכידו פלגה דמלוה וכרת מה לי כאן לאומן אם מסלק נפשו וכו׳ תשובת מהרי״ט סי׳ קכ״ז כתב בשולה שליח שידור להקדש אינו כלום משום דהוי מילי ולא מינסרו לשליח ותמה ע״ז בספרו ספר יהושע סי׳ שכ״ו מש״ם מיר ד״ב בשלח שליח לספר מדרי אשתו אינו מועיל משום שנאמר אשה יקימנו ואישה יפירנו ע״ש משמע דאי לא קרא היה מועיל הפרה ע״י שליח אע״ג דהוי מילי ותוסק לחלק דקרא אילטריך היכא דאמר לה טלי ואכלי דבכה״ג יש בו ממש דזה דוקא עכ״ד שם ע״ש · ולפענ״ד נראה אפילו אם לא אמר לה טלי ואכלי אמר דבר שיש בו ממש הוא כיון דאמר לה הבדר כאלו דאמר לה אלי ואכלי דמי כמ״ש הר״ן פרק בתרא דיומא דהפרה הוי כמאכיל בידים ולמד זה מהא דמבואר בבדה דמ״ו דקטנה שבדרה בעלה אפר לה מוכה מזה דאיסור דרבנן אפילו לקטן בידים עכ״ד שם הרי דמוכה מזה דהפרה הוא כמאכיל בידים וכ״כ הרשב״א בחידושיו פרק חרש ועיין משנה למלך פי״ז מהל׳ מ״א וא״כ בהפרה לא אמר קרא הוי מימסרי לשליח ולא הוי מילי אבל בעושה שליח להקדש כיון דשליח אינו עושה מעשה י״ל דהוי מילי אע״ג דקי״ל דאמירה לגבוה כאמירה לחדיוט ר״מ לעניו דהוי קנין אבל לא הוי ממש כאמירה כמ״ש הש״ך בחו מ סי׳ רכ״ה ס״ק ו׳ בשם הרשב״א ז״ל ע״ש ורלייתו חזקה דאל״כ איך נאמלין על ההקדש הא קי״ל בבא ליד נזבר אינו יכול לשאול ואם אמירה כאמירה ממש ואיך לעולם אינו יכול לשאול וא״כ הוי מילי ועיין מוב״ר מס״ת מי״ד סי׳ קמ״ז ועיין ר״ן בנדרים רים דף ל׳ · אמנם בעיקר דברי הר״ן הכ״ל פרק בתרא דיומא עמדו עליו רבותינו האחרונים ז״ל דרלייתו תמי׳ מאד מה שהביא ראיה ממדה מ״ו מהא דקטנה שבדר׳ דבעלה אפר לה והביא מזה ראי׳ דאפילו לקטן איסור בידים ובאמת אין משם ראיה דהש״ם שם פריך למ״ד מופלא שמוך לאים בדרו בדר מדאורייתא׳ ופריך מהא דתנא׳ יתומה שבדרה בעלה אפר לה אא״כ מזפלא שמוך לאים דרבנן אתו בשואין דרבנן ועקרו בדרא דרבנן אלא אי אמרת מקפלא שמוך לאים דאורייתא איך אתו בשואין דרבנן ועקרו בדרא דאורייתא ומשמי הש״ם שם בבעלה אפר לה אמ״כ אי דרבנן דרבנן ואי דאורייתא קטן אוכל נבילות אין כ״ד מצוין להפרישו ופריך והא כי גדלה בהפרי דהשתא ומסיק בדר״פ דכל האומדת ע״ד בעלה הוא אומדת וא״כ דברי הר״ן ס״כר הפרה הוי כמאכיל בידים אבתי היכא אוכמא דאיסור דרבנן מאכילין הקטן בידים דהא מותר ממ״ב דלא מופלא שמוך לאים דרבנן אתי בשואין ומבטלי בדרא דרבנן וא״כ אין כאן איסור דרבנן כלל לסברי זו דהפרת הבעל הפרה ולאדרך מ״ד הסובר דמופלא שמוך לאים דאורייתא ולא אתי בשואין דרבנן ועקרו בדרא דאורייתא אלא דמ״מ בעלה אפר לה בדרב פנחס דכל האומדת ע״ד בעלה היא אומדת וא״כ לפ״ד דש״ם שם דהא דאפר לה לאו אדבר״פ רק מטעם דקטן אוכל נבילות אין כ״ד מצוין להפרישו וא״כ לדעת הר״ן הפרה הוי כמאכיל בידים אידוק מזה דאפילו איסור דאורייתא אפילו לקטן בידים דהא לדעת הר״ן הפרה הוי כמאכיל בידים ואין בספר

ג

דמלוה מחון עכידו פלגה דמלו׳ ולכאורי ק׳ דלמה מיירי שהאב שעמיד לזה דוקא והז אינו יכול להעמיד אחר במקומו לך ז״ל דאם האומן מסלק עצמו ואינו רולה לקבל המלוה והז המלוה הל על כל ישראל וא״כ האומן אמתי חייב כרת לימה עכידו פלגה דמלוה וכרת מה לי כאן לאומן אם מסלק נפשו וכו׳ תשובת מהרי״ט סי׳ קכ״ז כתב בשולה שליח שידור להקדש אינו כלום משום דהוי מילי ולא מינסרו לשליח ותמה ע״ז בספרו ספר יהושע סי׳ שכ״ו מש״ם מיר ד״ב בשלח שליח לספר מדרי אשתו אינו מועיל משום שנאמר אשה יקימנו ואישה יפירנו ע״ש משמע דאי לא קרא היה מועיל הפרה ע״י שליח אע״ג דהוי מילי ותוסק לחלק דקרא אילטריך היכא דאמר לה טלי ואכלי דבכה״ג יש בו ממש דזה דוקא עכ״ד שם ע״ש · ולפענ״ד נראה אפילו אם לא אמר לה טלי ואכלי אמר דבר שיש בו ממש הוא כיון דאמר לה הבדר כאלו דאמר לה אלי ואכלי דמי כמ״ש הר״ן פרק בתרא דיומא דהפרה הוי כמאכיל בידים ולמד זה מהא דמבואר בבדה דמ״ו דקטנה שבדרה בעלה אפר לה אוכמא מזה דאיסור דרבנן אפילו לקטן בידים עכ״ד שם הרי דאוכמא מזה דהפרה הוא כמאכיל בידים וכ״כ הרשב״א בחידושיו פרק חרש ועיין משנה למלך פי״ז מהל׳ מ״א וא״כ בהפרה לא אמר קרא הוי מימסרי לשליח ולא הוי מילי אבל בעושה שליח להקדש כיון דשליח אינו עושה מעשה י״ל דהוי מילי אע״ג דקי״ל דאמירה לגבוה כאמירה לחדיוט ר״מ לעניו דהוי קנין אבל לא הוי ממש כאמירה כמ״ש הש״ך בחו מ סי׳ רכ״ה ס״ק ו׳ בשם הרשב״א ז״ל ע״ש ורלייתו חזקה דאל״כ איך נאמלין על ההקדש הא קי״ל בבא ליד נזבר אינו יכול לשאול ואם אמירה כאמירה ממש ואיך לעולם אינו יכול לשאול וא״כ הוי מילי ועיין מוב״ר מס״ת מי״ד סי׳ קמ״ז ועיין ר״ן בנדרים רים דף ל׳ · אמנם בעיקר דברי הר״ן הכ״ל פרק בתרא דיומא עמדו עליו רבותינו האחרונים ז״ל דרלייתו תמי׳ מאד מה שהביא ראיה ממדה מ״ו מהא דקטנה שבדר׳ דבעלה אפר לה והביא מזה ראי׳ דאפילו לקטן איסור בידים ובאמת אין משם ראיה דהש״ם שם פריך למ״ד מופלא שמוך לאים בדרו בדר מדאורייתא׳ ופריך מהא דתנא׳ יתומה שבדרה בעלה אפר לה אא״כ מזפלא שמוך לאים דרבנן אתו בשואין דרבנן ועקרו בדרא דרבנן אלא אי אמרת מקפלא שמוך לאים דאורייתא איך אתו בשואין דרבנן ועקרו בדרא דאורייתא ומשמי הש״ם שם בבעלה אפר לה אמ״כ אי דרבנן דרבנן ואי דאורייתא קטן אוכל נבילות אין כ״ד מצוין להפרישו ופריך והא כי גדלה בהפרי דהשתא ומסיק בדר״פ דכל האומדת ע״ד בעלה הוא אומדת וא״כ דברי הר״ן ס״כר הפרה הוי כמאכיל בידים אבתי היכא אוכמא דאיסור דרבנן מאכילין הקטן בידים דהא מותר ממ״ב דלא מופלא שמוך לאים דרבנן אתי בשואין ומבטלי בדרא דרבנן וא״כ אין כאן איסור דרבנן כלל לסברי זו דהפרת הבעל הפרה ולאדרך מ״ד הסובר דמופלא שמוך לאים דאורייתא ולא אתי בשואין דרבנן ועקרו בדרא דאורייתא אלא דמ״מ בעלה אפר לה בדרב פנחס דכל האומדת ע״ד בעלה היא אומדת וא״כ לפ״ד דש״ם שם דהא דאפר לה לאו אדבר״פ רק מטעם דקטן אוכל נבילות אין כ״ד מצוין להפרישו וא״כ לדעת הר״ן הפרה הוי כמאכיל בידים ואין בספר

ולו עשרה זהובים (עיין תו״ם ספ״ב) אף שהמוהל הוא צדיק וטוב יותר מאבי הבן (סרמ״ט בזסב) ובהה״ז אין דנין ומ״מ אם הפס לא מפקינן מני׳ (ת״מ סס) והה״מ בגון שלא הי׳ יכול לענות אמן בגון שבירך בלחש אבל אם הי׳ יכול לענות אמן פטור (ס״ך סס ופ״מ יו״ד ס״ר כ״ח) ואם חסף הברכה שאחר המילה פטור (נ״ת פ׳ כיסוי הדם) אבל אם נתן האב המצוה לאחר ובא אחר וחטפה פטור (כרת״ס ס״פ כ״ס׳ אף שהראשון צדיק יותר מהשני (סס״ז) ואפילו הפס מפקינן מני׳ (סמ״ש סס) ומ״מ צריך לפייסו (ר״מ · נגעי״ש ופ״ז סס בשם ס״ק) ואם נדר האב המצוה לאחד והוא רגיל למול בניו וחטף אחר ומל חייב ודוקא נדר ורגיל אבל רגיל לבד פטור (יס״ס ס״ק ס״ח כ׳ ס) :

מה

יסודות יעקב סי׳ שמ״ג בהו״ח ובסוף הסימן שם · אמנם י״ל דהתוס׳ בבדה שם ד״ה אין כ״ד מצוין להפרישו הקשו לר״ה דס״ל שם בקטן שהקדים ואכל הוא עצמו לוקה אם כן מאי מהני הא דאין כ״ד מצוין להפרישו אבתי כי אכלה לגיא ובתבו דלמסקנא דר״פ דע״ד מודרת א״ש עכ״ד אמנם איך יתורץ קושי׳ לס״ד דש״ם דאבתי לא ידעינן מדר פ ונם יפלא אמאי לא מסני תיבף דע״ד בעלה מודרת כר״פ דאירון זה פשוט בש״ס ובכר העיר בזה הגאון בסי״ע שם ונם לבאורה נראה דלאחר דאתיין כדר״פ דע״ד בעלה מודרת שוב לא שייך לאקומתא דלעיל דקטן אוכל נבילות אם כן איה להשיב לומר אלא כדר״פ ובאמת התוס׳ שם ד״ה אמנם ע״ד מצוין להפרישו הקשו לר״ה דס״ל שם בקטן שהקדים ואכל הוא עצמו לוקה אם כן מאי מהני הא דאין כ״ד מצוין להפרישו אבתי כי אכלה לגיא ובתבו דלמסקנא דר״פ דע״ד מודרת א״ש עכ״ד אמנם איך יתורץ קושי׳ לס״ד דש״ם דאבתי לא ידעינן מדר פ ונם יפלא אמאי לא מסני תיבף דע״ד בעלה מודרת כר״פ דאירון זה פשוט בש״ס ובכר העיר בזה הגאון בסי״ע שם ונם לבאורה נראה דלאחר דאתיין כדר״פ דע״ד בעלה מודרת שוב לא שייך לאקומתא דלעיל דקטן אוכל נבילות אם כן איה להשיב לומר אלא כדר״פ ובאמת התוס׳ שם ד״ה אמנם ע״ד מצוין להפרישו הקשו לר״ה דס״ל שם בקטן שהקדים ואכל הוא עצמו לוקה אם כן מאי מהני הא דאין כ״ד מצוין להפרישו אבתי כי אכלה לגיא ובתבו דלמסקנא דר״פ דע״ד מודרת א״ש עכ״ד אמנם איך יתורץ קושי׳ לס״ד דש״ם דאבתי לא ידעינן מדר פ ונם יפלא אמאי לא מסני תיבף דע״ד בעלה מודרת כר״פ דאירון זה פשוט בש״ס ובכר העיר בזה הגאון בסי״ע שם ונם לבאורה נראה דלאחר דאתיין כדר״פ דע״ד בעלה מודרת שוב לא שייך לאקומתא דלעיל דקטן אוכל נבילות אם כן איה להשיב לומר אלא כדר״פ ובאמת התוס׳ שם ד״ה אמנם ע״ד מצוין להפרישו הקשו לר״ה דס״ל שם בקטן שהקדים ואכל הוא עצמו לוקה אם כן מאי מהני הא דאין כ״ד מצוין להפרישו אבתי כי אכלה לגיא ובתבו דלמסקנא דר״פ דע״ד מודרת א״ש עכ״ד אמנם איך יתורץ קושי׳ לס״ד דש״ם דאבתי לא ידעינן מדר פ ונם יפלא אמאי לא מסני תיבף דע״ד בעלה מודרת כר״פ דאירון זה פשוט בש״ס ובכר העיר בזה הגאון בסי״ע שם ונם לבאורה נראה דלאחר דאתיין כדר״פ דע״ד בעלה מודרת שוב לא שייך לאקומתא דלעיל דקטן אוכל נבילות

וראיתי בקונטרס הלדפס להגהון מהרא״ם טוביס מבד״ק יאם ס׳ בעניו מכירת חמץ כתב שם אות י״ב לישב קושית התוס׳ דבכי דימא דע״ד בבעלה היא מודרת עכ״פ לא עדיף מתנאי ועיין ר״ן נדרים דע״ג ע״ב וא״כ לבאורה איך מהני תנאי והא נדרים א״א על ידי שליח ועי״כ כמ״ש בספר בשמים רא״ש סי׳ ר״ד דעכ״פ הוי נדר ופתחו עמו וא״כ לפמ״ש המשנה למלך פ״ב מהלכות במופלגה אף על גב דנדרו נדר מ״מ מסתפק שם אם יכול לשאול על נדרו א״כ שוב לא מהני תנאי בנדרים לפי שא״א על ידי שליח א״כ לעיל לא הוי מני למימר איכא דע״ד בעלה מודרת כיון דלא מהני שאלה שוב לא מהני נמי תנאי ומוכרח לתרץ משום דאין כ״ד מצוין להפרישו אבל בבא דפריך והא כי גדלה אכלה בהפרה דהשתא ולאמר שנדלה כיון דמהני שאלה מהני נמי הא דע״ד בעלה מודרת משום דהוי נדר ופתחו עמו וא״כ מעתה ל״ל לסברת התוס׳ דהוי כמו אלא דממילא מיושב קושית התוס׳ דלעיל לא שייך לתרץ דע״ד בעלה מודרת עכ״ד ואין תוס׳ מזיר ד״מ שא״א שבתבו דאפי׳ לכ״ש דס״ל דאין שאלה בהקדש מ״מ היכי דהוי נדר ופתחו עמו עדיף משאלה ומהני נם לכ״ש עיי״ש וא״כ אפי׳ אם מימא כדעת המשנה למלך דאין בשאלין מ״מ נדר ופתחו עמו מהני ואם כן לבאורה נסתר סי״ל · אמנם התוס׳ שם בבאר בתבו היכא דחל הנדר רגע אחת אין שאלה לכ״ש ודוקא היכא שלא חל הנדר מעולם הוא דמהני לכ״ש עי״ש בתוס׳ וא״כ לפי מה דקי״ל דבעל מינו ניח אם כן עכ״פ בבר חל הנדר ואם כן במקום דלא מהני שאלה נ״מ נמי נדר ופתחו עמו ועיין בספר מי נדה בסוגיא זו מ״ש בבחומת ספיקו של המש״ל הכ״ל ובפמיטות י״ל הא דלא מהני תיבף דע״ד בעלה מודרת דבריאה כי אכלה בקבמות אין בסמוך ע״ז דמודרת ע״ד בעלה הא בידה למאן דאלמא ממנהה ונפקא ומיתון בשאי קמאי קאבקר ואין זה בעלה רק אחר הוא אלא והר״ן הוכיח בנדרים דע״ב ע״ב דוקא בחשה שנדרה ע״ד בעלה יכול בעלה להפר אבל בחפר ע״ד הבירו לא (ל״ל שנ״ל אבל בחפרה ע״ד מבירו וכו׳ וכן נראה ממ״ש שם אח״כ דלא נרע מחתם דבעל ע״ש והגאון מוהרי״ב הגי״ה דל״ל בנדר ע״ד מבירו עי״ש) אבל בהא דאין כי גדלה אכלה בהפרה דהשתא והא דעיל כמבואר בש״ם שם ואם כן לבסוף אינלאי דלא מיאבה שפיר מהי הא דע״ד בעלה מודרת כיון דזה הוא בחמת בעלה ולפ״ז נכון נמי קושית התוס׳ שהקשו לר״ה דהקדים ואכל לוקה א״כ מאי מהני הא דאין כ״ד מצוין להפרישו אבתי הוא עצמו לוקה דז״א

דע״ז

דע"ז י"ל ספיר דע"ד כעלה מודרת דהא תי' זה הוא פשוט כמ"ש כס' י"ע דהכתא ליכא למימר דחייסין שמא תמלון דז"ל דלעיין מלקות הוי התרתת ספק ואין לוקין שמא לא תמלון ומהכי לה הפרת הבעל דעל דעתו מודרת ונעיין ספק איסורא ממרינן ספיר דאין כ"ד מלוין להפריש · ועיין מוצ' מס"ת סי' ע"ז בענין התרתת ספק עי"ש מ"ש להלכה וכ"ד ודאי דאין לוקין מספק דשמא לא עבדו איסורא כלל והתוס' שם הקשו אמאי לוקה שמא לא יבית שערות בזמן ולזו מופלא סמוך לאוש הוא ותירצו דרוב פעמים מבילין בזמן וסמכינן ע"ז והיינו מעשה חזקה דרבא דכיון דבא לכלל שנים בא לכלל שימנים וסמכינן ע"ז למלקות עיין באחרונים שפי' כן כוונת התוס' וא"כ בקטנה שנדרה דמלבד הספק שמא לא תמלון ומהכי הפרת הבעל דע"ד מודרת ליכא עוד ספק דלמא לאו מופלא סמוך לאש הוא בקונטרס התוס' ואין כאן נדר כל עיקר מעתה מאי פריך מקודם אדך לגזולין דרבנן עוקרין מדרא דאורייתא הא כיון דליכא שני ספיקות וס"ס מהני גם בדאורייתא ואף על גב דליכא חזקה דרבא לאומרא וס"ס לא מהני במקום חזקה מ"מ כבר כתבו האחרונים דהיינו דוקא אם אם החזקה סותרת שני הספיקות אז החזקה עדיפא אבל אם אינו סותרת רק ספק א' מהני ס"ס עיין מוצ' מס"ת מ"ד סי' י' ופר"מ סי' ק"י במשבצות אות יו"ד וע"ו ובדיני ס"ס אות כ"ח וכנ"ד בגד ספק זה שלא תמלון ומהני הפרת הבעל בגד זה לא מהני חזקה דרבא א"כ החזקה אינה סותרת רק ספק א' ומהני שוב ס"ס אמנם מבואר בסי' ק"י דבעינן שיוודעו שני הספיקות יחד ועיין במנ"א סי' תל"ט ס"ק ג' והיינו במ"ש הט"ז סי' קי' בשם הר"ן לחלק בין אפשר להוודע לא אפשר עי"ש ס"ק י"ג וכאן אפשר להוודע בין הספיקות דבשעת הנדר עוד הך ספק דלמא לאו מופלא סמוך לאש הוא ולא מהני הנדר והספק השני שמא לא תמלון לא עולד עד אחר הפרה וס"ס כזה לא מהני ועיין רשב"א נדרים :

אמנם הש"ך בדיני ס"ס אות ד' האריך והמתבאר מדבריו שם וכן הבין הפר"מ שם בוונתו דאפי' לר"י האוסר ספק אחד בגוף וספק א' בתערובות והתם אפשר להוודע בין הספיקות כמ"ש הט"ז שם עי"ש מ"מ דעת הש"ך כאן אות ד' דזה אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא מהני גם ס"ס כזה עי"ש בפר"מ מעתה יש פרש לדברי הר"ן פרק בתרא דיומא סי"ל דלמד מסוגיא זו דאיסור דרבנן ספיקין לקולן בידים · אמנם הרשב"א ז"ל הוכיח בש"מ בתוכות די"א בסוגיא דבר קטן מעבילין אותו ע"ד כ"ד כי שם דבקטנה הסאותה לכהן דאוכלת בתרומה ולא חייסין לשמא תמלון הוא משום דמוקמינן לה באזקה שלא תמלון עכ"ד ודבריו מאד צריכין ביאור הא מבואר בש"ס בתוכות דכ"ז ע"ב דקטנה אביה יכול לעכב מלהכנסה עד שתגדיל משום דמאי אמר השתא לא ידענא לאחר ממרדא ופקא עי"ש וכן לאמן דאוסר לקדש את בתו בשטיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה עי"ש בתא"ז הרי חייסין דלמא ממרדא ופקא ולא מוקמינן לחזקה ואמאי לא ניחוש מאי ניתומה דלמא תמלון ותיפוק ואמאי תאכל בתרומה גם קשה מאי חזקה הוא זה דלא חייסין לגילון הא אם קי"ל פ"ק דגיטין שמא מת לא חייסין שמא ימות חייסין והיינו כמ"ש רש"י שם משום דלא מרעין כזה חזקה דהשתא עי"ש וא"כ לכאורה שמא תמלון דומה ממש לשמא ימות ולא מרעין חזקתה · וכן קשה בתוס' מכות דט"ו ע"ב ד"ה בשם שכתבו דלהכי מיר לוקה ולא חייסין לשמא יפלא על מיתתו דאמרינן כמו שהוא עומד עכשיו כן יעמוד לעולם ולא יפלא וכאוסם דאמרינן וודאי לא יפתנה דעתו שעומד בה עכשיו וכן פי' בחתם סופר ס' מ' פי"ס · ולכאורה גם זה דומה לשמא ימות דחייסין אבל בשמא נכון מאד דהא העמש דחייסין לשמא ימות הוא משום דלא מרעין החזקה בהכי ואמרינן עד השתא מי הוא רק שמא ימות נלאן אבל שמא תמלון וכן שמא יפלא על המיתות דמיתון כשומי קמאי קעקרי וכן בחיי החכם עוקר הנדר מעיקרו ומעלה מתעקר למפרע דעתו הראשונה וא"כ מיתרע החזקה וס"ז דומה לשמא מת דלא חייסין אבל בכתובות דפ"ז סי"ל וכן במקדש בתו קטנה דהתם איתא לאב וקידושי קידושי תורה רק דחייסין דלמא ממרדא ופקא ועכ"פ לא מיעקר דעתה למפרע דהא קידושי הראשונים ע"י אבי' בתו ספיר חייסין לשמא תמלון דזה דומה לשמא ימות :

ובזה יש לעשות סמוכין לדברי הר"ן בנדרים ע"ו בהומר שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד אתא הלכה אסורה ולוקה ודעת הרמב"ם ז"ל דהבעל לוקה וכתב בלחם משנה פ"ה מנדרים דבוונת הרמב"ם דאם הבעל מאכילה לוקה עי"ש בר"ן ולהס"ל י"ל דכבר מודע דעת הרמב"ן הביאו הסעה"מ סוף הלכות שבועות דדוקא בני שמודר בלי תנאי ובלי סבה הוא דבעינן הרעה דמעקרא אבל בנודר ע"י תנאי שני בהרעה דהשתא עי"ש א"כ כאן שנדרה ע"י תנאי שאת נהנית לי אם תלכי א"כ אין רצונו לאסור עלי הנאתה רק בתנאי אם תלך וזה שני בהרעה דהשתא לשבירת הרמב"ן א"כ נכונים דברי הר"ן דהבעל אינו לוקה דהוי התרתת ספק שמא יפלא על נדרו וא"ל דמוקמינן אותו אחזקתי' שלא יפלא דעתו דמקודם דז"ל דהא י"ל דיפלא על ידי הרעה דהשתא וא"כ אין כאן שינוי דעת דהא אינו מתחרט למפרע ומ"מ הנדר בטל מעיקרא כיון דבטל מכאן ואילך בטל גמי מעיקרא מטעם נדר שנעשל מקלתו בטל כולו ואינו לוקה על מה שאכלה קודם שנעשל אבל האשה לוקה לגבה לא הוי התרתת ספק כיון דאין בידו לשאול רק ביד הבעל ומבואר בש"מ בתוכות דף נ' דדבר התלוי בדעת אחרים לא הוי התרתת ספק · אבל הרמב"ם ז"ל לשיטתו דעל ידי הרעה לא אמרינן דנדר שהותר מקלתו הותר כולו אם כן ספיר לוקה הבעל כיון דאם יפלא ע"י הרעה דהשתא אבתי עכיד איסורא מעיקרא במה שמאכילה כמ"ש הלחם משנה ובכ"ג לא הותר כולו והר"ן לשיטתו דכ"ז דע"י הרעה גמי הותר כולו · ובמ"א מבואר אי ע"י הרעה דהשתא הותר כולו ועיין בהרא"ש בספקיו דכ"ז שם שסבית דעת הרמב"ן כן ובגיטין דל"ג ע"א בתוס' ד"ה ואפקעינהו הקשו גם כן מנזיר לוקה וכן באשה שמא יפלה גם ובבעל ואז אפקעינהו רבנן לקידושין מאי ויכול לחפות על בת אחותו ותרלו דמוקמינן אחזקת נשואה ודבריהם אינם מובנים דמאי אחזקת נשואה איך כאן הא בעיקר החזקה אמו דבין אם יבעל הגם יעקר נשואין הראשונים ורחוק להעמים דבריהם בתוס' מכות שבי דהחזקה נגד הבעל שלא יעקור אחזקת נשואה דהשתא ופ"ע · גם סוף דבריהם ל"ע קלת שכתבו דאם עושה כדי לחפות בכה"ג לא הפקיעו החכמים הקידושין עי"ש ופ"ע דאכתי איך מיפוי לר"פ דס"ל דבר ולא חלי דבר ומשמע בתוס' כ"ק ד"ע דלר"פ אפי' כל כת. כאו מה שהיו יכולין לראות מ"מ כיון דאין הענין נגמר על ידם הוי חלי דבר לר"ע וכל החילוקים שכתבו התוס' שם הוא הכל לרבנן עי"ש · ואם כן לפי המנ' ואר שם מי לא מודה ר"ע בשנים אומרים קדם ושנים אומרים בעל וכו' כיון דעידי קידושין לא אריכי לעידי איסור דבר קריבן עי"ש ואם כן כאן אם יפלא גם ובעל יעקרו הקידושין למפרע רק שאמו רוצין לקיימן כמ"ש התוס' דאם עושה כדי לחפות לא הפקיעו אם כן מ מ חלי דבר הוא

דבאן

דכלן צריכין עידי קידושין לעידי ביאה דהא לא נאו עידי ביאה שפקעו הקידושין על ידי ביטול הנעו רק דעל ידי בכה"ג לא הפקיעו חכמים עידי ביאה ועושה כדי לחפות הקידושין ואם כן צריכין עידי קידושין לעידי ביאה וחל דבר הוא :

ה

וליישב י"ל עפ"י מה שכתבו הפוסקי' הא דלא אמרינן בנע עידיו בחתונתו זכין לו לענין פירות משום דנע אשה חוב הוא לה ע"י בהרמ"ם בסוגיא דבכתב ביום ובפי"ו וכ"ה בס"ד חו"מ ס' מ"ג סקל"ג ע"ש · אך במו"י מהדורא תניינא מאע"ז ס' ק"י כתב דאם נתנרשה משום זנות אז הנע זכות הוא לה עיין שם · ואם כן שוב שייך לומר עידיו בחתונתו זכין לה לערוף הפירות משעת חתימה ומזה לא צריכין לעידי קידושין דהא אדרבי אם מעולם לא נתקדשה כ"ש דערפה פירות ככסי מלוג שלה · אך מ"מ הפירות שמכר הבעל קודם חתימה ודאי לא ערפה אף דנעקרו הקידושין הוא"ל וכרשות כ"ד מכרה משא"כ משעת חתימה מדינא הם שלה והרבה יש להאריך בסוגיא זו ודין כאן מקומו :

(יד) אפ"ה פנו הגדול קודם כ"כ בתי ח"ל סי' ס"ט ע ע"א והטעם אע"ג דאפוטרופוס רגיל למול את בניו והוי כמכירי בהוכם מ"מ הקרוב קודם אפי' מת"ח וכ"ם ממכירין עי"ש שהאריך · והכיא ראיה דת"ח עדיף ממכירין מחולין פ' הזרוע דף קנ"ג דרבא ורב ספרא אילקעו לבי מר יוחנא עביד להו עינגא תלתא אמר ליה רבא לשמעי' זכי לן מתנתא וכו' אמר לי' כי אמרי אנא כאחר שמעי' בע"כ מזכה וכי רש"י מיהו מנפשיה לא מלי שקיל ומיתר נמי לא אמר דתניא אלקס שאלו בפיהם משמע דאי לאו הכי הי' רבא שואל המתנות ואע"ג דהשמש הי' מכירו של בע"ב אלא על כרחך דת"ח עדיף ממכירין עי"ש ועוד האריך להביא ראיות דקרוב עדיף אפילו מת"ח וכ"ם דעדיף ממכירין עי"ש · וכראיתי בזה ראיתי דבר תימה קלת בלחם חמודות פ' הזרוע שם בהאי עניינא שכי פירש"י דשמע דבע"ב הי' וכ"כ הרמב"ם והטור וכש"ע הוסיף שלא יהיה הכהן המזכה שמעתא של ישראל הזוכה בע"ד · וכלתת דעת הרמב"ם הוא לכיפך ואינו מפרש כפירש"י דשמעא דבע"ב הי' אלא הי' שמעתא של רבא הזוכה ואסור כיון שהוא שמעתא של הזוכה חייבין שמא יזכה לו בע"ב ע"ש ברמב"ם פרק ט' מהל' גיטין שכיאה. כן להביא שלא יהי' המזכה שלומו של ישראל זה הזוכה המתנות מהמחברים ע"ש וכ"כ הב"ח סי' ס"א שדעת הרמב"ם כן דלא כפרש"י ז"ל ב"ש ואם כן הש"ע סי' ס"א שהעתיק בין שהיה שלומו של בע"ב אסור לזכות לאורח שמתארח בבית בע"ב בין שהיה שליחו של ישראל הזוכה אסור לזכות לו אלא מסברא דנפשי' הוסיף על דברי רש"י והרמב"ם והטור אלא הוא דעת הרמב"ם דשליחו של ישראל הזוכה אסור לזכות לו · וסברת רש"י דשליחו של בע"ב אסור לזכות לאורח המתארח בבית בע"ב · והש"ע

ה מת האב והניח אפטרופוס הרי האפטרופוס עומד במקום האב לזכות במצוה זו (ת"ל סי' מ') ואם ילדה אשתו לאחר מותו ובא בנו הגדול מאשתו הראשונה למול את אחיו ואם הילד אינה מניחתו במענה כפי שאינו אופן הדגיל עדיין כי מעולם לא מל אלא שני ילדים · ועוד מאחר שראוי ליורשו שמא יסכן אותו אין מענתה טענה ואפילו לא הוזהר מקודם אלא בפ"א סני (סס סי' ס"ט) והוא קודם לאפוטרופוס שהיה רגיל למול בחיי האב את בניו דדמי למכירי בהונה (יד) אפ"ה בנו הגדול קודם (סס ט) והיורשים הגדולים זכו במצוה זו לתתה לכל מי שירצו (ימנ"ן) :

ו בכל תפוצות ישראל נוהגין המוהלים לברות ולהרב אחר מצות מילה (רמ"א) וכן שאר הכיבודים וכ"ש סנדקאות (סנ"מ ורמ"א רס"ס) (מו) והוא תיקון לסגם הברית (הפריז"ל) ויש מקפידין שלא לעשות סנדק אחר לשתי בניו (מהרי"ל ורמ"א סס) אם לא כשמת א' מהם (ספר מסידים בלוולמו) והאידנא אין מקפידין בזה (ביבי מי"ד סס"ו) מל ולא פרע עד אחר זמן או כשחוזר על ציצית המעכבין זכה המוהל הראשון במצוה (ימנ"ן) מי שכבדו אותו במצות סנדקאות ואבין מוחה בידו מלקבל המצוה ועושה כדי להכעיס אבי הילד אינו מחויב לשמוע אל אבין בזה (נגמ"ח יחזקאל סי' נ"ס) מהרי"ל כשהיה סנדק היה מובל עצמו להבנים הילד בנקיות לברית (עיין ד"מ רס"ס) :

ז לפעמים כשאין יד האב משגת דנהגו למכור הכיבודים ומכר האב המצוה לאחר ובא חבירו להוסיף דמים ונתרצה לו האב גם הראשון מחל לו ואח"כ חזר האב אצל הראשון ואומר שחפץ בו כי נראה לו שהשני אינו בשוה (מו) הרשות ביד הראשון שלא לקחת עוד המצוה בין שבבר נדרה פ"א (נמ"י ת"ל סי"ב) ·

עוברים

הכיא שני הדיעות נאיסור כסברת הרמב"ם וכסברת רש"י ז"ל ואולי כי"ל נרסא אחרת ברמב"ם וע"ע :

(טו) והוא תיקון ומי עיין בל"י רס"ה וכי בספר שרבינו הזהב בסם סמרי"ל ז"ל תיקון לאותן אנשים אחר התשובה שעשו כראוי נמול כן ישראל וזה תיקונם לפיכך יהרהר כל מוהל בתשובה ויתוודה ועי"ש מה שהאריך הוא בבאור הטעם עי"ש · ומי"ש מהרי"ל ורמ"א שלא לתת שתי בניו לסנדק אחד הטעם מבואר שם שהסנדק דומה למקטיר קטרת ובני קטרת אמר שם בס"ם מלא שבא בה אדשמעולם ובמו"י סי' פ"ו כתב הטעם דאסיב הסנדק בכהן המקטיר ולא המוהל משום דבזמנא כ"ז אמר הש"ס דקטרת מעשרת דבתיב ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך וכתב בתרי' כרך ד' מ"ו ופריך מ"ה עולה נמי דהא בהאי קרא עולה נמי כתיב דבתיב וכליל על מזבחך ומשני הא שבתא לא שבתא ופירש"י דמשתבחת דבי כתיב עושר אמידי דלא שבתא ומעתה להיות סנדק ראוין כל ישראל ובני כל אחד מיקרי לא שבתא אבל כמוהל אינון ראוין אלא אומנין הבקיאין וכל מלות המילה שייבא להם ושבתא נביהו כיון דאין כולן ראוין המלוה מחזרת עליהן דוקא ומקיימין אותה הרבה פעמים מיקרי שבתא · משא"כ סנדקאות המלוה ראוה לכל ישראל והסנדק אינו מקיים כ"כ הרבה פעמים כמו המוהל עכ"ד · ולי"ע קלת דהא רש"י פירש דמשתבחת דבי כתיב עשרות אמידי דלא שבתא דאל"כ נמלאו הכל עשירים עכ"ד · מלשון זה נראה דשבתא ולא שבתא דקאמר הש"ס לא תלי אם המלוה שבתא בני אהד פעמים הרבה מיקרי שבתא רק הדבר תלוי אם המלוה שבתא אלא אפשר הרבה זה מיקרי שבתא ואם כן בסנדקאות כיון דכולן מיקרי שבתא ומה שייך בזה עשירות בסברת רש"י ז"ל דכמלאו הכל עשירים מה שאין כן במוהלים דאין הכל ראוין ולא שייך סברת רש"י ז"ל אף על גב דהמלוה שבתא

נביהו לקיים הרבה פעמים מיקרי לא שבתא ע"ש :

(טו) הרשות ביד הראשון שלא לקחת עוד המלוה · בתשו' אמת לדק סי' ע"ב הביאו המנן אברהם סוף סימן קנ"ד כמי שקנה המלוה בבית הכנסת וכא חבירו והוסיף עליו וכו' ופסק דאין הראשון יכול לחזור בו ולמד כן מפ"ג דערכין במכר שדה הקדש בהכרזה ונתן עשר וכא חבירו ונתן עשרים וכו' וקאמר שם חזר בו בן חמש' ממשכנין מנכסיו עשר ואחדין לבן מי' הרי שהבן מי' אינו יכול לחזור בו עכ"ד ובתשו' נא"י חיו"ד סי' י"ב כתב לחלק דבני מילה לא שייך זה דדוקא בבתי הכנסת שהוא שלית לציבור לתקן ולא לעוות א"כ אם נימא דהרשות ביד הראשון אחר חזרת הבני שלא לקבל המלוה א"כ הבאתי הזה עבה פסידא להקדש כמה שמכרו להבני ולאו כל כמיניה לפסיד להקדש ומעשו בטלין וממילא חוזרין אלא הראשון כי הציבור יכולין לומר לתקוני שדרתיך וכו' אבל בהא המוכר ציבורי מילה הרבות בידו לתקן ולעוות א"כ מותר הראשון שלא לקבל המלוה מאחר שנדחה פ"א עכ"ד

ועיין

ועיין שם מה שהשיג על הפרים מתירות ואף שהגיה שם כל"ע · מ"מ מתחר שהמגן אברהם סוף סי' קל"ד כתב על הלמה לדק דלא נהגו כן ע"ש כ"ש בילדון דידן · ובגור אריה יהודה שם כתב הטעם שאין נוהגין הוא מטעם דכל עיקר הטעם דלא יוכל הראשון לחזור הוא משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט דמי ואם כן במקומות שהשמש מכריז והבעה"ב אינו מוציא אפילו רק שקונה ברמיזה ולא שייך אמירה לגבוה עכ"ד ומעם זה דחוק · ועוד דהלמה לדק שם כתב אעפ"י שבורת הדין כך לא נהגו כן אלא סופין את האחרון עיין שם ולא הטעם כמו שכתב בגור אריה יהודה לפי שקונה ברמיזה אם כן גם על האחרון קשה למה נסוף אותו כיון שגם הוא קנה ברמיזה · עיין בלמה לדק שם ואליה רבה קמ"ז ס"ק כ' ויותר נראה לפענ"ד הטעם שנהגו כן שלא לחזור אל הראשון דהא עיקר הטעם שחוזרין אל הראשון משום דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט · וכמגן אברהם סי' ש ו ס"ק י"א כתב דמותר להקדים בשבת בזה"ז אע"ג דמדינא דש"ס אין מקדישין בשבת דדמי למקח שמוציא מרשות הדיוט לרשות הקדש אבל בהקדשות דידן דכולן שותפין בהן אם כן לא יצא עדיין מרשות המקדים ע"ש במג"א · ואם כן מהאי טעמא לא שייך בהקדישות דידן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט לפי שעדיין מונח ביד המקדים וממוסר מסירה כמ"ש במג"א ומ"מ אם האחרון חוזר סופין אותו לקבל המצוה הוא משום שנהגו כן בהדיוט לגוף האחרון לא יהיה כח הדיוט חמיר מהקדש · וזה ניחא הא דמתנין המצוה לאחרון שהוסיף בדמים הא אם הראשון שנתן עשר והשני עשרים אמאי לא זכה בו הראשון דהוי כהשוה דתלן בקידושין כ"ע שם פדאו במנה ולא הספיק לאושבו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי וגם כאן הוי כמו פדאו במנה דאמירה לגבוה כמסירה דמי כשלמא התם במס' עירכין הכ"ל בשדה הנדה מיד נזכר או מעלעלין של הקדש לא זכה בו הראשון ומתנין אותו לאי שהוסיף דמים באחרונה דבאמת הש"ס שם פריך אהך דינא דפדאו במנה ועמד על מאתים אמאי מה שפדה פדוי אימא הא בהדיוט כי האי גוונא מעות אינן קונות ולא יהי' כח הדיוט חמור מהקדש ומשני אמר הדיוט לאו כמי שפרע קאי עיי"ש אם כן שם דוקא דבאמת נתן מעות ופדאו במנה והדיוט בכה"ג קאי באבל לאכי גם בהקדש מה שפדה פדוי אבל אם בערכין באמת לא הי' שם מעות רק על ידי אמירה לגבוה אמו רוצין לתשוב זאת בתינת מעות שפיר שייך לומר כי היכי דבהדיוט אינו קונה גם בהקדש כך וכאן לא שייך אמו הדיוט לאו כמי שפרע קאי דבאמת בהדיוט בכה"ג דליכא אלא דברים והתם לא הוי אמירה במסירה וקי"ל בפרק הזהב דברים וליכא בהדייהו מעות לא קאי באבל :

אמנם זה שייך שם בערכין בקונה מעלעלין דמעות אינה קונה בהדיוט אבל בקונה המצות שבבית הבכסת ואין לו מה למשוך בכי האי גוונא לכ"ע מדאורייתא מעות קונות בפרק שבמאור בפרק הזהב נתנה לבלן מעל דוקא בלן דלא מיתסרא מעיבה דהרי המרחץ לפניו עיין שם ועיין ניטין ל"א גבי מלוה מעות את הכהן ובכרש"י שם ובחו"מ קל"ת ע"ש וכיון דמדאורייתא מעות קונות אפילו בהדיוט אם כן קשה בקנה המצוה והאחר הוסיף דמים אמאי נותנין אותה לאחרון הא בבר זכה הראשון בכסף דאמירה לגבוה כמסירה והו כמו פדאו במנה ועמד על מאתים מה שפדה פדוי אלא ע"כ הקדישות דידן כשלא יצאו מרשות המקדים כמ"ש המג"א ל"א דשם כמסירה · אמנם יש לדחות דלהכי נותנין אותה לאחרון כיון דהוסיף דמים ואיכא פסידא דהקדש אם יזכה הראשון יכולין לומר לגזבר לתקוני אדרתיך ולא לעוותי ולא נעשה שלותם למכור לראשון וממילא זכה האחרון כמ"ש בספר נור אריה יהודה הנ"ל גם הוי כאלו התנה עם הראשון אם יוסיף השני יזכה הוא ול"ע :

אמנם בחתם סופר אבן יורה דעה סי' רל"ז כתב לייסב דברי הרשב"א ז"ל בתשובה דשתרן אהדדי דבסי' תקס"ג כ' דמעות עניים לא אמרינן בהו אמירה לגבוה כמסירה להדיוט · ובסי' תרנ"ו כתב דבבר זכה הקדש באמירה גרידתא ובבר אחריך בסתירה זו בתשובת מוהר"ר בצלאל אשכנזי סי' ע"ו וכתב בס' מ"ש לאלק דבאמת במעות עניים גרידא לא אמרינן שבבר זכו בהו עניים דאכתי מחוסר נוביינא אבל בסי' תרנ"ו שהקדים מעות עניים וגם ספרים ללמוד בהם והספרים ברוכים בקרן זיות וכל הרוצה ללמוד יבא וילמוד ואינם מחוסרי' מסירה אז אמרינן מינו דמהני ההקדש נגד הספרים דאינם מחוסרים מסירה מהני אמי נגד המעות אע"ג דמחוסר מסירה עכ"ד מ"כ לסברת המג"א דהקדישות שלנו כולן שותפין בהם י"ל להיפוך כיון דחלק המקדים אין צריך מסירה שהרי הוא תופס ועומד בו מ"כ אמרינן מינו ונקנה כל ההקדש באמירה ומ"כ עכ"פ דינו של הגמ"י אינו ענין לדינו של הלמה לדק דהתם במצות שבבית הכ"ל צריך סברא זו דאמירה כמסירה מעשה מינו אבל כמודר מתנה לאחי הילד דאין לאחר חלק בו רק אחי הילד לבד מ"כ י"ל בכי הא אמירה כמסירה כיון דמחוסר נוביינא כמ"ש הרשב"א בסי' תקס"ג ול"ע · ועיין תשו' בית אפרים חו"ד סי' כ"ו ·

וראיתי להרמב"ם ז"ל פ"ע מהלכות מכירה שכתב בזבר שקנה מיד הדיוט והוקר הרי זה קונה מדין תורה ואם הוזל יכול לחזור בן דאמרינן לא יהי' כח הדיוט חמור מהקדש ואינו קונה בכסף בלא מסירה ותמה הרב המגיד שם והרשב"א בחידושיו והר"ן שם הא קי"ל פדאו במנה ועמד על מאתים מה שפדה פדוי ולא אמרינן בכי הא לא יהי' כח הדיוט חמור מהקדש כיון דהדיוט קאי כמי שפרע ואם כן הוא הדין אמי בקנה מהדיוט והוזל הא גם בכה"ג הדיוט קאי כמי שפרע והרב המגיד מילק בין אמיעת הריוח לפסידא דדיש עיי"ש ·

ולפענ"ד נראה עפ"י מה דאסבר לן הקצה"ת סי' ר"ד ס"ק ב' בהא דקי"ל דהפקיעו חז"ל בהדיוט קנין כסף ואפ"ה קאי החוזר אמי שפרע ואמאי לא הפקיעו אמי לענין מי שפרע · וכתב לפי מה שכתבו התוס' ב"מ דמ"נ כיון דמדאורייתא כסף קונה ואף על גב דהחכמים הפקיעו קנין מעות ואפ"ה מותר המוכר להשתתם במעות עי"ש סוף פרק המפקיד דמ"נ וכיון דמותר המוכר להשתמש במעות נתפס הקנין במקצת עכ"פ לענין איתר להשתמש במעות דין הוא דלוקים החוזר אמי שפרע עכ"ד · ואם כן לפמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות מעילה אמי שמתכוין בשונג והוציא מעות הקדש לחולין וקנה שוס דבר במעות הקדש ה"ז לא מעל לפי שאין התורה כסף אינה קונה ועי"ש בכ"מ שתמה עליו ועיין במחנה אפרים הלכות מכירה דדין קנין מעות סי' י"א שמיישב דעת הרמב"ם ז"ל והענה כן עי"ש ומעתה כיון שלא מעל הלוקח ודאי מעל המוכר כשיוציא המעות אמ"ש הרמב"ם הלכות מעילה ריש פרק הכ"ל עי"ש :

וא"כ בנזבר שקנה בהדיוט במעות כיון שלא קנה מן התורה אסור המוכר להשתמש במעות כיון דרשות ביד הנזבר לחזור עדיין וכיון דאין לו היתר תשמיש אם כן לא שייך סברת הקצות החושן הכ"ל וליכא כאן מי שפרע מ"כ גם בהדיוט כה"ג היכא דליכא היתר תשמיש ליכא מי שפרע לסברת הקצה"ח ולהכי פסק הרמב"ם ז"ל דמזתר הנזבר לחזור בו דלא שייך לומר אמו הדיוט לאו כמי שפרע קאי ואליס כח הקדש לחזור וממילא מדינא ליכא

ליכא מי שפרע וה"ש · (יח) לתקן כפי גדרי זרעין בקונטרס אהרון דכ"ז בשאל שם בחבורה מוהלים שים להם תקנות שלין רשות לאבי הילד לבבד שום אדם במלוה זו רק שהוא שיך לחבורה וחקר הגאון המחבר שם מה התקנה נעשית מחמלה כדין והעלה דיכולין לתקן להפקיע זכות האב כמו שתקנו כ"ד משמרות כהונה תע"ג דבעל הקרבן מיהה לי' בכהן זה לא משגחינן כי' ועוד דהב"ד לא תקנו רק איסור על הכהנים אחרים וכן בגדון הזה תקנו דמוהלים אחרים לא ימולו וזה יש בידם לתקן דהוי בשב ואל תעשה · וא"כ ממילא זכה המוהל הזה עכ"ד ואם כי על דמיתו ממשמרות כהונה יש לפקפק דשאני התם דגלי קרא לבד ממכרו על האמות מה שמכרו האמות זה לזה משא"כ במילה מצא לי' דיכול לגרוע בה האב מ"מ דברי גדולים מעטים בשני המכר ובתשובה הנ"ל הריך מהד להקור בגדון התב"ם סי' כ"ה אם שיך במילה שליחות וכתב דמתי דפריך הש"ס בפי ר"א דמילה לי' דאיכא אחר לעבד אחר ופירש"י ז"ל דלא לוקי האב התם כונתו דאם יעמוד התם הוא מעשה יד כמ"ש בתסע"ז סי' ל"ז דיעמוד האב בקידושי בתו קטנה אלא עי"ש וכ"כ שם בתשובה שאחר זה בעידי הגפ"ש שהתמו ע"י אחר עכ"ד :

ודנה אם נתפוס כן דנם בשליח אם המשלח עומד

אלו מהני מעשה יד היינו יכולין לתרץ רוב קושיות הגאון מהר"ו בחוב"ר חלק אהע"ז סי' ע"ז שהרבה להוכיח דדבר עבירה ע"י שליח אע"ג דאין שליח לדבר עבירה מ"מ המעשה קיים עי"ש ולפי הנ"ל ז"ל דכי דמיתי מילי דהמשלח עומד אלו ואז מהני מעשה יד דיד מהני אפי' לדבר עבירה כמבואר פ"ק דב"מ בפלוגתא דרב שמא ורבינא עי"ש ומב"ש מה שהקי' הגאון שם מפ"ב דקידושין במקדש אמם נשים בפירות שביעית ובכסף שתי אחיות וקבלה אחת מהן ע"י כולן ואמרו חכמים דאין האחיות מקודשת אבל הבכריות מקודשת אע"ג דדבר עבירה היא דהא אין עושין אחורה בפירות שביעית עכ"ד ולפי הנ"ל נסתר זה די"ל דהתם היו כל הנשים במעמד אחד ובכה"ג מהני אפי' לדבר עבירה מעשה יד · ועיין בקצות החושן סי' שמ"ה שפלפל בני הושיף לו רלועה אחד ועשה דיינא בתנייתא דיומא אין שליח לדבר עבירה עי"ש

והתם הדין עומד שם ומהני מעשה יד ·

אמנם בחמת הכרח זו לא מצינו דעומד על נבו מהני

מעשה יד הלא בני חלר מבא"כ בחדש לא שיך חלר דחלר מהלכת הוא · ובספר המקנה בחע"ז סי' ל"ז הנ"ל כתב שם דהטעם בקידושי קטנה דבעינן שיהי' האב עומד שם בשעת קידושין הוא מטעם ריעוי האב עי"ש אבל לא מעשה יד · ונראה לפי פנ"ד רחי' ברורה לזה דאל"כ אין דיק הש"ם בפ"מ ד"מ דאמרינן מני דזכי לנפש' זכי ממי לאחרי' מהא דאלו אמר לשליחו לא נהג פטור דאין שליח לדבר עבירה ושותפין שנגנבו מיכין משום מנו דזכי לנפשה זכי ממי לאחריה ע"ש · ולדבריו לא מוכח מידי דאמרינן מינו דהא בשותפין שנגנבו פירשו התוס' התם שהגביהו שניהם ע"ש רש"א ל"כ הוי עומד בלבו ומהני מעשה יד ויד מהני אפילו לדבר עבירה כמבואר וא"כ מנ"ל דאמרינן מינו דזכי לנפש' זכי ממי לאחרי' הא י"ל דבמקום דאינו יכול לזכות לאחרינו לבדו אפילו במקום שזוכה ממי לעצמו נ"כ מ"מ לא מהני דלא אמרינן מינו דזכי ונני שותפין שנגנבו שאי דהתם עומד על נבו והוי יד ואז יכול לזכות אפילו לאחרינו לבדו דבכה"נ יש שליח לדבר עבירה ודוחק להמציא מציאה רחוקה דהתם מיירי אע"נ דהגביהו שניהם מ"מ היו רחוקים זה מזה · אמנם מה

ד

(יז) ראוי לתקן שלא יהיה אדם רשאי למוכר עד שיטול רשות מב"ד ולשים קצבה לשנים עד כ"ה או ל' שנים לא יתן רשות לשום אדם מלבד אב את בנו (ס' מזכרונות והביאו הגאון מ' יסב"ן) ·

ט ההגריים

דפריך הש"ס שם כ"ק דף ע"א ע"ב בשותפין שנגנבו פטורין והתניא חייבין וכו' התם א"ש דליכא לשמוי התם דהא דתניא חייבין מיירי בעומדין זה אצל זה ומהני אפילו לדבר עבירה ודתניא פטורין מיירי דרחוקים זה מזה דאין שליח לדבר עבירה · דז"ל דלהמסקנא דאמרי' לפי האמת מינו דזכי לנפשה א' ממי לאחריה א"כ נם בעומדין מרחוק אפ"ה מהני נבי דבר עבירה מטעם מנו ועי"ש בסוגיא · וכן קשה מב"ק דנ"ח ע"א אמרי בור של שני שותפין היכי משכחת לה אי דשוי שליח ואמרי ז"ל כרי לן והא אין שליח לדבר עבירה ק' נ"כ הא שפיר י"ל שעשו שליח ועמדו שניהם על נבו ובכה"נ הוי יד ומהני אפילו לדבר עבירה כמו הגר השותפין שאינה משתמרת דקונה בעומדין על נבה דהגר נעשה יד לשניהם וכן קשה מב"ק ד' ע"א דפריך שם בטוכח על ידי אחר אמאי חייב הא אין שליח לדבר עבירה ומשני מה מכירה על ידי אחר אף טביחה ע"י אחר וקשה כיון דליכא יתורא רק היקישא דטביחה דע"י אחר וקשה דלמא מיירי בעומד על נבו וע' תוס' ע"ט ע"א הקשו דלמא מיירי שהשליח שונג ומזיד ממא ליה ועיין ש"ך חו"מ סי' שמ"ח שהוכיח מזה איסור הימוקי יוסף דאפילו בשונג אין שליח לדבר עבירה ע"ש אבל קושיתי קשה דלמא מיירי בעומד על נבו ובכה"נ לכ"ע יש שליח לדבר עבירה מטעם יד

ולישב קושית הגאון מהר"ו הנ"ל אמאי בכריות מקודשת הא אין שליח לדבר עבירה דהש"ס הכ' שם מקודש אמאי מקודשת הבכריות הא הוי קני את וחמור כיון שהוא קדם לכולן יחד וקני את וחמור לא קני ומשני דאמר הרחוי' לי מכם תתקדש לי דלאו את וחמור הוא דמעולם לא קדם האחיות רק · הבכריות לבד ע"ש · ומעתה מיושב קושית הנ"ל דאם אמת דאין שליח לדבר עבירה א"כ אפילו אותה שקבלה בעצמה הקידושין נ"כ אינה מקודשת דהוי כקני את וחמור כיון שדעתו הי' לקדש שלשתם יחד והשתים אינם מקודשת מטעם דאין שליח לדבר עבירה א"כ נם אחר שקבלה בעצמה נ"כ אינה מקודשת דהוי כקני את וחמור וכ"כ הר"ן שדעתו היה לכולן דוקא וא"כ כיון שנם אותה שקבלה בעצמה הקידושין נפסדת דלא מיקדשא אמרינן להיפך מינו דזכי לנפשה זכי ממי לאחריה וכבי האי גוונא מהני אפילו לדבר עבירה כמבואר ומתקדשו כולן · ולפי"ז מיושב שפיר מה דקאמר הש"ס ש"מ אשה נעשה שליח לחברתה אפילו במקום שנעשה לה צרה מהא דהבכריות מקודשת והוא תימה מנ"ל הא דנעשה לה שליח אפילו במקום שנעשה לה צרה דילמא מיירי דאחת מן האחיות קבלה הקידושין וכיון דאין האחיות מקודשת א"כ אינו צרה לה ולהכי הבכריות מקודשת ועיין במקנה שם · ולהנ"ל נכון מאד דאם נאמר דאחת מן האחיות קבלה הקיד שין הדרא קושית הנ"ל לדוכתה אמאי תקודשת הבכריות דימא אין שליח לדבר עבירה וכאן לא שיך מינו דזכי לנפשה זכי ממי לאחריה כיון דאין האחיות מקודשת דהא אמר הרחוי' לי מכם א"כ לאו זכי לנפשה הוא אלא א"כ דא' מן הבכריות קבלה הקידושין ושיך שפיר מנו דזכי לנפשה דהבכריות בחמת הם מקודשת וא"כ מוכח שפיר דעשית שליח ואפילו במקום שנעשית לה צרה

ודוק :

הדרן להנ"ל דאפילו בעומד על נבו אין שליח לדבר עבירה ואולי יתיישב בזה קשת דעת הטור

בחע"ז סי' ל"ו בבעי' דיש יד לקידושין שהאלקו הר"ן והרא"ש עם הרמב"ם ז"ל דדעת הר"ן והרא"ש שהתן לראשונה שתי פרוטות ואמר לה הרי את מקודשת לי

ואמר

ואמר לחברתה ואת אמי דעת הרמב"ם הוא להיפך דנתן לה כ' פרוטות ואמר הרי חברתך מקודשת לי ואת אמי והטור שכך שיטת מהרי הרא"ש ותפס שיטת הרמב"ם ·

ולהנ"ל יש ליישב קצת הדר"ן פי' כיון דאמר ואת אמי מקודשת ע"י קבלת הראשונה משום דאשה שליח לחברתה אם כן תיתא בזמן הש"ס דלא היתה תקנת רגמ"ה שלא ליעשה כ' נשים שפיר נעשית הראשונה שליח לחברתה דלהו דבר עבירה הוא משא"כ בתר תקנת רגמ"ה שלא ליעשה כ' נשים ועיין ח"ל ס' קכ"ד דגם בהרוסה המרים ודאי אין שליח לדבר עבירה ולא נעשית שליח לה ואם כן הטור שכתב בסי' א' מקומות שנוהגין בתקנה זו ואם כן ודאי אין שליח לדבר עבירה לזה תפס דעת הרמב"ם דאמר לה הרי הרי חברתך מקודשת לי ולזו שפיר נעשית שליח לה דלהני לאו דבר עבירה הוא דחברתה היא הראשונה ואחר כך אמר לה ואת אמי והיא נופא קבלה הקידושין בעצמה ולזו אע"ג דעשתה איסורא דהא היא שני' מ"מ היא לעצמה קבלה ולא שייך אין שליח לדבר עבירה :

הדרן להנ"ל לדעת הטור לא יצריך בנו יותר בפירש הרא"ש הוא משום דאין שליח לדבר עבירה ואע"ג דעומדות זו אצל זו דהא מספקינן בש"ס ואת חזאי ע"ש בש"ס ואפ"ה אין שליח לדבר עבירה ועיין בס' נוב"י שם שפלפל כש הגאון מהר"ו דבחרם דרגמ"ה אמריגן אמי אין שליח לדבר עבירה והמעשה בטל ע"י שהאריך מאד ועיין ב"ח אע"ז סי' א' דתקנת הקהל הוא אמי כמו מרס בגדון זה :

ובספר מדרי זר זין הנ"ל הביא ראיה אם שייך שליחות במילה מדברים ל"ה במודר הנאה מחבירו דתנא התם ומקריב קרבנותיו אמאי לא תני ומל את בנו אלא על כרחך דאסור דבשליחותיה עביד ומבהב לי' ואסור עכ"ד :

ובאמת דבר זה מפורש ברמב"ם ורא"ד פ"ו מהלי שבועות דמותר למול וכבר נתבאר לעיל דבר זה · ומ"ש עוד שם ליישב קושית התב"ש דמאי פריך לעבד אחר הא יתבטל האב ממנה · ות"ל דלכאורה קשה מילה אמאי דוחה לרעת מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וע"כ לומר כיון דמילה נכרתו עלי' י"ג בריתות כמ"ש התוס' א"ה זהו דוקא בגוף המילה אבל בדאיכא אחר ולא מבטלין רק מצות האב דע"ז לא נכרתו עלי' י"ג בריתו' ושפיר ק' לעבד אחר דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ומבי הש"ס דליכא אחר עכ"ד ובמין זה תירץ בס' ישועות יעקב יו"ד סי' כ"ח עי"ש ולדידי קשה דא"כ בגדול האומר לקון בברתו דמותר נ"כ כמבואר בש"ס שם וקשה דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה דהא בגדול הממול ליכא י"ג בריתות כמ"ש מהרש"א בחידושי אגדות פ"ג דנדרים אלא ע"כ דכוונת התוס' בפרק ראר"מ שם הוא דכיון דלפעמים איכא י"ג בריתות הוי עשה חמיר אפי' במקום דליכא י"ג בריתות :

ומעתה הוא הדין אמי לגבי מצות האב אחתי עשה חמור הוא כיון דבגוף המילה נכרתו י"ג בריתות · ועיי' בחידושי הרשב"א שם דראה כן ועי"ש בבדרי זרזין בתשובה שאחר זה בעידי הגנו שחתמו ע"י אחר וכי דמהני גם כן מעשה דעומד על גבו מהני מעשה יד · ויש לפלפל בתוס' פ"ק דגיטין גבי עדים שחתם יודעים לחתום דמקדשין לה ס"ל שהביאו הירושלמי פריך ע"ז והא כתב רמשונה הוא ולזו יכול להתקיים בחותמיו ומשני שברחיב להם הקרעים אבל בלא זה פסול משום דאינו יכול להתקיים בחותמיו עי"ש ואין כאן מקום להאריך :

וכבר הי' לי פתחון פה לפני הגאון החסיד מוה' שלמה קלונר שיחי' בעהמ"ח ס' אדרי זרזין הנ"ל והלעתי לפניו ג"כ מה דקשה לי בספרו אדרי זרזין הנ"ל ובאיתי לתשובתו בהרוכה והשיב ע"ז ג"כ בתוך תשובתו הנ"ל וז"ל · הנה מה שהשיג על מה שכתבתי שיכה דשומד אצלו הוי יד והשיב מן הש"ס פ"ק דכ"מ דקאמר שם דשותפין שנגנבו חייבין מעשה מגו דזכי לנפש' זכי ממי לחברי' ולא אמר הטעם דהוי כידו כיון דשומד אצלו · הנה בכר נשאלתי ע"ז מרב אחד ושם הארכתי בפלפול גדול ובתובו הי' גם השגה זו והגני מעתיק לו מתוך התשובה הצריך להשגה זו וז"ל שם · ומה שהביא ראי' בי' שיעי לתחור סברת דשומד אצלו הוי מעשה יד ממ"ש בש"ס דשותפין שנגנבו חייבין מכח מגו דזכי לנפש' זכי ממי לחברי' ולמה לי זה הא בלא"ה הוי כידו כיון דשומד אצלו · הנה מלבד דרש"י פי' שם דהכוונה לדעתו ולדעת חבירו ולא פי' שנגנבו שניהם וי"ל דמה"ט לא ביאר לי' לפרש כן דאם כן הו"ל כידו אך בלעדי זאת אף להתוס' אתי שפיר דע"כ לא אמריגן דשומד אצלו הוי כידו רק היכא דאחד הוי עיקר בדבר ויש לו יותר שייכות מן השני כגון בקידושין ובניגין דיש לאב ולבעל שייכות בו דעליו מוטל לקדש ולנכס ולגאות לסופר לכתוב לו בתחילת העדים שהבעל עושה את הלוכן שהי' הותם בשרי בתחילה בעיקר שליחות אי"כ יש לעד החותם בו שייכות יותר לכן זה השני השומד אצלו הוי עפל והוי כידו אבל אם אין לאחד שייכות בדבר יותר מן השני שניהם שוים אם כן מאי אולמא דסך מסך ולמה נאמר דשמעון הוי עפל לשמעון ושניהם לריות ידים זה לזה זה לא אמריגן דאם הוא עיקר אינו עפל ואם אינו עיקר רק עפל איך יפול עליו עיקר ואי"כ מאי אולמא דהך מסך ולכן כמה מודיעא דלא מהני שומד על גבו מעשה יד ולפענ"ד זה סברא נכונה וברורה ע"כ · ונדון מה שכתב רו"מ ליישב קו' המגי' במקדש בפירות שביעית וביאור הסוגיא דש"מ אשה נעשה שליח לחברתה הנה כ"ז כתבתי אני בילדותי אך אחר כך ראיתי בס' ישועות יעקב ס' ל"ה וכאמת הוא מבואר בקלא"ה אלא כ' עי"ש :

ונדון מה שתמה עלי במה שהבאתי ראי' דמילה בעי שליחות ממה שלא חשב במשנה ומל את בנו וע"ז תמה למה לא הבאתי דברי הרמב"ם והראב"ד פ"ו משבועות אלא מי שמפרש שם שמותר למול את בנו :

הנה מה שכתב שמבואר ברמב"ם שמותר למול את בנו הוא תמי' בשנה פלגה קולמסו דאדרבה שם כתב דמתירין לו את שבועתו וימול משמע דבלי התרה אסור למול אם כן מוכח לבאורה ראי' ליפיך דבלי התרה אסור למול את בנו מיהו ליפיך ממי ליכא ראי' מדהולרך התרה מוכח הא בלא"ה אסור למול דיל דשאלי התם דאפשר בהתרה והרי נלמד בנו ממי נקבו התם והרי נלמד את בנו אלא מפורשת דמותר ולמה לי התרה ובע"כ דמ"מ כיון דאפשר בהתרה עדיף מו דמיירי בפי' הראב"ד שאינו יכול לבטל ממלאכתו ולעשות זאת רק בשבר ובשבר אסור לכן יתיר לו · גם לפי הבנת הראב"ד בהרמב"ם מיירי הרמב"ם שהוא אדר מהם הנאה א"כ פביעא שאין ראי' כלל מזה לא לכאן ולא לכאן ומהשגה ראשונה של הראב"ד מ"ש שמול בנו בחנם ממי לין ראי' דהתם מיירי דאין להם מוהל אחר א"כ כדי שלא לבטל מצות מילה לגמרי ופתח אין לו מל את בניהם שלא בשליחות אביהם אז דמיירי בקטנים דליית להו אב ואחי שפיר הבאתי ראי' ממה דלא מתני למול את בנו אינו דלכן לא תני במשנה

לאשמועינן

להסמוכין דלמול אינו מותר תמיד דבים לו אב ובים לו מוהל אחר אסור דמבטל מצות בליחות האב ופ׳ שליחות באמת אסור ודו״ק :

ומה שהקשה רו״מ דמשמע מהרלב״ד דאפי׳ במקום שנוהגין שכר על המילה מותלמול בחנסוע״ז תמה רו״מ הא לא כן כוונת הרלב״ד ולא מיירי הרלב״ד במקום שנוהגין שכר רק כוונתו דהוא אין לו פרנסה ואריך להתעסק במלאכתו ואם יתול לא יהי׳ יכול לעסוק במלאכתו הן הוא מותר לטול שכר בעיל עצור המילי ע״ז כתב הרלב״ד דימול בריאה ולא יטול שכר ובני העיר לא נחשב מהבה כיון שהוא במקום שאין נותנין שכר על המילה אבל במקום שנותנין שכר ודאי אסור וז״פ · ועוד נראה דאף אם יאמר דהרלב״ד מיירי במקום שנותנין שכר · אמר שפיר · ויהיה מזה ראיה לדברינו דמילה בעי שליחות ומ״ש הרלב״ד כאן דמל בריאה כתבתי לעיל דהכוונה שלא בתורת שליחות אב · ולפ״ז יהי׳ מ״ש גם זאת דבשלמא נבי הוצרת אבידה וכדומה במידי דלא בעי שליחות ממילא מה שנותנין שכר הוי עבור נוף המעשה · ומ״ב אם עשה בחנם הרי הוא מהנהו השכר ואסור אבל במילה דבעי שליחות מ״ב י״ל דמה שנותנין שכר אינו עבור נוף המילה רק עבור השליחות היה׳ נעשה שליחו ויהי׳ המצוה של האב לכן נותנין שכר ומ״ב זה דאינו עושהו בשביל שליחות אם כן הוי המצוה של המוהל מ״ב יצא שכרו בהפשטו שהמוהל אינו מבטל שכר ומרוח המצוה ולהיפך האב שאינו נותן שכר מרוח השכר ומ״מ מפסיד בנגדו המצוה ואם כן אין זה הגאה ודו״ק וזה סברת נכונה בעזה״י :

והעיקר בעיני ליישב הסגנון מדברי הרלב״ד הוא כך הבנה יש לעיין במה דפריך הש״ס דל״ה ולו ס״ד שלוחי דידן מיבו קא מבני לי׳ דמה בכך הא כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו אם כן במה שבעינן שיהי׳ שליחו ממי הוי מן המצוה אם בעינן שליחות אם כן מה לי נוף המצוה או השליחות הרי השליחות הוי מנוף המצוה · אך נראה דמזה ראי׳ למ״ש בבמה דוכתי ובחידושי ספר החיים סי׳ ל׳ דבאינו מצוה ועושה בכב״ג לאו ליהנות ניתנו והענין הוא דרש״י פירש לבך לאו ליהנות ניתנו לעבוד על לוותריהן ניתנו ואם כן תינה במה שמחויב לעשות אבל במה שאינו מחויב הוי ליהנות ניתנו ואם כן הכי נמי בזה דבשלמא אי הוי שליחא דבעינא אם כן אף המעשה הוי הכרח לו מי שיעשנו עכ״פ להקריב הוא מוכרח ואם כן זה אינו המה דלאו ליהנות ניתנו ומה שזה עושהו אף דאפשר באחר מה לי בכך הרי זה אינו שליחו והוי בעשה ממילא אבל אם בעינן שליחות אי״ב מי דאף להקרבה הוא מוכרח אבל עכ״פ שיעשה בהן זה אינו מוכרח והרי אפשר באחר ומ״ב מה שזה עושהו אינו הכרח לכן אף דהוי מצוה מ״מ ליהנות ניתנו ואם כן הכי נמי במילה ודאי אם יש מוהל אחר אסור זה למולו כיון דמילה בעי שליחות והרי כיון דאפשר באחר הרי השליחות הוי הגאה לכן לא הוי לה במשנה דכל הני מותרין אף בים אחר ומילה בים אחר אסור אבל הרלב״ד מיירי בליבא מוהל אחר מה בכך דבעי שליחות הרי השליחות נופא מצוה היא ומצוה לאו ליהנות ניתנו ועיין רמ״ז לזה בחו״מ סי׳ תקפ״ו ובי״ד סי׳ רכ״ה במודר הנאה מבופר דמחלק הכ״מ בין איכא סופר אחר לליבא סופר אחר עי״ש · ועיין בחידושי ספר החיים שם שהבאתי בעשה יותר בכון לזה תלוה באפשר ולא קמכוין ולא אפשר ולא קמכוין ודאי מותר עי״ש כן י״ל בזה ולכן מותר מכל הנין טעמי בדליבא אחר מותר למולו בעצמו ודוק · עד כאן דברי הגאון הנ״ל :

ובמכתבו הסנית כתב נ״ב אלי בתוך תשובתו האריכה וז״ל ובנדון מה שהעלתי בסוף נדרי זרעין דעומד אצלו הוי מעשה יד העיר רו״מ עוד כמה קושיות מכמה מקומות והנה לפי הילוקי שכתבתי לו מיושב הכל בכון בדרך אחד ולדעתי זה ברור ואמת והנני מעתיק לו מ״ש ראיה נאחת לדברי מדברי הרמב״ן · הובא בב״י הלכות ניטין ס״ר ק״ב וז״ל בחידושי · הנה ע״ד אשר כתבתי דבעומד אצלו הוי מעשה יד ועדיף מבליה וכעת מצאתי ראיה ברורה לזה מדברי הרמב״ן הובא בר״ן ניטין פ׳ התקבל ובב״י סי׳ ק״ב בא״ע וז״ל כתב הר״ן פרק התקבל שדעת הרמב״ן כו׳ אבל מה דפסול בחומר אמרו לא הוי הטעם משום מילי לא מימסרו לשליח דלאו מילי מסר להו אלא הרי הוא כעושה שליח אלא בפיו אלא היינו טעמא כיון דבנגב בעינן לשמה ובעינן וכתב לה שיכתבנו הבעל ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כשמעו הם מפיו וכל שלא שמעו מפיו ואפילו אינו אומר אמרו מדעתכם אלא שהבעל אמנה אותו שליח בכל מקום שהוא פסול עכ״ד · ולכאורה אין הכנה לדבריו דמה בכך דבעינן לשמה וגם וכתב שהבעל יכתוב כיון שאמנה אותו שליח ובעלמא מהני שליח שלא בפיו אם כן שלוחו הרי הוא כאותו הם כן הוי כאלו כתבו הוא וגם הרי הסופר מכוין לשמה · ובע״כ כיון דכתיב וכתב משמע הוא ולא שליחו בדרשינן כמה פעמים יהו ולא יד שליחו וכפ׳ שנלה ערופה ואלו הן ולא שלוחן אם כן ה״ל משמע הוא ולא שליחו · גם כיון דבעינן מחשבה ומחשבה לא שייך שליחות ואין מחשבת הבליח כמחשבת הבעל וכמו במצוה שבנופו לא מהני שליחות לכן לא מהני זה שליחות רק בשמעו מפיו אז כיון דעומד אצלו נעשה כידו ועדיף משליח ולא נתמעט מלשון וכתב דממעטו רק שליח ולא היי דהוי כידו וזה מדויק בלשון הרמב״ן שאין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כשמעו מפיו ודוק עד כאן דברי מרן הגאון החסיד נ״ל נלאה :

(יח) אין מצוה ליסרהל למול אותם בסנהדרין ע״ב כל מצוה שנאמרה לבני נח ובסיני בסיני לזה ולזה נאמרה · ופריך הש״ס והרי מילה וכו׳ ואי בעית אימא מילה מעיקרא לאברהם נאמרה אתה וזרעך אין אינם אחרינא לא ופריך אי הכי בני ישמעאל לחייבי ומשני כי בילחק יקרא לך זרע ופריך אי הכי בני קטורה לא לחייבי ומשני את בריתי אפר לרבות בני קטורה ודעת הרמב״ם ז״ל פ״י מהלכ ת מלכים ה״ח דבני קטורה חייבין הם אדעם והואיל ונתערבו היום בני קטורה עם בני ישמעאל יתחייבו הכל במילה בשמיני ואין נהרגין עלי׳ ודעת רש״י הם בסוגיא הנ״ל דאפילו בני קטורה אינם חייבין אלא אותן הנשים שנולדו לאברהם ולא זרעם אחריהם ובמשנה למלך הם ובשאגת אר״ל סי׳ מ״ע רא״ל לבניה דאיה לדעת רש״י ז״ל דגם זרע בני קטורה פטורין מפ״ג דגדיים דתקן שאני אהנה לערלים מותר בערל ישראל ואסור במולי לוה״ע משום דאפילו מולין שלהן בכלל ערלים ומדפסיק ותני דאסור במולי מותר בהם · אלא ע״כ דעת רש״י עיקר דדוקא הנשים לבדן חייבין אלא דבש״מ דאם לא דלבני מותר בבני קטורה משום דאינן בפריעה ולדידן ערלים ניהו ובמשנה למלך דאם לא מטעם אחר לפי שנתערבו בני קטורה בבני ישמעאל לא מהיא אינם נפשיה בספיקא ובי׳ שם דלבני כתב הרמב״ם דאין אינן הרגין עלי׳ הוא נ״ב משום שנתערבו וספק נפשות להקל עי״ש · ובשאגת אר״ל שם הקשה כיון שמלו אברהם את ישמעאל בנו אם כן חזקן שהוא נ״ב נכלל בכלל זרע אברהם אם כן זרעו אמלו

למול אותם (ספנת אריס סי' מ"ט) (יט) בני הקראים מלין אותן בחול אבל לא בשבת (ט"ך ס"ס רס"ו ע"ש) אבל נכרי אין מלין אותו שלא לשם גירות אפילו בחול (רמ"א רס"ג) (כ) אבל משום רפואה מותר לישראל למולו בשכר (ש"ך שם)・

רסב זמן המילה לבריא ולחולה・

א אין מלין עד שתנץ החמה בשמיני ללידתו (ס"ס פ"ב דמגילה יפרא"ד"מ) ובדיעבד אם מל משעלה עמוד השחר יצא (ב"י ורמ"א) ובמקום דאיכא דמיחש לאונסא כגון פולמסא וביוצא מלין לכתחלה בעמוד השחר (יעב"ץ) ואעפ"י שכל היום כשר למילה מ"מ זריזין מקדימין למצוה ומלין בבוקר (פסחים ד' ופוסקים) אחר תפלת השחר קודם עלינו (ש"ך ס"ס רס"ה בשם הכנ"ג) מלבד בר"ה (או"ח תקפ"ד) ויהכ"פ (שם תרכ"א) מלין מיד אחר קריאת התורה קודם אשרי (מג"א שם) (א) בין בשבת בין בחול ובפורים מלין קודם קריאת המגילה (שם תרל"ג)・

ב וה"מ

אמאי גריעי מבני קטורה לדעת הרמב"ם דבני קטורה חייבין הם וזרעם וזרע ישמעאל פטורין עי"ש שהאריך・ ולפענ"ד דבאמת ישמעאל נתמעט מהיות נקרא זרע אברהם מקרא כי ביצחק יקרא לך זרע ואת בריתי הפר לרבות בני קטורה כמבואר בפ"ס שם ואפילו הכי מל אברהם אביו את ישמעאל עצמו דהא לא גרע עכ"פ מיליד ביתו דהא היה ולד שפחתו דהא לא שחרר את הגר כמ"ש בתוס' שם: שבא עליה שלא לשם אישות עיין שם אבל אח"כ כשאמרה שרה גרש האמה הזאת ואת בנה וקי"ל המפקיר עבדו יצא לחירות כמבואר בש"ע סי' רס"ז רל"ב א"כ כשחזר ונשאה והוליד ממנה ששה בני קטורה דקטורה הוא הגר כמ"ש רש"י ז"ל פי' חיי הם בכלל זרע אברהם יותר מבני ישמעאל אע"ג דקי"ל המפקיר עבדו צריך גט שחרור י"ל אולי כתב לה גט שחרור כשגרשה:

ויתכן יותר עפ"י מה שכתב התוס"ה שם הא דנשאה אברהם קודם שחרור אף על גב דאיכא לאו דלא יהי' קדש מ"מ עשה על דרך עת לעשות לה' הפרו תורתך ובפרט דאברהם לא היה מצווה בכלום מקיום המצות ועשה כן לנשאה קודם ששחררה כדי שתצא כל הזוהמא בישמעאל כדי שתהי' קדושת יצחק בשלימות ע"ש מ"מ לפי דרכו בקודש א"כ כשחזר ונשא את קטורה שהוא הגר דאז כבר נולד יצחק וליכא משום עת לעשות לה' הפרו תורתיך איכא לאו דלא יהי' קדש וע"כ לומר שבנשואין השניים שחררה כדינא בגט שחרור ובני' זרע אברהם נקראו אבל שפחה וולדה כמותה ויתכן עוד עפ"י מה שכתב בתוס"ה שם שהגר היתה שפחת מלוג של שרה ושרה לא שחררה ואברהם אין בידו לשחרר שאין לו בה אלא קנין פירות ולהכי נשאה קודם השחרור עיי"ש:

אבל כשנשא קטורה דהוא הגר דאז כבר מתה שרה ולדעת הראב"ד והרשב"א ירושת הבעל מן התורה עיין ב"ש סי' צ' ס"ק א' ואז הי' בידו לשחררה ובודאי שחררה כדי שלא יבא עלי' באיסור ועיין בש"ע ש"ב הנ"ל דגם במפקיר ומת היורש כותב לו שטר שחרור ולא אמרינן דאיסורא לברי' לא מורית עיי"ש・

ובשאגת ארי' שם כתב דהא דכתב הרמב"ם דאין נהרגין על המילה היינו אפי' ודאין מבני קטורה אפ"ה אין נהרגין כמו עכו"ם ששבת ועכו"ם שעסק בתורה ובמשנה למלך נאית נ"כ לראיות הללו ודחאום וכתב הוא לפי שנתערבו הוי ספק נפשות להקל וברמב"ם ריש הפרק כתב דבן נח ששגג בא' ממצותיו פטור מכלום והוא תמוה דהא קיי"ל ב"נ נהרג בלא התראה והתראה לא ניתן אלא להבחין בין שוגג למזיד א"כ דב"נ פטור בשוגג למאי לא בעי התראה אחר כך מצאתי בלח"מ שהרגיש בזה וכי דנהי דהתראה לא בעי מ"מ בעינן שנדע הדבר במזיד ובכוונה שמוכיח מתוך ממשיו כן אבל אם מעשיו מוכיחין ששוגג הי' פטור מכלום עכ"ד・

וביאור הדבר נראה לפענ"ד עפ"י מ"ש הרמב"ם פי"ב מהלכות סנהדרין דאבר צריך התראה אעפ"י שבקי בדין וכי הלח"מ שם ובמגיד פ"א מה' איסורי ביאה דלהכי צריך התראה שיכול לומר אע"פ שידעתי שערוה אסורה מ"מ לא ידעתי אם זו ערוה הוא

לי והמתלאות כיוצא בזה עיי"ש וכן יכול לומר שלא בכוונה עשיתי או מתעסק הייתי להכי צריך התראה אבל מדינא אין צריך חבר להודיע הדין・ ומעתה בנכרי דקיי"ל דאין צריך התראה הוא נ"כ דאין יכול לומר לא ידעתי הדין דקיי"ל ב"נ נהרג שהי' לו ללמוד ולא למד כמבואר ברמב"ם שם אבל אכתי יכול לומר שלא בכוונה עשיתי ולא ידעתי אם זה אבר מן החי וכדומה להכי בעינן מעשיו מוכיחין עכ"פ אבל התראה גמורה אין צריך כישראל דאפי' חבר צריך התראה משום דבכן נח החמירו עליו כמו שא"ל עדה ועדים כישראל ועיין מהרש"א בחידושי אגדות במה שמיישב קו' הרא"ש איך הותר אברהם לתת כל אשר לו ליצחק הא אסור להעביר נחלה עיי"ש בחידושי אגדות סנהדרין דל"א סע"א גבי גביהה בן פסיסא עיי"ש:

(יט) בני הקראין כתב הגאון מוה' יעב"ץ ז"ל בדיני מילה נאל ז' וז"ל בני הקראים אסור למולם בשבת ואם נודע לנו שהולכין בתמימות ושומרים המועדים ואינם מדברים תועה על החכמים י"א שמלין אותם בשבת אם רוצין לשוב ויש להתיישב בדבר עכ"ד שם:

(כ) אבל משום רפואה מותר הש"ך ס"ס רס"ג הש"ג על הטע"ז שכ' הטעם דאין למול עכו"ם משום שלא להחתימו בחותם קודש ולפ"ז נראה דאפי' בשכר אין מלין אותו והש"ך כתב דמש"ס ופוסקים נראה דהטעם דאין למולו הוא משום דאין מרפאין אותם בחנם אבל בשכר שרי עכ"ד ובתשובת מעיל צדקה סי' י"ד כתב דבאמת בש"ס מיירי בענין דאם מל אותו משום רפואה ובזה מותר בשכר אבל אם אינו מל אותו לא משום רפואה ולא משום גירות ודאי נכונים דברי הטע"ז דאין למולו כההוא דאמרינן דאין מוכרין טלית מצויצת לנכרי שמא יסברו שישראל הוא ויתלוה עמו ישראל בדרך אע"ג דמילה אינה נראית כל כך כמו טלית מכל מקום למיחש מבעי ועוד דמבואר בזוהר הקדוש דיוסף נענש על אשר מל המצריים אע"ג דכוונתו היתה לטובה עכ"ד שם:

(א) בין בשבת בין בחול・ הב"י סי' תקפ"ד הביא בשם הג"א פ"ק דר"ה דבר"ה מלין בין קריאת התורה לתקיעת שופר והטעם כתב בתה"ד דכן הסדר ברית אברהם ועקידת יצחק והרוקח כתב לפי שהשכינה אצל התורה עכ"ד・ והנה לטעם הראשון להקדים המילה לתקיעות וא"כ במקום שאין שופר וכן בחל ר"ה בשבת אין קפידא למול אחר קריאת התורה אבל לטעם השני אין חילוק בין שבת לחול וכן מצאתי בגליון המרדכי בסוף הגהות דפרא"ד"מ בשם רגמ"ה ושאר גאונים שכ' טעמים להקדים המילה ובסוף דבריו כתב לפי שמאחרין זמן התפלה לכן מהראוי למול קודם מוסף להיות מהזריזין המקדימין למצות ע"ש・ ומעתה ה"ה בשבת שייך האי טעמא והנה בשבת דעת מהרי"ל ומנהגים הובאו בד"מ למול אחר אשרי ועיין מג"א・ אמנם הא"ר סי' תקל"א כ' למול קודם אשרי כדי שיהי' המילה סוף לתורה כמ"ש המרדכי בשם הגאונים ומט"מ・ ועוד שלא יהיה הפסק כ"כ בקדיש דקאי על אשרי ע"ש ובסי' תרכ"א לענין מילה ביום הכפורים הביא המג"א גם כן דיש נוהגין למול קודם אשרי עיי"ש・ ובשבו"י ח"א סי' ל' הובא

בשע"ת

כשעת בקשל שלא היה להם שופר אלא אחר מוסף וים תיוק למול מלין אותו אחר אחרי לחיות מן הארץ כמו ר"ה שחל בשבת ומ"ם לקיים ברית אברהם ועקדת יצחק סימן להקדים המילה אבל אין צריך להיות תכופים ע"ם וגרתה דס"ל כמהרי"ל ומנהגים דבשבת מלין אחר אחרי א"ב אם לא יהיה להם שופר אלא אחר מוסף מלין אחר אחרי ולטעם הא"ר הוי הפסק בקדים כמבואר · ומה שמנהגין למול בחול קודם עלינו הוא מטעם שגם בזה יש שבת שבדילנו מכל העולם כמעט זו ע"ם פר"מ סי' תקפ"ד :

(ב) והא"מ אם יכול לקרות אח"כ בציבור אבל אם באופן בשימוש קודם יבטל קריאתה בציבור מגילה בציבור קודם (ס"ע פ"פ"ז) ואי ליכא שהות ביום לעשות שתיהן מילה בזמנה עדיפא (רמ"א מנ"א פר"מ) ובט"ב מלין אחר הקינות (סס תקנ"ט) ואין למהות ביד הסנדק אם לבש טלית גדול בבוקר בשעת המילה (שע"ת תקנ"ט) מילת בנו דוחה תפלה בציבור ולא בן אחר (מ"א ס' ל) :

ב מילה בין בזמנה בין שלא בזמנה (ג) אינה אלא ביום (ס"ע וס סקיס כת"ק ס' סערל) (ד) ואם מל תוך זמנו אז

(ב) הא"מ אם יכול לקרות אח"כ בציבור מגילה בזמנה קודם כשיגיע מגילה בזמנה לעשות שתיהן מילה בזמנה עדיפא (רמ"א מנ"א פר"מ) ובט"ב מלין אחר הקינות (סס תקנ"ט) ואין למהות ביד הסנדק אם לבש טלית גדול בבוקר בשעת המילה (שע"ת תקנ"ט) מילת בנו דוחה תפלה בציבור ולא בן אחר (מ"א ס' ל) :

ב מילה בין בזמנה בין שלא בזמנה (ג) אינה אלא ביום (ס"ע וס סקיס כת"ק ס' סערל) (ד) ואם מל תוך זמנו

דמי שבת לימהלי' מע"ם אלא דע"כ דאם מל תוך זמנו צריך לחזור ולהטיפ ממנו דם ברית כפיגים זמנו עכ"ד ולכאורי דבריו אינם מוכרחים דאכתי תקשי ולעתמיך דנמול תוך זמנו לאו כלום הוא אבל עכ"פ בנמול אחר זמנו לכ"ע מלוה עשה א"כ אכתי תקשי אמאי דוחה שבת ומהלי' לאחר שבת אא"כ מלאתי בשלמת אריה סי' י"ב שעמד בזה ופלפל בענין שיהוי מלוה לא מבטלינן ע"ם · ולפענ"ד נראה לתלק בין לימול תוך זמנו או לאחר זמנו דעל אחר זמנו לא שייך להקשות אמאי דוחה שבת לימהל אחר שבת דלכאורה קשה הא מלוה למול בשמיני דוקא א"כ אין שייך להקשות קושית הש"ך אי ס"ד נמול שלא כמלותו בשר אמאי דוחה שבת ימול קודם שבת קשה אם ימול קודם שבת יבטל מ"ע שאמרה תורה למול בשמיני כדדייק הש"ם פרק"ד מקרא שמיני ולא תשיני שמיני ולא שביעי ואין זה ענין לדברי ר"ע דס"ל כל מלאכה דאפשר לעשותה מע"ם אינה דוחה את השבת היינו שאפשר לעשותה בתיקונה בלי שום ביטול מלוה אבל בשימול תוך זמנו יבטל המלוה וכמו כן קשה נגד קצירת העומר דהש"ם מנחות דס"ו ע"א יליף התם מקרא דקצירה וספירה בלילה וא"כ מאי צריך התם הש"ם ליקור מע"ם ועוד נגד מילה בפי' רבתה תורה ביום אפילו בשבת א"כ אין נעקר מקרא זה ומאחר למול בשבת · אא"כ מלאתי בפר"מ אי"ת סי' שלא שעמד נ"כ בזה והיא בלע"ע ע"ם · אמנם קו' הסרי' בהא דבפי' רבתה תורה ביום השמיני ביום אפילו בשבת יש ליישב קצת דקרא אתי להתיר בשבת בנוגעת שלא היה יכול למול קודם שבת בגון בבלא"ב ליה עינא ליעוקא וכמבואר בפי' הערל דלא מגיע ליה עד שיתרפא וא"ל להמתין ז' ימים ומבואר בפי' רש"נ בבא"נ אמרה תורה למול בשבת בין שלא היה יכול למול קודם ולא שייך לומר כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ם אינה דוחה את השבת דהא בבא"נ לא היה יכול לעשותה מע"ם אבל אכתי קשה בל"ל אין ימול תוך זמנו ויבטל מ"ע דשמיני ולא שביעי וכמו כן

ק' נגד קצירת העומר כמבואר :

אמנם י"ל דבמילה אינה מ"ע גוף המילה שלא להשהותו ערל ועוד אינה מלוה נוספת גם ל בשמיני דוקא ולא בשמיני ולא בשביעי והא"מ דגוף מצות מילה היא מצות עשה למול · ויש עוד מצוה נוספת לאו הבא מכלל עשה כדדרשינן בש"ם שמיני ולא שביעי · והנה לדעות עשה לא"ת מבואר בשיטה מקובצת בתובות דיא ע"א אע"ג דאין עובר דוחה עשה דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה מ"מ עשה דוחה את הלאו הבא מכלל עשה אף על גב דלאו הבא מכלל עשה לבל דבר הוא בעשה מ"מ לענין דמי מיחשב כלאו גמור ועשה דוחה לאו ע"י"ש ויש בזה אריכות ואא"מ א"כ י"ל דעשה דשמיני ולא שביעי מוקמינן לי' בבל השמיני בחול אבל בבל השמיני בשבת נמול תוך זמנו הא בתוך זמנו נקיים

צריך להטיף דם ברית ממנו וזיל הש"ם שם אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ר"א ב"ר שמעון בשיטת ר"ע רבו אמרה דתנן בלל אמר ר"ע בל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ם אינה דוחה את השבת וס"ל בר"י דקצירת העומר מלוה דתניא ר"י אומר מה מרים רשות אף קציר רשות יצא לקצירת העומר שהוא מלוה ודוחה את השבת ומזה דן מי ס"ד נקלר שלא כמלותו בשר אמאי דחי את השבת נקלר' מע"ם עכ"ד הש"ם שם בתוספות דע"ב · ומעתה למד הש"ך נגד מילה נמי מי ס"ד לימול תוך זמנו בשר אמאי

דמי שבת לימהלי' מע"ם אלא דע"כ דאם מל תוך זמנו צריך לחזור ולהטיפ ממנו דם ברית בפיגים זמנו עכ"ד ולכאורי דבריו אינם מוכרחים דאכתי תקשי ולעתמיך דנמול תוך זמנו לאו כלום הוא אבל עכ"פ בנמול אחר זמנו לכ"ע מלוה עשה א"כ אכתי תקשי אמאי דוחה שבת ומהלי' לאחר שבת אא"כ מלאתי בשלמת אריה סי' י"ב שעמד בזה ופלפל בענין שיהוי מלוה לא מבטלינן ע"ם · ולפענ"ד נראה לתלק בין לימול תוך זמנו או לאחר זמנו דעל אחר זמנו לא שייך להקשות אמאי דוחה שבת קשה אם ימול קודם שבת יבטל מ"ע שאמרה תורה למול בשמיני כדדייק הש"ם פרק"ד מקרא שמיני ולא תשיני שמיני ולא שביעי ואין זה ענין לדברי ר"ע דס"ל כל מלאכה דאפשר לעשותה מע"ם אינה דוחה את השבת היינו שאפשר לעשותה בתיקונה בלי שום ביטול מלוה אבל בשימול תוך זמנו יבטל המלוה וכמו כן קשה נגד קצירת העומר דהש"ם מנחות דס"ו ע"א יליף התם מקרא דקצירה וספירה בלילה וא"כ מאי צריך התם הש"ם ליקור מע"ם ועוד נגד מילה בפי' רבתה תורה ביום אפילו בשבת א"כ אין נעקר מקרא זה ומאחר למול בשבת · אא"כ מלאתי בפר"מ אי"ת סי' שלא שעמד נ"כ בזה והיא בלע"ע ע"ם · אמנם קו' הסרי' בהא דבפי' רבתה תורה ביום השמיני ביום אפילו בשבת יש ליישב קצת דקרא אתי להתיר בשבת בנוגעת שלא היה יכול למול קודם שבת בגון בבלא"ב ליה עינא ליעוקא וכמבואר בפי' הערל דלא מגיע ליה עד שיתרפא וא"ל להמתין ז' ימים ומבואר בפי' רש"נ בבא"נ אמרה תורה למול בשבת בין שלא היה יכול למול קודם ולא שייך לומר כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ם אינה דוחה את השבת דהא בבא"נ לא היה יכול לעשותה מע"ם אבל אכתי קשה בל"ל אין ימול תוך זמנו ויבטל מ"ע דשמיני ולא שביעי וכמו כן

ק' נגד קצירת העומר כמבואר :

אמנם י"ל דבמילה אינה מ"ע גוף המילה שלא להשהותו ערל ועוד אינה מלוה נוספת גם ל בשמיני דוקא ולא בשמיני ולא בשביעי והא"מ דגוף מצות מילה היא מצות עשה למול · ויש עוד מצוה נוספת לאו הבא מכלל עשה כדדרשינן בש"ם שמיני ולא שביעי · והנה לדעות עשה לא"ת מבואר בשיטה מקובצת בתובות דיא ע"א אע"ג דאין עובר דוחה עשה דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה מ"מ עשה דוחה את הלאו הבא מכלל עשה אף על גב דלאו הבא מכלל עשה לבל דבר הוא בעשה מ"מ לענין דמי מיחשב כלאו גמור ועשה דוחה לאו ע"י"ש ויש בזה אריכות ואא"מ א"כ י"ל דעשה דשמיני ולא שביעי מוקמינן לי' בבל השמיני בחול אבל בבל השמיני בשבת נמול תוך זמנו הא בתוך זמנו נקיים

עכ"פ נוף עשה דמילה אע"ג דמידמי לאו הכא מכלל עשה דשמיני ולא שביעי מ"מ עשה דנוף המלוה דומה לאו הכא מכלל עשה כמ"ש הש"ל אבל אחל שמיני כחול ליכא למימר גם כן דתיתי עשה דנוף המליה ולידמי לאו הכא מכלל עשה וא"כ תתבטל מצות שמיני לגמרי או בלילה (ה) צריך לחזור ולהטיף דם ברית (ס"ע דלא כהרא"ש) דלעולם עשה דמי לי' אלא ע"כ דבכה"ג לא דמי עשה לי"ם דאם כן תעקר מצות שמיני לגמרי והחורה אמרה לגזול כשמיני דוקא וא"כ גם כשאל כשבת אין העשה דומה את הלאו הכא מכלל עשה אך ז"א דכחל כחול הוא דלא דמי דהא אפשר לקיים שניהם להמתין עד יום השמיני ויקיים העשה ולא תדחי הל"ת ועיין מי' רשב"א שבת דכ"ד וים לחלק עי"ש ועיין תוס' יבמות ע"ב ד"ה כולה משעעמו דפקא משל"כ כשאל יום השמיני כשבת אם ימתין לגזול כשבת סוף סוף מעעם דמי' אתיין דמילה דומה שבת כדאמר בש"ס פרק"מ דף קל"ב וכפ"ק דיבמות א"כ סוב יותר לגזול תוך זמנו דהא לא חביב אפשר לקיים שניהם אלא איכי דאפשר לקיים שניהם כתיקונם בלי שום דמי' וכ"כ בש' מלא הרועים דין ע"ד אות כ"ו בשם התוס' ועי"ש וע"ע משבת קל"ב עי"ש ועיין בריטב"א במדושיו לשוכה דף כ"ה ואם כן אם יתחיל לגזול כשבת מעעם דמי' הוא דמילה דומה שבת א"כ ליתבלי' תוך זמנו ועשה דומה ל"ת ומעתה נכון מאד לחלק דבש"ס פריך ספר נבי קצירת העומר וכן קו' הש"ך נבי מילה ליתבלי' בפ"ש דאז בעידנא דמעקר הלאו דשמיני ולא שביעי אז מקיים העשה דנוף מצות מילה אבל איך נאמר בקושית הש"ל אמאי דומה שבת ליתבלי' בתשיעי דז"א דאז יבטל העשה דשמיני ולא שביעי דבכ"ג לא שייך לומר דעשה דומה ל"ת דבעידנא דמעקר לאו אינו מקיים העשה דבגמר יום שמיני עקר העשה דאמרה תורה לגזול בשמיני דוקא ועשה דנוף המילה אינו מקיים עד יום התשיעי ובכה"ג אין עשה דומה ל"ת דלא הוי בעידנא וכו' דהלאו עוכר כמה שלא מל בשמיני ועשה לא יקיים עד תשיעי וזה ברור :

אמנם ראיתי בס' נור אריה יהודא מי"ד סי' ס"ג כי בגמול תוך שמנה לעולם אינו מקיים אז שום לחלוחית של מצות מילה רק בשגיע עכ"פ יום השמיני אז תתקיים המצוה למפרע דהתורה לא הקפידה רק שלא יהי' ערל בשגיע יום שמיני וכמל תוך זמנו המצוה מיתחלא תלי וקאי עד שגיע הזמן אז מתקיימת המצוה כהסות דאמרין כפודה את בנו תוך ל' דחל הפדיון בשגיע זמנו עי"ש שהאריך שם וכבר קדמו בזה הלל"ח

פסחים ל' ע"ב ע"ב עי"ש .

וא"כ כמל תוך זמנו בעידנא דמעקר לאו אינו מקיים עדיין העשה עד שגיע זמנו והל"ת דשמיני ולא שביעי ודאי עקר בשעת המילה ושוב לא הוי בעידנא וכו' וכן נבי קצירת העומר בכה"ג הוא עי"ש ומעתה נרויח בזה ליישב קושית הש"ך שהקשה נבי מילה אי ס"ד נגזול שלא כמצותו בשר אמאי דומה שבת כמו שהקשה בש"ס נבי עומר דהמנ"א סי' תמ"ו הביא דבעשה דרבים לא בעינן בעידנא דמעקר לאו וכו' עי"ש אם כן דוקא נבי קצירת עומר דהוא עשה דרבים פריך הש"ס לקאור מע"ש דעשה דומה לאו הכא מכלל עשה אע"ג דלא הוי בעידנא וכו' דהא העשה מיתלא תלי וקאי עד שגיע זמנו מ"מ בעשה דרבים לא בעינן בעידנא וכו' ועומר הוא קרבן ליבור והוי עשה דרבים אבל נבי מילה י"ל דאפי' אם האמת הוא כדעת המ"א דאם גזל תוך זמנו בשר מ"מ דומה שבת וא"א לגזול תוך זמנו מעשה דמיית העשה הל"ת כמבואר דמילה הוא עשה דיחיד ובעינן בעידנא וכו' ואלו אינו מקיים העשה עד שגיע זמנו כמ"ש נא"י והל"ש :

וראיתי בס' שאגת אר"י שם שבאב דדברי הש"ך בלא"ה אינם מוכרחים דדוקא נבי עומר פריך ספיר מי ס"ד נקאר שלא כמצותו בשר לקאור מע"ש כמ"ש התוס' שם כיון דאינו דומה לתמיד דהא אפשר לקאור קודם זמנו בדין הוא שאינו דומה שבת ודוקא עומר שהוא נ"כ מהקרבנות בעינן דומיא דתמיד דוקא אבל מילה לא בעינן דומיא דתמיד והביא ראי' לזה דאל"כ איך יליף הש"ס שמיני ולא שביעי בלא"ה תיפוק לי' דשביעי לא דאל"כ אמאי אמי' שבת ממהלי' בשביעי אלא ע"כ דבמילה לא שייך זה ואפי' אם גזל בשביעי בשר מ"מ דומה שבת עכ"ד · ולפמ"ש לעיל אין ראיה לזה די"ל אי תוך זמנו בשר אינו דומה שבת ואפ"ה איצטריך קרא דשמיני ולא שביעי דלא"ה הו"א דגזר גזל בשביעי ואפ"ה אמי' שבת בא"א גזל מקודם כגון דבאיב לי' עינא אבל בקצירת העומר דייק ספיר אי ס"ד נקאר שלא כמצותו בשר אמאי דומה שבת דהתם ליכא למימר דקרא אתא במקום שלא יכול לקאור מקודם כגון דאתייליד אומשא דהא הש"ס יליף דקצירת העומר דומה שבת דמה מרים רשות אף קצירת רשות יצא קצירת העומר שהוא מצוה משמע מזה כל שאינו דומיא דמרים דומה שבת ואפי' בהי' אפשר לקאור מקודם דומה שבת כיון דלא דומיא דמרים הוא ופריך ספיר נקאר מע"ש · ומעתה דן הש"ך לדידן דקי"ל דאפי' בלא באיב לי' עינא מקודם אפ"ה דומה שבת והכי אי ס"ד גזל שלא כזמנו בשר ליתבלי' בפ"ש אבל להקשות על הקרא דשמיני ולא שביעי ל"ל כקו' הש"א ולזה י"ל דקרא איצטריך דלא נטעה דאפי' בשביעי מותר לגזל ואפ"ה דומה שבת במקום דלא אפשר לגזל מקודם להכי כתב רחמנא שמיני ולא שביעי · ומעתה דומה שבת בכל ענין אפי' באפשר לגזל מקודם שבת · (ה) צריך לחזור ולהטיף דם ברית בשר כתבתי דדעת הרב רמ"א ז"ל דבגמול תוך זמנו א"ל לחזור ולהטיף דם ברית והש"ך הקשה עליו מש"ס מנחות דאמרין התם אי ס"ד נקאר שלא כמצותו בשר אמאי דומה שבת ומעתה תקשי נבי מילה נמי איך נימא דגזל תוך זמנו בשר אמאי דומה שבת והוסיף הש"ך להקשות על הרמב"ם פ"ז מהלכות תו"מ שכ' נבי עומר נקאר ביום בשר ומ"מ דומה שבת והוא נגד סוגיות הש"ס דקאמר אי ס"ל נקאר שלא כמצותו בשר אמאי דומה שבת והנה הש"ך כל"ע ובבר הקשה כן על הרמב"ם הלח"מ שם והבה"ז ועיין בל"ק שם מה שהביא בשם בה"ז לתרץ קו' זו · אמנם יש לעיין דבש"ס מנחות דה"ו ליף מקרא דקצירה וספירה בלילה והבאה ביום מדכתיב מהחל תרמש בקמה תחל לספור מוכח דספירה סמוך לקצירה עי"ש בפירש"י ואם כן אמאי פריך כאן אי ס"ד נקאר שלא כמצותו בשר לקאור מע"ש הא י"ל דלמא בחמת נקאר בע"ש בשר ומ"מ אינו קאור בע"ש כיון דבעינן סמוך לקצירה ספירה ואם יקאור מבעוד יום מיקלקלא הספירה וספירה שלא כמצותה י"ל בחמת דמעכב כיון דבזמן הבית הספירה דאורייתא לכ"ע אבל אכתי לא ידעינן אם העיכוב הוא ע"י הקצירה שלא כמצותו אמנם הא ליתא דאפי' אם יקאור ביום אכתי לא מיקלקלא ספירה בסכי דהא בספירה בעינן שבע שבתות תמימות וא"כ אם יקאור ביום אכתי יתחיל לספור בלילה שלאחריו דא"א לספור מיום הקצירה כיון שאין ליבו עמו ונבי ספירה בעינן תמימות וא"כ עכ"פ לא מיקלקלא הספירה דהא בין כך ובין כך יתחיל לספור מבערב רק דקצירה לא היתה בזמנה ולפ"ז פריך ספיר אם הדין כן דנקאר שלא

כמצותו

כמלותו כסר לקלור מע"ס :

והנה קו' הס"ם לכתורה תמוה דפריך מי ס"ל דקלר שלא כמלותו כסר לקלור מע"ס הא דין הקלירה הוא מולתי יו"ט הראשון של פסח ליל ט"ז בניסן מ"כ כשחל ט"ז בניסן בשבת מ"מ לקלור מז משום שבת ומ"כ מלי פריך לקלור מע"ס הא כע"ס הוא יו"ט הראשון של פסח ואיך תדהה הקלירה שלא בזמנה מלאכת יו"ט הא גבי מילה שלא בזמנה קי"ל כר"מ פרהד"מ דאינה דוחה יו"ט משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"מ גבי קטן נמול לשמנה לתשעה וכו' מ"כ איך תדחה הקלירה שלא בזמנה יו"ט הראשון של פסח ואע"ג דדעת הרמב"ם ז"ל פ"מ מה' יו"ט דגם קלירה ועמיכה מותרין מהתורה לצורך אוכל נפש וכ"ה בש"ע סי' תצ"ה ס"ב ע"ש וכיון שהותר לצורך הותר שלא לצורך ג"כ דהא צורך מצוה מיקרי צורך קלת עיין תוס' ביצה י"ב ופריך ספיר לקלור מע"ס אך ז"א דדעת הרמב"ם ז"ל שם דלא אמרינן מתוך רק בהוצאה והבערה אבל לא בשאר מלאכות ע"י"ש · ויש בזה אריכות ואין כאן מקום להאריך · אמנם כבר הרגישו האחרונים בשינוי הסוגיות בענין מתוך והשעה"מ פ"א מה' יו"ט הלכה ד' ד"ה והפר"ח כתב דהרמב"ם ז"ל תפס סוגיא זו לעיקר דלא אמרינן מתוך רק בהוצאה והבערה ודחה הסוגיא דפ"ק דביצה ע"י"ש כמה שפלפל עם הפר"ח תי"ם שם אם כן עכ"פ י"ל עד"ז הסוגיא זו דמנחות סוכרת בהסוגיא דפ"ה דביצה דבכל המלאכות אמרינן מתוך ולזה דייק ספיר כיון דקלירה מותר מה"ת לצורך ואמרינן מתוך וכו' ואם כן מותר לקלור גם מע"ס שהוא י"ט ואמאי אמרה תורה דדוחה שבת לקלר מע"ס אלא ע"כ דנקלר שלא כמלותו פסול אבל לדעת הרמב"ם דסובר דלא אמרי' מתוך אלא בהוצאה והבערה ע"י"ש בפר"ח ושעה"מ ודאי דא"א לקלור מע"ס כיון דלא אמרינן מתוך אם כן שוב אין עשה דוחה ל"ת ועשה כמו שלא בזמנה ביו"ט וע"כ ההכרח לקלור מע"ט של פסח בי"ד ניסן · ולפ"ז יש לי"ש קו' הש"ך והלח"מ על הרמב"ם דס"ל דנקלר ביום כשר ואפ"ה דוחה שבת דכאן י"ל דלהכי דוחה שבת משום דאם יקלור מע"ט בי"ד ניסן יהי' קלקול בהספירה דרחמנא אמר סמוך לקלירה ספירה ואם נקלור מע"ט אז אפשר לספור בליל י"ט הראשון ותמימות איכא דהא יום הראשון של יו"ט של אחר הקלירה שהוא בע"ט ליום עמו ואי"כ איקלקלא ספירה ואיכא למימר ספירה שלא כמלותו מעכב אבל קלירה שלא כמלותו י"ל דלא מעכב לכאי כתב הרמב"ם דאפי' אי נקלר שלא כמלותו כשר אפ"ה דוחה שבת דא"א לקלור מע"ט משום הספירה ועי"ש בתוס' מנחות ד"ה בשעת ר"ע ודוק :

עוד יש להעיר קלת במנחות שם מהא דכתבו התוס' יבמות דף ק"ד ע"ב וכמה דוכתי גבי ראוי לביאה דאין ביאה מעכבת והקשו מג"ל דעכ"פ בעינן ראוי לביאה דלמא גם ראוי לא בעינן וכתבו כיון דכתב רחמנא ביאה הרי דלא מעכבת עכ"פ ראוי לכך בעינן וכל כיולא בזה דכתב רחמנא קרא למצוה אע"ג דלא איכא מ"מ ראוי לכך בעינן ע"י"ש בתוס' יבמות ושאר הסוגיות מעינן זה שכתבו כן ואם כן מאי קאמר שם הש"ם דר' ר"ש דס"ל דנקלר ביום פסול ס"ל בשיעת ר"ע דקלירת העומר דוחה שבת וכל מלאכי שאפשר לעשותה מע"ש איכא דוחה את השבת ומזה דן דנקלר ביום פסול דאל"כ אמאי דוחה שבת לקלרי' מע"ש וקשה דמג"ל הא הא י"ל דאמת הוא דנקלר ביום כשר והא דכתב רחמנא קלירה ביאה הוא למצוה וא"כ בעינן עכ"פ ראוי לקלור ביאה ואם נקלר ביום כשר כיון דראוי ביאה כמ"ש התוס' אבל בשבת ודאי אם נאסור לקלור ביאה משום שבת א"כ אינו ראוי לביאה הייגו לקלירת ביאה · ובכה"ג ביאה מעכבת בו ולהכי דוחה שבת משום קלירת ביאה ומזה יש להבין דאי' לעיל הכ"ח כאו"ח סי' ל"ב שכתב בענין קריאה בס"ת בעיעת אותיות דכתול בסר דראוי לתקן ובשבת ומי דאינו ראוי לתקן מ"מ איסור דבר אחר גרם לה היינו איסור שבת ומיקרי ראוי לביאה ע"ש ועיין תוס' ר"פ כיסוי הדם ועיין שאגת אר"י סי' ל"ח וי"ל עוד ואין כאן מקומו ועכ"פ גם גבי קלירה י"ל גם כן דשבת איסור דבר אחר גורם ומ"מ מיקרי ראוי לביאה .

ובהיותי בזה בדיני הזיות עשה לנ"ת ראיתי דברי תימה בתוס'ו"ע פ"ו מגזיר ואמרתי להעלותו פה דז"ל הרמב"ם ספ"ז מהלכות מזירות ואע"ג דקי"ל דאין עשה דוחה לנ"ת ועשה וא"כ איך דחי עשה דמלורע ל"ת ועשה דמזיר הוא משום שבבר נטמא המזיר בימי נזרעתו וימי חלוטו אינם עולין לו למנין מזירות וכבר בטל העשה מלגיו ואין כאן אלא ל"ת לבד . ותמה בתוי"ט שם בפ"ק דיבמות ליף פ"ש מקרא דראשו דמזיר מלורע מוחר לגלח ולדעת הרמב"ם דליכא מזיר אלא ל"ת נדידא וראשו ל"ל והא בבר ידעינן דעשה דוחה ל"ת ע"כ דברי התו"ט שם . ובאמת לכאורה דברי הרמב"ם אינם מובנים דכ' דלכן מוחר המלורע לגלח לפי שעשה דמזיר בבר נדחית בנזרעתו בימי חלוטו אינם עולין למנין מזירות דהא מבואר בשם' מזיר דכ"ו דלהכי ימי חלוטו אינם עולין למנין מזירות ק"ו מגזיר שאין שערו ראוי לתגלחת מזירות וכו' מלורע שאין שערו ראוי לתגלחת מזירות אינו דין שאינם עולין לו · ופירשו רש"י ותוס' שם כיון דצריך לגלח לשם נזרעתו אינו ראוי לגלח משום מזירות אבל ימי הזב והזבה עולין מאחר שהם אינם עשוים תגלחת ע"ש א"כ איך נתן הרמב"ם ז"ל עשה דלהכי דוחה עשה דמלורע את ל"ת ועשה דמזירות משום דהעשה בבר בטל משום דימי חלוטו אינם עולין לו ובבר בטל העשה הא דדרבה נהפוך הוא דלהכי ימי חלוטו אינם עולין לו למנין מזירות כיון דע"כ יגלח משום נזרעתו א"כ שערו אינו עומד לתגלחת מזירות כיון שצריך לגלחו משום נזרעתו כדברי הש"ך הכ"ל אבל אם לא יגלח לנזרעתו אין ס"ל דיעלו לו כיון דשערו עומד לתגלחת מזירות וא"כ אכתי קשה לא יגלח לנזרעתו ויהיה שערו עומד לתגלחת מזירות ואז אהי' דימי חלוטו עולין לו · אבל האמת הוא דהרמב"ם ז"ל לא בא לתת טעם לקרא בהא דהתירה התורה תגלחת לנזרעת בימי מזירות דהא בהדיא כתב רחמנא ראשו ולא בא לדרוש טעמא דקרא דהא פעמים מצינו דקרא נזרת הכתוב הוא רק דכתב דאל תתמה איך דוחה עשה ל ת ועשה וכ"כ קי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה לזה אמר מאחר דכתב ראשו יהיה מלוח עשה שיהיה עכ"פ בבר נדחית העשה דקדוש יהיה בימי חלוטו אינם עולין דשערו עומד לתגלחת לנזרעת ולא נשאר רק ל"ת לחוד ומעתה ל"ק קושית התו"ט ראשו ל"ל דהא אי לא כתב רחמנא ראשו אכתי הא נופא לא ידעינן אם שערו עומד לתגלחת לנזרעת רק דבבוא עליו מכח עשה דוחה ל"ת וא"כ בזה י"ל בהיפך כיל דאדרבה לא יגלח לנזרעתו וא"כ כיון שאין שומד שערו לתגלחת מלורע אז ימי חלוטו עולין לו וא"כ יקיים העשה ול"ת דמזיר דהא אם לא יגלח לנזרעתו עלו לו ימי חלוטו למזירות ואיכי נמי עשה דמזיר והוא ברור ואמת לפענ"ד בעזה"ת :

ומעתה לפי זה דעשה דקדש יהיה דמזיר אינה מידחית ממילא אלא עשה דמלורע דחי לה דכתב רחמנא וגלח את ראשו קשה באמת מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ואין לומר דלא שייך מאי אולמא דהאי עשה אלא בשני העשין באין כאחד ואתה רואה לומר דעשה אחת דוחה את חברתה אז שייך להקשות מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה אבל כאן אם אתה בא לקיים עשה דוגלח דמלורע א"כ שערו עומד לתגלחת

לנזרעת

נרעה וממילא ליתא עשה דמזיר כל עיקר ולא מעשה דחי׳ חהיגן עלה אלא דליתא לעשה דמזיר כל עיקר · אך ז״ל דכס״ם זכרים דף ק׳ מפני כאן קודם הלות עליו חרימות משמע דלי׳ לאו הכי לא היה מעמא לקרוביס חע״ג דעדיין לא בא זמן הפסח מ״מ מידחי עשה דלה יעמה ולא אמרינן דלעמה לקרוביס קודם חלות כדי לקיים עשה דלה יעמה וממילא ליתא לעשה דפסח כל עיקר דעמה פטור מפסח ראשון :

וראיתי בספר שושנת העמקים לבעל פרי מגדים בכלל ו׳ בד״ה פשיטא לי בחמצע הדיבור

וז״ל י״ל עשה דפסח כרת ועשה דלה יעמה מצוה ואין כרת היה ראוי להמתין ולעשות פסח ״׳ לאו דחל עליו חרימות מקודם ויש ראיה לזה מחולין קמ״א עכ״ד ואם כן ה״ה בכ״ד קשה אמאי מידחי עשה דמזיר מקמי עשה דמצורע דהא נם שם אי לאו דחל חרימות כריתא לא היה מעמא קודם הלות חע״ג דאם יעמה ליתא עשה דפסח כל עיקר א״כ לפ״ז שפיר קשה כאן מאי אולמה דאמאי עשה מהאי עשה ועי״ש בזבחים כרש״י ותוס׳ שם ד״ה לרי ישמעאל וכל״ק · אמנם באמת הא לא קשיא ולא מידי דנס עשה דמזיר קיל מעשה דמצורע שכן ישנו בשאלה כמבואר פ״ק דיבמות ע״ב אבל לא משום דנדול השלום אלים עשה דמצורע דהא דעת הרמב״ם ז״ל דימי חלוטו מוחר בחה״מ ובכה״נ לא שייך נדול השלום כמ״ש חוס׳ יבמות ד״ה וכיון דעשה דמזיר קיל שכן ישנו בשאלה מידחי מקמי עשה דמצורע חע״ג דלא הוי בעידנא דהא חיקף כשעשה מצורע מידחי העשה דמזיר כמ״ש הרמב״ם ז״ל ואיהו מקיים ונלא את רחמנו דמצורע רק בשיניע זמן עשרתו וא״כ לא הוי בעידנא וכו׳ מ״מ כבר כתבו התוס׳ פסחים דכ״ט במקום דעשה חמורה דוחה לעשה קל לא בעיק בעידנא דמיעקר וכו׳ ע״ש בחוס׳ ומעתה ה״ש כאן כיון דעשה דמזיר קיל מעשה דמצורע שכן ישנו בשאלה לא בעיק בעידנא דמיעקר וכו׳ ומידחי עשה דמזיר מקמי עשה דמצורע :

ועפ״ז אמרתי ע״ד המידוד לי״ב הסנות הרא״ד שתמה על דברי הרמב״ם הא״ל שכ׳ דלאחר דוחה עשה דמצורע את ל״ת ועשה דמזיר כבר נדחית והוא נגד סוגית הש״ס פ״ק דיבמות דקאמר שם הש״ס ובעלמא לא יליפינן מזיר מצורע דעשה ידחה את ל״ת ועשה משום דמזיר קיל שכן ישנו בשאלה עכ״ד הרא״ד ז״ל · נם לי״ב מה שהקשה בס׳ פר״ד דרך מצותיך ד׳ פי׳ ע״ד על הרא״ה בס׳ המיוחד פי׳ יתרו סי׳ ל״ב דהרא״ה ז״ל הקשה על הא דקי״ל דמדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות סוכה שאני עושה לולב שאני מוטל קי״ל במדרים אסור אמאי לא אתי עשה דסוכה ודחי לאו הכל יחל ות״ משום דנבי נדר עשה נמי איכא כבל היולא מפיו יעשה ולא אתי עשה דסוכה ודחי ל״ת ועשה הקשה בפר״ד מש״ם פ״ק דיבמות הא״ל דלא יליפינן בעלמא מזיר דעשה דוחה ל״ת ועשה משום דמזיר אפשר בשאלה הרי חזינן עכ״פ מידי דאיתא בשאלה עשה דוחה ל״ת ועשה והוא היפך דברי הרא״ה דהא מדרים אתיא בשאלה וידחה עשה את ל״ת ועשה עכ״ד · ודברי הרא״ה סן הן דברי הרשב״א ז״ל בחידושיו למדרים ד׳ ע״ז ע״ב ולאיתי בשער המלך פ״ג דמדרים כתב בקושית הרא״ד דהרמב״ם ז״ל היה לו נרסא אחרת בש״ס יבמות הא״ל ולדעת הרמב״ם אין עשה דוחה את ל״ת ועשה חע״ג דאיתא בשאלה אבל לנירסא שלפנינו קשה על הרא״ה והרשב״א ז״ל עכ״ד · ולפי הא״ל מיושב השנת הרא״ד ז״ל

ובאמת היה לו נרסא הש״ס שלפנינו בינמות אלא דסובר בסיעת הרא״ה והרשב״א ז״ל דלהכי נדרים חלין על דבר מצוה אבל נדרים עשה ל״ת ניהו אך דלפי״ז קשה קושית הש׳ פר״ד מסוגיין דאמרינן משום דישנו בשאלה להכי דחי עשה את ל״ת ועשה ונם נדרים איתנייהו בשאלה אבל לעשה שבמלה הרמב״ם ז״ל דלהכי דחה בנזיר מצורע את ל״ת ועשה משום דעשה דמזיר כבר נדחית דימי חלוטו אינם שולין לו אז הסוגיא

כסרא״ם) בלא ברכה (כ״ח) (ו) ובשבת לא ישוף וימתין עד אחר שבת (כ״ח וס״ד) ומי שצריך למהר הוך זמנו או בלילה משום פיקוח נפש אם אפשר להזיר אחד הבשרים למול יחזור ואם לאו ימול אותו ע״י הפסולים ובשביע זמנו ישוף הבשר דם ברית כמו בנמול לזמנו ע״י הפסולין (ש״ם רס״ז וס״א סלכות מילה)

מתפרכת בהונן ולא קשה קושית הפר״ד הא״ל דהא עיקר העשה דעשה דמזיר נדחית מחמת עשה דמצורע ולא אמרינן מאי אולמי דהאי עשה מהאי עשה הוא משום דמזיר קיל שכן ישנו בשאלה אבל אם נאמר דמידי דאיתא בשאלה לא קולא ונריעותא הוא אבתי תיקשי מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ואמאי מידחית עשה דמזיר מקמי עשה דמצורע וכיון דמתפוס דלא מידחי העשה דמזיר א״כ שוב איכא בנזיר עשה ל״ת · ומעתה נכונים דברי הרמב״ם והרשב״א והרא״ה ז״ל דודאי עשה נגד ל״ת ועשה חע״ג דישנם בשאלה אין עשה דוחה אותם כמ״ש הפעה״מ אך נגד עשה אז ל״ת נדידא שישנו בשאלה אז עשה דוחי אותן ומעתה אתי ספיר דמתחלה רצה הש״ס למילף מנזיר מצורע דעשה דוחה ל״ת נדידא ודחי שאני התם שכן ישנו בשאלה ודאי לא תימא סבי אלא תאמר שנם נגד ל״ת נדידא שאלה לאו קולא ונריעותא הוא אם כן לפי זה בשאר מצורע עשה ולא תעשה כיון דהעשה לא בדחית דמאי אולמא וכו׳ כיון דלש״ל דהשתא מידי דאיתא בשאלה לאו קולתא ונריעותא הוא וא״כ ילף נמי מהתם דעשה דוחה ל״ת ועשה אלא ע״כ דנגד עשה לו ל״ת לאודא מידי דאיתא בשאלה קולא ונרוע הוא וא״כ ליכא בנזיר אלא ל״ת נדידא דעשה דנזיר כבר נדחית מקמי עשה דמצורע דעשה דנזיר קולא שכן ישנו בשאלה וכדברי הרמב״ם ז״ל אבל נגד עשה ול״ת חע״ג דישנו בשאלה אין עשה דוחה אותן והש״ס לא קאמר אלא דאי לא תימא הכי וכו׳ והיינו אם לא תתפוס קולא דשאלה אז איכא עשה ול״ת כב״ל וילף נמי דמידחין מקמי עשה אלא ע״כ מידי דאיתא בשאלה קל הוא שהקילו בו וא״כ מעולם ליכא רק ל״ת נדידא דהעשה כבר נדחית מקמי עשה דמצורע דעשה דנזיר קיל שכן ישנו בשאלה וא״כ ליכא בנזיר אלא ל״ת נדידא כמ״ש הרמב״ם ז״ל ודוק כ״ז אמרתי לפלפולא בעלמא והלעתי דבר זה לפני מרן הנאון החכיד מוה׳ אהרן משה טויכם נ״י אבד״ק יאם והשיב לי כאורך קלא וכתב בדברי התוי ט דקושייתו בלא״ה לק״מ דבנזיר דמ״ד פריך הש״ס ותנלחת לא תותר מכלנה נבי מצורע מק״ו ומה יין שאינו סותר לא הו נר וכו׳ אמר רחמנא ראשו וא״כ מי לא כתב רחמנא ראשו דהכי דידעינן דעשה דוחה ל״ת נדידא מ״מ הוי לפיק ק״ו מיין לאיסור עבד״ק ודפח״ח :

(ו) ובשבת לא יעוף דעת הש״ך כין נמול בלילה כין נמול תוך זמנו צריך לחזור ולהעוף דם ברית והרא״ה סבירא הרא״ש מהא דקאמר בש״ס בקדש ומל של שבת בע״ש דלא ניתנה שבת לדחות אלו משמע מזה דבמל תוך זמנו א״ל לחזור ולהעוף דם ברית דהה הש״ך דזהו בשבת דוקא בשבת לא ניתנה לדחות רק נגד מילה נמורה ולא נגד הטפת דם ברית עכ״ד ועיין רש״י פרחד״מ דקל״ה נבי פלוגתא דב״ש וב״ה נבי מולד מהול עי״ש והע״ז כתב במקום שצריך הטפת דם ברית מותר להעוף אפי׳ בשבת וכ״כ הש״ח סי׳ ס״ג דדוקא במולד מהול בספק הוא שמא ערלה בכוסה הוא הוא דאינו דוחה שבת מספק עי״ש בפר״מ חו״ח ס״ם של״ח במשבלות חקר במולד מהול ספק

כן ז' ספק כן מי חס נמול בשבת דאיכא ספק בדרבנן וס"ס בדאורייתא שמא כן מ' ומתחך עפר הוא ואח"ל כן ז' שמא ערלה כבושה היא עיי"ש נראה גם כן דעתו דאם ערלה כבושה ודאית הוא איתנה שבת לדחות אפי' נגד הטעמא דס ברית ודעת הש"ע כין נמול תוך זמנו כין נמול בלילה לא עשה ולא כלוסשום לחלוחית של מלוה וא"ל הטעמא דס ברית בזמנו דהא לא מיתקן בהטעמה וא"ע קלא מב"ב דף קכ"ז ע"ב דאמר רב שיבי שם עומטוס שבקרע איזו נמול לשמנה דכתיב אשה כי תזריע וכו' זכר ודאי הוא דנמול לשמנה ופריך הש"ס מהא דתנן אמו עומאה לידה ומשני ספוקי מספקא לי' ופירשב"ם דאזיל לחומרא נבי עומאת לידה ובני מילה דאינו נמול לשמנה וא"כ איכו דוחה שבת בשמיני שלו עיי"ש וא"ע קלא כיון דספוקי מספקא לי' ולחומרא אזיל א"כ אמאי קאמר איכו נמול לשמנה אם כן שיהיו מלוה לא משסיגן ונמול מיד וכן פירש"י ז"ל פרשד"מ דקל"ה סע"א ד"ה כל שאין אמו עומאה לידה ע"ש · וכן מבואר בסוגיא שם דיש ילד בית נמול לא' עיי"ש א"כ חומרא דאחי לידי קולא הוא דשמא הדין דזכר מעליא הוא ומלותו לנמול בשמיני וכיון דאב נמול לא' מבטל ממנו מצות מילה לגמרי לדעת הש"ע דסבירא לי' דבתוך זמנו ליכא לחלוחית של מצוה ועיין בטוב"י מה"ת מ"ד סי' קס"ג מ"ש בדעי הרמב"ם עיי"ש· אבל לסברת הש"ך אימא כיון דעכ"פ אפי' תוך זמנו מקיים נמי מצות מילה אלא שאינו עושה מצוה מן המובחר וא"כ בעומטוס דספק זכר הוא נמול מיד וא"ל דשמא זכר מעליא הוא וזמנו בשמיני ובאן דנמול לאחר אינו עושה מצוה מן המובחר דשמא לא הביא זמנו עדיין דהא מתשמא זו לא שלעיקן אפי' אם נמתין עד שמנה דשמא דאשון זמנו הוא וקיי"ל בעלמא דמשסגיא זמנו אסור לדחות אותו המילה כי עובר בכל יום העשה וא"כ כיון דבין כך ובין כך חשמא איכא ודאי איהו מצוה לא משסיגן ונמול מיד ועיין בטוב"י מה"ת שם סי' קס"ו לענין להדחות המילה חיישינן שמא ימות הולד ולא יקיים המצוה כל עיקר לכן עוב להקדים עיי"ש: עכ"פ דעת הש"ך להלכה דבין בלילה בין תוך זמנו יעיש ד"ב והב"ח כי' וז"ל ולהלכה כ"ל דלריך הטעמא דס ברית בלא ברכה ובחול ולא בשבת עיי"ש · וכן הסכים בס' יהושע סי' כ"ב עיי"ש ולפ"ז מ"ש הש"א לשיטתו כיון דנמול תוך זמנו ליכא שום לחלוחית של מצוה א"כ מי שלריך לנמולו בתוך זמנו או בלילה משום פ"ל יכול לנמולו ע"י הפסולים לנמול כגון עכרי וכדומה כיון דאין כאן מצות מילה כל עיקר עיי"ש · ולדעת הפוסקים הכ"ל דאפי' תוך זמנו איכא מצוה א"כ כל כמה דאיכא להדורי אחר הכשרים מהדרינן ועיין בספר בתרא דיומא אי מהדרינן בפ"ב ורא"ח בתשובת מהר"ב סי' י"ג אות ו' שהביא דאיה מדברי הרמב"ם דנמול בלילה מקיים נ"ב המצוה דהא דעתו דערל גדול אינו חייב כרת עד שימות ערל והטעם כיון שבכל ימי חייו עדיין יש בידו לנמול יקשה הא משכחת נבי חיוב כרת קודם שימות כגון שמל עצמו בלילה ובטל מצות מילה דהוי מעוות לא יוכל לתקון וזה וודאי לא יקיים מצות מילה כל ימי חייו כמו דאמרינן בפ' אלו הן הלוקין בסוגיא דבטלו ולא בטלו בטל אם על בניס והרנה ביטל המצוה וה"ה כאן אלא ע"כ דנמל בלילה אבתי עביד מצוה ליכא כרת עכ"ד והנם שיש להרהר על דאי' זו מ"מ הזיון דדעתו גם כן דנמל בלילה איכא נמי מצוה וא"ל דאפי' לדעת הש"ח דבתוך זמנו ליכא מצוה ואין לריך שוב לחזור ולהעלה בזמנו אפי' בחול היינו כמל ערל גמור דוקא בתוך זמנו או בלילי דאז הוי בנכרת הגיד ולא מיתקן בהטעם אבל בטבל מהול חיישינן שמא ערלה כבושה הוא אם מל אותו תוך זמנו או בלילי

ג חולה ממתין מכמולו עד שיעברו ז' ימים מעת לעת שנתרפא (ס"ם ושיסקים) (ז) ומלין אותו בין הגיע זמנו ביום ה' או ע"ש (ס"ך ס"ס רפ"ו ומג"א סנ"ס): ה במה

ועשה והכי' שם התוס' בלא"ה תיפוק ליה מהא דתניא בת"כ ועשה אחת יצא מסיח ומדיח ומקבל וכו' שאין בהם מעשה אין בהם קרבן ומעתה ה"ה לפסח ומילה מיהו מפסח לא קשה דבפסח איכא כרת וה"א דהוא בקרבן אבל במילה ליכא כרת עד שימות והוא ערל עכ"ד ותרצו דכל זמן שלא מל עכ"ם כרת עליו עיי"ש וגראה דדעתם כדעת העור והראב"ד בסי' רס"א דלעולם איכא כרת ולא כהרמב"ם ז"ל אמנם לפי הגי"ל נם לשיטת הרמב"ם לק"מ דהא בקרא דועשה אחת לא כתיב אלא שיעבור בקום ועשה משא"כ במסיח ומדיח וכדומה וא"כ איכא למימר דבמילה נמי איכא קרבן אם עבר בקום עשה כגון שמל עצמו בלילה ואז עבר אמצות מילה במזיד ואז איכא כרת אפי' לדעת הרמב"ם ז"ל והוא"א דאמייב קרבן לבד יליף מהקישא דכל התורה הוקשה לע"ז ומצות קיומן הוא בשב ואל תעשה משא"כ מילה לכ"ע מצות קיומה הוא בקום ועשה וגם נבי פסח י"ל כה"ג דמשכחת שיעבור בקום ועשה לפי מה דקי"ל עומא שלא מבל בע"פ חייב כרת עיין ברמב"ם פ"ה מהלכות קרבן פסח והוא מהש"ס וא"כ לפ"ז כ"ש עהור שעומא עצמו במזיד ויש לפלפל בזה עיין תוס' שבועות דף ד' רע"א וברמב"ן חידושי מכות בסוגיא דקיימו ולא קיימו עיי"ש. ויש לפלפל בדין התראת ספק בגדון זה ואין כאן מקומו:

(ז) ומלין אותו בין כו' ביום ה' · הכ"י הגי"א בשם התשב"ן דמילת גר וקטן שחלה אין מלין ביום ה' דבל ג' ימים הוא מלעבר בההוא דאמרינן אין מפלינין בספינה ג' ימים קודם הבכת והש"ך ס"ס רס"ו הקשה ע"ז דהא מבואר שם דלדבר מצוה מפלינין תוך ג' ימים וה"ה במילה דאיכי נמי מצוה ובפ' תפלת למשה הביא ע"ז דאפי' לדבר מצוה קי"ל דבעינן שיפסוק עם הנכרי שיבות בשבת ובמילה לא שייך זה עיי"ש ובבר הקשה קושי' זו מ"ל סי' רמ"ח ומ"מ לדינא מסיק שם הא"ר דבמקום דאי אפשר לפסוק עמו שיבות מותר והביא שם בשם שיורי כה"ג להתיר ועיין בפר"מ שם וכן במג"א שלא פסק כש"ך וכ' דאין להתרשל בדבר ע"ש · אמנם מה שהקשה שם הש"ך על התשב"ן מהא דאיתא בש"ס נבי מפלינ ג' ימים לנוזרך מצוה שרי כ"ל לריך עיון קלת דהמעיין בתשב"ן שם מ"א סי' כ"א יראה דלא כי' האיסור במילה אלא לדעת הרז"ה דס"ל הא דאסור להפלינ ג' ימים קודם שבת משום דהים מקום סכנה הוא והוי כמתנה שהעבו"ס יחגל שבת ולפיכך אי איכא בספינה עבו"ס הרבה דאז אדעתא דידהו עביד נטה לאיתר ע"ש בתשב"ן ועיין בר"ן שם בסוגיין מ"ש בשם הרמב"ן ובע"כ הא לדבר מצוה מותר להפלינ הוא משום דכיון דאיסור אמירה לעבו"ס איכא אלא משום שבות כ"ש כאן דאיכא אלא דנראה כמתנה להבי מותר במקום מצוה וכעין שכ' הב"ח סי' רמ"ח לישב קושית הרי"ף על ר"ח דתלה באיסור תחומין ע"ש ועיין ברמ"א סי' רפ"ו משא"כ במילה אפשר דהיאראל נופא יעדרך לאלו שבת בנ"י למילתו מכ"ל לאתיר משום מצוה ועיין בר"ה בבע"המאור וכ"ן שם פ"ק דשבת בסוגי' דאין מפלינין ע"ש ועי' בית לחם יהודה סי' רס"ב וא"ע · ובספר נור מריה יהודה מי"ד סי' כ"ה כתב לישב קושית הש"ך על התשב"ן מהא דקטן

כיון שלא הסיר הערלה ממה שהעיף ממנו דם ברית ודאי לריך הטעמא ד"ב בשיגיע זמנו אז ביום ושמונו הוא:

ועפ"ז דברי מהר"ב הנ"ל יש לישב קו' התוס' מכות די"ד ע"א ד"ה לאפוקי דהש"ס אמר שם דפסח ומילה ליכא קרבן משום דאתקוש כל התורה לע"ז מה ע"ז מצותה בשב ואל תעשה אף כל שב ואל תעשה לאפוקי פסח ומילה דמצותן בקום ועשה וסבי' שם התוס' בלא"ה תיפוק ליה מהא דתניא בת"כ ועשה אחת יצא מסיח ומדיח ומקבל וכו' שאין בהם מעשה אין בהם קרבן ומעתה ה"ה לפסח ומילה מיהו מפסח לא קשה דבפסח איכא כרת וה"א דהוא בקרבן אבל במילה ליכא כרת עד שימות והוא ערל עכ"ד ותרצו דכל זמן שלא מל עכ"ם כרת עליו עיי"ש וגראה דדעתם כדעת העור והראב"ד בסי' רס"א דלעולם איכא כרת ולא כהרמב"ם ז"ל אמנם לפי הגי"ל נם לשיטת הרמב"ם לק"מ דהא בקרא דועשה אחת לא כתיב אלא שיעבור בקום ועשה משא"כ במסיח ומדיח וכדומה וא"כ איכא למימר דבמילה נמי איכא קרבן אם עבר בקום עשה כגון שמל עצמו בלילה ואז עבר אמצות מילה במזיד ואז איכא כרת אפי' לדעת הרמב"ם ז"ל והוא"א דאמייב קרבן לבד יליף מהקישא דכל התורה הוקשה לע"ז ומצות קיומן הוא בשב ואל תעשה משא"כ מילה לכ"ע מצות קיומה הוא בקום ועשה וגם נבי פסח י"ל כה"ג דמשכחת שיעבור בקום ועשה לפי מה דקי"ל עומא שלא מבל בע"פ חייב כרת עיין ברמב"ם פ"ה מהלכות קרבן פסח והוא מהש"ס וא"כ לפ"ז כ"ש עהור שעומא עצמו במזיד ויש לפלפל בזה עיין תוס' שבועות דף ד' רע"א וברמב"ן חידושי מכות בסוגיא דקיימו ולא קיימו עיי"ש. ויש לפלפל בדין התראת ספק בגדון זה ואין כאן מקומו:

(ז) ומלין אותו בין כו' ביום ה' · הכ"י הגי"א בשם התשב"ן דמילת גר וקטן שחלה אין מלין ביום ה' דבל ג' ימים הוא מלעבר בההוא דאמרינן אין מפלינין בספינה ג' ימים קודם הבכת והש"ך ס"ס רס"ו הקשה ע"ז דהא מבואר שם דלדבר מצוה מפלינין תוך ג' ימים וה"ה במילה דאיכי נמי מצוה ובפ' תפלת למשה הביא ע"ז דאפי' לדבר מצוה קי"ל דבעינן שיפסוק עם הנכרי שיבות בשבת ובמילה לא שייך זה עיי"ש ובבר הקשה קושי' זו מ"ל סי' רמ"ח ומ"מ לדינא מסיק שם הא"ר דבמקום דאי אפשר לפסוק עמו שיבות מותר והביא שם בשם שיורי כה"ג להתיר ועיין בפר"מ שם וכן במג"א שלא פסק כש"ך וכ' דאין להתרשל בדבר ע"ש · אמנם מה שהקשה שם הש"ך על התשב"ן מהא דאיתא בש"ס נבי מפלינ ג' ימים לנוזרך מצוה שרי כ"ל לריך עיון קלת דהמעיין בתשב"ן שם מ"א סי' כ"א יראה דלא כי' האיסור במילה אלא לדעת הרז"ה דס"ל הא דאסור להפלינ ג' ימים קודם שבת משום דהים מקום סכנה הוא והוי כמתנה שהעבו"ס יחגל שבת ולפיכך אי איכא בספינה עבו"ס הרבה דאז אדעתא דידהו עביד נטה לאיתר ע"ש בתשב"ן ועיין בר"ן שם בסוגיין מ"ש בשם הרמב"ן ובע"כ הא לדבר מצוה מותר להפלינ הוא משום דכיון דאיסור אמירה לעבו"ס איכא אלא משום שבות כ"ש כאן דאיכא אלא דנראה כמתנה להבי מותר במקום מצוה וכעין שכ' הב"ח סי' רמ"ח לישב קושית הרי"ף על ר"ח דתלה באיסור תחומין ע"ש ועיין ברמ"א סי' רפ"ו משא"כ במילה אפשר דהיאראל נופא יעדרך לאלו שבת בנ"י למילתו מכ"ל לאתיר משום מצוה ועיין בר"ה בבע"המאור וכ"ן שם פ"ק דשבת בסוגי' דאין מפלינין ע"ש ועי' בית לחם יהודה סי' רס"ב וא"ע · ובספר נור מריה יהודה מי"ד סי' כ"ה כתב לישב קושית הש"ך על התשב"ן מהא דקטן

נמול לזמנה ולתשמה וכו' וכי בגלי משום דבקטן כ"ע ס"ל להתיר ביום ה' והתשב"ץ לא אסר אלא בגר שמתגייר דנדול לא סליק ב"י בשרא הייא כמבואר בש"ס וכן בקטן שאלה ומתרפא בו מיש"ינן שמא יחזור לתליו משא"כ בשאר קטן עכ"ד וכ"כ סי"ש סי' רמ"ת עי"ש וכפ' מחם סופר ס"ם רל"כ כ' מה שהקשה על התשב"ץ וכו' עפי הו"ל להקשות מ"ט לא נקט התנא רק ר"ב ונם צריך לגייר בי"ט של ר"ה שמל להיות אחר שבת מיד ויהיה יום שלישי של אלול כאד"ו שהוא רחוק כמלאות וכבר הראה התוי"ט והראה לעיין שפט"ו דשבת ר"ל דגם שם תני תרי שני בהדי הדדי ומ"ע לא שני שני יו"ט של ר"ה בו"ג ויהיה נימול ל"ג דשבת הוא תשיעי אלו ויום מ' הוא ע"י ואסור לנמול משום חילול י"ט שני של ר"ה שהוא שליש למילתו עכ"ד וכן הביא בח"ם סי' ר"ן בשם התשב"ץ בח"ן ע"ש ·

וכתמת מ"שבה שלפיהו אינו מבואר שני יו"ט של ר"ה אלו אחר שבת אלא שתמת תני כמתני' שני י"ט של ר"ה נמול ל"ב וא"כ אין הכרח דאיקלע ר"ה באד"ו רק הכונה ששני יו"ט של ר"ה אלו ביום ב' ויום ע"ש ונמול ביום א' ל"ב אמ"כ מלאתי לרש"ל בח"ש בשבה שם פראד"מ שפ' כן · אמנם בערכין דף ח' ע"ב פירש"י על קטן נמול ל"ב בגון בר"ה של אחר שבת ע"ש וא"כ איקלע ר"ה באד"ו וכתבתי מזה ריש סי' רס"ו ע"ש ועי' כל' ויעב"ץ ·

(ח) במה דברים אמורים כשחלצתו חמה שהוא חולי שבכל הגוף (פוסקים) או שבאבו עיניו באב גדול (רמ"ם וכ"י) אבל בבאבו עיניו באב מועט (ב"ש ורמב"ם ה"ע) או שום חולי אחר שאינו כולל כל הגוף (נ"י בשם ר"ן ורמב"ם) אלין אותו מיד בשיבריא ושיעור באב גדול אפילו בעין אחת · ויש בו ציר או דמעות שותתות מחמת הבאב או דם או שהיה בו ריר והוא שיהי' בוסימנים הללו תחלת החולי (ב"ד ולו"מ שכ"מ ופפר"מ שם) ואין חילוק בין מצטער מחמת חולי או דבר אחר (ב"ד) או כתוש בעצמו (נ"י בשם גאו') ממתין למולו עד שיבריא · ובחלה אין חילוק בין קטן לגדול להמתנת ז' ימים (יעב"ץ) ·

ד כבר נתבאר דמשהגיע זמנו לבריא או לחולה אסור לדחות המילה כי עוברין בכל יום העשה ואפילו בזמנו מקדימין למול בבוקר ואם לא בא הסידק בהשכמה מעמידין אחר במקומו שלא להחמיץ המצוה (יעב"ץ) והלילה לדחות מילה שלא בזמנה עד יום תענית בכורים בע"פ (ש) כדי שיוכלו לאכול על הסעודה (נ"י מס"מ סי' רס"ו) :

ה שתי תינוקות הבאין למול כא' ואחד כבר עבר זמנו מקדימין למול לזה שזמנו היום שהוא תדיר ומקודש דהא דוחה שבת (י) ודוקא בבאו שניהם לביה"נ אבל בא הנדחה קודם אין צריך להמתין עד השני (יד מלאכי) ואם שניהם

סי' קפ"ו יפה אסרת למול מילה שלא בזמנה בפ"פ וכי מעטם שזה עלת חטאים של הבכורים ולא מעלי ואמרתי שם לגזור מעטם וכו' ועוד מי התיר לבכורים לאכול בסעודת מילה שלא בזמנה עי"ש שהאריך עיין תשובת חתם הסמ"ר סי' ר"ה ·

ולא"ה פרטי דיני הסעודה יתבאר בסי' רס"ה ומ"ש לגזור מעטם שמא יאות הולד ע' ת"ל סי' ק"ו ודנ"ל מרבבה יו"ד סי' ש"פ :

(י) ודוקא בכלו שניהם בבית הכנסת אבל אם בא הנדחה קודם א"ל להמתין דבר זה הפתקתי מס' עקבי דיש להל"ע שבבית כן בשם אליהו ונוף הש' יד אליהו אינו כדי וכן בשרביו הזהב הבית כן בחודשים בשם לקט הקמח וע"כ הטעם כיון שהנדחה בבא קודם אין מעבירין על המצות ואם כי לא מצאתי בעת הטעם זה דאין מעבירין על המצות דוחה שתי מצות תדיר ומקודש מ"מ מעלת תדיר לחודא ודאי דוחה וכפ' כתיב המיים ס' תרפ"ד וכן בספרו קרבן נתנאל פ' בני העיר הביאה ראיה לזה מהא דהקשו התוס' ביומא דל"ג סע"א ל"ל קרא דשיר יום"כ ליתנין על יסוד מערבי תיפוק לי דאין מעבירין על המצות ותרלו דלא שייך אין מעבירין על המצות אלא היכא דאיכא שתי מצות לפניו כגון תפילין של יד ותפילין של ראש אבל כאן בחדא מצוה אי הוה דיתן על יסוד דרומי ונעביד לתדיר עכ"ד וקשה מאי קשיא להו מאין מעבירין על המצות הא יסוד דרומי הוא תדיר אלא ע"כ דמעלת אין מעבירין על המצות דוחה מעלת התדיר עכ"ד הגם שראיתי לאחד מהמפרשים שכתב דאין ראיה מזה די"ל דזה פשיטא להו לבעלי תוס' דלא שייך תדיר רק בשתי מצות אבל בחדא אחד ואחו דין אם יתן על יסוד מערבי או דרומי לא שייך תדיר קודם אבל לענין אין מעבירין על המצות לא נחתו עדיין לחלק בין מצוה אי לו שתים ותרלו דגם לענין אין מעבירין יש לחלק בן ומה שפ"ימו הלו' בחדא מצוה אי ונעביד לתדיר לא מטעם תדיר קודם אחרינן עלה דהא בחדא מצוה אחד לא שייך זה רק כוונתם דנעביד לתדיר הייט שנעשה בחדא מצוה שעושין תמיד כיסוד דרומי ולא בשנה עבשיו לחדא תדש עכ"ד מ"מ פשט דבכרי התוס' נראה דמטעם תדיר אתו עלה ומ"מ בחדא אחד אמי שייך תדיר קודם וכן נראה מפרק התכלת דמ"ע דבעי שם לגזר שלא להם תמידין ומוספין אי"ה מהן קודם ופריך הכי דמי אילימא תמידין דיומא ומוספין דיומא פשיטא לתמידין קודמו להו"ל תדיר ומקודש אלא וכו' וע"כ לכוונת הש"ס כיון דתמידין הו"ל תדיר ומקודש ומוספין לא הוי רק מקודש לחולא התמידין קודמין משום מעלת התדיר אף על גב דשם לא מיירי בשתי מצות לענין קדימה דאם יעשה מצוה זו מתבטל מברתה כמו כאן שאמו דיין אם יתן על יסוד מערבי או דרומי וכן בשבת דכ"ג ע"ב דבעי שם מר אוכה וקידוש היום קידוש היום עדיף דתדיר או דלמא מר אוכה עדיף משום מרגוזי ריסא ופשוט דגר אוכה עדיף משום מרגוזי ריסא משמע הא לאו הכי הוי מקדמין לקידוש היום משום תדיר אע"ג להתם לא מצינו אלא חדא מצוה והשתי מלאות אחת מקדמין לתדיר וכן כאן אמו אמוש שם ר"ח אמנם אם לרות נשמת מפטירין בשל אוכה אחת ליה"ר מתיר מיא מרגוזי ריסא

עדיף

(ח) כמה דברים אמורים כשחלצתו חמה שהוא חולי שבכל הגוף (פוסקים) או שבאבו עיניו באב גדול (רמ"ם וכ"י) אבל בבאבו עיניו באב מועט (ב"ש ורמב"ם ה"ע) או שום חולי אחר שאינו כולל כל הגוף (נ"י בשם ר"ן ורמב"ם) אלין אותו מיד בשיבריא ושיעור באב גדול אפילו בעין אחת · ויש בו ציר או דמעות שותתות מחמת הבאב או דם או שהיה בו ריר והוא שיהי' בוסימנים הללו תחלת החולי (ב"ד ולו"מ שכ"מ ופפר"מ שם) ואין חילוק בין מצטער מחמת חולי או דבר אחר (ב"ד) או כתוש בעצמו (נ"י בשם גאו') ממתין למולו עד שיבריא · ובחלה אין חילוק בין קטן לגדול להמתנת ז' ימים (יעב"ץ) ·

ד כבר נתבאר דמשהגיע זמנו לבריא או לחולה אסור לדחות המילה כי עוברין בכל יום העשה ואפילו בזמנו מקדימין למול בבוקר ואם לא בא הסידק בהשכמה מעמידין אחר במקומו שלא להחמיץ המצוה (יעב"ץ) והלילה לדחות מילה שלא בזמנה עד יום תענית בכורים בע"פ (ש) כדי שיוכלו לאכול על הסעודה (נ"י מס"מ סי' רס"ו) :

ה שתי תינוקות הבאין למול כא' ואחד כבר עבר זמנו מקדימין למול לזה שזמנו היום שהוא תדיר ומקודש דהא דוחה שבת (י) ודוקא בבאו שניהם לביה"נ אבל בא הנדחה קודם אין צריך להמתין עד השני (יד מלאכי) ואם שניהם

(ח) כמה דברים אמורים כשחלצתו חמה שהוא חולי שבכל הגוף · בספר יהושיע חא"ע סי' י"ו ולי"ז כתב שם דתיבוק מלורע מהרמ"ו שלא למולו עי"ש ואין זה עלין להא דאמרינן בש"ס מילה דוחה לרעת דהתם בנגעים בגרים מיירי ועוד דיבא הוא דלא לאחר שנתרפא השמין וכדומה כשלא אי מד' מרחות שהוא טמא וא"כ עכ"פ בבר מתרפא שם ומותר למולו משום חולי רק על הנגע אמו דין אם הוא מותר למתוך בהרתו :

ולענין אי צריך להמתין ז' ימים מיום הבראתו בבר מבואר בש"ע החילוק בין חולי שבכל הגוף לחולי אבר אחד ולענין אי צריך להמתין ז' ימים בחדוש או ירוק שנתרפא משמעות הפוסקים דאין צריך להמתין ז' ימים וכ"כ הב"ח ס"ם רס"ג וכ"כ הראב"ד בס' תמים דעים סי' קע"א בשם הר"א אבד"ד וכ"כ הראב"ה ועיין בבית אפרים בראש אפרים סימן ל"ת ס"ק כ"ב שהביא ג"כ בן וכן נראה מדברי הרמב"ן במלחמות פרק הערל דע"א דחדוש או ירוק לאו חולי הוא ע"י"ש · ולפ"ז הא דפריך בפ' הערל מילת זכריו דהוי בשבת אכילה ולא הוי בשעת עשי' סיכי משכחת לה עי"ש הוי אלי לאוקמי בחדוש או ירוק שנתרפא בין עשי' לאכילה דהא בלא"ה אלינן לאוקמי ביומא דעיבא דלא מהלינן בי' מדינא ובין עשיה לאכילה נתפזרו הענים · אמנם נמבה של אבר אחד שמתלגין עליו את השבת בגון מכה שעל גבי הל ושעל גבי הרגל המבואר בא"ח סי' שכ"ח ע"ב אם צריך ז' ימים להבראתו כמו בכאב עינים בחתנת אוכלא או דילמא עלים אמרי דאלי בחוכלתא דלגא והוי כמו חולי שבכל הגוף וע"ש ועיין בהשב"ח ר"ם הערל ומיין סי' רס"ג :

(ט) כדי שיוכלו לאכול על הסעודה ז"ל המגי' מהי"ת

עדיף נרתה דלי נלו הכי תדיר עדיף אפי׳ בחדא מעוה וכן נרתה מתוס׳ סוכה ד׳ נ״ד ע״ב פדיף סס הדים כהא דאמר שיר של ר״ח דוחה שיר של שבת ואמאי דשבת ולימא דר״ח ומשני רב ספרא מאי דוחה דוחה ליקדם זפריך והא תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וכתבו התוס׳ סס דבלא רב ספרא הא יכול להקשות ע״ם הרי דבלא רב ספרא והשני דוחה לגמרי אפ״ה תדיר קודם ועיין תוס׳ כתובות דקי״ז ע״ב ואפי׳ לענין אין מעבירין על המצות דנרתה שהאליעו התוי׳ לאלא כן מצוה א׳ לשתים אפילו הכי כתב המג״א סי׳ קמ״ז ס״ק י״א דאינו מוכרח ע״י״ם ואי״כ נרתה בקרבן תמיד אל אין מעבירין על המצות דוחה מעלת תדיר וכן מבואר בש״ע א״ח סי׳ כ״ה דאם בא התפילין לידו קודם הלילה יניח התפילין קודם משום דאין מעבירין על המצות וכאמת הא דמדינא לילה קודם לתפילין הוא משום דלילה מיקרי תדיר לגבי תפילין דלילה מוהגת בשבתות וימים טובים כמ״ש הב״י שם ועיין בט״ז וכ״כ הנימוקי יוסף בהלכות קטנות וכיצד יוהה ז״ל בספר הרלה כתב הטעם להקדמת לילה לתפילין משום תדיר ואפ״ה אם פגע בתפילין דמשום דאין מעבירין על המצות דוחה מעלת התדיר ודוקא בהקדים של רחם הוא דאריך להסביר על המצוה כמ״ש הט״ז שם דהתורה אמרה כ״ז שבין עינך יהיו שתים ע״י״ם ועיין שאלת הריב״ם סי׳ כ״ח וכן נרתה בקלת תמגילה ד״ו דאין מעבירין דוחה מעלת התדיר דפסק שם הלכתא דתעברה השנה קורין הם לם בשני ולא כר״ת בר׳ יוסי ודליף שם מקרא והש״ם פריך שם פשיטא ומשני מהו דתימא מפתבר טעמא דר״ת למיקרי כראשון משום דאין מעבירין על המצות ע״י״ם ודעת התוס׳ והרמב״ם ז״ל כר״ת דשתם אדר הוא אדר השני והראשון הוא התוספת ועיין פר״ח א״ח סי׳ ל״ה והטעם שפסקו דלא כר״י ע״י בב״י יו״ד סי׳ ר״ל וכ״מ שם ולדידן הוי פסיקא דדינא כמ״ש בשי׳ נו פשוט סי׳ קכ״ו ס״ק ל״ב ומ״כ איך קאמר הש״ם דמפתבר טעמא דר״ת למיקרי כראשון משום אין מעבירין על המצות הא אדר השני הוא תדיר דברוב השנים קורין בו המגלה שהוא עיקר האדר ואפ״ה אין מעבירין על המצות דוחה לי״ם ולדחות זה ועיין בטורי אבן שם ועיין תשובת ח״ל סי׳ ק״מ ובשאלת הרי״ם סי׳ כ״ה וכ״ח כ״ל להוכיח בראיות דתדיר לא מיקרי אלא תדיר של מוכה אבל שאינים אפשר שהן מצוין כיון דאינו חוכה אינהו לית בהו מעלת התדיר לקדם וכי עוד דדוקא בשתי מצות הוא דתדיר קודם אבל בדבר הרשות ודאי מותר לעשות דבר הרשות קודם המצוה ומעתה בטלית דאינו דבר שבחובה דאי בעי לא לבים לי׳ ואינו דומה לשאינים כיון דבבר הדר ממיר לבינאן משא״כ טלית דאינו חובת גברא הוא דאי בעי לא מלבים לי׳ דמי לדבר הרשות ומותר להקדימו לתפילין ע״י״ם שהאריך ומפ״ה לענין בחב מוהל אריך למול את בנו מילה שעבר זמנו וכיבדו אותו למול בן חבירו מילה בזמני אפ״ים לומר דבן חבירו אפ״י דמילה בזמנה הוא תדיר מ״מ לגבי המוהל מיקרי תדיר שאינו בל חובה דאי בעי אינו מקבל הכיבוד ובמה אומנים אינה בשוקה ובו קודם דמצותו עליו אעפ״י שעבר זמנה אז ד״ל להיפך דבן חבירו דוחה ממש לילית לפיעם בשאלת הרי״ד דאי בעי לא לבים לי׳ והא׳ אי בעי אינו מל אותו ומיקרי רשות לגבי ומותר להקדים מילת בן חבירו במ״ה הש״ה גבי לילת קודמין לתפילין מהאי טעמא גם יש לעיין אם אותו ילד שעבר זמנה שהגה אותו הגב ריי שנתעגל לא שבי התינוק חולה דלא שוכר הגב בכל שעה כמבואר ס״ג דנדרים דאפילו שניהם שוים שאפשר היום אע״ג דמדינא אין קדימה לגולד קודם על חבירו מ״מ הנכון דילד הגולד ראשון נמול ראשון אם אין מתעצלין בדבר (עבודה) ואם גולדו בשעה אחד יגריל בינידם (בנסיגן) (יא) תינוק בכור שחלה והגיע זמן המילה ביום הפדיון יטול קודם הפדיון (ש״ך ס׳ ס״ס ס״ב) ואם אינו ראוי למול עד אחר הפדיון אין להשהות הפדיון עבור זה (נב״י):

ו מת ומילה קודמת (יב) מלבד מת מצוה (ו״ל ס״ם) אבל אם אבשר לקבור את המת קודם שיוצאין מביהכ״נ כיון שאין דחיון זריזות המילה יקברו קודם (ס״ז סמ״ם) וכשמלין בן האונן קודם הקבורה (יג) יברך הסנדק להכניסו (שם) ואם האונן צריך למול בן חבירו ואין שם מוהל אחר

דמצות התדיר והמקודם המקודם אבל אם אבשר לקבור מת מצוה (ו״ל ס״ם) אבל אם אבשר לקבור את המת קודם שיוצאין מביהכ״נ כיון שאין דחיון זריזות המילה יקברו קודם (ס״ז סמ״ם) וכשמלין בן האונן קודם הקבורה (יג) יברך הסנדק להכניסו (שם) ואם האונן צריך למול בן חבירו ואין שם מוהל

הכי שבהה כמו בכל שעה מ״מ חדא דאי ליכא מוהל אחר כיון שבעת הוא אמום עפ״ז לא אינו עובר שעה זו דת התורה שאתה להקדים התדיר והמקודם ועוד אפי׳ אם יעבור הוא מ״מ הא כתבו התוס׳ חבת דף ד׳ דבמקום שפשע לא אמרינן חטא בכדי שיזכה מבריך ע״י״ם וגם כאן למה יעבור המוהל לדחות התדיר והמקודם ועיין תוס׳ שבתים דף כ״ם ע״ב דמשהה חמץ כדי לבערו ובמג״א סי׳ תמ״ו דאמום בחקנתא דבבן אינו עובר ע״י״ם ואם שיהם עבר זמנם רק הא לא נימול מעולם והא׳ נימול בזמנו רק שנמשהה ערלתו ואריך למול מדרבנן כאופן שנתבאר סי׳ רס״ד ואם כן זה שלא נימול מעולם הוי מילתו מדאורייתא וזה שנעשה מסורבל אינו אלא מדרבנן ז״ל דחליה בחמלוקת האחרונים לדעת הש״ח סי׳ כ״ב דרבנן נגד דאורייתא הוי כדבר רשות לגבי מצוה ומקדימין לתדיר דרבנן ע״י״ם ו״ל כ״ד דבשביהם אינם תדירין מקדים לאזה מהן שיבלה כמ״ם הש״ח שם דאין דאין קדימה לשל תורה על של סופרים · אמנם הגל״ח ברכות ר״פ אלו דברים כתב דדאורייתא קדים לדרבנן דנקרא מקודם יותר ע״י״ם היטב וכ״כ הפר״מ בהלכות אבלות סי׳ תפ״ט ס״ק ט״ו וכ״כ בסי׳ שועת יעקב אות״ח סי׳ תרפ״ו ע״י״ם ועיין עוד בשאלת הרי״ד בסי׳ כ״ב בדין תדיר ומקודם ומוב״ר חא״ח סי׳ מ״ח :

(יא) תינוק בכור וכו׳ נמול קודם הפדיון וכי בית לאם יהודא דאם אינו רואי לנמול עד אחר הפדיון אין להשהות הפדיון עבור זה ועיין בא״ח סי׳ ש״ן ובתשובת בית אפרים חא״ח סי׳ ס״ב ועיין בא״ט סי׳ ס״ם קל״ו בשתי תינוקות ינריל ע״י״ם :

(יב) יברך הסנדק ברכה להכניסו כ״כ הט״ז סי׳ שמ״ה דאם אונן יש לו בן נמול יברך אחר ברכה להכניסו ע״י״ם והגאון מוה׳ יעב״ץ בסידור כתב דמוהל אונן מל ומברך נ״כ ברכת המילה ע״י״ם ותימה על הלבוש שדל שהעתיק מהגאון הנ״ל דאונן מותר למול ובים ול״ע אם יברך נ״כ עכ״ד ואם בנאל יו״ד כ׳ בהדיא דמשהבר דמברך נ״כ ע״י״ם וכאמת אריך עשה לאה יברך הא חזינן דבאן לענין ברכת להכניסו אזה הט״ז שאחר יברך וגם האונן פעור מק״ם ותפלה וברכת המזונות ואפ׳ אמן אין עונה כמבואר בסי׳ שמ״ח ואיך יברך ברכת המילה וכו״ד סי׳ מ׳ כתב הפ״ז באלם הטוחנו יברך אחר והאלם יטחנו והש״ך והב״ח דעתם דאחר אינו מוציא את האלם בברכתו אלא בשאחר טוחנו נ״כ ע״י״ם · אמנם המפורשים כתבו הטעם כיון דהמהנה דמי לברכת הנהנין כיון דטוחנו ידי לאמול ובבהיב אין אחד מוציא חבירו ועיין ט״ז שם ס״ק י״ז · אמנם מילה דמי לבאריה לברכת המצות ומהרלו שאחר יברך לשמיע האונן ועיין בא״ח סי׳ תקפ״ה ואי״ר סי׳

למשה רבינו לא אינלה לו אפי׳ שעה אחת מ״כ י״ל כיון דמאחר דמעלת התדיר אינו מבכב בדעבד כמ״ם הט״ז סי׳ תרפ״ד ע״י״ם ועיין תוס׳ מנלה ד״ו ד״ה מסתבר וכאן לעורך כדיעבד דמי ובאב המוהל שהשהה את בנו כה״ג ודאי כיון דעובר הוא עלמו עליו מסתבר דבנו קודם דכן מ״ם בימא דהיי תדיר שאינו אל מוהל כיון דבנו אל אחר אינו מעולם עליו דכן האחר כרשות דמי ומותר להקדימו מ״מ כיון דעל בנו עובר כל שעה ודאי יקדים בנו כי היכי דלא לעבר עליו אמנם כאם המוהל הוא נכרי ושניהם מוטלים עליו הוא דים להסתפק והמסתבר כיון מקודם אע״ג שע״ז יעבור אע״ג דאי אינו מוהל אחר ליכא מוהל אחר כיון שבעת הוא אמום עפ״ז דת התורה שאתה להקדים התדיר והמקודם ועוד אפי׳ אם יעבור הוא מ״מ הא כתבו התוס׳ חבת דף ד׳ דבמקום שפשע לא אמרינן חטא בכדי שיזכה מבריך ע״י״ם וגם כאן למה יעבור המוהל לדחות התדיר והמקודם ועיין תוס׳ שבתים דף כ״ם ע״ב דמשהה חמץ כדי לבערו ובמג״א סי׳ תמ״ו דאמום בחקנתא דבבן אינו עובר ע״י״ם ואם שיהם עבר זמנם רק הא לא נימול מעולם והא׳ נימול בזמנו רק שנמשהה ערלתו ואריך למול מדרבנן כאופן שנתבאר סי׳ רס״ד ואם כן זה שלא נימול מעולם הוי מילתו מדאורייתא וזה שנעשה מסורבל אינו אלא מדרבנן ז״ל דחליה בחמלוקת האחרונים לדעת הש״ח סי׳ כ״ב דרבנן נגד דאורייתא הוי כדבר רשות לגבי מצוה ומקדימין לתדיר דרבנן ע״י״ם ו״ל כ״ד דבשביהם אינם תדירין מקדים לאזה מהן שיבלה כמ״ם הש״ח שם דאין דאין קדימה לשל תורה על של סופרים · אמנם הגל״ח ברכות ר״פ אלו דברים כתב דדאורייתא קדים לדרבנן דנקרא מקודם יותר ע״י״ם היטב וכ״כ הפר״מ בהלכות אבלות סי׳ תפ״ט ס״ק ט״ו וכ״כ בסי׳ שועת יעקב אות״ח סי׳ תרפ״ו ע״י״ם ועיין עוד בשאלת הרי״ד בסי׳ כ״ב בדין תדיר ומקודם ומוב״ר חא״ח סי׳ מ״ח :

(יא) תינוק בכור וכו׳ נמול קודם הפדיון וכי בית לאם יהודא דאם אינו רואי לנמול עד אחר הפדיון אין להשהות הפדיון עבור זה ועיין בא״ח סי׳ ש״ן ובתשובת בית אפרים חא״ח סי׳ ס״ב ועיין בא״ט סי׳ ס״ם קל״ו בשתי תינוקות ינריל ע״י״ם :

(יב) יברך הסנדק ברכה להכניסו כ״כ הט״ז סי׳ שמ״ה דאם אונן יש לו בן נמול יברך אחר ברכה להכניסו ע״י״ם והגאון מוה׳ יעב״ץ בסידור כתב דמוהל אונן מל ומברך נ״כ ברכת המילה ע״י״ם ותימה על הלבוש שדל שהעתיק מהגאון הנ״ל דאונן מותר למול ובים ול״ע אם יברך נ״כ עכ״ד ואם בנאל יו״ד כ׳ בהדיא דמשהבר דמברך נ״כ ע״י״ם וכאמת אריך עשה לאה יברך הא חזינן דבאן לענין ברכת להכניסו אזה הט״ז שאחר יברך וגם האונן פעור מק״ם ותפלה וברכת המזונות ואפ׳ אמן אין עונה כמבואר בסי׳ שמ״ח ואיך יברך ברכת המילה וכו״ד סי׳ מ׳ כתב הפ״ז באלם הטוחנו יברך אחר והאלם יטחנו והש״ך והב״ח דעתם דאחר אינו מוציא את האלם בברכתו אלא בשאחר טוחנו נ״כ ע״י״ם · אמנם המפורשים כתבו הטעם כיון דהמהנה דמי לברכת הנהנין כיון דטוחנו ידי לאמול ובבהיב אין אחד מוציא חבירו ועיין ט״ז שם ס״ק י״ז · אמנם מילה דמי לבאריה לברכת המצות ומהרלו שאחר יברך לשמיע האונן ועיין בא״ח סי׳ תקפ״ה ואי״ר סי׳

סי׳ מ׳ וא״כ אפי׳ אם נימא כמ״ש הגאון דאוכן מוהל מותר לברך ג״כ מ״מ למה לא נעשה באופן היותר טוב שיברך האחר ויפטור המוהל מברכתו כמ״ש הט״ז גבי ברכת להכניסו וכמו גבי אלם שיוצא בברכת חבירו אעפ״י שאינו עונה אמן וא״כ גם כאן יברך האב לו הסנדק:

והנראה לפענ״ד עפ״י מה שכתב כמ״ר חכמת אדם בקונטרס מלכת משה סי׳ מ׳ גבי אונן בפורי׳ דמותר מדינא בבשר ויין כמבואר בש״ע סי׳ תרל״ו ועיי״ש שמייב קו׳ המג״א וכ׳ בספר הגי״ל דאם אוכל ושותה מברך ג״כ לפניו ולאחריו אע״ג דבתפל׳ ושאר ברכות אסור כמו בי״ט וכן בחול אם אוכל שאר דברי׳ אינו מברך היינו משום שהוא רשות דאם ירצה אינו אוכל אבל כאן דאכילה זו היא חיובית ואין שהתירו לו לאכול מסתמא התירו לו ג״כ לברך עכ״ד ומעתה הה״כ כמילה כיון דהמילה חיוב הוא כיון דהתירו לו לאכול התירו לו לברך ג״כ ועיין בר״ם פ״ח מ״ד דדמאי דבר אדם שלא נזכר בפוסקים · ונולה דמסתפינא הייתי אומר לחלק בין ברכה שלפני׳ ובין ברכה שלאחרי׳ דהא ודאי אונן אף שפטור מכל המצות אינו פטור אלא ממצות עשה אבל ודאי שאסור לו לעשות שום איסור בקום עשה וכ״כ ח״ל סי׳ מ׳:

ומעתה נהי די״ל דחכמים פטרו אותו מן הברכות במקום שהוא רשות פטור מכל הברכות אבל במקום שהמעשה הוא חיוב יש לחלק בין קום עשה לשב ואל תעשה וכיון דאמרו חז״ל דאסור ליהנות מהטוה״ז בלא ברכה א״כ אם נהנה הוא עובר בקום עשה שאוכל ואינו מברך לפניו וחכמים אסרו לאכול בלא ברכה משא״כ ברכה שלאחריו וא״כ שפיר כ׳ הט״ז כאב אונן יברך אחר ברכת להכניסו דברכת הנעות דומה קצת לברכת הנהנין ואסור לעשות המצוה בלא ברכה וכדקאמר בש״ס שם אם על חיי שעה מברך על חיי עולם לא כ״ש אבל ברכת להכניסו כיון שאין מוטל על האב רק ברכה זו ואין לו לאב עפ״י כה שפיר פטור ממנה ומברך אחר כמו שאין האב לפניו שמברך הסנדק משא״כ כמוהל האמ׳ שפיר כ׳ הגאון מוה׳ יעב״ץ שמותר לברך כיון דיש לו לעשות המילה וה״ז דומה לנ״ת אם יאמר בלא ברכה ומבטל תקנת חכמים בקום ועשה כמבואר ובכון נמי מה שלא נזה הגאון שאחר יברך ברכת המילה כמו בשחיטה נהי דאוכן מותר לברך · כמבואר מ״מ בדאיכא אחר לעבד אחר ואין לומר כיון דאי׳ פוטר את חבירו הוא מטעם ערבות וכיון דאאסר לאונן לברך א״כ איך יוציאו האחר כיון דהוא עצמו פטור דז״א דהא אי ליכא אחר ודאי מוטל ברכת המילה על האונן כמבואר וא״כ למה לא יברך לו האחר כמו בשחיטה ועפ״י הנ״ל נכון מאד דהא כתבו הפוסקים ועיין בש״ך ס״ס רס״ה לענין ברכת להכניסו שיברך אחר המילה דשמא יחזור המוהל ויפר׳ ברכתו לבטלה והכי קיי״ל לברך אחר המיתוך וא״כ גבי ברכת המילה אם יברך אחר וא״כ ע״כ יברך אחר המילה כמ״ש הש״ך והפוסקים לענין להכניסו שמא יחזור בו המוהל וכיון שהמוהל כבר מל ועשה המצוה איך יברך אחר לפטור את המוהל מברכתו דהא לאחר המילה כיון שכבר מל המוהל ולא נשאר לו לעשו׳ שום מעשה רק לברך הברכה אז שפיר אונן פטור מהברכות שאין בהם מעשה כמ״ש הט״ז שהאב פטור מברכת להכניסו והוא משום דהוי שב ואל תעשה ומ״מ להכניסו מוטל על כל ישראל לברך אם אינו האב כאן לברך וה״ה כשאינו יכול לברך מש״כ בברכת המוהל אם נזה לו למול בלא ברכה על סמך שאחר יברך אחר המילה א״כ כשעשה המוהל מעשה המילי׳ עשה ברשות וכהיתר שמל בלא ברכה וא״כ אם נשאר לו הברכה אחר המילה אז הוי שב ואל תעשה כיון שאין כאן אלא הברכה וכבר״ג פטור האונן וא״כ אין יכול אחר להוציאו כיון שהמוהל פטור מכל מ״מ אם נמה לא נעשה באופן היותר טוב שיברך המוהל ויפטור המוהל מברכתו כמ״ש הט״ז גבי ברכת להכניסו וכמו גבי אלם שיוצא בברכת חבירו אעפ״י שאינו עונה אמן וא״כ גם כאן יברך האב לו הסנדק:

והנראה לפענ״ד עפ״י מה שכתב כמ״ר חכמת אדם בקונטרס מלכת משה סי׳ מ׳ גבי אונן בפורי׳ דמותר מדינא בבשר ויין כמבואר בש״ע סי׳ תרל״ו ועיי״ש שמייב קו׳ המג״א וכ׳ בספר הגי״ל דאם אוכל ושותה מברך ג״כ לפניו ולאחריו אע״ג דבתפל׳ ושאר ברכות אסור כמו בי״ט וכן בחול אם אוכל שאר דברי׳ אינו מברך היינו משום שהוא רשות ואינו אוכל אבל כאן דאכילה זו היא חיובית ואין שהתירו לו לאכול מסתמא התירו לו ג״כ לברך עכ״ד ומעתה הה״כ כמילה כיון דהמילה חיוב הוא כיון דהתירו לו לאכול התירו לו לברך ג״כ ועיין בר״ם פ״ח מ״ד דדמאי דבר אדם שלא נזכר בפוסקים · ונולה דמסתפינא הייתי אומר לחלק בין ברכה שלפני׳ ובין ברכה שלאחרי׳ דהא ודאי אונן אף שפטור מכל המצות אינו פטור אלא ממצות עשה אבל ודאי שאסור לו לעשות שום איסור בקום עשה וכ״כ ח״ל סי׳ מ׳:

ומעתה נהי די״ל דחכמים פטרו אותו מן הברכות במקום שהוא רשות פטור מכל הברכות אבל במקום שהמעשה הוא חיוב יש לחלק בין קום עשה לשב ואל תעשה וכיון דאמרו חז״ל דאסור ליהנות מהטוה״ז בלא ברכה א״כ אם נהנה הוא עובר בקום עשה שאוכל ואינו מברך לפניו וחכמים אסרו לאכול בלא ברכה משא״כ ברכה שלאחריו וא״כ שפיר כ׳ הט״ז כאב אונן יברך אחר ברכת להכניסו דברכת הנעות דומה קצת לברכת הנהנין ואסור לעשות המצוה בלא ברכה וכדקאמר בש״ס שם אם על חיי שעה מברך על חיי עולם לא כ״ש אבל ברכת להכניסו כיון שאין מוטל על האב רק ברכה זו ואין לו לאב עפ״י כה שפיר פטור ממנה ומברך אחר כמו שאין האב לפניו שמברך הסנדק משא״כ כמוהל האמ׳ שפיר כ׳ הגאון מוה׳ יעב״ץ שמותר לברך כיון דיש לו לעשות המילה וה״ז דומה לנ״ת אם יאמר בלא ברכה ומבטל תקנת חכמים בקום ועשה כמבואר ובכון נמי מה שלא נזה הגאון שאחר יברך ברכת המילה כמו בשחיטה נהי דאוכן מותר לברך · כמבואר מ״מ בדאיכא אחר לעבד אחר ואין לומר כיון דאי׳ פוטר את חבירו הוא מטעם ערבות וכיון דאאסר לאונן לברך א״כ איך יוציאו האחר כיון דהוא עצמו פטור דז״א דהא אי ליכא אחר ודאי מוטל ברכת המילה על האונן כמבואר וא״כ למה לא יברך לו האחר כמו בשחיטה ועפ״י הנ״ל נכון מאד דהא כתבו הפוסקים ועיין בש״ך ס״ס רס״ה לענין ברכת להכניסו שיברך אחר המילה דשמא יחזור המוהל ויפר׳ ברכתו לבטלה והכי קיי״ל לברך אחר המיתוך וא״כ גבי ברכת המילה אם יברך אחר וא״כ ע״כ יברך אחר המילה כמ״ש הש״ך והפוסקים לענין להכניסו שמא יחזור בו המוהל וכיון שהמוהל כבר מל ועשה המצוה איך יברך אחר לפטור את המוהל מברכתו דהא לאחר המילה כיון שכבר מל המוהל ולא נשאר לו לעשו׳ שום מעשה רק לברך הברכה אז שפיר אונן פטור מהברכות שאין בהם מעשה כמ״ש הט״ז שהאב פטור מברכת להכניסו והוא משום דהוי שב ואל תעשה ומ״מ להכניסו מוטל על כל ישראל לברך אם אינו האב כאן לברך וה״ה כשאינו יכול לברך מש״כ בברכת המוהל אם נזה לו למול בלא ברכה על סמך שאחר יברך אחר המילה א״כ כשעשה המוהל מעשה המילי׳ עשה ברשות וכהיתר שמל בלא ברכה וא״כ אם נשאר לו הברכה אחר המילה אז הוי

אחר קבורת מתו קודמת שהוא מצוה דגופי׳ משא״כ מילה מושל על כל ישראל ואם בלא״ה לא יוכל לקבור אותו היום מותר למול ולא יהפיך המצוה (יד) ובבה״ג מברך גם כן כיון דלא אפשר באחר · וכן באונן המל בנו קודם הקבורה מותר לברך (הגאון מוסר״ל יעקב עמדן) ועיין ח״ם הלק ו׳ סל״ט

נמול

(יד) ובכה״ג מברך ג״כ הרש״ל בתשובה סי׳ ע׳ באונן שיש לו כן למול ימול קודם הקבורה אע״פ שאונן פטור מכל המצות מ״מ מילה שהיא מצוה פרטיות ועל׳ דידי׳ רמיא חיובא חייב גם באונן והביא רמ׳ מהא דנרסינן הרי שהי׳ הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת לא יטמא הרי אע״ג שהוא אונן מ״מ הוא מל את בנו ועוד מהא דאמרינן דיש כתובות במת אביו של חתן אז אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת הכלה לחופה וכועל כמילת מצוה עכ״ד והט״ז יו״ד ס״ס שמ״ח כתב רמ׳ מהא דמבואר בסי׳ ש״ס דמת ומילי׳ מילי קודמי׳ עכ״ד ולא הבינותי דהא הרש״ל שם בתשו׳ דהא רמ׳ זז דהתם מיירי שאין האב אונן רק מת של זה ומילה של אחר מקדימין המילה תחלה עיי״ש בתשובה ובאמת כן מורה דין זה במכילתא שהביא הרמב״ן בת״ה ועיין בכ״י ויגיד עניו ריעו מהא דתנא עוד שם מת וכלה מעבירין את המת מלפני הכלה והתם לאו כאדם אחד מיירי אלא לענין הלוית והכנסת כלה ועיין בר״פ האשה שנתארמלה ועיי״ש ברש״ל בתשובה הנ״ל דיש שם טעות סופר עיי״ש ועיין בהגהות שבס״ם יו״ד שנדפס מחדש מהגאון ר׳ זלמן מרגליות ז״ל:

וראיתי בחתם סופר סי׳ שכ״ה דכתב דראיות רש״ל אינם ראיות דבאולך לשחוט את פסחו כתבו התוס׳ ברכות דף י״ט דמיירי בכה״ג ומיר וכיון דבלא״ה לא יטמא למת לחבי מילת בנו קודם ורמ׳ הבינת מרינ כתובות דמכניסין את המת לחדר שאני התם דמשום הפסד התירו ומ״מ מסיק בחתם סופר שם להלכה כהרש״ל מטעם שפיים הרש״ל דאם אולך לו כן מתרפאה כל המשפחה ואיכא ריח נפשא למת וכן שמע מהגאון בעל זכרון יוסף דעבד עובדא כהרש״ל עכ״ד · והנה דמי׳ דאשונה מתוס׳ ברכות כבר דבר מזה הטוב״י חא״ח סי׳ כ״ז עיי״ש ומה דדחה דברים כתובות הטעם משום הפסד לא ידענא הא הרש״ל בעצמו הרגיש מזה וכ׳ אע״ג דלא התירו שם אלא משום הפסד היינו משום דמת לו מת קודם הנשואין ורצו לדחות הנשואין אי לאו משום הפסד משא״כ כאן דהכן נולד קודם שנעשה אונן עיי״ש:

ולפענ״ד יש קצת סמוכין לדברי הרש״ל מיומא י״ג וי״ד מכה״ג אונן דעביד עבודה וא״כ קשה איך יוצא הציבור י״ח כיון שהוא פטור דהא נפ״ד שם ביום״כ אל אמיות דהא פריך שם ניחוש שמא יאכל וכו׳ ע״ש והיינו דמיירי במחשיך על התחום עיין מוצ״ש מה״ת סי׳ ר״מ אלא ע״כ כיון דמלוה זו עליו מוטל חייב בה אך י״ל דבכ״ג גבי קרא אך דאיתי להמשנה למלך פ״כ מה׳ ביאת מקדש ה״ו שכ׳ בהא דמשמע פשט דברי הרמב״ם שם דבכ״ג אונן אינו יתחיל בעבודה וכ״כ התוס׳ יומא י״ג וחקר שם אם מדאורייתא לא יתחיל או אם הוא רק מדרבנן דחיישינ שמא יאכל וכתב המשנה למלך דע״כ לכ״ע מדאורייתא שרי להתחיל דאל״כ ק׳ דר׳ יהודה אמר כאן לא יגמור ור׳ יהודה פ״ל דאשם אחרת מתקיינן לו שמא המות אשתו ואם תמות הרי עובד עבודה ביום״כ ומתחיל בעבודות ומ״ש יום לוש משאר ימים אלא פ״כ דמדאורייתא שרי להתחיל עכ״ד ולדברי הרש״ל שפיר יש לחלק כיון יום״כ לשאר ימים כיון

דכל

דכל עבודת אינן כשרות אלא בו וכבה"ג קיל לי' טפי אפי' להתחיל ועיין בתוס' יבמות דף י"ד ואולי דעתו דמדאורייתא אין מילוה בין אפשר כאחר לא אפשר מ"מ מסיק שם כדעת הרמב"ם אפי' לכתחלה מתחיל עי"ש :

(טז) נמול מיד כ"כ כ"

וכמ"ע לא הוכח דין זה והוא נלמד מכללא דבפי' רש"ו מבואר פלוגתא אם נמול בשבת ע"ש וע"כ דנמול לשמיני לידתו דאל"כ מילה שלא בשמיני אינה דוחה שבת ובכ"פ מיירי בעניין הלית כ' חשש חולי עבור הקרינה דא"כ ודאי צריך להמתין באופן שנתבאר סי' רס"ב ולדעת האוסרין לנולו בשבת ומבואר בש"ס כ"כ דף קכ"ז ע"א מקום דספיקא הוי א"כ אפי' כחול מי שנמנו כולא היום הוא קודם לו .

(טז) מונין לו משעה

שנולד רואין שהומשך ועיין במנחת כהן מ"ב פ"ה ועיין סדר"ח . והנכון כמ"ש בשע"ת סי' ר"ל"ה בשם השלמי ליבור וברבי יוסף דקטנים היינו דאותן הבינונים בתחלת למיתתן נלרון קטנים ובמתשיך יותר הם גדולים גו בינ ים והא דמבואר בפי' במה מדליקין דקטנים הם בחזקת לילה יותר היינו באותן הקטנים העומדין אחר הבינונים והם לעולם קטנים ולפי"ז מבואר דברי הש"ך בס"ק ט' ובס' מ"א מתקשה בו ע"ש ומ"ש אפי' משוורים כ"כ המג"א סי' ר"ג דמלוש הוסי' שבת בעינן רואים אבל אי מיכא ג' בינונים בינונים אפילו משוורים הוא לילה ממש וכ"כ הממחת כהן סדר מבוא השמש מאמר ב' פ"ה וא"ר סי' ר"ה ופמ"ג שם וסי' ר"ג ותקס"ב ובג"מ ר"ג

ושע"ת שם וסי' ר"ה

וראיתי בפר"מ במשבצות סי' ר"ה ס"ק א' תמה על הרמב"ם דבפ"ה מהלכות שבת הלכה ד' כתב דבני בינונים בינונים הוי לילה ובפ"ז מהלכות תרומות לענין הבהמים שאוכלין בתרומה בלאת הבינונים כ' הרמב"ם שאם בני בינונים הוי לילה ולא ביאר מז בינונים דוקא ואי משום דשבת כרת ושקילה וסי' איסור מן התורה לכך החמירו עד שיהיו בינונים משא"כ בתרומה שהיא במיתה בידי שמים ובפק מותר מן התורה רק מדרבנן אסור ולכי לא אחמור כ"כ זה שבוא מלמה בעמים ועוד דבפרק ע' מהלכות עומאת אוכלין אם הפסיקו המפורשים לאותה בירקה שבהמ"ש לחלק בין לאו לכרת עכ"ד ובפסיעות י"ל בין שבת לתרומה דשבת אמירה ליה עפי' הוא דבכ"מ דאיכא ספיקות הסותרות זו את זו אפי' בדרבנן לחומרא ועיין תוס' ב"ק י"א ופר"מ ס"ס קי"ז ואי כ י"ל דהי דנקיל בתרומה דבשתם ג' בינונים הוי לילה אפילו בינונים גדולים ממש דגדולים ממי ספיקא הוא ואזלינן לקולא כמו שרגא לומר הפר"מ ובשבת דאיכי ספיקות הסותרות זו את זו דבמולאי שבת ניזול לקולא ונאמר דגדולים לילה הוא ומותר בעשיית מלאכה ובע"ש ניזול לקולא להיפך ונאמר דעדיין יום הוא ובכה"ג לא אזלינן לקולא משא"כ בתרומה דליכי מידי דסותר יש לילך לקולא כמ"ש הפר"מ אז י"ל ע"ד שבתב הנו"ז יו"ד סי' ל"ב דהרמב"ם ז"ל לא ביאר לפי שסמך עלמו דבפרק לחומרי בבבא ע"ש א"כ י"ל להיפך דלכי לא ביאר בתרומות דבעינן בינונים לפי שסמך דבפרק לחומרא לפי שתרומה הוא דבר

ולילה יצא אלו לא חשבינן הרוב כלידה ונמול למחר ואם יצא הרוב בע"ש והשאר בשבת הוא כהיפך דחשבינן הרוב כלידה והוי מילה שלא בזמנה ואינו דוחה שבת ונמול למחר שבת לעשרה ועיין תפ"ש שם מה שכתב על דברי הסמ"ע ולא"ע ועיין מוב"ר ח"ד מס"ת סי' קי"ב לענין שמעון בוכה ע"ש :

(יח) אפילו מפוזרים .

דבר זה מבואר בפ"ת דבכוכבי בינונים הוי ודאי לילה ובקטנים הוי ספק לילה וכאמת בשבת דף ל"ה אמר שם לא בוכבים גדולי הגדלים ביום ולא בוכבים קטנים שאינם גדלים אלא בלילה אלא בינונים הרי דקטנים יותר לילה מבינונים ובס' מ"א כתב הא דקטנים ספק לילה הוא היינו בסיר הרקיע מזסיר באור יום והא דבינונים חשיבי ודאי לילה

ב אנדרוגנוס ומי שיש לו שני גידין או שני ערלות (רס"ו ס"ד) נמלין לשמנה (ב"ש) טומטום שנקרע בח' לידתו ונמצא זכר (טו) נמול מיד (נ"ש) :

ח נולד בין השמשות מונין מהלילה ונמול לתשיעי שהוא ספק שמיני (ר"ר פ' ז"ר ס"ב וס"ש) והיכא שנתעצלו למול בשמיני עד ביהש"מ עדיף טפי למול אז אעפ"י שהוא ספק לילה מלימול למחר ביום דלמחר ודאי עבר זמנ"ן (ב"ן) ואם הוציא ראשו או ששמעו אותו בוכה (ב"ש יפסיקים) או שעשה שום מעשה בפיו (ר"מ בשם ר"י) אפילו יצא אחר כמה ימים (טז) מונין לו משעה שהוציא ראשו והאם נאמנת לומר שהי' מונח בבטנה כמו בשאר ימים ולא הי' לה חבלי לידה ואז מונין משעת לידה ולא משעת בבי' (רש"ה) ועיין נוב"י מה"ת ח"ד סי' ק"כ בישינה ובוכה ספיקא ועי"ש לענין שבת :

ט אם כשהוציא ראשו חוץ לפרוזדור הי' ג' בוכבים בינונים (נ"ש ר"ש) (יז) אפילו מפוזרים (חו"ו) יש לסמוך שהוא לילה אפילו למולו בשבת אבל אם שהו בין הוצאת הראש לראייתם . ונראה להם שבשעת לידה הי' יום

(יח) אפילו מפוזרים .

דבר זה מבואר בפ"ת דבכוכבי בינונים הוי ודאי לילה ובקטנים הוי ספק לילה ובכמה בינונים הוי לילה אלא בשמיני לידתו ולא בשבת ולא בע"ש אבל אם הוציא הרוב בע"ש והשאר בשבת הוא כהיפך דחשבינן הרוב כלידה והוי מילה שלא בזמנה ואינו דוחה שבת ונמול למחר שבת לעשרה ועיין תפ"ש שם מה שכתב על דברי הסמ"ע ולא"ע ועיין מוב"ר ח"ד מס"ת סי' קי"ב לענין שמעון בוכה ע"ש :

(יח) אפילו מפוזרים .

דבר זה מבואר בפ"ת דבכוכבי בינונים הוי ודאי לילה ובקטנים הוי ספק לילה ובכמה בינונים הוי לילה אלא בשמיני לידתו ולא בשבת ולא בע"ש אבל אם הוציא הרוב בע"ש והשאר בשבת הוא כהיפך דחשבינן הרוב כלידה והוי מילה שלא בזמנה ואינו דוחה שבת ונמול למחר שבת לעשרה ועיין תפ"ש שם מה שכתב על דברי הסמ"ע ולא"ע ועיין מוב"ר ח"ד מס"ת סי' קי"ב לענין שמעון בוכה ע"ש :

ולפענ"ד נראה לי"ש קלת ע"פ הידוע ממלוקת הפוסקים מהו נקרא הוליא ראשו חוץ לפרוזדור אם כשהוליא ממש חוץ למויר העולם או גם כפיים ממש נגוא יש לו ומנגוא זה ולחוץ נמי נקרא הוליא ראשו עיין בסד"ע ס"ס קל"ד בשם תשובת דרכי נועם ופמ"א ע"ש . ובס' מ"ב דמ"ב ע"ב כ' דמלשון הרמב"ם פ"א ממילה שכ' הוליא הולד ראשו ממעי אמו אינו נמול בשבת משמע לכאורה שהוליא לחוץ ממש אבל מלשונו פ"א מהלכות עומאת מת נראה דמעיין הוא בפיים אם כן נראה דאפילו בפיים נקרא חוץ לפרוזדור עכ"ד ואם נתפוס כן דדעת הרמב"ם דהוצאת ראשו חוץ לפרוזדור היינו אפילו בפיים א"כ שוב לא הולך לבית בשמעו בוכה דב"ש דהוי לידה דפיו אינו נפתח אלא בשילא לאויר העולם כמבואר פ' המפלת דף ל' וס' הערל ד' ע"א דכיון דילא לאויר העולם נפתח הסתום דביינו פיו ע"ש ועי' בהגהות מ"ר י"ב בגדה מ"ב בשם הסאלתות ועי' בר"ש שם .

וראיתי בס' מ"ב בקו"א שם בגמה"ת שתמה על הרמ"א אמאי לא הבית בס' קל"ד דאם נתפוס כמו דדעת הרמב"ם מונה בבנינה כמו בשאר ימים שהבית הרמ"א בס' רס"ב לענין מילה ע"ש ונפלאתי אמאי לא הבית דברי הב"ח בס' קל"ד שכ' דלבכי כ' הטור בס' קל"ד סיתם מקשה וכו' דכיון דהיא מקשה לילד ועדודה א"א לה להיות יודעת אם מונה בבנינה כמו בשאר ימים משא"כ בס' רס"ב דאיכא מקשה וכן מבואר להדיא בראבי"ה ע"ש :

ודנה בענין הוצאת הראש דהוי כילוד מבואר בח"מ ריש סימן רע"ג וי"ד קל"ד וסי' ש"ה שהוא משאלה פדחתו וכ' הסמ"ע שם בסי' רע"ז והש"ך ביו"ד סי' קל"ד וסי' י"ד ובע"ז שם דהיינו רוב פדחת וכ"כ הסד"ח והפלאתי שם ובת"ש סי' י"ד לדד דבעינן כל הפדחת ולא סגי ברוב ע"ש וכ"כ בפרי תואר שם וא"כ כמ"ש התב"ש בבהמה מרוב פדחת ולמעלה אזלינן להחמיר ולא להקל ע"ש הוא הדין בב"ד אם יצא רוב הפדחת ביום

שים לו מתירין דלא מקילין בספק כיון דודאי יש לו היתר בלילה ממש א"כ אמאי נקיל לאוכלה בספק לילה כיון שיטול לאוכלה בהיתר ממש היינו בלילה ממש אבל במולאי שבת לענין עשיית מלאכה זה לא הוי דבר שיש לו מתירין כמ"ש הגלי"ח ריש בילה דדבר שיש לו מתירין לא שייך הלא במידי דבר אכילה שייך לומר עד שתאכל מלאיסור אוכלהו בהיתר דאם יאכל אותו היום לא יאכל אותו למחר אבל בטלטול לא שייך זה לומר טלטל אותו למחר דהא לטלטל ראוי היום ומחר ואם ישאנו אותו עד למחר עכשיו יפסיד מה שאסרו לו היום ע"ש וא"כ הוא הדין לענין עשיית מלאכה לא מיקרי דבר שיל"מ להמתין עד שתחשך כיון דראוי לעשות מלאכה עכשיו וגם משתחשך כמו טלטול אך באמת כ"ז אינו והנכון שהרמב"ם סמך עצמו בהלכות תרומות על שכתב בהלכות שבת דבשיטן ג' כוכבים בינוניים דוקא.

יום אין להם אלא מה שעיניהם רואות לחושבו יום אפילו אם יאורע ב שבת ואם אין יכולין לידע אזלינן בתר חזקה דהשתא נולד ואפילו במולו בשבת (ש"ך רס"ז ס"ק ט) אבל

והנה מדברי הגלי"ח הללו יש לספקפק במ"ש בסי' מי נדה ד' ס"ח ע"ב בהא דדעת הרי"ף בשת שאפשר עם הגלי מיקרי דבר שיש לו מתירין הותיל ויכול לאוכלו עם בשר וכ' בסי הנ"ל דילא לו מקושית התוס' שם דהא שהקשו אמאי בבגד שאכד בו בלאים אסור לטוכלו לעכו"ם וליבטל ברובא ותירוצם לא ניחא לי' מה שתירצו דהיתר בהיתר לא בטיל וכו' לזה תי' הרי"ף דלהכי אינו בטל ברוב כיון דמדאורייתא אין אסור אלא לאכול אבל להניעו אחתיו שרי לזה מיקרי דבר שיש לו מתירין ואינו בטל להתיר אותו לגבוה כיון שיש לו היתר להניעו והא"ה בשת שאפשר עם הגלי עכ"ד ולפי דברי הגלי"ח הנ"ל לא מיקרי זה דבר שיש לו מתירין דהכי דיש לו מתירין ויש לו היתר להניעו מ"מ הוא ראוי להשתמש בו אמת לבישה ואמת הוצעה דומיא דטלטול דרוא לטלטלו היום ומחר מיהו בסי' מי נדה לשיטתו אזיל דבספר החיים סי' תקי"ג לא ס"ל בסברת הגלי"ח ע"ש ואני בעצי מצאתי דגם המג"א לא ס"ל בסברתו בס"ש ס"י גבי אפר מוקלה שנתערב דלא הוי דבר שיש לו מתירין אם לא היה ביכר קודם התערובות ע"ש במג"א משמע הא לאו הכי הוי דבר שיש לו מתירין אע"ג דאפר לאו בר אכילה הוא ועיקר תשמישו לטלטל ואפ"ה מיקרי דשיל"מ להשהותו למחר ולא אמרינן דרוא לטלטלו היום ומחר בסברת הגלי"ח מיהו בדברי הרי"ף הנ"ל נ"ע מצאר נמלים ומר רחלים שטרפן דאזלינן בתר רובא ומותר לערבן עם פשתן כמבואר ר"פ רע"ו ולהרי"ף הוי דבר שיל"מ דיכול לערבו עם אמר. ובדברי הרמ"א ביו"ד ס"ס נ"ט בחלב שנתערב בבשר גרמה דפוסק דלא כהרי"ף ע"ש ותימה על הסר"ח שסותר מ"ע בד"ז מסי' נ"ט לסי' ק"ב מא"כ מלאתי בפר"מ שהעיר קצת מי' שפ"ד ק"ב ס"ק י"א:

ודאתאן עלה בדברי תוס' נדה הנ"ל אמרתי לישב לפענ"ד בעזה"י בשה שהקשה בעוי"ש מה"ת חי"ד סי' קפ"ו במה שהקשו התוס' בבגד שאכד בו בלאים וליבטל ברובא ותירצו שם בבירושם אמאי לא תי' דאינו אסיר ולא בטיל ומזה הוסיף דדעת התוס' והרמ"ש שם דלא בסמ"ג וגם חזרין בטילי וכן מוכח בסוף תמורה גבי שער מזיר שנתערב בשק פריך שם וליבטל ברובא ומשני בליפרתא ואמאי לא משני דאינו אסור הוא ולא בטל אלא ע"ש דאינו בלא ליפרתא בטיל אבל ד"ד הנוב"י שם. ולפענ"ד נראה לישב לדעת הסוברים דאינו לא בטילי אמאי לא מוקי הש"ס בסוף תמורה באינו דהש"ס שם פריך לשלמיהו ומשני אם אפשר לשלוף מוצא ואם לאו הא מני ר' יהודה דס"ל דרשאי להחמיר לשרוף הנקברין ואינו הש"ס דא"א לשלוף היינו דאיכא נ"ב ליפורי היתר

והאיסור אינו ביכר וכך פירש הר"ש פ"ג מערלה והתוס' זכחים פרק התערובת בסוגיא דאת שדרכו לימנות ע"ש ומהתימה על ר' יהושע סי' ס"ד שכתב דאינו אינו ביכר וליפרתא ביכר עי"ש ובאמת לפירוש הר"ש והתוס' הי"ל גם ליפרתא אינו ביכר:

אמנם קשה דהתוספת בזבחים הנ"ל כתבו הטעם דלא תנא נבי אורג מלא הסיט מלמר בבור דאם נתערב באחרות כולן ידלקו הוא משום דיכול לנסיר אחד אחד והשאר מותר ואוכלתם גרמה לפענ"ד דאין מהטלין איסור לכתחלה ובבר נתקשה בזה הפר"מ בשפ"ד ר"ס ק"י ע"ש אבל באמת נבון מאוד עפ"י מה שכתב מהרש"ק בבבר"ז בש"ם זבחים במה דפריך שם לרב דס"ל דנפל לים מותר א"כ אמאי תנא מתני' זבחים שנתערבו בחטאות המתות ימותו כולם כי מיית אד מיניהו יימת דהך דמת דאיסורא מת וכי בבה"ז אע"ג דאסור לבטל איסור בידים מ"מ כאן שכן הדין להמית כולן א"כ תיבף בשממית הראשון יימת דאיסורא מת עכ"ד א"כ גם כאן כוונת התוס' כיון שכן הדין שידלקו כולן א"כ כי שריף הראשון תלינן בו האיסור ואיך מישתרי וא"כ בנ"ד אף דמוקי בליפרתא כיון דהדין הוא דכל הנגד ידלק אכתי יסיר אחת מהליפרים ונאמר דהאיסור נשרף אך להבין באמת אמאי תלינן בנפל לים דהאיסור נאכד ואמאי לא מוקים תערובת הראשונה על חזקתה ונאמר דהאיסור נאבד עדיין בתערובת כמו שהיה מקודם. אך ז"א לפמ"ש הרא"ש סנ"ס בשם הראב"ד הביאו הט ז' יו"ד ס"ס קכ"ז וכ"כ הרשב"א בח"י שם בשם הראב"ד נבי ביקור הירך דלא שייך חזקת איסור כיון דהירך כולו איתר הוא רק דלא ידעינן מקום קביעות האיסור איכן הוא עכ"ד ועיין בס שם שמצאתה ו' פ"ה מה שישב קושיית הגה"ב סי' קכ"ז. ועיין שמעתתא נ' פ"ז במ"ש בדברי הט"ז ס"ע ע"ש וא"כ גם בנפל לים ליכא חזקת איסור כיון שאין אנו רוצין להוציא שום דבר איסור מחזקתו דהא הייתר גם מקודם היה מותר רק דעכשו מאתנו מקום קביעת האיסור איכן הוא ועי"ז היינו אוסרים כל התערובות ולזה לא משני הש"ס כמו שהקשה הנוב"י בחוש דא"כ קשה הכ"ל יסיר חוט אחד וימות דהאיסור נשרף ולבי מוקי בליפרתא ופירש"י שם דהליפרתא מייפה כל השק ע"ש א"כ גם חלק היתר נעשה איסור כיון דנתייפה מאיסורי הנאה והוא כמו לבטו בערלה א"כ לא מהני אם יסיר ליפרתא אחד דמוקי השק על חזקתו הראשונה דהא כאן אנו רוצין להוציא כל השק שנאסר ע"י הליפרתא לחזקת היתר וכל השק היה אסור מתחלה לפי שנתייפה באיסורי הנאה ולזה לא מהני נפל לים להוציא מחזקת איסור:

ובזה יש לישב דעת הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ג דבכורות שהשמיט הך אוקמתא דמוקי בסוף תמורה בליפרתא ועיין בכ"מ שם ובלח"מ ופר"מ ר"ס ק"י. ובאמת מבואר בפוסקים סי' ק"י דאינו מותר בנפל לים אלא במקום שא"ל לדון עליו עוד. וכפלתי שם ס"ז מבואר דבמקום שאתה צריך לדון על הטור או על הקדירה או על האפר הוי כיטמו לפניו ולא מהני נפל לים ועיין סי' ע' תו"ה ר"ש תמ"ה ובאמת כאן בנשרפין אין אתה צריך לדון על האפר דהא כל הנשרפין אפרן מותר אבל למסקנת הש"ס דר' יהודה הוא דרשאי להחמיר לשרוף הנקברין ודעת הרמב"ם ז"ל לפי הבנת מג"א ר"ס תמ"ה הוא דבמקום דשרף הנקברין משום חומרא אז אפרן אסור כיון דמדינא אין צריך שריפה עי"ש במג"א. ומעתה למסקנת הש"ס דר' יהודה הוא שפיר דעת הרמב"ם דגם חוט אסור ולא בטיל ליפרתא כמ"ש הנוב"י הנ"ל דהא

לפ"ז

לפ"ז מ"מ לומר דנסיר מוט מחר ומיתלו בו המיסור ומסתר מותר דהא מחר שריפת המוט אתה צריך לדון על אפרו כיון שלא נסרף רק מחומרא כר"י וכבה"ג לא מהני נפל ליס וכדומה כמ"ש הפלתי הכ"ל ועי"י סי"ע ס"ס תמ"ה ועיין ברמב"ם פי"ט מהל' מקוקדשין ובחק יעקב ס"ס תמ"ה ובדברי הרמב"ם בסה"מ סוף תמורה ועיין בהגהות המג"א תמ"ה שם שנדפסו מהגאון מהר"ב מלייפניק עי"ש ועפ"י דברי ברכה הזכה הכ"ל יש לייסב קושית המפורשים על הרמב"ם ז"ל דביומא דכ"ה ע"ב מבואר דלא הי' שופרות לקיר מובה משום תערובת מצות שמתו בעלי' ופריך ונכרור מרבעה זוז ונשדי בנהרא כדין מצות שמתו בעלי' ואיך ליתתרו ומשני ר' יהודה הוא דלית לי' ברירה והרמב"ם ז"ל פסק בשופרות ברבנן והא הוא ס"ל דאין ברירה ועיין ש"ש כ"ק בסוגיא דברירה · אמנם קשה על ברה"ז דאם נשדי ד' זוז בנהר עכ"פ לא גרע מנפל ליס דאלינן בו האיסור וזה אינו תלוי בברירה א"כ גם כאן אינו תלוי בברירה ואיתא דהאיסור נפל ליס ואין זה מבטל איסור לכתחלה דהא לסברת הבה"ז דבמקום דליכא הכי לנפל ליס לא מיקרי מבטל איסור כנ"ל וגם כאן הדין כן דדמי מצות שמתו בעלי' ליס המלא אזיל · אבל הוא נכון מאד דהא עיקר הטעם דאלינן דנפל ליס דהאיסור הלך לו כי הש"ך סי' ק"י ס"ק מ"ו בשם הרשב"א הוא משום דבבר מתבטל מן התורה ברוב שוב אלינן לקולא דהאיסור נאבד עי"ש וכיון דסוגיין לר"י אזלא ור"י סבירא לי' דמין במינו לא בטיל א"כ עדיין לא נתבטל מן התורה וא"כ שוב לא מהני נפל ליס ולהכי לא הי' שופרות אבל הרמב"ם דסוסק דמין במינו בטל מה"ת נהי דלית לי' ברירה מ"מ מהני נפל ליס בלי ברירה ואלינן דהאיסור נאבד ויש לדון בזה לדעת התוס' סוף מעילה דמעבע שמתערבה אינה בטילה ועיין במשנה למלך סוף מעילה · ועיין ש"ש תמורה דע"ו ע"ב בשם דדייק ר"ש דאין ליבור מתיש גרמה בדברי התוס' מעילה הכ"ל ורא"ת בב"ח סי' ש"ח בסוגיתא אמר בכור אי בעינן לפרתא או מלא הסיע כי הב"ח כיון דאיסורא דאורייתא הוא אזלינן לחומרא עכ"ד ולא ידענא הא אפי' לדעת הסוברים דמלא הסיע אוסר אינו אלא מדרבנן דהא התם ע"כ אינו ניכר המוט דאל"כ קי' לשלוף אותו ואמאי ישרף כל הבגד וא"כ מדאורייתא בטל ואפי' אם נאמר דזה דומה לטומאת משא כיון שטשא כל הבגד מ"מ גם עומאת משא בבה"ג הוא מדרבנן כמ"ש תוס' בכורות דכ"ג ועיין משנה למלך פ"א ממשכב ומושב ומה דלגזה הבכור הוא מדאורייתא מ"מ אחר שבכר נזז לא נאסר אמר אלא מדרבנן כמ"ש תוס' בכורות דכ"ה ד"ה שער ותוס' חולין ל"ו ד"ה ס"ד ע"א והר"ש פ"ג דערלה מ"ג ועיין מוב"ש מה"ת מי"ד סי' קל"ג ועיין ט"ז סי' ס"ב מה שתי' דברי הטור מסי' ס"ב לסי' ק"ו ותירולו תמוה מאד למעיין בש"ש זבחים ובתוס' שם ואמ"מ ובמקום אחר הארכתי מאד ועיין בקו' התשוי ועיין כמנן נבוחים סי' יו"ד ס"ק יו"ד ולי"ע למעיין בשמ"ג שם ועיין רש"י ע"ז ס"ה ע"ה ד"ה ולא קשיא עי"ש :

(יח) אבל אם בשעת לידה נראה כובבים קטנים מסילין עליו חומר לילה למולו ביום ח' מיום המחרת אם אינו שבת ויום טוב אעפ"י שהי' הרפיע מזהיר כעין אורה של יום ואם ביום ח' מיום המחרת הוא שבת או י"ט נדחה לאחר שבת ויו"ט (מרדכי ופ"ע) ודבר זה אינו תלוי בתפלת הקהל לא להפל ולא להחמיר (ס"ע) :

י הוצאת הראש הוץ לפרוזדר שאמרנו דהוי כילוד בין להקל בין להחמיר היינו כשיצא לאויר העולם דוקא ולא בבית החיצון [יט] ואב לא קשתה ביקש"מ ולא נראה חבלי לידה עד כניסת שבת אפ' בתחלת ליל שבת מיד אז

אבל אם לא בשעת לידה נראה כובבים קטנים מסילין עליו חומר לילה למולו ביום ח' מיום המחרת אם אינו שבת ויום טוב אעפ"י שהי' הרפיע מזהיר כעין אורה של יום ואם ביום ח' מיום המחרת הוא שבת או י"ט נדחה לאחר שבת ויו"ט (מרדכי ופ"ע) ודבר זה אינו תלוי בתפלת הקהל לא להפל ולא להחמיר (ס"ע) :

י הוצאת הראש הוץ לפרוזדר שאמרנו דהוי כילוד בין להקל בין להחמיר היינו כשיצא לאויר העולם דוקא ולא בבית החיצון [יט] ואב לא קשתה ביקש"מ ולא נראה חבלי לידה עד כניסת שבת אפ' בתחלת ליל שבת מיד

שופר אחר אחר שקבלו שבת בתפלתן וכי בספר הכ"ל דקשיא לי' מתפילין עי"ש שהאריך ועיין תשובת רש"ל סי' ס"א וס"ב מה שהביא בשם מהרא"י לחלק בין מילה דלא תלוי בתפלה ובין שמועה קרובה לאחר שהתפלל ערבית ועדיין יום הוא דמומה מיום המחרת וכתב מהרא"י הטעם דבתילה נולד הספק מן הסמים משום הכי אזלינן בתר עצומו של יום מה שאין כן בשמועה קרובה הי' יכול המגיד לומר לו מקודם עיין שם ואם כן הוא הטעם לחלק בין מילה לתפילין וגם בגדון הט"ז דומה קצת לנולד הספק מן הסמים כיון שלא הי' אפשר להביא שופר קודם התפלה ועיין יורה דעה סי' כ"ב ושפ"ה וקל"ו ובאבן עזר סי' קכ"ג ס"ה · ועיין בנחלת כהן מ"ב פ"א דאפי' מפלג המנחה לא מהני קבלת התפלה עיין שם ועיין תשובת חכם צבי סי' י"א (ועיין שם ס"י :

(יט) ואם לא קשתה ביה"ש · עיין בתשובות הגאון ר' עקיבא איגר סי' מ"ט (ועי"ש סי' ו') שפלפל בדברי המ"ר סי' של"א בתה שהביא בשם רבי"ז דבנולד בע"ש שמוך לביה"מ והספק הוא אם נולד קודם ביה"מ או בביה"מ אין אנו אותו בע"ש אע"ג דאיכא ס"ס וכו' ובאשל אברהם כתב הטעם משום חזקת מעוברת · ולפ"ז נולד דין אדם בנולד בשבת תחלת הלילה ספק נאת הכוכבים ספק ביה"מ יהי' מותר למולו בשבת מטעם ס"ס דמסייע לי' חזקת מעוברת ובאמת במקור הדין ברבי"ז איתא דספק בזמן שוי ספק אחרון חבמה · ולכאורה בפסיקות י"ל דהרי התוס' שבת פ' בתה מדליקין כתבו דכל ביה"מ כלו ספק או יום או לילה או מקלת יום ו' דאם מקלת לילה א"כ י"ל דמשום הכי אין מנין ביום ו' דאם תיוק אחר יולד ויהי' ספק אם הוא סוף ביה"מ או אחר ביה"מ תתפוס ספק לחד בהיפך אמת ביה"מ לילה עי"ש עכ"ד עי"ש שהאריך לפלפל בחכמה · והנה הך עניגא דס"ס הפותר איגו ס"ס מקורו בתוס' ב"ק י"א ובגדה פ' המפלת וכתבו האחרונים דה"ה בספיקא דרבנן הפותרין זא"ז לא אמרינן בכי האי ספיקא דרבנן לקולא עיין בשער המלך פ"י מה' מקוואות ועיין תוס' בילה י"ד ור"ן פ עי"ש גבי תרי בסי מלא עי"ש ובספר ישועות יעקב או"ח סי' ת"ע סי"ק ב' וסי' ת"נ ס"ק ב' ובזה יש לייסב קושית התוס' ישנים והמהרש"א בריש בדה דפריך שם מחביות דאמתיקין אותו בחומץ לאפרע ומשני שאני התם דאיכא למיתר העמד מבל על חזקתו ואיתר לא ניתקן ופריך הש"ס אדרבה העמד יין על חזקתו ואיתר לא אתמין והקשו התוס' אין שייך לאפרך אדרבה לקולא הא כיון דאיכא חזקה נגד חזקה אזלינן להחמיר עי"ש ·

ונראה דהפלתי בריש הלכות שחיטה הקשה אמאי מחמרינן בחביות לאפרע בספיקא והוי תרומה ומחזור ואתרוס הא תרומה בזה"ז דרבנן והוי ספיקא דרבנן

כגון שנולד בע"ש אחר קבלת שבת בתפלה ועדיין יום אינו דומה שבת וה"ה בלא אפשר לאולו ביום ו' עד סופו ובכר התפלל של שבת ועדיין יום הוא ויכול לאולו א"כ לאולו אז ומבכר נ"כ ברכת המילה וברהא מדברי הט"ז שם דדוקא מילה בזמנה עי"ש ובסה"מ כתב להקשות אפי' לי' ס"ה בתם התפלל ערבית אינו מגיע שוב תפילין הרי דתלוי בתפלה ובין שמועה קרובה לאחר שהתפלל ערבית ועדיין יום הוא דמומה מיום המחרת וכתב מהרא"י הטעם דבתילה נולד הספק מן הסמים משום הכי אזלינן בתר עצומו של יום מה שאין כן בשמועה קרובה הי' יכול המגיד לומר לו מקודם עיין שם ואם כן הוא הטעם לחלק בין מילה לתפילין וגם בגדון הט"ז דומה קצת לנולד הספק מן הסמים כיון שלא הי' אפשר להביא שופר קודם התפלה ועיין יורה דעה סי' כ"ב ושפ"ה וקל"ו ובאבן עזר סי' קכ"ג ס"ה · ועיין בנחלת כהן מ"ב פ"א דאפי' מפלג המנחה לא מהני קבלת התפלה עיין שם ועיין תשובת חכם צבי סי' י"א (ועיין שם ס"י :

(יט) ואם לא קשתה ביה"ש · עיין בתשובות הגאון ר' עקיבא איגר סי' מ"ט (ועי"ש סי' ו') שפלפל בדברי המ"ר סי' של"א בתה שהביא בשם רבי"ז דבנולד בע"ש שמוך לביה"מ והספק הוא אם נולד קודם ביה"מ או בביה"מ אין אנו אותו בע"ש דאיכא ס"ס וכו' ובאשל אברהם כתב הטעם משום חזקת מעוברת · ולפ"ז נולד דין אדם בנולד בשבת תחלת הלילה ספק נאת הכוכבים ספק ביה"מ יהי' מותר למולו בשבת מטעם ס"ס דמסייע לי' חזקת מעוברת ובאמת במקור הדין ברבי"ז איתא דספק בזמן שוי ספק אחרון חבמה · ולכאורה בפסיקות י"ל דהרי התוס' שבת פ' בתה מדליקין כתבו דכל ביה"מ כלו ספק או יום או לילה או מקלת יום ו' דאם תיוק אחר יולד ויהי' ספק אם הוא סוף ביה"מ או אחר ביה"מ תתפוס ספק לחד בהיפך אמת ביה"מ לילה עי"ש עכ"ד עי"ש שהאריך לפלפל בחכמה · והנה הך עניגא דס"ס הפותר איגו ס"ס מקורו בתוס' ב"ק י"א ובגדה פ' המפלת וכתבו האחרונים דה"ה בספיקא דרבנן הפותרין זא"ז לא אמרינן בכי האי ספיקא דרבנן לקולא עיין בשער המלך פ"י מה' מקוואות ועיין תוס' בילה י"ד ור"ן פ עי"ש גבי תרי בסי מלא עי"ש ובספר ישועות יעקב או"ח סי' ת"ע סי"ק ב' וסי' ת"נ ס"ק ב' ובזה יש לייסב קושית התוס' ישנים והמהרש"א בריש בדה דפריך שם מחביות דאמתיקין אותו בחומץ לאפרע ומשני שאני התם דאיכא למיתר העמד מבל על חזקתו ואיתר לא ניתקן ופריך הש"ס אדרבה העמד יין על חזקתו ואיתר לא אתמין והקשו התוס' אין שייך לאפרך אדרבה לקולא הא כיון דאיכא חזקה נגד חזקה אזלינן להחמיר עי"ש ·

ונראה דהפלתי בריש הלכות שחיטה הקשה אמאי מחמרינן בחביות לאפרע בספיקא והוי תרומה ומחזור ואתרוס הא תרומה בזה"ז דרבנן והוי ספיקא דרבנן

דרבנן וניזול לקולא עיי"ש בפלתי אמנם נחזי אנן בחביות זה אם יתברר אח כ לפנינו בברור גמור במקצת מן החביות שתרם מחביות זה עליהם אותן החביות נתחמצו ונעשו חומץ גמור זה זמן רב והוא הפרים עליהם מחביות זה אז אדרבה נאמר בהיפך ספיקא דרבנן לקולא ונאמר דחביות זה בעת ש.ת.רם עליהם הי' אז חומץ גמור ושפיר תרם על חביו' החמוצו' א"כ הוי ספיקות הסותרין דאם תרם על יין תלינן לקולא דלא החמיץ ומה שתרם על חומץ אמרינן אדרבה כבר החמיץ ובכי הא לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא · אמנם כ"ז שייך בספק בגוף המעשה שאנו מסופקים אם חביות זה נתחמץ מכבר או לא אז איכא ספיקות הסותרין זא"ז כמבואר אבל מה שהקשו התוס' והמהרש"א דנוקי חזקה נגד חזקה וניזול לחומרא בזה שפיר י"ל כקושית הפלתי כיון דתרומה הוא דרבנן בזה"ז הוי ספיקא דרבנן ותלינן לקולא דעכשיו נתחמץ וכאן לא שייך לומר דאיכא ספק הסותר אם יתרום מחביות זה על חומץ ודאי נתלי בהיפך לקולא וחביות זה כבר נתחמץ ז"א דאם יפרים על חומץ א"א לומר ספיקא דרבנן לקולא דהא ליכא ספק כלל דדוקא אם יפרים על יין איכא ספק דחזקה נגד החזקה הכ"ל דהא חזקת היין מחזיקו ביין וחזקת הטבל מחזיקו בחומץ והוי ספיקא דרבנן לקולא אבל אם יפרים על חומץ ודאי אז שתי החזקות מורין דלאו שפיר תרם דהא אם ניזול בתר היין לאו שפיר תרם על חומץ ואם ניזול בתר חזקת הטבל נאמר נ"כ העמד חזקת הטבל על חזקתו ויין הי' ולא שפיר תרם על חומץ וכיון דאם יפרים על חומץ ודאי בין כך ובין כך לאו שפיר תרם · וא"כ ליכא בהא ספיקא דרבנן לקולא א"כ שוב כשהפרים על יין י"ל ספיקא דרבנן לקולא ולכך פריך הש"ס שפיר אדרבה וכו' הא איכא חזקה נגד חזקה וניזול לקולא ודוק היטב · ועיין במהודשים לדיני ס"ם של המנחת יעקב סי"ב ומוכ"י מה"ת יו"ד ל ב ·

(כ) רביעית שעה הוא ט"ו מנוטין ובפר"מ כתב דג' רבעי מיל שהוא שיעור בין השמשות עולה י"ג מנוטין וחצי עיי"ש ובאמת קושטא דמלתא הכי הוא אלא שהרא"ש כתב דאחר דשלים ביהש"מ דר' יהודה צריך להוסיף בין השמשות דר' יוסי שהוא מהלך מ"ט אמות ונמצא השיעור אלף ותקמ"ט אמות ועיין בב"י סי' רל"ג דכן צריך להגיה בדברי הטור ועפי"ז כתב במנחת כהן למהר"א כהן פימנטיל בס' מבוא השמש מאמר ב פ"ה שראוי לעשות בין השמשות שיעור רבע שעה שזה עולה לאלף ותקמ"ט אמות בקירוב עיי"ש ועפי"ז הן הן דברי המג"א כאן ובס' מנחת כהן העמיק הרחיב הדיבור בשיעור ביהש"מ ואינקוט מדבריו דברים הנחוצים לדינא בפ"א ממאמר ב' כתב דהעיקר כדעת ר"ת בפרק ב"מ דשתי שקיעות הן ומשקיעה ראשונה שהוא גמר שקיעת החמה תחת האופק עד צאת הכוכבים הוא שיעור ד' מילין שהוא שיעור שעה וחומש שעה ושקיעה שני' מתחיל שיעור בין השמשות שהוא ג' רבעי מיל קודם צאת הכוכבים ואם תינוק נולד אחר שקיעת החמה קודם שיעור ג' רבע מיל נמול לשמנה מהיום ודלא כמהר"ם אלשקר בתשובה אעפ"י שכתב הב"י בסי' רס"ו ביו"ד דמשתשקע החמה מתחיל שיעור ביהש"מ היינו סוף שקיעה שהוא שקיעה השנית (וכ"כ המג"א של"א) נולד בשבת רביעית שעה קודם הלילה העלה להלכה למולו בשבת אבל לא למעשה ע"ש ובמג"א שם כתב דספק שלו הוא במקומו שנהגו לקבל שבת משתשקע החמה ה"ה לענין מוצאי שבת אבל במדינתנו אין מקבלין שבת לפעמים עד סמוך לרביעית שעה ה"ה לענין מילה יש לסמוך ע"ז למול בשבת עכ"ד · וכ' במ"כ עוד שם באם שכחו ולא מלו התינוק בשמיני קודם שקיעת החמה מצוה למולו אחר השקיעה קודם זמן ביהש"מ ובלבד שיהיה שם בקי בשיעור זמן ביהש"מ אבל בע"ש כה"ג אסור כיון דנהגו לקבל שבת משקיעת החמה עכ"ד שם ולמג"א ודאי מותר למנהגינו שעושין מלאכה עד סמוך לרביעית שעה כנ"ל וכ' עוד שם קודם שקיעת החמה בע"ש אם קבלו שבת אסורין ואם לא קבלו מותרין למול אפילו אחר פלג המנחה' ולמעלה עכ"ד ודבר זה ל"ע ועיין ט"ז או"ח סי' ת"ר פלפל שם והעלה דלא מהני קבלת שבת לדחות את המצוה ועיין מק"ח שם וח"ל סי' י"א ומפורשים אחרונים שם וכ' עוד שם דכ"ז במילה בזמנה אבל במילה שלא בזמנה אסור לכתחלה לעשותה אחר שקיעת החמה לפי שאין הכל בקיאין בשיעור בין השמשות לכן אפילו בחול לא ימול אז ובדיעבד מותר ושעת הדחק כדיעבד דמי ומותר אפילו לכתחלה למי שבקי בשיעור ביהש"מ עכ"ד ועכ"פ נראה מדבריו דאפילו מילה בזמנה אינו מתיר אלא אחר שקיעת החמה קודם שיעור ביהש"מ אבל משהגיע זמן ביה"שמ אסור ומזה ל"ע על מה שכתב בסידור הגאון מהר"י עמדין ז"ל דאם נתעצלו למולו בשמיני עד שהגיע זמן ביהש"מ עדיף טפי למולו אז אפי' שהוא ספק לילה מלמולו למחר שהוא ודאי אחר זמנו עכ"ד · (ועיין ירושלמי הלכה ה' מעתה נולד ביהש"מ נמול בין השמשות וכו' ול"ע בק"ע שם) וכעת לא מצאתי מקום מוצא דין זה ולפי המבואר כאן נראה דאין למול ביהש"מ ומכ"ש לפי מה שכתב בס' שאגת אריה דבמל בלילה ביטל לגמרי מצות מילה ולא מיתקן בהטפת דם ברית ע"ש א"כ איך מותר למול ביהש"מ שמא לילה הוא ומבטל לגמרי מצות מילה ומוטב להשהות למחר ועכ"פ יקיים מצות מילה וברי"ף הלכות טומאה כתב לה יטמא מטמא על הודאי ואין מטמא על הספק ותמה שם בנימוקי יוסף קרא למה לי למעט ספיקות בלא"ה הא ספיקא דאורייתא לחומרא ותי' בחידושי אנשי שם דשאני הכא דאיכא מצוה לטמא והו"א דספק מצוה לחומרא קמ"ל עכ"ד הרי דאי לא כתב רחמנא לה יטמא דאינו מטמא על הספק הו"א דיטמא מספק משום דספק מצוה דוחה ספק איסור ומעתה יש לדון נמי בבין השמשות אם ימול מקיים ספק מצוה ושמא מבטל המצוה דומיא ממש דכהן דאם מטמא מקיים המצוה מספק · ויש ספק בהיפוך דלמא לאו אחותו הוא ועובר עבירה מספק ואפ"ה טעמא דכתב רחמנא לה יטמא דאינו מטמא על הספק הא לאו הכי הו"א דיטמא משום ספק מצוה וה"ה דימול בביהש"מ דספק מצוה לחומרא אבל הרמב"ן בתה"א דס"ט כתב דבאמת האי קרא דלה יטמא אסמכתא בעלמא הוא דלא אילטריך קרא למעט ספיקא ע"ש אם כן נראה בהיפך דאפילו במקום קיום מצוה אפ"ה ספיקא לחומרא · ונראה לפענ"ד שכן דעת התוס' פרא"ד בהא דקאמר שם ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ערלתו ספק וכתבו התוס' דקר' אסמכתא בעלמא הוא דבלאו קרא לא נמול הספיקות דספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ד וקשה הא ספק מצוה נ"כ לחומרא אלא ע"כ דספק איסור לחומרא אפי' במקום

ספק

אז ודאי לא חיישינן שמא הוציא ראשו מע"ש אבל אם נמשך זמן קושי ביהש"מ וילדה בתחלת הלילה יש לנו לחוש לחומר איסור שבת דקרוב הדבר שהוציא ראשו קודם שבת ומספק אינו דוחה שבת אע"ג דלא ידעו מזה לא היולדת ולא המילדת אימור לאו אדעתייהו אגב דטרידי ואי שיילינן להו ואמרו שהוציא ראשו או לא הוציא אין לנו אלא דבריהם לדחות שבת או שלא לדחותו ומשנפתח הקבר ואינה יכולה לילך בידוע שהוציא ראשו (הגמ' יפה"ק) .

יא שיעור בין השמשות הוא בערך (כ) רביעית שעה קודם צאת הכוכבים ואז בחול נמול למחר ובע"ש נמול ביום א' ואם נולד בע"ש קודם לכן נמול בע"ש ובשבת נמול בשבת (מג"א של"ט)

יד

ספק מלוה הגם שיש לחלק בידון דידן לגידון הרמב"ן והתוס' דשם עושה המיסור בידים משא"כ בספק כין השמשות לענין המלוה מקיים הוא בקום ועשה ולענין ביטול מלות מילה הוא מבטל בשב ואל תעשה כיון דלילה לאו זמן מילה הוא רק למחר כשיאיר היום אין לו מה למול לכברת השא"ת א"כ ממילא מתבטל מלות מילה הא למה זה דומה לעוקה מחר קודם אור היום ומשליכו לנהר דאינו עובר בקום ועשה אע"ג דמשליכו לנהר בידים מ"מ קודם אור היום לא חל איסורא וכשיאיר היום אינו עושה שום מעשה אז וכ"כ הפר"מ בגנת ווردים כלל כ"ב דכה"ג מיקרי שב ואל תעשה אע"ג דע"ז לא יוכל לקיים המלוה כשיגיע זמנה ביום מ"מ כיון דעכשיו עדיין לא הגיע זמן העשה דוברפת מיקרי שב ואל תעשה עי"ש · מעתה ה"ה ממי במילה בלילה כי מטא זימני' מיקרי שב ואל תעשה וא"ע בחוס' שבועות דף ד' הביאם שם סגנת ורדים ד"ה אוכל ולא אוכל שכתבו בנשבע על הבכר שיאכל היום וזרקו ליס והתרו בו חשיב ממי התלאת ספק למ"ד בטלו ולא בטלו והפני יהושע בחידושיו שם ד"ק בהיפך מדברי הרמב"ם דמעעם לאו שאין בו מעשה לוקה נכה"ג דלא בברהה מתוס' שם לתי' הראשון דמעעם לאו שאין בו מעשה ממי לא לקי כיון שזרקו ליה מבעוד יום בעוד שלא עבר הענינה עדיין מיקרי באמת אין בו מעשה ע"ש ואני תמה על עצמי דבהדיא מבואר בירושלמי הביאו הרמב"ן בחידושיו למכות דע"ז בזרקו ליס לוקה משום לאו שאין בו מעשה ודלא כדעת התוס' · וא"ע בריטב"א שבועות ובריטב"א מכות שם מ"ש בשם התוס' וא"ע ועיין מ"ש לעיל בשם תשובת מהר"ב :

ועכ"פ דינו של הגאון מוהרי"ש מ"ע לדינא וא"ל דאפי' לדעתו עכ"פ לא יברך דיש לחוש לדעת הפוסקים דבלילה אינו עושה שום מלוה וא"ע כ"ז להלכה ולמעשה · עוד כתב בס' מ"ב הנ"ל בפ"ג ממאמר הנ"ל והוכיח בראיות דשיעור ד' מילין שמשקיעת החמה עד לאת הכוכבים משתנה לפי המקום והזמן לזה העלה בפ"ד שאם יהיה משקיעת החמה עד לאת הכוכבים שתי שעות מחשוב ליום גמור אחר השקיעה שיעור ג' מילין ורביע והמותר עד זמן לאת הכוכבים הוא ביהש"מ ואם יהיה מן השקיע' עד זמן לאת הכוכבי' חצי שעה מחשוב לזמן ביהש"מ ג' רביעי מיל והשאר ליום גמור ובפ"ה העלה דבכ' כוכבים בינונים הוא זמן בין השמשות אפילו לבקי האומר דעדיין לא הגיע ג' מילין ורביע אחר השקיעה וכן אם עבר זמן ג' מילין ורביע משקיעת החמה אע"ג שאינו נראה שום כוכב ומי שאינו בקי בשיעור ביהש"מ תיקף משקיעת החמה יחשוב זמן ביהש"מ אע"פ שאינו נראה שום כוכב ולפי שאין אנו בקיאין בין כוכבים בינוני' לגדולים לכן כל שני כוכבים שיהיה מספקין ביהש"מ וכן בג' כוכבים שהוא לילה ולפי שאין אנו בקיאין איזה בינונים לפיכך מולד בע"ש אע"ג דאיכא ג' כוכבים לא מהני למולו בשבת עד דאיכא ג' כוכבים קטנים ואם נראי' כוכב גדול ואח"כ קטנים ממנו סמכינן עליהו לחושבן בינונים עכיפ ומ"ש רמ"א סי' תקס"ב דאם הלבנה זורחת בכח הוי לילה לא סמכינן ע"ז במולד בע"ש למולו בשבת אך אי איכא נמי ג' כוכבים בינוני' אפי' לדידן דלא בקיאינן בבינונים מ"מ מצטרף נמי מה שהלבנה זורחת בכח ואשיב לילה למולו בשבת ע"כ :

יב יומא דעיבא יומא דשותא לא מהלינן בי' · והאידנא דדשו בו רבים שומר פתאים ה' (ס"ם פ' ספרן) ובמתו אחיו מחמת מילה שנמול בגדלות טוב להשגיח שיהיה ביום שהוא (כא) זך האויר (כ"י מס"ת חי"ד סי' קס"ט)

רסג ירד אדום או ירוק ומי שבניו מתים מחמת מילה

א קטן שנמצא בשמיני שלו ירוק (א) ביותר (נסו' ברמב"ן) והוא כולל גרון נעהל בלאה (יבב"ן וח"ל) זהו

והוא המריך מאד וכמה הלכתא נבורתא איכא למשמע מהתם ועיין רדב"ז ח"ד סי' רס"ב וא"ע בקרבן עדה שבת כ"א ע"ב · ועיין כרתי ס"מן ט"ז ·

(כא) זך האויר כתב כ"י בשם הכי"ר עשה הריטב"א דמאן דלא בעי למימהל ביומא דעיבא הרשות בידו ושפיר עבד דלא לסמוך על שומר פתאים וכו' ורבינו ירוחם כתב דיום המעונן או יום רוח דרומית אינו מעכב מלמול דשומר פתאים ה' אבל עורה הדרך כלומר שהוא חולה מעורה הדרך אין מלין עד שיחרפא וכן כתב הר"ר מנוח דלא משהינן בשביל בשיבת הרוחות דשומר פתאים ה' עד כאן לשונו :

ובניב"י מהדורא תניא סימן קס"ה במתו אחיו מחמת מילה ומנול בהיותו בן שלש שנים כתב שם וטוב שהשגיח שיהי' ביום שיהי' זך האויר · וכדאי הוא מלות מילה שתנן עד כאן דבריו ·

בתב בס' תשובה מאהבה ח"א ספ"ה דמילה שלא בזמנה חמור מבזמנה דבזמנה מלותה כל היום ושלא בזמנה כל שעתא זמני' הוא כמו שכתב המגן אברהם בס' רמ"ט ותקס"ח ס"ק יו"ד וא"ע ממגן אברהם תמ"ד ס"ק י"א עכ"ד אמנם בספר תפארת בני חלק יו"ד סי' מ"ו הוכיח מהרמב"ם ז"ל דגם שלא בזמנה מלותה כל היום עי"ש וכן נראה לפענ"ד מלשון הכלבו הביאו הדרכי משה סי' רס"א עי"ש והמגן אברהם לא קאמר כל שעתי' זמני הוא הינו שלא לדחות למאר עי"ש · אבל בסי' תמ"ד כתומר עשה דתשיתו כל שעתא ממש זמני הוא להבי חמיר טפי ממילה ואיך עי"ש ועיין בכ"א כלל מ' ·

(א) ביותר כ"ה לשון הרמב"ם ומשמע דבעינן דוקא ירוק ביותר וכן כתדוש כי אדום ביותר ונראה לבוע משמע מזה שצריך להיות מופלג באדמימות או בירקות אז אין מלין אותו אבל בש"ע לא כתב ירוק ביותר · ונראה לפענ"ד כל שיש מכלל שאר הקטנים באדמימות או בירקות אין מלין אותו עד שיחזור מראהו כמראה שאר הקטנים ואולי דעת הרמב"ם כן דלא בעינן שיהי' מופלג באדמימות או בירקות אלא כוונתו שהוא ירוק ביותר משאר קטנים ·

ובש" בית אפרים סי' ל"ח ס"ק ל"ד כי דלהכי נקט הרמב"ם ז"ל אדום ביותר משום דכל הקטנים הם אדומים קלת עי"ש ועכ"פ לדעת הש"ך כל שיש מכלל שאר הקטנים ממתין מלמולו ומ"מ אם ממלא תינוק אחד מופלג באדמימות לא אמריק אולי הוא זה ולריך ז' ימים מיום שחזר מראהו אלא מלין אותו מיד שנבלע בו דמו ותלינן האדמימות והירקות שלא נפל או שלא נבלע בו דמו ואדע דבסי' ל"ח מבואר בבי דיאה אפי' אדומה בתכלית האודם בשר עי"ש הרי דאפי' באדמימות מופלג תלינן שלא נבלע בו דמו דהא דיאה מתיזקת ליף פא"ע ומ"ש הגאון מוה' יעקב שמדן וכס' ח"א דבירוק גבל תלינן אמי שלא נפל בו דמו עי"ש וא"כ לפ"ז הי' ראוי להיות בשר בריאה ירוק גבל ובאמת קי"ל דגבל מריפה ולריך לדחוק דלא בלל גבל עם שאר המראות אלא לגוף הדין דבגבל אמי אין מלין · אבל לא לטעמא שבי' דלא נפל בו דמו דטעם זה אמי אחיך לא אבפלו"ל הטעם דאין מלין בירוק גבל הוא להיפך ותינוק מריאה יליפין כי היכי דבריאה גבל מריפה ואמור מאדום וירוק כ"ש דבמילה אין מלין וא"ל דלפ"ז דבגבל

דבנפל אין הטעם משום דלא נפל בו דמו א"כ אימת דחולי הוא זה ונלרך ז' ימים מיום הברתתו אך ז"ל דבכר כתב הרא"ש שם בתמים דעים דאין צריך ז' ימים אלא אמנו חכמים כגון חלתו חמה וכדומה עי"ש ועיין בית אפרים ל"ח ס"ק כ"ב ועיין מוב"ש מה"ת מי"ד סי' קס"ה שכי דודאי ר"ל שצוה להמתין עד שיבלע בו דמו לא כאותו רגע שנפסק האדמימות לוה למול כיון שהוא חלוש אז כיון שלא נבלע בו דמו עד עתה אלא שיהי' בריא וחזק פכ"ד שם ועיין כ"ח מה שלמד ממשמעות הרמב"ם לענין המתנה בירוק ואדום עיין שם.

(ב) וא"ל להמתין ז' ימים כ"כ הראב"ד בתמים דעים סי' קע"ה בשם הר"א בי' יאחק אב"ד ז"ל וכ"כ ראב"ם וכ"כ הרשב"א פ' הערל ואעפ"י שכתב הרמב"ם ז"ל דחולי הוא. זה מ"מ א"ל להמתנת ז' ימים וכ"כ הכ"מ דמשמעות הרמב"ם כן עי"ש וכאמת משמעות הש"ס דאמר לה ר"ל המתיני עד שיבלע משמע כיון שנבלע בו דמו ממול מיד וכן מלאה תדברי מהרי"ק שורש קמ"ו הביאו ב"י בקצרה דבחולי קטן א"ל להמתין ועיין כ"י מה שהביא שם מנימוקי יוסף עי"ש ובתשובת מהרי"ק שם סי' המעשה בתימוק שהי' חולה חולי של שכנה ואח"כ הזיע עד שלא הי' בו שכנה ואחר כ' חו ג' ימים חזר להיות לו קדחת קטנה אבל לא של שכנה וחזר והזיע ונסתפקו שם מגאונת מונין ז' ימי הברתתו אם מזיעה ראשונה או מזיעה שני' והשיב שם אפי' לא הי' לו שום קדחת אחר זיעה ראשונה מ"מ כיון שנחלה לסוף ג' ימים אינלאי מילתא למפרע שעדיין לא הבריא מחולי הראשון ומונין ז' ימים מהברתתו השני' והביא ראי' מפי' הערל דע"א דאיתיליד בין עשי' לאכילה וכו' ר"ש אמר דבאיב לי' עינא ע"י"ש ואמאי לא מוקי דבאיב לי' כל גופו בחולי של שכנה ואח"כ שלפתו חמה לענין שכנה אבל מ"מ יש בו קצת קדחת בלי שכנה דלכ"ע צריך להמתין ע"ש עד שיעבור כל הכאב ההוא מק"ו מבאיב לי' עינא ואתפח בין עשי' לאכילה אלא ע"כ דכל כה"ג צריך ז' ימים להברתתו ולא הי' מרוחים הקושיא דתנא לודא וכו' עכ"ד מזה נראה דדוקא בחלה מתחלה חולי של שכנה הוא דאמרינן כי הדר אתיא בקדחת קטנה דאינלאי מילתא למפרע וכו' אבל אם מעולם לא הי' לו רק הקדחת הקטנה א"ל ז' ימים להברתתו אמנם ראיתו שם מיבמות איני מבין דהא עכ"פ מודה מהרי"ק שכ"ז שיש בו קדחת הקטנה אינו נמול אז אלא שא"ל ז' ימים כמ"ש דהוא ק"ו מבאיב לי' עינא וא"כ אכתי קשה לוקמא בחלה חולי קטן ולא הי' לו מעולם חולי של שכנה. שעכ"פ ממתין עד עבור החולי ואתפח בין עשיה לאכילה וגראה דיקשיא לי' אמאי נדוק מאוקימתא קמייתא דחלה חולי שבכל הגוף משום דאמיקא לי' הא דתנא לודא זה הקשה לוקמא כיצא מחולי הראשונה לקדחת הקטנה אבל לעשות אוקימתא אחרת מה לי זו מה לי דר"ש דבאיב לי' עינא ודוחק. ויש להסתפק כמולד ירוק או אדום דאין מלין אותו עד שיבריא וכן מתו אחיו מחמת מילה שממתין עד שיתחזק כחו ויש להסתפק כמולד מהול שא"ל אלא הטפת דם ברית אם מטיפין בשמיני שלו אפשי שהוא ירוק או אדום.

וראיתי בס' אחת סופר חי"ד סי' רמ"ה שכתב שדוד המלך ע"ה מחמת שהי' אדמוני לא הי' נמול בשמנה רק שהי' מכתו תמה ומולד מהול ולא הי' צריך אלא להטפת דם ברית עכ"ד וכ"ש אמרינן בדהמע"ה שהי' ערוס בברית המרחץ כיון שנפתכל במילה נתקררה דעתו אחר למעלה על השמיטת על המילה שיתנה בשמיני ברלה מפשטות הלשון שדוד בעצמו נמול בשמנה ול"ע ועיין בח"מ לות יו"ד ברלה דגם בהטפת דם ברית איכא שכנה עי"ש ול"ע שם ומדוד אין ראי' די"ל באמת דדוד לא נמול בשמנה משום דגם בהטפת דם ברית איכא שכנה מאדום וירוק רק מכל מקום שבח על עיקר מצות מילה שיתנה בשמיני ולריך עיון.

זהו סימן שלא נפל בו דמו ואין מלין אותו עד שיחזור מראהו כשאר הקטנים (ס"ש יפ"ס) (ב) ואי' צריך להמתין ז' ימים מיום שחזרה מראהו (רמב"ד ורמב"ם). וכן אם נמצא אדום ביותר באלו הוא צבוע (לשון הרמב"ם) והוא סימן שלא נבלע בו דמו באבריו אין מלין אותו עד שיבלע בו דמו ואז מלין אותו מיד (ג) וצריך ליזהר מאד באלו הדברים שאין מלין ולד שיש בו חשש חולי (רמב"ם וטו"ע) (ד) ונכון לבסר התינוק יום קודם המילה אם הוא ראוי למול (סרנ"ט כ"ז סב ויפ"ן וח"ל ס"ד).

ב אשה (ה) שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה (יבמות ס"ד) שנראה שהמילה הכשילה כחו (ס"ד) (רמב"ם טוש"ע

(ג) ולריך ליזהר מאד בחלו הדברים לשון הרמב"ם והטעום"ע דלריך ליזהר מאד בחלו הדברים שלין אם מלין ולד שיש בו חשש חולי שלא יפסר למול למחר ול"ל ולא יפסר למול למחר ול"ל שלא יפסר בכ"ל עכ"ד ודבריו תמוהין מאד שכי שלא יפסר למול למחר ול"ל וכו' משמע בא"ל למול למחר מלין ולד שיש בו חשש שכנה והלא אין לך דבר שעומד מפני פ"ב וכבר העיר כן בספר חתם סופר סי' ר מ"ה עי"ש. וכאמת דברי הרמב"ם ז"ל יש לישב קלת עפ"י מה שמורה פשטות לשון דאע"ג דספק שכנה דומה כל המיסורין מ"מ ס"ם מותר בפיקוח נפש ועיין לח"מ שם פ"ב דשבת הלכה י"ח וכ"כ בהדיא בספר יסודות יעקב או"ח סי' שכ"ע לדעת הרמב"ם מותר ס"ם בפ"כ עי"ש א"כ י"ל דכוונתו כאן מ"ש דאין מלין שיש בו חולי דהיינו דאינו אלא חשש בעלמא לגבי החולי ולגבי הסכנה הוי ס"ם מ"מ כיון דאפשר למולו למחר ושמא לא הגיע זמנו היום וא"כ אין מילתו מלוה עכשיו והוי ספק ספיקא כדבר שיש לו מתירין ולא מהני ס"ם כמ"ש המוכ"ר אח"ח סי' ל' כיון דיש לו תשלומין הוי דבר שיש לו מתירין אבל אי לא הי' אפשר למול למחר א"כ שוב לא הוי דבר שיש לו מתירין א"כ שוב לגבי פ"כ מהני ס"ם לדעת הרמב"ם.

אמנם כ"ז אינו מעלה ארוכה לדעת הטו"ע דהעתיקו ג"כ לשון הרמב"ם ולדידהו לא מהני ס"ם עיין סי' שכ"ע דאפי' בס"ם בפ"כ מחללין שבת דלא ברלה מפשטות דברי הרמב"ם ז"ל ול"ע ועיין פרי תאר סי' ל"ח ס"ק א' במ"ש בא' לידי כמה פעמים תימוקת שמרלה שלהם ירוק ומוטה לגד הכרתי וירדי' בלע"ז והם מתקריימים ועי"ש בוונתו.

(ד) ונכון לילך יום קודם המילה לבקר כ"ל דבשמבקרין התימוקו קודם המילה אם יש לו מרלה הלאו לו למול ואינו לא ירוק ולא אדום נכון לבקר ביום ולא בלילה לאור הנר כמו שכתב בס' בית אפרים לענין מרלות הריאה סי' ל"ח סעיף ל"ט ועיין ברמ"ם אפרים שם ובקונטרס הראיות דלאור הנר א"א לעמוד על המרא' עיין שם וא"כ למה יבקרו בחנם לאור הנר שמא למחר בעת המילה יראה לו מרלה שדומין עבורה המילי ואם יש דיעות בין המבקרים לדאות המילה אז אלא לדאות מחמת מרלה או חשש חולי עיין סי' שכ"ע ובהלכות יו"כ שם אם הולכים בפ"ל אחר הרוב כי הא גוונא עי"ש.

(ה) שמלה בנה ראשון. בש"ס פרלד"מ ופא"ע עובדא דר"ל בלשה שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישית הבאתה לפני ורלאיתי שהוא אדום אמרתי לה

לה כתי המתיני עד שיבלע בו דמו וכו׳ וכן עובדא דירוק הפוסקים לא הביאו כ״ז ומזה למד הגאון בפליתי פ״ג ל״מ וכי דלבבי הסמיעוהו הפוסקים משום דכ״מ דיש ריעותא לפיהו שבבר מתו שני בניס לא תלין הסליסי בלא נפל בו דמו או בלא נבלע בו דמו כיון דאתחזיק בו ריעותא ומזה למד כדין של רביו מפרים ברייה אדומה נגד מבה שבדופן אסור כיון דאיבא ריעותא דמבה לא תלין האדמיומות בלא נבלע בו דם עכ״ד ולא הב מותי דברי קדשו דודאי בדיעא דרבי נתן דלא היה אז ידוע הדין דאין מלין אדום או ירוק ועיין מהרש״א בא״ע שם מ״ע בבוונת התוסי שם דגם רי נתן לא הוי קים ליה הלי דיבא דאדום או ירוק אין מלין רק מבה האשה שבבר נתחזקה בבי פעמים לבן לזה להמתין ע״ש במהרש״א א״כ האשה שמלה בניה הראשונים י״ל שהיו אדומים ולבך זה להמתין בשליפי אבל איך יזכירו הפוסקים דין זה כיון דבבר כתבו בירוק או אדום אפילו בפעם הראשון אין מלין א״כ האש׳ שמתו שני בניה ע״כ לא נמלו באדמיומות דהא לדידן הדין ידוע דאין מלין ולד אדום או ירוק וע״כ שמתו לא מחמת המרלות א״כ פשיטא דאין מלין הסליסי אפילו אם לא היה אדום כיון שבבר מתו אחיו מחמת מילה שלא מחמת אדום או ירוק ואין לדחות דאבתי הו״ל לאשמעונין בעבר ומל הראשונים באדמיומות ומתו דאין מלין הסליסי אפילו אחר שיבלע בו דמו . אח״כ מצאתי בתשובת בית אפרים חי״ד סי׳ ל״ז שבתב בשין זה ע״ש ותהלי״ת קיימתי מבברא ועוד לדברי הפלתי תיקשי דהא הרא״ש פא״ע פסק בדבריו אפרים ואפ״ה בפרלתד״מ הביא הך דר״נ דתיובתא ול״ע :

ויש להסתפק במתו שניס מחמת מילה ועבר ומל אח״כ ואי אי איתרע חזקה הראשונה כמו נבי וסתות ושור המועד אי מלין אח״כ לבתחלה או לא . גם בעבר ומל מי שמתו אחיו מחמת מילה ואי רק שנאחרו בו ניצין המעבבין אם חוזרין עליהם לתבקם לבתחלה דהא חזיבן דע״יקר המילה לא הבטילה בחו ודאי לא יזיק לו אם יסיר הלילין האלו או דאין מונעין בו בל עיקר ול״ע בב״ז ועיין רדב״ז א״ב סי׳ תתבי״ו :

(ו) וכן האיש שמל בבו ראשון ושני . בן הסבימו ב״י ורמ״א והב״ח חולק וכתב דאין בבן אשם שבנה בלא בחיות בי הב״ח דלבבי הסמיעוהו הרי״ף והרמב״ם משום דלא ס״ל הא ומ״מ בחיות מסיב הב״ח דשפק נפשות להקל . ויש להסתפק באיש שלא הוחזק למות בניו מחמת מילה שנשא אשה שלא הוחזקה עדיין רק בן אחד מת לה מחמת מילה וילדו בן ועבר ומל אותו ומת אם הוחזקה האשה לחיות בניה מתים אפי׳ אם תנשא לאחר או דתולין בו הקלקול בין שהוא מוחזק וכן לבפיף אשה שהוחזקה שנשאת לאיש שלא הוחזק ומת בבו מחמת מילה אם הוחזק האיש אפילו לאשה אחרת או לא אלא תלין הקלקול בה לפי שבבר הוחזקה וכן בחיות בה״ג שהראשונה מת בבה והשניה נשאת לאיש שבבר הוחזק או לבפיף שהחיות הוחזקו ולא האיש .

וראיתי בבאה״ע אבן עזר סי׳ ט׳ ס״ק בי שהביא בשם שבשו לבי אנשים ומתו בשתיבן יחד לא יבשאו בבי אבל כ״א בפ״ע תתלה הקלקלה בחברתה עכ״ד וא״ב י״ל בין דבשולין ומילה בי הדדי הויין בבאור בפ״ם יבמות ס״ד א״ב נבי מילה נמי תולין הקלקלה בבקולבל בבל נווני אך י״ל לאבן דנבי אים שהוחזק בין דלדעת הב״ח אין בבן בית מיבום בבאור א״ב נבי דהסבימו האחרוני׳ להחמיר הוא משום דשפק נפשות להקל מחמיבין גם באיש אבל בבן הוא בבין דאזלין לחומרא ואחמיבין דבאיש ליבא בשם ובמ״ם הב״ח א״ב ודאי בבר בתחזקה האשה דאין לתלות בבקולבל דנבי אים אין בבן קלבול אבל אם האשה נתחזקה ולא האיש שפיר יש לתלות בה ובבאחיות בה״ג בין דבאחיות גם הב״ח מודה דיש להחמיר מבא״ב באיש א״ב מחזקת האחיות לנבי חזקת האיש אין לתלות הקלקלה באיש בין דלדעת הב״ח אין בבן קלבול באיש לבבי אחיות גם הב״ח מודה דבאחיות יש להחמיר :

אמנם ראיתי בספר נתיבות לשבת לאבן עזר בעל הפלאה חידושיו לאבן עזר סי׳ ע׳ שבי וז״ל יש להסתפק בבאה קטלנית ועוד אי שמת בעלה ומת אם זו נעשית קטלנית דמסבברא יש לתלות בבקולבל ע״ש הרי דאבן לסתפק בזה בקטלנית וא״ב מילה ודאי אמור מקטלנית דהא לדעת הרמב״ם ז״ל להקל שם עיין בא״ע ואפ״ל לדעת הרא״ש שם שבתב דפירוש מזל גורם הוא דמזל שלה גרם שתחיה אי׳ לער בהעדר מזומות לבן מתו בעלי׳ ומזה הקיל בבוב״י אא״ע בקטלנית עשירה ומשאת ומותבת לאחר מיתת בעלה ע״ש ובמילה אמיר טפי וב״ע מודיס להחמיר :

ושמעתי מפי הגאון האריף מו״ה ראובן ז״ל שהיה אב״ד דק״ק אדעש מדי עברו עליבו בקבן תקל״ד אמר דדברי מב״י ז״ל יש להם סמוכין בש״ם דבבר מודע דעת הגרבוני הביאו הרא״ש בתובות דמ״ב ע״ב דקטלנית אין לה בתובה מבעל שבי שבך בותב לה בשתבשאי לאחר תבעלי וכו׳ והיא מ״א לה להבשא לאחר ולבאורה דבריו הם נגד דברי הש״ם יבמות דפ״ה ע״א בהלבתה לבה״ג אין לה בתובה ותבלא בתובה ופריב אי דיתבא תותי׳ פשיטא דלמיפב קאי אלא לאחר מיתה ולדברי הגרבוני קשה בין שיתה אלמנה בשאה הבה״ג ועתה לאחר מיתת הבה״ג נעשית קטלנית ואבתי פשיטא דאין לה בתובה ותבלא בתוב׳ תינא למ״ד מעין גורם איבא למימר דנפל מדיקלא ומת דמבואר בש״ם שם דבבה״ג אינה קטלנית לבעם זה אבל למ״ד מזל גורם קשה ולשיטת הבוב״י בבון מאד דהא הטעם דמזל גורם הוא דמזל שלה גורם שיבות הבעל אבי שתחי׳ אי׳ לער ומש״ה עשירה מותרת א״ב אלמני לבה״ג אין בה חשש קטלנית דל״ש לומר נבה דלבבי מת הבה״ג אבי שתחי׳ אי׳ לער אדרבה דבאיו לית לה תבלא בתובה ומזומות דלמיפב קאי ולאחר מיתה הוא דשקלינן ועדין אי אית לה ודפח״מ ש״ב . אח״כ מצאתי קושיתו על הגרבוני בחידושי רמב״ן ביבמות ובחידושי הרשב״א בבתובות דמ״ב בשם הרא״ד ובתבו דמיירי שבביר בה שהיא קטלנית בנון שמתו לה שני אנשים קודם שנשאה הבה״ג ובבה״ג אית לה תבלא בתובות ובחידושי הריטב״א שם ביבמות דש״ה דייב מקושיא זו דלא בהגרבוני ע״ש :

ויש להסתפק במתו אחיו מחמת מילה אי בעינן לשופין דוקא או אפילו מפוזרים כל שמתו שני ילדים מחמת מילה שוב אין מלין הסליסי ובבאה״ע אבן עזר סי׳ ט׳ נסתפק בבה״ג אם בסירוגין נעשית קטלנית ע״ש ומה שלוה לעיין בד״מ אינו ענין לזה ע״ש ועי׳ הפלאה בתובות דף מ״ג ע״ב דיש מקילין בקטלנית אם נתגרשה בינתיים ע״ש :

אמנם יש לדון דאפילו לדעת המחמירין שם בקטלנית הוא משום דשם הדין בל שמתו לה שני אנשים אפילו זמן מופלג מבשולין שלה נעשית קטלנית א״ב י״ל דגם אם נתגרשה מאחר בינתיים לא הוי הספק להוציא אותה מחשש קטלנית די״ל הא דלא מת הבני לפי שנתגרשה

וטוש״ע) וכל שמת קודם שנתרפא בו המילה מיקרי מת מחמת מילה (יעב״ץ) ואח״כ מלה בנה שני ומת ל״ש מבעל א׳ או משנים (רמב״ם וטוש״ע) (ו) וכן האיש שמל בנו ראשון ושני ומתו מחמת מילה ל״ש מאשה א׳ או משתים ב״י

שנתגרשה ממנו ואם היתה עמו עוד זמן יותר היה מת גם הוא אלא שקדם וגרשה לכן כשאר מחיים משא"כ מילה בעיק דוקא מת מחמת מילה אבל אם נתרפא ומת ודאי לא מחמת מילה הוא וא"כ בילד השני שנתרפא וחי והג' מת מחמת מילה שפיר יש לנו להסתפק אם נקרא מתו אחיו מחמ' מיל' כיון שהאמצעי נתרפא וחי :

(ז) שוב אין מלין וכו' עד שיגדיל ויתחזק כחו · כ"כ הרמב"ם ספ"א מהלכות מילה והטור והנימוקי יוסף פרק הבא על יבמתו וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ר"פ הערל בהא דקאמר הש"ס ר"פ אלמנה והרי ערל דאינו אוכל ומאכיל ומשני פומא הוא דכאיב ליה פי' עומדין הן למול כשיבראו ע"ש ובפירש"י ר"פ אלמנה דס"ו ע"א פומייהו כאיב להו כלומר מחוסרי תקנה הם אבל עומדין הם ליתקן ולאכול וכ"מ מפירש"י יבמות דס"ד ע"ב דאמר לר' ינחק דס"ל דבמילה לא הוי חזקה בשני פעמים ונוה למול ילד השלישי וא"ל אביי חזי דקשרית איסורא וסכנתא ופירש"י כיון דהשלישי ניתן לדחות הוי מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת משמע דעכ"פ עומד למול אלא דאין עכשיו זמנו ולפ"ז ערל דכתב ר"חמנא בפסח ובמקדש דהיינו במתו אחיו מחמת מילה שנמלו בגדלותן אז אין מלין השלישי אפילו כשיגדיל וכ"כ בתשובת חתם סופר סי' רמ"ה עיי"ש :

אמנם בפסח בלא"ה משכחת לה דאינו אוכל כגון טומטום שבינו מבחוץ כדמוקי הש"ס כה"ג פ"ק דחגיגה דף ד' ע"א · אמנם התוס' חולין דף ד' ע"ב בהא דקאמר הש"ס ערל שמתו אחיו מחמת מילה ישראל מעליא הוא כ' התוס' שאחיו נמלו בגדלותן ומתו דאל"כ דלמא מש"ה מתו שלא נפל בהן דמן א"כ דהלילו ורא שנבלע בהן דמן עכ"ד מזה נראו דאם הראשונים נמלו ורא שנבלע בהן דמן ואעפ"כ מתו שוב אין מלין השלישי אפילו כשיגדיל וכ"ע · ועיין בס' גור אריה יהודה חאע"ז סי' י"ט כתב בפשיטות דאם אחיו מתו בקטנותם שוב אין מלין השלישי אפילו כשיגדיל עיי"ש והוא היפוך הש"ע והפוסקי' ועיין בנוב"י חי"ד סי' קס"ה כתב דמשמעות הש"ס והרי"ף והרא"ש דבמתו בקטנות שוב אין מלין השלישי כלל · אך מי יבא אחר הכרעת הרמב"ם והכ"י והטוש"ע והורה כן למול כשיגדיל ויתחזק כחו ע"ש :

ובגור אריה יהודה שם בתשובה הקשה מזה על מה שכתב בנוב"י חאע"ז סי' יו"ד דבקטלנית איכא נמי מצות יבום משום דכתיב שומר מצוה לא ידע דבר רע ויישב בזה מה שאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה ופירש"י דוחה הי' אותה בקש והוא ז"ל פי' כי דינא אמר לה דקי"ל דבסכנה לא אזלינן בתר רובא ובאיסורא אזלינן בתר רובא וא"כ בקטלנית דאיכא סכנתא ואיסורא יש לחוש למיעוט בקטן שמא ימצא סרים ואין כאן מצוה אע"ג דלענין מצות יבום לא חיישינן למיעוט מ"מ כיון דאיכא נמי סכנתא חיישינן למיעוט לזה אמר לה עד יגדל שלה ויתברר שאינו סרים א"כ מותר שוב לייבם דשומר מצוה לא ידע דבר רע עכ"ד והקי' בס' גא"י שם סי' י"ט במל בנו ראשון ושני מחמת מילה דאין מלין השלישי ואמאי לא נימא נמי דשומר מצוה לא ידע דבר רע ודוחק לחלק דכאן שאני דכבר הוחזקו למות ע"י המצוה ולא הגיעה המצוה עליהם וכו' וכתב עוד דאין לחלק דכאן המצוה הוא על האב והסכנה הוא לולד דערל גדול שמתו אחיו מחמת מילה יוכיחו דאין מלין אותו אעפ"י שמתו אחיו בקטנותן עכ"ד וכבר נתבאר דבמתו בקטנותן מלין השלישי כשיגדיל א"כ קס החילוק השני לחלק בין עושה המצוה בעצמו לא יאונה לו כל אוך וכאן המצוה הוא על האב והסכנה הוא לולד ויתיישב בזה גם מה שאמר יהודה עד יגדל שלה כי קטן פטור ממצות רק על האב מוטל לחנכו ויכול לבא לידי סכנה אבל כשיגדיל אז המצוה עלי' דידי' רמיא וקרינן בי' שפיר שומר מצוה לא ידע דבר רע ח"ו רק דמ"מ נסתר חילוק זה מהא דנמלו בגדלות ומתו דאז ודאי אין מלין השלישי ·

(ב"י ורמ"א דלא כב"ח) וכן אשה שמלה בנה ומת · וגם אהותה מלה בנה ומת (רא"ש וש"ם) ל"ש אחיות מן האב או מן האם (יעב"ץ) (ז) שוב אין מלין הבן השלישי אלא ממתין לו עד שיגדל ויתחזק כחו וכן באחיות שאר האחיות לא ימולו ואם הראשונים נמלו בגדלות ומתו · אין מלין השלישי אפילו כשיגדיל (תוס' חולין ד') ·

נולד

אמנם בעיקר דברי הנוב"י מה שכתב דבסכנה לא אזלינן בתר רובא וקטן אסור לייבם קטלנית מחשש שמא ימצא סרים לא הבנותי דנהי דמבואר בש"ס דבסכנה לא אזלינן בתר רובא היינו בסכנה גרידא אבל במקום מצוה כיון דנגד המצוה אמרה תורה למיזל בתר רובא א"כ מצוה זו היא היא שצותה התורה וקורא אני בה שומר מצוה לא ידע דבר רע וכיון דלענין מצות יבום קי"ל דאזלינן בתר רובא וקטן וקטנה מייבמין ולא חיישינן לסרים א"כ זהו שצותה התורה ולא ידע דבר רע ובבדיקת חמץ דרבנן אמרינן בפסחים ד"ח דשלוחי מצוה אינן נזוקין ומותר לבדוקי בסכנת מזיקין ואמאי לא נימא דבסכנה חיישינן למיעוט שמא אין כאן חמץ דהא כל עיקר הבדיקה ספק הוא מחשש חימוץ וא"כ כיון דבאיכא סכנת עקרב או עכו"ם ניחוש דאין כאן חמץ כל עיקר ואין כאן מצוה כלל וא"כ מאי פריך שם והאמר מר שלוחי מצוה אינן נזוקין אלא ע"כ כיון דחכמים תקנו לבדוק מספק שמא ימצא שם חמץ אף אם האמת הוא שאין שם חמץ מ"מ כיון דהצריכוהו שלוחי מצוה אינן נזוקין · ומעתה ה"ה במצות יבום כיון דלענין המצוה אזלינן בתר רובא שייך לומר בי' שומר מצוה לא ידע דבר רע וא"ל דכוונת הנוב"י דהחשש הוא כשיגדיל ויהי' סרים לפנינו א"כ נראה דאין כאן מצות יבום כל עיקר ויוכל לבא לידי היזק דא"כ אמאי כתב דבסכנה לא אזלינן בתר רובא דהא אפי' אם ניזול בתר רובא מ"מ כשיגדיל ויהי' סרים לפנינו רובא מאי אהני כיון דהוא מן המיעוט ועוד תיקשי דאפי' אם נימא דביבוסליכא חשש קטלנית מ"מ תינח ביאה ראשונ' אבל ביאה שני' דאז אינו מקיים מצות יבום מאי איכ' למימר וכן העיר כן עליו בגא"י שם עיי"ש אלא ע"כ כיון דתחלה ברשות מצוה קעביד לעולם לא יבא לידי היזק ומעתה לפ"ז אפי' אם כשיגדיל יהי' ודאי סרים לפנינו מ"מ בקטנותו ברשות מצוה קעביד דהא בכל מקום אזלינן בתר רובא ותגן עליו המצוה אפי' כשיגדיל · אמנם בפשיטות י"ל דבקטנות ליכא מצות יבום ולא מבעיא לדעת התוס' קידושין דף י"ט ע"א ויבמות דף ס"ה ע"א דכתבו דביאת בן תשע שנים ביבמתו לאו כלום הוא מדאורייתא רק חכמים עשאוהו כמאמר פשיטא דליכא בקטן מצוה דאורייתא אלא אפי' לדעת הרמב"ן הביאו הרב המגיד פ"ב מהלכות יבום הי"ח וכן דעת רש"י ביבמות וקידושין הכ"ל ועיין פני יהושע שם דביאת בן ט' ביבמה מדאורייתא קניא היינו אם בא עלי' קנה מדאורייתא אבל פשיטא דאין עלינו לכופו לקיים המצוה דכלל גדול בידינו דקטן פטור מכל המצות ואפי' במצות חינוך שחיוב מוטל על האב לחנכו יש להסתפק אם במצות יבום שייך חינוך ובנקה"כ סי' ש"מ הוכיח מהפוסקים דבאבילות אין מחנכין אותו עד שיגדל והטעם אינו מבואר שם ובדגול מרבבה כתב דלהכי אין מחנכין אותו באבילות לפי שאתה פוטרו מתלמוד תורה עיי"ש ולולא דמסתפינא הייתי אומר דלהכי אין מחנכין אותו דהא עיקר החינוך הוא כדי שיעשה כן כשיגדל כמאמר הכתוב

הכתוב חוזר לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה וכן פירש״י ז״ל חגינה ד״ו ע״א ד״ה מבעיא וז״ל אלא אין מיוחד קטן אלא כדי להסגיגו סיני כרוך אחר מהסגו כסיגדיל וכיון שזה פטור לכסיגדיל ל״ל חיוב עכ״ל א״כ בהכילות שהוא דבר קלקלה למה מחיב אותו שיעשה כן תמיד כסיגדיל ויאורע לו הכילות וה״ז כפותה פיו לשטן כמבואר פ״ק דכתובות רבים שתו לימה רבים ישתו לא לימה וגם מצות יבום דבר קלקלה הוא שמת בלא בנים והדבר ל״ע וה״ל דמחיבין אותו בהותה יבמה שבבר יפלה לו כדי שיבא עליו כסיגדיל נ״כ דז״א דאם יבא עליו עכשיו בקטנות א״כ כסיגדיל ויבא עליו כיאה שני אין כאן מצוה עיין תוס׳ יבמות ד״ח ע״ב ד״ה מלמד שמתנרשה בגט א״כ אין שייך כאן חיוב שיעשה כן כסיגדיל דבגדלות שוב ליבא מצוה ועכ״פ כיבוס ליבא בקטנות שוב מצוה לגבי היבם דקטן פטור מכל המצות ויכול לבא לידי חיוב אם יבא קטלנית לזה אמר לה יהודה שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה ויקיים המצוה כתיקונה ולא יהא דבר רע ח״ו ועיין תשובת זכרון יוסף חי״ד סכ״ו לענין חיוב בפה״ב ומלחמה דה״ה במילה :

אמנם בעיקר דברי הטוב״ר שחידש דאין ביבום משום קטלנית כבר קדמו הרא״ם ז״ל בתשובה ובספר מתיבות לשבת סי׳ ע׳ הבית. ראיה לזה ממשנה פ׳ ד׳ אחין ד׳ למ״ד ע״א במשנה שם ומת בשוי לבריה וכנסה המגרש ומת. וזהו שאמרו וכולן אם מתו או מתגרשו לרותיהן מותרת וא״ל שמותר משום ערוה ומ״מ אסורה לבתחלה שהרי בריש מכילתין שינו וכל היבולה למאן דרתה חיבלת אלמא מתו או נתגרשו מותרת לבתחלה ·

עוד יש להוכיח מיבמות דפ״ד בהן גדול שקידש את האלמנה ויש לו אח״כ הדיוט מותרת ליבמיהן עיי״ש ועיין בתר היטב שהבית נ״כ ממשנה ריש יבמות · ועיין חכם צבי סי׳ ו׳ שהביא בשם מהרלב״ח רא״ו זו מפי׳ ד׳ אחין ודחה לה דאפ״ה אסורה משום קטלנית עיי״ש שהאריך להוכיח בן :

(ד) וגריך לבודקו ומשמע בו בידים דוקא ולא בברזל בד״מ הבית בשם תשובת מהר״ל וז״ל גריך להעיף ממנו מעט דם בלפורן עיי״ש משמע דגוף ההעפה יהי׳ בלפורן דוקא אבל הע״ז הבית בשם הדרישה דאבדיקה קאי דהבדיקה יהי׳ בידים ולא בברזל ולא כיש מפורשים דאמילה קאי דהמילה תהי׳ בידים ולא בברזל עיי״ש :

(ט) מ״מ מברכין על הטפת דם ברית בסי׳ חכמת אדם בלל קמ״ט סי׳ יו״ד כי דאם יש לו ודאי ערלה בבושה נמול בשבת וג״כ מברך ברכת המילה ואם ספק ערלה בבושה אין מלין אותו בשבת אבל מברכין ברכת המילה ואם ודאי אין לו ערלה בבושה אין מברכין עכ״ד ולא ידענא מ״ש בספק מברכין הא כתב הפר״ח בחו״מ סי׳ ס״ז בשם בבה״ג ל״ש״ב מה שבתב הרמב״ם ז״ל דבספק אבדרוגינוס אין מברכין על מילתו ובספק ערל ק״ם קורא ומברך נ״כ וכתב בפר״ח לחלק דוקא בהבדרוגנס דאיבא ספק בגוף המצוה אם נתחייב בה אבל אין מברכין על

ג נולד בשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית (רוב הפוסקים דלא בר״י) בעור העטרה במקום המילה (יש״ן) ומדר״ח) (ה) וצריך לבודקן ולמשמש בו בידים דוקא ולא בברזל (עט״ע) ורואין ונזהרין איך מלין אותו ואין חוששין ליום ח׳ ואם הוא ערלה בבושה דוחה שבת אבל אם רק למראית עין נראה ערלה בבושה אעפ״י שאינו דוחה שבת (ע) מ״מ מברכין על הטפת דם ברית (עיר ו׳ ח״ם ומ״ך) אבל אם אינו נראה לו ערלה בבושה · אין מברכין שום ברכה לא ברכת המילה ולא ברית דהכניסו ואשר קדש ידיד מבטן (ס״ך ר״ס״ב) .

ד תינוק שמת קודם שנימול בין קודם ח׳ בין לאחר ח׳ מלין אותו על קברו בצור או בזכוכית ואין מברכין על המילה ומשימין לו שם (אוסקים בשם גאון) (י) ואין עושין בן אפילו ב״ש שני של גליות ואפילו בטלטלו אסור (ס״ע) ואפילו גמרו שערו וצפרניו (עיין ד״ם ומג״ם מקס״ע) ואם מת לאחר ל׳ ביו״ט שני קוברין אותו ומסירין ערלתו (עיין טוב״ר מא״ח ס״ ע״ז) וביו״ט ראשון אע״ג דאישתהי מלינין אותו כדי להסיר ערלתו ע״י ישראל (מ״ר) :

ה נפל ששכחו למולו אם הוא סמוך לקבורתו דודאי לא נתנוול פותחין את קברו ומלין אותו יא אבר

מילתו אבל בק״ם דודאי הוא שנתחייב בה אלא שמתחסק אם בבר קרא ואלא י״ח להבי מחזר ומבבר ג״כ ובס׳ חי׳ אדם בלל ה׳ סי׳ ק״ד בלבוש׳ לדברי הפר״ח עיי״ש ובדברי הפר״ח בתב ג״כ מהרא״ם הבהן פימינעיל בס׳ מנחת בהן ספר נגבות הבמם מאמר ב׳ ס״א עיי״ש א״כ בספק ערלה בבושה אמאי יבבר הא יש ספק בעיבר חיוב המצוה אם נתחייב בה אלא שבתב אם מבבר ע״ש ובדברי הפר״ח בתב ג״כ מהרא״ם הבהן פימינעיל בס׳ מנחת בהן ספר נגבות הבמם מאמר ב׳ ס״א עיי״ש א״כ בספק ערלה בבושה אמאי יבבר הא יש ספק בעיבר חיוב המצוה אם נתחייב בה אלא שבתב אם מבבר ע״ש

דרוב נשים ולד מעליא ילדן ויתבאר במקום אחר אי״ה אבל בספק בן ז׳ ליבא רובא בא״ם בספר קרבן נתנאל פרק ר׳ אליעזר דמילה ועיין בספר ישועות יעקב אלא אהבע״ז סוף סימן בא״ו בתשובתם מה שמחלק בין בעל ופרים עיי״ש ועיין בספרו סימן תק כ״ו בא״ח לענין יו״ט ואי״ה יתבאר בסי׳ רס״ה בס״ד אין בלן מקום להאריך ·

(ו) ואין עושין בן אפילו בי״ט שי בלות בטוב״ר אא״ח ס׳ ע״ז ביאר יפה דבן ל׳ ביום שי ודאי מותר לקוברו ולהסיר ערלתו דהא טעם הסרת הערלה אי משום לו להסיר מרפתו והוא אורך המת אז לתקנת הפוסעים וביו״ט שי ספיקא דרבנן הוא ומותר לאבל בתוך לא״ד דלהסרת הערלה איבא ס״ם לאיסור שמא בפל הוא ואפי׳ לקוברו אסור ואת״ל בן קיימא הוא שמא הטעם לתקנת הפוסעים ואינו אורך המת ואסור להסיר ערלתו בי״ט א״כ שוב מותר להלינו לקוברו לאחר משום דא בא ס״ם שמא בפל הוא ואין איסור בהלנתו ואת״ל דבן קיימא הוא מ״מ שמא הטעם להסיר מרפתו והוי בהלינו לבבודו עיי״ש שהאריך בדברי׳ מחמדים ובס׳ חבמת אדם בלל בנ״ט דין י״א בי׳ וז״ל ולאחר ל׳ י״א דמותר לקוברו ולהסיר ערלתו דדוקא בבי בפלים אין קוברין אבל לאחר ל׳ קוברין אותו ע״י עבו״ם ומסירין הערלה ע״י ישראל וי״א דאלינן אותו בארתא וכו׳ עבו״ד וע״כ דהוא מיירי בי״ט הראשון דביו״ט ב׳ ליב׳ פלוגתא דודאי מותר לקוברו ודעת רש״ל הביאו המג״א סי׳ תקב״ו ס״ק ד׳ שבתב להלינו בארתא הייט בי״ט ראשון דוקא עיי״ש ועיין חב״א בלל ק״ע סי׳ ז״ן ולא ידענא מי הוא הי״א לקוברו ביו״ט ראשון עיי״ש ולהסיר ערלתו ע״י ישראל דדעת הב״ח שם בס״ק ד׳ דמותר לקוברו מיירי שבבר נמול ואין בלן אלא איסור קבורה ועיין בחמלית הבקל שם שהרש״ל והב״ח לא פליגי ורש״ל מודה לדינא להב״ח דלדידן קוברין אותו ע״י בממין בי״ט ראשון אבל בלא נמול אולי ס״ל בדעת ב״ה הביאו המג״א ס״ק ב׳ דקוברין אותו ואין מולין אותו וי״ע ביו״ט שם והב״ה בשם ר״ש הלוי לא התיר שם להסיר ערלתו אלא בי״ט שי דוקא עיי״ש במג״א ס״ק ב׳ אבל בי״ט ראשון דא״ל בעשה משום תקנת הפוסעים ואינו אורך המת ואולי גם הב״ח מודה דמלינין אותו בבדי להסיר ערלתו

ערלתו ביו"ט שני ו"ע בכ"ז · ועיין בסדר"מ מהגאון מליסא ·

(יא) אבל אם יש איזה ימים ממיתתו אין פותחין את קברו (יו"ד מס"ס סי' קס) אבל אם מתה היולדת וקברו הנפל על יד ימינה ושכחו למולו · לעולם אין פותחין את הקבר אבל קורין לו שם (מזיר בתיבוס סי' ס"ז) עיין בבור שור סנהדרין דף מ"ז):

(יא) אבל אם אינו מוהל לתמול ולא מלתו אבל כלה"ס ולאי אסור הפסול להתמיל דגם ההתחלה מן המצוה כמבואר בס"ס פרחל"מ נבי אנא עבידנא פלגא דמצוה עיי"ש דגרהה דגם ההתחלה מן המצוה הוא:

(ב) וכן ישראל ערל שנתכוון לפר ברית הרמ"א כתב וז"ל מומר לכל התורה או שהוא מומר לערלות דינו כעכו"ם ורשם שם כן משמע בפ"ב דע"ז ע"ב · ובאמת נבי מומר לערלות לין שום משמעות בש"ס שם להוסבו כעכו"ם אדרבה התוס' כתבו שם בהא דקאמר הש"ס איכא ביניהו אמה למאן דפוסל עכו"ם מקרא דאתה את בריתי תשמור גם אמה פסולה למול דלאו בת ברית היא ומאן דפוסל עכו"ם משום דכתיב המול יומל איתתא כמאן דמסילא דמיא והקשו התוס' שם תימה אמאי לא קאמר איכא ביניהו מומר לערלות דלמ"ד ואתה את בריתי ליכא וכו' ולמ"ד המול יומל איכא כדאמר לעיל מע"ג דלא מהיל כמאן דמסילי דמי וי"ל דמומר לערלות בן ברית הוא עכ"ד א"כ מוכח אדרבה להיפך דלבני הטעמים מומר לערלות מותר למול ואפילו ממומר גמור נחלקו האחרונים אם בן ברית הוא דהתוס' סנהדרין דע"ב בהא דקאמר הש"ס ישראל הוא בן ברית הוא בת ו התוס' ישראל למעט עכו"ם בן ברית למעט מומר ומזה הבית המנ"א סי' קפ"ט ראיה דמומר לאו בן ברית הוא ומחלק שם בין להבעים בין לאיבון ועיין ב"ם בא"ז לענין כתיבת הגט וחליצות הגט במומר ע"ש וכמ' חבן הטוזר סי' קפ"ט שם הביג על המנ"א ע"ש וכן ראיתי בספר בית מאיר סי' קכ"ט ס"ה שכ' דמתוס' סנהדרין מוכח בהיפוך דהא עכו"ם ודאי לאו בן ברית הוא א"כ אמאי שולחין אותו בתרתי ישראל הוא בן ברית הוא הא אם ישראל אותו בן ברית הוא סני ונמעט עכו"ם ומומר אלא ע"כ דמומר בן ברית רק הכא כיון דכבר אמר ישראל הוא ונתמעט עכו"ם וא"כ ליגמא יתירא דבן ברית הוא למעט נמי מומר אבל אם לא היה אומר רק בן ברית הוא הוה ממעטינן עכו"ם דוקא ולא מומר עכ"ד · וכן מלאתי בתשב"ץ א"ג סי' מ"ד שכתב דמומר בן ברית הוא ע"ש · ועיין ב"ם סי' קמ"א ס"ק מ"ז וח"ם חמו"מ סי' קל"ד:

ובאבן העזר שם הביא הא ודאי מלתא דפשיטי הוא דמומר אינו בערבי מהול לאושבו כערל דאל"כ למה כתב רחמנא בפסח כל בן נכר לא יאכל בו דהיינו מומר הא נכר בתמעטו מקרא דכל ערל לא יאכל בו אלא ע"כ דמומר מהול מיקרי וא"כ קשה לימא בש"ס הך נפקותא דלמאן דליף מהמול ימל מומר נכר למול דהא גם הוא מהול הוא ולמאן דליף מן ואתה את בריתי תשמור מומר פסול דלאו בן ברית הוא אלא ע"כ דאפילו מומר גמור בן ברית הוא ע"ד ובאמת דמאי דהחליט דמומר אינו בערבי מהול דאל"כ בן נכר דכתב רחמנא למה לי הא מכל ערל נפקא ובאמת דעת הסמ"ג סי' שכ"ד וכן משמעות הרא"ש בהלכות ק"ם דערבי מהול לאו ערל הוא לענין פסח כיון דמהול הוא שכ"ם וכתב הרא"ש פ' כל דאנ"ג לענין נדרים מולי אוה"ע ערלים ניהו הייגו דוקא לענין נדרים דאזלינן אחר לשון בני אדם ופיי

כמהרש"א

(יא) אבל אם יש איזה ימים ממיתתו אין פותחין את קברו (יו"ד מס"ס סי' קס) אבל אם מתה היולדת וקברו הנפל על יד ימינה ושכחו למולו · לעולם אין פותחין את הקבר אבל קורין לו שם (מזיר בתיבוס סי' ס"ז) עיין בבור שור סנהדרין דף מ"ז):

רסד מי הראוי למול ובמה מלין וביצד מלין ·

א הכל כשרים למול אפילו עבו"ז ואשה (רוב ספוסקים כר' יומנן בע"ז כ"ז) וערל ישראל שמתו אחיו מחמת מילה (ס"ם שם) וישראל גדול היודע למול הוא קודם לכולם (מסמעות הפוסקים) וי"א דאשה לא תמול (ס"ג וסמו' וכלבו ועיין תוס' שם) וכן נוהגין להדר אחר איש (רמ"ם) (א) ובקטן היודע לאכן (רבנ"ם ועוים"ע) את ידין (נ"ח) מותר למול הינא דליתא לאב (קלה"מ שם"ב) אבל עכו"ם אפילו מהול (ס"ם שם) (ב) וכן ישראל ערל שמתכוין להפר ברית (ב"י בשם סר"מ ובש"ם וכ"ך)

וכ"ש

המול יומל איתתא כמאן דמסילא דמיא והקשו התוס' שם תימה אמאי לא קאמר איכא ביניהו מומר לערלות דלמ"ד ואתה את בריתי ליכא וכו' ולמ"ד המול יומל איכא כדאמר לעיל מע"ג דלא מהיל כמאן דמסילי דמי וי"ל דמומר לערלות בן ברית הוא עכ"ד א"כ מוכח אדרבה להיפך דלבני הטעמים מומר לערלות מותר למול ואפילו ממומר גמור נחלקו האחרונים אם בן ברית הוא דהתוס' סנהדרין דע"ב בהא דקאמר הש"ס ישראל הוא בן ברית הוא בת ו התוס' ישראל למעט עכו"ם בן ברית למעט מומר ומזה הבית המנ"א סי' קפ"ט ראיה דמומר לאו בן ברית הוא וממחלק שם בין להבעים בין לאיבון ועיין ב"ם בא"ז לענין כתיבת הגט וחליצות הגט במומר ע"ש וכמ' חבן הטוזר סי' קפ"ט שם הביג על המנ"א ע"ש וכן ראיתי בספר בית מאיר סי' קכ"ט ס"ה שכ' דמתוס' סנהדרין מוכח בהיפוך דהא עכו"ם ודאי לאו בן ברית הוא א"כ אמאי שולחין אותו בתרתי ישראל הוא בן ברית הוא הא אם ישראל אותו בן ברית הוא סני ונמעט עכו"ם ומומר אלא ע"כ דמומר בן ברית רק הכא כיון דכבר אמר ישראל הוא ונתמעט עכו"ם וא"כ ליגמא יתירא דבן ברית הוא למעט נמי מומר אבל אם לא היה אומר רק בן ברית הוא הוה ממעטינן עכו"ם דוקא ולא מומר עכ"ד · וכן מלאתי בתשב"ץ א"ג סי' מ"ד שכתב דמומר בן ברית הוא ע"ש · ועיין ב"ם סי' קמ"א ס"ק מ"ז וח"ם חמו"מ סי' קל"ד:

ובאבן העזר שם הביא הא ודאי מלתא דפשיטי הוא דמומר אינו בערבי מהול לאושבו כערל דאל"כ למה כתב רחמנא בפסח כל בן נכר לא יאכל בו דהיינו מומר הא נכר בתמעטו מקרא דכל ערל לא יאכל בו אלא ע"כ דמומר מהול מיקרי וא"כ קשה לימא בש"ס הך נפקותא דלמאן דליף מהמול ימל מומר נכר למול דהא גם הוא מהול הוא ולמאן דליף מן ואתה את בריתי תשמור מומר פסול דלאו בן ברית הוא אלא ע"כ דאפילו מומר גמור בן ברית הוא ע"ד ובאמת דמאי דהחליט דמומר אינו בערבי מהול דאל"כ בן נכר דכתב רחמנא למה לי הא מכל ערל נפקא ובאמת דעת הסמ"ג סי' שכ"ד וכן משמעות הרא"ש בהלכות ק"ם דערבי מהול לאו ערל הוא לענין פסח כיון דמהול הוא שכ"ם וכתב הרא"ש פ' כל דאנ"ג לענין נדרים מולי אוה"ע ערלים ניהו הייגו דוקא לענין נדרים דאזלינן אחר לשון בני אדם ופיי

כמהרש"א

במהרש"א ר"פ הערל במהדורא בתרא ע"ש :

והרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות קרבן פסח ה"ז כתב וכן נכר האמור בתורה זהו הטובד אל נכר ואין מאכילין ממנו לעכו"ם אפילו גר תושב או שכיר שנאמר תושב ושכיר לא יאכל בו והראב"ד ז"ל כתב אמר אברהם ואפילו לישראל שאינו ממונה עמו אע"פ שהוא תושבו או שכירו ולכך בא מדרשו וא"ל לגר תושב שהוא ערל עכ"ד · וכתב שם הכ"מ ומ"ש הראב"ד וא"ל לגר תושב שהוא הערל כלומר דמכל ערל נפקא י"ל דאתא לגר תושב שהוא גבעוני או ישמעאל מהול ומ"ש הראב"ד דאתא לישראל שאינו ממונה י"ל דאי לשאינו ממונה מלפי אכלו תכוסו נפקא עכ"ד הרי שכתב בדעת הרמב"ם דערבי מהול לאו ערל הוא לענין פסח וכדעת הסמ"ג והרא"ש :

וראיתי בלחם משנה שתמה בדעת הראב"ד וז"ל כיון דתושב ושכיר גבי פסח לא מופנה דאילטריך ליה לדרשת הראב"ד א"כ איך ילפינן מיני' למיסר ערל בתרומה עכ"ד וכוונתו דבש"ס שם פ' הערל איפלגו ר"א ור"ע דר"א נפקא ליה דערל אסור בתרומה דנאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה מה פסח ערל אסור אף תרומה נמי ור"ע ליף מאיש איש וג"ש מופנה הוא דכי משום דהוי תושב ושכיר לא יאכל בפסח הא גבי תרומה לא אכיל אלמא לא קני ליה רבי' וכו' ופ"ז תמה הלח"מ דלהראב"ד אינו מופנה ע"ש · ומהרש"א בר"פ הערל כתב וז"ל ושוב מצאתי שהראב"ד פירש כך פ"ט מהלי' ק"פ דלמסקנא אתי קרא דלא יאכל לתושב ושכיר ישראל שלא יאכל בהמנאת רבו ומיהו נ"ל דאתי לאפנויי דלהא לא צריך קרא עכ"ד ודבריו נכונים מאד דאכתי מופנה הוא כיון דגבי תרומה לא אכיל אלמי' לא קני לי' רבי' א"כ פשיטא דלא יאכל בהמנאת רבו אם השכיר בעצמו לא נמנה עליו ואינו דומה לעבד כנעני שהמנה עם אחרים ושחט רבו עליו דיאכל משל רבו דבישראל לא קני לי' רבו וע"כ דקרא אתי לאפנויי ולק"מ קושית הכ"מ לדעת הראב"ד כיון דאינו ממונה עליו מלפי אכלו תכוסו נפקא דז"א דכאן באמת המנהו רבו וקמ"ל קרא דאין המנאת רבו המנאה ומ"מ קרא לאפנויי אתא כמ"ש מהרש"א ודעת הרמב"ם נראה כדעת התוס' שם שכי' דקרא בערל ומה"ט תושב ושכיר מופנה לדרשא ע"ש בתוס' ובסוף הסוגיא שם נ"ע קצת דפריך ור"ע האי תושב ושכיר מאי עביד לי' הא כתבו התוס' ר"פ אלמנה לכה"ג דס"ו רע"א דאפ"לו למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמימ"מ לענין אכילת תרומה כיון דכתיב קנין בעינן שיהיה הגוף שלו דוקא ולא בקנין פירות אפילו למ"ד כקנין הגוף דמי ע"ש א"כ לר"ע י"ל דס"ל בעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי ובאמת בשכיר ישראל קני לי' רבו לקנין פירות והו"א דליכול בפסח בהמנאת רבו קמ"ל דלא יאכל בהמנאת רבו וא"ל דזהו ידעינן דלא קני ליה מדלא אכיל בתרומה דז"א דבתרומה לא אכיל כיון דכתיב קנין כספו בעינן קנין הגוף דוקא כמ"ש התוס' ע"ש וצ"ע עיין תוס' גיטין דכ"ה ע"ב ד"ה ר' יהודה :

(ג) וכ"ש מומר לעכו"ם · כבר הבאתי דעת האחרונים אם מומר בן ברית הוא וראיתי בס' גט פשוט סי' קכ"ט ס"ק כ"ב שכי' וז"ל כתב הרמב"ם פ"ד דאישות מומר שקדש הרי אלו קדושין גמורין וצריכה גט וכ"כ הטור סי' מ"ד ומשמע מדברי הרמב"ם והטור שהקידושין גמורין לא קידושי ספק אך מהרשד"ם חאהע"ז סי' יו"ד מפרש דעת הרמב"ם דהוי קידושי ספק וכ"פ הרב פ"מ ח"ב סי' ל"ח דברי הטור ואיכא למידק לסברת הני רבוותא דס"ל דהוי קידושי ספק וטעמא דשמא חשוב עכו"ם דליתא בתורת גיטין וקידושין א"כ ישראל שקדש אשה ואח"כ נעשה מומר איך מצי מגרש הלא קידושין הוו קידושי תורה וגירושין ספק ומדברי הפוסקים משמע דמצי מגרש וכ"כ הרב המגיד פ"ג דקידושין בשם הגאוני' עכ"ד וע"ש שטרח מאד לתרץ זאת ובאמת הוא נכון מאד עפ"י מה דאמרינן בש"ס יבמות דמ"ט ע"ב דסוטה תפסי בה קידושין פירש"י וז"ל דהא תפסי בה קידושין לאשה דאף לאחר שזנתה לא פקעי מינה הקידושין הראשונים עכ"ל וכן פי' הנימוקי יוסף ע"ש מזה נראה דאם היה הדין דסוטה לא תפסו קידושין היו פוקעין קידושין הראשונים · מעתה לק"מ קושי' הג"פ דבנעשה אח"כ מומר מגרש ממ"נ אי ישראל הוא שפיר מגרש ואי נכרי הוא ונכרי לאו בר גיטין וקידושין הוא א"כ כשנעשה נכרי פקעי קידושי הראשונים שקדשה בעודו ישראל וא"ל גט כף"ל אך שמא ישראל הוא וצריכה גט להכי נותן גט ומותרת ממ"נ · ועיין תשובת חתם סופר סי' א' שכי' למ"ש הרשב"א בחידושיו לחולין פ"ק דר"מ גזור על הכותים ולא קבלוהו וכימי ר"א קבלו וכי' הרשב"א ז"ל דכימי ר"מ עדיין לא עבדו ע"ז אלא המיעוט ור"מ לטעמי' דחייש למיעוטא אבל חכמים דלא חשו לא קבלו ואח"כ כשנתקלקלו רובם קבלו עכ"ד והקשה בח"ס א"כ בע"ז דפליגי ר"מ ור"י במילה דר"י ס"ל דימול ארמאי ולא ימול כותי אמאי פוסל ר"י כותי נמול הא הוא לא חייש למיעוטא ואז בזמן הכ"ל לא נתקלקלו רק המיעוט ועי"כ דמיירי דידעינן דכותי זה עובד ע"ז וא"כ ליתסקנא דלא תיפוך ור"י ס"ל דימול כותי ולא ימול ארמאי דכתיב ואתה את בריתי תשמור א"כ אמאי מכשיר בכותי כיון דידעינן בי' דהוא עובד עבודה זרה אלא ע"כ דמומר בן ברית הוא עכ"ד ולא ידענא דהא י"ל דכאן בסתמא דלא ידעינן אי עובד ע"ז והא דפוסל לי' ר"י למול אע"ג דלא חייש למיעוט כיון דאיכא דעדיף מני דהא לס"ד דהשתא ארמאי עדיף מכותי דלגבי' אפי' מיעוט ליכא ואינו מל לשם ע"ז א"כ בודאי לא סמכינן ארוב במקום דאפשר לברר ע"י עדיף מני' כמבואר שם שיש שם עכו"ם וכותי וצ"ע אח"כ מצאתי שם סימן קל"ב כן :

(ד) ואם מל א' מאלו א"ל לחתוך בטור כי' אבל עכו"ם לא ימול וכי' הרמב"ם דאם מל א"ל לחזור ולמול פעם שנית וכי' ב"י בשם הר"ר מנוח דטעמא משום דלא מצינו בתורה מילה לשמה עכ"ד ובאמת מבואר בש"ס בע"ז שם דאפי' לר"י דבעי מילה לשמה מ"מ בנכרי אינו מל אלא אדעתא דישראל ועיי"ש ברש"י ותוס' ועיין בב"ח כאן וטעם מילה לשמה גבי כותי מהניא ולא גבי עכו"ם עיי"ש בש"ס וכי' הב"ח דלדעת הסמ"ג דס"ל דבעכו"ם המל צריך לחזור ולהטיף דם ברית א"כ דוחה שבת ומטיף בשמיני דם ברית אפי' בשבת ומיהו בעלוגתא דרבוותא אין לדחות שבת ·

(ה) התחיל הפסול וגמר הכשר עיין ביו"ד סימן ב' בשנים אוחזין בסכין הכשר והפסול ועיין בתב"ש שם ונראה לכאורה דבמילה כה"ג יש להכשיר בדעבד דהא עביד

(ג) וכ"ש מומר גמור (רמ"א) לא ימולו כלל (ד) ואם מל אחד מאלו א"צ לחזור ולחתך (רמב"ם ועוש"ע) אבל צריך להטיף דם ברית (סמ"ג ועור ורמ"א ועכ"י) (ה) התחיל הפסול וגמר הכשר יצא · (ש"ס שם) ובמקום דליכא ישראל ואין מצפין לו שיבא מוטב למולו ע"י עכו"ם משיניחו ערל לגמרי (יעב"ץ) וכבר נתבאר דמי שצריך למולו חוך ח' משום פ"ג ואין שם כשר מותר למולו ע"י עכו"ם יצריך להיות אחד

עביד הכשר עכ"פ הטד"ב וכדעבד אפילו גמר הפסול לבד מ"ל אלא הטד"ב וא"ע אם התחיל הכשר וגמר הפסול אם יצא בהטד"ב שבתחלתו או לריך הטפה לבסוף וגם בשנים אוחזין י"ל דגרע עפי מאלו הטיף הכשר ד"ב לבד משא"כ בהטפה זו כח הפסול מעורב בו וא"ע בכל זה לענין שחיטה עי"ש במפרשים ועיין מה שכתבתי ס"ם רס"ו לענין כי מוהלים בשבת ·

(ו) וכרופא מומחה מ"ל בתשובת חתם סופר סימן קל"ב הביא שבלחקו בזה לרך מעלחת מומחה למילה הא לא ימול עכו"ם ותירון שבמומחה ע"י שכר ועיין ש"ך סי' קי"ה ס ק ו' עכ"ל אמנם התוס' בע"ז שם כתבו דמומחה בכל דבר מתעסק בו אינו יולא מכשול מתחת ידו אפי' לא אתמחי רק לשאר דברים עיי"ש בתוס' ולדעת הב"ח דבעינן בקטן המל יודע לאמן את ידיו בשמול גי"כ הלוך ידעינן שבות יודע לאמן את ידיו והלוך שבקינן ליה לשמול פעם ראשונה אלא ע"כ נמי דחזינן בים שהוא זריר וזריז ואין ידיו מרתתין ופשוט הוא ·

(ז) אבל מ"ח הוא קודם למכיר ורגיל בתשו' מ"ל סי' ע' הארוך לבוכיר דמורר לשנות ממכירי בהונה ולתת לא"ח כי מ"ח קודם למכירי בהונה עיי"ש שהארוך וע"ע קלת מתשובת מהר"ם הוכא בב"י כאן בשי' בהבטיח המלוה אסור לחזור בו דמתנה מועטת שמנה דעתי' כדאמרינן בפ' הזהב ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי לעשותו תרומת מעשר על פירות אחרים דודאי לא יחזור הישראל שהוא מתנה מועטת שאין לו בה אלא טובת הנאה ולא גרע ממכירי בהונה דאסור לשנות עיי"ש שמדמה נדון זה למכירי בהונה ועיי"ש בחמה שהביא בשם מהרי"ק ואם יאמר דכור מעשר יש לך בידי דומה למכירי בהונה וכיון דלדעת הה"ל מותר לשנות לא"ח מ"כ כן לוי זה לרך מותר לעשותו תרומת מעשר שמא מחמן לכע"ב מ"ח שהוא לוי ונתנם לו וקאמ"ל הראשון שבנים ואין לדחוק ולומר דנהי דקאמר המגה"ם דכור מעשר לא גרע ממכירי בהונה היינו דעכ"פ לא גרע מהתם אבל באמת הוא דעדיף מהתם דבהבטיחו ליתן לו מעשר זה אינא משום שארית ישראל וגו' משא"כ במכירין ומ"כ י"ל דנהי דמכירין מותר לשנות לא"ח אבל בהבטיחו ליתן מעשר אסור לשנות אפילו לא"ח משום שארית ישראל וגו' אך ז"א דבמרדכי פ' כל הנגו יליף בהיסך דבמכירי בהונה אסור לשנות מהא דאמרינן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי לא עדיף ממכירי בהונה ·

(ח) וכ"ם קרוב דעדיף מת"ח לענין זה כן הוכיח הח"ל שם דקרוב קודם לת"ח והביא דברי הרמב"ם פ"ח מה' מתנות עניים שכ' לאביו שהוא חכם הוא קודם לזה שהוא גדול ממנו בחכמ' משמע דאביו בעינן עכ"פ שיהי' ג"כ חכם אז הוא קודם למי שהוא גדול ממנו והש"ך סי' רכ"א ס"ק י"ז הביר פ"ז ממשנה ס"פ א"מ דדוקא רבו קודם לאביו אחר עומד על גביו (ז) וברופא מומחה א"צ (ס"ם שם ומב"ח) ·

ב יש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק (רמ"א בסם א"ז) ומוהל הרגיל למול את בניו הוא קודם ל אחר דהוי כמכירי בהונה (מכרי"ק הביאו בי"ב) (ז) אבל ת"ח הוא קודם למביר ורגיל (ח) וכ"ש קרוב דעדיף מת"ח לענין זה · מת האב בטל דין מכירי ולא זכה המוהל הרגיל (ר"ל ס' ע') ואם נתן האב לא' למול אסור לחזור בו משום שארית ישראל וגו' ואם חזר בו חזרתו חזרה (רמ"א) · ומותר לקרותו רשע (בי' בסם ר"ת וט"ז) אבל אין כופין אותו ואפילו אם קבל קנין ע"ז לא מהני (ב"ח בסם הרש"ם יט"ז וב"ר) אבל אם נדר לא' וגם הוא רגיל למול את בניו אין כח בידו לחזור בלל (יש"ם ב"ם פ"ת ס ס) הבטיח לא' ואח"כ נזדמן לו מוהל שהוא אוהבו או צדיק יותר ואנן סהדי אלו היה מתחלה היה נותן לו המצוה מותר לחזור מהראשון אלא אם כן נשבע לו אן צריך להתיר שבועתו (ע"ז) וי"א דבאוהב לבד אינו יכול לחזור אא"כ נזדמן לו צדיק או מומחה יותר (יעב"ן) :

ג נשבע לראשון או נתן לו ת"כ (עיין ח"ם רמ"ו) כופין אותו לקיים שבועתו (רמ"ל) או שיתירו לו השבועה (ע"ז) (ט) ואם קבל טובה מן המוהל אין מתירין לו בלא דעת המוהל (יש"ם פ"ם נסיון רכ"ח) וי"א דלעולם אין להתיר בלא דעת והסכמת המוהל (ס"ד בסם ס"ק נ"ב ונת"י מי"ד ס' כ"ג) ראובן נשבע לשמעון ליתן לו בנו הראשון אשר יולד לו וכשנולד נתרצה שמעון ומחל לו ונשבע לו ראובן מחדש שיתן לו למול בנו השני אשר יולד אבל אינו רבו אלא קודמו והחם מיירי שהאב אינו חכם דהא כתב הכי קתני ואם היה חכם ועיי"ש בש"ך וכתב"ל וכבר עמד ע"ז בלח"מ פ"ה מת"ת והביר בן מפ"ב דמלינעא ,תי' בטוב טעם ודעת עיי"ש ·

(ט) ואם קבל טובה בס' בית לחם יהודה בתשו' שבסוף הס' הקשה דברי הט"ז מהלדי דכאן כתב בשבע לתת המלוה לא' יש לו היתר לשבועתו וכסימן רכ"ח סי' כ' כתב דאפילו לדבר מצוה אין מתירין לו אם נשבע לחוטלת חבירו ותי' דכאן בסימן רס"ד מיירי בלא עשה לו טובה ודבריו דחוקים כמ"ש בא"י מ"ד סימן כ"ב דהא הא דינא דס' רכ"ח לדבר מצוה מתירין הוא מן התוס' והט"ז שם דחה דברי התוס' מ"כ מנא ליה להתיר בלא עשה לו טובה ומוד מאי מצוה איכא בכא בסימן רס"ד מדרבה רשע מיקרי עיי"ש בגא"י שהאריך ואולי יש לחלק דהתם מיירי בלא עבר עדיין רק שבא לפניו ורולה להתיר שבועתו בבה"ג דעת הט"ז שאין להתיר לו אפילו לדבר מצוה משא"כ כאן דמיירי שבבר נתן המצוה לאחר וכיון דדינא הוא דחזרתו חזרה וזכה השני מן הדין אע"ג דעי"ז יעבור האב על שבועתו מימ מה לו לשני בזה לגרע זכותו וס"ז דומה לנשבע שלא למכור ועבר ומכר דדעת הט"ז ביו"ד ר"ל וכתו"מ ר"ח דמכירתו מכירה ועיין בחו"מ סי' ע"ג בנשבע שלא למכור בט"ז ובתומים שם וא"כ כיון שבבר זכה השני ואין תועלת לראשון משבועתו בבה"ג מתירין לו כמבואר סימן רכ"ט ס"ב שם בנשבע שלא יז"ז מעיר בלא רשות ראובן ועבר ויצא אז מתירין לו אפי' שלא מדעתו כיון שעתה אין תועלת לראובן עיי"ש וה"ה נמי בנדון זה אח"כ מצאתי בפמ"ת מ"ח סימן נ"ד שכ' שבראה זו גבי נשבע שלא למכור עיי"ש ·

אמנם מה שדייק הט"ז וכתב שיתירו לו שבועתו אז יש לו היתר עיי"ש משמע בנשבע ע"ד רבים שאין לו היתר אז כופין אותו לקיים שבועתו ולכאורה כיון שבבר זכה השני מה לו לשני אם יעבור האב על השבועה אמנם דין זה דבתב הרב הוא מדברי הרא"ש והרא"ש בתשובה בלל ד' סי' ה' כתב לחלק דלא שייך בשבועה בל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני כיון שאין איסורו איסור עולם ויבול להפקיע האיסור ע"י שאלה לחבם ויתיר לו עכ"ד ועיי' תוס' תמורה פ"ק ומב"י מס"ת חלק אהע"ז סי' קכ"ט אות ג' א"כ בבן מאחד דברי הט"ז שבתב שיתירו לו אם יש לו היתר אבל בנשבע עד"ר דאז אין היתר לאיסורו וכיון דאי אפשר להפקיע האיסור ע"י שאלה בבה"ג אי עביד לא מהני ועיי' ט"ז רכ"ח ס"ק מ"ד הביא דברי הרא"ש אלו וא"כ בבה"ג לא זכה השני מעולם · ולפ"ז מ"ש הרב דבופין אותו לקיים שבועתו היינו בלית לי' היתר בגון בנשבע ע"ד רבים בבה"ג מודה הרא"ש דאי עביד לא מהני וכן אם לא הבטיח עדיין לאחר אין מתירין לו שבועתו · ובתשובת גור אריה יהודה שם בתב לבעלי הלבה לדעת הט"ז סי' רכ"ח שם

בדעת הי״א שהכיא המחבר והוא דעת הרמב״ם דלעולם פני כהודיעו לאוד אעפ״י שלא נתרלה ואין מילוק בין קבל ממנו טובה או לא ולדיעה קמייתא אם איכא מילוק בקבל ממנו טובה ברוך רצונו והסכמתו ובלא קבל ממנו טובה פני כהודיעו לאוד ולפ״ז כאן בסי׳ רס״ד דלא עשה לו טובה מ״ל אלא להודיעו אעפ״י שלא נתרלה ובקבל ממנו טובה תלא בפלוגתא דסי׳ רכ״ה דלדיעה קמייתא ברוך רצונו והסכמתו ולי״א אם פני כהודיעו לאוד ולפ״ז לדעת הש״ך אם פ״ק מ״ב לעולם כל שהכדר הי׳ לתועלת חבירו אין מתירין לו לכתחלה בלי רצון והסכמת חבירו ולפ״כ הכא עכ״ד אם בגלמ״ר סי׳ כ״ב עי״ש שהאריך ועי״ל בית לחם יהודה :

וראיתי בתשובת מ״ם סי׳ רכ״ו ורמ״ו טוטה לסמוך דדוקא בעשה לו טובה בעין רצונו אבל בלא עשה לו טובה נטה לדעת הפוסקים דפני כהודיעו לאוד ואם בסי׳ רמ״ו באחד שתקע כפו לחיות מוהל ואח״כ חזר ונתן לחברה שמקלות ולא מודה אחד לומר שיתרו לו את״כ כמ״ש הע״ז כאן וכתב דזה אינו דהא הטעם בגדמן מוהל היותר הגון דאחר הוא משום דהוי כתרי תרעי דאין בזה משום מחוסר אמנה אבל כאן ידע מתחלה מהחברה ואפ״ה נתן לזה לא מהני התרה ועוד כאן קבל ממנו טובה שיתן לו הי׳ זהובים דאין היתר לדעת רמ״א ור״מ אלבקר בש״ך ס״ק מ׳ . ועוד ת״כ הוא כריתת ברית לגדולי הפוסקים וחמיר מצבועה עכ״ד ועי״ל ע״ז חו״מ סי׳ קכ״ט ס״ה בדין ת״כ דחמיר מצבועה עי״ש . והנה הגאון ז״ל שרי נפשי׳ הדרנא שבסי׳ רכ״ו כ׳ לדעת מהר״ם אלבקר אין אמר פרעה ליוסף שיתיר לו בצבועה הא קבל ממנו טובה שנתן לו שכם אחד ותי׳ דלא מיקרי טובה אלא אם כבר נתן לו אבל יעקב לא נתן לו רק הבטיח לו . אבל בטובה דמהר״מ בפועל כאלי הוא שכבר הרויח עד אלי הוא א״כ כבר קבל טובה ואפ״כ בפועל ערם התחיל בפעולה יכול להתיר לו עכ״ד וכאן בסי׳ רמ״ו כתב משום שיתן לו ה׳ זהובים אשר טובה אעפ״י שלא נתן לו עדיין ונאלק בין מתנה מרובה למתנה מועטת דמועטת הוא״ל וסמכה דעתי הוי כאלו כבר נתן לו ועי״ל עוד שם סי׳ רמ״ו בשאר המילוקים שם ועיין יעבי״ן אבל נ׳ אות י״ב ולי״ע דמשכחת בתלא עמ״ש שם״ה :

(י) זכה הרמ״ן בהגהת מרדכי דשבת פרק״מ הביא בשם מהר״ם בהבטיח את חבירו לגזול את בנו אינו יכול לחזור בו כיון שמנהג המקום שאינו חוזרין הוי בקנין סעודתא ומיהו רבינו יחיאל סי׳ אומר שאם התנה בעודה מעוברת והוי דבר שלא בא לעולם בבי״נ לא מהני סעודתא והכ״ר הביא בשם מהר״מ בתשובה דאסור לחזור משום שחרית ישראל לא יעשו עולה ואם חזר בו חזרתו חזרה עי״ש בכ״ר ואולי לדעת מהר״ם נם במעוברת אינו יבול לחזור משום שחרית ישראל ולי״ע ועיין בי״ש ס״ח דבי״ק סימן ס׳ שכ׳ אחר דברי מהר״מ הנ״ל דעת התשב״ץ דאפילו בדעבד אין חזרתו חזרה עי״ש והרמ״ם בתשובה שלו י״ב חילק דקנין סעודתא שהוא ע״י מעשה כגון רוסם או תקע כפו וכדומה מהני אפילו בדבר דלא שיך בו קנין אבל כאן דלא היה רק הבטחה לא חשוב בסעודתא עי״ש ברמ״ם ומ״מ כתב הרמ״ם דלא מהני קנין אפ״נ דקנין הוא מעשה ונ״ל כיון דעל הקנין אינו ממנהג והמנהג אינו אלא על ההבטחה וכזה לא מהני דאינו אלא דיבור ואח״ל דלדעת מהר״ם דע״י הבטחה אינו יכול לחזור בסעודתא מ״מ י״ל בתקנה בקנין דבר שלא בא לעולם ממש ליכא כזה משום שחרית ישראל כי מי שקונה חפץ בקנין שאינו מועיל כיון דלא נתכוין לקנותו אלא עי״י קנין והקנין אינו כלום מה שאין כן בהבטיח למול זאת אפ״י בעודה מעוברת ליכא משום שחרית ישראל ואינו יכול לחזור בו ועי״ל קלא״ח סי׳ ר״א לא הביא אלא דברי רבינו יחיאל עיין שם ובדרכי״ז ח״א סי׳ רע״ח תפס שיטת רבינו יחיאל לעיקר . ולאיתי נמ׳ יהושע סי׳ ק״ד לענין אלוקת בפרים אם מהני ת״כ וכ׳ שם דמהני כיון שבי׳ הרא״ם בתשו׳ כלל י״ג דבל מבירת הקבל הוא דבר שלא בא לעולם אלא דמהני ממנהג המדינה מדין סיעומתא והה״כ לענין אלוקת הבפרים עכ״ד . והנה למד מדברי הרא״ם אלו דת״כ מהני ובאמת אין ראי׳ מזה דהרא״ם לשיטתו אזיל בבלל הקודם סי״ב דסיעומתא מהני לדבר שלא בא לעולם אבל לדעת רבינו יחיאל לא מהני ת״כ אח״ז ראיתי בתשובת מ״ם מהר״ם סי׳ ס״ו שכ׳ דרבינו יחיאל לא פליג אהרא״ם ורבינו יחיאל מייבי במקום שאין מנהג להבטיח בעודה מעוברת ובכה״ג גם הרא״ם מודה דלא מהני עי״ש ולי״ע ופיי׳ בפמ״ל ח״ב סי׳ קכ״ה הביאו בשעת סי׳ תקפ״ו ס״ק ז׳ בשי׳ מהרי מוחזק לתקוע ואלה ברי״ה ובאחרו באחר ואח״כ נתרפא הראשון והרי שניהם עומדים הרשות ביד הקהל לבחור איזה שירצו בחכמים דר״ו ביומא ד׳ ס״ב במפרים פסחו ואבד ואם הבני עדיף מאזה בשני ואם אלה בעי״ה ובאחרו בשני ונתרפא ביחיים כיון דבשעת בחירה לא הי׳ עדיין ראוי לתקוע ובשעת אקיעה הראשון עומד במקומו לא דמי לפסח דהתם בשעת בחירה אחר חלות הי׳ ראוי לפסח ובכה״ג אפשר דלא נדחה הראשון ממקומו עכ״ד ויש לעמוד לדון דידן בתן המצוה לא׳ ואלה בשמיני ונתן לאחר ואח״כ נתרפא הראשון הרשות לבחור איזה שירצה ואם אלה ונתרפא קודם שמיני מצוה הראשון ולי״ע :

(יא) ואין מהגין כן . כן ראיתי בחמודים שבסי׳ שרביע הזהב שכ׳ משום דהב״ר והב״ח או״ח סי׳ קל״ה כ׳ דדוקא בקריאת התורה הוא קודם ועי״ז קלי וקדשתו אבל לא בשאר דברים עי״ש שהוכיח כן והבאר שבע כ׳ בהוריות די״ב לאמר אין מותנין לכהן לברך בה״ז ובשרו בשעודה גדולה משום דבשעודה בע״ב מתן לאשר יבר בעינו עכ״ד ואי״כ ה״ה הכא אאב מתן לאשר יבר בעינו עכ״ד התוס׳ והרא״ם דקרא וקדשהו אסמכתא בעלמא הוא עי״ש חולין פ״ז והליע הדבר לפי אביו הגאון בעל קרבן נתנאל ז״ל ואמר יבר והביא רא׳ מדקאמר לפתוח ראשון ולברך ראשון ופירש״י ור״ן לפתוח ראשון לברך בתורה ולהברבד״ם בכל הברכות בכלו בלברך ראשון א״כ אמאי קתני לפתוח ראשון עכ״ד בחמודים שם ובאמת המנ״א סי׳ ר״א תמה על התוס׳ חולין הנ״ל שבתבו דקרא וקדשתו אסמכתא בעלמא הוא דבש״ם ניתן ב״ט נבי בהן קורא ראשון מפני דרבי שלום מקשה שם מפני דרבי שלום דאורייתא הוא דבי׳ וקדשתו ומשני שם דהתקנה הי׳ שלא יבבד אחר לקרא בתחלה הרי מזה דוקדשתו דאורייתא עי״ש עכ״ד וביותר יש לתמוה דבמגילה דבי״ח רע״א בתבו התוס׳ בעלמא דבשרן

וקדשתו הוא דאורייתא וכ"כ מהר"ם שיף בניתין הכ"ל מתוס' מגילה הנ"ל דבשוין הוא דאורייתא ממש עיי"ש. אמנם ראיתי בקרבן מנחת ניתין הנ"ל בירושלמי איכא פלוגתא דאמוראי בזה וסוגיא דניתין סברה כמ"ד דאורייתא עיי"ש מ"כ י"ל משום דבמולין שם איירי בא' בקרא לפני הכהן אם מייב ליתן לו יו"ד זהובים "עיי"ש לענין אפוקי ממונא החליטו כמ"ד דוקדשתו אסמכתא בעלמא הוא אבל לענין מצוה להקריב הכהן כתבו בחגיגה דבשוין דרשה גמורה הוא ועיי' מהרש"א ומהר"ם שיף בניתין שהקשו מאי פריך מפני דרכי שלום דאורייתא דלמא קרא איירי בשוין והתקנה הי' אף בלאינם שוין עיי' עליהם ועיי' כ"מ יו"ד סי' כ"ח וס"ך שם סי' רמ"ו ס"ק י"ד ומהר"ם שיף כ' שם דהש"ס לא ימא לי' לחלק בין שוין לשאינם שוין עיי"ש ובמהרש"א וכאמת קרא דוקדשתו שתמא כתיב דמעלה הכהן עדיפא אלא דבגדול ממנו בחכמה איכא נמי עשה דבכבוד התורה דעדיף ומ"כ לס"ד דמקשה למן התורה אין רשות ביד הכהן לכבד את מי שגדול ממנו מ"כ גם בלאינם שוין איך תקנו שיקדים הכהן כיון דלאינם שוין אין דאורייתא דיקדים הכהן ומ"כ מן הדין יקדים מי שגדול ממנו בחכמה דעשה דבכבוד התורה עדיף ומ"כ איך עקרו חז"ל בידים להקדים הכהן מפני דרכי שלום לעקור עשה דבכבוד התורה ד' דעיף כיון שקורא הכהן ודומה הגדול והם אין בידם לעקור אלא בשב ואל תעשה עיי' ר"פ האשה רבה לכך תרלו בש"ס דמדין תורה הרשות בידו לכבד את מי שגדול ממנו בחכמה אבל בחמת אין חילוק בין שוין לאינם שוין לעולם הכהן קודם ומ"כ הא דתקנו דדוקא שהכהן יקרא ראשון ולא יכבד את מי שגדול ממנו זה הוא שב ואל תעשה שאינו רוצה לכבד את מי שהוא גדול ממנו וזה כח ביד חז"ל לעקור בשב ואל תעשה וכ"ש כאן דדינא הוא דאף באינם שוין הכהן קודם לכבוד התורה ופשוט הוא ועכ"פ אפי' לדפת בתר שבש שבתב כיון דהמצוה מוטל על האב הרשות בידו לתת לאשר יבר בעיניו מ"מ י"ל אם נתן המצוה לשני מוהלים ואינו מקפיד מי בחיתוך ומי בפריעה הכהן לכהן הכהן בברכת המילה וכן בשאין כאן אב :

(יב) י"א ששוחט לא יהיה מוהל (עקרי דינים נחס ספר פחד יצחק כ"י) ובמקום דליכא אחר ודאי שרי אבל לא ימול אפילו אחר ג' אם אפשר באחר (יעב"ץ) ובמקום דליכא אחר מתפלל בביתו ויצא לבהכ"נ למול אפילו ביום ראשון וכן הדין באבי הבן (ב"ך שפ"ג) ובסנדק לאחר ג' (רמ"א וש"ך) ומתקן ציפרניו לצורך המילה (רש"ל) ואסור לשנות בגדיו אלא א"כ הוא לאחר שבעה אז לובש בגדי שבת עד אחר המילה (עיין יעב"ץ) עמ"ש ס"ס רס"ה :

ה אעפ"י דמדינא מותר למול בכ"ד הכורת (רמב"ם וטור) חוץ מקרומית של קנה שקיסמין נפרדין ממנה (חולין ע"ז) מכל מקום מצוה מן המובחר למול בבוקר (רמב"ם וטו"ש) והנכון שאינמל שמלין בו לא יהיה ארוך יותר מדאי או קצר ושיעור הלהב כ"ג או ד' גודלין (יעב"ץ) ויהיה הד' וחלק מיהו על פגימה דקה אין להקפיד (עיין עקרי דינים) :

ו (יג) סדר המילה חותך עור הערלה עד שתתגלה כל הערלה עד החריץ שבין הגיד והעטרה (פוסקים) ויזהר לנגב האבר קודם החיתוך (שס"ז) ואח"כ ימהר לפרוע קרום הדק שתחת הערלה (יד) בצפרניו ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה (פ"סקים) ויזהר שלא יקרע למטה לצד בית בתחילה שתי צפרניו בבת אחת רק יתחיל בימין (שס"ז ויעב"ץ) ואחר כך מוציא שיצא הדם ממקומות אחרים (ש"ס ופוסקים) (שו) ובר"ה ימצוץ התוקע ויתקע בפה מלוכלך (ע"ז תקפ"ד) וכל מוהל שאינו מוצץ מעבירין אותו ואחר שמצץ נותנין עלי' אספלנית או רפ' או שאר דברים העוצרים הדם ואם יש לאספלנית שפה יהפכנה לחוץ בדי שלא ידחק במכה ויבא לידי סכנה (ש"ס ופוסקים

(יד) כליפרניו כן כתבו הפוסקים דפריעה קורעין קרום הדק כליפורן וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה עיי"ש וכ"ל דלאו דווקא דאה"ל דלפעמים אם העור קשה דבר ברור הוא שחותכו בסכין וכ"כ מהרש"ל בחידושי אגדות בסנהדרין דל"ד ע"א נבי יתרו וימל יתרו שדרשו חז"ל שהעביר חרב חדה על בשרו וכי מהרש"ל אם דנבי יתרו לא הי' אלא פריעה דהא הי' מבני מדין וכלי קטורה נלטוו על המילה עיי"ש הרי לפריעה הי' החרב חדה וכן נראה מפי' הערל לת"ד דשוב שנית אחת לפריעה ואע"ג דהתם נבי יהושע כתיב עשה לך חרבות צורים הרי דליפורן לאו דווקא ואין זה ענין להא דכתבו דמל את כל הגדול אל לפרוע והתם נבי יתרו ויהושע גדולים היו כדי לעשות הפסח עיי"ש דדוקא בגמול בגדלות אז אין צריך לפרוע לפי שמתדבק עור הפריעה עם עור הערלה והאיזמל מותך שמיסס ימד אז אל לפרוע אבל בגמול בקטנות ולא נפרע אל"כ נשאר בו עור הפריעה וצריך לפורעו בסיגדיל ופשוט הוא :

(טו) וכר"ה ימצון התוקע ויתקע וכו' כ"כ הט"ז או"ח סימן תקפ"ד שהגאון מוה' פייבש מקרלאקא הי' עושה כן כדי לערב מצוה במצוה שופר והגאון בדגול מרבבה כי דאין לעשות כן כי יש לחוש שיתייבש קצת דם בפי השופר והוי כלפהו זהב במקום הנחת פיו והגאון בשערי תשובה כתב דאין לחוש לזה אאין שם יובש כי מתלחלת מתחת התקיעות ובכלות התקיעות מקנחו היטב ודיו גם כתב שם הא דלא רחץ פיו ובי"ד רס"ה מבואר שהמוהל ירחץ פיו כדי שיבדק בנקיות וכו' עיי"ש בשע"ת וכן בספר גור אריה יהודא חא"ח סימן מ"ג עמוד ג' זה בראשית פיו משום הברכה ומ"מ כתב שם שיש לעשות

מנת וטבח וכתב דמפירש"י ז"ל נראה שלא הי' בגירסת וטבח עיי"ש אבל בלחם משנה פ"ח מה' סנהדרין כתב אדרבה דבגירסת רש"י הי' כתוב ג"כ וטבח עיי"ש. אמנם הרמב"ם ז"ל פ"ק דסנהדרין ופ"ד מהלכות דיעות נראה שלא הי' בגירסתו וטבח וכ"ה בסמ"ג עשין ל"ו וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה ע"ז והא דאמרינן פ"ק דמולין ת"ח לריך שילמוד כתב שחיטה ומילה אין ענין לכאן ועכ"פ בליבא אחר בפיטו אין מתמילין המצוי עבור זה ושומר פתאים הי' ושומר מצוה וגו' :

(יג) סדר המילה מהריס המוהלים שלא למול התמוק בשעה שהוא ישן אלא מקלין אותו ומעוררין אותו קודם המילה וכן בשהתינוק בוכה ביותר ואינו יכול להשיב נשימתו מוסכין את ידיהם עד שישתוק קצת כי בכל א' מאלו יכול לבא לידי נכפה מ"ו כן שמעתי מאומנים הבקיאים ודברי טעם הם גם שמעתי מקצתן שקבלה בידם לאחר התיתוך קודם שמשימין הערלה בחול ומפסיק אותה מפיס לחוץ ואם קבלה נקבל :

(יד) כליפרניו כן כתבו הפוסקים דפריעה קורעין קרום הדק כליפורן וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה עיי"ש וכ"ל דלאו דווקא דאה"ל דלפעמים אם העור קשה דבר ברור הוא שחותכו בסכין וכ"כ מהרש"ל בחידושי אגדות בסנהדרין דל"ד ע"א נבי יתרו וימל יתרו שדרשו חז"ל שהעביר חרב חדה על בשרו וכי מהרש"ל אם דנבי יתרו לא הי' אלא פריעה דהא הי' מבני מדין וכלי קטורה נלטוו על המילה עיי"ש הרי לפריעה הי' החרב חדה וכן נראה מפי' הערל לת"ד דשוב שנית אחת לפריעה ואע"ג דהתם נבי יהושע כתיב עשה לך חרבות צורים הרי דליפורן לאו דווקא ואין זה ענין להא דכתבו דמל את כל הגדול אל לפרוע והתם נבי יתרו ויהושע גדולים היו כדי לעשות הפסח עיי"ש דדוקא בגמול בגדלות אז אין צריך לפרוע לפי שמתדבק עור הפריעה עם עור הערלה והאיזמל מותך שמיסס ימד אז אל לפרוע אבל בגמול בקטנות ולא נפרע אל"כ נשאר בו עור הפריעה וצריך לפורעו בסיגדיל ופשוט הוא :

(טו) וכר"ה ימצון התוקע ויתקע וכו' כ"כ הט"ז או"ח סימן תקפ"ד שהגאון מוה' פייבש מקרלאקא הי' עושה כן כדי לערב מצוה במצוה שופר והגאון בדגול מרבבה כי דאין לעשות כן כי יש לחוש שיתייבש קצת דם בפי השופר והוי כלפהו זהב במקום הנחת פיו והגאון בשערי תשובה כתב דאין לחוש לזה אאין שם יובש כי מתלחלת מתחת התקיעות ובכלות התקיעות מקנחו היטב ודיו גם כתב שם הא דלא רחץ פיו ובי"ד רס"ה מבואר שהמוהל ירחץ פיו כדי שיבדק בנקיות וכו' עיי"ש בשע"ת וכן בספר גור אריה יהודא חא"ח סימן מ"ג עמוד ג' זה בראשית פיו משום הברכה ומ"מ כתב שם שיש לעשות

סהנמון מהר״ן הי״ל וקלת תימה שלא הביא כלל דברי הדנ״מ הי״ל דאיכא חשש משום מילה :

(טז) ומהרי״ל היה סנדק וכו׳ ועוה ללפף במפה של ס״ת משום ס״ל לכאורה נראה שמלספין וקושרין רגלי התינוק זה לזה כדי שלא יזוז ותתקלקל המילה וע״ז כתב מהר״ל דאיכא סכנה וס״ל כדבר חס לא יקשור רגלי התינוק אחר המילה שלא תתקלקל וצוה מהרי״ל ז״ל ללפף במפה של ס״ת ויטהרנה אח״כ ויחזירנה לס״ת ויתן דבר לצדוקה שלא יהנה מן ההקדש בחנם ואמר שאף בגוף הידיעה של ס״ת מותר ללפף משום סכנה וס״ג (סכיפו סד״מ ס״ס רס״ה) מל ולא פרע כאלו לא מל (ס״ס ס״סק״ס) והמל את הגדול אין צריך לפרוע (יפנ״ד) (ועיין מ״ר ס״פ לך לך) :

ו נותנין הערלה בחור או בעפר (טוס״ע מרב יהודאי גאון) וכן רוקקין דם המציצה בעפר (מהרי״ל ורמ״א) ובשבת צריך שיהיה מוכנים מבעוד יום (ס״ע ופמ״ד) ובשבת צ״ע אם מותר לרוקק לתוך העפר (ספסק ספר יהושפ סי׳ קס״ג) וב״ש לתוך חול או אפר (עיין מנ״א סכ״א ס״ק י״ט וגט״ז סכ״ד) .

ח יש ציצין המעכבין את המילה כיצד אם נשאר מהערלה ציצי״ן החופין רוב גובה העטרה והוא הבשר שבראש הגיד אעפ״י שאינן סביב דק רוב גובה במקום אחד · וכן בשחופין רוב היקף חוט הסובב (ס״ע ופמ״ד) וי״א דאפי׳ אם חופין רוב גובה החוט מקרי רוב גובה העטרה (עב״י וע״ז מ״ע סי׳ כ׳ ס״ק כ׳ וכ״ס סי׳ כ׳ ס״ק ז׳ ובדנ״ע סס וסב״ס פרמ״מ) ואם אינו חופה לא רוב גובה ולא רוב היקף אינו מעכב (יז) מיהו בחול חוזר אפילו על ציצין שאינם מעכבין אפי׳ אם פירש ובשבת דוקא אם לא פירש אבל פירש אינו חוזר אלא על המעכבין · ולדעת הרמב״ם אפילו בחול אינו חוזר בפירש על שאינם מעכבין כמו בשבת ובתינוק חיש קצת אפילו אין כאן חשש סכנה אלא חשש חולי ראוי לחוש לדבריו ואינו חוזר · ואינו חוזר בפירש אפי׳ בשבת כמו בשבת (ספ״ג) ממילא בשבת איסורא נמי איכא (סס כ״ס) (יח) ולכתחלה מצוה מן המובחר לנקות העטרה

מכ״ש

ר׳ יוסי הוא דתני כין שנראה בעגיל בין שלא נראה בעגיל מחללין ר״ש אומר נראה בעגיל אין מחללין ודמי ע״כ לא קאמר ר״י התם אלא דלא ניתנה שבת לדחות אבל הכא לעולם חוזר אלא אמרי הרדעי דבכן דשליני אר׳ יוסי הוא דתנו מרבעא כהנים ובכנים וכו׳ אלו מוסכין ואלו מניחים לחם הפנים עפחו של זה כלי עפחו של זה ר׳ יוסי אומר אפי׳ אלו מוסלין ואלו מניחין אף זה תמיד וע״ב כפירש״י ז״ל · ורציתי להרשב״א ז״ל בחידושיו כתב דלמסקנא דמוקמינן כרבנן דר׳ יוסי דלמה״פ הלכתא כהך בריתא דפי׳ מינו חוזר דרבנן ור׳ יוסי הלכה כרבנן אע״ג דתניין לעיל מדר׳ יוסי דנראה בעגיל ומר׳ ישמעאל וכ״ם מרבנן דר״י דנראה בעגיל מ״מ השתא דאוקי כרבנן דלמה״פ אידמי כל מה דאמרינן מעיקרא ושמעינן דלא שייכה בהאך פלוגתא דלעיל כלל · ונראה לי להביא ראיה מדאמרינן לעיל אפי׳ ר׳ יוסי דקה״ח מודה בהך ואלו הכא מוקי דלא כר״י דלמה״פ ואם איתא דהני פלוגתא שייכין אהדדי קשיא דר״י אדר״י וכו׳ עכ״ד וכוונתו

דמוקי

דר״י אדר׳ יוסי דכאן מוקמינן כרבנן דר״י דלמה״פ אבל לר׳ יוסי אפילו פ רש חוזר ועיל ממי דמי ואפי׳ ר׳ יוסי מודה דפי׳ חוזר והי׳ מקוש לומר דאפילו לכתר דדמינן מר״י דקה״ח וס״ל לר״י דפי׳ חוזר כמו דסבירא לי׳ לר״י דלמה״פ אבל קשיא דר״י אדר״י דהא לא דמי לעיל אלא ע״כ לא אמר ר״י בקה״ח דנראה בעגיל אין מחללין אלא מטוס דלא ניתנה שבת לדחות אבל במילה דניתנה שבת לדחות אפילו אם פ׳ חוזר · ומעתה לסברת ר״א שבטור סי׳ רס״ז דאבי הבן לא ימול בשבת דהוי פ״ר דיתא ליה מטא״כ בתחר המל ע״ש · ומעתה לדמיה זו דדמי דלהכי לר׳ יוסי פרש חוזר לפי שניתנה שבת לדחות מתחלה והחזרה היינה אלא נמר כמו שפירש רש״י ז״ל וא״כ בחבי הבן שלא ניתנה שבת לדחות אלו בתחלתו לדעת הרא״ה שבטור הנ״ל א״כ לענין הגמר אע״ג דגם לדעת הרא״ה מותר בתר לגמור לפי שורת הדין דהגמר אינו אלא מקלקל כיון דעיקר המצוה כבר נעבית ולא נשאר רק ציין שאינם מעכבין ועיין בסי״ע סי׳ של״ה ובש״ה דכתבו דכשחוזר על ציין שאינם מעכבין ל״ש תיקון מצוה ואינו אלא מקלקל רק שאסור מדרבנן דמקלקל פטור אבל אסור ע״ש בסי״ע שם וא״כ לחזור על ציין שאינן מעכבין לפ״ד דסרי אז אפילו לר״ה גם בתר מותר מדינא כיון דמקלקל הוא ועיין מג״א סי׳ שי״ד ס״ק ס׳ דבמקלקל אפילו פסיק רישא מותר ע״ש אבל לדמיה דדמי הפ״ס דלהכי פ׳ חוזר לפי שניתנה שבת לדחות בתחלתה א״כ בתר שתחלתה אסורה לדעת הרא״ה גם הגמר אסור אע״ג דמקלקל הוא ול״ש טעם הרא״ה דהוי פ״ר מ״מ כיון דלא ניתנה לדחות בתחלתה גם הגמר אסור דהא בתר דעדיף לדעת הרא״ה לא התירו לו לגמור אלא לפי שבבר ניתנה לו לדחות בתחלתו ובתר לא שייך זה · אמנם לתוקמתא

דמוקי

סהנמון מהר״ן הי״ל וקלת תימה שלא הביא כלל דברי הדנ״מ הי״ל דאיכא חשש משום מילה :

(טז) ומהרי״ל היה סנדק וכו׳ ועוה ללפף במפה של ס״ת משום ס״ל לכאורה נראה שמלספין וקושרין רגלי התינוק זה לזה כדי שלא יזוז ותתקלקל המילה וע״ז כתב מהר״ל דאיכא סכנה וס״ל כדבר חס לא יקשור רגלי התינוק אחר המילה שלא תתקלקל וצוה מהרי״ל ז״ל ללפף במפה של ס״ת ויטהרנה אח״כ ויחזירנה לס״ת ויתן דבר לצדוקה שלא יהנה מן ההקדש בחנם ואמר שאף בגוף הידיעה של ס״ת מותר ללפף משום סכנה וס״ג (סכיפו סד״מ ס״ס רס״ה) מל ולא פרע כאלו לא מל (ס״ס ס״סק״ס) והמל את הגדול אין צריך לפרוע (יפנ״ד) (ועיין מ״ר ס״פ לך לך) :

ו נותנין הערלה בחור או בעפר (טוס״ע מרב יהודאי גאון) וכן רוקקין דם המציצה בעפר (מהרי״ל ורמ״א) ובשבת צריך שיהיה מוכנים מבעוד יום (ס״ע ופמ״ד) ובשבת צ״ע אם מותר לרוקק לתוך העפר (ספסק ספר יהושפ סי׳ קס״ג) וב״ש לתוך חול או אפר (עיין מנ״א סכ״א ס״ק י״ט וגט״ז סכ״ד) .

ח יש ציצין המעכבין את המילה כיצד אם נשאר מהערלה ציצי״ן החופין רוב גובה העטרה והוא הבשר שבראש הגיד אעפ״י שאינן סביב דק רוב גובה במקום אחד · וכן בשחופין רוב היקף חוט הסובב (ס״ע ופמ״ד) וי״א דאפי׳ אם חופין רוב גובה החוט מקרי רוב גובה העטרה (עב״י וע״ז מ״ע סי׳ כ׳ ס״ק כ׳ וכ״ס סי׳ כ׳ ס״ק ז׳ ובדנ״ע סס וסב״ס פרמ״מ) ואם אינו חופה לא רוב גובה ולא רוב היקף אינו מעכב (יז) מיהו בחול חוזר אפילו על ציצין שאינם מעכבין אפי׳ אם פירש ובשבת דוקא אם לא פירש אבל פירש אינו חוזר אלא על המעכבין · ולדעת הרמב״ם אפילו בחול אינו חוזר בפירש על שאינם מעכבין כמו בשבת ובתינוק חיש קצת אפילו אין כאן חשש סכנה אלא חשש חולי ראוי לחוש לדבריו ואינו חוזר · ואינו חוזר בפירש אפי׳ בשבת כמו בשבת (ספ״ג) ממילא בשבת איסורא נמי איכא (סס כ״ס) (יח) ולכתחלה מצוה מן המובחר לנקות העטרה

מכ״ש

סתומה כמ״ב דקשיא דר״י אדר׳ יוסי דכאן מוקמינן כרבנן דר״י דלמה״פ אבל לר׳ יוסי אפילו פ רש חוזר ועיל ממי דמי ואפי׳ ר׳ יוסי מודה דפי׳ חוזר והי׳ מקוש לומר דאפילו לכתר דדמינן מר״י דקה״ח וס״ל לר״י דפי׳ חוזר כמו דסבירא לי׳ לר״י דלמה״פ אבל קשיא דר״י אדר״י דהא לא דמי לעיל אלא ע״כ לא אמר ר״י בקה״ח דנראה בעגיל אין מחללין אלא מטוס דלא ניתנה שבת לדחות אבל במילה דניתנה שבת לדחות אפילו אם פ׳ חוזר · ומעתה לסברת ר״א שבטור סי׳ רס״ז דאבי הבן לא ימול בשבת דהוי פ״ר דיתא ליה מטא״כ בתחר המל ע״ש · ומעתה לדמיה זו דדמי דלהכי לר׳ יוסי פרש חוזר לפי שניתנה שבת לדחות מתחלה והחזרה היינה אלא נמר כמו שפירש רש״י ז״ל וא״כ בחבי הבן שלא ניתנה שבת לדחות אלו בתחלתו לדעת הרא״ה שבטור הנ״ל א״כ לענין הגמר אע״ג דגם לדעת הרא״ה מותר בתר לגמור לפי שורת הדין דהגמר אינו אלא מקלקל כיון דעיקר המצוה כבר נעבית ולא נשאר רק ציין שאינם מעכבין ועיין בסי״ע סי׳ של״ה ובש״ה דכתבו דכשחוזר על ציין שאינם מעכבין ל״ש תיקון מצוה ואינו אלא מקלקל רק שאסור מדרבנן דמקלקל פטור אבל אסור ע״ש בסי״ע שם וא״כ לחזור על ציין שאינן מעכבין לפ״ד דסרי אז אפילו לר״ה גם בתר מותר מדינא כיון דמקלקל הוא ועיין מג״א סי׳ שי״ד ס״ק ס׳ דבמקלקל אפילו פסיק רישא מותר ע״ש אבל לדמיה דדמי הפ״ס דלהכי פ׳ חוזר לפי שניתנה שבת לדחות בתחלתה א״כ בתר שתחלתה אסורה לדעת הרא״ה גם הגמר אסור אע״ג דמקלקל הוא ול״ש טעם הרא״ה דהוי פ״ר מ״מ כיון דלא ניתנה לדחות בתחלתה גם הגמר אסור דהא בתר דעדיף לדעת הרא״ה לא התירו לו לגמור אלא לפי שבבר ניתנה לו לדחות בתחלתו ובתר לא שייך זה · אמנם לתוקמתא

דמוקי

דמוקי כרבנן דר"י בנחס"פ אכל ר"י ס"ל דמותר לגמור ולא מטעם שכבר ניתכה שבת לדחות ודומה לנחס הפנים אמר והוי כלא פי' אם כן גם הכא מותר לגמור לפי"ז נכי שני מוהלים בשבת ע"ם אמנם הרשב"ם ז"ל כתב לעיל מיני' דבמוזר על ליקין שליכם מעכבין הוי מיסורא דאוריי' ע"ם הרי דלא ס"ל טעמא דמקלקל אפי' בליקין שליכם מעכבין · ועכ"פ לדברי הרשב"ם למסקנא לא תליא כך פלוגתא בדלעיל וס"ל שכן דעת הרמב"ם ז"ל דהוא ס"ל דפי' אינו חוזר אפילו בחול דאפילו הכי סברת להו ס"ל כרבנן דר' ישמעאל כמו של ר"י ב"כ וכש"ם מוקי הא דפי' אינו חוזר כר"י כמו של ר"י ב"כ ובכר עמד ע"ז בשאלת אריי ס' כ"ח ע"ם מ"ש בזה ולדעת הרשב"ם ז"ל דלמסקנא דמוקי כרבנן דר"י דלחם הפנים אידחי הא דלעיל ולא תלו זה בזה. ואפילו לרבנן דר"י כמו של ר"י ב"כ אם"ם אם פירם אינו חוזר ופי' לא"ח שסמיס ס"ם תמיד נשחט :

(יט) וליקין המעכבין בשי חכמת אדם בקונ"א כי בחולא שחתך מתך קטן רק אח"כ בשפרע נתגלה העטרה על ידי הפריעה ומ"מ עור המילון חוזר וחופה את העטרה וכי כי היכא דאמרינן מל ולא פרע כאלו לא מל ה"ל פרע ולא מל והכא ראיה הא פריעה לא נימא לאחרים אינו אפ"ה דרשינן ביבמות מקרא דאברהם לרבות ליקין המעכבין את המילה וע"כ בליקין מעור המילון מיירי עכ"ד · ובאמת דבריו א"ל ראיה דעור המילון מעכב כמו עור הפרימי כיון שחופה העטרה וכן נראה מלשון הרמב"ם בפי"מ גבי ליקין המעכבין שכ' לגריך לחתוך ע"ם ומתני' דבינה דאוריתא קמיירי ולא בחולא ואפ"ה כתב לגריך לחתוך והיינו עור המילון הא בעור הפריעה כתב הוא עצמו בפי' המשנה בפי' פורעין דקורעין אותו ואין לגריך חיתוך ע"ם וכ"ה לשון רבינו ירוחם הביאו הש"ך בסא"כ והתם ע"כ מיירי הטעטרה מתגלית על ידי הפריעה דאל"כ לגריך לחתוך ולפרוע מיבעיא לי' · ועיין ריטב"א יבמות דפ"א ד"ה אף פוף מילה :

(כ) ונכון לבקר · עיין מ"ם פי' דמ"ח כתב מעפ"י שהמוהלין שבפידו בקיאין הן מ"מ בכל מילה הוא עומד עליהם ומזהירם כדת מה לעשות עיי"ש · ובהרבה מקומות שייכים הסמדקאות אל הרב שבעיר :

(כא) קטן שנמול כהונן · בש"ם אמר שמואל קטן המסורבל בשבר בודקין אותו אם בעת שנתקש' נראה מהול א"ל לאולו פעם אחרת תגיע רשב"ג אומר אם בשעה שנתקשה אינו נראה מהול לגריך לאולו פעם אחרת ואם לא אין לגריך לאולו פעם אחרת וקאמר הש"ם דנראה ואינו נראה איכא ביניהו והרי"ף והרא"ש ז"ל הביאו הסוגיא כלשונה וכי' ב"י דלפי"ז אין הכרע כאלו הלכתא לדידהו בנראה ואינו נראה אמנם הרמב"ם והטור הביאו דבנראה א"ל לאולו ובאינו נראה לגריך לאולו וכי' ב"י דבעתם לפסוק כשאולא דבנראה ואינו נראה לגריך לאולו פעם אחרת עכ"ד · ולא ידענא מהי דמדיוקא דרישא דייקינן דוקא בנראה א"ל לאולו אבל לא בנראה ואינו נראה מ"מ אדרבה בדוקא מסיפא איסבא דדוקא באינו נראה הוא דגריך לאולו אבל לא בנראה ואינו נראה · אח"כ מצאתי בח"א בפנים שהכי כן ע"ם ויותר יש להקשות ע"פ מה שמצאתי בפסקי הרא"ש לרבינו הטור שהביא הדין בפסיטות דבנראה ואינו נראה א"ל לאולו פעם אחרת הרא"ש לא מכרעא כמאן ס"ל כיון דלא הביא רק לשון הסוגיא י"ל דדעת הטור ברמזים הוא דעת עצמו להקל דא"ל לאולו וי"ל הטעם שכן הבין בדעת הרמב"ם שלשונו כלשון הטור שהעתיק הסוגיא בלופן שהדיוקים סתרי אהדדי והוא ע"ד שכ' הט"ז סי' ל"ב גבי ביעור וכיסוי דהדיוקים סותרים שם מרישא לסיפא וכ' הט"ז שם דדעת הטור כיון דהרמב"ם כ' בלופן דהדיוקים סתרי אהדדי סמך שנפרש לאומרא ולזה כ' הטור שם בפסיטות דדעת הרמב"ם להחמיר אף על גב דהרמב"ם לא ביאר כן בהדיא עיין שם בט"ז · אמנם שם הוא באיסור בב"ח דאורייתא מהראוי ליקף לאומרא בנדי דמספקא אמנם בשמורבל כיון דמדאורייתא כיון שנימול פעם אחד כהונן א"ל שוב שוב תיקון וא"ל תיקון רק מדרבנן א"כ י"ל בהיפוך כיון דרמב"ם העתיק בלופן דהדיוקים סותרים סמך שנפרש לקולא כיון דרבנן הוא · אמנם הב"י שכתב דדעת הרמב"ם ז"ל להחמיר אע"ג דמידי דרבנן הוא כיון דאפשר לתקן ונלאת מידי הספק י"ל דסמך דנפרש לאומר' כמו בבב"ח אע"ג דבאן מידי דרבנן הוא וא"ע · ורא"ה בקרבן נתנאל בשם בעל הטיטור שפסק כשמואל בנרא' ואינו נראה דשמואל לא פליג אמתניתא רק שמואל הלכה למעשה אתא לאשמעונן עכ"ד שם · אחר כותבי זאת ראיתי בתשובת הרדב"ז חלק ה' סי' שי אלפים קע"ג דפסק כרשב"ג בנראה ואינו נראה דא"ל לאולו כיון דמלת' דרבנן הוא וכתב דלהכי לא הולך הרי"ף ז"ל להכריע ההלכה דממילא הוא מוכרע דספיקא דרבנן לקולא · עכ"ד שם :

(כב) ואם מולד מהול קצת · ויש לעיין בתימה שנמול תוך זמנו ואח"כ נמשכה הערלה וחופה כל העטרה וכשהגיע יום מ' לידתו הרי הוא ערל ומכוסה כתחלתו אם לגריך לאולו בח' מדאורייתא דהא הטעם דמשורבל אינו אלא מדרבנן הוא משום שכבר נמול פעם אחד כהלכתו ומדאורייתא א"ל שום תיקון אבל זה דלעולם לא נמול כהלכתו דמה שמלו אותו כתוך ח' לאו מילה הוא כלל כמ"ש בשאלת אריה סי' כ"ג אם כן אח"כ כשנמשכה ערלתו והגיע זמנו לגריך לאולו מדאורייתא או דימות דעכ"פ הסיר הערלה בפעם אחד וילא מחזקת ערל. אע"ג דלא נמול כדינו א"מ א"ל תיקון אלא מדרבנן · אמנם יש לפשוט זה ממה דפשט הש"ח מה שנתפסק הט"ז בולד מהול ואח"כ נמשכה אם לגריך תיקון מדאורייתא וכי' השאלת אריה סי' כ"ה לפשוט מהא דאמריק ביבמות פ' הערל מילת זכריו דאיתנייהו בשעת אכילה ולא היו בשעת עשיית הפסח הרבי נזונה דולד מהול ובשעת עשיה לא נמשך עדיין הערלה רק אח"כ בשעת אכילה

מכ"ש ערלה (ר"ם רמ"ח) (יט) וציצין המעכבין מעכבין בין בעור הערלה או עור הפריעה (ח"ל) ונכון להיות אצל המילה כמה מוהלים כי בקל יש לטעות בפריעה שקורע כמין ליחה ובעוו הפריעה האמיתי לא נגע · (פ"ז) (כ) ונכון לבקר התינוק איזה ימים אחר המילה אם נמול כהונן (ח"ל) :

ט (כא) קטן שנמול כהונן ואח"כ מחמת רכות הבשר נדלדל למטה ונראה כאינו מהול אם בעת שנתקשה נראה מהול (ס"ם ופוסקים) אפילו אינו מגולה אלא שליש העטרה מסביב (מה"ר ורמ"ל ומנס"כ) אינו צריך לחתוך בלום והיינו שליש מחבשר שבראש הגיד (עט"ך) וה"ה פחות משליש · ובלבד שיהי' ניכר בהסתכלות כ"ש שהוא נמול (מ"ם רכ"ב מלשון הלבוש וסכ"ח) ומ"מ אם אפשר לתקן שידחוק הבשר למעלה מוטב (פוסקים) וכשאין נראה מהול בעת הקישוי בהסתכלות כ"ש לעין כל (עח"ם) צריך לחתוך מדרבנן כל הבשר החופה (סב) בלא ברכה (ח"ם) עד שיהי' נראה מהול בעת הקישוי (כב) ואם נולד מהול קצת אבל לא לגמרי אפי' אם כבר הטיפו ד"ב ואח"כ כשנתקשה אינו נראה אלא מהול קצת צריך לחתוך כל החופה (נ"ח ובס"ך) אבל בנולד מהול לגמרי שנמשך העור דינו כנמול כהונן וסני בשליש עטרה מגולה (ס"ם נ"ם ס"ס ס"ס וסט"ז) :

י שיעור רוב גובה והיקף הנחבאר גבי ציצין המעכבין משערינן

מכילה מלה ע"כ כתב"ג. מ"ל שום תיקון בגמשך עכ"ד · ומעתה הי"ה לפ"ד בגמגל תוך מ' נ"כ מ"ל שום תיקון בגמשך אח"כ דהל"כ לוקי בכרגא מלה פ"כ דמ"ל תיקון מלה מדרכון :

(כג) ויש חומרים כן הביה ב"י בשם מהכמי ספרד דחס לא נמול מעולם כרחוי לא סני בבדיקת הקישוי וכן הסכים הב"ח להלכה והמג"א סי' ש"מ ובתשובת חתם סופר סי' רמ"ח כתב דכן מורה לשון הש"ס דאמר שמואל במסורבל בודקין אותו אם כשפה שמתקשה כרחה מהול מעמע דוקא במסורבל בתחדש הדין לבדוק בשעת הקישוי דאל"כ הו"ל לשמואל למימר הכין המסורבל בודקין אם כרחה מהול ובדיקת הקישוי בלא"ה ידעינן דהא לעולם בקישוי בדקינן אלא ע"כ דבודקא במסורבל סני בבדיקת הקישוי אבל לא כלה נמול מעולם כהלכתו בדקינן בתכר רך עכ"ד ולדעת הש"ך ז"ל דבמקום שלריך תיקון מדינא סגיעה הקישוי אבל במסורבל שלריך תיקון מפני מרחית עין שהוא כרחה כערל א"כ הו"א דלריך בדיקה בתכר רך דאף אם כרחה מהול בעת הקישוי אכתי איכפ" מרחית עין דכרחה ערל בתכר רך לזה קאמר שמואל דלעולם סני בבדיקת הקישוי ואפי' במסורבל דליכא בהא משום מרחית עין והרמב"ם ז"ל בחבורו ובפי' המשנה נבי מסורבל כ' חוהך ומתקן הבשר עד שיראה מהול כשיתקשה וכ"כ הטור ולא ידענא מהי דמסורבל א"ל תיקון אלא מדרבנן מ"מ כל דתקון הבאן כעין דאורייתא תקון וא"כ כשעוסק וחותך אמאי לא יחתוך כדי שיהי' כראה מהול אפי' בתכר רך דאפי' בשבת קיי"ל כל זמן שלא פי' חוזר אפי' על לילין שאינם מעבבין ואמאי א"ל לחתוך כאן אלא שיראה מהול כשמתקשה ולדעת הש"ך א"ם דלעולם אפי' לא נמול כהלכתו סני בבדיקת הקישוי ועיי' בש"ך וביקב"א ובמות ד' ע"ב רע"ב דאפי' משום דהכאן נמול ביום מהאי טעמא כל דתקון הכאן כעין דאורייתא תקון עיי"ש. ולכאורה אם נימא דאפי' אם לא נמול מעולם סני בבדיקת הקישוי א"כ בבא לפנינו מולד מהול אלא לא יבדוק עד שיבדוק אולי ע"י קישוי הוא מולד מהול נמור ועל מולד מהול נמור אין מגבהין כמגבור בפי' רס"ה ולי"ע ועיי' מג"א שי"ח :

(כד) לריך לביות מגולה בתשובת מ"ם סי' רמ"ח כי מעשה הי' בעיר אחת שהמוהלים עטו בדין וסברו שלבתחלה א"ל לחתוך אלא עד שתתגלה שלש העטרה וכי שם אחי"כ ובראה אם מסוגפן אח"כ אם נעשה משגנת המוהל שלא חתך כשיעור הו שמעלמו נמשך וגדלגל הבשר עד שבסתה העטרה ודאי הוי ספיקא דאורייתא ולריך לחתוך באזמל כדין לא נמול כהלכתו ובכה"ג לא אמרינן היב מלוין אלא מילה מומחין הן כי המוהלים שבמקום הזה קיים לן בטוויהו שאינם מומחין כיון שדעתם שאפי' לבתחלה א"ל לחתוך אלא עד שתתגלה שלש העטרה ואם ליתא · אמנם אם נמלא אח"כ במקום אחר יש לדון בזה דלכאורה י"ל דבספק כזה מוקמינן לי' בחזקת ערל אף י"ל דרוב מלוין אלא מילה מומחין הן דלאו דוקא נבי שחיטה אמרו דרוכן מומחין דהא קתב הרל"ם פרק ג"ה סי' יא ובשע"ת יו"ד סי' ס"ג גם לענין איקור כן ועיין בכי' סב (ובת"ם סב יש סב ט"ם) ובפי' הי"ל ולולא דמסתפינא הייתי אומר כי היכי דאמרת מלוה מגולה קיימי אומר דמולד כך ולכאה מרחית עין ה"ה נמי אם נראה מהול עד שמוך ממש לחיין בעטרה אלא שרוב הקיפו מבולבל יש לחוש כי היכא שיש לומר שלאחר המילה

יא

נמשך וחופה רוב הקיפו הי"ל יש לחוש לחומרא שהמוהל בפחיתות ומהירות לא הגיע יפה לחתוך כשיעור ופם ק דאוריתא אבל כשאות מכוסה קרוב לשנים אנו בטוחים שהמוהל לא הגיע כ"כ אלא שמחי"כ נעשה מבורבל וכבי בשמרבנות וכו' עכ"ד בקצרה ומ"ש שאנו בטוחין שבמנ"ל לא הגיע כ"כ הוא נ"כ מטעם הנ"ל מבום דאמרינן רוב מעלין אלא מילה מומחין הן אע"נ דבמקום הכולין לברר ולתקן לא סמכינן ארוב וכאן חפסר לתקן כאזמל ולאחת מידי ספק מ"מ קיי"ל במקום טורח גדול א"ל לברר עיין פר"מ בפתיחתו לטמיאות הריאה וכלן משום לער הגוף הוי כא"ל לברר · אמנם מ"ש דרוב מוהלים מומחין הן כמו נבי שחיטה ומיקור יש לעיין בזה דודאי אי לא ריעותא לפנינו מה שהעמדה מכוסה ספיר היינו אומרים דבוכן מומחין הן כמו דאמרינן נבי שחיטה ומיקור אבל עבשיו שיש ריעותא לפנינו מכ"ל דבכי הא סמכינן ארוב לומר דמומחין הן והרי זה דומה לכאורה למ"ש התב"ם סי' כ"ט נבי מים בראש ויש ספק אם המוח מקיפהמים לא אמרינן בכי הא דרוב בהמות כשרות הן דאדרבה רוב בהמות אין לחם ריעותא זו ווו הוא"ל ואית לה ריעותא בזאת אתרע רובא ועיין בתב"ם וכן הרשב"א בת"ה האריך ריש ד"ז הביא בשם הרמב"ן (וכ"כ הרמב"ן במלחמות) וז"ל דהא איכא חזקה דאסורא דבהמה בחיי בחזקת איסור עומדת ומן הדין היה אלא תנא מחזקתה אלא ביריעה ודאית ולא שנסמוך על הרוב אלא משום קולא דבהמה לא אתרעי אסרי שחוטה לפנינו אמינן ארובא עכ"ד שם וא"כ בכ"ד דריעותא לפנינו ואתרעי לא אמינן ארובא דמומחין הן ·

אמנם יש לעיין בעיקר ריעותא זו אם אחשב ריעותא ולכאורה י"ל לפי מאי דקיי"ל הילכא לבבא חזקה דמעיקרא אזלינן בתר חזקה דהשתא דשעת מלאתן כמבואר בא"ח סימן תס"ז וא"כ י"ל מדהשתא העטרה מכוסה בפנינו כך הי' מעולם ומעולם לא נמול כהלכתו ומזמן לזמן קיי"ל דמחזיקין לאסרא לאפרע ואם לא אזוב ממקום למקום דקיי"ל דאין מחזיקין כמ"ש אתוס' ריש גיד נבי דה דמיקרי מקום מלאתה אלא כל מקום שהולכת עומאתה עמה עיי"ש והרי זה דומה למבואר בקידושין דע"ב נבי הרי הא בונדת לפנינו דמדהשתא בגרה בלבדה כמי בגרה ועיין תשובת מגאם עזריה סימן ל"ז בכמלה שבור לאחר שחיטה אמרינן מדהשתא שבור לפנינו כמו כן הי' קודם שחיטה עיי"ש וכ"ש כאן דמקיי"ב לן חזקה דמעיקרא דנולד ערל א"ל בודאי יש לילך אחר חזקה דהשתא ועיין ש"ך יו"ד סימן כ' ס"ק ג' ובתב"ם סימן כ"ט ועיין סי"ע אלק אפ"ע סימן י"ז ס"ק כ"ה מבואר שם דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמעיקרא דאתרא מבא רובא עיי"ש ועיין בטוכ"י אחה"ע סי' ל"א שהקשה לדעת המחמירין בספק ג' ימים אמאי לא נימא מדהשתא עומד על אזרה זאת כן הי' מעולם ומעולם לא בשתה ואיתא דאיכא בגבדו חזקת א"ח עיי"ש וא"כ עכ"פ ל"ד להא דמי ובימא כמו שכתבתי לפנינו כן הי' מעולם ואפילו לדעת התוס' דס"ל דחזקה דשעת מלאתן אינו אלא לתרומה וקדשים מ"מ מודים איכא לאחר חזקה ג"כ עד שעת מלאתן הוא מן אחורה אפ' לאבל כמ"ש תוס' נדה דף ד' ע"א ד"ה שכל הטומאות ובאן כנ"ד איכא חזקה דמעיקרא שנולד ערל דמשעה נמי לשעת מלאתן וכ"כ תוס' ביבמות דף י"ז ד"ה משום בת אחותו דחזקה שם שעת מלאתן דזאה חזקה דמעיקרא ועיי"ש בפרי יאיר כן הכ"

התוס'

כשעבינן ג"כ בעת הקישוי (ס"ד) (כג) ויש אומרים דבציצין מאחר דלעולם לא נמל בראוי (כד) צריך להיות מגולה בדינו אפילו שלא בשעת הקישוי (נ' ב"ם מ"ם וב"ח וספר חסם סיפר הנלא כס"ד) ונבון הוא :

כה

התוס׳ ע״י״ם ופיין שו״ת חכם לבי סימן ג׳ :

אמנם הרשב״א ז״ל בחידושיו לחולין דף מ״ג כ׳ לחלק דבסירכא תלוי אפילו בדיקה לא צריך ואינו דומה לספק דרוסה ולשב לו קון כושבו דהתם התחיל מעשה העורף דעכ״פ חזינן דנכנס אדי בין הבהמות וכן הקון משא״כ בסירכא אם איתלי בספקות ליתה אין כאן התחלת הטריפות כלל עכ״ד ולפ״ז נ״ל הא דאסרו הרשב״א והר״ן פ״ק דחולין בשם רבינו יונה ז״ל בשבר הרגל וספק אם מתיים אם לאחר שחיטה הא התם לא התחיל עדיין מעשה העורף דהא יכולין לתלות לאחר שחיטה ומה לי סירכא דאינו מסופקים אם כאה מחמת נקב או לא ואם דבאה מחמת נקב ודאי מתיים נעשה ותלינן לקולא ומה לי אם נשבר הרגל וספק אימת נעשה אמאי לא איתלי לקולא דלאחר שחיטה נשבר וע״כ לומר כמ״ש הפלתי סי׳ כ׳ לדעת הפוסקים הנ״ל דמש״ה תלינן מתיים דשכיח עפי לפי שהולכת אמה ואמה משא״כ לאחר שחיטה דמימא איתא אין דרכה לשבור רגלה ע״י״ש בפלתי וכ״כ מהר״ם לובלין בתשובה סי׳ ס״ו ועיין בתב״ש סי׳ כ״ע ס״ק מ׳ וא״כ כ״ד דלא שכיח לאיסור עפי י״ל דלא אחרע הרוב כיון דלא הוחל מעשה האוסר כנ״ל אמנם י״ל נהי דרובא לא אחרע מ״מ חזקה דהשתא חזקה מיקרי כמ״ש הגאון מנחם עזרי׳ הנ״ל דחזקה זו דומה ס״ס ע״י״ש ורוב לא מהני נגד שתי חזקות חזקה דהשתא :

אמנם בטוב״י תתע״ז סי׳ מ״ג כ׳ לדחות דברי הריב״ש שכ׳ בנפל למים שאין להם סוף תע״ג דרוכן לאכד מ״מ הרוב לא מהני נגד שתי חזקות חזקה א״א וחזקה מיים של הבעל וכתב הטו״י עליו דזהו לא מיקרי שתי חזקות דמה חזקה א״א יש לאשה זו ע״כ אינו אלא מכח חזקת מתיים של הבעל וא״כ חזקה זו נקבעה בתידך ואין זה שתי חזקות והכיא ראיה לאלן דל״ף דרוב עדיף מחזקה מפרה דומה דאמריגן דרוב פרות בשירות הן תע״ג דהטמא שמצין עליו יש לו חזקה טומאה עיין תוס׳ חולין י״א וקשה הא התם בפרה איכא אמי חזקה אמ״ש דשמא במקום נקב קשתיו ולריך ג״כ למיזל בתר רובא אלא ע״כ דרוב מהני נגד שתי החזקות משום דשתי החזקות משולבות המה וחדא תליא בתידך חזקת הטמא בחזקת איסור דפרה ע״י״ש בטו״י שהאריך וא״כ הא״ה אמי כ״ד דחזקה דמעיקרא וחזקה דהשתא אחד הם דחזקה דהשתא מורה שמעולם לא נתחדש בו מעשה המילה והוא הוא חזקה דמעיקרא וא״כ הרוב מכריע שתי חזקות כאלו דרוב זה דרוב מצוי אצל שחיטה ואצל מילה מומחין הן רוב גמור הוא ולא הוי רובא דתליא כמעשה כמ״ש בתשובת בית אפרים תתע״ז סימן י״א ע״י״ש משום דהמיעוט הוי מיעוטא דמיעוטא ומהני אפילו ברובא דתלוי במעשה ע״י״ש וכבר קדמו בס׳ פורת יוסף חולין י״א ע״י״ש וכס׳ החיים הלכות י״ט קונטרס שלא רב סוף סע״ז אסברה לן בחופן אחר אמאי לא הוי תליא כמעשה ועיין ס׳ מקור מים בפתיחתו להלכות שחיטה אות ע״ו מה שתמה על הפורת יוסף ע״י״ש .

ודנה קושית הטו״י על הריב״ש קושית חזקה הוא דהא חזינן דבפרה מהני הרוב נגד שתי החזקות ונראה לפענ״ד עפ״י מה שחדש לן הט״ז י״ד סי׳ מ״ג ס״ק כ׳ דנקב בחולדה שנבראו כך אין שם נקב עליו אלא שם חסר וכשר בטחול דחסר אינו אוסר בטחול ע״י״ש . ומעתה הא״ה בשאר אברים דחסר אוסר בהם הייטו בחסר כל האבר אבל בחסר מקצתו כ׳ הטו״י חי״ד סי׳ ה׳ לדעת הרמב״ם אסור ולדיעה הראשונה שבסי׳ ל״ו נבי חסר מנוף הריאה מותר ע״י״ש ועיין נקה״כ סי׳ מ״ג בתה שהבית הטו״י

בשם הרשב״א ז״ל ופשטות לשונו מורה שנקב בדקין אלו ידעינן בודאי שנברא כך מותר ע״י״ש ועיין אמת לדק בתה שערת ראלה להגיה דעת הרמב״ד ז״ל לאיסור ובע״ז לא מצא ראיה מוכרחת ע״י״ש ולפ״ז יש להקשות איך יליפין פ״ק דחולין דאזלינן בתר רובא מראשה של עולה ומשבירת עצם בספק מדלא חיישינן שמא נקב קרום של מוח הא י״ל דבאמת לא אזלינן בתר רובא רק אזלינן בתר חזקה דבשעת לידה שליתה היתה כמו שהקשו התוס׳ בחולין שם אלא דאיך יליפין דאזלינן בתר רובא מפרה הא פרה בת שתים ועי״כ בפרה היתה מקודם דהא עריפה איכא חי׳ י״ב חודש ותירוצם לא שייך כאן מה שתרצו דהוי חזקה שלא נתברר בשעתא ע״י״ש בחוס׳ דכאן הוי שפיר חזקה שנתברר בשעתה דהא בשעת לידה ממ״ש בפרה היתה דאפי׳ אם חי׳ נקב אז בשר לדעת הט״ז שנברא כך שם חסר עליו וחסר במקצת בשר כמבואר ועיין תוס׳ בכורות ד״כ ותוס׳ יבמות דף קי״ט דאפילו אחזקה של שעת לידה כמעי אמו אזלינן ג״כ ומכ״ש אם נתפוס שאח״כ נתהוה נקב זה כמ״ש הגה״ק ודאי חי׳ לו חזקה אלימתא מקודם אמנם לשיטת הפוסקים דמחזיקין מאיסור לאיסור עיין רשב״א פ״ק דחולין ופ״ג דיבמות קושיא זו לא קשה מידי דהא לפי האמת דאזלינן בתר רובא לא חיישינן לטריפות ואמריגן בשאינה בחזקת היתר עומדת וכי׳ רש״י ז״ל בחולין ד״ט משום דרוב בהמות בשרות הן ע״י״ש אבל לפי הס״ד דהשתא דלא אזלינן בתר רובא רק הטעם משום חזקה דבשעת לידה כמבואר חזקה ודאי ליתא שהרי יש לחוש שמא נקב המות אח״כ דהא איכא חזקת אמ״ה ונחזיק מאיסור אמ״ה לאיסור עריפה כיון דלא אמריגן בשאינה בחזקת היתר ליכא רוב לפ״ד דהשתא וכיונא בזה כ׳ הפרי״מ בדיני ס״ס אות כ״ה ובעל ש״ת בס׳ עורי אבן עיין בחלק אבני מלואים תגינה דף ד׳ לי״שב קושית הרשב״א על הרמב״ם ז״ל דס״ל דספק מותר מה״ת א״כ איך ליף הש״ס דאזלינן בתר רובא מראשה של עולה וכדומה דלמא מש״ה מותר התם דהא כל ספק מותר מה״ת וכתבו הנ״ל דהא לשברא זו דספק מותר מה״ת . ובאמת בתר רובא לא אזלינן ודאי דאחזיק מאיסור אמ״ה לאיסור עריפות כיון דלא אמרי׳ בשאינה בחזקת היתר וא״כ איכא חזקה לאיסור ובמקום חזקה גם הרמב״ם מודה דספק אסור מה״ת אלא ע״כ דאזלינן בתר רובא ואיכא שוב חזקת אמ״ה דהא אמריגן בשאינה בחזקת היתרה דרוכן בשרות כמ״ש רש״י ז״ל עכ״ד ז״ל :

ועפ״י״ז יש לי״שב קושית הטו״י על הריב״ש ז״ל שהקשה דחזקת חיים וחזקת א״א דלא תלוי בתידך ונראה לפענ״ד דחזקת א״א לא תלוי בחזקת חיים של הבעל דאפילו בלא חזקת חיים שלו ולא יהא אלא ספק אם הוא חי אסורה להבעל מחמת חזקת א״א דידה דשמא חי הוא ואפילו אי מדלית חזקת חיים שלו איכא גבה חזקת א״א וחזקה א״א לא צריכה לחזקת חיים של הבעל דבל חזקת חיים מהכא אכתי איכא חזקת א״א ומכ״ש דחזקת חיים א״ל לחזקת א״א דחזקת חיים בפני עצמה הוא חזקה אלימתא וא״כ שפיר מיקרי אתי חזקות שאינן צריכות זו לזו לזה דעת הריב״ש להחמיר דלא מהני רוב נגדם אבל בפרה לא מיקרי שתי חזקות כמ״ש הטו״י כיון דבחזקת אמ״ה של הפרה תלי חזקת עומאה דבאן אין לומר אפילו בי מדלית ל׳ חזקה אמ״ה ולא יהא אלא ספק מוקים הטמא על חזקת עומאה כמ״ש גבי חזקת חיים דז״א דבאן אי מדלית ליה חזקת אמ״ה ואזי ליה בספק לא תהני ליה ג״כ חזקת עומאה דהא ע״כ הפרה בשירה היתה בשעת לידה ממ״ל ולא היה נקב בושבו שהקשה הטו״י

סעוכי דהא אפילו אם היה בה נקב מ"מ בנברא קד כשר וכאן לא שייך להחזיק מאיסור אמ"ה לאיסור עריפות בהתי' הכ"ל כיון שאין כאן חזקת אמ"ה להחזיק ממנו איסור לעריפה ומותר מדינא וא"כ אין להחזיק חזקת עומאה אלא על ידי חזקת אבר מן החי ואם כן שתי החזקות משולבות יחד וכחדא חשיבי כסברת הטו"י ודוק ומה שהשיב לי ע"ז הגאון מיאם ככר דדפס בספרו

תועפות ראם סי' ו' בחי"ד ע"ש ול"ע:

וראיתי ברא"ש שם פ"ק דחולין שהקשה קו' התוס' איך יליפין מפרה דאזלינן בתר רובא הא פרה בת שתי שנים ואינה חזקה . ושיים הרא"ש וכל עריפות שאירע בה בימא דהשתא הוא דעבדה ותי' דהוי חזקה שלא נתברה כתי' התוס' ודברים אלו שייים הרא"ש דבימא דהשתא הוא דעבדה המה תמוהין מאד דאפילו אם נעבדה ברגע קודם שחיטתה נ"כ נפסלה לפרה אדומה ובאמת בס' מע"מ וכן הש"ך בספרו באורוך סי' פ"א מחקו באמת בדברי הרא"ש תיבות אלו דהשתא הוא דעבדה ע"ש . עוד יש להעיר בדברי הרא"ש שהק' מפ"א ותי' דהוי חזקה שלא נתברה ובתוס' הק' מתחלה נ"כ מפ"א הא איכא חזקה וכתבו דמפרה לק"מ לפי שיש כנגדה חזקת עומא מיהו מעדים זוממין קשה ותירצו דהוי חזקה שלא נתברה ע"ש ומאי הניא הרא"ש הקושיא מפ"א הא מפרה לק"מ כמ"ש התוס' לפי שיש כנגדה חזקת עומא . אמנם באמת ד"ו מייתי הש"ס תלתא קראי לאסור עריפה לנבוה מן הבקר להוציא את העריפה וכל אשר יעבור תחת השבט וגו' וממשקה ישראל מן המותר לישראל ועניד הש"ס לריתא חד קרא לעריפה מן הבטן וחד לנערף ואח"כ הקדים וחד להקדש ואח"כ נערף ועיין בתוס' שם ד"ו ע"א ד"ה כתב רחמנא שכתבו כיון דאיכא תלתא קראי אין לחלק ע"ש בתוס' ומעתה בפרה דאיכא חזקה שלא נולדה עריפה דפרה בת שתים ועריפה אינה אם"כ חדש רק משום דאיכא חזקת עומא יש לחוש שנעריפה אחר שנולדה או קודם הקדש או אח"כ ומעתה אם נאמר שנעריפה אחר שהקדישה לא אליבא למיסר לנבוה מקרא דמשקה ישראל דהא בכה"ג ודאי מותרת לישראל מעשה חזקת בכורות כמו שהקשו התוס' לגבי הדיוט איכא כנגדה חזקת עומא ומותרת לישראל מעשה חזקת בכורות ואין דמותרת לישראל שוב א"א למיסר לנבוה בנערפה אח"כ מקרא דמשקה ישראל ואי משוסבאי תרי קראי מן הבקר וכל אשר יעבור וגו' הא יש לאוקמי ממשתבר עפי' בולדה עריפה או בנערפה ואח"כ הקדישה כמ"ש תוס' מנחות הכ"ל דבעינן תלתא קראי דוקא וכו' וכאן בלי לן קרא דמשקה ישראל . ומעתה משום חזקת עומא ליכא לא עריפה מבטן דהא איכא חזקה דפרה בת שתים גם לא לנערפה אחר הקדש דהא אז מותרת לנבוה כיון דמותרת לישראל רק דיש לחוש שמא נערפה קודם הקדש לזה הק' הרא"ש הא פרה בת שתים ואיכא חזקה ואין לדחות כמ"ש התוס' דיש כנגדו חזקת עומא לזה ס"ים הרא"ש דימא דשתא אחר הקדש הוא דנערפה דחזקה זו חזקה אלימתא הוא חזקת הרשות הראשון נמלא וכאן היה ולא מחזיקינן מרשות לרשות כמ"ש תוס' כתובות דע"א רע"א ד"ה וחדא דבכ"ה עדיף מחזקת הגוף ועיין חו"ד סי' ק ה ס"ק ג' דדוקא לפנין ממקום למקום שייך לומר כל מקום שהיא עריפתה עמה כמ"ש התוס' דיש כלה נבי אשה ולא נבי מרשות לרשות וכ"כ במק"א סי' תס"ד ועיין פר"מ סק ה נבי ספק בכור ע"ש . ומעתה איך דימא ע"י חזקת עומא דנערפה קודם הקדש הא אלו היה אפשר אחר שחיטתה ואם היו מולאין בה עריפה לא היו מחזיקין לרשות הדיוט מרשות הקדש כן י"ל ע"ד החידוד ודוק :

ויש לדון בכאן דאפילו אם היו בכאן שתי חזקות נמורות שאין תלויות זו בזו מ"מ י"ל דמהני רוב משום דחזקה דמציקרא נרועה הוא ומילה לא דמי לשחיטה כיון דמצוה וחובה הוא למול מ"ב הוי חזקה דמציקרא כחזקה הפשוטה להשתות ולא הוי חזקה כמ"ש סמג"א סי' מ' סי"ק י"א גבי לילית דאין להם חזקה דמציקרא כיון דעשוין לפסוק והכיא דאיה מהר"ן בתשובה גבי מקוה שדרכו להתחסר ע"ש כמנ"א וכן מלאתי בס' מי מדה שכ' לי"שב קושית התוספו' ישיים בהא דמשני הש"ס שם דלכך מחזיקינן בחביות למפרע משום דאיכא למימר העמד עובל על חזקתו ואימור לא איתקן ופריך הש"ס אדרבה העמד יין על חזקתו ושמא לא החמיץ והק' שם בתוס' ישיים מה פריך הש"ס אדרבה וכו' ניחול לקולי' הא כיון דאיכ' למימר הכי ואיכ' למימר הכי מוקמוינן חזקה נגד חזקה ואזלינן לחומרי . וכ' בס' מי מדה דהש"ס פריך שפיר אדרבה העמד יין על חזקתו ואימור לא החמיץ דיותר יש לילך אחר חזקת היין דחזקת הענבל עשויה להשתות כיון דמצוה לתרוס כמ"ש הט"ז יו"ד סי' ש"ז דחזקת חיים לא חשיב חזקה כיון דעשויה להשתות דסוף אדם למות כמ"ש הטור חו מ סי' ס"ה דשטר עומד ליפרע ע"ש בט"ז . וי"שב כזה דברי הרמב"ם ז"ל שפסק בחביות עפק וכמקוה ודאי וכש"ס אמרינן מאן תנא חביות ר"ש הוא וכו' ע"ש במ"ל שהאריך . אמנם כ"ל שב"ד לא דמי לדברי הט"ז סי' ש"ז דדוק' התם לא אזלינן בתר חזקת חיים כיון דאיכ' שמי חזקה דשתי דהרי מת לפניו רק דאנו מסופקים על זמן מיתתו אז לא אזלינן בתר חזקה דמציקרא כיון דעשויה להשתות אבל כליכא חזקה דהשתא מבוטל שם בט"ז להסיף במבית נע והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים ולא אי"ינן לאיתה כיון דאיכא ליכא חזקה דהשתא ע"ש בט"ז והא דבחו"מ סי' ס"ה דלא מוקמוינן השטר על חזקתו כיון דשומד ליפרע הוא ג כ מהאי טעמא כיון דאיכא חזקת ממון אלא הלוה לא אזלינן בתר חזקת השטר כיון דעשויה להשתות וכן כתב הטור בהדיא שם סי' ס"ה ע"ש ועיין שב שמעתתא שמעתתא ג' פי"א וכן דלא בספר מי מדה נופא לחלק כן בד כ ע"ב בגמרא כיון דמנופא חזיא ע"ש . ומ"ש המג"א הכ"ל דחזקה העשויה להשתות לא מהני אפילו איכא דליכא חזקה דהשתא באמת כבר השיגו הגר"א ז"ל שם וכתב דמדברי הר"ן במקוה אין ראיה דמשום הכי לא אזלינן בתר חזקת המקוה לפי שיש כנגדו חזקת עומא ע"ש ואם כן בכ"מ חזקה העשויה להשתות חזקה אלימתא הוא אם לא בזקן שהגיע לגבורות שמבלבל הש"ס בגיעין שם וכן בסימני בוגרות ביומא דמבלם שית דאיסלגי רב ושמואל בקידושין דודאי עשוי להשתות היום ושביה עובא וגם שם איכא נמי חזקה דהשתא ועיין טוב"י מה"ת חיו"ד סי' ו' וכן בעבל איכא חזקת היין וחזקת היין עדיף עפי' ובס' רש"ב כתבתי הגראה לפענ"ד ביאור קושית התוס' ישיים הכ"ל .

ויש לעיין בגדול בה"ג שהוא ספק מסורבל דגדול החיוב חל עליו אם חוששין לחומרא לומר דריעות' זו היתה בו בקטנותו ומעולם לא נמול בהלכתו ומקום הספק הוא כיון דבקטנות חל החיוב על האב ובהגדיל חל עליו החיוב כמבואר בסי' רס"ה אא"כ י"ל דזה דומה לנוגעין שלין מחזיקין מרשות לרשות דכאן הספק הוא אם מעולם נכנס לכלל חיוב שלו ולא שייך לאוקמי אחזקת חיוב דמציקרא כיון דמסופק הוא אם נמול בהוגן בקטנותו וא"כ כשנתגדל מעולם לא היה עליו החיוב ועיין שב שמעתתא ד' פ"ד אם רשות מפסקת פ"ם ונם אם כשנתקשה נראה מהול אלא דלא מהני זה לדעת הפוסקי' דכלא נמול בהלכתו לא סני בבדיקת הקישוי רק צריך שיראה מהול אפילו בלא בשעת הקישוי א"כ יש לדון דעכ"פ

איכא

איכא ס"ס שמא נמוג כהוגן ואח"כ נעשה מסורבל ואח"ל הנס מקום היה כן אפ"ס כיון שנראה מהול בשעת הקישור איכא עוד ספק שמא הלכה כהפוסקים דאפילו אם לא נמוג הכלכתו סגי בבדיקת הקישור ולא הוי ס"ס במקום חזקה דמעיקרא דכבר כתבו האחרונים דהא דלא אמרינן ס"ס במקום חזקה היינו דוקא היכי דהחזקה סותרת אחי הספיקות אבל כשהחזקה איננה סותרת רק ספק אחד אמרינן ס"ס במקום חזקה זו עי' מב"י מה"ת חיו"ד סי' ו' ופרי"מ סי' ק"ו בביאורי ס"ד ס"ק יו"ד וס"ק ע"ו ובדיני ס"ס אות כ"ח וכס' מ"ב בגמי די"ח בתוס' ד"ה אלא סייעתא ע"ס ובתשובת ר"ע איגר ס"ס כ"ה וכאן בכ"ד אין החזקה סותרת רק הספק הראשון אבל הספק השני שמא הלכה כהפוסקים דאפילו אם לא נמוג מעולם כהוגן סגי בבדיקת הקישור ספק זה הוא סלוגתא דרבוותא ולא מהני חזקה נגדו כמ"ש הפוסקים ועיין פר"מ סי' ק"ט ול"ע ועיין בס' חכמת אדם כתב בפסיעות דספק מסורבל הוי ספק דאוריתא ע"ש והבלא' דלא רצה לסמוך אדוב מלוין אבל מילה מוחזקין הן כמ"ש בח"מ ולפלפל כאן בדין דבר שיש לו מתירין כיון שיש לתקן הספק לא שייך כאן משום לערא דיוקא א"כ גם משום איכא לברור לא שייך כאן דזה דוקא במקום דליכא עורה כמבואר בפוסקים:

ומה שנשאר לפע"ד לעיין בזה דהתוס' והרא"ש כתבו הא דאמרינן רוב מלוין אבל שאינה מוחזקין הן אמאי לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקת אמ"ה ואיתרע לה רובא ותירצו דאותן שאינן מוחזקין הוו מיעוטי דמיעוטא ומיעוטא דמיעוטא לא חיישינן עיין תוס' בכורות ד"כ ותוס' ר"פ בתרא דיבמות ע"ש. אמנם התם ליכא ריעותא לפנינו אבל בנידון דידן כיון דאיכא ריעותא לפנינו דעל כל פנים המיעוט הוא מיעוט גמור ולא מיעוטא דמיעוטא ואמרינן סמוך מיעוטא לחזקה מדרבנן ואיתרע לה רובא עיין תוס' בכורות כי' והרא"ש פ"ק דחולין. אמנם דברי התוס' בכורות שם תמוהין תכ"ד דמתחלה כתבו דאין לא ק"ל כר"מ דחיים למיעוטא מהא דאמרינן פ"ק דחולין ור"מ היכי אכיל בשרא שמא במקום נקב קשתינו ולא אמרינן הכא אכלינן בשרא משמע דאין לא ס"ל כר"מ דחיים למיעוטא ואח"כ כתבו דהיכא דאיכא חזקה בהדי המיעוטא אין כמי חיישינן למיעוטא והא דאמרי' רוב מלוין אבל שאינה מוחזקין הן ואע"ג דעכ"פ איכא מיעוטא היינו משום דשתם הוי מיעוטא דמיעוטא ותמה מהרש"א אמאי לא קשיא להו כפסיעות אין הכא אכלינן בשרא הא איכא בהדי המיעוטא חזקת אמ"ה ואיתרוא תמוה עיין פר"מ סי' ל"ג ועיין במשמרת הבית שהקשה באמת אמאי לא יש סמוך מיעוטא לחזקת אמ"ה ואיך אכלינן בשרא אחשש שמא במקום נקב קשתינו וע"ש אחי' שלא כדברי התוס' והרא"ש ע"ש ד"ז וד"ח. ולישב קושית מהרש"א ז"ל דהתוס' יבמות דל"ג ע"א ד"ה באיסור בת אחת כתבו דאפילו לר"ש דאית ליה איסור בת אחת מ"מ אחשש אח ואחות אחשה לא אל אחות אחשה אחשש אח דאחשש אח מיקרי אמור דאין לה איתר לאחר מיתה אלא במקום יכוס משא"כ אחות אחשו לעולם מותרת לאחר מיתת אחשו עכ"ד ומעתה אחזי אין בהאמה אם נתרפה עם ילדת רובא דאז באו איסור עריפה ואיסור אמ"ה בבת אחת וא"כ לסברת התוס' הל"ל עריפה חייל אבל איסור אמ"ה לא חייל דהא עריפה אין לה איתר לאחר שחיטה ואמ"ה יש לה איתר לאחר שחיטה אף דמבואר בחולין ד' ק"א דבנתרפה עם ילדת רובא הוי איסור בת אחת ותרוויהו חיילין האם שאני דמיירי בחלב מאמה כזית מחיים שפיר חייב אמי אמו אמ"ה דבזית זה שחלב מחיים לא יהיה לו איתר בשחיטת הבהמה ולא פקע אמנה

אסור אבר מן החי וחייב שתים. ולפי"ז מיושב קושית מהרש"א הל"ל דהתוס' כתבו שפיר דבמקום דהמיעוט מסייע להחזקה שפיר חיישינן למיעוטא ואם"ה לא תיקני אמ"ה איכא אבלינן בשרא דיבמות שמא במקום נקב קשתינו ולא איכא למימר סמוך מיעוטא לחזקת אמ"ה די"ל דאין ס"ל כפסיפת התוס' הנ"ל לר"ש ואם בנתרפה עם ילדת רובא עריפה חייל ולא אמ"ה ומ"ל לחשש נקובת הושפ ל"ל סמוך מיעוטא לחזקה ומחי אין אם איחוש שהיה נקב בושטו בשעת לידה עם ילדת רובא א"כ חייל עריפה ולא אבר מן החי א"כ אין סמוך מיעוטא דנקב בושטו לחזקת אמ"ה זה א"ש להאמר דהא כל עיקר הכלל דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה משום דמנתרפין המיעוט והחזקה ומבריאין הרוב וזה שייך אם המיעוט והחזקה אינן סותרין זה את זה אז שפיר מנתרף המיעוטא להחזקה להבריא הרוב אבל חשש נקב בושטו בשעת ילדת רובא הוא סותר חזקת אמ"ה דאם נתרפה עם ילדת רובא בשעת לידה אז עריפה חייל ואמ"ה לא חל א"כ מה נרויח אם יאמר סמוך מיעוטא לחזקה הא אותו לד דמהני המיעוטא ממש כשיעור הזה נגרע החזק' הא כילד דאם איחוש לנקב בושטו אין כאן אבר מן החי כמבואר דעריפה חייל ולא אמ"ה א"כ נגד לד עריפות דושטו נגרע אבר מן החי וא"כ עכ"פ כשנולדה הבהמה ליכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה וא"כ אז מבריא הרוב ואמרינן שבודאי לא היה נקב בושטו בשעת לידה רק דאכתי יש לחוש שמא נתרף אח"כ אך הא ליתא דבשעת לידתה אם היה בה השואל לשאול הייט מתירין לו אז מעשה רוב שנבריא כמבואר כיון דליכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה ולא סבר בהיתר ע' סי' י"ח נגי אחד הספק ואיכא בשעת לידה חזקה שנתברה מכח רוב אז שוב לא חיישינן לנתרפה אח"כ כיון דאיכא רובא וחזקה שנתברה ובכה"ג הוי מיעוטא דמיעוטא ולא אמרינן סמוך מיעוטי לחזקה כמ"ש תוס' חולין פ"ו ד"ה מאי טעמא ומה ד"ח ע"ב ד"ה מיעוטי דבמקום רובא וחזקה גם ר"מ לא חיים ולזה הקשו שפיר התוס' כבורות ד"כ הל"ל מרוב מלוין אבל שאינה מוחזקין הן דאינה סמוך מיעוטי לחזקה דהתם א"ש דהא המיעוטא דאינם מוחזקין אינו מגרע החזקה ושפיר מנתרף המיעוטא והחזקה להבריא הרוב ועיין בזה:

הן אמת שראיתי בתב"ש סי' כ"ט לענין ספק מיס במוח שכתב דאפילו אי יב"ח כיון דהתוס' כתבו דהוי חזקה שלא נתברה בשעתה ואע"ג דלדידן דאזלינן בתר רובא הוי חזקה שנתברה מכח הרוב מ"מ כיון דהרוב איתרע הא איכא ריעותא לפנינו ויאלה מהרוב גם החזקה מכח הרוב איתרע עכ"ד. ולא זכיתי לאכין דברי קדשו דהא כשאי יב"ח ואינאי מילתא למפרע דקודם יב"ח כשירה היתה ודאי לא חיישינן שנתרפה אח"כ דמוקמינן לה אחזקת הגוף שלא נשתנה הגוף ולא נתהוה בה עניין חדש והוא עדיף מכל חזקות שבעולם אך דמ"מ לא מהני חזקה זו כיון שלא נתברה לפנינו אבל לבתר דידעינן דאזלינן בתר רובא ואיתברה עכ"פ החזקה מכח הרוב שוב הוי חזקת הגוף שלא נשתנה גוף זה ואע"ג דאיתרע הרוב לא אתרע חזקת הגוף אחר כך מלאתי בן בסי"ע סימן פ"א שכתב כן להלכה כאי י"ב חודש יש לו חזקת הגוף ותהלי"ת קיימתי מסברא דנשאתי וא"כ בנדון שלפנינו שפיר איכא חזקה של שעת לידה ואמרינן ששוב לא נשתנה הגוף ונם איכא רובא ובכה"ג לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה כמבואר בתוס' חולין נדה הל"ל ומיושב שפיר קושית מהרש"א דאמי דנגד רוב לחודא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה מ"מ איכא אמי חזקה של שעת לידה דמנתרפת בהדי הרוב אע"ג דחזקה זו הוא מעשה רוב והרוב אתרע מ"מ איכא חזקת הגוף כמבואר מיהו אי' זה לא יתכן רק לשיטת רש"י

רש"י ז"ל דס"ל בהמה במי' כחזקת איסור אמ"ה עומדת עיין חולין ט' וביאה דף כ"ה וכן נראה דעת הריאב"ה בתוס' שבועות דף כ"ל ד"ה האוכל דס"ל דבהמה שלא נשחטה ליכא עלה איסור עשה דאינו זכ"ח דקרא דוונחת אינו אלא תיקון הלחם וכ"כ פר"מ בשחיטו להלי שחיטה שורש השני דהש"י ז"ל ס"ל כהריאב"ה ע"ש אמנם לשיטת התוי' ביאה שם דף כ"ה דלא ס"ל כסברת רש"י שכ"ל אלא הא דקי"ל דבהמ' בחיי איסור עומדת היינו איסור אינו זקוק דוזבחת א"כ לא שייך תי הכ"ל דהא אסינו אם נעלרה עם ילאת רובא שסיר תיילי תרוויהו איסור עריפה ואיסור אינו זבוח דוזבחת דהא אם יש נקב בושט אין לה היתר לאחר שחיטה ולא מיתקן העשה דוזבחת דנקב בושט נפסלה בשחיטה קרינן לה עיין שדי ר"ם ל"ג אך י"ל דר"ת שבתוס' בכורות ד"כ הכ"ל ס"ל כרש"י וריאב"ה ואי"ל ועיין תו"ד דיני ס"ם וכסימן קי"ו שכתב דספק נקב בושט לא הוי נפסלה בשחיטה ועיין בכללי חזקה להגאון בית אפריים שהעיר בזה ועיין סי"ש סי' כ' וי"ל דלרש"י וריאב"ה דס"ל דוזבחת אינו אלא תיקון הלחם של אמ"ה א"כ במקום דליכא איסור אמ"ה גם תיקון זביחה א"ל ול"ע בכל זה ואין כאן מקום להאריך • ובעיקר הדין של ספק מסורבל כח מעשה לידינו והי לי פתחון פה לפני חדמו"ר הגאון החסיד מוה' שלמה קלונר מבראד וז"ל תשובתו אלי ע"ד שאלתו וז"ל והנה זה מקרוב נשלח לידינו מעירות הסמוכות גער אחד שהוא כבן ט"ו שנה לעיין בחקירתו אם נמול כ שונן לו צריך תיקון והנה הנער הנ"ל שלא בשעת קישוי הוא ערל נמור ולא נראה מהעטרה אפי' כל שהוא אמנם בשעת קישוי מתגלה העטרה • והנה כבר ראה רו"מ דברי החתם סופר סימן רמ"ח שמקיל בזה משום דרוב מצוין אצל מילה מוחמין הן ובפ' אכמת אדם מחמיר בזה דהוי ספיקא דאורייתא ורו"מ פלפל בחכמה ואין לי פנאי לפלפל בדבריו רק אבאר את אשר ישים ה' בפי בגוף הדין הנה מקור דין זה הוא בב"י סימן רס"ד בשם אבן אבן הספרדי דס"ל דהיכא לא נמול מעולם לא מהני מה שנראה מהול בשעת הקישוי ומה"ת בני .ישמעאל והש"ך חלק עליו מן הירושלמי ובא"ם דוחה דברי ולפענ"ד תמוהין יותר דברי הש"ך דמירושלמי נופא ליכא ראי' דמל"ל מ"ש במשנה אלו הן הילין המעכבין את המילה הכוונה הוא על תחלת המילה דלמא הכוונה ממי אח"כ אם אח"כ נראה בו כן מעכבין את המילה מלאות נקרא מהול וראי' קלת ממה דתנא שם ואינו אוכל בתרומה וזה מיירי שבבר הגדיל קלת אם נחשב מהול אז ערל א"כ גם בריאה י"ל כן ועוד ראיה יותר ממה דסיים שם ואם היה בעל בשר מחקנו מפני מראית עין וא"ת זה מיירי שבבר נמול בראוי רק אח"כ נעשה בעל בשר וא"כ ה"ה בריאה אם אינו בעל בשר ממי מיירי כך שתחלה נמול בראוי רק שאח"כ נעשה בו ליקין המעכבין הללו ודברי החתם סופר פי' רמ"ח כ' שיש ראי' לחכם הספרדי מדברי שמואל ורש"ג דתנא דין זה במסורבל ולא קמ"ל דין זה בשם לא נמול מתחלה בראוי כו' דבריו תמוהין דלמא רבותא קמ"ל דאף במילה דרבנן בעי תיקון בשם אינו נראה נמול בראוי אלא וכד אתינא לבני נראה דאדרבה יבי' מזה ראי' דלא כו חכם הכ"ל דיש לדייק מה דקאמר שם מאי ביייהו דלמא בחמת ס"ל לשמואל ברש"ג ולא מפיוי ביייהו דלמא בחמת אבל נראה וכו' ויש לדייק מכ"ל דאיכא לשון דשמואל אמר נראה ורש"ג אמר הכיפך בלינו נראה בשביל דיוק לשון זה אינו הכרח לומר דיש בזה פלוגתא אך לדבריו יבי' אתי שפיר דבי' קשה להם ס לאמה נקב אתי דינא במסורבל ולא בעיקר הדין בשם אינו נמול בראוי ואף דקמ"ל דאף בדרבנן נמי באינו נראה נרין תיקון הרי זה מתני' הוא ואם היה בעל בשר צריך תיקון וא"כ הך דינא דצריך תיקון א"ל לשמעני' ועיקר הרבותא הוי דלא בר' מהול א"ל תיקון וא"כ רבותא זו הו"ל לומר בשם מתחלה לא נמול

בראוי ולכן מובדח מן הש"ס בנראה ואינו נראה איכא ביייהו וא"כ א"ש שמואל קמ"ל רבותא דאף בדרבנן בנראה ואינו נראה צריך תיקון דאי ממתני' היה ס"ד דוקא באינו נראה אבל לכן קמ"ל שמואל דאף בנראה ואינו נראה בעי תיקון ורש"ג דנקט דינו באינו נראה הוי כוונתו כך דדוקא באינו נראה אבל אז בעי תיקון אפי' בדרבנן אבל בנראה ואינו נראי' לא בעי תיקון אבל בדאורי' אפי' בנראי' ואינו נראי' תיקון אבל אם נראה לגמרי בשעת קישוי אף גם בדאורייתא לא בעי תיקון לכן הולרך לומר נראה ואינו נראה איכא ביייהו כדי לתרץ למה נקט דבריהם בדרבנן ולא על דאורייתא וא"כ יש ראיה להיפך דלא כחכם הספרדי ואם כי אין בידינו להכריע מ"מ כיון דהש"ך חולק נ"כ יש לנו תנא דמסייע להקל בספק דברי ס"ם שמא בדעת הש"ך דאף נמול תחלה כך די בזה ואח"ל כדעת החכם דלמא בבר הוא נמול תחלה ואינא על החכמת אדם שב דהוי ספק תורה וכן על הא"ם ולמה לא הרגישו דהוי ס"ם ואון מזה נראה לי להקל כדעת הא"ם ולא מעעמיה כמ"ש דרוב מצוין אצל מילה מוחמין הן ולפי ענ"ד לא דמי כשוכלא לדבא דבשלמא בשחיטה ויקור כיון דהוי הלכותיו רבים ונריכין לימוד נוף הדינין לכן אמרינן כיון דמצוי הוא אצל השחיטה מן הסתם למד תחלה וכן בניקור אבל במילה אינו לדיך הסוחל לעמוד דיני מילה זה ודאי אינו והחוש מעיד ע"ז דאינו לומד הסוחל דיני מילה ואינו לומד רק הלומות ומזה אין ראיה דמומחה הוא דאבי דרואה דדרך המוהלים לפרוש לגמרי מ"מ י"ל דסובר דאין בזה קפידא רק לאוה מן המובחר ושופרא דאינא ולא מן החיוב ואם לא עשה כן אינו מעכב כיון דאין דיני מילה רבים אין דרכו ללמוד דיני מילה וכה"ג כתב הט"ז וב"ש בא"ח סימן מ"ט דבנו דיני רבים אף לסדר נט אינו ראמר רק הבקי בהם אבל בקידושין דאין דיני רבים מותר לסדר הידושין אף שאינו בקי בהם ולכן מה"ט אמרינן בניטין רוב בקיאין הם משום דדיני רבים ולכן רוב מצוין אצל ניטין בקיאין הן וה"ל בשחיטה ויקור דדיניהם רבים אסור לעסוק בהם רק הבקי ולכן הוי רוב המצוין בהן מומחין אבל במילה מותר לעסוק אף שאינו יודע דיניו לא שייך בזה רוב מומחין הם וכן מובא בט"ז יו"ד סי' רס"ד דשכיח הטעות במוהלים ובעיני למעני ולא אמרינן בהן רוב מצוין מומחין הן • והנה הפר"מ כתב לדחות מעשה אחר משום דעתה חזינן ריעותא זה אינו נראה לי דלכאורה קשה לפי סברא זו מאי פריך בחולין דף יו"ד לר"ח דס"ל אימור שיבר בהן עצמות ממתני' דכל ספק בשחיטה פסול מאי לאו כה"נ ומאי פריך אימא דר"ח מיירי בידוע שהיה מומחה ואין בזה רק חשש הסכין שמא בעור נפגמה בזה תלינן לקולא שמא בעצם המפרקת נפגמה אבל המשנה מיירי שאינו ידוע שהיה מומחה רק דהיה בשר משום דרוב מצוין וכו' לכן עתה דאיכא ריעותא דהוי סכין פגום שמא אינו מומחה ואינו יודע שסכין פגום אסורה ובע"כ דאין סברא לחלק רק כיון דאפשר לחלות דבמפרקת נפגם לא נחשב ריעותא ואין לחלק בין אם ידוע שהיה מומחה או עפ"י רוב מצוין מיהו יש לדחות דהתם כיון דאיתרע בהמה לא אתרעי לא נחשב ריעותא אבל כאן הנמול בעצמו אתרע ובהכי הי' א"ש סדר לשון הש"ס דפריך תחלה מעבל ועלה דהוי בריאתא בעברות ואח"כ פריך מן המשנה דכל ספק בשחיטה דהוי בחולין נופא ולמה הקדים המאוחר ואיחר המוקדם ולפי הנ"ל א"ש דבלא זה לא היה יכול להקשות מן המשנה דהכי דמשמע בסכין פגום מ"מ מיירי שאינו ידוע שהוא מומחה ור"מ מיירי שידוע לכן פריך מעבל ועלה אך כיון דמשני סכין אתרעי בהמה לא אתרעי שוב פריך ספיר מכל ספק בשחיטה דאין לומר כאן ידוע שהוא מומחה

מיירי בחס מ"מ כיון דרוב מצוין אין לחלק בזה בין שאר שחיטה לזה וריעותא ליכא דסברי אחרני דהמה לא אחרני אף כך אחינן לזה ממילא מלחו דברי רו"מ דהני דסמוכל אחרא מ"מ סרי אין עיקר הספק בהסמוכל רק בהתוהל אם הי' מומחה והרי לא אחרא המוהל וא"כ אליס הרוב כמו בכל דוכתא וכמו דאמרינן סכין אחרני בהמה לא אחרני אף דהכ"מ הוי אף לענין הבהמה כן ה"ע להיפך כיון דהספק הוי על המוהל אם היה מומחה והוא לא אחרא ·

והנה לדינא נראה כדעת החתם סופר ולא מעעמי' רק מעעם הכל דהוי ס"ס ואי"ל דהוי משום אחד אם סמוכל כראוי אז לא דז"א דבבר כתבתי בחיבורי ביו"ד בק"א סי' קפ"ז דהך סברא דהוי משם אחד לא נחשב ס"ס זה הוי רק במקום דלא מהני רוב כגון בים חזקה לאיסור בזה לא אמרינן רוב דבימה סמוך מיעוטא לחזקה רק דס"ס עדיף מרוב בזה בעינן שיהיה לו דין ס"ע אבל היכא דמהני רוב מהני כל ס"ס שבעולם דעכ"פ רוב הוי א"כ ה"ל הבה חזקה דמעיקרא לומר דהוי חזקת חיוב לגמל זה אינו כיון דעכ"פ חזינן דהתחיל לגמולו שוב אחרא חזקת ערלה וכמ"ש התוס' בבמה דוכתי כיון דזרק לה הקידושין אחרא לה חזקת פגול עי"ש · ועיין בקונטרס סרי עץ אחד מ"ש בעזה י א"כ ה"ל כיון דהתחיל לגמול אחרא לה חזקת ערלה לכן די ברוב לבד והוי עכ"פ הך ס"ס כמו רוב · והבה עוד עלה בלבי דאיה דלא בחכם בספרדי ממ"ש בס"ם פרק ר"ח דמילה מלי ביאייהו נראה' ואינו נראה' וקשה דהו"ל לומר בלשון תיובתא דשמואל דאין כח ביד שמואל לחלוק על רשב"ג כיון דאין לו תנא דמסייע אף א"ש דבאמת ליכא פלוגתא דרשב"ג מיירי בידוע שגמול בהונן אז די בנראה ואינו נראה אבל שמואל מיירי בחס אינו ידוע אם גמול בהונן או לא אז כמו בחס לא היה ידוע שהיה גמול רק כן דודאי בעינן שיהיה נראה ולא די בנראה ואינו נראה לכן גם במסורבל בבשר ואינו ידוע אם גמול תחלה בהונן או לא גמי בעינן נראה ממש ואין די בנראה ואינו נראה ונקט רשב"ג תיובתא המסורבל לרבותא דאף דיש לחלות דגמול בהונן ומכח שהוא מסורבל מ"מ כיון דהוא ספק אם גמול לכן בעינן שיהי' נראה ממש ומיירי שגמול בחס אינו ידוע אם גמול תחלה בהונן ורשב"ג מיירי שידוע שגמול בהונן לכן ליכא תיובתא לשמואל רק דקאמר מלי ביאייהו בין לשון שמואל בין רשב"ג לכן קאמר דליכא ביאייהו נראה ואינו נראה הזה דאיה ברורה לפנ"ד וא"כ בנ"ד דהוי נראה ממש אף בלא גמול בהונן די וחס כי אין בידי להכריע מ"מ כיון דספק הוא עכ"פ וגם הס"ד חולק נראה להכריע כן ומ"ש לעיל דחוץ מזה נראה לי להקל הוא כך דהחכם הספרדי מיירי בידוע שלא גמול בראוי והאחרונים המפלפלין בספק היינו אם נראה בפודו בקטנותו כן אז הוי ספק אולי לא גמול תחלה בראוי אבל בנ"ד בעתה הוא בן ט"ו שנה ואיך יתכן שבעודו בקטנותו שמתעסקין ורוחצין אותו ומלבשין אותו איך לא יבינו שגמול שלא בהונן וכמה פעמים בא לידי בקטנים מאד דהבשים עשו שחלה משום שהרגישו בשינוי המילה לכן ממה שלא הרגישו בו עד הנה נראה ברור שלא היה בו שינוי בקטנות: אז רק בגדלותו בשתנה ומוכח מזה דגמול בהונן ואין לספק בדבר וכדמות ראי' לזה ממה שיש לדייק בלשון שמואל ורשב"ג דקטנו בלשון קטן המסורבל בבשר ומה לי קטן דקטנו והי' לו' המסורבל בבשר הי' קטן אז גדול וכ"ש דמלתא אגב אורחא קמ"ל דאורחא דמלתא דאין מתמיהין בזה עד שיגדיל ודרך הבינים בזה בפודו בקטנותו אף לו יהיה דאורחא דמלתא כן אבאי למאי ג"מ נקט זה והיה לי לומר מסורבל בחס כפ"ל דבוותא לאשמועינן לענין אם נולד ספק אם גמול תחלה

מיירי בחס מ"מ כיון דרוב מצוין אין לחלק בזה בין שאר שחיטה לזה וריעותא ליכא דסברי אחרני דהמה לא אחרני אף כך אחינן לזה ממילא מלחו דברי רו"מ דהני דסמוכל אחרא מ"מ סרי אין עיקר הספק בהסמוכל רק בהתוהל אם הי' מומחה והרי לא אחרא המוהל וא"כ אליס הרוב כמו בכל דוכתא וכמו דאמרינן סכין אחרני בהמה לא אחרני אף דהכ"מ הוי אף לענין הבהמה כן ה"ע להיפך כיון דהספק הוי על המוהל אם היה מומחה והוא לא אחרא ·

רסה ברכת מילה ומילה ביום התענית ·

א המל מברך (ס"ם רפד"מ) (א) מעומד (עור) בקול רם (מע"מ ס"ם כ"ם וס"ך שפ"ב וכ"כ שם"ז) אקב"ו על

והנה לדינא נראה כדעת החתם סופר ולא מעעמי' רק מעעם הכל דהוי ס"ס ואי"ל דהוי משום אחד אם סמוכל כראוי אז לא דז"א דבבר כתבתי בחיבורי ביו"ד בק"א סי' קפ"ז דהך סברא דהוי משם אחד לא נחשב ס"ס זה הוי רק רק במקום דלא מהני רוב כגון בים חזקה לאיסור בזה לא אמרינן רוב דבימה סמוך מיעוטא לחזקה רק דס"ס עדיף מרוב בזה בעינן שיהיה לו דין ס"ע אבל היכא דמהני רוב מהני כל ס"ס שבעולם דעכ"פ רוב הוי א"כ ה"ל הבה חזקה דמעיקרא לומר דהוי חזקת חיוב לגמל זה אינו כיון דעכ"פ חזינן דהתחיל לגמולו שוב אחרא חזקת ערלה וכמ"ש התוס' בבמה דוכתי כיון דזרק לה הקידושין אחרא לה חזקת פגול עי"ש · ועיין בקונטרס סרי עץ אחד מ"ש בעזה י א"כ ה"ל כיון דהתחיל לגמול אחרא לה חזקת ערלה לכן די ברוב לבד והוי עכ"פ הך ס"ס כמו רוב · והבה עוד עלה בלבי דאיה דלא בחכם בספרדי ממ"ש בס"ם פרק ר"ח דמילה מלי ביאייהו נראה' ואינו נראה' וקשה דהו"ל לומר בלשון תיובתא דשמואל דאין כח ביד שמואל לחלוק על רשב"ג כיון דאין לו תנא דמסייע אף א"ש דבאמת ליכא פלוגתא דרשב"ג מיירי בידוע שגמול בהונן אז די בנראה ואינו נראה אבל שמואל מיירי בחס אינו ידוע אם גמול בהונן או לא אז כמו בחס לא היה ידוע שהיה גמול רק כן דודאי בעינן שיהיה נראה ולא די בנראה ואינו נראה לכן גם במסורבל בבשר ואינו ידוע אם גמול תחלה בהונן או לא גמי בעינן נראה ממש ואין די בנראה ואינו נראה ונקט רשב"ג תיובתא המסורבל לרבותא דאף דיש לחלות דגמול בהונן ומכח שהוא מסורבל מ"מ כיון דהוא ספק אם גמול לכן בעינן שיהי' נראה ממש ומיירי שגמול בחס אינו ידוע אם גמול תחלה בהונן ורשב"ג מיירי שידוע שגמול בהונן לכן ליכא תיובתא לשמואל רק דקאמר מלי ביאייהו בין לשון שמואל בין רשב"ג לכן קאמר דליכא ביאייהו נראה ואינו נראה הזה דאיה ברורה לפנ"ד וא"כ בנ"ד דהוי נראה ממש אף בלא גמול בהונן די וחס כי אין בידי להכריע מ"מ כיון דספק הוא עכ"פ וגם הס"ד חולק נראה להכריע כן ומ"ש לעיל דחוץ מזה נראה לי להקל הוא כך דהחכם הספרדי מיירי בידוע שלא גמול בראוי והאחרונים המפלפלין בספק היינו אם נראה בפודו בקטנותו כן אז הוי ספק אולי לא גמול תחלה בראוי אבל בנ"ד בעתה הוא בן ט"ו שנה ואיך יתכן שבעודו בקטנותו שמתעסקין ורוחצין אותו ומלבשין אותו איך לא יבינו שגמול שלא בהונן וכמה פעמים בא לידי בקטנים מאד דהבשים עשו שחלה משום שהרגישו בשינוי המילה לכן ממה שלא הרגישו בו עד הנה נראה ברור שלא היה בו שינוי בקטנות: אז רק בגדלותו בשתנה ומוכח מזה דגמול בהונן ואין לספק בדבר וכדמות ראי' לזה ממה שיש לדייק בלשון שמואל ורשב"ג דקטנו בלשון קטן המסורבל בבשר ומה לי קטן דקטנו והי' לו' המסורבל בבשר הי' קטן אז גדול וכ"ש דמלתא אגב אורחא קמ"ל דאורחא דמלתא דאין מתמיהין בזה עד שיגדיל ודרך הבינים בזה בפודו בקטנותו אף לו יהיה דאורחא דמלתא כן אבאי למאי ג"מ נקט זה והיה לי לומר מסורבל בחס כפ"ל דבוותא לאשמועינן לענין אם נולד ספק אם גמול תחלה

כהונן אז בגדלותו אין לספק דודאי גמול בהונן וזה יהיה לדעת החכם הספרדי ולפמ"ש לעיל דלא בוותי' ופרשנו דשמואל מיירי בספק אם גמול מ"ש יותר דנקט קטן דבגדול אין לספק ומודה שמואל דדי בנראה ואינו נראה ורשב"ג נקט קטן לומר דאף בקטן הוי ספק אם גמול תחלה בהונן גמי יהיה די בנראה ואינו נראה ויהיה איך שיהיה עכ"פ זה נראה דיש רגלים לדבר שנעשה אח"כ

לכ"ע די בנראה מהול בעת קישויו וכל זה אני כותב לרווחא דמלתא ולדינא אף בקטן כה"ג נראה לנקל כדעת החתם סופר ולא מעעמי' ובפרט במקום שיש חשש סכנה לכן נראה דאין לגזור שמא ויותר אין פנאי להאריך ולפלפל בדבריו כי אין לי פנאי וכתבתי בזה רק הנראה לדינא עכ"ל מרן הגאון החסיד מ"י ללגא · והבה במ"ש לעיל לענין רוכא דתלוי במעשה דלא הוי רוב גמור נראה לפענ"ד לענין מ"ד במילה וכיונא דלכאורה תלוי ג"כ במעשה ואמו מסופקין אם גמר המעשה כיון דלא אחר השיעור הצריך אכתי לא נגמר המעשה וכלא עשה כלל דמי וזה י"ל דהרמב"ם ז"ל פסק בחס לא בדק בסימנים אם נשחטו רוכן הוי ודאי נבילה ובספק שהה או דרס לא הוי רק ספק נבילה וכבר עמד הכ"מ בזה ועי' מ"ש הפר"מ בפתיחתו להלכות שחיטה ולפי הכ"ל ל"ש דבבר כתבו התוס' חולין דף ט גבי לא בדק בסימנים דרוב פעמים שוחט שפיר עי"ש · אמנם י"ל דסמיך מיעוטא לחזקת ממ"ה ואחרא לה רוכא כיון דהמיעוטא הוא מיעוטא גמור דלא תלוי במעשה דהא אם לא שחט רוב כמאן דלא שחט כלל דמי כיון דלא גמר שיעור השחיטה הצריך ולא נגמר המעשה והרוב תליא במעשה דרוב פעמים שוחט שפיר ועושה מעשה המכשיר אבל בספק שהה או דרס דבין כך ובין כך הרי הסימנים שמוסין לפניהם כשיעור הצריך ועשה בהן מעשה כשיעור הצריך רק דאמו מסופקין בגוף מעשה שלו אם שהה או דרס ל"כ כיון דבין כך ובין כך עשה מעשה רק דאין אמו יודעין אם עשה מעשה המכשיר או מעשה הפוסל ע"י שהי' אג דרסה ל"כ נהי דרוב פעמי' שוחט שפיר בלא שהיה או דרסה כמ"ש התו'הכ"ל מ"מ הרוב והמיעוט שניהם תלוין במעשה דעת הרמב"ם דלא הוי רק ספק נבילה דלא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה במ"ש התוס' בכורות דאינו אלא מיעוטא דמיעוטא אבל בלא בדק הרוב תלוי במעשה הוי המיעוט מיעוט גמור ואמרינן סמוך מיעוטא לחזקה לגרוע הרוב והחמיר לעשות כודאי נבילה אל"כ מאחי כן בריש כלי חזקה להגאון בעל בית אפרים

ותהלי"ת כוונתי לדעתו בעזה"י ·

א מעומד כ"כ הטור וכן הביא כ"י בשם בע"ה וכ"ה בכ"י סי' מ' בא"ח בשם סמ"ק דכל המצות בעמיד' חוץ מברכות הנהנין והוא מירושלמי וכ"ה בכלבו סי' כ"ב ועי' בהגהות סמ"ק סי' קמ"ה וכא"ר ודרהם · ובמנ"א סי' מ' הקשה מחלה דקיי"ל אשה ערומה יושבת ומקוה לה חלה ות' דחלה דומה לברכות הנהנין כיון שאינו חלה לתקן העיסה · וכסי"ע תמה הא ליית גם בס אינו חלה לתקן הנגד ואפ"ה צריך עמיד' ע"ש ולפענ"ד כיון דבחלה עוש' לתקן העיס' כדי לאכול וליהנות ממנה מיקרי ברכת הנהנין כמבואר בי"ד סי' מ' ס"ו גבי אם מ' יכול להוציא את חבירו בברכת המזון אם כאחרונים דדמי לברכות הנהנין ע"ש והע"ש אם שמחלק בין שחיטה לתרומה הגיבו הפר"ת אם וא"כ בחלה דומה ג"כ לברכות הנהנין כיון דאסור לאכול עבל אבל בליית הי' דאסור לגבוה בלא ליית מ"מ אינו ענין לברכות הנהנין דהא סגלת לגיעה אין צריך בלבה אם לוכם עלית שפעור מליית מותר ליהנות ממנו בלא ברכה ועיין כ"ח אם שב' גדולה מזו דאפילו ליית הי' דומה לברכת הנהנין כיון שבהנה בלבישתו

לי

מי לתו דגלי קרא ע"ם וח"כ עכ"פ חלה. דומה לברכת הנהנין דומיא דסמיסה כמ"ש המג"א מיהו כדיעבד ודאי לא מיוסב כמ"ש הא"ר שם בשם מיו"ט ע"ם ואפ"ה בעומר גופא דעיקר קרא התם כתיב דבעי עמ"ה משום דכתיב בקמה ודרשינן מ"ת בקמה אלא בקומה ואפ"ה דעת הרמב"ם ז"ל פ"ז מהל' חומ"מ דאם מבה סה"ע מיוסב יצא ועיין בכ"מ שם בשם הרי"ץ גיאות דהך דרשה דבקומה אינו אלא אסמכתא בעלמא ע"ם וכ"כ המג"א סי' תפ"ע סי"ב וכ"ה בדוקא בדיני סה"ע וכן בשופר בסי' תקפ"ה כ' המג"א דיצא בדיעבד ודמזה המג"א כאן סי' מ' עיין בסר"מ וכ"כ בדוקא סי' כ"ל נבי תקיעה דיצא ועי' מג"א סי' תר"ל סי"ק מ' דברמה דמחלק בין הברכה להמצוה ועיין סר"מ סי' מ' שהעיר בזה ועיין תשובת ממסמ עזריה סימן ק"ד בשאלה הז' ע"ם כתב נ"כ דנבי מילה אע"נ דתכן הקורא עומד ויושב מ"מ הברכה צריכ' עמיד' וראיתי בחדרושים בחו"מ סי' מ' הביאו בשם הברבי יוסף שהקשה מס"פ הו בודקין נבי קידוש לבנה דהוי כהקבלת פני שכינה ואמר אבי הלכך צריך למימרא מעומד משמע דוקא דמשום קבלת מלכות שמים צריך עמידה אבל משום הברכה א"ל עמידה ונוף ספר ברבי יוסף אינו ת"י · אמנם לפי המבואר בתשובת ממסמ עזריה הנ"ל וז"ל ולא הולכך לפרש בברכת הלבנה שתהיה מעומד אלא משום לחיובא דאתי ממילא הוא ואינו ממוסר מעשה סד"א הכוונה לבנה בחידושה דאיתרמי לי' מיושב הוי לי' דומיא דסוכה קמ"ל דלא עכ"ד שם א"כ שפיר צריך לעשה קבלת פני שכינה דלריך לעמוד אפילו איתרמי לי' מיושב ועיין מסכלות זהב חו"מ תל"ב ס"ק נ' :

(ב) ולא לחול · בס"ק דפסחים איפלגי רב פפי ורב ששת אם מברך על ביטול חמץ או לבער ומקש' שם ממילה דמברך בעל ומשני התם היכא דימא לחול לא פני דלאו איהו מהיל ופריך אבי הבן מאי איכא למימר ומשני אה"נ דמברך לחול ולכן דעת הרמב"ם ז"ל נבי מילה לחלק בין אבי הבן לאחר דאבי הבן מברך לחול כיון דהמצוה מוטלת עליו · אמנם הפוסקים כתבו דבהי דהש"ם קאמר דאבי הבן מברך לחול היינו לאחר דש"ל דעל לשעבר משמע רק דבמילה דלא אפשר לברך לחול משו"ה מברך בעל אבל אבי הבן דאפשר ליה אה"ל דמברך לחול אבל למסקנת הש"ם דעל להבא משמע ומברך על ביטול חמץ א"כ גם אבי הבן מברך בעל דמשמע להבא וכן פירש"י ז"ל ועיין ב"י וכ"מ וכ"א מ"ם בדעת הרמב"ם אמנם באמת דעת הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות ברכות דעל לשעבר משמע ונבי בדיקת חמץ היינו בעמא דמברך בעל אע"נ דעדיין לא בדק מ"מ תיכף כשרואה לבדוק א"כ מצלה דעתו שאינו רואה בחמץ זה ומדאורייתא ביטול בעלמא סגי ליה א"כ שפיר מברך לשעבר דהא בשעת הברכה בבר קיים המצוה ע"ם פ"א דברכות · לך לפי"ז קשה א"כ למה תקנו חז"ל הביטול שאחר הבדיקה כיון שבבר יצא ידי ביטול במחשבתו בראשונה שקודם הבדיקה ועיין לל"ח מ"ם בזה · אמנם י"ל עוד לפי מ"ש מהרי"ק הביאו בסי"ע תל"ד ס"ק כ' דעיקר הביטול דמשו' ל' בעפרא ומבטלו מתורת חולין כמו בשת שאור שיהיה דבטלה ע"ם אם כן שפיר צריך לבטל בפה ולעשותו בעפר דהא על ידי מחשבתו בראשונה הי דגלי דעתי' שאינו חפץ בחמץ זה עוד כמ"ש הרמב"ם ז"ל מ"מ ביטול זה לא עדיף מאלו הפקירו ממש בפה דלא בטיל מתורת חולין כמו בשת שאור והטעם נראה לפענ"ד דלא פני ליה למהרי"ק בטעם שבתבו הקדמונים דביטול מטעם הפקר נגמר בה הוא משום דהפקר אינו מבטלו מתורת חולין רק שמוליא מרשותו וקרינן בי' שלך אי אתה רואה וכו' אבל אבן קיי"ל בהפקר דגם המפקיר עצמו יכול. לזכות בו עיין חו"מ סי' רע"ג אם כן מאדו זוכה לו החמץ וא"כ דאיסורא לא איתא ליה דליקרי דז"א דהביטול הוא שמוך לבדיקה אז הוי החמץ עדיין איתרא הוא עד זמן איסורו א"כ י"ל דהאבר חוזר וזוכה לו אבל כשיזכיר בפה לשון ביטול והוא שמבטלו מתורת חולין כמו בפת שאור לדעת מהרי"ק אם כן לא שייך דהאבר זוכה לו דהא הוא בעפר · וכזה יש לייסב קושית הגל"א ד' ד' דפריך שם בבדוק בשית דהא אינו אסור אלא משום ולמעלה והקשה בגל"א הא הבודק צריך לבטל ובשית לא ברשותו קאי ע"ם שבחק בזה ולכ"ל יש לומר דרש"י פי' בבדוק בשית בתחלת שית ע"ם וא"כ אם התחלת הבדיקה הוא מתחלת שם א"כ אותו הגילוי דעת שב' הרמב"ם ז דלהכי מבבר בעל כמבואר הוא בסוף ממש דהא מבבר לשעבר כמבואר ואז הוא ברשותו לעשותו הפקר ואז א"ל דהאבר חוזר וזוכה לו וביטול בפה לא מהני אז בשית דז"א דבשית י"ל דאיסורא לא איתא ליה דליקרי כיון דהחמץ אסור אז ואין לו זכות בו ואם כן אין צריך לעשותו בכפת שאור וסני בהביטול שבפוף ממש כמה שנילה דעתו שאינו חפץ בהחמץ כמו שכתב הרמב"ם ז"ל · ועיין ע"ז תמ"ח ס"ק נ' ע"ם ודוק :

אמנם התוס' והרא"ש פ"ב דב"מ נבי מצה בגל כתבו דלא קנה בעל הגל המציאה דהאבר אינו קונה לו רק בדבר שאפשר להמצא אבל בגל וכותל יש דאפשר לא ימצא לעולם אינו קונה · ועיין חו"מ ר"ם ר"ם וסי"ם ע"ם והטעם דדבר שאפשר שלא ימצא לעולם אין כאן זכות והרמב"ם פט"ז מהלכות אבידה הי"ם כתב הטעם לפי שהיא אבודה ממנו ומכל אדם ע"ם · ומעתה בחמץ בע"ם נהי דודאי ימצא אותו אפשר שלא ימצא אותו רק אחר זמן איסורו אז לאחר הפסח דעכ"פ החמץ אסור מדרבנן ואין לו שום זכות והוא אבוד ממנו ומכל אדם י"ל דהאבר אינו קונה לו ולענין בדיקה אין צריך בדיקה דאין לו שום ספק זכות דהא אם תקני לו אינו ואינו חמץ שלו ואסור אפילו אחר פסח ואם ימצאנו קודם זמן איסור יבערנו אז · אמנם י"ל דנהי דהכמים אסרו חמץ שעבר עליו הפסח מ"מ כיון דמותר מדאורייתא ויש לו זכות בו וצריך בדיקה כיון דמדאורייתא קנינא לי' אינו ואבמים לא להקל על דברי תורה אלא וצריך באמת בדיקה וכזה מושב קושית מהרש"א בסוגיא דאין מוסשין מאי פריך ממדורת הסוסים הא כי התוס' שם ד"ה אדי שתהא בהמתו אוכלת דבאן מיירי שלא בטלו ואיכא ספיקא דאורייתא ולהכי בחזיון דשקל בעי בדיקה ולא אמרינן אבלתי' משא"כ במדורת הסוסים שלדעת הרמב"ם הוא דרבנן ע"ם · אמנם הראשונים שאלו אבי דמיירי כאן שלא בטלו מ"מ למה צריך בדיקה יבעל עבשיו והוי ספיקא דרבנן · ועיין פי"ר ותו"ת · ובסי"ע סי' תל"ח כתב עפמ"ש המג"א סי' תקפ"ד בספק אם ברך ברכת המזון כיון דצריך לברך הסלסה ברכות דהוי ספק דאורייתא מברך גם כן הטוב והמטיב כי היכי דלא ליהוי זלזול לדרבנן מעתה אם יבטל לגמרי ידי ספק דאורייתא ולא נפ' שהוא ספק דרבנן שבם תקנו בדיקה דוקא הוי זלזול לדרבנן ע"ם · ומיושב קושית מהרש"א דפריך שפיר ממדורת הסוסים דימא גם כאן אבלתי' ואמאי בחזיון צריך בדיקה דוקא אף דכאן הוא ספק דאורייתא

על המילה וגם גוף המילה צריך עמידה אם לא שהוצרך המוהל לישב (יעב"ץ) ובדיעבד אם ביריך מיושב יצא (מ"ל ח' בשם מיו"ט) ואין חילוק בין מל בנו למל בן אחר · לעולם מברך על המילה ולא לחול (ב) (יוב ספוסקים דלא כרמב"ם) ובדיעבד אם בירך האב למל או להבניסו וכו' יצא (רמ"א) ואין מתחילין לחתוך עד שיגמור כל הברכה

ח"א

דמוריתא כמו שהקשה מהרש"א מ"מ יבטל עכשיו ולא מחשש דמוריתא ומ"ל כמ"ש בס"ע דהוי זלזול לדרכן דהוא ממקום למקום דהוי חמץ שלו אבל מחלר לחלר דהוי של אחרים ושלך לו אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים מלו אמרת דהחלר קונה לו והוי שלו ז"ל דאם ריזול כתר דרכן וסס אסרו החמץ אחר הפסח והוי כדבר שאפשר שלא יאכל לעולם ואין החלר קונה לו ולגבי דמוריתא דהחמץ מותר אחר הפסח וקנית ליה חלירו מ"מ נגד דמוריתא סגי ביטול לבד ומ"כ מלו זלזול איכ דלדרכן הא לו אזלית בתר דרכן אינו קונה לו החלר כלל דלדידהו אסור אחר הפסח סס אמרו וסס אמרו · אך להפוסקים דלחמץ ידוע לא מהני ביטול וכיון דחזינן דשקל הוי לי' ידוע לזה פריך הש"ס ניחא אכלתי' והו"ל חמץ שאינו ידוע אבל בתר דמסיק דאין ספק מוליא מידי ודאי והו"ל חמץ ידוע ולא מהני לי' ביטול שפיר כתבו התוס' דמיירי שלא בטלו ולריך בדיקה מדאוריתא ועיין בלל"ח ולבטלו עכשיו לא מהני דהו"ל חמץ ידוע ודוק · וכזה מיושב נמי קושית מהרש"א שהקשה אמאי לא פריך אגופי דמתני' נמה לי טעמי דאין לדבר סוף כלא"ה ניחא אכלתי' ע"ש · דז"ל דתיכה מחלר לחלר ז"ל אכלתי' כמבואר דקושית על מחלר לחלר ניחא אכלתי' אבל אכתי מבית לבית וממקום למקום לא סני בטעם אכלתי' דהתם החמץ הוא שלו ממש כמ"ש בלל"ח בסוגיין ואיך ניחא אכלתי' הא הוי ספיקא דאוריתא כמ"ש מהרש"א בקושי' הש"ס ומ"ל דיבטל עכשיו והוי דרכן דז"א כיון דהחמץ הוא שלו ולא ע"י קנית החלר א"כ אם יבטל ולא יבדוק הוי זלזול לדרכן כמ"ש בס"ע ולא ריך אתי' דלא הוי זלזול כ"ן דמדרכן לא אכי לי' חלרו כמ"ל דמבית לבית וממקום למקום לאו מעשה קנית חלר אתיון רק דהוי שלו ממש ולזה בעינן שפיר לעשמא דאין לדבר סוף דלא מליון לאפקורי' מבדיקה מעשה אכלתי' לזה פריך הש"ס מחזין דשקל דבלי בדיקה גם נבי מחלר לחלר אמאי לא ניחא אכלתי' ודוק · ועיין לל"ח שכתב דבחזין דשקל גם מחלר לחלר לריך בדיקה ולא כמ"ש מהרש"א ז"ל · כן י"ל על דרך המידוד :

(ג) ואם לא בירך קודם אינו מברך אח"כ · דבר זה הוא מחלוקת הקדמונים דעת הרמב"ם ז"ל פי"א מהלכות ברכות בכל דבר שלריך לברך עובר לעשייתן אם לא בירך קודם לא יברך אח"כ והג"א פ"ק דברכות בשם המ"ז כי דבברכת המלות אם לא בירך מקודם מברך אח"כ והרבה אחריכו בזה אחרונים הש"ך ביו"ד סי' י"ע והתב"ש והפליתי שם ובסי"ע או"ח סי' מ' ובמ"ז שם והש"א סי' כ"ו הביא ראיה לדברי הרמב"ם מתוס' ורא"ש פ"ב דברכות דכתבו במשנה דהיה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא וכי התוס' בשם הירושלמי דמוכח מכאן דברכות אינן מעכבות וכי התוס' והרא"ש הביא בשם רב אחי גאון שהקשה מפ"ק די"ב נבי אכסי מעמד שלא היו אומרים רק אהבה רבה וכי מעט זמן יוצר אור היו אומרים אחר הק"ש ומסיק שם דדוקא סדר ברכות אינן מעכבין אם הקדים שבה לראשונה אבל גוף הברכות מעכבין ואלקו שם בין יחיד לציבור ע"ש ותמה בש"א שם אחי קש"א לזו מס"ק הא התם לא קאמר אלא דברכות מעכבות זו את זו אם לא אמר אלא אחת אף הא לא אלא לו אבל גוף הק"ש אין הברכות מעכבות ואפילו אם לא אמר כלל יצא ידי חובת ק"ש ובא ברוך ומר דהכי דייק רב אחי וסייעתו כיון דאמרי' שם דבי מעטא זמן יוצר אור הוי אמרי לה אחר ק"ש ואי ס"ד דאין הברכות מעכבות לק"ש האיך אפשר לומר יוצר אור אחר ק"ש הא היא מברכות שלפני הק"ש והברכה צריכה שתהיה עובר לעשייתן אלא ודאי שהברכות מעכבות לק"ש ואם כן אף שקראו ק"ש כ"ז שלא אמרו יוצר אור מצות ק"ש תלויה ועומדת ואם אמרו יוצר אור אינו ידי חובת ק"ש נמפרע ואם אינו אף ידי חובת ק"ש לא יצאו אמנם כשיאמר יוצר אור אז נ"כ יוצא ידי חובת ק"ש ושפיר הוי עובר לעשייתן כיון שלא יצא עדיין ידי חובת ק"ש כ"ז שלא אמר יוצא אור ושפיר קש' ליה לרב אחי ז"ל אפ"ק דמוכח דברכות מעכבות גוף הק"ש ולפ"ז מוכח דס"ל כהרמב"ם דאם לא בירך קודם המצוה אינו מברך אח"כ דלעולם הברכות אינן מעכבות גוף הק"ש ונ"מ מברך יוצר אור אחר הק"ש כמו בכל המצות אם לא בירך מקודם מברך אח"כ וכאן מברך לכתחלה אח"כ כיון דלא אפשר לברך מקודם דהא אז לא הגיע עדיין זמן יוצר אור והתריך שם הש"א בתשובה זו לכאן ולכאן כדרכו בקודש ז"ל · והנה גוף קושייתו כבר קדמו הב"ח או"ח סי' ס' ועיין פני' רפ"ב דברכות ומהגרלה שגם הלל"ח הרגיש בזה וכ' כיון דאמר שם בפ"ק דאמרו אהבה רבה קודם י"ח ובאמת הא דאה"ר אינה פותחת בברוך הוא מקום הסמוכה לי"ח · ומעתה הש שהקדימו אה"ר ליו"ח ואפ"ה אמרו אה"ר בלא פתיחה בברוך והא יותר טוב היה לדחות גם אהבה רבה אחר הק"ש ולאמרי' אחר יו"ח ואז היה סמוכה לתברתה אלא ע"כ דברכות מעכבות לק"ש וה"א לקרות ק"ש בלי ברכה אחת עכ"פ להכי הקדימו אה"ר עכ"ד שם · ועי' פר"ח שם ועיין בחידושי הרשב"א פ"ק דברכות די"ב שכ' הא דדייק הירושלמי מפ"ב דברכות אינן מעכבות היינו דאינן מעכבות לקדיים אבל בתמת אומר הברכות אחר הק"ש ע"ש . אבל כבר כתבו אחרונים דברכות שבק"ש אינן ענין לשאר ברכות המצות לענין עובר לעשייתן כיון שהברכות אינן ענין לק"ש ואינו מברך לקרות ק"ש ועי"ש בש"א וגם בגוף הסברא שכ' הש"א כיון שהברכות מעכבות לק"ש א"כ הק"ש איתני תלוי ומיקרי עובר לעשייתן ויש לפלפל בדברי קדשו :

וראיתי בחו"י חי"ד סי' מ' שהקשה לו הגאון בעל או"ח להלכות אי' שסובר שאם שתה ולא ברך שתיתו פטולה א"כ איך שתיית החרם בסירה כיון שאינו מדבר ואינו מברך וכ' לו המבי' דקושי' זו תפול גם בזרק סכין לגופלה בכותל ושתיה דשתיתה בסירה ואמאי בסירה השתיה הא לא בירך על השתיה כיון שזרק לגופן בכותל ע"ש מה שהשיב לו ולסברת הש"א דס"ל במקום שהברכה מעכבת כ"ז שלא בירך עיקר המצו' איתני תלי ומיקרי עובר לעשייתן א"כ אאי קש' לי' מזרק סכין בכותל הא כיון דלסברת הלכות אי' כל שלא בירך פטולה השתיה א"כ ברכה זו ודאי מעכבת המלוה וא"כ בזרק סכין הו שלא בירך מקודם דהא אתכון לזריקה בכותל מ"מ אחר ברהה שתתיה בירך אז דלדברי הש"א איקרי אז עובר לעשייתן כיון דהברכה מעכבת אבל אחי' שפיר הקשה מהרש שאינו מדבר ואינו יכול לברך לא קודם ולא אח"כ מזה ברהה שהוכי' לא אחית לסברת הש"א הנ"ל . ועיין בחנ"א ר"ס ריי"ד וכ"ס סי' ל"ד וכמנ"א

(ד"ה) (ג) ואם לא ברך קודם לא יברך אח"כ (מג"א ריי"ד) אפילו תוך כדי דיבור (מג"ס סי' י"ט ב) ומותר לתפוס ערלת קטן הנמול בשעת הברכה (פר"ע או"ח סי' ס"ב במג"א מ' דלא ימנ"ה) וקבלה להברית תיבת ברית שתחם עור הערלה בין אצבעותיו (יפנ"ן) ואעפ"י שאינו צריך לכסות ערלת הנמול בשעת הברכה (ש"ס) מ"מ מנקין אותו מצואתו (ימ"ה) אבל אם נמול בגדולות מבן מ' שנים ויום א' ולמעלה צריך לכסות ערותו (משמעות הבע"ה וכלבי בסס הר"ם עיין ב"י וש"ך יס"ז ס"ק כ"ד) :

ב האב מברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו (ז"ס . ופוסקים

סי׳ קי״ח ס״ק י״ג :

(ד) בין המיתוך לפריעה כ״ה דעת הרמ״ם כפרמ״מ והטעם כיון דתמרו ז״ל מל ולא פרע כאלו לא מל א״כ גם קודם הפריעה מיקרי עובר לעשייתו ע״י״ם וכתבובת מתם סופר סימן רמ״ח ורמ״ע תמה איך יכרך אחר המיתוך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו כיון דקי״ל בפרק הערל לא מיתה פריעי׳ לאברהם אבינו אם כן בריתו של אברהם אבינו כבר הלך לו ואיך מיקרי עובר לעשייתן ובסי׳ רמ״ע שם כתב ע״פ המבואר בא״ח סי׳ קי״ח נבי י״ל לברך קודם גיזוב ומיקרי ג״כ עובר לעשייתו משום דאסור לאכול קודם גיזוב וה״ה הכא דמל ולא פרע כאלו לא מל אך ז״ל דזה לא שייך רק בגד עובר לעשייתן אבל מי הכניסו לז״ל לתקן נוסח הברכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו והוא כבר אלף הלך לו עכ״ד . ובאמת גם שם נבי י״י קשה דודאי אם היה נוסח הברכה על עהבת ידים היה שייך לברך קודם גיזוב כי כל האוכל בלי גיזוב ידים כאלו אוכל לחם טמא וטידים לא נטהרו עדיין אבל באמת תקנו לברך על נטילת ידים שהוא על שם הרחילה כמ״ש המפורשים והרחילה כבר עברה . אמנם בפסיקתא י״ל דודאי אם היה מצות פריעה מצוה מחודשת ותוספות על המיתוך ואם מל ולא פרע עביד עכ״פ מצות המילה אז לא היה שייך לומר בריתו של אברהם כיון שכבר אלף הלך לו אבל באמת לאחר שנתחדשה מצות פריעי׳ אמרו דמל ולא פרע כאלו לא מל אם כן גם המיתוך מיתלי תלי אם יפרע אח״כ דאלי״ב גם המיתוך כמאן דליתא דמי וכמותך במקום אחר טוב אם כן שייך לברך קודם הפריעה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו דכ״ז שלא פרע גם המיתוך לא אתקיים ונדונה מזו כתבו התוס׳ והרא״ש ר״פ היה קורא דלאחר שתיקנו חז״ל ברכות הקי״ש מעכבין גוף הקי״ש שהוא דאורייתא ועיין ר״פ התערובת הבשר דאמור רבנן לא ליקרב אי עביד לא מרלה וכן נבי נטילת ידים כיון דלא נגב גם הנטילה כמאן דליתא וכאלו לא נטל ובלא כלי ובלא כח גברא שייך שפיר לברך על נטילת ידים דבר נזרו דהנטילה מיתלי תלי בגיזוב ועדיין ל״פ בזה . ובתשובה שם חקר עוד בשחוזר על ליין המעבכין את הפריעה אם מברך על המילה ומסיק שם דשייך ברכת על המילה גם על הפריעה לחוד דמילה אין סיקומו לשון מיתוך וכריתה אלא לשון הסרה כדמתרגמינן ומל כי את לבבך ויעדי וגו׳ אבל ברכת להכניסו הוא בל״ע אם יברך על הפריעה מעעם הנ״ל דאברהם אבינו לא נצווה על הפריעה עכ״ד . ועיין בר״ש על התורה בפי׳ מילה כתב דאת אתי לרבות פריעה ע״י״ם הוא ע״פ המדרש ולא ס״ל בפ״ם שלנו דאברהם אבינו לא נצטוה על הפריעה כ״כ הרא״ש שם וכן ראיתי נ״כ בריטב״א ביבמות במידושין שם והרמב״ן בפי׳ תולדות אדם ע״י״ם ועיין ביבמות שם דלר״מ דגרים שם בסוף הסוגיא ולגמא לאקושי תחלת מילה לסוף מילה אידחי סא דר״י . דס״ל דאברהם אבינו לא נצטוה דהאי טעמא דר״י ס״ל דלא נצטוה הוא מדכתיב שיית בני יהושע ואם נאמר דשיית אתי לאקושי אם כן אין ראיה דלא נצטוה וכ״כ הריטב״א ז״ל ע״י״ם . ולדינא משמעות הפוסקים דבפריעה לחודא מחר ומברך כל הברכות . וכן מלאתי במהרי״ל בשם אגודה בהלכות מילה הן במל ולא פרע אז במקום שצריך לגזול פעם אחרת מוזר ומברך כל הברכות לפני׳ ולאחרי׳ מלבד קיים את הילד לפי שבבר התפלל עליו עכ״ד ועיין תוס׳ סוכה ד״נ ע״א ד״ה דאמר . ורא״ש בב״ח כאן בסי׳ רס״ה שם בתוך דבריו שבבת הקב״ה ברית עם אברהם אבינו על הפריעה ועל המילה ע״י״ם והוא

(ד״) בין המיתוך לפריעה כ״ה דעת הרא״ש בפרק ד״מ ז״ל מל ולא פרע כאלו לא מל אך ז״ל דזה לא שייך רק בגד עובר לעשייתן אבל מי הכניסו לז״ל לתקן נוסח הברכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו והוא כבר אלף הלך לו עכ״ד . ובאמת גם שם נבי י״י קשה דודאי אם היה נוסח הברכה על עהבת ידים היה שייך לברך קודם גיזוב כי כל האוכל בלי גיזוב ידים כאלו אוכל לחם טמא וטידים לא נטהרו עדיין אבל באמת תקנו לברך על נטילת ידים שהוא על שם הרחילה כמ״ש המפורשים והרחילה כבר עברה . אמנם בפסיקתא י״ל דודאי אם היה מצות פריעה מצוה מחודשת ותוספות על המיתוך ואם מל ולא פרע עביד עכ״פ מצות המילה אז לא היה שייך לומר בריתו של אברהם כיון שכבר אלף הלך לו אבל באמת לאחר שנתחדשה מצות פריעי׳ אמרו דמל ולא פרע כאלו לא מל אם כן גם המיתוך מיתלי תלי אם יפרע אח״כ דאלי״ב גם המיתוך כמאן דליתא דמי וכמותך במקום אחר טוב אם כן שייך לברך קודם הפריעה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו דכ״ז שלא פרע גם המיתוך לא אתקיים ונדונה מזו כתבו התוס׳ והרא״ש ר״פ היה קורא דלאחר שתיקנו חז״ל ברכות הקי״ש מעכבין גוף הקי״ש שהוא דאורייתא ועיין ר״פ התערובת הבשר דאמור רבנן לא ליקרב אי עביד לא מרלה וכן נבי נטילת ידים כיון דלא נגב גם הנטילה כמאן דליתא וכאלו לא נטל ובלא כלי ובלא כח גברא שייך שפיר לברך על נטילת ידים דבר נזרו דהנטילה מיתלי תלי בגיזוב ועדיין ל״פ בזה . ובתשובה שם חקר עוד בשחוזר על ליין המעבכין את הפריעה אם מברך על המילה ומסיק שם דשייך ברכת על המילה גם על הפריעה לחוד דמילה אין סיקומו לשון מיתוך וכריתה אלא לשון הסרה כדמתרגמינן ומל כי את לבבך ויעדי וגו׳ אבל ברכת להכניסו הוא בל״ע אם יברך על הפריעה מעעם הנ״ל דאברהם אבינו לא נצטוה על הפריעה עכ״ד . ועיין בר״ש על התורה בפי׳ מילה כתב דאת אתי לרבות פריעה ע״י״ם הוא ע״פ המדרש ולא ס״ל בפ״ם שלנו דאברהם אבינו לא נצטוה על הפריעה כ״כ הרא״ש שם וכן ראיתי נ״כ בריטב״א ביבמות במידושין שם והרמב״ן בפי׳ תולדות אדם ע״י״ם ועיין ביבמות שם דלר״מ דגרים שם בסוף הסוגיא ולגמא לאקושי תחלת מילה לסוף מילה אידחי סא דר״י . דס״ל דאברהם אבינו לא נצטוה דהאי טעמא דר״י ס״ל דלא נצטוה הוא מדכתיב שיית בני יהושע ואם נאמר דשיית אתי לאקושי אם כן אין ראיה דלא נצטוה וכ״כ הריטב״א ז״ל ע״י״ם . ולדינא משמעות הפוסקים דבפריעה לחודא מחר ומברך כל הברכות . וכן מלאתי במהרי״ל בשם אגודה בהלכות מילה הן במל ולא פרע אז במקום שצריך לגזול פעם אחרת מוזר ומברך כל הברכות לפני׳ ולאחרי׳ מלבד קיים את הילד לפי שבבר התפלל עליו עכ״ד ועיין תוס׳ סוכה ד״נ ע״א ד״ה דאמר . ורא״ש בב״ח כאן בסי׳ רס״ה שם בתוך דבריו שבבת הקב״ה ברית עם אברהם אבינו על הפריעה ועל המילה ע״י״ם והוא

(ד״) בין המיתוך לפריעה (הרא״ש) ואם ברך קודם המיתוך או באמצע (נ״י וד״מ בשם הרשב״א) או אחר הפריעה (ז״ך) יצא . ואם האב בעצמו הוא מוהל יברך שתי הברכות קודם המיתוך (ט״ז מפרי״ח) . ה הח״מ

בלא כסוגיין דס״ל דאברהם אבינו לא נצטוה על הפריעה ואולי י״ל דגהי דאברהם אבינו לא נצטוה על הפריעה מ״מ היה עמו בריתת ברית על בניו בשיבולו לארן . מעתה לפ״ז י״ל קלת קושית הגאון הנ״ל לברך על הפריעה בריתו של אברהם אבינו דגם עם אברהם היה בריתת ברית על הפריעה על בניו בשיבולו לארן . ואל תתמה . ע״ז כי תלינו גדולה מזו במדרשי חז״ל דבריתת ברית האמור בפי׳ מילה נאמרה על הקרבת העומר עיין במל״ר פ׳ אמור ובילקוט פ׳ לך ע״י״ם והעומר ודאי לא נצטוה אברהם אבינו ע״ה אלא היה בריתת ברית על בניו בשיבולו לארן וע״ע ועיין בתבב״ן ח״ב סי׳ קע״ד :

ובחידושי אגדה אמרתי לפרש קלת דברי המדרש הנ״ל ובי״ה בילקוט והוא מהפסיקתא ז״ל לעולם אל תהי מצות עומר קלה בעיניך שהרי אברהם אבינו ע״ה לא זכה לירש את הארץ אלא ע״י מצות עומר שכן כתיב ואתה לך את ארץ מגוריך על מנת ואתה את בריתי תשמור עכ״ד . והמאמר הזה שתוס ואתוס מאי שייכי׳ דעומר כאן וכי בעורה פשטא דקרא דאיירי במצו׳ מילה ועיין בספר מעם מגדים פ׳ לך לך מ״ש בזה ואין רצוני להאריך . ואולי לזה לא הבנים הקב״ה למשה לעבר השנה כמבואר במדרשים שאמר משה אעברה נא שבקש משה לעבר השנה כדי שיכנס לארץ ואמר לו הקב״ה רב לך הוא משום דעיקר כניסתו לארץ הוא בשביל מצות העומר כנ״ל ואם היה מעבר השנה היה מבטל מצות עומר בשנה זו כמבואר במס׳ ר״ה דיינ ובפרקי דר״א עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ וכו׳ ובקלרכם אמר רחמנא ולא קליר ובכרי ומסיק שלים ביד ובכרי וכו׳ ארץ לבי כתיב בה עכ״ד שם ו״ל בעשור לחדש ניסן שאז עברו הירדן אבל לא ע״י שלים ובשהגיע זמן הקרבי העומר בבר נגמרה התבואה דארץ לבי כתיב בה ומבואר בילקוט פ׳ בא והוא מהפסיקתא דלבני הקדיש הקב״ה לקיחת פסח מצרים בעשור לחדש כדי שתעמוד זכות זה לישראל בשיעברו את הירדן בעשור לחדש ע״ש ואי״כ אם היה משה עכשו לארץ והיה מעבר השנה ועכ״ז לא היה עובר את הירדן עד עשור לחדש ניסן מעעם הפסיקתא ואם היתה התבואה נגמרת מבל וכל ביד הבכרי דעל ידי הביכור ממשך זמנה ואי״כ היה בטל אז מצות העומר דקלרכם אמר רחמנא ולא קליר ובכרי אמנם הענין שבקש לעבר כדי שיכנס עיין בפ׳ אלותא דאברהם ס״פ החולן ובילקוטים שבסוף הספר שם . ולפעד״ד י״ל ע״פ המדרש ח״ל הקב״ה למשה אבא אתה שבל העולם נתעסקו בבזה ואתה עסקת בעצמות יוסף ואתה רואה ליבנם לארץ ועיין בפ׳ בראשית בפי׳ בשלח מ״ש בזה . ולפעד״ד נראה ע״פ דברי הש״ס שהדרין בהאי לדוקי שאל אלקיבם בהן הוא דבתיב ויקחו לי תרומה כי קבלו למשה בחלי בבל והקשו התוס׳ אמאי לא שאל האיך היה מותר לו ליבמה למשה לבתחלה ותירצו משום דישראל נקראו בנים למקום ואיתי בפירו׳ ההגד״ עם לקוטי הגאון החסיד מהר״ם מאסטרפאלין תינא בה״ד מותר לעמא לקרובים אבל הקב״ה הוא בודאי בה״ג ובה״ג אסור לעמא אפילו לקרובים והבית שם דבתיב בדבריהם בחדוש ובא״ה הוא בודאי בה״ג ע״ב דבבי קדשו . ובש״ם פ״ק דסוטה אמרינן בגאי דבתיב בבם לב יקח מצות בבם לב זה משה יקח מצות שבל העולם נתעסקו בבזה והוא נתעסק בעצמות יוסף . ולבאורה אינו מובן לתאר את משה רבינו עבוד זה בתאר בבם יותר יהיה בבון לתאר אותו בשם לדיק או בסיד אך לשיל שם אמרו בש״ם מי לנו גדול מיוסף שנתעסק ״עקב ופי״ז זבה

שנתעסק בו משה שלין גדול הימנו בישראל ח"כ גם במשה רבינו ע"ה שלין בישראל גדול כמותו הולרך הקב"ה בכבודו ובעצמו להתעסק בו אם כן זהו חכמתו שעקל הספר מלוה כנגד שכרה שנתעסק ביוסף כלי שיתעסק בו הקב"ה בכבודו ובעצמו ואולי יש להעמיס זה במהרש"ל בחדה"ג סס . ועפי"ז יתבארו דברי המדרש הנ"ל שא"ל הקב"ה חכם ואתה רולה שלוי בעצמי אתעסק בך וא"כ איך אתה רולה ליכנס לארץ הא כ"ש הוא הה"נ וכה"ג אסור לעמוד את עצמו אפילו לבנו בדברי הר"ם מאסטרפאלית הנ"ל . אמנם מהרש"א ז"ל כתב לישב דברי התוס' שנהדרין הנ"ל דלבך עומה את עצמו לבתחלה למשה רבינו ע"ה משום דב' גבי' ולא ידע איש את קבורתו הו"ל כמת מלוה מאחר שלי אפשר לאחר להתעסק בו עכ"ד וא"כ לפי זה אבתי היה משה יכול ליכנס לארץ והקב"ה היה יכול לעמוה לו אף שהוא הה"נ מ"מ הוא מת מלוה ולמת מלוה לו אף שהוא הה"נ ע"ל ע"ם מה שאמרו ז"ל דמשה מת בשבת ולבני תקנו בשבת לומר במנחה לו"ן ועיין זוה"ק פ' יתרו ועיין ע"ז ס"ש בהלכות שבת מזה ואם כי קברו היה מוכן משעת ימי בראשית בע"ש בין השמשות ועיין בחוי"ט שם ד"ה לא פליגי ופיקר קבורתו של משה היה שעת מנחה ממש שהוא מיתת נשיקה . ועיין פירש"י פ' חקת גבי מיתת אהרן והטעם שהה"נ מותר לעמוה למת מלוה מבואר בברכות לי' כ"א משום בזיון שאול בבזיון ואין לו מתעסקים וא"כ בשבת שבבל מת מלוה אסור להתעסק בהן מטעם שבת שאין קבורתם דוחה שבת וא"כ כאן אף דליכא איסור שבת שבבר קברו היה מוכן מ"מ אסור לעמלות משום דחו ליכא בזיון דהא בכל מתי מלוה דעלמא גם כן אין מתעסקין בשבת ואיכא איסור לכה"ג לעמוה ולזה לא היה משה יכול ליכנס לארץ ישראל . ואין לומר ימתין עד מו"ש ותו איכא בזיון המת אם לא יעמה לו דזה לא אפשר דמדחזקן דמשה מת בשבת ודאי אז מחמלאו שותיו דהקב"ה ממלא שותיהם של צדיקים וכיון דמיתה וקבורה בחדא הוו היה עלרך להמתין במיתתו עד מו"ש ובבר הגיע זמנו של יהושע ואין מלכות נופלת בחברתה אפילו כמלא נימא כמבואר במדרשים ועיין סנהדרין דף נ"ה בהא דאין קבורת מת מלוה דוחה שבת אבל בחו"ל שהוא בבה"ד אין כאן איסור טומאה כל עיקר ליעמה לבנו כמ"ש התוס' ולזה בקש משה לעבר השנה דבפ"ק דקידושין מבואר דהקב"ה ממלא שותיהם של צדיקי מיום ליום וכו' בחדר מת משה וכו' בחדר נולד משה א"כ שפיר בקש משה לעבר השנה ואז הי' ממשכה מיתתו עד זמן חדר השני כו' כו שהוא עיקר וכיון שחל ז' חדר השני בשבת אם הי' מעבר השנה היה חל ז' חדר השני בתר שבתא ואם כן היה יכול ליכנס לארץ והיה הקב"ה מתעסק בו דבחו"ל מותר לכה"ג לעמוה את עצמו למ"מ . ובפסיקתא י"ל דברי המדרש שבקש משה לעבר השנה עפי"י מ"ש מהרמש"ף במה שאמרו חז"ל רב לך אמר לו הקב"ה למשה אתה תלמיד ויהושע רב לך דאמרי תתר כאן ליהושע בשם רב משום דמלינו במעשה הענל שהתיר משה שבועת הקב"ה אך מבואר בפוסקים ובש"ם שם דאין להתיר נדרים בתרי' דברי' ואמר בש"ם דאין אדם עומד ע"ד רבו עד תרבעי' שנה מדקאמר לי' משה לישראל ולא נתן ה' לכם לב לדעת וכו' עד היום הזה הזה עיין פ"ק דע"ז . ד"ה משמע דוקא עד היום הזה שהי' נפטר מותו וכבר נכנס מקצת

(ה) וה"ם בשהוא מוהל מל ופורע ג"כ . אבל באם אחר פורע יברך להכניסו וכו' בין החיתוך לפריעה (בנ"י) ואם שכח האב המל וברך להכניסו מקודם צ"ע אם יברך שוב על המילה דהא י"א דבהכניסו לחוד יצא לכן יזהר בזה (ת"ש) ואם אין האב כאן או שאינו יודע לברך להכניסו יברך הסנדק בשבילו (פוסקים) ואבי האב הוא קודם להסנדק (ו) ורב העיר או שלוחו הוא קודם לכולן (שאבת הגיון ר"פ מינר) ובשמברך ברכת להכניסו עונים העומדים שם (ז) כשם שנכנס וכו' (ז"ם ופוסקים) וכשהאנוסין מלין א"ע מברכין אקב"ו להכניסו בשא"א (ס"ך וב"ס בסם פבנ"ן) ופשיטא דמברכין נמי על המילה (ס"ך) (ח) אין האב מברך שהחיינו בשעת המילה אפי' כשמל בנו הבכור (ס"ך) :

היכא

החדש הי"ב מסנת המ' דכו' כאחד מת משה וא"כ כמעט הענל שהי' בשנה ראשונה לי"י"מ לא היתה הסנת יהושע גדולה כ"כ לכך התיר משה את הדר אבל כאן בדר זה מבואר בתנחומא דהתפלה הי' ביום מותו ואז מנו לו ליהושע מ' שנה וגדלה ערכה לז"א יהושע ר ב לך ואין להתיר נדרי' בא קום רבו עכ"ד מהר"ם שיף בשינוי לשון קלת . אמנם מבואר בירושלמי הביאו הש"ך יו"ד סימן קפ"ט לאל נומר עלי כל מה שכ"ד ש"מ מסכימין מסכימין נ"כ כ"ד של מעלה"ע"י קטנה כת שלם בנים אין בחולי חוזרין חזרו כ"ד ופכרו את השנה בחולי חוזרין עכ"ד -

א"כ אם הי' משה מעבר את השנה ביום מותו אם כן לא מנו לו עדיין הרבעים שנה דהא עדיין לא נכנס מאדר הסני שהוא העיקר כלום ולא נכנס יהושע עדיין בנדר רב א"כ הי' יכול משה להתיר הנדר והי' נכנס לארץ :

(ד) והי"מ כשהוא מל ופורע ג"כ . כ"כ בספר בית לחם יהודה סי' רס"ה דאם האב אינו מלא חותך לבד ואחר פריע אז מברך האב להכניסו בין המיתוך לפריעה עכ"ד ובכי מסתבר דהא בלא"ה יש דיעות דלעולם מברך האב להכניסו בין המיתוך לפריעה אעפ"י שהוא מל ופורע ג"כ ועיין בסידור שנאון מו"ר יעב"ץ ז"ל וכ"כ מהרש"א ססמים ד"ז דלא פלוג בין אב לאחר פ"ש א"כ עכ"פ יברך כשאחר פורע קודם הפריעה :

(ו) ורב העיר הוא קודם לכולן . בתשובת הגאון מו"ה עקיבא איגר נשאל אם בכי' מ"כ ביתום שמל אותו אבי אביו מי יברך להכניסו וכתב כיון שהוא מוטל על הב"ד והוא מרא דאתרא ומניח לו הברכה ממילא אם הרב אם בשעת המילה יכול לבבר אים אחר בברכה זו והוא ישמע ויצא דשומע כעונה ואם הרב אינו אם אינו יכול לבבר אחר בברכה זו ואבי ר"מ קודם לסנדק בברכי' זו והוא התופס התינוק כיון דהמיוב חל על אבי אביו נלמדו תורה וגם דבכי בנים הרי אם בנים ואב ם אם אבי אבא הוא המוהל נ"כ הוא קודם לסנדק עכ"ד . ומסתבר דה"ה בבן בתו קודם כיון דבכ"ם יש לו קדימה נלמוד תורה כמ"ש הש"ך רמ"ה ס"ק מ' והביא דברי מהרש"ל ופריסה דלבן בנו מייב לבבור לו מלמד וכ"מ ס"א מהלי' ת"ת כי דה"ה דלבן בן בנו מייב אבל מפסקא לי' אם בן בתו קודם לבן אבירו ופיים הש"ך ולי נראה דקודם לבן הבירו עכ"ד . ובספר בלי' הבית דברי הרש"ל ופרי' וכתב דבן בתו מוסופק הוא וכו' עכ"ד ומשמעות לשון דהרש"ל אז הפריסה מסופק בבן בתו ובאמת הכ"מ נסתפק בזה ע"ש ס"א מהלי' ת"ת :

(ז) כשם שנכנס וכו' . ואם נשא אשה קודם שנימול כגון שלא נימול מחמת שמתו אחיו מחמת מילה או שהי' אונס אחר ונימול בגדלותו דהא המילה אינו מעכבו מלישא אשה כשדה ואח"כ כשנימול אין אומרים בן יכנס לחופה וכן בגדול הנימול אין אומרים בן יכנס לתורה אם לא שלא הביא עדיין שתי שערות ולא נראו בו סימני סרים ואומרים כשם שנכנס לברית בן יכנס לשאר מצות כ"כ הגאון מו"ה יעב"ץ בסידור שלו :

(ח) אין האב מברך שהחיינו . דבר זה הוא מחלוקת הקדמונים דעת הרמב"ם ז"ל וסייעתו לברך שהחיינו והרמ"א ז"ל כתב דמנהגינו ע"פ מהרי"ל שלא לברך ע"פ ועיין חוס' פ' לולב ופרבה דמיז פ"א ד"ה העושה וכרי' שם דלמילה אין מברכין שהחיינו ועיין בי"ד ר"ס כ"ח

ונתב"ם שם ועיין בט"ז מו"ח סי' כ"ב ול"ע בתשובת הרשב"א ח"א ס"ם רמ"ה ע"ש . ורמיתי בספר מ מו"ח שם בט"ז כי ובמילה ביו"ד רס"ה אין מבדך שהחיינו סבור הייתי לומר משום לערלה דיוקא אבל רמיתי להלבוש שם דמ"ב בתת אביו והיה לו ירושה בסי' רכ"ג למה מברך שהחיינו והעלה הלבוש דמילה שביה ופדיון הבן לא שביה והב"ח כתב דבפדיון הבן מברך משום דבעינן שיהי' הולד ל"א יום וזה לא יועיל במילה דאינו מברך הא אריך להמתין נ"ב חי ימים ומה לי ל"א יום או ח' ימים . ובהגמי"י פ"ג דמילה כי בלבוש עכ"ד בשינוי לשון ועב"י מ"ם בשם רבינו ירוחם והתוס והרשב"א ומ"ם הפר"מ דעשם הב"ח לא יועיל נבי מילה לא ידענא דהר"ן ז"ל פי' לולב וערבה כי עשם הב"ח וכ"כ הב"ח שמלה כן בהר"ן ע"ש . ובר"ן שם מבואר באר היטב משום דפדיון בעי ל"א יום כדי שילא הולד מחזקת נפל לחזקת בן קיימא וכן חיים לכן בשהגיע לכלל בן קיימא וחיים ע"ד לברך שהחיינו אבל במילה בשמיני לא ע"ד זה ע"ש בר"ן שביאר כן להדיא ועיין בהגמי"י שם וב"י כאן בשם הרוקח דלהכי אין מברכין במילה שהחיינו משום דחיישינן שמא נפל הוא והרשב"א ז"ל בתשובה ח"א סי' קס"ו תמה ע"ז דהשתא בשבת מהלינן ומביאין אחרוב בני קיימא קיו לענין ברכת שהחיינו ועיין במרדכי פרק"מ ובהרשב"א ח"א סי' רמ"ה ורמיתי בתשובת חתם סופר סי' רמ"ז בשם חכם אחד שהקשה דבאמת בשבת מלין ממ"ב כמבואר בשבת קנ"ו אי בר קיימא שפיר קמיל ואי לאו בר קיימא מחתך עפר בעלמא הוא משמ"ב נגד חשש ברכה לבטלה דאוריתא דיש לחוש שמא נפל הוא ומברך ברכה שאינה צריכה וע"ש מה שהשיב לו הגאון הכ"ל . אמנם י"ל עוד דהא הש"ם פריך שם לרשב"ג דס"ל דכל שעהה שלשים יום באדם אינו נפל ופריך הא לא שהה שפיקא הוא מימהל היכי מהלינן ומשני הש"ם דמלין ממ"ב וכו' כ"ל ולכאורה קשה מאי פרך מימהל היכי מהלינן אחשש נפל הא קי"ל דרוב נשים ולד מעלית ילדן מ"ב מלד הרוב לא חיישינן לנפל נגד מלות מילה בשמיני . אמנם י"ל דשבת מיקרי איתחזיק איסורא כיון דעכ"פ אחלל שבת וכ"כ בפליתי סי' ק"י בקונטרס הספיקות לענין קרבנות הדומות שבת עיי"ש מ"ב כיון דאיכא חזקת שבת דאיסור עם המיעוט דנפלים וי"ל שמוך מיעוט לחזקה ואיתרע לה הרוב דרוב נשים ולד מעלית ילדן ולזה הולרך הש"ם לשמוי דמלין אותו ממ"ב אבל נגד חשש ברכה לבטלה ליכא חזקה לאיסור דהא אי ולד בר קיימא הוא ליכא ברכה לבטלה כלל שפיר איכא רוב נשים ולד מעלית ילדן ואין אנו מריכים לעשם ממ"ב משמ"ב נגד איסור שבת דאפילו אי ולד מעלית הוא מ"מ איכא איסור שבת רק דאתורה אתירה אחול זה ושפיר מיקרי איתחזיק איסורא לדברי הפליתי הכ"ל ולפי מ"ש בפרי"ע אר"ח סי' ס"ז דבמקום דאיכא חזקת איסור לא חיישינן לספק לא חשש בחשש ברכה לבטלה ע"ש כ"ש במקום דאיכא רוב דעדיף מחזקה כודאי לא חיישינן לחשש ברכה לבטלה דמסייע לן רובא דרוב נשים ולד מעלית ילדן ולקמן יתבאר בדברינו דגם נגד שבת בעינן רוב ועכ"פ שפיר אמה הרשב"א כיון דמלין בשבת וסומכין ארוב נשים כני קיימא ילדן קי"ל לענין ברכת שהחיינו דיש לסמוך ארוב בני קיימא ומברכין וזה יש לייסב דעת הרא"ש ז"ל שבי בסי' ז' ס' בן ח' אין מחללין עליו את השבת והקשה הטור הש"ם פרא"מ דקי"ל ע"א פריך אלא הא דתנן פ' כ"ז ס' כ"ח אין מחללין עליו את השבת ואמאי אין מוהלין אותו ממ"ב אם בן ז' הוא שפיר קמיל ואם בן ח' הוא מחתך עפר בעלמא הוא ומשני לא צריכא אלא למבשרין ואליבא דר"מ וכו' וא"כ לדידן דלא ס"ל כר"מ ואפילו ודאי בן ט' אין מבשרין דומה שבת א"כ לאיזה ענין כי הרא"ש דס' בן ז' אין מחללין דהא לענין נוף המילה יש למולו

ממ"ב ולענין מבשרין בלא"ה אפילו בודאי בן ז' אין דומין את השבת ע"ש בטור וכן הקשה הרשב"א בחידושיו שם על הריי"ף שכ' כמ"ש הרא"ש ז"ל ולפענ"ד ע"פ מ"ש הביעב"א ז"ל בחידושיו לסוכה בשבע שיעות להרשב"א ז"ל הא דנזרו בסופר ולולב ומצילה דאין דוחין את השבת משום שמא יעבירנו ד"א ברה"ר ואמי לא גזרו ממי במילה שלא לדחות את השבת משום חשש שמא יעביר האיזמל ד"א ברה"ר וכ' שם הריעב"א במילי כיון דבודאי היום זמנו לא רצו חכמים לעקור המצוה משום גזירה שמא יעבירנו ד"א ברה"ר משא"כ בארוך דתלי בקביעות דירחא וכיון דאין אנו בקיאין בקביעות דירחא ושמא בשבת עדיין אינו זמן שופר ולולב לאחר גזרו שמא יעבירנו ד"א ברה"ר והקי' בס' מחי' לוי בסוכה שם דהא הש"ם שם פריך לרשב"ג דס"ל דכל שעהה שלשים יום באדם אינו נפל הא לא שהה שפיקא הוי מימהל היכי מהלינן בשבת ומתרץ דאלין ממ"ב וכו' כ"ל א"כ גם במילה אין הזמן ברור דשמא נפל הוא ואין כאן מילה כל עיקר א"כ לגזור שמא יעביר האיזמל ד' אמות ברה"ר ואמאי לא גזרו בי' כמו בני לולב ושופר עכ"ד שם והביא בלי"ש ודברי הריעב"א הכ"ל דאיתי נ"כ להרשב"ד ז"ל שכ"כ בתמים דעים סי' ע"ז ע"ש וכ"כ המאירי בחידושיו פ"ק דמגילה בשם יש מפרשי ע"ש . ולהכ"ל יש לייסב קצת דלכאורה מאי פריך הש"ם מימהל היכי מהלינן דהא באמת איכא רוב דרוב נשים ולד מעלית ילדן אך כיון דבשבת איתחזק איסורא שמא שמוך מיעוטא לחזקה ועיין תוס' חולין די"ב רע"א ובמהרש"א שם די"א ע"א אבל בתר דמסתי הש"ם ממ"ב דאי נפל הוא מחתך עפר בעלמא הוא א"כ אין כאן חזקת שבת דהא בעיקר החזקה אנו דנין דשמא נפל הוא ואין כאן חילול שבת כל עיקר דמחתך עפר בעלמא הוא א"כ כיון דליכא חזקה לאיסור שוב מהני הרוב דרוב נשים ולד מעלי' ילדן ולא חיישינן שמא יעביר האיזמל ד' אמות ברה"ר משא"כ שופר ולולב דליכא רובא להוציא דהיום זמנו שפיר גזרו שמא יעבירנו ואפ"ג די"ל דגם בשופר ולולב שייך רוב דרוב נשים אין אנו משובר מ"מ רוב זה חלוי במעשה הכי"ל דאתם אפילו מזדין ושמא לא עשו מעשה לקדש יום שלשים של אלול ועיין בשבת דף כ"ב בני דמאי לפי שהוא מדבריהם לא בעי ברכה ופריך והרי יו"ע שי דדבריהם ובעי ברכה ומשני רבא רוב ע"ם מעברין הן פ"ם מזה ראיה דבני ר"מ ליכא רוב והיינו משום דחלוי במעשי ולהכי בעי ברכה אפילו בר"ם וסכות יש' בכורות ד"ב ויבמות ר"ם הש"ם בתרא אא"כ מלאתי כן בפרי"ע בא"ע ס"ם קכ"ו עי"ל דהאן ל"ם לו רוב נשים כמ"ש הש"מ כ"מ ז' עשירי ודאי אבל בתר דמסתי ממ"ב אז איכא רוב ומיושב קושית מחנה לוי אמנם קושית הש"ם דפריך בתר הכי מס' כ"ז ס' כ"ח דאינו נמול בשבת ואמאי אין מוהלין ממ"ב וכו' הא כאן י"ל דלהכי אינו נימול דגזרו שמא יעביר האיזמל ברה"ר בקושי הרשב"א וכאן ליכא לא מר כ"ל דרוב נשים ולד מעלית ילדן דאדרבה דרוב נשים לתשפה ילדן ואין ילדן ולד זה שהוא ספק כ"ז ס' כ"ח וכן ראיתי אא"כ בס' קרבן אתמל דבס' כ"ז ליכא רוב ע"י"ש . אך ז"א דבס' כ"ז אין החשש שמא יעביר ד"א ברה"ר לא דבדף הקודם יליף לה הש"ם מקרא דערלתו ואלי דומה שבת ולא ספק כן ז' וכיון דמדאורייתא אינו נימול בשבת ולא מחשש שמא יעבירנו לבי פריך ספר דמדאורייתא יש לנוולו ממ"ב וכו' ועיי"ש בתוס' דכ' דא"ל קרא דערלתו דבלא"ה ידעינן דאינו נימול ע"ש ועכ"ש מדאורייתא אינו נימול ע"ש בתוס' לזה הולרך הש"ם לשנוי לא נגרה אלא אגיבא דרי' ולמבשרין דהא מדאורייתא לא פריך נגרא שמא יעבירנו אבל נקוטנא דמלתא אחר שגזרו חז"ל שמא יעבירנו בני לולב ושופר שורת הדין לגזור גם בני מילה שם. כן ז' כיון דליכא רובא אע"ל לזה ספיל כתבו הרי"ף ורמ"ם דס' בן ז' אינו נימול בשבת דאליבא חשש דלמא

יעבירנו

יעבירנו ד׳ אמות כמבואר ודוק. הדרן לקמייתא דדברי הרשב״א בתשובה ס״ר קס״ו ובכנים לבדך שהחיינו משום רובא דרוב בנים ולד מעליא ילדן ועיין כ״ח סי׳ תל״ב וס״ס כ״ס כ׳ שברא לחלק אע״ג דספק ברכות להקל מ״מ ברכת שהחיינו שבא על שמחת הלב יש לו רשות לברך אפילו בספק ע״ש. ולאיתי להרדב״ז בתשובה ח״א סי׳ תל״ד בבני אנוסין בשבאין לחסות תחת כנפי השכינה ומלין א״ש מברכין שהחיינו אע״ג דאית להו לער המילה מ״מ יש להם שמחת הלב ואם יכולין לבוא דאתם יברכו שהחיינו משא״כ בגר הנמול כיון דעדיין לא נגמר המצוה דהא לא קבל עדיין לא יברך שהחיינו עד אחר הטבילה עכ״ד שם וא״ש. לדידן דלא ס״ל כדעת הרמב״ם ובמילה אין אנו מהנין לברך שהחיינו ועיין מה שהאריכו האחרונים בדין שהחיינו:

ג היכא דאפשר עבדינן המילה בעשרה (פיש״ע מרי״ל גאון ובע״ה) (ט) וכל העם שאצל המילה צריכין לעמוד (ב״י בלבו מרדכי) מלבד הסנדק (רמ״ר) וכבר נתבאר שהמוהל עומד אם לא שאי אפשר לו למול מעומד.

ד לאחר המילה מברך (ס״ם ופ״ם) הפורע (ט״ז) ורשות בידו לכבד את מי שירצה (עיין טו״ש) ברבת אשר קדש ידיד וכו׳ וצ״ל צוה להציל. הצדיק בפתח והוא״ו בציר״ו (ס״ך) וברכה זו מעונה בום (ע״ש״ע) (י) ואין אומרים סברי מרנן וכו׳ (מנ״א סע״ד) והמברך א״צ לשתות מלא

(ט) וכל העם שאצל המילה צריכים לעמוד. כתב בקונטרס על יד הגהות על הרמב״ם הנדפס מהדש לסנהדרין מהרי״ן אבד״ק ר״ם בשם הש״ג וה״ל ומסנין לעמוד בפני מוהל התינוק לברית מילה מעשה שעוסק במצוה כמו שאמרו פ״ב דביבמות כל בעלי אומנות שבירושלים עומדין בפניהם עיין בנה״ג פב״ד ובאמת בש״ג שם במרדכי פרחד״מ לא מיירי בנוגע התינוק רק מנוף המילה ומביבמות אין רואים דיל״ל בדרדי הש״ם דא״כ אתה מבטילן לעתיד לבא ופרש״י בפ׳ אלו עריות דיל״ד מפני הטורח עיי״ש א״כ זהו שייך אתם דבעלה מצותו משא״כ בנוגע התינוק לא בעלה מצות מילה דילך המוהל ומהנלנו בבית התינוק מ״מ המנהג ליעמוד. ופי׳ כ״ז יו״ד סי׳ שס״א ס״ק כ׳ ובנקה״כ שם ועי״ש במבר״ק סוף שורש ע׳ עיי״ש. ובסידור יעב״ץ כ׳ שהפוגע בו מייב לוותם ד״א לפחות עיי״ש:

(י) ואין אומרים סברי מרנן. כ״ה במנ״א סי׳ קע״ד ס״ק י״ז והטעם דדוקא במקום שנוהגין רשות אומר על הין סברי במקום ברשות משא״כ בחופה ומילה עכ״ד שם. ובסי׳ אמת לדיק למהר״י אמת ז״ל כתב לומר סברי בברכת המילה וכי שם הכונה לזה ע״ש אלא שכתב שם שכ״כ הטור לומר סברי ע״ש ובטורים שלפנינו לא נמצא דבר ובשבת נ״ע אם יאמר סברי במקום שיוצא בכוס זה ידי קידוש ובכ״ע או״ח רע״ג לענין קידוש במקום סעודה כ׳ הרמ״א ז״ל וז״ל ונפ״ז מותר למוהל ולסנדק לשתות בכוס של מילה בשחרית בשבת אם שותין בשיעור שחייב עניו ברכה אחרונה ומשמעות לשונו שבכוס זה נבד יוצא ידי קידוש במקום סעודה. אמנם הט״ז ומנ״א כתבו דבעינן שיהא עוד כוס לחשוב בסעודה מלבד בכוס של קידוש וכ״כ הלבוש ובס״ח וכ׳ הט״ז דיש הכרח לזה דאל״כ איך משבחת קידוש במקום סעודה הא לעולם בכוס של קידוש יוצא ב״כ ידי סעודה אלא ע״כ דבעינן שתי כוסות לקידוש ולסעודה ע״ש בט״ז ועיין היטב בט״ז סי׳ ר׳ ס״ק ג׳ מדין מלא לוגמיו ודוב רביעית ע״ש ובס׳ אבן פוחר שם דחה דבריו וכ׳ כיון דעיקר הטעם דבעינן קידוש במקום סעודה הוא משום דכתיב וקראת לשבת עונג במקום עונג שם תהא קריאה א״כ לפ״ז די בכוס אחד לקידוש ולסעודה ומ״מ משבחת שפיר דבעינן קידוש במקום סעודה בשומע הקידוש מאחרים והוא אינו אוכל כלום אז בעינן במקום סעודה ע״ש שהאריך ועיין בדג״מ. עוד יל״ל ע״ש מ״ש בסי״ע סי׳ רע״ב ס״ק כ׳ בחולה שהתירו לו משקה אסור משום פ״נ אם רשאי לקדש כיון דהיום גורם לו איסור ופ״נ גורם לו היתר הו״ל לדידיה כיום חול ואל״ל לקדש משמע דאי לאו הכי צריך לקדש אפילו משתית איסור ע״ש שבגיא דברי הפוסקים מס׳ ר״ד ודברי הב״ח שם עכ״ד ובע״ז אם יומא דמותר לקדש על משקי איסור ולדעת הפוסקים דבאוכל דבר איסור אינו מברך תחלה וסוף עיין ב״ח סי׳ ר״ד וסי׳ קי״ז א״כ בבה״ג אינו יוצא ידי סעודה דטעם אכן הטעם נלאת ידי סעודה הוא משום דאיכא עכ״פ עונג ובמשקה איסור ליכא עונג דהא מטעם זה אינו מברך כיון שאינו הנה כמבואר בי״ד סי׳ קי״ד

ובזה מיושב מי קושית המקנה בקידושין שם שהקשה על מה שהקשו התוס׳ בשם הירושלמי אמאי לא אכלו מצה ניתי עשה דאכילת מצה ולידחי ל״ת דחדש והקשה המקנה הא בפסחים דל״ה אמרינן דאין יוצא י״ח במצה של עבל דכתיב לא יאכל חמץ מב שאיסורו משום כל תאכל כל ואא״כ הי״ה שני בחדש אין יוצאין מהאי טעמא וכתב שם דהש״ם שם בפסחים פריך איסורא דחמץ לריכן אזול ומשי

חו״מ סי׳ רל״ד דאכילת איסור לא חשיב הנאה ועיין בסי״ע סי׳ קי״ו וכן לפי מ״ש בפנים מאירות מ״ב ס״ז דבאיסור חשוב כפחות משיעור לענין ברכה אחרונה ע״ש א״כ בבה״ג אינו יוצא ידי סעודה דבעינן שיעור ברכה אחרונה א״כ שפיר בעינן בבה״ג קידוש במקום סעודה אבל בשלמא י״ל דבכוס זה שמקדש עליו יוצא ידי סעודה מיהו לבלבה מסיק שם בסי״ע ס׳ רע״ב שאינו מקדש על משקה איסור ועיין שם במ״ש שבזה מיושב מה דמבואר בפ״ק דקידושין ממתרת הפסח אבול מעיקרא לא אבול משום איסור חדש ולא אבלו מצה בליל פסחים והקשו כולם הא בשבת שבבשו ושבע שחלקו הותר להם אפילו קדלי דחזרי וכי לפי מ״ש הרמב״ם הטעם דלהכי הותר הוא משום פ״נ אם יעברנו לחזור בכל פעם אחר אכילת היתר יבוא לידי סכנה אבל מ״מ ידי מצה לא יצאו. עכ״ד שם. ויש לעיין בזה אם קידוש וברכת הלבנה מחד טעמא אתו ואין כאן להאריך ובכ״פ להסוברים דבאיסור אינו מברך ודאי דאינו יוצא ידי קידוש. ואני בעניי אמרתי לי״שב קושית המפורשים הנ״ל בקידושין דף ל״ח בתוס׳ שם רע״ח אמאי לא אכלו מצה משום איסור חדש הא בשבת שבבשו מותר להם אפילו קדלי דחזרי ועיין בס׳ עורי אבן לבעל שאלת אריה בר״ה דיי״ג מ״ש לי״שב קושית זו ע״פ דעת הרמב״ם ע״ש ול״ע. אמנם בסי״ע סי׳ תע״ה שם ס״ק ו׳ כתב להקשות אמאי לא אכלו אז מצה הא בנגנל עבוד פסח ופסח נאכל על מצות ומרורים וכיון דהוי נמי מרור בהדי״ם הוי נאכל אבל בדרך הנאתן וא״כ ליכא איסור חדש דכל איסורין אין לוקין עליהן אבל בדרך הנאתן ומ״ת הטעם מקיימין אפילו אבל בדרך הנאתן לפי מה שנתפסק במשנה למלך פ״ה מיסה״ת וא״כ קיימו הטעם דמצה ועל איסור חדש לא יעברו אבל בדרך הנאתן וכ׳ שם מינו דהוי אכילה לגאת ידי אכילת מצה מיושב נמי אכילה לענין איסור חדש עכ״ד שם ונפ״ז מיושב קושית הנ״ל מהא דאיתתי להו קדלי דחזרי דבחולין דף י״ז אמרינן כ׳ איתתי אבל כותים אבל דידהו לא איתתי עיש וא״כ כיון דאכלו אבל בדרך הנאתן אין כאן איסור חדש בעצמותו רק בשעת אכילת מצה אמרינן מינו דהוי אכילה לענין אכילת מצה מיושב נמי אכילה לענין איסור חדש א״כ בא איסור זה כיד ישראל והוי אבל דידן ולא איתתי כלל ודוק:

ובזה מיושב נמי קושית המקנה בקידושין שם שהקשה על מה שהקשו התוס׳ בשם הירושלמי אמאי לא אכלו מצה ניתי עשה דאכילת מצה ולידחי ל״ת דחדש והקשה המקנה הא בפסחים דל״ה אמרינן דאין יוצא י״ח במצה של עבל דכתיב לא יאכל חמץ מב שאיסורו משום כל תאכל כל ואא״כ הי״ה שני בחדש אין יוצאין מהאי טעמא וכתב שם דהש״ם שם בפסחים פריך איסורא דחמץ לריכן אזול ומשי

ומשני סבר לה כר״ם דלית לי׳ כולו מ״כ י״ל דקושית הירושלמי כאן אליבא דרבנן עכ״ד ולפי הכ״ל יש לומר דגם לר״ם מ״ש ע״פ מ״ש מהרש״ל בשבועות בסוגיא דאיסור כולל וכן המהרי״ץ כן לב הבינו דמשנה למלך פ״ה מיסורה״ת דלר״ם דא״ת לי׳ כ״ם למכות פ״ל נמי דלוקה בכל איסורין שלא כדרך הנאתן דשלא כדרך הנאתן משהו מיהו איכא ע״ש . והנה נוף הטעם דלר״ם הוא כ״ם למכות הבינו הר״ן בחמש שיטות בחידושי מכות בשם רבינו מאיר כיון דאיכא לי׳ כמזיד לאבי׳ ומיתשב לדידי׳ אכילה אכל בשונג לענין קרבן כיון דבשונג לא שייך לאבי׳ מ״כ ודאי משהו בעצמותו לאו כלום הוא לענין חיוב עכ״ד וא״כ בדון זה דאכיל שלא כדרך הנאתן אם היה חמץ בכה״נ ודאי היה חייב משום כל תאכל חמץ אפילו אם היה לוקחו בשוק הפסח מנכרי מ״מ כיון דמשהו בעצמותו אין בו איסור רק מחמת דהוא אבי׳ כשאכל לי׳ א״כ הוי שלא דידן כיון דהאיסור בא בגד ישראל וא״כ כי איכא נמי איסור אדם הוי איסור בת אחת ואפילו לר״ם חייבי כמבואר ביבמות דל״ג כיון דבעצם אין כאן איסור רק בשעת אכילה דאבי׳ אז כאו תרווייהו בבת אחת ועיין במשנה למלך שם ובשעה״מ ליש פוסקים דשלא כדרך הנאתו אסור מה״ת ע״ש והוא כמו אלי שיעור שאסור מה״ת א״כ בלא״ה נכון קושית הסי״ע תע״ה הכ״ל אמאי לא אכלו מצה שלא כדרך הנאתן דגם שלא כדרך הנאתן אסור מה״ת כמו אלי שיעור כמ״ש רש״ל ומהר״ן בן לב כ״ל ולפמ״ש בח״ל סי׳ פ״ו דאלי שיעור אסור מה״ת מטעם אחשבי׳ ע״ש ומ״ש בסי״ע או״ח ס״ת ע״י״ש אם כן בפשיטות לק״מ מהא דבשבע שבשבו אותר להם קדלי דחזיר דכיון דאחשבי׳ הוי לי׳ שלא דידן כמבואר . וזה רבות בשנים שמעתי מקשין בפסחים הכ״ל וכ״כ בדבר משה סי״ט ע״ש הא דר״ש לית לי׳ כולל מ״מ כיון דלית לי׳ כ״ם למכות והוא מטעם אחשבי׳ כמ״ש הר״ן אם בשעת אכילת הכ״ם הראשון כאו בבת אחת עכ״ד ולדידי׳ לק״מ דאחשבי׳ לא שייך רק בשאינו אוכל רק כ״ם אז חזינן דאחשבי׳ משא״כ בשאוכל כל הזית מהיכא תיתי נימא דאחשבי׳ לכ״ם הראשון הא חזינן שנומר לאכול כל השיעור ואלא סתם בני אדם כ״ם לאוכלים הוא וא״כ שפיר אל איסור עכל מקודם ולא אתי איסור חמץ ואיל אכל בבדון המבואר דאכיל שלא כדרך הנאתן בחמת שפיר אמרינן אלו היה חמץ היה איסור כ״א ואיכא איסורא דבל תאכל חמץ ושפיר יולא י״ח בחדש לפ״ד דבירושלמי דעשה דוחה ל״ת כמבואר ועיין בתחרוצים אם אוכל משום המצה אם חשוב בזה אחשבי׳ ע״ש ועיין באו״ח פסחים בפ׳ מי שהיה מה שהביא בשם חכם אחד בענין זה ועי׳ בשל״ה סוף מסי׳ שבת בענין הקידוש ע״ש :

(יא) כמו נבי קיד״ש . כתב הטור לומר קיים את הילד הזה וכו׳ ובקשת רחמים לא הוי הפסק בין ברכה לחשוקה וי״א כיון שנתן יין בפי התינוק לא הוי הפסקה והב״י הביא שם בשם הכלבו באותה טעימה שמטעימין לתינוק קומכין שלא יטעום הטוהל אבל מצגרין לאם התינוק ונם הבעל עיטור כתב וכו׳ וכ״ל שטעימת הינוקא מינו מוציאו מידי ברכה לבטלה וטעימת האם אם שמעה הברכה ולא הפסיקה בין ברכה לטעימה אפשר דנפקא וכו׳ אבל אם לא שמעה הברכה או הפסיקה בין ברכה לטעימה ודאי דאין טעימתה מוציאתו מידי ברכה

מלא דוגמיו (יא) כמו גבי קידוש (צ״ו רשב״ם) ואם הילד יתום מאביו אומרים קיים את הילד הזה לאמו וכן להיפך ואם מתו שניהם אומרים קיים את הילד הזה ויקרא שמו וכו׳ (ס״ד) ובופלין הפסוק ואומר לך ברמיך חיי (נ״י ט״ז ס״ד) ונותן אז מהיין בפי התינוק באצבעו (ס״ט) (יב) ועושה צורת שד״י באצבעותיו (נ״י ט״ז) ובשהמוהל מברך ברכה זו ירחץ תחלה ידיו ופיו (פנודרסם ומ״ז) נולד מהור שא״צ אלא הטד״ב . אין מברכין לא ברכת המילה (טנס״ם) ולא ברכת להכניסו (ס״ד בסם רשב״ם ור״ן ומשמעם סרשב״ם) ולא אשר קדש וכו׳ (יג) אנדרוגנס אין מברכין על מילתו (ריבב״ם וטוש״ם) נתעכלה העטרה והערלה קיימת חייב במילה ומברכין עלי׳ (יעב״ן) ובנתעכל גם הגיד צ״ע אם יברך

ראיתי בס׳ בלאות דשם פ״ד וז״ל חז״ל אמרו שאליהו נכנס לו בריה פיסח מצוי בכל מילה ומילה ואינו בא למילה עד שיבקש מהקב״ה שימחול עונות אבי הבן והסנדק והמוהל ואני אמרתי למה עושין הבשמים במילה . חז״ל והפוסקים אמרו כדי שלא יתעלף הסנדק או המוהל אבל הענין כך הוא הטעם שעושין הבשמים לפי שבשעה שבכנס אליהו לכנס עמו הארה גדולה מאור השכינה ובשעה שרואים בשמות ישראל אור השכינה הבאה עם אליהו תיכף ומיד רוצין לאחת להדבק עמה לכן אנו עושין הבשמי׳ וחהו הענין ממש שנכרכין על הבשמים בגולאי שבת עכ״ד .

(יג) אנדרוגינוס אין מברכין על מילתו . כ״ה דעת הרמב״ם ז״ל באנדרוגינוס אבל דעת הרי״ש דאנדרוגינוס ודאי זכר הוא ומברכין על מילתו והכ״מ תמה על הטור דבא״ע הביא דעת הרי״ף באנדרוגינוס ספק הוא ולקמן סי׳ רס״ו כתב לדעת הרי״ף דגמול בשבת וכן לדעת הרי״ש דמחשבו זכר גמור הרי שהשוה דעת הרי״ף לדעת הרי״ז ז״ל וכתב הב״ח שם דלא לגמרי השוה דעת הרי״ף לדעת הרי״ש ז״ל אלא וכו׳ עכ״ד אמנם י״ל דהרי״ף ז״ל ס״ל כר׳ יהודא דמקלקל בחבורה פטור והא דאיצטריך קרא למיסרי מילה בשבת משום דהתם מתקן דמה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה כמבואר בשבת דק״ו ע״ש אם כן באנדרוגינוס אע״ג דספק הוא מותר לגמול בשבת אמה נפשך דאי לאו זכר הוא טוי ליה מקלקל בחבורה אף על גב דלפי זה אין מברכין על מילתו דספק ברכות להקל ולהרי״ש דמחשבו זכר גמור ודאי מברכין והטור השוה דעת הרי״ף לדעת הרי״ז לזה י״ל כמ״ש הכ״מ דאא לגמרי מדמה לזו אהדדי כמבואר אע״ג דבספק כן ; אין מחלקין עליו את השבת לדעת הרי״ף מ״מ י״ל דאנדרוגינוס עדיף טפי לי׳ כמ״ש הב״ח כאן דהרי״ף נמה לדעת ר׳ יהודא בתחלה דאנדרוגינוס דומה שבת ע״ש ולאיתי בסי״ע אח״ח סי׳ ס״ז שבק׳ לדעת הרמב״ם ז״ל דס״ל בפ״ג מהלכות מילה דאין מברכין במילת אנדרוגינוס מפני שהוא ספק ואמאי בספק קרא ק״ש או לא מוזר וקורא ק״ש ומברך הברכות ג״כ ותי׳ ע״ש דברי הרדב״ז הביאו המג״א סי׳ קפ״ד בספק אם ברך ברכת המזון חוזר ומברך כל הברכות אע״ג דברכת הזן לבד הוא דאוריתא והשאר הם דרבנן וא״כ מהראוי לברך ברכת הזן לבד מ״מ כיון דנדבקו יחדיו מצוה דאוריתא וברבנן אם נאמיר בדאוריי׳ ויקול בדרבנן יהיו זילזול לדרבנן אמנם במקום דאמיר בדרבנן ועי״ז יולא קולא למידי דאוריתא אז ודאי לא אנו רבנן ליקרא דידהו וא״כ אם יחזור ויברך בדרבנן איכא אנם ברכה לבטלה דאוריתא מהראוי לחוש לספק לא תשא ולא יברך . אמנם כאן בק״ש איכא חזקה לאיזב דהא

נברא

לבטלה עכ״ד . ועיין תשב״ץ מ״ג סי׳ ס״ה וסי׳ ע״ו ומנק ד׳ בעור הטליסי סי׳ ל״ב :

(יב) ועושה צורת שדי באצבעותיו . הייטו צרת קמילה אמה יהיו פשוטין כצורת ש״ין ואצבע יכוף כמו דל״ת ואגודל כמו יו״ד . וכתב בעור בשם רב כהן לדק מנהג נמים שלוקין ובהם הדם ומיני בשמים שומל דם המילה על המים ורוחצים בהם כל המועדים כלומר וכו׳ וכ״י בבדק הבית הביא בשם מו״ה להביא ממתה של חם במקום שעושין המילה אפילו בימות הקיץ עכ״ד ועי״ ישיש סוף ס״ק ואין אנו מהנין כן ועשה על הבשמים

(יג) אנדרוגינוס אין מברכין על מילתו . כ״ה דעת הרמב״ם ז״ל באנדרוגינוס ודאי זכר הוא ומברכין על מילתו והכ״מ תמה על הטור דבא״ע הביא דעת הרי״ף באנדרוגינוס ספק הוא ולקמן סי׳ רס״ו כתב לדעת הרי״ף דגמול בשבת וכן לדעת הרי״ש דמחשבו זכר גמור הרי שהשוה דעת הרי״ף לדעת הרי״ז ז״ל וכתב הב״ח שם דלא לגמרי השוה דעת הרי״ף לדעת הרי״ש ז״ל אלא וכו׳ עכ״ד אמנם י״ל דהרי״ף ז״ל ס״ל כר׳ יהודא דמקלקל בחבורה פטור והא דאיצטריך קרא למיסרי מילה בשבת משום דהתם מתקן דמה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה כמבואר בשבת דק״ו ע״ש אם כן באנדרוגינוס אע״ג דספק הוא מותר לגמול בשבת אמה נפשך דאי לאו זכר הוא טוי ליה מקלקל בחבורה אף על גב דלפי זה אין מברכין על מילתו דספק ברכות להקל ולהרי״ש דמחשבו זכר גמור ודאי מברכין והטור השוה דעת הרי״ף לדעת הרי״ז לזה י״ל כמ״ש הכ״מ דאא לגמרי מדמה לזו אהדדי כמבואר אע״ג דבספק כן ; אין מחלקין עליו את השבת לדעת הרי״ף מ״מ י״ל דאנדרוגינוס עדיף טפי לי׳ כמ״ש הב״ח כאן דהרי״ף נמה לדעת ר׳ יהודא בתחלה דאנדרוגינוס דומה שבת ע״ש ולאיתי בסי״ע אח״ח סי׳ ס״ז שבק׳ לדעת הרמב״ם ז״ל דס״ל בפ״ג מהלכות מילה דאין מברכין במילת אנדרוגינוס מפני שהוא ספק ואמאי בספק קרא ק״ש או לא מוזר וקורא ק״ש ומברך הברכות ג״כ ותי׳ ע״ש דברי הרדב״ז הביאו המג״א סי׳ קפ״ד בספק אם ברך ברכת המזון חוזר ומברך כל הברכות אע״ג דברכת הזן לבד הוא דאוריתא והשאר הם דרבנן וא״כ מהראוי לברך ברכת הזן לבד מ״מ כיון דנדבקו יחדיו מצוה דאוריתא וברבנן אם נאמיר בדאוריי׳ ויקול בדרבנן יהיו זילזול לדרבנן אמנם במקום דאמיר בדרבנן ועי״ז יולא קולא למידי דאוריתא אז ודאי לא אנו רבנן ליקרא דידהו וא״כ אם יחזור ויברך בדרבנן איכא אנם ברכה לבטלה דאוריתא מהראוי לחוש לספק לא תשא ולא יברך . אמנם כאן בק״ש איכא חזקה לאיזב דהא

גברא ודאי מתחייב בק"ש מעיקר' וברכותי' א"כ בספק אם יצא מחזקה חיוב שלו מהרלאי לקרות ולברך דנגד חשש לא תשא איכא חזקה לחיוב ומוקמוינן אחזקתו דודאי לא קרא וא"כ מברך ג"כ משום שלוא לברכן משא"כ במילת אמדרוגיטוס דליכא חזקה לחיוב אינו מברך ולא שייך שלוא דיותר יש לחוש לספק לא תשא ובק"ש אי לאו משום שלוא לא היה מברך אע"ג דאיכא חזקה לחיוב מ"מ בדרבנן אע"ג דאיכא חזקה חזלינן לקולא אם לא בדבר שיש לו עיקר מה"ת וברכות אין להם עיקר מה"ת עכ"ד שם בקצרה ואיכא דודאי קרא ומסופק בברכות אינו מברך :

והרמב"ם ז"ל בחשובה הביאו הכ"מ פ"ג מהלכות מילה הביב דלכך אין מברכין באמדרוגיטוס משום דספק ברכות להקל כהסוא דאמרינן פי' לולב וערבה בסוכה בשמיני יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן וא"ל באמדרוגיטוס אע"ג דמלין אותו מ מ אינו מברך ברכת המילה ע"ש בכ"מ ואזיל לשיטתו פ"ו מסוכה ה"ג דטעמי' דסוכה בשמיני משום דספק ברכות להקל ויתבאר לפנינו הא דאליד הרמב"ם ז"ל מטעם המרדכי ז"ל ועי"ש אמאי לא כתב כטעם הריטב"א שהוא טעם הרי"ף ועיין בש"ג שם · ולכאורה לפי דברי הגאון בס"ע קשה אמאי לא יברך בסוכה ספק שביעי מטעם שלוא לברכן דגם כאן נגד חשש לא תשא איכא חזקה לחיוב כמו שכתב בס"ע גופא בס' שמ"ב אם גזרו כל שבות בין השמשות באפוקי יומא וכי' דהוי איתחזיק איסורא כיון דכל היום הוי אסור בשבות זה מדרבנן ובשביו מסופק אם נגמר זמן האיסור או לא עי"ש בס"ע ומעתה ה"ק בסוכה ספק שמיני דהתורה אמרה בסוכות תשבו שבעת ימים ובספק שביעי ספיקא הוא אם נגמר זמן החיוב או שעדיין נמשך החיוב א"כ יש לאוקמי אחזקתו כמו שהיה מתחיב בימי החג כן נמשך החיוב ולא נגמר עדיין ובין דאיכא חזקה ליכא דדרא דלא תשא א"כ מהרלאי לברך ג"כ משום שלוא לדרבנן כמ"ש הרדב"ז ז"ל :

ובזה יש לישב קושית תוס' סוכה מ"ז ד"ה מיתב אמאי החמירו בסוכה בשמיני ולא החמירו בלולב ע"ש דבלולב מספקי ליולת עי כילה ד' לי' וא"כ איכא חזקה הן אמת דא"ש לדעת הריטב"א ז"ל בחידושי סוכה שכתב כמו דאמרינן בפ"ב דעבת ד"ט שי דרבנן בעי ברכה אע"ג דספק דרבנן הוא מ"מ מברך כי היכא דלא לאלולי בי' ע"ש א"כ ה"ל בספק שביעי הוא להיפך להכי אין מברכין אסוכה דאם יברך אם כן נראה דעדיין שביעי הוא ואול הוא א"כ אתי לאלולי ביום שמיני עכ"ד ועיין כ"מ מה שהביא בשם הרמ"ה אם כן [illegible] ספיר כאן דאינו חוטם לאלולו כי היכא דלא נקיל ב"ע שמיני דאוריית' להכי אינו מברך והמרדכי כתב הטעם להכי אין מברכין בשמיני בסוכה הוא משום דדרא דכל תוסף אבל בשיובב ואינו מברך על הסוכה איכא היכר ואינו נראה כתוסף ואחריו מנשבו הפוסקים לענין איסור שינה בסוכה לפי שאין מברך על הסיבה אפילו בתוך החג וא"כ ליכא היכרא בשמיני מה שאין מברך ומיתזי כתוסף ומעתה אחז איך יליף הרמב"ם ז"ל דאין מברכין במילת אמדרוגיטוס מהא דאין מברכין על סוכה בספק שמיני הא שאני סוכה דאיכא דדרא דכל תוסף משא"כ בספק לא תשא במילת אמדרוגיטוס · אמנם הוא נכון דבש"ס ר"ה דש"ת מסיק לאלת לא בעי כוונה אבל לעבור שלא בזמנו בעי כוונה וכן דעת הרמב"ם ז"ל דלאלת לא בעי כוונה כמ"ש בי"ד סי' תע"ה א"כ קשה לטעם המרדכי אמאי אינו מברך בספק שמיני ואי משום לתא דבל תוסף א"כ יברך ולא יכוין לאלת א"כ ממ"ל עביד ספיר אם היום זמנו הוי יולא י"ת אמפי שאינו מתכוין לאלת לא בעי כוונה ואם היום כבר עבר זמנו מ"מ ליכא כל תוסף דלעבור שלא בזמנו בעי כוונה וכאן שאינו מכוין ליכא כל תוסף · אמנם י"ל דהמרדכי ס"ל כדעת רבינו יונה פ"ק דברכות גבי פתח בדאמרת וס"ש כדסברא כתב שם דאפילו אם נימא דמצות א"ל כוונה מ"מ מידי דבעי אמירה כגון ברכות וכדומה אם אינו מכוין אינו יולא י"ח לכ"ע ש"ם וא"כ כאן לענין הברכה אם לא יכוין לאלת לכ"ע אינו יולא וכיון דמוכרח הוא לכוין בברכה לשם מצות סוכה א"כ נראה שגם בגוף הסוכה מכוין לשם מצוה ואיכא דדרא דכל תוסף · אך לשאר פוסקים דלא ס"ל בחילוק רבינו ז"ל הא"ל בין מידי דבעי אמירה לשאר מצות עיין פכ"י ר"פ היה קורא הדרא קושין הא"ל יברך גם בשמיני ולא יכוין לאלת ואז ליכא כל תוסף ומעתה דיק ספיר הרמב"ם ז"ל דהא דאינו מברך בשמיני הוא משום ספק לא תשא ולית מיני אמדרוגנס דאי הטעם שם בסוכה הוא משום דדרא דכל תוסף שפיר יכול לברך ולא יכוין לאלת אלא ע"כ דספק לא תשא הוא דחמור ומעתה א"ש ממי הא דלא מברך בספק שמיני ולא חיש לזלזול לדרבנן לדעת הרדב"ז אע"ג דאיכא חזקה לחיוב כמו בין השמשות דאפוקי יומא כמבואר וכאן מאד דאם יברך יגרע גוף המצוה דאוריתא ובכה"ג לא חיש לזלזול לדרבנן דהא לפי האמת שאינו מברך אז יכול לכוין לאלת בגוף המצוה וכל תוסף ליכא דהא איכא היכרא כמה שאינו מברך אבל אם יברך ואז איכא לתא דכל תוסף ויהיה מוכרח שלא לכוין בין בעיקר המצוה בין בברכה דהא אם יכוין בעיקר המצוה ולא יכוין בברכה הא גופא זלזול הוא לדרבנן וא"כ אם יהוס לזלזול דדרבנן ויברך יגרע גוף המצוה ובכה"ג לא חשו חז"ל לזלזול כמ"ש בס"ע הכ"ל ודוק :

ועפי"ז יש לישב קושית הטו"י אא"ח סי' מי' דסא דקאמר הש"ס סוכה דמ"ו ע"ב מיתב כ"ע לא פליגי דיתבינן כי פליגי לברוכי וכו' אר"י נקוט דר"י כידך דר"ה בר ביזנא וכל גדולי הדור איקלעי בסוכה ספק שמיני מיתב הוו יתבי ברוכי לא הוו מברכי איכא דאמרי ברוכי כ"ע לא פליגי דאין מברכין כי פליגי למיתב וכו' אר"י נקוט דר"י כידך דמרא דשמעתא מני' ר"י ובשביעי ספק שמיני לבר מסוכה יתיב · והקשה בטו"י שם לגירסא בתרא למה אמר נקוט דר"י כידך אדרבה יימא נקוט דרבי כידך דהא רב הונא בר ביזנא וכל גדולי הדור מיתב הוו יתבי ואתו ר"י מבריא כל גדולי הדור עכ"ד ואמנם הסברי דלא למיתב בסוכה בספק שמיני כי הטו"י שם דהוא מדרדא דכל תוסף ע"ש ואם יעשה היכר בברכה ולא יברך כמ"ש המרדכי אכתי איכא זלזול לדרבנן לדעת הרדב"ז הגם דבמקום חשש לא תשא לא חשו לזלזול מ"מ כאן דאיכא חזקה לחיוב ליכא חשש לא תשא ואיכא זלזול אם לא יברך לזה אמר נקוט דר"י כידך דלא למיתב כלל מדרדא דכל תוסף דאם יתיב ואינו מברך איכא זלזול כיון דליכא חשש לא תשא כיון דאיכא חזקה לחיוב כמו בין השמשות דאפוקי יומא וגם כאן כל יומות החג הוו חייבין בסוכה והספק הוא בספק שמיני אם נגמר החיוב כמבואר וא"כ מיושב קושית הטו"י. דאין סתירה מר"ה בר ביזנא וגדולי הדור דיתבו ולא מברכו דהש"ס פריך התם לישנא קמא מאי רלוה הוא זו מר"ה דאין מברכין דלמא ס"ל כיון שביקר וס רלאשון שוב אינו מברך ומשני גמירי דמתפר אתו ולא יתבו בסוכה כל ימי החג עד ספק שמיני זה ש"ש א"כ אין רלוה מהסם הא דיתבו בסוכה דלגבייהו ליכא כל תוסף דאיכא היכר בברכה כמ"ש המרדכי וזלזול לדרבנן לא חיישי כיון דאיכא חשש לא תשא וחזקה ליכא גבייהו כיון דבכל ימות החג היו פטורין דמתפר אתו ובשביעי הספק הוא אם נכנסו כולו לכלל החיוב ועיין סי"ע ס"ת כ' ועיין נוע"ב מה"ת תתכט"ז סי' לי כדין אמדרוגיטוס

ועיין

ועיין מנ"מ תרס"ו :

(יד) מוזר ומברך כל הברכות . כ"ס בכל הפוסקים וכמהרי"ל ועיין מ"ש יעב"ץ בגמל עטירי יאור ב' נז"ל הגולד מהול מ"ל ברכה לפני בשעת הטפת דם ברית וים מומרים לברך להכניסו וז"ל דהמברך לא הפסיד ואומר אשר קדש ידיד מבטן וכו' אבל כשמוזר ומברך על עיין המעכבין את המילה ואל"ל אם מל ולא פרע צריך לחזור ולברך על המילה בלבד ואינו מברך לאחרי' עכ"ד שם נ"ע ועיין בתשובת חתם סופר סימן כתמ"ח ורמ"ט בדין הפריעה ולא הביא דברי מהרי"ל שכ"כ להדיא :

(טו) ומפרסמין בשעת מילתו . וכ' בסידור הגאון מו"ה יעב"ץ ז"ל דספק ממזר אז אבל מפרסמין בשעת מילתו דאם יגדל החלל ויש אשה אלמנתו פסולה לכהונה וכן אם ילדה מעבר אז מבני בין פנויה בין א"א בנה פגום לכהונה ומפרסמין כדי שידעו להזהר עכ"ד שם :

(טז) ואם אחר פורע יענה אמן אחר וכו' . עיין דנ"מ ס' קכ"ד במקום שהש"ץ מוציאו ידי חובתו כגון חופר ומגילה אינו עונה אמן וכ"ה וכ"ש וע"ש מ"ג :

(יז) מי שיש לו שתי תינוקות . מבואר בש"ע דיכוך ברכה אחת לשניהן ואפילו אם בא אם מלין הראשון יכוך על המילה ועולה גם לשני והשני יכוך אשר קדש ידיד ועולה גם לראשון ואפילו אין הגר לפניו בשעת ברכה כיון שדעתו עליו רק שלא יסיח דעתו ביניתים ועיין ש"ך ס"ק ע"ו מה שתמה על הרב מיו"ד סי' י"ט ועיין במנ"מ סי' ר"ו וסי' מ' ס"ק ע"ו ישוב לזה ועי' בתבואות שם וכש"ך ס"ק ע"ו הביא בשם הרש"ל וז"ל דה"ה אף הראשון יכול לברך אשר קדש ידיד אלא דלא ליתי לאלמוי הוא וכי הש"ך וגרא' להביא ראי' לדבריו ממ"ש ב"י ומדברי רבינו ירוחם נראה שמברך אשר קדש אחר כל מילה וכו' אבל בלמת וכו' עכ"ד ולא הבינותי ראייתו מדברי רבינו ירוחם הרש"ל מיירי דהראשון יכול מדינא לברך ברכת המילה על הראשון ואשר קדש על השני והמוהל השני לא יברך כלל אי לאו משום דלא ליתי לאלמוי להכי תקנו שיברך הראשון ברכת המילה והשני אשר קדש אבל רבינו ירוחם מיירי מדין הפסק וכי שמברך אחר מילת הראשון אשר קדש ואח"כ מל את השני אלא ברכת המילה דברכת אשר קדש לא חשיב הפסק ודין זה יכול להיות במוהל אחד ואם נאמר שהש"ך סברים דברי הרש"ל דמיירי נמי מדין הפסקה. ונאמר דגם הראשון יכול לברך אשר קדש אחר מילה הראשונה ולא חשיב הפסק א"כ אין שייך הטעם שכתב הרש"ל דלא ליתי לאלמוי הא גם השני מברך אשר קדש ואין יתקנו ע"ז שלא יברך הראשון אשר קדש כלל וזהו עיב גם לי גם לך לא יהיה . אמנם ז"ל דאיכא פסידא לשני אם יברך הראשון ע"מ שהקשה הפלתי סי' י"ט על הא דמבואר שם בש"ע אם יש לכוסות הרבה מיום ושופות מברך על הראשונה ומכסה האחרים בלא ברכה מה קאמר הגמי בחולין פ"ז דמ"מ לבא"מ אי יו"ד זהובים שבה מלוה אי שבר ברכה הא מ"מ נמי לענין דאייתי שם בחיה לו לכוסות הרבה מיום. ובברך על אחת ובכסה וקדש אחירו וכסה האני דמלוה איכא. וברכה ליכא וכי שם דאחת בתחלת ברכה דעתו על כל מה שיכסה בשמכסה אחיב עושה שתי מלות הכיסוי והברכה אף שאין מברך על השני מ"מ כיון דמתחלה היה דעתו עוטל נ"כ שבר הברכה וא"כ בשה אחר וכסה נזל ממנו הכיסוי והברכה וליכא נ"מ לכיסוי עכ"ד ומעתי' ז"ל אם לא יברך הראשון אשר קדש ודעת השני יהי' על שתי המילות הרי הוא כמי שמברך שתי הברכות אבל כשמברך הראשון אשר קדש אז לא נאמר לפני הבי' רק ברכה אחת ואם כן איכא חשש איגלויי דברכת המילה שברך הראשון יהיה דעתו על השני הו"ל כשתי ברכות והוא לא יברך רק אחת ונ"ע ומצינו הש"ך דמיירי מדין הפסק ראשה נ"ע שמפרש דברי הרש"ל כאן מדין הפסק נ"ע ועי' תשב"ן מ"ב סמ"ב :

(יח) מ"מ הנכון שלא להביא . עמ"ש ס' קמ"ז ס"ק י"א דלדעת הרמב"ם מותר להביא שתי תינוקת בבת אחת ולמולם בזה אבל למולם בב"א וכשני מוהלים אסור ולהתום' הוא בהיפך דלהביאם בבת אחת הוא דאסור ולמולם בבה אחת בשני מוהלים מותר ומקור הדבר הוא בסוטה ד"א דלר' לעולם אין משקין שתי סוטות כאחת משום דכתיב אותה לבדה ור"ש דרש טעמי דקרא כדי שלא תהיה לבה גם בה בהברתה וברותתה משקין כאי' אפריך ורותתה לר"ש משקין והתניא אין משקין וכו' לפי שאין עושין מצות חבילות ומשני כאן בכהן אחד כאן בשני כהנים ופירש"י דבכהן אחד נראה חבילות ודעת הרמב"ם דלא מחלק בין כהן אחד לבי' דעתו להיפך דבשני כהנים דאפשר להיות בבת אחת נראה חבילות וכיון דכתב הרמב"ם דאין משקין בי' סוטות כאחת ע"כ בשתי כהנים אי"י ממילא בכהן אחד דע"כ משקה בזא"ז ממילא מוכח דמותר ובפי' מהלית השקל תמה על המנ"מ מעיקרא מאי קשיא ליה על הרמב"ם שלא חילק בין כהן אחד לשנים הלי חילוק מחלק הש"ס לר"ש דש"ל דברותתה משקין אבל הרמב"ם ז"ל העתיק דאין משקין משום דכתיב אותה ולא דרש טעמא דקרא ונזכ"ב הוא דלעולם אין משקין בין בכהן אחד לו כי וכי דקושית המנ"מ להו"ל להרמב"ם לחלק בעבדים ומלוערים דשם לא כתיב אותה עכ"ד והוא דחוק ואינו מוזכר במנ"מ ואם דפשיטא ליה להמה"ש דהרמב"ם ז"ל ס"ל כר"י מהא דלא הביא רק קרא דאותה עיין בהמב"ם פ"ב מהלכות דרים הי"ג כי דבעל מפר לשתי ישיו כאי' וכי שם הלח"מ דהרמב"ם ס"ל כר"ש דדרים טעמא דקרא וי"ב שם הא דלא הביא כסוטה רק קרא דאותה ועיין בלח"מ פ"ג מהלכות מלוה דהקשה דברי הרמב"ם מהדדי דבמה דוכתי דס"ל כר"ש דדרים טעמי דקרא ובני חובל בגד אלמנה כי דאין חילוק בין עני לעשיר לעולם אין ממשכנין אותה והי"ו כר"י עיי"ש בלח"מ ועי' תוי"ט פ"ב דיבמות מבנה כי הקשה נ"ב דברי הרמב"ם מהדדי בעיין טעמא דקרא ועיין כ"מ פי"ב מאיסורי ביאה וכשעה"מ שם וכ"ל ח"ע סי' י"ו ובפי' בית מאיר שם

ועיין תשב"ץ ח כ סי' מ"ב :

(יט) כגון הגר שמדליקין . עיין בהשמטות לספר החיים כי' תקי"ח שכתב וז"ל ואפשר עוד מאי דאמרינן בש"ס אור הגר בגרור חיל ישות הכן הי"ו הסעודה שלפני הגולה דאי לאחר המילה הרי כודאי עבו הסעודה ביומו וכיום למה לי מר דשרגא בטיסלא מאי מהני מוכח

דזה

ברכה דעתו על כל מה שיכסה בשמכסה אחיב עושה שתי מלות הכיסוי והברכה אף שאין מברך על השני מ"מ כיון דמתחלה היה דעתו עוטל נ"ב שבר הברכה וא"כ בשה אחר וכסה נזל ממנו הכיסוי והברכה וליכא נ"מ לכיסוי עכ"ד ומעתי' ז"ל אם לא יברך הראשון אשר קדש ודעת השני יהי' על שתי המילות הרי הוא כמי שמברך שתי הברכות אבל כשמברך הראשון אשר קדש אז לא נאמר לפני הבי' רק ברכה אחת ואם כן איכא חשש איגלויי דברכת המילה שברך הראשון יהיה דעתו על השני הו"ל כשתי ברכות והוא לא יברך רק אחת ונ"ע ומצינו הש"ך דמיירי מדין הפסק ראשה נ"ע שמפרש דברי הרש"ל כאן מדין הפסק נ"ע ועי' תשב"ץ ח"ב סמ"ב :

(יח) מ"מ הנכון שלא להביא . עמ"ש ס' קמ"ז ס"ק י"א דלדעת הרמב"ם מותר להביא שתי תינוקת בבת אחת ולמולם בזה אבל למולם בב"א וכשני מוהלים אסור ולהתום' הוא בהיפך דלהביאם בבת אחת הוא דאסור ולמולם בבה אחת בשני מוהלים מותר ומקור הדבר הוא בסוטה ד"א דלר' לעולם אין משקין שתי סוטות כאחת משום דכתיב אותה לבדה ור"ש דרש טעמי דקרא כדי שלא תהיה לבה גם בה בהברתה וברותתה משקין כאי' אפריך ורותתה לר"ש משקין והתניא אין משקין וכו' לפי שאין עושין מצות חבילות ומשני כאן בכהן אחד כאן בשני כהנים ופירש"י דבכהן אחד נראה חבילות ודעת הרמב"ם דלא מחלק בין כהן אחד לבי' דעתו להיפך דבשני כהנים דאפשר להיות בבת אחת נראה חבילות וכיון דכתב הרמב"ם דאין משקין בי' סוטות כאחת ע"כ בשתי כהנים אי"י ממילא בכהן אחד דע"כ משקה בזא"ז ממילא מוכח דמותר ובפי' מהלית השקל תמה על המנ"מ מעיקרא מאי קשיא ליה על הרמב"ם שלא חילק בין כהן אחד לשנים הלי חילוק מחלק הש"ס לר"ש דש"ל דברותתה משקין אבל הרמב"ם ז"ל העתיק דאין משקין משום דכתיב אותה ולא דרש טעמא דקרא ונזכ"ב הוא דלעולם אין משקין בין בכהן אחד לו כי וכי דקושית המנ"מ להו"ל להרמב"ם לחלק בעבדים ומלוערים דשם לא כתיב אותה עכ"ד והוא דחוק ואינו מוזכר במנ"מ ואם דפשיטא ליה להמה"ש דהרמב"ם ז"ל ס"ל כר"י מהא דלא הביא רק קרא דאותה עיין בהמב"ם פ"ב מהלכות דרים הי"ג כי דבעל מפר לשתי ישיו כאי' וכי שם הלח"מ דהרמב"ם ס"ל כר"ש דדרים טעמא דקרא וי"ב שם הא דלא הביא כסוטה רק קרא דאותה ועיין בלח"מ פ"ג מהלכות מלוה דהקשה דברי הרמב"ם מהדדי דבמה דוכתי דס"ל כר"ש דדרים טעמי דקרא ובני חובל בגד אלמנה כי דאין חילוק בין עני לעשיר לעולם אין ממשכנין אותה והי"ו כר"י עיי"ש בלח"מ ועי' תוי"ט פ"ב דיבמות מבנה כי הקשה נ"ב דברי הרמב"ם מהדדי בעיין טעמא דקרא ועיין כ"מ פי"ב מאיסורי ביאה וכשעה"מ שם וכ"ל ח"ע סי' י"ו ובפי' בית מאיר שם

ועיין תשב"ץ ח כ סי' מ"ב :

(יט) כגון הגר שמדליקין . עיין בהשמטות לספר החיים כי' תקי"ח שכתב וז"ל ואפשר עוד מאי דאמרינן בש"ס אור הגר בגרור חיל ישות הכן הי"ו הסעודה שלפני הגולה דאי לאחר המילה הרי כודאי עבו הסעודה ביומו וכיום למה לי מר דשרגא בטיסלא מאי מהני מוכח

ירך (עיין בספר מקרי דינים בשם משדות בספרנה) :

ה כשחוזר על ציצין המעכבין (רמ"א) הן בחיתוך והן בפריעה (ח"ם ומהרי"ג) (יד) חוזר ומברך כל הברכות עד כורת הברית וצ"ע אם יברך להכניסו אם חוזר על ציצין המעכבין הפריעה לבד (מ"ם) ממזר בישראל כשר ומברך כל הברכות עד כורת הברית אלא שאין אומרים פיים את הילד הזה (פ"ם) וכן העומדים אין אומרים כשם שנכנס וכו' (אבר"ל ס"ך) ואין עושין לו נירות (אבר"ן) ומלין אותו בחצר ביהכ"נ (טו) ומפרסמין בשעת מילתו (אהרי"ג) וכן הגו"ר שעיבה"ר מלין אותו בחצר כדי לביישו יולדיו (יעב"ץ) יזהר המוהל מלהפסיק בין ברכת המילה עד גמר הפריעה (מן) ואם אחר פורע יענה אמן אחר ברכת המילה אבל לא ב"ה וב"ש (עיין מנ"מ קכ"ד ודנ"מ סב)

ויש מי שמתיר (שפ"ת ר"ב ופעשם דוקה) :

ו אע"ג דמדינא (יז) מי שיש לו שתי תינוקות למול ברכה אחת לשניהם (ע"ם) (יח) מ"מ הנכון שלא להביא שניהם למול כאחד (עיין מנ"מ פ"ס קמ"ז) ולעולם מתקן לכל אחד צורכי המילה בפ"ע (יט) כגון הגר שמדליקין

דזה הוי סמודת מלוה עכ"ד ולפון רש"י ז"ל בסנהדרין סם דל"ב ע"ב ד"ה אור כגר בברור מיל פירש"י ביום לו לרות הרבה ע"ם וביום ע"כ ביום המילה מ"כ גם ברות הרבה כן וע"ם בתוס' :

(ב) ומנהג להפסיק אפילו במנע פסוק במנ"מ סי' מ"ח ס"ק ט' תמה על מה שנהג ביום המילה שאומר המוהל וברות ומתלק הפסוקים הא קי"ל כל פסוקא דלא פסקי' משה לא פסקינן ותי' דאמרינן בסוטה דמשה אמר אשירה לד' וכשם אמרו אשירה לד' מ"כ מתחלה אמרו פסקי פסקי אבל עדיין קשה מה שמתלקין וברות ורמיתי בס' מנן נבורים הבינו מרגיתא עבא בשם הרשב"ץ וכמו ז"ל הוכא בס' יכין ובועז מ"ב ס"ב הא דקי"ל כל פסוקא דלא פסקי' משה לא פסקינן סיינו היכא דליכא פיסוק טעמים אבל במקום דליכא טעם המסקיק כיון דפיסוק טעמים הלמ"מ הוא לית לן כה והא דפריך הש"ם במגילה כ"ב גבי פרשת ר"ח למ"ד דוגב מ"ע לא אמר פוסק ומשני דכל פסוקא דלא פסקי' משה לא פסקינן אע"ג דהתם איכא פיסוק טעמים היינו דוקא דאיך למיחשב לשלשה פסוקים התם לא מהני פיסוק טעמא אבל נגד האיסור כל פסוקא דלא פסקי' משה מהני פיסוק טעמא ומיושב מה שהקשה הרשב"א בברכות די"ד אבני מערבא דאמרו ערבית דבר אל בני ישראל אמי ה' אלהיכם הא כל פסוקא דלא פסקי' משה וכו' ולהי"ל לכון דהתם איכא פיסוק טעמים והתריכו לתרץ כמה קושיות ע"ש ותימא על הגאון מו"ה עקיבא איגר ז"ל שהקשה בחידושיו לברכות קושית הרשב"א והניח בל"ע ולא שביא כלל דברי הרשב"א שם ומה שהי' הרש"א שם ל"ע קצת בכוף הבריו ע"ש - וכמ' מנן נבורים ס' מ"ח ס"ק ג' כתבו כיון דקי"ל כר' יוחנן בגדרים דל"ז דפיסוק טעמים לאו דאורייתא מ"כ נסתר כל הבנין וכתבו וז"ל אמנם באמת מ"ו לומר כן דהרי דרשינן מקרא וביאו במקרא זה פיסוק טעמים - ועיין ברדב"ז מ"ג שבי שמסר הקב"ה למשה שקודות והטעמים בשאר תורה שבע"פ רק דרב ור"י לא פליגי אם המיוב לימוד פיסוק הטעמים הוא מן התורה ובזה קי"ל דאין חיוב מדאורייתא ללמד ולא שייך בזה מה אמי בהגם עכ"ד ועיין ברדב"ז שם סי' תרמ"ג וכן נראה לפענ"ד מהירושלמי שהביא הרשב"א בחידושיו והר"ן שם שבי יכול אף למקרא ותרגום אסור ללמד בשבר תלמוד לומר חקים ומשפטים חקים ומשפטים אתה מלמדם בהגם ואי אתה מלמד בהגם מקרא ותרגום וכן אמי מתניא נסבין אגריהון וכו' עכ"ל נראה דדרים לקרא לחקים ומשפטים להתיר ליקח שבר על מקרא וקשה הא מאן דמתיר ס ל דמש"ה מותר דפיסוק טעמים לאו דאורייתא מ"כ זהו שייך אחר שנתחדשו הטעמים מדרבנן מותר ליקח שבר מקרא משום הטעמים דלאו דאורייתא הן אבל התורה בעצמה איך התירה ליקח שבר על המקרא הא קודם התקנה שתקנו חכמים הטעמי' הוא לומד עמו מקרא לבד בלא טעמים ולימוד המקרא ולא דאורייתא ואיך מותר ליקח שבר מדמעלם

היו הטעמים מ"כ זהו שהתירה המורה ליקח שבר מקרא הוא משום הפיסוק טעמים דחיוב לימוד הטעמים ולא לאו דאורייתא כמו בחמת לדידן שטוטלין שבר בל המקרא משום פיסוק טעמים ולפי זה גם רש"י מורה בקרא דויביאו בחמקר' דפיסוק טעמים ותרגום דהם דאורייתא רק דסובר דחיוב לימוד הטעמים זהו לאו דאורייתא הוא . ובזה נכון מה שהקשה בספר בדרי זריזין שם מאי פריך במגילה מהאי קרא ויביאו במקרא כיון דר"י לית לי' דרשא זו דרב אחא בר איקא דדרים לקרא הכי וגם קשה על הרמב"ם דפסק כר"י כיון דרב ורב אחא בר איקא ס"ל דרשא דקרא ויביאו אם כן הו"ל ר"י יחיד לנגדיהם ע"ש - ולהי"ל נכון מאד דכ"ע ס"ל קרא דויביאו ולהכי פריך מייה במגלה ורב ור"י תרוויהו ס"ל בבר אחא בר איקא דקרא לפיסוק טעמים אחא רק דפליגי אם החיוב הוא ללמוד הטעם ומזה לא איירי רב אחא בר איקא ולא הוי ר"י אחד במקום שנים ופסק הרמב"ם ז"ל בר"י ועי' בכ"ז

שמדליקין (הוס' סנהדרין ל"ג) ויכון שלא לפטור שניהם בברכה אחת (ב"ח ס"ך) :

ז נהגו המוהלים להתפלל לפני התיבה ביום המילה (רמ"א) ומ"מ אין דוחה את האבל (ס"ך) וכ"ש יא"צ אם אין הפהל מפסידין בכך (מג"ם ס"ג) וכן אינו דוחה את האומר סליחות (מג"ם תקפ"ח) ומזמרין וברות וגו' (כ) ומנהג להפסיק אפילו באמצע הפסוק (מג"ם ב"ם) ויפה כח הסנדק מכח המוהל להקדימו לקריאת התורה (אבר"ל ומ"ר) ובשבת שקודם המילה אבי הבן והסנדק והמוהל (כא) הם חיובים לעלות לתורה (מג"ם רפ"ב) ובמקומינו אין המוהל והסנדק חיובים (שערי אפרים ס' ס"ג) ואם הילד חלוש ונדחה מילתו אינו חיוב אלא בשבת שקודם המילה ואם חל אז מילה בזמנה היינו בשבוע זו (מש"ם סב) ודאי מילה בזמנה עדיפא לענין החיובים ואם היו סבורים למול בשבוע זו והי' חיוב ואח"כ נדחה המילה אינו חייב עוד פעם אחרת ואם המילה בשבת אפילו באו מב"הכ"נ אחרת הם חיובים (מג"ם רפ"ב) ואפילו אינו תושב פה כלל מ"מ קודם לתושבים אחרים ואפילו התושב חיוב קצת כגון יא"צ (ר"ר) ואם אחר מילתו בשבת ואחר אחר שבת ושניהם תושבים או אורחים מי שמילתו היום הוא קודם (מג"ם סב) ואבי הילד הוא אחרון לכל החיובים (מג"ם סב ומש"ם) - אבל תוך שבעה אעפ"י שהמילה בשבת אינו עולה לקה"ת (רש"ל פ"ם ב' סי' מ"ם וט"ז ס' ומע"ם ומיין מזר"ח) אבל הגו"ג מותר לו להיות (ט"ז שס"ד ומיין תשב"ן ח"ב ס' רפ"ם) :

ח מביגין כסא לאליהו ז"ל וכשמביאין התינוק העומדים כסא אליהו ז"ל (ע"ם"ע) וכשמביאין התינוק העומדים שם

שם ועוד הש"ם שם במימרא דרב אחא ויביאו במקרא אלו פיסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורת וכי' התוס' שם דלמ"ד פיסוק טעמים לאו דאורייתא ס"ל כמ"ד אלו המסורת ע"ש בתוס' ומ"כ אתי שפיר דשם במגלה פריך מהא דתרגום ניתן בסיני וזה כ"ע ס"ל דמפורש זהו תרגום אבל בקרא דויביאו פליגי אם לפיסוק טעמים או למסורת אתא וגם הרמב"ם ז"ל פסק שפיר בר"י כיון דאיהו אמי ס"ל בר"א ב"ל רק ס"ל דקרא למסורת אתא - אמנם מ"מ אין מדברי הירושלמי הכ"ל הכרח וי"ל דאפילו אם אימא דגון הטעמים לא אימו בסיני מ"מ נצרת הכתוב זל דס"ל בר"י מ"מ הביאו הירושלמי ע"ש ברא"ש והבנמי"ר פ"א מהלי ת"ת וכן נראה מדברי הר"ן בתי"ב ורי יוחנן אמר דר"י ס"ל דרשת הירושלמי ובכלל דר"י נופא חבר הירושלמי וכ"ל בפני משה מפרש הירושלמי דפי' שם במשנה משום פיסוק טעמים בר"י ע"ש אם כן נראה דגם הירושלמי מטעם פיסוק טעמים אתי עלה וס"ל דפיסוק טעמים ניתן בסיני ואפי' להמבואר בפ"ק דמגלה דשבמות וחזרו ויסדום עכ"פ ניתן בסיני וא"כ איך מפיק בירושלמי מחקים ומשפטים למעט תרגום דלומד בשבר הא ניתן בסיני וע"כ אפי' דיתן בסיני אבל לא ניתן ללומד וס"ה לפיסוק טעמים כמו שבתב בספר מגן נבורים הכ"ל ורמיתי בס"ע של הגאון החסיד מו"ה שמיאור אלמן ז"ל בהגי ת"ת שלו שבי דלומד מקרא בשבר הוא משום שבר ע"מור ע"ש ובאמת בל הפוסקים בתבו בר"י משום פיסוק טעמים ומ"מ בגדול ול"ע - ועיין בימוקי יוסף הלכות נדרים :

(כא) הם חיובים לעלות לתורה - עיין בתו"ה סי' קל"ה כ"ים שם בעלי ברית בביהכ"נ והם ישראלים מותר להוסיף ולקרות אחרבה בשני ובחמישי ובמנ"ח בשם תיקון יבשבר חולק ע"ז וכ"כ פר"ח שם דאין להוסיף בשביל בעלי

בעלי ברית דלמו י"ט גנוב דידהו הוא ע"ם בפר"מ שהאריך וכן נוהגין ועי"ן כ"י בבדק הבית גבי מתניס ע"ם ועיין סמ"ק מ"ב סי' ק"מ ועיין מג"א דיא"ל קודם לאחי הכן בשבת שקודם המילה ·

(כב) אשרי תבחר ותקרב בזוה"ק פי' לך לך דל"ג ע"א כתיב קנה קנאתי כי עזבו בריתך מ"ל מיך בכל אתר דהא רשימו קדישא רשימו לי' בגי בשריהון אנת תיזדמן תמן ופומא דאסיד דישראל עזבו הוא יסיד דישראל מקיימין הא קיימא והא תיגין על מה איתעבד אליהו קמי קו"ה על דאמר לעזובה על בני עכ"ל שם ואם כי בודאי אליהו ז"ל אמר האמת שאותו דור של אחאב פרצו במצות מילה מ"מ לא אימא ליה לאמייהו לומר לעזובה עליהו והלא בשעת תורכן אמרו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה וכשר קודם יעבדו מעליך והיינו שמעבירין מעליהן מצות מילה כמו שדרשו ז"ל במנחות דנ"ג ע"ש אך בפ"ג דנדרים מבואר שם דגדולה מצות מילה שבשבילה ברא הקב"ה את עולמו וכתב הרי"ף בע"י לפי שהוא מצוה מתדבקת בגוף האדם בעצמו בשבבו ובקומו לכן הוא עיקר קיומו של עולם והדורות שהיו קודם שניתנה מצות מילה הוא לפי שלפה הקב"ה שישראל יקבלו מצוה זו לכן נתקיימו אלו הדורות ע"ש העתיד עכ"ל שם והוא ע"ד שכתב בה' פר"ד דרך מצרים לעובה דן הקב"ה את האדם ע"ש העתיד בעתיד לעשות מצוה מחשב לו הקב"ה כאלו כבר עשה אבל לענין עבירה אמרו חז"ל כאשר הוא עם ואינו מעביר ע"ש סופו שעתיד לחטוא וכ"כ בערבי נחל בפסוק לא הביט און ביעקב והביאם אמרו המפורשים כי אם עושה מצוה דבוק בו יתברך והקב"ה הוא למעלה מהזמן ועבר ופגיד הכל שוים אצלו יתי' לכן נחשב כאלו כבר עשה המצוה משא"כ לענין עבירה נפרד מאצלו יתי' לכן אינו דן ע"ש העתיד ע"ש בערבי נחל שם · וכמ' יערות דבש דרוש התביעי מחלק ראשון כי לתרץ קושית הריטב"א ז"ל שהקשה דהא דאמרו חז"ל גבי כרובים כישראל עושין רצונו של מקום היו פניהם איש אל אחיו וכשאין עושין רש"מ היו פניהם לבית עיין כ"כ פ' המוכר פירות · והקשה הריטב"א הא כשנכנסו האומות מצאו הכרובים שהיו מעורים זה בזה והתם בשעת תורכן ודאי לא היו עושין אז רצונו של מקום וכ' הגאון הא"ל דודא כישראל עושין רצונו של מקום אין צריכין אז לשום אמצעי והי' מרומז בכרובים שהיו פניהם איש אל אחיו וכן ישראל פניהם נגד אביהם שבשמים בלי שום אמצעי אבל כשאין עושין רצונו של מקום היו צריכין לאמצעי והוא הבית המקדש אשר דרך שם עולה כל תורתם ועבודתם לזה היו פניהם לבית הוא הבית המקדש שהיו ישראל מכוונים פניהם אליו · אמנם זהו היה כשהיה בית המקדש קיים אבל כשנחרב בעו"ה אי"א להיות פניהם לבית ואפילו כשאין עושין רצונו של מקום פניהם איש אל אחיו היינו פני כנסת ישראל נגד הקב"ה בלי שום אמצעי ועיין שם ביערות דבש בדרוש שאחר זה וא"ש אם כי נפלה עטרת ראשינו בחורבן בית קדשינו ותפארתינו מ"מ הלא אז ישראל המה בגדר ופניהם איש אל אחיו ואפילו אין עושין רש"מ ורז"ל דרשו מזמור לאסף אלקיט כאו נויס בהאלהך קיים לאסף מיבעיא ליה ודרשו דהעובה הוא שסיף חטאתו על הצלים ואבנים עיי"ש ובאמת איבותא הוא לגבן דאז הם בגדר איש אל אחיו בלי אמצעי ועי"ז ידון לעובה ע"ש העתיד כיון שדבוק בו ית' בלי שום אמצעי והוא למעלה מהזמן משא"כ ע"י אמצעי א"א לדון לעובה ע"ש העתיד כיון שהאמצעי נופל תחת קונ הזמני אמנם כשנזכה לבנין בית המקדש בב"י ויהיו עושין רש"מ אז נתחברו שתי המעלות יחד דאפילו בקיומו של בית ה"ל לאמצעי וידון לעובה ע"ש בסופו כיון שעושין רצונו של מקום · וכזה יש לפרש אשרי תבחר ותקרב ישכון חצרך אמר יבכון לשון עתיד ולא שוכן להורות שהקב"ה מקרבו ע"ש העתיד שישכון בחצרות ד' להיות מעושי רצונו יתי' ונייס וגם נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך היינו שתי

שם אומרים הפסוק (כב) אשרי תבחר ותקרב וגו' (ע"ז עפ"י זוהר הקדוש) ואעפ"י שאין לאשה להיות סנדק במקום שאפשר באיש מ"מ עוזרת לבעלה ומביאה התינוק לביהכ"נ אבל האיש יכול הכל לעשות בלא האשה (מהרי"ל רמ"ח) ומנהג יפה שהאב יתן התינוק על ברכי הסנדק (זמ"ח מקנ"ם נ) :

מילה

המעלות יחד כמבואר בזה דורו של אחאב אלא כי לפס מלך בבית דוד ולא עלו לביהמ"ק א"כ היו אז בגדר איש אל אחיו היה קשה לפיו יתי' על שאמר אליהו שעזבו את הברית וא"ל בכל מקום דהא רשימו וכ' ופומא דאסיד וכו' כמ"ש בזוה"ק היינו ישראל יקיימו לעתיד מצות מילה וא"כ נדוים לעובה ע"ש סופס אבל בשעת תורכן הבית א"ל הקב"ה לאברהם לאבינו דלהבי המייב את הבית לפי שעזבו ברית מילה וא"כ אם היה הבית קיים והוא הממולא א"ל להיות נדון לעובה ע"ש סופס לפני המריבו ועשו בגדר איש אל אחיו ואפשר להיות קיום העולם ע"ש העתיד שיקיימו המצוה ולזה אמר הכתוב ובשר קודש יעבדו מעליך היינו מרבית הזמה הם המעבירים הבשר הקודש כמ"ש ר"ם רש"א ע"פ דברי הב"ח ולזה יפה נוף הוא הבית המקדש כמ"ש רש"י שם הבית אם עלי ורעו דליותיו והוא היתה לעובתם ע"ד מזמור לדוד שדרשו

חז"ל כדי שיהי' בגדר איש אל אחיו :

ענף י"ל בביאור מזמור לאסף קיומה לאסף מיבעיא לי' והוא קרוב לדבריהם ז"ל בכתובות גבי בתו של מקדימון אשריכם ישראל כשאתם עושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון יכולה לשלטו בכם וכשאין עושין רש"מ הוא מוסר אותם ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה ועמד בזה הבעל עקדה מאי אשריכם דקאמר וכ' לפי דרכו דדבר זה משיבות הוא להם דרך המזג עולו לקבל יותר הפסד ע"ש · אמנם י"ל עוד ע"פ דברי הגאון רבינו יונתן ז"ל ועיין יע"ד דכוס העשירי מאמ"ת דים שני מיני יסורין הבאין על האדם א' מחמת הסתרת פניס ומפל תחת מקרי הטבע והשני הבאין מחמת ההשגחה ואם כי יוכל להיות היסורים הללו רעים למעלה מדרך הטבע מ"מ כיון שבאו מצד השגחת הקב"ה והוא חסן חסד לעובד לו ולז"א דוד המלך ע"ה בברכו מפני מחבשלוס בנו סתם ברא מרחם על אבא וכיון שאבשלוס לא רחם עליו ועיי"ב אם יולדים מצדד הטבע היסורין הללו והם בהשגחת הש"ית לעובה ויש קצבה לאחריתם אבל כשהם בדרך הסתרה אם כי היסורים אינם אלא ע"ד הטבע מ"מ הם רעים בתכלית עכ"ד קדשו ולז"א אשריכם ישראל וכו' מוסר אתכם ביד אומה שפלה וביד בהמתן וכן בדברי אסף נוים באו במחלתיך נתנו את גבלת עבדיך סביבות ירושלים והיסורין הם למעלה מצדד הטבע ודאי הם בהשגחתו יתי' והם עוברים בתכלית לז"א אשריכם ישראל וכן מזמור לאסף כי רגע באפו חיים ברצונו ועיין ברלאם הקדמת ספר בית אפרים אלא חז"ל · וכזה יש לפרש פסוק איכה ג' זכור עניי ומרודי לענה וראש זכור תזכור ותשוח עלי נפשי זאת אשיב אל לבי ע"כ אומיל לו ומש"ל ז"ל פירש כי פסוק זה זאת אשיב אל לבי המשך לפסוק שלאחריו אלקי ה' אמרה נפשי הקשה בספר קדושת לוי מדוע הקדים המסובב להסיבה והוה לי' למימר אלקי ה' ע"כ ונו' ונפי המבואר י"ל דבוונתו ע"ד בל"ל עניי ומרודי לענה וראש ותשוח

עלי

עלי נפשי מגודל היסורים נז"ל אשיב אל לבי היום דזה בעצמו היסורים גדולו פד למעלה רלט וזה מורה שסם ע"ד הסגנה ע"כ מוחל וכזה י"ל נחמו נחמו וגו' כי נקמה מיד ה' כפליים בכל חטאתיה והוא עצם הנחמה כמבואר . וכזה יש לפרש שאלת המין בס"ק דחגיגה דאמרי לי' לר"י כ"ח עמא דאהדרינהו אפי' מריה מיניה והוא סליק לו ידו נטויה עליו ולא הכין המין תשובה לר' יהושע והוא תימה איך נסרתה חכמת המין הזה ולא הכין מתוך הענין דבר קטן כזה אך מלינו כמה פעמים בכי' יעשיהו לשון ועוד ידו נטויה היינו לפורענות בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטוי' היינו שעוד נטוי' לעונשין ולמכות ולזה י"ל דהמין הרגה לו עמא דאהדרינהו אפי' מיני' היינו שהגלות הוא נגדר ההסתרה והוא רעה גמורה ור"י הרגי' לו ידו נטוי' עליו היינו לעשות ולפרוע כי כל יום קלקלתו מרובה משל חטא ולזה לא הכין המין כי ר"י אדרבה חזק קושייתו והפליג יותר נגדר הגלות והיסורים אבל הוא הת' המתיתי דאדרבה גודל הלחץ היסורים מורה כי הם בדרך הסגנה לעוב לנו :

(כג) ואפילו לבנים . בפנים מלירות מ"ג פי' ל"ז הכיתו בשערי תשובה פי' תקי"א ס"ק מ' דבעלי בריה מותרין לגלח ולגלחם לבנים וכמה"כ בשם שו"ת זרע אמת כתב לאסור תספורת ולבנים ורמ"א לא התיר רק בגדי שבת אבל לא לבנים אך בשם בני יהודה כי לאסור תספורת ולהתיר לבנים מ"ש בשע"ת ובסוף דבריו נראה דעתו גם כן להתיר לבנים עיי"ש . ועיין במג"א שם ס"ק ג' :

(כד) ויש מוסרין . כ"ה בהגהות חדשות שנדפסו מהגאון מ כרוך פרענקל אבד"ק לייפציק ז"ל כיון שכי המג"א פי' תקי"א ס"ק ד' בשם המגה משה להתיר לבישת הכתונת בע"ב בשבת כיון שלינו אלא מפני הזעה א"כ באמצע השבוע אלין דרך לנבוב כתונת אין היתר כאן לבעלי בריה עכ"ד שם :

(כה) ואינה מתענה . בחקשה בזה דעו"ד פי' רש"ה מבואר ביום הכפורים לא תשתה היולדת מן הבוקר שמביכין ובאו"ח פי' תקנ"ט מבואר דהיולדת מותרת לשתות ומתלק דשם באו"ח מיירי בחית לה קלת חולי עכ"ד שם וכבר קדמו שגאר הגלה ביו"ד ונאו"ח וכ"כ הפרי"ח בליקוטיו פי' תקכ"ד לחלק בן פ"ש . והכ"מ פי' תקנ"ט ס"ק ה' כתב דולדי מדינ' היולדת מותרת לשתות ואינה לריכי להתענות וכא דכתב דלא תשתה היולדת הוא לפי המנהג שהחמירו על הנקראים אלכסנדר פ"ם אלכסנדר מוקדן שעשה לו הכה"ג בכוד זה כמבואר ביוסיפון ונשתרבב בימיו שם זה פ"ם ועיין תשובה מהרשב"א ח"א סל"ה וסל"ג :

(כח) שומר פתאים ה' . הכ"ש בסדר שמות אנשים בשם ס"ם אות ה' שכל לא מסקינן בשמי' לפי שהברכו ובאות יו"ד כתב בשם יפעי' בשם הרש"ל דלא מסקינן בשמי' לפי דאתרע מזלי' שהברנו מנשה בן בתו וכתב שם הב"ש שהרב רמ"א ז"ל לא ס"ל הכי וכי בע"ג שם אות יו"ד ס"ק כ"ה וקלת ל"ע אמו מי שהברנו לא מסקינן בשמי' ובמה קדושים בספר דמס אל קדושת הבשם וקלאו בשמותם ועיין לקמן בשם עקיבא שבעל מ"ז זוה לכתוב בה"א לבסוף לפי שנקרא פ"ם ר' עקיבא ומעלא במדרש אור זרוע לדיק ס"ת עקיבא בה"א ורומז על ר"ע וכל אדם נקרא על שמו לכן נכתב בה' אע"ג דר' עקיבא היה מעשרה הרוגי מלכות וכן ר"ש אביו של רבינו הקדוש היה נקרא ע"ם ר"ש הנהפ' ודומק לומר וכי ויותר נראה שלא הקפיד כלל בשהברנו מחמת לדקתו ומין זה רוש מזלו ושעשיהו שלמי דבן כתו קטני' מחמת רוש

כחיהו

ט מילה מר"ח אב עד התענית אבי הבן והסנדק והמוהל לובשין בגדי שבת (רמ"א מקנ"א) (בג) ואפי' לבנים (סמ"ג) אבל לא בגדים חדשים (סמ"ג סס) אבר המכנים והמציא התינוק אסור ללבוש בגדי שבת (מג"א סס) וכ"ש שאר בעלי הביבורים (סט"ס) אבל אבי אבי הבן ואבי היולדת לובשין בגדי שבת הן ונשיהם אבר בשאר קרובים יש להחמיר (סס) והנשי' הנושאות התינוק לביהכ"נ והמושיטות את התינוק לבהכ"נ לובשין ג"כ בגדי שבת כיון שאין כהם בפצות מילה רק זאת בלבד (אג"מ סס יע סט"ס) ויש מחירין נ"כ למכנים ומוציא דת"נוק (ח"מ) ומילה בש"ב אבי הבן והמוהל והסנדק (נ"י ורש"ם פק יט) לובשין בגדי שבת אחר הקינות בשעת הס לה אכל לא לבנים (רמ"א) מלבד כתונת לבן דמותר (מג"א) (כד) ויש אוסרין (הגהות) ובגדי שבת הדשים וגיבר הגיהוץ אסורין (מג"א) ותיקף אחר המילה מושטין בגדי השבת (הרי"ל מג"א) ומדליקין נרות בשעת המילה (פ"ר ופר"מ) והמוהל מותר לתקן צפרניו (מהרי"ל) ועיין א"ז תקנ"ט ס"ס י"ב :

י מילה בט"ב אם היולדת מצוי' שם (כה) ואינה מתענה בגון שהיא חולה מברכין על הכוס ותשתה היולדת (פ"י מ"ז י"ל רש"ה) והיא תשמע הברכה ולא תפסוק בדברים ואם אינה שם יתן הכוס לתינוקת (כ"י רמ"א מקנ"ט) ויתן לתינוק גדול קצת שחייב לחנכו בברכה (מג"א סס) אבל ביוה"כ אין נותנין רק לתינוק הגמול (סס רס"י סרכ"א) (כו) מלבד מה שנותנין לו בשאומר בדמיך חיי (מג"א) במקום שעושין המציצה ביין בימי התענית אין להם לעשות בזילוף בפה אלא במוך או ביר . רק ביוה"כ לא יעשה במוך משום פחיטה דם יזלף ביד (סט"ס פרי"ג) ועיין בשל"ה דביוה"כ יעשה המציצה בלי משקה :

יא אחר המילה קורין שם לילד הנמול . ורשעים לא מסקינן בשמיהו (יומא ל"מ) אם לא שיש צריך שנקרא נ"כ בשם זה (חוס' בכם יב ור"ם סד"נ) (כז) והוא שלא יהי' שם פראי (פלאי) יש מקפידין שלא להעלות שם אחר מ' שנהרג בידי עכו"ם לפי דאתרע מזלי' (מחרוס) ומאן דלא קפיד (כח) שומר פתאים ה' (מ"מ פיי' ב"ם) יש ליזהר מלקרות שם שיה"ת מכוון בגימטריא אחר הפרש של שנות הי"צירה (ספר כחסידים ועיי"ש שהזהיר מאד בענין השמות) יש א מרים דאין ראוי להעלות שם אלא מאברהם ואילך . ולא אדם ונח ושם ועבר (ציי' יבב"ן) מילה בש"ב נכון לקרות שם הילד מנחם ובסורים מרדכי (תנב ן ח"נ ס"ר ח') מנזר סורין שמו בידור (אהרי"נ ס"ז) ועיין תשובה מאהבה ח"א סי' ל"ה בשמות שקודם אברהם דאין לה"קפיד עיי"ש וב"כ בר"ו בשם בנה"ג :

יב בליל

להתענות שלא מן הדין והעיקר כהרמב"ן הכיתו הסור ס"ר תקי"ד להקל עכ"ד :

(כו) מלבד מה שמתנין לו . המג"א סי' תרכ"א הכיתו כן בשם הרמב"ן כיון דפעימת כוס לימו אלא משום גנאי שלא יאמרו שלא לזורך הוא ברכה זו א"כ בעיעמת תימוק כזה די לף שהרי"ן בתשובה והרשב"א חולקין מ מ כתב הלבוש לתהוג כן והפר"ח בליקוטיו פי' תקי"ד לא הכיתו אלא דעת הרי"ן והרשב"א וע"ע וכן הכיתו הב"ח פי' תקי"ט בשם רמהרי"ם שבמרדכי המרוך בדעת הרמב"ן וכ"ד מהרש"ל לענין ע"כ ועיין בספר תפארת למשה סי' רס"ה שחמה על הרב שם וכתב דלשתמש לבולם תשובת הרי"ן הכיל עכ"ד ובאמת המג"א בסימן תרכ"א הכיתו והפר"ח בסימן תרכ"ד הכיתו להקל עכ"ד :

(כז) והוא שלא יהיה שם פלאי . עיין בס' עיב נעין להגאון מו"ה זלמן מרגליות ס"ק י"ח בשם אבשלום המריך בזה וכי הגאון מו"ה יעב"ץ ז"ל דלא מסקינן בשם רשעים ולא בשם עכו"ם ולא תקבי לך מנשה אלכסנדר וכו' ואולי גם לפנים בישראל נקי אנשי שם כך אבל עוד תדע כי לא נמצא בשום מקום אלא אלכסנדרי בתוספת יו"ד ועכ"ד ועיין יעב"ץ מה שמחלק בין שם אלכסנדר לאלכסנדרי ביו"ד עיין מד"ר אמור פל"ב וכתב בע"ג שם ס"ק מ"ב בשם אלכסנדר דיש לכתוב בנגו בלא יו"ד אע"ג דבשם"ם לא מלינו אלא ביו"ד מ"מ הרבה היו

כמירתו וגם כמיתה קשה ומשונה וכן משמע מלשון הרס"ל וליש עכ"ד שם וכן נראה דסתוס שם בסתוכות ר"פ שני דייני גזירות לא פלפלו בשם מהשלוס דלא מסקינן כשמי מלא משום דאין לו חלק לעולם הבא ע"ש וכלא"ה תיפוק לי' דלהשלוס נהרג במלחמתו אלא ע"כ מי לאו הייגו טעמא לא מיקרי ריש מזלי בהכי ופיין בכי טיב ניעין גבי שם להשלוס שהיא בשם מהריי"ש לעניין שם רשעים דלא מסקינן כשמייהו וכתב לחלק בין שם פלאי שאין לו משמעות רק ע"ש פלוני אבל שם זה שמשמעותו ברוב שלום יהיה בימיו וכו' וע"ש בטיב ניעין ובתוס' שבת בשם שבת אע"ג דהרג כמבואר בפ' זה בורר ויש לחלק ועיין סנהדרין ל"ו שוב ראיתי בס"ג גבי שם גניבת העיר מהך דלהשלוס

וכתב בין דמרך אין זה ריש מזלו עי"ש ·

ורא"ינ" בתשובת הרשב"א ח"ד סי' ל' וז"ל תשובה דע כי קריאת השם יורה על קיום ובדבר המתפשט ואין לו קיום אין ראוי לקרות לו שם ויורה ע"ז רשעים ירקב ולא שם לו על פני חוץ והיפיקר ומתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבניים לפני שמש יתן שמו ועל כן תמצא דהדק הבחוב כל התולדות שנולדו מחדש ועד שת שנתנו כולם ולא בשאר להם שורש ולא הזכיר בראשי בהן ויקרא את שמו עד שנולד שת ומפני שנשתת ממנו העולבשתיב בו וידע האדם עוד את אשתו וחלד בן ותקרא את שמו שת כי שת אלקים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין וכי הטעם בלדו כי שת לי אלקים זרע אחר תחת הבל שזה זרע אחר שיש לו קיום תחת הבל כי הרגו קין ואין לו קיום ולא בשתת זרעו וכו' עכ"ד שם בתשובי והאריך עוד שם הוסיף על המזכר · וזה יש לתת טעם על מה שהקפיד הקב"ה על הקורא לאברהם אברם ולא על ישראל יעקב כמבואר בפ"ק דברכות ועיין בס' סמיכת חכמים שם האריך שם בב"א טעמים עי"ש · ולהני"ל יש לי"שב קלא כי אמרו ז"ל אברם היו מולד אברהם מוליד והם כן כיון שאברם היו מוליד והוא דבר שאינו מתקיים לכן שם זה היו שם כלל כפי דברי רבינו ז"ל וא"כ אם קורא לאברהם לאחר שהוליד ונקרא בשם אברהם והוא קורא אותו בשם אברם ואין זה שמו באמת כי שם אברם היו שם כלל אבל ביעקב שקרא לו הקב"ה שם זה אחר שהוליד השבטים וא"כ עכ"פ שם יעקב שם הוא לעיות בבר דבר המתקיים רק הוא יתי' רבו יתירה הוסיף לו בשם ישראל ולכך אמרו ז"ל לא שיעקב יעקב ממקומו וכי ולזה נשרה דלא שייך זה דבלא ה אין הבנים מתיחסי' אחר אמם לא הקפיד הקב"ה כמבואר שם סוף פ"ק דברכות :

(כט) והוא סעודת מצוה : ועיין תה"ד סי' רס"ט מתוס' פ"ק דף פ' סע"א לבי ישוע הבן שעושין סעודה על הולד שנעשה ממנו מזו סי' ר"ת ועיין יעב"ץ ודבר פשוט שכל יולדות שעומדת מלידתן תברך ברכת הגומל לו שאחר מברך והיא תענה אמן וכי הנאון ז"ל בח"ד דיני הגומל לא ידעתי על מה הקילו ע"ש וכ"כ בחורת חיים פי' חלק ועיין מ"ר בשהבעל מברך ברכת התורה ואומר ברכו וכי יכוין לפטור את אשתו מברכת הודאה והיא תענה אמן אז שיאמר אשר גמלך והיא תענה אמן ופ"ש בחי' ובמנ"א סי' ר"ע ס"ק ד' וכ' במנ"א שם דאם אחר מברך רשאי לברך אפילו פחות מעשרה ע"ש וסי' ש"ם ב"ק פ"ז סי' ל"ו ובשערי אפריים שער ד' סכ"ח עי"ש :

(ל) אבל ליל שלפני המילה · עיין בהשמטות לספר החיים סי' תקנ"א אדר דליל שלפני המילה הוי סעודת מצוה ע"ש ועי' סי' קפ"ט סי"ז וברמ"א ס"ס קפ"ח הסוחגין לערוך שלחן עם מיני מתוקין בליל שקודם המילי יש בזה איסור משום הטורכים לגד שלחן אבל לערוך מעה לחול התיוקה יש מתירין וכתב הש"ך שם מ"מ מה שנוהגין לעשות סעודה בליל שלפני המילה אין בזה איסור דדוקא לערוך שלח ולהאיחה כך אסור אבל בסעודי אין איסור ועי"ש בדבול מרבבה ·

(לא) אין צריך לאחל · כתב בתשב"ץ ח"ג סי' מ' דאם אי אפשר לעשות הסעודה ביום המילה עושין למחר וכן נוהגין במילה בערב שבת עושין הסעודה ביום השבת עכ"ד וכן אנו נוהגין לעשות הסעודי בליל עיין במנ"א וכן נראה קצת מרש"י סנהדרין דל"ב ע"ב ד"ה אור הגר ופירש"י שם גרות הרבה בלילה משתה שם ע"ש והתם בסעודת מילה איירי כמ"ש התוס' שם דמהאי טעמא נוהגין להדליק בברית מילה עי"ש · ויש לדחות דבאמת מתחלין ביום ועיין ס' תוספות שבת סי' ר"ע ומנ"א תי"ע :

(לב) ובבהמ"ז אין אומרים שהשמחה במעונו · בפר"מ או"ח סי' תמ"ד בש"ז סק"ע הביא דלהכי אין אומרים בפדיון הבן שהשמחה במעונו משום דאינה עובלת קודם מ' לזכר ואף במקום שעובלת מקודם מ"מ לא פלוג עי"ש ועיין בי"ד ס"ה ובס"ס בתוכות ד"ה ע"א רב מביבא אוקלע לבי מהולא בריך שהשמחה במעונו ולית הלכתא כוותיה משום דערידי דאיכא צערא דינוקא ע"ש משמע דבלא"ה היו מברכין אע"ג דלא עבלה מיהו בזמנם היו עובלין קודם מ' יום ועיין ס"פ המפלת דטעם מינה בשמיני אלא יהיו אבין ואמו עלבים והכל שמחים פירש"י עלבים שאסורים בתשמיש ע"ש משמע דבשמיני כבר עבלה אז ועיין תוס' מ"ק ד"ח ע"ב ד"ה מפני ביטול וכע"ז או"ח סי' תקמ"ו ס"ק ד' :

ומצאתי בריטב"א בחידושיו לכתובות שם דלהכי אין מברכין שהשמחה במעונו בפדיון הבן דדוקא במילה דכתיב בו שמחה שם אבי על אמרתך להכי אי לאו צערא דינוקא היו מברכין שהשמחה במעונו משא"כ בפדיון הבן דלא כתיב בו שמחה אין להוסיף על דברי חז"ל עכ"ד ועיין בש"ל ביש"ש ב"ק פ"ז סי' ל"ו וכ"כ בש"מ בתוכות שם וכ"כ המרדכי והג"א דאין מברכין שהשמחה במעונו בסעודת אירוסין דדוקא במילה דכתיב בו שמחה מברכין ע"ש · אמ"כ מלאתי בנמהגים שבסוף ספר לבוש או"ח שכתב טעם זה בפדיון הבן דאין שמחה שלמה לפי שאינה עובלת וכיש וכ"ש במילה דאיכא צערא דינוקא ע"ש אות ל"ה הרי דבמילה איכא נמי טעמא דבפה"ב והיינו לדידן במ"ש רק דבמילה איכא נמי טעם נוסף ועיין תה"ד סי' רס"ה שכתב בשם יש מפרשים לומר בפדיון הבן שהשמחה במעונו פי"ש ועיין יש"ש הנ"ל ועיין במנ"א סי' ר"ל אם אומרים בחרון אודה לשמך שקודם ברהמ"ז ברשות הבהנים הגויה לו ברשות הבהנים והגויה בוא"ו ועיין מ"ר ז"ל הבסיס דלוי קודם

לישראל

לישראל בברכת המזון וכ"כ הפר"מ שם לכן יש לומר הכסלים והלוים בוה"ו ע"י"ש ועיין בסי' מגן גבורים שם סי' ר"ח ובגדמה המילה אומרים בברהמ"ז רק המעל נכונה וכו' מיום המילה והלאה וכו' וכ"כ בדרך פקודיך:

(לג) ומותר לעשות סעודה זו אפילו ברגל - וע' סי' תק"ג ס"ק כ' כ' בשם המרדכי והגנוי"ר אם מותר לאפו' על ברית מיל' כי"ט לצורך מחר ופ"ש שמחלק בין פת לתבשיל ובבר שם קיצר קלת בהעתקה וכתב בש"ע הו"ח כי' שכ"ה דלצורך סעודת מילה יש להחיר פת שחפאה עכו"ם לעצמו ועיין בט"ז שם וביו"ד הלכות מאכלי עכו"ם וכתב שם הרב רמ"א ז"ל אבל אסור ליתן לו המעות בע"ש ושיתן לו הפת בשבת דאז אדעת דישראל קעביד עכ"ד ועיין תשב"ץ מ"א סי' מ"ד וכ' שם המג"א ס"ק כ' בשם תוס' ע"ז דף מ"ו ע"ב דאין לאסור הפת שמא יתלשו בשבת העלים שנאפה בשם ומוקצי' הם דמה בכך דלא אמרינן יש שבח עלים בפת אלא כאיסורי הנאה ומוקצה מותר בהנאה וכ' המג"א דבפסחים דמ"ז ע"ב משמע דאסור לבשל בעלים של מוקצה עכ"ד והוא מהא דשריך התם למאן דאית ליה הואיל כאופה מיו"ט לאחל מהא דתניא המבשל ביו"ט הבשר בחלב כיו"ט ואוכלו אוקה ממש וכו' וא"א הואיל והבערה לא ליחיב דהא חזי לצורכו ומשני אפיק הבערה ועייל עלי מוקצה ומוקצה דאורייתא מקרא דוכיבו ואזהרתי' מלא תעשה כל מלאכי והבראה דדעת המג"א לאוקה על עלי מוקצה מטעם שבח עלים בפת - ובספר חמד משה הקשה על זה הביאו בס' ממלית השקל ליקי שלם על אכילתו והתם תניגן לוקה שתים על אכילתו ובמה"ש שם הוסיף להקשות דליקי שם שלם על אכילתו ושלם על ביטולו דבמוקצה לחוד אינ' איסור אכילה דשבח עלים בפת ואיסור בטלטול מוקצה ואזהרתי' מלא תעשה כל מלאכה וכ' המחה"ש שם דט"ס הוא במג"א ול"ל דבפסחים משמע דמותר בעלי מוקצה ע"ש שהאריך והוא עצמו תבר לגזיר' בסי' תק"ז ס"ק ג' וכתב דדעת מג"א לאיסור ע"ש ועיין סי' תקמ"ח במג"א ס"ק י"ב והמג"א סי' תק"ט ס"ק ט"ו ובמרדכי רשב"א בשבת דכ"ט ופר"מ בפתיחתו להלכות יו"ט פ"ב אות י"ב ע"ש - ובראה לפענ"ד לפמ"ש הלל"ח שם הא דחל איסור בשר בחלב מאיסור גיד הוא על פי דברי הש"ס בחולין דכיון דאפקי' רחמנא בלשון בישול מתוך שלוקה על בישולו לוקה גמי על אכילתו ע"י"ש בלל"ח שהאריך לבאר אם כן זהו ימ' הא דבב"ח חל מאיסור גיד אבל מוקצה לא אפקי' בלשון בישול ואין איסור חל על איסור גיד ואפילו למאן דאית ליה סולל זה שייך בבב"ח על גיד אבל מוקצה על בב"ח לא אי"ל כיון דבסי"ס איסור הבשר והחלב אבל בב"ח על גיד מיקרי סולל כיון שבסולל גמי אחלב ויש מריבות בזה ואכ"מ וכ"ת דמוקצה ובב"ח איסור בת אחת הוא י"ל על פי מ"ש התוס' יבמות דל"ד ע"א לר"ש במקום שאיסור אי' ופסק מקודם מיקרי איסור קל נגד איסור השני שיש לו המשך זמן יותר ע"ש אם כן י"ל דמתני' ר"ש הוא ולא חל איסור מוקצה אבב"ח דאיסור מוקצה יש לו היתר למחר ופסק איסורו משא"כ באיסור בב"ח דאיסורו איסור עולם ולהכי לא לקי שם על אכילת מוקצי' ב"כ אבל בגדון המג"א דליכא אלא איסור מוקצה לבד ודאי איסור ובש"ש שם ל"ע דקאמר אפיק הבערה ועייל עלי מוקצה ואזהרתי' מלא תעשה כל מלאכה בלא"ה כיון

(ה"ל) (לג) ומותר לעשות סעודה זו אפילו ברגל (מו"ח הכמ"ו) אבל מילה שעבר זמנה אינו מותר לעשות הסעודה אלא בחוה"מ דוקא (פ"ז בב"ש) ועיין או"ח סי' רל"ב ס"ב דיש להחמיר שלא לעשות סעודת מילה סמוך למנחה גדולה - ועי"ש במג"א תקמ"א סי' ח' ובחג הסוכות סעודה זו טעונה סוכה (המ"ל תר"מ) אעפ"י שצר להם המקום לשבת (ר"ג"ל) מלבד בשמיני עצרת (מ"ו) לא מבעיא אם הסוכה מחזקת עכ"פ מנין מצומצם ודאי דדי במנין מצומצם ולמה נקיל לכל הקרואים (מנ"מ שכ) אלא אפילו אינה מחזקת מנין מצומצם מ"מ יש להחמיר מלאכול חוץ לסוכה (פרי"ע שם):

מילה

דאיכא במוקצה איסור דאורייתא מוהכיבו שוב לא שייך הואיל ואזי לאורמין דהאורמים לא יכשלו בעלים הללו משום מוקצה ולא שייך הואיל מ"כ שוב לוקין אהבערה ולמה לי אזהרה מל"ת כל מלאכה - אמ"כ דאית' בפורפיס שברגיסו בזה וע' לל"מ שם ומיהומי הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל בדרושיו לביאה י"ב ומה"ש כאן ועיין בשמים דאמש סי' ס"ח ובכסא דהרסי' שם ועיין תוס' פסחים דכ ו ע"ב ד"ה חדש הקשו במבשל בשבת דבשונג יאכל ק' לרבי הא אתבשל בעלי מוקצה וכתבו ג"כ דלא שייך זה אלא באיסור הנאה ע"י"ש ועיין ריטב"א מכות דכ"א מה שהביא בשם הרמ"ה ע"ש - אמנם מה שהקשו התוספות בפסחים קושיתם לרבי דוקא דאית לי' שבח עלים בשת הא אפי' רבנן לא פליגי עלי' דרבי התם אלא דס"ל דעיקר הנאה בא מן האיסור שבבר נאבף ומאבד אבל במוקצה דגם הנמלים מוקצין ודאי אף לרבנן אסור ועיין מהרש"ל שהביא בתוס' ול"ל וקשה לר"י אז לרבי פירושו לר"י ע"ש ובפסיעות י"ל לפ"ד מהרש"א שם דס"ל דאף באבוקה מגדו אינו אסור אלא במקום דליכא תנור אבל בתנור גם באבוקה כגנדו חשיב זוז"ג ע"י"ש וכ' בפי"ע ס' שכ"ה דלפי"ז לק"מ קושית התוס' דשיר מהרמת מבשל בשבת איכא דאיכא תנור אז מותר מטעם זוז"ג ע"ש - אמנם בבר מודע דעת הר"ן בחבו' ע"ז דזוז"ג מטעם ביטול אתיין עצה ועיין במג"א ר"ס תמ"ה דבאיסור מעשה גם זוז"ג אסור ועיין בעור סי' קמ"ב ביו"ד מ"ש בשם הרמ"ה וכיון דמיקלא הוא דבר שיש לו מתירין דאסור במעשה גם זוז"ג אסור וע"ש עט"ע - והנה מבואר ביו"ד ס' ק"ב דדבר שיש לו מתירין בטל בשאינו מינו וכ' בת"ח לפי שאין האיסור יקרא ע"ש דבר האיסור אלא ע"ש התערובת ע"י"ש וא"כ בעלי מוקצה נגד הפת י"ל דגרע מאינו מינו ואין האיסור יקרא על שם העלים אבל לרבי דס"ל דיש שבח עלים בפת וכתבו ז"ל לרבי הוי כאיסור האיסור ע"ג הפת א"כ בכה"ג אפילו באינו מינו לא בטל דהא האיסור ניכר ובעין לזה לא הקשו התוס' לרבנן במבשל בשבת דלדידהו אפיר י"ל כיון דאין שבח עלים בפת ואע"ג דהנמלים אסורים מ"מ בטלין דגרע מאינו מינו לגבי הפת ובטל אפיר אף בדבר של"מ ועיין סי"ע ביו"ד ר"ס קמ"ב וא"ש - ובזה נכון קושית התוס' בפסחים שם דכ"ז ע"ב דבעי שם תנור שהפיקוהו בעלי הקדש לרבנן דבדרי מאי וכו' ומפיק כיון דהקדש אפילו באלף לא בטל אפילו לרבנן אסור וכ' התוס' שם תימה מה תומרא הוא זו הא הא דהקדש לא בטל הוא משום דבר שיש לו מתירין ותמה הפני' דבאמת הש"ס ה"ל קאמר כיון דהוי דש"מ ולא בטל לבי אסור הפת ע"י"ש ובאמת כאן הבעיא הוא אליבא דרבנן וכיון דלית להו שבח עלים א"כ גם לענין דבר שיש לו מתירין הוי אינו מינו ובטל כיון שאינו ניכר האיסור ועיין ביאה ד"ד ע"ב דבמקום דמיקלי קלי האיסור גם בדבר של"מ מותר - בלא"ה לק"מ קוש' הפני יהושע ועיין סי"ע יו"ד קמ"ב ובספר המיים בקונטרס רשפי אש פרק י' כתב לישב קושית התוספות דבאמת הא דהקדש אינו בטל אינו מעטם דבר שיש לו מתירין אלא דאיכא נמי טעמא כיון דאית ליה פדיון הוי כאיסור האיסור ולא בטל לעולם דהא אפשר להפריד האיסור ע"ש שהאריך ובזה יש לישב מה שהקשו לשיטת מהרש"א דס"ל דהתנור מיקרי ג"כ גורם א"כ מה פריך הש"ס

הש"ס כעלי הקדם לרבנן דוקא הא גם לרבי יש לשאול במקום תורה גם לרבי מותר והבדקם מהו עיין בסי"ע שכ"ה ולהכ"ל מ"ש ד"ל דשטיעה ליה דלרבי כיון דהוי כהוכר האיסור דהא יש שכח עליים בפת וכהכ"ג אסור כדבר שלא"מ כין כמינו כין בשאינו מינו ומ"כ ודאי אסור בהקדם אכל לרבנן דלדידהו לא הוי דבר שיש לו מתירין כיון דהוא נרע מאינו מינו ומסיק דמ"מ לא בטיל משום דהוי כאפשר להפריד האיסור כפ"ש בספר החיים ועיין ע"ז ק"ד ס"ק ו' וש"ל לחלק ·

ודאתאן עלה בדין זוז"ג אמרתי לבאר דבר אחד מה שבשתפק הפר"מ בסי' ל"ח בחש בפל כזית בבר נבילה לאינו מינו לחוך ס' זיתים היתר ואח"כ נפל עוד כזית בבר בבר ומעתה הרי הטעם לרבנן בקדירה היבש דהא ליבא נגד הבשר רק ערך ל' חלקים ובכ"פ אין הטעם מבילה מורגש בלבד דהא נגד הבילה לחודא איבא ס' ע"ש בפר"מ ובפתיחתו שם ובפסקי ספר יהושע סי' שם"ח כי בפשיטות דמותר כיון דטעם הלרבנן הוא מהסיתר נ"כ הא"ל זוז"ג ומותר וכ' שכ"כ הרי"ן בע"ז ס"פ השוכר ומביא דברי הירושלמי דאפילו למ"ד זוז"ג אסור בכה"ג מותר עכ"ד · ועפ"ז נראה לפענ"ד לי"שב קושית הלל"ח בפסחים בסוגיא דמשרת שהקשה מה קאמר הש"ס דבב"ח מידום הוא משום דאי לי' כולא יומא בחלב מותר ומבושל אסור הא כאן לר' יוחנן קיימינן ור"י ס"ל בבוש אינו כמבושל עכ"ד · ונראה לפענ"ד דהא באמת אינו מוכן טעמא דר' דבבוש אינו כמבושל הא איך אוכל יעבש והטעם לרבנן ואמאי לא תהוי כמבושל ועיין בוב"י חיו"ד סי' כ"ח מאי פליגי שמואל ור"י אם בבוש כמבושל נחזי אין אם לרבנן הטעם ע"ש אך י"ל דהא ודאי בבוש מע"ל בולע הטעם מעבו מעבו וכגמר מע"ל בגמר הבליעה עד שהטעם לרבנן כמ"ש בפליתי ר"ש ק"ה מ"כ י"ל דר"י ס"ל דראשון ראשון בטל והבפך האיסור להיות מותר אף שבגמר הבליעה לרבנן הטעם מ"מ הו"ל זוז"ג דהטעם המורגש הוא נ"כ על ידי הצטרפות ראשון ראשון שבבר מתבטל והבפך להיתר ועיין חוס' בכורות כ"ב בשם ר"ת דבלא הבשר אין אמרינן קמא קמא בטיל ואולי לזה מותר בבוש כמים ממולחים מיהו אח"כ בתבו חילוק אחר ועיין נדרים נ"ז ועיין ש"ך ס"ס ל"ע בשה שהביא מהפוסקים דאפילו במידי דיבש טעמא אינו חוזר ויעור לאסור ועיין פליתי שם דאפילו למ"ד דחוזר ואוסר היינו מדרבנן דוקא אבל מן התורה בבר מתבטל ואינו חוזר ויעור לאיסור ע"ש אמנם בבישול בבלע בב"א כל האיסור ולא שייך כאן זוז"ג · אמנם הרמ"ם נדה הל' כלאי בגדים והרשב"א בתשו' ח"א סי' רל"ע כתבו הא דבב"ח בטל בס' אף דהיתר בהיתר לא בטל מבל מקום כיון דאיבא ס' ואין הטעם נרגש אין זה דרך בישול והתורה לא אסרה רק דרך בישול ע"ש · ומ"כ נכון מאד קו הלל"ח אע"ג דר"י ס"ל בבוש אינו כמבושל מ"מ בב"ח מידום הוא · דבב"ח שורת הדין לאסור בבוש דדוקא בשאר איסורים מותר בבוש מטעם זוז"ג משום דראשון ראשון מתבטל כדאמרן אבל בב"ח דהיתר בהיתר לא שייך בישול רק בל זמן דליבא טעמא אין באן איסור בל עיקר דלאו דרך בישול הוא ומ"ל לטעם בישול רק שמטעום לא לאסר ומ"כ בגמר מע"ל שבגמר הבליעה והטעם נרגש אף בא בל האיסור בב"ח דראשון ראשון לא מתבטל בב"ל ומ"כ שורת הדין לאסור בבוש ומפ"ש שרי לה דאמנא אי תרי לה בולא יומא בחלבא ומ"כ בב"ח מידום היא אפילו לר"י ודוק היטב · אגמם כ"ז לפי האמת דהאי

לחודא שרי אבל אם הי' אחד מהן אסור אין זה היתר בהיתר ודאשון דאשון בטל ומ"כ בבה"ג בשר בחלב לאו מידום הוא לר"י דבבל מקום בבוש אינו כמבושל · ועפ"ז יש ליישב קלת קושית התוס' חולין דק"ח ע"א שהקשו על פירש"י שבי שהמידום הוא בבב"ח משום דהאי לחודא שרי ובאמת הש"ס דחי זאת ומסיק דהמידום הוא משום דאי תרי לי' וכו' ע"ש בתוס' · ולפי הכ"ל י"ל דאפילו לטעמא דאי תרי בעי נמי בך בטעמא דהאי לחודא שרי דאל"כ גם דאי תרי אינו מידום לר"י דש"ל בבוש אינו כמבושל דהא לאו היתר בהיתר הוא · אח"כ מצאתי לא' מן האחרונים שדבר קלת מזה · ותהלי"ת כוונתי בכל מסברא דנפשאי · ועיין סי"ע ח"ד ס' ק"ה ובכ"ן סוף ע"ז עיין או"ח סי' רע"ו ס"כ בהג"ה ומג"א שם ובאה"ע בשם הש"ל דיש להחמיר בשבת לומר לעבו"ש להדליק את הגר לצורך סעודת מילה · ועי"ש שהש"ל ז"ל החמיר אפילו לצורך גדול וכתב שכן מוהגין וכן מנהג הגאון מהר"ש ז"ל :

לד ולוקחין מגין מצומצם · דעת הרמ"א לפי הבנת המג"א תקי"א ס"ק ל"ה דמר"א עד שבוע שאל ט' בחב מותרין אפילו אינם קרובים אם היו הולכין בזמן אחר משום ריעות ובשבוע שאל ט' בחב לוקחין מגין עם הקרובים · והלבוש הקיל בשבוע שאל ט' בחב למגין מלבד הקרובים ומר"ח עד התענית ההמיר דאינו מותר ג"כ רק למגין מצומצם מלבד הקרובים דלא בהרמ"א שהחמיר לבל הקרובים אם היו הולכין בלא"ה · וסיים המג"א דאין להוג בקולא דמר וכקולא דמר עי"ש · מיהו הע"ז סק"ב פירש דברי הרמ"א דבשבוע שאל בו ט"ב התיר למגין מצומצם היינו מלבד הקרובים עי"ש ועיין מג"א תקי"ח ס"ק מ' וט"ז סי' תקי"ט ס"ק ז' דמילה בע"ב מותר לאכול במולאי ט"ב בשר עי"ש וכבר אתבאר דשלשי למילה אינו סעודת מצוה וא"כ אין היתר בבשר ויין וכ"כ בשע"ת סי' תקי"א סקל"ג ועיין באה"ט ס"ק ל' דכוס בה"מ אחר הסעודה מותרין לתינוק ודעת הפר"מ להתיר בליבא תינוק עי"ש ובכגון זה שומעין להקל שאינו אלא מנהג לאסור בשר ויין בימים הללו · ומלשון המחאה השקל שכ' אולם בסעודת מצוה שמותר בשר ויין גם כוס בהמ"ז מותר לשתות דלא גרע מיין שבתוך הסעודה שהותר עכ"ל · נראה דאפילו איבא תינוק מותר לשתות כוס בהמ"ז מעטם דלא גרע מיין שבתוך המזון · ואולי יש לפרש גם דברי הפר"מ כן דהתיר אפילו איבא תינוק דלא בבאה"ע ואפי' בלא סעודת מצוה כי הגאון ר' יעקב עמדן ז"ל בסידור שלו שעורת הדין לזמן על הכוס אלא שלא ליתן פתחון פה לע"ה לומר שאנו מקלין לעצמינו עי"ש · אי"כ בסעודת מצוה עכ"פ המקל לא הפסיד · וראיתי בהשמטות לספר החיים סי' תקי"א וז"ל ראיתי בזה דברים תמוהין בפ"ז שבאב להתיר לשעוד לבל הקרואים בסעודת מילה שהרי מילה דומה שבת והוא דבריו תמוהין דהמילה עצמה דומה שבת ולא הסעודה וגם דבריו סתרי אהדדי למ"ש בסימן תרפ"ו דשם הקשה למה יתענו ביום ו' הרי יבאנו לשבת בשהוא מעונה עי"ש · ומאי קשיא לי' הא בלן בתב דמילה דומה שבת וא"כ אפי' עדיף לאכול ביום ה' על המילה ויתענה ביום ו' דמילה דומה שבת · והנה מה שהקשיתי מה דאי' ממילה אל הסעודה הרי אפשר לי"שב דעיקר ראייתו דומה דהסעודה והשמחה עדיף מנוף המצוה · דהא נוף בנין ביהמ"ק אינו דומה שבת ושמחת תנוכת הבית דחה יו"כ · מוכח דהשמחה חשיב יותר מנוף המצוה

ולכן

ולכן יש קי"ו אם מילה דומה שבת קי"ו שתדחה הסעודה · אך מ"כ שתרי דבריו יותר למ"ש בסי' תרפ"ו עכ"ד · ונאמת המעיין בט"ז שם ירלה שדבריו מבוארין כן והכי דן קי"ו ומה כיון ביהמ"ק דגוף המצוה אינו דוחה שבת ואפ"ה דתתה הסעודה יו"כ מילה דגוף המצוה דוחה שבת אינו דין שתדחה הסעודה בשר ויין וכה"ג הכיא הכ"י ס"ס תקכ"ט בשם התש"ן ומהר"מ מעיקטין בגליון המרדכי תענית שמהר"י ז"ל רחן בט"כ שדחה והי' בעל ברית ואמר ומה אם מותר לבכם לבכוד שבת כ"ש מילה דעדיף משבת ע"ש · וגרלה דלק"מ מסי' תרפ"ו דע"כ לא המתיר הט"ז כאן מקו"ו זה אלא בשר ויין שאינו אלא מנהג אבל לדחות גוף תענית ע"כ אע"ג דאיכא נמי ק"ו מהתם דדחה יו"כ מ"מ כי הט"ז כיון דגזרו חז"ל להתענות פ"ש בט"ז אם כן גם בסי' תרפ"ו בשבת אסור להתענות · מן הדין אין הסעודה דוחה איסור וכפרע התם אינו בעידנא דמלות מילה מקיים ביום הי ואיך יעבור למחר על איסור תענית בשבת ואז אינו מקיים שום מצוה משא"כ באכילת בשר ולזו זמן המצוה ועי"ש עוד בפ"עות שהתיר קודם שבוע שחל ע"כ בשר ויין בגיל שלפני המילה ע"ש ועיין בשע"ת בעבר ודחה מילה שעבר זמנה על שבוע זו כדי להתיר בבשר ויין אסור אפילו בדיעבד אפילו למי שלא נעשה בשבילו ע"ש · אמנם אי קשיא לי הא קשיא לי בדברי הט"ז שדן להתיר בבשר ויין לכל הקרואים ולמד משמחת בנין ביהמ"ק ולכאורה יש לחלק דהתם בבנין ביהמ"ק דהשמחה מוטל על כל ישראל ויו"ט שלהם הוא משא"כ במילה דאינו יו"ט אלא לבעלי ברית ולמה תתיר לכל הקרואים · וכן נראה מד' המג"א ס' רמ"ט סק"ו כמה שהביא בשם הפל"ה שמורו מהר"ש ז"ל הי' סבר בש"ס ולא הלה ליכ שם על הסעודה מאחר שהיה מנין בלעדו ושל"ה הביא לו וכי המג"א ומהר"מ מעיקטין בגליון המרדכי תענית כי אם התירו לבכם מפני כבוד שבת כ"ש מילה דעדיף משבת התם קלי לבעלי ברית ש"ו"ט שלהם הוא עכ"ד · וכוונתו בלפע"ד מה שהביא מדברי מהר"מ ז"ל הוא לסייע לדברי הפל"ה דמילה עדיף משבת ומותר ליכ על הסעודה ואע"ג דע"ז דחתה סעודת שבת אלא יוכל לאכול לתיאבון וע"ז דחה המג"א דהתם קלי לבעלי ברית ולדידהו מילה עדיף משבת · משא"כ להתיר לקרואים כמ"ש הפל"ה להתיר לכל הקרואים ע"ש ואע"ג דלאו ו"ט שלהם ולזה אין ראיה להתיר ולדחות סעודת שבת ועיין בחת"ס ולי"ע · מיהו בחילה בע"ב מותר בחולאי ע"ב בשר ויין לכל הקרואים ואפילו לאותן שאין להם שייכות כלל בחי"ס המג"א ר"ס תקכ"ח ועי"ש בחאלית הסקל :

(לה) ודוקא ע"ב שבתה · כ"ה דעת הכ"י ס' תקכ"ע ולי"ל לה מלשון הס"ס ערובין דמ"א דאמר אלעזר כ"ר לדוק אי מבני מאלה כן בנימין · פ"א חל ע"ב להיות בשבת ודחיהו לאחר שבת והתענו בו ולא השלמתהו מפני שו"ט שלו הוא · שהי' להם יו"ט בעברה בחב משום קרבן עלים · ומינה דיק הנ"ל דוקא בדתה אחר שבת

והנשים הקרובות בלבד (יעב"ץ) השייכין לסעודה מותרין ג"כ בבשר ויין ודוקא אם מזמנין אותן להתם · אבל מי ששולחין לו לביתו אסור (מג"א תקכ"ח) ואין חילוק בין מילה בזמנה או שלא בזמנה ודוקא שהוכשר למול בשבוע זו אבל חלילה לדחות מילה שעבר זמנה על שבוע זו כדי לאכול בשר ויין ואם עשה כן אפילו בדיעבד אסור (שע"ת) ומותר לשתות כוס בה"מ שאחר הסעודה (פר"ח) ובלילה שלפני המילה אסור בבשר ויין [אתרוגים] ואפילו במקום שנהגו היתר אינו מותר אלא בא' לבד או בשר או יין (שבו"י מ"ג סל"ו) · ט"ב שנדחה ליום א' השבוע שלפנין אין לו דין שבוע שחל ט"ב לענין זה (מג"א) אונן אינו מתחיל האבילות עד אחר הסעודה (לחם ספנים סי' רס"ט) :

טו מילה בט"ב שנדחה ליום א' בעלי ברית (ס"ע קק:"ט) דהיינו האב והמוהל והסנדק (מג"א) וי"א דוקא האב לבד (יעב"ץ) מתפלל למנחה גדולה (מ"ר דג"מ) ורוחץ ואינו משלים תעניתו (עיין מ"ר) ומ"מ אין עושין סעודה (מג"א) ומבדיל על הכוס קודם שיאכל (ז"ג"ש) : (לה) ודוקא ט"ב שנדחה ובמילה בזמנה אבל אם לא נדחה (ב"י) או מילה שלא בזמנה מתענה ושלים (מסל מרבסס) וי"א דבעולם מתענין ומשלימין אפילו בנדחה (מג"א ועיין מ"ר) אפילו בא' מד' צומות שנדחו ואפילו להמתירין אין לאכול קודם קיום המצוה שמא יאורע דבר קלקלה במצוה ויבטל התענית בחנם (שע"ת) ועיין מג"א ס' תקס"ח סוף ס"ק י' · אבל בעל ברית תוך שלשים לאביו מותר לדחות בלילה שלפני המילה (ט"ז שפ"א) :

טז אין

הוא דלין מסלימין הא אם חל הי"ע בט"ב מתענה ומסלים והשולל בתשובת מהר"מ מלוכלין הק' ס"ז דבערובין שם דייק הש"ס דדוקא בי"ע שלהם אין מסלימין · הא בערב יו"ע הי"ו בכל הסמים כולן דע"ב ערב יו"ע שלהם מסלימין ודייק הש"ס מזה דגם בערב שבת מותר להסלים · וקשה מאי דיוק הוא זה דסלמי שבת דאם חל הי' חל התענית בשבת אינו מתענה כל עיקר לכן גם בע"ש אינו מסלים משא"כ בי"ע עלמו מתענה ומסלים לכן גם בע"ע מסלימין · ומוכח מזה דגם ביום טוב דדבריהם אם חל בו תענית שאינו דחה ג"כ אינו מסלים וע"ש כמג"א סקי"א מה שתירץ ע"ז · והגאון מוה' ברוך פרענקל בהגהות לאו"ח שם שמדפס מחדש כי דעיקר קו' הש"ס בערובין שם הוא מכין הסמסות דמלד ט"ב ליכא אלא ספק איסור ומלד הי"ע אם יסלימו הוא ודאי איסור אבל בני בעל ברית בע"כ בשבת אין הסמסות גם רגל דידי' הוא בספק לכן אין מקום להתיר עיין שם שהאריך :

ובדרך זה אמרתי ליישב קושית מהרש"א שם שהק' אמאי דייק הש"ס דבע"ע מסלימין מהא דר' אלעזר בר לדוק אמאי לא אייתי לה הוכיח מהא דמייתי הש"ס מקודם דאין נזרה נזרה על איסור בחנוכה ופפורים ואם התחילו אין מפסיקין ואמר ר"מ דאם"ה אין מסלימין משמע דוקא בחנוכה ופפורים הוא דאין מסלימין הא בערב יו"ע מסלימין עכ"ד · אמנם קי"ל בא"ח סי' רפ"ח דלהתענות בשבת עד שם שעות אסור ולשם תענית אפי' שעה א' אסור · ובאמת שעה א' לאו עינוי מיקרי ואפ"ה אסור עיין במג"א שם ובסי"ע מה שפלפל ע"ז א"ש אלא מדייק הש"ס מהא דבני סנאב התענו בע"ע שלהם דגם בע"ש מסלימין הא י"ל דדקא סלקא דעתא בש"ס · אתם מעיקרא דהסלמה בשבת לאו תענית הוא כלל ע"ש כיון שאוכל כל השבת א"כ יו"ע דמגלת תענית דכתיב ולא להתענות בהן · י"ל כיון דבה"ג לאו תענית איקרי מותר להסלים משא"כ בשבת אתם מסוס עונג דמבטל גם בה"ג אסור דהא בשבת עד שם שעות אפ' אינו מתכון לתענית אסור ועי"כ הטעם דמבטל עונג שבת ועסי"ע רפ"ח ועי"ש תקס"ב ס"י דתענית שעות בעינן שלא יאכל כל היום · אמנם התוס' שם ד"ה שלאי יו"ע דדבריהם הקשו אמאי הסלימו בעיו"ע שלהם הא י"ע דדבריהם אסור להתענות לפניהם ולאחריהם · וכתבו דדוקא תענית רשות אסור אבל ת"ב בתענית חובה הוא מותר להסלים בו ערבית ע"ש ולא"כ פריך הש"ס שפיר דאי דינא הוא דבע"ש אינו מסלים א"כ גם בי"ע זה דדבריהם לא הי' לריכין להסלים בין הסמסות דבאמת בכל תענית ביה"ש שלו הוי שפיקא דרבנן ומותר לאכול · אך המג"א ר"ס תקס"ב כ' דביה"ש לאפיקא יומא חמיר ע"ש וכוונת דהוי שפיקא דרבנן דאתחזק איסורא כיון דכל היום הי' אסור לאכול אספיקא לא אפקינן לי' מחזקתו וע"ש בחמה"ש וא"כ כאן ביו"ע דדבריהם לפי שורת הדין היה מותר לאכול ביה"ש דאפוקי יומא רק מכח החזקה אסור וא"כ לולא החזקה ספק דרבנן נקולא

ומותר

ומותר לאכול ואם ירצה שוב להצום ולהתענות שוב הו"ל תענית רשות כיון דלולא החזקה מותר לאכול דספיקא דרבנן לקולא וא"כ אם נגיע החזקה ומותר לאכול · שוב אסור להתענות בע"ו מטעם שכתבו התוס' דתענית רשות אסור להתענות בע"ו דדבריהם לעניהם אסור וא"כ איכי חשב שמא מתענה בע"ו זה דזה בחמת תענית היא כיון שלא אכל כל היום ע"ם תקס"ב סי' והיא סברא דקה והכן · ועיין עט"ו סס"ו וא"כ שוב לא מהני החזקה להצלים התענית כמ"ש המג"א משום אפוקי יומא דהא איכא חזקה להיפך לאיסור תענית דבכל עי"ע דדבריהם היה אסור להתענות תענית רשות כמ"ש התוס' ונם בע"ב נמי נ"מ בחולה שהתירו לו משום ע"ב אם ירצה להתענות שוב הוי תענית רשות דהא התירו לו התענית · וא"כ שוב אסור להתענות משום יו"ע דדבריהם דאין מתענין לעניהם ודייק הש"ס שפיר מזה דנם בע"ם מצלים והצלמה אפילו בשבת לא כלום כיון שאינו אלא גומר התענית משל ע"ם א"כ נם בי"ע של דבריהם שמותר להצלים · וכזה מיושב קושית מהרש"א דלא הקשה מתוכה ופורים דשפיר יש לחלק כי"ל דשבת חמור דמבטל מצות עונג וכאן ל"ש התירון הכ"ל דבנין השמשות איכא חזקה לאיסור תענית רשות · דז"א דמתוכה ופורים מותר להתענות לעניהם כמבואר ר"ם תרס"ו והטעם כמ"ש הרז"ה דדברי קבלה כדברי תורה דמי הביאו הפר"ח וכ"ה בהגהת מיי' פ"ו מה' תענית בשם רשב"ו דפורים דברי קבלה וכדברי תורה דמי ומתוכה לפרסומי ניסא וכן בירושלמי וכו' עכ"ד · והמג"א שם הקשה מבני מגאב אמאי לא הצלימו כיון דמתוכה ופורים מצלימין לפ"ד הבשמת דלא עביד כר"נ ע"י"ם · ולכאורה מחו"ם אין ראי' כיון דדברי קבלה כדברי תורה ולא בעי חיזוק משא"כ בי"ע דדבריהם עיין בש"ם תענית וי"ה · ומזה נראה דדעתו כדעת הפי"ע סימן תק"ע דהא דאמרינן מתוכה ופורים א"ל חיזוק הוא לענין לעניהם ולאמריהם אבל לענין עיקר יו"ע הוי כשאר יו"ע דדבריהם ע"ש א"כ אפיר הקי' המג"א הא הא דאינו מצלים הוא משום דנונע בעיקר יו"ע ובעיקר יו"ע דין מתוכה ופורים כדין שאר יו"ע דדבריהם וכיון דלפ"ד הבשמת מתוכה ופורים מצלימין · הי' נ"כ לבני מגאב להצלים ביו"ע שלהם ודוק היטב · ועיין מנן אברהם סי' תקנ"ע סקי"ד דלעורך סעודת מצוה מותר לשתות בתשעה באב אפילו קודם חצות ע"ש · ועיין במחצית השקל סי' הכ"ל סקי"א במה שאמר המג"א במלו אחר חצות מצלימין · בד' לומות הוא לאו דוקא ואין הכי נמי נם במלו קודם חצות מצלימין בא' מד' לומות אם לא נדחו אלא דנקט כפי הסדר ע"ש · ועיין בשערי תשובה שם לענין מילה שלא בזמנה ובסי' תקנ"א דעתו נוטה להמיר בתשעה באב עיין שם :

(לן) ויצלימו למחר ביום ו' בספר החיים סי' תרס"ו

כ' במילה שהיה ביום ד' בספר שנאו שם אנשים מהעיר למול התינוק ולערב יחזרו להעיר לקראת המנלה ברבים ולא יהי' עוד מנין לעשות הסעודה בלילה והתיר לעשות הסעודה ביום תענית אסתר ע"ש · וכן בתענית כ' סיון כ' המג"א כיולא בזה בסי' תקס"ח ס"ק י' וז"ל וי"ע בשמתענין כ' סיון במלבות פולין אם מותר לאכול על סעודת מצוה ומיהו נזמינו על הרוב עושין הסעודה בלילה מיהו ס"א אל כ' סיון בע"ם והיה סעודת ברית מילה · ונוח הרב לאכול ביום מפני שלא יתנאו אנשים שילכו בלילה ופשוט במקום דמותר לאכול על הסעודה אינו תענית כלל ומותר אחר כך לאכול ולשתות אפילו בבית מיהו קודם הסעודה י"ל דאסור לאכול בביתו · מיהו הבעלי בית מותרין לאכול מיד עכ"ד וכ"כ המג"א סי' תקפ"א :

לז מותר לאכול בשערי תשובה סי' תרס"ה כ' לענין תענית שובבי"ם שנהגין להקל אם אירע לו סעודת מצוה שהוא צריך בה אז אז סנדק ומ"מ נראה שיש להתענות בסרבה של אחרי' לחשבומין כיון שהוא תענית של תשובה וכמו כלום תענית אסתר וא"ע עכ"ד · ולאיתי כמ' עבודת הקודש להנאון אזולאי ז"ל קונטרס לפורן שמיר סי' ו' אות ק' וז"ל יש מתירין להיות סנדק בימי השובבי"ם כי הוא מכלל מיקוני פגם הברית ואוכלים בסעודת מצוה דיו"ט שלו הוא · אך יש לפקפק שמא לא יתאבו התענית לרופים כיון שהוא נרש לזה אף שבוונתו לתקן וירא שמים יתמהל להיות סנדק אחר נמר התיקון · אמנם אם אבי הבן מחליו ומעצמו מבבדו להיות סנדק אפילו שיהיה באמצע השובבי"ם לא ידחה המצוה ליכול וליחדי כי שמים לו זכו ויו"ע שלו הוא וכלי ספק נחשבים התענית לרופים כיון דאתי לי' ממילא ולא עוב לדחות המצוה ולא כאן למצוע מסעודת מצוה ובפרט אם מוהג להיות בסעודת מצוה אם הוא סנדק עכ"ד · ועיין ברמ"א סי' תקס"ח שכ' דתענית בה"ב שאחר פסח וסוכות וכן בעצ"ת ואירע ברית מילה מצוה לאכול וא"ל התרה כי לא נהגו להתענות בבה"ע וכו' ואם קבל עליו התענית בממה צריך להתענות עכ"ד והוא מהגמי"י ובלבוש סי' בסי' תל"ב דבריהם מיירי שלא קבל התענית בממה רק שסמך על עניית אמן א"כ שרי לאכול על ברית מילה אבל בשקבלו בממה הוי נדר וצריך התרה והטעם כי בגמ"א שם דאע"פ שעבר אמן אין צריך להתענות וכן כתב הלבוש הביאו המג"א סי' תקס"ג לכן שרי לאכול על סעודת מצוה ואפילו אם התחיל להתענות ולא ידע שחמיו אותו לסעודה מ"מ מותר אבל המג"א עצמו פי' דברי הגמי"י דהחילוק הוא דאם מתענה כל עצ"ת מפני המנהג אז אע"פ שקבל עליו התענית בממה מותר לאכול דמתענה אדעתא דמנהגא אבל אם מתענה בא' מימי התשובה דאז אינו מתענה מפני המנהג רק שקבל עליו להתענות יום א' אסור לאכול דהוי כמי שמתענה באמצע השנה עכ"ד ועיין ש"ך יו"ד סי' רי"ד ס"ק כ' :

(לח) ותענית יא"ל לבעלי ברית נדחה · כן כ' סט"ז סי' תקס"ח ס"ק ה' דאבי הבן אינו מתענה

יא"ל משום דיו"ע שלו הוא ואם רוצה להתענות אין צריך להצלים ובשערי תשובה הביא שם בשם הבאר יעקב שנם הסנדק והמוהל לא יצלימו ע"ש וכ"כ בא"ח סי' תקפ"א בשם תשובות בית דוד ע"ש אבל הפר"מ כ' שם דסנדק ומוהל יתענו ביא"ל שלהם ואפשר אם אין מוהל אחר בעיר יעשה המצוה ויאכל בסעודה אם הוא ביום ול"ע בעת · וזה נראה דמתענה · ולהתיר נדרו אם נעשי' אח כ מוהל עיין יו"ד בזה לענין מולד עכ"ד שם · ובספר החיים סי' תקפ"א נראה דנם בזמן צריך התרה ביא"ל ע"ש ואינו שלא הביא כלל דברי הט"ז הנ"ל .

(לט) מותר לכל הקרואים . כתב המג"א סי' תקס"ח

דאם יודע לפני ר"ה דיאכל על סעודת מילה בין ר"ה ליו"כ יתענה עוד יום אחר להצלים הי' ימים וכן אם יאורע בד' ימים לפני ר"ה יצלים יום אחר ואם אל ר"ה ביום ה' דליכא אלא ד' ימים לפני ר"ה א"ל

להתענות

טו אין המילה דוחה תענית חוב אפילו תענית אסתר (מ"א תקפ"א כ' מ' ב"ד) שנדחה ליום ה' (ט"ז תרפ"ו) מלבד הבעלי ברית (סי"ע סס וכנר"מ) ויש מתירין לאכול (רמ"א) אפילו יותר מעשרה (נאה"ט) (לו) וישלימו למחר ביום ו' ותענית בח"ב שאחר פסח וסוכות וכן תענית עשי"ת (לז) מותר לאכול לכ"ע וא"צ התרה (רמ"א תקפ"ח) וכן תענית בבורים בע"ם (פר"ח ת"ם) (לח) ותענית יא"צ לבעלי ברית נדחה (לחבוונים) ותענית ער"ה (לט) מותר לכל הקרואים (עיין מנ"א סס) ויש לעשות הסעודה בער"ה קודם

להתענות יום א׳ לפני שבת כדי להשלים דמעיקרא לא קבלו עליהו אלא להתענות בימי השלימות ולא בימים אחרים עכ״ד שם ס״ק ט׳ וע״ש ס״ק יו״ד שכ׳ דשאר תענית שנוהגין על הליכור אסור לאכול אפילו על שעודת מצוה עכ״ד שם :

(מ) וכן בע״ש : בחו״מ סי׳ רמ״ט כתב הרמ״א דשעודה שזמנה בע״ש כגון ברית מילה מותר לעשות השעודה והיינו אפילו מילה שעבר זמנה עיין מג״א שם וכ׳ שם הב״ח דלכתחלה ארך להתחיל קודם ט׳ שעות זמניות אלא דאם לא התחיל קודם ט׳ יכול להתחיל אחר ט׳ עכ״ד שם וכעובדא זקנים הביא בשם הר״ם וז״ל וכ׳ אלא לאכול בע״ש בשעודה גדולה ואפילו בשעודת מצוה רק הקרובים הצריכים לשעודה זו וגם הם לא יבאו נ״כ בשעודה כדי שניעה וכ״ש אכילה נכה עכ״ד ועיין במג״א שם בשם הש״ה ריש מסכת שבת מה שמתווכח עם מורו ז״ל :

(מא) ובעלי ברית · ולע״ע בתענית חלום כיון דדומה שבת יש לומר דגם הבעלי ברית מתענין :

(מב) ואם הוא מוהל נכנס אפילו לבית אחר אבל דודאי מוהל אסור להכנס לשעודה מצוה ממ״ש הרא״ש ק״ו דאסור רחיצה ושיעוי קלת בגדים דאף כתוב ל׳ אינו אלא מנהג לאיסור מכ״ש שעודת מצוה וי״א דאסור מדינא וכ׳ בגא״י דלדין יש תשובה דחיוב זה דמתאבלין עמו אינו אלא משום כבוד האבל ואם האב מוחל לו מותר ונזה י״ל דבמקום שעודת מצוה מודין דעתו של אבל דודאי מוחל לו עכ״ד והנה מ״ש דהב״ח למד מדברי הרא״ש ק״ו זה ליתא דהרא״ש לא הזכיר איסור רחיצה ושיעוי בגדים רק כתב סתם דהאידנא נהגו להקל באבילות זה של המתאבלין עמו לפי שהאבל מוחל לו אך איסור רחיצה ושיעוי בגדים הוא מדברי מהרא״י בת״ה סי׳ רל״א בשם גדולי אומטרייך שכ׳ כן ועיין בד״מ שכ׳ איסור זה בשם המרדכי עד אחר שבת הראשון בין שמוך בין מופלג ומה דקשיא לי׳ לגא״י על ק״ו של הב״ח דלדבר מצוה מחל האבל לא ידענא הא כיון דנהגו עד אחר שבת הראשון ואטו רחיצת חמין כל הנוף בע״ש לאו מצוה הוא וכן שיעוי בגדים בשבת עיין מו״ח סי׳ ר״ס וסי׳ רס״ב ואפ״ה נהגו איסור כ״ש ליכנס לשעודת מצוה ופשוט הוא ועיין באה״ע ביו״ד סי׳ שע״ו שמיישב הטעם מה שאין אומרים ברכת האבילים האידנא בברהמ״ז די״א דבעינן דוקא עשרה ע״ש וכ׳ הפר״מ במשבצות ס״ס קפ״ו ומיהו בברית מילה די״ש שלו הוא י״ל דהוי פרהסיא ואין לומר אותו אפילו בעשרה ועיין סי׳ של״ג עכ״ד ועיין יעב״ץ בחל י״ג אות ו׳ דאבל הצריך לברית בתוך ביתו דמותר לאכול עמהן אפילו הוא בתוך ז׳ בלבד אלא יאב על השלחן ע״ש :

[מג] ואפילו בלילה שקודם המילה נ״ש להתיר . כתב בשערי תשובה סי׳ תקכ״ח ס״ק ד׳ בשם מה״ב בשם זרע אמת דלהסתפר מותר במוצאי ע״ב שבתה וכו׳ ואפילו מי שרצה להתיר בזה מ״מ אין להתיר למוהל שצריך ליכך לעיר אחרת למול למחר מותר להסתפר כמוצאי ע״ב שבתה דמיירי לכבוד המילה כדי שבהביע לעיר אחרת יהא פנוי לקיים מצות מילה מיד ע״ש :

[מד] או במקום שבעלי ברית מתפללין · בס׳ ברכי יוסף כתב דאם המילה במקום זה ואבי הבן מתפלל במקום אחר אז אומרים תחנון במקום המילה דעיקר הטעם דאין אומרים תחנון אינו משום שמחת המצוה אלא משום שמחת אבי הבן · ובספר מגן גיבורים ס״ק ג׳ דעתם להיפך דעיקר השמחה הוא על התחדשות המצוה ולא על אבי הבן כלבד דהרי אמרו בגדה דל״א מ״מ מילה בשמיני אלא יהא הכל שמח״ם ואביו ואמו עצבים הרי שהשמחה הוא על כולם ע״ד ואם כי יש לפקפק קצת על ראיה זו דהא ר״ש פי׳ התם הכל שמחים משום הסעודה ע״ש ועיין שבת ק״ל וברש״י שם וא״כ אין עניין לתחנון בביהכ״נ ובאמת סעודת מילה אינו סעודה שיש בה שמחה כמבואר ביו״ד סי׳ של״ח לדעת הש״ה והא דאמרינן שיהא הכל שמחין היינו דכל סעודה אית בה קצת שמחה וע״ש סי׳ של״ח וא״כ י״ל באמת הבר״י דעיקר הוא משום אבי הבן והא דכ׳ הסכנה״ג והביאו הבאה״ט ושע״ת שם דאפילו בימים אחרים אין אומרים תחנון ע״ש התם ביון דאין לו אב והמצוה מוטל על כל ישראל הוי כאבי הבן מ״מ כתב מהרח״ם בתשובה הביאו בא״ח ובשע״ת שם דאפי׳ בשאין אבי הבן בעיר מ״מ ביון דהקרובים הולכין לביהכ״נ ומתפללין שם אין נפילת אפים ע״ש א״כ בכל מילה דאיכא הסנדק והמוהל דנקראים בעלי ברית ועדיפי מקרובים אין לומר תחנון ועיין סי״ע סי׳ קל״ח ס״ק יו״ד וכתב הגאון האזולאי בקונטרס קטר גדול סי׳ י״ט אות כ״ד מילה בתענית ליבור אין נופלים על פניהם אבל אומרים סליחות וגם וידוי ואין אומרים והוא רחום ואין הבעל ברית אומר תחנונים אבל פ׳ ויחל חייב לשמוע בית דוד סי׳ שמ״ז עכ״ל וכ״כ בשפ״ת סי׳ קל״ח ס״ק ט״ו עי״ש :

(מה) ואין אומרים והוא רחום אבי הבן · וכתב בחו״מ סי׳ קל״ח בסעיף ה׳ אם אל מילה בת״ל מתפללין סליחות ואומרים וידוי ואין נופלים על פניהם ואין אומרי׳ והוא רחום בשחרית אפי׳ במקום שנהגו לאומרו בלא זה ע״כ · ועיין בלח״ט דהבונה דיש מקומות שאומרים והוא רחום בכל תענית ליבור אפילו אינו בב׳ וה׳ אפי״ה בחל בו מילה אין אומרים והוא רחום והמג״א ס״ק י״ב ליין על מ״ש הממבר ואין אומרים והוא רחום בשחרית וז״ל כמדומה שעל והוא רחום שקודם ברכו קאמר ולית דעל והוא רחום

(מה) שעה עשירית (מג״א שם תקפ״ח) זמניות (פר״מ) (מ) וכן בע״ש (כ״ת רפ״ט) (מא) ובעל ברית הרגיל להתענות בכל ר״ה אסור לאכול (שע״ת תקל״ז) ·

יז אבל תוך יב״ח לאב או לאם אפילו בשנה מעוברת אז תוך ל׳ לשאר קרובים אינו נכנס לסעודת מילה אם הוא חוץ לביתו ואפילו לאכול עם המשמשין נוהגין לאיסור אבל אם רצה משמש ואוכל ממה ששולחין לו לביתו אבל אם הסעודה בביתו מותר ואם הוא בעל ברית או מוהל מותר לכנוס לאחר ל׳ אפילו לבית אחר ולובש בגדי שבת עד אחר המילה (רמ״א של״ח) מלבד במוהל תוך שבעה דאסור ללבוש (ימנ״ן) ואם האב אינו רוצה לבבד סנדק או מוהל אם לא בתנאי שילך עד הסעודה של מילה א״צ להניח המצוה ומותר לכנוס תוך ל׳ לשאר קרובים עכ״פ (הפפ״ר למש״ס) וקרובי המת הפסולין לו לעדות מחמת קרבה דשאר אין נכנסים לסעודה שבח״ץ לבית עד מוצאי שבת הראשון בין שמוך בין מופלג (רמ״א שם״ד וש״ך) (מב) ואם הוא מוהל נכנס אפילו לבית אחר (גא״י מ״ד ל״ד) אבל שנולד לו בן תוך ל׳ מ״מ עושין משתה וסעודה (ס״ך של״ד) ונוהגין איסור לאכול בסעודה בלילה שקודם יא״צ לאב ואם (רמ״א וש״ך של״ח) ועפי׳ שצ״ג ס״ג ובש״ך שם ·

יח אבל שהוא בעל ברית או מוהל אסור בתגלחת (נוב״י מהדורא תניינא מ״ד כי״ב) וכן בשבוע שחל ט״ב בתוכה אבל קודם לזה מותר לגלח אפילו ט״ב ב יום א׳ והמילה ביום ה׳ שלפניו יש מחיריו (שע״ת הקנ״ח) ובין המצרים אסור להקרים ולגלח בע״ש אם המילה ביום א׳ (מג) ואפילו בלילה שקודם המילה צ״ע להתיר וכ״ש אם ביום א׳ הוא שבוע שחל ת״ב שאסור לגלח בע״ש (נוב״י מו״ח סי׳ כ״ח) ובימי הספירה מותרין הבעלי ברית לגלח (רמ״א תל״ג) בערב סודם כניסה לביהכ״נ (ז״ש שם) ·

יט אין אומרים תחנון בביהכ״נ שמלין בה (או״ח קל״ח) (מד) או במקום שבעלי ברית מתפללין אעפ״י שהמילה בביתו (כנס״ג) (מה) ואין אומרים והוא רחום בבו״ה (שם) אפילו

רחוס שלפני תחנון קאמר וכו׳ עכ״ל . וכספר לבושי שרד שם תמה ע״ז וכ׳ לא שמעינו שיהיה מנהג בשום מקום להפסיק בין ישתבח לברכו בתמידית והוא רחוס והפסר דקאי על ברכו שאחר קדיש בתרא שנוהגין בספרד לאומרו עיין סי׳ קל״ג בדברי המחבר וכזה אפשר דיש מנהג בארצה מקומות לומר והוא רחוס עכ״ד ועיין סר״מ שם והבנהות המדשות של הגאון מלייפניק עי״ש והכ״ש ס״ס ל״ז שכי וז״ל כ׳ בשי המחבר שדבר פשוט הוא שאחר שאומר החזן קדושה וברכו כאלו התחיל ביוצר אור ואין לספר אפילו בלרבי רבים ולהוציא מלאותן מקומות שלוקין על הבריהם בלילה בזה ואח״כ מתחיל החזן והוא רחוס יכפר עון שהרי הם מפסיקין בין סידור השבת לתפלה לצורכי יחיד ולא יתכן עכ״ד אלא גם והוא רחוס יאמרו קודם ברכו וקדיש דזה קול יותר עיין סי׳ כ״ד אך ז״א התם הכוונה דאח״כ מתחיל החזן ברכת ק״ש לז״א והוא רחוס יכפר שהקב״ה ימחול לעושין כן מה שמפסיקין ושרי להו מרייהו וכן נראה מדברי הש״ע שם ס״ס כ״ז שלא העתיק רק שלא להפסיק בין י״א לברכו אבל אין הכוונה על והוא רחוס של בו״ה ועיין בשע״ת סי׳ קל״א ס״ק י״ בשם שבנה״ג .

(מו) ואין חולצין התפילין עד אחר המילה . ד״ז הוא מהגמ״ר וכתב הטעם לפי שהתפילין הם אות והמילה הוא ג״כ אות ובספקי ספר יהושע סי׳ קל״ו תמה דאדרבה באו״ח סי׳ ל״א מבואר הטיפך דאין מניחין התפילין בשבת וי״ט לפי שהן עלמן אות וא״ל לאות תפילין וכ׳ לפי שאמנם יש לו אות ברית לכן יהיה להמוהלים ג״כ אות תפילין דהא אות תפילין וברית אין מתנגדים דהא בחול מניחין תפילין אע״פ שיש לו אות ברית עכ״ד וקושיתו קדמו בס׳ מ״ר סי׳ ל״א ותירוצו מבואר בספר״מ בהשגות שם ס״ק מ׳ ע״פ ד׳ הסמ״ג דשני עדים בעינן בשבת אות שבת ומילה ובחול אות ברית ותפילין ע״ש (ועיין בבוקח ריש הל׳ שבת סי׳ ו׳ דאות מילה לא מיקרי אות רק שבת ותפילין אות דיליאת מצריס עי״ש) ויש לתלק קלת בין לתלון ובין להניח כיון שיש לו אות זה והוא מבקש אות אחר כראה כמזגזג באות הראשון ולהכי בשבת ויו״ט אין מניחין ובמילה אין חולצין התפילין אלא שאין לשון הגמ״ר מורה כן גם אוך מלין כיון שעליו תפילין ומבקש אות מילה וע״ש . בש״ע סי׳ שע״ב ס״ג ביו״ד בהג״ה בלבל מוהל או בעל ברית לאחר שלשה מתפלל בברית וכשמביאין התינוק לאולם הולך לבהכ״נ אבל תוך ג׳ אינו יולא אלא א״כ אין מוהל אחר בעיר ויש מקלין אפי׳ תוך שלשה אפילו שיש מוהל אחר בעיר ומותר לו לתקן ליפורכין ולגלח לאורך המילה אבל אם יש מוהל אחר בעיר אסור עכ״ד וכי הש״ך דוקא שבדק לא יצא תוך ג׳ אבל אבי הבן יוצא אפילו תוך ג׳ ע״ש ולגבוה בגדי שבת עיין סי׳ שפ״ט ובשבות יעקב ח״ב סי׳ ק״ב התיר בפדיון הבן לגבוה לגבים בגדים החשובים כיון דלדעת כמה פוסקים מברכין בפדיון הבן שהשמחה במעונו הוי כרגל ותלבוש עכ״פ בשעת הפדיון בגדי שבת ע״ש ואף דבמילי אין מברכין שהשמחה במעונו מ״מ ודאי יו״ט שלו הוא שעת שמחה כדכתיב שם אבל אם יבואו אח״כ לביתם (ע״ז) ואין מזכירין נשמות (שע״ש ס״ז סכ״ז . ובמנחה שלפניו ושלאחריו אומרים תחנון מלבד כשמתפללין מנחה אצל התינוק לפני הסעודה (אחרונים) ואם בבר ברכו בהמ״ז אחר סעודת המילה אומרים תחנון אפילו בבית התינוק (ל״ר ועיין פר״מ) . ויש נוהגין כשיש מילה בעיר א״א תחנון בכל העיר (עט״ז ויבנ״ז) ואין חילוק בין יד כשר או בן שבחה או ממזר (פר״מ) וכן בגולד מהול ומטיפין ממנו דם ברית (נפש״ט) ולפ״ז נ״ל דכ״ש כשהוזר עד ציצין המעכבין את המילה דא״א תחנון . ובשבת א״א אב הרחמים (רמ״א רס״ד) מלבד בימי הספירה (מג״א) ובמנחה אצל התינוק א״א צ״צ (פר״מ קנ״ל עי״ש) בשבת שמברכין בה״ב . כשיש מילה מברכין במנחה (מג״א פל״ב ועי״ש שע״א סעי׳ יו״ד סעיף מ״ו) אבל אבינו מלכינו בעשי״ת (רמ״א פר״ב) ויענך (ס״ד) ואל ארך אפים בבו״ה (מפרי״ג) ויהר״צ שאחר קה״ת (יפב״ן) אומרים ביום המילה ונוהגין לומר מזמור י״ב בתהלים (שס״ז) ומזמור ו׳ (שם בשם בס״ז) (מו) ואין חולצין התפילין עד אחר המילה (ש״ך ומג״א כ״ה) מלבד בר״ח (שס״ז במחודשים) .

רסו איזה מילה דוחה שבת ויו״ט .

א (א) מילה בזמנה דוחה שבת ויום טוב . אבל אף שהתוס׳ כתבו דגם לריב״א אינו דוחה ע״ש מ״מ קלת פוסקים תפסו בשיטת ריב״א לעיקר דהלית לדחית לגמרי ועיין במשנה למלך פ״ה מהלכות שופר ושער המלך פ״ג מהלכות תדיר וסי״ע או״ח ס״ס תל״א ע״ש דעיקר הטעם דעשה דוחה ל״ת ועשה הוא משום דעשה שעשה הל״ת דמאי אולמא דשלא עשה מהאי עשה אבל הל״ת בכר לדחית ולא בשברת הר״י מא״ר בתוס׳ קידושין דל״ד ד״ה מעקה שדעתו כיון דאיכא עשה עם הל״ת אז גם הל״ת אלים ואין כח בעשה שבנגדו לדחות אותה ע״ש : ומעתה יש לשאול במילה שלא בזמנה כי״ע כיון דעשה דמילה דוחה ל״ת די״ע רק העשה די״ע אינה דוחה דמאי אולמא וכו׳ אי״כ לפי מאי דקי״ל פ״ק דיבמות גבי פסח תמיד ומילה ובכלהו ממי שכן יש לפני הדיבור ע״ש דעשה דלפני הדיבור אלים טפי ואי״כ עשה דמילה דהוא לפני הדיבור תדחה עשה די״ע דלא שייך מאי אולמא וכו׳ אף דהתוס׳ קידושין דל״ת ע״א הביאו בשם הירושלמי להיפך דעשה דקודם הדיבור אינו דוחה אפילו ל״ת בבר ביאר הפני יהושע ז״ל בעוד טעם דשייכו דוקא במקום שלא נשית אחר הדיבור אבל במקום דנשית אחרת עדיף טפי ע״ש ונראה לפענ״ד דמזה יש לפשוט שפ״קו של בעל נגת ורדים ובעל פר״מ בלל ע׳ שנתפקר בזה אי עשה דקודם הדיבור דוחה עשה דאחר הדיבור ומזה נראה דלא אלים לדחות עשה שבנגדה וכן העלה הוא מבברא דאינו דוחה אלא מה שמלינו בש״ס בפירוש עי״ש :

אמנם עדיין יש לשאול לפי מה שהמציא בספר עמ״ב בהקדמתו שברא בכוה דהא דאמרינן דאין עשה דוחה עשה שייכו בעשין שין ואין אחת לריכה לחברתה אבל אם עשה אחת מחזקת חברתה ובלעדה לא היתה חברתה עשה בלל בבה״ג הראשונה ודאי עדיפא ודאי לעשה שבנגדה ולא שייך לומר מאי אולמא וכו׳ כיון דהיא מחזקת ומוחנת כח לחברתה היא עדיפא עכ״ד . וא״כ לפה דמבואר בשבת דק״ו דמקלקל בחטורה פעור רק במילה מתרץ רב אשי מה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה א״כ לולא עשה דמילה ליכא עשה די״ע כיון דמקלקל הוא רק ע״י עשה דמילה עובר על עשה די״ע דמתקן מילה וא״כ עשה דמילה חמיר טפי ואמאי אינה דוחה עשה

בשמיני שיהיו הכל שמחים ועיין מה שכתבתי לעיל אות מ״ד דלאלו ואלו איכא עכ״פ שמחה וכ׳ הגאון יעב״ץ סוף מחל יו״ד דאם אפשר בחבר לא יקחו אבל לאמל מותר אפילו תוך ג׳ ומ״מ אפילו אחר ג׳ וכשאריכין לו אסור להחליף בגדיו אלא א״כ הוא לאחר ז״י ואז מותר לבוש בגדי שבת עד אחר המילה עכ״ד ומ״מ כ״ל דאבי הכן לובש אפילו תוך ז׳ בשעת המילה ד״ע שלו הוא :

(א) מילה בזמנה דוחה שבת וי״ט ואלא בזמנה וכו׳ בש״ס פרלמ״מ דקל״ג מסיק רב אשי בשעמא אינה דוחה דמילה שלא בזמנה אינה דוחה י״ע משום די״ע עשה ול״ת והרמב״ם ז״ל בפי׳המשנה נקט עשה זה והנה לדעת הריב״א קוף חולין בעשה נגד עשה ול״ת אז העשה דוחה את ל״ת רק העשה שעמה אינה דוחה דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ואם עבר על הל״ת והעשה אינו לוקה ע״ש

עשה די״ט לסברת ריב״א הכ״ל דהל״ת כבר נדחית ונגד
העשה לא שייך לומר מאי אולמא וכו׳ לסברא זו ומזה
נסתייע דעת הר״י מא״י הכ״ל דעשה נגד ל״ת ועשה אלים
העשה ולא דחי לה עשה · אמנם י״ל עוד ויתיישב ג״כ
קושית התוס׳ בילה ד״ח ע״ב
ד״ה סוף סוף הקשו דכאן
גבי כיסוי הדם בי״ט ס״ל
לרבא די״ט עשה ולא תעשה
הוא וגבי מילה ליח ליה די״ט עשה ולא תעשה הוא דהא
רב אשי הוא דמשני די״ט עשה ולא תעשה אבל רבא
דיליף מלבדו למעט דאין מילה שלא בזמנה דוחה יו״ט
עכ״ד ולכ״ל א״ש דודאי גם רבא ס״ל די״ט עשה ול״ת
הוא ואם״ה אלטריך קרא דלבדו דאי לאו קרא הו״א דמילי
דוחה י״ט כ״ל דהל״ת כבר נדחית כסברת ריב״א הכ״ל
וגם העשה דיו״ט יודחה מקמי עשה דמילה כמבואר לפי
שעשה דמילה מחזקת עשה די״ט משא״כ גבי כיסוי הדם
שפיר הוי יו״ט עשה ול״ת ולא דחי להו עשה דכיסוי דנגד
כיסוי עשה די״ט עדיפא כמו עשה דכיסוי ומאי אולמא
דהאי עשה מהאי עשה כיון דעשה דכיסוי אינה מחזקת
עשה די״ט כמו גבי מילה אבל רב אשי שפיר תירץ דיו״ט
עשה ול״ת הוא ואין עשה דמילה דוחה אותם דהתוס׳
שבת דק״ו ע״א ד״ה דאמר רב אשי כתבו דרב אשי ס״ל
מקלקל בחבורה חייב ע״ש א״כ במילה אין אנו צריכין
לסברת הש״ס מה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה דהא
אפילו אי מקלקל בחבורה הוא נמי חייב והצריכה תורה
להתיר מילה בשבת · ומעתה לפי זה אין העשה דמילה
מחזקת את עשה די״ט דגם בלתי העשה דמילה עובר
על עשה דיו״ט כמו גבי כיסוי כיון דלדידי מקלקל בחבורה
חייב לזה שפיר תירץ ר״א במילה בי״ט דאין עשה דוחה
ל״ת ועשה דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ודוק
היטב · ועיין תוס׳ שבת כ״ה ורשב״ח שם ופרא״ד ובסברא
זו שהבאתי דה״כא דעשה אחת מחזקת לחברתה לא שייך
לומר מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה כיון דזולת
הראשונה ליתא לשניה כל עיקר ויתיישב בזה קושית הט״ז
או״ח סי׳ תמ״ו שהקשה על הרמב״ם והרא״ש ז״ל דס״ל
במוצא חמץ ביו״ט כופה עליו כלי הלא הם סוברים
דהשבתתו בכל דבר א״כ יטילנו ליס או יאכילנו לכלבים
ולהטור דפוסק כר״י דאין ביעור חמץ אלא שריפה אתי
שפיר עיי״ש · אמנם בפסחים ד״ה גבי ש״מ מדר״ע תלת
ש״מ אין ביעור חמץ אלא שריפה פירש״י דלא ס״ל דהשבתתו
בכל דבר לוקמי בי״ט ויאכילנו לכלבים או יטילנו ליס
והקשה בפני יהושיע הא רש״י כ׳ לקמן דמ״ו וכ״ה במס׳
בילה גבי שריפת קדשים דבמקום דאסור לשרוף ביו״ט
אסור גם כן להטיל ליס דרחמנא אחשבי׳ להבערתו
והטלתו ליס כשריפה דמי וא״כ גם כאן גבי חמץ אמאי
פירש״י דביו״ט מותר להטילו ליס ע״ש בפני׳ · אבל הוא
נכון מאד דהמג״א סי׳ תמ״ו הקשה במוצא חמץ אמאי
לא ישרפנו ביו״ט ויתי עשה דשריפת חמץ ותדחה ל״ת
דיו״ט ותי׳ דיו״ט עשה ול״ת ואין עשה דחמץ דוחה אותם
ע״ש אמנם לדעת ריב״א דהל״ת נדחית רק העשה נשאר
דמאי אולמא וכו׳ כ״ל אם כן הדרא הקושיא לדוכתה
ליתי עשה דחמץ תדחי ל״ת נהי דיו״ט עשה ול״ת מ״מ
הל״ת נדחית וגם העשה די״ט נדחית מפני עשה דחמץ
דלא שייך מאי אולמא וכו׳ דעשה דחמץ מחזקת את עשה
די״ט דהא אי לאו עשה דביעור אינו עושה שום איסור
כשמטיל ליס בי״ט דמאי איסור יו״ט איכא הכא רק ע״י
עשה דביעור דרחמנא אחשבי׳ להבערתו אז גם בזה שמטיל
ליס מיחשב כשריפה א״כ עשה דהשבתה נותנת כח לעשה
די״ט ולא שייך לומר בכה״ג מאי אולמא וכו׳ לזה פירש״י
ז״ל שפיר דדוקא לשרוף בי״ט אסור דהוי עשה ול״ת

(ב) אבל שלא בזמנה אינה דוחה שבת ויו״ט · אינה

גמורין ואין מתחזקין על ידי עשה דהשבתה הוא דאסור
אבל להטיל ליס דאין עשה די״ט נתחזקה רק על ידי עשה
דהשבתה בכהאי גוונא לא אמרינן מאי אולמא וכו׳ ועשה
דהשבתה דוחה אותה · אמנם לקמן גבי שריפת קדשים
שפיר כתב רש״י ז״ל דרחמנא
אחשבי׳ להבערתן ואסור
להטיל ליס ביו״ט דלא שייך
לומר דעשה דוחה לא תעשה
ועשה דהא כתב הרא״ש בבשמים ראש סי׳ ר״ו דשריפת
קדשים אינו נוהג בנשים ע״ש ועיין סי״ע סי׳ תל״ח ס״ק
כ״ט אם כן הוי עשה שאינה שוה בכל ועשה כזו אינה
דוחה אפילו עשה גרידא ועיין ב״מ ד״ו ע״א אמנם בחמץ
אסור לשרוף אף דעשה די״ט לא שייך בנשים דהוי מצות
עשה שהזמן גרמא ואתי עשה דהשבתה ודחי לה אך זה
אינו כמ״ש הרמב״ן ז״ל הביאו המקנה דל״ד במקום
דכוונת העשה הוא שלא לעשות כמו עשה די״ט גם הנשים
מוזהרות ע״ש וכ״כ בשער המלך פי״ב מהלי עכו״ם בשם
הרמב״ן והרא״ה ע״ש · אמנם יקשה לדעת הפוסקים
דנשים ליתנייהו בעשה דתשביתו אם כן הוי עשה זו
דתשביתו עשה שאינו שוה בכל ואינו דוחה עשה גרידא
ואם כן גם להטיל ליס אסור כמו גבי קדשים · אמנם
הפר״מ בפתיחתו להלכות פסח כתב הטעם דנשים ליתנייהו
בעשה דתשביתו ואמאי לא נחייבינהו מהיקשא דהשבתת
שאור לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מצה וכיון דנשים
איתנייהו באכילת חמץ ומצה ליחייבי נמי בהשבתת שאור
ותי׳ ע״פ מ״ש התוס׳ בפסחים ריש ד״ה ע״א דהיקש
זה לא נאמר רק בי״ט אבל עשה דתשביתו הוא מעי״ט
ע״ש בפר״מ וא״כ לס״ד דהשתא דתשביתו הוא בי״ט א״כ
גם נשים מוזהרות מהיקשא והוה עשה דהשבתה שוה בכל
לכן פירש״י ז״ל שפיר דמותר להטיל ליס · אמנם למסקנא
דתשביתו הוא בעיו״ט ואז נשים אינם מוזהרות בעשה זו
כמ״ש הפר״מ בשם התוס׳ א״כ העשה דהשבתה אינה שוה
בכל ואינה דוחה אפילו לעשה וא״כ יפה כתבו הרמב״ם
והרא״ש דאפילו להטיל ליס אסור כמ״ש רש״י ז״ל גבי
שריפת קדשים דרחמנא אחשבי׳ להבערתו דעשה שאינה
שוה בכל אינה דוחה אפילו עשה גרידא · ויש לפלפל עוד
בישוב קו׳ הפנ״י לחלק בין בעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה
עיין מג״א תמ״ו ועיין מ״ש ר״ס רס״א דעשה שאינה ש״ב
דוחה ל״ת וכלאים בצילית יוכיח :

(ב) אבל שלא בזמנה אינה דוחה וכו׳ · בש״ס פרק
ראד״מ אמר רבא הטעם דמילה שלא בזמנה
אינה דוחה יו״ט משום דגבי יו״ט כתיב לבדו למעט מילה
שלא בזמנה ורב אשי משני משום די״ט עשה ול״ת ואין
עשה דמילה דוחה ל״ת ועשה דיו״ט והתוס׳ בילה ד״ח ע״א
ד״ה סוף סוף הקשו דכאן גבי כיסוי הדם בי״ט ס״ל לרבא
די״ט עשה ול״ת דהא רב אשי הוא דמשני הכי די״ט עשה
ול״ת אבל רבא יליף מקרא דלבדו למעט מילה שלא בזמנה
ע״ש בתוס׳ · ורא״ת בספר המקני בקידושין דל״ד שהקשה
לטעמא דרב אשי דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו״ט משום
די״ט עשה ול״ת אמאי לא נימול פ״י נשים דלגבייהו ליכא
עשה דיו״ט דהוי מ״ע שהז״ג דנהי דלעיל דכ״ט ממעט
קרא אשה ממילה מקרא דאותו ולא אותה היינו ממצוה
המוטלת על האב דוקא אבל ממצוה המוטלת על כלל
ישראל דנפקא לי׳ מהמול לכם כל זכר ודאי גם אשה
חייבת וכן קשה גבי כיסוי בבילה וע״ש במקנה
בש״ס דכ״ט הוכיח כן דמצות מילה המוטל על כל ישראל
גם האשה שייכה בזה עיי״ש וכ׳ לפי מ״ש הרמב״ן דעשה
כי הא דכוונת התורה לשבות ולא לעשות מלאכה כמו גבי
יו״ט אז גם הנשים מוזהרות א״כ גם גבי נשים שייך תי׳
דאין עשה דוחה ל״ת ועשה דיו״ט עכ״ד :

אמנם

אמנם לבאין קושיתו שהקשה דבטל על ידי נשים דהא לדעת האומרים דבמילה בעינן שליחות הא"ב עיין קו"ה שם ס"ב אם כן אין אסור לגזול על ידי אשה כיון דאין הא"ב רשאי לגזול. ובביה איכא עשה ול"ת דיו"ט וכיון דאינו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח אבל הא לגיסי דהא קיי"ל איכא דליתא לאב שעשה המיוב על כל ישראל מ"מ כיו"ט דמ"מ לאב לגזול מקצת דנבי איכא עשה ול"ת מ"מ אין המיוב חל עליו ומוטל על כל מי שיכול לגזול ומ"מ בכסא"ג לא שייך כיון דשוה לא מצי עביד לא מצי משוי שליח אדרבה המיוב אינו מוטל על האב ומוטל על השליח שיכול לגזול. ומעתה יתי"ש קושית התוס' בלא הכ"ל די"ל דנם רבא ס"ל די"ט עשה ול"ת ואפ"ה אלטריך לבדו דאי לאו הכי ה"א לגזול על ידי אשה כקושית המקנ' לסבי כתב לבדו לגזול מילה שלא בזמנה ביו"ט מ"מ נם נבי אשה ליכא עשה דמילה כלל כיון דקרא בהדיא מיעטי ומ"מ נם על ידי אשה אסור לגזול ביו"ט כיון דליכא עשה דמילה אמנם בכיסוי הדש"ם אמר שם דספק אין מכסין דלמא עביד כתישה ופריך והא אמי נגזור משום כתישה ומשני כי עביד כתיש' אתי עשה ודחי ל"ת ופירש"י דרוב פעמי' אפשר לכסוי בלא כתיש' ואפי' אי מיקרי ועביד כתיש' דחי עשה ל"ת ופריך סוף סוף י"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועש' ע"ש עכ"פ מצאתי דרוב פעמים אפשר לכסות בלא כתיש' מ"מ פריך שפיר לרבא י"ט עשה ול"ת ואין עשה וכו' ומ"ל בקושית המקנה לבסות ע"י נשים דז"א כיון דאפשר לכסות בלא כתישה מ"מ שוב מוטל על השופך לכסות ומ"מ במקום דעביד כתישה דשופך אסור לכסוי שוב שייך מידי דאיכא לא מצי עביד לא מצי משוי שליח כיון דלא נעקר המצוה מן השופך דימת מוכח אאשה רמיא דבמקום דלא צריך כתישה מייב הוא לבסות ודוק. אמנם עדיין יש לשאול לבדו ל"ל נבי יו"ט דמ"ל דהוי"ח לגזול על ידי נשים כיון דאיכא נבייהו רק ל"ת מ"מ אימור דאמרינן דאתי עשה ודוחה ל"ת בעידנא דגיעקר לאו קמקיים העשה משא"כ במילה בתחלת המילה תיכף כשעושה חבורה ומוציא דם מייב משום חובל והעשה אינו מקיים עד גמר המצוה ודאי לדעת הפוסקים דס"ל דנס תחלת המצוה אף שלא נגמרה דוחה ל"ת ככה"נ עיין בימוקי יוסף ס"ב דבש"מ נבי והתעלמת ע"ש וכן נמ"ש בפסקי תוס' פרק דם חטאת אות ס"ע דהיכי דא"א בעצין אחר לא בעינן בעידנא דמיעקר לאו וכו' א"ש. אמנם לדעת הסוברים דבעידנא ממש קשה עיין בימוקי יוסף ופיין מובי' מה"ת מאע"ז סי' קמ"א ובספר טורי אבן להגאון בעל ש"א ריש תענית נבי ליא שפחה אינו יכול ע"ש ולכאורה י"ל ע"פ מ"ש התוס' זבחים דל"נ ע"ב דעשה ד"ש כה כרת דוחה לל"ת אע"נ דלא הוי בעידנא ופי' כמו דאמרינן פסחים כ"ט יכא עשה דפסח ד"ש כה כרת ודחה עשה דהשלמה שאין כה כרת אע"נ דשם אינו בעידנא. אך זה אינו דבקטן הנימול ליכא כרת ובעינן בעידנא וכגדול אע"נ דנביה איכא כרת מ"מ בגדול מוטל המצוה עליו דוקא ולא על כל ישראל כמבואר בקידושין כ"ט דיליף מקרא וערל זכר אשר לא ימול ולנבי דידי' איכא עשה ול"ת דיו"ט ושייך שוב כיון דאיכא לא מצי עביד לא מצי משוי שליח וכאן לא שייך לומר כיון דאיכא לא מצי עביד שוב מוטל המצוה על השליח דזה אינו דבשליח שוב ליכא כרת ובעינן בעידנא והדרא קושיא לדוכתה דאכתי לבדו ל"ל. אמנם לפי המבואר בשבת דק"ו ע"א דמקלקל בחבורה שעור רק במילה מה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה ע"ש מ"מ כל כמה דלא קיים העשה לא עבר כלום על הל"ת דמקלקל הוא וכנמר המילה שמקיים העשה ותשוב מתקן אז הוי שעיר בעידנא דמעקר לאו מקיים עשה ובכה"נ עשה דוחה ל"ת להכי אלטריך לבדו למעט להורות דבי"ט ליכא כלל עשה דמילה ואם כן אשינו אסור אבל לרב אסי כתבו התוס' שבת שם דס"ל דמקלקל בחבורה מייב ואם כן שפיר אמר ביו"ט עשה ולא תעשה ולא אלטריך לבדו למעט דא"ל דיעשה על ידי נשים דליכא נבייהו רק ל"ת דזה אינו דבנשים אפילו ל"ת נרידא נמי לא דמי כיון דהוא ס"ל דמקלקל בחבורה מייב ולא ס"ל מה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה מ"מ המיוב בא מיד והעשה אינו מקיים אלא בנמר המצוה ולא הוי בעידנא וא"ל נפי זה נמה לי' לר"א די"ט עשה ול"ת הוא בלא"ה תיפוק לי' דאפילו ל"ת נרידא לא דמי כיון דלא הוי בעידנא דזה אינו דאי לא הוי רק ל"ת נרידא הו"א דנדול יגזול את עצמו דעשה דכרת דוחה ל"ת ולא בעינן בעידנא כמ"ש התוס' זבחים דל"נ אבל כיון דיו"ט עשה ול"ת מ"מ לעולם אין עשה דוחה אותם ולנבי נשים דליכא נבייהו רק ל"ת מ"מ לא דמי כיון דליכא נבייהו כרת ובעינן בעידנא דהנשים אין יכולין לגזול להוציאו מידי כרת כמו נבי פסח דכהן עובר על עשה דהשלמה דכאן מידי דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח מש"כ כהנים דשלוחו דרחמנא נינהו כמבואר בנדרים אלא המצוה מוטלת על הנשים כמו שמוטל על כל ישראל וכהאי גוונא בעינן בעידנא כיון דליכא כרת ולרב אסי דס"ל מקלקל חייב ליכא בעידנא דמעקר לאו מקיים עשה כמבואר ומ"ש:

(ג) מיהו דוחה שבת וי"ט. כתשובת חתם סופר סי' ר"ן וכספר יהושע חא"מ הקשו אלא בזמנה ביו"ט אמאי לא אמרינן מתוך שהותרה חבורה לצורך הריגתו שוחט הותרו נמי אלא לצורך אמנם לפי מ"ש פני יהושע בילה די"ב דבשחיטה איכא תרי מלאכות הא' משום מפרק הדם והב' משום חבורה אמנם מפרק דהוי תולדה דדם הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון שא"ל לדם וליכא איסור אלא משום חבורה עכ"ד ואם כן נכון מאד דאתי דהותרה חבורה לצורך הריגתו נבי שחיטה דליכא איסור אלא משום חבורה אבל מפרק לא הותר מעולם לצורך כיון דנבי שחיטה ליכא איסור כל עיקר כיון שא"ל לדם הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואם כן אין כאן איסור כלל ולא שייך לומר שהותר לצורך משא"כ במילה דבל עצמו לדם הוא צריך כמ"ש רש"י פרה"מ דקל"ה סע"א ד"ה ה"ג דלהכי אין מלין תיקוק ירוק מלבד הסכנה אין מלין אותו כיון שאין לו דם ברית ועיקר המצוה בדם עיי"ש מ"ש ודאי איסור מפרק ומעולם לא הותר לצורך:

(ד) שבת וי"ט. התוס' קידושין דכ"ט כתבו דאי לאו אותו ולא אותה ה"א דנשים חייבות למול בביאה אע"נ דהוי מצות עשה שהזמן גרמא לפי שאמרינו ואילך אין לה הפסק ודבריהם תמוהים הא נם משמעינו ואילך אינה דוחה שבת וי"ט ואמתי הוי מצות עשה שהזמן גרמא ובר"ש רש"א כתבתי בהא דמילה אינה דוחה שבת וי"ט משום דהוי עשה שאינו שוה בכל כמ"ש מהרש"א יבמות ד"ו אבל אי לאו אותו ולא אותה הו"א דנם נשים חייבות והוי שוה בכל ובגמרא דוחה שבת וי"ט ע"ש וכעת ראיתי בספר אבל משה הנדפס מחדש למרן הגאון המסיד מוה' שלמה קלוגר נ"י במ"ש ביאור דברי הרמב"ם ז"ל מהא דאמרינן ברכות פ"ג אמר ר"י אמר רב המולה כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק וכו' ופריך מקרא דולאמותו מאי ת"ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ונזכר את בנו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא למת מצוה ואמאי ימא אין חכמה ואין עצה וכו' ומשני שאני

(ג) איכא דוחה (ד) שבת ניו"ט (ש"ס וסיפקים) אבל יו"ט שני של גליות י"א דדוחה (רמב"ם) והוא הדין כל הני דאין דוחין שבת דוחין יו"ט שני של גליות (ס"ך) וי"א שאינו דוחה (הרל"ם בעמו כ"ו) ומילה שפסח אם זמנה היום · י"א

שאני הכא דכתיב למחותו ופריך וגנמר מיני׳ שב ואל תעשה שאני והרמב״ם ז״ל פ״ו מהלכות מלאים סלכה כ״ט הרואה מלאים של תורה וכו׳ ולמה נדחה בטומאת מת הואיל ופרט הכתוב ולמחותו מפי השמועה למדו למחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה והכל תמהו עליו הא שלא העתיק סוף הסוגיא שם דשב ואל תעשה שאני דאלי״כ קשה קושית הש״ס וגנמר מיני׳ ותי׳ הגאון הגיל בחופן הסני דלכאורה קשה מאי פריך וגנמר מיני׳ הרי הסער המלך פ״ג מהל׳ א״ב הביא בשם הרא״ש בתוספותיו על הסמ״ג דמה דיש כח לחז״ל להעמיד דבריהם נגד ד״ת בשב ואל תעשה היינו היכי דלא הוי בעידנא אבל היכי דהוי בעידנא אין כח להם לעקור ד״ת אפילו בשב ואל תעשה ואם כן ה״ה בגדול בגוד הבריות אימא כך בשלמא בהולך לשחוטו את פסחו בשעה שמטמא אינו עוקר ד״ת מיד ולא הוי בעידנא ויש כח בבגוד הבריות לדחות אבל בכלאים הוי בעידנא אין כח בבגוד הבריות לדחות ל״ת אך י״ל דברכת הש״ס כיון דבאן מיירי מבה״ג וגזיר והולך לשחוטו את פסחו וא״כ אי מבה״ג לבדו אין קושיא די״ל דהוי אינה שוה בכל מ״מ קשה הרי פסח ומילה שוה בכל מאי אמרת דלא הוי בעידנא הרי כ״ג וגזיר הוי בעידנא וא״כ בהצטרף תרוויהו ראוי שידחה זה לבגוד הבריות דמה שאסר זה גילה זה ומשני שב ואל תעשה שאני כיון דשוא״ת שאני מקום עשה א״כ אם עשיים נפרדים ולא מצרפו אהדדי דפסח ומילה שוא״ת הוא וכה״ג וגזיר אם קום עשה לכן אדון כ״א בפני עצמו דבה״ג אינה שוה בכל ופסח ומילה לא הוי בעידנא להכי דוחה אבל לא בעצמה וא״כ א״ש דתיא לפי סוגית הש״ס דיהן דש״ל בפירש״י ותוס׳ דמיירי הבריתא שהיה בה״ג וגזיר והולך לשחוטו את פסחו אבל משמעות הסוגיא בזבחים דהבריתא מיירי בעושה פסח לחוד א״כ א״ל הרמב״ם פסק כהך סוגיא דהתם דבתרא הוא ולכדלתי׳ דשב ואל תעשה שאני רק בלא״ה כיון דלא הוי בעידנא לכך דוחה בגוד הבריות את המצוה ומה שלא הביא הרמב״ם זה הטעם משום דלא הוי בעידנא לפי שאינו מוזכר בש״ס בדרכו בחיבורו עכ״ד.

והנה מ״ש דמילה הוא שוה בכל הוא לאו דוקא דהא מילה אינה שוה בכל כמ״ש מהרש״א יבמות הנ״ל אלא עיקר הקושיא מבה״ג ופסח ולפענ״ד ליישב דברי הרמב״ם הנ״ל עפי״ דרכו של מרן הנ״ל דפריך מתרוויהו איינו מכהן ופסח ולא ממילה דהא מילה אינה שוה בכל דהטו״י חאו״ח סי׳ ל״ה כתב כיון דהא דבגוד הבריות דוחה ל״ת חידוש הוא אין לך בו אלא חידושו ודוקא אם אינו עובר העבירה אלא זמן מועט הוא דדוחה אבל לא בעובר זמן מרובה והביא בן מהרוטלמי לחלק בין רב למעבו ע״ש בטוי״ ולפי״ז קשה מאי פריך כאן וגנמר מיני׳ מבה״ג ופסח למולה אלאים בנגדו הא בה״ג ופסח אינה דוחה אלא רגע ראשונה דהא כיון דבעומת בע״פ למת מצוה וצריך הזאה עליהי ושביעי דדחה תיכף מפסח ושוב אינו איסור אם נשהה בעומאת המת וכן בבה״ג כיון שעוסק במ״מ כל שעתו ותיכף מגיעה הראשונה הוא מחולל ועומד ואין כאן תוספות איסור בשאייתו משא״כ בכלאים דכל שעת שאייתו הכלאים עליו עושה איסור. אך דבר זה במחלוקת שניה בנמס׳ מזר דמ״ב ע״ב איפלגו רבה ור״י דרב יוסף ס״ל דאפילו עומאה ועומאה חייב אע״ג דאיעמי בבר וא״כ י״ל דקו׳ הש״ס כאן וגנמר מיני׳ הוא לרב יוסף דל״ל מחולל ועומד וגם כאן איכא תוספות איסור בשאייתו כל פעם ואם כן להרמב״ם ז״ל דפוסק כרבה מ״ש הלא״ה פ״ה מגזירות וגם הנ״מ תבר לגזיר׳ פ״ג מהלכות אבל ע״ש א״כ לא קשה כלל דגנמר מיני׳ ולא הוצרך להביא תי׳ הש״ס שותא״ת שאני דכיון דקושית הש״ס מבהן ופסח כמ״ש הגאון הנ״ל ויש לחלק כנ״ל בשברת המוביי״ בין זמן מרובה למועט דהא לדעת הרמב״ם כיון דמחולל ועומד אין כאן תוספות עומאה דפוסק כרבה עוד יש לומר ע״פ מה שהקשה בש׳ החיים למרן הנ״ל דמאי פריך הש״ס לגנמר מיני׳ הא כיון דמלוה לעמא לקרובים א״כ כ״ש למ״מ

(ה) וי״א שדוחה אפילו יו״ט שני של ר״ה (טוב״) וי״א דאינו דוחה אפילו של גליות (ס״ע וס״ס רנ״ב) ואפילו בזמנה אינה דוחה אלא מילה ופריעה ומציצה ואפילו אם פ׳ חוזר על ציצין המעכבין כמ״ש בסי׳ רס״ז (ס״ס ופוסקים) ומוהר

א״כ מאי פריך מבה״ג ופסח הא שאני התם בבה״ג ופסח איכא תרתי מצוה וכבוד הבריות משא״כ במולה כלאים דמצוה ליכא רק כבוד הבריות לחודא ומגלן דגם בבה״ג דוחה ותי׳ דקושית הש״ס למ״ד לא יעמוד רשות וג״כ ליכא מצוה עכ״ד ואין זה ענין למצות קבורה דכ״ע מצות עשה הוא דהתם טעמא משום כבוד הבריות הוא דקבורה משום בזיוי הוא עיין פרק גנמר הדין משא״כ טומאת קרובים הוא מצוה נוספת וע״ש בסה״ח ובאמת א״ל לזה לומר דפריך למ״ד לא יעמוד רשות דהא אפילו למאן דסובר לא יעמוד מצוה מכ״מ כתב הרשב״א בתשובה מ״א סי׳ כ״ז דבהן דוקא מצוה לטמא לקרובים אבל לא ישראל עיי״ש וכן כתב הרמב״ם ז״ל בספר המצות מצוה ל״ז ועיין מ״ש עליו הרמבין ז״ל בס׳ תה״א וז״ל ושמא הוא דורש בזה כל שיטתו בלא יעמוד יש בהיטמא לקרובים ע״ש ואם כן ישראל שאינו מוזהר מלטמא למתים ליכא גביה טומאת קרובים למצוה וע׳ ברמב״ם פ״ג מהל׳ אבל ועיי״ש וא״כ כאן בסוגיין דלשיטת רש״י ז״ל קרא דולאחותו בעושה פסח לבדו אינו ולא בבהן ועושה פסח ועיין במפורשים וא״כ ישראל ליכא מצות טומאת קרובים ושפיר פריך וגנמר מיני׳ ולא קשה קושית הש״ח דהכא תרתי בבוד הבריות ומצוה והכא חדא אבל הרמב״ם ז״ל דדרים קרא דולאחותו בהן וגזיר והטעם עיין בלל״ח שם ובשה״ח ולא מיירי בפסח בלל ובין דבהן מיירי לא קשה גנמר מיני׳ דיש לחלק כמ״ש בשה״ח דבהן איכא תרתי מצוה וכבוד הבריות ולהכי דוחה משא״כ בכלאים ליכא אלא בבוד הבריות לחודא:

ובש״ הנ״ל יש לי עוד ל״ע בדרוש הנ״ל בא״ש לענין עשה דוחה ב׳ לאוין דקי״ל דלא אתי חד עשה ועבר תרי לאוי״ עיש״ ובאמת הא מיתניי״א ברים תמורה לענין לאו הבא״תק לעשה דלא אתי חד עשה ועבר תרי לאוי״ עיש״ אבל לענין עשה דוחה ל״ת כתבו התוס׳ בהיסך פ״ק דיבמות ד״ג סע״ב ד״ה ל״ת דליף מכלאים בגי״ת דעשה דוחה אפילו תרי איסורי עיי״ש. אמנם הר״ש בס׳ בריתות כתב דאין עשה דוחה ב׳ לאין עיין משנה למלך פ״א משופר גם בא״ש עוד שם כיון דשבת שקולה כנגד כל התורה ומילה דוחה שבת כ״ש דמילה שקולה בכל התורה ע״ש ובאמת ש״ס ערוך הוא פ״ג דדרים דמילה שקולי בכל התורה כולה וא״ל למילף מילה מקו״ל משבת ע״ש והלעתי כ״ז לפני מרן הנ״ל והוטב בעיני תהלי״ת:

(ה) וי״ש אומרים דאינו דוחה אפילו של גליות. משמעות הש״ע דאפילו ספק זמנה אינה דוחה יו״ט שני של גליות וכמו״ שאו״ח סי׳ תמה אמאי לא הביא בש״ע דעת הרמב״ם דמתיר מילה אפילו ודאי עבר זמנה ביו״ט שני של גליות ודעת המוב״ שם דאפילו ביו״ט של ר״ה מותר למול מילה שספק זמנה הוא עיי״ש ובספר שערי תשובה סי׳ תל״ו הפתיק דברי המוב״ הנ״ל בפסיטות וע״ש סי׳ של״ח והתשב״ץ סי׳ רפ״ד כתב הלבוש רש״י פסחים דמ״ז ע״ז ע״א ד״ה ע״ט שי של ראש השנה בסוף הדיבור כתב רש״י וז״ל ודוקא נקבו של ראש השנה דבזמן לחם הפנים לא היה של גליות משמע דאלו היה אפשר בשל

בכל גליות כשם שאינו דומה יו"ט אחד כך אינו דומה יו"ט כ' . ומעתה הא דנקט כמשנה פרק ר"א דמילה דקטן נמול ל"ב בשבתו שני יו"ט של ר"ה הוא לאו דוק' אלא אפילו של גליות וסרכא דמתיתין דמנחות נקט עכ"ל ומזה למד החת"ם סי' ר"ן כיון דסרכא דמנחות נקט א"כ תנא כירושלים ממש קאי ולא כשאר א"י וא"כ מוכח כמו דאינו דומה י"ט שני של ר"ה לירושלים ה"ה וכ"ש דאינו דומה י"ט שני של גליות בזמן הזה דהא בירושלים לא משכחת שפק כשום אופן אלא כשבניע ממה' ולא כאן עדיף אז ודאי היום חול אלא כאן עדיף שלא יצלו כשיש אחרות נומרין אותו בקדושה ואפ"ה אינו דומה מילה שלא בזמנה וה"ה ביו"ט שני של גליות בזמן הזה דאיכא נמי גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו ועוד ק"ו הוא וכו' אבל בספק מילה שלא בזמנה מותר כי"ט שני של גליות עכ"ד וכזה י"ל בכוונת רש"י פרוכין ד"ח ע"ב כמשנה שם דקטן נמול ל"ב כתב רש"י ז"ל שאינו שני יו"ט של ראש השנה אחר שבת ע"ש ולכאורה תמוה הא גם ע"ש הראיה הוא מהרין דלא ליקלע ר"ה באד"ו ואפילו לרש"י דס"ל בספק דר"ח דבשבת לא דקדקו אם מיקלע בבד"ו מ"מ בר"ה ודאי מזהרו באד"ו משום תרי שני בהדדי ויום ערבה וכן כתב הלח"מ פ"א מהלכות תמידין הלכה ו' ועיין לל"ח פסחים שם ולי"ע קלא כתשב"ן ח"א סי' קנ"ה ע"ש וא"כ זהו מלאות רחוק ס"ע של ר"ה יחול אחר שבת באד"ו ואמאי לא פירש רש"י ז"ל בפשיטות דמשכחת דנימול ל"ב שחל ר"ה בחמיש ועש"ק ואז נדחה עד אחר שבת ל"ב ומהרש"ל פרק ר' אליעזר דמילה בחכמת שלמה פירש כן באמת שחל ר"ה בה"ו דהא המשנה סתמא קתני י"ט שני של ר"ה עש"ק ולפי הנ"ל נכון מאד דהא התם מיירי בנולד ביה"ש דאל"כ ידעינן זמנו אימת ונימול אפילו בשבת וא"כ אם חל ר"ה בה"ו וא"כ התינוק נולד בין השמשות שבסוף ד' לתחלת ה' וא"כ יומא קמא דר"ה הוא ספק שניני דשמא ביהש"מ לילה וא"כ אמאי אינו נימול ביומא קמא דר"ה אחר שבאו עדים מן המנחה ולמעלה כיון דספק זמנה נימול אפי' כ"ע שני של גליות כ"ש ר"ה מן המנחה ולמעלה דזה קל יותר כמ"ש הח"ם הנ"ל לזה פירש"י החל ר"ה ביום א' וא"כ ביומא קמא ודאי עבר זמנה דהא נולד ביהש"מ של ערב שבת וא"כ ספיר מידחי ל"ב כיון דביום א' ודאי עבר זמנה ודברי מהרש"ל בח"ש הנ"ל י"ל דסובר כפשטות ר"ח אז כמ"ש בספר בשמים רחש אשר מזכיר בסמוך . ומזה נ"ע בשיך פ"ש רש"ו מה שכתב על התשב"ן ע"ש . **ובחיים** סי' רנ"ב כ' השואל שלהתיר אפי' ודאי מילי שלב"ז כ"ע כ' של גליות כמו בשת דקי"ל יו"ט שני נבי מת כחול שויה רבנן והגאון שם הש"ב לאיסור ואפילו רק ספק זמנה אסור ביו"ט שני כדברי ש"ע והא דנקט תנא ר"ה משום דבא"י קאי וה"ה לשאר גליות לדידן נמול נמי ל"ב ופיים שם א"ל במקום שב"ד מתמיינין יום אחד שמא יבואו עדים ואסור אז לנמול מילה שלב"ז ואח"כ כשבא כאן עדים עד למחר הוא ודאי נ"ב מ"מ לשון המשנה הוא דוחק לפרש כן עכ"ד והנה סברת השואל לדמות לאמת כאמת כבר כתב כן בשי' בשמים רחש שי' פ"ח ומ"ש בסוף שהוא דחוק לפרש כן

ומותר לתת עליה אפשלנית וב"ד שדרכו לעשות בחול (שם) (ו) ומותר ליקח רקב עץ מן הכותר ע"י עכו"ם אבל אסור לכותשו אפי' ע"י עכו"ם (פרי"ם) (ז) (ועיין סי' רס"ב דין נ"י"ם וכ"ש בל כרב סי' שי"ם ס"ז) :

ב מכשירי מילה אינם דוחים שו"ש כיון שיכול לעשות מע"ש (ב"ם ופיסקים) לפיכך אין עושין סכין לסול (שם) (ח) וה"ה להשחיזו אסור (מ"ה) וכן לשחוק סממנים או להחם חמין אפילו ע"י עכו"ם אסור ורוחין המילה עד אחר שבת (ט) אבל דבר שאינו אלא משום שבות כגון להביא ממקום שלא ערבו מותר ע"י עכו"ם (פוסקים וב"ע) ואע"ג דלענין מכשירין אין חילוק בין שו"ש ל מ"ש ביו"ט שוחקין בסמן ספני שראוי לקדירה וכן טורפין יין ושמן (ב"ם וב"סקים) ובשבת אם לא שחק מאתמול לועס בשיניו ונותן . אם לא טרף יין ושמן נותן זה בעצמו חה בעצמו . ואין עושין לה חלוק בשו"ש אבל כורך עליה סמרטוט ואם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא דרך מלבוש ואפילו בחצר אחרת שלא ערבה (שם) אבל לא דרך ר"ה (ט"ז) ואם צריך לחמין אחר המילה מביאין בלי שינוי דפ"ג הוא (נ"ח) וכן אם נתפזרו הסמנין אחר המילה עושין כו לפי שסכנה הוא לו (ב"ש) אבל אם נתפזרו

מורם

בלא כאן עדים כל יום ראשון אמת שהלא"ח פסחים דמ"ז נבי לתה"פ כתב דלשון המשנה שני יו"ט של ר"ה משמע שסניהם יו"ט בודאי והיינו אם כאן מן המנחה ולמעלה ולא מספק והיינו בלא כאן כל יום מ' ע"ש בלא"ח . אמנם בספר בשמים רחש סי' רל"ג כתב בפשיטות דאפילו ודאי שלא בזמנה דומה י"ט ב' של ר"ה בזה"ז ומתיתין דינגול ל"ב מיירי שהיו מקוין כל יום מ' ולא כאן עכ"ד ועוד אפילו לסברת הלא"ח ד"ש שני של ר"ה משמע מודאי ולא מספק מ"מ אכתי משכחת לה כמ"ש ר"ח כתוס' ביל' ד"ה סוף ע"ב ד"ה מילה מודה שאם לא כאן עדים עד סמוך לחשיכה ומיד המתיך ולא הי' שהות ביום לקבל עדותן ומ"מ היו יכולין לעשות קצת מלאכה ולא היו עושין מלאכה דקדושה אחת הוא עכ"ד ומזה יש לעיין קצת כמה שלמד החת"ם י"ט של גליות מר"ה לסברת התשב"ן דר"ה דהה מלמול מן המנחה ולמעלה אף שהוא חול נמור כ"ש בשל גליות כמבואר וכאמת יל כבאו עדים קודם שתחשך ולא היה שהות ביום לנמול רק לעשות קצת שאר מלאכה כמ"ש התוס' ולדינא עכ"פ בספק אמנה כי"ט כ' של גליות המקיל לא הפסיד וכ"כ בסדר"ח להגאון מליסא ז"ל וח"ש נופא מקיל נ"כ בסי' ר"ן הטעי' שבסי' רנ"ב כתב לאיסור מ"מ ההוא תשובה שבסי' ר"ל דאחריתא הוא שבתבה בזקנותו בש"ב והך דסי' רנ"ב כ' בילדותו בס"ד .

(ו) מותר ליקח רקב עץ . כ"כ בסדר"ח להגי' מליסא והטעם לפי מה דקיי"ל נבי מכשירי מילה דאיסור דאורייתא אסור על ידי עכו"ם ואיסור דרבנן מותר וא"כ בלוקח רקב דאופר נומא וא"ל אלא לעפרה פטור עלי' א"כ גם כלן מותר על ידי נכרי אבל אסור לומר לו לכותשו עכ"ד ולפי זה י"ל דהוא הדין לדוקדו אסור ע"י עכו"ם :

(ז) ועיין סי' רס"ב בדין בין השמשות . ועיין בל"ח בשם הירושלמי דעד אחד נאמן לומר שנולד בשבת ונמולו בשבת ע"ש ועיין סי' רס"ב :

(ח) וה"ה להשחיזו לאסור . וכאיזמל שנרקף ביו"ט כ' אם מותר לתקנו הוא"ל ואז כ' לעשות נמי לוקך אוכל נפש לריך תלמוד ואלילה להתיר :

(ט) אבל דבר שאינו אלא משום שבות . ואם מותר לעבור בשבת בספינה לאוכך המילה דבר זה מחלוקת האחרונים אם מותר לעבור לדבר אלוה להתפלל בעשרה עיין רדב"ז ח"א סי' מ"ז ועיין תשובת חות יאיר סי' קי"ב אפילו כ"ש של ר"ה דיש אלוה להתפלל ברבים ולתקנו אין להתיר ואם אין הספינה הולכת בשביל עצה קצת להתיר ובמקום ש"ם רפסודות . קורות מסודרות על שתי ספינות גדולות ומעט מזעיר שייכר מעשה ידי אדם בהעברתם אם היהודי מכירו ואין אומר לו דבר ועובר עליו לאיזן בשבת אין איסור ועיין תשובת שב יעקב סי' ע"ז שכתב להלכה ולא לאמשוה לעבור על נשר הפורחת לדבר אלוה ובספר אתיב אמיים סי' רמ"ח כתב לקנות שם שביתה ולהשתות שם כל בין השמשות והיינו דוקא לעבור בתוך התחום ע"ש וכרכ"ר סי' ש"ט כ' שהרבה מחמירין ועיין בשע"ת רמ"ח וכא"ח ש"ט ועיין בוכ"ר מה"ת סי' מ"ט

שכתב

מלמול מן המנחה ולמעלה אף שהוא חול נמור כ"ש בשל גליות כמבואר וכאמת יל כבאו עדים קודם שתחשך ולא היה שהות ביום לנמול רק לעשות קצת שאר מלאכה כמ"ש התוס' ולדינא עכ"פ בספק אמנה כי"ט כ' של גליות המקיל לא הפסיד וכ"כ בסדר"ח להגאון מליסא ז"ל וח"ש נופא מקיל נ"כ בסי' ר"ן הטעי' שבסי' רנ"ב כתב לאיסור מ"מ ההוא תשובה שבסי' ר"ל דאחריתא הוא שבתבה בזקנותו בש"ב והך דסי' רנ"ב כ' בילדותו בס"ד .

(ו) מותר ליקח רקב עץ . כ"כ בסדר"ח להגי' מליסא והטעם לפי מה דקיי"ל נבי מכשירי מילה דאיסור דאורייתא אסור על ידי עכו"ם ואיסור דרבנן מותר וא"כ בלוקח רקב דאופר נומא וא"ל אלא לעפרה פטור עלי' א"כ גם כלן מותר על ידי נכרי אבל אסור לומר לו לכותשו עכ"ד ולפי זה י"ל דהוא הדין לדוקדו אסור ע"י עכו"ם :

(ז) ועיין סי' רס"ב בדין בין השמשות . ועיין בל"ח בשם הירושלמי דעד אחד נאמן לומר שנולד בשבת ונמולו בשבת ע"ש ועיין סי' רס"ב :

(ח) וה"ה להשחיזו לאסור . וכאיזמל שנרקף ביו"ט כ' אם מותר לתקנו הוא"ל ואז כ' לעשות נמי לוקך אוכל נפש לריך תלמוד ואלילה להתיר :

(ט) אבל דבר שאינו אלא משום שבות . ואם מותר לעבור בשבת בספינה לאוכך המילה דבר זה מחלוקת האחרונים אם מותר לעבור לדבר אלוה להתפלל בעשרה עיין רדב"ז ח"א סי' מ"ז ועיין תשובת חות יאיר סי' קי"ב אפילו כ"ש של ר"ה דיש אלוה להתפלל ברבים ולתקנו אין להתיר ואם אין הספינה הולכת בשביל עצה קצת להתיר ובמקום ש"ם רפסודות . קורות מסודרות על שתי ספינות גדולות ומעט מזעיר שייכר מעשה ידי אדם בהעברתם אם היהודי מכירו ואין אומר לו דבר ועובר עליו לאיזן בשבת אין איסור ועיין תשובת שב יעקב סי' ע"ז שכתב להלכה ולא לאמשוה לעבור על נשר הפורחת לדבר אלוה ובספר אתיב אמיים סי' רמ"ח כתב לקנות שם שביתה ולהשתות שם כל בין השמשות והיינו דוקא לעבור בתוך התחום ע"ש וכרכ"ר סי' ש"ט כ' שהרבה מחמירין ועיין בשע"ת רמ"ח וכא"ח ש"ט ועיין בוכ"ר מה"ת סי' מ"ט

שכתב

שכתב לעבור בספינה לדבר מצוה היינו אומר לא איסור ולא היתר ע"ם חא"ח סי' כ"ל ועיין תשובת רע"א סי"ג :

(י) קודם המילה · דבר זה הוא מחלוקת הרמב"ן והרז"ה הביא הר"ן פרק"מ והרמב"ן ז"ל כתב דברי לומר דאין לומות אלא שעתן ואם יעבור אח"כ להגיל שבת פקוח נפש הוא דהני ולא מכבירי מילה ודעת הרז"ה ז"ל דתדחה המילה וכ"כ הרשב"א ז"ל והביא ראיה מדתנן פ"ק דביצה דב"ה אומרים לא יטמון אלא א"כ היה לו דקר לעון מבע"י וב"ש מתירין ואין שום שחט שחיטה בדקר ויבש ואם איתא שמלין משום דבשעת מילה אין כאן דחיית מכבירין ואח"כ פקוח נפש היא שדוחה ס"ל יטמון משום שמחת יו"ט ואח"כ נימא שמצות כיבוד הוא שדוחה אלא ש"מ כל שיודע בתחלה שיבא לידי איסור מלאכה דוחין את המצוה וביים הר"ן ז"ל שם אבל זהו של דקר אינו רא"י לפי דעתי שאין שחיטה ביו"ט מצוה קבועה כמו מילה בשבת עכ"ד ולהבין דברי הר"ן ז"ל נהי דשחיטה בי"ט לאו מצוה קבועה הוא מ"מ עכ"פ בשעת שחיטה אינו עושה שום איסור ואח"כ ליטמון ואח"כ מצות כיבוד הוא דדחי · ומלאתי בס"ד דס"ל לב"ש גבי שמחת יו"ט לחומרא וכ"ה לקולא ופריך מהשוחט היה ועוף ביו"ט דבש"א אומרים יחפור בדקר וב"ה אומרים לא יטמון ומשני דמותחלפת השחיטה והקשה בס"ד שם מאי פריך לב"ש דלמא בחמת ב"ש לחומרא ס"ל גבי שמחת יו"ט כמו הלכות סוכה וכדומה המבואר שם שפושה כעת שום חשש מלאכה אז ערהה אבל לשחוט ביו"ט היתר גמור ובשעת השחיטה אינו עושה שום איסור ואח"כ כשישחוט מותר לכבות דעשה הכיבוי דוחה ל"ת דיו"ט וכי' דב"ש דסוברין דסדין בלילת פעור ופרש"י דלא יליף שמוכין למשרי בלילת אם כן לא סברי עשה דוחה ל"ת וע"כ דעיקר הסיתר מעשה שמחת יו"ט ואתי שפיר קושית הש"ס עכ"ל וכ"כ בפני יהושע בילה דף ז' בפירש"י בד"ה והא עביד בתיבה דב"ש ל"ל עשה דוחה ל"ת ש"י מיהו התוספת מנחות דף מ' ע"א ד"ה סדין פלגו דאפילו לב"ש עשה דוחה ל"ת ש"י אמנם לפענ"ד נפי מה דקי"ל דעשה דוחה ל"ת מ"מ באפשר לקיים שחיטה אין עשה דוחה ל"ת ואם כן כל כמה דלא שחיט הוה באפשר לקיים שחיטה דלא ליטמון ולא ליכסי ובכה"ג אין עשה דוחה ל"ת וא"כ קודם השחיטה אין מתירין לו לשחוט משום דאח"כ יחתה עשה דכיסוי את ל"ת דזה אינו דקודם שחיט' דאפשר לקיים שחיטה אינו מחזיקין דאין עשה דוחה ל"ת וכן מלאתי בסר"מ תל"ת בש"ז ס"ק י"ב דדומה לאפשר לקיים שחיטה · אמנם כתב הרי"ב"ש בחידושי סוכה דב"ה דלא מיקרי אפשר לקיים שחיטה אינה אם אפשר לקיימם בתיקונם ע"ם וכן הוכיח בספר מלא הרועים אות ע' סי' כ"ו מן ה.זוס' כן ע"ם ואם כן מ ושב קושית ס"י"ע דע"כ טעמא דב"ש משום שמחת יו"ט שריון לשחוט ולא שייך אפשר לקיים שחיטה דהיינו אם לא יטמון דא"כ מיממנע משמחת יו"ט והוי כלי אפשר לקיים שחיטה בתיקונם אבל אי נימא דגבי שמחת יו"ט ב"ש לחומרא ועיקר הסיתר הוא משום דבשעת שחיטה אינו עושה שום איסור בסברת הרמב"ן ז"ל אבתי תיקשי מהי דאינו עושה בעת שום איסור מ"מ הוי כאפשר לקיים שחיטה ואינו דוחה עשה ל"ת ואיך יטמון על סמך הכיסוי שא"כ הא קודם השחיטה אנו מחזיקין דאין עשה דוחה ואין מבטלין והרי זה דומה לכוי שאין שוחטין משום דלא יכסה אחר כך ולזה כתב הר"ן כיון דשחיטה אינו מצוה קבועה כמילה להכי לא יטמון כנ"ל ועיין בס"ש שם ובגלית ובפר"מ

שם בס"ש ל"ש בדברי הס"ז סי' תל"ח ס"ק י"ב ותהל"ת כוונתי לדעתם ועיין בפנ"י שם בשם שתמה על הס"ז · ובפר"ז יש ל"ש בעת הרש"ל הביאו הע"ז סי' תל"ח ס"ק י"ב הכ"י כתב דדעת רבו של הסמ"ג דאם שחט בדיעבד כדעת ר"ת דאין צריך לשום אפר מוכן ומוחלפת השחיטה היינו אחי דהשוחט ולא בפי כ"ה אפר מוכן ותמה הרש"ל דא"כ אמאי לא התיר רק בדיעבד הא לדעת ר"ת אפילו לכתחלה אין צריך שום הכנה וע"ז תמה הע"ז דנהי דהר"ת עצמו ס"ל דאפילו לכתחלה מותר בלי שום הכנה מ"מ רבו של הסמ"ג חשש לכתחלה לדעת רש"י ז"ל דב"ה לחומרא וכדיעבד סמך עצמו על דברי ר"ת עי"ש בע"ז שהאריך · אמנם לפמ"ש הכ"י ס"י י"ל על רבינו יחוסם שם ודעתו במקום דאפשר בשום פשם לקיים שחיטה שחיטה ל"ת אע"פ שבשת אין בידו לקיים שחיטה ואינו דומה ע"ם וכן כתב הש"ל סי' ל"ו מסברא דנפשיה ע"ם ואם כן לדידן אי מוריגן לכתחלה כדעת רש"י ז"ל דלא לשחוט בלא אפר מוכן ולא משגחינן על שמחת יו"ט אם כן כיון דאנן מוריגן לי' לכתחלה שלא לשחוט הוי כאפשר לקיים שחיטה דלא לשחוט ולא ליכסי א"כ כדיעבד אפילו עבר ושחט אין צריך נתיר לו לכסות מעשה דעשה דומה ל"ת כמ"ש הע"ז אם הא היכא דאפשר בשום פשם לקיים שחיטה אין עשה דומה ל"ת ובאן קודם שחיט' אפשר לקיים שחיטה ושמחת יו"ט ליכא כיון דאנן מוריגן שלא לשחוט ואין אנו מושבין לשמחת יו"ט ועיין בתחרוים כמ"ש בדברי כ"י אות"ח סי' י"ל הב"ל ועיין פר"ת תל"ח :

(יא) ועל ידי עכו"ם שרי · כתב הע"ז סי' רס"ו ס"ק ד' בהא"ח וסי' שמ"ט דלא יפה עושין הנוסאין תיקון לטול פחות פחות מדי אמות דמכל מקום יש איסור מה שמוליאין מרשות היחיד לרחוב שהוא כרמלית אלא יוליאנו מרשות לרשות על ידי עכו"ם וכו' וכי כ"י בשם ריא"ם אחד נוטה לבד צריך ליטב בכל פחות פחות מד"א אבל בנותן לתבירו בכל אחד הוא מעשה חדש עכ"ד ובתשובת עבודת הגרשוני סי' קי"ד מתיר על ידי הושטה שחושיט אשה את התיקון לחון ואשה אחרת תקח מידה כמו דהתיר לעני עומד בתוך בכרמלית ובע"ב פשט ידו לחוץ ויטול העני מתוכה וכ"כ בספר אבן העזר סי' שמ"ט לבלעל התיקון מרשות היחיד לרשות הרבים על ידי הושטה ובאה"ע הביא בשם הוד אהרן שחולק על זה ע"פ דברי המג"א סי' שמ"ח שבמה פעמים גזרו גזרה לגזירה וכו' אבן העזר הביא שם עוד היתר להוליא מן הבית ולהביא בחצית גבוה ט' אלא הוי רק כרמלית ואין כרמלית בכלים ודבר זה הבינו בפר"ע שם ועפ"ש סי' שמ"ה דנהי דדעת רש"י והג"א דכלי בשות הרבים הוי מקום פטור מ"מ דעת התוספות ד"ה דהא דאין כרמלית בכלים הוא דבטל לגבי רשות העומד שם והוי רשות הרבים אם עומד ברשות הרבים וכ"ד הרשב"א ונעשה הדבר למד מחידושי הרשב"א שבת שבתב דוקא בשנגוב ר' ורחב ד' אז תופס על עצמו שם לשות היחיד ומבטל שם רשות הרבים מ"מ אבל בשאינו נגוב ר' דאינו רשות בלל מן התורה בשאר שם רשות הרבים אלא בשביל עכ"ד אפילו תוס' שבת ד"א ע"ב בכלי המחובר לקרקע לב"ע הוי כרמלית ע"ש · והנה בעל אהע"ז רמה דברי התוס' אלו בשבת ד"ה אשר מסה הביאו בעל ס"ע אלא שנפי אהע"ז בחידושיו לש"ם ד"ה כי על דברי התוס' האלו דאין זה אין נראה לו כיון דבנגוב ר' הוי רשות היחיד גמור ה"ם אינו נגוב ר' לא בטל לגבי רשות הרבי' ולא נרא תלבינה זקופה בר"ה וכן כיומי והיני ולזה

דמבואר

(י) קודם המילה דוחין המילה לאחר שבת (תחרוים דלא כרמב"ן) :

ג אסור לחוציא התינוק אל האיזמל מביתו לחצר (מנ"ל סי"ל וכ"ו) [יא] וע"ל עכו"ם שרי ואסור להביא התינוק דרך

דמסתמא ד"ז דאינן כטלין לגבי ר"ה והוי מקום פטור וכו' ומה שהוליאו הגהות' דין זה מכתן אדרבה מוכח להיפך שהרי התוס' שם הקשו מה עלה בדעת המקשן והניחו בקושיא ובאמת לא קשה מידי דהמקשן סבר כמו גבוה י' סובר ר"י דאמרינן נוד אחית מחיצות ה"ל לעשה מי' לאיסור כרמלית שמי' אינה מעורבת לביהכ"נ אפילו ע"י עכו"ם דהא יכולין לטולו בביתו (יב) ואם אי אפשר בענין אחר מותר מג"א

דרך חצר שאינה מעורבת לביהכ"נ אפילו ע"י עכו"ם דהא יכולין לטולו בביתו (יב) ואם אי אפשר בענין אחר מותר מג"א

נוד אחית ואמאי מייב במתניתן והא דפריך מדה"י לר"ה קמפיק י"ל דלא מיבעי' קאמר וכו' ומשני כאן למעלה מי' וכו' פירוש דיש לחלק דדוקא למעלה מי' דתהוי מחילה ואמרינן נוד אחית אבל למטה מי' דלא תהוי מחילה גמורה לא אמרינן נוד אחית וכיון דלא אמרינן כי' נוד אחית ולאו כאויר לא נפשה כרמלית לבטל ממנו תורת ר"ה דאפילו בגבוה י' כל שעומד כאויר לא הוי ר"ה כמ"ש תוס' ד"ח אבל בעומד באמרן ולאו אינו בטיל לר"ה פ"ש שהאריך והר"ן ז"ל בריש מסכת שבת כתב וז"ל ומקשו הכא דבעינן בר"ה שהה על גבי מקום ארבעה היכי דמי אי למטה מג' לא ל"ל דכל פחות מג' בקרקע דמי וכו' ואי למעלה משלשה ולמטה מי' כרמלית הוא ופטור ואי למעלה מעשרה רשות היחיד הוא ות' הרא"ש ז"ל דמשכחת בגפני מיים וכו' עכ"ד שם ולמה לן הטורח הזה ואמאי לא מוקי בכלים גבוהים ג' ואין כרמלית בכלים ובטלין לגבי הרשות והוי ר"ה כדעת התוס' הנ"ל ד"ה מזה נראה דדעתו כדעת רש"י והנ"מ דאין כרמלית בכלים והוי מקום פטור ממנה הרשב"א ז"ל בחידושיו ד"ז גבי היזמי והיני ביאר הדבר בטוב טעם וז"ל בד"ה אבל וכמה וכו' וקשיא לי והא רבא הוא דאמר בפ' המניח המולח פירות בידו למטה משלשה אייב משום דתוך שלשה בקרקע דמי והא יד לא דרסי עני' ומ"ש מהזמי והיני וכו' ומסיים שם שלא אמרו אלא בדברים שדרך להניחם ולהשליכם בר"ה אבל בחוכלין אחין דרכן אלא להתעכב שם לשעה אין חולקין רשות לעצמן ובטלין לגבי הרשות ותדע דהא כלי גבוה ט' אין חולק רשות לעצמו ובטל לגבי הרשות והטעם דאמרן עכ"ד וכד"ה ד"ה הא דאמרינן הקשה הא פ"ב מתני' מיירי למטה מ' וכתב דקושיא מעיקרא ליתא והקשה מדמוקי מתניתן בטרסקל ואפילו הכי הבע"ב אייב אלמא ס"ל לתנא דטרסקל לא פליג רשות לעצמו כעמוד או תל אם כן פליג אדר"י בר"י דלר"י בר"י אפילו רשות היחיד הוי וכ"ש איחלוק רשות לעצמו להיות כרמלית ומשני כי אמר ר"י בר"י ה"מ למעלה מי' דאין שם רשות מיבטל הכלי לגמרי דר"ה אינו עולה למעלה מי' אבל הכא למטה מי' כלומר ולמטה מי' דהוי ר"ה אין כלי חולק רשות לעצמו להיות כרמלית אלא בטל לגבי ר"ה ומעתה לא תיקשי לך למטה מי' להוי כרמלית דלמטה מי' בטל לרשות עכ"ד הרשב"א ז"ל בחידושיו ועיין בפי"ע שמ"ע שנעה לדעת התוס' שמחמירין עיי"ש:

(יב) ואם אי אפשר בענין אחר מותר. אם מותר לבטל התיבוק דרך כרמלית אף דבתיבוק אזה לא אמרינן אי עושה את עצמו מבל מקום אולי בכרמלית לא גזרו בבהא גזרונא הנה בפי"ע סי' שלי"ע כתב לאיסור ומלייתו מרים פרק ב' אליעזר דמלה דמבואר שם דפעם אחת שבתו ולא הביאו האיזמל מערב שבת והביאו דרך גנין וקרפיפות שלא כרצון ר"א דלר"א אפילו דרך ר"ה מותר ובעי הפ"ם התם לומר דעשו כרצון חכמים דאסרו דרך רשות הרבים ושרי דרך גנין וקשה הא"ד לאוקמי כרבנן הא התוס שם ברים פירקין הקשו אמאי התיר ר"א להביא הסכין מגולה דרך ר"ה אמאי לא יביא התיבוק אבל הסכין דאי עושה את עצמו (עיין במהרש"א דסם) ותירצו הלר"א הוי היתר גמור ומותר אפילו להביא דרך רשות הרבים עכ"ד ואם כן תיקשי תיפא לר"א אבל איך ס"ד לאוקמי כרבנן אם כן קשה קושיתם אמאי הביאו דרך גנין ולא הביאו התיבוק אבל הסכין דרך גנין דאן אפילו איסור דרבנן ליכא דרבנן דרך גנין ע"ש בפי"ע שהאריך ואם כי על רא"י זו מהא דמוקי כרבנן יש לפקפק קצת דהא כתבו התוס' ריש פ"א ד"ה ר"א דלהכי דאין לר"א איסור דאורייתא כיון דיתר בקל להביא הכלי משיביא התיבוק שרי ר"א כדי למהר המצוה כדמוכח בגמרא שהביאו דרך גנין ואליבות וסיו יכולין להביא דרך רשות הרבים לר"א כמבואר שם אלמא דשרי ר"א דרך ר"ה דאורייתא כדי למהר המצוה אע"ג דיכול לעשות באופן דליכא אלא איסור דרבנן ר"ל דלרבנן לא הביאו התיבוק להסכין כמ"ש התוספות דשיטו מצוה לא משכינן ואף שבתבו התוס' בע"ב דבמקום דיכול לעשות בהיתר גמור לא דאין איסור דאורייתא משום שיהוי מצוה עיי"ש י"ל דשיטו דוק' איסור דאורייתא לא דאין לר"א אבל לרבנן י"ל דדאין איסור דרבנן להביא הסכין דרך גנין אף שיכול לעשות בהיתר גמור לעולל את התיבוק אל הסכין מ"מ משום שיהוי מצוה דאין איסור דרבנן ומביאין הסכין דרך גנין הכא אזינן דשיהוי מצוה אלמא הוא דאזינן לר"א איסור דאורייתא משום שיהוי מצוה אע"ג דיכול לעשות באופן דליכא אלא איסור דרבנן מבל מקום דין הפי"ע אמת הוא ודאיה בכונה לזה מהא דאמר שם שהביאו דרך גנ' אלא כרצון ר"א דלדידיה אפילו דרך ר"ה שרי ובאן קשה קושיתו הכ"ל לר"א אמאי נדחה איסור דאורייתא בביא התיבוק דרך גנין ואיסור דאורייתא לא דאין במקום שיכול לעשות בהיתר גמור כמו שבתבו התוס' אע"כ אפילו אם יביא התיבוק דרך גנין לאו היתר גמור הוא ואיסורא דרבנן איכא ובהאי גוונא אמרינן שיהוי מצוה לא משכינן ופשוט הוא כמ"ש בפי"ע שם הטעם דמותר לעולל התיבוק לר"א אפילו דרך ר"ה משום דשבת הותרה אגב מילה ולא דחוי וכ"כ בס' אל"א ס"ק א' וס"ק ג' ובסק"א הביא ראיה מהא דאמר הש"ס גבי מילה בלעבת אי דאיכא אחר לעבד אחר ולא האב וכאן במילה בשבת מותר כאב אע"ג דאיכא אחר ש"מ דהותרה מילה בשבת ובסק"ג הביא ראי' ע"פ דברי הרשב"א ז"ל בחידושיו לברכות ד' כ' במ"ש לחלק בין עשה ד' ואה לית דאין הלאו נדחה לעולם הוי רק דחוי ובין את מצוה לבין בין אלעולם מותר לעשות את עצמו הוא היתר גמור ומעתה הוא הדין למילה בשבת הוי גם כן היתר עכ"ד והנה מה שהביא מהרשב"א ז"ל עיין ברשב"א עצמו בחידושיו שם ובאמת אמת מצוה ל"ע קלת לגיסנא בתרא דיומא דיו סע"ב דלמ"ד הותרה אפילו איכא עהורין בהאי בית אב מ"מ עמאין עבדו ולא מהדרין אטהורים עיי"ש ומ"כ אי אימא דאת מצוה הותר לבהן איך תנן במיר ר"פ בפ"ג ומיר במהלכין בדרך ופגעו אמת מצוה יעמוד מי שקדומתו קלה עיי"ש מזה נראה דגם שם דחוי הוא ולא הותרה ועיין זבחים דל"ב ע"ב ת"ל אדרבה וכו' וי"ל וגם דאיתו מאב שמותר לעולל אפילו במקום דאיכא אחר לא ידענא דאבי דמצוה מוטלת על האב והוי פ"ד דיאמר ליה מ"מ מה נרוויח אם נאסור לאב לעולל ת"ל שוב המצוה מוטלת על כל ישראל ת"ל גם האחר המל עושה תיקון המצוה כיון דעכשיו עליו המצוה מוטלת כמו על האב וכעין זה יש להקשות לשיטת הר"ת הלוי שבטור סי' רס"ו דאוסר באב לעולל בשבת מהאי טעמא דגבי אב הוי פ"ד דיאמר ליה ועיין תה"ד סי' רס"ה הסיג על הרא"ה הכ"ל

מעשה

מעטם דגם האחר מכוין לתקן דאל״כ אחר זה למה הוא בא ע״ם וכ״ם פרכין לרשב״ג דס״ל כל שהה שלשים יום כאדם אינו נפל ופריך הש״ם הא לא שהה ספיקא הוי מימהל היכי מהלינן ומשני דמל ממ״ל ע״ם ולכאורה קושי׳ הש״ם אינו מובן דהקשי׳ מימהל היכי מהלינן הא אי׳כי רוב נשים ולד מעליא ילדן אבל באמת איכא חזקה לאיסור דשבת אי״איתחזק איסורא כמ״ש הפלתי בקונטרס הספיקות משום דודאי מחלל שבת אי״כ יש לנרף המיעוט עם החזקה אמנם אם נימא דשבת הותרה אגל מילה א״כ היתר גמור הוא ואין כאן חזקה לאיסור דהא בעיקר החזקה אנו דנין דאי ולד מעליא הוא והיום זמנו למול א״כ היתר גמור הוא וא״כ אכתי איכא רוב להתי׳ דרוב נשי׳ ולד מעליילדן ואין כאן כנגדו חזקה לאיסור דבעיקר החזק׳ אנו דנין וע״ע :

ובסוגיא שם יש לעיין בהא דפריך

מימה היכי מהלינן דבימוקי יוסף הלכות עומאת כתב לה יעמא מעמא הוא על הודאי ואינו מעמא על הספק והקשה הכי״ דקרא למה לי בלאו הכי תיפוק לי׳ דספק דאורייתא לחומרא וכתב בחידושי אגשי שם משום דמלוה לעמא והא גם ספק מלוה לחומרא עכ״ד וכ״כ הב״ש סי׳ קל״א ס״ק ד׳ בשם הרשב״א ועי״ש בת״ג ועיין פר״ח דיני ש״ם וא״כ מאי פריך מימהל היכי מהלינן והיינו משום דספק נפל הוא וספק דאורייתא הוא לחומרא והא יש ספק להיפוך דשמא לאו נפל הוא והיום מצותו למולו בשמיני דוקא וגם ספק מלוה לחומרא כמ״ש בחידושי אגשי שם וכן התוס׳ שם כתבו לעיל בהא דליף הש״ם דערלתו ודאי דוחה שבת ולא ערלתו ספק הקשו התוס׳ למה לי דספק אינו דוחה בלאו הכי תיפוק לי׳ דספק דאורייתא לחומרא וקשה הא ספק מלוה הוא ג״כ לחומרא והוה אמינא דימול הספיקות להכי איצטריך קרא דערלתו ספק אינו דוחה את השבת . אמנם כבר כתבתי בסי׳ רס״ב דהתוס׳ ס״ל כדעת הרמב״ן בחי״א ד׳ ס״ע דקרא דלא יעמא אמאכלא בעלמא הוא דבלאו הכי ידע דאינו מעמא על הספק אשום דספיקא דאורייתא לחומרא ע״ש אי״כ נראה דלא ס״ל ספק מלוה לחומרא וכהיום דברי התוס׳ ומסוגיא זו סייעתא הוא לסברא זו כנ״ל דאם לא כן מה פריך מימהל היכי מהלינן הא ספק מלוה לחומרא אלא על כרחך כסברתם ז״ל ועי׳ במחלית השקל שלא דבמציע ע״ש

עכו״ם יעשה עכו״ם עקירה :

(יג) והאיזמל אין מביאין אפילו במקום שאינו אלא איסור דרבנן וע״י עכו״ם מותר במקום שבות (ס״ע) :

מיסור דרבנן מבואר בש״ע דאסור להוליאו מן הבית ולהכיאו דרך גגין וחצירות ומבואות שלא ערבו אבל בשביל הסכין בגג ואבר מותר להכיאו מזה לזה אפילו ערבו חצרות עם בתים ועט״ז שם .

(יד) ואם היה יום שלישי בשבת . בש״ך סו״ס רס״ו הביא על התשב״ץ ודעתו דלאו דוקא ביום ג׳ הוא אלא אפי׳ ביום שני וכי שבן נראה מרש״ו והרמב״ם בפירוש המשנה פ׳ אמר ר״ע והברטנורא שם ע״ש בש״ך והנה הרמב״ם שם בפיר׳ המשנה לא מזאתי שום מפעות ובמדבורו פ״ב מהלכות מילה דעתו בהיפך דביום שלישי כתב לי׳ עפי מיום ב׳ וכן כתב הה״מ שם לדעתו וכן

(יג) (יג) והאיזמל אין מביאין אפילו במקום שאינו אלא איסור דרבנן וע״י עכו״ם מותר במקום שבות (ס״ע) :

ד במדינות אלו נוהגין לרוחצו לפני המילה בחמין שהוחמו בע״ש ולאחר המילה רוחצין אותו במוצאי שבת (יד) ואם היה שלישי למילתו בשבת ורואין שיש צורך לרוחצו מכינין חמין מבע״ו ורוחצין אותו בשבת (רמ״א סי״ח) ואם נשפכו החמין יאמר לעכו״ם להביא חמין שהוחמו בשביל עכו״ם אבל לא יאמר לו להחם בשבילו (מנ״א) ואם העכו״ם עושה מעצמו מותר ואם אמרו הרופאים שצריך לרוחצו פשוט דהתיר ע״ עכו״ם (כנסת יחזקאל ט״ז ועיין סע״ת ס״ב) (מז) ויזהרו שלא ישרו סדין במים אלא העכו״ם ישים הסדין תוך המים (מנ״א) ובשרואין ש״ש סכנה אם לא ירחצו אותו אחר המילה פשוט שמותר לחלל שבת (רמ״א) .

ה כן ז׳ נמול בשבת אבילו לא גמרו שערו וציפרניו (כ״ס ופיסקים) אבל בן ח׳ אין מלין אותו בשבת אא״כ גמרו שערו וציפרניו וה״ה לס׳ בן ח׳ (ס״ע) וי״א דסב״ז וסב״ה נמול בשבת אפילו בלא נגמרו שערו וצפרניו (מז) אלא שאין מחללין עליו שבת בשאר דברים (רע״ח) אנדרוגנס ויוצא דופן וילד בית שלא טבלה אמו עד שילדה

כי הכי״ת סי׳ רס ו אמנם דעת רש״י שם נראה להדיא כדעת הרשב״א והרמב״ן הכי״אם הה״מ שם ועיין ב״י דס״ס ביום שני אלם יותר ע״ש ועיין ר״ן מדרים ל״א סוף ע״ב ובפרמד״מ ובתענית פ״ד נבי אבי מעמד שלא היו מתענין ביום רלאשון מפני שהוא שלישי לילדת אדם ופירש״י ובכל יום הוי ג׳ אלם בדבתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים עכ״ד בוונתו ג״כ דבג׳ אלם ממי וכ״ם ביום שני אלא דבשני לילדה בלאו הכי אין מתענין משום כבוד שבת . ובדש״י בע״ר סנדרא דביום שלישי אלם עפי . אלא עפי אלא שלא בדקדוק . שוב מלאתי בחוי״ם הביא על הבדעמרא דבפרק אמר ר״ע דעתו בדעת רש״י דס״ם ביום ב׳ דאלם עפי ובתענית כ׳ בלשון רש״י בע״ר פ״ם ועי׳ רשב״א תענית בחדא״נ ול״ע :

(טו) ויזהרו שלא ישרו סדין במים . בפר״מ

אי״ת סי׳ ס״ב בע״ז סקיו וז״ל בשאלתי ביו״ע שרוחצין התינוק במים חמין ואי אפשר לרחון אותו ב״א שמיחין הסמרטוטין יבשים בעריבה איך יעשה אמ״ד שרייתו זהו בבוסו ובפרט בשתן גם ביתר הסתיבה איך יעשה וכו׳ ולענין ווימלין שאי אפשר לרוחצו אם לא שיטמם תחתיו בעריבה אם יש להם ווימלין מבוכסים הנגובים יש לומר דשרי ליתן בעריבה דהוי דרך לבלוף ובהוה וכו׳ ואם אין לו כ״א מלוכלכים יש לומר דאפילו הכי הוי התינוק בחולה שאין בו סכנה אם רגיל הוא בראילה מותר אף זה להשים וכו׳ ומוב לעשות על ידי שינוי מעט ע״י ישראל יתן הסמרטוטין תחלה ויערה עליהם מים ולענין לנגבם ביו״ט וכו׳ עכ״ד שם . ועיין במ״ש שם המנ״א בשאל אברהם ס״ק כ״ד ובסוף סי׳ שלא״ת כתב ליתן ע״ע עכו״ם עי״ש :

(טז) אלא שאין מחללין עליו שבת בשאר דברים . כן הוא דעת הרי״ף והרא״ש והקשה הרשב״א ז״ל בחידושיו פרמד״מ על הרי״ף והטור כאן על הרא״ש דהש״ם פריך לרשב״ג מימהל היכי מהלינן ומסיק דמלין ממ״ל דאי נפל הוא ממתך בעפר הוא ופריך מהא דתני׳ בפרק בן ז׳ אין מחללין עליו את השבת ואמאי לא נמהלי׳ ממ״ל ומשני לא אגרכה אלא למכשירין ואליבא דר״א ע״ש וא״כ לדידן דלא ס״ל כר״א ואפילו ודאי כן ע׳ אין מכשירין דוחין שבת ואם כן לענין נוף המלוה לא נמהלי׳ ממ״ל וכו׳ וכבר כתבתי לעיל סי׳ רס״ה ובעת נראה לפענ״ד קרוב לדרך זה דבספר נפ״ש חי״ד סי׳ ל״ג אמאי קאמר הש״ם דמלין ממ״ל דאי מת הוא ממתך בעפר בעלמא הוא הא מב״ר בשבת דע״ה בלד חלזון והפוגעו דאפילו בפלעו מת מ״מ חייב משום מפרק וכ׳ דבאמת מקלקל בחבורה פטור רק במילה מבואר בש״ס דק״ו דמה לי נתקן בלי מה לי מתקן מילה א״כ אם נפל הוא ואין כאן תיקון מלוה גם משום מפרק פטור דמקלקל בחבורה הוא עכ״ד ע״ש שהאריך ועיין סי״ע אהע״ז בתשובה שבש״ס קניו ע״ש . אמנם יש לשאול דבר׳ דמקלקל הוא מ״מ קי״ל כל המקלקלין פטורין אבל אסור מדרבנן א״כ אמאי לא העמידו דבריהם במקום מצות מילה לפי מה דאסבר לן בסי״ע סי׳ רכ״ד בא״ח בקושית הקדי׳ דבמקום חשש

שלא

שלא יבא לידי איסור כרת כמו ערל הזאה ואיזמל דעמידו דבריהם משא"כ כאוכן ואיך ע"ש וא"כ כאן יש לגזור כאוכל כמקלקל אעו מקלקל על מנת לתקן הוא דשיעורן כמתקן ויבא לידי איסור כרת ואמאי לא העמידו דבריהם במקום מילה אמנם יש לומר דספק דרבנן הוא ועוד הא כבר הקשיתי נסי' רס"ה דאמאי פריך מימהל היכי מהליגן דשמא נפל הוא הא איכא רובא דרוב נשים ולד מעליא ילדן וכתבתי משום דאיכא חזקה לאיסור כמ"ש הפליתי סי' ק"י בקונטרס הספיקות דשכת איתחזק איסורא כיון דע"כ מחלל שבת ע"ש ועיין תוס' חולין ובכורות אי רשב"ג חיים למיעוט אחר כך מגאתי כן לאחד מן האחרונים וא"כ לכתר דשני הש"ס דמלין אותו ממ"כ וא"כ אין כאן חזקת איסור דאי נפל הוא אין כאן חילול שבת כל עיקר וא"כ שו' מהני הרוב מדאורייתא דרוב נשים ולד מעליא יולדין ועפ"ז לא קשה מידי דהרי גם כמת חייב משום מפרק מדרבנן דזה אינו דאיכא רובא דולד מעליא יולדין אמנם מה דהקשה בסב"ז ממהני' ממ"כ קשה דבסב"ז איכא רובא כמ"ש בש' ק"ג שם וא"כ סי"ש אע"ז הא"ל וא"כ איך ש"ך ממ"כ הא גם כמת חייב משום מפרק אך הב"ח הקש' מאי פריך ממהני' ממ"כ דלמא כאמת מהלין ממ"כ והא דקתני דספק כן ז' אין מחללין שבת היינו דאין מחללין עליו שבת כשאר דבריס וכתב הב"ח דבריתא זו הוא כך בריתא דאיתניא לעיל ערלתו ודאי דוחה שבת ולא ספק כן ז' עכ"ד לזה פריך הש"ס שפיר ממהני' ממ"כ אע"ג דאיכא רוב מ"מ אי נפל מחתך בעפר הוא וא"ל דחייב משום מפרק דכאן י"ל כמ"ש גא"י דמקלקל כחבורה פטור ואין לומר דמ"מ איכא איסור דרבנן דז"א כיון דאקראי קאי כמ"ש הב"ח ודאורייתא ודאי מקלקל פטור ומותר לזה קשה ממהני' ממ"כ ומשני לא נצרכה אכל לכתר דגזרו רבנן במקלקלין איסור דרבנן לא ש"ך הממ"ל דהא גם מקלקל אסור מדרבנן לזה כתבו הרי"ף והרא"ש דאין נמלין בשבת דגם כפלגו מת חייב משום מפרק ואע"ג דמקלקל כחבורה הוא מ"מ אסור מדרבנן והעמידו דבריהם כמ"ש בספר י"ע רי"ד סק"ה עי"ש • מיהו בעיקר דברי הפי"ע כמ"ש לתרץ דברי המג"א יש לעיין ואכ"מ ואע"ג דבספק כן ז' ספיקא דרבנן הוא כיון דאפי' כולהו כן מ' אין האיסור אלא משום מקלקל דרבנן מ"מ יש לגזור בספק כמ"ש הכ"י לשיטתו כאן דהאיסור הוא לשיטת הרי"ף והרא"ש משום עלעול דרבנן מ"מ כיון דלא נמצרו שעריו וגפורליו קרוב הוא לאיסור דבן מ' הוא ע"ש בכ"י • ולאיתי בספר פר"מ יו"ד סי' ע"ו כי דהכא ז' ימים בבהמה לאפוקי מספק נפל בעין מעל"ע דאל"כ מאי פריך הש"ס מימהל היכי מהליגן וכו' עכ"ד ותמהו כולם ומתחלף לו כיון אדם לבהמה דהא כאדם השיעור שלשים יום וכן תמה בטו"י מה"ת חלק יו"ד סי' ז' ע"ש אמנם הפר"מ בעצמו בספרו תיכת נומא פרשת במדבר כתב וז"ל ומ"ש בפריי שם רא"י משבת מימהל היכי מהליגן יש שם חסרון הריבר כדפוס אלו תיבות ולרשב"ג ספק מה"ת הוי ורא"י דאי דרבנן מאי פריך מימהל היכי מהליגן לעקור מצות מילה לגמרי מחשבת זו ועיין בר"מ ז"ל הלכות איסורי מזבח פ"ג ה"ח ואם נשחט ביום"מ של מי נ"ע עכ"ד שם ועיין עוד שם פרשת רחה • ומ"ש

שילדה (יז) והנולד מהול ואצ"ל מי שנימול ונמשר ערלתו ונפתחה את העטרה תוך שמנה (פנ"ן) ומי שיש לו (יח) שתי ערות זע"ז (רש"י ורמב"ם) אע"פ שנמולין לח' אינם דוחין שבת וי"ש • מומטום שנקרע ונמצא זכר נימול בשבת (רמב"ם ורא"ש) ויש אומרים (ר"ף ונמ"ם ור"י) ועיין יעב"ץ •

ו בן מומר מישראלית נמול בשבת (טור ובמ"כ) אבל בן מומר ממומרת אם נתנו בניחם למול אין מלין אותו בשבת (מ"ז וס"ך) ובן ישראל מנכרית (עור ובמ"ג) ושפחה אפילו נתגיירה הנכרית קודם לידתו אינו נמול בשבת • (יט) אבל בן ישראלית מעבד ונכרי אפילו אשת איש (יעב"ן) וכן ממזר נמלין בשבת (ב"י בבה"ס בסס סר"ם בן הרשב"ן) :

ז האיזמל שמלין בו אין לטלטלו בחנם אפי' קודם המילה (ט"ז) ולאחר המילה ליתחלה לא יניחנו מידו עד שיוליכנו לביתו להצניעו אם לא במקום שצריך לפרוע ג"כ מניחו

כדברי מהרש"ל כיון ד' אפרות שנולד עיי"ש ועיין פ"מ חו"מ כמ"ז סי' תל"ח ס"ק כ' שתיקן נ"כ דבריו שביו"ד הנ"ל ועיין כפתי' להלכות יו"ט פ"נ אות י"ז ע"ש ועיין כ"ש בהה"ע סי' ד' סקי"ט ביולדת בין לשבעה בין לתשע' לדיין דיולדת למקוטעין ממרינן שיפולא נרים ויולדת לשבעה לפעמים לה' חדשים ושני ימים היינו יום אחרון מחודש הראשון ויום ראשון בחודש הז' וכן לתשעה ובפר"מ שלא הביא כל"ע ביולדת לתשעה ע"ש :

(יז) והנולד מהול • כתב המג"א סי' שלא ס"ק נ' מ"כ וא"ע למה לא הגו עתה לראות אחז' שמא ירחה מהול בשעת הקיסוי וא"כ אם לא בשעת הקיסוי עיי"ש וה"ל אם לא ירחה מהול שלא בשעת הקיסוי מלין בשבת עכ"ל וא"ע לסמוך ע"ז לאל שבת הממורה עכ"ד ועיין בחה"ע בשם המכי"ע ואגודה :

(יח) שתי עורות זה ע"נ זה • כש' מחה"ש הביא בשם ס"ח ס"ב סו"ס ל"א וא"ל בחתי להזכיר הא דכתב בש"ע מי שיש לו שתי עורות אינו דוחה שבת וכו' ולאו להזכיר למהול בשרואה שתי עורות זע"ז שלא יפריע עוד בשבת ויתמינו עד אחר שבת וכו' וכי מחה"ש משמע מדבריו שבאין דשתי עורות שלנו ר"ל עור הפריעה ומש"כ יתמינו עד אחר שבת ר"ל עד יום ל' וכו' ויותר נראה לפענ"ד שר"ל שתי עורות עליונות עכ"ד וספר פמ"ל אינו כעת ת"ש • ולפענ"ד מה שכתב יתמינו עד אחר שבת היינו עד שתתרפא המילה דהתינוק אחר המילה חולה הוא כמ"ש רש פרק ראה"מ אם לא במקום חשש שתדבק עור הפריעה ולא יוכלו לפרוע אח"כ והוא כאופן שכתב אם יפרעו אח"כ כשעדיין לא נתרפא אבל בריבר שלא יתדבק ראוי להמתין עד שיתרפא :

(יט) אבל בן ישראלית וכו' • הטעם דקי"ל באע"ז סי' ז' ס"ט דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אמנם דעת הספרי תוספות פרק עשרה יוחסין דהא דקי"ל דהולד כשר היינו דאינו ממזר אבל מ"מ עכו"ם הוא ולריך להתגייר וכן נראה דעת רש"י ס"פ האומר ועיין מהרש"א קידושין דע"ה ע"ב בתוס' ד"ה ור' ישמעאל אמנם משמעות הפוסקים דהולד כשר ואין לריך שום גירות ואם כן לענין מילה ודאי אינול בשבת ועיין במהרש"ל שפירש גם דעת התוס' כן ועיין רא"ש בפ' מגדף מ"ש בשם הרמב"ן והחכמי לרפת :

ובחידושי אגדה כתבתי מה שאמרה אחתה ולומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימי' ועיין יע"ד דרוש הפליאי לז' אחר שדקדק תיבת עלי שאמרה אחתר • עוד כתב שם הטעם אשר אח"כ לוה עליה שתגיד משפחתה וכי מצאת ישראל הי' כי אחשורוש שאל בקוסמים מי ימלוך אחריו והגידו לו כי יורש כתרו יהיה יהודי ולכך נדלה עליהם שנאתו כתל ואחרין אבל כאשר הודיעה אחתר כי היא מזרע היהודים וא"כ נכרי הבא על בת ישראל הולד ישראל וא"כ גם כמו דריוש לזרע ישראל יתיחס א"כ היעב דכרו אלעגנוגין כי אדם יהודי יהיה יורש מלכותו והאף לכו לעזבה על עם הי' עכ"ד • וי"ל עוד ע"ד אומרה ז"ל בשם תפארת בשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל ואם כן אי

אי אפשר להתקיים גזירת כליה על כלל ישראל מיו ומ"ש לשון עמל המן הרשע ימ"ש כי אחשורוש מלך בכיסה וכל ישראל תחת ממשלתו וסוי גזירה כללית אך באמת לא ידעו שאסתר כת ישראל היא וכיון דהיא תמלכ מהגזרה שוב לא הוי גזירה כללית וכמ' אשר תלד דינם כישראל כמ"ל לזאת סתתכמה וגלתה את עצמה כי מישראל היא וגם עליה היתה הגזירה כמ"ש כי ממכרנו אני ועמי וגו' ומ"ש הוי גזירה כללית כי כתב אשר ונכתב בשם המלך אין להשיב וגזירה כללית אי אפשר להתקיים וגזה יבא תשועה על ידה וגזה מדוקדק מאד תיבת עלי שאמרה אסתר כי בעת שנכנסה אסתר לבית המלך ונכנס רחמים על עמה מ"כ עם כני ישראל ממ"ש יגלו מהגזרה אם תשא חן בעיני המלך אז תשועתם קרובה לבא ואם לא תשא חן ואמת דתה להמית על אשר נכנסה שלא כרשות מ"כ אם היא ממהרה להריגה מ"כ שוב הוי גזירה כללית על כלל ישראל ולא תתקיים ומ"כ עם כני ישראל ממ"כ יגאו מהגזירה רק אפשר לבדה אי' תלוים אם תשא אסד ותגאל גם היא אם לא לזאת אמרה תלומו עלי וגו' וכאה

התשועה דדה ודילהון

(כ) ואם הביאו מידו לתוך תיק המיוחד לכך · בתשובי גור אר"י יהודה אמו"א ס"ר קכ"ו כתב לטלטל האיזמל אגב התיק מותר לכ"ע דהא מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור ע"י כבר או תיטוק וה"ה ע"י כלי שמלאכתו להיתר כמבואר במג"א והתיק לא נעשה בשים לדבר איסור כיון שלא היה נדעתו להניחו שם כל יום השבת דקי"ל כי"א שבסי' ש"ט ועיין ט"ז סי' שי"א ס"ק ה' עכ"ד והנה מה שהביא מט"ז סי' שי"א הוא דהיה לסתור דהא הט"ז שם כתב לתרץ הא' דסי' ש"מ ס"ה דמבואר שם דמותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור ע"י כבר או תיטוק וכאן בסי' שי"א מבואר דלא הותר כבר או תיטוק אלא נמת בלבד ותירץ הט"ז דכלי שמלאכתו לאיסור כיון שבלא"ה מותר לטלטל לגורך גופו ומקומו מותר ע"י כבר או תיטוק לטלטלו אפילו מחמה לצל מה שא"כ ממרה דלית לה שום היתר טלטול לגורך גופה ומקומה לא מהני בה כבר או תיטוק עכ"ד שם ומשמה הי"ה נמי במוקצה מחמת חסרון כיס האיזמל של מילה דאין לו היתר טלטול לגורך גופה ומקומה כמ"ש סי' ש"מ ס"א לא מהני לטלטלו ע"י כבר או תיטוק וכן מצאתי אחר כך בספר"מ סי' שי"א בט"ז שם דמוקלה מחמת חסרון כיס לא מהני כי' כבר או תיטוק עי"ש וכן הוא בתשובת הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל סי' כ"ב שכתב ג"כ דמדברי הט"ז הכ"ל סי' שי"א נראה דאסור לטלטל האיזמל ע"י כבר או תיטוק אלא שביים דמדברי המג"א סי' ש"מ ע"א שכתב להתיר טלטול גרף של רעי עם מים משום דכלי הוא והתם בגרף דאין לו שום היתר לגורך גופו ומקומו ואפ"ה שרי לטלטלו ע"י מים שהוא כמו בא"ת לפי שכלי הוא עכ"ד ולא ידענא דהא גם גרף של רעי יש לו היתר טלטול לגורך גופו כשלריך לשעת עליו מותר להוליאו ולהחזירו אפילו בלא מים ואפילו אין עודו בידו כמ"ש המג"א שם ס"ק כ"ט וס"ק ס' ע"ש במפורשים ואם מותר בבית ודאי מותר להוליאו ע"י"ש וה"ז כמטלטלו לגורך מקומו א"כ כיון שיש לו שום היתר לגורך גופו ומקומו אפיר מהני בי' כבר או תיטוק משא"כ במוקלה מחמת חסרון כיס דאין לו שום היתר והגאון מהר"ע בכל"ל בתשובה שם הביא ראיה מרש פרק כל הכלים דאותבי' אבי' לרבא ממדוכה שיש בה שום מותר לטלטלה ואם לאו אסור ולמד אבי' מזה דכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לגורך גופו ואפ"ה ע"י השום מותר לטלטל מוכח מזה דאפילו דבר שאין לו היתר טלטול לגורך גופו אז מקומו לסברא זו דאבי' מ"מ מותר לטלטל ע"י כבר או תיטוק והי"ה לדידן במוקלה מחמת חסרון כיס עכ"ד ובאמת לפמ"ש הרשב"א בחידושיו שכ' ים רוצין ללמוד מכאן היתר ע"י כבר או תיטוק ואינו כן דדוקא שוס ומדוכה הוי כקדירה עם תבשיל שהבשל בה אבל ע"י כבר או תיטוק

מניחו מידו ונוטלו אחר המילה להצניעו (מג"א ועיין מה"ש) ובדיעבד אם יש חשש שלא יגנב לעולם נוטלו ומצניעו אפילו אחר שהניחו מידו (רמ"א וס"ך בנקה"כ וגא"י מי"ד סי' קי"ד) (ב) ואם הניחו מידו לתיק המיוחד לכך מטלטלו אגב התיק לכ"ע (גא"י לוח קכ"ו) ואם אינו מקפיד על האיזמל לעשות שום השתמשות אחר לא חשוב מוקצה (נזוס) (כא) וכן אם מלין בצבת (פר"מ שנ"ל) ואסור

לא מהני עכ"ד מ"כ לפ"ז אין ראיה משום ומדוכה לשאר דברים ולדברי הגאון הנ"ל שלמד משום ומדוכה מקושייתו של אבי' ובאמת גם לפי המסקנא דמשני דעלי ומדוכה הוי בסיכי זרי ומזורי דמיירד לכו מקום פ"ש בפירוש רש"י וכמהרש"א שם מבואר יותר להדיא דמ"כ מותר על ידי כא"ת דהא סיכי זרי ומזורי הוי מ"כ ועיין ט"ז סי' שי' ולדינא העלה בתשובה הנ"ל דע"י כבר או תיטוק מותר לטלטל האיזמל לאחר המילה אבל ע"י התיק שלו אסור דהתיק נעשה בשים לדבר איסור אע"פ דלא נעשה בשים לכל השבת דהא דעתו היה לטלו בשבת בשעת מילה מ"מ כיון דכוונתו היה להחזירו תיכף אחר המילה לתוך התיק הרי נעשה בשים לכל השבת עכ"ד · ולסברא זו ע"כ אפי' בנמלך אחר המילה ולא החזיר האיזמל לתוך התיק אפ"ה אסור לטלטל התיק לבד כל יום השבת דכן הדין בבשים ועוד דאי נימא דאי לא אחזיר בו האיזמל מותר לטלטלו מ"כ איך מותר להחזיר בו האיזמל הא מבטל כלי מציכו דבשהחזיר בו האיזמל אסור לטלטלו ובלא"ה מותר אלא ע"כ דאפילו אם לא יחזיר בו האיזמל מ"מ אסור לטלטלו ומ"כ לפ"ז איך אנו מטלטלין התיק לאחר המילה להחזיר בו האיזמל כיון דגם התיק מוקלה לפ"ז ואיך לטלטלו לאחר המילה לצורך האיזמל וכל הסיתרים שנאמרו באיזמל לא שייך כאן דהיינו המג"א בסי' שי"א כתב לטלטל האיזמל בעודו בידו וזה לא שייך בתיק וכן מ"ש הט"ז סי' רס"ו כי"ד דהתירו משום תחלתו לא שייך כאן בתיק ומ"כ איך מטלטלין התיק לצורך החזרת האיזמל בו ומ"ל דאם תאסור טלטול התיק להחזיר בו האיזמל מ"כ לא נעשה התיק בשים לכל השבת כיון שאחר המילה אין מחזירין בו האיזמל אך ז"א דשוף כל סוף בשבת זה היה דעתו להחזיר בו לדידן שמחזירין האיזמל ומ"כ נעשה בשים לכל השבת ולשיטת הגא"י נכון מאד דהתיק לא נעשה בשים לכל השבת כיון שמטלטלו בשעת מילה אפ"פ שמחזירו תיכף לתוכו ול"ע והנה דעת הי"א שבסי' ש"ט הוא דעת ר"ת ובעה"ת דלא מיקרי בשים אלא כשדעתו להניחו שם כל השבת ול"ע קלת בשבת ד' קי"ז לענין הפסח דפריך השיש אם מטלטל תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר ומשני התם בספר נעשה בשים לדבר היתר משא"כ בעור דנעשי בשים לדבר איסור ועי"ש בתוס' ד"ה הכא שדחו פירש · וכתבו דהבשר מותר לטלטל משום בזיון קדשים רק כיון הבמשות בעודו הפסח בחיים היה בשיב לדבר איסור שכל הבהמה מוקלה הוא מטלטול עכ"ד מזה נראה דלא נחתו התוס' כאן לסברת ר"ת דלא מיקרי בשים היכא שדעתו ליטלו בשבת דהא גם כאן הי' דעתו לשחוט הפסח בשבת וחזר הבשר לדבר היתר לדעת התוי וכיון דלא נעשי בשים לכל השבת יהי' מותר לטלטל לדעת ר"ת וסייעהו וע"ש בחידושי הרשב"א בשם הרמב"ן ז"ל :

(כא) וכן אם מלין בלבת · הטעם הוא שאין מקפיד ומשתמש בו בהתמשות אחר וכ"כ הט"ז סי' ש"ש ס"ק ג' דעיקר איסור מוקלה באיזמל של מילה הוא

שמקפיד

שמקפיד מאד מלהשתמש בו שום השתמשות אחר ועיין סי׳ע ר״ם ס״ח:

(כב) ואסור לרחוץ האיזמל מן הדם . במג״א סי׳ של״א בשם המב״ם ח״כ סי׳ פ״ט בתב מי שרחץ הסכין אחר המילה איכא איסורא כיון שאינו צריך לאורך השבת עכ״ד משמע דאם יצרך לו עוד כגון שחי מילות בשבת אפשר דמותר לרוחצו אחר מילה הראשונה וכן בשל נשכין של שחיטה כ״מ דיצטרך לסכין לצורך השחיטה כ״מ מותר לרוחצו והנאון מו״ה יעב״ץ כתב דה״ה לקנחו אסור ע״ש ומהרש״ל הובא בט״ז א״ח סי׳ ש״י כתב שם דמותר לקנחו ע״ש לשיטתו אזיל דס״ל שם דמותר להשתמש בו אם כן רמוי למלאכה ומותר לקנחו משא״כ לדידן:

(כב) ואסור לרחוץ האיזמל מן הדם לאחר המילה (מג״א בשם שבני״ם) והי״ה לקנחו אסור (יבי״ץ) ויהחר המוהל לכתחלה לתת מידו ערלה תוך העפר מיד אחר החיתוך (כג) ואם נפלה הערלה מוחר להגביה אותה בכדי ליתנה תוך העפר (גו״כ פס״ם קס״כ):

ח אדם שרא מל לעולם (יה״ר כ״ר כ״ר) או שלא פרע (מג״ם) לא ימול או יפרע בשבת אבל אם כבר מל

(כג) ואם נפלה הערלה מידו . בטוש״ע מה״ח סי״ד סי׳ קס״ב נמי שנפלה הערלה מידו בשבת קודם שנתנה לתוך חול שמקלתן אמרו שהערלה מוקלה ואסור לטלטלה וכתב מרן ע״ז דהכ״ר סי׳ רס״ה בד״ה ומ״ש רבינו בשם ר״י גאון וכו׳ וגרלה לומר דהכי פירושו ובלבד שלא יעשה כן בשבת להבית עפר מן החוץ למול עליו שהרי אסור לטלטל עפר בשבת אם אינו מוכן אבל אם היה מוכן לך מע״ש ודאי מותר למול ע״ג שהרי מותר לטלטלו עכ״ד הכ״ר ומלשון הכ״ר שכתב אם היה מוכן לך משמע שאל״ל להיות מוכן לכל הדברים כמו לבשות בו לוחה או כיוצא בו ודי שהכינו לדבר זה למול על גביו והרי אין לך דבר יותר מוקלה מן העפר וכמה יוצא העפר הזה מידי מוקלה ול״ל שזה שהכינו לצורך שמלה כיון שנהגו למול ע״ג העפר חשבינן ליה מצוה ומיקרי מוכן לדבר מצוה והרי הוא כמו שמכין עפר מע״ש לבשות בו דם לפור ומעתה כיון שנהגו לתת הערלה בעפר הרי מוכנת לך מאתמול ואינו מוקלה כלל דמ״ש הערלה מגוף העפר וכו׳ ומדברי מהרש״ל בתשובה סי׳ מ׳ שכ׳ דלאחר שזרקו הערלה לתוך העפר אסור לטלטל הכלי שהוא בתוכו נפי שהוא מוקלה כאן שאני התם דמיירי לאחר שנעשה מצותו אבל קודם שנעשה המצוה מותר אע״ג דרש״ל מתיר לטלטל האיזמל אפילו אחר שנעשה מצותו שאני איזמל שהוא כלי משא״כ בדבר דלא חזי לשום דבר וכו׳ עכ״ד הטוב״ר ודבריו מ״ש בתחלה לאסור לטלטל הכלי שיש בו חול משום הערלה לא ידענא דא״כ למה נתן מתחלה הערלי לתוך הכלי והלא מבטל כלי מהיכנו נפי דמצוה לתת לתוך חול אבל לא שייה בכלי ודאי אם היה בכלי חול שלא הכינו אלא למצוה זו ולא לכל דבר א״כ שורת הדין דלאחר שנעשה מצותו אסור לטלטל הכלי משום דהחול מוקלה דבדבר שאינו כלי גם הרש״ל מודה דגרע מאיזמל אחר המילה כמ״ש הטוב״ר הנ״ל וא״כ כיון דבלא״ה אסור לטלטל הכלי אחר המצוה משום החול ועפר דמוקלין אין זה מבטל כלי מהיכנו אם מותן בו עוד את הערלה וכעין זה כתב הלא״ה ביאה ד״ה דבכלי שיש בו עפר מוקלה מותר לשהות בכלי זה ואין זה מבטל כלי מהיכנו כיון דבלא״ה יש בו דבר מוקלה ע״ש אבל לפי הגראה דהרש״ל מייירי בעפר שהוכן לכל דבר דהא מסיק שם עוד להתיר לטלטל הכלי משום דהערלה בטילה לגבי החול ע״ש א״כ גראה שהחול אינו מוקלה כלל וע״ע וגראה דהטוב״ר לא נטה להקל אלא לטלטל בכדי לקיים המצוה לתת לתוך העפר וכ״כ המג״א סי׳ תל״ח ס״ק כ״ה בשאינו ע״ג קרקע קשה כ״ש מוטל את הדם בכדי לתת אותו לתוך עפר תיכוה אבל מודה לרש״ל דלאחר המצוה הערלה הוא מוקלה כמ״ש בלבוש קושית הרא״ש שהקשה בכלי אמאי דאין שותבין אותו כ״ע משום הכיסוי אמאי תוך הכלי ויכסה בערב וכתב הלבוש לפי שהדם הוא מוקלה ומבטל כלי מהיכנו ע״ש ויש כיון שא״ל לאמותו לכסות דהא אין מכסין כ״ש רק שצריך לשומרו עד אחר י״ט וא״כ כ״ש הוא מוקלה גמור והיה בערלה לאחר שנתנה לתוך העפר אסור לטלטלה אם לא ע״י הכלי כמ״ש רש״ל כמ״ש בטוש״ע הנ״ל לחלק בכך בין עידון לידי׳ לגדון הרש״ל ולאיתי בסי״ע אחי״ח סי׳ תל״ח ס״ק כ״ד שהקשה לפמ״ש הט״ז ס״ס ס״י דאם הכנים בשבת דבר מוקלה לתוך הכלי מותר להכנים נ״כ בשבת דבר המוכן בכדי שיהיה הכלי בשים להיתר נ״כ א״כ בכור דמיירי בס״ם לחד שיטה דיש לו עפר מוכן א״כ יכנים העפר נ״כ לתוך הכלי ויהיה הכלי מותר בטלטול וא״כ אין כאן מבטל כלי מהיכנו ונסתר תי׳ הלא״ח על קושית הרא״ש ע״ש ובאמת שם בגדון הט״ז ס״י מיירי שמטלטל דבר היתר להמיה אבל האיסור דקיי״ל דכלי ביטל אפילו לצורך דבר שאינו ביטל וכ״ש אוכלין אבל דבר שאינו כלי כתב הרא״ש ואם לפי שאינם כלי אינם ביטלין לצורך האמן שאינו ביטל ע״ש א״כ איך יתן בי״ש עפר המוכן בכלי שבו הדם כיון שהדם מוקלה בעצמותו ואסורה הכלי בטלטול א״כ העפר שאינו כלי אינו ביטל לצורך דבר שאינו ביטל והט״ז סי׳ ש״י הבל מייירי בעושה באופן המותר בטלטול הביתר ואל״ל יתן מתחלה העפר לתוך הכלי ואח״כ ישחוט עליו דבר זה כבר הקי הדרישה ביו״ד כ״ח ע״ש מ״ש בזה ועדיין צ״ע בזה וי״ל ומלשון הכ״ר שכתב בביאור דברי ר״י גאון בעפר מוכן מותר למול על העפר ומשמע מזה שמל והדם טופל ע״ג עפר ועיין בספקי ספר יהושיע סי׳ קפ״ג במ״ש רמ״א לרוק דם מגילה לתוך עפר כי הבל דבשבת יש איסור דלדעת הרא״ש דמדי דלאו בר ניבול אתינא מיס זהו ניבולו א״כ איך מותר לרוק על החול ואפילו על עפר אדן משמע דבש״ס מדרבנן אסור עכ״ד והנה כאן התיר הכ״ר למול בשבת ע״ג העפר והדם טופל ע״ג העפר כמ״ש בטוש״ע בתשובה הבל ומשמע דהיתר גמור הוא לדעת הכ״ר ואפילו בחול אם עפר דלאו בר ניבול הוא וסובר הראש״ד דאתינא מיס זהו ניבולו ומ״מ נ״ע אם זה דרוקק הדם אי ס״ל להראש״ד איסור בזה דבגילה ד״ה בכלי דאין שותבין ביו״ט משום הכיסוי פריך הש״ס התם ליכסי בר״י אם הכנים מצאו קופתו עפר ומשני ולטעמיך וליכסי בחפר כירה אלא דלית לי׳ עי״ש . ולכאורה אמאי פריך ולטעמיך ליכסי בחפר כירה דלפמ״ש ספר יהושיע רקיקת דם הוא ניבול ואי״כ בי״ט דמותר לשחוט ע״ג אפר ע״כ משום מצות כסוי שריקן אבל בכור דספק הוא ואין בו מצוה ודאית להכי אפיר קשיא ליכסי בעפר בדר״י דמבואר בשבת די״ח דעפר בר ניבול הוא ואפר לאו בר ניבול ואי״כ בעפר דלאו הימו ניבולו אפיר קשיא לי׳ ליכסי בעפר אבל איך קשיא ליכסי באפר כירה דאפר לאו בר ניבול הוא ונתינת מיס זה ניבולו והיה כי שותבין עליו ואין לחלק בין שותבו ע״ג אפר או רוקק הדם ע״ג האפר ואי משום דמעורב בו רוק דמי טפי לניבול דמגא לי׳ הא ועוד הא הרוקק אין כוונתו על הרוק אלא על הדם א״כ הוי נגד הרוק פסיק ריש״א דלא ניחא לי׳ דמותר לדעת הערוך ועיין בהרא״ש הבינו המג״א סי׳ תל״ח ס״ק כ״ה דאד״ה אסורא הכנו בגון משום שמחת יו״ט אבל לא תרתי ע״ש:

ואפילו

(כד) ואפילו הוא מכין · כן דעת תה"ד סי' לס"ס דלא כהר"ר אליעזר הלוי ז"ל שכתוב סי' רס"ו שמוסר כתבו משום דכתבו הוי פסק רשא דיחמא ליה משא"כ בתחר והתה"ד דמה זה וכיאר טעם הרא"ה וטעם המנהג שלא נהגו כדברי משום דמה לי חב מה לי אחר גם האחר הוי פ"ר דיחמא ליה משום הגעה דאל"כ אחר זה למה כתב עכ"ד · וכסי"ע סי' ס"כ מיישב בזה מה שיש להקשות בס"ס שבת דק"ה דיליף מקלקל בחבורה חייב דאל"כ אמאי הוצרך להתיר מילה בשבת הא מקלקל הוא ודמי הס"ס דבמילי אינו מקלקל דמה לי מתקן כלי וכו' והקשה דלמא דלעולם מקלקל בחבורה פטור ואפילו הכי הוצרך להתיר מילה בשבת באופן שהוא מתקן כגון שמל במקום שיש בהרת במקום המילה ומילה דוחה צרעת ונגד שבת הוי תיקון גמור כיון שמטהרו מכוזמאת צרעת ומגיל דבחבורה גרידתא מקלקל חייב וכתב בסי"ע שם סק"ס דבחמת לפי מה דמסיק הס"ס דמודה ר"ש בס"ל אף דליכא אחר מותר לעשות ע"י אחר הכן דמה לי הוא מה לי אחר כיון דפ"ר הוא · אמנם קשה לעבד ע"י אחר דהוי פ"ר דלא ניחא לי' אמנם בשאר איסורים אף פ"ר דלא ניחא לי' אסור אמנם לענין שבת אם ניחא דמקלקל מותר ועיקר האיסור דקולן בהרת ומתקן קשה לעבד ע"י אחר דלא יתכוין והוי פ"ר דלא ניחא לי' דגבי שבת מותר וע"ז מגבי מה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה ואף כשעושה אחר כיון דמכוין למול ומקיים מצות מילה וכשהוא מכוין אף דלא ניחא לי' בקלילת בהרת מ"מ אסור משום תיקון גוף המילה עכ"ד ותירוצו אינו מוכן לכאורה דהס"ס שם בשבת קאמר דלאביי ורבא דס"ל דמודה ר"ש בפסיק רישא א"ל לאוקמי דקרא אתי להתיר קלילת בהרת בדליכא אחר כדמשני מעיקרא דכיון דפ"ר אסור אין מילוק בין איכא אחר לליכא אחר אבל אי פ"ר היה מותר הוי קרא דחוק ומוקי נפשי' דליכא אחר אבל אי איכא אחר אסור דאסור לקיים שייכם ע"י מ"ש אכתי קושיתו במקומה עומדת דלמא מקלקל פטור וקרא אתי להתיר מילה בקלילת בהרת דהוי מתקן · וא"ל דא"כ לעבד אחר ז"ל דאם האחר מותר ע"כ קרא דחוק ומוקי נפשי' בדליכא אחר כדקאמר הס"ס מעיקרא שם בשבת אמנם בסי' רס"ו כתבתי לישב מה שהקשו האחרונים ז"ל על הכ"י הו"ח סי' י"ח גבי לישת כיון שאפשר בשום פעם למלא לישת ממינו אע"ג דעכשיו אין לו רק מכלאים מ"מ הוי כאפשר לקיים שייכם כיון דאפשר בשום פעם בלי כלאים גם עכשיו לא דמי דהקשו כולם דהוא נגד הס"ס כאן דפריך לעבד אחר כדר"ל דאפשר לקיים שייכם ומשני דליכא אחר הרי דבדליכא מיקרי לא אפשר לקיים שייכם אע"ג דבדאיכא אחר אפשר לקיים שייכם מ"מ כיון דהשתא ליכא אחר מיקרי לא אפשר לקיים שייכם והוא נגד סברת הכ"י וכתבתי דלפמ"ש הרשב"א סוכה דלא מיקרי אפשר לקיים שייכם אינא לא מקיים אותם כתיקונם א"כ להפוסקים דבעינן במילה שליחות האב א"כ מאי פריך לעבד אחר ממ"נ אם נעשה האחר שלא בשליחות האב ודאי לא מקיים שייכם כתיקונם ואם נעשה בשליחותו א"כ מה נרויח אם נעשה אחר הא כשאחר אינו מכוין לקון ואינו בר חיובא בכה"ג יש שליח לדבר עבירה ומחייב שולחו אמנם הש"ך הה"מ ר"ם קפ"ב העלה דלא תני אם בר חיובא רק לא בעי לא עביד מפסר השליח ע"ש א"כ גם כאן כיון דאין המצוה מיוחדת דוקא על השליח דהא בדליכא אחר מותר האב בעצמו למול ולהכי כי עביד אחר מיפטר האב דאין שליח לדבר עבירה ועיין יו"ד ק"ס לענין רבית ע"י שליח וא"כ מיושב קושית האחרונים על הכי' דודאי בלילת אפשר כשום פעם בלי כלאים גם בדליכא ממינו מ"מ לא דאין הלי"ת דכלאים אבל במילה אם נאמר דאף בדליכא אחר לא יימול האב כיון דאפשר כשום פעם ע"י אחר א"כ לעולם אין המצוה מוטלת על האב ומוטלת על האחר המל וא"כ ל"ש לא בעי לא עביד דע"כ עלי' דידי' רמיא למ"ש הרמב"ם ס"פ דאד"מ דהמע' מוסלת על כחו"ת ברוחהו ערל ועיין במקנה פ"ק דאין החיוב על הכ"ד רק שהם יזהירו ע"ז ע"ש וכיון דלא שייך גבי אותו אחר לא בעי לא עביד בכה"ג חייב האב דיש שליח לדבר עבירה מה נרויח אם יימול האחר אלא ע"כ בדליכא אחר לא יימול האב כדליכא אחר לא ומיקרי השליח לא בעי לא עביד ושולחו פטור וא"כ זהו שייך גבי מילה בלרעת אבל באופן שהקשה בסי"ע הכי"ל במילה בשבת במקום בהרת והחיוב הוא משום איסור שבת דהוי מתקן שם לא מהני לא ליכא אחר להתיר לאב כמו גבי מילה בחול בלרעת דשם י"ל בקושית האחרונים כיון דבדליכא אחר אסור גם כי ליכא אחר אסור וכאן א"ל כמ"ל דאם נאסור לעולם לאב למול רק לאותו אחר אז לא שייך גבי השליח לא עביד ומחייב שולחו דיש שליח לדבר עבירה זה אינו דהא כאן האיסור הוא משום שבת וגבי שבת לא שייך שליח לדבר עבירה כמ"ש בסי"ע אהביז"ן סי' ס' וחלק או"ח סי' רס"ג סק"ו דבשבת מצות שביתה אזהר רחמנא וגוף המצוה הא ליים וקאי וכמו שבתבו התוס' רי"ד פ"ב דקידושין גבי שליחות להנחת תפילין וכדומה וכיון דליכא שליחות מה"ת בחיוב מוטל לעולם על האחר א"כ קשה לעבד אחר וע"כ לא אירי קרא בהכי דמתקן בשבת קלילת בהרת ודוק היטב:

(כה) ומ"מ מותר לאחר להיות מוהל · כ"ה בסי"ע סי' של"ח וכספר חכ"א כתב להיפך דאפילו להמתירין למול בשני מוהלים בשבת אסור לשניהם להיות מוהל רק אחד משניהם הרא"שונים ע"ש וכאמת כיון דאמרינן בס"ס האי אומנא דלא מיין מעברינן לי' דסכנתא ובסכנה קי"ל דהזרין הרי זה משובח ע"כ לא אסרו בשני מוהלים אלא משום דהראשון חלל שבת והרי לא עשה עדיין שום מצוה דמל ולא פרע כאלו לא מל אבל כאן עושה המוהל מצוה שלימה דפקוח נפש וכספר פרים יפות לאחרן בעל הסלאה ז"ל פרשת תזריע הקשה בהא דפריך הש"ס לרשב"ג דס"ל דבלא שהה שבעים יום ספק הוא מימהל איך מהלינן ומשני דמהלינן ממ"נ דאי נפל הוא מחהך בעפר הוא · והקשה הכ"ל דאפילו אי נפל חייב משום מפרק הדם ותי' דסובר דא"ל להטד"ב עי"ש אמנם כמלילה דכל עצמו לדם הוא צריך ודאי שייך מפרק אפילו אי נפל הוא וע"כ דאין לך דבר דעומד בפני פקוח נפש ואין חילוק אם ימצון השליחי או אחד מהרא"שונים כיון דמלילה נ"ש נגוף מצות מילה ואם הרא"שונים לא עשו עדיין שום חילול דמהלין ממ"נ וכמלילה עושה איסור אחד דלא שייך ממ"נ א"כ גם השליחי מותר משום ס"ל דהזרין משובח · ואגב אחתר מה שצריך עיון קצת לדעת הפוסקים דאולד מהול צריך הטפת דם ברית א"כ בספתים וכפי ראד"מ כמל של ערב שבת בשבת דעשה מצוה ע"ש וקשה אמאי לא אמר

(כה) מ"מ מותר לאחר להיות מוצץ (סי"ע דנ"ל כמ"ש) והמנהג

מל אפי' פעם אחר מותר (כה) ואפי' הוא אביו (חס"ד וש"ע) ונאמן המוהל לומר שכבר מל פ"א כדי למול בשבת (נתס"ע סל"ז) ואם אין שם מוהל אחר והוא יודע בעצמו שימול כהוגן מותר אפי' לא מל מעולם (שע"ם בשם שבו"י) וי"א דאבי הבן מותר למול פעם ראשונה אפילו בדאיכא אחר (יעב"ץ) אורח מח"ל שבא לא"י אסור האורח למול ב"פ שני של גליות דמוטב שימול התושב שאצלו חול גמור (שע"ת בשם נחפה בכסף) ויש מתירין (שם בשם מעם יהודא) ·

ט שני מוהלים בשבת יש אוסרין אלא המל יפרע (כ"י) [כה] מ"מ מותר לאחר להיות מוצץ (סי"ע דנ"ל כמ"ש)

כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ולעולם להעיף ממנו כחול ד"כ והש"ס אמר דעשה מצוה כיון כמוצ"י מס"ת. מיו"ל ס"ע וחלק אספ"ז סי' קכ"ט דאפילו בשונג לא מהני ומהרי"ט כתב דלא נאמר זה אלא במקום שיתוקן האיסור כמו האומם שנילל אבל בשאינו דאפילו אם נאסר הכשר מ"מ עבר משום נעילת נשמש ע"ש אך כאן במילה דמקלקל בחבורה פעור רק מה לי מתקן מלי וכו' אבל אי אינה דלא מהני ולריך הטפת דם ברית מ"כ דאין כאן תיקון נברא מיתקן איסור שבת דהוי מקלקל ופטור אלא פ"כ דאפילו מלד מהול מ"ל להעד"ב וכבה"נ לא אמרינן דלא מהני כמ"ש האומ' תמורה וכבורות כיון דאפי' נעשה ממילא סני ודאי מהני ע"ש ועיין סי"ע סי' ש"כ סק"ח כי' דמיקרי תיקון במקום דא"ל אמ"כ רק הטד"ב כיון דהסיר נוף הערלה וא"ל אלא הטפה ע"ש סי' ש"כ:

(כו) והמנהג להקל (רמ"א) ומ"מ אף בחול אין לחלק המצוה לחצאין כי המל מבחין יותר במקום החתך להודרו ולתשום עור הפריעה ועוד המתחיל במצוה אומרים לו נמור (עני"ן) א

(כו) והמנהג להקל דמהני מה לי מתקן מלי וכו' אבל אי אינה דלא מהני כמ"ש האומ' תמורה וכבורות כיון דאפי' נעשה ממילא סני ודאי מהני ע"ש ועיין סי"ע סי' ש"כ סק"ח כי' דמיקרי תיקון במקום דא"ל אמ"כ רק הטד"ב כיון דהסיר נוף הערלה וא"ל אלא הטפה ע"ש סי' ש"כ:

(כו) והמנהג להקל בשאינו שבת דכר זה בחולקת שנו' והרב"י ז"ל אוסר שי מוהלים למול בשבת רק המל יפרע נ"כ והרמ"א ז"ל בתשובתו סי' ע"ו הרמיב הבינור ודעתו להתיר שי מוהלים בשבת ובש"ס דקל"נ ע"ב תנו רבנן מהלקטין את המילה אם לא הלקו עוטם כרת. מאן. אמר רב בחנא אומן מתקיף לה רב פפא אומן לימא אנא עבידנא פלגא דמצוה וכו' אלא אמר רב אסי כגון דאתי ביהש"מ וא"ל לא מספקית וא"ל מספקנא ועביד ולא איסתפק ואיסתפק דחבורה הוא דעביד ועטוס כרת ופירש"י ד"ה ולימא אנא עבידנא פלגא דמצוה כלומר הואיל ואתחיל ברכות אמאי מייב לימא לה לבו אחון וסיימו את המלאכה ומלבון רש"י ז"ל שכתב אמאי מייב דקדק הרב"י דאיזכא הוא דליכא הא איסורא איכא והרמ"א ז"ל בתשובה הנ"ל דחה זה עיי"ש וראיתי בספר יהושע סי' כ"ד שכתב דבאמת קשה אמאי נקט אם לא הלקט עוטם כרת ואמאי לא נקט אם לא הלקט מייב סקילה והיינו איכא דהמוהל אינו יודע לגמור את המילה והעומדים שם נ"כ אינם יודעים וכו' ועי"ש מה כתב שהאריך לפלפל בדין זה של הב"י והרמ"א. ולפענ"ד ע"פ מ"ש הש"ך סי' רס"ב דהטפת דם ברית אינו דוחה שבת והרב בסי' נ"ב האריך להוכיח דדוקא בולד מהול דספק ערלה בבושה הוא הוא דאין דוחה הטפת דם ברית שבת אבל בולד תוך שמונה כיון דמדינא לריך הטד"ב אע"ל דדוחה שבת אז משום דולד מהול שאני דבפירוש מיעבא קרא ערלתו ע"ש. ומעתה נחזי בבא ביהש"מ ואמר מספקנא ואיסתפק דלא איסתפק וא"כ נמר המילה בלילה דלאו מילה הוא כלל כמ"ש בש"א הלכות מילה ע"ש וא"כ בשה שהתחיל ביום ועביד חבורה א"כ עכ"פ בזה הטיף דם ברית כיון שלא היה הטד"ב אחר דבמה שנמר בלילה לאו כלום הוא וא"כ נשברא זו במקום שא"ל אלא הטד"ב ואאי דוחה נ"כ שבת א"כ האומן עשה מצוה שלימה ואמאי מייב כרת כיון דנמר בלילה ואז לא עשה שום מצו' גדולה שאנא מריה הנ"ל וא"כ אין לך במצוה זו אלא ההטפה שהגיע בשבת ובכה"נ איתנה שבת לדחות אלא כמ"ש סי' ש"כ. אמנם יש"ל דבאמת הש"ס לא מיירי שנמר המילה בלילה דבכה"נ יש"ל באמת שאינו מייב כרת רק מיירי שנמר ביום שלאחריו וכיון שעכ"פ היה הנמר ביום שלאחריו והיה הטפת דם ברית ביום שלאחריו וכיון שעכ"פ היה ההטפה ביום שלאחריו וא"כ בבהאי גוונא לא איתנה שבת לדחות אלא הטפה זו שהיה בשבת כיון דהיה הטפה אחר שבת וא"כ שפיר מייב כרת א"כ כאן מאוד דא"א לתנא לאמתני אם לא הלקט מייב סקילה דהא אתרמי ספק הוא דנמר שבת כי מתרין כי' באומן ספק הוא שמא

ינמור המילי בלילה ולא ביום שלאחריו וכיון דבלילה לאו כלום הוא קעביד ועיקר תיקונו בהטד"ב שהי' בשבת ובכה"נ לא מחייב סקילה דהא איתנה שבת לדחות אלא והרמ"א ז"ל בתשובה הביא מהא דפ"ב דוחה שבת יליף הש"ס ביומא ומה מילה שאינו אלא אחד מאבריו של אדם דוחה שבת פקוח נפש לא כ"ש א"כ כי איכא דפקוח נפש קיי"ל דמותר לחלל שבת אפי' ע"י הרבה כ"א ה"ה במילה מותר ע"י שני כ"א ותמה ע"ז בספר יהושע דנהי דלפי' תמור מקל פ"ב ממילי לדחות שבת מק"ו אבל קל מחמור איך יליף לבקל במילה ע"י הרבה כ"א כמו בפ"ב הא פ"ב תמור ממילה עכ"ד ולא ידענא מה קשיא ליה הא הרמ"א שפיר דייק דמילה מותר ע"י שני בני אדם דאלת"ה איך מותר פקוח נפש ע"י הרבה בני אדם כיון דכל עיקר פיקוח נפש דדוחה שבת ממילה יליף ומילה נופא אינה דוחה שבת ע"י שני בני אדם א"כ אימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ושפיר למד הרמ"א דבאמת גם מילה מותר בשני בני אדם ומעתה ה"ה בפקוח נפש. והרמ"א ז"ל בתשובה הנ"ל כתב דלורבה עדיף טפי לעשות המילה ע"י שני בני אדם דאז הוי בשנים שעשאוהו וכיון דכל אחד לא עשה מלאכה שלימה. ובספר שאנת אריה תמה ע"ז מה ענין זה לשנים שעשאוהו כיון דכל אחד עשה חבורה א"כ כל אחד עשה מלאכה שלימה והניח בתימה. אמנם לפי המבואר בספרא האורג דק"ו לר"י מקלקל בחבורה פטור רק במילה מתקן הוא דמה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה ע"ש א"כ כיון דגנו החבורה מקלקל הוא ופטור הוא לר' יהודה ועיקר האיסור משום תיקון מה לי מתקן כלי מה לי מתקן מילה וא"כ נוף התיקון נעשה כיון שנהפך לו הוא הש"ס דמקלקל בחבורה חייב מדאלעזריך קרא להתיר מילה בשבת ותמה מא"ל דהתורה משום חובל דלמא הולך קרא להתיר מילה בשבת משום הולם דהא בהאי דחוקך בשר הערלה הוי עוקר דבר מגידולו וא"כ מנ"ל דחובל חייב במקלקל דלמא הולם חייב במקלקל ואה"כ דחובל פטור במקלקל והא דאלעזריך קרא להתיר מילה בשבת משום הולם הוא ולקושיא זו נתבאר גם בסי"ע סי שכ"ח ס"ק א' ע"ש ובספר יהושע שם תירץ וז"ל והנראה לפענ"ד לישב זאת ע"פ דקיי"ל מל ולא פרע כאלו לא מל וא"כ חזינן דעיקר המילה הוא הפריעה ומדכתיב בתורה וביום השמיני ימול ולא כתיב יחתוך בשר ערלתו הייו ע"ש דכוונת התורה להתיר הפריעה דבזה אין כאן שום מלאכה רק החבורה ולהכי מוכיח הש"ס שפיר דכל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ולא הקפידה התורה להתיר החתיכה מטעם הולם כי תלישה בלא"ה מותרת במקלקל רק דכאן נ"כ אסור משום חובל דמשום דחובל אפי' במקלקל חייב עכ"ד והוא דחוק מאוד אמאי אינה מדכתיב יחול להתיר הפריעה הוא על כרחך אתי מדלא כתיב יחתוך דאטו בתיכת יחול לא משמע החיתוך וא"כ קשה א"כ

דלמא

דלמא בחמת להתיר חולם אחי וחובל בלא"ה פטור במקלקל ואדרבה כמה ערחות ערה כפי ת"ס להכניס גם הפריעה תחת מלא יחול ע"ם אבל עכ"ם יחול ולחי משמע המיחוך ולא"כ הדק"ל מכ"ל דחובל חייב במקלקל דלמא בחובל בלא"ה פטור במקלקל והחורה לא התירה אלא חולם ועיין בסי"ע מ"ם כישובו וקושיא זו תסוב על הש"מ בחוכות ד"ה דם מיפקד פקיד וח"ל ומדאילטריך קרא להתיר מילה ולא אלטריך משום הולאת דם אלא להתיר אליפת בשר דחייב משום חולם ע"ם ודבריו תמוהין שהוא נגד כונת הערוכה דמוכח להדיא דמה דהתירה התורה אינו אלא משום חובל ולא משום חולם וע"ם כפי יהושע ובפי"ע הכ"ל פי' הכ"ל מ"ם כישובו עי"ש בחריבות · אמנם כ"ל דבאמת פשטא דקרא יחול מובל אחד משמע ולא שיים כדברי רמ"א ז"ל ובש"ם דל"ד אחריכן המובל ליפוריבו זו בזו ר"ח מחייב חטאת וחבמים אומרים דאינו אלא משום שבות וקאמר בש"ם אלא ביד אבל בכלי חייב חטאת וכתבו התוס' שם דהיינו לאחן דחייב במלאכי שאינה צריכה לגופה אבל לאחן דפוטר אין הכי נמי דאפי' בכלי פטור דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה · אמנם הריב"ם בתשובה פי' ש"ד כתב דעיין גוזז שהיה בתשכן שהיו צריכין להעור והיו גוזזין הלאר בע"כ דחייב בזה הביאו המג"א ס"ם ס"ג ופשטות לשון הריב"ם מורה דבגוזז חייב מלאכה שאינ"ג דומיא דמשכן שהיו גוזזין הלאר וא"ל אלא לעור וכ"כ הסד"ע פי' קל"א ס"ק ל"ע והמה לפמ"ם הרמ"א דמילה בב' עפי עדיף דהו"ל שיים שעשאומו ופעורין וא"כ קשה אמאי התירה התורה מילה בשבת הא אפשר לקיים שניהם כדפריך הש"ם נבי מילה בלרעת אמאי התירה התורה אי דאיכא אחר לעבד אחר ובאמת קרא פתמא כתיב דאפי' איכא אחר ואפ"ה מותר ע"ם א"כ גם כאן קשה אמאי התירה התורה מילה בשבת בחחד הא אפשר לעשות ע"י שיים והו"ל שיים שעשו ופעורין ומה"ת מותרין לכתחלה אך לפי המבואר ז"אולאא הוי כשיים שעשאומו דהראשון מקלקל גמור הוא והשני עושה כל המלאכה כמבואר אמנם זהו ניחא אם התירה התורה איסור חבורה אם אי אפשר לעשות בשיים דהשני יעשה איסור גמור אמנם אם נימא דהתורה התירה איסור חולם א"כ נשאר לן הסברא המיאוה דכל המקלקלין פעורין לעולם בין בחובל בין בחולם דהא עיקר דיוקא לר"ם לחייב חובל במקלקל הוא מדהתירה התורה מילה והתם מקלקל הוא ואע"פ שמתקן הוא לעכין המצוה מ"מ הוי מלאכה שאינה צריכה לגופ ופטור לר"ם ותיקון זה לא מיחשב תיקון והוי מקלקל גמור וע"כ מדאילטריך קרא להתיר מילה מכלל דמקלקל חייב בחובל אבל אי נימא דקרא להתיר חולם אחי וחולם הייבו גוזז ועוקר דבר מגידולו ובגוזז חייב מלאכה שאינה צריכה לגופה אפילו לר"ם כמו שכתב הריב"ם א"כ י"ל דהא דאלטריך קרא להתיר מילה הוא דהוי מתקן משום המצוה ואע"ג דהוי מלאכה שאינ"ל כמ"ם רש"י ז"ל מ"מ בחולם גם מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב וכיון דמילה מתקן הוא שאר לגו סברא התצוה דמקלקל לעולם פטור א"כ איך התירה התורה מילה בשבת יעשה ע"י שיים זה מל וזה פורע כמ"ש רמ"א ואם הראשון פטור כיון שהוא מקלקל גמור ואיני עושה מצוה ובלה"ג גם בחולם פטור והשני הפורע לא"ג דמתקן הוא אלא המצוה מ"מ בו אין בו איסור אלא משום חובל ובחובל פטור מלאכה שאינ"ל ולמה יעשה האחד דיש בו איסור משום מתקן כיון שהוא גומר כל המילה גם בהתיחוד הוא מתקן דהוא מעשה אחת ע"ם ש"א כ"ע וכ"ע אל"א אלא ע"כ הא דהתירה התורה הוא משום חובל ובחובל א"א בשיים דהא השני עושה איסור גמור שעושה חבורה וגומר התיקון בשלימות וגוזז לא הצריכה התורה להתיר בשבת דגוזז בלא"ה מותר במילה בשבת לפי דאין איסור חולם רק ממחובר לקרקע כמ"ש הרמב"ן פ' פי"ש ס' שכ"א ס"ק א' ומילה לא דמי לחולם ועי"ש בפי"ש פי' ש"א ס"ק א' כמה שהאריך בדברי הריב"ם הכ"ל · ועיין מג"א ס"ג ס"ק כ"ב מ"ש בשם הריב"ם אל"ד ובמ"ל פ"ב אמנם עיינתי בריב"ם עצמו שם וראיתי דדעתו דגוזז הוי באמת מלאכה הצריכה לגופה ע"ם דלא כמ"ש בסד"ע ובספר יהושע בשם תמה הסואל מאי קשיא לרמ"א ז"ל על ר"ם דלית לי' טעמא דר"י דמילה חשוב תיקון הא דשב"א ורש"י ז"ל כתבו כיון דר"ם סובר דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור א"כ מה לי שמתקן נגד המצוה הוי מלאכה שא"ה צריכה לגופה ואין כאן תיקון ובשיב ע"ז בש"י דבוונת הרמ"א דמ"מ איך יליף ר"ם דמקלקל גמור חייב בחובל הא שאני מילה דאיכא עכ"פ תיקון משום המצוה ואע"ג דלר"ם לא מיחשב תיקון זה דהא הוי מלאכה שא"ל לגופה כיון דמידום הוא לאסור מקלקל אין לך בו אלא מידומו לאסור בקלת תיקון דומיא דמילה ומזה דייק רמ"א דמותר בשני מוהלים וא"כ הראשון מקלקל גמור ואפ"ה חייב אי לאו דבני קרא עכ"ד ותירוצו דחוק דאכתי קשה ולטעמיך דקרא בשני מוהלים אייבי אכתי הראשון עושה קלת תיקון כמ"ש בפי"ע פי' ס"כ כמל של אחר שבת בשבת אע"ג דבמל תוך שמונה לא עשה ולא כלום ולריך הטפת דם ברית מ"מ חשיב נשנה דמתחלה הי' לריך מילי נמונה ועכשיו די בהטפת דם ברית עכ"ד ובי' ש"א הלי מילה וא"כ גם הראשון תיקן קלת דמתחלה היה לריך חיתוך ופריעה ועכשיו אין לריך אלא פריעה לחוד ואכתי מ"ל לאסור בחובל מקלקל גמור מכל וכל ויותר נראה דהרמ"א ז"ל דייק לשיטת התוס' שם דלאו הא בהא תליא ולר"ם הוי מילה מלאכה שאינה צריכי לגופה אלא דהוא מקלקל כמ"ם התוס' שם ד"ה בחובל ועיין בפני' ב"ק ל"ד שהאריך בביאור דברי התוס' שם דלא ס"ל בסברת רש"י כאן דמילה הוי מלאכה שא"ל לגופה ואל בזה לחייב מקלקל ע"ם בפי' שהאריך ובפי' יהושע לזה לעיין בדברי התוס' ד"ה בחובל הכ"ל ובוונתו להכ"ל אלא דדברי רמ"א ל"ע דמ"ל לר"ם לדייק דלמא קרא בחד התיר ורחיתי בשאלתא חרי' ס"ם ס"ב שכתב וז"ל ק"ל הרמב"ם שפסק ספ"א מהל' שבת בר"י שכי כל המקלקלין פעורין כילד הרי שחבל בחבירו לו בבהמה דרך הפחתה וכו' הרי זה פטור ע"כ הרי דמקלקל בחובל פטור א"כ הא דשרי רחמנא מילה בשבת הוא משום דתיקון נברא הוא משום שמקיים מצות מילה ובפ"ב מהלכות שבנות כתב מי שרי' לו שתי תיבוקות אחד למול בשבת ואחד למול בע"ם או בחי בשבת ושבת ומל שניהם בשבת פטור מחטאת כי אבל לא היה אחד מהם ראוי למול בשבת ושבת ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו בשבת חייב חטאת עכ"ד ומשמע דאפי' מל של אחד בשבת בשבת דהו"ל תוך זמנו נמי חייב הו"ל ואין לו אלא אחד מהם והוא אינו ראוי למולו בשבת וכו' ובשאת דבמל תוך זמנו לא עשה מצוה אמאי חייב הא הו"ל מקלקל ותיקוני נברא נמי ליכא כיון דלא עשה מצוה במולו תוך זמנו · עוד קשה לי שכתב הרמב"ם ז"ל שם פ"ב מהלכות שבנות ואמרו לו לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת השבת ונמצאת חובל בשבת ולא עושה מצוה ואמר רבינו אני חריז ואמול מהרה אם לא תשלים עד יציאת השבת פ"ז חייב חטאת שהרי התרו בו עכ"ד ואמאי חייב כיון שלא השלים ולא עשה מצוה אין כאן משום תיקוני נברא והו"ל מקלקל בחובל לדידי' דפוסק כר"י אלא דכו ר"ל דמ"מ איכא משום תיקוני נברא דאותו מקלה שמל בשבת לכשיגמור לאחר השבת גם זה נמשב מן המצוה ואלו לא מל זה

המקלה

המקלת בשבת היה צריך למולו כחול הלכך גם זה נחשב מן המצוה דהו"ל מתקן ומ"מ כיון שלא השלים לגמרי בשבת לא ניתנה שבת לדחות אצלו ואייב אבל מהבוה דתיובתא ודאי קשה לדעת הרמב"ם ולהולי י"ל דאע"ג דבמל תוך זמנו לא עשה כלום אפ"ה לענין שבת אייב משום מתקן גברא שהרי מחמת שמלו אע"פ שמל שלא כדין ולא עשה מצוה אפ"ה כיון דאין צריך עתה למולו בזמנו הו"ל מתקן גברא שהרי אם לא מלו היה צריך עדיין למולו עכ"ד הש"א שם . ולפי"ז מיושב בפשיטות מה שדקדק בספר יהושע הגי"ל אמאי נקט הש"ס אם לא אלקט אייב האומן כרת ואמאי לא נקט דאייב שקילה והוא באופן שאינו יכול לגמור המילה בשבת כמ"ש דבריו לעיל ועיין מוכי מה"ת מאע"ז סי' פ"ז דהתרגת ספק לאו שמי' התרגר

עי"ש . ולע"ד משו"ת הרשב"א ח"א ס' קמיו ע"ש :

ולפי דברי הש"א נכון מאד דהא כיון שלא גמר המילה בשבת הו"ל מקלקל אלא אמרת כשתגמור המילה בחול הו"ל מתקן למפרע מ"מ נגד שקיל' סו"ל התרגת ספק שמא לא תבא המילה לידי גמר הו"ל מקלקל גמור ואע"ג דמצוה הוא לגמור המילה למחר וכודאי יגמור המצוה מ"מ עד שיזדמן לו אומן מוומחה שיגמור המילה שמא ימות הולד ולא תבא לידי גמר לעולם כיון דמיירי כאן במילה בזמנה שבוחה שבת . ולרשב"ג כל שלא שהה שלשים יום בספק נפל הוא ואין לו עדיין חזקת חיים ועיי' מ"ש מרן בדגול מרבבה לענין פדיון בכור שלא נפדיו דחיישינן שמא כבר מת ע"ש שהביא בל"ע ועיין מ"ש סי' רל"ד ולא"כ כיון דחיישינן שמא את כ"ש דיש לחוש שמא ימות דנגד זה לא נא מהני חזקת חיים כמבואר בניתין ועיין תוב"י מי"ד סי' ס"ה לענין וסתות פ"ש אבל אם בחמת נגמרה המצוה בחול והו"ל מתקן למפרע ולא ניתני שבת לדחות אצלו שיר חייב ברת כמ"ש הש"א הכ"ל :

ובזה יש לפרש קצת מה שאמה בכ"מ בפ"ב מהלכות על הרמב"ם וז"ל ויש לתמוה על רבינו שכתב הרי זה חייב חטאת באומן המל בשבת לפטות היום ולא הספיק לגמור המילה בשבת שכתב הרמב"ם ז"ל שחייב חטאת לפי שהתרו בו ואמה הכ"מ שהתראה איה לחייב חטאת אלא לפטור מחטאת וכי וי"ל דהכא שאני שלא נתכוין לעבור במזיד ולפי שהיה עולה על הדעת לפוטרו מפני שהוא אנוס לכך כתב מאחר שהתרו בו אינו אנוס וגם אינו מזיד כיון שאינו מתכוין לעבור ולא חשיב אלא שוגג ולכך חייב חטאת עכ"ד שם בה"ע והנה משמעות דבריו דאי לא התרו בו הוא אנוס כיון שבבר שיגמור המצוה בעודנו יום לכך בעינן התרו בו ולא ידענא מה כין זה להא דכתב הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכה הכ"ל הלכה ז' מי שעבר ובעל שמוך לוסתה על דעת שתקדים בילתו לראיית הדם והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש ואמרה לו נטמאתי וכו' חייב שתי חטאות א' על כניסתו ואחד על יציאתו בתה דברים אמורים שידע שאסור לבעול בשעת הוסת ודמה שתקדים בילתו לראייתו וכו' עכ"ד והתם שגג בבילתו לבעול כמבואר פ"ב דשבועות הא התם לא שייך התראה ואמאי לא בימא דאנוס הוא ואינו חייב חטאת ומה לי כאן שבבר שיוכל לגמול קודם פטות היום דהוי אנוס אם לא התרו בו ומה התם שבבר שיוכל לבעול קודם לראייתה ואפ"ה חייב בלא התראה ולולא דברי קדשו של הכ"מ י"ל פ"ש מ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב שם הלכה ח' הבא על יבמתו והרי היא נדה והוא לא ידע פטור מחטאת שהרי עשה ברשות אבל בבא על אשתו והיא נדה חייב חטאת אפילו שאלה שאלה ואפ"ה יבעול אבל יבמתו אינו רגיל בה בדי שישאל וכן מי שיש לו שתי תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש אז בלי בשבת ושבת ומל שתיהן בשבת פטור מחטאת שהרי יש לו רשות למול אחד מהן ושבת דחוי אצלו ומצוה עשה וכו' אבל אם לא הי' אחד מהן ראוי למול בשבת ושבת ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו חייב חטאת עכ"ד א"כ נראה בעינא בדבר מצוה ועשה מצוה פטור מפני שעשה ברשות א"כ באומן המל בשבת בפטות היום כיון שלפי דעתו שהוא רגיל וזריז ובודאי יגמור קודם שבת א"כ הוא עושה ברשות המצוה אע"ג דלבסוף לא הספיק לגמור עד שחשיכ מ"מ הוי עושה בדבר מצוה ועשה מצוה כיון שאין החיוב שלו בא אלא לאחר שתגמור המילה אחר שבת כמ"ש הש"א דאל"כ הוי מקלקל ופטור רק אחר שבת כשתגמור המילה הו"ל מתקן למפרע וכיון שאין החיוב שלו בא אלא ע"י תיקון שמצוה א"כ עכ"פ עשה בדבר מצוה ועשה מצוה ועיין רש"י פסחים ע"א בפלוגתא שבין ר"א ור"י לר"י טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כל דהוא פטור ע"ש וא"כ התיקון שנעשה למפרע הו"ל מתקן כ"ד עכ"פ אבל כי התרו בו אלא יעשה א"כ לא עשה ברשות כיון שאחרים מיתו על ידו והם הודיעוהו שבודאי לא יגמור אע"פ שעשה מצוה למפרע כמ"ש הכ"מ שם לדעת הרמב"ם ז"ל דבאשתו נדה בעל חייב אע"פ שלא עשה מצוה לפי שלא עשה ברשות דהו"ל לשואלה ע"ש בכ"מ וא"כ כיון שאחרים מיתו בו והתרו בו אין זה עושה ברשות אבל בפ"ה במשמש עם הטהורה סמוך לווסתה דאין זה מצוה כמבואר בש"ס בפסחים דע"ב א"כ אם שגג ביבולי לבעול אין זה אונס אלא שוגג וחייב חטאת ורא"תי בספר שועות יעקב סימן ש"כ ס"ק ה' שהביא דברי התוס' שבת דק"ו שהקשו אך משבחת חובב ומבעיר במקלקל איתחייב הא כיון שאין כאן תיקון כלל הוי מלאכה שאינה צריכי לגופה ותירצו דחיירי דחובב ומבעיר בחיטורי הגאה והיה בדעתו שיבול ליהנות ממנו ואינו יכול ליהנות באמת והו"ל מקלקל וקשה כאן כמל את של אחר השבת בשבת כיון שאין כאן תיקון כלל הוי מלאכה שא"ל לגופה ואיך יחייב לר"ש ור"ל כיון שהיה בדעתו שתיטוק זה היום זמנו לבך חשיב מלאכה הצריכי לגופה עדיין קשה כיון דלענין חטאת איירי שתלוי בענין טעה בדבר מצוה ואין קיי"ל דבענין שיהיה שב מידיעתו ואז מביא קרבן על שגגתו וכאן אלו יודע בשבת אינו זמן הרלוי למילת תינוק הזה הי' בגדר מלאכה שאינה צריכי לגופה דליכא איסור תורה ולא היה שב מידיעתו ואיך יחייב קרבן על שגגתו והוא קושיא לפלאה באמת וי"ל דהך מתניתן אתייא כמ"ד מלאכה שא"ל לגופה חייב וז"א לביעת רש"י וכו' עכ"ד ופסחים יזבק ובזה יש ליישב קצת קושית התוס' חולין ד"ה ע"ב דתנא התם מעם אחרן פרט לאומר שאין מקבלין ממנו קרבן ר"ש אומר אשר לא תעשינה והוא לא ידע השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו מאי בייהו בשומר לאוכל חלב והביא קרבן על הדם והקשו בתוס' לר"ש למה לי קרא דאם אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו בלא"ה תיפוק לי' דזבח רשעים תועבה עכ"ד ולהכ"ל א"ש דאלטריך קרא בנוגע דשגג בשבת ואלו הו"ל ידיעה הוי מלאכה שא"ל לגופה ופטור והוי אינו שב מידיעתו ועכשיו שלא היה לו ידיעה הוי מלאכה הצריכי לגופה לפי דעתו ואפ"ה פטור מקרבן לפי שאינו שב מידיעתו דהא אלו הי' יודע הי' לו איתר לגור דהא כאן לר"ש קיימינן דאית לי' מלאכה שא"ל לגופה פטור עלי' וא"כ עכ"פ אין כאן זכה רשעים תועבה דהא דאינו שב מידיעתו הוא דאיתר לגור הוא אלו מיהו בלא"ה יש בנוגע המבואר בשבועות דכ"ז בשבע על הכבר ומסתבן עליו ואכלה בשגגת שבועה ע"ש דהא אמי אינו שב מידיעתו דאפי' הי' יודע שבשבע עלי' אפ"ה היה אוכלה משום שבבה דפיל וא"כ כי אכלה בשגגת שבועה אפשר מחטאתו דאלו שב מידיעתו הוא

ואפ"ה

ואפ"ה לא מיקרי זבח רשעים תועבה כיון דאלו יודע שנשבע עלי הי' מותר לאוכלה לכתחלה משום סכנה וממעטינן לי' מחטאת כיון דעכ"פ אינו מידיעתו ואינו מביא קרבן על שגגתו וע"ש בתוס' שבועות דכ"ו ע"ב בענין המ"ל אלא דלפי"ז נ"ע קשה בהא דפריך הש"ס מאי ביניהו ומוקי לה במומר לאוכל חלב והביא קרבן על הדם ובהוריות די"ח מוקי לה בגוונא אחריתא ע"ש ואמאי לא קאמר דאיכא ביניהו בגוונא הכ"ל דאלו היה יודע" לא היה שב מידיעתו לפי שהיתר גמור הוא משום דהוי מלאכה שא"ל לגופה או בשבת ומסתבר דלת"ק דמפיק לי' מקרא דמעם האדן פרט למומר וא"כ בגוונא הנ"ל דאלו מומר הוא מקבלין ממנו קרבן אבל לר"ש דמפיק לי' משום דאינו שב מידיעתו וא"כ גם בהך גווני עכ"פ אינו שב מידיעתו ואין מקבלין ממנו קרבן וצ"ע. ועיין ברמב"ם פ"ג מהלכות שבועות הי"א ובראב"ד ובכ"מ שם:

ונראה לפענ"ד מה שדקדק הב"י מלשון רש"ל ז"ל גבי מהלקטין את המילה דפריך הש"ס ולימא להו אמא עבידנא פלגא דמלוה אתון עבדיתו פלגא דמלוה ופירש"י ז"ל ואמאי מייב המומן כרת ומלשון זה דקדק הב"י דדוקא כרת הוא דאינו מייב הא איסורא איכא ודן מזה לאסור שני מוהלים בשבת והרמ"א כתב דרש"י ליטנא דש"ס נקט דאמר שם אם לא הלקט מייב כרת להכי נקט דוקא ע"ש בתשובה וי"ל עוד דלהכי נקט רש"י אמאי מייב כרת כדי לכלול גם באב המל את בנו דהא לכאורה קשה מאי פריך הש"ס ולימא להו אמא עבידנא פלגא דמלוה ואתון עבדיתו פלגא דמלוה ואמאי לא מוקי באב המל את בנו דלדעת הפוסקים דהאיבר הוא דוקא עליו לבד ואינו יכול להעמיד אחר במקומו ולדעת הש"ך חו"מ סי' שע"ב אם עשה כן והעמיד אחר במקום שהוא בעצמו יכול למול ביטול מצות עשה ע"ש ובכר מבואר לעיל סי' רס"א א"כ דלמא מיירי בכה"נ באב המל את בנו דאז אם לא הלקט עתה כרת והוא אינו יכול לומר אתון עבדיתו פלגא דמלוה כיון דהמצו מוטלת עליו דוקא אך ז"א מה דהמצוה מוטלת עליו דוקא ואם סלק עצמו מן המצוה והעמיד אחר במקומו ביטל העשה לדעתו אבל מ"מ כרת אינו מייב דבהא דביטל העשה אינו מייב כרת וא"כ פריך שפיר לימא אתון עבדיתו פלגא דמלוה והוא סלק עצמו במצד מן גמר המלוה ומה דעבר בעשה מ"מ כרת מאי עבידתי' והאיבר מוטל על כל ישראל למולו לזה פירש"י ז"ל דאמאי מייב כרת דהש"ס פריך ולימא אמא עבידנא וכו' ואפ"ל אי תוקמא באב את בנו מ"מ ליכא כרת אלא עשה ולענין הלכה בשני מוהלי' בשבת במקום שנוהגין איסור כדעת הב"י אינה להתיר ובפרט שכ"ד מהרש"ל ביש"ש פרק הערל סי' נ' והכמה"נ וכן העלה בש"א סי' י"ט וכתב שם שאין למוהל לסלק ידו מן המילה עד שינמור כל הפרישה אבל אם עבר וסילק ידו קודם שפרש אז מותר גם לאחר הפריעה דכיון שפירש מה לי הוא מה לי אחר ושבת ויו"ט שוים הם בזה עכ"ד וכ"כ בסי"ע שאין להורות היתר במקום שנהגו איסור ע"ש אבל במקום שנהגו היתר אינה למחות בידם כי יש להם עמודים חזקים לסמוך עליהם וכתב במוצי מה"ת סי' כ"ב אות"ח וז"ל איני מקבל להיות מוהל בשבת כיון שאיני פורע אבל לעצמי אני ממיר וח"ו להורות לאחרים וכו' ופוק חזי מה עמא דבר זה מוקף חה פורע בין בחול בין בשבת עכ"ד. והנאון מו"ה יעב"ץ ז"ל כתב דאף אין נכון לחלק המצוה לשנים כי המל מבחין יותר לתפוס בעור הפריעה ע"ש ונספר תפארת לפי ס' ז' כתב שע"י שנים נעשה יותר ז' זירות וזריזות שהחותך מתעכב בהנחת הסכין וכדומה וע"ש בשערי תשובה סי' של"ח ובלחמת הכל לפי זריזות וזהירות המוהלים לפעמים נעשה בשנים בזריזות יתירה ולפעמים בהיפך ואלו ואלו דברי אלקים חיים:

כבר הבאתי סו"ס רס"ב בשם ספר תשובה מאהבה סי' פ"ה דחמור יותר מילה שלא בזמנה דאז בכל שעה עובר משא"כ בשמיני דכל יומא זמנה ע"ש ואולי יש לכוין בזה דברי רש"י בנדרים דף ל"ב ריש ע"א ובש"ס שם אמ"ר מ"ו שנתרשל משה וכו' אלא שנתעסק במלון תחלה ופירש"י דהתיתון לא הי' אז רק בן שמונה והוא פלא מה בעי רש"י בזה ועיין מ"ז ומאיר נתיבים סי' פ"ב וקושיתו עיין רא"מ ומהרש"א בחדא"נ מש"כ בזה אמנם הכ"ז שם כתב מאי משני שנתעסק במלון אבתי נתעצל משה בזה נופא ואמאי אמ"ר אי שנתעצל משה וכו' ע"ש מש"כ בזה אמנם קי"ל בשמיני כה"י בשר למילה אלא שזריזין מקדימין וא"כ לא נעשה משה אלא לפי שלא זירז עצמו אבל אי שנתרשל ממש לזה פירש"י דבשמיני היה דאם יימא דבכר עבר שמונה ואז כל שעתא עובר עליו כמ"ש תשובה מאהבה הנ"ל א"כ הדרא קושיא אמאי אמ"ר אי שנתרשל משה וכו' הא בזה נתרשל כמה שנתעסק במלון כמ"ש בנ"ז. ובכ"ז שם תמה אמאי אמר שם אמול ואלא וכו' הא אז לא הגיע עדיין זמנו ע"ש מש"כ על זה. אמנם כ"ל מזה סייעתא למ"ש בנאי אי"ד סי' ב"נ ובגלי"ח בסמים דף ע"ב ע"ב כמו בפורה תוך לי' דהפדיון תלי וקאי עד לי' אז אל הפדיון לאפרע כמו כן בכל תוך שמיני הגם שאז לא עשה עדיין מצוה מ"מ בשיגיע יום שמיני אז נתקיימה מצות מילה כתיקונה כנ"ל בעזרת הש"ית. ועיין מ"ש סו"ס רס"ב בשם ספר תפארת לפי ע"ש:

(א) ולא מבהנת. התוס' קידושין ד"ח ע"א כתבו אבל בבהנת דשקיל פודרא בפדיון הכן נחד תירוצי דבשביל אשתו היה לוקח ע"ש. אמנם הרא"ש ס"פ י"ב כי דבחולין דקל"א ע"ב מוכח דוקא בבתולות כהונה אמרינן כהן ואפי' בהנת בשבמע משא"כ היכא דכתיב אהרן קמבעבע נמות. ובפי' במדבר כתיב ונתת כסף הפדיום לאהרן ובניו וממעט בנות וכ"כ העור בלן סי' ש"ה וכ"כ הרא"ה בפי' המיוחד פ' קרח סי' של"ב וכתב בחי' סי' ש"א וז"ל מ"מ נראה לפענ"ד מי שלאחר כל הערמות א"א לו להגיע לכהן ביום פדיון שלו ובכר הגיע לגבורות או שהוא מן הזריזים יתן ביומו לבהנת בלי ברכה ויתנה שאינו מכוין לצאת אלא אם לא יזכה להכהן ואם יימא כהן יחזיר ויפדה בברכה ואם קשה עליו ליתן סכום הפדיון שתי פעמים יכול ליתן לבהנת ע"מ להחזיר אחי' לכתחלה ע"ל:

שה דיני פדיון הבן בכור

א מצות עשה על כל איש ישראל שנולד לו בן שהוא בכור מאמו ישראלית בכל מקום ובכל זמן שיפדנו מהבהן (נשן כעור) (א) ולא מבהנת (סרא"ם פ' י"ב וכעור) בחמשה

(ב) והם כערך חמשה לוים כסף ושלים. וכתב בספר חכמת אדם בשם הגרי"א ז"ל שבשם שלשים אוביס ומעט יותר וכן מהגין

סה ווילנא וכסידור דרך חיים להגאון מליסא ז"ל כתב שהוא בערך שסה קערכליך ובתשובת חתם סופר ס' רפ"ט כתב מתרק פ"ן הוא י"ל לוט כסף לרוף והם שסים טוזהלינער ממילא מוכן שבעשרי' כסף לרוף ושלים שהוא שיעור פדיון אלא שאי מחמיר קצת להרבות עוד מ' או כ' טוזהלינער מפני וכו' אבל העיקר כהי"ל עכ"ד :

(ב) מון מעבדים וקרקעות ושטרות שים לו על אחרים - בפרק יש בכור אמרינן דאין פודין בעבדים וקרקעות ושטרות ורבי פליג דבכל פודין מון משטרות ומוקי לה התם דרבי ס"ל כתמי דבי ר' ישמעאל דשני כללים שסמוכים דין בריבוי ומיעוט ודינה הכל ואינו ממעט אלא שטרות ותא דמתניתן ס"ל אתנא דבי רב דהטל פרע ביניהן וכו' והקשה בפרי חדש יו"ד ס' פ"ד דלהרמב"ם וכל הפוסקים דפסקו דאין פודין בקרקעות ועבדים ע"כ ס"ל דדינן בכלל ופרע מ"כ לענין תבלין ומעלין ליבעי ג"כ מוכעין דהא הך מבמים במים יליפינן לה ובפלתי שם סי' פ"ד ס"ק כ' כתב וז"ל דברלה מתוס' שבועות ד' ד' דאי לא לא שייך בשטרות מכר פשיטא דאין פודין והתוס' ב"ב דע"ו ע"ב ד"ה קני כ' וא"ת ואמאי לא קני מדאורייתא גם שיעבוד קרקע וכו' וי"ל שאינו יכול לזקמות דבר שאינו ברשותו ע"ש ולפי"ז לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומב"ם דבר שאינו ברשותו פשיטא דמכירת שטרות דת"ת וביבמות דל"ג אמרינן דדבי כר"מ ס"ל מ"כ לרבי יתכן מכירת שטרות ד"ת ושפיר צריך קרא למעט שטרות דאין פודין בהן וכן לתא דמתניתן דסתם משנה ר"מ אבל לדידן דקי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומכירת שטרות אלו דאורייתא ולא אצטריך קרא למעט שטרות ואתא למעט עבדים וקרקעות אף דדרשינן ריבוי ומיעוטי עכ"ד - אמנם בתומים דס"ו ס"ק י"ז דאפי' לר"מ יכול למחול כמוכר שע"מ משום דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא ומכירת שטרות דדבק ע"ש בתומים ומלשון התוס' פרק הכפינה שהקשו אמאי לא הוי מכירת שטרות דאורייתא שמוכר לו קרקע המשועבדת ותירצו דהוי אינו ברשותו ע"ש - גראה כיון דעיקר קושייתם הוא מן הקרקע דאז אפילו לר"מ לאו דאורייתא דהא ר"מ לא קאמר דמקנה אדם דבר שלא בא לעולם אלא בפירות דקל דעבידי דאתי ממילא משא"כ הקרקע דמחוסר נוביינא שמא יפרע לו במעות ולא תבא הקרקע לידו ועיין בתומים שם סי' ס"ו ס"ק מ"ט דבכתובי לר"מ לא מיקרי עבידא דאתי שמא תמות היא ומש"ה יכולה למחול ע"ש וגזה יתיישב קלא קושי' התוס' כ"ק דפ"א דהש"ס מייתי לתקנת אושא מהך דמעשה דין אמו בא"ש פלוני שגירש את אשתו ונתן לה כתובתה אומדין וכו' ואי ס"ד ליתא לתק"א תמכור לגמרי והקשו התוס' אמאי לא הביא ממתניתן דמכות מעידין אמו בא"ש פלוני שגרש ולא נתן לה כתובתה אומדין וכו' עכ"ד ובמקום אחר ביארתי בעזה"ת בהא דבחו"מ סי' ס"ו סכ"ג הביא המחבר דיעות אם יכול למחול לעצמו ובא"ע סי' ק"ה בתש דיכול למחול וכבר עמדו האחרונים ע"ז הב"ח והמ"מ והב"ש - ומ"ש בזה הקצה"ח סי' ס"ו ס"ק ל' ל"ע קלת ממ"ש הוא עצמו שם ריש ס"ק כ"ו בשם הר"ן ע"ש - אמנם בעשם הפוסקי' דיוקא אינו יכול למחול לעצמו מ"ש הוא מאחר ובאמת בתומים שם תמה דיוקא אינו צריך למחול לעצמו דהחוב ממילא נפקא ע"ש א"כ אין אתפוס הסברא בהיפך ולאמר דגבי יורש לא מהני המחילה ולולא דמסתפינא הייתי אומר דבכר נודע דעת הריי"ף והרמב"ם ז"ל וקייעתם דעשם

בחמשה סלעים (ב) והם בערך המשה לייש בסף ושליש (בסמעת רוב הפוסקים) והאשה אינה חייבת לפדות את בנה (ב"ם קדושין כ"ם ותוסקים) :

ב אלו ההמשה סלעים נותנין לכהן בכסף או בש"כ בכל דבר שירצה (ג) חוץ מעבדים וקרקעות ושטרות שיש לו על אחרים ונתנן לכהן בפדיון בנו אינו פדוי

המוכר שע"מ וחזר ומחל מחול משום דמכירת שטרות דרבנן והתוס' הנ"ל הקשו אמאי לא סוי מכירת שטרות דאורייתא' שמוכר לו קרקע המשועבדת ותירצו לפי שאדם אינו מקנה דבר שאינו ברשותו ע"ש והנה כבר נודע דעת הפוסקים דדבר שאינו ברשותו לא נרש מדבר שלא בא לעולם ועיין בסמ"ע ובדבר שלא בא לעולם קי"ל דאי תפס לא מסקינן מיניה כ"ז שלא חזר ודעת פמ"א והוא דעת בעל עיטור דהוא הדין אם כתב לו שטר מיקרי חפס ודעת הע"ז שם דאפי' אם נכתב השטר בעוד שלא בא לעולם מ"מ מאחר דהלוקח מוחזק בו גם אחר שבא לעולם מיקרי הלוקח מוחזק והעטם כתב הקצה"ח סי' ר"ע ס"ק ו' כיון שתופס בו גם אחר שבא לעולם הוי כאלו מוכר לו עכשו ועי"ש בקצה"ח וא"כ במכירת שטרות דבעינן כתיבה ומסירה והלוקח מוחזק בשטר כתיבה וא"כ בסי' ס"ו סכ"ג בבן שלוה מאביו ואביו מכר השטר חוב ומת אין יכול הבן למחול לעצמו הא אין לו כח למחול אלא לפי שיורש זכות אביו שהי' המלוה וסו"ל הבן כמלוה עצמו ואיון שהבן הוא הלוה נ"כ ומוחזק בנכסי עצמו הו"ל כאלו המלוה בכר המחזיק בנכסי הלוה והווין הנכסים כאלו כאו לרשות המלוה ואיון שהבן שהוא המלוה מוחזק בנכסי עצמו ואינם ממחוסרי' נוביינא מן הלוה ואיון דהלוקח תופס בשטר כתיבה שכתב לו המוכר הו"ל כתופס אחר שבאו לרשות המוכר ואי' כאלו מוכר לו עכשו דבר שכבר בא לרשותו כמ"ש הקצה"ח סי' ר"ע ובכה"ג מכירת שטרות דאורייתא ואינו יכול למחול ועיין בעל העיטור הביאו הקצה"ח שם דנ"ל דאותיות נקיות במסירה אחוד ובהסות עוכדא דמוכר כתובת אמו במסכת כתובות דף נ"א ע"ב הי' שם מסירה כמ"ש הקצה"ח בסי' ר"ע שם ק הנ"ל ואפ"ה למיתשב כתופס שטר לא מיקרי אלא ע"י שטר כתיבה שכתב לו המוכר ע"ש בקצה"ח - ואולי יש לומר הטעם דדוקא בשטר כתיבה הואיל ובם המוכר מכר שם ידוע לכל שהמוכר מכר לו נוף השטר משא"כ בשלא מכר לידו רק נוף השטר לא מוכחא מילתא דהשטר בא לו מהמוכר ל"ע בכ"ז - עכ"פ דעת בעה"ע כן בדל"א הנ"ל במכר דבר שלא בא לעולם לא מיקרי הלוקח תופס אלא ע"י הכתיבה ולא ע"י תפיסת נוף השטר אע"ג דס"ל דאותיות נקיות במסירה אתם ע"כ הוי מסירה כמ"ש הקצה"ח שם סי' הנ"ל ועיין בהמ"מ שם סי' ר"ע :

ובזה יש להעטים קלת דעת הר"ן בסי' ס"ו סע"ז בפרע הלוה למלוה לא נפטר מהלוקח ותמה הש"ך שם ס"ק ס"ב הא כיון שפרע למלוה ע"כ מחל לו המלוה השטר חוב ואמאי לא נפטר מהלוקח ע"ש אבל י"ל הכי דע"י הפרעון מחל לו אבל לא בתחילה המחילה עד אחר שקבל תחילה דמי הפרעון וכ"כ בהמ"מ דהמחילה לא בתחילה עד אחר קבלת דמי הפרעון ע"ש וכיון דבשעה שקבל המלוה הפרעון ובאו המעות לרשותו הו"ל כמוכר לו עכשיו כיון דהלוקח תופס שטר כתובה מ"כ שוב לא מצי המלוה למחול דבכהאי גונא מכירת שטרות דאורייתא ואפ"ו אם פרע הלוה במעות מ"מ לא מיקרי הלוקח תופס ע"י שטר כתיבה שבידו דלא נרע שטר זה משטר הודאה בעדים שהודה המוכר שממון זה שנבה מהלוה ש"ך להלוקח והוי כשטר חוב ומיקרי הלוקח מוחזק בשטר הוי הילך כמ"ש הסמ"ע שם בסימן ר"ע בטעם הדבר ע"י"ש :

ובזה יתיישב קלת קושית התוס' ב"ק הנ"ל אמאי לא הביא ממתניתן פ"ק דמכות ע"ש הבי הקשו האחרונים

האחרונים דלמא באמת ליתא לתק"א ואפ"ה לא תוכל למכור הכתובה לגמרי לפי שהבעל יורש ומוחל לעצמו ע' עליהם אמנם להמבואר דעת הפוסקים דאינו יכול למחול לעצמו דמיקרי הלוקח מוחזק ע"י שטר כתיבה שבידו שמוכח שבא לידו מהמוכר כנ"ל אמנם סתם משנה ר"מ ור"מ ס"ל לחד אוקימתא בקידושיו דמ"ד דאותיות נקנית רק במסירה וא"ל כתיבה א"כ אין ראיה ממתני' לתק"א די"ל כקושית המפורשים הנ"ל דבאמת יורש הוי ומוחל לעצמו דכאן לא הוי הלוקח מוחזק דהא אין לו שטר כתיבה דהא הבאתי בשם התומים דאפי' לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ יכול למחול דמכירת שטרות דרבנן ולא כמ"ש בפליתי :

ובזה יש לתת טעם הא דהביא בחו"מ שתי דיעות אם יכול למחול לעצמו ובא"ע סי' ק"ה סתם דמוחל לעצמו דהח"מ בא"ע שם הקשה מאי ירויח הבן במחילה זו הא יצטרך לשלם כל החוב מדינא דגרמי ותי' דהבן קטן הוא עכ"ד ובאמת איכא עוד נ"מ כמה וכמה עיין ש"ך סי' ס"ו · אמנם הח"מ נקט נ"מ זו דהבן קטן דבכה"ג הבן פטור לגמרי ועיין ש"ך שם ולכאורה לדעת הח"מ קשה קושיא זו בחו"מ סי' ס"ו סכ"ג הנ"ל בבן שלוה מאביו מה ירויח הבן במחילתו והתם ע"כ לא מיירי בקטן דהא אין כותבין שטר על הקטן · אמנם התם בלא"ה ניחא דהא דעת המחבר במוחל לעצמו פטור לגמרי כיון שאינו מתכוין להזיק וכ"כ הפנ"י פרק הכותב ריש דפ"ו לדינא דלא כהש"ך שם וכתב בפנ"י הטעם כיון דנשאר שיעבוד הגוף אצלו מה שירש מאביו שלו הוא מוחל לעצמו ע"ש בפנ"י · וי"ל אפילו לשיטת הרי"ף והרמב"ם בטעם המחילה לפי שמכירת שטרות דרבנן הוא משום דשטר אין גופו ממון לא הוי המכירה מדאורייתא אבל במוחל ולענין תשלומין יש לחלק שפיר כטעם ר"ת דמוחל שיעבוד הגוף דפטור דשלו הוא מוחל ובדרבנן נמי יש לחלק בין מוחל דבר שלו ובין מוחל דבר שכבר מכר לאחרים מדרבנן לענין דינא דגרמי וכמ"ש הפנ"י הנ"ל במוחל שיעבוד הגוף שלו הוא מוחל ופטור אבל במוחל שיעבוד נכסים שהוא דבר הנמכר מצ"ל עצמו בממון חבירו וחייב לשלם מדינא דגרמי וא"כ בסי' ס"ו בבן שלוה מאביו והלוה חי ומוחל לעצמו שיעבוד הגוף פטור מלשלם אבל בא"ע שמת הבעל שהוא הלוה ופקע שיעבוד הגוף ואינו מוחל רק שיעבוד נכסים ובכה"ג חייב לשלם להכי כתב הח"מ דמיירי בקטן · עכ"פ יהיה איך שיהיה בא"ע כתב הח"מ דמיירי בקטן ובח"מ שם ע"כ בגדול מיירי דאין כותבין שטר על הקטן וא"כ שפיר הביא דעת הט"א דאינו מוחל לעצמו כיון דהלוקח תופס שטר כתיבה הו"ל מוחזק והוי כאלו המוכר מכר לו עכשיו אחר שבא לרשותו כמ"ש הקצה"ח הנ"ל וא"כ אינו יכול למחול לעצמו אבל בא"ע דמיירי בקטן וא"כ אפי' חופס הלוקח השטר לאו כלום הוא מדאורייתא כמו שנכתב בעוד שלא היה ברשותו מאי אמרת דהוי כאלו מוכר לו עכשיו זה אינו דקטן אינו יכול למכור אפי' מטלטלין דממכרן ממכר בפעוטות אינו אלא מדרבנן כמבואר בח"מ ר"ס רל"ה ע"ש להכי סתם דמוחל לעצמו דמדאורייתא אין כאן מכירה וצ"ע בקצה"ח סס"ק ל"ז · ועיין ר"ן הביאו הקצה"ח שם סי' ס"ו ס"ק כ"ו במת הלוה אע"פ שפקע שיעבוד הגוף לא פקע שיעבוד נכסים ועיין בתומים :

ומפה קדוש מרן הגאון החסיד מוהר"ר אהרן משה טויבש נ"י אב"ד דק"ק יאס שמעתי ישוב לקושית התוס' ב"ק דפ"ו הנ"ל דלכאורה יש לדקדק מלשון אביי הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא אמאי לא אמר בפשיטות טובת הנאה דאשה הוי משום דלכאורה קשה הא שפיר י"ל דטובת הנאה דבעל הוי ואי דיאמרו הבדים מאי אפסדת דזה אינו דהא כמו ששוה הכתובה דמי טובת הנאה ללוקח ליקח כך שוה הט"ה לה לעצמה להחזיק הזכות לה לעצמה ולא למכור לשום אדם וא"כ שפיר הפסידו לה העדים דהיא יכולה לומר אני הייתי מחזיק לותו הזכות לעצמי ולא הייתי מוכר כלל לזה הקדים אביי הואיל ואתא לידן נימא בה מלתא וכו' היינו מה שהביא ר"א לתק"א וא"כ מוכח דליתא לסברא זו דאל"כ מה זו ראיה הא באמת י"ל דליתא לתק"א ואינו יכול להוציא מלוקח וא"ל דא"כ תזכון לגמרי דזה אינו דאם תמכור לגמרי העדים פטורים לפי שכל דמי המכירה יקח ממנה הבעל דטובת הנאה דבעל הוי וא"ל דלפי זה גם טובת הנאה לא יעלמו דמאי הפסידה הא הבעל יקח ממנה דמי טובת הנאה זו זה אינו דנגד דמי טובת הנאה זו שפיר מפסדת דהיא לא היתה מוכרת כלל והייתה מחזקת לעצמה זכות זה כמבואר וא"כ שפיר הפסידוה העדים וא"כ אין ראיה לתק"א אע"כ דליתא לסברא זו שהיא תחזיק לעצמה א"כ שפיר מוכח דט"ה דאשה הוי · אמנם הא גופא טעמא בעי איך הוכיח ר"א בר אבין מכאן דאיתא לתק"א הא שפיר י"ל דליתא ואי דתזכון לגמרי אז שקיל לה בעל ומ"מ טובת הנאה ישלמו לה דט"ה מפסדת דאיהי היתה מחזקת לעצמה זכות זה ולא היתה מוכרת אך התוס' ב"ק דף ע"א ע"ב ד"ה סבר לה כר"ש כתבו הא דחייב בשורף שטר אפי' למאן דלא דאין דינא דגרמי משום דבידו למכור השטר לכל העולם ע"ש א"כ כאן אם נאמר דאם תמכור לגמרי שקיל לה בעל רק שעיקר ההיזק הוא לפי שהיתה מחזקת לעצמה א"כ יפטרו העדים מטעם שהם גורמים בעלמא וכאן לא שייך תירון התוס' שיכולה למכור לכל העולם דהא אם תמכור שקיל לה בעל מינה וא"כ שפיר איתא לתק"א ולפ"ז מיושב קושית התוס' הלא היה יכול להביא ממתני' דשם איתא שגרשה ולא נתן לה כתובה וא"כ שם באו לחייב הבעל וא"כ אין ראי' לתק"א די"ל דלהכי אין אומדין דתמכור לגמרי משום דשקיל מינה הבעל אבל נגד ט"ה היתה מחזקת לעצמה וא"ל דא"כ יפטרו העדים לגמרי מטעם גורם דז"א דזה שייך גבי דידה שבאו לגרוע כח כתובתה אבל לגבי הבעל שבאו לחייבו לפרוע לה ממון ממש א"כ אין כאן גורם עכ"ד ודפח"ח :

ודאתאן עלה בסוגיא הנ"ל אמרתי להעלות מה שאמרתי בישוב קושית הש"ס שם דמאי משני אביי אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי צאן ברזל · והכוונה כהי דליתא לתק"א בנ"מ מ"מ בנכסי צאן ברזל אלים כח הבעל אפילו בלי תק"א עיין בסי"ע סי' צ' סק"ה שפי' כן וכ"כ מהרי"ק שורש י"ח וכן הביא הש"מ ב"ק שם בשם המאירי ז"ל והקשה שם בש"מ אמאי לא אמר אביי בפשיטות כהי דאיתא לתק"א כסברת ר"א בר אבין מ"מ אם אמרו בנצ"ב תק"א מ"מ בנ"מ מגלן ע"ש בש"מ אבל לפענ"ד הוא נכון מאד בעזהי"ת דבספר יי"ע שם הקשה אמאי יורש הבעל נכסי צאן ברזל הא הם חוב גמור ומלוה חשוב ראוי לגבי בכור וגם הבעל קיי"ל דאינו יורש בראוי וכי דהבעל הוי כלוקח גבי נצ"ב אף בלי תק"א וא"ל לחלק בין מלוה ביד אחרים למלוה שעמו כמ"ש הח"מ וב"ש עכ"ד וא"כ נחזי אנן לסברת ר"א בר אבין דגם בנכסי צאן ברזל מכח תק"א טריף הבעל קשה דבסוף פרק יש נוחלין מסיק הש"ס דבעל שוי' רבנן כיורש ושוי' רבנן כלוקח ודטבא לי' עבדו לי' ומשום פסידא דבעל שוי' רבנן כלוקח ופריך הא איכא נמי פסידא דלקוחות ומשני אינהו אפסדי אנפשייהו דלא בעו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא ופירשב"ם לפי שהלקוחות היו רוצין להפקיע ירושת הבעל והנכסים משועבדים לבעל לירושה עכ"ד א"כ קשה בנכסי צאן ברזל לס"ד דהשתא דמטעם

תק"א

תק"ח שו' רבנו כלוקח תיקשי קושית הש"ס הל' איכא פסידא דלקוחות וכאן לא שייך איהו אספדי אנפשייהו דהכונה לפרעכ"ס שרצו להפקיע כח הירושה מן הבעל דהא בגלי"ב בגלי"ה לא ירית בעל דהוי רחוי ואי"כ אמאי שו' רבנו כלוקח · אמנם י"ל דמ"מ הפקיעו ירושתו דגלי"ב הוי רחוי ואין הבעל יורש אותם מ"מ סמוך למיתתה הוא ביד הבעל להקנות אותם לה ואז הוי מוחזק ויורש הבעל כמ"ש הסמ"ע סברא זו ס' רע"ח ס"ק י"ח גבי בכור לענין מלוה שעמו ע"ש · ולפ"ז מיושב קושית ש"מ המ"ל דלא הוי מני הש"ס לדחויי דמי דאיתא לתק"ח בגלי"ב אכתי בגי"מ חשו רבנו לפסידי דבעל דחלי"ב קשה כי"ל דהלקוחות לא הפקיעו ירושת הבעל כלום דבלא"ה אינו יורש בראוי מאי אמרת דהבעל יפרע לה סמוך למיתתה כי"ל ז"א דאם יפרע לה הוי כאלו נפלו לה נכסים ותורת נ"מ עליהן וכ"מ הא חשו לפסידא דבעל ולא"ב אלו הם עצמן חוזרין להיות מ"מ אלא ע"כ דגם כ"מ חשו חז"ל לפסידא דבעל לזה דומה הש"ס בהיפך היה דליתא לתק"ח בגי"מ מ"מ בגלי"ב אלים כח הבעל אף בלי תק"ח להיות לוקח והלעתי סברא זו לפני מרן הגאון החסיד מו"ה שלמה קלונר כי"י וקלסה לי כעזה"ר ועיין מה שפלפלו המחרונים בדין זה · עיין בספר בית מאיר ובהפלאה בק"ח · ועיין בתשובה ג' שבסוף ספר מנחת יעקב :

(ד) נתן החמשה סלעים · אם' לעשרה כהנים בין בכ"א בין בזה אחר זה יצא בתשובת הרא"ש ס"ס תל"ז וז"ל וברחה לפעמיד דאין יכול לחלק לכתחלה הה' סלעים לכ' כהנים דכל שנתנה בו תורה שיעור אם מחלקו הו"ל חלי שיעור אע"ג דבדיעבד יוצא ע"י לירוף מ"מ מצוה מן המובחר לאכול השיעור בכ"א או ליתן שיעור אחיכתו בכ"א עכ"ד ולא ידעתא מה בין זה למתנות כהונה דמבואר בס"ס וביו"ד סי' ס"ח ס"ט דמותן זרוע ולחד ולחיים לשתיים וא"ל דהתם הם דברים מתחלפין ואפשר לפעמים להתחייב בהן זה בלא זה כמבואר שם בסכ"ו בהן שותף ברחם פטור מלחיים שותף ביד פטור מזרוע וכו' קשה ממה שמבואר שם ס"ט בשער הגדול יכול לחלק לשנים ע"ש הרי דזרוע עצמה מתחלקת לשנים ובאמת הכא והתם נתיה כתיב עיין ברא"ש ס"ח י"ב · אחר כתבי זאת ראיתי בספר חכמת אדם כלל קי"ב ד"ב שכ' וז"ל מותן לכהן אחד או לעשרה כהנים וכו' אע"ג דבלשון הגמרא והפוסקים שב' יצא נשמע דלכתחלה לא יעשה כן כ"ל דלאו דוקא דלא יצא אלא שחר מתנות כהונ' עיין סי' ס"א לענין זרוע ולחיים גם בנים שם בשם הרא"ש בשם רש"ל דלכהן אחד צריך ליתן בב"א :

(ה) אמר לכהן שנותן לו לפדות אסור לחזור בו וכו' עיין סי' רס"ד שם בתבאר בחר היטב כל פרטי דין זה וכי שם בס"י הגאון הרי"ו עמדן אחל נ' אות י"ב וז"ל אבל אם נשבע לו כופין אותו לקיים שבועתו ול"ע שנראה לפעניד שאינו חלה כלל שאם נשבע שיטול הוא דוקא הוי דבר שאינו ברשותו וכידו שאם יחלה לו יטול תוך כך והוי שבועת שוא וכן אם נשבע שלא יטול אחר פשיטא דהוי כנשבע לעבור על המצוה שאם יאורע אונס למוהל זה בע"כ יצטרך אחר לטולו עכ"ד ול"ע אטו שבועה איכא חלה על תנאי כגון בנשבע שלא יאכל בכר זה אם אוכל זו בשבועות כ"ח וכן נמדרים שאת נהנית לי עד הפסח אם תלבי לבית אביך עד החג וכדומה הרבה אם כן גם כאן נשבע אם לא יחלה יטול הוא ועי' רש"י ניסין כ"ה ע"ב ד"ה ולבי :

(ו) החנוף סלעים · מסקנת הפוסקים בנתן לו כלי שאינו שוה בשוק ה"ס וקבלו הכהן בב' סלעים כגון פדויו והוא ששוה לשום אדם ה"ס וי"א דוקי בסודרא ובבי' רבה עש"ך ויעב"ץ ואם נתן לו כלי בפדיון בגו בתים אם הוא שוה ה' סלעים בגו פדוי ואע"פ שלא שמו אותו מתחלה ואם אינו שוה אינו פדוי ואם הכהן רוצה להחזיק בכלי א"ל להחזיר והוא יטלים לו עד ה' סלעים ועש"ע :

פדוי (ש"ם ופוסקים) ואם כתב לכהן שהוא חייב לו חמשה סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי (שם) (ד) נתן החמשה סלעים אפילו לעשרה כהנים בין בבת אחת בין בזה אחר זה יצא (שם) אמר לכהן שנותן לו לפדות את בנו אסור לחזור בו · מיהו אם הזר בו חזרתו חזרה (ארדכי ורמ"א)

ועיין לעיל סימן רס"ד ·

ג צריך ליתן לכהן אלו (ו) החמשה סלעים במתנה גמורה ואם רוצה הכהן אחר כך להחזיר יחזור (ש"ם פ"ב ופוסקים) ולא יהיה הכהן רגיל להחזיר הפדיון אם לא לענינים (יוסי' ואר"ם ופ"ע) והשתא ודאי שפיר דמי לכל אדם (יעב"ץ) ולבתחלה לא יקבל הכהן אלא אם יתן לו במתנה גמורה ולא ע"מ להחזיר (ז) ומ"מ אם פרש לו ע"מ להחזיר וקבלם הכהן על דעת כן בנו פדוי (ש"ך דקידושין ד"ו ופוסקים) ובענני רשאי לכתחלה להתנות בע"מ להחזיר

(ז) ומ"מ אם פורש לו ע"מ להחזיר וכו' בנו פדוי : פ"ק דקידושין אמר רבא סילוף מנה ע"מ שתחזירהו לי במכר לא קנה ובאמ"י איכא מקודשת בפדיון הבן אינו פדוי וכו' ומסיק שם אלא אמר רב אמי בבולהו קני לבר מאמ"ר לפי שאשה איכא נקנית בחליפין ומיהו מבואר בש"ע אע"ז סי' כ"ח דמותר לכתחלה לקדש אם נתנו להמקדש מתנה ע"מ להחזיר ואם לא החזיר בסוף הוי גזל לאפרע ע"ש בחיים אך לפ"ז הכהן הנעשה לפי מה דקי"ל דאם נתנה לו במתנה ע"מ להחזיר דמיו ואין צריך להחזיר גוף החפץ דוקא דלהרמה מכוון א"כ אחר אבן כיון דהמותן איכו יכול להוציא גוף החפץ בדיינים א"כ אם לא החזיר בסוף הוי גזל לאפרע מ"מ בגזל נופא אם איכו יכול להוציא בדיינים אאומי מיאם דמבואר בהגזל בתרא ומי בחיים כאן ס"ק א' ונם בגזל הי דאיאם מגוף החפץ מ"מ הדמים מחוייב להחזיר עכ"פ ואע"פ כן מקודשת בגוף החפץ והדמים נשאר חייב הגזלן א"כ כאן בכ"ד אמאי אם לא החזיר בטלו הקידושין לאפרע הא הוי יאוש ושיטו רשות אמנם הוא נכון ע"פ המבואר בתה"ד ס' ש"א דדוקי היכא דליתא בעינא גוף החפץ הוא דיכול להחזיר דמיו אבל כ"ז דליתא בעינא צריך להחזיר גוף החפץ דוקא אף היכא דקדם בו האשה הוי כליתא בע"ג עי"ש ובקלה"ח סי' רמ"א א"כ א"ש מה דאיאמרי מיאם מגוף החפץ מ"מ כל כמה דליתא בעינא אבתי לא מיאם דהא בליתא בעינא צריך להחזיר לו גוף החפץ דוקא רק אחר הקידושין הוי כליתא בעינא א"כ הוי שיטו רשות ואח"כ יאוש דקי"ל דלא מהני לדעת כל הפוסקים זולת לדעת הרמב"ם כמבואר בחו"מ ע"ש ועיין חו"מ סי"ג בש"ך ס"ק ו' ול"ע ועי"ז יש לדון לחלק בדין שבריטב"א פ"ק דקידושין וז"ל מיהו מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה הוא והרי הוא כשלו וכו' ומסתברא שאם שעבדו לבע"ח הרי הוא משועבד ותמה ע"ז בסי' קאס"ח סי' הכ"ל ס"ק ו' דממ"ל אם אמר ע"מ שתחזירהו לי ומידי דחוי לי קאמר א"כ אמאי שעבודו שעבוד ואי לא אמר לי מאי איריא שעבדו אפילו נתנו לי מכרו אמי עכ"ד · ולפי הכ"ל יש לחלק דודאי אמר ע"מ שתחזירהו לי ומידי דחוי לי קאמר אך מ"מ די בחזרת דמיו ושעבודו שעבוד והבע"ח גובה ומיד כשעבדו לבע"ח אתיאם מגוף החפץ הוא"ל ואיכו יכול להוציא גוף החפץ בדיינים וכי מטא לידא דבע"ח בסוף הוא"ל ובע"ח מכאן ולהבא הוא גובה הוי יאוש ואח"כ שיטו רשות אבל אם נתנו לו מכרו לו אתיאשו אחר המכירה דוקא דהוי כליתא א"כ הוי שיטו רשות ואח"כ יאוש ולא קנה גוף החפץ ומיושב אמי דין הרימו"ר פ"ל דרי"ש סע"ב אמר המחבר

המחבר יכו׳ ומכאן לאומר ע״מ שתתן לי דבר פלוני שאם הקדישו לו מכרו וכו׳ ואח״כ נתן לזה ולא קיים תנאו והיכא שנתן לאחרים מתנה ע״מ להחזיר ושעבדה לאחרים כעודה כרשותו י״א שעבודו שעבוד ע״ש וא״ש הא דנקט הכי׳ בדברי הט״ח שעבדו ולא נקט מכרו כמ״ש מקודם דשעבוד מיירי לאחר שבא ליד המלוה כנ״ל דהוי יאוש ואחר כך שינו רשות מה שאין כן במכרו ועכ״ז פשיט לי׳ סע״כ :

ולדעת הרא״ש כתשובה סי׳ שמ״א שכתב במתנה ע״מ להחזיר מחויב להחזיר מדעתו דוקא ואם החזיר ע״י כפיית כ״ד בעלה המתנה למפרע עיי״ש א״כ לפ״ז מעולם לא נתיאש מגוף החפץ דהא יכול להוציאו בדיינים דאם ניתי עלה בתורת הוצאת דיינים א״כ מתבטלה המתנה למפרע ויכול להוציא גוף החפץ דוקא דהא לאו בתורת קיום תנאי אתינן עלה דימא דלי בחזרת דמים רק בתורת ביטול המתנה למפרע מאחר שלא נתקיים התנאי וא״כ מייב להחזיר גוף החפץ דוקא ועכ״פ אם כי הריטב״א והכי״ו לא כיוונו לזה בלתת מ״מ הסברא נכונה בעצמה לחלק כן בדינים .

אמנם דבר זה במחלוקת שמי׳ ודעת מהר״א בן שמון סי׳ ס״ג בשם הריב״ש דכל מתנה על מנת להחזיר צריך להחזיר גוף החפץ דוקא ולא סגי בחזרת דמים והביא הש״ך סו״מ סי׳ רמ״א ס״ק י׳ דלא כדעת הרא״ש והר״ן וסייעתם וכזה יש לי״ישב דעת הרמב״ם ז״ל פ״ה מהלכות מישות שכתב דאם קידש אשה במתנה ע״מ להחזיר אינה מקודשת שאם לא תחזיר המתנה נתבטלה המתנה למפרע ואם תקיים התנאי ותחזיר המתנה לא נאמר בידה שום הנאה ואין נותן לה כלום עכ״ד : והוא לכאורה נגד מסקנת הש״ס פ״ק דקידושין דמפקינן והלכתא בטולהו קני לבר מאשה ולפי שאין לאשה נקיית בחיי״ן וכתבו התוס׳ שם אע״ג דבב״מ מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה מ״מ כאן משום גזירת חליפין אפקיעוהו רבנן לקידושין מינה ע״ש ולפי״ז מדאורייתא עכ״פ קידושין גמורים הם רק דחכמים אפקיעו הקידושין אבל לעשם שנתן הרמב״ם משום דלאו מידי יסיב לה אף מדאורייתא אין כאן קידושין כל עיקר ושם כמה כ״מ נדינה ועיין בספר המקנה שפ״ז הש״ס לדעת הרמב״ם ז״ל דבמ״ד דלא מטי לאה לידה דמי לחליפין ואעפ״כ בעלמא מהני מלבד בקידושין ע״ש .

אמנם הדבר נכון מאד עפ״י מה דאמרינן לן סריטב״א ז״ל בחי׳ לכתובות וכוכא כ״פ בסי״ע ועסי״ע חי״ד סי׳ ו׳ דבב״מ דאיכא איסור לכתחלה שוב לא גזרו חז״ל לענין דיעבד כיון דלכתחלה בלא״ה לא יעשה א״כ לענין דיעבד הוי מלתא דלא שכיחא דהא לכתחלה בלא״ה אסור בלתי גזירתם והוי לענין דיעבד מלתא דלא שכיחא ומלתא דלא שכיחא לא גזרו כה רבנן עכ״ד ולפי״ז קשה לדעת התוס׳ כאן שכתבו במתנה ע״מ להחזיר אפקיעוהו רבנן לקידושין משום גזירת חליפין הא כאן כתבן לה מה ע״מ שתחזיריהו וברמב״ם איתא נתן לה דינר והא מבואר בש״ע ר״ס כ״ז דלכתחלה אסור לקדש במטבע ע״ש בב״ש משום דדעתה אחורתא ואורתא עבידא דבעלה וכיון דלכתחלה אסור איך גזרו חז״ל שוב לענין דיעבד והפקיעו הקידושין בנתן לה מתנה ע״מ להחזיר לדעת התוס׳ הא הוי מלתא דלא שכיחא וכסברת הריטב״א ז״ל . אמנם הוא נכון מאד לדברי חליפין קי״ל דאין מטבע נעשה חליפין משום דדעתי׳ אחורתא והקשה הכמ״ע ס״ק י״ה הא יכול לעשותה משקל בין משקלותיו או יתלנה בלאו״ר כנו ותי׳ משום דעיקרא להולאה ניתנה עכ״ד וא״כ לדעת הר״א בן שמון והריב״ש דבכל מתנה ע״מ להחזיר צריך להחזיר גוף החפץ דוקא ולא ס״ל כדברי הרא״ש וסייעתו דלהרווחה מכוין רק אתנאו דוקא קפיד א״כ לפ״ז לא שייך שום תי׳ הסמ״ע דלהולאה ניתנה א״כ יש לדון דבר חדש בקדש במטבע ע״מ להחזיר דלא שייך דעתו אחורתא אלא יעשה משקל או יתלנה בלאו״ר כמו וכקושית הכמ״ע וכיון דלולא גזירת חליפין אף לכתחלה מותר לקדש במטבע ממילא הוי מילתא דשכיחא וגזרו שוב חז״ל לענין דיעבד ואפקיעוהו הקידושין משום גזירת חליפין ועיין רא״ש ע״ז דע״ו לענין קדירה שאב״י כי׳ ג״כ כריטב״א ע״ש :

אמנם כ״ז נראה לשיטת הריב״ש דבעל מנת להחזיר צריך להחזיר גוף החפץ דוקא ולא היה דעתו להרווחה רק אתנאו דוקא קפיד אבל לפי מה שהסכימו ריב הפוסקים דמתנה ע״מ להחזיר להולאה ניתנה ויכול להחזיר דמים א״כ דעתה אחורתא וכדברי הסמ״ע והדרא קושין לדוכתא אאיך שייך לגזור במטבע משום חליפין הא הוי מלתא דלא שכיחא דלכתחלה אסור לקדש במטבע ולא גזרו שוב חז״ל לענין דיעבד כסברת הריטב״א ז״ל לזה נתן הרמב״ם ז״ל טעם משום דלאו מידי יסיב לה ומדאו׳ אין כאן קידושין ולא משום גזירת חליפין ועיין בהרא״ש ע״ז דע״ו כתב כריטב״א אמנם בעיקר דברי הריטב״א הנ״ל יש לי מקום עיון קצת מזבחים דע״ע ע״ב בגחזרין גזירה במקדש ואתם בדיעבד אייבי אם נתערב הדם ויש לחלק . ורא״ל כתוס׳ עיקרין דף ל׳ ד״ה ולא ידעמא מקשין העולם מהכא דפ״ק דב״מ די״א בר״ג וזקנים שהיו בחיים בספינה אמר עשור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מוסכר לו ותנ׳ סיפא דנתקבלו שכר זה מזה ולית׳ ההוא אתרא במתנה ע״מ להחזיר וליקני׳ לי׳ בחליפין וי״ל דכל דבר החוזר לבעלים כגון מתנה ע״מ להחזיר וכו׳ לא מיקני בחליפין משום דהוא כמו טובת הנאה וכו׳ וכתב בלאן קדשים במה שהקשו התוס׳ למה קבלו שכר זה מזה ליקני לי׳ בחליפין ז״ל ודבריהם קשה להולמן דהא מסיק התם בב״מ מתנות בהוה נתינה כתיב בהו וחליפין דרך מקח וממכר ומש״ה היו נותנין שכר זה לזה ע״ד . ודבריו תמוהין מאד ולא קרב זה אל זה אמנם כי נתקבלו שכר זה מזה לאו דרך מו״מ הוא ובאמת בפ״ק דב״מ שם אמר הש״ס על גוף המתנות דליקני בחליפין לזה אמר שפיר דמתנות בהוה נתינה כתיב בהו וחליפין דרך מו״מ להכי מקני לי׳ בהקנאת מקום וכאן שפיר הקשו התוס׳ אמאי נתקבלו שכר זה מזה עכור המקום ליקני׳ לי׳ המקום בחליפין ואטו המקום ממתנות בהוה הוא ובפירוש כתבו התוס׳ ליקני לי׳ הוא אתרא וכו׳ וע״ע :

ובמקום אחר כתבתי לישב קושית התוס׳ אמאי לא הקנה להם ר״ג לזקנים בתורת חליפין דלאורה קשה לפמ״ש התוס׳ קידושין דכ״ז דר״ג לא סיים המקום המעבר בנסוגו או בדרומו עיי״ש א״כ איך קנה ר״י המעבר והמקום הא אין בדירה . אמנם הרשב״א בתשובה מ״ב סי׳ פ״ה בקשה אמאי שדה אמי מוכר לך ושור בשורי (עיין מו״מ סי׳ ר״י״ד) דקנה הא אין בדירה דהא בשעת קנין לא שיים לו המקום או השור רק אח״כ אמריגן דהוברר הדבר למפרע וכ׳ הרשב״א שם דדוקא במקום דבעינן שיחול למפרע דוקא ולא מהני אם יחול מכאן ולהבא כגון בשני לוגין שאני עתיד להפרישם דאז אם לא יחול הפרשה למפרע שהה עכלים הוא דהולך לבא לדין בדירה אבל קנין אני השדה והשור לגוף הקנין די אם יקנה לאחר שיבורר ובכה״ג מנו דאל הקנין אחר שיבורר קונה מי למפרע וכ״כ בספר מקנ״ח סי׳ תכ״ד מסברא דנפשי׳ ועיין בתיבות המשפט סי׳ ס״א ס״ק ג׳ וספר ב״ח אח״מ סי׳ מ״ו ובמקנה קידושין דף ס״ד ע״ש מעתה בשובדא דר״ג דנגד קנין המקום שיכול הקנין לחול

אחר

אחר שיכרר לו המקום וא"ל שיחול דוקא למפרע כמ"ש הרשב"א ז"ל אז מעשה מינו חל כמי למפרע כמ"ש המקנ' והמק"א ומיהשב קושית התוס' בקידושין שם אמאי לא הקנה לו המקום בחליפין ואמאי מתקבלו שכר זה מזה עיי"ש דז"א דאם יקנה בחליפין אז אינו קונה המקום דאין ברירה בקונות הרשב"א דהא עיקר הטעם דקונ' המקום למפרע הוא משום דיכול לקנות לאחר שיתברר וזה שייך בקנין מעות דקונה כה"ג כמ"ש הב"ש רים סימן מ' ס"ק מ' לחלק בין אומר משוך פרה ולא תקנה אותה עד אחר י' יום דלא קנה ובין אומן פרוטה לאשה ואמר לה התקדשי לי לאחר י' יום דמקודשת אעפ"י שנתאכלו המעות וכתב לחלק דבפרה בסיגיא לאחר י' כלתה משיכתו וכמה יקנה אבל בנוחן פרוטה לאשה דעכ"פ המעות צריכה להחזיר והוי כאלו נתן לה מעות בסוף י' עיי"ש בב"ש אבל בקנין סודר י"ל בנדרים דמ"ה דמעכשיו הוא דבתר הכי הדר סודר למאר' ע"ש וכיון דאינו יכול לקנות ע"י קנין סודר לכשיבור דבכר הדר סודר למאר' רק עתה בשעת קנין יכול לקנות א"כ שוב אין ברירה כיון שעתה לא שייך המקום רק כשיבא לביתו כמ"ש התוס' שם והארכתי עוד בענין בעזה"ת ובקושית הטוב"ט מה"ת חא"ח סי' ס"ג ובקלה"ח סי' קל"ח על הש"ך שם ואכ"מ :

ועובדא הוי בא' שקדש אשה בטבעת שנתנו לו במתנה על מנת להחזיר ולבסוף לא החזיר לא הטבעת ולא דמיו ובכה"ג לית דין ולית דיין דהקידושין בטלין למפרע אמנם עדיין כל ימי' בספק קידושין עומדת כמ"ש הח"מ בשמא טבעת ולא החזיר דמיו דלמעשה נ"ע אי הוי קידושי ולאין אז הוי קידושי ספק ע"ש והספק הוא כמ"ש המקנה בקו"א משום דלעולם יכול לקיים תנאו ע"ש . וראיתי לחכם אחד שהשיב על עובדא דנא דהני דבטלי קידושי כסף למפרע מ"מ קיימ"ל בסי' קמ"ט דהן הן עדי יחוד הן עדי ביאה ואין אדם עושה בטילתי בטילת זמות וחזר וקדשה בביאה רק שהשש לדעת הש"ג הביאו הב"ש שם והולך ממי להודאתם עכ"ד החכם הנ"ל . ולפענ"ד לא צריך לזה דהא עדי יחוד לא הוי רק ספק קידושין כמ"ש בסימן קמ"ט ובש"ג וקידושי ספק בלא"ה איכא במבואר כמ"ש הח"מ :

ודיה מקום לומר דמ"מ מהני הודאתם לעשות קידושין ואין דבש"ס פרק האומר דף ס"ה צריך מאי דעתיך דילפת דבר דבר מממון מה התם הודאת בע"ד כמאה עדים אף הי"ל וכו' ומשני התם לא חב לאחריני הכא חב לאחריני וכו' ומעתה בנ"ד כיון דקיי"ל דעדי יחוד הוי ספק קידושין אפילו בלתי הודאתם כמ"ש הב"ש שם והשיג על הש"ג וגם בלא"ה מחמת קידושי ספק הוי ממי ספק במבואר וא"כ בלא"ה שייכם אסורים בקרובות מחמת קידושי ספק א"כ אם מודים שקדשה אח"כ בביאה י"ל דמהני מעשה הודאת בע"ד דהא כאן אינו חב לאחריני דבלאו הכי אסורין מחמת קידושי ספק וא"ע . אמנם מה שיש לספק בנ"ד כיון דהקידושין הראשונים בטלו רק דנאמר דה"ה עדי יחוד ומקדשה עתה ותחדש א"כ החופה שהיתה מתחלה היה קודם הקידושין וד"ז נסתפק במשנה למלך פ"ו מהלי אישות ובק"א לפי המקנה אי מהני ועיין בא"ע בדברי הרמ"א סי' ל"ג ס"ג ע"ש :

ואני הבאתי ראיה דדעת הר"ן דחופה קודם קידושין לא מהני דבסוגיא דקדשם על תנאי אמר שם הש"ס דעמא דרב לפי שא"א עושה בטילתו בטילת זמות ונקדש עכשיו באותו ביאה אבל לענין כהונה בתנאו קאי ומקשה הר"ן ז"ל כיון דלית לה כתובה אבתי בטילת זמות והא דכל הפותח וכו' ותי' כיון דעכשיו הוא מקדשה בביאה ר"ל אין מרוסין עושה ומרוסה לית לה כתובה עכ"ד וקשה מהי דביאה מירוסין עושה מ"מ הא היא לשם חופה מקודש ואבתי בשותה היא ובפרע למה דאשש הר"ן דיש כתובה דחופה הוא יחוד הראוי לביאה וחופת דה מיהא קונה ע"ש א"כ ע"כ בשעה שהכניסה לחופה אחיל לתנאו דא"כ חופה זו אינו ראוי לביאה דהא הוי ב"ז משום התנאי מהי דמשום הכתובה לא הוי ב"ז דכל הפותח וכו' דבאמת אם יבא עלי' אירוסין עושה ומרוסה לית לה כתובה והוי ספיר יחוד הראוי באמת לביאה דאם יבוא עלי' לא יעשה שום איסור עבור הכתובה דכל הפותח מ"מ הוי ב"ז משום התנאי וע"כ גם בשעת חופה היה דעתו לקנות מ"מ אם יהיה עלי' נדרים ומומין אלא ע"כ דעת הר"ן דלא מהני חופה קודם קידושין וא"כ אפיר אי דביאה אירוסין עושה ומרוסה לית לה כתובה :

אח"ז ראיתי בכני אהובה פ"י מהא"ש דייק כן מהר"ן ע"ש . ומעתה בנ"ד דחופה הראשונה לא מהני ובביאה איכא אלא מרוסה אמנם דעכשיו בשמתרע ואינו רוצה להחזיר הדמים ורוצה עכשיו לקדשה בביאה והיא כבר בעולה מבטילות הראשונות ובטילה א"ל חופה כל עיקר כמבואר בב"ש סי' ל"ה ס"א ועיין ס' ס"ד ס"ה . אמנם ז"א דהא טעמא מאי אמרינן דרוצה עכשיו לקדשה הוא משום דאין אדם עושה בב"ז וכאן אם רוצה לקדשה עתה ע"כ דדעתו הוא אלא להחזיר דמי הטבעת וא"כ עושה הוא כל הבטילות הראשונות עד הקידושין הללו ב"ז וכיון דחזינן דהאי גברא לא קפיד בבטילת זמות א"כ מה"ת אינא דמיא לתורת קידושין כל עיקר וא"כ ממ"ל אם היה דעתו לקדשה בביאה הראשונה וכתולה צריכה חופה וא"מ חופה שקודם הקידושין ואם דעתו לקדשה עכשיו בהיא בעולה וא"ל חופה א"כ ע"כ גם דעתו שלא להחזיר הדמים ובטילות הראשונות זמות הוא א"כ מה"ת איתלי דמקדש. כל עיקר כיון דכל הטעם הוא לפי שא"א עושה בטילתו ב"ז וחזינן דהאי גברא לא קפיד בהכי :

ובמקום אחר אמרתי לישב קושית הפנים מאירות בקידושין ד"ה דהש"ס פריך לר"ה דס"ל חופה קונה חדא דשלם תנן וד' לא תנן והק' בעל פמ"ח דאם הי' סוגת הש"ס להקשות מדתני שלם ע"כ מניינא למעט חופה ז"ל דבד"ג אמר שם לר"ה מניינא למעט חליפין ואי כוונת הש"ס להקשות בפשיטות לר"ה אמאי לא תני נמי חופה במתניתין ולא מכח מניינא א"כ אמאי אריך בלשונו לומר שלם תנן ולא הקשה בקלרה חדא דאדרבא לא הגן ע"ש ולהכי"ל נכון דהא הראב"ן ז"ל הקשה למה לי דתנא במתני' ביאה הא הוא בכלל כסף וא"כ כדאמר הש"ס שכן הנאתן מרובה ותי' דמתני' מיירי בבתולה דאית לה לער פיסוק רגלים אינו בכלל כסף עכ"ד הראב"ן ז"ל הביאו המו"ח וא"כ לא היה יכול להקשות בקלרה אמאי לא תני חופה י"ל דמתני' בחלמה מיירי וכה ל"ש חופה ובפרט לפי מ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לפ"ה"מ דלהכי סידר רבינו הק' מס' קידושין אחר מס' ניעין משום דקאי מקרא דוילאה והיתה ועפ"י שם לזה הקדים שלש תנן וקי' קושית הראב"ן הני תלתא תרי ניהו דביאה בכלל כסף וע"כ כתירוצו דמיירי בבתולה דאית לה לער פיסוק הרגלים וא"כ קשה אמאי לא תני נמי חופה וראיתי להחכם הנ"ל שכ' דאפילו לתוספת מיימוני והרשב"א דמחשבין עדי יחוד לביאה ודאית מ"מ בעינן נמי הודאתם וכדעת הש"ג דגמר ביאה מינו ודאי אם גמר ביאתו וכ"מ בכריתות די"ב ולענין קידושי ביאה קיי"ל כל הבועל דעתו על גמר ביאה ולזה צריך הודאתם שגמר ביאתו עכ"ד והבריו תמוהין דהא טעמא מאי אמרינן דעדי יחוד הן הן עדי קידושין משום דא"א עושה בב"ז א"כ גם לגמר ביאה ל"ל להודאתם דע"כ גמר נמי ביאה דאל"כ אין כאן קידושין דבקידושין דעתו לגמר ביאה דוקא ואי"כ עשה תחלת ביאתו ב"ז דהא כל העריות חייבין בהערמה כמבואר

כמבואר ר"פ הבע"י וע"כ אז דנמר ביאתו וקדשה אז אז דדעתו היה נ"כ לקדשה בהערלה כי היכי דלא תהוי כ"ז והתרכתי מאד בענין זה ואכ"מ . ורחיתי למהרש"א ז"ל ר"פ הפרה שכי דאף דלא אזלינן בתר אומדנא מ"מ אי איכא נמי אודלת בע"ד מהני נמי לענין קנס דאשיב כעדים ע"פ וא"ע משבועות דף ל"ג דלמא מיירי באומדנא וא"כ לא שייך דאי מודה מיפטר אדרבה אם יודה יתחייב ואמאי מוקי בא"ל לרורות וא"ע בסוגי' דבעל הסור נקי דפריך עפ"י בעלים מודה בקנס הוא וקי' דלמא מיירי התם דאיכא אומדנא כגון שהי' הסור רודף דקנס משלם בהודאתו כמ"ש מהרש"א והסור אינו בסקילה דכמיתת בעלים כך מיתת הסור ואדם אינו נהרג בהודאתו עם האומדנא ואדם קרוב אצל עצמו ולא מהני הודאתו לחורנו וה"ה אצל אורו

כמבואר בסנהדרין ד"י ברש"י שם ע"פ סיעב :

(ח) אמר לו הילך הי' סלעים ותחזירם לי . ואם לא אמר כלום בשעת נתינה אלא נתן לו הי' סלעים אלא שדעתו הי' שיחזירם לו כולן או מקצתן ונולה זה לא הי' נותן לכהן דעת רש"י ז"ל לגשון שי' והרשב"א והרא"ש ועכ"ל המע"ש שהכהן לא החזיר לו כלום וגם לא הי' כדעתו להחזיר לו אין בנו פדוי כיון שלא גמר בשם מתנה אפילו שעה א' לפיכך יאמר בפירוש כן לכהן אני נותן לך במתנ' גמורה לפי שעה ע"מ להחזירם לי וכיון שנתרצה הכהן כו' בנו פדוי אבל אם דעת הכהן שלא להחזיר אין בנו פדוי עי' ט"ז וש"ך וכי הגאון מו"ה יעב"ץ כל ס' בכור שפטור מפסח"ב עכ"פ יש לפדותו בע"מ להחזיר אלא ברכה :

(ט) ואחר שלשים יום יפדנו מיד . ואם אל יום ל"א בת"ל והוא רוצה לעשות שעורה דעת הש"ך דאם מלאו לו כ"ט י"ב תשל"ג ביום ל' יש לפדותו ביום ל' אחר כ"ט י"ב תשל"ג וכן כשאל יום ל' בע"ש וכבר מלאו לו כ"ט י"ב תשל"ג יכול לפדותו אז ביום ל' ואם לא הגיע יום ל' לכ"ט י"ב תשל"ג יש לפדותו ביום ל"א של יום התענית אבל אין לפדותו ביום התענית ולעשות הסעודה בלילה שלאחריו דליכ' פרסומי כה"ג כיון שאין הפדיון בשעת הסעוד' מיהו נוהגין לפדות ביום התענית ולעשות הסעוד' בלילה שאחר התענית וכי הגאון מו"ה יעב"ץ בשם המג"א סי' שלט"ו מ' וח"ל סי' ק"ד דלא תלי בכ"ט י"ב תשל"ג אלא ל' שלמים בסופן אע"פ שאין תחלתן וכי עוד דאם לא יוכלו לפדות ביום ל"א לאחר סיבה פודין אותו בתחלי הלילה שלא להשהות המצוה דהא מדינא לעולם פודין בלילה אלא שנהגו לפדות ביום ע"פ ומכמ"ש מ"ש ס"ג .

ובענין הזה אני נוטה בתמה דמבואר באו"ח סי' תכ"ו דעת הפוסקים דאין לקדם הלבני אחר מחצית כ"ט י"ב תשל"ג מיום המולד אז הוא יפה ולא שייך לומר מחדש חדשים ע' רש"י פ' היו בוזקין ותימא רבה א"כ מאי פריך בפ"ק דסנהדרין ד"י ג ריש ע"ב ל"מ"ד אחרים בתקופת ניסן קיימי ואם אל התקופה בע"ו בניסן מעברין דכתיב שמור את חדש האביב וכו' ופירש"י דאם אל בע"ו אז הלבנה יפה ופריך הש"ס ומעברי' לאחר ונדחי לניסן אז יומא ואז תפול התקופה בי"ד והוא פלא כיון דבאל התקופ' בע"ו היא יפה א"כ מה גרוא אם נעבר אחר ותפול התקופה בי"ד אמאי הלבנה כבר נגמרה במילואה ונוכה לערך המולד ומה גרוא אם נעשה מיום ע"ו זה יום י"ד סוף סוף הלבנה כבר נשלמה ומי' תוס' ריש כ"א ע"א

כמבואר ר"פ הבע"י וע"כ אז דנמר ביאתו וקדשה אז אז דדעתו היה נ"כ לקדשה בהערלה כי היכי דלא תהוי כ"ז והתרכתי מאד בענין זה ואכ"מ . ורחיתי למהרש"א ז"ל ר"פ הפרה שכי דאף דלא אזלינן בתר אומדנא מ"מ אי איכא נמי אודלת בע"ד מהני נמי לענין קנס דאשיב כעדים ע"פ וא"ע משבועות דף ל"ג דלמא מיירי באומדנא וא"כ לא שייך דאי מודה מיפטר אדרבה אם יודה יתחייב ואמאי מוקי בא"ל לרורות וא"ע בסוגי' דבעל הסור נקי דפריך עפ"י בעלים מודה בקנס הוא וקי' דלמא מיירי התם דאיכא אומדנא כגון שהי' הסור רודף דקנס משלם בהודאתו כמ"ש מהרש"א והסור אינו בסקילה דכמיתת בעלים כך מיתת הסור ואדם אינו נהרג בהודאתו עם האומדנא ואדם קרוב אצל עצמו ולא מהני הודאתו לחורנו וה"ה אצל אורו

כמבואר בסנהדרין ד"י ברש"י שם ע"פ סיעב :

(ח) אמר לו הילך הי' סלעים ותחזירם לי . ואם לא אמר כלום בשעת נתינה אלא נתן לו הי' סלעים אלא שדעתו הי' שיחזירם לו כולן או מקצתן ונולה זה לא הי' נותן לכהן דעת רש"י ז"ל לגשון שי' והרשב"א והרא"ש ועכ"ל המע"ש שהכהן לא החזיר לו כלום וגם לא הי' כדעתו להחזיר לו אין בנו פדוי כיון שלא גמר בשם מתנה אפילו שעה א' לפיכך יאמר בפירוש כן לכהן אני נותן לך במתנ' גמורה לפי שעה ע"מ להחזירם לי וכיון שנתרצה הכהן כו' בנו פדוי אבל אם דעת הכהן שלא להחזיר אין בנו פדוי עי' ט"ז וש"ך וכי הגאון מו"ה יעב"ץ כל ס' בכור שפטור מפסח"ב עכ"פ יש לפדותו בע"מ להחזיר אלא ברכה :

(ט) ואחר שלשים יום יפדנו מיד . ואם אל יום ל"א בת"ל והוא רוצה לעשות שעורה דעת הש"ך דאם מלאו לו כ"ט י"ב תשל"ג ביום ל' יש לפדותו ביום ל' אחר כ"ט י"ב תשל"ג וכן כשאל יום ל' בע"ש וכבר מלאו לו כ"ט י"ב תשל"ג יכול לפדותו אז ביום ל' ואם לא הגיע יום ל' לכ"ט י"ב תשל"ג יש לפדותו ביום ל"א של יום התענית אבל אין לפדותו ביום התענית ולעשות הסעודה בלילה שלאחריו דליכ' פרסומי כה"ג כיון שאין הפדיון בשעת הסעוד' מיהו נוהגין לפדות ביום התענית ולעשות הסעוד' בלילה שאחר התענית וכי הגאון מו"ה יעב"ץ בשם המג"א סי' שלט"ו מ' וח"ל סי' ק"ד דלא תלי בכ"ט י"ב תשל"ג אלא ל' שלמים בסופן אע"פ שאין תחלתן וכי עוד דאם לא יוכלו לפדות ביום ל"א לאחר סיבה פודין אותו בתחלי הלילה שלא להשהות המצוה דהא מדינא לעולם פודין בלילה אלא שנהגו לפדות ביום ע"פ ומכמ"ש מ"ש ס"ג .

ובענין הזה אני נוטה בתמה דמבואר באו"ח סי' תכ"ו דעת הפוסקים דאין לקדם הלבני אחר מחצית כ"ט י"ב תשל"ג מיום המולד אז הוא יפה ולא שייך לומר מחדש חדשים ע' רש"י פ' היו בוזקין ותימא רבה א"כ מאי פריך בפ"ק דסנהדרין ד"י ג ריש ע"ב ל"מ"ד אחרים בתקופת ניסן קיימי ואם אל התקופה בע"ו בניסן מעברין דכתיב שמור את חדש האביב וכו' ופירש"י דאם אל בע"ו אז הלבנה יפה ופריך הש"ס ומעברי' לאחר ונדחי לניסן אז יומא ואז תפול התקופה בי"ד והוא פלא כיון דבאל התקופ' בע"ו היא יפה א"כ מה גרוא אם נעבר אחר ותפול התקופה בי"ד אמאי הלבנה כבר נגמרה במילואה ונוכה לערך המולד ומה גרוא אם נעשה מיום ע"ו זה יום י"ד סוף סוף הלבנה כבר נשלמה ומי' תוס' ריש כ"א ע"א

ד"ה כי מזיה וכרש"י שם ד"ה ולא תיחוס לה. ממולד וכמ"ש הרשב"א שם דדמו התם נ"כ לענין קידוש הלבנה ע"ש דאם הוא יפה לענין קידוש הלבנה מיקרי נ"כ יפה לענין התקופ' ע"ש בתוס' ורשב"א וא"ל ע"ד הירושלמי הביאו הש"ך יו"ד סי' קפ"ט ס"ק י"ג לאל נומר עלי כל מה שב"ד של מעה עושין ב"ד של מעלה מסכימין עמהן אפי' בחידושי הגוף ע"ש א"כ אם נעבר לאחר ונעשה מיום ע"ו זה יום י"ד בתמת תנא הלבנה ערכה ולא תשלם כ"כ במלואה אך ז"א דא"כ בערכין ד"ט דקי"ל דאין פוחתין מד' חדש' המעוברין ולא נראה לעבר יותר על שמנה וקאמר הש"ס דא"כ קדמה ואתי סיהרא ע"ש הרי דאפ' אם נעבר קדמה סיהרא במהלכה ולא שייך לאל נומר בכה"ג והלעתי דבר זה בחורף תר"מ לפני אדמו"ר הגאון החסיד מו"ה שלמה קלונר נ"י והשיב לי ותמלית דבריו דכוונת הש"ס בערכין דאין ראוי לעשות כן מכח אטרומי כלפי שמיא אבל אם בפ"ק דסנהדרין דהוי אברה לעשות כן פריך אפיר ונעבר' לאחר אבל בערכין ממ"ל אם לא תשתנה הלבנה אז מקדמא סיהרא ומיתרא סיהרא כמבואר שם ואם תשתנה הוי אטרומי כלפי שמיא ועוד האריך דברכת קידוש הלבנה לא הלי בחידוש התקופה והפוסקים דמחשבין לענין ברכה מיום המולד לא ס"ל כדעת התוס' ורשב"א ר"ה הל"ל דתלאו תלות התקופה בחידושה של לבנה כמו דמיקרי' חדשה לענין הברכה לברך ממדש חדשים והאריך בדברי טעם בחשובתו הנ"ל וע' דנ"מ תקפ"ח ומוב"ר מה"ת מיו"ד סי' קפ"ז וגמ"ר קפ"ז :

(י) בעודו מחזיק הה' סלעים . ויש שנהגו לעשות סעוד' בשעת הפדיון והוא סעודת מצוה ובבמ"ז א"ש שהשמחה במצוה ולאחר ברכת המזון פודין אותו ואם יש יין בעיר מברך הכהן על היין מיד אחר הפדיון ואם אין יין פודין לפני נע"י ומברך הכהן שהכל על שכר או על יי"ש כ"ז מבואר בש"ע ובאחרונים :

(יא) ובהמיינו . אם כתב כאן דאי' אצלה לפדותו בעצמו ולא ע"י שליח ואם אינו כאן תעפ"י שיכול לפדותו במקום שהוא שם מ"מ אם מוקש הלב שמא ישכח שם לפדותו וכיוצא מזאר לעשות שליח לפדיון בנו והשליח מודיע לכהן שהוא שלוחו מאני הבן לפדות וקן הכ"ל יכולים לפדותו וכ"ש אני אביו כן שבכתב האחרונים ז"ל :

ולענין הכתיב ע"י שליח אם מברך שהחיינו . בתשובת חתם סופר סי' רל"ח פסק דיברך השליח שהחיינו וכתב שמלת כן בהנסח פרישה ע"ש . אמנם בכל"מ פרק פסחים כתב דבפרה ע"י שליח ליכא שהחיינו וכתב דאין לריך לאיש ע"ש ומיין כ"מ ע"ש מהלי ברכות מה שהביא משם הרמ"ך במקום לנשים מברך שהחיינו נ"כ דשומע כעונה ע"ש וא"כ נראה דבפדיון ע"י שליח אין המשלח כאן שומע הברכה אינו מברך שהחיינו וכ"כ בפר"מ חו"מ במג"א סי' תקפ"ח ס"ק נ' בשם הרמ"ך דאלות שהליח בעצה אין העושה מברך שהחיינו רק מי שהלוה והקופה אלו ואם אינו יודע אינו מברך כלל שהחיינו אבל ריבור וקול דשומע כעונה ז"ל אי יודע לברך שהחיינו מברך מי שיולא לא המוקע והקוע ואם אינו יודע מברך שהחיינו המוקע והקוע . וכ"ה בהגהות המג"א לבנאון מהרי"ב מליפסיק בי"ש :

ואעפ"י שכתב הב"ח בא"ח סי' כ"ע דברכת שהחיינו מותר לברך מספק ואינו כשאר ברכות דספק ברכות להקל ע"מ כבר מבואר לגז"ר בס' מלי"ב וכתב לדינא דאינו מברך מספק ע"ש ובריש סי"ע ס' רכ"ה מרתה דעתו נוטה לדעת הב"ח סי' כ"ע הנ"ל לברך שהחיינו אספק ע"ש ולי"נ דיש לעיין לפמ"ש הרשב"א ז"ל הנ"ל הח"ם שם בס' רל"ח דלהני אין מברך הכהן שהחיינו אע"ג דמעלת הכלה לדיה הוא ומשום הכבר ברך אחר ותרמי ל"ל ע"ש ממילא אמטע כמוה ע"י שליח ואלב אינו כאן לפניהו לברך ולעברים אלומרים שהשליח לא יברך בל"ל שכיר מברך הכהן על הכלה דמעלת לדיה :

אמנם דאיתי בשאונה הרשב"ל מ"ש סי' של"ע כתב עוד עמם שהכהן לא יברך משום הבדי זה בשאר מקומות כתוב דאע"ג דמעלת בהו הכלה לכהן מ"מ אינו מברך הול מטום דאינא ברכם שהחיינו בחתי מצות מפקה לבו מי מוציאיו מברך דעת וכו' עכ"ד ואי"כ לעולם לא שייכה ברכם שהחיינו אלא הכהן וכתב בחתם סופל שם ומ"מ מתיום עוב אם יתלא דבר חדש בגון פרי יגיח לבניו לאמוקי בפעמי מבלונאה ויברך שהחיינו ע"ש .

סימן א

במכירת חמץ מכירה כוללת באמצעות ישראל

כבר האריכו הרבנים הגאונים מק"ק יאס · ורא"יתי עלה לתרופה שנדפס מהגאון מוהר"ר יוסף לנדא ז"ל אבד"ק יאס · וכ' שמצוה למוכרים שתיכף אחר המכירי' כדת יפקירו כל החמץ הנשאר בע"פ קודם זמן איסורו ואז אף אם יהי' באחד מהן ביטול מקח יזכה הישראל הקונה מיד בתורת חצר · וגם אירע שנכתב באיזה שט"מ מהישראל הראשון לשני נכתב ג"כ הפקר שהפקיר וכ' דאין חשש מחמת דארכבי' אתרי ריכשי מכירה והפקר וכל שאינו בזא"ז אפילו בב"א אינו די"ל כמ"ש בקידושין דכ"ו בכתב לשון מכירה ומתנה אמרינן ניפות את כחו כ' כן · וה"נ י"ל ג"כ דלהכי כתב לשון הפקר ג"כ ליפות כח הקונה שלא יוכל לחזור מלבד איסור גזל איכא בהפקר נמי מטעם נדר כמבואר בחו"מ רע"ג ואיכא לתא דבל יחל · וגם הנ"י והרשב"א והריטב"א כתבו דהיכא דאיכא דעת אחרת מקנה אף שהקונה לא כיון לקנות קנה ויישב בזה קושי' המ"א סי' רמ"ו במפקיר בהמתו המושכרת לעכו"ם כיון דאיכא דעת אחרת מקנה לא בעינן דעת הקונה לקנות · וסיים אף אם נאמר שע"י מכירה והפקר נתבטל המכר אבל לא נתבטל אלא מהחמץ אבל לא מהחצר א"כ החצר והכלים קונים החמץ ועוד האריך שם דהחצירות קונות החמץ מאחר שהפקירו אחר המכירה עכ"ד שם ·

והנה מלשון התקנה שכ' שם שצוה להפקיר מהיום כל החמץ הנשאר בע"פ קודם זמן איסורו אבל עכ"פ בדבר שיש בו ביטול מקח עדיין רשות בעליו עליו עד אותו זמן וא"כ ההפקר לא נתברר אלא בשעה שנסתלקו ידי הבעלים דאם ירצו רשות בידם להשתמש ולמכור הכל ולא יחול מעולם שם הפקר רק אם נשאר שם חמץ קודם זמן איסורו אז נתברר ההפקר ואז זוכה לו החצר או הכלי · ובש"ע חו"מ סי' ר' מבואר דבפירות של מוכר מעורבין עם פירות של לוקח מיקרי חצר שאינה משתמרת ע"ש · וכאן המוכר עומד ומשמש מחמץ זה והוא מעורב עם החמץ אשר עתיד להשאר בע"פ וא"כ כ"ז שמשמש ואוכל ומוכר הוי חצר שאינה משומרת רק כשנסתלקו ידיו אז נתברר חלק ההפקר ומיקרי אז הכלים חצר המשתמרת א"כ החצר וההפקר באין כאחת שבשעה שחל ההפקר חל על הכלים שם חצר המשתמרת דכל עוד שלא חל ההפקר ועדיין רשות בעליו עליו לא חל נמי על הכלי שם חצר משתמרת כיון שמעורב ביחד כנ"ל א"כ החצר וההפקר באין כאחת · וכבר נודע דעת הש"ך בחו"מ סי' קנ"ח וסי' ר"ב דחז"ל דקדקו בלשונם חצרו של אדם קונה לו היינו בהי' לו חצר קודם הקנין אותו חצר קונה לו · אבל אם החצר והמטלטלין באין לו כאחת אינו קונה בתורת חצר ע"ש ודברי הש"ך המה דברי התוס' ב"מ בש"מ גבי מצא בגל ע"ש · וגם לפעמים נסתלקו ידי הבעלים אחר שנמסר שטר מכירה הכולל ליד הנכרי הקונה ואז חל ההפקר ברשות נכרי · וחצר נכרי הסכימו רוב האחרונים דאינו קונה דחצר דגברא משום שליחות ואין שליחות לנכרי · עיין נוב"י מה"ת חאו"ח סי' ס"ג ונתה"מ סי' ר' ע"ש וא"כ איך קונה החצר דבר שיש בו ביטול מקח :

וראיתי בקצוה"ח סי' קנ"ח הקשה לדעת הש"ך דס"ל דחצר ומטלטלין באין כאחד אינו קונה מר"ג וזקנים שהיו באים בספינה בפ"ק דב"מ ונתן להם ר"ג המעשרות והמקום השכיר להם · והתם באו בב"א קניית החצר והמעשר כמ"ש המרדכי וכן בנוב"י שם הקשה קושיא זו ע"ש · וכן בש"ס פרק הזורק קאמר שם הש"ס ניטה וחצרה באין כאחד וכן בעבד ובסיי"ע סי' קל"ט כ' דבעבד עדיו בחתומיו זכין לו · וצ"ע · ולפעמ"ד נראה לישב דלא קשיא מגיטה וחצרה וכן מנתן גט ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו עיין ניטין דכ"א לפי המבואר בב"ש סי' ל' ס"ק ט' כתב שם בשם הג"א והוא מתשובת מהר"מ · וכ"ה בתשובות מיימוני להלכות אישות סי' א' בזרק לה קידושין שנים אומרים קרוב לה ושנים אומרים קרוב לו דהיא ספק מקודשת אבל אם העדים עצמן היו מסופקין אם הי' קרוב לה או לו אין כאן אפי' ספק קידושין כיון שהעדים מסופקין הוי כמקדש בלא עדים ע"ש · ועיין נוב"י מה"ת סי' ע"ז בקדשה בס' גזל כתב ג"כ בדבר שהעדים מסופקים בגזל הוי כמקדש בלא עדים ואין כאן אפילו ספק קידושין דהוי כמקדש בלא עדים · והאחרונים ז"ל האריכו לחלק בין דברי הב"ש לשאר ספק קידושין כגון בפחות מש"פ דחיישי' שמא שוה פרוטה במדי וכיוצא הרבה ועיין ב"ש סי' ל"א · ורובן חילקו במקדש בפחות מש"פ דעכ"פ כבר זכתה בקידושין רק הספק בא מצד אחר מחמת שאינו ש"פ · משא"כ בספק קרוב לה לא זכתה כלל עיין באחרונים · ואנן קי"ל בכ"ד יכול לחזור תוך כ"ד מלבד בגיטין וקידושין וכו' · ובנדרים דפ"ז כתב הר"ן הטעם דבאינך כשאדם עושה לאו בגמר דעתו עושה ודעתו שיכול לחזור תוך כ"ד אבל הני דחמירי אין אדם עושה אותם רק בהסכמה גמורה ע"ש · אמנם זה דוקא אם נותן לה גוף הגט אבל אם נותן הגט בחצר או בכלי או ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה והחצר או הכלי קונה לה הגט א"כ אם חוזר תכ"ד מ"ן החצר דמן החצר יכול לחזור תכ"ד א"כ מעולם לא הוי החצר שלה וגם הגט בטל · וא"כ נכון מאד בגיטה וחצרה באין כאחד בשיעור תכ"ד דאז עדי מכירה מסופקין אם יחזור ובטל הגט א"כ הוי כמגרש בלא עדים ואף שלא חזר מהחצר מ"מ מכאן ולהבא מתגרשת כיון שבידו הי' לחזור והוי כמגרש בלא עדים והתוס' שבש"מ פ"ב דב"מ הכ"ל לשיטתם דגט בלא ע"מ בטל עיין ב"ש סי' קל"ג · אבל נגד קנין החצר או הכלי או העבד דלא איברי סהדי אלא לשקרי א"כ אם לא חזר חל קנין החצר למפרע וא"כ קנתה החצר או העבד קודם הגט ולא הוי חצר ומטלטלין באין כא' ועיין ת"ג ס"ס קל"ט ועיין שם בב"ש ס"ק ב' דבכה"ג לא הוי טלי גיטך מע"ג קרקע ובזה יש לישב קושית הט"ז בא"ע סי' קכ"ד סס"ק ג' שהקשה לדעת הסוברים בכתב ע"ג דבר שיכול להזדייף גם לר"מ כשר כשבאין עדי חתימה לפנינו ואומרים שלא הי' זיוף א"כ קשה בגיטין ד' כי ע"ב פריך ממתני' על יד של עבד הא יכול להזדייף ושני בעדי מסירה ור"א וקשה הא גם לר"מ כשר כשבאין ע"ח לפנינו ואמאי אוקי בע"מ ור"א דוקא ועיין פר"ח הקשה מדכ"ב סע"א · ועיין ר"ן ר"פ כל הגט בשם הרמב"ן ותי' לא שייך כאן ע"ש · ולהנ"ל א"ש דלא ק' מיד של עבד דמוקי דוקא כר"א דהא דעת רבינו ירוחם הובא בב"י קכ"ד דיהיב לה בתורת חצר ולהכי דעת רבינו ירוחם דבעינן כפות ויש כי היכי דלא ליהוי חצר מהלכת ויהי' חצר המשתמרת לדעתה וא"כ ק' קושית המפורשים הנ"ל דחצר ומטלטלין כא' לא קנה להכי מוקי כר"א דס"ל ע"מ כרתי וא"כ לא באו כא' דהחצר קונה למפרע מקודם והגט קנתה אחר כדי דיבור דבתכ"ד כיון שיכול לחזור בו הוי כמגרש בלא עדים כיון דע"מ מסופקין אם יחזור אין כאן אפי' ספק גירושין אבל לר"מ דס"ל ע"ח כרתי נהי דבעינן נמי עדים כמ"ש התו' גיטין שם דף ד' סע"א דאין דבר שבערוה פחות משנים

מ"מ

מ"מ עיקר הכריתות בח"ע ע"י ע"ח ובשעת מתיבה נגמר הענין אע"ג שיכול להזור תכ"ד מ"מ כשלא חזר מתגרשה למפרע גם תכ"ד דע"מ כרתי ועי"מ בעינן לבדר הענין וא"כ אכתי חלרה וגיטה בתרי כא' ולא מהני להכי מוקי כר"מ ואז המאר בא קודם הגט כנ"ל · ועיין תשובת בית אפרים חי"ד סי' ס"ג שכתב שם לשיטת הרשב"ם דבמגרש תכ"ד כד"ד לא מיקרי עבירת הגלו בתוכם שגירש כ"א עד אחר כ"ד של הגירושין כיון שבידו לחזור תכ"ד עדיין לא נגמרו הגירושין כלל כ"א אחר כ"ד ע"ש ממילא לדידן בכל קניינים הדין כן אלא דאם לא חזר נגמר הקנין למפרע משא"כ בגט לא"ד ע"מ כרתי הוי כמגרש בלא עדים כמבואר :

אמנם כ"ז יתכן לשיטת התוס' דע"מ כרתי אמנם בש"ע א"ע סי' קל"ג הביא המחבר שם שני הדיעות ודעה קמייתא דעדי חתימה אפילו ביום לביום מהני ואפ"ה כתב בסי' קל"ע דגיטה וחלרה מהני אם בתו כא' וכס' וכ"י מה"ת אחו"ח סי' ס"ג כ' לי"ש הקושיא מר"ג וזקנים דבמקום דאינו קונה האר רק לקנו' את המטלטלין על ידו כעובדא דר"ג וזקנים אז אעפ"י שבאין כא' מהני · אבל אם באמת קונה המקום וגם המטלטלין לאלוטין אז אינו קונה אם בתו כא' עכ"ד · ועיין ש"ך סי' י"ב ומעתה כ"א"ד מלבד שקונה המקום לקנות על ידו המטלטלין קונה גם גוף המקום בכל שעי"ז יהי' חמלו של עכו"ם בביתו של עכו"ם ואז אפילו האחריות על ישראל שרי · ועיין במק"מ סי' תמ"ח · וא"כ בכה"ג לא מהני חלר ומטלטלין כא' ועיין קצה"ח סי' ר"כ · ועכ"פ לדעת הש"ך סי' קל"ח הכ"ל חלר ומטלטלין כא' לא קנה וכ"ד התוס' בש"מ גבי מצא בגל ועי' בהג"א שם · ועיין נה"מ סי' ר"ב נטה לדעת הש"ך בהחזיק שלא בפניו ע"ש · ורא"תי להרב הכ"ל בעלה הנדפס בכ"ל דעתו דאפי' בחלר המושכר קונה כמו גבי גט ע"ש · ובאמת הש"ך בסי' ש"ב כתב לדעת הסוברי' דחלר המושכר אינו קונה דלא חיקבי קונית הרא"ש מר"ג וזקנים דאמר שם ומקומו מושכר לו וכתב דדעת אחרת מקנה שאני וכונתו דהא לא הקנה רק להשוכר דוקא משא"כ במציאה והפקר עוד כתב כיון דהונח לדעת השוכר קנה השוכר עכ"ד וא"כ בנ"ד אין רא"י מגנו דשם דעת אחרת מקנה לה לבד וגם הגט הונח לדעתה ולא חזי אלא לה ספיר מהני במושכר · אח"כ מצאתי בספר בית מאיר כ' ג"כ לחלק ע"ש הש"ך הכ"ל ובסי"ע סי' קל"ע בפ' הקנר מחלק בחופן אחר ע"ש ·

ומצאתי קצת סמוכין לסברת מרן המוב"י הכ"ל לחלק בין קונה המקום לאלוטין ובין קונה רק לקנות המטלטלין על ידו מא"ש בש"מ נופא ב"מ דף י"ב דבמתנה לא בעינן אחר המשתמרת כיון דדעת אחרת מקנ' לותה א"כ שוב משתמרת למקבל דוקא כיון דשום אדם שוב לא יוכל לזכות בה דהא הנותן נותנה למקבל דוקא משא"כ במציאה והפקר עכ"ד ולכאורה כאן בחלר והמתנה באים כא' דבאותה שעה דנותן לו המתנה לותה שעה מיקרי חלר המשתמרת ע"י המתנה דדעת הנותן שלא יזכה אחר אלא קודם שנתן לו הי' החלר אינה משתמרת ועי"ש המתני' נעשה משתמרת א"כ באין כאחד החלר והמתנה ואם בעינן שיהי' חלרו של אדם וכו' היינו שתהי' חלר שלו קודם הקנין כנ"ל ואז קונה אלא ע"כ כיון דלא הוי חלר משתמרת רק לשעתה לקנות ע"י המתנה ואח"כ הוא באמת אינה משומר לענין הפקר ומציאה ובכה"ג גם בבא"מ כא' מהני כמ"ש הנוב"י · ועי"ש דברי ש"מ הכ"ל י"ל נמי מ"ש בעלה הכ"ל דאינה דחלר המשתמרת כיון דאית לה מחיצות אע"פ שאינו נעול מיקרי משתמרת דא"כ אין קונים בסימטא למ"ד דבמ"מה משתמרת בעינן עומד בתוכה דוקא אלא ע"כ כיון דאינה מחיצות מיקרי משתמרת עכ"ד : ולפי מ"ש בש"מ לחלק בין מתנה להפקר דמתנה מקרי משתמרת כיון דשום אדם לא יוכל לזכות בו משא"כ במציאה והפקר א"כ אין רא"י מכניס בקונים בסימטא דשם רשות אחרים מסולק מהם מקרי משתמרת משא"כ בהפקר רשות הכל עליו ופהדא רבה לזה דרבינו הגדול הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ג ממעשרות דגבי מעשר בעינן נמי חלר משתמרת למיקבע במעשר כתב רבינו הרמב"ם שם דגם חנות קובעת למעשר · ובפע"ז מהלי' גזילה גבי מצא בחנות כתב דלסכי אין החנות קונה במציאה לגבעל החנות לפי שהוא חלר שאינו משתמרת ע"ש : ובזה רא"י לחלק במקום שאין רשות אחרים עליו כמעשרות שיש להם בעלים מיקרי משתמרת אבל לענין מציאה שרשות הכל עליו מיקרי אינו משתמרת ·

עוד יש לחלק הש"ך סי' ר' ס"ק ה' הקשה לדעת הסוברים דד"ל קונין במקום א"כ למה הצריכו לתקן משיכה והגבהה ליקני לי' ד"ל וכ' דאה"כ אם עומד כלדן אה"כ דלא בעי משיכה ולא תקנו משיכה רק במושך ע"י הבל ארוך ברחוק ד"ל · עוד י"ל דע"י קנין ד"ל אינו אלא דרבנן ועי"ש משיכה קונה מדאורייתא ועיי"ן גא"י חי"ד סי' י"ח מ"ש בכוונתו · ומעתה באלר שאינו משתמרת דבעינן עומד כלדן תקבי נמי ליקני לי' ד"ל ול"ל כנ"ל אי דע"י ד"ל אינו אלא מדרבנן וקנין חלר שהוא משום יד לו אינאות הוא מדאורייתא לו דמיירי שעומד בריחוק מקום יותר מד"ל · והנה נודע דעת רבינו ירוחם בא"ע סי' כ"ח דאם נתן לה כסף מקנין דרבנן כגון מעמ"ש וכיולא אינה מקודשת אלא מדרבנן ולא מדאורייתא : ולכאורה אינו מוכן הטעם דלכאורה דברי הר"ן נכונים דהפקר כ"ד הפקר וע"י קנין דרבנן הפקיעו הדבר מרשות בעליו מי שהוא ונתנו כיד המקדש והאחרונים ז"ל כתבו דע"י הפקר ב"ד הפקיעו הממון מכל אדם אבל אינו של המקדש בעצם ובני קידושין בעינן שיהי' לו קנין עצמי בהכסף · עיין בס' אבני מילואים שם ס"ק ל"ג ובסי"ע שם ובמק"מ תמ"ח · ומעתה אין רא"י מכניס בסימטא דהוי שא"א לעמוד בתוכן עכ"פ אפשר להיות בתוך ד"ל ואז נקנה לו מדרבנן עכ"פ ובזון שנפקע מכל אדם ע"י קנין דרבנו דהפקר ב"ד א"כ שוב משתמר הוא מכל אדם ומקרי חלר המשתמרת כמ"ש הש"מ וחזר הקנין להיו' דאורייתא וקונה מעצם חלר המשתמרת · וגם י"ל דגם ע"י קנין ד"ל קונה מדאורייתא לאחר שנעשה חלר המשתמר' עפמ"ש הר"ן פ' התקבל והכ"י בח"מ סי' ס"ו בשם הראב"ד והרי"ף לענין מתנת ש"מ דאפילו אם אינה דע"י קנין דרבנן לא נעשה קנין דאורייתא מ"מ כשבא לרשות זוכה קנה מדאורייתא לד"ה · ומעתה דוקא קנין ד"ל לחוד לא קנה אלא מדרבנן אבל בכלים בסימטא ושומר בלדן ע"י הד"ל מקרי משתמרת ומקרי בא ליד זוכה וקונה מדאורייתא לדברי הכל · ולפענ"ד דברי הר"ן הנ"ל מוכרחי' מש"ס נדרים דף ל"ד ע"ב אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה לאוכלה מעל לפי כולה ופירשו שם שהיתה בתוך ד"ל ע"ש בר"ן · ומזה נראה דע"י קנין דרבנן קונה דאורייתא דקנין ד"ל לא הוי רק מדרבנן וקתני מעל ופירשו רש"י והרל"ם דמשלם קרן וחומש · והרמב"ם פ"ל מהלי' מעילה כתב דבמעילה דרבנן ליכא חומש ע"ש אלא ע"כ כיון דהקדישה ואמירה לגבוה כמסירה להדיוט דמי דכל היכא דאיתא כי גזה דרחמנא איתא והוי כמו שבא ליד זוכה ולכ"ע נעשה מקנין דרבנן דאורייתא ומתחי"ב חומש ·

ומ"מ לדינא י"ל דחלר משתמרת קונה אפילו באינו נעול · וכ"מ מדברי הדו"ס סי' רמ"ג בזרק

ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר וכי דלדעת הרי"ף והרמב"ם הוי חצר שאינו משתמרת מטעם דסופו לצאת בפתח אחר ועי"ש שהגירסא בש"ס ויוצא בפתח אחר שהי' עומד לצאת בפתח אחר ולא הוי משתמר והתם בהפקר מיירי ע"ש בש"ס ופרישה בזה נראה דאם הי' סופו לנוח בתוך הבית אז כיון שאינו סופו לצאת שוב הוי כחצר המשתמרת אעפ"י שפתח האחר פתוח כנגדו ואי' עומד לצאת בפתח האחר אלו הי' זורק בכח מ"מ אם זרק בלא כח ונפל תוך הבית מיקרי חצר המשתמרת אעפ"י שאינו נעול עיי"ש בדו"פ · שוב מצאתי בנה"מ סי' ר' ס"ק ג' הביא ג"כ ראי' זו מכלים בסימטא דאפי' אינו נעול מיקרי משתמרת ובס"ק הקודם דחה דברי הש"מ הנ"ל · ועיין ש"מ די"ב לדעת הר"ן לחד תירוצא משתמרת אינו קונה אלא מדרבנן עי"ש :

ומ"ש הרב הנ"ל בנ"ד שכתב מכ"רה והפקר ל"ש לומר כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו דכאן כתב ליפות את כחו כמו בשדי מכורה ונתונה לך הה"נ יש לומר לכך כתב לשון הפקר ליפות את כחו שלא יוכל לחזור מטעם נדר עכ"ד · והנה בנדר אם נדר ליתן דבר לחבירו כיון שנתן לו קיים נדרו אעפ"י שחוזר ולוקחו ממנו בחזרה כהאי דאמרינן בנדרים כ"ד קונם שאתה נהנה לי אם אי אתה נותן לבני כור א' של חיטין וקיי"ל כחכמים דיכול להתיר נדרו ולומר הריני כאלו התקבלתי וכי' שם הר"ן בשם הרשב"א משום דהפוכי מטרתא למה לן והלא כשכבר קיבל יכול לחזור וליתן לחבירו · ולכך יכול לומר הריני כאלו התקבלתי עיי"ש ומעתה בהפקר אם הפקיר דבר וכבר בא ליד זוכה כעובדא דנ"ד דהחצר קונה לו תיכף הרי הזוכה זכה מדאורייי ואם ירצה המפקיר לחזור בו אין זו חזרה אלא גזל ולא עבר על בל יחל אלא אלא תגזול ובל יחל ליתא אלא בעוד שלא זכה בו שום אדם והוא מונע מלזכות בו דאז לא שייך גזל כיון שלא בא עדיין ליד שום אדם וכן מבואר בסמ"ע סי' רע"ג ועיין נוב"י מה"ת חא"ח סי' נ"ח ועיין יו"ד רט"ו אם נדר חל על ל"ת וגם מ"ש הרב הנ"ל נהי דהקונה לא כיון לקנות מ"מ בדעת אחרת מקנה מהני אעפ"י שלא כיון · ונשתמש בסברא זו גם נגד העכו"ם הקונה מישראל הקונה עיי"ש ולפענ"ד נראה דנהי דסברא זו אמת כמ"ש הנ"י בשם הראב"ד פרק חזקת והרשב"א בגיטין ד"כ והריטב"א יבמות פ"ג אמנם הם לא כתבו רק בישראל המקנה לישראל דאז י"ל דהמקנה גופא נעשה שליחו של הקונה מטעם זכי' · אבל כאן להקנות לעכו"ם אין זכי' לעכו"ם · אח"כ מצאתי להקצה"ח סי' רע"ה שכ"כ ובזה נדחה נמי מ"ש הנ"ל לייש קושית המג"א סי' רמ"ו דהתם נמי בעכו"ם מיירי ולא מהני דעת אחרת מקנה · ועיין קצה"ח קפ"ב בשם תוס' ב"מ דהזוכה ל"ל שליח של הנותן ושל המקבל עי"ש :

ומ"ש הרב הנ"ל שמוכר לו החמץ הנשאר אח"ז איסורו והאריכו הגאונים בדיני ברירה · ולכאורה אינו נוגע זה לדיני ברירה · דגבי כל המתלקט יהי' הפקר שבפרק מרובה וכן כיוצא בזה דאיכא איסורא ואי אין ברירה אוכל האיסור למפרע · אבל בנ"ד אפי' אם נאמר אין ברירה והחמץ הנשאר של ישראל הוא ונתחלף בשל עכו"ם הא עכ"פ נשתמש הישראל קודם פסח ביי"ש של העכו"ם ובעי לשלומי לי' · ועיין תשובת ב"א חח"מ סי' מ"ט דאפילו ישראל בישראל במקום שאין פחת דמים מוחר לכתחילי להחליף שלא בידיעת בעל החפץ עי"ש וכאן הבעה"ב המשתמש ומוכר חמץ ונהנה ממנו קודם פסח והוא דבר השוה ממש כהחפץ של הנכרי והישראל מכוין להחליף ולשלם בחמץ הנשאר לעכו"ם נגד מה שנשתמש הוא בשל עכו"ם וכבר החזיר לו ומונח ברשות עכו"ם · (ומ"ש בהר"ם שהר"ן לא ס"ל כיש"ש המעיין בר"ן בחידושיו לגיטין פ"ג יראה דהר"ן ס"ל כיש"ש ומ"ש להר"ן פ"ה דנדרים · ז"א דהתם בשעה מיירי והשעה אינו מתברר כמ"ש בקצה"ח שם · ועיי"ש בהר"מ בספק בתקנה עי"ש עיין במשנה למלך פ"א ממלוה מבואר ההיפך אך בתומים בכללי תפיסה סי' ע"ו וע"ז מחלק שם בטוען ברי עי"ש · ויש ראיה לפירושו בפ"ב דכתובות זמנין דתפסה מאתים ואמרה בתולה הוינא ע"ש וכתובה נמי תקנה הוא עש"ך דיני מגו גבי מגו להוציא ומ"ש הנ"ל בנדר ופתחו עמו יתבארו במ"א) :

עוד יצאתי לדון במ"ש הרב הנ"ל דמכירה והפקר נהי דלא מהני מטעם דכל שאינו בזא"ז אפילו בב"א אינו מ"מ מאחר שהפקיר החמץ בע"פ · א"כ החצר קונה לו החמץ עיי"ש · והנה ברמ"א סי' קכ"ו מבואר במקום שאין הקנין נתפס מ"מ אם תפס הלוקח לא מפקינין מיני' ואין המוכר יכול לחזור בו והש"ך סי' ס"ו ס"ק ס"ו פליג ע"ז וסובר דהטעם הוא משום מחילה ולפ"ז במקום ששייך לומר לא ידע דמחיל לא קנה עי"ש בש"ך ועיין קצה"ח סי' קכ"ו נטה לדעת הרב רמ"א עי"ש ומעתה בנ"ז אם הקנין בעל מטעם כל שאינו בזא"ז וכו' מ"מ זכה הלוקח הראשון מטעם תפיסה · ועיין תומים בדיני תפיסה שחולק על מהרי"ט וס"ל דאפי' במקום שנחלקו הפוסקים בדין תפיסה עצמה אי מהני תפיסה או לא מ"מ מהני תפיסה עי"ש ומעתה מה שהפקיר המוכר הראשון אינו כלום כיון שמונח ברשות הלוקח ויכול לומר קים לי כרמ"א · ואם אף האמת הוא דהדין עם המוכר הראשון מ"מ קיי"ל כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינין אינו יכול להקדישו במבואר בב"מ ד"ח עיי"ש והה"נ להפקיר אינו יכול · עיין פרק מרובה בסוגיא דצנועין ואפי' לדעת הב"ח דיכול להפקיר דבר שאינו ברשותו מ"מ דבר שאינו שלו לא חל ההפקר כ"ז שאינו יכול להוציאו בדיינין אינו חל ההפקר מעכשיו וא"כ שלא הועיל ההפקר הראשון א"כ איך הפקיע הישראל הלוקח איסור חמץ נהי דלענין לזכות בממון זכה מטעם תפיסה · מ"מ איך נפקע איסור חמץ ועיין בקצה"ח בקונטרס התפיסה כלל א' סעיף חי דבספק ממון אף שזכה מטעם תפיסה מ"מ אם קידש אשה הוי רק קידושי ספק · וכ"ל דהפוסקים כתבו דבפלוגתא דרבוותא כגוונא דנ"ד יכול השני לתפוס אפילו אחר שנולד הספק וא"כ אם יחזור הישראל המוכר הראשון ויתפוס ודאי יזכה בו ובכה"ג ודאי דאין הישראל הלוקח יכול להפקיע האיסור כמבואר בב"מ ד"ז ואי ס"ד תקפו כהן אין מוציא ין מידו א"כ זה פוטר ממונו בממונו של כהן עי"ש ובנ"ד נמי אם יתפוס הישראל הראשון המוכר יכול לו' קים לי כהש"ך · וא"כ איך יכול שוב הישראל הלוקח למכור לנכרי אמת שמצינו בהו"ח סי' תמ"ג ס"ב ובחו"מ סי' רצ"ב סי"ז דבחמץ שאין הבעלים כאן יכול למכור מטעם השבת אבידה עי"ש וא"כ נהי דהחמץ הוא של הישראל הראשון המוכר מ"מ יכול השני למכור · אמנם ע"כ הטעם דיכול השני למכור משום דזכות הוא לבעל החמץ וזכין לאדם שלא בפניו ולהסוברים דזכי' הוא מטעם שליחות ונעשה ישראל המוכר לנכרי שליח של בעל החמץ למכור חמצו · אמנם כאן מלתא דאיהו גופא לא מצי עביד לא מצי משוי שליח וכאן אם ירצה ישראל הראשון המוכר לשני למכור לנכרי ודאי אינו יכול למכור כיון דאין לו זכות בחמץ זה דהא אינו יכול להוציאו בדיינין כמבואר וא"כ איך יוכל הישראל השני הלוקח למכור לנכרי מטעם שליחות של הישראל הראשון כיון דהישראל ראשון לא מצי עביד איך משוי שליח · וקצת צ"ע לדעת התוס' פרק א"כ דזכיה הוא מטעם שליחות היינו שליח של המזכה ושליח של הזוכה עיי"ש בתוס' דע"א ע"ב ד"ה בשלמא סיפא לחומרא וצ"ע דהא לא חזרה שליחות ועיין

ועיין כ"ם סי' קמ"ח דבמקום דמעולם לא הי' רגיל לחזור לכ"ע לא נעשה שליח ע"פ ר"ם קמ"ח והיה בזכיה שהוא מעשה שליחות לדעת קצת וכ"ד התוס' מ"כ לא חזרה שליחות ורגיתי בתשובת ב"ח חח"מ סס"ח דעתו לחלק בין ממון לגיטין ע"פ ועפ"ד חו"מ ר"פ קפ"ה · ועיין גיטין דס"ג ע"ב ותוס' ס"ב דכ"ד ריש ע"ב ד"ה והא לא חזרה שליחות · שליח לא מיקרי רק המשתלח מזה לזה שרגיל לחזור לשולחו לומר עשיתי שליחותך קודם שנעשה שליח לאחרי' וכקונטרס לא פירש כן עכ"ד ועיין כ"ם סי' קמ"ח ס"ק מ' ומדברי הס"ך ר"ם קפ"ה הנ"ל נ"ע בחילוקו של בית אפרים וכמ"ש

כתבתי יפה לזה :

ודרב הנ"ל כתב בקונטרסו הנ"ל וז"ל ועוד גם בהפקר שמונה בחלר שלימו שלו רק של אבי הגם שדעתו לזכות בו אחר הפסח כיון שמפקיר בפיו וגם לימו ברשותו שוב לימו עובר ומותר אחר הפסח וכמ"ש הפר"מ בחו"מ סי' תמ"ח ולגבי איסור מועיל אפילו הפקר לזמן עיין מח"מ הלכות זכי' סי' ב"ג עכ"ד · ולא ידענא דודאי ליכא מלתא בחמץ המונח ברשות נכרי ודעתו לזכות אחר פסח מהני כיון שמפקירו בלב שלם והנכרי לימו זוכה בו אעפ"י שמונח בחליר דהגר הנכרי לימו קונה כמ"ש האחרונים עיין נוב"י מה"ת חא"ח ס"ג וגה"מ סי' ר' · אבל בנ"ד דאחר ההפקר מונח לע"ע ברשותו וחליר קונה לו והפקר לזמן קי"ל דאם בא אחר וזכה תוך הזמן זוכה בו לעולם ואפי' כשגיע הזמן עיין מק"ח סי' תמ"ח וא"כ איך שייך לומר דדעתו לזכות אחר הפסח אם לא שנאמר דבשעה שהפקיר סי' דעתו דאם יזכה בו אחר לא יזכה בו לעולם רק עד סוף הזמן שהגביל המפקיר · וכשגיע הזמן יחזיר לבעלים הראשונים וא"כ איך שייך איסור מהני אפי' לזמן וכאמת בכה"ג לא מהני חדא שאין להזוכה רק קנין שירות והנוף הוא של בעל החמץ כמ"ש במק"ח סי' תמ"ח ע"ש ועוד אם יאמר דדעת המפקיר לא הי' להפקיר עד הזמן שקבע והזוכה לא יזכה בו רק עד זמן ההוא וכשנשלם הזמן חוזר לבעלים הראשונים וא"כ מהי דהיתרא שני הקונה זוכה עכ"פ עד הזמן מ"מ אין בכוחו להקנות זכותו בחמץ לנכרי אג"ק · דהא כתבו התוס' בערכין דף ל' דכה"ג דהוי לזמן הוי רק בעובדא הנאה ודעת כמה פוסקים דעוה"ל לא מיקרי אג"ק עיין ש"ך סי' ר"ג ומהרי"ע ובמק"ח סי' תל"ח וב"ח חח"מ סי' מ"ח ועיין בש"מ ב"מ די"ח · ועיין סי' קל"ה דבשירות לא מהני חליפין עי"ש והן הנה דברי התוס' ערכין הנ"ל · ועיין בקצה"ח סס וסי' ר"ג וקצת ל"ע דבהרשאה קי"ל דאם תפס המורש' מפקיע מיני' ועפי' קכ"ב א"כ בהקנה למורשה אינו אלא לזמן א"כ היאך הקנה ר"א תליסר אלפי דינרי אגב אסיפא דבית' הא קנין לזמן הוי עוה"ל ולא מיקרי אג"ק וגם בש"ע ס"ק כ"ב מבואר דחליפין מהני בהרשאה עיין בש"ך סס ומזה סייעתא לקצה"ח שקל"ה דדוקא שאלה ושכירות לזמן אינו נקנה בחליפין אבל מתנה נקנה בחליפין וע"ע ובפ' אלו קדשים בערכין סס דף ל' ראיתי דבר תימא שב' על מה שהקשו התוס' שם בר"ג וזקנים דנתקבלו שכר זה מזה והקשו בתוס' שם ולינקי להו הא אחרת כמתנה ע"מ להחזיר בחליפין · ותירצו דעל מנת להחזיר הוי רק עוה"ל ולא מיקרי בחליפין וכי הא"ק דקשיא עובדא הא מבואר בחמץ כ"מ שם בחליפין דרך מקח הוא ומתנות כהונה נתינה כתיב בהו עכ"ד · ולא ידענא אנו אם נתקבלו שכר זה מזה לאו דרך מו"מ הוא והתוס' בערכין לא כתבו רק ליקני לי' הא' אחרת וכו' והמקום אינו ממתנת כהונה רק כ"ש המקום קונה המתנו' דרך נתינה · אבל בשכירת המקום לגבי אפי' בקניית המקום לחלוטין לא אינכפת לן ועיין

ש"מ ב"מ שם בר"ג וזקנים ועיין קצה"ח סי' ר"ן · קין תר"ג בחטשמן ·

משה ארי' ליב

סימן ב

בדבר הס"ת אשר הגיה אותו כעל מגיה ובאמצע ההגי"ה הי' נאון בדרכו והודיע לבעל הספר שמצא טעו' בהספר ובתוך כדעבר מגיה אחר ונתנו לו הס"ת הזאת להגיה אותו ומצא בו טעות א' גמור ושני אותיות הצריכין תיקון ואח"כ כשחזר המגיה הראשון מדרכו הוציא לזה הטעויות לפיכו והראה לו מרחוק שנרשם אצלו ממשה ויעות והנה בפעם הראשון לא אמר המגיה הראשון רק שמצא טעות אחד ובחזירתו אמר שמצא חמשה ומקודם הי' הס"ת מוחזק בכשרות וקרוא בו :

הנה מבואר בש"ע יו"ד סי' קכ"ז דעד הרעיד נגד החזקה אינו נאמן לאסור לאחר שיצא הדבר מידו אם לא שאמר בפעם הראשון וכאן לא אמר אחתנא על מה שלא אמר מתחלה רק מעטות א' ועתה הוסיף לומר שמצא חמשה · אמת כי מצא לו אבן אחתנא ע"ד שכתב הדג"מ סי' קכ"ז דאם אם לא אמר · בפעם הראשון אם לא הי' נ"מ בהגדתו אין ריעותא מה שלא אמר בפעם הראשון עי"ש א"כ גם כאן יאמר כיון שלא הי' כוונתו לומר שמצא בס"ת טעות רק כדי שלא יקראו בו בציבור וכמה טעות א' או הרבה ס"ס גילה שאין לקרות בו אבל בעת שצריך לתקן הס"ת אחת לשנה ואמר שמצא חמשה הצריכין תיקון · אך ז"א חדא כיון דאיהו לא טען ליתן אחתנא זו ואיך נטען לו אבן ועוד דכאן גרע מאלו שתק בראשונה ולא הודיע לבעלים כיון שכאן פותר א"ע ועי"י כי"ד סי' קפ"ה בש"ך בס גבי אמרה עמאה אי וחזרה ואמרה שהורה אי בעינן שתאמר האחתנא בפה בפירוש עי"ש ועוד אפי' אם הי' שותק לראשונה ואז אין כאן סתירה רק דאיכא ריעותא רק כמה שלא אמר בפעם הראשון ולזה י"ל כמו דאמרינן בפרק הניזקין גבי סופר שאמר דנולין ואזכרות לא קדשם לשמן ואמר שם הש"ם מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסול הס"ת עי"ש כמו כן י"ל בדבר דאית לי' שותפות בגויה מתוך שנאמן לאסור חלקו נאמן נמי לאסור חלק חבירו אף שלא אמר להשותף בפעם הראשון וכן מצאתי בסי"ע ליו"ד סי' קכ"ז שכתב כן עי"ש · והנה כי כן דרך בעל מגיה לתקן בעצמו האותיות שקפלה קצת דיו ומוגע לדין אומן קונה בשכח כלי וכן מצאתי בס' פני יהושע בגיטין ד' כ' שכתב לענין כותב גנו שקונה בשכח כלי עי"ש בפמ"י וגם כאן תיקון אותיות הצריכין תיקון :

והנה הש"ך בחו"מ סי' ש"ו כתב דהוא ספיקא דדינא אם אומן קונה בש"כ עי"ש א"כ י"ל במגיה אם עשה תיקון בגוף הס"ת והעביר בקולמס על קצת אותיות שקפלה הדיו קונה נמי בש"כ והוי כמו שותף ויכול לאסור אפי' לאחר שלא אמר · ולא אמר בפעם הראשון ואף דבעמ"נ הראשון לא הגיעם מלאכתו הא בחמצא ההגי"ה אם לדרך פעמיו מ"מ הלא הטעם דאומן קונה בש"כ הוא משום דהכלי נקנה לו עבור הסכירות ומש"ה בעושה בחנם אינו קונה עי' קל"חח סי' ס"ו א"כ בי"ד אף שלא הגיעם הגהתו מ"מ כיון דקי"ל דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף עי' ביו"ד סי' קמ"ג וכאע"ז סי' כ"ח עי"ש א"כ קונה נגד המקנת שעשה אף דמבואר בחמ' ב"ק ד' ל"ע היכא דאמר ושמעינן דבעה"ב ואומנ אגר ידי' קבקיל אינו קונה מ"מ כתב הרשב"א בשם הרא"ש

הוכא

סוכת כש"מ שם דזה דוקא כטבע דסממנין הוא דמשכחי לי' אבל שאר אומן מלאכת ידיו הן הן סממנים שלו עי"ש מ"ש כאן אף שתיקן בדיו של בעה"ב אז שלא עשה רק הפריד וגרר אותיות הדבוקים כדרך בע"מ מ"מ י"ל דקונה כש"כ ויכול לאסור מ"כ כ"ז אי ידעינן שעשה קלת תיקון בנוף הס"ת אבל כ"כ מי ידעינן אם נגע באותיות כלל ונוף הס"ת. אף שע"י מה שהניח נחעלה אסס"ת עי"ז מ"מ כיון שלא עשה פעולה בנוף הס"ת במה יקנה ועוד דמבואר בריטב"א ר"פ שני דייני גזירות נבי מניחי ס"ת שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה כתב בשם התוס' דעלו אגר בעילה ובלא זה אסור ליקח שכר דמה אני בחנם וכו עי"ש מ"כ אין שייך לומר דקונה כש"כ דהכלי נקנה לו עבור השכירות כי"ל דהא השכר שנעל אינו נועל בשע"ל הכלי אלא אגר בעילה הוא דשקיל ועי' ברמ"א חו"מ סי' ש"ו · ובאמת בתוס' שלפנינו לא נזכר מניחי ספרים משום מה אני בחנם והריטב"א הביא כן בשם התוס' ומ"כ כ"ד דאינו קונה כש"כ ולית ל' שותפות בנו' וגם לא אמר בפעם הראשון ובעל הס"ת לא אמרינו מאמינו

ובע"מ אינו רוצה לגלות הטעות אינו נאמן :

וראיתי בתשובת הרא"ש כלל י"ב ס"ו והובא נ"כ בש"ע יו"ד הלכות נדרים סי' רכ"א ס"ח

בשם שבלא לאומן לנייר אותה והאומן קודם שקבל שכרו אסרה בקונם על בעל העבלה · וכ' הרא"ש מאחר דהשכח חזותא בעלמא הוא ולית בה ממש לא קנה האומן כש"כ ואין בו כח לאסור והביא רא' מב"ק דק"מ בחתא קוף ולבע אמרה בסממני חבירו דא"ל להחזיר כלום עבור הלבע ומלי למימר לית לך נבאי אלא מידי עכ"ד ואם כן כ"ש כ"ד אם הבע"מ לא תיקן כלום בנוף הס"ת רק הבעה ודאי נרע אפי' מחזותא ואינו קונה כש"כ · אמנם דברי הרא"ש ברר עומדו עליו ז"ל האחרונים מש"ס ב"ק ד' ל"ט דמייתי הש"ס סייעתא דאומן קונה כש"כ מהא דתנן נמר לבע והקדיח יורה לאחר כפילה דאומן לו דמי נמרו · אבל לא דמי נמרו ושבחו והיינו ע"כ דאומן קונה כש"כ עי"ש כש"ס הרי בלבע דאינו אלא חזותא אפ"ה קונה כש"כ ובקלא"ח סי' ש"ו כתב לתרץ ותורף דבריו דאפי' בדבר שאין בו ממש אפ"ה קונה כש"כ אבל מ"מ לאוסרו בקונם אינו יכול כיון דלית ל' בנו' אלא חזותא עכ"ד מעתה לפ"ז אפי' בדבר שאין בו ממש קונה האומן עכ"פ כש"כ ובספר נה"מ שם הקשה על פירושו בדברי הרא"ש הא אם האמת הוא דאומן קונה בשבח כלי לא אמרינן דבר השבח נלבד הוא קונה אלא יש לו בנוף הכלי כדי שוי השבח ואכתי יש לו כח לאסור כיון דיש לו חלק בנוף הכלי עכ"ד שם ואולי י"ל עפ"י המבואר במס' בילה דל"ח נבי אשה ששאלה מחברתה מים ומלח לעיסתה ומבואר שם נמי דמנמן של : זה שמיעטו לא מיבטל בממון חבירו המרובה מ"מ איסורא דבנו' בטל · אך מ"מ שם ב"ע הרי הוא כרגלי שתיסן ולא בטיל איסור. תחומין משום דהוי דבר שיש לו מתירין כמו שתירץ ר"א שם עי"ש מ"כ י"ל בכדון הרא"ש היו דמי העבלה מרוכין מדמי השבח ובטל איסור קונם ברוב אף דקונמות הוי נ"כ דשיל"מ כמבואר בש"ס. בדרום משום דמצוה לאיתשולי מ"מ מבואר ביו"ד סי' ק"ב בגיות שלא בשבת מהשגבים יין לגוי מאחר דהאיסור לא הי' ביכר כפ"ע מעולם רק הביתר הי' ביכר אפי' בדבר שלא"מ בטל עי"ש ס"ס ק"ב (זאת הביתר לא הי' ביכר הוא לגיסך דאפי' בלא לך מתירין לא בטל כמו יבמה שרקקה דם וכבר בארב האחרונים ועי' בנוב"י מה"ת חו"ד סי') והא דמבואר בסדר אות מבי הפיר אסור בגיה"כ ובי"מ ולא אמרינן דאיכא דבביתר הי' ביכר קונם שבדר בטל חלק הסמוך בחלק הביתר עי' בהלכות

מדיים סי' רכ"ד יש לחלק דבעבלה חלק האומן שיש לו בטבלי אינו דבר חשוב ובטל כיון שהאיסור אינו ביכר במקומו לא הוי קבוע דאורייתא ולא קבוע דרבנן כיון שאינו ד"ח משא"כ בסי' רכ"ד התם בדברים הקבועים לא שייך ביטול עיין מה שפלפלו האחרונים ממחל איתן · עיין חו"ד סי' ק"י · א"כ בנדון הרא"ש חלק שיש לאומן בנוף הכלי ע"י השבח בטל בנוף הכלי אבל אם היה ממש בחזותא הוא חלק האומן וגרמא ויבר היה יכול לאסור ואין סי' ק"ב ובש"ך שם דחזותא אוסר דבש"ל"מ · ואם דמבואר שם סי' רכ"ד דגם בספרים אסור וספר לאו קבוע ואמאי לא מיבטל חלק המודר אך מבואר שם בע"ז דמיירי בספרים שיש בהם דין חלוקה ע"ש א"כ לא שייך ביטול כיון דאפשר לברר האיסור מתוך הסימר ולכאורה י"ל בירדון הרא"ש הבעבלה דומה לטומאת משא כיון דבהנה מהבל כיחד מן הבעבלה והשבח בכח אחת · ועיין בכורות דכ"ג ובת ס' שם · אמנם בבר חילק המשנה נמלך פ"א מבלי מעמאי מו"מ דין י"ד בתירון הסני דוקא בדבר יבש דהאיסור עומד כפ"ע אז מעמא דמשא אבל לא באיסור לח שהבל ובלל ביחד ואינו ביכר ע"ש א"כ גם כאן מעולם לא היה ביכר חלק האומן בנוף הבעבלה · ואולי זהו הבעם נ"כ שם בבילה דמשמע שם דאם לא היה דש"ל"מ היה מתבטל אע"נ דתחומין דומין נ"כ לטומאת משא שמוליך הבל ביחד הביסה והתבלין אלא דשם י"ל נ"כ דהאיסור אינו ביכר ותבלין שם מיירי שבימוחו · ועיין לא"ח שם דל"ע ע"א לעניין הוצאת שבת דגם משא כגוונא דכ"ד מ"מ בטל והביא כן בשם שתיטו ויש מריכות בכ"ז [ועיין מ"ש המחבר בדברי הרא"ש בכ"ל בבילה מילה סי' רס"א ס"ק ל"ב]

אמנם הא קשיא לי בדברי הא"ש לפי הבנת הקונה"ת דהאומן קונה בשבח כלי אפי' דבר שאין בו ממש א"כ אמאי לא יוכל לאסור על בעל העבלה כיון דקי"ל דמדרבנן הנדרים אין אפילו בדבר שאין בו ממש ואם נאמר דהרא"ש ס"ל כדעת הרשב"א ז"ל בחידושיו לנדרים הובא בשטה"מ פ"ג מהלי נדרים דעל אחרים אינו יכול לאסור דבר שאינו"מ אפילו מדרבנן ע"ש א"כ בנידון דידן כמי אינו יכול לאסור על בעל העבלה אפי' מדרבנן כיון דחזותא דבר שאינו"מ הוא · אמנם לי"ש עוד לפענ"ד דהא לכאורה קשה בדברי הרא"ש שכתב דלבני אינו יכול לאסור על בעל העבלה כיון דהשבח אין בו ממש דהא אפילו אם היה ממש בשבח · מ"מ ודאי אומן לא עדיף משותף בנוף הבעבלה והא מבואר בעור חו"מ ס"ס ק"ס ורמ"א ביו"ד סי' רכ"ו דבדבר שמיבטל שאין בו דין חלוקה אין שותף יכול לאסור חלקו על חבירו ע"ש ומ"כ מאי איריא דנקט הרא"ש דאפי' שאין ממש בשבח אינו יכול לאסור על חבירו הא אפילו אם היה דבר שיש בו ממש מ"מ בדבר המיבטל שאין בו דין חלוקה אין שותף יכול לאסור חלקו על חבירו דהא הוכיח התפ"ד הביאו הקונה"ת שם דאומן אינו קונה בשבח כלי אלא השבח ולא כל הכלי ועיין בנה"מ שם המובא לעיל · ומ"כ לא עדיף משותף בכלי כיון שאין לו קנין בכל הכלי · אבל הוא נכון דהא לכאורה עצמות כעי הא דאין שותף יכול לאסור בדבר שמיבטל הא קונמות מפקיעין מידי שעבוד וע"כ נומר דאלמוה רבנן לשעבודיה כהאי דאמריק בכתובות דף נ"ט ע"ב ע"ש · אמנם זה שייך בדבר שיש בו דין ממון שייך לומר דדבר זה משועבד לחבירו ואין לזה כח לאוסרו על חבירו אבל חזותא בעלמא דאפילו היה של חבירו ממש בידו יכול נומר לית לך נבאי ולא מידי כמבואר בש"ס בלבע קוף מב"ש במקום דאין לחבירו אלא שעבוד ונוף הדבר של האומר הוא מ"כ הי' ס"ד לומר דאומרים בבה"נ יכול עפי' לאסור

לאסור על חבירו • והוא טוב יותר להאסר מדבר שיש בו ממש דשם עכ"פ משועבד לחבירו ואלמלהו לשעבודו אבל כאן ל"ש שיעבוד דהא ליתא כיה דין ממון ויכול לומר ליתא לך בגלי לזה קאמר הרא"ש דמ"מ אינו יכול לאסור דחזותא כעלמא הוא אין בו כח לתפוס האיסור ולפ"ז נכון מאד אע"ג דמדרבנן אל אינו על דבר שאין בו ממש א"כ עכ"ל הטעם דגזרו רבנן איחול קונם על דבר שאין בו ממש אעו דבר שיש בו ממש • אבל בג"ד אדרבה אם הי' דבר ש"ש בו ממש פשיטא דאין יכול לאסור בקונם כיון שיש לחבירו שעבוד עליו כמבואר בעור חו"מ סימן ק"פ • ומיתתה א"ל לאסור לחול רק בדבר שאין בו ממש לבד שאינו משועבד ובכה"ג לא גזרו חז"ל לאסור מדרבנן אעו דבר שיש בו ממש כיון דבדבר שיש בו ממש פשיטא שאינו יכול לאסור בג"ל :

כ"ז כתבתי לפי הבנת הקלה"ח בדברי הרא"ש דש"ל דגם בחזותא אומן קונה בש"כ אמנם לפי הגראה מפשטות לשון הרא"ש ז"ל ס"ל דבחזותא אין אומן קונה בש"כ • ולולא דמסתפינא הייתי מפרש דברי הרא"ש באופן אחר דהא לכאורה אינו מובן דאמאי אמרינן בלבע קוף דא"ל להחזיר לו דמי שממניו משום דחזותא לאו מלתא הוא הא הוא מלתא דמזדבנא בדינרי ולא גרע עכ"פ מדבר הגורם לממון אף דבפרק הגזל כתב הרא"ש דאין הלבה כר"ש בגורם לממון • וכ"ה להלבה כמ"ש הש"ך חו"מ ס' שפ"ו מ"מ גראה שם הרא"ש דש"ל בהך תירוצא שבתוס' כתובות דל"ד וב"ק דע"א ע"ב דהיינו דוקא דבר שאינו שוה לשום אדם כגון ממון נפסח דאינו ראוי רק לגזלן להחזירו לגזל • אבל בדבר השוה לכל העולם גראה דפתו דכממון דמי ע"ש • אך מבואר בפסחים דף ו' ע"א דאפי' לר"ש דס"ל דגל"מ כממון דמי הייגו אם נאבד ואינו בעולם אבל בשהוא בעין לכ"ע נאו כממון דמי עיין בפרש"י שם דע"א ולשון זה תפסו האחרונים לעיקר עיין ל"ל סי' ל"א וקלה"ח סי"ז וש"א סי' ע"ז ע"ש א"כ נכון מאוד דבלבע קוף יכול בעל הלמר לומר לית לך גבאי ולא מידי כיון דבעודו בעין לכ"ע נאו כממון דמי אבל התם בהקדיחו יורה ונפסד הלבע אז י"ל דכממון דמי מאחר דהוא שוה לכל אדם ואם כן דייק שפיר דאומן קונה בשבח כלי •

מ"מ גראה דאפי' אם נאמר כתירון קלה"ח דאף בלבע אומן קונה בש"כ בג"ד בבעל מגיב אם לא עשה שום בגוף הס"ת ודאי דגרע אפי' מלבע כיון שלא עשה שום פעולה רק הבטה ולא כלום הוא וא"כ אין המגיב השותף בגוף הס"ת ואפי' בס"ת של ליבור שב המג"א סי' ס"ו בתקדים ס"ת לבי"כ כתב שם דהקדישות שלהו כולם שותפי' עי"ש מ"מ הא הטעם דשותף יכול לאסור הוא משום דאית לי' ג"כ פסידא ולבי נאמן על הכל אבל כאן מה פסידא אית לי' וכמה ס"ת כרוכים ומולחים לקרות בהם ועוד כאן אולי חשוב מוגע כיון דמבקש שבר ההג"ה • אך לזה י"ל כיון דמלתא דעבידא לגלוי הוא דהא אם לא יראה לפיהו הטעיות לא יעול שבר וכה"ג גם מוגע בשר עיין מו"ר חלע"ז סי' כ"ז ולע"ע ופיין פ' המזקין מה דהפסיד שבר אזכרות וכו' ועפ"י דברי מג"א הנ"ל ל"ע בדברי הגאו"ר שלמד מהנ"ל דבמבר מלות שבביה"כ בחזר הפני חזרין אצל ראשון וכי בגאו"ר חי"ד סי' י"ב דה"ה לאב עני המוכר כיבודי המילה עי"ש ויש לאלן עפמ"ש בח"מ חי"ד סי' רל"ז בדעת הרשב"א דבממון הוא מחוסר גוביינא לא אמרינן אמירה לגבוה אמירה • אבל בהקדים ספרים גם מעות דהספרים אינם מחוסרין אמירה אז אל ההקדש על המעות ע"ש וכיון דעיקר הטעם דחזרין אצל ראשון הוא משום אמירה לגבוה עי"ש בנ"ל א"כ י"ל דוקא במלות שבביה"כ

לאסור גם המקדים הוא שותף כמ"ש המג"א דכולם שותפים ונגד המקדים אינו מחוסר מסירה דהא תופס אבל אם הקדם על הכל כמ"ש ח"ם וחזרין עליו אבל בביבו"י מילה דהמעות שייך לאב לבד א"כ אנלן דחזרין על הראשון כיון דמחוסר מסירה ובכה"ג לא אמרינן אמירה כמש"ל כנ"ל ואב"מ •

באופן בג"ד במגיב לא שייך כלל אומן קונה בש"כ והוי כשותף אי מטעם הריטב"א דטוטל שבר בעילה אי מטעם הרא"ש כפי המובן מפשט דבריו דבדבר שאין בו ממש אינו יכול לאסור משום דאינו קונה בש"כ וכאן גרע עפי' מחזותא כיון שלא עשה מעשה בגוף הס"ת רק הבטה ודיקה וא"כ אין לו כח אלא כע"א דעלמא ואינו נאמן במקום חזקה :

אמנם בתשובת מיימוני סלכות אישות סי' ג' מבואר שם דאע"ג דע"א אינו נאמן במקום חזקה היינו דגם לפי הענ סי' חזקה עד עכשיו רק דהעד מעיד להוציא מחזקה מכאן ואילך אבל אם לפי דברי העד לא הי' כאן חזקה מעולם מיקרי לא איתחזק ונאמן ע"א לאסור ולהתיר עי"ש א"כ בנדון שלפנינו שאומר העד שהי' טעות בספר א"כ לפי דבריו לא הי' הס"ת בחזקת כשרות מעולם ושוב נאמן לאסור ואנו נאמר ליתן הס"ת להגיה לבעל מגיה אחר ואם הגיה לא ימצא שום טעות והרי זה דומה לעל וכדק ולא אשכח דז"א כדמתלק הש"ם פ"ק דפסחים כשלמא התם גבי ע"מאה אמרינן עורב אחת ונעל אבל וכו' ומכ"ש לדעת התוס' והרשב"א ז"ל דהטעם דע"א נאמן בדבר שבידו הוא משום מנו דידו לנסבו עי"ש א"כ הא כ' בי"ד הי' בידו לעשות טעיות כרצונו כמ"ש הרשב"א בפרק המקין גבי אזכרות שבידו למחוק ולכתוב במקומן אחרים אלא לשמן ועי' בהרא"ש שם ואע"ג דבי"ד כבר יצא הס"ת מידו מ"מ כיון דלדעת התשובת מיימוני לא מיקרי איתחזק ואז נאמן אפי' לאחר שיצא מידו • אמנם בס' שב שמעתתא ו' שם מבואר דגגד חזקה שהוחזק בפניהו כמו בגוילין ואזכרות דפ"ה דגיעין לא מהימן ע"א אע"ג דלפי דברי העד מעולם הי' לו חזקה עי"ש • א"כ דהוחזק הס"ת בפניהו בחזקת כשרות בג"ד שוב לא מהני ע"א • אמנם יש לחלק דבגוילין ואזכרות שתם סופרים מקדשין האזכרות ומפכדין הגוילין לשמן אבל לענין טעיות רובא דרובא נמצא בהם טעיות לאחר שהוחזקו בכשרות ואין כאן חזקה אינתא לפניהו ועי' ע"ז בקי"ז בענין חזקת הס"ת ובפרי"מ או"ח סי' קמ"ג ובפרי"מ יו"ד סי' פ"ד • אמנם נוף דברי תשובת מיימוני הכ"ל ל"ע מש"ם יבמות ומלאתי בש"ם שה ציר צ"ב מפרק האשה רבה אי דידי' משום דבידו לאיתשולי ואי דחברי' הא גופא מצלן והתם בקונמות לדברי העד דשאיל מרי' עלי' וקיימ"ל דחכם עוקר הדר מעיקרא א"כ לפי דברי העד מעולם לא הי' כאן חזקת איסור ואפ"ה לא מהימן ע"א ובש"ם שם מחלק דבקונמות עכ"פ קודם השאלה נפקע האיסור למפרע משא"כ בנדון התשובת מיימוני דהי' טעות בקידושין א"כ לא הי' כאן איסור ודאי עי"ש ומעתה י"ל לקידושין דמי דאם בחמת מלא טעיות בספר א"כ מעולם לא הי' הס"ת בחזקת כשרות ומהימן ע"א לדברי תשובת מיימוני הנ"ל • ובזה יתישב נ"ב מה דקשה מה א דקיי"ל באע"ז סי' קנ"ה דמיאון בפני שנים ומדינא אפי' חד נמי מהימן רק דבמיון תרי כי היכי דלהוי עלי' שהדי עי"ש בכ"ש והוא מדברי התוס' וגם כאן קשה למה לי שנים הא ע"א נאמן באיסורין דהא לפי דברי העד לא הי' חזקת איסור ודבר שבערוה כיון דמיאון בשאי קמאי קמאי קשקרה דהא מותר בקרובותי' וגם מיאון דידי' מבטל גם דידי' • ולדברי הש"ש

נכון דנס כאן עכ"פ קודם המיחוי היתה אסורה כודאי משום ח"א מדרבנן ובכה"ג אפ' לתשובת מיימוני לא מהרמן פי"א (ועי"ע בהגי מילה סי' רס"א ס"ק י"ב):

ובמ"א כתבתי לי"ש בקלת בגד' דמ"ו בטוגלה סמוך לאיש דפריך שם והא כי נדנה אכלה בהפרה דהשתא ומשני בדרב סימחם דכל המודרות ע"ד בעלה נודרת ולכאורה קשה אמאי לא משני תיכף כדפריך הש"ס מעיקרא איך אתו נשואין דרבנן ועקרי מדרא דאורייתא הו"ל לשויי דע"ד בעלה נודרת וכאמת התוס' שם כתבו דתי' זה בדר"פ הוי כמו אלא ושי"ש ברש"י · אמנם לפמ"ש הר"ן בנדרים דע"ב ע"ב דדוקא נודרת ע"ד בעלה הוא דמלי בעל לסיפר אבל לא בנודרת ע"ד אחר שאינו בעלה עיי"ש וכ"ה דעת הרמב"ן והרא"ש והריב"ש סביאם בב"י סי' רכ"ח א"כ לכאורה בריאה כי אכלה בקטנות ע"י הפרת הבעל איך נסמוך ע"ז דע"ד בעלה נודרת שמא נמאר תמאן ומיאון נשואי קמאי קעקרא ואין זה בעלה ושוב לא מהני אם נדרה על דעתו כדברי הר"ן והפוסקים הנ"ל אבל לבתר דגדלה והוא דבעל כמבואר שם בש"ס א"כ אינלאי מגלתא דלא מיאנה ופסיר מהני מה שנדרה על דעתו כיון שלא מיאנה בו והוא בלאמת בעלה ונדרה על דעתו ואפי' לפמ"ש הרשב"א ז"ל הובא בש"מ בתוכות די"א נבי גר קטן דלא חיישינן בקטנה למיאון נבי אכילת תרומה דמוקמינן אותה אחזקה שלא תמאן עיי"ש הייטו דוקא לענין אכילת תרומה אבל בגדר איכא חזקת הגדר דהא בעל מינו נייז ובאיתי ברש"י יבמות ד' פ"ט ע"ב מלאימת יורש את אשתו קטנה ויורשה ומטמא לה וכו' ופירש"י דאלו חי' שמא היתה ממאמת עיי"ש נראה דלא ס"ל כסברת רשב"א הנ"ל דלא חיישינן למיאון אבל באמת שם אין נ"מ כלל כיון דהלכה כב"ה דמשתכנס לחופה יורשה ומטמא לה ואוכלת בתרומה א"כ מה שאינו יורש מקודם בלאו משום מיאון אינו יורש דאורשה אינו יורשה כמבואר בא"ע סי' כ"ז (ונעיין משפט נרשם על דברי ר"א מיימוני פי"א מהלכות גירושין ואע"ז סי' קנ"ה ואינו ענין לשם דשם לעיקר מיאון מיירי אימתי ממאמת אבל כאן לענין ירושה הלכה כב"ה וגריך לגיין על דברי ב"ה מיימוני פב"ב מהלכות אישות ואע"ז סי' י' ועיי' מ"ש הגאון מיאם בקונטרס הר"מ בישוב קושית תוס' נדה הנ"ל דהוי כמו אלא עיי"ש עיי' תוס' מזיר ד' ט' ע"א בתוס' שם דאפי' נב"ש דסי"ל דאין שאלה מ"מ בגדר ופתחו עמו מודי דא"ל שאלה ועיי' בר"ן בנדרי שם ד"ה והא דאמר דאפי' קטנה נודרת על דעתו עיי"ש) ובעיקר כונת הרשב"א הנ"ל נראה לפענ"ד דהא דבריו הנ"ל הם לכאורה נגד הש"ס בתוכות ד' נ"ז דקטנה אביה יכול לעבב מלהשאת עד שתגדיל משום דחיישינן דלמא נמאר מיגרדא ונפקא עיי"ש · ואי"כ במיאון אמאי לא נימוס שמא תמאן וכן נמאן דאוסר לקדש את בתו קטנה עד שתגדיל ותאמר בפנינו אני רוצה עיי' רש"י ס"ב דבתוכות א"כ קשה אמאי לא נימוס נמי בקטנה יתומה לענין אכילת תרומה דלמאר תמאן ותיזול גם מ"ש הרשב"א הנ"ל דמוקמינן אחזקה שלא תמאן מאי חזקה שייך כאן הא ריי"ל בניטין שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן והטעם דלא נגרע כזה החזקה ואמרינן דבר דאית ליי חזקת חיי מ"מ שמא ימות אחי"כ עיי"ש ברש"י ובכתי"י סי' כ"ה ס"ו ח"ד א"ב אמאי לא נימוס נמי שמא תמאן ומאי חזקה שייך כאן וכן ק' בתוס' מכות ד' ט"ו ע"ב ד"ה בנאי קמיפלגי דלהכי מזיר לוקה ולא חיישינן שמא יאכל על מזיר דמוקמינן אחזקה כמו שלא יאכל עד עכשיו כן יעמוד בדעתו ולא יאכל עוד לעולם עיי"ש וכן סי' כומתם בא"ם יו"ד סי' ט' דמטעם חזקה אתיין עלה שדעתו לא יאכנה

מדהשתא לשאול עיי"ש ולכאורה גם זה דומה לשמא ימות אבל הוא נכון מאד דהא עיקר הטעם דחיישינן שמא ימות משום דלא מרעינן חזקה דהשתא בהכי ואמרינן נהי דכעת עומד בחזקת מי מ"מ שמא ימות מכאן ואילך עיי"ש בפירש"י ניעין · מעתה נכון מאד דגבי יתומה קטנה אם נימוס שמא תמאן וכן בזיר שמא יאכל על מזרתו וקי"ל מיאון נשואי קמאי עקר וגם החכם עוקר הגדר מעיקרא וא"כ מתעקר דעתו הראשונה למפרע ומינרע חזקה הראשונה א"כ ה"ז דומה לשמא מת דלא חיישינן משום חזקה דמעיקרא אבל בכתובות דכ"ז הנ"ל כאב קיים וכן בקידושי כתו קטנה דאי' לאב ואפי' אי מימרדא ונפקא לא מיעקרי קידושין הראשונים ולא מיעקר דעתה למפרע שפיר חיישינן להכי דדמי לשמא ימות דחיישינן:

ובזה יש לי"ש דיסו של הר"ן בנדרים ד' ט"ו בסוגיא שם שאת נכנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג הלכה אסורה ולוקה ודעת הר"ן ז"ל דהאשה לוקה ודעת הרמב"ם ז"ל לאיסר עיי"ש ועי' כלח"מ פ"ה מהלכות נדרים שכתב דדעת הרמב"ם הוא כיון דהבעל מאכילה לוקה הוא עיי"ש ולהמבואר י"ל דבבר מודע דעת הרמב"ן הוכא בשעה"מ סוף הלכות שבועות דבמודר על תגלו לו שיש סיבה למדרו לא בעינן חרטה דמעיקרא וסגי בחרטה דהשתא עיי"ש מעתה בב"ל שאמר שאת נכנית לי אם תלכי וכו' ואלה נדרו אם תלך לבית אבי' ואין רצונו לאסור עלי' האשה רק בתנאי אם תלך וכו' שפיר י"ל דהבעל אינו לוקה דהו"ל התרחת ספק שמא יאכל על נדרו לאכס ואי"ל דמוקמינן אחזקתו שלא יעבה דעתו מדהשתא דז"א דהא יש לאוש שיאכל על נדרו בחרטה דהשתא כיון שהנדר הי' על תגלו וא"כ אין כאן שינוי דעת דהא אינו מתחרט למפרע ודומה לשמא ימות דחיישינן ומ"מ הנדר בטל גם למפרע מטעם נדר שבטל מקצתו בטל כולו כמ"ש הר"ן בנדרים דכ"ז דאפי' עיי' חרטה אמרינן נדר שבטל מקצתו בטל כולו ולהכי הבעל אינו לוקה דהוי התרחת ספק אבל האשה לוקה דלגבי דידה לא מיתשב התרחת ספק שמא יאכל הבעל כיון דאין השאלה בידה ומכאר בש"מ בתוכות ד"ג דבדבר התלוי ביד אחרים לעשות לא מיקרי התרחת ספק עיי"ש. ועכ"פ הר"ן לשיטתו דעי' חרטה נמי בטל כולו להכי האשה לוקה אבל הרמב"ם ז"ל לשיטתו דעי' חרטה לא אמרינן דבטל כולו כמ"ש הרא"ש בשם הרמב"ם כן ועיי' בכ"ז סי' רכ"ט שכי שדעת הרמב"ם כן ועיי' ברשב"א שם לכן דעתו דהאשה אינו לוקה ולכן הבעל (ואי"ה במ"א יתבאר בחרטה דהשתא אי נמי בטל כולו):

וראיתי בתוס' ניטין דל"ג ע"א ד"ה ואפקעינהו הקשו ג"כ מנזיר דלוקה וכן באשה יכול לאפות אם תזנה שלא נע ויבטל ואז אפקעינהו רבנן לקידושין והוי פנוי למפרע ותירצו דמוקמינן אחזקת נשואה עיי"ש ול"ע הא בעיקר החזקה אינו דנין שמא יעקור הקידושין למפרע ולא היתה נשואה מעולם ודוחק להעמיס בכוונתם כמש"ל התוס' בתוס' מכות דהחזקה הוא נגד הבעל שלא יעקור חזקת נשואה דהשתא גם סוף דבריהם שם ל"ע במה שהיינו עוד דאם בלאמת יעשה כדי לאפות בכה"ג לא הפקיעו רבנן הקידושין ול"ע דאכתי שייך תיפי' לר"ע דס"ל דבר ולא חלי דבר ועיי' תוס' ב"ק ד"ע ותוס' ב"ב דאפי' אם כת אחת רחו מה שהיו יכולין לרחות אפ"ה לר"ע מיקרי חלי דבר כיון דאין כל הענין נגמר עיי' עדותן נגד וכל החילוקים שכתבו התוס' שם הכל הוא לרבנן ולא לר"ע עיי"ש ואי"כ לפי המבואר שם מי לא מודה ר"ע בשנים אומרים קדש ושנים אומרים בטל אע"ג דעדי כיאה

בשאר מריגין לעדי קידושין מ״מ כיון דעדי קידושין לא
מריגי לעדי ביאה דבר מקרינין בי עיי״ם מ״כ כאן אם
ישלח גט ויבטל דאפקעינהו מכאן לקידושין מ״כ אין כאן
קידושין כלל למפרע ומ״כ אין כאן מקום לקיים הקידושין
רק ע״י אזיתה והבעל טושה כדי לחפות בכה״ג לא
הפקיעו הקידושין כתוס׳ שם מ״כ אמתי אלי דבר הוא
דהא עדי קידושין מריגי ג״כ לעדי ביאה דלולא עדי ביאה
אין כאן קידושין דתמיכים הפקיעו רק ע״י עדי ביאה
שעושה כדי לחפות בכה״ג לא הפקיעו ומ״כ מריגין עדי
קידושין לעדי ביאה ואלי דבר הוא וכ״ע וכמ״ל כתבתי
ישוב נזה בחיבות ואין מקומו :

והצעתי כ״ז לפי מדמו״ר הגאון החסיד מוהר״ר
שלמה קלגר נ״י והשיב לי בתרוכה
ותשובתו נדפס בספרו הנקרא ספר בת״ש סי׳ נ״ז ומה
שרציתי ליתן על המניה דין שותף ואז מתוך שנאמן על
חלקו נאמן נמי לאסור חלק חבירו וכן מצאתי אח״כ
בפי״ע סי׳ קפ״ז אלא שכתבתי אח״כ מאחר שאין לו
הספק מזה מישינן דלמא משקר ועי״ז כתב רבינו הגדול
נ״י ודקאמרי לי מאי קאמרי לי׳ שטיעה דאינו נאמן משום
דאומר כן כדי להרויח עכד״ק ולא ידענא דהא כ״ד אם
נתשבחו בעלים על חלקו ונאמנין לו מטעם מתוך וכו׳
והא ודאי הוא דבעלים נאמנים על שלהם מעפ״י שרוצים
להרויח כמבואר בפוסקים . ועוד דכבר כתבתי דכאן כ״ד
אין לו שום ריוח דודאי אם לא יכרר הטעיות לפניו ודאי
לא יקח שום שכר וכי נאמין לו עפ״י דבריו נכד שאומר
שמלא טעיות בספר ולא יברר דבריו להראותם לפניו
ופרט להסוברין דבמלתא דעבידא לגלויי גם מוגע כשר
עיי׳ מוכי״ מאמ״ז סי׳ כ״ז וכ״ט וכ״ד עבידא לגלויי על ידו
שבודאי יברר הטעיות דפלא״ה לא יקח שכרו כמבואר
ומרן הקשה כתשובתו שם לדעת הרא״ש בטבלא אמאי
משאי״ הש״ס בבבא בשליחא דאגרתא דליכא שבחא ולדעת
הרא״ש ליתני בשכמו לגייר עכ״ד אמנם להמבואר שם
הרא״ש הטעם דגייר אינו קונה כש״כ לפי המסקנא
דסלקא בתיקו אי יש שבח שמנין ע״נ אמר ומספיקא
לא מפקינן ממונא ונקטינן דאין שבח שמנין ע״נ אמר
ולהכי אין אומן קונה כש״כ עיי״ש הרא״ש ח״כ אמאי
נחרן בשינויא דחזקא בשכרו לגייר דהא גופא ספיקא הוא
אי איכא שבחא או לא אבל בשליחא דאגרתא לכ״ע ליכא
שבחא :

עוד כתב מרן דכ״ד לא דמי להא דתשובת מיימוני שבאתי
כיון דעכ״פ יצא הספר מתחלה מונה מתחת יד
בע״מ הראשון מ״כ מוקמינן המניה הראשון על חזקתו
אעפ״י שנמצא אחריו טעיות כמו גבי שוחט אעפ״י שלא
מכשול מת״ מ״מ לא איתרע חזקתו בפעם אחרת עכ״ד
ובאמת בפעם אחרת ודאי לא איתרע חזקתו אבל בפ״ת
זה שנמצא בו ג׳ טעיות עכ״פ ברע חזקתו בספר זה ועיי׳
פרי״מ או״ח סי׳ קמ״ג ואחרונים ומ״ש מרן דהר״ן
כתדיר דע״נ לא ס״ל כתוס׳ דהא דמ״ו ובאמת להר״ן נשאר
תירוץ הש״ס בקטנה משום דכ״ד אין מצוין לספרישה
ותי׳ הש״ס לא הוי כמו אלא שכתבו התוס׳ דהא עכד״ק
וכ״ן שם ד״ה והא דאמר כ דאפי׳ קטנה דשוטי׳ מדרבנן
מודית ע״ד בעלה ודייק לה מש״ס דשוטין דרבנן עקרי
מדרא דאורייתא כדרב פנחס עיי״ש בר״ן הרי דס״ל בקטנה
הטעם כדרב פנחס ותי׳ הש״ס הוי כמו אלא ומוכן לומר
דגם התוס׳ סוברים כר״ן עיי״ש בתוס׳ שכ׳ כלשון הר״ן
ועיי׳ פרי״מ פתיחה לפי׳ תמ״ז ושב שמעתתא ו׳ פ״ד
עיי״ש :

מורף תר״ה בחטשמן .

משה אריה ליב

סימן ג

לעיון כדין מהון שיש לו יי״ש הדבה במתניתין בלו
ומוכר קודם פסח לישראל מקנתו וכותב לו
בקאנטרלקט שמוכר לו יי״ש כך וכך כדין מהיי״ש שיש לו
במקום פלוני להעמיד לו לאחר פסח ועד שיעמיד לו
אחריותו על המוכר אם צריך הישראל למכור קודם פסח
זכות שיש לו ביי״ש זה . לכאורה כיון דהישראל כבר קנה
אותו בכסף וסטיומתא וכדינא דמלכותא ע״י הקאנטרלקט .
וגם שייש המקח שהרי כתב לו שמוכר לו מהיי״ש
שיש לו במקום פלוני ובכה״ג מיקרי שייש עיי״ש חו״מ ס׳
רמ״ח ס״ד והו״ל חמצו של ישראל ואחריות על העכו״ם
ואעפ״י שאין מחויב להעמיד לו רק אחר הפסח מ״מ
לכשיעמיד לו קונה למפרע ועיי׳ בס׳ מקו״ח ס״ס תי״ב
לענין רחיים כתב ג״כ כיון דקונה משום דינא דמלכותא
קונה למפרע הואיל ואין העכו״ם יכול לחזור בו ע״ש
ובפרט כי נכתב זמן בקאנטרלקט זמן המכירה ופסק הוה
אם זמנו של שטר מוכיח עליו אע״ג דלא אמר מעכשיו
עיי׳ ח״ע סי׳ קמ״ד . והא כישראל שהלוה לעכו״ם על
חמצו וא״ל מעכשיו דעת הש״ז סי׳ תמ״ח דחייב לבערו
ובמג״א שם כתב דאינו חייב ותמהו עליו ובספר מקו״ח ויד
אפרים שיהם נד״ל נתכוונו כיון דהזמן הוא אחר פסח
א״כ שעה אחת קודם שיגיע הזמן יאמר ישראל הריני כאלו
התקבלתי וימחול החוב לעכו״ם והחמץ לא הי׳ קנוי לו
כלל עיי״ש . אמנם זה לא שייך כ״ד שהי׳ מעכשיו מכירה
חלוטה ואם נימא כשיגיע זמן האיסור יתחול הישראל דמי
המכירה לעכו״ם דכאן תופס הישראל הקאנטרלקט ובמוחל
ותופס שטר דעת כמה פוסקים דלא מהני מחילה עיין
חו״מ סי׳ י״ב וסי׳ רמ״ח . ולכאורה יש לדון כיון דהאדון
יש לו יי״ש הרבה ואינו מוכר לישראל רק מקצת והוי כמו
שי׳ לוגין שאני עתיד להפרים ותני דדין בריה. וא״כ אחר
הפסח כשמעמיד לו הי״ש וקיי״ל דאורייתא אין בריה
ובטעם דספיקא הוא ובדאורייתא לחומרא כמו שכתב
הב״ש סי׳ קל״ח ס״ק ד׳ ובפרי״ ב לה ד׳ ל״ח ופ׳ כל הנט
וכ״כ הר״ן ריש ניטין ובעה״ע אות ח׳ חלוקת קרקעות
דלא כמהרש״ך פ״ה דביק ועיי״ תוי״ט פ״ח דפסחים מ״ב
ומעתה לדין אם יש למוכרו קודם פסח מחשש כל ירלה
אחריון לריפך לחומרא דיש בריה ולכשיקבל הי״ש אחר
פסח אחריון דזהו חלקו המגיעו משעה ראשונה ואפי׳ אי
אין בריה הא עכ״פ נמצא חמץ שלו אצל העכו״ם כיון
שקנה אותו בקנין גמור ואפי׳ בדעבד אם נשאר אחר
הפסח יש לדון אע״ג דחמץ שעבר עליו בפסח אסור
מדרבנן אחריון לקולא דאין בריה וזה חלק העכו״ם ויש
להתיר בהאה עכ״פ עפ׳ תמ״ע וח״י ר״ם תמ״ח וכמק״ח
שם מ״מ כתב במק״ח שם דחלק ישראל אסור ממ״ל עיי״ש
לענין ישראל ועכו״ם שיש להם חמץ בשותפות ואפי׳ אם
יימלא דנתחלף וזה חלק העכו״ם מ״מ הו״ל חליפי חמץ כיון
שנתן לעכו״ם חלקו בעד חמץ זה עיי״ש :

וראיתי בתשובת הרשב״א ח״ב סי׳ פ״ב בחלי
שדה אחי מוכר בפ׳ בית שור וכן שור
בשור ובית בביתי (עיי׳ חו״מ סי׳ רי״ד ורי״ח) אמאי קנה
הא דאורייתא אין בריה וכ׳ שם הרשב״א ז״ל דבריה
לא שייך רק בדבר שאיך להתברר למפרע דוקא ואינו
מועיל אם יתברר רק מכאן ולהבא אבל גבי קנין אחי
שדה ובית ושור אפי׳ דאינו קונה למפרע קונה עכ״פ
מכאן ולהבא לאחר שיתברר אע״ג דיש נ״מ אם קונה
למפרע לענין אם לוה בלתים מ״מ לענין נוף הקנין א״ל
לקנות למפרע דוקא ודי אם קונה מכאן ולהבא וא״ל
לבריה עכ״ד שם ומשמעות דבריו כיון דמחית עכ״פ

לתורת

לתורת קנין לקנות מכאן ולהבא ונגוף הקנין מ"ל לבא לעשות כדירה שוב קונה למפרע לענין אם לזה בנתיים וכן נראתי במק"מ סי' הנ"ד שכיון מדעתו לסברת הרשב"א ז"ל בענין בדירה וכתב ב"כ כיון דלענין לקנות להבא מ"ל לבדירה שוב קונה ג"כ למפרע ע"ש · וכ"כ המקנה קדושין דס"ד כתוס' דיש רבי סבר ע"ש · מ"ב בכ"ד אם נדון מעשה בדירה ודאי קונה למפרע · וכן נראה נפענ"ד מעובדא דר"נ חקרים שהיו כתים בספינה ואמר עשור שהי עתיד לגוד מתון ליהושע ומקומו מושכר לו וכו' נתן לר"ע ומקומו מושכר לו · והנה ר"נ לא ס"ים המקום בעצמו אז כדרומו כמ"ש תוס' קידושין דכ"ו דלענין ביטוד מ"ל קביעות מקום אז כמ"ש הפכ"י שם דר"נ סובר כמ"ד דמ"ל קביעות מקום גם נגד הפרשת מעשרות ע"ים ומעתה הוא דומה ממש לנדון הרשב"א ז"ל בית בביתי אני מוכר לך ואי"כ אם נימא דאין קונה רק אחר שיתברר מ"כ טורה זה למה ואיך יגא ר"נ ידי מצות ביעור כיון דהזקנים לא קנו המקום ואכתי ספירות ברשות ר"נ קיימי וע"כ בסברת המקנה והמק"מ דקונה למפרע כיון דבחית לתורת קנין לקנות המקום עכ"פ מכאן ולהבא דאז מ"ל לבדירה אם שהקנו אמאי מתקבלו שכר זה מזה אמאי לא הקנה להם המקום בקנין סודר ע"י"ם וכנון מאד דהא באמת אין בדירה בקושית הרשב"א · וע"כ נומי כיון דעכ"פ בחית לתורת קנין מכאן ולהבא שוב קונה למפרע וא"כ אם נתקבלו שכר אז עכ"פ בחית לתורת קנין לאחר שיתברר אעפ"י שאז שכר נתבלו המעות מ"מ קי"ל בפ"נ דקידושין ובאע"ז ר"ם מ' במקדש אשה לאחר י' יום מקודשת אעפ"י שנתבלו המעות כמבואר בש"ם שם הני זוזי לא נמלוה דמי דלאינה מקודשת דכי יהיב לה בתור קנין יהיב לה ע"ש אבל אם יקנה בקנין סודר א"כ לא בחית לתורת קנין אפ' מכאן ולהבא דהא כל קנין סודר מעכשיו הוא דכתב הכי הדר סודר למרי · עיין בר"ן מדרים דכ"ז ובתוס' ב"מ דס"ו ע"א ד"ה ומיומי וא"כ בק"ם אינו יכול להקנות לבשיתברר רק יוכל להקנות מעכשיו ולבשיתבררכ וכיון דלגוף הקנין בשינו שיקנה מעכשיו ולבשיתברר מ"כ שוב כדאוריתא אין בדירה בקושית הרשב"א ועיין ש"א סי' ל"ב ולי"נ ובוי"ר אחפ"ז סי' ל"ח · אמנם מלבון הרשב"א עצמו בתשובה אינו נראה כן דהא הרשב"א שם בלשונו כתב גם קנין סודר בין שאר קנינים שאשב שם ואיך קונה בקנין לבשיתברר כיון דסדר סודר למרא · גם ל"ע בגוף הדין בבית בביתי אני מוכר לך דאם נפל מראהו נפל וכן בשור בשורי עבדי ר"ל הא לדברי הרשב"א אינו יכול להקנות מעשה בדירה רק ע"י שקונה עכ"פ מכאן ולהבא בשעה שמבורר מקנו א"כ אם בשעת הבירור נפל בבית ומת שור וא"כ אימת מקנה המקח לגוקח הא בשעת הקנין לא קנה משום דאין בדירה ובשעה שמבורר הא אז בבר נפל הבית ומת השור ומאי מקנה לו אז כיון דנאבד המקח קודם שקנה הלוקח וצ"ע (ועיין עוד לקמן סי"ו מה שכתב ח"ל הגהמ"ח עוד בזה) :

אדון ראיתי בש"מ ב"מ בסוגיא דר"נ חקים הבית המקום · ותי' דר"נ סובר דיש בדירה ע"ש · וכן ראיתי בריטב"א קידושין דכ"ז שכתב ג"כ כן וממילא לדידן דקי"ל בדאוריתא אין בדירה לא קנה למפרע · ומעתה בכר זה במחלוקת בין הרמב"ן והריטב"א ז"ל וכיון הרשב"א אי קנה למפרע · ועיין בש"ך ל"ב ולי"נ ומב"ר מ"ע סי' ל"ח ורבינו בתשובות ז"ל שהביאו בשם ספר חמד משה בדיני אבנים שותפי בחמץ והוא מעורב בכל ביחד וחלק העבו"ם מרובה מכל ישראל אז נתבטל חלק ישראל המעטו מרוב חלק העבו"ם ואין בפסי זה בידי רק מה שראיתי בתשובו"

המבאים דבריו ולא ידענא איך שייך ביטול בדבר שנולד ע"י תערובות והוא נוטה לסברת האחרונים ז"ל אם בהיתר היה ביכר מקודם ולא האיסור אז בטל אפי' בדברים שאין מתבטלים כמו עובים בנעית שבש"ם ק"ב ביו"ד ואם כן חמץ קודם הפסח חלק הפכו"ם ודאי מותר וגם לגבי חלק ישראל הוי כמו שביכר הבית ולא האיסור וצ"ע בזה :

" תמוה תרכ"ח בחקוי ·

משה ארי' ליב

סימן ד

לרחמאן

ידידת מבתבו קבלתי · בדון המוזכה נגו לאשתו במקום יבם דקי"ל ביבמות דף קי"ח ע"ב דחולצת משום ספק אי סגיא ליה ליבם והבגו זכות לפ אז רחמנא לי' וכ"ה בתע"ז ס"ם קמ"ה ודעת הבע"ז שם וכ"ל הים"ם הבאו בם' בית מאיר דבזמה"ז דליבא יבום ודאי הבגו זכות הוא לה דמיפטרא מזיקת היבם · אמנם בפי"ע סי' ק"מ ס"ק כ' קבא ליה הא בחי הבעל ודאי הבגו חוב לה בבזאר פ"ק דגיטין ושיבר הטעם משום דע"י הבגו מפסדא מזונות ולא משום טן דו לאוד וכאשר האריך בזה בפי"ע סי' קמ"א ס"ק כ"ו · וא"כ אין מזבה לה בגו שמא יחי' הבעל והבגו חוב לה ולבך פי' בפי"ע שם סימן ק"מ ס"ק כ' דהסוגיא ביבמות שם מירי בש"מ המזבה בגו על תנאי אם ימות דאז ודאי זכות גמור הוא לה דהא אם יחי' הבעל אז הבגו בטל ואינו לה מזוכי · וכתי"ה אבית מס' זכרון יאחק דבאמת מסתימת הש"ם ופוסקים משמע דאפי' בלא תנאי יכול לזבות לה בגו · ומה דקשיא לי' לפי"ע הא חוב הוא לה משום מזוני י"ל משום דבש"ם ניתן דע"ג אמר ר"ה ניטו דש"מ בתנאי דאם עמד אחר אלא דמסיק דלא ס"ל כר"ה נזירה שמא יאמרו יש בגו לאח"מ ואע"ג דמדאוריתא לא הוי בגו אפקעינהו רבנן לקידושין מני' · ובם' פי' יהושע הקשה מאי פשע אשר ע"ז יפקיעו חכמים את הקידושין · וכי בפנ"י כיון דתקנו אז"ל משום גזירה זו דיש בגו לאח"מ דעמד אינו אחר וינמור בלבו לגרש לאלונין ואם באמת לא יגרש רק על תנאי היה לו להתנות התנאי בפירוש · וא"כ זה שלא התנה תנאי בפירוש ועמד מאליו ויולה לאחור ואומר שכן פי' דעתו שלא לגרש לאלונין רק אם יעמוד ויאחור א"כ עשה שלא כראוי חכמי' לכך הפקיעו אז"ל הקידושין עכ"ד הפפי' (וכ"כ הרשב"א ז"ל בתשובה) · ומעתה לאחר תקנת ר"י מפרי"ם דאין לגרש על תנאי רק ע"י בטחונות · א"כ אם הבעל באמת רצה לגרש על תנאי ועי' תקנת ר"י לא פי' יכול להתנות תנאי מפורש ועי"כ הולרך לחשוב התנאי בלבו · וא"כ לא פשע מידי וכבה"ג לא הפקיעו חכמים הקידושין ואם עמד אחר ולפ"ז בזמה"ז בגו בזמה"ז ליבא שום חיוב לאשה דהא אם עמד אחר · עכ"ד זכרון יאחק כפי מה שהעתיק לי בתי"ה וספרו אינו בידי ובאמת דבר זה קשה לאומרו דלאחר תקנת ר"י בטל הגזירה שמא יאמרו יש בגו לאח"מ כיון דעמד אחר כמו שתמה רו"מ · ואם נוף הסברא שבתב בם' זכי' שהי' מוכרח לחשוב התנאי בלבו כיון שלא היה יכול להתנות בפירוש שבלא זו אינה מוכרחת דאם לא הי' יכול להתנות בפירוש אי' לו לעשות כפי התקנה שהיקן ר"י בקנסות וחרמות · ועיין במרדכי ר"פ המומר בקידושין דגם בשומר על תקנת הגאונים נמי הפקיעו חז"ל הקידושין · ע"ש · ולפמ"ש פנ"ם סי' קכ"ב ס"ק ח' דעיקר תקנת ר"מ היה שלא להתנות אות חשש דאין בדירה לאומרא ע"ש · ומעשה זה גם בגב לא היה יכול לחשוב האנאי מחומרא דבדירה · ודו"מ יגא לדון עפמ"ש במחבר

אפרים

אפרים הלכות זכר׳ סי׳ ו׳ כדכר שיש לד חוב ולד זכות מהני אם אומר אמ״כ דיימא לי׳ · ואי״כ אם האשה תאמר אמ״כ דיימא לה בנגו מהני ואי״ל דלמא אם תאמר אמ״כ כן מי יודע אם מעיקרא ניימא לה ומדאורייתא אין כרירה · דז״ל דהא מדאורייתא אם עמד אחזר ולינא גבה שום חוב רק דרבנן גזרו משום שמא יאמרו וכו׳ ובדרבנן יש כרירה עכ״ל ובאמת עניין כרירה ספיקא הוא אם היה דעתו מתחלה כן עיין כ״ש סי׳ קל״ח ס״ק ד׳ · ומעתה לאחר דתקון רבנן דעמד אינו אחזר משום גזירה דאז הנגו חוב לה א״כ ודאי לא היה דעתה להתרצות בנגו ומדאורייתא אינו נגו אם כן בדאורייתא אין כרירה כמו שמקדש אשה בלא״ל דרבנן דכתב הכ״ש סי׳ כ״ח סקכ״ב כיון דעכ״פ מדרבנן אסור ועכ״פ לא תהנה האשה אינו שוה אצלה כלום ואינה מקודשת דלמא מידי יסיב לה יש אריכות בזה אם דאורייתא נמשך אחר דרבנן בדעת רבינו ירוחם במקדש אשה במע״ש ועיין קלה״ח סי׳ ר״ז ס״ק א׳ וכ״ש סי׳ כ״ח · ועוד אם ניזול כתר דאורייתא וכיון דמדאורייתא איכא יכום וכלא״ה י״ל דאיכא חוב נמור דשמא רחמא לי׳ ליבם כמבואר בש״ס שם :

וראיתי בספר ישועות יעקב סי׳ קמ״ה הקשה קושיא עצומה למאי דקי״ל דאסור להתנות שום תנאי קודם כתיבת התורף משום חשש כרירה עי׳ ב״י סי׳ קמ״ז א״כ ר״ה דס״ל דעמד אחזר וי״כ דאומדנא רבתי הוא דודאי דעת הש״מ כן לאחזר אם יעמוד ואיה כהתנה כן בשידוש א״כ הוי כתנאי קודם התורף ובסי׳ קמ״ה תירץ עפ״י דברי הרמב״ן בהא דקאמר הש״ס במקדש ע״מ שילא אבא דתלי בדין כרירה היינו דוקא אם יאמר אבא הן כיון דלריך לאמירת האב ושמא אבתלה לא הי׳ דעתו כן אבל באומר ע״מ שלא יאמא אבא דאז כיון דא״ל לאמירתו ובשתמא הי׳ קידושין בכה״ג א״ל לברירי · ואי״כ בש״מ דאם עמד אחזר אהוי כאלו התנה אם יעמוד יאחזר אבל אם יתנוק ממילא הוי נגו ודומה לשלא יאמא אבא דאין תנאי בכרירה עכ״ד · אמנם תירון זה לא יתכן לפי מ״ש הרא״ש שם בהא דר״ה דאם עמד אחזר דמסתמא נתבטל הנגו וא״ל כלום לאמירתו לומר שאחזר ע״ש בהרא״ש ו׳ וכיון דנתבטל הנגו ממילא אלא א״כ אומר בפירוש דאינו אחר שוב הוי תנאי קודם התורף . ובאמת דברי הרא״ש מוכרחי עפמ״ש בסי״ב סי׳ ק״מ בהא דזכיה הוא מעשה שליחות משום דאין סהדי דיימא ליה הא מ״מ הוי דברים שבלב ואינם דברים · ותי׳ ע״פ דברי מהרי״ט (וכ״כ בסי׳ קלה״ח סי׳ י״ב בשם המרדכי) דדברים שהם בלב כ״א והכל יודעים שהוא כן בכה״ג הוי דברים לפי שהם בלב כל אדם וגם כאן גבי זכיה הכל יודעים דיימא לי׳ לזוכה שיהיה שלוחו עכ״ד · ומעתה בנגו ש״מ אם ניתא דבשתמא אינו אחר אם עומד רק אריך לומר בפירוש אם עמד שאחזר א״כ אריך מהני אזרתו נהי דהי׳ דעתו כן לאחזר אם יעמוד מ״מ הוי דברים שבלב · וע״כ כדעת הרא״ש דודאי דעתו הי׳ מסתמא לאחזר אם יעמוד שוב הוי דברים שבלב כל אדם וא״ע בתחלת הלכות זכי׳ סי׳ ו׳ הא״ל בדבר שהוא זכות וחוב מהני אם אומר אם דיימא לי׳ מעיקרא הא הוי דברים שבלב כיון שאינן בלב כ״א ונולא דברי סי״ע הייתי אומר דבזכיה לא שייך דברים שבלב דבהדיא גני קרא נשיא אחד בדפ״ב דקידושין ועיין רש״י שם ותוכח קרא דזכין לאדם שלא בפניו ואכ״ע :

אמנם בסי׳ קמ״ז כתב בסי״ע תירון נכון מאד ב״פ דברי מהרי״ט סי׳ ס״ו דזה לא הוי תנאי כלל קודם תורף רק הוי כמנהגא זמן תנאי הנגו רגע אי קודם מותו · וממילא אם יעמוד אחזר ולא משום תנאי רק דהא עדיין לא הגיע הזמן שהנגא כרגע אחרונה וכשיתות יחול הנגו בזמן שהגיע עכ״ד מעתה זה שייך כמנהגא זמן רגע קודם מותו · אבל לדידן שאו מר מעכשו וא״כ אם נימא דעמד אחזר ע״כ אין העעם משום דעדיין לא הגיע הזמן שהנגא דהא כבר גירש ואמר מעכשו ואמאי אחזר אם עמד ועי״כ לומר דמשום אומדנא אתיא עלה ואומדן דעתו דבוונתו היה לאחזר אם יעמוד א״כ שוב הוי כתנאי קודם התורף ורי״מ כתב דלדידן דאומר מעכשו עדיף עפי ודעתי אהפוך הוא :

ומ״ש כת״ה דכאן במזכה לא יאמרו דיש נגו לאח״מ רק יתנו הא דאם עמד אחר הוא משום דאם לא יאחזר הוי הנגו חוב לה ולא זכה השליח עבורה משא״כ במת עכ״ד · ובאמת י״ל הסברא להיפוך והוא המתנת נומר דיש נגו לאח״מ דמתיים אינו יכול לזכות לה דחוב הוא לה ואינו זוכה לה השליח רק לאח״מ דאז זכות הוא לה ויש נגו לאח״מ ובאמת קשה לחדש אומדנא לשלא נזרת אז״ל דשמא יאמרו וכו׳ כיון די״ל הסברא בהיפוך ומ״ש כת״ה אא״כ במזכה לה נגו אם נימא דאם עמד אינו אחזר ואפקעינהו רבנן לקידושין . עי״ז לא יהיה נגו דלא מהני הזיכוי משום דחוב הוא לה וכיון דא״ל לומר כן ממילא אחר כשעמד אגד ש״מ וא״כ לא נתן לה רק כשיתות והוי זכות נמור עכ״ד · ולא הביאותי דאלו הכי קאמרינן הכי הקשה בסי״ע איך נימא דמהני הזיכוי הא עי״ז אמא אובתה דאם תזכה בנגו בכה״ג אם עמד אינו אחזר משום נזירה וא״כ אם יעמוד ולא יהי׳ יכול לאחזר ומפסדת מזונות והוי הנגו חוב לה אלא ע״כ דלא מהני הזיכוי ואינה מגורשת כלל ואית לה מזונו לזה הוכרח סי״ע לפרש דמיירי על תנאי ואז אין לה שום חוב · ומעתה איך מהני מ״ש כת״ה דאם נימא דאם עמד א״א א״כ לא מהני הזיכוי משום דחוב לה הא אותה אינו מבקשין דלא ניהני דאי מהני אאמת מזה חובתה דעמד א״א ומפסדת מזונות ולא ניהני רק ע״י תנאי דאז הוי זכות נמור .

ובעיקר קושית סי״ע שהקשה איך מזכה לה נגו הא הנגו חוב הוא לה דמפסדת מזונות י״ל ע״ד האידוד והוא בדרך שכתב בזכרון יאחק הנ״ל דאין כאן חוב דאם עמד אחזר אך דא״כ איכא נזירה שמא יאמרו יש נגו לאח״מ בדקאמר הש״ס אך י״ל לפמ״ש בחו״מ מאט״ז סי׳ ס״ד דהקשה איך אפשר לקדש אשה ע״י שליח הא השליח הוי תופס לבע״ח במקום שחב לאחרים שאנו לא הי׳ מקדשה השליח לזה היו אחרים מקדשין אותה וכי שם בחו״ל דאין זה חוב לאחרים דהא ברצונה שלא להתקדש לשום אדם ומה חוב יש לאחרים הא אם תרצה שלא להתקדש כלל מי יאמא בידה עכ״ד · ובזה יש לישב קושית התוס׳ ריש קידושין בהא דמשני הש״ס אי תנא המשי קונה ה״א בע״כ להכי תנא האשה נקנית דמדעתה והקשו בתוס׳ שם א״כ אמאי תנא בפ״ב האיש מקדש ממי נימא דמקדש בע״כ ע״י״ש בתוס׳ ולהכ״ל נכון מאד דבפ״ב תנא האיש מקדש כי ובשליחו ואם כן א״א לומר דמקדש בע״כ דאם נימא דיכול איש לקדש אשה שלא ברצונה א״כ א״א לקדש ע״י שליח דהשליח שפיר הוי תופס לבע״ח במקום שחב לאחרים כיון דיכול כל אדם לקדשה שלא ברצונה ולא שייך תירון הנו״ל וכיון דתנא בפ״ב דמקדש בו ובשליח ע״כ דמקדש מדעתה ובירה שלא להתקדש כלל ושפיר מקדש ע״י שליח ולא הוי חב לאחרים בתירון הנ״ל .

מעתה אחז״ל בזכמה: דאמר רחמנא ויבמה בע״כ כמבואר בקידושין ד׳ י״ד ויבמות כ״ד ועי״ש יבמות ד׳ ל״ט ע״א אשה הקנו לו מן השמים ע״י״ש וא״כ במזכה נגו במקום יבם להסוברים דזכיה הוא מפשט שליחות

שליחות הא חב ליכם שהוא יסול ליכמה כע"כ וע"י הגע
נפקעת ממנו · אמת כי מבואר בחרי"מ סי' ק"ה דעת
הרמב"ם ז"ל בתחר הלוה לשליח זכה לשלוח זכה חעפ"י
שחב לאחריס וכתבו הטעם שרשות כל אדם לעשות כשלו
כל מה שירצה ויכול שלוח לזכות למי שירצה אע"פ שחב
לאחריס ועיין בסמ"ע שם · ואי"כ גם כי"ד שהתורה זכתה
לבעל הנכס כל זמן שירצה לא מיכפת לי' בחוב הכיס
אמנם בקצוה"ח סי' ק"ה ובפרים מחירות חדושי ניעין דף
י"ב הארכיבו להקשות על הרמב"ם מכ"ל זאת והסכר' הי' לכיסוך
כיון שמגיע חוב לאחריס מכ"ל שיכול לזכות ובסמ"א שם
כתב בהמת דעת הרא"ש לסיסוך מדעת הרמב"ם ז"ל
ובקצוה"ח ובמ"א שם שביהם לדבר אחד בתכוונו לדחות
ראיות שהביא הרב המגיד והלח"מ לדעת הרמב"ם ע"ש ·
מעתה קשה איך יכול לזכות גע במקום יכם הא חב ליכם
אך באמת ז"ל דמה חוב יש לו ליכם כיון דבעל חי א"כ
אין ליכם שום זכות ביבמתו ומה שיין זה לתופס לבע"ח
שחב לאחריני שיש להם זכות נמור בשעת תפיסה ומעתה
קס דינא בחוכה גע לאשתו במקום יכם אם עמד חוזר
ואין כאן שום חוב לה · ואי"ל דיאמרו דיש גע לאח"מ
אם עמד חוזר דז"א דאם יתפסו דיש גע לאחר מיתה
ומוכח לה הגע שתתגרש לאחר מיתתו ואז יש לליכם
זכות נמור ביבמתו גולא הגע א"כ איך זוכה לה הבעלת
בגע הא חב ליכם וכיון דאין הבעלת זוכה לה הגע מעעם
חב לאחריני א"כ תתיכם יבומי וע"כ נומר דמחיים אל
הגע ואז ספר זוכה לה הבעלת ואין כאן חב לאחריני
דמחיים אין ליכם שיש זכות בה · ומעתה לא קשה קושית
ס"ע איך זכתה לה הגע הא גע אשה חוב הוא לה דז"א
כיון דאם עמד חוזר אין כאן שום חוב כמ"ש בספר זכ"
ובאמת יאמרו יש גע לאחר מיתה ליבמה דא"כ הוי
תופס לבעל חוב במקום בחב לאחריס
ותתייבם יבומי · ואולי יש לי"ש קצת במה שעמד בת"ה
אמלי פירש"י בסוגיין בחוכה גע ורולה שתתגרש מעכשו
דלמה פירש שרולה שתתגרש מעכשו דלמא מזכה הגע
שתתגרש רגע קודם מיתתו · אך אי"ל דדוקא אם רולה
שתתגרש מעכשו וכיון דעכשו חי הוא ושמא יעמוד מחליו
דרוב חולים לחיים כמבואר בגיעין דכ"ח ע"ב א"כ בשעת
חלות הגע אין כאן תופס לבע"ח דאין כאן חוב ליכם
דבחיי הבעל אין שום זכות ביבמתו · אבל אם יזכה הגע
שתתגרש רגע קודם מותו א"כ בשעת חלות הגע נתפוס
שהבעל ודאי ימות אבתי י"ל דגם זה הוי תופס לבע"ח
וחב ליכם כיון שאחו תופסים בשעת חלות הגע ודאי
זקוקה ליכם ויש ליכם זכות בה :

ויותר נראה לומר מה שפירש"י שרולה שתתגרש
מעכשו ולא רגע קודם מותו לבאורה קשה
לפמ"ש התוס' ב"מ דף ע"א ע"ב ד"ה בשלמא פיפא
לחומרא ועיין בקצה"ח סי' קפ"ב ס"ק ב' לסמוכים דזכי'
הוא מעשה שליחות נעשה שליח של המזכה ושל הזוכה ע"ש
א"כ קשה הא לא חזרה שליחות אצל הבעל כיון לפירש"י
בגיעין דכ"ד ע"א כיון לפירוש התוס' שם דהא גם כאן
נשתנה לעצמו כיון שהוא ג"כ שליח של הזוכה · ועיין ב"ש
סי' קמ"א ס"ק מ' וסי' קמ"ב סקכ"ג דאם בתחלת שליחות
אינו רואי לחזור לא הוי שליחות כלל ע"ש · א"כ כי"ד
שנעשה שליח של המזכה והזוכה כיחד א"כ בתחלה אינו
ראוי לחזור · אמנם הרב המגיד הביאו הב"ש ריש קמ"א כ'
הטעם דבעינן חזרה שליחות דאי לא הכי לא נגמר
השליחות עדיין ע"ש בב"ש · א"כ זה שייך בנעשה
רק שליח להולכה ואיך לגמור שליחותו קודם שיעשה שליח
לאחרים כפירוש התוס' שם ודע"י בעצמו שם בדס"ג פירש
בהתוס' ע"ש · אמנם בחוכה דנעשה בס"א שליח של המזכה
והזוכה ומעולם לא נחית להיות שליח להולכה לבד רק
בבת אחת נחית להיות שליח של המזכה והזוכה כיחד ·
וכמו כן נמר שליחתו ונעשה שליח לשניהם בבת אחת ולא
שייך סברת המגיד דלא נמר שליחתו דזהו שייך בחחית
מתחלה אחדעתא דהולכה לבד ואריך לגמור השליחות להולכה
קודם שנעשה שליח לאחרים אבל אם מתחלה נחית אדעתא
דהכי להיות שליח של המזכה והזוכה כמו כן נמר השליחות
ומעתה בזוכה בחסן לחבירו דאז תיכף שזוכה המקבל בחסן
זכות הוא לו אז נעשה בב"א שליח של המזכה והזוכה
(ועיין בחחה אפרים הלכות שלוחין סי' ו' אם בחמון
בעינן נמי חזרה שליחות אצל הבעל ע"ש) אבל בחוכה גע
במקום יכום בשתמא אז שליח של הבעל נעשה תיכף בשעה
שמוסר לו הגע לזכות לאשתו אבל להיות שליח של האשה
אבן הוא דאמרינן דנעשה שליח אפי' שלא בפני כיון דזכות
הוא לה במקום יכם · אמנם בעוד הבעל בחיים גע אשה
חוב הוא לה בבואר בב"ם משום דמשפחת מזוני בחי"ש
סי"ע הל"ל ואין הזכות בא לה רק רגע קודם מותו כי איני
דלא תפול קמי יכם · א"כ כיון דאין לה זכות רק ברגע
האחרונה קודם מותו ואז ברגע זו נעשה שליח שלא בפני
כיון דאז זכות הוא לה · ואם כן כיון דהשליח לא נעשה
שליח להבעל והאשה בבת אחת ומעיקרא אחית להיות
שליח להולכה לבד רק ברגע האחרונה נעשה שליחה וא"כ
כיון דבחית לתורת הולכה לבד לא חזרה שליחות אצל הבעל
עד שנעשה ג"כ שליח שלה · ולזה פרש"י שהבעל מוסר לו הגע
ורולה דוקא שתתגרש מעכשיו וכיון דדעת הבעל לזכות
לה רק אם תתגרש מעכשיו ובלא"ה אינו מזכה לה וכיון
דגוף הגע זכות הוא לה דלא תפול קמי יכם זוכה לה
השליח תיכף כיון דהבעל אינו מרולה רק באופן זה וכיון
דהשליח זוכה תיכף עבורה ונעשה בב"א שליח של הבעל
ושל האשה לא בעינן בבה"ג חזרה שליחות אצל הבעל :
ה' אלול תרכ"א באקוי ·

משה ארי ליב

סימן ה

אשר הקשה על המב"ש סי' ל"ג שכתב דחרם אל
בל שבועה משום דאיכא מילי טובא בחרם
דליתא בשבועה ועיין כ"י סי' ר"ח הביאו הש"ך שם אע"ג
דחרם הוא מדאורייתא מ"מ מילי דנהיני כי' הוא מדרבנן
והקשה א"כ אמאי לא אל שבועה על נבילה הא איכא חומר
בשבועה לענין ביטול בש' דשבועה הוי דבר שיש לו מתירין
דאלי לשאול אשבועתו ולא בטיל בש' וכיון דשבועה איסור
חמור הוא אל אגבילה אף קודם התערובות עכ"ד · הנה
בשתים לא עלתה לו מה דשביעא ליה דשבועה הוי דשיל"מ
אמת בנדרים מליו כן משום דמצוה לאיתשולי עלייהו
כמבואר בנדרים דל"ע ע"א · אבל תרומה מבואר שם דלא
הוי דשיל"מ משום דאין מצוה א"כ בשבועה דכתב רמ"א
סי' ר"ג דאין נשאלין אלא מדוחק ע"ש ומכ"ל דהוי דשיל"מ
וכן ראיתי לאחד מרבותינו שכ' כן · אמנם בחו"ש סי' קל"א
כתב דגם שבועה הוי דשיל"מ וכן נראה מפר"מ מ"ז סי'
ק"כ ס"ק ז' וכפתיחתו להלכות פסח ה"כ פ"ח אות ע"ז
בשרית שם וקושיתו על המב"ש הנה ספרו אינו בידי ·
ונראה לפענ"ד דאין כאן אפי' ריח קושיא דנהי דלדעת
המב"ש מיל חרם על שבועה לענין חומר הדברים שיש
בחרם · אבל בשבועה לענין קרבן עולה ויורד איך נאמר
דאנא השבועה ויבא קרבן ע"י חומר דרבן דשיל"מ :
בר מן דין אפי' אימא דאפי' בבה"ג הוי איסור חמור
ומיל להתחייב קרבן עיין ברמב"ם פ"ה מהלכות
מירות הט"ו בטמאה בטומאה שאין הגזיר מגלה עלי לוקה

לע"ג דכתב הרמב"ם עלמו ס"ג מהל' ע"מ דכל עומלה שלין המזיד מנלח עלי' לינה חלה דהכלן · וכבר תמה המשנה למלך בזה על רבינו הרמב"ם ז"ל מ"מ בלח"ה לא שייך כלן דש"ל דהא הטעם דדש"ל לא בעיל הוא משום דעד שתחלכלנו בלאיסור ע"י ביטול וכו' (ועיין ר"ן נדרים לכ"ב ע"א וט"ז יו"ד ר"ס ק"כ) אבל פלן בנשבע לף אם ישאל על שבועתו סוף סוף מטעם ביטול אחיון משום נבילה דלריך ביטול · וא"כ אחר התערובות לא מיקרי דש"ל כיון דלריך ביטול משום נבילה · כמ"ש הל"ל בספק בילה טריפה שנולדה ביו"ט ועיין בש"ל הלכות חמץ וכתי רע"ל סי' ס"ה וסר"מ יו"ד סי' ק"ב ובפתי' להערובות ח"ג פ"ב ובפתי' להלכות פסח יע"ש · ובזה יש ליישב קושי' התוס' שבועות דכ"ג ע"ב בש"ס שם פריך הא נופח קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאין ראוין פעור ונקחי סיפא בבילות ועריפות מייב רב ושמואל ור' יוחנן מוקי בכולן ור"ל מוקי במפרש אלי שיעור · ופריך בשלמא ר"י לא מוקי כר"ל דמוקי לה כד"ה אלא וכו' והקשו בתוס' שם · דלמא משה"ה לא מוקי ר"י כר"ל בחלי שיעור משום דס"ל דגם חלי שיעור אסור מה"ת א"כ גם על חלי שיעור מושבע ועומד ע"ש · ולהר"ל א"ש דהא הטעם דלא חל שבועה על בבילה לף השבועה אמור לענין תערובות משום דהוי דש"ל כנ"ל משום דבאן לא שייך דש"ל כיון דסוף סוף ע"י ביטול קאכיל דהא לריך ביטול משום נבילה · אמנם זהו שייך בשיעור שלם אז בבילה לריך ביטול אבל בחלי שיעור אפי' לא"ד דאסור מה"ת כי בח"ל סימן פ"ו הטעם דאסור מה"ת משום דאחשבי' וכ' בס' יבושות יעקב סי' תמ"ב בריש הסימן דע"י תערובות לא שייך אחשבי' ע"ש · וכ"כ בעברת הקודש פרק התערובות בזבחים ע"ש א"כ לא קשיא קושית התוס' די"ל דבאמת שבועה חל על חלי שיעור לף דאסור מן התורה מ"מ שבועה חמיר משום דע"י התערובות הוי דש"ל · וא"ל כי"ל דסוף סוף מעשה ביטול אחיון כנ"ל דז"א דחלי שיעור ע"י תערובות לא מתורת ביטול אחיון רק דבאמת לא נאסר מעולם כיון דעיקר איסורו הוא מעשה אחשבי' כמ"ש הא"ל וע"י תערובות לא אחשבי' כמ"ש הטה"ק וסי"ע א"כ מעולם לא בא לכלל איסור וא"ל ביטול אם כן הוי שבועה איסור חמור מעשה דש"ל :

וראיתי בלא"ה בילה ד"ד מבן המחבר שהביא סברת הל"ל הנ"ל בספק טריפה שנולדה ביו"ט אם נתערבה לא חש"ב דש"ל משום דגם אחר י"ט לריך ביטול משום עריפות וכי הוא ז"ל דאכתי הוי דש"ל משום דעד שתאכלנו ביו"ט ולריך שי ביטולים משום נולד ומשום עריפה · אמנם עד אחר יו"ט ואז א"ל אלא ביטול א' משום עריפה ע"ש · ומעתה ראוי גם שבועה לחול על בבילה משום דבשבועה איכא חומר דש"ל דעד שתאכלנו ע"י שי ביטולים משום שבועה ומשום בבילה · ישאל על שבועתו ואז א"ל ביטול רק משום בבילה · אמנם הוא בכון מאוד דבסי"ע סי' ק"ב הקשה אמאי הוי דרים דש"ל משום דיכול לשאול על נדרו אדרבה אימא דליבטל כמו כל האיסורים בתערובות וממילא לא ישאל כיון שמותר בלא"ה ולא הוי דש"ל ע"י שאלה · וכתב משום דעכ"פ קודם שנתערב ודאי הוי נדר דבר שיש לו היתר נשאול עליו והוי דש"ל להפי' גם אחר שנתערב לא פקע ממנו שם זה דדש"ל עכ"ל שם · ומעתה בבילה שנתערבה דקודם התערובות אין לה שום היתר ואין עלי' שם דש"ל דהא לף אם ישאל על שבועתו אכתי אסורה משום בבילה רק אחר התערובות הלז פקע שם בבילה שבבטל אלא מל עלי' שם דבר שיש לו מתירין א"כ שייך סברת הסי"ע דלאמאי נשאל עלי' שם דבר דש"ל אימא אדרבה אתבטל בטל ומתילא לא ישאל עליה ואין כאן דש"ל דבמאי תיתי ישאל עלי' כיון דבטל בלא"ה · גם לפי מה דקי"ל דבמדי לאסור לא מהני שאלה בלא"ה בבילה קודם התערובות לא שייך שאלה · ועיין בס' תשובה מאהבה מ"ח סי' ק"ב ק"ג ק"ד עי"ש :

ובסברא זו י"ל טעם הסוברים דחמץ בפסח לא בטל מטעם דש"ל ובאמת גם אחר פסח אסור משום קנס רק אלו מתבטל אפילו פחות מס' כמ"ש המג"א סי' תמ"ז · וא"כ בחמץ דגם אחר פסח מטעם ביטול אתיין א"כ אמאי הוי בפסח דש"ל · אמנם אמרינן בש"ס פסחים כי קנים ר"ש אחר הפסח בעינא ע"י תערובות לא קנים ע"ש וא"כ אחר הפסח לא מטעם ביטול אתיין רק דמעולם לא קנים ע"י תערובות וכיון דנתערב מעולם אין כאן איסור · וכמ"ש הארכתי מאד בסברא זו בישוב קושית הפלתי · ואעתיק כאן אם כי הדברים מרוכים מ"מ פיטפוטי דאורייתא עדין ואולי ימלא בזה סברות אמיתיות בעזה"י :

הפלתי הקשה לשיטת הרשב"א ז"ל דס"ל אפי' מאן דלית ליה חב"ל מ"מ אפשר לסותנו אסור והק' מהא דקאמר הש"ס ואפשר לסותנו תנאי מהא דטפת חלב וק"ל דלמא התם פליגי בחב"ל אבל אפשר לסותנו לכ"ע אסור מזה נראה דאפשר לסותנו ואב"ל חלוש זה בזה · ועיין בחו"ד ר"ס ק"ו מ"ש בישוב קושיא זו · והנה אאן ק"ל דאפשר לסותנו אסור ומ"מ בנסחנו האיסור מבל וכל ולא נשאר אפי' משהו בבה"ג אפשר לסותנו מותר · ובחו"ד הלכות מליחה סי' ס"ט נבי מה שהביא הש"ך שם שקמ"ל בשם ס' אפי' דברבי בתייבם המלח דמותר והש"ך הביא בל"ע · והפלתי אוסר לגמרי מטעם אפשר לסותנו אף שהרי"ן כ' בשם הרמבי"ן דהמלח שורף את הדם ביינו משום דלית ליה חב"ל ואפשר לסותנו עכ"ד · ובאמת בר"ן נבי רב דימי מנהרדעא מלח במלחא נגנליתא כתב בן בשם הרמבי"ן בסתמא אבל בספב"ה בשמעתין דטפת חלב כ' דאפילו להסובר חב"ל מ"מ מותר לפי שהמלח שורף את הדם עי"ש · ועיין בע"ז ס"ס ל"ט ובחו"ד כתב בהיתר המלח משום דהיכא דבסתם האיסור לגמרי לב"ע אפשר לסותנו מותר כמ"ש הר"ן נבי בי דוגי עכ"ד · ובאמת בר"ן שם כתב בן דמותר ע"י נגלי דמלחא ולא אמרינן דהאומן בבר נאסר משום דהדם נופל לא נאסר מדינא רק משום מראית עין · ע"ש בר"ן דפום זולבאך דף ס' ודף ס"ב משמע בל היבי דאסור מדינא גם בנסחנו לגמרי אסור וכן נראה מדברי הפב"ה ע"ש מ"מ הדין דין אמת: דבנסחנו לגמרי מותר כמ"ש התוס' חולין דק"ב סע"א · וכן הביא הב"י סי' ק"ו בשם הרשב"א והרמב"ן וע"ש בלח בחידושי הרשב"א בש מעתין דטפת חלב ע"ש · אמנם טעם הדבר אינו מובן לבאורה מדוע בנסחנו לגמרי מותר ובנשאר משהו אסור הא משהו זה אין בו כדי לאסור מדוע לא יתבטל · והרשב"א ז"ל כתב שם ולא מהני אם אומר קסילא שאין בו טעם לפי שבבר אסור ואינו חוזר להתיר ע"ש · לפ"ז הים בדין שאפילו אם נסחנו האיסור לגמרי אסור כיון שבלי אל עליו שם איסור · ובאמת בבה"ג גם הרשב"א מודה דמותר ואינו אוסר רק בנשאר משהו עכ"פ וא"כ משהו מה יפה כאן לאסור · ובס' חו"ד סי' ק"ו כתב הטעם משום דבשאר איסורים אפילו נמלח דלית ליה חב"ל מ"מ כ"ז שהאיסור בתוכו גם הבתר אסור ונוקה על אלי זית בתר זאלי זית אסור וא"כ בנסחנו האיסור בשאר משהו אמנו משהו לא נתבטל דהוי כמולד האיסור ע"י תערובות במ"ש המרדכי פרק הזרוע נבי נבמה שרקקה דם · אבל בנבילה שבאיסור אחר הוא וכו' עכ"ד · ויש להעמיד זה בהקדמת הרשב"א

הרשב"א הנ"ל שכתב הטעם לפי שכבר נאסר היינו שגם ההיתר נאסר ולוקה על חצי זית היתר וחצי זית איסור ולהכי לא בטיל משהו הנשאר לפי שנולד ע"י תערובות ועי' בנוב"י מהדו"ת חיו"ד סי' נ"ד במקום שהאיסור הוא משום נתינת טעם גם המרדכי מודה דבדליכא טעמא גם בנולד ע"י תערובות מותר ע"ש א"כ לכאורה נסתר טעם זה. אמנם בסיי"ע יו"ד סי' י"ד כתב נהי דהטעם בטל מ"מ גם כמות האיסור צריך ביטול ולא עדיף ממין במינו דצריך ביטול רוב אלא במין בשאינו מינו כיון דבעינן ס' לבטל טעם האיסור ממילא הא איכא רוב לבטל כמות האיסור ממילא בנולד ע"י תערובות דליהו דטעם האיסור נתבטל מ"מ הא כמות האיסור צריך נ"כ ביטול ובנולד ע"י תערובות לא מהני ביטול לכמות האיסור ע"ש. מעתה יש מקום לדברי חו"ד הנ"ל בטעם הדבר. ועי' בסיי"ע סי' צ"ח ס"ק ד':

ולולא דמסתפינא הייתי אומר לפמ"ש הר"ן ז"ל בנדרים דנ"ב בטעם הרי"ף האוסר פת שאפה עם הצלי מטעם דבר שיש לו מתירין והא דשיל"מ בטל בשאינו מינו וכתב הר"ן ז"ל שם דר"י ס"ל דמין במינו לא בטל דאזיל בתר דמיון העצם ורבנן אזלי בתר דמיון ההיתר ולהכי איסור והיתר אע"פ שבוין בעצם מ"מ כיון שחלוקין באו"ה הוי כאינו מינו ובטיל אבל דבר שיל"מ דגם האיסור סופו להיות מותר הו"ל מין במינו ולא בטל ומ"מ מתבטל בשאינו מינו דניהו דשוין באו"ה מ"מ חלוקין בעצם אמנם זה בדשיל"ת דעכ"פ עכשו אינו מותר להכי מכריע חלוקת המינין את השיווי שיש להם באיסור והיתר אבל פת שאפה עם הצלי שגם עכשו מותר לאוכלו עם בשר עדיף השיווי באיסור והיתר מחלוקת העצם כיון שדומין לגמרי באו"ה להכי אינו מתבטל אפי' באינו מינו ועיין בר"ן פרק הנודר מן הירק דנ"ט ע"ב דגם איסור באיסור אינו בטל ע"ש. מעתה י"ל דאפי' למאן דלית לי' חנ"ל מ"מ אם נבלע איסור בהיתר ואין בו שיעור לבטלו דאז גם היתר נהפך לאיסור כמ"ש חו"ד הנ"ל דלוקה על חצי זית היתר וחצי זית איסור וא"כ הם שוין ממש בדמיון או"ה ואפילו הם מינים חלוקי' הוי מין במינו כמ"ש הר"ן ז"ל בפת שאפה עם הצלי וא"כ מלבד האיסור שנאסר ההיתר מחמת נתינת טעם עוד ניתוסף עליו איסור מין במינו כמ"ש הר"ן ובאו בבת אחת איסור נ"ט ואיסור מין במינו וא"כ בנסחט האיסור וליכא טעם מ"מ כיון דנשאר משהו וכבר חל עליו שם מין במינו להכי אינו בטל עש"ך סי' צ"ח לענין מין במינו דלא בטל אזלינן בתר שמא ע"ש. וכמו דאמרינן ביבמות דף ל"ב דאיסור אחות אשה אינו חל על איסור אשת אח אלא דמיתלי תלי כי פקע אשת אח חל אחות אשה ע"ש וה"ה כאן אם כשהיה בו נ"ט אין נ"מ אי חל עליו גם איסור מינו מ"מ כשנסחט הטעם חל איסור מינו הואיל וכבר נקרא עליו שם מינו מחמת שיווי באו"ה א"כ גם במינים חלוקים הוי כמין במינו כמו פת שאפה עם הצלי וגרע מדשיל"מ דמיקרי מינו על שם סופו שעתיד להיות מותר אבל כאן כבר חל על ההיתר שם איסור והוי מין במינו. ויש להעמיס זה בכוונת הרשב"א שכ' בטעם אפשר לסוחטו לפי שכבר נאסר היינו שכבר נאסר גם ההיתר וחל עליו שם מינו ולהכי בנסחט האיסור ונשאר משהו הוי מין במינו ולא בטל אבל בנסחט לגמרי ולא נשאר איסור כלל ואז א"צ ביטול כלל. אמנם זה שייך בשאר איסורים אבל בבב"ח כתב הרא"ש במס' נדה בהלכות כלאים דהיתר בהיתר לא בטל ומ"מ בטל בשר בחלב כי ליכא נתינת טעם משום דדרך בישול אסרה תורה וכיון דליכא נ"ט אין זה דרך בישול ע"ש ועסיי"ע סי' צ"ח ס"ק ד' וא"כ בנסחט החלב ונשאר משהו ל"ש לומר מין במינו לא בטל כמו גבי שאר איסורים דבבב"ח לא מטעם ביטול נחתינן דבלא"ה היתר בהיתר לא בטל רק דבליכא טעם אמרינן דאין כאן איסור כל עיקר דלאו דרך בישול הוא א"כ גם בנסחט האיסור וליכא טעם ראוי להיות מותר אי לאו דבבב"ח אמרינן חנ"ל וכיון שכבר נאסר אינו חוזר להיתרו. ומעתה מיושב קושי' הפלתי על הרשב"א הנ"ל דס"ל דחנ"ל לא תלי באפשר לסוחטו דאפילו מאן דלית לי' חנ"ל מ"מ אפשר לסוחטו אסור ובשמעתין דטפת חלב נראה דתלי זה בזה. ונכון הוא דהא בשאר איסורים אפילו למאן דלית לי' חנ"ל מ"מ אפשר לסוחטו אסור מטעם מין במינו לא בטיל אבל בבב"ח דבלא"ה היתר בהיתר לא בטיל רק בליכא טעם אין כאן איסור דלאו דרך בישול הוא וראוי להיות מותר אפשר לסוחטו אי לא חנ"ל ובבב"ח חנ"ל ואפשר לסוחטו תלוים זה בזה אבל בשאר איסור אע"ג דל"א חנ"ל מ"מ אפשר לסוחטו אסור.

אמנם לפי המבואר יש לעיין בדין דס"ס צ"ח בנפלו חלב ודם לנ"ט זיתי היתר דאיסורי' מבטלין זא"ז כיון דאינו נרגש הטעם ע"ש. ולפימ"ש בסיי"ע סי' י"ד דגם כמות האיסור צריך ביטול ומעתה נהי דנתחלק טעם החלב לס' זיתים וכן הדם ואין הטעם נרגש מ"מ מעט חלק דם שנתחלק לתוך החלב צריך ביטול מצד כמותו ואיסורין אינן מבטלין זא"ז מצד שיווי הדמיון באו"ה הוי מין במינו וחלב ודם שוין ממש בדמיון או"ה יותר מפת וצלי דצלי עכ"פ אסור לחברו עם חלב ופת מותר והרמב"ם ז"ל לא פסק כר"ל בזבחים ע"ח דאיסורים מבטלין זא"ז עיין פר"מ פתיחי' לתערובות ח"ג פ"ה ודג"מ ס"ס צ"ח ע"ש

אכן לפמ"ש הט"ז סי' צ"ח ס"ק ה' בנפל איסור למינו ואינו מינו דאמרינן סלק אע"ג דנרגש הטעם באינו מינו מ"מ אותו טעם האיסור שבא לא"מ כבר נתבטל ברוב במינו. וכשבא האיסור לא"מ בא הוא וביטולו עמו ע"ש בט"ז א"כ גם בנ"ד אותו מעט חלב שבא לתוך הדם או בהיפך כבר נתבטל תוך נ"ט זיתים של היתר דהא לבטל כמות האיסור סגי ברוב כמ"ש סיי"ע הנ"ל כיון שאין טעם האיסור נרגש. ומעתה חלק החלב שבא לתוך הדם וכן להיפך בא הוא ובטולו עמו דכמות האיסור נתבטל ברוב ואין צריך ס' בא"מ רק לבטל טעם האיסור וכאן בחלב ודם אין הטעם נרגש דכ"א מבטל טעם חבירו:

משה ארי' ליב

סימן ו

בדין קנין חצר. דעת הש"ך בחו"מ סי' קצ"ח דוקא בהי' חצירו מקודם אז קונה לו המטלטלין אבל אם בא בבת אחת קנין החצר וקנין המטלטלין אינו קונה המטלטלין אגבו. וכ"כ בש"מ פ"ב דב"מ הביאו הקצה"ח שם. ובקצה"ח שם תמה מר"ג וזקנים שהיו באין בספינה ואמר ר"ג עישור שאני עתיד למוד נתון לר' יהושע ומקומו מושכר לו וכו' וקנה המעשר מתורת חצר כמבואר בש"ס שם פ"ק דב"מ וס"ק דקידושין אע"ג דהתם באו בבת אחת קנין החצר וקנין המעשר ע"ש וכן תמה בנוב"י מה"ת חא"ח סי' ס"ג מסוגיא הנ"ל ע"ש. ולכאורה קשה לפמ"ש התוס' קידושין דכ"ז דר"ג לא סיים מקום המעשר בצפונו או בדרומו ע"ש א"כ איך קנה ר"י המעשר והמקום הא אין ברירה. אמנם הרשב"א בתשובה מ"ב סי' פ"ב הקשה מחצי שדה אני מוכר לך ושור בשורי (עיין חו"מ סי' רי"ד) דקנה הא אין ברירה דהא בשעת קנין לא סיים המקום או השור

ספור רק אח"כ אמרינן דהוברר הדבר למפרע · וכתב הרשב"א שם דדוקא במקום דבעינן שיחול למפרע דוקא ולא מהני אם יחול מכאן ולהבא כגון בשני לונין שאני עתיד להפרים דאז אם לא יחול ההפרשה למפרע שתהא עבלים הוא דאולך לבא לדין ברירה אבל לענין קנין אלי הדדה והשור דלגוף הקנין די אם יקנה לאחר שיבורר · ובכה"ג מנו דאל הקנין לאחר שיבורר קונה ומי למפרע וכ"כ בס' מק"א סי' תי"ד מסברא דנפשיה ובמקנה קדושין דס"ד דעיין סה"מ שם"ל ס"ג וב"א אה"א סמ"ו עיי"ש · ומעתה בעובדא דר"ג דנגד קנין המקום שיכול הקנין לחול לאחר שיבורר לו המקום וא"ל שיחול דוקא למפרע כמ"ש הרשב"א ז"ל אז מעשה מנו אל ומי למפרע כמ"ש המקנה ומק"מ · ומיושב קושית התוס' בקידושין שם אמאי לא הקנה לו המקום בחליפין ואמאי נתקבלו שכר זה מזה ע"ש דז"א דאם יקנה בחליפין אז אינו קונה המקום דאין ברירה בקושית הרשב"א דהא עיקר הטעם דקונה המקום למפרע הוא משום דיכול לקנות לאחר שיתברר וזה שייך בקנין מעות דקונה כה"ג כמ"ש הב"ש ר"ס מ' ס"ק א' לחלק בין אומר משוך פרה זו ולא תקנה עד אחר לי יום דלא קנה ובין נותן פרוטה לאשה ואמר לה התקדשי לי לאחר לי יום דמקודשת אעפ"י שנתאכלו המעות וכ' לחלק דבפרה כשיגיע לאחר לי כלתה משיכתו ובמה יקנה · אבל בנותן פרוטה לאשה דבכ"פ המעות צריכה להחזיר וסוי כאלו נתן לה מעות בסוף לי ע"ש בב"ש אבל בקנין סודר קי"ל בנדרים דמ"ח דמעכשיו הוא דנתר שכי הדר סודר למריה עי"ש וכיון שאינו יכול לקנות ע"י ק"ש כשיבורר דבבר הדר סודר למרי' רק עתה בשעת קנין יכול לקנות א"כ שוב אין ברירה כיון שעתה לא שיים המקום רק לכשיבא לביתו כמ"ש התוס' שם · מעתה מיושב קושית הקצה"ח והמוב"י הי"ל דהא כל עיקר כונת ר"ג הי' בכדי להוציא המעשרות עכשיו מרשותו · אי כמו שפירש רש"י שם שסי' ולא אבלא יאכלו ב"ב עבלים ולכך אמר עשור שאני עתיד למוד וכו' וסוי ממש כמו שני לונין שאני עתיד להפרים ומונע לדין ברירה · אז כמו שפירשו התוס' שהוליאם מרשותו לפי שבבר אל עליו חובת ביעור מעכשיו ע"ש וא"כ דעיקר המכוון שיקנו המעשרות למפרע אי מחשש שב"ב לא יאכלו עבלים כפירש"י אז משום מצות ביעור כמ"ש התוס' וכהכ"ג אין ברירה · אך כיון דתלוי במקום ואמר ומקומו מושכר נתברר המעשר על ידי המקום ומעתה בא קנין המקום קודם הוחיל וע"י נתברר המעשר לחול בו קנין דנגד קנין המקום דאין בו בררא דאיסורא וסני לקנות כשיבורר ואז קונה ומי המקום למפרע כמ"ש מק"מ · ומעתה בא קנין המקום קודם קנין המעשר דהמקום קונה מעכשיו אלא שייך ברירה ונגד המעשר אין ברירה אך כיון שקנה המקום אז המקום קונה לו המעשר מתורת חגר · ולא קי' קושית הקצה"ח והמוב"י דכאן בא קנין החגר קודם דהחגר קונה תיקף והמעשר אינו רוכה דא"כ רק דהחגר קונה לו המעשר מדין קנין חגר ואולי יש לישב קושית התוס' שם אמאי לא שיים ר"ג המקום בלשונו אז כדרומו · די"ל דבכונה עשה כן דאם יסיים המקום ושוב אינו מונע לדין ברירה ומקנה לו בבת אחת החגר עם המעשר ובכה"ג לא מסני קנין חגר כמ"ש הש"מ והש"ך · אבל אם לא שיים ומונע לדין ברירה אז בא קנין החגר קודם קנין המעשר כ"ל וקנה המעשר מתורת חגר · ויש לבאר יותר ויתבאר אי"ה במ"א (עיין לעיל סי"ג) וע"ש:

כ"ח אלול תרכ"ב לחקוי.

משה ארי' ליב

סימן ז

להרב מחקנא נ"י

ברין חלת לחם שעברו עליו אינה ימים ונתקשה אם מותר ליתנו בשבת אחר תפלת שחרית לתנור שהעמידו בו בשבת כדי לרככו ע"י חום התנור · בש"ע סי' רי"ג ס"ב מבואר דלתוכה אסור להחזיר אפילו אין חיש"ב וכנראה שם מלשון רמ"א ס"ג · ומג"א שם סקל"ה שמתיר ליתן לתוך התנור אפי' העמידו בו עי"ש הוא מיירי בלא לבעון המאכל כמ"ש הרב כאן · ורא"תי בלבוש שביאר כן להדיא דדוקא בחם מתיר ולא בבעון · ובאמי מיירי בש"ע של הרב ז"ל בדעת המקילין שביאר שם ועיין בפר"מ ובח"א שם · ובמ"א כתרתי בזה מה שתמהו כולם בש"ם מנחות דל"ה ע"ב במשנה שם אחת שתי הלחם ואחת לחה"פ ליתנן ואפייתן בפנים ואינם ודאין שבת עי"ש ופריך הש"ס אמרת ליתנן ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואקאמר דאינו דומה שבת וכיון דאפי' לה מעי"ש איפסלא בלינה · ואקאמר מאי מבפנים במקום זריזין סיינו שמשמרין אלא תחמין עי"ש · ותמהו כולם תינח לחה"פ אבל שתי הלחם דכתיב בהו חמץ תאפינה תיקשי ומי בהו כיון דאפייתן בפני' אלמא תנור מקדש והדר תנא ואין דומה שבת וכיון דאופה מע"ש איפסל בלינה וכאן מ"מ לומר מבפני' במקו' זריזין דבאן למה לי זריזין שלא תחמין הא חמץ תאפינה כתיב בהו עיין מב"י מא"ח ס' ס"ו ועי"ל פ' יתרו וסי"ע מ"ח סי' רי"ד ותס"ל עי"ש · אמנם י"ל דבסי' רי"ד הקי בסי"ע לפמ"ש התוס' שבת דף כ' רע"א בשם הירושלמי בהא דאין מותנין פת לתנור אלא כדי שיקרמו פני' מבעוד יום דבני בקרימה כ"ד אתם · אבל בלחה"פ דבקרמו פני' התנור מקדש אתם בני' קרימה מעלית א"כ מאי פריך הש"ס במנחות כיון דאפי' מע"ש איפסל בלינה הא יכול לאפות ע"ש בקרימה כ"ד ובאמי בני לענין איסור שבת ועדיין לא נתקדש דהא לענין לחה"פ שהתנור יקדש בעינן קרימה מעלית ויעלו מן התנור בע"ש אחר קרימה כ"ד ואפייתו יגמור בשבת ולא מיפסלא בלינה דהתנור עדיין לא קדש אחר קרימה כ"ד עי"ש · אמנם לאמבואר דלתוכה אסור להחזיר בשבת והטעם כתבו הפוסקים לי משום דמיחזי כמבשל לי משום גזירה שמא יאמרו ועיין מ"ש בזה בסי"ע סי' רי"ג ס"ק י' שביאר דעתם בעוב טעם ודעת ע"ש א"כ איך יחזיר לגאר לתוכה הא אכתי איכא איסור שבת דמבחים דפ"ח מבואר דכלי שרת אינם מקדשין אלא בתוכן ע"ש · א"כ דלענין שבת אבני בקרימה כ"ד מ"מ לתוכה אסור להחזיר ולענין קידוש כלי שרת בעינן תוכה דוקא כמבואר בש"ס הנ"ל וכ"ה ברמב"ם פ"ג מה' אה"מ אמנם אם איסור חזרה לתוכן אינו אלא מדרבנן משום גזירת איתו לו דמיחזי כמבשל כנ"ל · ולכאורה הא ק"ל דאין שבות במקדש וכאן דאינו אלא שבות דרבנן יכול להחזיר בשבת גם לתוכה · אמנם מבואר בפסחים דמ"ז ע"א דלהכי אפיית לחה"פ אינו דומה יו"ט אע"ג דמדאורייתא צורכי שבת עבדי ביו"ט ואינו אלא משום שבות ואין שבות במקדש מ"מ אינו דומה יו"ט משום דשבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו סיינו דמקדש דומה שבות קרובה הלריך לשבת זה אבל שבות רחוקה לדחות שבות יו"ט זה בשביל שבת שני דהא לחה"פ נאפה היום ואינו נאכל אלא לשבת הבאה עיין פירש"י שם בכה"ג לא התירו שבות במקדש א"כ ממנחות שם עיקר קושית הש"ס הוא מלחה"פ דוקא דמיפסלא בלינה דא"א לאפות בע"ש ולגמור אפייתו בשבת דהא לחה"פ הוא שבות רחוקה ובכה"ג לא התירו במקדש וכך הולרך לתרץ מאי מבפנים במקום זריזין אבל משתי הלחם מעיקרא לא קשיא לי' דמיפסל בלינה דהא

אפס

לפסר בחקנתא לאסות בע"ם קרימה כ"ד ולגמר חפיתו בשבת דשתי הלחם הוי שבות קרובה ובכה"ג התירו במקדש ועכ"פ בנ"ד מבואר דלתוכה אסור להחזיר בנעטן ובפרע קודם הסעודה. דהא הלבוש לא התיר רק אחר סעודת שחרית כמ"ש המ"א בס' רל"ג סקל"ה. ועוד יש חשש כאן כיון דע"י נתיתו בחמר חם נתרבך הלחם מולי הוי תיקון גמור כמ"ש כמג"א ס' שכ"א ס"ק ז' דאין מדיחין בסר מי בשבת משום מתקן שהבשר מתרבך ע"ש ולשון ש"ע בל הרב ז"ל שם בס"ב כ' אע"ג דאין עיבוד באוכלין נה"ת אבל מד"ש יש עיבוד באוכלין לפיכך אסור למלוח בסר מי חפילו כדי לאוכלו מי בשבת שסמלח מועיל לרבכו ולתקנו ודומה לעיבוד וכ"כ שם ס"ד שכל שהמלח עושה פעולה להקשותו אז לרבכו דומה לעיבוד ע"ש ואפי' אם רולה לאכלו מיד ל"ע עיין סימן שכ"א.

ואשר הקשה כת"ר על הא דמבואר ביו"ד סי' ק"ג ס"ד דבשר פוגם השמן א"כ אמאי בפ"ל בסכו בשמן של תרומה יקלוף את מקומו הא הבשר פוגם השמן עכ"ד לכאורה י"ל לפמ"ש בהג"א פרק בתרא דע"ז דע"ד דבאיסורי הנאה גם נעל"פ אסור ואין מילוק בין כ"ר לאכ"ר עי"ש ומה שמבואר שם דאם ביבל בקדירה שאינה ס"י מותר המאכל רק שיולך דמי הקדירה ליס המלח עי' ס"ך סל"ד ס"ק י"א י"ל כיון דבבר הוקלם הטעם בקדירה אינו יכול ליתן טעם שני במאכל והואיל והוקלם כולי האי גם בהפ"ל מותר וכמו לדידן בכ"ע בר נ"ט דהתירא במ"ש הר"ן הבילו הש"ך סי' ל"ד ס"ק כ"ב עי"ש כן י"ל בהפ"ל בפגם ועיין בס' מ"א מ"ד סי' מ' ומעתה לפי מה דקי"ל דתרומה אסורה בהנאה של כילוי כ"ש החוש יבמות דס"ו ע"ב ד"ה לא ותוס' פסחים דל"ד ע"א ד"ה מהמין וכ"מ בתוס' מ"כ נגד איסור כילוי הוי גם תרומה אסורה בהנאה ואסור לאוכלה לזרים גם בפגם היכא דלא הוקלם הטעם עדיין ולבכי יקלוף את מקומו ועי' ש"ך סל"ד ס"ק י"א. אמנם י"ל דבג"א לא מיירי רק בבב"ה דאסור בכל הנאות בבה"ג מחמירינן גם בפגם אבל תרומה אינה אסורה רק בהנאה של כילוי. אמנם אין אנו צריכים לכ"ז כי מבואר בפר"ח יו"ד סק"ג ס"ק ע"ו דוקא היכא דאיכא שמן הרבה ונותן לתוכו מעט בשר. אז הבשר פוגם השמן אבל אם העיקר הוא הבשר אינו פוגם מעט שמן אדרבה נעשו שניהם משובחין וכן דאיתי בב"ת שם לתרן קושית הפ"י מדבש הבילו הע"ז מחלק ג"כ דמעט בשר פוגם הרבה דבש אבל אם העיקר הוא הבשר הדבש משביח אותו עי"ש וממילא בשאר הבשר עיקר אין השמן נפגם ולבכי יקלוף מקומו.

ואשר שאל למה אנו מברכין על הלולב בחג קודם התפלה הא קי"ל דתדיר קודם וכ"ע הרא"ש י"ל דהוא הי"ל מקודם נגד תפלה דרבנן עכ"ד אך מה נעשה נגד ק"ש דאורייתא. ועוד הא מילתא לא דאורייתא נגד דרבנן נקרא מקודם הוא מחלוקת רבותינו האחרונים הבש"א סי' כ"ב כתב דדרבנן נגד דאור יתא הו"ל כדבר הרשות לנבי מצוה. ומקדימין לתדיר דרבנן עי"ש אמנם הלא"ח ברבות ר"פ אלו דברים כי דאורייתא קדים לדרבנן דהו"ל מקודם עי"ש וכ"כ הפר"מ או"ח סי' תפ"ט בא"א ס"ק ע"ו וכסי"ע או"ח סימן תרפ"א ועיין ס"א סי' ס"ב לענין תדיר ומקודם ובאמת יסוד המנהג לברך על האתרוג מיום קודם התפלה יסודתו בהררי קודם מרבינו הקדוש האר"י ז"ל הביאו בשלה"ק וכתב דבאמת טוב לברך אחר תפלת העמידה בסוכה אלא מפני הרואים יברך בביתו בסוכה קודם התפלה עי"ש ועיין בס' ביבור יעקב שב' לנהוג כן מעשה זריזין מקדימין עי"ש וי"ל ע"ד הגאות לפמ"ש תוס' יומא דל"ג ע"א ד"ה

מבסיר עדיף דלענין סידור שני נזרין ודישון מזבח הפנימי לא שייך תדיר קודם אלא דוקא היכא דתדוייטו הוי עבודת מתנה דומיא דתמידין ומוספין אבל סידור נזרין הוי עבודת מתנה ודישון מזבח הפנימי הוי עבודת סילוק. בכה"ג לא מבחינן בתדיר עיי"ש א"כ י"ל כיון דקי"ל דתפלה כנגד תמידין תקנו כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' תפלה ה"ו כמבואר בפרק תפלת השחר מפני מה תפלת השחר עד חצות שכן תמיד של שחר קרב וכו' ועי' בש"ע או"ח ס' ל"ח ס"ד עי"ש: והרבנה מינים שבלולב בחג לעולר רוחות רעות ועלליס רעים ואפי' למ"ד בכדי להמליך מי שהשמים והארץ והרבנה רוחות שלו מ"מ אלו ואלו דא"א עיין סוכה דל"ז סע"ב ובתוס' שם ד"ה כדי לעולר א כ הוי תפלה כעין עבודת מתנה כתמידין ומוספין וד' מיני כדי לסלק הרוחות והעלליס מן העולם הוי כמו עבודת סילוק ובכה"ג לא שייך תדיר קודם וגם ק"ש שהוא קבלת מלכות שמים ודאי אינו דומה לעבודת סילוק כמו הרבנה מינים ולא מבחינין בתדיר כן י"ל ע"ד הגאות וי"ל עוד ואין להאריך:

ומה שהקי' כ"ת על הב"ש סי' ע"ז ס"ק ו' שכתב לענין מורד כמו דלדעת הרמב"ם אם רולה לגרש מיד ולתתו כתובה לא מיקרי מורד ולא חילק בין זינג לאשון לשני אע"ג דקי"ל דבזינג לאשון אסור לגרש כן בחדר"ג בזמה"ז אע"ג דאסור לגרש בע"כ מ"מ במורד אם רלה לגרש מיד ולתתן כתובה לא מיקרי מורד והקי' כת"ה מסי' קע"ח ס"ע דבזמה"ז דאיכא חדר"ג אין הכבעל נחמן לומר שמחמין לדברי הבעל בזינתה אז שמאמינה עיי"ש ובסי' קע"ז א"כ אמאי נחמן מדינא דש"ם לומר פ"ש מלאתי ולא חלקו בין זינג לאשון לשני הא זינג לאשון בזמן הב"ש דומה לחדר"ג בזמה"ז עכ"ד וש"ש דלא חלקו בין זינג לאשון לשני בלמת לענין פ"פ בלא"ה יש חילוק בין זינג לאשון לשני עיין רמ"א ס"ש ח' ס"ו והוא מדברי העור ועוד פוסקים עיין ב"ש שם. דבאור אינו נחמן משום דלא קיים ליה ואם תשוב קושיתו לדעת הרמב"ם שממנו למד רמ"א לדמות חר"ג לזינג לאשון שבש"ם והרמב"ם לענין פ"פ אינו מחלק בין באור לנשוי. עיין א"מ ס"א ס"ק ז' וב"י ס"ש ס"ח. ומשתימה על עין משפט בתוכות ד"י ע"א שליין החילוק שמחלק שם בין באור לנשוי ברמב"ם פ"א מאישות הי"ב ושם לא נמנא דבר עיין ב"י שם ס"ש ס"ח וגם למה הולרך הרמ"א והפוסקים הנ"ל לומר הטעם דבבאור אינו נחמן משום דלא קיים ליה. הא בלא"ה אינו נחמן משום זינג לאשון לדעת הב"ש דמדמי אותם להדדי אם כי יש לחלק דדוקא לענין מורד העור הב"ש אומר לגרש זינג לאשון לחר"ג בזמה"ז אבל לענין נאמנות אם הבעל נחמן נגדה יש לחלק כיון דברמ"א סי' קע"ח מבואר דהא דאינו נחמן בזמה"ז הוא משום דמיירי כיון דאיכא חר"ג אתן עיניו באחרת ושקורי מבקר הם לא שייך לזינג לאשון בזמן הש"ש די"ל דנחמן לאסור דלא שייך עיניו אתן באחרת דלדינא דש"ם נושא אחד כמה פעים. ולבכי מהיתון בפ"פ ובפרע דמסריעא ליה קלת החזקה דאין אחד מורח בשעורה ומפסידה המבואר בש"ם ופוסקים לענין כתובה דכ"ז ליתה במורד בסי' ע"ז. אמנם ר"מא הכל עפ"י מ"ש בפר"ח הלכות גיטין סי' קי"ט ס"ג וז"ל ומשמע לי בזינג לאשון מיירי דוקא אם נשאה בתולה ובכה"ג מזנה מוריד עליו וכו'. והכי דייק ליבנת דקרא דכתיב ביאה ובין אחת נעורין. והוא הבדתך ואחת בר יתך ומדקרי לה אחת נעורין ש"מ דמיירי בנשאו הראשונה. ומדקרי לה אחת בריתך ש"מ דמיירי בבתולי וכדאמרי' שם"ב דסנהדרין אין האש' כורת' ברית אלא וכו' עכ"ד. א"כ בלא"ה לא קשה מפ"פ אמאי נחמן בזינג לאשון דהא התוס' ע"ז עלמו אמו דין אם בחמת היה פ"פ

ולא

זלא היתה בחולה מ״כ אין כאן זוג ראשון דדוקא בבתולה דכורתת בית הוי זוג ראשון:

כ״כ עבת תרכ״ג.

משה ארי ליב

סימן ח

לבאליניה

ידידת מכתבו הגיעני בין יו״כ לסוכות ע״י חותנו ידידי מ״ר. ועל מה שכתב כת״ה בדבר קושייתי על המהרש״ל רפ״ה דב״ק דכ׳ אע״נ דלא אזלינן בתר אומדנא בגמל האומר מ״מ אי איכא נמי הודאת הנתבע מהני אפי׳ בקנס. והקשתי מפי׳ שבועת העדות דל״ג דבעי שם משביע עדי קנס מהו כיון דאי מודה מיפטר לאו ממונא קבפר ליה מ״ד וכו׳. ופשיט ממתניתין משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי בית פלוני מ״ל חייבים והא פ״ל קנסא. ודחי בח״ל ערורות ואמאי לא אוקי כגון דאיכא שהשור תם הזיק כגון שהיה רודף כמ״ש מהרש״ל שם וכבה״ג חייבין העדים דלא שייך שוב דאי מודה מיפטר דבאומדנא עם הודאת הנתבע חייב אפילו בקנס. וע״ז כתב כת״ה כיון הבעדאת עדי גניבה מבלעדי עדי אומדנא לא מחויב רק דבעינן נמי צירוף עדי אומדנא וכיון דעדי גניבה בעי עכ״פ צירוף לא מחייבי עדי גניבה בשה״ע ולמד זה מדברי הרמב״ם ז״ל פ״ע דשבועות דמה״ע משביע עדי קנס פטורין הואיל ואם יודה מיפטר ועיקר חיובו בא ע״י העדאת העדים בלירוף נמי בפירת הנתבע. וה״ה נמי בנ״ד אע״נ דעדי אומדנא בבר כאו קודם הבעבת עדי גניבה מ״מ פטורין עדי גניבה כיון דצריכין לצירוף עדי אומדנא עכ״ד. ולפענ״ד לא קרב זה אל זה והעיקר תלוי בשעה שמשביע את העדים אם בפרו אז מתון גמור או ממון שיכול להמלט וליפטר ואין חיובו בא רק ע״י צירוף דבר אחר וא״כ כמשביע עדי קנס דבשעה שבפרו לא הי׳ על הנתבע חיוב ברור דיכול לקדם לב״ד ומודה ומיפטר כמ״ש הרמב״ם וא״כ עכ״פ בשעה שבפרו לא בפרו ממון ברור ואף שסוף דבר לא בא והודה ולא חייב מ״מ חיובו בא ע״י צירוף בפירת הנתבע ולא ע״י העדאת העדים לבד ואף אם המעשה שע״י בא הקנס הוא אמת אין לאן חיוב ברור הואיל ויכול להמלט מחיובו ולהודות וא״כ בשעת בפירת העדות לא הי׳ אז חיוב ברור. משא״כ בנ״ד אם עדי אומדנא בבר העידו והוא משביע עדי גניבה אז הי׳ על הנתבע חיוב גמור. אלו העידו עדי גניבה הואיל ואין בידו להמלט להודות וליפטר. ודאי ברורה לזה דהא קי״ל שם דל״ב כמשביע עד סוטה דחייב בעד עומאה דרחמנא חימנא לבפסידה כתובתה כמבואר בש״ם שם וברמב״ם ע״ש מעתה לא ונמד מהא דמבואר בסוטה דל״א ע״ב. דעד עומאה לא מהימן רק אחר עדי קימו והתירה ופרש״י שם הטעם דאיכא רגלים לדבר שהרי קיבל לה ונסתרה אבל עד עומאה בעלמא בלא קימו ופתירה מבואר שם בש״ם דלא מהימן דיליף דבר דבר מממון ע״ש. וא״כ תיקשי ומשביע עד עומאה אמאי חייב בשבועת העדות הא הוא צריך נמי לצירוף עדי קימו ופתירה כי היכי דלהוי רגלים לדבר כמו בפרש״י שם. וא״כ מה לי צירוף עדי אומדנא בנ״ד או צירוף רגלים לדבר אומדנא ורגלים לדבר הכל אחד ולא נגמר הדבר ע״י עד עומאה לבד רק בלירוף רגלים ואמאי חייב בשה״ע וע״כ נאמר כיון דבשעת בפירת עד עומאה בבר העידו עדי קימו ופתירה אז העד עומאה כופר ממון ממש שאין בידו בהמלט וליפטר והה״ל בגדון דידן:

הקשה ג״כ שתי קושיות הלי׳ לפמ״ש התוס׳ ספ״ד דב״ק לר״י דס״ל לד תמות במקומה עומדת ולא סני בשמירה פחותה מ״מ לא מיפטר בהודאת אלד תמות כיון דאייעד. וע״ז הקשה כת״ה א״כ לדחי הש״ס בשבועות שם כגון ששמר בשמירה פחותה ותובע מ״ל מלד תמות דלא שייך כיון דמודה מיפטר כיון דאייעד עכ״ד. הא לכאורה קושיא היא אך אכתי מה נרויח בזה כיון דדבר זה פלוגתא היא בש״ס שם ורב לא ס״ל כר״א בר אהבה דלד תמות במקומה עומדת ואם שמר מועד בשמירה פחותה מיפטר לגמרי גם אלד תמות והכי הלכתא כרב כמ״ש הרמב״ם והש״ע חו״מ סי׳ של״ו כמ״ש דרישה ופרישה שם. ועיין בסמ״ע מעתה אם נוקי בשמירה פחותה אכתי תיקשי הניחא לרב אדא בר אהבה אבל לרב ספיר מיפשטא בעיין דמשביע עידי קנס חיידין דא״ל לאוקמי בשמירה פחותה דא״כ מיפטר לגמרי וכמו דפריך הש״ס הניחא למ״ד פ״ל ממונא גם כלא זה הא ר״מ פליג שם על ר״י וס״ל דתם ומועד שיין ולא סני להו בשמירה פחותה וא״כ תיקשי הניחא לר״י אבל לר״מ ספיר מיפשטא בעיין וסתם מתניתין ר״מ וכ״כ הרשב״א בחידושיו והניחו הש״מ בסוגיין דסתם מתני׳ ר״מ עי״ש. עוד הקשה כת״ה לדעת הרמב״ן דס״ל בתם אם תפס הניזק א״כ לא מהני הודאת הנתבע אמאי לא דחי הש״ס בשבועות דמיירי שתפס ובכה״ג לא מהני הודאתו להכי חיידין העדים בשה״ע עכ״ד. בדבר זה נפלאתי דהא עשה הרמב״ן ז״ל דבתפס לא מהני הודאתו משום דבעינן הודאה בב״ד מוחזק וכזה״ז ליכא מוחזק כמבואר בהרא״ש סוף פ״ק דב״ק סי׳ כ׳. ועיין בסמ״ע וש״ך חו״מ סי׳ מ׳ ס״ה ע״ש ומ״כ איך אפשר לאוקמי בתפוס דהא בעיין ודאי אזלא בדאיכא מוחזק כדאמר הש״ס דאי מודה מיפטר וכו׳ וכזה נדחה נמי מ״ש בכתבו אלי פ׳ פנחס העבר והק׳ ג״כ על דעת הרמב״ן מסוגיא דשאלו בחזקת תם ונמצא מועד ופריך שם מודיגא ומפטריגא אלא דתפסו לי׳ בי דינא וכו׳ משמע דוקא תפיסת הב״ד מהני ולא תפיסת הניזק עכ״ד. ולק״מ דהא מיירי באיכא מוחזק כדפריך מודיגא ומפטריגא וכו׳ ובכה״ג לא מצבי תפיסה:

ומדי דברי במכתבו הראשון ראיתי כי קושייתו לדעת רש״י בפ״ק דחולין לאד פירושא אסור לשחוט תוך הטבעת דק בעור שבין הטבעות. א״כ בשא דקאמר הש״ס כל בבשר בשחיטה כגבדו בעורף בשר לשליקה למעוני מאי וכו׳ ואמאי לא קאמר למעוני תוך הטבעת דאיכו בשר לשחיטה גם בעורף איכו בשר לשליקה עכ״ד. לדעתי י״ל כיון דשליקה בעוף ועוף הבשרו בפי׳ א׳ אז קנה אז ושט א״כ עכ״פ כל האומר בשר לשחיטה בושט שאין בו טבעות גם הקנה דפעיא בי׳ גמדא ופשטא כמבואר בש״ס פא״ע. ברש״י ותוס׳ שם א״כ כל העורף בשר לשליקה אפי׳ במקום שנגד טבעת הואיל וגמדא ופשטא ומשך הטבעת וכא בגבדו עור שבין הטבעות. ומה שתמה כ״ת על הב״י ר״ש שלד״ד כיו״ד שכתב דלהכי לא הביא הרמב״ם והיעור הא דרב מנגיד על דחל עלי׳ שמתא דרבנן תלתין יומן משום דהרדעאי ס״ל דבבולהו לא מנגיד רב הו״ל ספיקא ואי לוקן מספק. ותמה הא בפ״א מעוען כתב הרמב״ם בא שלא רצה לשבע בשבועת היסת משמתין לי׳ ובסוף ל מנגדיגן על דהשהה שמתא תלתין יומן זה לכאורה תימא רבתי על רבינו הב״י. ולאומר הענין ל״ל דהב״י לא קשיא לי׳ על שהשמיטו הך דינא דרב מנגיד. דלזה י״ל דבאמת סמכו על מ״ש גבי שבועת היסת רק הב״י קשיא לי׳ בהאי דינא דעסיק בי׳ דמגדין לאלתר ושונין לאחר לי׳ דע״ז הלא קושייתו מ״ש אבל הרמב״ם לא כתבו וכו׳ וכ״כ מהכ״מ סוף פכ״ה מהלכות סנהדרין דעל מ״מרא זו הביא הא דרב

מנגיד

מעניד ע״ש והא דמגדין לאלתר ושוין לאחר ל׳ הוא מימרא דרב יהודא בר״י דר״ש בר שילת נ״כ מסמי׳ דרב · ולזה קשיא לב״ש כיון דכבר הסכה תלתין יום הראשונים הו״ל לנגודי לדעת רב לישנא קמא דרב דפלינא אהרדעי · אע״נ דר״י ברשב״ם מסמי׳ דרב לא הזכיר נגדא במ״ק דע״ז מ״מ ודאי לישנא קמא דרב הלכתא הוא כמ״ש הרא״ש פ״ק דקידושין דר״י ור״י הכי ס״ל וע״ז כי הב״ כיון דהרדעי פליגי אמי אלישנא קמא דרב עכ״פ אהרדעי מסייעי אמי לר״י מסמי׳ דרב בדין זה דשוין לאחר ל׳ ואין לוקין כיון דלהרדעי לעולם אין לוקין הו״ל ספק ולקולא וכיון דמימרא זו דמ״ק דע״ז ודאי הלכתא היא דהתם מיירי שכופין לקיים הדין אז לפיים החכם ומשמתין וכיון דלא הזכיר רק שמתא ולא נגדא ומסייע לי׳ אהרדעי הו״ל ספק ולקולא אבל בפ״א מעוטן וכל כה״ג שכבר עבר ופוטרין אותו לגמרי כמבואר ברמב״ם ז״ל ומזה לא מיירי ר״י במ״ק ודאי לישנא קמא דרב עיקר נגד אהרדעי משום דר״י ס״ל הכי ודברי הלח״מ ספ״ג מהלכות איסורי פשועים יותר מ״ש אלהכא דאיכא תרתי שמתא ונגדא קלב״מ ממילא בפ״א מעוטן דליכא דרבא מיירי לאחר ל׳ דהא פוטרין אותו לגמרי להכי נגדינן · ומה שחמה כת״ה על הרי״ף דספ״ה דיבמות כתבו הנימו״י והש״ג דפוסק כאהרדעי ובפ׳ שבועת הדיינין כ׳ דנגדינן לאחר ל׳ עכ״ד בחמת בימוק״ל לא מצאתי רק בש״ג ולדידי ודאי לק״מ דהא הוא סובר פ״ק דקדושין דרב ואהרדעי לא פליגי רק בעוין קדושין אבל באיכך מודי אהרדעי דלוקין ע״ש וכ״כ הב״ש סי׳ קל״ד ס״ק י״ב בשם בחר שבא עי״ש והוא היפוך מ״ש מהרש״ל בתשובה סב״ה ומ״ש הב״ש שם בדעת הטור כבר עמדו על דבריו ועי׳ בק״ל קידושין סי׳ י״ח ומשל״מ פ״ג מאישות ·

ומה שהביא בת״ה רא״ש לדברי הטעה״מ הלכות עבדים (ועיין משל״מ פרק ב׳ מהלכות גניבה) דלאו בכ״מ מחייב רב במודה בקנס ואחר כך באו עדים היכא דפוטר עצמו מכלום · רק באומר לא גנבתי ובאו עדים שגנב טבא ומכר בב״ק דע״ה ע״א ולא בשאר מקומות וכת״ה הביא ראיה ממשנת ד׳ נ׳ רע״א עד זומם משלם לפי חלקו ומוקי באומר העדנו והזממו בב״ד של פלוני ואמר כמאן דלא כר״ע דאי ר״ע הא אמר עדים זוממין אינם משלמין ע״פ עצמן משום דהוא קנס · והקי׳ כ״ת לוקי באומרים שיהם החמנו בב״ד פלוני ואח״כ באו עדים על מ׳ שהוזם משלם לפי חלקו אעפ״י שבבר הודה הואיל ופטר עצמו מכלום · וכן יש ראיה מב״ק מ״ה ע״ב בתוס׳ שם דכתבו לר״י דלד תמות במקומה עומדת לא מיפטר בהודאה כיון דאיעד לאו קנסא הוא וק׳ דהא בלא״ה לא מיפטר בהודאה אם באו עדים הואיל ופוטר עצמו מכלום וע״כ דאע״נ דפוטר עצמו מ״מ פטור אם באו עדים לרב עכ״ד ודאייתו הראשונה איני מבין כיון דקי״ל דאין העדים נעשין זוממין עד שיזומו שניהם א״כ אם באו עדים והעידו רק על מ׳ שהוזם ולא על השני א״כ בכה״ג איני משלם לפי חלקו כיון דלא ידעינן אם הוזם גם השני ודאי עפ״י דברי השני שאומר בעצמו שהוזם איני משלם הראשון דהא השני משוי נפש׳ רשע דעד זומם עכ״פ מכחן ולהבא נפסל לעדות · ואיך משלם הראשון עפ״י הגדת השני ועפ״י הגדת הראשון שאומר שהוזמו שניהם ודאי איני משלם לר״ע עפ״י עצמו ונקרא מרשיע את עצמו כיון דעפ״י הודאת העדים א״א לאייבו שהם יודעים אם הוזם השני וא״כ עיקר חיובו בא עפ״י הגדת עצמו ולר״ע פטור ודאייתו השני מתוס׳ ב״ק שתי׳ לא ידענא הא התוס׳ מיירי דליכא עדים כלל רק שהמזיק אומר שגורו מועד הזיק דלד העדאה ודאי משלם עפ״י עצמו אלא דסד״א כיון דלד תמות במקומה עומדת לא לשלם עפ״י עצמו דמודה בקנס אמה כתבו כיון דאיעד לאו קנסא ונם מאי פוטר עצמו מכלום

מאיכא שתים הא דמודעד כי מודה קא מחייב עצמו עכ״פ לשלם לד העדאה ואינו רוצה רק ליפטר עצמו רק מלד תמות דהוי קנס להס״ד :

ט׳ חשון תרכ״ג בחקוי

משה אריה ליב

סימן ט

שאל שאל הנים לו · אשר שכר מהאדון כרך שלש מאות לאן לעשות נביות וכבר עשה ומכר הרבה אח״ז בא יהודי א׳ ואמר שהוא הי׳ בעת שנפלו זאכים על עדר האד ן הכ״ל והרגו ופלטו כמה לאן והמקום הי׳ מקום לר ומהעדר האדרם הכ״ל נמצא בעת תוך עדר זה המוסכר לישראל קט״ו לאן ובעדר האדרם הי׳ ערך שלש מאות לאן ובתוכם היה כמה לאן שאינם חולבות וכבשים ותייסים וטולן נשאר ביד המשכיר רק שמעורב מהן קט״ו לאן תוך עדר זה שבכר היהודי שהם שלש מאות :

כבר כודע פלוגתא דר״ת ור״י בס׳ דרושה שנתערבה ברוב וכבר הביד מהר״מ מלובלין בתשובותיו סי׳ ק״ד דיש ס׳ בחלב המותר נגד האיסור ועי״ש בתשובי הכ״ל דמספיק ס׳ אחינו עלה והטעם דהוי כמין במינו ונשפך דהא המהר״ם חשש שם שמא נדרסו עשרים או ל׳ · ושם הי׳ חמש מאות לאן וארבעים פרות וכ׳ שם מהר״ם דפרה א׳ יש בה חלב כנגד עשרה לאן ומעתה נראה ברור לפי החשבון דע״כ המהר״ם לא אחא אלא מספק שמא יש ס׳ ורובא ודאי איכא כן נראה לפענ״ד :

ואיכ בא״ד עכ״פ רובן לא נדרסו ואף דקי״ל כר״י בס׳ דרושה שנתערבה מ״מ מבואר בסי׳ ק״י בהערובות בע״ח דמותר אם פרשו וכאן הא קודם שבבר מהאדון נתפרדו כולן ממקום קביעתם הראשון וכעת המה נעושים ע״פ השדה ומהם נפרש מקלת הי״מו קע״ר לאן הכ״ל · והן הנם דברי הרב רמ״א ז״ל בשם ממון הגאון מהר״ם ז״ל דאמר כל דפרים כיון דפרשו כולן שלא בפני ישראל ואף דמבואר שם בהג״ה דשנים האחרונים אסורים · אמנם הטעם הוא משום דגבייהו ל״ש לומר איסורא ברובא איתא משא״כ כאן דרובן נשאדו ביד העכו״ם שייך שפיר איסורא ברובא איתא ונדולה מזו כ״ל דאפי׳ לא נפרש רק מקצתן והקבוע נשאר במקומו דאז ודאי מיישינן שמא יקח מקבוע · הי״מו בודאי איסור שנתערב משא״כ בס׳ דרושה אף אם יקח מקבוע מ״מ הא כל עיקר קבוע זה הוא מדרבנן כמ״ש הפוסקים וא״כ הא דגזרו בפי׳ שמא יקח מקבוע הוא כעין גזירה לגזרה · אבל מכ״ל דגזרו אף בספק שנתערב שמא יקח ·

וראיתי להרב מעאריפאל שכ׳ כן בתשובותיו סי׳ מ״ז · אמנם מ״ש שם דבתוס׳ ר״פ התערובת ד״ה אפי׳ לא משמע כן לא ידענא דהא הם מיירי בודאי דרושה שנתערב ונקבו בלשונם ס דרושה הי״מו מחמת שעדר זה בס׳ דרושה הוא מחמת התערובת אבל בס׳ דרושה כתבו בהדיא להתיר דוק ותשכח · ואף כי הרב הכ״ל כתב כן מסברא דנפש׳ דבספק לא גזרינן שמא יקח מן הקביע מינו תמא דמסייע לי׳ הוא הבעל כנה״ג · בהגהותיו לעור סי׳ כ״ז ס״ק כ״א נסתפק מתחלה בזה אם גזרו בס׳ שמא יקח וכ׳ שנתלקו בדבר מהר״ם שבע ומהר״י אלנאזי ובאות כ״ע העלה בשם הרדב״ז בתי׳ ח״ל והנכון בס׳ דרושה להתיר ע״י ששבשיהו · אבל בודאי דרושה יש לגזור שמא יקח מקבוע עכ״ד שם · וכ״כ בפלאי סי׳ כ״ז ס״ק ו׳ בכוונת דברי הטור וסיים אף דאין כוונת הטור כך מ״מ הדברים ברורים הן ועי״ש שנתן טעם לשבח לזה · ואולי זהו דעת רש״י ז״ל בחבמים ע״ז ע״ב דפריך

הש״ס

הש"ס האי טריפה ה"ד וכו' ומוקי ר"ל כגון דאיערב בנפילה ופרש"י כיון דאיתחזק בס' טריפה אין מביאין אותו לעזרה משום הקריבהו נא לפחתך ולכאורה קשה הא כתבו התוס' לעיל במשנה ד"ה ובטריפה דכאן מיירי דקדשים נתערבו בחולין וכ"כ דעת רש"י שם אם כן יש לחוש כאן דשמא איננה טריפה והוי חולין בעזרה רק דאם הוא טריפה אז לא הוי חולין בעזרה דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה· וכ"כ הרמב"ם פ"ב מהל' שחיט' הל' ב' א"כ אמאי לא כי רש"י דכאן החשש משום חולין בעזרה דהוא דאורייתא · משא"כ הך איסור דהקריבהו נא לפחתך אינו אלא איסור דרבנן · ולהנ"ל אתי שפיר מאד דנגד חשש חולין בעזרה דהוא ס' תורה תיקשי קושית הש"ס לעיל נכבשינהו דניידי ונימא כל דפריש דהא בס' אין שייך גזירה שמא יקח מן הקבוע אבל משום הקריבהו נא לפחתך ודאי לי"ש לומר דנכבשינהו ונימא כל דפריש דהא כי הש"ך בסוף דיני ס"ס דאפי' גס"ס דעדיף מרוב מ"מ בעי בדיקה ואם כן אין מכניסין אותו לעזרה ועיין בפלתי כ"ז וק"י ובסי"ע שם דכל דבר דבעי בדיקה גנאי הדבר להכניסו לפנים משום הקריבהו · וא"כ בלא טעם דהקריבהו לפחתך רק משום חולין שנשחטו בעזרה שפיר י"ל דנכבשינהו וכו' · אמנם הש"ך הוא דחדית לן הך טעמא דדבר הצריך בדיקה שייך הקריבהו וכמ"ש האחרונים בפלתי ובסי"ע · אמנם רש"י ז"ל לא אמר רק בטריפה דאין מכניסין לעזרה משום הקריבהו ואף דלא יאכל המזבח איסור דהא אית לה בדיק' מ"מ שייך הקריבהו לפחתך ועיין ברמב"ם פ"ב מהל' איסורי מזבח ובכ"מ שם ואינו ענין לכאן ע"ש ·

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש ליישב עוד אמאי לא נקיט רש"י ז"ל הטעם משום חולין שנשחטו בעזרה כמבואר · ובצירוף ליישב דהש"ך בדיני ס"ס שם הקשה לשיטת ר"ת דמתיר ספק א' בגוף וס' השני בתערובות א"כ בנפילה שנתערבי אמאי לא הותרו כולן משום ס"ס ע"ש · ולכאורה קשה הא כל הקדמונים הסכימו דבאיסור דרבנן גם ר"י מודה דס' א' בגוף וס' השני בתערובות מותר כמו שהאריך הפר"ח להוכיח כן ס"ס ק"י א"כ מ"ש רש"י דאיסורא הוא משום הקריבהו לפחתך ואיסורא דרבנן הוא א"כ יתכן קושית הש"ך גם לר"י אמאי אינם מותרין משום ס"ס והש"ך בס"ס אות י"ז ובנה"ך מקיל בדרבנן ע"ש · אמנם התוס' פסחים דפ"ט כתבו דעשה חמור דוחה עשה קל ולא בעיי' בעידנא דמעקר לאו קמקיים עשה ומזה למד הצל"ח שם דאפילו נרבה דסובר בזבחים ל"ז דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ע"ש מ"מ בעשה חמור נגד עשה קל י"ש זה ודחי אפי' במקדש ע"ש . והנה האחרונים כתבו במקום דעשה א' מחזק את השני ולולא העשה הראשונה לא היה מקום לעשה השני הוי כעשה חמור נגד עשה קל דהא לא שייך לומר מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה כיון דלולא העשה הראשונה אין כאן עשה השניה וכן הסכים בעל בית מאיר בתשובה לחכם אחד · אמנם התוס' בעירובין דף ק' כתבו גבי נתערב מתן שתים במתן ד' דלא אתי עשה דמתן ד' ודחי ל"ת דבל תוסיף דמתן שתים כיון שבא בפשיעה · והקשו כל האחרונים מאי פריך הש"ס בזבחים דל"ז גבי יקדש להיות כמוהו וכו' והאי ליתי עשה ולידחי את ל"ת ותירץ בעל שער המלך דודאי גבי מתן שתים תיכף כשקיבל מכוס זה מתן שתים חל עליו הל"ת דבל תוסיף א"כ אם נתערב בפשיעה ודאי דהעשה אינו דוחה הל"ת שכבר חל אבל בקרא דיקדש להיות כמוהו ילפינן מהאי קרא דהיתר מצטרף לאיסור והיינו בנתערב חצי זית פיגול תוך ההיתר וההיתר משלים השיעור א"כ קודם התערובות לא חל על החצי זית שום איסור דהא חצי שיעור הוא רק אח"כ כשנתערב תוך ההיתר וההיתר השלים השיעור אז חל עליו איסור פיגול א"כ שפיר אמרינן דדחי העשה את הל"ת אע"פ שבפשיעה עכ"ד שם ודפח"ח :

ומעתה א"ש דאם נימא דהך טריפה דמתניתן בחולין מיירי והחשש הוא משום חולין שנשחטו בעזרה תקשי ליתי עשה ולידחי ל"ת דהא איסור דחולין שנשחטו בעזרה הוא משום דכי ירחק ממך דדרשינן בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום פרט לחולין וכו' א"כ הוי לאו הבא מכלל עשה וליתי עשה דקדשים ולידחי ל"ת דהא לדעת ר"ת לא גזרינן בחולין שמא יקח מן הקבוע רק בקדשים והטעם כתבו דמשום מצות הקרבן יהיה זריז ליקח מן הקבוע כ"כ בס' ממ"ח קונטרס הקבוע אות ג' ע"ש א"כ לולא עשה דקדשים לא היה מעולם עשה דחולין שנשחטו בעזרה כי נכבשינהו דניידי דהא בעלמא אמרינן כל דפריש מרובא פריש והו כלל גדול בתורה רק דע"י המצוה דקדשים חששו לגזור שמא יקח מן הקבוע דיהיה זריז לקיים העשה א"כ אפי' בתר גזירתם דחששו שמא יקח עכ"פ העשה דקדשים נותנת כח לעשה דחולין שכ"ב · אבל אם היה בקדשים רשות ולא היה כהו עשה לא חששו שמא יקח מקבוע והוי אמרינן כי פרשו כל דפריש מרובא פריש ואין כאן חולין שכ"ב וכל היכא דעשה א' מחזקת את השני הוי כעשה חמור נגד עשה קל כמבואר ודחי אפי' לאו בעידנא ואפי' במקדש מאי אמרת דבפשיעה לא אמרינן דדחי וכמ"ש התוס' בעירובין ז"א דהא כי נכבשינהו דניידי בלא"ה י"ל דכל דפריש בלא דחיית העשה רק דחיישית ע"י עשה דקדשים שמא יקח וא"כ עשה דקדשים עושה עשה זו דחולין שכ"ב ובאו בכ"א העשה חמור והעשה קל ובכה"ג דחי אפי' בפשיעה כמ"ש השעה"מ כיון שקודם העשה חמור לא היה העשה קל לזה פירש"י ז"ל הטעם משום הקריבהו א"כ לא שייך לידחה העשה הל"ת כיון דבעי בדיקה אפי' כי נכבשינהו דניידי ונאמר כל דפריש כנ"ל ס"ס בעי בדיקה ואין מכניסין אותם לעזרה כמ"ש האחרונים הנ"ל ומעתה אין כאן עשה כלל כיון דאמור רבנן לא ליקרב אי עביד לא מרצה :

ומעתה א"ש מאד דלא תיקשי קושית הש"ך ס"ס ק"י בדיני ס"ס לשיטת ר"י כיון דהוא מדרבנן ומודה ר"י לר"ת כנ"ל וכ"כ המג"א סי' תרי"ג ס"ק ד' ע"ש · ולהנ"ל נכון מאד דהא לשיטת ר"י דאפי' בחולין חיישינן שמא יקח א"כ י"ל דכאן לאו איסורא דרבנן הוא משום הקריבהו נא לפחתך רק ס' דאורייתא הוא משום חולין שכ"ב ובס' דאורייתא ל"ל לר"י ס' א' בגוף וס' השני בתערובות . וא"ל כנ"ל דא"כ ליתי עשה חמור ולידחי עשה קל כמבואר ז"א דאין כאן עשה קל כיון דעשה דקדשים אינו מחזקת העשה דחולין שכ"ב דאפילו אם לא היה בקדשים אלא רשות הא גם לדידיה גם בחולין חיישינן שמא יקח מן הקבוע א"כ לא אתי עשה ודחי וכיון דמטעם ס' חולין בעזרה אתינן עלה ובדאורייתא לית ליה לר"י ס' א' בגוף וס' השני בתערובות ובנא"ה דעת ר"י קדם העשה דחולין שכ"ב לתערובות הוא"ל ומעולם לא יצא לשעת היתר כיון דגזרו בפי' שמא יקח אבל לר"ת לולא העשה דקדשים הוי אמרינן כל דפריש ואין כאן חולין בעזרה רק העשה דקדשים גרמו לאסור א"כ העשה בא בתערובות בבת אחת ובכה"ג דחי אפי' בפשיעה כמ"ש שער המלך · ועיין בס' ע"א להגאון בעל ש"א ובס' טהרת הקודש ביסוד קו' הנ"ל דיקדש :

ובתשובה הנ"ל סי' מ"ז רוצה להתיר עוד מטעם שכתב הש"ך בכללי ס"ס בקצרה סוף אות ה' דבלא נודע מותר בה"מ אפילו ספק אחד בגוף והשני בתערובות

בתערובות ולא כ נם בנידון זה מעולם לא מודע האיסור עד אחר התערובות עכ"ל. וסברא זו אחי היתה ושלחתיה ממ"ש הע"ז ס"ס ל"א דתרי קולי לא מקילין בה"מ. ולדעתי זהו נ"כ כונת הש"ך סי' ע' ס"ק ל"ח ועי"ש בהר"מ וא"כ למאי דהעלה הש"ך סי' כ"ז דדרוסה אינה לה בדיקה ממיים אך דאין אמו בקיאין והוי חסרון ידיעה דכ' הש"ך ס"ס י"ג דלא הוי סי' אלא בה"מ ואי"כ הוי תרי קולי להקל בה"מ דבלא מודע לא התיר הש"ך אלא בה"מ ועי"ש בפר"מ וחסרון חכמה לא מיקרי ספק אלא בה"מ נ"כ ובה"נ לא מקילינן ועי"ש בב"ש ס"ס קי"ה דאפילו הרבה דחסרון בקיאות לכל העולם מ"מ מיקרי ספק בחסרון חכמה ע"ש ובספרי עהרה ס"ס קל. ובפרט שהש"ך לא התיר שם בכללי ס"ס רק לאכול שיש שיש ובאן דרך למכור הנבילות אחד אחד. אמנם נזה י"ל דטעמא מאי אלינן שיש שיש כדי שנאמר דדהא לאו דאיסורא אידך נמי היתר הוא כמ"ש הפוסקים א"כ זהו שייך דוקא בדבר יבש שנתערב והאיסור הוא דבר נפרד בפני עצמו אבל בדבר לא שנתערב ולכל יש בילה ולעולם איכא רובא דהיתר א"כ שייך נ"כ לומר אפי' באחד אחד מדרובא לאו דאיסור הוא גם המיעוט דה"תרא הוא:

אמנם אף שאמו מובטח לדעת הש"ך סי' ל"ז דדרוסה אינה לה בדיקה ממיים והוי חסרון ידיעה זהו להתיר הנאן אבל להתיר האכל דיש באכל המותר כדי לבטל כמבואר רק דאסור לבטל לכתחלה בזה יש לסמוך על דעת שמחבר שם דדרוסה ליה לה בדיקה ממיים ואי"כ אין כאן חסרון בקיאות ומותר אפי' בלי הש"מ אפי' הנאן עצמן. ועוד דכמקום שיש ס' מותר לבטל לכתחלה ורמיתי בפר"מ שכ' בסי' ל"ט ואל תטעה לומר דס' תורה מבטלין עי"ש. ולא ידענא מה יענה לדברי הש"ך סי' ל"ב שקי"ח דשם הוא ס' איסור דאוריתא ואפ"ה מותר לבטל ועי' בפר"מ נ"ו שכ' כמעשה דמהר"ש משוס דדרוסה שביח והוי כולהו איסור ואסור לבטל עי"ש אמנם בה"ד בלא נתערב בתערובת הנני רק מעט מתערובת הרמשון א"כ אף דשביח מ"מ שמא הנאן הנדרסת נשארו ביד העכו"ם ואכתי ס' איסור הוא ומותר לבטל לדעת הש"ך סי' ל"ב. ופוק חזי שהש"ך סי' ל"ב כ' לפרש כן דעת הרמב"ם עי"ש והרמב"ם סובר דאין מבטלין דאוריתא אמ"ש הר"ן בשמו פנ"ש וכ"כ הב"ח בשמו וכ"כ הפר"ח סי' ל"ט וסכמה"ג שם ס"ק כ"א ואפ"ה מותר גם' וברור הוא.

וכ"ד גם' גרידא אבל כאן דלדעת המחבר דדרוסה אין לה בדיקה ממיים והוי חסרון ידיעה נמור י"ל כמ"ש הש"ך סי' ל"ז בשם התה"ד לענין היתר מכירה סי' עריפה לעכו"ם דהוא מדרבנן בבפלוגתא דרבותא הלך אחר המקיל עי"ש א"כ נגד איסור זה דאין מבטלין שבסימו רוב הפוסקים דהוא איסור דרבנן י"ל נ"כ דהלך אחר המקיל מיהו בזה בלא"ה י"ל דהלך אחר המקיל הוא דעת ר"ת שהתיר ס"א בנוף וסי' הנני בתערובת ועיין תשובת מ"ב סי' ל"ז בסי' עריפה שנתערב מתיר כיון דלר"ת מותר ס"א בנוף וכו' ועוד וכו' ובפרט לדעת מה"י שמתיר בלא מודע אפי' בלא ה"מ לאכול אחד אחד.

אמנם מה שכ' הפר"מ סי' ל"ז בחולב א' י"ל דמותר דהוי בשתי תרנגולת ואי' ס"ע ומצלת בילה כיומם דמותר רק אח"כ בשחולב הבני אסור גם הרמשונה דהוי בשתי תרנגולת וכ"א מעולה כמו חבירתה דאסור וכאן נמי אחסר אבל הרמשונה לאפרע כמ"ש הרמב"ם ז"ל. והוא ממשנה טהרות בשני שבילין דאם עהרות הרמשונות קיימות שתיהן תלויות עי"ש. ונראה לפענ"ד דכאן דמערב הכל בכלי א' ל"ש זה דאם הטעם דבני שבילין שתיהן תלויות משום דהוי כאמו לשאול בב"א דא"א לטהר שיהם כיון שאחד הוא ודאי עומא עי"ש וכאן דמי לזה אחר זה דכאן אמו תולין לומר כדאשונות שהם של היתר. ואח"כ כשמגיע לעשרים האחרונות תלינן שהם נ"כ של היתר ואפ"ה אין אמו מוסרים הראשונים כיון דאפי' אם של איסור היו כבר נתבטלו ול"ע.

וב תשובה סי' הכ"ל התיר החלב כיון שהי' בהנות שאינם חולבות וה"ז דומה לשתי תרנגולת ואי' ס"ע ומצלת בילה כיומם עי"ש אינו ענין לנ"ד דשם מיירי שבבר חלבו. אבל לחלוב לכתחלה אמו לריכים לדון על הנאן עצמן כמ"ש הפר"מ סי' כ"ז דישראל אסור לחלוב מהאי טעמא אבן נולה דבריו הקדושים הייתי אומר דיש לדון בזה והוא ממ"ש הרש"ל בפירושו לש"ד ד' וויטל"א דמ"ב וז"ל מאחר שנעשה בו שינוי הוי כאלו פירש דאמרי' מרובא פרים וכיונא בזה כי הע"ז ספק"א בשם הגש"ל וכ"ה בתשובי מהרי"ל סי' קס"ט דכל אחד ואחד שנשחט אמרי' מרובא פרים עכ"ל. א"כ אם הי' רולה לשחוט הנאן עצמן אמרי' מרובא פרים כיון דשחיטה הוי שינוי וס"ה במשך החלב לא נרע משינוי והוי פרים וכ"כ האחרונים להקל בקבוע דרבנן וחתך תחיכה גדולה לכמה חתיכות מטעם כל דפרים: **ומעתה** אנו היה נפרש החלב ממילא או על ידי עכו"ם ודאי דהוי פרים רק בישראל עשה מעשה והפרישו דינו כהפרישו במתכוין ואסור וע"כ הטעם דגזרינן שמא יקח מן הקבוע כמ"ש הטור בהדיא טעם זה נבי הפרישו במתכוין ועיין בר"ן פנ"ה דפרים לפיומו אסור הוא נ"כ מהך גזירה שמא יקח מן הקבוע וכ"כ בסי"ע בשם התוס'. ונראה לפענ"ד שכן דעת הרא"ש בשם השאלתות פי' ויקרא שכ' ודאי משקל חוטרא ומבדר להו אסור משום גזירה שמא יקח מן הקבוע וא"כ אנב זה אם הפרישו ישראל במתכוין ממאי נאסור לו שמא יקח מן הקבוע הא כהנב א"א לעולם לבא לידי קבוע דהחלב לעולם מקרי פרים דלא נרע מחתיכה שנתחתכה ונשתנה מאי אמרת דאיכא למיחש אם נתיר החלב יקח הנאן מן הקבוע הא זה לא חיישינן כמ"ש הש"ך סי' קי' ס"ק ל"ח בשם"ע שנתערבה ומצלת בילה אפי' להאוסרין פרים ממילא עיין פלתי אפ"ה הבילה מותרת דלא חיישינן שמא יקח מן תרנגולת מן קבוע דמבילה לתרנגולת לא יבא לעשות. ומעתה הי"ה כאן מה"ת נבא לעשות מחלב לבהמה ועיין ע"ז ק' ס"ק ס' ופר"מ שם וכש"ך ס"ק ל"א ול"ע.

משה ארי' ליב

סימן י

לסאלינא

בפרוס הנג העבר קבלתי ידידת מכתבו אשר השיב לשואלו דבר. והשואל הזה גם אלי כתב מענין זה בחורף העבר ועלדותי הטלומות לא נתמוי לעיין בזה עד עת בא מכתב כת"ה עוררני לעיין מעט כמלין מן החרכים ולא הספיק הזמן להעמיק בענין יותר רק לסלסל בדבריהם.

דרב השואל הקשה ל"ל קרא למיפטר עבד מרמיה בלא"ה תיפוק ליה דהא אין לו קרקע לדעת הע"ז בסי' רמ"ז אפילו נתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו אמי לא קנה. ותי' ע"פ דברי התוס' פסחים דפ"ח ע"ב ד"ה ע"מ שכתבו שנתן לו אחר ע"מ שלא חוכת פסח ע"ש א"כ הכא אמי ל"ל שנתן לו אחר קרקע כדי שלא בו חוכת רמיה ע"כ דברי ידידי השואל הנ"ל. ולדעתי אין ענין לתוס' פסחים הנ"ג דהתם מהני שנתן לו כדי שלא חוכת פסח עכ"פ אית לי' בהאי גדי קנין הגוף אבל בנתן קרקע כדי שלא חוכת רמ"י עכ"פ אין לו בקרקע קנין הגוף ולא

עדיף זה מקנין פירות כיון שאין נותן לו הקרקע לחלוטין ואחר הרגל חוזרת לבעלי׳ וקנין פירות ל״מ גבי ראיה וע׳ בטורי אבן ריש חגיגה שהקשה קושיא זו במשנה דקתני דעבדים שאינם משוחררים פטורים משמע דמשוחררים חייבים הא אין להם קרקע רק שזה מקנה וכיון שחוזרת ביובל א״כ אין לו רק קנין פירות ולאו כקנין הגוף · ותי׳ דמיירי לאחר שגלו ראובן וגד שאז אין היובל נוהג ויש לו קנין הגוף בקרקע · ועוד תי׳ כעין שכתב הנוב״י שבא לו בירושה ע״י אשתו וכמ״ד ירושת הבעל דאורייתא עכ״ד · ובאמת תמיה לי דברי הש״ס בקידושין דע״ח ע״ב דפריך שם יכיר למה לי הא אי בעי יהיב במתנה ומוקי בנכסים שנפלו כשהוא נוסס ודבר זה הוא דחוק כמ״ש תוס׳ בכורות דמ״ו ע״ב ד״ה מ״ט ע״ש · הא שפיר אינטריך קרא דיכיר דאם יתן במתנה יחזור ביובל דמתנה כמכר וחוזרת ביובל כמ״ש הרמב״ם פי״א משמיטה ויובל להכי כתב רחמנא יכיר דזוכה מטעם ירושה ולא מטעם מתנ׳ ואינה חוזרת ביובל ובפרט למ״ש במקנה שם דע״כ דמיירי דאית ליה קרקע יעו״ש ונ״ע בזה · ואין הזמן מספיק לעיין בזה · ובפשיטות י״ל דמשכחת עבד שיש לו קרקע בפמ״ש תוס׳ יבמות דס״ו במפקיר עבדו דיש לרבו עדיין קנין הגוף ולא קנין פירות ע״ש בתוס׳ דף ס״ו ע״א ד״ה ועבדים שקנו עבדים דאז יש לעבד קרקע לחלוטין לאחר שגלו ראובן וגד ואפ״ה פטור מראיה כיון דיש לרבו עליו קנין הגוף ומעוכב גט שחרור ומותר בשפחה כמ״ש תוס׳ גיטין דמ״ו ע״א דבור המתחיל אותו עבד ודמ״ב ע״ב ד״ה מעוכב · ועיין שער המלך סוף הלכות חגיגה מה שכתב בשם הרשב״א ואי״כ שפיר פטור מראי׳ מג״ש דלה לה ובפרט דעיקר קרא דלה או חופשה לא ניתן לה בכה״ג איירי דמעוכב גט שחרור ואפ״ה פטור ממצות · ובדברי התוס׳ יבמות ר״פ אלמנה ד״ה אלמנה לכה״ג שכתבו דלענין תרומה אזלינן בתר קנין הגוף ומעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ע״ש · ולא אזלינן בתר קנין פירות אפי׳ למ״ד ק״פ כקה״ג דמי ע״ש בחוס׳ דקנין כספו דאמר רחמנא בתרומה אקנין הגוף קפיד אע״ג דבעלמא גם קנין פירות כקה״ג · א״כ איך קאמר הש״ס בר״פ הערל ד״ע סע״א דתושב ושכיר בפסח מאי ניהו אי נימא תושב ושכיר ממש הא גבי תרומה לא אכיל אלמא לא קני לי׳ רבי׳ ואמאי מיפטר מפסח · וע״כ לאפנויי אתא עי״ש בש״ס · ונ״ע קנא מאי ראי׳ הוא זו מדלא אכיל בתרומה דלא קני לי׳ רבי׳ הא לדברי התו׳ הנ״ל גבי תרומה לא סגי בקנין פירות להכי אינו אוכל בתרומה · אבל בעלמא דקיי״ל ק״פ כקה״ג ואינטריך קרא לאוסרו בפסח ואי״ל דר״א ס״ל ק״פ לאו כקה ג א״כ מאי פריך ור״ע וכו׳ הא י״ל דס״ל כקה״ג ונ״ע כעת · ובאמת לא ידענא מה כל החרדה איך משכחת עבד שיש לו קרקע לדעת רבינו אלחנן במרדכי פ״ק דקידושין סי׳ תנ״ג בזיכה לו ע״י אחר גם העבד קונה ע״ש · ונראה לפענ״ד שכן כוונת המגיד בהלכות נחלות פ״ד ה״ו שכתב הרמב״ם וכ״ה בחו״מ סי׳ רע״ט באדם כשר שאמר על בן שפחתו בני הוא ומשוחררת אמו נאמן לירושה ולא ליוחסין וכ׳ הרב המגיד שם הטעם דנאמן לירושה מגו דאי בעי יהיב במתנה אפי׳ הוא עבד גמור אבל ליוחסין אוקי חזקה נגד חזקה חזקת כשרות דאב נגד חזקת שפחות דאם ואסור בבת ישראל עי״ש · ולכאורה איך אפשר ליתן מתנה לעבד גמור ומאי מגו הוא זו הא הרב בעצמו אינו יכול ליתן מתנה לעבדו כמו שהאריך השעה״מ פ״ו מהלכות עבדים ע״ש ואפילו לדעת הרמב״ם בנתן מתנה לעבד וא״ל מה שתרצה עשה מהני ואין הרב זוכה מ״מ נ״ל דדוקא בנתן לו אחר מהני בזה ולא בנתן לו הרב דהא הר״ן בנדרים דפ״ח ע״ב ביאר הטעם דמהני כיון שא״ל מה שתרצה עשה א״כ לדידי׳ נמי לא יהיב כ״ז שאין רצון העבד לזה · א״כ איך יזכה הרב ע״ש בר״ן · אבל בנתן לו הרב בכה״ג באמת אם העבד אינו מתרצה חזרה המתנה להרב וא״כ איך אפשר להקנות מתנה לעבד ומאי מגו איכא · ולהנ״ל י״ל דכוונת הרב המגיד לדברי הרב רבינו אלחנן בזיכה לו ע״י אחר גם העבד זוכה א״כ משכחת עבד שיש לו קרקע לאחר שגלו ראובן וגד בזיכה לו ע״י אחר וגם משכחת בהאי גוונא גופא · באמר האב על בן שפחתו בני הוא ומשוחררת אמו דנאמן לירושה ויורש אביו ויש לו קרקע ואפ״ה לענין ראי׳ ספק עבד הוא דאוקי חזקה נגד חזקה כמ״ש המגיד · ומספיקא לא מייתי חולין בעזרה כמ״ש תוס׳ חגיגה דף ד׳ ד״ה אלא להכי אינטריך קרא למפטר עבר מראי׳ (ועיין ט״א שם) מג״ש דלה לה א״כ גם זה מחזקינן ליה מספק לעבד ופטור מן הראי׳ כי מספק לא מעייל חולין לעזרה כמ״ש התוס׳ ומ״ש כת״ה לחלק דמ״ש ר״א דמי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל דלהכי נקיט לישנא דאינו עולה לרגל להנך היושבין בגבולין תלוי בקרקע דשייך בהו ולא יחמוד ארצך משא״כ היושבין בירושלים לעולם חייבין בראי׳ להכי אינטריך קרא למפטר עבד הדר בירושלים דלא תלוי בקרקע עכ״ד אם כי חילוק ניתן להאמר מ״מ אינו נוח לי כיון דרב אמי לאו ממשמעותי׳ יליף דכל שאין לו קרקע וכו׳ רק מיתורא דקרא כמבואר בפסחים דף ח׳ ע״ב דקרא מיותר הוא כיון דכבר כתיב ופנית בבוקר וכו׳ · ועיקר קרא להך דרשא אתי א״כ מנא לן לחלק בין ירושלים לגבולין דלמא גזירת הכתוב הוא דאפי׳ הדרים בירושלים אינם חייבים אלא א״כ יש להם קרקע בירושלים או בגבולין · ומ״ש כת״ה דלהכי לא הביא הרמב״ם דין דרב אמי דמי שאין לו קרקע וכו׳ משום דס״ל דירושלים לא נתחלקה לשבטים ואין לך אדם שלא יהי׳ לו קרקע בירושלי׳ עכ״ד · ולדעתי נהפוך הוא דאי לא נתחלקה ודאי לא קרינן בהו ולא יחמוד ארצך כמבואר בחולין דקל״ו ע״א · בכורים אע״ג דכתיב ארצך דידך אין דשותפות לא כתב רחמנא ביכורי כל אשר בארצם עי״ש · ומ״ש כת״ה להקשות על הנוב״י שכ׳ דלמ״ד ירושת הבעל דרבנן לא משכחת גר שיהי׳ לו קרקע אפילו ע״י ירושת אשתו · ותמה כת״ה מגיטין מ״ז ע״ב דפריך שם לר״י מתה אין לא מתה לא וק׳ מאי יוסיף תת כי מתה כיון דירושת הבעל לאו דאורייתא · וע״כ לומר כמ״ש התוס׳ ד״ה ולביתך דדרך הנשים להאכיל פירות לבעליהן · ודן מזה כ״ת דגם דרך יורשי האשה לותר ירושת האשה לאחר מיתת האשה להבעל · וכבר ראה גם בפני״י שדבר מזה דירושת הבעל מדרבנן עכ״ד · ובאמת גם בט״א במשנה תלה בזה אי ירושת הבעל דאורייתא דוקא משכחת גר ועבד משוחרר שיהי׳ לו קרקע משא״כ למ״ד ירושת הבעל דרבנן · ומה דמקשה מתה אין לא מתה לא לדעתי נכון בפשיטות דהתוס׳ כתבו אקרא ולביתך · וכן הפני״י פלפל ג״כ בהאי קרא א״כ שפיר קשיא להו איך אפשר לומר דקרא להכי אתו כיון דפירות וירושת הבעל לאו דאורייתא אבל בברייתא דדינא קתני מתה אין לא מתה לא אין כאן אפי׳ ריח קשיא מה שהקי׳ כ״ת מהא דירושת הבעל דרבנן ואפי׳ מתה נמי דז״א דאפי׳ אי ירושת הבעל דרבנן יש לו קנין הגוף בירושתה ואינו חוזר ביובל כמ״ש הרמב״ם ספי״א משמיטה ויובל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה והיא ק״ו ממה דמוקי לקמן בין יובל ראשון לשני וכן באמת הלכה א״כ ביובל ראשון דרחמנא אמר דליהדר ביובל מ״מ כיון דעדיין לא סמיך דעתו מיקרי לגבי הלוקח קנין הגוף כ״ש למ״ד ירושת הבעל דרבנן והוא זוכה מגוף גם אחר היובל כמ״ש הרמב״ם · ועכ״פ יורשי האשה לא סמכי בודאי דעתייהו ודאי מיקרי לגבי הבעל קנין הגוף וא״ש דברי מרן הנוב״י והט״א הנ״ל ז״ל

מיהו

מיהו דברי הרמב"ם הנ"ל שכ' דאפי' ירושת הבעל דרבנן אינו חוזרת ביובל דחכמים עשו חיזוק · נ"ע מבכורות נ"ב ע"א וע"ב ע"ש ונ"ע :

אסרו חג שבועות תרי"ע בחקרי ·

משה ארי ליב

סימן יא

נסתלקה

יקרת מכתבו מן ס' ותתחן נתעכב ברחמון · והניעני סוף סקין ומחמת טרדותי לא רשמתי להשיבו עד נ"ב הטבר · ומחמת כי לא נזדמן לי מוביל כדאוי עכבתי מלהעתיק עד הנה אשר רציתי להעיר על דבריו ולהיגם לפניו ואת אשר יכמר יקרב :

בדבר קושיתי בקידושין דע"מ ע"ב דפריך הש"ס יכיר למה לי למיתב לי' פי שנים הא מי נעי יכיב לי' במתנה · והקשיתי הא מתנה חוזרת ביובל · ואתא קרא יכיר דהאב נאמן למיתב לי' בתורת ירושה וירושה אינה חוזרת ביובל וע"ז כתב כת"ה הא קושית הש"ס כאן הוא לרבנן דר"י וכב"ב דקס"ז פירש שם הרשב"ם ז"ל דרבנן דר"י הוא ר"מ ע"ש ור"מ ס"ל בבכורות דנ"ב דגם מתנה אינה חוזרת ביובל עכ"ד · עיינתי שם בב"ב ובאמת גם להרשב"ם תשוב קושיתי הנ"ל דהא הרשב"ם והרי"ף כ' שם מקודם דלר"י אית לי' מנו דיכיב במתנה. דהוי מה לי לשקר במקום עדים ע"ש והוא דלא כהלכתא דהא הרשב"ם נופא והרי"ף כתב בסוף עמוד הקודם כאן ליכא עדים רק קול בעלמא ע"ש ובאמת בכה"ג אמרינן מנו הרבא שהקול סותר הטענה שטוען עכשיו עיין או"ח בדיני מנו שלו ובה"מ ובוי' חח"מ סי' לי אות כ"ז ע"ש והוא פלא שכולם לא הביאו דברי הרשב"ם והרי"ף דכאן · ובאמת קשה אמאי לא פירש הרשב"ם כפשוטו דלר"י אית לי' מנו דיכיב במתנה דהא לר"י מתנה חוזרת ביובל משא"כ ירושה ול"ל דמ"מ מלי יכיב במתנה ע"מ שלא תלא ביובל · דבשביעית מהני כה"ג כמבואר במכות די"ג וה"מ סס"ז · מ"מ הא כ' רמו"ר פ' הזהב כשם רשב"א ומשל"מ פ"א משמעה דביובל לא מהני תנאי ע"ש הטעם ול"ע ועיי' ב"ש סי' קנ"ב ס"ק מ' :

ומה שהקשה כת"ה על דברי הסמ"ע סי' רל"ב שהביא דברי הרב המגיד בדבר שיכול להבחינו לאלתר מחל לו כמו אחר שירתה לתגר נני אומנה וכת"ה קשיא לי' מסי' ר"ל במכר שכר ומלא חומן ומסי' רכ"ח בחס אין הכל עומדין אסור לערב ביין וממוכר נביעות ומלאו מרוקבים בסי' כל"ב הא בכל הני סי' יכול הלוקח לעשות ולהבחין וקושיתו ממלא חומן הקשה נ"ב נגה"מ · וכתב דכוונת הסמ"ע דתרתי בעי יכול להבחינו וג"ב נשתמש בו ולא קאמר הסמ"ע רק כמו כראה המום ונשתמש מחל דה"ה בלא ראה המום רק שהי' יכול להבחין ונשתמש בו נ"ב אמרי' דמחל עיי"ש בגה"מ שם קלת קיצור בלשונו אבל זהו כוונתו אי"ב ממלא ל"ק מכל הנ"ל דהא בעינן נשתמש נ"ב · גם בלא"ה י"ל כמ"ש המשנה למלך פט"ו ממכירה דמיירי שלא הי' יכול להבחין שהי' המקום במקום אחר · וגם כאן י"ל דהשכר והגביעות היו במקום אחר ולא הי' יכול להבחין והמוכר והלוקח מחולקים בראות מי נתקלקלו אם קודם הקנין או אח"כ ומסי' רכ"ח בלא"ה לא קשה לפע"ד כיון דידוע שאינו הכל עומדין אין נתיר למוכר לערב לכתחלה ביין ונכמוך כיון שהלוקח לא יעשוה בוודאי מחל אדרבה היא הנותנת שאסור לערב הא אח"כ אם יתבע הלוקח את המוכר בדין נימא לי' אנן אמרי לא עומדת ויזכה המוכר בדי נ"ב מהאי עומדת אסור למוכר לכתחלה לערב · כיון

שיודע שאין הלוקח עושה ושומך על המוכר שהיין עוד הוא ואיך נתיר למוכר לערב לכתחלה הכי מסתבר לפע"ד · **ומ"ש** כת"ה על המש"מ פט"ו מהלכות מכירה דדעתו כדעת הרמב"ם ז"ל דמ"ש הרמב"ם ז"ל ונשתמש בו הוא דוקא דלא דוקא מחל · וכת"ה קשיא לי' מרש"י כתובות דף ע"ה ע"ב · ושם דנ"ז ע"ב דכניסה לחופה לבד הוא הבדיקה · והביא ראי' מדברי הרמב"ם רש פ"ד מהלכות זכי' נכי מתנה שאמר שהקבל אוש זה ראיה לי כה לא אמר כלום והתם לא קתני נשתמש והש"ה מחל עכ"ד הראיה במגיד שם בהלכות מכירה שכתב הרמב"ם ז"ל למד דין זה ממה שמבואר פכ"ה מהלכות אישות בגא עלי' ושהה עמה כמה ימים שוב אינו יכול לטעון על המומין וכ"ה בעור א"ע סי' ל"ט ובש"ע שם סי' קי"ז ועיי"ש במהרי"ק שורש ק"ה וש"ם סי' קי"ז ס"ק י"ע דדעת הרמב"ם דבלא בא עליה רק כנסה לחופה הוי ספק אם מחל על המומין דאולי חזקה דאין אדם מתפיים במומין נגד חזקה דאין אדם שותה כוס יבי וצריך שני לירוף חזקת הגוף והוי חדא בתקוס תרתי אז אית לה כתובה אבל נגד התום דלא שייך חזקת הגוף אמתי ספק הוא ואית לה תוס' כמבואר בב"ש שם ס"ק ט"ו · אבל אם בא עלי' ודאי מחל ואין כאן ספק בלל עיי"ש ובמהרי"ק ואינו ענין לכתובות דע"ה דכניסה לחופה לבד הוא הבדיקה דהתם בדיקה זו לא אלימא רק עם לירוף חזקת הגוף · אבל בלא"ה הוי ספק אבל בב"א עלי' ודאי מחל בלי שום לירוף ואית לה שני התוספות · וש"ם כת"ה מכתובות דנ"ז דכניסה לחופה הוי בדיקה אין ראיה דהא התם לא ידענין אי אית בה מום כל עיקר רק החשש הוא משום סמפון לזה שפיר אמרינן דיון הכניסה לחופה מבדק בדק לה ובודאי אין בה מום להבי שריא בתרומה וכאן ליכא חזקה כנגדה דאין אדם מתפיים במומין דע"ז נופא אנו דנין אם יש בה מום כל עיקר עכ"פ דעת הרמב"ם דדוקא נגא עלי' ושהה עמה כמה ימים אמרינן דמחל ומזה דן הרב המגיד דנשתמש אחר שראה מהמום אמרינן נ"ב דמחל אע"נ דלדעת הרב המגיד בהלכות אישות דבאשה תרתי בעי בא עלי' ושהה עמה וכאן בנקה כתב הרמב"ם ז"ל בנשתמש לחוד מחל · וראיתי בחחנה אפרים בחידושיו להלכות אישות שעמד בזה והכריע מזה לדעת הרמב"ם כבכ"מ דבבבא עלי' לבד נמי מחל אע"נ דלא שהה עמה בש"ם נ"כ בהלכות מכירה נשתמש לחוד עיי"ש · ולא ידענא דהא כתב הב"ח ס"ק י"ע הא דבעינן לדעת הרב המגיד שהה נ"ב הוא משום דבבא עלי' לחוד יכול לומר לא ידע מהמום אבל בשהה עמה אמרינן שבהמשך הזמן ודאי מודע לו עיי"ש נב"ש אמי ראי' אייתי המח"מ דבבא לחוד סני מדבתב בהלכות מכירה נשתמש לחוד הא בהלכות מכירה כתב הרמב"ם אם נשתמש אחר שראה המום אז מחל עיי"ש וכיון שעכ"פ ראה וידע מהמום אמה לי שהה ובנשתמש לחוד מחל אבל באשה שטוען שלא ידע מהמום בעינן שהה עמה נ"ב ול"ע · ובב"ש ס"ק י"ע הביא בשם הש"נ דאפי' בא עלי' ושהה לא אמרינן דמחל ובעת לא מצאתי כן בש"נ רק מקודם הביא לשון רי"מ"ז דבא עלי' לא אמרינן דמחל ואח"כ הביא דעת הרמב"ם דבנא על · ושהה עמה ודאי מחל עיי"ש מזה נראה דדעתו כדעת הרב המגיד דתרתי בעינן בא עלי' ושהה עמה ול"ע :

אלא אי קשיא לי' לדעת הדרישה וקצת פוסקי' שהביא הב"ש שם דלדעת הרמב"ם בשהה עמה לחוד אע"נ דלא בא עליה אמי מחל והיינו כב"ל דבשהה ודאי ידע מהמומין ומחל · ובאן בנקה כ' הרמב"ם דוקא אם נשתמש אחר שידע · נראה דבראה ושתק לא מחל אמ"ש המש"מ לדעתו עיי"ש · ול"ל דבידע ושתק ספיקא הוי אם מחל

מחל רק בחשה דאיכא נמי לירוף חזקה דאין אדם שותה בכוס זה לבני אמריון דמחל אבל כאן כי הרמב"ם ז"ל בהדיא דבשעת הקנין לא ידע מהמוס והיינו דידעינן בודאי דלא ידע בשעת הקנין מ"מ לא שייך אין אדם שותה בכוס ולבך אם אח"כ מודע לו ושתק לא אמריגן דמחל · אבתי קשיא דמפשטות הרמב"ם וש"ע משמע דבידע ושתק כ"ז אלא נשתמש בו הוי מקח טעות ומקח טעות לגמרי משמע · עיין בתוכות ד"ה ע"ב ומחזיר המוכר המעות ומי ספק הוא איך מוציא מהמוכר מספק :

ולולא דמפשטיא הייתי אומר דהא כתבו הטעם דמחל בחוס הוא כמו גבי אומה אם שהה אחר שירתה לתגר עיין בהרב המגיד שם ובמשנ"מ ובמהרי"ט מ"ב מח"מ סי' מ"ה הקשה מהא בבדי שירתה לתגר הוי מחילה גבי אומה הא דברים שבלב אינם דברים · וכן קשה ממשיא בחו גדול בביתו דקנאו · וכ' בחשיא בחו לא הוי דברים שבלב כיון שעשה מעשה והכניסו לבית · וכן הקשה עוד מבמה מקומות בש"ס וכתב דבכה"ג שייכר לבל אדם הוי דברים שבלב בל אדם והוי דברים · ובקלה"ח סי' י"ב קלסו לחילוק זה והביא בן גם משאר פוסקים ע"ש · מעתה יש לחלק בי"ל בחשה דאיכא לירוף חזקה דא"א שותה בבוס אמריגן דשהה עמה ג"ב ודאי מחל · והוי דברים שבלב בל אדם ולבי"ע הוי דברים אבל במקה דליבא חזקה דא"א שותה בין דידעינן בודאי שבשעת בנין לא ידע מהמוס בבבואר מאי אמרת הא עכ"פ בין דידע ושתק ספק הוא אם מחל ואיך נוציא מהמוכר מספק · ז"א בין דעכ"פ ספק הוא אם מחל בידע ושתק עכ"פ שוב לא הוי דברים שבלב בל אדם ושוב אמריגן דלא הוי דברי' ומוציאין מהמוכר דאפילו אם האמת הוא מדידע ושתק מחל הלוקח הוי דבר"ם שבלב וא"מ בין דאינו ודאי דמחל לא הוי דברי' שבלב בל אדם :

ובזה י"ל הא דבהלבות מבירה בי' הרמב"ם דוקא אם נשתמש אחר שראה בחוס מחל · ובפ"ד מהלבות זבי' בי' דאפי' לא נשתמש מחל מהוס דבהלבות מבירה עכ"פ בשעת בנין לא ידע מהמוס בודאי רק אחר בך ידע ושתק מהוס הבי דברים שבלב אינם דברים בבי"ל אבל בהלבות זבי' בתב הב"מ דמיירי בחוס הנגלה ובודאי ידע שעה ראשונה בודם הבנין · ובין שאחר שודע לו עשה מעשה הבנין והזבי' ס"ז דומה לחשיא בחו בבית בבי"ל ובלא"ה ל"ק מהלבות זבי' דמבר דיהיב דמי לא אגרי' דאתפיס בחוזין רק אם נשתמש דלא שדי זוזי בבדי אבל בחתנה בידע ושתק מחל ·

מ' דר"ח מרחשון תרכ"א בחקוי ·

משה ארי' ליב

סימן יב

לבבוב

מ"ש להגאונים מלבוב בעהמ"ח מפה"ר על תשובתם ד' דחוהמ"ם תר"ה ·

בשבוע זו הגיר אל עבר פני השובתם הרמתה אשר השיבו לידידי הרבני המופלג מהר"ן מ' · בבידון ס"ת שהי' בתוב בסירת האזינו יזבו לשדים לא אלבים במקום לא אלוה · ובתבו בבוד הדרת גאונם לבלוף הי"מ בבבואר בתשובתם ואם בי דברי בדבש חבל' עלינו עד לאחת בבי"ז בבן בחו דבריהם בבאבה מטעם המבואר בתשובתם והביאו מקום לפלפל בדברי בדבש : ומאחר שתורה היא והרשות בת הוא לבל לחוות דעתו לפני הגדולים אשר בארץ המה · לבן אתם הסליחה על אשר אני מעיין בדבר אשר בבר לא מאתם להלבה ולמעשה וזה בחלי בעזר צורי וגואלי :

ראשית דברי בדבש בתבו מאחר דהבעפלין אין בהם בדושה אלא מדרבנן לבן יבול לבלוף ה"מ הנוספות על שם אל"ה ואבי לא ידעתי דהא שם אלבי' בולו בודם במ"ש הר"מ ז"ל דהמוחק אות א' ממנו לוקה ובדין בעפלין בי שם דאינו לוקה אלא מבות מרדות · ואם נאמר מאחר שהבופר לא אי' לריך לבתוב אלא אל"ה וב' אלבים · לבן הי"מ דין בעפלות יש לו א"ב אימא נמי בסי' לריך לבתוב י"ה ובתב הוי"ה דוא"ה נמחק לת"ק דאחרים · וא"ב ק' אמאי נקט התנא לאחריו בילד וכו' ג"ב נמחק ואמאי לא נקט רבותא יותר אפילו בהויה שהוא שם בפ"ע במקום אחר מ"מ באן שב' בתוב' במקום אלא הי' לריך ג"ב נמחק דהא לדעת הע"ז מייבי הש"ם במקום שבתב בטעות אלא ע"ב בין שב' הוי"ה או אלבים בטלוא ובדשו לשם השם וגם מבומו סובל פירושו בבתבו לא גרע מבתב שם על ידות הבלים דאינו נמחק · ול"ד דלענד האלבים יבא דבר שייבם לדעת הש"ך סי' רע"ו שבי"ב דאינו בודם דהתם לפי הענין אנו מפרשים אותו לשם חול רק שהבופר בדשו בחשבתו ולפ"ז אין מבום להבל לבלוף הי"מ בבדון דידן בין אלא מלינו באחרונים בולא זו רק בבעפלין לא בעלם השם דהו"ל ספיבה דאורייתא שמא ע"י בליפה יבלבל בנוף השם ומעתה אין מבום להבל אלא לדעת האובלוס שפי' שם זה חול לית בהון לרוך · אמנם זהו אם לא הי' מוסיף י"מ ואם היינו מסופבים בנוף השם היה מבום להבל לבלף לדעת האובלוס אבל בבתב אלבים במילואו בראה שבוונתו הי' לעשותו בודם במו שהביאו הד"ג בשם אבם אחד בהוסיף יו"ד בראה שבוונת הבופר לעשותו בודם · ובבוד הד"ג הביאו עליו בין דעיבר השם אינו בודם אינו מבבדם הבעפל דהיינו היו"ד ואעפ"י שהבופר בדשו בחשבתו במ"ש הש"ך שבי"ב והביאו על הש"ג פרק שבועת העדות עכ"ד · ובאמת דברי הש"ג תמוהין ע' משבת חבמים להגאון מזאמיעטין · אמנם בבדון הש"ך שבי"ב הענין מובים דחול הוא אז לא מהני מחשבתו · אבל בבן הענין סובל דבודם הוא בפי הבמבר לנו והו"ל בשם שבבתב אלא במבומו דהא לפי התוס' י"מ לבי"ע בודם במ"ש בשם החבם הב"ל ובברע דבבן איבא מחשבה ומעשה בהוספת הי"מ לא גרע משם שבתוב אלא במבומו · ועיין בד"ה סי' רע"ו בשם התשב"ץ דבדבר התלוי במחלוקת אם שם זה בודם או חול אז תלוי בבוונת הבופר ובין דהבופר ודאי בדשו דהא לדידן ממבר לנו שהוא בודם ודאי דאינו בבבוב :

ולפ"ז בלא"ה אסור לבלוף הי"מ מטעם שבי' הנוב"י דמוריד הי"מ מבדושתו · ועדיף יותר לבדור בל השם שבבל מבום שהוא בדושתו עליו אף שהבאון מפ"ב הביל לבלוף הבעפל לבד מטעם שאין שייך בו הורדה דבמבן על הבאון בבי יוצה דבבעפל בטעות אינו בודם ע"ש בסי' ר"ם מ"מ בבתב אלבים במלואו דבחמת אותיות אל"ה בודם אף לדעת האובלוס דבין שבבתב במלואו בולו בודם · ולא יתפרש לדעת האובלוס דחול הוא דהא בתבו במלואו וע"ב דבשר בדשו · וא"ב אם יבלוף הי"מ יוריד מבדושתו הבי אותיות אל"ה דאז אם לא יבתיר רק אותיות השלשה דאז בינוריו לדעת האובלוס דחול הוא · וא"ב אדרבה לדעת האובלוס יש יותר חומרא לבלוף הי"מ דאז מגרע השם לגמרי גם הבי אותיות · ועיין אתם בופר שויא נסבי' הדרבא מסי' ר"ם לסי' רס"ג דבסימן רס"ב בי' דבעפלין דאורייתא :

ובידוי הב"ל הבשה על מ"ש הע"ז סי' רע"ו דבעפלין אינם אלא דרבבן אמ"ש הר"מ ז"ל דאינו לוקה עליהם · והבשה הב"ל אלמא בחמת בעפלין דאורייתא

ומ"מ אינה לוקין דהם חצי שיעור דהא הרמ"ע סי' ל"ו כתב דהמוחק מקצת מן הה' שבשם אע"פ שנשאר צורת אות מ"מ חצי שיעור אסור מדאורייתא ע"כ · ומעתה תיקשי גם במוחק אות א' מהשם אמאי לוקה ואמאי לא הוי אלא חצי שיעור אלא ע"כ כיון דנחסר האות נתבטל כל השם לא הוי חצי שיעור אבל בנטפלין אף דמחק הנטפל השם בשלימות לא הוי אלא חי"ש עכ"ד · ודבריו אינם נכוני' כמ"ש עליו הד"ג דא"כ במחק ו"ה מהוי"ה דנשאר עדיין שם י"ה אמאי לוקה ומה שדחו אח"כ דלהכי לוקה אף דנשאר י"ה מ"מ שם זה שם אחר הוא ושם הראשון נמחק עכד"ק · דז"א דכיון דקי"ל דבין מחק השם ע"י מחיקם או הוסיף עליו באופן שאין השם נקרא ג"כ אסור כמ"ש התשב"ץ והרמ"ע בהי' כתוב שם הוי"ה והוסיף ד' למעלה לעשותו יהודה דהוי מוחק עי"ש א"כ אף אם נאמר בהי' כתוב י"ה והוסיף ו"ה להשלמת הוי"ה דלוקה כיון דשם הוי"ה שם אחר הוא ואיננו שם י"ה כמו שהדין הוא בהי' כתוב הוי"ה ומחק ו"ה דלוקה · ראוי להיות הדין כן בהוסיף ו"ה כיון שנגרע שם הראשון י"ה דלוקה דהא ע"י כתב נמי נקרא מחיקה כנ"ל · וכן יש להקשות בשם אלקי"ם אם מחק המ' ונשאר אלקי דלוקה אף דאלקי שם הוא מ"מ נגרע שם הראשון כן יש לומר להיפך בהי' כתיב אלקי והוסיף מ' דלוקה ג"כ כיון דאלקים שם אחר הוא משם אלקי ודבר זה חדית הוא לן וצ"ע :

וגם בלא"ה אינו דומה נטפלין לחצי שיעור דהתם הטעם משום חזי לאצטרופי והיינו אם יאכל בכדי א"פ אז מצטרף גם חצי שיעור הראשון א"כ גם הוא גורם האיסור אבל בדין נטפל מה חזי לצרופי שייך כאן הא אם יחזור וימחוק אות א' מגוף השם בלא"ה עושה איסור בשלימות אפילו אם לא היה מוחק הנטפלין אבל בנידון הרמ"ע במוחק תחתית הה' שפיר כי דזהו חצי שיעור הוא דאם יחזור וימחוק חלק העליון נגמר האיסור ואלו לא הי' מוחק מקודם חלק התחתון לא הי' בעליון לבד כח לפסול דעדיין נשאר בתחתון צורת ה' (וגם בנותן אבן מחומת ירושלים דלוקה נמי והתם נימא נמי דחצי שיעור הוא דבשביל חסרון אבן א' לא פקע שם חומה מני') והוא חילוק ברור ואמיתי ·

ולולא דברי קדשם הייתי אומר דעוב יותר לקדור השם בשלימות דע"י קליפה איכא עכ"פ ספיקא אם יקלקל וע"כ לא התיר בח"ם אלא קליפת הנטפלין אבל לקדור ע"מ לתקן התיר שם בפשיטות והביא כמה ראיות מהש"ס עי"ש · אמנם ראייתו מיריעה שנפל בה דרגא דדעת התו' דקורעין אותה כולה אע"ג דעובר אלא תעשון כן אע"כ דלצורך תיקון שרי עי"ש לא ידענא דנהי דלצורך תיקון שרי היינו לתיקון השם ולא לתיקון הס"ת וא"כ בקורע יריעה ע"מ לתקן הוי כתיקון השם כיון דריעותא ביריעה גופא אבל בקודר ע"מ להכשיר הס"ת דאין ריעותא בשם גופא וגם מ"ש מתוס' שבת ל"ה דיריעה קורעין אותה כולה לא ידענא כוונתו נהי דקורעין אותה כולה היינו לישר התפירה א"כ י"ל דקרע מקצת ותפר מקצת ותפר באופן שלא קרע שיעור קריעה בבת אחת ואם נאמר דקריעה אין לה שיעור א"כ לא היה צריך להביא דברי התוס' שבת דראייתו מוכחת שפיר מש"ס גופא :

סימן יג

מה שכתבתי עוד להנ"ל על תשובתם עלי ·

מ"ש כבוד הד"ג דלהכי י"מ דין נטפלין יש להם הוא דממ"נ אם הי' דעת הסופר כאן שצריך לכתוב אלקי"ם בשלימות הוי כמתפיס בע"מ למזבח דאינו קדוש אלא ע"כ כיון דעכ"פ השלש אותיות ראשונות באמת היה צריך לכתוב רק הי"מ הוסיף להכי הוי הי"מ דין נטפלין עכ"ד קדשם ידעתי מאז כי כן כוונתם וביארתי מזה במכתבי אמנם לפי"ז עיקר השם קיל מנטפלין דעל נטפלין אם נכתבו בטעות · וכ' נטפלין בתוספות במקום שא"צ שייך לומר עכ"פ כבר קדשו השם אבל כשכתב כל השם בטעות במקום שא"צ · א"כ מי קדשו וגרע מנטפלין א"כ קשה לדעת הע"ז סי' רע"ו שכ' דכל נטפלין שבש"ם מיירי שנכתבו בטעות עי"ש א"כ קשה אמאי פליגי בש"ם בנטפלין ומודו בגוף השם הא אדרבה גוף השם קיל טפי כמבואר אבל האמת לפעניד דאינו דומה זה למתפיס בע"מ למזבח אלא במקום שקדש שם של חול שעכ"פ בגוף המעשה לא חידש כלום דהא בלא"ה היה צריך שם זה בשביל חול רק דהטיל בו מחשבתו לקדש ומחשבה דלא מינכרא לא מתחייב בה אבל כשכתב שם יתר במקום שא"צ כיון דעשה מעשה ומחשבה לקדש לא גרע משם שנכתב על ידות הכלים דקדוש · ותדע דהא מרי' דהאי דינא דמתפיס בע"מ הוא התשב"ץ סי' רע"ז ח"א ואפ"ה כתב שם בסי' קמ"ט דכתב שם יתר דאסור למחוק עי"ש וצוה לקדור · וכ' שגם דעת הרמב"ם כן אלא שלא רצה לגלות ההיתר עכ"ד הרי דשם יתר לא דמי למתפיס בע"מ וכ"כ הט"ז ר"ס ע"ו דשם שלא במקומו לא גרע משם שנכתב על ידות הכלים וגם בדין התשב"ץ גופא בדין מתפיס בע"מ כתב פני' גופא ד"כ דל"ע מש"ס · ועיין חו"י ס' ע"ו דשם שנכתב שלא בכונה תופס קדושתו לחומרא עי"ש · ועוד אדמקיפנא אדרי איעול בהא ואעידה לי שני עדים נאמנים דשם יתר קדושתו עליו דהא כתבו כבודם דלהכי אין דעתם נוחה לקדור כל השם בנ"ד משום דאפי' להמתירין לקדור כל השם מ"מ כאן יש לחוש שמא יקח שם זה להשלים במקום אחר כעין שכתבו התוס' מנחות ל"ב ד"ה להשלים וכאן לא נתקדש כל השם דהי"מ שבו לא תפסי קדושה עכ"ד · ומעתה תיקשי דלפ"ז איך התירו המתירין לקדור כל השם הא אכתי יש חשש זה שיקח להשלים והשם לא נתקדש דהא השם שנקדר נכתב בתוספות והוי לדעתם כמתפיס בע"מ וא"כ ניחוש שמא ישלים משם זה למקום שצריך שם שנתקדש · ע"כ לומר דשם שנתקדש אעפ"י שנכתב בטעות קדושתו עליו · ומיהו מ"ש בחשש שיקח להשלים היינו דוקא למאן דמתיר לכתוב על הטלאי את השם וצ"ע בח"ם בדין זה ומ"ש כבודם במ"ש דכאן ל"ש חצי שיעור דבהדי מאן לצרפי' כמבואר במכתבי · כתבו כבוד הד"ג וז"ל דלדבריו כיון דלא שייך לצרופי והוא דבר עומד בפ"ע הוא מותר מה"ת אדרבה לדבריו הוא אסור מה"ת ולוקין עליו · והרמב"ם כתב מכות מרדות וגם מבואר בתשובת ח"ל סי' פ"ו דטעם חזי לצרופי לחוד לא סגי עכ"ד · לא ידענא מאי דקמן דודאי נטפלין כיון דלא שייך צירוף הוא מותר מה"ת אבל בי"מ מאלקי"ם דלדעתי לאו נטפלין היא והוא מעיקר השם שפיר לוקין וגם מ"ש דבח"ל מבואר בסי' פ"ו דטעם צירוף לא סגי לא ידענא דאדרבה אם טעם צירוף לא סגי ורק בקרא דכל חלב תלוי ח"ש ובמידי דלאו בר אכילה חצי שיעור מותר מה"ת ע"ש בח"ל א"כ קושיא הנ"ל פשיטא דלק"מ וא"ל שום תירוץ דבשם ל"ש ח"ש לח"ל · אך השואל הקשה לדעת הרמ"ע הסובר דגם בשם שייך חצי שיעור ולא ס"ל כסברת הח"ל · וגם במה שסיים הח"ל דמ"מ אסור חצי שיעור במידי דלאו בר אכילה מטעם דאחשבי' ע"ש :

תר"ה באטשאן ·

משה ארי' ליב

בדבר

סימן יד

בדבר הנע של האשה מריס בילה ובפ"כ נקראת בתבא יש לעיין אם כותבין המכונה או דמתקרי · הנה בשתי שמות של לעז כותבין דמתקרי כמו אם שייכים של קודש · אמנם בג"פ סי' קכ"ט ס"ק ס"ד כ' דאפי' בשם חול נגד שם חול דכותבין דמתקרי שיינו אם השם חול שם בשום מקום אבל שם שבתילה אינו שם כלל רק לסי' שנולדה בשבת וכל אשה ששמה כן יש לה עוד שם העגם בבה"ג אף שהשיטים חול אפ"ה כותבין מכונה עיי"ש · ומעתה הה"ל בשם בתבא · אמנם ראיתי בס' מידושי אגדי שם סי' ק"א שם הקודש כותבין מכונה ובחש"ל סי' ל"ד דעתו ממש לסיפך דאם בעיקר השם יש שם קודש והול ובכינוי חול לבד כותבין דמתקרי עיי"ש סוף התשובה · אבראם אבוש דמתקרי אבוש כיון דגם בעיקר השם יש שם חול · ובשנין שם שאינו שם כלל כגון שבתילה בתבא דעתו משכמת עם הנ"פ לכתוב מכונה עיי"ש ס"ס ל"ז וכן נראה דעת מאמר מרדכי דבסי' י"ג כ' לכתוב מכונה בשם שהוא לשיטתן כדעת הנ"פ · אמנם שם כתותו תשובה מיירי נגד שם הקודש ממש חיים מנחם דאז פשיטא דכותבין מכונה אפי' אם הי' שם הלעז שם העגם וכ"ש שם הסימן · אמנם אם בעיקר השם נעפל גם שם חול לשם קודש כמ"ש י"ל דגם הוא סובר לכתוב דמתקרי · וכן משמעות לשונו שם סי' יו"ד בתותו עיין כ' דעל שם עתיה יכתוב המכונה דהוא שם לעז בא אחר שם קודש ולא קדים לי שם חול כלל בבה"ג כותבין המכונה עיי"ש וא"ע קלת כיון דבסי' י"ג הסכים לנ"פ דשם סימן כותבין מכונה א"כ אפי' קדים לי' שם חול ממי מזה נראה דלא לגמרי הסכים רק בקדים לי' שם קודש וא"ע · ומעתה בכותב כמ"ש מכונה בתבא יוצא כל הדיעות דהי' דלדעת רש"ק שם בתבא נגד שם חול לבד כותבין דמתקרי מ"מ דעתו דבעיקר של קודש לשם חול בעיקר השם כותבין המכונה · ולדעת חש"ל נבי אבראם א בוש כותבין מתקרי אבוש מ"מ דעתו דבשם גרוע אפי' נגד שם חול לבד כותבין מכונה כמ"ש שם ס"ס ל"ז · אמנם בבי' ע"ג ס"א אות ח' ס"ק ע"ו הוכיח דבש"ש לא ס"ל בסברת הנ"פ · וגם בשם גרוע כותבין מתקרי ושם בס"ק י"ח כתב כן להלכה לכתוב מתקרי כיון דמתקרי בשר בכל גוני וגם אם יכתוב המכונה אבש יבוא לטעות דגם בשאר שם קודש כותבין המכונה עיי"ש · מעתה גם בשיטים של חול והשני שם גרוע אלעזר או בתבא כותבין דמתקרי כי היכי דלא ליתי לטעות לכתוב בשיטים של חול והם שמות העגם יכתוב נ"כ מכונה ובבה"ג פסול ומכ"ש לדעת הגאון מהרש"ק שם בתא"ש סי' פ"ב לכתוב סימא דמתקרי אלעזר אע"ג דלדעתו סימא הוא שם הקודש ע"ש מ"מ כתב שם עשם אלעזר אינו בשמות הגרועים שבספר נ"פ שאינו אלא ע"ד הסזדמן והמאורע אבל שמות אלעזר וכן בתבא הם ניתנו משום כדי חיין · וזה הוא עיקר השם בשם מתמת חולי עכ"ד שם · וכ"כ בסי' קס"ה ומ"ש בסי' מ"ז לכתוב אסתר עתליה המכונה אלעזר אזיל לטעמי' בסי' ק"ח דבתבא בעיקר השם גם שם קודש כותבין המכונה אך בסי' קנ"ג כתב לכתוב המכונה אלעזר נגד שם קודש לבד עיי"ש · ומעתה בכ"ד אם נכתוב מכונה עדיין לא פלטינן לגמרי דברי הב"ש והט"ג דלא ס"ל כהנ"פ ואפ"ל בשם גרוע כותבין דמתקרי כי היכי דלא ליתי לטעות כמבואר ולא בשאר לנו לומר בכ"ד דתבא בעיקר השם שם קודש וחול כותבין מכונה דלא כחש"ל אלא כמו שהבריע מרן הגאון מהרש"ק שיחי' :

והנה הגאון הה"ל בחא"ש סי' ק"א בחקרו על ענין זה הה"ל כ' הגאון בע"ג ובספר יהושע הם לנגדו דכתבו בתבא בשמה מריס בילה ונקראת בילה כותבין מריס בילה דמתקרי בילה הרי אע"ג דבעיקר השם איבא שם קודש מריס מ"מ כותבין דמתקרי בילה אלא שמרן הגאון מהרש"ק רב כתו לחלק עליהם · אולם נ"ד י"ל דגם הע"ג והספר יהושע מודים לכתוב המכונה · דע"כ לא כתבו לכתוב דמתקרי בילה אלא משום דבילה הוא במקום אחר שם העגם אבל בתבא חדא דהוא שם גרוע ולדעת הנ"פ כותבין המכונה שבתילה ועוד דבעיקר השם נעפל שם קודש יש לכתוב המכונה · ועוד כיון דבתבא הוא שם חדש ולא מזכר עדיין בעיקר השם כ"ע ס"ל לכתוב המכונה דדוקא במריס בילה כיון דבילה הוא בעיקר השם וכיון דשם זה כבר נעשה עיקר לכן גם בשכותב שם זה גם אח"כ כותבין דמתקרי בילה כיון דבבר נעשה עיקר בלילוף שם מריס משא"כ שם בתבא שלא מבר עדיין לעיקר כותבין מכונה וכן ראיתי שם בספר יהושע סי' ק"ד כיון דבילה ניתן לה מעריסה לשם עגם לכן גם בשכופל שם בילה כותב דמתקרי עיי"ש · ועיין חידושי אגדי שם סי' קע"א ונוב"י מה"ת סי' קי"ע ולק"ש בע"ג ס"ק כ"ז ועד כאן טרח בע"ג בהשמטות גבי אליעזר ליפא דלריך לכתוב אח"כ דמתקרי ליפא · כיון שעולה לתורה בשם אליעזר ליפא ונעשה שם ליפא עיקר בקריאה לש"ת עיי"ש · אלא משום דליפא הוא כינוי לאליעזר ואי לאו עלי לש"ת הי' כותבין אליעזר המכונה ליפא ואם הי' נקרא בפ"כ בשניהם היו כותבין אליעזר דמתקרי אליעזר ליפא כמו מי שנמנו לתורה יהודה ונקרא יהודה ליב בע"ג בלק"ש כ"ח אבל מאחר שעולה לתורה בשניהם נעשה שם ליפא שם עגם וכותבין עליו דמתקרי בלופן דבכ"ד י"ל דבל אפיי שוין לכתוב מכונה בתבא מלבד בחא"ש סי' פ"ב דשם אלעזר אפי' נגד שם הקודש כותבין מתקרי · ובסי' קס"ז הפר"ז על המלה וכתב דאם כ' מכונה אלעזר הוא פסול אפי' אם הי' בעיקר השם שם קודש עיי"ש :

וראיתי שם בחא"ש ס"ס ק"א כ' רא"י דלא כשם יהושע דכ' מריס בילה דמתקרי בילה מדברי רמ"א שכ' שלמה המכונה אלמן והמכונה זעמל הרי דראשון נמי שם חול וכותבין על השני המכונה בע"כ משום דיש לפניו שם קודש נ"כ ה"ה אם כותבין יחד הקודש והחול כותבין אח"כ המכונה עכ"ד · ובאמת י"ל כיון שבבר כתבו המכונה אלמן וא"כ אלמן כינוי לשלמה וגם זעמל כינוי לשלמה ושניהם טפלים לשם שלמה ואין זעמל כינוי לאלמן ואיך יכתוב מתקרי בינהם הא שניהם חוזרים על שלמה ושניהם כינוים לו · אבל מריס בילה דמתקרי בילה השם השני אחר על שני השמות ואין דחוזר נמי על שם חול כותבין דמתקרי ונפרע למה דאסבר בסי' יהושע דבילה שם העגם מעריסה ואינו כינוי לשום שם בי"ל ספיר כותבין מתקרי · גם מ"ש בחא"ש דבשם קודש וחול יחד שייך דמתקרי מגיעו"ן ל"ה קבלית גיטא מאחת בר הדיא דמתקרי אי מרי הוא מרי הוי שם הקודש ואי' שם חול ואפ"ה כתבו דמתקרי · לא דעגא חדא דאיהו נמי שם הקודש וקרא כתיב בני אבעון ואי' ועגה והוי"ן ואי' יתירה הוא כפרש"י שם וכ"כ בתשובת גאוני בתראי סי' נ' ועוד דאפי' אי נימא דא"י שם חול הוא הא כ' שם בתשובת גאוני בתראי דאביו היה נקרא אי' מרי והדיא ודאי שם חול הוא ושייך אחריו מתקרי כן אם

אם הסם לאחריו קודם או חול ואין אמו דנין רק אם הסם הראשון קודם ואחריו כאן אם חול וקודם ביחד. ועיין חא"ם ס"ס כ"ד. ועוד כיון דסמות הללו לשון ארמי הם וגבי חכמי התלמוד הי' זה שם לעז שלהם כמ"ש בג"ת כתי' שם והוי כשניהם חול ושייך מתקרי. וכאמת גם לדידן מחלוקת האחרונים הוא אי ארמי חשוב כלשון הקודם. הב"ש בכללים כ' דארמי כלשון הקודם וכותבין מתקרי ממנס בע"ב שם וגבי שם אבא כ' דיש חולקין וס"ל דארמי כלשון חול וכותבין מכוונה. ובע"ז שם בכללים כתב דיכתוב מתקרי כיון דמתקרי כשר בכל עניו. ועיין בע"ז בש"ל אות ג' ס"ק י"ד לענין שם בוליסא ע"ש. נראה דספוקי מספק' ליה אם ארמי כלשון קודם להכי צוה לכתוב דמתקרי דכשר בכל ענין. ומזה נראה כמי שאמו שרגא ונקרא פייבוס דשרגא הוא שם ארמי וכותבין בא' לבסוף ועיין כ"ש וט"ז גבי אורי שרגא ע"ש א"כ כמו שצוה בע"ז לכתוב בשם ארמי מתקרי משום שמא הוא כלשון קודם ואפי' הוא חול מ"מ מתקרי כשר בכל ענין אף אמו נאמר להיפוך לומרא נהי דפייבוס ודאי שם חול ושייך בי' מכוונה מ"מ שם שרגא דהוא ארמי שמא ג"כ הוא חול וכשניהם של חול כותבין מתקרי דאפילו אם שם ארמי בשם של קודם מ"מ מתקרי כשר בכל ענין ועיין סעיב בע"ג בכללים שם וגבי שם בוליסא ע"ש ואם נקרא במקום מולדתו פייבול וכאן פייבוס עכ"ג ס"ל אות מ' ס"ק ז' גבי מיכל ומירם ע"ש. ועי"ד הגר שכתוב שם שלימא בא' ואע"ג דבב"ש כתוב בה' תלה במסדר טעמו דאולי השם שלימה שכתב הב"ש הלי בלירי והוא שם הקודם אבל בי"ד שנקראת הלי בחיריק אולי הוא לשון לעז וכותבין בא'. ועוד טעם כתב המסדר לפי שידוע שנקראת בשם זה אחר זקנה שלוש וא"כ כמ"ש הע"ג באות ב' ס"ק כ' דשם רחליא כותבין בא' אע"ג שנגזר משם רחל והוא שם הקודם מ"מ כיון דבעיקר השם רחל אין ה' לכן כותבין בא' לבסוף ע"ש. מעתה ה"ה בנדון דידן כיון דבשם שלוש אין ה' לכן כותבין גם שם שלימא בא' עכ"ד המסדר. ואם כי דיעבד ודאי כשר כמ"ש הב"ש סי' קכ"ט ס"ק י' דאי במקום ה' כשר בדיעבד מ"מ לכתחלה ודאי עדיף לכתוב בה' כיון דעכ"פ ספיקא הוי אם שם שלימא בחירק הלי נגזר משם שלימה בלירי וכמו שם חמוה בקמץ נגזר משם חוה בפת"ח עע"ג אות ח' ס"ק ח' בש"ל א"כ אם יכתוב בה' ממ"ל כשר אם נגזר משם קודם משפטו בה' ואם הוא שם לעז מ"מ בכתב ה' במקום א' כשר בדיעבד לכ"ע כמ"ש הב"ש שם ס"ק י' ובנ"פ ס"ק קל"ה אבל אם יכתוב בא' שמא נגזר משם הקודם ואם כי א' במקום ה' פסול לדעת קצת פוסקים כמ"ש בז"מ בביאור הב"ש שם ס"ק י' ולדעת מהר"י בן לב בביאור הנ"פ ס"ק קי"ט וקמ"א אינו כשר אלא במקום דחק ועינון וכן העלה הנ"פ שם להלכה בסס"ק קל"ה. ועי"ש מ"ש בשם דמשק אליעזר דלדעת ב"י פסול א' במקום ה' וכן מצאתי אח"כ בנ"פ ס"ק קל"ח בנסתפק אם בה' או בא' כותבין בה' מהאי טעמא ע"ש וגם מה שדומה לשם רחליא אמת שא"כ שם הע"ג אות ב' ס"ק ב' ובאות ה' ס"ק י"ח דכותבין מעשה בא' אע"ג דנגזר משם מריס מ"מ אין ה' בשם מריס ועי"ש בכללים ס"ק י"ג:

אמנם יש לחלק דמריס ומעשה ורחל ורחליא שניהם שמות נשים הן וכיון דבעיקר השם אין ה' לכן כותבין בא' אבל מה ענין שם שלוש לשם שלימה דשלוש שם האיש ואינו מושך ה' משא"כ בשם אשה דהא אם נקראת אחר אי' שמו לבי קורין אותה לבי' ועיין בב"ש אות ז' שם שאפילה בה' לפי שהוא שם קודם מלשון אבן ספיר ובאות נ' נאמילה בה' מלשון גמילות חסד

ובש"א אות א' בע"ג ס"ק כ"ב ברוריה דביתהו דר' מאיר בה' מלשון ברור ע"ש. ובכל אלו אין ה' בעיקר השם ואפ"ה משום שהוא שם אשה כותבין ה' נקבה. ועוד אם שתי בשים נקראים בשם זה שלימה רק זו נקראת אחר אחד שמו שלוש והשניה אחר אחד שמו שלמה וכי נכתוב לזו בה' ולזו בא' הוא"ל ושם שלימה נמצא משם שלוש אשר אין בו ה' וזו נקראת אחר שם שלמה ש"ם בו ה' דבר זה אין לו שחר לכתוב לזו בא' ולזו בה'. ועיין ע"ג ס"ל אות ח' ס"ק א' מוזקה בה' שנגזר משם חנקוק ע"ש אע"ג דאין ה' בשם חנקוק מ"מ בשם אשה ממשך ה' כמו לבי לביה ע"ש בע"ג אות ג' ס"ק ב' וא"ע בא"מ ס' ל"ד שכתב דשם תחליא כותבין בא' אע"ג דנגזר משם חנה וכאשר נהגו בשם עטיא לכתוב בא' אע"ג דנגזר משם אסתר עי"ש ומה ראיה מאסתר לחנה דבשם אסתר אין ה' לכן גם שם עטיא הנגזר ממנו כותבין בא' משא"כ חנה ותחליא וע"ש שכתב דאם יכתוב תחליא בה' יכולין לטעות ולומר דה' שבסוף יש לה הברה לעצמה ע"ש. ועיין ע"ג ס"ל אות מ' ס"ק ט' הברה לעצמה איה פיה ע"ש. ועיין בחידושי אגדי שם סימן קע"ז במסדר שכתב יוסף זאב דמתקרי יוסלא בא' וכ' שם דמ"ש דמתקרי יפה כתב לפי שיולא משם הקודם שייך דמתקרי ולא המכוונה. אך מ"ש יוסלא בא' זה הוא טעות לשייך לכתוב בה' כמו שרה שתרקא עכ"ד. ולפמ"ש בע"ג הנ"ל יש לחלק דשרה שתרקא כותבין בה' לפי שבעיקר השם שרה יש ה' משא"כ ביוסף יוסלא ולא"ע.

כ"ז טבת תרכ"ב בחקוי

משה ארי' ליב

סימן טו

לבחקורעסט

ידידת מכתב קדשו הגיעני ועמותו תרבלי. חה חפלו לגלות דעתי. בנדון השו"ב הידוע ע"פ דתס"ק לא מצאתי שום איתר להשו"ב הלז אם מצד עובר על השבועה ואם מצד עובר על תחבת הקבל אשר נעשה בהסכם רובם ואם מצד שלא סר סכינו קמי חכם אף בזה"ז דמחלו בבודם מ"מ אם נעשה תקנה להרחות לחכם במוסכם הקבל והר"ב ודאי תקנה זו היא נדר וסיי לתורי' כמ"ש תב"ש סי"ח דאמור להחזיר הדבר ליושנו להרחות לחכם עיי"ש. מעתה חוזר הדין לדין הש"ם בלא סר סכינו ואפ' הרב בעצמו אינו יכול לבטל תקנה שנעשה לנדר וסיי עי' ח"ם יו"ד סי"נ. ועיי' ט"ז רי"ח ורכ"ח דתקנה לנדר וסיי הוא דאורייתא עיי"ש. ואפי' אי לא הוי רק דרבנן שחיטתו אסורה עיי' כ"א סי' ד' דאיכא בשחיטה כמה חומרות דרבנן עיי"ש ומכ"ש נדעת פ"מ חי"ב סק"ה דאשור לדרבנן אשור לדאורייתא אף כי דבריו נפלאו מ"מ חזינן שהחזיק על ידו בתומים סל"ד סק"ק י"א ועיין מ"ברי"ט חא"ע סמי"ל. ומעתה השוחט שלאחר התרחה אבל והאכיל חגילה לאכול משחיטתו ויש אריכות בכל פרט ופרט. והכל גלוי לפני כי הדרת נאמו והחוות דעת סי' מ' כתב לאסור מעשה דאי עביד לא מהני עיי"ש. ולעשה תוס' תמורה היכא שבדה האיסור לא אמרינן כן. וכן לעשה הרא"ש בתשובה שאפשר לבטלו. אמנם בכ"ד שהי' ע"ד רבים וא"א לבטל. וגם הי' לנדר וסיי בכ"ל ודאי אי עביד לא מהני. ועיין מוב"ר מה"ת חתע"ז סי' קכ"ט:

טו"ב בשלו תרכ"ג בחקוי.

משה ארי' ליב

סימן

סימן טז

לסאלינא

מכתבו קבלתי · בדבר תקיעות דמעומד שביום ראשון של ר״ה שתקע קטן שהגיע לשנים ולא נודע אם הביא סימנים אי סמכינן אחזקה דרבא · דכיון שהגיע לשנים בודאי הביא סימנים וכי כת״ה דלדעת הר״ן והטור בסי׳ תקפ״א דהנך תקיעות דמעומד הם העיקר והראשונות אינם אלא לערבב השטן וכיון דהשניות עיקר ובדאורייתא לא סמכינן אחזקה דרבא כמבואר בפוסקים · אבל לדעת הרא״ש בפרק לולב הגזול דתקיעות דמיושב הם העיקר והשניות אינם אלא לערבב וכ״ד הרמב״ם ובדרבנן סמכינן אחזקה דרבא · ותמה על הטור שעזב דעת הרא״ש אביו עכ״ד כת״ה · ועיין בעט״ז · ולפעד״ל דאפי׳ להסוברים דהראשונות הם לערבב מ״מ יוצא בהם ידי דאורייתא · והשניות הם דרבנן וסמכינן אחזקה דרבא · וזה באמת כוונת התוקע לצאת בהם ידי מצוה דאורייתא · ועי״ז מעורבב השטן ועיין פירש״י ז״ל ובתוס׳ שם וכן משמעות לשון הזוהר שמביא ב״י שם ע״ש דודאי אם תוקע להתעסק ולשיר לא מעורבב בזה וא״כ ודאי יצא ידי דאורייתא בהנך דמיושב · ועוד איך נימא כיון דכוונתו לערבב לא מיקרי כוונה לצאת ידי דאורייתא א״כ איך הקשו כולם הא עובר בבל תוסיף עיין בתוס׳ וב״י הא בלא כוונה ליכא בל תוסיף כמבואר בעירובין דל״ו וע״כ דאע״ג דכוונתו לערבב מ״מ יוצא ידי מצותו וכל מצוה נמי מגינא ומצלא כמבואר במס׳ סוטה ואם מכוין להגן אטו אינו יוצא ידי מצותו ועוד איך נימא לר״ן ועור הנך דמיושב אינם עיקר א״כ לטור ור״ן אמאי אינו תוקע בסדר ברכות רק תשר״ת לבד כמבואר בסי׳ תקנ״ב הא אכתי לא נפיק ספיקא דגמוחי וילולי וע״כ שכבר יצא ידי דאורייתא בהנך דמיושב · ומה שהביא כת״ה ראי׳ מתוס׳ ריש ברכות שכתבו דבק״ש שעל המטה אינו אלא להגן כמבואר בש״ס דאם ת״ח הוא אינו צריך ונראה מזה כיון דאינה אלא להגן אינו יוצא עכ״ד :

אין ראיה מזה די״ל דהכי קשיא להו כיון דק״ש שעל המטה אינה אלא להגן ואם ת״ח הוא א״ל לקרות ק״ש שעל המטה וא״כ איך יוצא הת״ח ידי ק״ש בזמנה · ומ״ש כת״ה דזה אין ראי׳ די״ל דהת״ח באמת קרא ק״ש בזמנה עכ״ד · אמת שהרא״ש שם כתב כן לדחות ראיות התוס׳ בזה וא״כ מוכח מהרא״ש איפכא דשאר כל אדם ודאי יוצא ידי ק״ש בק״ש שעל המטה אע״ג דאינה אלא להגן ובלא״ה אין ראיה מתוס׳ דודאי להגן א״ל לק״ש דוקא דשאר ד״ת מגינים כמבואר בש״ס שם ואם ת״ח א״ל לק״ש שעל המטה דשאר ד״ת מגיגים עליו · א״כ בק״ש שעל מטתו וכוונתו להגן קריאה זו אינה ענין למצות ק״ש וי״ל דאינו יוצא בזה ידי מצוה · אכן לערבב השטן בעינן שופר דוקא דעי״ז מעורבב דוקא והתוקע למצוה מכוין והשטן מעורבב ממילא די״ל דיוצא ידי דאורייתא ·

באופן שנראה לפענ״ד לדעת הר״ן והטור אותן תקיעות שעל סדר ברכות הם עיקר שהם מוזכרים במשנה וכמו הנך תקיעות שבסדר תעניות והראשונות תקנו חז״ל לערבב ומ״מ יוצא בראשונות ידי דאורייתא · ומה שייחס כת״ה דעת הרמב״ם לדעת הרא״ש פרק לולב הגזול דראשונות עיקר לדעתי דעת הרמב״ם לא מכרעא ע״ש וגם דעת הרא״ש פ׳ לולב הגזול י״ל מה שהביא פרק לולב הגזול הם דברי הראב״י ולא לשון הרא״ש והראי׳ שכתב שם שביאר כן בפ״ק דר״ה ובאמת לא מצינו בראש״ש שם בפ״ק שדיבר מזה כלום ׳ ובפ׳ לולב הגזול לא הביא הרא״ש דברי ראב״י ללמוד ממנו רק לענין הברכה שגם בשעת ברכת הלולב צריך נענוע ע״ש ועוד יש לדון דבנ״ד איכא ס״ס שמא הביא שערות · ואת״ל דלא הביא שמא הראשונות עיקר ונגד השניות שהם דרבנן די בס׳ אחד שמא הביא שערות כמ״ש הש״ך דיני ס״ס אות ט״ז ע״ש :

וגם איכא חזקה דרבא ויש להפך הספיקות שמא הראשונות עיקר ואת״ל דשניות עיקר שמא הביא שתי שערות ובמקום דאיכא ס״ס וא״א לברר שני הספיקות א״ל לברר וגם כאן אפי׳ אם נבדוק ולא נמצא שערות אכתי שמא הראשונות עיקר · וגם הא אין אנו בקיאין בגומות עיין בשב״י קנ״ה וכיון דא״א לברר שתי הספיקות א״ל לברר כמ״ש הנוב״י חי״ד סמ״ג וכ״ז · אמנם יש ספק להיפך אה מותר לתקוע ונגד איסור תקיעה בחנם שהוא משום שבות נאמר לו דמותר לתקוע שמא השניות עיקר ואכתי לא יצא ידי דאורייתא וצ״ע בזה · ועיין במעה אפרים בזה ·

י״ד מרחשון תרכ״ד באקוי

משה ארי׳ ליב

סימן יז

למארזען ׳

מבתבו קבלתי · בדבר האשה שאינה רוצה לדור במקום בעלה מחמת העלילות והוצאת ש״ר ממשפחת בעלה וחשש סכנת נפשות איכא וכי כת״ה דתלי בפלוגתת הפוסקים עם ר״ת בא״ע סי׳ ע״ה וכי הב״ש דאין כופין לא אותו ולא אותה · וגם תלי לי׳ בפלוגתא דתה״ד והריב״ש שם והבעל צריך להחזיר כל בגדי׳ וחייב במזונותי׳ עכ״ד באמת במקום סכנה אין כאן פלוגתא ואנן לא שבקינן לה לדור בבית בעלה כמ״ש הנוב״י סי׳ ס״ז וא״כ ודאי חייב להחזיר חפצי׳ ועיי׳ ת׳ מהרי״ט סי׳ מ״ז ח״א הביאו ג״כ הבאה״ט באיש שהעלילו עליו לכ״ע כופין אותה לדור במקום שהוא שם עיי״ש · וא״כ בנ״ד שהעלילו עלי׳ עלילות דברים והוציא ש״ר על בתולת ישראל ויוכל לבא לידי סכנה · פשיטא דלכ״ע אין כופין אותה · ועל עיקר דין התה״ד דס״ל דמשום פרנסה כופין אותה מקהו בה דאונס פרנסה אינם דידי׳ הוא ומה לה ולאונסו אונס רחמנא חייבי׳ לא אמרינן כמבואר בש״ך חו״מ סי׳ ק״א ובס׳ שועות יעקב כ׳ דאומדן דעתא הוא ואדעתא דהכי נישאת לו שתלך למקום שתוכל להתפרנס וכ״כ בנוב״י שם · אבל נ״ד דאיכא צערא דגופא וחשש סכנה איכא אומדן דעת להיפך ואפי׳ התה״ד מודה ועוד להנוהגין בתקנת שו״ס לענין קטט ודאי צריך תיכף ליתן לה כל בגדיה כמבואר בנ״ש סי׳ ט׳ וכ״כ בת׳ ב״א חא״ע סי׳ ס״ג דקל״ג ע״ד דתקנת שו״ס הי׳ גם על קטט אלא לזה יכול הבעל לומר דלא ידע מזה ולא נתרצה עיי׳ סי׳ נ״ג נ״ד לענין שנות החזרה וגם הנח״ש שם כ׳ דתקנת שו״ס לא הי׳ על קטט · אמנם לפי מה שהסכים הנ״ש דדין קטט מקורו מת׳ מהרי״ק סי׳ נ״ז דאין אחד יכול להבריח כמ״ש בתנאים ואל יבריחו זה מזה וכו׳ עיין בת׳ מהרי״ק שם א״כ דינא הוא ולא תקנה · ודבר זה כותבין בכל התנאים ראשונים ואחרונים והכל יודעין מזה ועי״ז סיים בנ״ש דנועלת תיכף כל בגדיה והשייך לגופה עיי״ש ואפי׳ לא נכתב כנכתב דמי כיון דהכל יודעין ואפי׳ לפמ״ש בס׳ ישועות יעקב לדחות דברי מהרי״ט הנ״ל בהעלילו עליו דאין כופין אותה מטעם דאונס רחמנא חייבי׳ לא אמרינן עיי״ש היינו התם דודאי חוב לה לעזוב מקומה שרגילה בו ולנדוד למדינה אחרת אבל בנ״ד מה חוב יש לבעל

אם

אם יחזיר חפצי׳ כיון דדינא הוא דחין כופין אותה למה יעכב חפצי׳ א״כ אין לך כפי׳ גדולה מזו ובענין מזונות דניתי העני׳ נוטה דודאי יש לה מזונות כיון דיש לה אמתלא טובה שאינה כולה לדור אצלו מחמת בני אדם הרעים המצירים אותה עד דכדוכה של נפש עיי׳ בנוב״י שם · ועיין בא״ע ס״ס ע׳ בהלכה לבית אבי׳ מחמת טענה מבני אדם הרעים חייב הבעל לזונה שם וברמ״א שם בהי׳ לה קטע עם בעלה והמניעה ממנו חייב לזונה שם עיי״ש :

ט׳ אדר שני תרכ״ד באקוי ·

משה ארי׳ ליב

סימן יח

לרמאמן

מכתבו הגיעני ורובי ערדותי הסבו איחור תשובתי ובדבר שאלתו מירמי הורמה אני להחליט להתיר כי גם הס״ע המקיל הביא תשובת ש״י להחמיר לכתחלה ולהיות מתון בדבר · ובדבר קושיתו בתוספת קידושין דמ״ג ע״ב ד״ה והכתא שכתבו ויש מקשין איך אמרינן מנו דיכלו לומר אהדרינהו ללוה וכו׳ כיון דשנים הם ובכתובות די״ח הקשה הר״י אמאי לא יהיו נאמנים לומר אנוסים היינו מחמת ממון במנו דמחמת נפשות ומתרץ ר״י דבפני עדים לא אמרינן מנו שאין אחד יודע מה בדעת חבירו לטעון א״כ הכא אמאי נאמנים במנו ואומר ר״י מקילו דבטענה שנפטרים מממון בטוחים זע״ז וכו׳ עכ״ד וע״ז הקשה כ״ת לפ״מ דקיי״ל בחו״מ סמ״ו סל״ז באמרו אנוסים מחמת ממון אינם נאמנים ואעפ״י שאינם נאמנים לבטל השטר מ״מ לגבי עצמם נאמנים וחייבים לשלם ללוה ההפסד שבא לו מכח חתימתם א״כ קשה דגם באנוסים היינו יש דרדא דממונא דהא כי אמרו אנוסים מחמת ממון הי׳ צריך לפרוע ללוה ההפסד אף באינם נאמנים ואם נאמין להם במנו יהיו פטורים מלשלם ולמה לא יהיו נאמנים במנו דמחמת נפשות · וכבודו רצה לתרץ דשמא לא ידעו הדין שיצטרכו לשלם וע״כ צ״ל כן דאל״כ למה אמרו כלל אנוסים מחמת ממון כיון דיודעי׳ דאינם נאמני׳ עפ״י דינא וע״כ שלא ידעו הדין שאינם נאמני׳ א״כ י״ל ג״כ שלא ידעו הדין שחייבין לשלם אבל תירוץ זה אינו נוח לי עכ״ד כ״ת · והאמת כדברי כ״ת שתירוץ זה אינו מתקבל דלא אמרינן אטו כ״ע דיני גמירי רק היכא דאתמר כמו שהאריך הש״ך סי׳ ס״ו ס״ק נ״ו עיי״ש ולא ידענא אמאי לא תירץ בקצרה כמ״ש כ״ת בסוף דבריו כיון דזה ע״כ לא ידעו שלא נאמין להם ובאו לפסול השטר כמ״ש התוס׳ שם ד״ה ואין אדם ולפי דבריהם יפטור הלוה דהא לכך באו וממילא אין עליהם תשלומין גם דין זה שבסמ״ו דהעדים חייבין לשלם להלוה במחלוקת שנוי׳ דר״ח הביאו הטור סל״ח ס״ל באומרים עדות שקר העדנו פטורין מלשלם כמ״ש בד״מ סמ״ו דפליגי עיי״ש · ומה שהאריך הש״ך סל״ח כתב עליו הקצה״ח דאישתמיט לי׳ דברי הרמב״ן בחי׳ מכות עיי״ש גם בתומים סכ״ט ס״ק ו׳ דחה דבריו וע״ש מ״ש הוא ז״ל א״כ י״ל דהתוס׳ ס״ל כהר״ח והר״מ דפטורין מלשלם ושפיר ליכא מנו לגבי עדים דליכא גבייהו דרדא דממונא כמ״ש תוס׳ קידושין הנ״ל גם בל״ז איכא פלוגתא דלפמ״ש רמ״א סי׳ שפ״ח ס״ב במוסר מחמת נפשות פטור אבל מחמת ממון חייב ונלמד מעדים דהכא שיש חילוק בין מחמת ממון לנפשות והש״ך שם הביא בשם הרשב״א דגם מחמת ממון פטור עיי״ש · א״כ י״ל דהתוס׳ ס״ל כרשב״א ובין כך ובין כך העדים פטורים וליכא מנו · אמנם מפשטות לשון הטור שהביא בסי׳ ל״ח דברי הר״ח ובסי׳ מ״ו דברי הרא״ש נראה דלא פליגי ואלולא דמסתפינא הייתי אומר עפמ״ש בכנה״ג בטעם הר״ח והרמב״ם דפטרו מלשלם באמרו עדות שקר העדנו משום דמודה בקנס פטור ועיין ד״מ חו״מ סי׳ א׳ בשם ב״ז דאפי׳ בזמה״ז הדין כן וכ״כ הש״ך יו״ד סי׳ רס״ז ס״ק נ״ב עיי״ש דלא כמ״ש בחו״מ שם ס״ק ט״ז א״כ הוי מצינא להשוות דעת הר״ח והרמב״ם לדעת הרא״ש דהטעם דמודה בקנס פטור דאשר ירשיעון אלקים פרט למרשיע א״ע א״כ בסי׳ ל״ח באמרו עדות שקר העדנו ואז בעדותן גרמו היזק ללוה ועפ״י שורת הדין כבר נתחייבו לשלם ללוה היזקו מדינא דגרמי וא״כ עכשיו שמודים ואומרים עדות שקר העדנו קרינן בהו מרשיע את עצמו כיון דע״פ דיבורם של עכשיו באו לחייב א״ע ומודה בקנס פטור משא״כ בדברי הרא״ש סי׳ מ״ו שמקודם לא עשו שום היזק ללוה רק עכשיו שאומרים אנוסים היינו רק שאנן לא מהימנינן לי׳ ונתחייב הלוה ועכ״פ הם לא באו לחייב עצמן רק לפטור את הלוה ממילא גם הם פטורין כיון דאין הלוה משלם ואיך נפטור אותם ע״י הודאתם מטעם מרשיע א״ע הא אלו היו שותקים ולא היו מעידין לא הי׳ הלוה מתחייב דהא אין כת״י יוצא ממקום אחר רק בדיבור זה שאומרים אנוסים היינו מחמת ממון בתכ״ד זה נתחייב הלוה והם נתחייבו ללוה מדינא דגרמי ואם כנים אנחנו בזה לק״מ קו׳ כת״ה גם לשיטת הרא״ש שבסי׳ מ״ו דהרא״ש והש״ע מיירי באין כת״י יוצא ממקום אחר ולא עשו עדיין שום היזק רק עתה נתחייב הלוה והם מחויבים לשלם מדינא דגרמי ולא שייך מודה בקנס אבל התוס׳ מיירי בשכת״י יוצא ממק״א דהא הקשו נאמין להם במינו דמחמת נפשות ותירצו דאין אומרים מנו בשנים ואי בשאין כת״י יוצא ממק״א למה לן מנו דמחמת נפשות בלא״ה אית להו מנו דאי בעי שתקי וגם תירוצם אינו דהא במנו דא״ב שתקי אמרינן גם בשנים עש״ך סמ״ו ס״ק צ״ז ובדיני מנו ועיין תוס׳ כתובות שם ד״ה מחמת נפשות הקשו קו׳ זו לרמב״ח לל״ק דמיירי בשכת״י יוצא ממק״א עיי״ש · ובתוס׳ קידושין שלא הביאו דברי ר״י רק אגב גררא לא דקדקו בלשונם וכיון שמיירי בשכת״י יוצא ממק״א א״כ תיכף בעת שחתמו גרמו היזק ללוה דהא א״צ שוב לעדותן דיכול לקיים ממק״א והם נתחייבו ללוה מדינא דגרמי א״כ כי מודו ואמרו אנוסים היינו מחמת ממון שפיר הוי מרשיע א״ע ופטורין אפי׳ לדעת הרא״ש ושפיר כתבו התוס׳ דלגבי עדים ליכא דרדא דממונא ולהכי לא אמרינן מנו בשנים אך בקצה״ח סל״ח שם תמה על הכנה״ג שכי הטעם משום מוד׳ בקנס וגם החילוק הנ״ל ליתא דקושט׳ דמלתי׳ דהא דקיי״ל פרט למרשיע א״ע לפטור מודה בקנס האמת הוא אפי׳ בא לב״ד לפטור א״ע מכל וכל רק שנתחייב עפ״י טענותיו מ״מ קרינן ביה פרט למרשיע א״ע כיון דחיובא בא על פיו · וכ״כ הר״ן בחידושיו פי׳ שבועת העדות בסוגיא דעיני קנס ראיה בלא ידיעה היכא משכחת לה מי לא בעי מידע וכו׳ הביאו השעה״מ סי׳ א׳ ס״ק א׳ וס״י ל״ד סקי״ד · ואולי יש לומר להשוות דברי הר״ח והרמב״ם לדברי הרא״ש לפמ״ש בהגהות מרדכי פי׳ ז״ב הביאו הב״י והסמ״ע סי׳ כ״ט סק״ד בעדים שהעידו בב״ד ואח״כ העידו בחילוף לוקין ועדותן הראשונה קיימת ע״ש · וכ״ל דלוקין מכות מרדות מדרבנן משום לתא דלא תענה עדות שקר דהא עכ״פ העידו שקר או בפעם א׳ או בפ״ב · אמנם זה דוקא בהעידו בחילוף דע״כ העידו שקר אבל באמרו אנוסים מחמת ממון אין כאן עדות שקר · די״ל דאמת שכך היה שהיו אנוסים רק דעכ״פ גרמו היזק ללוה לזה משלמין ללוה משום דינא דגרמי ואינם לוקין ובהכי מיירי הרא״ש אבל הר״ח והרמב״ם מיירי באומרים עדות שקר העדנו

דאיכא

דאיכא עכ"פ עדות שקר ולוקין ודאי אינם משלמין כמ"ש הפר"מ או"ח בפתי' כוללת דגם במכות מרדות דרבנן אינו מתחייב משום שתי רשעיות ע"ש · ומעתה מיושב גם קושית כ"ת דהתוס' מיירי שכת"י יוצא ממק"א כמבואר ונעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ואח"כ כשאומרי' אנוסי' היינו יש כאן עדות שקר ואפי' אם נאמין להם במנו · סוף סוף לוקין משום עדות שקר ואינם משלמין ממון · ושפיר כתבו התוס' דלגבי העדים ליכא דררא דממונא כיון דבין כך ובין כך פטורין מלשלם וצ"ע :

טוב שבט תרכ"ה באקוי ·

משה ארי' ליב

סימן יט

לפאקשאן

מה שהקשה כת"ה לפירוש ריב"ן בתוס' ב"ב דע"ט ע"ב דהקשה לר"מ בע"מ שתשחררי דמקודשת הא לא עבידי דאתי ותי' דמיירי בח"ע וחב"ח דכופין · וכן בשפחה כה"ג דעבדי אינשי איסורא ג"כ כופין והק' כת"ה מגיטין מ"ג דלרבא בר רב הונא במקדש חצי שפחה דמקודשת וכן בחצי עבד איבעיא להו התם ע"ש · ועיין א"ע סמ"ד א"כ לרבה תיקשי מתני' וגבי עבד ק' אמאי לא פשיט ממתני' דלרבנן בע"מ שתשחררי דמיירי בח"ע לפירוש ריב"ן דאינו מקודשת הא מצי לקדשה עכשיו לרבה וא"ל דלא מצי לקדש רק לד חירות לבד והתם קידש לאחר שתשחרר גם לד עבדות ולהכי אינה מקודשת כלל · ז"א דיכול עכשיו לקדש גם לד עבדות היינו שיקדש רק לד חירות והקידושין יפשטו בכולה כמו קידושין ד"ז רק דהש"ס התם אמר הכא דעת אחרת · ופירש"י דאין לרצונה רק להתקדש לחצאין אבל כאן בחצי עבד באמת רצונה להתקדש כולה רק לד עבדות מעכב עלי' וא"כ לאחר שתשחרר נפשטו קידושין בכולה עכ"ד · ולייש נראה דהמקנה הק' מאי פריך ונפשטו קדושין בכולה בשלמא גבי הקדש דינא הוא דיכול להקדיש רק רגל אחר לבד דיליף מקרא עיין תוס' כאן ולהכי שפיר מתפשט בכולה אבל גבי אשה אדרבה גלי קרא אשה ולא חצי אשה וא"כ באמר חציך מקודשת אין כאן קידושין כלל ואיך יתפשטו · ותי' דלהכי כ"ר אשה דלעולם א"א בחצי דתיכף מתפשט עכ"ד · וזה שייך בחציך מקודשת אבל לא בח"ע וחב"ח כמו שרוצה הרשב"א בחידושיו לחלק דדוקא בחצי עבד הוי חצי אשה כיון דא"א בשום אופן לקדש כולה אבל בחצי אשה כיון דמקדש חצי' תיכף אפשר להתפשט בכולה · וא"כ תיכף בשעת קדושין מקדש כולה ומעולם לא הי' כאן חצי אשה ופריך שפיר ונפשטו בכולה · ומשני הכא דעת אחרת וכיון דאינה מתרצית רק להתקדש חצי' א"א לפשוט בכולה והוי חצי אשה ואם אינה מוחה נתפשטו בכולה · אמנם זה שייך אם תיכף כשקידש חצי' נתפשטו תיכף בכולה · א"כ מעולם לא היתה חצי' אשה ומקודשת אבל איך נימא דמקדש תיכף לד חירות ולאחר שתשתחרר יתפשטו גם בחלק העבדות הא עכ"פ עד השיחרור הוי חצי אשה דא"א להתפשט כמ"ש הרשב"א · וא"כ אין כאן קידושין ואיך יתפשטו אח"כ בכולה כמו שהקשה המקנה וא"כ עכ"פ אין בידו עכשיו מיקרי :

עוד י"ל לומר דיש להבין מאי פריך ונפשטו בכולה כיון דקי"ל דמקדש בלא עדים אין חוששין לקידושין וכיון דאמר חציך מקודשת ורחמנא אמר אשה ולא חצי אשה וא"כ עדים אין רואין שום קידושין ומה יתפשט · אך דהש"ס פריך דתיכף בקידש חצי' יתפשטו בכולה ולא הוי חצי אשה וא"כ עדים רואין כל הקידושין אבל איך נימא דזה הוי בידו לקדש חצי' עכשיו ולאחר שתשחרר יתפשטו בכולה ביון דעדים אין רואין עכשיו רק מקדש חצי אשה רק דאחר שחרור יתפשטו בכולה הוי כמקדש בלא עדים כיון דאינן רואין רק קידושי לד חירות רק לאחר שחרור יתפשט גם לצד עבדות · ובפשיטות י"ל עפמ"ש הרשב"א בחידושיו להקשות מאי משני הכא דעת אחרת הא גם כאן כיון דאשה שותקת ואינה מעכבת אמאי לא נימא דבאמת מתפשטין הקידושין בכולה ומי מעכב על ידה מלחול ותי' הרשב"א כיון דיש בידו לעכב רק דעתה היא שותקת וכיון דהבעל לא קידש רק חצי' רק שאנו רוצין שיתפשט בכולה כיון דשותקת הוי כמקחת עצמה לבעל דהא באמת הבעל לא קידש רק חצי' ורחמנא אמר כי יקח ולא כי תקח · וזה כוונת הש"ס הכא דעת אחרת ויכולה לעכב שלא להתקדש רק חצי' ואע"פ שנתרצית להתקדש כולה הו"ל כי תקח ולא יקח עכ"ד קדשו ז"ל · מעתה לפי"ז א"א בשום אופן להתפשט בכולה אם מתחלה הבעל לא קדש רק חצי' מלבד הטעם ולא חצי אשה רק מטעם כי יקח ולא כי תקח א"כ י"ל דריב"ן שבתוס' ב"ב דע"ט ס"ל כרשב"א ·

משה ארי' ליב

סימן כ

לסאלילא

ידידת מכתבו קבלתי בתענית אסתר העבר · ואשר כתב כת"ה בדין שומן שעבר עליו ג' ימים בלא מליחה אולי יש להתירו בחליטה בחומץ מאחר שמבואר בס"ס ס"ז דאין אנו בקיאין בחליטה ובדיעבד מותר וכאן דא"א בענין אחר כדיעבד דמי ואף דהש"ך סי' ע"ג ס"ק יו"ד כתב בתי' השני דאינו מותר בדיעבד רק ע"י מליחה וכאן לא אפשר במליחה הואיל ושהה ג"י מ"מ סמך עצמו על התי' הראשון מאחר שכן תפס הטוב"י חא"ח ס"ס כ"ה וגם בס' יהושיע סי' כ' כתב בפשיטות להתיר בחליטת חומץ עכ"ד · ועיינתי בטוב"י שם אף שכ' שתי' הראשון נוח יותר מ"מ לא דחה גם תי' השני שהרי סיים דאפי' בספק אם נחלט מ"מ מותר מטעם ס"ס ע"ש א"כ לא דחה לגמרי תי' הראשון שבש"ך · וגם מספר יהושיע שהוא כ' שמותר בחליטה לפי שורת הדין שבקיאין בחליטה משא"כ לדידן ע"ש שכן הוא · אמנם בברכי יוסף סי' ס"ט אות י"א נטה להקל אפי' בחליטת רותחין ע"ש וצ"ע למעשה לדידן · וכת"ה כתב לחלק אע"ג דבכ"מ דלא אפשר מיחשב דיעבד כמו בבדיקת הושט בסי' ל"ג דשוחט הקנה אע"ג דלכתחלה בעי שני סימנים מ"מ כיון דבעינן לבדוק הושט מיחשב דיעבד וכ' דוקא זה וכיוצא בזה דהתיקון הוא באותו דבר עצמו דהריעותא הוא בסימני' חשוב ג"כ דיעבד לשחוט רק סימן אחד משא"כ בשומן דהריעותא הוא בשומן מצד ששהה ונתקשה דמו והחליטה אין שייכות להשומן ששהה רק הוא תקנה בדבר אחר מבחוץ דזה לא שייך לומר דחשוב דיעבד · והביא ראיה מפסחים דפ"ט בנמצא יבלת בא' מהם דפטורין מפסח שני אע"ג דיכול להתנות בשלמים ובמותר · הפסח מ"מ מבטל ממצות סמיכה דפסח לא בעי סמיכה ומותרו בעי סמיכה אע"ג דסמיכה לא מעכבא מ"מ לכתחלה בעי סמיכה וקשה הא התם אין לו תקנה וליחשב דיעבד ואע"ג דהתם נמי אין התקנה באותו דבר של הקילקול רק תקנה מבחוץ · והנה התוס' שם כתבו דאע"ג דפסח ספק כרת מ"מ כיון דרובן יעשו שלא כהוגן לבטל מצות סמיכה לא עבדינן להו תקנתא וע"כ דבריהם צריך לפרש כן דאין עיקר תירוצם משום רובא רק משום דהתקנה מבחוץ דאל"כ יהיה דבריהם

סותרים דבחגיגה דף ד׳ גבי טומטום כתבו נ״כ דלהכי
אינו מייתי על תנאי משום ביטול מצות סמיכה והא התם
ליכא רובא · אח״ז ראיתי בע״א שהרגיש על התוספות
בראייתם מפסחים ואחה ראייתם כמ״ש ועיין שבו״י מ״א
סי׳ מ״ט שכ׳ דלא אמרינן כיון דאין לו תקנה חשוב דיעבד
בדבר שבא על ידי פשיעתו ונעלם ממנו גמ׳ ערוכה פ״ק
דכתובות גבי ההוא ארוס וארוסתו עכ״ד · חביבי ידידי
לדעתי דברי התוס׳ פסחים המה כפשטן מטעם רובא וכן
פירש הלח״מ בפ״ד מהל׳ ק״פ וכעין זה כתבו התוס׳ יומא
דכ״ט ע״ב אלא דכתבו שם בע״א דכ״א תולה דהוא מ״ר רוב
ע״ש · ואין כאן סתירה מתוס׳ פסחים לתוס׳ חגיגה
דבפסח דאיכא ספק כרת הוצרכו לרובא דוקא · ובחגיגה
אין כאן רק עשה דראיות פנים ואמאי נדחה עשה דסמיכה
ושב ואל תעשה עדיף · ומ״ש שם בטורי אבן דחה כן
ראיות התוס׳ חגיגה מפסחים · ז״א דהט״א מטעם אחר
אתי עלה ולא מטעם דכאן ליכא רובא אלא דכאן ביבלת
הד׳ מבטלין בודאי מצות סמיכה וה״ה אם הי׳ רק שנים
הא׳ בודאי מבטל מצות סמיכה אבל בטומטום אין כאן
ביטול מצות סמיכה בודאי דשמא אשה הוא ואינו בסמיכה
ואפי׳ אם הי׳ רק א׳ שאירע לו ספק פסול בפסח אכתי לא
דמי לטומטום דהתם מבטל סמיכה שלא בקיום מצוה
שמא פסח כשר היה וזה שלמים ומבטל מהם מצות סמיכה
שלא בקיום מצוה עכשיו אבל בטומטום אם אשה הוא אין
כאן ביטול מצות סמיכה כלל · ואם איש הוא ומבטל מצות
סמיכה מקיים עכ״פ מצות קרבן ראי׳ דאיש חייב בראי׳
ע״ש בע״א · ועיין תוס׳ זבחים דע״ה רע״א שכתבו גבי
יבלת כיון דאיכא ספק דפטור מפסח לא רצו לעשות תקנה
לבטל מצות סמיכה. ומ״ש על השבו״י שנעלם ממנו סוגיא
ערוכה בפ״ק דכתובות דגם בדבר הבא ע״י פשיעה אמרי׳
בא״א כדיעבד דמי לא ידענא מהו · דהתם פרש״י אם
נאסר הוולד ונוציאנה מבעלה כדיעבד דמי ע״ש והתם האשה
פשעה אם נבעלה לאחר והבעל והולד מה פשעו ואמאי
נאסר אותם ומה ענין זה לדברי השבו״י שקנס את מי
שפשע והלעיט האוזות · ולכאורה יש סתירה לדברי השבו״י
מזבחים ד״פ בנערב מתן ד׳ במתן א׳ דהלכתא כר״י דינתן
במתן א׳ ופירש״י בעירובין דף ק׳ ע״א כיון דאם נתן במתנה
א׳ כיפר בדיעבד וכאן דא״א בענין אחר כדיעבד דמי ע״ש
והתם בא ע״י פשיעה כמ״ש התוס׳ שם דמה״ט אין עשה
דוחה ל״ת · אך אין ענין לדברי השבו״י דנהי דנתערב
ע״י פשיעתו מ״מ לא עירבו בכוונה בידים משא״כ בנדון
השבו״י עשה בכוונה בידים :

ומדי עיוני בחגיגה הנ״ל נתקשיתי בדברי התוס׳
לפמ״ש בס׳ הפלא׳ בהקדמה שני׳ לקו״א ליישב
דברי רש״י פסחים דפ״ח ע״כ שכ׳ דא״א להתנות בשלמים
דממעט באכילה ובפ״ע מסיק הש״ס משום סמיכה וכ׳ דק׳
איך מבטל מצות סמיכה הא יכול להתנות אם פסח שלי
כשר זה שלמים ואם לא הרי הוא חולין ואח״כ סומך ידיו
עליו ואחר הסמיכה אומר אם שלי פסול הי׳ וזה חולין
הרי אני מקדישו עכשיו לפסח ועכ״פ לא ביטל מצות
סמיכה דבשעה שסמך לא התנה עדיין בפסח ותי׳ כיון
דבא ממותר הפסח ואית בי׳ קדושה שוב אסור לסמוך
עליו משא״כ בדפ״ח יוכל להתנות בשלמים ויקדיש אחר
הסמיכה עיי״ש · ולפ״ז מאי מייתי התוס׳ ראי׳ מפסחים
הא שם שפיר מבטל מצות סמיכה לפי שבא ממותר הפסח
אבל בטומטום יכול להתנות אחר הסמיכה אם אני אשה
הנני מקדישו עכשיו לשלמים . אמנם יש לומר דהתוס׳ כתבו
שיקריבנו למחר והיינו שמא נדבה הוא ואין קרבין בי״ט
ובע״א הק׳ כיון דאינו נקרב בי״ט ולא חזי בראשון איך
נקרב אחר יו ט הא כולן תשלומין דראשון וכ׳ כיון דאיסור

ח

י״ט גרם ואין ריעותא בגופו מיקרי שפיר חזי בראשון
כמו אם חל יום ראשון בשבת וכולן אין קרבין בו מ״מ
מיקרי חזי בראשון כיון דמצד עצמו ראוי רק איסור שבת
רביע עליו עכ״ד · מעתה נכון מאד כיון דבעינן תיכף
לסמיכה שחיטה כמ״ש הר״מ פ״ג ממעה״ק הי״ב והוא
דאורייתא כמ״ש הכ״מ פ״ד ממחוסרי כפרה ה״ב ע״ש ·
מעתה כיון דביו״ט לא מצי שחיט שמא נדבה הוא כמ״ש
התוס׳ וע״כ שוחט אחר י״ט וכיון דבעינן תיכף לסמיכה
שחיטה ע״כ גם הסמיכה תהיה אחר י״ט אם כן אם יתנה
בנדבה אחר הסמיכה וביו״ט עדיין לא התנה אם כן בי״ט
עדיין ספק חולין הוא ולא חזי בראשון משום ספק חולין
בעזרה ושוב לא חזי בשני דכאן לאו יומא גרם האיסור
רק איסורו מגופו מחשש חולין בעזרה אבל בפסחים שם
יכול להתנות אחר הסמיכה דהתם ע״כ בחול מיירי דאי
איקלע בשבת א״א להתנות בנדבה דאיך קרב נדבה בשבת
ולהשהותו עד למחר א״א דהוי בעי למיפק ידי ס׳ פסח
והיום דוקא זמנו וא״כ כיון דחול הוא יכול להתנות אחר
הסמיכה ואפ״ה הוי תיכף לסמיכה שחיטה · ואולי לזה
השמיט הרמב״ם בריש פ״ב דחגיגה גבי טומטום כשביליו
מבחוץ · ובחגיגה אסקינן כן דאל״ה ק׳ אצטריך קרא למעוטי
ספיקא וכבר עמד הלח״מ ע״ז · אמנם ראיתי במהרי״ט
ח״ב חי״ד סי׳ א׳ שעמד על מה שבתבו התוס׳ בחגיגה בהא
דפריך הש״ס אצטריך קרא למעט ספיקא הוא משום
הסמיכה · הא לדעת הרמב״ם ספק מותר מן התורה
יסמוך ומה בכך וא״נ לא סמיך מיבטלא מצות סמיכה
מספק ומה בכך · וכתב וי״ל דלא דמי דהכא אינו בא
אלא לצאת מצות ראיה מספק שמא חייב בה והיכי מייתי
באיסור דהו״ל מצוה הבאה בעבירה אדרבה מה לו שלא
להביא מספק וכן ביטול מצות סמיכה עדיף ממצות
הבאה עכ״ד · ועיין פר״ח סק״י דיני ס״ם ושאגת אריה
סי׳ ק״ד אלא דק׳ דיתנה בנדבה לאחר הסמיכה · וע״כ
כנ״ל דלא חזי בראשון מטעם ספק חולין בעזרה · ומעתה
לפמ״ש בכ״מ פ״א מה׳ חמץ דלדעת הרמב״ם חולין שנשחטו
בעזרה לאו דאורייתא · ובפ״ב מה׳ שחיטה נבוכו בזה
הכ״מ והלח״מ אם כן שוב ל״ל לתי׳ הש״ס כשביליו מבחוץ
דבלא״ה ל״ק דאצטריך קרא למעט ספיקא די״ל כ״מ״ש התו׳
דיבא ע״ת וא״ל דמיבטל מצות סמיכה דז״א דאי חשנ״ע
לאו דאורייתא יכול להתנות אחר הסמיכה ועיין כ״מ פ״ז
דתרומות הי״ד ובמשנה למלך שם · ומה שהק׳ כת״ה אמאי
בסוטה זכות תולה לה הא בסוטה איכא שבועה ומבואר
בר״פ שבועת הדיינין דגבי שבועת שקר אין זכות תולה ·
לדידי לק״מ דגבי שבועת הדיינים דנשבע בשם חמור
כמבואר בקרא דהביא תלמודא שם אל בית הנשבע בשמי
לשקר משא״כ בשאר שבועות ובסוטה אעפ״י שאומר לה
הכהן יתן ה׳ אותך אין זה שבועה בשם כמ״ש הסמ״ע ס׳
פ״ז סקנ״ג עי״ש ולא הוי רק כמו שבועת ביטוי כיון
דהשבועה אינה בשם · ועיין פרישה ספ״ז סל״א כי כן
הוא :

מה ששאלני אחד מה פריך הש״ס בריש מגילה ואימא
שיתסר ואימא שיבסר כיון די״ג זמן קהלה
לכל וא״ל קרא אם כן שיבסר היכא משכחת לה
אפי׳ חל פורים ו׳ ז׳ א״כ השיבסר ביום ב׳ ומיום הכניסה
ליום הכניסה לא מקדמינן כמ״ש רש״י א״כ אמאי יקרא
בשיבסר · אדרבה יקדים לקרות בי״ג ביום ה׳ שהוא נ״כ
יוהכ״נ עכ״ד :

ולפענ״ד נכון עפ״י ירושלמי ריש מגילה שהקשה
אמאי קורין בי״ג הא הי׳ זמן מלחמה
וקרא כתיב כימים אשר נחו ותי׳ לפניו ולאחריו קורין ·
בו אין קורין בתמי׳ ע״כ שם · וזה לפי האמת דזמניהם
מרבה

מרבה י"א י"ב · אבל הש"ס פריך שיתסר ושיבסר ולא י"א י"ב וכיון דאין קורין י"א י"ב שוב גם בי"ג אין קורין דיום מלחמה הי' ולא שייך התי' לפניו ולאחריו קורין וכו' דהא גם לפניו אין קורין ·

כ"א אדר שני תרכ"ד באקוי ·

משה ארי' ליב

סימן כא

לוואסלאי

לזאת יסלח כבודו על איחור תשובתי · כי רובי טרדותי אשר הקיפו עלי יחד המה הסבו את זאת · גם כעת לא יצאתי ידי חובת העיון המצערך רק אנקוט בידי איזה הערות בדבריו :

כת"ה יצא לדון בשומן שנרתח בקדירה של איסור או של חלב ונתנוהו על לביבות בשר חמות · וכתב ל"מ בשל איסור דלא אמרינן בלח בלח חנ"נ אלא אפילו בבב"ח מ"מ סמך עצמו על דברי הרשב"א ומהרא"י הביאם הש"ך סק"ה ס"ק י"ז דלא אמרינן נ"נ להיות יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב דהוי כאלו בא אליהו ואמר דנחתך הבשר ולא הי' בו חלב · ומזה דן דבנ"ד אפי' ניכר השומן כיון דהחלב לא מיכר הוי ג"כ כאלו נחתך חלב מהבשר ואין בו תערובת חלב כיון דאיכא ס' נגד כל השומן עכ"ד · ולדעתי לא כן הוא דהא המתבונן בדברי מהרא"י שכ' דהוי כאלו בא אלי' ואמר דנחתך דלדידן חנ"נ ואפשר לסוחטו אסור בכל האיסורים מ"מ היינו דוקא אם נסחט האיסור ונשאר עכ"פ משהו אבל אם נסחט לגמרי ולא נשאר משהו לכ"ע מותר והטעם עיין בחו"ד ר"ס ק"ו · וכ"כ התוס' חולין דקי"ב סע"א והרא"ש שם ועיין ב"י סי' ק"ו ודעת מהרא"י הכ"ל דגם בבב"ח כן · עיין פר"מ בפתיחתו להלכות מליחה ובשפ"ד סל"ב סקי"א וכן כתבו האחרונים ז"ל · ומעתה כיון דקים להו לחז"ל דאיסור בלוע אינו יוצא בלא רוטב מחתיכה לחתיכה אפילו משהו עיין פר"מ בפתי' לתערובת ח"ב פ"ג בתשובה שם ע"ש · ודבר זה הוא דבר טבעי דדוקא טעם גוף החתיכה יוצא בלא רוטב ולא איסור בלוע דהכי קים להו לחז"ל ומעתה בבשר שנגלע בו חלב אע"ג דהתורה עשאתו כגופו של איסור ולא חשוב בלוע מ"מ הטבע לא תשנה פעולתה להיות החלב יוצא בלא רוטב דסוף סוף בלוע וכיון דאין החלב יוצא שפיר הוי כאלו בא אליהו ואמר דנחתך הבשר ואין בו תערובת חלב ובכה"ג אפשר לסוחטו מותר אפי' בבב"ח לדעת מהרא"י אבל אם היה נגרר אחר הבשר אפי' משהו חלב ודאי אוסר מחתיכה לחתיכה ועיין בחו"ד סי' ק"ה ס"ק י' מה שהקשה על המג"א מהיפוך השפוד עי"ש :

ומעתה מה עניין נ"ד לנדון מהרא"י דכאן נרתח בקדירת חלב ונכנס ודאי בהשומן טעם ואפילו איכא בתבשיל ס' נגד כל השומן מ"מ כיון דעכ"פ איכא משהו מחלב תוך השומן בכה"ג אפשר לסוחטו אסור והוי השומן גוף האיסור וכיון דהשומן ניכר ע"ג התבשיל הוי כאיסור ניכר ואין לו ביטול מן התורה · ורו"מ רצה ליתן על השומן דין חזותא גם רצה לדמותו לחלב שנפל לתבשיל דבעי מים צוננים בסי' ל"ח ואם יתקלקל על ידי צינון מקיל הפלתי גם התיר רו"מ להוסיף שומן היתר · ולדעתי כ"ז אינו דבסי' ל"ח מיירי דלע"ע אינו ניכר האיסור רק דאפשר להפרישו ע"י צוננים · אבל בנ"ד האיסור נראה לעין אלא שאינו יכול לברר ומדאורייתא לא בטל כמ"ש הפר"מ סק"ד ואפילו בחזותא לבד ואינו ממשו נסתפק הפר"מ סי' ק' דמדאורייתא לא בטל ופסק שם דאסור להוסיף עליו · גם רו"מ נתן עליו דין חזותא רק שסמך

אדברי מהרא"י והתיר להוסיף עליו · ולדעתי לא כן הוא ובאיסור דאורייתא אנו דנין ולא נגבב קולות :

הדרן להנ"ל דמהרא"י לא אמר דהוי כנחתך הבשר אלא בנדון שלו שאינו חלב יוצא אפילו משהו ונפרד החלב לגמרי ובכה"ג אפשר לסוחטו מותר אבל לא בנ"ד וכ"ד הט"ז סק"ה כמהרא"י דאפילו בבב"ח אינו יוצא בלא רוטב דהוי כבא אלי' ואמר דנחתך · וכן כונתו בסל"ב ס"ק ה' שהקשה על רמ"א בלא ניעור אמאי צריך ס' נגד החלב הא החלב אינו יוצא ואי יוצא נצערך ס' נגד כל הרוטב ולא נגד הטפה לבד וכוונתו כנ"ל דאם החלב אינו יוצא א"כ אינו נסחט האיסור מן הרוטב לגמרי ובכה"ג אפשר לסוחטו אסור ולא סגי בס' נגד החלב ובעינן ס' נגד כל הרוטב ואין להקשות לדעת הרוקח הביאו הרא"ש פכ"ש והטור או"ח סי' תס"ז דבחמץ דבמשהו אוסר בין במליחה בין בצליה לגמרי בכולו עי"ש · הרי דסובר דגם אחר הקליפה ראשונה מתפשט האיסור עכ"פ משהו עד סוף החתיכה · אם כן קשה למ"ש הפוסקים דלהכי דבר שנאסר במליחה כדי קליפה הא דאין קליפה אוסר חברתה וכן לעולם משום דאין הנאסר יכול לאסור וכו' היינו דנאסר לבד בלי גרירת איסור עמו אינו יכול לאסור דהוי כנסחט האיסור לגמרי מן הנאסר ומותר · אבל לדברי הרוקח דאיסור משהו מהאיסור עצמו מתפשט עד סוף החתיכה אם כן גם בשאר איסורים יאסר הנאסר לעולם כיון דמשהו איסור נגרר עמו :

אבל הוא נכון מאד דדבר זה א"א לעמוד על הבירור אם נגרר משהו איסור עד סוף החתיכה רק הרוקח החמיר באיסור חמץ דבמשהו · ובחו"ד סל"א ס"ק ח' כתב להסוברים במקום שצריך קליפה ובשלו בלא קליפה דמותר משום דבמקום שאינו אוסר אלא כדי קליפה שם האיסור מעט ואם יתפשט יותר יש ס' נגדו רק בנאסר כדי קליפה במליחה ובשלו כך צריך ס' נגד הקליפה מטעם דנ"נ במליחה והנאסר אוסר אבל בלח בלח דלא נ"נ וכו' עי"ש :

אמנם זה בנאסר כדי קליפה ואחר כך בשלו אז נ"נ בשעת מליחה אבל אם נאמר דקליפה תאסר חברתה בשעת מליחה אז בא האיסור בשעת הליכתו מקליפה ראשונה לשני' וכל דרך הליכתו לא נעשה נבילה א"כ בשאר איסורים ממ"נ מותר אחר קליפה הראשונה אם יצא משהו מהאיסור מקליפה הראשונה ליתר החתיכה אם כן יש ס' נגד האיסור וגם הקליפה הראשונה מותרת דדרך הליכתו לא נ"נ · ואם לא יצא משהו מגוף האיסור אחר קליפה הראשונה בכה"ג אפשר לסוחטו מותר אבל חמץ דבמשהו תיכף נתפשט משהו ולא נתבטל ואסור · ומה שדן כבודו בדרך שצריך ס' וגם נטילה אם יש בנטילה לבדה ס' אם הנטילה מותרת · והביא רא"י מר"ס ל"ו בצנון צריך טעימה או נטילה וכיון דטעימה מהני גם ס' מהני עכ"ד דבריו נכונים רק מ"ש כ"ת שהט"ז סי' ל"ד ס"ק י"ג לא כתב כן אי משום שכ' הט"ז ששמנונית הסכין יש ס' בשיעור קליפה נגדו ואפ"ה צריך קליפה ואם זה כוונתו אין ראיה מזה דאין כוונת הט"ז דבקליפה יש ס' נגד שמנוני' הסכין דהא הוא עצמו כ' ר"ס ל"ו דאפי' בנטיל' אין ס' נגד שמנונית ע"ש בט"ז ובפר"מ שם · אך כוונת הט"ז כיון שהוא רותח ומתפשט בכולו אז איכא בקליפה ס' נגד מעט האיסור הנשאר בו כמ"ש הט"ז שם ר"ס ל"ו דבסי' ל"ד אין הקליפה הכרח כ"כ עי"ש אלא לחומרא צריך קליפה אי משום שנשאר שם רושם האיסור אי מטעם או"ה עי' פר"מ ק"ה ס"ק י"ד ובשפ"ד שם והיינו דוקא שם שהיה האיסור דרך הליכתו שם בקליפה הראשונה והי' בו כדי לאסור רק שאחר כך נתפשט בכל החתיכה אבל אם בעודו בקליפה

בקליפה קודם שמתפשט הי׳ בקליפה ס׳ נגדו ודאי מ״ל קליפה גם מה שהביא כ״ת דברי הפר״מ בר״ס ל״ב בקדילה שם כה הכל ולחלוחית צריך ס׳ וגם נעילה ברחה לפעמ״ד שגם הטוב״ מי״ר סי׳ ק״ה לא הקיל בלא נעילה רק באיסור דרבנן וגם הי׳ לו הרבה לדדים להתיר בגוונא דילי׳ עיי״ש · ואולי יודה באיסור דאורייתא וצ״ע :

ומ״ש בסוף דבריו אם ערבו הלביבות בכה שבעשה נעילה צריך ס׳ נגד הכף · לדידי צ״ע אם סגי בס׳ עיין משבלות ל״ד ס״ק ז׳ בשאלה שם וצ״ע והי״מו בלא רובב · ומתמת הטרדה קצרתי יתענג על רוב שלום כנפשו היפה ונפש מחי׳ דוש״ת :

מ׳ מרחשון תרכ״ה בחקוי׳ .

משה ארי׳ ליב

סימן כב

בדבר הפרה חובלות שקנה רחוקן משמעון ומצאה נקב בכלי מעים ודאי תליון שברגע קודם שחיטה נטרפה עיי״ ש״ע סי׳ פ״א ואפי׳ לדעת התוס׳ בנגעים של בהמות שנמצאת טריפה הסורין עיין תוס׳ חולין י״א ד״ה אתיא מפרה אדומה לא מחזקינן הטריפות מרשות רחוקן לרשות שמעון · ורציתי בס׳ חכמת אדם בדיני רוכא וחזקה אות כ״ח הביא דברי התוס׳ ריש בדה דבאשה לא שייך לומר אין מחזיקין טומאה ממקום למקום שבכל מקום שהוא טומאתה עמה ומעתה ה״ה נמי לענין טריפות דבכל מקום שהיא טריפתה עמה והביא דין זה בצ״ע עיי״ש מ״מ בכר כתב חו״ד סי׳ ק״ה ס״ק ג׳ וכמק״מ תס״ז ועיין פר״מ ר״ס ק״ה בס׳ כבוש דדוקא לענין ממקום למקום שייך סברת התוס׳ בדה בכל מקום שהיא טומאתה עמה ולא נבי חלוק רשות כמו במומין בפי המדיר · ובזה י״ל ע״ד החידוד דדברי הרא״ש פ״ק דחולין דהק׳ איך יליפינן מפרה דאולינן בתר רובא הא פרה בת שתי שניה ואיכא חזקה דטריפה איכא חי׳ וכל טריפות שאירע בה ודאי דהשתא הוא דטרפה ותי׳ דהוי חזקה שלא נתברה ודברים אלו שביה הרא״ש בקושייתו דהשתא הוא דטרפה מרפסין אינרא דהא אפי׳ אם שמוך לשחיטה נטרפה נפשלה מלהיות פ״א וכס׳ מע״מ מחק בחמת תיבות אלו וכן הש״ך בספרו החדוך סי׳ פ״א עיי״ש · עוד יש להעיר אדברי הרא״ש שהקי׳ מפ״א ותי׳ משום שלא נתברה · ובתוס׳ שם הקשה גם כן תחלה מפרה הא איכא חזקה ובתבו דמפרה ל״ק שיש כנגדה חזקת טומאה מיהו מעדים זוממין קשה ותי׳ גם כן משום דהוי חזקה שלא נתברה אם כן אמאי הליב הרא״ש קושייתו מפ״א הא מפ״א לק״מ שיש כנגדו חזקת טומאה · אמנם בממחות ד״ו מייתי הש״ס תלתא קראי לאסור טריפה לגבוה מן הבקר להוציא את הטריפה וכל אשר יעבור תחת השבט וכו׳ וממשקה ישראל מן המותר לישראל ופביד הש״ס לריבותא חד קרא לטריפה מן הבטן וחד לגורף ואמר רב הקדיש וחד לבקדישה ואחר כך נטרפה · ועיין בתוס׳ שם ד״ו ד״ה בתב דחמנא בע״א שכי׳ כיון דאיכא תלתא קראי אין לחלק עיי״ש בתוס׳ ומעתה בפרה דאיכא חזקה שלא מולדה טריפה דטריפה איכה חי׳ רק משום דאיכא חזקת טומאה יש לחוש שנטרפה אחר הקדש או קודם שהקדישה ואם נטרפה אחר הקדש לא נאסר מקרא דמשקה ישראל דהא בכה״ג ודאי מותרת לישראל מטעם חזקות כשרות דלגבי ישראל ליכא חזקת טומאה וכיון דמותרת לישראל שוב א״א למיסר לגבוה בטרפה אחר כך ואי משום הכי תרי קראי הא מצינו לומר ולאוקמי קרא אמסתבר טפי אטריפה מבטן ונטרפה קודם הקדש דהא לא מסיימי קראי ·

ותוס׳ ממחות הכ״ל כתבו דבעינן תלתא קראי אז אין נחלק וכאן כליר לן קרא דמשקה ישראל דהא מותרת לישראל · ומעתה משום חזקת טומאה ליכא למיחש לא לנטרפה מבטן דהא איכה חי׳ ולא לנטרפה אחר הקדש דהא הו מותרת רק דיש לחוש שמא נטרפה קודם הקדש לזה הקשה הרא״ש הא פרה בת שתים ואיכא חזקה ואין לדחות קושיא זו כמ״ש התוס׳ דיש כנגדו חזקת טומאה לזה שיש הרא״ש וימא דהשתא דנטרפה אחר הקדש ומותרת כמבואר דחזקה זו חזקה אלימתא היא חזקת הרשות דחזקה דכאן נמצאו כאן היו עדיף מחזקת הגוף כמ״ש תוס׳ בתובות דדע״ו ע״א ד״ה וחדא עיי״ש דאיך ימא ע״י חזקת טומאה דנטרפה קודם הקדש דהא אלו הי׳ אפשר למבדקה ואם נמצא בה טריפות לא מחזקינן מרשות לרשות ואיך מחזיק מרשות הקדש לרשות הדיוט ונאמר דנטרפה קודם הקדש אבל כ״ז לחדודי והבכון כמ״ש כמע״מ שם דאשגירת ליטמא דנבילות דלקמן דמייתי הרא״ש אחר כך וכ״כ הארוך משיך כלי׳ ולכאן לא שייך זה :

משה ארי׳ ליב

סימן כג

לרמאן

נתתי לבי לעיין בכתב קדשו בדבר התרת הסו״ב מקבלתכם · והנה בש״ע סי׳ רכ״ה ס״ב מבואר דבמודר לתועלת חבירו ובבל טובה מחמת הסבועה אין מתירין לו בלתי לון חבירו ואם התירו בדיעבד דעת הי״א דאינו מותר וכן לדבר מצוה אחמיר הע״ז ובאן הסו״ב קבלו טובה מהרב כי הי׳ ידו תקיפה ועל פיו נתמנו זה שתי שנים אך בת״ה אבבבי אחרי רבבי ולבך דעת הנמתירין לדבר מצוה להתיר בפי׳ בהתחלה עם דעת המתירין עכ״פ דיעבד ואמר דבאיכא דבר מצוה לכ״ע בדיעבד מותר אמנם זה אינו מוכרח די״ל דבאוסרים בדיעבד · גם בדבר מצוה לא מהני ואז נאמר דהוי כעין ס״ס שמא הבבה דבדבר מצוה מותר בהתחלה ושמא הבבה במ״ד דעכ״פ בדיעבד מותר · אך לפענ״ד ז״א דהא ר״ת דס״ל בדיעבד מותר יליף מהא דהתירו הסנהדרין את בדקי׳ והוא סמך על הבתר אלא דקשה דעכ״פ בהתחלה איך התירו לו וכ׳ דהוי דבר מצוה עיין תוס׳ ביומא סוגיא דמודרת ור״ן בדרים פר״א ודעת הרא״ש ד״ל לאסור בדיעבד וחזי מה עלתה בו בלדקי׳ ובסנהדרין והבתוב מקבעו אם לא אלתי אשר בזה וכריתי אשר הפר עיי״ש · ולבאורה דעת ר״ת אינו מובן אם דבר מצוה מלתא הוא להתיר בהתחלה א״כ מבלן מ בדקי׳ דלדבר הרשות מותר אפי׳ בדיעבד הא י״ל שאני בדקי׳ דסמך על הבתר דיעבד משום דהוי התם דבר מצוה אבל לדבר הרשות י״ל דאפי׳ בדיעבד אינו מותר · ורציתי בס׳ אמרי אש להבאון מהרי״ א״ש שעמד בזה וכתב דאם נאמר דלדבר הרשות אפי׳ בדיעבד אינו מותר וע״כ הטעם מפני שמבטל דעתו לדעת חבירו לגמרי אם כן גם לדבר מצוה לא מהני ואין לו פתח אולת מלאנו של חבירו עיי״ש · ועיין שעה״מ פ״ו מה׳ שבועות א״כ נהי דבעלמא מהני ס״ס בפלוגתא דרבוותא אבל בס״ד הספיקות שתרי אחדדי ואי הא לא אם נאמר דבדיעבד מותר ותא״ל דבדיעבד אסור אבל לדבר מצוה מותר הא אם נתפוס בדיעבד אסור וע״כ כי״ל לפי שמבטל דעתו לדעת חבירו לגמרי א״כ גם לדבר מצוה אסור ואם כן דיעבד ודבר מצוה תלוין זה בזה · ועוד לפמ״ש הרמב״ן בתשובה המיוחסת סי׳ רל״ה בשמה ולדקי׳ לא הי׳ להם חרעה דמפיקרא דאם לא היו

עודדין

נודרין לא היו מקבלין הטובה רק הותרו על ידי חרטה דהשתא דדוקא בנודר מעצמו בלי סיבה המכריחו בעינן דוקא חרטה דמעיקרא אבל בנודר על ידי סיבה ד' בחרטה דהשתא עיי"ש ואם כן נ"ד הוי כעין ס"ס באיתחזק איסורא דהא איכא חזקת הנדר דבקבל טובה אין לו חרטה דמעיקרא לומר דהחכם עוקר הנדר ואין כאן חזקת הנדר כל עיקר דהא בקבל טובה אין לו רק חרטה דהשתא אלא דס"ס דפלוגתא כי' הפוסקים דלא מוקמינן אחזקה עיי"ש ומזה קשה על מ"ש הגאון מהרש"ק בס' טע"ו סי' ל"ט שכ' בטעם הסוברים דבדיעבד מותר בנודר לדעת חבירו דהטעם דאין אנו מתירין לו לכתחלה הוא משום דאין אנו מאמינין לו על חרטה דנהי דאדם נאמן על עצמו באיסורין מ"מ כיון דנוגע לטובת חבירו אינו נאמן על חרטתו כיון דאיכא חזקת הנדר אבל בדיעבד שכבר התיר ואם נאמר שמהני ההתרה אז החכם עוקר הנדר מעיקרא ואם כן בעיקר החזקה אנו מסופקים שמא באמת נתחרט ונעקר הנדר מעיקרא ואין כאן חזקת הנדר עכ"ד ובאמת ר"ת דס"ל דבדיעבד מותר מצדקי' יליף והתם ליכא רק חרטה דהשתא ואכתי איכא חזקת הנדר דאפי' אם באמת נתחרט · החכם רק מיגז גייז מכאן ולהבא · ועוד הא ר"ת יליף דמותר בדיעבד מהא דסמך עצמו לדקי' על ההתרה ומנ"ל הא י"ל דלדקי' ידע בנפשו כי מתחרט באמת ולכך סמך על ההיתר אבל בעלמא י"ל דאין אנו מאמינים לו על החרטה אפי' דיעבד ובדרך זה יש לייש קצת דעת ר"ת דיליף מצדקי' דמותר בדיעבד והק' הראב"ד הא הכתוב מקנטרו אם לא אלתי אשר בזה ובריתי אשר הפר עיי"ש ואם נתפוס כטעם המהרש"ק בטוטו"ד א"ש די"ל בהיפך דאנן מתירין בדיעבד לפי שאנו מאמינין לו על חרטתו כמ"ש מהרש"ק אך הקב"ה יודע לבות בני אדם ושמא י"ל בהיפך דלדקי' לא נתחרט באמת ולכך קנטרו הכתוב · אמנם גוף טעם מהרש"ק ל"ע כמבואר ואם באנו ליתן טעם הא דמותר בדיעבד י"ל עפמ"ש בנוב"י חאע"ז סי' ל"א דאף דאין ע"א נאמן אם כן י"ל כמהרש"ק דלכתחלי' אין מאמינים לו על חרטתו אך בדיעבד דעכ"פ איתרע חזקת הנדר דשמא באמת נתחרט והותר הנדר וכיון דאפילו בלתי עדותו אנו מסופקים שמא נתחרט והותר הנדר אם כן אתרע חזקת הנדר ושוב נאמן הוא על חרטתו · ועוד איכא בנ"ד לד להחמיר כיון דאין להם חרטה דמעיקרא דאי לא נדרו לא היה עושה להם טובה · ודעת הב"ח ר"ס רכ"ח דאפי' בנודר ע"י סיבה לעולם בעינן חרטה דמעיקרא ודלא כהרמב"ן הנ"ל וכ"כ באמרי אש סי' הנ"ל והוכיח כן מדברי הרא"ש והטור וכ' שכן דעת מהרי"ט עיי"ש ועכ"פ מה שצרף כת"ה דעת המתירין בדיעבד עם דעת המתירין בדבר מצוה ולומר בדבר מצוה לכ"ע בדיעבר מותר אינו נראה כן דהא הראב"ד פליג על ר"ת וס"ל דאפי' בדיעבד אינו מותר מהא דהכתוב מקנטרו לצדקי' והתם גבי צדקי' הי' דיעבד ודבר מצוה ואפ"ה לא מהני ועיין ב"י בד"ה ומ"ש ואפי' נדר על דעתו וכו' עיי"ש :

ומ"ש כת"ה דכאן אין תועלת להרב דאם לא נתיר אותם בודאי יקבלו הקהל שו"ב אחרים וא"כ עבר התועלת עכ"ד · וכן הביא בבאה"ט בשם תשובת מקור ברוך דבנשבע לתועלת ועבר התועלת דמתירין עיי"ש · אמנם אין מזה ראיה דאולי ס"ל כדעת הריב"ש הביאו הש"ך ס"ק מ"ג דבחד מיניהו אז בקבל טובה לבד אז בתועלת לבד אין מתירין בלא דעתו עיי"ש וא"כ בקבל תועלת ועבר התועלת מתירין אבל אם הנודר קבל טובה דעת הש"ך ס"ק נ"ג דאפי' במת המשביע אין מתירין ואז ודאי אין תועלת למשביע ואפ"ה אין מתירין ואז נאמר לחלק דהש"ך לא קאמר רק בקבל טובה לבד דאז אין מתירין אפילו כשמת אבל בדאיכא תרתי קבלת טובה ותועלת המשביע דאז מתירין כשעבר התועלת כיון דבנדרים אזלינן בתר כוונת הנודר כמבואר ר"ס רי"ח ועיין ברמ"א שם ובט"ז וכיון דאיכא תועלת למשביע אמרינן דההטבה והשבועה לא היה רק לתועלת המשביע וכיון שעבר התועלת אז מת המשביע מתירין · והש"ך ס"ק נ"ג דהביא ראיה מיוסף דאם קבל טובה מיעקב לא היה יכול להתיר כשמת אע"ג דשם היה לתועלת יעקב ע"ש דהתם שאני אע"ג שמת יעקב לא עבר תועלת שלו ועי"ז עצמו השביעו להוליכו לאחר מותו לא"י אבל במקום אחר י"ל דמת המשביע או עבר התועלת דמתירין · ויתיישב בזה מה שהקי' בשעה"מ פ"ו משבועות על הש"ך שכ' ס"ק מ"ג הנ"ל דבקבל טובה בלא תועלת ליכא מ"ד דמתיר והקשה השעה"מ מדברי מהרי"ט ח"א סי' א' בנשבע לפרוע לחבירו לזמן ומטה ידו ועבר הזמן ולא פרע וכ' מהרי"ט אע"ג דמתחלה נשבע לתועלת חבירו וקבל טובה מחבירו מ"מ כיון דעכשו אין תועלת למלוה בקיום שבועתו מתירין לו והק' על הש"ך דהא כאן קבל טובה מ"מ כיון דעתה אין תועלת מתירין וכן הקשה עוד מדברי הרשב"א והר"ן שכתבו בנודרת ליתומים דפריך הש"ס דלמא אזלא לגבי חכם ושרי אע"ג דקבלה טובה מיתומים ואיך יתיר לה החכם שלא בפניהם וכתבו כיון דאין תועלת ליתומים באיסור פירותי' מתירין לה הרי אע"ג דקבלה טובה מהיתומים ואפ"ה מתירין עכ"ד · ולהנ"ל י"ל דבנדון מהרי"ט היה בשעת השבועה הטבה ותועלת אז תלינן דהיה רק עבור התועלת וכיון דעכשו אין תועלת מתירין וכן בנדון הרשב"א והר"ן עיקר שבועת האלמנה היה לתועלת היתומים שלא תגבה כתובה פעמים כפירש"י ז"ל שאין חשודה לעבור על נדרה דאל"כ שבועה זו למה הוא באה וע"כ ודאי דלתועלת היתומים בא הנדר רק לאחר שנדרה ואסרה הפירות אם נהנית מכתובתה ואם באמת נהנית נאסרו הפירות עלי' אין תחזיר ובין לא תחזיר דהא נדרה על העבר אם נהניתי והיא באמת נהנית שפיר כתבו הרשב"א והר"ן דמתירין לה דאין תועלת ליתומים באיסור פירותי' ועיקר הנדר היה לתועלת היתומים וכעת אין תועלת להם אבל בקבל טובה לבד ולא לתועלת נכונים דברי הש"ך ס"ק מ"ג דאין מתירין ואם נחליט כן א"כ בנ"ד דהטבה היה עבור התועלת וכיון שעבר התועלת מתירין · אמנם קשה לדון בנ"ד עבר התועלת דזה היה שייך אם היו כבר נדחין וקבלו שו"ב אחרים אבל איך נדון ע"ש סופם כמ"ש כת"ה דאם לא יתירו אותם מוכרחים הקהל לקבל שו"ב אחרים ודן רו"מ ע"ז אשר כבר עבר התועלת ובאמת לע"ע הם שו"ב במקומן ואין פוצה פה נגדם ואיך נדונם על שם סופן אף שהקהל מגזמין אם לא יבקשו התרה ידחו אותם ממקומן עביד אינש דגזים ולא עביד והא קמן שזה עברו שתי שנים שידעו משבועתם ולא ענו דבר רק עתה נתחדש מחלוקת חדשה מצד אחר וערערו גם על זה ובאמת לא ידענא על פי שורת הדין אם הקהל יכולין לדחותם עבור השבועה :

ובעיקר דברי הרשב"א שכ' דלהכי מתירין באלמנה לפי שאין תועלת ליתומים באיסור פירותיה תמהו כולם הא אם לא נתיר לה תצטרך להחזיר המעות שקבלה מיתומים בכדי להתיר בפניהם וא"כ איכא הרבה תועלת ליתומים אם לא נתיר לה וע' מהרי"ט שם :

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דדעת הרשב"א ז"ל דתרתי בעינן קבלת טובה בעד השבועה ותועלת למשביע דומיא דמשה ולדקיהו דיתרו נתן לו בתו והוא

זהות היה רועה צאנו וכן נמי בלדקיהו אבל בתועלת למשביע והמשבע לא קבל עוכה בעד השבועה או בקבלת עוכה בלא תועלת למשביע אז מתירין · ומעתה בתלמוד כי נודרת בב"ד ובניה בתובתה אם כי בחמת מגיע לה בתובתה וכי שקלה דידה שקלה מ"מ מיתשב קבלת עוכה לגבה דהא קודם תקנת ר"ג בשמנעו מלהשביעה היתה מסדרת בתובתה עיין רש"י שם בחמתי · ומעתה מחזי לן אם נודרת וגובה בתובתה אם החמת הוא שלא נבתה עדיין ומה שגובה עתה בדין שקלה איכא עוכה אלא ואין כאן נדר על הפירות כל עיקר ות"ל הפרה ואין כאן תועלת ליתומים רק אם בחמת בכר נבתה ושקלה השתא בגזלותא פעם שנית לזה מהני הנדר לאסור הפירות והיא קבלה עוכה בעד הנדר כמה שלקחה הכתובה פעם שנית דהא אין לה עוכה אחרת בשביל הנדר רק מה שנבתה בעת פעם שנית דהא מה שנבתה פעם ראשונה בחיי בעלה או לאחר מותו לא הי' העוכה בשביל השבועה דאם שבועה הי' אז בפעם הראשון רק בנבי' שני' קבלה עוכה שלא בדת ומאסרה בפירות אם כן אפיר קאמר הרשב"א דאין תועלת ליתומים באיסור פירותיה · מה תאמר שלא נתיר לה ותחזיר הנזילה שנבתה שנית · אם כן לא יאמר בידה שום עוכה עבור השבועה דמה שלקחה בפעם הראשון לא הי' עבור השבועה ואם כן במקום שיש לה קבלת עוכה היינו אם לא תחזיר ליתומים אין כאן שום תועלת ואיסורא דעבדא עבדא ומה האמה להם באיסור פירותי' ואם נאמר שתצטרך להתרפס בדלי כסף ולהחזיר ליתומים נבי' שני' אם כן איכא תועלת ליתומים אבל לא נאמר בידה שום עוכה עבור השבועה ולהכי מתירין לה דהרשב"א כבר תרתי שיאמר עוכה בידי המשביע ומשביע ישיג תועלת דומיא דמשה ולדקי' שזה קיבל עוכה מזה וזה קבל תועלת · משא"כ כאן היתומים עושין לה עוכה בגניות כתובתה בכדי שתחזיר להם ע"י הנדר אותו עוכה עצמה שמקבלת מהם וזהו תועלת שלהם א"כ לא נאמר בידה שום עוכה נגד התועלת ולא הוי דומיא דמשה ולדקי' :

ואשר דן כת"ה דבב"ד אין כאן קבלת עוכה להשותפי' ואין כאן תועלת הרב דהא הקהל התרו בהם שלא לא יתקו מעליהם מוסרות השבועה ישלקו אותם אם כן פסקה עוכה :

ועוד כעת שבכר עברו וכפרע במה שבקשו התרה ודאי עברו על רצון הרב אם כן נאמר האיסור על השחיטה · ונעיין זה אין תועלת להרב כמ"ש הרשב"א והר"ן לענין אלמנה דאין תועלת ליתומים באיסור פירותי' וכו' עכ"ד · מ"ש דפסקה עוכה ז"א דאכתי קבלו עוכה שתי שניים שתתקו הקהל ואפילו אם ידחו אותן מכאן ואילך מ"מ קבלו עוכה בשתי שניים מהרב דהא בי הוה הנ בר תלוי אם נקבלם אם לא · וכעין זה כתב הח"ם סי' רכ"ו ומ"ש כת"ה עוד כיון דבזה שבקשו התרה והוא ודאי נגד רצון הרב בזה נאסר שחיטתם ועוד שבכר עברו בפועל ואם כן שוב אין תועלת להרב · ולפענ"ד נראה דבזה שבקשו אף שהוא נגד רצון הרב מ"מ אכתי לא מינרע בזה תועלת הרב כי"ז שלא עשו עדיין מעשה אף שנדרו שלא יהיה להם אפילו הרהור נגד רצונו מ"מ רצון והרהור אינו מנרע תועלת שלו והוי כמי שנדר שקבל ממנו עוכה שני דברים · הא' יש בו תועלת המשביע וא' שאין בו תועלת מתירין לכתחלה הדבר שאין בו תועלת המשביע והדבר שיש בו תועלת נאמר באיסור כמ"ש כי"ז הח"ם יו"ד סי' י' ומתירין כונת המשביע דהטובה לא היה רק עבור התועלת כמבואר למעלה ויכול לסות להמשבע חרטה דמעיקרא וחכם עוקר · לא נאמרו מעולם · ומ"ש כת"ה כיון שעברו בפועל בזה ודאי נאסר שחיטתם · ומעתה שוב אין תועלת להרב

ט

ובכהאי גוונא מתירין כמ"ש הרשב"א והר"ן בני אלמנה נגד היתומים עכ"ד · ולא הבנותי חדא הא דעברו בפועל הי' ע"י טורחא כ"ד שהורו להתיר להם והם עשו על פיהם ואמאי נאסר שחיטתן ועוד אם נאמר דבבר עברו ונאסרו ושוב אין תועלת להרב מ"מ כיון דבבר עברו ונאסר שחיטתן והם אכלו בעצמם והאכילו לאחרים ואף אם נתיר להם לא מישתרי שחיטתם מה ששחטו באיסור קודם התרה דהא בבר מבואר דבב"ד אין להם חרטה דמעיקרא שנאמר אכם עוקר הנדר מעיקרא ואין להם רק חרטה דהשתא והאכם מינו גיון · אם כן כיון דאכלו והאכילו באיסור אולי הוו חשודין לאותו דבר ואינו דומה לנדון המוב"י סי' א' דעל ידי התרה ניתר הבשר למפרע דהתם על ידי פתח אהיי ולא על ידי חרטה דהשתא ע"ש וא"ש בכל זה :

ומ"ש כת"ה דמעיקרא לא הי' בידן להתחייב עצמן להרב כיון דלוקחין פרס מהקהל המה משועבדי' לקהל ואיך יתחייבו להרב שלא לעבור על דבריו אף שהוא נגד רצון הקהל עכ"ד · אם כי לכאורה נראין דבריו דהא הוי כאוסר פירות חבירו על חבירו מ"מ הא נגד עצמו יכולין להתחייב ולאסור על עצמן שחיטתן אם יעברו על רצון הרב וזה לא ימלט אם יעברו מי לא יאכלו משחיטת עצמן ועל עצמן הא יכלו לאסור והוי חשודים על הגבילה וסברא זו כתב בס' טעו"ד המדש סי' ל"ע ע"ש · וחשודים גם אצל אחרים כי ודאי יאכלו כמה פעמים משחיטתן ואין זה דבר שבטל מקצתו בטל כלו דהא לגבי אחרים לא היה דבר מעולם עיין בשעה"מ :

וראיתי בב"ח ר"ס רכ"ח דאפ"נ דדעתו שלא כדעת הרשב"א והרשב"ץ ונעולם בעינן חרטה דמעיקרא אפילו במקום שאינו רוצה בעצמותו של נדר מ"מ אם עושה מהחרטה פתח די אפילו בחרטה דהשתא ואומרי' לו אלו היית יודע שתתחרט מאז הנלהה ולא חרטה דמעיקרא ממי מהני ע"ש · ועיין ש"ך סקט"ו ומעתה בב"ד שעשו מהחרטה פתח כאשר מתבבר לי מהני אפילו בחרטה דהשתא וש מקום לומר בנדון שלפנינו אדרבה חרטה דהשתא עדיף מחרטה דמעיקרא בחד לד עפ"י מה שעוררני ידידי הרב מוהר"ש מבלהשוי דלפי מסח הכתב נראה שני נדרים היו · בתחלה נדרו ונשבעו שלא יעברו על רצון הרב ואח"כ קבלו אם יבגדו נגד רצונו שחיטתן אסורה וקבלו בנדר ושבועה ע"ז · אם כן ממ"ל אין נתפוס אם בשעת ההתרה בבר עברו ובגדו נגדו אם כן בבר נאסר שחיטתן ובבר המה חשודין על השחיטה ומאי מהני התרתן ואם נתפוס דאכתי לא עברו עדיין ועדיין לא בגדו מאומה אכתי קם נדר השני וא"א להתירו דאין מתירין הנדר עד שיחול כמבואר בש"ע סי' ז' וכל כמה דלא בגדו אכתי לא נאסר שחיטתן ולא חל הנדר ואיך אפשר להתיר ואם נאמר דנגד הנדר הני נתיר להם לדבר נגדו כיון שבבר אותר נדר הא' ואחר שדבריו ויחול הנדר הני אז נתיר אותו אז דהא זה ודאי לא אפשר להתיר להם בלתי רצונו והסכמתו כמבואר בש"ך סקמ"ג עכ"ד דברי הרב · ואם כי הרב ראה בעצמו עפ"י דברי המוב"י מה"ת חא"ח סי' קי"ז נאחר זה שכתב אם אין תועלת למשביע ואיכא דבר מצוה לב"ע מתירין ונם הש"ך מודה מעתה לאחר שהותר הנדר הא' והם ידבריו נגדו מעתה אין תועלת למשביע אם הותר שחיטתן או נאסר כיון שבבר דבריו נגדו ומאי תועלת לו באיסור שחיטתן וכיון דאיכא דבר מצוה מתירין לו וכבר הרגיש זה הרב בעצמו · אך מבלעדי זאת ראיתי במהרי"ץ ח"א סי' ד' דדוקא בהתרת חכם כיון דעוקר הנדר מעיקרא א"א להתיר עד שיחול · משא"כ בהפרת הבעל כיון דאינו

אלא

אלא מינו גיז יכול להפר עד שלא חל הנדר ע"ש · מעתה במקום שבני בחרבה דהשתא כמו בי"ד שעושה מן החרבה פתח וכמ"ש הב"ח הנ"ל אם כן אדרבא עדיף חרבה דהשתא דאז מלינן להתיר הנדר הבי עד שלא חל כיון שלא נעקר הנדר מעיקרא · משא"כ בחרבה דמעיקרא דנעקר הנדר א"א להתיר כ"ז שלא חל וכפרע דאינו כרוך כ"כ אם הוי שתי שבועות כמו כן · ע"כ הדין נוטה להלכה להתיר שבועתן ונמעשה ל"ע :

ו' אלוז תרכ"ה לפ"ק בחקוי ·

משה ארי ליב

סימן כד

לכרייולוב

בדבר השו"ב מוה' כרוך מרדכי מק"ק כרייולוב אשר בעת אשר נתהוה השלום בק"ק הנ"ל קבלו עליהם השו"ב בחלה ושבועה ונדר עד"ר שמחויבים לגיית את כל אשר יצוו עליהם זט"ה הנברים · אך אם לד המשכנים יפריעו השלום אז מסורים השו"ב לגד הפוליפס ואחר כך נמצא פחשקיוועל מלא חירופים על הרב הזקן ני' ושפטו רבים כי זה נגמת מעדת המשכנים בכדי להפריע השלום ונגמר כן בדעת הרב הנ"ל כי כן הוא · ולזה אזה להשו"ב לשחוט כלי עתקפי נגד רצון זט"ה הנברים והרב ר' אהרן אזה בכרוכיא כי השו"ב עוברים על איסור נדר ושבועה עד"ר ואסר שחיטתם · וכתב תי ע"ז לק"ק הנ"ל אם כי הרב הזקן לא עוב עשה אשר התיר להשו"ב נדר עד"ר עפ"י אומדנא ושיקול דעתו אשר דן כי הפשקיוועל יצא מעדת המשכנים להפריע השלום · מ"מ השו"ב אשר עשו על פיו יש לדונם כשוגגין · ועפ"ז ערך הרב ר' אהרן טענותיו · האחד אם כדבריו שנאמר מהמשכנים · למה הושיב כ"ד של שלשה להתיר להשו"ב שבועתם · ואמאי לא כח אשר מצד מכתבי השלום זכה הוא ולד שלו בהשו"ב הנ"ל ואמאי צריך היתר · שנית איך התיר חרמי ליבור בדיני אותה העיר · ג' הא השו"ב נשבעו לזט"ה אשר קבלו מהם עובה כי ע"ז יקבלו פרס הקצוב להם בשלימות בזמנם לא כמו שסר' מקודם ואעפ"י שעשה ר' כרוך מרדכי עפ"י הוראת הרב מ"מ מבואר בריש הוריות ד"ב ע"ב דבגמ ר ועבה בחלה לשמוע דברי חכמים חייב ואלו אפ"י בר כי רב יודע שנדר עד"ר אין לו התרה · ואף שעבה בחלה לשמוע דברי חכמים חייב נ"ב · ועוד הא הוא האוסר והרב הזקן המתיר הו"ל חד לגבי חד והוי ספק בחשיבה ואסור והאחרון הכריח כי עבר על תקנת הקהל ושחיטתו אסורה · אלא הם טעמות הרב ר' אהרן לאסור את ר' כרוך מרדכי איסור עולם שלא להיות שו"ב לא בכרייולוב ולא בשום מקום :

ומחמת כי שלמים וכן רבים העידו על ר' כרוך מרדכי כי מעולם לא נשמע עליו שמץ דבר וזך ויבר פעלו וזה רחשוהו לו אשר עשה עפ"י הוראת הרב הזקן ועיין בח"ע ס"ס י"ז דאשה הנשאת עפ"י הוראת כ"ד לעפ"י שפטו מיקרי אומסה ומותרת לבעלה · ומ"ש הר"א כיון דר' כרוך מרדכי יודע ונמיר הנדר ע"ר אין לו התרה וטעה בחלה לשמוע ד"ח חייב בברים הוריות · אמת"כ שגגה פלגה קולמסו דהא שם מגומר דחייב חטאת דמיקרי שוגג ולא מזיד אם כן כ"ד אם נדונו כשוגג אין עליו איסור ועוד אף דנמיר ויודע דעד"ר אין לו התרה לכתחלה מ"מ שמץ של הוראת הרב דעביר נדיעבד מותר ודבר זה לריכה ריבה והוא מחלוקת הפוסקים עיין רמ"א סי' רכ"ח סכ"א דדעת הרבו אביגדור דבדיעבד מותר אף שהש"ך שם הש"ג עליו מגיתין דל"ה דפריך מעשה נשים בעבירה דנדר ועובר ליחוש דלמא אזל לגבי חכם ושרי לי' ומשני דמדרינן לי' עד"ר · ולדברי רבינו אביגדור קשה דאפילו בעד"ר דלמא שרי לי' חכם וכדיעבד מותר ע"ש בש"ך מ"מ כמה אחרונים יישבו קושית הש"ך · עיין יריעות אהל ס' ל"ט ושפה"מ פ"ו מס' שבועות ופמ' יהושע בסוגיא דנודרת בנעיין שם ועיין באר יעקב וס' ישועות יעקב או"ח ס' קכ"ח אם כי נהלכה ודאי אין לסמוך להקל בדיעבד כמ"ש הגאון מלבוב בספרו יד"ל בשם הגאון מוהר"א מוילנא ז"ל וכ"כ בנדרי זריזין להגאון מהרש"ק ד"ח ע"א ס' רכ"ח שהוכיח כן מש"ס מכות דאפילו בדיעבד לא מהני התרה בנדר דעד"ר · ולפמ"ש בס' תורת נעיין בסוגיא שם בישוב דעת רבינו אביגדור הנלה שם דבמקום דליכא טעות בעיקר הנדר · גם רבינו אביגדור מודה דבדיעבד אסור עי"ש · מעתה בנ"ד אם לא היו נשבעין היו נדחין מפרנסתם ואין לחם רק חרבה דהשתא בכה"נ גם רבינו אביגדור מודה דאפי' בדיעבד לא מהני מ"מ יש די התולאות לר' כרוך לומר שסמך על הוראת הרב שהתיר לו בדיעבד וקרוב לדרכו של תו"ג ז"ל עוד בישוב קו' הש"ך הנ"ל עפמ"ש שראיתי בס' נדרי זריזין שם סי' רכ"ח ד"ח ע"א שכתב בטעם רבינו אביגדור כמה שחילק בין לכתחלה לדיעבד עפמ"ש הפוסקי' בטעם דעד"ר אין לו התרה לפי שאין רבים מסכימים בהתרתו ודבר זה אינו ברור כ"כ ומדי ספיקא לא נפקא · אך כל כמה שלא התירוהו יש חזקת איסור הנדר דהא עכ"פ בלא התרה ודאי אסור · ויש ספק אם להתירו לכתחילה מוקמינן אחזקת איסור הנדר ואסור להתירו לכתחלה אבל בדיעבד כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרא ואין כאן נדר מעולם אם כן בעיקר החזקה אנו מסופקים שמא אותר ואין כאן נדר מעולם ולהכי מותרת עכ"ד :

אמנם כ"ז אם אותר הנדר על ידי חרבה דמעיקרא אבל אם לא אותר רק על ידי חרבה דהשתא ולא נעקר הנדר מעיקרא אמתי גם אחר ההתרה איכי חזקת הנדר ואפי' בדיעבד לא מהני התרה · ומעתה לא קשה קו' הש"ך על רבינו אביגדור דבמושא נשים בעבירה · כי הרמב"ן במיוחסת סי' רל"ה דשם אין לו רק חרבה דהשתא דא"א לו בשום אופן להיות דמעיקרא דהא אם לא הי' מודר לא הי' מייחין לו לעבור עד שיגרש אשתו האסורה · ובזה מיושב קלת קושית התוס' בסוגיא אמאי לא תשני הש"ס מקודם גבי נביית אלמנה דפריך נמי ליחוש דלמא חזלא לגבי חכם ושרי לה · ומשני אריך לפירוש ואמאי לא משני דמדרינן עד"ר ע"ש · ולהנ"ל יש לריש קלת דגבי מושא נשים א"א בשום אופן שיהיה לו הנה דמעיקרא דכ"ז דאינו מגרש אין מייחין לו לעבוד עבודה ושפיר מהני עד"ר דבכה"ג גם רבינו אביגדור מודה דבדיעבד אסור דליכא חזקת הנדר אבל גבי כתובת אלמנה כתב מהרי"ט ח"א סי' א' הביאו בתו"ג שם שאלה משבחת לה חרבה דמעיקרא דהתם נשבעה על העבר שיאסרו עלי הפירות אם בבר נבתה כתובתה ואם בחמת הנהיה איסורי דעבדא עבדא ואפי' אם תחזיר המעות אין לה היתר בפירות כיון שנשבעה על העבר אם תהיה והוא בחמת בבר תהיה וכעין זה כתב הרשב"א ז"ל · ואם כן יש לחיות לה חרבה דמעיקרא ויכולה לומר שבורה הייתי שאוכל לאכול איסור הפירות ואלו הייתי יודע שא"א לאכול לא הייתי מודר ולא הייתי נוכה ופבשיו אין לי תקנה בהחזרת המעות עכ"ד · מעתה שם לא מהני עד"ר שמא תלך לחכם ובדיעבד מותר כדברי רבינו אביגדור כיון דליכא חזקת הנדר · אבל במושא נשים גם בשבין יש לו תקנה לגרש הפסולה ועפ"ד פי' רכ"ח סקכ"ו שגם במושא נשים מודר על הפירות אם לא יגרש ע"ש :

כאופן

באיפן שלפענ"ד יש התנגלות לר' ברוך מרדכי שסמך על הורמת הרב כמבואר וכפרש שכל קבלת הגדר לא הי' רק מה שחתם על הכתב · ודומ מה שדברו הפוסקים מזה ונפרש בחתימה לבד · ומה שהתחכם הרב ר' אבנר אז ולזה לו לקרותו כפה בכדי להגלל מספק זה דשבועה בכתב לא אהני מידי דבעיינן דוקא שיבעא כפה לקבלת שבועה דוקא ולא מה שקורא לידע מה שכתוב בו זה לא · מ קרי ביטוי שפתים כמ"ש בס' עוב עטם ודעת סי' ע' והשמטות לגדרי זריזין מ"ב בתשובה לק"ק סמדינורא דכ"ח ע"א .

ומה שטען הרב ר"א אם כפי סברת הרב שהמירופי' יצאו מעדת המשכמים לקלקל השלום למה הולרך להושיב ב"ד של שלשה להתיר הא לפי מכתבי השלום זכה הוא ולד שלו בהשו"ב עכ"ד לא ידענא אטו הוספה זו מה שהוסיף הרב והושיב ב"ד מגרע זכות ר' ברוך מרדכי · הרב עשה עלהו"ע ומהות עוב דאם יתיר להשו"ב בלי ב"ד של שלשה שמא באמת לא נלמה המירופים מלד המשכנים אלדים השו"ב באיסור דאוריתא דכל יחל אבל לאחר שהתירו להם הב"ד הגדר יצא מדברא דאוריתא דמר עד"ר מדאוריתא יש לה התרה רק מדרבנן אין לו התרה כמ"ש הפנ"י בסונית דוגדת ובנ"ז ח"ב מהדורא תליתאי סי' רכ"ח תשובה י"ז וכיון דספק הוא אם נלמה מהם אז לא הו"ל ספיקא דרבנן · דאין עושין ספק דרבנן בידים עי' דיני ס"ס בפר"ח ופר"מ מ"מ כיון דכתב רמ"א דבנלה"ה אין לסמוך להתיר עד"ר אלא במקום המק ולוכך גדול וידוע בפוסקים בשעת הדחק דביעבד דמי וכאן דליכא רק ספק איסור דרבנן כמכיון נמי לכתחלה אמנם דבר זה הוא רק לברורי עצמה של הרב לפי דעתו אמאי הולרך נמי ב"ד להתיר ואם הוא לא כיון לזה עצמינן לי' אבן · אמנם אינו ענין לר' ברוך מרדכי ואם הרב אבנר' אחרי רבשי והוסיף להושיב גם ב"ד להתיר לא מגרע כח וזכות השו"ב אשר סמך על הורמת הרב ולא"ע בדש"י שבועות דל"ע רע"ב דבראה דעד"ר מדאוריתא ומ"ש הרב ר"א שעבר על תקנת הקהל מה שחתו בלא עתקסי אם כי גם זה עשה עפ"י הורמת הרב ומיחשב שוגג גם בלא זה מבואר בספר תועפות ראם להגאון מ"אם ס"ס ג' דתקנת הקהל לא שייך רק אם הקהל גזרו על עיקר השחיטה משא"כ אם גזרו שהשו"ב יתן לרב משחיטתו כך וכך והשו"ב עבר ע"ז שחיטתו מותרת כיון דהתקנה לא הי' רק בענין תשלומין עי"ש · ולכאורה כ"ד להא דמי דהתקנה לא הי' בענין השחיטה רק בענין תשלומי עתקסי דמה לי תשלומין לרב או עתקסי ס"ס לא הי' התקנה בענין השחיטה עצמה ואם עבר ושחט בלא תשלומין אף שחיטה זו אין לפסול ומכ"ש אין לפסול מכאן ואילך · אמנם יש לחלק ומה שהתיר הרב בדייני אותה העיר נ"כ מותר בדיעבד ע"ם רכ"ח ס"ה ומכ"ש שיש ספק שמא א"ל התרה כלל :

ומ"ש הרב ר"א דהוא נגד הרב הזקן הו"ל חד לגבי חד והו"ל ספק בשחיטה · ואוקי הבהמה בחזקת איסור אמ"ה עכ"ד · בזה יש לעיין עיין ריעב"א ערוכין דל"ו אי חשיבא חזקת אמ"ה חזקה נגד ספק בהתרת הגדר עי"ש · אך לא הי' צריך לכ"ז דהא בלא"ה איכא חזקת הגדר וספק בהתרה דהא כ"ד אין להשו"ב רק תרעה דהשתא ואין החכם עוקר הגדר מעיקרא ואיכא חזקת הגדר כמבואר · אמנם כבר מבואר שהשו"ב ר' ברוך מרדכי שגה בחחת אשר סמך על הרב הזקן והכל ידמה עליו כמיבור ועי' סר"מ ומיי דיני ס"ס בספיקא דפלונתא דרבוותא לא מחשב ספק רק בשוין ולא בקטן נגד גדול עי"ש · ומה יעשה השו"ב ר' ב"מ אשר הרב ר"א לא מחשב בעיניו נגד הרב הזקן בי · ולפמ"ש הר"ש ס"ב דמקוואות סוף מסכה כ' לעיין מקוה כשר ומקוה שאוב בדבר דמקודש הי' בו איסור דאוריתא ואחר כך מולד ספק דרבנן לא מוקמינן אחזקה כיון דעכ"פ א"א לאוקמי במקדש ממש דהא איסור דאוריתא בבר אלף הלך לו ואינו בבתחלה ואדרבה אם הי' מקודש רק איסור דרבנן גרע עפי דאפשר לאוקמי ממש אחזקה ראשונה עי"ש · ובספרי ישועות יעקב בשאמש כמה פעמים בסברא זו מדברי הר"ש הב"ל ועיין שירי עסרה בס"ס ר"א סי' ל"ו מ"ש הוא בזה ואכ"מ :

ומעתה בנ"ד בספק אם הותר הגדר בדיעבד עד"ר א"א לאוקמי הבהמה בחזקת הראשונה דאמ"ה או לאוקמי אחזקת הגדר כנ"ל דהא מקודש הי' איסור דאוריתא או איסור אמ"ה או איסור בל יחל דהוי דאוריתא ולאחר שהותר הגדר עד"ר לא נשאר רק ספק דרבנן דמדאוריתא גם עד"ר יש לו התרה כמבואר וחזקה הראשונה בבר אזדא ·

ומ"ש הרב ר"א דהשבועה הי' לדעת חבירו שקבל ממנו עובה דמקודש לא הי' יש לעיין בזה אם נשבע לתועלת חבירו וקבל ממנו עובה אם מדאוריתא אין לו היתר בלי דעת חבירו או מדרבנן ועיין כ"ז סי' רפ"ח ד"ז ע"א וע"ב דיש פנים לומר שהוא רק מדרבנן עי"ש · אמנם נניח את זה ול"ע אם זה נחשב עובה דהא דידהו שקלי רק מקודש הי' לשם רעה שהקהל קפחו לשם שבירתם ליתן בזמנם אדרבה לזה שהיו אנוסים על השבועה שהי מוכרחים ליתנם להגלל מרעה אשר אנשי העיר מעבנין שבירתם שלא כדת . ועיין סי' רל"ב בהג"ה שם דבאונסין גם בדר עד"ר יש לו התרה ובע"ש ספק הוא אם זה מיחשב עובה ועש"ך סרכ"ח ס"ק מ' בשועל לי מחשב עובה עי"ש ובראה דמ"ד גרע מפועל דגבי פועל מיחשב עובה עכ"פ שבעה"כ נתן מלאכה להרויח אבל כאן בבר נתמנו מבמה אנים לשו"ב רק שהקהל הענירו עליהם את הדרך ולא נתנו להם שבירתם בזמנם ל"ע אם זה נחשב עובה ובכ"פ בפועל עצמו ספק הוא אם נחשב עובה ואפי' אתי"ל דמיחשב עובה שמא הלבה כמ"ד דאפי' בקיבל עובה מותר בדיעבד אע"ג דהוי ס"ס במקום חזקת הגדר כיון דלית לי' רק תרעה דהשתא כמבואר מ"מ בס"ס בשלונתא דרבוותא לא מגרעי החזקה כמ"ש הבנה"ג כיו"ד סי' מ"ו וכ"ה ותב"ש סי' כ"ע וש"נ פא"ט ומשנה למלך פ"ב מהלכות טומאת לרעת עי"ש. ועיין עע"ו סי' ע' שעשה סיף דבשבועה בכתב אפי' להסוברים דמהני מ"מ התרה מהני אפי' בעד"ר ולעובת חבירו עי"ש .

וכ"ז כתבתי להפוכי בזכות השו"ב כי עפלי תלי בי' מ"מ המתיר לא עוב עשה להתיר לבתחלה הגדר עד"ר ובדייני אותה העיר ועי' ב"ח סי' רכ"ח ובסי' אמרי אש מהגאון מהר"מ א"ש ספ"ח שהוכיח מדברי הרא"ש והעור ושכן דעת מהרי"ץ הלעולם בעין תרעה דמעיקרא הלא כרמב"ן שחילק דדוקא בנשבע מעצמו אבל אם נשבע ע"י סיבה המכריחו כמו אלמנה ליתומים על כתובתה · גם בתרעה דהשתא סני עי"ש ועיין שעה"מ פ"ו מהלכות ומ"מ השו"ב יש לו התנגלות כי סמך על הרב שהי' נחשב בעיניו כגדול נגד הרב ר"א ועיקרו של התרה הוא מדרבנן כמ"ש פי' דעד"ר הוא מדרבנן ובנדין עובדא והדר מותבינן תיובתא · ויש לעיין בכל זה :

יום ה' כ"א אדר שני תרכ"ז בחקוי

משה ארי ליב
סימן

סימן כה

לבחטשמן

ע"ד המעשה · דכפר טחלפא אשר בתו שודדי לילה וינשו לשכור הדלת וסי' שם שני אנשים אשר בידם מעות לדקה אשר נבו לעורך חולה מסוים ונתנו המעות הנ"ל ונתפייסו השודדים בזה והלכו להם · ואחכ אחד הורה שהם ליתים חייבים לשלם המעות · האח כיון שהם ס"ם משום פרוטה דר"י וגם הם מותרין להשתמש במעות ע"כ חייבין בתוסין והכ' כי פשטו בשמירתן דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע ועוד כי אמו ונתנו ביד ווי"ב ביד חי"ב וכת"ה פקפק ע"ז וים לבאר יותר מ"ש החכם הנ"ל דע"י היתר שימוש נעשה שואל וע"ז כתב רו"מ דבי"ד כיון שבכר נבו והוליכו ואין בזה טובה לעני אסורין להשתמש במעות עכ"ד כת"ה ובלא"ה נראה דאפי' אמת שעדיין מותרין להשתמש מ"מ מבואר בח"מ סי' רס"ז ס"ו פלוגתא לי' ע"י פרוטה דר"י נעשה ס"ם ובסי' ע"כ מבואר דהוי ספיקא דדינא עיי"ש · ושם בסי' רס"ז סב"ה מענין היתר שימוש מעלין חד דרגא דמאן דאית לי' בסי"ו דהוי ס"ם ח"כ ע"י היתר שימוש מתחייב בתוסין ונמ"ד דלא הוי רק ס"ח אז ע"י היתר שימוש נעשה ס"ם עיי"ש בסמ"ע ס"ק ל"ח ובסי' רל"ב ס"ז מבואר במפקיד אצל שולחני דינ"י היתר שימוש נעשה ס"ם חע"ג דלא נשתמש עדיין ובאם בכר נשתמש נעשה שואל והקשה בסמ"ע שם ס"ק ע"ז הא כדמי אבידה נדעת הרי"ף והרמב"ם ע"י היתר שימוש בלבד אעפ"י שעדיין לא נשתמש מ"מ נתחייב בתוסין והביא שם בסמ"ע דשימוש בדמי הפקדון גרוע שמא יבא המפקיד פתאום ויתבע לכן כ"ז שלא נשתמש לא הוי רק ס"ם משא"כ בדמי האבידה בעוה הוא שישהה אצלו זמן מרובה עיי"ש בסמ"ע · ומעתה בכ"ד לא מבעיא לדעת הסוברים דעי"י פרוטה דר"י לא הוי רק ס"ח ממילא עי"י היתר שימוש מעלין חד דרגא והוי רק ס"ם אלא אפי' לדעת הסוברים דע"י פרוטה דר"י הוי ס"ם ועי"י היתר שימוש נעשה שואל היינו בדמי אבידה שבעות שתהי' אצלו זמן מרובה אבל כ"ד שעיני העני נשואות ובכל יום מחכה ומצפה מתי תבא לידו המעות הנגבה להמיל רפואת תעלה למחלתו ודאי היתר שימוש הוא גרוע מפקדון דחיים שמא יבא המפקיד פתאום ויתבע ועי"י ע"ז יו"ד סי' רנ"ו ס"ק ד' וסי' רנ"ט ס"ק כ' הא דר' יצחק לוס שוס דסי' כרגע עיי"ש ומ"ש סרב המזכר שפשטו כי כספים אין להם שמירה אלא בקרקע וע"ז כתב רו"מ דלשון הס"ע סי' רל"ח ס"כ נראה דבמפקיד בדרך ח"ל לעומתם עד שמגיע ליתו משמע אפי' לן בדרך המצוי ח"ל לעומתם בקרקע וכן משמע מבנ"ה שהביא הסמ"ע שם ס"ק ל"ח בנגב בשעת שינה בלילה ועוד אם חוזר המעות בידו ממש עדיף מעמידת קרקע עכ"ד המעיין במהרי"ק שורש קל"ח יראה כי כן האמת דהמעשה הי' שהביא המעות בכים התלוי בכנגדו וכ' מהרי"ק דפשיעה הוא זו ואפי' לאאן דפוטר בגניבת כספים מקרקע התם בקרקע שמורה ומעולה הוא אבל לא אם נתן בכים הקשור בכנגדו וסי' לו להשמר ולהביא תחת מרחשותיו או קשורים בו בזרוע לא מהני אם הביא תחת מרחשותיו ובודאי כשהשומר בביתו לא מהני אם הביא תחת מרחשותיו או קשרן בזרועו כמו שדקדק הב"ח סי' רל"ח סעיף כ"ב וכ' וז"ל וכיון דקדק וכתב שריך שיהי' בידיו עד שיעמיד בלומר דאם הוא בדרך צריך שיהיו בידיו עד שיבא לביתו ויטמנם מיד ואם בא לביתו ולא טמנם אפי' היו בידיו אז לרוחין לפיו על בעלו ומאבדו מחייב עכ"ד הרי דלרוחין בידו לא מהני בביתו ואפ"ה מהני בדרך ולא צריך להטמין בקרקע ובזה נדחה מ"ש בתי"ה דלרוחין בידו לעולם עדיף מטמינת קרקע · מעתה בכ"ד אם הביאו תחת מרחשותיו ודאי פטור כמ"ש מהרי"ק אמנם אם הביאו בכים הקשור בבגדו היינו עובדא דמהרי"ק דמחייב בבגדו אע"ג דכ"ד הי' באוהם מ"מ הו"ל תחילתו בפשיעה לענין נגיבה וסופו באונס דחייב · אמנם עדיין תלוי בפלוגתא שבסי' ס"ג ס"ו לי בעינן שהאונס בא ע"י פשיעה ועי"ז ס"ק סי' רל"ח ס"ק י"ח ובכ"ד ודאי האונס לא בא ע"י הפשיעה דהא אפי' אם הי' המעות תחת מרחשותיו או לרוחין בזרוע מאי אהני לשודדי לילה הבאים מחמת ממון ופשטות רמ"ל כמ"ש בס"מ בס"ק ק"ו גבי עובדא דבסא דכספא כיון דהגנבים נכנסין לבית לחפש בידים כל הבית ומילאין את בעה"ב ומכהלין אותו להראות בית גנזו ואין מילוק בין הראה להם או לא ביד אונס הוא עיי"ש בס"מ :

ובזה י"ל על הטעם שכתב הרב הנ"ל לחייב משום לא"ל ביד דכ"ד לפענ"ד דומה שבבר עמדו הליסטים על המעות ויכולין לשלוט בו דאפי' לא"ל אפי' אמרו לו להביא ממון סתם ועי' ס"ך סי' רל"ב ס"ק י"ע ובסי' שפ"ח ס"ד · ועיין בהרב המגיד פ"ח ממוכל ה"ב במקום ביד האנס שולטת בו אפי' אינו רואהו כל שיכול לחפש ולמצוא אפי' לא"ל ביד פטור עכ"ל הרב המגיד ובודאי בכ"ד יכול האנס לחפש ולמצא ועיי"ש בלחם משנה :

וראיתי בס"מ ב"ק שם בשבעה דרכים שביאר הראב"ד ז"ל דיינים אלו כתב אם אנסוהו להביא ממון סתם והביא ממון אחרו והוא דאמיד אפשר על ממונו הוא דאנסו לי' עכ"ד הראב"ד שם בדרך הד' וכ"ד יודע דלאו דוקא על ממונו דוקא אנסו דמלי איכפת להו רק עיניהם נתנו בממון יהי' מה שיהי' וכיון אין להם ממון של עצמן נראה דפטורין :

יוסף כ' הי' תמוז תרכ"ז בתקוי

משה ארי' ליב

סימן כו

לפאליגא

מכתבו קבלתי · בדבר הין שהשומרין מחלין שבת בתחומין בבר לוחו קמלי דקמן ובהיות ידיהו הרב הגדול מו"ה חיים מיזיק ז"ל בבוטשאטש לקבל פני הגאון הקדוש אב"ד דק"ק הנ"ל הביא אתו בחזירתו מבתב עוז מהגאון החסיד הנ"ל בדבר המבבלה הנ"ל כמדיתתו בדבר הין והרב מוהרש"א הנ"ל עשה כמה העתקות ממכתב הצדיק הנ"ל ושלחם בכל הגבול · והנה בעמי הגאון הנ"ל לא ראיתי וגם אשר כ' בת"ה שהביא איסור מהגאון מלבוב ולא הפתיק לי בעמו ומימוקו אבל לא אסר רק בידוע ודאי שחילל שבת בתחומין או אפילו בשתם וכת"ה בעמו כתב בעמי' לאיסור וכ' שהפסיק בחמלע ·

והנה לפי פרלת דורנו שנעשה להם בסיתר גם לפי ערך השומרים ההולכים עם הין בודאי ראוי לגדור גדר לאסור הין ההולך בשבת אפי' אם לא ידעינן בודאי שהשומר מילל בשבת כי כמה פעמים לא ימלט שהולך ב"ב מיל דאורייתא כי דבר זה אינו תלוי בפרסאות אלא ואפי' במדידת תחומין שמבליעין ומקדרין אבל למ"ד תחומין דאורייתא אין מבליעין ואין מקדרין כמבואר בעירובין דל"ה ע"ב וברמב"ם הלכות שבירת כפה פ"ט ה"ד עיי"ש · ובודאי יוכל לבוות שהלך י"ב מיל · אמנם יש לדון הא

דמחלל

דמחלל שבת בפרהסיא עושה י״ל ודאי לא משום גזירת כותיהם ולא משום לתא דע״ז רק הוא מעטא קמכה כנ״ם מ״ם יו״ד סי׳ ק״כ וכיון דיש הרבה מהקדמונים דס״ל דגם י״כ מיל דרבנן והמה הרמב״ן והרשב״א הביאם הרב המגיד פכ״ז מהלכות שבת והרא״ש ספ״ק דעירובין והמרדכי והרז״ה שם ותוס׳ חגיגה די״ד רע״ב וכן מצאתי להר״ן בחידושיו לסנהדרין דס״ו ע״ב והר טע״א בחידושיו ספ״ק דעירובין · וכדעת הרי״ף הבין הרז״ה שם די״ב מיל דאוריתא וכן הבין הר״ן בחידושיו לסנהדרין וכ״כ כ״ר סי׳ של״ז · אבל דעת הרמב״ן במלחמות שם ספ״ק דעירובין דאינו מוכרח דעת הרי״ף שהוא דאוריתא ופיין בש״ג שם · וכ״כ בא״ר של״ז דדעת הרי״ף והטור ורבינו ירוחם די״ב מיל דרבנן ע״ש ובש״ע אין הכרע · עי׳ מ״ש ת״ד ובמג״א סי׳ רס״ו ס״ק ז׳ עי״ש וא״כ איכא ספיקי טובא שמא לא הלך י״ב מיל דודאי אפשר ואפשר שלא להלך בשבת י״ב מיל בענלה כבידה ובפרט בעת הצליר ושמא י״ב מיל דרבנן ובאיסור דרבנן אינו מוכר לאסור במנעו כמ״ש התב״ש סי׳ ב׳ · וגם אחר שחילל שמא לא נגע אח״כ בין בדרך שנאסר וגם איכא חזקת בשרות דיין ופיין פר״מ בפתיחתו להלכות שבת שנסתפק לדעת התב״ש סי׳ ב׳ דס״ל דבעינן דוקא במחלל באיסור דאורי׳ דומיא דמנסך אי בעינן דוקא במחלל בדבר שדומו כרת דומיא דמנסך אבל לא במחלל בתחומין אפי׳ למ״ד י״ב מיל דאוריתא ע״ש שלדד להחמיר ולא העלה איסור ברור ע״ש ·

ובכ״פ הרבה ספיקות איכא בנ״ד :

ומ״ש בת״ה דאפי׳ לדעת הש״ך בסי׳ ב׳ ס״ק י״ז ובסי׳ י״א ס״ק ג׳ בשוחט בשבת לא נעשה מומר

באותה שחיטה מ״מ בנ״ד נוגע בין אחר שבבר חילל שבת בהילוך י״ב מיל ע״כ · ואם כי באמת י״ל בן אמנם יש כמה פוסקים דבפ״א לא נעשה מומר דלא בהש״ך · הט״ז בסי׳ י״א ובמג״א סי׳ שפ״ה ס״ק ב׳ וב״ש סי׳ קכ״ב ס״ק חי · וכיון דלא ראינו אותו מחלל שבת רק פעם זה ויש לתלות דזה ראשונה לו ועיין תב״ש סי׳ י״א לענין שתש י״ום וא״כ מוקמינן לי׳ אחזקת בשרות ותלינן דהשתא הוא דאיתרע אע״ג דהרי הרשיע לפניך מ״מ חזקה דמעיקרא עדיפא מחזקה דהשתא · ועוד אפילו אם ניזול בתר חזקה דהשתא מ״מ הא עיקר חזקה דהשתא הוא להחזיק הדבר למפרע כמו שהוא עכשו לפנינו אבל לא להחזיק הדבר למפרע יותר ממה שאנו רואין עכשו לפנינו וכיון דבפ״א לא נעשה מומר ואם נחזיק שחילל שבת גם למפרע א״כ בבר אלל ב״ש והרי הוא מומר ולפנינו אינו אלא חשוד ולא מומר כיון שאין רואין אותו רק פ״א ובזה נ״ע על מה שהביא בשב שמעתתא נ׳ פ״ד ראיה לדעת הש״ך בשחט והמיר דדעת הט״ז סי׳ קי״ט ס״ק ט״ו דאסרינן למפרע ודעת הש״ך סי׳ א׳ ס״ק ח׳ דמוקמינן אחזקת בשרות והשתא הוא דאיתרע והביא בש״ש ראיה להש״ך מתוס׳ חולין דף י״ד ע״א שהקשו בשוחט בשבת אמאי שחיטתו בשרה הא הוי מומר לחלל שבתות ותירצו דבפ״א לא נעשה מומר וקשה דיומא כיון דלפנינו חילל שבת אימר הרשיע מקודם והו״ל מומר מוכח פשוט דאין מחזיקין אותו רשע למפרע עכ״ד :

ולדנ״ל יש לחלק דבשחט והמיר איכא חזקה דהשתא להחזיק הדבר למפרע כדהשתא אבל בשוחט

בשבת כיון דבפ״א לא נעשה מומר א״כ אדרבה חזקה דהשתא הוא הותרת שלא להחזיק הדבר למפרע כמו שאנו רואין עכשיו ובתב״ש בסי׳ ב׳ סע״ז החמיר בפ״א אולי דוקא לענין שחוטה דאוריתא ול״ע ·

בר מן דין דברי הש״ש איכם מוכרים לי דהא בכ״מ שמחזיקין למפרע היינו דנעשה מעשה מקודם ואנו

נאין לשאול על המעשה שנעשה מקודם כגון במקום חם ומקודם שבלו אדם וכלים ובאים לשאול על הטובל וכן בחביות יין ומצאו חומץ ובא לשאול על מה שהפרים וכן בשוחט אלא ידע הלכות שחיטה ובאה השאלה על מה שחט מקודם וכן בנגע בגילה ונמצא מצאו מת ומקודם עשה טהרות וכן בקדשה בדרך והרי היא בוגדת לפיכו אבל בשחט בשבת זה ראשונה לו ולא ראינו מקודם איך נאמר שמא הרשיע מקודם כיון שאין אנו יודעין אם איתרמי לי׳ שחיטת שבת מקודם ואין אדם בא לשאול על זה ודאי י״ל דלא איתרמי לי׳ שחיטת שבת וגם לבי״ד איך נחזיק למפרע דלמא לא איתרמי לי׳ הילוך בשבת וכן בש״ש שם שיש כן לדינא :

אמנם כ״ז הוא אלא לעשותו כמומר לומר שהוא עצמו מוסר היין במנע אבל עכ״פ כיון שאנו רואין אותו מחלל שבת חשוד מיהא הוי ודאי אינו מקפיד אמנע עכו״ם ואיך נאמין לו להיות שומר אע״ג דקי״ל בס״ר קי״ט דחשוד נאמן בשל אחרים הוא משום דאין אדם חוטא ולא לו אבל בכאן הא מקבל שכר על השמירה ואיך נקבל עדותו בשמירת היין וכן ראיתי בשפ״ד סי׳ ב׳ ס״ק י״ז שבי׳ דלמ״ד דבפ״א לא נעשה מומר מ״מ חשוד הוי ובעינן אחרים רואין אותו ומ״ש בחסרי״ק שורש ק״מ דבשר בארן אחרים רואין מיירי בארן לו הגהה אבל אם יש לו הגהה אין לו נאמנות ע״ש בפר״מ אע״ג דמשמע בסי׳ קי״ט דחשוד לדבר א׳ אינו חשוד לדבר אחר וכאן אם חשוד אחילול שבת י״ל דאינו חשוד אנסך עיין ש״ך ק״ט ס״ק י״ב וח״ם מ״ד בפ״ג יש לדון דהוי כחשוד לאותו דבר ותתפסך כאומר אותם מהסברא שכתבתי לעיל דהא אם נחזיק אותו כחשוד היינו שהוא חשוד לחלל שבת עוד ובשני פעמים דינו כמומר ומנסך היין וכנגיעתו אמריגן לישסכו וא״כ איך נאמין לו לענין מנע אחר ועוד אע״ג דלא ראינו אותו מחלל שבת רק באלפים דרבנן מ״מ כי הפי׳ ניעין די״ז כיון דאיתרע בשרותו לענין דרבנן איתרע נמי לענין דאוריתא ועיין מהרי״ט סי׳ מ״ח ותשובת ב״ח סי׳ ב׳ מי״ד סד״ה וחזרני עי״ש היטב · ועי׳ שב שמעתתא ו׳ פי״ח ובמקום אחר י״שבתי בעזה״י ע״פ שכרא זו קושית הסד״ט סי׳ קפ״ג שהקשה דברי הט״ז אהדדי דבסי׳ ק״ל ס״ק כ״ט כתב דע״י בדיקת העד הו״ל דברא דאוריתא ובס״ק כ״ג כ׳ דאפי׳ ע״י בדיקת העד מ״מ היכי דאיכא למיתלי תלינן עי״ש בסד״ט מ״ש בזה · אמנם י״ל דבאמת הרגשת עד ספק הוא אם באמת הרגשה ועשתה הרגשת עד או דבאמת הי׳ הרגשת עד כמ״ש ב״ז שב״ר עי״ש בסד״ט קפ״ג ולכאורה אמאי לא עוקים אותה בחזקה עברה דהוא חזקת הגוף והוא אינם יותר מכל החזקות ועיין סד״ט סי׳ ק״ל ס״ק ס״א מה שהביא מתשובת מעיל צדקה ופלפל שם דחזקת עברה מהני נגד ספק זה דהרגשת עד עי״ש · אמנם לפמ״ש בתשובת מהרי״ט חאע״ז סי׳ מ״פ הבי״ל לענין חזקת פגו׳ כיון דאיתרע לענין מיאון דרבנן איתרע נמי לענין דאוריתא וכ״כ פר״ל ח״כ בנדון זה כיון דעכ״פ מדרבנן עומדת גם בלי הרגשה ח״כ ליכא לאוקמי אחזקת עברה כיון דאיתרע חזקתה לענין דרבנן · מעתה נכונים דברי הט״ז דבסי״ב כ״ט מיירי בדליכא למיתלי וא״כ נגד דרבנן עכ״פ בלי הרגשה אסורה א״כ שוב איתרע חזקת עברה שלא והוי דברא דאוריתא דהא איתרע חזקתה נגד דרבנן אבל בס״ק כ״ג באיכא למיתלי לא איתרע חזקתה דהא נגד דרבנן תלינן ושוב יש לה חזקת עברה והרבה יש לדבר בזה ואכ״מ :

ומה שתמה בת״ה על התב״ש שכ׳ דמחלל שבת בפרהסיא בעינן דוקא בפני עשרה וכ׳ דמדש״ש שבועות דכ״ה נפי שבועת שוא׳ בנשבע על עמוד של

אבן שהוא זהב דבעינן והוא דליכר לגי כ"א פירש"י דבגי הוי פירסום עכ"ד כת"ס אמת כי נראה שם כן וכן נראה מרש"י ניסין דל"ג ע"א דבתלתא אית לה קלא וידעה וכו' וברש"ס ס"ב דל"ט ע"ב ד"ה גלוי מלתא ע"י"ש אבל מה יענה בסוגיא דכתובות ד' ז' ע"ב דפריך לא סגי דלמו עשרה ומשני אין לפרסומי מלתא וכדא"ל אייתי לי עשרה ואימת לך באנפייהו המזבה לעובר קנה הרי נראה דבגליר מעשרה ליכא פירסום אבל לדעתי לא כל אפין שוין וכל אחד לפי ענינו דבדבר שצריך פרסום לרבים קנון בכתובות שם למדרש עמוני ולא עמונית וכן במזבה לעובר וכן מה שהביא כת"ס ממנחות ד' מ' לענין כלאים בלילת שצריך להודיע לרבים למען ידעו הכל להורות כהלכה אז בעינן עשרה דוקא כדאשכחן בסנהדרין ע"ד גבי פרהסיא דקדוש השם דנפקא ליה מג"ש דתוך תוך אבל במקום שא"ל רק להודיע ליחיד קנון גבי מתנה בב"ד שא"ל רק שידע המחזיק וכן בניען שא"ל רק שתדע האשה בתלתא סגי וגבי שבועת שוא שא"ל הודעה לאחרים רק שיהי' הענין מפורסם וידוע במקומו די בשלשה ולענין מחלל שבת בפרהסיא דעת הרשב"א ז"ל רחבה מדעתיו וש"ל דאינו נחשב בעכו"ם נמור רק אם המליץ בפני עשרה שהוא פירסום גדול ומ"מ כ"ד אף אם שומרי הייו לא אנלו בפני עשרה מ"מ הא ידוע לרבים שזה מחלל שבת בתמומין ודינו כמחלל בפני עשרה כמ"ש התב"ש שם והוא מהש"ך סי' קי"ז · וכן מלאתי בש"ה בשער האותיות סוף אות א' · והביא ג"כ לשיית הש"ך מאסתר וכ"ה בדרב"ז סי' ל"ב :

ומ"ש כת"ה מאו"ח סי' שי"ח במגשל בשבת לאסור לומי שמתבשל בשבילו וגם כאן הא השומר מילל שבת בשביל בעל הייו ואסור לבעל הייו עכ"ד דבר זה קשה לשמוע שהשומר יאסר הייו אם לא נגע בו רק לפי שמילל שבת בשמירתו ואפי' אם בעל הייו עצמו מילל שבת במלאכי דאורייתא לצורך שמירת הייו ולא נגע בהייו וכי לאחר שהוכשר יחזור ויפסול רק בנגע אח"כ בייו יש לדון ואי"כ אין זה ענין לסי' שי"ח דהתם עשה מעשה בגוף התבשיל וזה דין אחר הוא · לא הספיק הזמן לעיין יותר יתשבע על רוב שלום ה"ע סלה כנפשו היפה ונפש דורש שלומו בלוי"ח ·

משה ארי ליב

סימן כו

בנוב"י מה"ת חיו"ד סי' קפ"ו חקר בבגדי קבוש הבאין ממדינת הים אם יש חשש שמא ערבו בהם חוט פשתן ואסור לערב עם צמר וחקר מתחילה אם חוט בטל ברוב וגם היתר בהיתר אם שייך ביטול ומקור הדבר בסמ"ג לאוין רפ"ג וז"ל שנינו בתוספתא דמסכת כלאים אמר גמלים ורחילים שטרפן וכו' ותני עלה בתוס' בד"ה שהביא פשתן וטרף ביניהם אבל חוטי אמר רחילים בין חוטי אמר גמלים אסור עכ"ל הסמ"ג וכתב מרן הטוב"י דבתוספתא שלפנינו לא כך שנינו וז"ל התוס' בד"ה בזמן שטרפן וכו' אבל הטוסה חלוק שכלו אמר גמלים וכלו אמר ארנבים וארג בו חוט של אמר בלר זה וחוט של פשתן בלר זה אסור וכן העתיק הר"ש תוספתא הנ"ל כמו שהוא לפנינו וכוונת התוס' לחלק דחוט ביכר ואינו בטל אבל לא מטעם תביבות כמ"ש בסמ"ג ועוד הביא מרן הנ"ל מתוס' וברא"ש מה דש"ס שהקשו אמאי בגד שאבד בו כלאים אסור לבטול ברובא ותי' משום דהאיסור בא פ"י תערובות לא בטל · ואמאי לא תירלו משום דחוט חשוב ולא בטל אע"ב דלא בסמ"ג וגם חוט בטל וגם אמאי תביבותייהו דחוטין וכי דבר שבמנין הם ואחדבא טוכא להיפך דבטוף תמורה גבי ספר מזיר שמתפרש בשק פריך וליבטיל ברובא ומשני בליפרתא ואמאי לא משני בחוט ש"מ דחוט בלא ליפרתא בטיל ע"כ דברי מרן ז"ל בטוי"ש מה"ת · ובאמת לשון התוס' שלפנינו כמו שהביאה מרן ז"ל אך לשון זה עצמו עם פ' הר"ש הביא הסמ"ג שם בתחילת דבריו עם מה שפירש הר"ש אך מה שהביא הסמ"ג אחר כך לחלק בין צמר לחוטין חסר בתוספתא שלפנינו :

אמנם גוף הדין אם חוטין חשיבי כ"ל דבמחלוקת שמוי ודעת הרמב"ם ז"ל דחוט חשוב ולא בטיל כמ"ש פ"י מכלאים גבי מותר לתפור בפשתן עורות בבגדים ואין חוששין לימת לצמר לפי שאינו חוט אמר משמע דחוט לא בטיל וכן הביא מר"ן מדברי הר"ש אלו עיי"ש · ולזה השמיט בסוף פ"ג דבכורות הך חוקימתא דמוקי הש"ס סוף תמורה בליפרתא משום דלשיטתו גם חוט כמלא הסיט לא בטיל ועיי' בב"מ שם בשם הר"י קורקס דדעת הרמב"ם ז"ל דהש"ס אמי לאו ליפרתא קאמר רק מלא הסיט שיטל לעשות הימנו ליפרתא · וכן כתבו התוס' זבחים פרק התערובות בסוגיא דאת שדרכו לימנות בשם הירושלמי דגם חוט חשוב את שדרכו לימנות וכ"כ הר"ש פ"ג מערלה וז"ל ודבר תימה אם בעינן מלא הסיט וגם ליפרתא ועיי' בטוש"ע יו"ד סי' ש"ח ובלח"מ שם ובפר"מ סי' ק"ו כתבו דתי' הרי"ק נכון הוא :

וליישב קושיית הטוב"י הנ"ל דאמאי אוקי הש"ס בסוף תמורה בליפרתא ולא אוקי בחוט (עיין מה שהאריך א"א הגהמ"ח בזה בהלכות מילה רס"ב ס"ק י"ז ולא אכפיל כאן אם כי כאן עיקר עיין שם דברים נחמדים) ובפסיטות י"ל הא דלא אוקי הש"ס בסוף תמורה בחוט דהוי שחוט חשוב דרכו לימנות מ"מ אינו חשוב כשאה דברים המקדשין לרבנן דר"מ א"כ אי הוה משני בחוט תיקשי הכיתא לר"מ אבל לרבנן ליבטיל ברובא אבל כי אוקי בליפרתא דאז אפי' לרבנן אינו בטל דלפרתא חשוב כשאה דברים כמ"ש התוס' זבחים ומעתה לדברי הרמ"א בר"ס ק"י דפסק כר"מ גם חוט לא בטל דהוי את שדרכו לימנות ומ"ש הרמב"ם פרק ט"ז מהלכות מ"א ה"כ גבי חוט שלבשו בקליפי ערלה דבטל י"ל דהתם שאני שאין החוט כלו איסור כאמר בכור דומה לזה אמרינן גבי תחיכה הרלויה להתכבד דבלופה מאיסור בטילה אז ד"ל דהוי כאשר להפריד האיסור בהגעלה דאינו נעשה בטילה להיות כלו איסור עיין יו"ד ל"ת וגם כאן אפשר להפריד הלבע בלפורן יצא לו מזה דלדעת הרמב"ם ז"ל והמחבר ס"ם ש"ח חוט ברוחב מלא הסיט לא בטיל ומעתה נ"ע על מה שדקדק הטוב"י מתוס' והרא"ש דש"ל דחוט בחוטין בטיל מדהקשו בכלאים לליבטיל הזוט ברובא ותירלו כיון דהאיסור הוא ע"י תערובת מזה מוכח דגם חוט הי' בטל ולפי הנ"ל לא מוכח מידי דודאי חוט באורך הסיט לא בטיל אבל חוט קטן מזה אינו דבר חשוב לבטל ולזה ספיר הקשו בכלאים דלבטלו ברובא דהא בכלאים לא בעינן מלא הסיט אלא חוט משהו אוסר ושפיר קשה דליבטלו ברובא ועיכ נומר כן דהא הסמ"ג גופא בס"ם רפ"ג הקשה ג"כ קושיות התוס' והרא"ש והי' כתירולם כיון דהאיסור ע"י תערובת אע"ג דהוא ס"ל דחוט לא בטיל אע"כ דבכלאים הוחיל וגם חוט משהו אוסר הי' בדין שיתבטל אי לאו משום דהאיסור הוא ע"י תערובת כמ"ש תוס' והרא"ש ורש"י סוף תמורה ומש"ה לא בטיל :

וראיתי בכ"מ בסי' ש"ח בפלוגתא בגמר בכור אי דוקא בעינן ליפרתא או מלא הסיט כתב מרן הב"י כיון דהוא איסורא דאורייתא אזלינן לחומרא עכ"ד ולא ידענא הא אפי' לדעת דמה"ם אוסר ע"כ

מדרבנן

מדרבנן דהתם ע"כ לא היו ליכר החזו דמל"כ ק' ליסלפו ולמאלי יסרוף כל הבגד ולא"כ מדאורייתא בטיל רק מדרבנן ד"ל לא היו בטיל ולפי"ז אם נאמר דדבר זה דומה לטומאת משא כיון שנוסף כל הבגד ולא שייך ביטול מ"מ גם טומאת משא בכה"ג הוא מדרבנן כמ"ש תוס' בסורות דף כ"ג ועיין משנ"מ פ"א מהלכות משכב ומושב ועוד כהי דאיסור לגזוז הבכור מדאורייתא מכל מקום אחר שבכר גזז לא נאסר אלא מדרבנן כמ"ש התוס' בכורות דל"ה ד"ה שער בכור וחולין דל"ו ע"א ד"ה ס"ד והר"ש פ"ג דערלה מ"ג ועי' מוה"ר מה"ת חו"ד סי' קל"ג :

וראיתי בס' מנן ניבורים סי' י' ס"ק י' הביאו קושית המפרשים אמאי פריך הש"ס בפסחים ד"מ נבי אברהם דבעבד מבגד שאבד בו כלאים דשם אינו אלא חשש חימון דרבנן להכי מותר למכור לנכרי משא"כ בכלאים דאורייתא וכתבו הכ"ל וז"ל דמבאן סייעתא להסמ"ג דחזו אמר רחלים אינו בטיל בחזו אמר גמלים משום חשיבות אבל בלא"ה היתר בהיתר בטיל ולא ס"ל כתוס' והרא"ש דהיתר בהיתר לא בטיל וממילא בגד שאבד בו כלאים דאינו בטל ברוב הוא משום דחשיב ולא בטיל ואם כן אינו רק איסור דרבנן דמדאורייתא בטיל ברובא ושפיר מקשה הש"ס לרבא והאריבו שם לייסב קו' המג"א ר"ס תס"ז אמאי אתיר רבא בחמץ למכור לישראל קבא קבא וכחצים שנפל עליהם יי"נ לא אתיר למכור קבא קבא אבי דבחמץ קבא קבא תלינן דיאכל הישראל קודם פסח מ"מ אמאי נעשה ספיקא דרבנן או אפי' כמה ספיקות אין לעשות בדים עכ"ד והאריבו שם · ועיין מוה"ר מה"ת חא"ח סי' ע' וע"א והמעיין בסמ"ג ירחה שהדברי' הללו א"א לאומרן דהא הסמ"ג הביא דברי מר זוטרא בגדה ס"א הא מאן דאבד ליה (ובגירסא שלפנינו בש"ס הא מאן דרמי) חוטא דבתנא וכו' פירש הסמ"ג שאינו שזור פי"ש וכוותא דאז לא הוי אלא איסור דרבנן · ולדבריהם באבד בלא"ה ליכא אלא איסור דרבנן דדבר חשוב דרבנן ואפי' שזור ליכא איסור דאורייתא · ועוד מ"ש דהסמ"ג לא ס"ל כמ"ש התוס' דהיתר בהיתר לא בטיל והטעם דאינו בטיל באבד בלאים הוא משום חשיבות התוצין עי"ש · ז"א דהסמ"ג עצמו בסוף הסי' הקשה קושית התוס' והרא"ש דליבטיל ברובא באבד בו כלאים · ותירץ ממש כתירוצם משום דהיתר בהיתר לא בטיל ובבשר בחלב שאני לפי שאינו דרך ביטול ע"ש וכוותא כמ"ש אע"ג דסוכר דחזו חשוב מ"מ בכלאים לא סגי טעם זה דהא כלאים אוסר בכ"ש ומכ"ש לאו דבר חשוב הוא ולמה הוצרך לטעם דהיתר בהיתר לא בטיל מיהו הייבו דוקא בהיתר והיתר שנאסרו בתערובתם דסור בתחילה אחת אסורה כמ"ש התוס' אבל חזו אמר רחלים בין חזו אמר גמלים דאכתי אין כאן איסור הוצרך לטעם דחזו חשוב אבל בלא"ה היתר בהיתר בכה"ג שפיר בטל וגם התוס' והרא"ש ג"כ לא כתבו דהיתר בהיתר לא בטל אלא בכה"ג שנאסרו בתערובתן אבל חזו אמר רחלים בחזו גמלים יוכל להיות דסברי כהסמ"ג :

ובמקום אחר בראתי הטעם הא דאסור למכור לנכרי קבא קבא ביי"נ וכחמץ מותר למכור לנכרי"ם משום שאינו קודם פסח אע"ג דעושה ספק בדים והוא ע"פ מ"ש הרשב"א בחידושיו פנ"ה במשנה שולח אדם יד לנכרי הא דבגד שאבד בו כלאים לא יתכרנו לנכרי מחשש שמא יתכרנו לישראל הא הוי לפני דלפני ולא מפקדינן כמבואר בפ"א ד"ד · וכתב לפי שקרוב הדבר שבודאי יתכור לישראל והוי חד לפני פי"ש · אמנם זה שייך בי"ל אע"ג דמוכר קבא קבא הא ודאי יתכור לישראל אבל בחמץ דשמא יבלה קודם פסח ואין האיסור ברור שוב לא חיישינן שמא יאכלנו בפסח דא"כ אבאי הוה לפני דלפני כיון דאין האיסור ברור · ובזה ליתי לייסב קושית האחרונים על הטור ר"ס תס"ז דסובר דאם החמץ ביבר מותר למכור לעכו"ם דהישראל לא יקנה ממנו כיון שיבר החמץ והקשו דאבתי יתוש שמא יטחן העכו"ם ויתכרנו אח"כ לישראל ועיין מג"א ות' שם אמנם לזה י"ל כיון שלערך העכו"ם לעשות הטחינה ודוקא למכור בעינא לישראל חשוב כודאי אבל לעשות פעולת הטחינה אינו כודאי עיין בפר"מ במשבצות ר"ס תס"ז כי כן הוא וכיון שאין האיסור כודאי שוב סוי לפני דלפני כן עלה במחשבי לפני לייסב דעת הטור · אמנם ראיתי בהרא"ש בע"ז די"ד דבמקום דאיכא חשש שיבא מבשול לישראל אפילו אלפני דלפני מפקדינן · וכ"כ התוס' שם דע"ז שע"ב ד"ה לנכרי ול"ע בא"ח ז' שס"ד בהג"ה אם נתן לעכו"ם ויודע שהעכו"ם יתן לעכו"ם לסרס מותר לכ"ע עי"ש · ובאמת להרשב"א לא מיחסב זה לפני דלפני כיון שבודאי יתן לסרס ועיין ב"מ יו"ד ס"ס קל"ע הביא כמה · גבי למכור לחם ספרי ירחים עי"ש ואכ"מ להאריך ועיין ס' ממ"ח סי' קנ"א · וראיתי בכוכ"י שם סי' קפ"א דלא לומר דגם דעת התו' והרא"ש בסמ"ג דחזעין לא בטילי והא דהקשו בבגד שאבד בו כלאים דליבטיל ברובא אע"ג דחזו חשוב הוא משום דדבר חשוב שאינו בטל הוא מדרבנן · וא"כ הקשו שפיר כיון דאיסורא מדרבנן אמאי לסור למוכרו לעכו"ם · הא ספיקא דרבנן הוא אם יחזור וימכרנו לישראל ותמה על הטור שאוסר למכור בסי' ס"ו בילת ביצה לעכו"ם הא בש"ס אינו מוזכר רק בילת עריפה דאסור מדאורייתא אבל בילה מכ"ל עכ"ד · לא ידענא הא מבואר בסי' קי"ב סי"א גבי פת של ישראל דאפאה עכו"ם בלא חיתוי דאסור למוכרו לעכו"ם שמא ימכרנו לישראל והתם ליכא אלא איסורא דרבנן · והוא ממרדכי פ' אין מעמידין סי' תת"ל בשם מהר"ם בשם הגאונים וכן כתבו התוס' פ' התערובת שם וביבמות דף פ"ב וסוף פרק בל הבלאים רק יין מותר למכור לעכו"ם וכן פת משא"כ בחיבר דשמא יחבור אח"כ לישראל אע"ג דכל דברים האסורים אינם אסורים רק מדרבנן :

ומאד נפלאתי על רבינו הב"ז ביו"ד סי' ס"ב הקשה לדעת הטור דמתיר באבד בו כלאים להסיר חוט אחד לכתחילה וכסי' ק"י בדבר חשוב בעינן דוקא נפל מעצמו נים · (ועיין בממחת יעקב בלל מ"ג הקשה דשם הך דינא דנפל ליס קאמר בש"ס זבחים הכ"ל דבר ס"ל בר"א דאם קרב הראשן הוקרבו כל הראשנים והתם הוה בהפילה הוא ונקטום שונג אחו מזיד עכ"ד · ולק"מ דמבואר בש"ס ביעין דב"ד בתעבל ומעבר בשבת לא קנסו שונג אחו מזיד דנברא לתקוני מבוין ואין ניקום וניקנסי ע"ש וכן בבי קרב הראשן דנברא לתקוני זבחא איכון ולא שייך לקנוס שונג אחו מזיד) והבי"ז תירץ דלהפסד מרובה חששו ולא להפסד מועט · ובסי' ק"י דמוותר למכור לעכו"ם קנסו שונג אחו מזיד משא"כ באבד בו כלאים דאסור למכור לעכו"ם לא קנסו שונג אחו מזיד עד כאן דבריו · והוא תימא דהא הך דינא דסי' ק"י איתמר בש"ס גבי עובדא של עכו"ם ואתם ולאו אסור למכור לנכרי כמ"ש התוס' הכ"ל ולאו גבי רימוני בדן דהוא מלתא דאכילה יכול למכור לעכו"ם שיאכל לאלתר בפניו שמא אין חשש שימכור לישראל אבל בטבעת ולאו אסור למכור לעכו"ם כמו בגד שאבד בו כלאים ולייסב קלת נראה לפפ"ד עפ"י מה שחלק הכ"י סי' ק"י דבנפל ליס קנסו שונג אחו מזיד ובמבטל איסור לא קנסו וכי הכי בנפל ליס כיון דתלינן דהאיסור נאבד וא"כ אין האיסור בתערובת קיל לי' הך מלתא וגזרינן שמא יעשה במזיד אבל במבטל איסור

איסור לכתחילה כיון שעכ"פ האיסור בשאר בתערובת תמיד לי' ולא יעשה במזיד עיין בב"י סי' ל"ע ועיין בש"ז ל"ע תי' כאותן אחר מ"ש לא דחה סברת הב"י הנ"ל וא"כ נכון מאד דבאמת בנגד שאכד בו כלאים אפי' בכלאים דרבנן עיי"ש בש"ע מ"מ אסור למכור לעכו"ם אפ"ג דאיכא ס"ס שמא האוכל האוסר נפל ליס ושמא לא ימכרנו ליסראל וכן בטבעת של עכו"ם שכבר נתבטל מה"ת ברוב ואיכא אלא איסורא דרבנן ואם נפל לי' ליס איכא אלא מד ספק שמא האיסור נשאר בלא נפל ליס וכיון שאנו מורין לו למכור אין מדמי איסור שבו א"כ אנו מחזיקין שהאיסור נשאר כאן בתערובת ואמיר לי' לאינשי ולא קנסו שונג אנו מזיד כמ"ש ב"י ל"ע אבל באבד בו כלאים לא שייך אין מדמי איסור דהא כלו אסור ואם תיתר לו למכור לנכרי א"כ יתלה שהאיסור הלך לו ויעשה כן במזיד כמ"ש הב"י ולולא דברי קדשו של רבינו הע"ז י"ל דעת הטור סי' ש"כ עפ"י הש"ס ניעין דל"ד בנטיעה של ערלה שנתערבה חזקה אין אדם אוסר את כרמו בנטיעה אחת ואפילו במזיד מותר לבטל משום דלא שכיח אבל תערובת איסור בהיתר שכיח כמו שפי' רש"י שם וא"כ גם אבד בו כלאים דלא שכיח כמ"ש הכ"מ הכ"ז בס"ק שאח"ז מותר לבטל אפילו במזיד הגם שהט"ז שם הביא על הכ"מ אמרי לא שכיח תערובת כלאים עיי' שם בט"ז מכ"מ נסמוך על רבינו הרשב"א ז"ל בתשובה ח"א סי' רנ"ט דתערובת כלאים הוא לעתים רחוקים עיי"ש (מה שכתב בט"ז ש"ב ליתא דהא בכלאים אפי' במזיד מותר אך י"ל בדרך נפני ולפני הנ"ל דטבעת אינו ודאי כ"ב ונ"ע :)

ובדין היתר והיתר שחקר הנוב"י שם יש לי קצת עיון מפי בתרא דע"ז והוא בש"ע קנ"ז דמותנין קיתון של מים לכתחילה להתיר ינוק ואתם כבר נתבטלו כמבואר בש"ס שם ובאו"ח תס"ב ואיך יבטלו אח"כ יין האסור דהא לי' היתר בהיתר בטל אינו חוזר ונעשה אפי' לחומרא כמ"ש נוב"י שם וכ"ש כאן דלקולא גם מש"ס מנחות כ"ג ע"ב דפריך כי קמן מחדא אידך הוי לי' שרייס ואמאי לא קשיא בפשיטות אפי' קודם שקמן לבטיל הך טיבלא דהך מנחה לאידך אלא על כרחך כיון שבשיטה כשרים לקמון הוי ליה מין במינו ולא בטל אבל הרמב"ם דסובר דנין במינו בטיל ואפ"ה כתב דאם יכול לקמון מזה בפ"ע מותר ודאי קשה דליבטיל טיבלא לטיבלא אע"כ לענין שיהא מותר לקמון הוי לי' היתר בהיתר ולא בטיל ומהא דפריך הש"ס לינעלי שרייס לטיבלא ל"ע על שיטת רבינו משולם במרדכי סוף חולין ועיין נוב"י מה"ת חיו"ד סי' כ"ד ובפלתי סי' ק"ב ובהרמב"ם סוף פ"א מהלכות פס"מ דאיתי דבר תימא אחר שהעתיק שני מנחות שנתערבו דקומין מזה בפ"ע (והיינו בנודשין המתחלקים וסמך מדלעיל דאין כלי מגרף) כתב נתערבו שרי' בשרי' חבירתה לא יקטיר והוא תימא בשני מנחות אם יכול לקמון מזה בפ"ע בשר משמע דאין צריך שיתייר רק כדי קומץ אבל כל השרים מעורבים אחר שקומץ משייסם ואמאי בשרות גם בנשנה לא החבר דין שרי' בשרי' ואין טעם לאסור דהא אין ממנו נאיסים וא"ע אם לא שיימת שטעות סופר הוא גם כתוס' רע"ב בנה שסימו דקי"ל כר"י דמקטיר קומץ עליהן הוא תימא דהא לעיל בד"ס יליף מקרא דהשרים אסורים בחכילה ואמאי תנא כאן דשתיהן בשרות משמע אפילו הראשונה נמי :

ולישב קושייתם ל"ל דלכי לא הוי בשרים שאסרו עפ"י מ"ש הפלתי סי' ק"י כמו דאת"כה הראוי להתבבד אפי' מאיסורי הנאה אינו בטילה כיון דלאחר הבישול תהא מותרת בהנאה ותהי' אחר"ל הא"כ עולין בטולין אינה בטל דלאחר הבטול יהי' הכל עולין ואינם מבטלין זא"ז עיי"ש ולפ"ז קשה מה הקשו דליבטיל טיבלא לשרים הא לאחר הביטול יהי' הכל עולין דטבלא חזי למקמן מיי' · אך זה אינו דאם יתבטלו השרים בטבל הוי רוכה סלתה דהטבל כמאן דליתא א"כ עכ"פ איך מנחה בשרה הוא רק דתאמר דמנחה הראשונה הוי בשרים שאסרו בין קמיצה להקטרה שוב אמריינן דמעולם לא נתבטלו השרייס כיון דבאמת לאחר הביטול חזי למקמן מנייהו והוי עולין ואין מבטלין זה את זה כמבואר בפלתי :

אמנם נוף סברת הפלתי ל"ע מדברי הר"ן בש"פ המודר מן הדלק שכי דגם אסור אין מבטל איסור עיי"ש א"כ מאי פריך ליבטלו שרייס לטיבלא הא איסור באיסור הוא דהא כ"ז שלא הותת האור ברובו השרייס אסורין בחכילה כמ"ש דכ"ו והטבל שנתערב נעשה אחר הביטול איסור למפרע דהא כל מנחה משעה שנתקדשה בכלי אסורה בחכילה רק שיש לה היתר אחר קמיצה מהקטרה ואם כן משעה הטבל שנתערב בשרייס אם נאמר דב"ל אז לא מהני קמיצה דטיבלא לאותו מעט טבל שנתערב דהא לאחר שנתבטל בזו צריך לתלאות אידך מנחה דחל"כ הוי אסרה קודם קמיצה ובע"פ מעט הטבל שנתערב לא מיסתרי באידך מנחה ומעתה נשאר באיסורו שנאסר בשעה שנתקדש בכלי והוי איסור באיסור ואמאי פריך ליבטלו שרים לטיבלא הא כעת שניהם אסורים בחכילה וא"ל דקי' הש"ס הוא דליבטל שרייס לטיבלא אחר שהוא האור והותרו השרייס דז"א דא"ה לא מקשה מידי דהא י"ל הא דתנא במתניתין שתיהן בשרות הוא באופן דקמן מאידך מנחה ומקטיר ליה קודם שיקטיר הקומץ הראשון ואז לא נתבטל עדיין ואף לאחר שהוא האור בראשון דמתחיל הביטול אם כן הוי ליה אסרה לאחר הקטרה וכשרה לכ"ע ואם נאמר דאזלינן בחר השתא ולא בתר בסוף ולא בסברת הפלתי א"ש דהשתא מעט הטבל הוי איתר בטבל של שאר המנחה דהא חזי לקמון ולהתירו :

ומדי עיוני בדברי הרמב"ם ז"ל פי"א מפה"מ דאיתי שם סתירה מוחשת דבהלכה כ"ג נני עשרון אחלקו כתב דאין שיריו נאכלים דהדבר ספק אם לירוף מועיל מדאוריתא או מדרבנן · ובהלכה כ"ז כתב נני אבד קמץ מן הנמנה הוא ושיריו הראשון נאכלין והוא סותרת למ"ש בה' כ"ג דאין שיריו נאכלין וגם כאן סיים הרמב"ם דאין החלקים נוגעין וסבור הייתי לומר ע"פ מ"ש בב"מ בהלכה כ"ג דאינו נאכלין נלמד מדלעיל וכוונתו כמ"ש הר"מ מקודם נני שרים שאסרן בין קמיצה להקטרה ולכאורה אין ענין זה לזה דהא כאן העשרון שלם הוא רק דאחלק לשתים ועכ"ל דאולי יסברו העולם כיון שרואין שתי חלקין יאמרו משתי עשרונות באו ואסרו קודם הקטרה אמנם זה שייך בשני חלקין אבל בהלכה כ"ז דאיכא שלש חלקין ושניים נאכלין והשלישי אינו נאכל אז לא יתנו דבאו משתים אז משלש מנחות שהא אינן דהשלישי נשאר · וע"כ אנו שני חלקין מעשרון א' נאו · ולפ"ז מה שכתב הרמב"ם בסיפא בקמץ מן הראשון ונתן טעם אמאי המופרש והנמצא אינם נאכלין אין כוונתו להקשות איאכלו שלשתן דאם יאכלו שלשתן אכתי יאמרו דאתי מני מנחות שאסרו דק כוונתו שיאכלו הראשון עם אחד מהשרים שיראה

שיהא והשניה לא יהיה מאכל · אבל בכ"ז הוא דמוק ולא ראיתי מי שמתעורר לזה ול"ע :

משה ארי ליב

סימן כח

א בדבר המכרך מו"ס · · · אשר זה כמה שנים נתרפה דעת אשתו ונשתטית ומקודם היה לה חולי נכפה רח"ל (מקטמותה) וכל"ז נגנל פמה הבעל והולד ממנה בנים אך זה יותר משלשה שנים נאסר דעתה מכל וכל ואושתקיל מלולה ואין לה דעת אדם כלל ואינה מבחנת בין טוב ורע ואינה שומרת עצמה מדבר המזיק ואינה מבחנת במאכלה את אשר תמצא ידה אסור או היתר וכמה פעמים בלילה אשר בסימו דעתה משמירתה נמלטה ואינה והיתה מהלכת בתהו לא דרך בשדות וכפרים ופעם אחד מצאו אותה רמוק פרסה ומחצה מעיר והרופאים הגדולים ייאשו רפואתה ונפלה רק בשנים מנקש עזר למכתו האמושה ואם יפתחו לו שערי היתר לישא אחרת ע"י התרת ממה רבנים רוצה להתפשר עם קרובי האשה בעד כתובתה כפי השגת ידו ונם רוצה לקבל עליו חיוב מזונותיה ושמירתה ואת כל אשר ישיתו עליו ומחמת רבות המלוה וגודל הרחמנות על האיש הלזה כי חייו איכם מיים · גם לשכת ירה . וכל ימיו בהרהור · ועד מתי ליענן וליזול · ועיין עו"ז אהע"ז סי' קי"ט דבזה"ז רחוי ליחוס לעיגון הרוש עיין שם אמרתי לעיין בזה ·

והנה סימני שוטה שמין פ"ק דמגילה דף ג' ע"ב ת"ר איזה שוטה היולא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרע בסותו · ופליני התם ר"ה ס"ל עד שיהיו כולן כאחד דבאד לחוד אע"נ דעביד דרך שעות איכא למיתלי כל חד בחימור · יולא יחידי אימור נגדריפס אחד"ו וכן כולן · אבל כי עביד כולהו הוי ליה כמי שנגח שור ואמור ונגמל דבעשה מועד לכל ור' יוחנן ס"ל אפי' באחת מהן · ואמר שם רב פפא אי שמיע לי' לרב הונא הא דתניא איזהו שוטה המאבד מה שמתנין לו הוי הדר ביה ואיבעיא להו התם אי ממקרע בסותו לבד הוי הדר דמי למאבד א"ד מכולהו הוי הדר ודעת קצת פוסקים הביאם הב"י בא"ח סי' קכ"א דדוקא הני השמין כאן הם סימני שוטה · אך הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות עדות שכתב שאם עושה דבר מן הדברים דרך שעות אע"נ דבשאר דברים הוא מדבר ושומל כעניין ה"ז שוטה · ונראה דעתו דהני דמגילה לאו דוקא וכל סימני שעות שוין והני לדוגמא נקט והרמב"ם ז"ל פסק כר"י דאפי' בדבר אחד הוי שוטה ולא כר"ה וכ"ה בש"ע יו"ד סי' א' וא"מ חו"מ סי' ל"ה ע"ש · ודעת רבינו שמחה משפירא הביאו ב"י סי' קי"ט דבעינן דוקא הני דמגילה ובעינן דוקא מאבד מה שמותנין לו עי"ש היטב

וראיתי בס' בית אפרים מאהע"ז סי' פ"ט הקשה כמה שכתבו התוס' ד"ה אי דילמא מבלהו הדר ביה כיון דהדר ממקרע דדמי למאבד ו"ה מאיך דתני בהדי מקרע וכו' ולמה הוצרכו לכל זה הא להרמב"ם כל מיני שעות שוין ואין מילוק ביניהם והני לדוגמא נקט וכיון דחזינן דמאבד לחודא סני ממילא הוא הדין לשאר ואפילו מקרע לא דמי למאבד כשיעת הירושלמי הביאו התוס' שם מ"מ חזינן דמאבד לחודא סני וה"ה לשאר כיון דכולן שוין ואין מילוק ביניהן ומזה הוכיח דהתוס' לא ס"ל כהרמב"ם ודעת התוס' דדוקא הני ולא אחריני ויש מילוק בין הסימנים א"כ אפיר קשיא להו א"כ כיון דיש מילוק א"כ מנ"ל דהוי הדר ביה דלמא מאבד עדיף וסני כחד

משמ"כ באיך בעינן כולהו לזה הוצרכו לומר דמקרע הוי מאבד וע"כ דהדר ממקרע ואכתי קשה דלמא לא הדר רק ממקרע דעדיף לזה הוצרכו לומר כיון דהדר ממקרע הל נמי מהני דתני בהדי מקרע עכ"ד · ולא הבינותי דברי קדשו דהא הוא עצמו הכיא תא"כ דברי הגאון בעל ש"מ בתשובה הנדפס בס' אור הישר שהקשה לדעת הרמב"ם דבכל דבר אי עביד דרך שעות הוי שוטה אמאי פרע הני ותי' לי' יותנן פרע הני לרבותא אע"נ דאיכא למיתלי כל חד באימור אפ"ה הוי שוטה כחד מהני ולי"ה פרע הני דדוקא הני דאיכא למיתלי באימור בעינן כולהו אבל בשאר סני כחד עכ"ד · ומעתה לר"י אין שום חילוק לאפי' הני דאיכא למיתלי באימור לא תלינן וסני כחד ולר"ה ע"כ יש חילוק דבהני דאיכא למיתלי באימור בעינן כולהו אבל שאר דברי שעות סני כחד אי עביד דרך שעות ובס"ם דילן לא מצינו בשאבד שום אימור רק בשה דדמי למקרע ואולי שייך בו הך אימור דמקרע אע"נ דבירושלמי איכא נם בשאבד אימור קוביקום הוא הא בלא"ה הס"ם פליג על הירושלמי כמ"ש רבינו שמחה משפירא הביאו הב"י סי' קי"ט ואפי' לשיטת הירושלמי הך אימור דשאבד גרוע כמ"ש בירושלמי וכי שוטה שבשוטים עושה כן וכו' ע"ש ומעתה אין ראיה מדברי ר"ה לדברי ר"י די"ל דהרמב"ם ז"ל דפסק כר"י ולר"י אין שם שום חילוק בין סימני שעות ונקט הני לרבותא אע"נ דאית בהו אימור מ"מ סני כחד אבל התוס' כתבו לר"ה ולר"י ודאי יש חילוק דבהני דאית בהו אימור בעינן כולהו ובאיך סני כחד · ומעתה איך יוכיחו דר"ה הדר מכולהו מדסני כשאבד לחוד הא לר"ה יש חילוק וי"ל דדוקא כשאבד דלית ביה אימור או דאימור או שלו גרוע כמ"ש הירושלמי דשוטה שבשוטים אין עושה כן הוא דסני כחד משא"כ באיך · זה הוצרכו התוס' לומר דמאבד דמי למקרע וע"כ הדר ממקרע וסני בו לחוד וה"ה לאיך דתני בהדי מקרע דשאבד ומקרע שוין הן לנמרי לס"ם דילן וכיון דשאבד סני כחד ס"ה למקרע · ומעתה ה"ה לאיך דתני בהדי'

ב וב"י בא"ח סי' קי"ט הביא דברי רבינו שמחה משפירא שכי דלא ממזיקין בשוטה להתנרש עד שירלו בה סימני שעות · המפורשים בס"ק דמגילה ובירושלמי בשם' תרומות משמע עד שירלו בה כולם ופליג קצת אגמרא דילן ועיקר סי' זה שאבד מה שמותנין לו דל מה שעותא יתירתא חזו כי' דהוי משמרר עבדו ובעוד שלא רלו סימן זה אפילו בדיקה ל"ל והני הוא כחזקה פקה עכ"ד · ודבריו תמוהין מאד כמו שתמה הגאון בעל זכרון יוסף הוכא תשובתו בס' אור הישר דהא הוא נגד מה דקי"ל כר"י דאפי' באחת מהן הוי שוטה וכ"ם אע"ז מ"ב סי' כ' תמה ג"כ מאי קאמר בירושלמי משמע דבעי כולם הא הירושלמי קאי לר"ה ולדידיה גם לש"ם דילן בעי כולם אבל לדידן דקי"ל כר"י ולדידיה סני כחד בין לבבלי בין לירושלמי · ולקושית זכרון יוסף הכ"ל כי דודאי יש לחלק בין שוטה המנרש לאשה שבשתיקה דבר תורה מתנרשת רק מדרבנן ממרו שאינה מתנרשת אלא יהבנו בה מנהג הפקר ולזה כ"ז דלא חזינן בה שעותא יתירתא דמאבדת מה שמותנין לה אינה צריכה בדיקה אם משלחה ומחזרת מה תאמר הא עכ"פ מדרבנן אינה מתנרשת משום מנהג הפקר י"ל כיון דמדרבנן הוא י"ל שיש לסמוך על הירושלמי דעד שירלו בה סימני שעות כיאד אי מאבדת מה שמותנין לה עכ"ד · ודבר זה נכון לקיים דיו של רבינו שמחה הכ"ל · אמנם ראיתי מירושלמי תמוה כמו שתמה הס"ם הכ"ל דהירושלמי בעי כולם לר"ה דוקא אבל לא לר"י דקי"ל כוותי' · והנה גוף הירושלמי אינו בידי רק מה שהביאו התוס' ד"ה דרך שעות ביר שלמי פ"ק

דתרומות אומר סימני שוטה יוצא יחידי ולן ומקרע ומאבד אמר ר"ה והוא שיהי' כולן דאם לא כן אומר אני יוצא אימור גנדריפס · לן לשדים · מקרע אימור בעל מחשבות מאבד קוביקוס ר' יוחנן אמר אפילו אחת מהן אמר ר' אבין מסתברא כר"י בלבד ממאבד מה שנותנין לו דאפילו שוטה שבשוטין אינו מאבד מה שנותנין לו קוביקוס אין בו אחת מכל אלה וכתב בח"ם שם מה שאמר ר' אבין מסתברא כר"י בלבד ממאבד רצונו לומר מסתברא מלתא דר"י דבחד סני לא בכל חד וחד מהם דגם בהני שלשה מודה ר"י לר"ה דבעי שלשתן · ומה שאמר ר"י בחד מנהון רצונו לומר בהך מה שמאבד ס"ל לר"י דסני דזהו שטותא יתירתא כמו משחרר עבדו שבב"ב ד' קנ"ה עכ"ד · וא"כ גם דעת ר"י דבעי כולן לבד ממאבד סני בחד ובאמת הח"ם הוכרח לומר דבהני שלשה מודה ר"י דבעי שלשתן דאם נימא דאף בשלשתן לא סני ובעי מאבד ולא פליג על ר"ה רק במאבד וס"ל דסני בו לבד א"כ תיקשי לר"י אמאי מנה השלשה לסימני שטות הא בלא מאבד הני לאו כלום הוא ומאבד סני בו לבד לז"א דבהני שלשה מוחזק עכ"פ בשלשתן אלא דמלשון רבינו שמחה שכ' כ"ז שלא ראינו בו סי' דמאבד הרי הוא כפקח נראה דאפילו שלשתן לא מהני בלא מאבד ובאמת י"ל בדרך אחר דהטורי אבן הקשה על בעיית הש"ס איך ס"ד למימר דממקרע לחוד הדר בי' חדא דאם כן לא נשאר רק יוצא יחידי ולן ובתרי זימני לא הוי חזקה ועוד הא דבר זה לא ניתן להאמר סכינא חריפא מפסקא מתניתא דהתנא תני הני שלשה יוצא ולן ומקרע בחדא מחתא ואיך אפשר לומר דמקרע לחוד סני ויוצא ולן בעי' תרווייהו · וכ' בט"א דהברייתא מיירי בעביד שלשתן כאחד ועביד כל חד חד זימנא והוי כמו שנגח שור חמור גמל דנעשה מועד לכל וברייתא שני' דתני בה דמאבד לחודא סני מיירי בעביד מאבד תלתא זימני דעד עתה הוי ס"ל דמאבד לחודא אפילו עביד תלתא זימני לא מהני רק אי עביד שלשתן אז סני אי עביד כל חד אפי' חד זימנא עי"ש שהאריך · ולדעת התב"ש סי' א' ס"ק מ"ו דס"ל דלעולם סני בחד זימנא ולא בעינן דליתחזק תלתא זימני כתב בב"א שם דנכון מאד דודאי מקרע כסותו לחוד מהני וברייתא דתני תלתא היינו אי עביד שלשתן יוצא ולן ומקרע אז מוחזק לשוטה למפרע מסימן הראשון לס"ד דש"ס ממקרע לחוד הדר בי' וכל המו"מ שעשה קודם שקרע הם בטלין כיון דאיתחזק בתלתא נעשה שוטה למפרע בהני תרתי אבל אי עביד יוצא לחוד בהדי מקרע או לן לחוד בהדי מקרע נהי דהוחזק לשוטה ממקרע ואילך · אבל המו"מ שעשה קודם מקרע קיימין כיון דאכתי לא הוחזק בתלתא זימני עכ"ד ודפח"ח · וכמו כן י"ל לדעת רבינו שמחה לשיטת הירושלמי דתני ארבעה סימנים וסובר ר"ה דבעי כולן ואולי כיון דאיכא למיתלי כל חד באימור לא איתחזק להיות שוטה גם לכל מילי רק בארבעה זימני וצ"ע בזה · ולר"י מאבד לבד די וכ"ז שלא ראינו סימן זה אפי' שלשתן תלוי באימור אבל כי אית ביה סי' מאבד הוחזק למפרע בשוטה מסי' הראשון וכל המו"מ שעשה אחר סי' הראשון הם בטלין ושפיר קאמר ר"י אפי' באחד מהם היינו אחר שנתברר ע"י מאבד שהראשונים סימני שטות הם ולא לתלות באימור תו הוחזק בראשון או ש"ל ע"ד תי' הט"א הנ"ל הא דמהני מאבד לחוד היינו אי עביד לי' ג"פ אבל אינך תלתא אפילו אי עביד שלשתן כל אחד תלתא זימני לא מהני אבל כי עביד ארבעתן אפי' כ"א רק חד זימנא מהני :

ג אמנם כ"ז לפי ביאורו של מרן הגאון ח"ם בדברי הירושלמי אמנם לפי פירושו הלשון דחוק לפרש מה שאמר ר' אבין מסתברא כר"י בלבד ממאבד מה שנותנין לו · דהכוונה רק במאבד לחוד מסתברא כר"י דהו"ל בלבד במאבד בבי"ת ולא מלבד ממאבד במ"ם · ועוד מה סברא היא זו לחשוב מאבד לשוטה כיון דר' אבין בעצמו אומר וכי שוטה שבשוטין עושה כן אף דבש"ס דילן בב"ב דף קנ"ה הנ"ל חושב זה לשטותא יתירתא מ"מ הירושלמי הא קאמר שאין שוטה עושה כן וגוף הירושלמי אינו בידי ולולא דברי קדשו של מרן הח"ם הנ"ל היה אפשר לפרש בהיפך דמאבד עדיף טפי והוא לפמ"ש בט"א הנ"ל דודאי לא אפשר למפסק הברייתא בסכינא חריפא לומר דמאבד די בו לבד ובאינך בעי כולהו כיון דהברייתא תנא להו בחד גונא א"א לחלק ביניהם אלא או לפרש כולן כאחד או כל חד לחוד יהיה מי שיהיה · ולזה אמר ר' אבין מסתברא כר"י והיינו כמ"ש התוס' ד"ה דרך שטות כיון דהוחזק לדבר אחד לשוטה הוחזק לכל הדברים לבד ממאבד דלא מסתבר כר"י לומר דמאבד לחוד נחשב כשוטה דוכי שוטה שבשוטים עושה כן וע"כ קוביקוס הוא ולא שוטה אע"ג די"ל על צד הריחוק דדרך שטות עביד כסברת ש"ס דילן בב"ב מ"מ כיון ששום שוטה אינו עושה כן יותר מסתבר לומר דקוביקוס הוא · ומעתה אם מאבד לחוד לא סני וכיון דע"כ הברייתא לא מפסקא בסכינא חריפא ע"כ מוכח כר"ה דבעי כולן · אמנם י"ל דאם כן גם כולו לא להני ליה לאחזוקי בשוטה כיון דהירושלמי בעי ארבעה סימנים ומאבד ע"כ קוביקוס הוא דאין שוטה עושה כן ובציר חד סימן · לזה סיים הירושלמי קוביקוס אין בו אחד מכל אלה · וכיון דזה יש בו שאר הסימני' כולם ע"כ דלאו קוביקוס הוא דקוביקוס אין בו אלה וכיון דלאו קוביקוס הוא תלינן גם מאבד בשטותא יתירתא על צד הריחוק ומעתה כיון דמסתברא כר"ה דבעי כולן לזה כ"ז דלא חזינן בי' סימנא דמאבד אינך לאו כלום הוא כי חזינן בי' סימנא דמאבד בהדי אינך תלינן גם מאבד לשטות ולש"ס דילן בב"ב דלא ס"ל כר' אבין אלא מאבד הו"ל שטותא יתירה א"כ כי אית בי' נמי סימנא דמאבד ודאי הוחזק לשוטה · ומעתה בנ"ד ודאי סימני שטותא גריעי מהנך דפ"ק דחגיגה ולדעת הרמב"ם ז"ל ה"ה בכל הדברים נחשב שוטה והני דחגיגה לדוגמא נקט ועיי' הב"ש סי' א' ואפי' דעת הפוסקים שהביא ב"י סי' קכ"א דהני דחגיגה דוקא ולדעת רבינו שמחה נמי דהני דחגיגה דוקא ובעינין דוקא מאבד מה שנותנין לו אין הכוונה כמ"ש הפרישה דבעינין דוקא זורק בידים אלא הכוונה שאינו מניח במקום המשתמר כמ"ש התב"ש סי' א' ס"ק מ"ה וכ"כ הט"ז ס"ק י"ב שם עיי' פר"מ שם · וכ"ד ודאי הגיעה למדה זו שלא להניח במקום המשתמר :

וראיתי בס' בית אפרים סי' פ"ט ד"ה ולכאורה הביא ראי' לדעת הרמב"ם דלאו דוקא בהני דחגיגה מיקרי שוטה מגיטין ד ס"ד דקאמר הש"ס במשמרת ד"א משום גיטה דפריך ההוא שוטה היא ומשלחת וחוזרת קרינן בה הרי דבזה לבד דמשמרת ד"א מיקרי שוטה · וא"ל דהכוונה דמשמרת ד"א וגיטה נאבד ממנה הוי בכלל מאבד מה שנותנין לו דבפ"א דחגיגה ז"א דמאבד היינו במאבד בידים דומיא דמקרע ולא מה שאינה משמרת אותו אלא ע"כ דגם בד"א מיקרי שוטה כדעת הרמב"ם עכ"ד ולא ידענא הא לדעת התב"ש ס"ק מ"ה והפר"מ בביאורו לט"ז ס"ק י"ב אין הכוונה מאבד בידים אלא שאינו מניח במקום המשתמר ובאמת בט"ז שם ע"כ לפרש כהפר"מ שכ' הט"ז דלהכי כתב המחבר אפי' באחת מהן אע"ג שכבר כתב או בכל חד משום דהו"א מ"ש המחבר אם עושה דרך שטות לא קאי רק אמאבד דסליק מני' אבל באינך אע"ג דלא ידעינין תלינין בסתמא דרך שטות להכי

להכי כתב המחבר אפי׳ בחתת מהן אם ע״ה דרך שעות דאכל חד וחד בעינן דעדע שעושה דרך שקות פכ״ד והוא תיתא לחלק בין מקרע כסותו תלינן בסתמא בשעות ומאכד כידים ונעני דעדע בנירור שעושה דרך שעות וע״כ נומר דמקרע דהוא כידים תלינן בסתמא בשעות ומאכד אינו כידים רק שאינו מניח במקום משתמר בעינן בירור שעושה דרך שעות ומעתה מ״ש בש״ס דמקרע דמי למאכד הייגו דהוא כ״ם ממאכד שאינו עושה כידים ואפ״ה שני כחד · כ״ם מקרע כידים מיהו לשון הירושלמי דאמר נני מאכד וכי שונה שבשעות עושה כן נראה קלת דמאכד הוא כידים :

ד ועוד לפי מה דקי״ל ביו״ד סי׳ מ׳ וחו״מ סי׳ נ״ה דבסי׳ מ׳ שני ובס״ד נמלנה כמה פעמים בלילה ונמצאה רחוק הרבה מן העיר והוי יולא ידידי בלילה אף דבסי׳ טורי אבן שם הוכיח דיולא ידידי בלילה הוא דוקא במקום שאין יאוב והוכיח כן מפסחים דקי״ב דאמר שם דמע׳ קרא הוי שביח אגב״מ בכל יומא ור׳ חייא בן דוסא גזר עני׳ שלא תעבור ביאוב רק בלילי רביעית ולילי שבתות ואביי גזר שלא נעבור ביאוב לעולם והש״ס פריך שם והא חזינן דעברה ומשמי סוסייהו הוא דשמעי ואתי דברי לבו מ״כ אמאי תנא סתמא יולא ידידי בלילה הא דווקא בלילי רביעית ולילי שבתות יש קפידא ואי משום סוסייהו שמעי ובאיתי בכל יומא משום סוסייהו מ״כ מאי תיקן אביי בגזירתו עלי׳ סוף סוף אסור לצאת בלילה דבאיתי משום סוסייהו וע״כ נומר דסוסייהו לא שביח ואין איסור לצאת בלילה ואמאי חשבה התנא ומזה הוכיח דבאמת ביאוב אין קפידא רק דהתנא מיירי שלא ביאוב עכ״ד מ״כ ל״ד נהי דבמלנה בלילה מ״מ מי יודע אם יצאה בלילה חוץ לייאוב ואין בה דעת לשאול מ״מ הפוסקים לא חלקו בין ייאוב לחוץ לייאוב ואולי ס״ל דלעולם אסור לצאת משום סוסייהו ומה שהקשה בט״א סוף סוף מה תיקן אביי בגזירתו כיון דאמאי אסור לצאת בלילה משום דבאיתי אגב סוסייהו י״ל נהי דנגד איסור לצאת בלילה לא תיקן מ״מ נגד חשש היזקא תיקן הרבה דמתחלה היו שבאיתי בלילי רביעית ולילי שבתות ובאיתי היזקא והשתא משום סוסייהו נבד לא שביחי ולא שביח היזקא מ״מ לענין לצאת בלילה כיון דסתמא הוא יש לחוש בסכנה אפי׳ באידי דלא שביח וכן נראה בהה בפירש״י בחומש פ׳ בא ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר לפי שבלילה רשות למחבלים וכתב הרא״ש שסם המחבלים שהונין בכל לילה ולא המשמרת שבבה אז בבוריבם ובמכילתא למד מזה שיכולים בני עוב עיי״ש בראש״ש ובש״ם דילן ב״ק דף ס׳ רע״ב דאמר ר״י אמר רב לעולם יבנס אדם בני עוב ופירש״י שעוב לו מן המזיקין ויליף מיצאי קרא ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר ולא חלק בין לילי רביעית ושבתות לשאר לילות אע״ג דרב הי׳ אחר ר״ה בן דוסא והא דאמר בחולין דל״א דת״ח אל יצא ידידי בלילה משמע דאין קפידא רק בת״ח עיין מהרש״א בחידושי אגדות לפירש ר״י נקט ת״ח לרבותא אע״ג דתורתו משמרתו מ״מ לא יצא ידידי וכ״ש לשאר כל אדם עיי״ש באופן שלפע״ד הני סימני שעות דל״ד גרועין מהני דפ״ק דחגיגה ואפי׳ לדעת הסוברים דבעינן הני דוקא מ״מ בל״ד יש בה נס אלו מאבד מה שנותנין לה ויולא ידידי בלילה כיון דקי״ל כר״י דבני בחתת מלה כמבואר ביו״ד וחו״מ הנ״ל ודינה בשתתעת שדברו בה הפוסקים לייחד לה כתובה ולחייב במזונותי׳ ומירתה וליתן נט כיד שליח להולבה ליתן לה בשתשתפה עיין בנוב״י קנ״א חאע״ז סי׳ נ׳ :

ה אמנם בעיין מסירת הגט לשליח בבר עמדו רבותיו המחברים והאריבו למעבריתם איך מהני להשלים גט הא קי״ל בגזיר די״ב בל מידי דלא מלי עביד לא מלי משוי שליח · ועיין מ״ש המב״ה למשנה למלך פ״ו מהלכות גירושין ובפנ״י ר״פ מי שאחזו ורמיתי בתשובת הגאון ד״מ בהן אבד״ק לבוב בחאפ״ז סי׳ ד׳ שבי לפי הנראה מעמעות הפוסקים מעולם לא גזר רגמ״ה בשתעית וכן מורה לשון הש״ע סי׳ מ׳ אלא דבשתפקו רבותיו מה שיעור אילה יודעת לשאר גיטה בש״ם בתשובת רש״ל סי׳ ס״ה ולזה בשלים גט ממ״נ שפיר עביד דאם הגיטה לנדר אינה יודעת לשאר גיטה בבה״ג לא גזר רגמ״ה ואי״ל גט בלל ואם לא הגיטה לנדר אינה יודעת לשאר בבה״ג מתגרשת מדאורייתא וכיון דמלי עביד מלי משוי שליח עכ״ד אם סי׳ ד׳ נראה דעתו אף דמדרבנן אינה מתגרשת אף דיודעת לשאר גיטה כדי שלא יהגנו בה מנהג הפקר מ״מ כיון דמדאורייתא מתגרשת מיקרי מלי עביד וכ״כ הרשב״ם פ״ב מהלכות גיתא מקדש ס״ו עיי״ש · וי״ל קלת דאי׳ מסי׳ קכ״ז בתם נתאחר הגט יש תקנה למסרו עי״ש שליח עיי״ש ולכאורה קשה כיון דהבעל בעצמו אינו יכול למסרו לה מעשה מוקדם וכיון דלא מלי עביד אין מלי משוי שליח בשלמא בכל גיטין הבאין ממדה״ש יכול הבעל מעצמו לגרשה כמ״ש הרדב״ז הביאו הגא״ם סי׳ קכ״ז ס״ק י״ב אז דיל דש״ה דא״א בעיין אחר כמ״ש הרא״ן עיי׳ ב״ש סי׳ קכ״ז אבל בנתאחר כאן קשה אך כיון דמוקדם אינו פסול אלא מדרבנן עיי״ש קכ״ז מיקרי שפיר מלי עביד ובכון בזה מה שמקלת האחרונים תירלו דברי המגיה משנ״מ פכ״ו הנ״ל עפ״י דעת מהרי״ט דהא דקי״ל במלתא דאיהו לא מלי עביד לא מלי משוי שליח היינו בסתמא אבל אם פירש בהדיא מהני ובאן הא פירש בהדיא לשליח ביתן לה הגט לבשתשתפה עיין ספר ישועות יעקב סי׳ קי״ט אך המהרי״ט הקשה בעצמו אסברתו הנ״ל מהא דאמרינן בש״ס הני בהני שלוחי דרחמנא היינו דאי שלוחי דיבן מי איבא מידי דאבן לא מלינן למעבד ושליח מלי משוי הרי דאפ׳ אם פירש בהדיא לא מהני ותרלו דוקא ישראל ליתייהו מעולם בתורת קרבנות אבל אי משוי שליח בדבר דלא מלי למעבד השתא אבל לאח״ז מלי איהו נופא למעבד שפיר מהני עכ״ד ומעתה תיקשי בשתעית אך מוסר גט לשליח ליתן לה לבשתשתפה הא אף לבשתשתפה לא יכול הבעל לגרשה בעצמה משום מוקדם וע״כ כנ״ל דמוקדם לית בי׳ אלא פסול דרבנן :

ו אמנם יש לחלק דלא מיקרי מלי עביד רק בדאיבא לסרון בדבר זה עצמו שעושה שליח אין בידו לעשות בעצמו תבלית הדבר כמו בעושה שליחא להפרים אלה בעודו קמה ואין בידו להפרים בעצמו תבלית המבוון אלו דבקמה לא שייך אלה וכן בהאי דנזיר בעושה שליח לקדש אשה והאשה עדיין יש לה בעל דאין בידו לעשות בעצמו תבלית הקידושין אבל בשליח הגט תבלית הגירושין יש בידו לעשות רק בגט זה שבתאחר ואיבא חשש מוקדם בת אחותו ופירות וע״י עצמו ליבא קול רק ע״י שליח איבא קלא כמבואר בש״ס ובפ״פ בעיקר הכריתות שהוא תבלית הגט יש בידו לעשותו בעצמו ובעיקר הגט אין בו שום חסרון רק דבר אחר הוא הגורם שלא לעשותו בעצמו י״ל דזה מיקרי בידו מה שאין כן בעושה שליח לאלה בעודו קמה עיקר תבלית הפרשתי אלה לא שייך בקמה מיקרי לא מלי עביד ולא מלי משוי שליח דתבלי המבוון שעושה השליח אינו יכול לעשותו בעצמו ועפ״ז יש לפרש מה שהקשה בס׳ חסד לאברהם אחפ״ז סי׳ ד׳ בב״ק דף יו״ד בבהן עמא בקרבן ליבור מתן לאבי משנר

ועבודתו

ועבודתו ועורה לאנשי משמר ופריך הש"ס אי דאיכא
טהורין טמאין מי מצי עבדו ופירש"י כיון דהוא טמא ולא
מצי עביד היכי משוי שליח והקשה משבת דקל"ג ע"א
דקאמר דבשר אתי לאורוי שאם יש שם בהרת יקון ופריך
למה לי קרא דבר שאינו מתכוין הוא ומשני לא נצרכה אלא
לר"י דאמר דבר שאינו מתכוין אסור אביי אמר באומר
אבי הבן לקון בהרתו הוא מתכוין ופריך אי דאיכא
אחר לעבד ואחר ומשני דליכא אחר ולכאורה קשה מאי פריך
לעבד אחר הא במילה בעינן שליחות וכיון דאינהו לא מצי
עביד לא מצי משוי שליח וע"כ לומר כיון דבדליכא אחר
מותר הוא בעצמו למול מיקרי מצי עביד א"כ ה"ה בטמא
בקרבנות כיון דליכא טהורין מצי עבדו טמאין בקרבן
ציבור מיקרי מצי עביד ושפיר משוי שליח עכ"ד ולהמבואר
יש לחלק דמילה בצרעת יש בידו למול בעצמו רק כוונת
קצינת הבהרת מעכב בידו למול בעצמו ודבר אחר מעכב
עליו מלמול בעצמו א"כ נגד המילה מצי שויא שליח משא"כ
בכהן טמא ואיכא טהורין דהוא אינו ראוי לעבודה מצד
עצם העבודה והרי זה דומה לאשה שיש לה בעל דמצד עצם
הקידושין אין בידה להתקדש ושפיר לא מצי משוי
שליח :

ז ויש לחלק עוד דבאמת בקוצן בהרתו יש שני עניינים
דרצון התורה הי' לקיים מצות מילה וגם רצונה
שלא לכוין לקצון בבהרת ואם עבר ונתכוין לטהרת הנגע
אי עביד מהני מדין שניהם ונטהר מטומאת הנגע וא"ל הטפת
דם ברית נגד מצות מילה אע"ג דקיי"ל כל מלתא דאמר
רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מ"מ טהרת הנגע
דומה למ"ש התוס' בתמורה שם ד"ד סע"ב ד"ה רבא
בצורם אוזן בכור לא אמרינן דאי עביד לא מהני כיון
דאפי' ניטל האוזן ממילא נמי ניתר הבכור בכה"ג לא
אמרינן דלא מהני עיי"ש ומעתה ה"ה בטהרת הנגע דאפי'
נחסר הנגע ממילא ג"כ טהור כמ"ש הרמב"ם פ"י מטומאת
צרעת עיי"ש · וגם נגד מצות מילה כיון דרצון התורה הי'
לקיים מצות מילה ולא יכוין לטהרת הנגע רק דהוא עבר
ונתכוין לטהר ועי"ז נוכל לומר שנמשך האיסור על המילה
להצטרך הטפת דם ברית א"כ י"ל דזה דומה למ"ש התו' שם
בסוף הסוגי' בנשבע שלא לגרש ועבר וגירש לא אמרי' דלא
מהני דלא אמרו כן רק באיסור הקדום אבל כאן הוא בדה
האיסור מלבו ע"ש בתוס' וה"ה כאן נגד מצות מילה
אין לומר כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד · אדרבה
דהא רצון התורה היה למול דוקא רק שלא יכוין לטהרת
הנגע ולא שייך מלתא דא"ר ל"ת רק אם גוף המעשה
מתועב אבל כאן אין כאן איסור קדום על המילה רק ע"י
כוונת הטהרה נמשך איסור על המילה והוי הוא בדה
האיסור כמו נשבע שלא לגרש דבכה"ג אי עביד מהני
משא"כ טמא בקרבן ציבור דטומאה דחויה בציבור כמ"ש
הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות ביאת מקדש ומדאורייתא
מהדרינן אטהורין כמ"ש תוס' יומא דף ז' ע"א ד"ה כיון ע"ש
ובכה"ג אי עביד לא מהני מיקרי לא מצי עביד ולא משוי שליח
אבל מילה אי עביד בדיעבד מהני מיקרי בידו ומשוי שליח
ובזה יש ליישב קושיית התוס' קצת ביומא ד"ה ע"א
שהקשו על שיטת הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' מותר
למפרך תיכף לרבא דמשני מודה ר"ש בפ"ר אי דאיכא אחר
לעבד אחר דלא ניחא ליה ע"ש · ולהנ"ל י"ל כיון דמודה
ר"ש בפ"ר דאפילו באינו מכוין אסור הואיל דהוי פסיק
רישא א"כ הוא לא בדה שום איסור ע"י כוונתו דגם בלתי
כוונתו אסור פ"ר וא"ר ל"ת משום דניחא לי' א"כ קשה
לעבד אחר דכ"מ דאיהו לא מ"ע לא משוי שליח ובלא"ה
אביי ורבא פליגי בתמורה אי עביד מהני וכבר דבר מזה
בספר דבר משה סי' מ' ואין להאריך וצ"ע בזה ואין הזמן
מספיק ופטפוטי דאורייתא טבין · ועיין חו"מ סי' ר"א
בסמ"ע וש"ך שם ובט"ז · ועיין יו"ד סי' ל"ל :

ח עוד יש לומר הא דפריך הש"ס לאו מטעם
שליחות יעשה האחר רק דפריך הש"ס אי
דאיכא אחר לעבד אחר מטעם זכיה וכמ"ש בתה"ד גבי
חלה ולכמה פוסקים זכיה מטעם שליחות וזכין לאדם שלא
בפניו ואין חבין אלא בפניו א"כ האחר נעשה שליח רק
לזכות ויזכה אבי הבן במצות מילה אבל לא לחוב לו לחייבו
משום קצינת בהרת ואולי לזה פירש"י לעבד אחר ולא לוקי
האב להתם ע"ש דאם יעמוד האב שם אז נעשה האחר
שליח בין לזכות בין לחוב וכן ראיתי במשל"מ פ"י מטומאת
צרעת שכתב דנראה מדברי רש"י דאם יעמוד האב שם
ע"כ נעשה שלוחו ועובר האב בלאו ע"ש · ובזה יתיישב
קצת קושית הפר"מ יו"ד סי' כ"ח שהקשה מאי פריך
לעבד אחר מה נרויח בזה הא השליח אינו בר חיובא
ומחויב שולחו ע"ש דז"א כיון דהוא שלא בפני האב לא
נעשה שליח לחובתו דהא כאן מתורת זכיה אתינן ולא
מצי לחוב לאב אלא בפניו אבל בכהן טמא בקרבן ציבור
אם יעשה השליח יזכה השליח עצמו בהמצוה ואין להמשלח
שום זכות ול"ש זכיה וכיון דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח
ולפמ"ש הש"ך בחו"מ סי' קפ"ב דלא תלי כלל אי השליח
בר חיובא רק הכל תלי באי בעי עביד אי בעי לא עביד
עי"ש בלא"ה א"ש ואין אנו צריכין לכל זה ושפיר פריך
הש"ס לעבד אחר וכיון דהאחר אי בעי עביד אי בעי לא
עביד לא נתחייב המשלח · ועפי"ז יש ליישב קצת דברי
ב"י או"ח סי' י"א במ"ש על רבינו ירוחם בכלאים בצילית
אם אפשר בשום פעם לקיים במינו אז אפילו במקום דלא
אפשר לא דחינן כלאים בצילית ע"ש וכ"כ בש"א סי' צ"ו
מסברא דנפשיה עי"ש והוא סתור מסוגיא זו דא"כ מאי
פריך לעבד אחר כדר"ל דאפשר לקיים שניהם · ומשני
דליכא אחר אכתי קשה לסברת ב"י כיון דאפשר בשום פעם
באחר גם בדליכא אחר לא דחינן ועיין תשובת ב"א חא"ח
סי' ו' וספר ברית אברהם סי' א' מה שכתבו בזה ·
ולהנ"ל יש ליישב קצת דודאי גבי כלאים בצילית י"ל כסברת
הב"י דאם אפשר בשום פעם לקיים במינו מיקרי אפשר
לקיים שניהם ולא דחינן כלאים בצילית אפי' דכעת אינו מצוי
מינו אבל במילה בצרעת אם נימא כיון דלפעמים אפשר
באחר לעולם לא מצי האב למול בעצמו · א"כ שוב אין
המצוה מוטלת על האחר כמ"ש הפוסקים בליתא לאב
החיוב מוטל על כל אחד שרואהו ערל וכ"כ במקנה שאין
חיוב על הב"ד יותר רק שהם יזהירו ע"ז עי"ש · וכיון
שהחיוב על האחר דוקא ולא שייך אי בעי עביד כיון
דעליו דוקא מוטל המצוה ונתחייב המשלח א"כ מה נרויח
אם ימול הוא או האחר להכי כי ליכא אחר מל האב בעצמו
דבאמת עיקר המצוה מוטלת על האב ובעינן שליחות האב
וגם בדאיכא אחר מל האחר בתורת שליחות האב ומיקרי
השליח אי בעי עביד ואי בעי לא עביד וימול האב בעצמו
דהא אי ליכא אחר רשאי האב בעצמו למול ולא נתחייב
המשלח אבל לעולם אם נאסר למול בעצמו אפילו כי ליכא
אחר וכיון דמילה בעינן שליחות האב כמ"ש הפוסקים
וכיון דהאב אין בידו למול רמי חיובא על המוהל ונתחייב
האב דלא שייך אי בעי לא עביד ועדיין צ"ע בזה :

ט ובהיותי בזה ראיתי בספר מחנה אפרים
בחידושיו להרמב"ם פ"ג מה' גירושין
שהקשה מהאומר כתבו גט ותנו לאשתי שכותבין ונותנין
והא בעינן שליחות לנתינה · והשתא לא מצי עביד שעדיין
לא נכתב הגט ואיך משוי שליח וכתב דהיינו טעמא כיון
שבידו

שכידו לעשותו מיקרי שסיר דבר שכא לעולם והלי דכותב
נמ ליכמתו קודם שייכם לותה דקיי"ל דלימו נמ חש"ג
מיכידו לכח עלי' לף לם לא תהלה משום דזה לין כידו
דערקא ומזלא לעלמה עכ"ד · וכזה יש לייסב קו' התוס'
ר"ם מי שלחזו כלמר כתבו נמ ולחזו קורדייקוס ולמר לא
מכתבו דמכולר כמשנה דלין כדבריו לחרלרים כלום וכותבין
ונותבין ולמריכ עלה בגמ' ר"ם בן לקיש למר כותבין
וכותבין לחלר דמדמה לה ליש"ן ולימו מדמה לה לשופה
"שוטה לין סמי' כידן הלי סמי' כידן ור' יוחנן למר לין
כותבין חלא כשיתפה ופריך הש"ם לר"י משחט בו שנים
וממנויד ולנוב ורמז לכתוב נמ דכותבין ונותבין עיי"ש בגמ'
והקשו כתוס' לחלי' פריך לר"י דוקא הלא נם ר"ל מודה
סיכא דלין סמי' כידן דלין כותבין וכלן נשחט בו שנים
ומנויד לין סמי' כידן ולחלי כותבין ורלתי מ"ש כזה בס'
דבר משה סי' מ' ומרלה לפעי"ד בקלרה דבמשנה
בקורדייקוס לא תנא חלא ולמר כתבו רק ההוס' שם כתבו
דה"ה לם לחר כתבו ותנו וכלן דלחר ר"ל כותבין ונותבין
לחלר ע"כ מיירי דלחר כתבו ותנו ומעתה לא קשה לר"ל
ממנויד ושחט בו שנים דהתוס' שם ד"ע ע"ב ד"ס ומי לחר
ר"י כת בו דמנויד ושחט בו שנים כשעת כתיבה לית ליה
דעת לילחא ומיקרו הערוף הערוף כא כשעת כתיבה · והנה הסברא
נותנת כיון דסליו הי' בעת ביפוי לף שנפרף דעתו
לחי"כ מהני וכ"כ בספר ישועות יעקב סי' קי"ט ס"ק ל'
ולח"כ ל"ק לר"ל ממנויד דיי"ל דר"ל הכי קלחר כסמא נידן
כותבין ונותבין לחלר כיון שהליווי הי' בעוד דעתו עליו
ולי"ל הכי משום שלים לחתיכה הלא לא מלי עביד דהא
מחוסר כתיבה ויי"ל כתי' המח"ל כיון דסמא כידן לחו
מחוסר מעשה לבל כלין סמא כידן ח"כ לי"ש תי' המח"ל
לסכי לין כותבין ונותבין לף שלוה כעוד דעתו עליו לפי
שמחוסר כתיבה ולסכי לא מלי משוי שלים לחתיכה לסכי לין
כותבין עד שישתפה כדי שלא תהי' הכתיבה כידו לבל
כמנויד כשעת כתיבה כידו הוא ולק"מ לבל לר"י דמיירי
כמי כלמר כתבו לבד דהא לא הזכיר כתיבה לסכי · פריך
שפיר ממנויד דלא לא למר רק כתבו והכתיבה רולה ליתן
לה בעלמו לא שייך לא מלי משוי שלים לחתיבה ונם חפי'
לם מיירי ר"י כלמר כתבו ותנו ומי קשה ממנויד דלין
לומר דכמנויד כותבין ומתנין דלא מפסקא כתיבה דכידו
הוא כמי' המח"ל לבל בקורדייקוס דהוא מעורף נם כשעת
כתיבה ומפסקא כתיבה דהא לא כידי' דז"א דלר"י לין
חילוק כין סמא כידן לו לא ולח"כ לף מה שכידו לחו
מעליותא הוא כלן והטעם כתב כחסד לחברהם דס"ל דלחו
כר נירושין כלל ולא משום ביטול הסליחות עיי"ש ועיין
חוס' מיר י"ב ובחורת מישור שם ולי"ע ועיין כס' שושנת
העמקים כלל כ"ג ובה"ם סי' י"ח ·

יובה"ם סי' י"ח תקר בגדון זה כיון דמטה לכתוב
נמ וליתן לה לכשתתפה הי"ל כלומר
לנלבר כתוב נמ לחשה דעלמא לכשתכיסה חגרשנה דלימו
נמ וכתב הרמב"ם ז"ל הטעם דהוי כלא כתב לשמה
כיון שעתה לינה כת נירושין מעתה ה"ם כשתגיע מי
וכתב לחלק דחשה לינה שייכה כלל בנע לבל כשתגיע כלמת
כת נירושין הוא רק דידה הוא דכתיב לה והכיא ראיה
מקידושין דס"ג דמבולר שם דרבי ס"ל דלחדם מקנה
דשלבל"ע מהא דמוקי קרא דלא תסגיר בכתב לעבד
לכשלחרך הרי נופך קמי לך מעכשיו ולמלי מוקי בדרך
רחוקה ששחררו קודם שלקמו ולמלי לא מוקי בדרך הקרוב
בבן הלומר לעבד הרי לכשלחרך הרי עלמך קנוי לך חלא
ע"כ כיון דבודלי עתיד ליורשו יש לו יד בו ושחרורו
שחרור נמור מעכשיו ולין זה דבר שלא בא לעולם לפיכ
לשמה לבל בעבד חיים לחר הוי שיר דבר שלא בא לעולם

עכ"ד ועיין רמב"ן יבמות ל"ב הטעם דלחשה דעלמא לינו
נמ כיון דעכשיו לאו כת נירושין הי' לין מוחת הבעל
מוחה והוי ככתב שלא בשוחת הבעל עיי"ש :

אם כי ברלי' זו יש לפלפל דהא התוס' בקידושין שם
דס"ג הקשו לרבי למה לי מעכשיו ותירלו דלא
כתב לו מעכשיו אז אפי' אם נקרע הספר העבד משוחרר
למפרע ועוד תירן הר"ם לחכי בעינן מעכשיו ככל שדה
דרבי ס"ל אדם מקנה דשלבל"ע · עיי"ש בתוס' :

ולכאורה למה לי זה לאשמעין דאפי' אם נקרע
יהי משוחרר למפרע ונרלה לפע"ד
וכן מלאתי אח"כ בספר המקנה לפי המבולר בחו"מ סי'
ר"ע דבמקנה דשלבל"ע ולי"כא שטרא קונה נם בדבשלבל"ע
עיי"ש וכע"ז ורלתי בס' קלה"מ שם ס"ק ו' אסברה לן
כיון דלי"כא שטר והשטר מונח אחר שכא לעולם הו"ל
כמוכר לו אז אחר שכא לעולם עיין שם ·
מ"כ מעתה לף מוכח דרבי ס"ל דאדם מקנה דבר שלבל"ע
הא בדלי"כא שטרא לכ"ע מקנה דבר שלבל"ע ועיין ח"ם
שם ד"ה וכס' זו מיושב קו' פכ"ר ול"ע מבלן בתוס' עיין
לות י"ב ולזה בעין מעכשיו ולז אפי' אם נקרע השטר קונה
ומוכח דרבי ס"ל דאדם מקנה דשלבל"ע ובמקנה שם ד"ס
מבולר דבלמת בעינן לנוף הקנין מעכשיו ודוקא בהי
דלא עביד דאתי אבל בעבידי דאתי נם לר"מ לא בעינן
מעכשיו עיי"ש ומעתה י"ל דקושית הח"ם בלומר לעבד
אבין לכשלחירך הרי נופך קמי לך מעכשיו דהא ירושה כתב
הח"ם דודאי עתיד ליורשו ל"כ הוי עבידי לאתי ובכה"ג
לא אפשר למיתני מעכשיו דהא נם לר"מ לא בעינן מעכשיו
לנוף הקנין ואם לא תנא מעכשיו לא ידעינן דרבי שבר
דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דהא איכא למימר דרבי
ברבנן ס"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ושאני הכא
דאיכא שטרא והשטר מונח אחר שכא לעולם והוי כמוכר
לו אז אחר שכא לעולם כסברת הקלה"מ הנ"ל להכי לא
נקט בירושה ונקט דלמר ליה לכשלחרך נופך קמי לך וזה
הוי לא עבידי דאתי והולרך למיתני כה מעכשיו ולז אפי'
אם נקרע השטר מסני · ומוכח שפיר דרבי ס"ל בר"מ
דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם · בכ"ז דברי מרן הח"ם
שרידין וקיימין ומלי לסמוך עליהו ומוכרחות משאר
הרלוות שבביא שם ועיין בת' רח"ב מה שחילק בין מדון
דידן ובין כיתב נמ לחשה דעלמא דבכ"ד לא שייך שברת
הרמב"ם הנ"ל שלא יכתוב לשם נירושין ע"ש :

יא הנה נמשכתי מעיין לעיין ובשוב לעיקרא
דדינא הנה הלשה הוחת סימני ודלי
סימני שטות הם ואפילו לכסוברים דבעינן דוקא הני דפ"ק
דמגילה מ"מ כיון דקי"ל דסני כחתת מהן וכ"ד נמלעה
כמה פעמים בלילה והוא בכלל יולא ידידי בלילה · ואפילו
לדעת הפ"ח דבעינן דוקא חון לישוב אם כי משמעות
וסתימת הפוסקים אין נרלה כן מ"מ נם לדידי' זל כתר
טעמא הא דילילת ידידי בלילה מיתשב שוטה הוא משום
דמעמיד עלמו במקום סכנה והא קמן כ"ד שלוה שומרת
עלמה מדבר המזיק וכמה פעמים סיתה במקום סכנה
נדולה ומעתה קם דינא כתב שבתבו הפוסקים לייחד גיטה
וכתובתה ושאר דברים אשר כתבו רבותינו האחרונים ·
אמנם בל"ד אינו בהשנ יד הבעל ליחד כל כתובתה · ובל"ל
ס' ס"ז מבולר דאם אין להבטל בטלן כל כתובתה יתברר
קרובי הלשה לבטל כתובתה בטולת הנלה סיטי' בדמי
בדי מזומנתי וסרוכתה ע"ש · והטעם ע"כ בדי לקיים לשון
התקנה דבעינן שיטלן לה כל כתובתה בשלימות וכיון
שאינו בהשנת יד וקונה מקרובים הכתובה בטוכת הנלה
ובאן כי כעת אין כתובתה שוה יותר לנמכור לשום אדם הרי
הלאו מטלן לה בשלימות וכאן בל"ד אינו אינו אם כי אין

קרובי האשה רוצים להתפסר רק אם תמות קודם שתתרפא יהיו הם יורשי כתובתה ולא בני האשה · וכ"ל שם מבואר שיכולו בעובת הגאה ובכה יירש כתובתה ע"ש ועתה דכך הוא שורת הדין כמבואר בב"ק דף פ"ע וכש"ע אע"ז סי' פ"ה ס"ז וכ"ש שאם מכרה בעובת הגאה אין הבעל יורש · ולזה כתב הנ"ל דבנה יירשנה · ומעתה כ"ד אין יכולין לעשות פשר להפקיע ירושת בני האשה שלא כדת גם אם יירשנה קרובי' אולי מיחשב חסרון דלא מתקיימה גוף החקנה דהא כל עצמו של עצת הנ"ל למכור בהגאה הוא בכדי לקיים התקנה להשלים לה הכתובה בשלימות ואם ישיריו המוכרים לעצמם זכות זה שהם יירשו אחר מותה א"כ לא נתן לה הבעל כל הכתובה דהא הוא עצמו השאיר כח הירושה להמוכרים ולא לבני' · אמנם לזה י"ל כיון שהבעל אינו מחויב רק להשלים כתובתה שתקחנה לכתחילה וכאן אם תתרפא תגבה היא ואין לקרובי' שום זכות דהא קרובי' אינם יורשים רק אם תמות קודם שתתרפא דוקא ולא אחר שתתרפא א"כ שפיר מתקיים התקנה דהתקנה לא הי' רק שתקח בשלימות אחר שתתרפא · אך אכתי אין הקרובים יכולין להתפסר לגרוע כח ירושת בני האשה אשר זוכין בירושתה מן הדין כי הדמי' אשר מותנין בעד כתובתה דמי עוה"ב הם שלה ממש מעכשיו ומ"מ נ"ע אם זה מעכב התרת הבעל כיון דעכ"פ הבעל סילק הכל רק הקרובים עושים שלא כהוגן ונ"ע · ומעתה כ"ד לו שנסמוך על הסוברים דבי אם משלק לה הכתובה כפי השנת ידו ולא בעינן למכור בעוה"ב · לו שיעלים לפי שעה כל כתובתה והשלים יחזור וילוה לו על זמנים ידועים וזה סברת קצת גאונו זמנינו יצ"ו · ואז אם סילק לה בחופן זה ולא בחופן מכירה בעוה"ב אז בין אם יסלק לה מקצת או הכל כנ"ל · אז אם מתה קודם שתתרפא שורת הדין מותן שהבעל יורש אותה כמבואר בסי' ל' ס"ה שכ"ז שלא גירשה גירושין גמורין אם מתה הבעל יורשה שלא כדעת הרשב"ם בב"ב דף קמ"ו ע"ב נבי תוחרית אף שהב"ח בתשובה סי' פ"ד כתב שאם השלישו הכתובה ואחר החפצרות וקבלו זמן לגרש דאם מתה אין הבעל יורשה ואינו דומה לסי' ל' ס"ה הנ"ל כיון שעשו מעשה והשלישו התפילים עי"ש מ"מ יש לחוק דהאם את גירושין היא ואף שקבלו זמן מ"מ סמא כידם לבעל הזמן וגם מחוסר זמן לא כמחוסר מעשה דמי ושמשא ממילא ערכא משא"כ בנ"ד דלא את גירושין היא ואין סמא כידן מיקרי מחוסר מעשה גירושין גמורים כמשמעות לשון הפוסקים דדוקא בגירושין גמורים אז אין הבעל יורשה ובעת אין תשובת הב"ח בידי וכש' כרם שלמה כתב שראה כתב יד הגאון בעל מ"ש בגליון הש"ע דכזמה"ז דאינא חר"ג שלא לגרש בע"כ אפי' לרשב"ם הנ"ל הבעל יורשה עי"ש · וכש' הפלאה בקונטרס אחרון סי' ל' הביא דאינא מר"ם הזורק בזרק לה גט לחצילה דפריך הש"ס מה שייתה אשה קנה בפלג' לתבו שם דאינה יכולה למכור אינה מעשה דמפקעת ירושת בעלה ומוכח מזה דהבעל יורשה דלא כרשב"ם עי"ש · הרי התם דעשה מעשה וכבר כתב הגר וזרקו לה לחצילה ואפ"ה בעל יורשה כ"ש נ"ד דאינה רואה לגירושין · אמר דמשום שכפית מותר לגרשה בע"כ כמבואר בסי' קי"ז מ"מ הלא איתתא תרתי אית בה דהא שתעית גם כן ושטיא אינה את גירושין והבעל יורשה · ומעתה בנ"ד אם שורת הדין שהבעל יורש רשות בידו לעשות בשלו מה שרצה ויכול לותר ולהכנים בתוך הפשר שקרובי האשה יירשוה · גם יש לומר אף שכתב הנ"ל דבאינה את גירושין מחויב ליתן לה כתובתה בשלימות ואף דמבואר בסי' קי"ט דמגרש בע"כ ואין פרעון הכתובה מעכב · התם את גירושין היא משא"כ בנשתעית עי"ש בנ"ל · מ"מ יש לומר דשות לא אירי רק בנשתעית לבד דעכ"פ איכא תקנה ע"י נשים פקחות בבדיקתן ואיכא ביטול פ"ו והרהור עבירה רק דאין אדם דר עם אחת בכפיפה ע"י שעותה לזה פרעון הכתובה מעכב משא"כ בנ"ד דהיא נכפית נ"כ דאיכא סכנה לשות עמה כמבואר בס' ק"ז ואף בדיקת פקחות לא מהני ואיכא ביטול פ"ו והרהור עבירה י"ל דמודה הנ"ל דאין פרעון הכתובה מעכב כמו בעוד היותה נכפית לבד קודם שנשתעית דאין פרעון הכתובה מעכב דהא איכא סכנה לכן גם אחר כשנשתעית נ"כ לא הורע כח הבעל לענין זה מ"מ לשון הנ"ל נראה דאין מחלק דכל שאינה בת גירושין פרעון הכתובה מעכב וגם בנ"ד דבעודה נכפית דר עמה כמה שנים והוליד בנים ואין שנין ופנע רע מ"ו לא ידענא אם מחשב סכנה והפוסקים על הרוב דברו אבל כל ימיהם הכל היה בטוב · ועיין בח"ם אחע"ז ח"א סי' קט"ז כתב בשנים קדמונים היו נשמרים מד' אמותיו · ורופאי זמנינו מחליטין שאינו מתדבק ואינו מזיק כלל אפי' לאשה איקו עכ"ד עש"ב ע"ש :

יב ומעתה לבאר מ"ש בחי' שם ס"א להשוות דעת הרמב"ם לדעת התוס' במ"ש הרמב"ם בכותב גט לאשה דעלמא לגרשה בשיבשמה דאינו גט משום שאינו כתב לשמה · והתוס' יבמות דכ"ב ע"ב כתבו דאינו גט משום דאינו בידו לגרשה לא"ד אין אדם מקנה דבר שלב"ל וכמגיה לאשה לאלך פ"ו מגירושין ואורח מישור דזדר ד"ב כתבו דפליגי אהדדי וכח"ם שם הבוה אותם לאחדים והא בהא תליא דאם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הוי בת גירושין וכתב לשמה אבל אי אין אדם מקנה האשה לאו בת גירושין ולא כתב לשמה · ומיושב קושית הפני' מגיל דרבי ס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם דלעמא בעלמא א"א מקנה ובעבר היינו עעמא דיוצא לחירות בכותב לו לבשתקחך משום דבדבר שלא בא לעולם קי"ל דאי שמיע ואכיל לא מפקינן מני' ואכלן סעבד תופס בעלמו · ולהנ"ל א"ש דאי א"א מקנה אם כן הטער פסול דלא נכתב לשמה ואיך יתפוס בעלמו עכ"ד וכבר כתבתי שהוא היפך מ"ש המקנה בכוונת התוס' קידושין דס"ג שכתבו דנקרע הטער דאי לאו הכי קשה דלעמא דבי ס"ל דא"א מקנה וש"ה דאיכא שטרא והוי כתפס · ולדברי הח"ם נכתב זה דאי א"א מקנה נ"מ הטער דנכתב שלא לשמה · ונולא דברי קדשו של מרן הח"ם ז"ל הסברא בהיפוך דבאשה ודאי אי א"א מקנה הוי כלא נכתב לשמה כמ"ש הח"ם אבל בעבד הכתב לי' לבשתקחך וכו' דידעינן בודאי שהעבד יתפוס בעלמו ואינו מחוסר תפיסה וכן כמסר לו שטר שבודאי יזכה אחר שיבא לעולם הוי כמו דבר שבא לעולם שהרי ידעינן שיבא לידי קיון לבסיבא לעולם ומיחשב לשמה וכוי' דברי המקנה · וביאור קו' פני' ז"ל כיון דשחרור ילפינן מגט לבל מילי וגבנו קי"ל בגיטין דכ"א ע"א בחילה הבא לאחר מבאן · והוא בטוש"ע ס"ם קל"ט בנותן הגט באחר מבלו ואח"כ קנתה היא האחר דאינה מגורשת ופירש"י שם לפי שאין הגט והאחר כאה לה מבא הבעל עי"ש · ואם אינא דא"א מקנה אלא לה להעבד זוכה מעשה תפס אין הגט בא לידו מבא האדון דמתחלה כיון דדינא הוא דא"א מקנה הוי בנותן באחר חבילו ואח"כ בשלקחו דמעשה תפס אתיא אין הגט בא מבא האדון ואיו בנותן גט אשה באחר מבילו אמפ"י שבעל ודע בבילוי שהיא תקנה אחר בך האחר ל"מ דבשעת נתינת הבעל לא היה האחר שלה · וש"ב מוכח שפיר דרבי ס"ל דאדם מקנה דבר שלב"ל ואוי בדבר שלבל"ע ובמסירת הגט ניתו לידו לאין כאי' ומיושב קו' פני' הנ"ל אבל לדברי התוס' קידושין שפיר הקי' המקנה דאמת בא"א מקנה וש"ה דאיכא שטרא ולבסיבא לעולם הוא כמוכר לו אז על הי' הטער עיין בקלה"ח · ח"ב

מ"כ הטעם כי מכח האדון ומהני אפילו בדבר שלבו"ע לזה הוצרכו התוס' לומר דנקרע הטעם ומוכח דאדם מקנה דבר שלבו"ע · וכפסיקות י"ל. וקו' הא"ם הכ"ל אמאי נקט לכשתקחך ולא נקט לכשתירשך עפ"מ שהקי' בהפלאה בתוכו' דכ"ע דלמת רבי ס"ל דא"א מקנה ועכד שאני כיון דקי"ל דשחרור מפקיע מידי שעבוד בהקדש ובהקדש אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכתב שם בהפלאה דבדבר דלא עכידי דאתי נם בהקדש ל"מ בדשלב"ל עכ"ד שם מ"כ אי הוי נקיט לכשתירשך וזה הוי עכידי דאתי כמ"ש הא"ם שם מ"כ לא יועיל דאדם מקנה די"ל בהפלאה דשחרור דומה להקדש להכי נקט לכשתקחך וזה לא הוי עכידי דאתי ונם בהקדש ל"מ בהי"נ · ועי"כ מוכח דרבי ס"ל דאדם מקנה :

סימא דפסקא שר"ח ישלים נט לכתובה כהשנת ידו ויתר הדברים כמבואר בנו"כ ס"ס נ' והסכימו לפסקא דנא נדולי דורינו וקלת החמירו שישלים לפי שעה בדי כל כתובתה והשלים יחזור וילוה לו לזמנים ידועים ואז מותר ליטא אחרת ואין כאן לא חרם ולא שמתא · והש"ת יגיני משנאות וירחני בתורתו נפלאות :

משה ארי ליב חוס"ק בחקר

סימן כט

על דבר הטעמות שבין ר"ד מזאלדעשט ואחיו ר' יוסף ונופת דעובדא הכי הוי שר"ל החזיק בספר מאחיו ר' דוב אבבעה שנים ובשנה הרביעית לקחו שרי המדינה הדעזמא. ובעלו מכל המדינה שלא לקחת עוד דעזמא וכאוך הקאנטרחקו שבכר ר"י מר"ד היה כתוב שהשביר לו קרעטסמי' וב' כתי רחיים וקלייבל והדעזמא כמל"ל מאה ושבעים אדומים לשנה ובתחלת שנה רביעית כשנתבטלה הדעזמא ותבע ר"י מאחיו להחזיר לו מה שעולה הדעזמא של שנה הרביעית ועמן ר' יוסף שר"ד התפסר עמו עבור זה בשיקה מהאדון קאנטרחקו חדש על אבבעה שנים אחרות יצא לאחיו משכירות הבפר בעבה אדומים לשנה ונתן לו ת"כ ע"ז ואחר אשר בכר ר"ד מאדון על אבבעה שנים אחרות ור"י יש בספר במקדש ובראשית הקרן לא תבע ממנו ר"ד שכירות מהקרן כי בלא"ה היו מעותיו של ר"י ביד ר"ד בערך שלש מאות אדומים ויעבה לו ממעות זה אך בראשונה הקרן בתשר נפל מריבה ביניהם נתן לו ר' דוב קאנטנטרחקו על שנה א' · נם ר"י נתן כתב לאחיו שאין רשות להחזיק הבפר רק שנה א' ור"ד הוסיף עליו על שנה זו · זאת טענת ר"י · עוד טען שהיה מוכרח להתפסר עמו על אופן זה והביא לפניו מסירת מודעה על הכתב שנתן לר"ד בכ"ל אך ראינו שהמודעה לא נכתב כדין שלא הבירו העדים בתוכנו. ור"ד מכחיש מכל וכל וטען שאינו מגיע לו מכל העסקים שהיה ביניהם עד היום הזה אפילו ש"א נם הוליא חשבון שאדרבה ר"י חייב לו סך רב נם טען ר"י שמגיע מחשבון שבבפר שעלישעטא סך רב ור"ד הכחיש זאת והביא ר"ד עד אחד שמבפר בי"ל אינו מגיע לו אפי' פ"א · וילא מאחיו הבפר דין שר"ד ישלים ברחמי ע"ם ששה מאות ושש קערבלך ור"י אחיו שבע שמגיע לו עב פ מתביעות שים לב על אחיו ר"ד מבפר שעלישעטא וזאלדעשט ויכולו נ"כ בתוך השבועה שאין מגיע ממנו לר"ד אפילו פ"א מכל התביעות שר"ד תובע ממנו ור"ד פטור מקא קודם השטעה אך אם לא ירלה ר"י לשבע וליטול מז פטור ר"ד מתביעות ר"י · ותביעות שים לר"ד עד ר"י אם ר"ד יקבל בח"ת כדת ישבע ר"י ויפטור ובכפה זאלדעשט אין לר"י שום טענת חזקה אחר כלות שנה זו והבפר הכ"ל בחזקת בעלי. עומדת ויעיב לר"ד · כ"ז לא מאחתו ור"י הליע הפ"סד לפני רב מ' ממדינתינו אם כי הרב הנ"ל לא שמע רק טענת לד אחד כתב אלי מגילה עפה קבא דקושיתא על פסקא דנא · ואמרתי לפרש ולבאר בעזה"י :

הנה הרב הנ"ל שאל מדוע סלקנו את מי יוסף מחזקתו בבפר הא ר"י בבר החזיק בראשית הקרן וחזקה זו מהני ל' בכל הארבעה שנים · ואם ר"ד מכחיש ואומר שלא השביר לו רק לשנה א' כמשמעות הקאנטרחקו שבע ר"ד ע"ז מה דהמסירת מודעה בטילה מחמת שלא הבירו העדים באותנו מ"מ הוא תובע בע"פ ששבר על ארבעה שנים ובבר החזיק ע"ז בראשית השנה כנ"ל · ועוד כא מעשה מגרות כמבואר בהה"מ רל"ז שהשובר הראשון הוא מגרן · ועוד הא מבואר במסגרת השלחן ס"ם ק"מ דאיכא תקנות הקהלות מישראל שהחזיק בבפר אסור לישראל אחר לשוברו ואם ירלה לחלק בין שובר מישראל לשובר מעכו"ם זיל בתר טעמא דהאי תקנה היתה משום פסידא דראשון א"כ מה לי שובר מישראל או שובר מעכו"ם עכ"ד הרב המערער · והנה לא נדק בכל השלשה דרכים אשר טען עליו והנה מ"ש דלפי הטעם משום פסידא אין חילוק בין שובר מישראל או שובר מעכו"ם ואיתמיעתי" דברי הכ"מ בתשובה סי' ד' לענין תקנת עיר וכמלא כתב שם הכ"מ וז"ל דבתקנה לא חזלינן בתר הפסד אלא אם כן בכלל נ"כ בלשון התקנה אינו סובל כן לא אמרינן זיל בתר טעמא והביא כן מדברי הרשב"א הביאו ב"י סי' רכ"ח ומדברי הרא"ש בבי-טפת לוגן ומדברי המרדכי פ' המקבל בקהל שתקנו שלא לקנות בית מגוי גם להחליף אסור דאילוף נמי ובאי מיקרי אלמא אי לאו דאיכא בית הי' שייך הטעם לאסור גם אליפין אלא ע"כ אע"נ דשייך הטעם אם לא בכלל נ"כ בלשון לא חזלינן בתר התקנה עכ"ד · ועוד אטו התקנה הי' על הבר שלא להשכיר הא התקנה לא היתה רק על ישראל שלא לשבור וא"כ ר"ד שבא מכח הבר ורוצה להחזיק לעצמו ולא להשכיר לשום אדם ודאי דהרשות בידו ועיין ס' מ"ה סי"ז

וסקי"ל וסימן ס"ו וס"ז בבא מכח העכו"ם עי"ש :

והנה בדמ"א ס' רל"ז מבואר תקנת רבנו"ם · שלא לשבור בית ישראל דר בה עי"ש · ועורם התקנות מבואריס בתשובת מהר"מ מינץ סי' ק"ב ושם מבואר בהדיא שנא תיקן אלא בשובר בית מעכו"ם אבל בשבר מישראל מותר לישראל אחר לשוברו מן המשכיר ע"ש במהר"מ מינץ סי' ק"ב · אמנם תקנה זו אינו ענין לנדון שלפנינו דהרש"ל כתב בתשובה סי' ל"ו שרגמ"ה לא תקן אלא בבתים ולא בחנוכי' וכו' ואפילו בבתים לא תיקן אלא במקום דליכא למיחש שיבא עכו"ם וישבור ע"ש · וגם הבית בתשובה סי' ס"א כתב דבאורגדא כיון דאיכא ריוח גדול חשוב בספקר ומליאה שאין לו דין עני המשפר בחדלה וגם תורת חזקה ליכא בזה רק תקנת הקהלות עכ"ד שם · ועכ"פ כיון דבתקנה זו אבר שתקנו בשובר מעכו"ם מה"ת לא אחלק בשובר מישראל ימוש לפסידא דמשכיר ובכה"נ לא תקנו :

ועכ"פ לא יהי' רגן ספק בתקנה אם התקינו בשובר מישראל הא כל ספק בתקנה קי"ל דאוקמא אדינא וכל הספרים מלאים מזה : ברב המגיד פ"ד מהלכות גזילה נבי שכיבו ולקיבו עי"ש ובב"י בתשובה דיני כתובה סי' ע' וכתב שם שכן מבואר בכמה מקומות והמהרי"ט מ"ח סי' כ"ט מה"מ סי' מ' וכן. הארוך המשנה למלך פכ"ח מה' מלוה הכ"ח ובפ"ח מה' אבלות ה"ח והביא שם הרבה פוסקים וכ"ה בהרמ"ח בא"ע סי' קי"ח ס"י עי"ש ובש"ע נרפש שם תשובת הרי"ן ועיין כ"ש ס"ק ה' וכ"כ הסמ"ה

סי׳ י״ח ס״ק י׳ בשם הרשב״ץ וכ״כ בתשובת עה״ג סי׳ ס״ח ושבות יעקב ח״ב סי׳ קכ״ה וכ״כ הרדב״ז ח״ב סי׳ תרע״ג ועיין בתשובת שער אפרים סי׳ ס״ח וס״ח ורא״ש בתשובת הכ״ה סי׳ ס׳ כתב וז״ל שבסוף כל התקנות של האורענדים כתוב שם וז״ל כלל הטולה שא״ל לפרש ולבאר כל עניני חזקת האורענדים ופרטי׳ בכתב ואף מה שכתב בביאור יש לפרש פירושים שונים ופ״כ יה׳ נדון כל עניני חזקת אורענדים עפ״י הדיינים היושבים בסמוכות למקום לפי ראות עיניהם ולצורך שעה עכ״ד ומעתה מה נשאר לו עוד להרב המעורער לטעון עליו מכח תקנת הקהלות אם הוא לא הי׳ עמנו ולא נמנה עמנו ועיניו ידאו כדת מה לעשות ומכ״ש לפמ״ש הב״ח סי׳ ד׳ הי״ל בלא״ה נתבטלו דבריו :

גם מה שרצה לזכות את ר״י מבח מצרות כמ״ש הנה מ והוא מדברי הט״ז סי׳ קע״ה אמת שהט״ז כתב כן ממנם הט״ז מיירי בשכר הבני קודש שנמלם שכירות הראשון אבל אם כבלם הזמן ואח״כ שכר הבני מבואר בב״י להיפך דליכא מצרות בכה״נ עפ״ם קע״ה בשם מהרי״ן שוסלן ועיין ש״ק סי׳ קפ״ה ס״ק ס״ל דלב״ע אין בחזקת חנות משום מצרות עיי״ש ולבאורה חזקת הכנסת כפר בחזקת חנות דמ״ל ועיין בקלה״מ שם דאפי׳ לדעת הט״ז הי״ל אם כני ביתו של הבני מושעין גם הוא מודה דליכא מצרות עיי״ש באופן דהי׳ בכמה דרכים לסלק את ר״י מדין מצרן אבל אבן בדידן אין אנו צריכים לכ״ז ובלא״ה לא שייך מצרות כנ״ל דהרי ר״ל רוצה להחזיק הקרעטשמי לעצמו ויוש״כ שם מתמונה שלו ומה מצרנית שייך בזה ועכ״ל ס״ם קפ״ה ועיי״ מוא״ר סי׳ ס״ז בשם מהרי״ם .

ועתה נראה בעזה״ר אם זכה ר״י בכפר מעשה חזקה כמ״ש הרב המעורער בחזקתו שבחזיק בראשית הקין מהני לכל הד׳ שנים ואם כי ר״ל מכחיש שכבר ע״ז עכ״ד · והנה ר״י עוטן כי עשה עמו ת״כ בשנה הרביעית על מה שישכור לארבעה שנים מחדש · והנה אם נמצינו שהאמת כן יש בת״כ זה שני ריעותות הא׳ דעת הפוסקים בסי׳ ר״ח דשימעותא לא מהני בקרקע עיי״ש · ועוד דכאן הקנה לו בשישכור מהבר והוי דבר שאינו ברשותו וכמ׳ קלה״מ סי׳ ר״ח הביא דברי רבינו ירחמ״ל שבמרדכי בפ׳ הבונה דשימעותא לא מהני בדשלב״ל וכ״כ הגה״מ שם ומ״ש בפ׳ הבונה הוא ע״ש כי שם לא נמצא דבר אך הוא בהגהת מרדכי סר״ח דמילה עיי״ש אמנם הרא״ש בתשובה כלל י״ב כתב דשימעותא שהוא ע״י מעשה מהני נמי בדשלב״ל עיי״ש ושני הדעות הובאו בב״י יו״ד סי׳ רס״ד ומעתה לדעת רבינו ירחמ״ל ל״מ ת״כ לדשלב״ל וכ״פ הרדב״ז ח״א סי׳ רע״ח :

בר מן דין כל עניני אורענדא כתב הרש״ל בתשובה סי׳ ל״ו דהוי דשלב״ב לעולם וכתב שם דמהני מעשה מנהג כמו שימעותא · ומעתה דינא דמלכותא דינא עיי״ש וכ״כ הט״ז בחו״מ דשכירת הרחיים הוי דבר שלב״ל עיי״ש ס״ס ת״ב, ובפרע במקום שהאדון מחויב לתקן הרחיים אם יתקלקלו כגונא דל״ד ודאי דאין להשוכר זכות בנוף הרחיים והוי דבר שלא בא לעולם עיין מג״א שם ובמקו״מ שם ס״ם ת״ל ובאחרונים שם ובאמת בנה״ג סי׳ ר״ח אמנם על דברי מהרש״ל בתשובה מש״ם דשטר מהני באורענדא מעשה מנהג כמו שימעותא הא שימעותא ל״מ בדבר שלב״ל וכתב דשאני התם דאיכא נמי דינא דמלכותא ע״כ ועיין בש״ע של הרב הגאון מהרש״ז סי׳ ח״ב סע״ו עיי״ש .

וראיתי בסי׳ יהושע להגאון מעמרניפאל סי׳ המ״ד לענין אלוקת בפרים אם מהני ת״כ וכ׳ שם דמהני כיון שבי הרא״ש בתשובה כלל י״ג דבל מכירת הקהל הוא דבר שלב״ל אלא דמהני נמנהג המדינה מדין שיטומתא וה״ה נמי לענין אלוקת הכפרים עכ״ד · והנה למד מדברי הרא״ש אלו דת״כ מהני ובאמת אין ראי׳ הי הרא״ש לשיטתו אזיל מכלל הקודם דשיטומתא מהני לדבר שלב״ל אבל לדעת רבינו ירחמ״ל וכ״פ הרדב״ז והאחרונים הי״ל לא מהני ת״כ לדבר שלא בא לעולם ועכ״פ לדעת ס׳ יהושע שכי דהכנסת כפר הוי דבר שלב״ל ובדעת הרש״ל בתשובה וכ״כ הט״ז בחו״מ ס״ם ת״ן דראיים הוי דשלב״ל ובפרע בחוסן דכ״ד דשטר ממויב לתקן הרחיים עיי״ש מג״א שם בשם הב״ח ובפסקי האחרונים שם ובש״ע של הרב הי״ל .

מצתה כנ״ד לדעת רבינו ירחמ״ל לא מהני שום קנין ואפי׳ לדעת הרא״ש נ״מ אלא מעשה מנהג ולדברי רש״ל בתשובה משום דינא דמלכותא א״כ כמדינתינו המנהג הוקבע וכ״ם דינא דמלכותא נ״כ שאין קונין כפר בשום קנין רק בקאנטרלקט ואז גם לדעת הרא״ש ורש״ל לא זכה ר״י ליתר הבנים אשר אין כתובין בקאנטרלקט מיהו בקנה קרקע ממש שב״ל ודאי חזקה קונה אף במקום שנהגין לכתוב שטר כמבואר ס״ם קל״ב וכ״ם בשכירות עפ״ם קל״ה הגם שיש לומר בנ״ד כיון דשכר נמי הקרעטשמי לדור בה עכ״פ והקרעטשמי כבר הוא בעולם ונונע בדין המבואר בסי׳ כ״ע במקנה דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם דקנה מחלה עיי״ש מ״מ נ״ל דהתם מיירי שפסק על כ״א לבד אז בדבר בשומתו ידוע משא״כ בנ״ד שפסק במקח א׳ על הקרעטשמי והרחיים ביחד ודברים הללו אין שומתו ידוע כ״כ א״כ אם נתבטל המכר מהרחיים בכ״ל משום דהוי דשב״ל שוב נשאר הקרעטשמי בלא פיסוק דמים ולא קנה עיי״ש רס״ז וי״ם ר״א ול״ם בזה ·

ועיד כיון שנ״ד עפן שמעולם לא הבכיר לו רק על שנה א׳ ויש לו ח״י סי׳ ע״ז איך יתבע ארבעה שנים ומ״ש הרב המעורער שמא שכר בעיש על ארבעה שנים ואם ר״ל ידמיש ישבע ע״ז עכ״ד ליתא דאין לר״ד אפי׳ ק״ח פ״ז דמבואר בסי׳ פ״ז במקום דעד מסייע פוער יש לו להתבע הרם שתם ע״ש בש״ך אבל בשאתיבת יד התובע מסייע להתבע בנוונא דכ״ד כתב שם הש״ך סי׳ ס״ז ס״ק י״ז דבמחה עדים דמי ועדיף מעד המסייע עיי״ש ומה שטען ר״י כי מסר מודעה על הכתב לאו כלום הוא שהפרים לא הכירו בחוסנו ונם הוא דבר רחוק שיכירו רק שר״י אמר לשם שהוא חוסן אף דמבואר בסי׳ ר״ה דבמחלה א״ל להכיר החוסן עיי״ש ס״ב מ״מ שטר זה לאו מחילה ממש הוא דהא בשטר זה יש זכות לר״י נ״כ בשכר על שנה א׳ עכ״פ ולא יוכל לדחותו תוך השנה ושמא לא שכר בחמת רק על שנה א׳ ור״י לקח הקאנטרלקט ונתן הכתב לר״ד והבל הר״לטוכתו כדי שלא ידחה אותו תוך השנה ממנהג המדינה דאינו זוכה בלא קאנטרלקט · אמנם זה דוקא בנ״ד דלא שייך תקנות הקהלות בכ״ל אבל בשוכר מטר במקום שייך תקנות הקהלות אפי׳ לא לקח עדיין קאנטרלקט מהשר אסור לאחר לבוא בנבולו כי לא חלקו הקהלות בתקנתן כמבואר בתשובת הב״ח סי׳ ס״ח וזה אינו ענין לנ״ד לביאת תקנת הקהלות בכ״ל ·

ויתר הפעמות שכיר ר״ד ואחזו זועדין מליהו והרב המעורער כי מאחר שר״ד ור״י שניהם תובעין זא״ז יגרילו מי ישבע תחלה עכ״ד אינו ענין לנ״ד דשם בחמת שניהם תובעין זא״ז ומתפלגין לדין אבל בנ״ד עיניו ראוני ר״ד הלה להשמט ממנו ולא הלה לתובעו בלא אז מחמת דאותה דבי דינא אז מחמת כי ירא פן יפילו עליו הרם ובאמת תרוויהו אחרייהו ונם עתה רוצה להשמט אך ר״י רודף אחריו בקורא בהרים א״כ שייך לדין מקקים לתובע תחלה שנפי׳ כ״ד שהבית הב״ח שם תשובת מיימוני

מי מומי כסם יש נחומים אם רחוכן תובע את שמעון ושמעון את רחוכן ושניהם כופרין זה״ז משביעין את שתפון מחלב עיי״ם בכ״ח ומעתה כב״ד מקקין לטענת ר״י להשביע את ר״ד והא״ל היסך את השבועה על אחיו ר״י ליטול וספרנו את ר״ד מק״ח כי יכול לומר קים לי כהט״ז דשיסד בהיסך כמ״ם המכ״ר חח״מ סי׳ ר״נ ור״י יכולו נ״כ בשבועתו ליפטר מתביעות שיש לר״ד עליו והרב המערער כי כיון שר״ד יש לו ק״ח על שבועת ר״י ליפטור דלפטור לא מטעם היסוך אתיקן א״כ למה לא יקבל ר״ד בח״ח עכ״ד וז״א כיון דכל ענין ק״ח הוא דאינו משביעו בחנם וכאן כיון דלאו הכי נשבע ר״י לטול ונגד זה פטור ר״ד מק״ח כב״ל יכולו נ״כ בשבועה אחת ליפטר נ״כ כיון דנשבע בנא״ה ליטול ודבר זה אמרתי מסברא דנפשאי ואח״כ מצאתי כן בתומים סי׳ פ״ז ס״ק כ״ח עיי״ש ועיי׳ תומים פ״ב ס״ק ל׳ ופ״ז ס״ק ל״ה דעכשיו חרם שתם הוא לעוכח אך אם לא ירצה ר״י לישבע וליטול ור״ד יתעצם בדין נגד תביעותיו שיש לו על ר״י אז יקבל ר״ד בח״ח ור״י ישבע ויפטור ומ״ש המערער למה ישבע ר״י שתי שבועות ליטול וליפטור הא כיון שנשבע ע״ד ב״ד שמגיע לו מאחיו ממילא הוא אינו חייב להחיו עכ״ד לא כן דלכתחלה צריך לברר שבועתו כמבואר ברמ״א סי׳ ע״כ סי״ז וסי׳ פ״ז ולדברי המערער אין מענינין בנשבעין ומטלין ובשבועה שע״י היסוך הא כיון דנשבע ליטול ממילא הוא אינו חייב לחביריו ומ״ש הרב וכי כך הוא החשבון · ועוד אם ר״י נדחה מהכפר ע״פ ישלם לו ר״ד בדעזמא כפי שומת הבקיאין כמה שוה הדעזמא של שנה לי׳ עכ״ד קושי׳ חדא מתורלת בירך חברתה כי לפמ״ש ש״לי כפי שומת הבקיאין הדעזמי של שנה אי נפיך לא עלה לו החשבון כאונן אבל לא כן הוא וא״ל נשלם לו הדעזמא כפי מה שהיתה ראוי׳ לעשות אלא כפי מה שנתן בעדה עיי״ש סכ״א ומעתה לא ואשוב וספור אם נתן בעד הקרעטשמי וקליטל ושתי כתי רחיים והדעזמא על הכל נתן מאה ושבעים אדומים לשנה מעתה נחשוב כמה מגיע לדעזמא בלבד · והנה מ״ש הרא״ש בתשובה בלל י״ג דמכירת הקהל הוי דבר שבל״ל אלא דקונה במסירת הבורדה (הוא הקאנטראקט) מטעם מנהג עי״ש ולכאורה ראוי לקנות אין הדין דכתוסס שעה קונה גם בדבר שבל״ע כמבואר בסי׳ ר״ט אך ז״א דהקלה״ח שם ס״ק ו׳ אסבר לן דמהני השטר אף דלכתב בעוד שלא בא לעולם מ״מ כיון שהלוקח תופס השטר גם אחר שבא לעולם ושטר זה הוי שלך הוי כמוכר לו עתה אחר שבא לעולם עכ״ד אבל כמדון הרא״ש בחכירת הקהל סוף סוף הימים שעדיין לא בלו לבתי הויין דבשל״ל משא״כ בחכירות דקל מאחר שהלוקח תופס השטר אחר שראו הפיות לעולם הוי כמוכר לו עכשיו הפירות שבאו לעולם ועפי״ז יש לומר בדעת הסוברים בסי׳ ס״ו סכ״ג בבן שלוה מאביו ואביו מכר השט״ח ומת נדפת הסוברים דהיורש אינו צריך בלל לאחול לעצמו מאי שנא הוא מאחר ובתומים תמה דהיורש אינו צריך בלל לאחול לעצמו דממילא נפקע האוב כיי״ש אמנם דעת הרי״ף והרמב״ם דהא דמוכר שט״ח יכול לאחול הוא משום דמכירת שטרות דרבנן ובתוספות פ׳ הספינה הקשו אמאי לא הוי מכירת שטרות דאורייתא שמוכר לו קרקע המשועבדת לו ותרלו דהקרקע אינו ברשותו עיי״ש בתוס׳ · והנה נדעת הקלה״ח המ״ל מ״ש כיון דהלוקח תופס שטר המכירה אחר שבא לעולם הוי כאלו המוכר מכר לו עכשיו כמבואר מעתה במכירת שטרות דבעינן בתיבה ומסירה והלוקח מוחזק בשטר בתיבה ואין בקלה״ח שם ובנה״מ בשם בעל העיטור בשם עובדא דפי׳ הבותב דל״ח מקרי אלוקח מוחזק ע״י שטר בתיבה שבתב לו על השטר קני לך אאבו וכל מעבודי עיי״ש בנה״מ ומעתה בסי׳ ס״ו בבן שלוה מאביו ומכר

מביו השט״ח ומת אין יכול הבן לאחול לעצמו הא הבן כיון שירש זכות אביו הוא הוא המלוה וגם הוא הלוה בחמת וכיון שמוחזק בנכסי עצמו ואין מחוסר נוביינא הוי כאלו בבר יתופס המלוה בנכסי הלוה וכבר נבה מן הלוה וכיון שהלוקח מוחזק בשטר בתיבה הו״ל כאלו המלוה מכר עכשיו אחר שבא לעולם וכיון דהוי דשב״ל שוב הוי מכירת שטרות דאורייתא לשבדת אתוסי׳ הנ״ל דפי׳ הספינה ושוב אינו יכול לאחול לשיטת הרי״ף והרמב״ם הנ״ל ועיין היטב קלה״ח ומה״מ שם :

ובזה מיושב סי״ח סס״ו סס״ז במוכר שט״ח ופרע הלוה למלוה לא נפטר בזה מהלו״ח ותמה הש״ך כיון דהמלוה קבל הדמים בודאי עכ״פ מחל לו החוב ואמאי לא נפטר מהלוקח עי״ש בש״ך · אמנם הוא נכון מאד דבחמת לא התחילה המחילה עד שקבל מקודם הדמי׳ מהלוה · וכ״כ בהדיא בנה״מ דלאחר הפרעון התחילה המחילה יע״ש וכיון דהמלוה קבל הדמים והלוקח תופס השטר והוי כמוכר לו עכשיו אחר שבבר קבל הדמים בא״ש הקלה״ח סכ״ל ולא כ בבה״ע מכירת שטרות דאורייתא ולא מאי המלוה לאחול לשבדת הרי״ף והרמב״ם ואפי׳ אם פרע מעות ולא קרקע מ״מ השטר מכירה שבדר הלוקח הוי כשטר הודאה שמודה המלוה להמוכר שהמעות שקבל מן הלוה שייך להלוקח ואין יכול לאחול כיון דבבה״ע מכירת שטרות דאורייתא :

ובנ״ד יש לדון אפילו אם בחמת בדברי ר״י שנתפשרו על הדעזמא ודעת הש״ך סי״ב בשיש שנתפשרו :נעלמן אין צריך קנין ע״ש שהביא בשם מהר״מ לובלין אמנם המעיין במהר״מ שם סי׳ מ״ז דסיימו דוקא במקום שהתובע מוחל מעצמו ולא הי׳ צריך דו״ד ומעשה מחילה אתיון עלה עי״ש היטב ובמהרי״ק שורש י״ עקב ו׳ הבל בל״ד שהי׳ דו״ד וטו״ת ודאי צריך קנין וגם לדון דידן אין ענין להמבואר בסי׳ ר״ט בקנה דבר שלא בא לעולם אמרינן דזבה הלוקח הבן כי היכי דליקו בהיסמותי׳ ע״ש · אמנם כאן שר״ד הי׳ צריך לקנות בל המחשיב לעורבו וממילא קנה אמי׳ בקרעטשמי והרחיים דזה בלא זה לא מזדבן ולא שייך לוקי בהיסמותי׳ ובלא״ה לא שייך בל״ד לוקי בהיסמותי׳ עיין ט״ז בחן בסי׳ ר״ט כי בן הוא ועיין דיני מנו אות כ׳ בטוען תמורת המנהג עיי״ש :

והצעתי דבר זה לפני מרן הגאון החסיד מ״ר שלמה קלונר נ״י : והשיב לי וז״ל יקרת מכתבו קבלתי היום נ׳ ולא היה פנאי להשיב עד עתה וגם בעת אין לי פנאי להאריך רק דרך קצרה אני אומר שיפה דן יפה הוה אם כי במקלת טעמיו יש לדחות · אך לדינא יפה דן וכפרש העיקר לעקת ר׳ יוסף הוי על החזקה וזה ודאי דאין לו דין מערערת נגד אמיו ר׳ בער מבמה טעמי׳ וכעת אני מוטרד ואין בידי לפרש בחר היטב · אך עכ״פ לדינא אני אומר שיפה הורה וגם אני הייתי דן בן תמיד וגם בדון הבבוה דחזקקין לתובע תחלה גם אני פוסק בן תמיד · ולהרב המערער אל יביב מאומה רק יבתוב לו אז ליד ר״ב בי ראיתי פסק בו מ ואני מסבים עמו לדינא ולא יביב לו מאומה בי שערי בעלי לשון הרע לא נבעלו ויביב מה שיביב ומי יבריע אם טוב אם רע ויאמר בביר מנאמ״ן ידו להביב עוד על דברין מוטב שלא יביב לו בלל ז״ל אין להאריך בי אני מוטרד ואנא בה בימים אלו · הביית יחזקני ויאמצני לעבודתו ותורתו ושלומו ושלום תורתו יגדל בא לנפשו ונפש ידידו · הבי׳ שלמה קלונר · עד בחן דברי מרן בגאון ומבחבו בבתב אור ליום ו׳ עש״ק יקרו תדר״ל לפ״ק · ומה שפסקנו סר״ד ישלים ערלאי עיין ש״ך סימן פ״ב סבן״ב וסי׳ נ״ג עיש בנשבע על ידי היסוך

משה ארי׳ ליב

סימן ל

אחד מסרו לידו מעות בנבול רוסיה להוליך למדינתינו ומחמת כי ירא מהפקודה שלא להוליא מעות מן למדינת רוסיה הסמין המעות תוך הכובע שעל ראשו ואח"כ מודע לו כי על מעות זהב לא היי הפקודה וכו"ז לא לקח המעות מן הכובע הכ"ל וכשרלה לעבור אם הנהר פגע בשר אחד ולקח הכובע מעל ראשו ושכח שהמעות עמודים שם ועי"ז נאבד המעות · הנה אם מחשוב שכחה זו לפשיעה חייב ס"ח ואם מחשוב לאונס פטור ויש מקומות הרבה המדברים מזה וע"ע בכ"ז · עיין ס"ע יו"ד סי' רל"ב הביא דעת הכ"ר פרק כ"ל הרגל בשם הרמ"ה דפטור ודעת האגודה שכחה הוי פשיעה והפ"ז שם הסכים להכ"י וכ"כ המג"א סי' ק"ח סקי"א ועיין בחק יעקב סי' תמ"ח בשכח למטר חמלו ועיין בי"ש הבילו המג"א סי' תקכ"ז ועיין תשובת חוות יאיר סי' ל"ט בשם תשובת מהר"ם מינץ סי' כ"ח ועיין בתשובת חו"ר שם סי' קס"ע ויש לחלק (ועיין קצה"ח סי' קמ"ג מ"ש בשם הפוסקים ועיין תשובת מהר"ם לובלין סי' כ"א ועי"ש עוד בחשה ששכחה לטול לפורן מ' וכו"ז ז"ל סי' קל"ח ועיין תשובת מהרי"ל סי' ל"א וכמו"ח סי' תקס"ח בשכח ואכל ביום התענית וכמ"א שם בשם מהרי"ל ועיין בש"ע לענין אם שכח ל' יום כרהמ"ז) ועיין בתשו' שער אפרי בשכח למטר חמלו דמיקרי פושע והביא ראיה מהאי סברא שבאו"ח תקכ"ז ומהאי דפ' המפקיד לא ידענא היכא אותביהו וכו' כי לא ידענא פשיעותא הוא (ועיין תשובת חכם צבי סי' קל"ה ועיין בסמ"ע וכט"ז לענין עדות בחו"מ שם שהבילו תשובת הלח"ם בלב ר"ע סי' מ' כעד שחמר איני זוכר ופש"ך חו"מ סי' ל"ד ס"ק ח' בשם הר"ן) ועיין בס' נה"מ סי' הל"ל ועיין בס' מגן גבורים סי' ק"ח ועיין ע"ז או"ח סי' קכ"ד ס"ק ה' ובדיל אפרים שם ועיין מג"א ר"ס ש"ח ·

ובשע"ת שם ועיין תשובת ב"ש ס"א לענין שוחט ·

משה ארי ליב

סימן לא

אחד חשד לאחד שגנב ממנו בלאן פ"א ולא הי' שום ראי' רק רגלים לדבר · בבר ידוע דברי הש"ע חו"מ סי' ע"ה דמשבעינן היסת בטענת שמא בשי' רגלים לדבר אמנם אם צריך המשביע לקבל חרם תחלה בזה יש לעיין כי לפי המבואר בסי' פ"ז לעולם צריך המשביע לקבל חרם תחלה ועיין תומים סימן פ"ב ס"ק ל' וסי' פ"ז ס"ק ל"ה דעבשיו חרם סתם הוא לטובה · אמנם ראיתי בס' שער משפט סי' פ"ז סקי"ז הביא דעת הפ"ז דאותן הנשבעין בטענת ספק המבואר בר"ם נ"ג צריך נ"כ המשביע לקבל חרם שחושדו בכך · וכתב עליו בשער משפט ס"ק הכ"ל בסי' פ"ז דמדברי הכ"י בבד"ם מוכח להיפך שכ' על מה שהביא העור בשם הרמ"ה דאף דבשבועת השותפין אין מהפכין מ"מ אי טעין ליתחבע לי דחשיד לי בכך הדין עמו דהא לא רמי עלי שבועה דלא מצי לאתחבועי וכתב הבד"ם ויש לתמוה דטענת שמא הוא זו ואין נשבעין עלי' ואפשר דחרם סתם קאמר ולא דק · והביאו הש"ך בס"ק ל"ה ולא אמרת דבכל שבועת השותפין צריך התובע לקבל חרם קודם שחושדו בכך ח"כ מאי קמ"ל דמלי להפך שיקבל חרם ומה צורך להיפוך הא בלא"ה צריך לקבל חרם אלא ודאי דבשבועת השותפין אין צריך לקבל חרם מקודם · והעלה שם בספר הכ"ל להלכה בהבי"י ובין דחרם זה אינו אלא תקנה ומלשון הרמב"ם אין הכרע אם צריך לקבלת חרם בשבועת השותפין אם כן הוי ספק בתקנה ומוקמינן

אדיעה וכ"ש הכל דאין מעכבין שבועתן בשביל תקנה זו אפילו לאחר התקנה עיין סי' קכ"ג ס"ק וכו' עכ"ל שם ועי"ש שהאריך לבאר ההלכה בהבי"י ע"ש · והנה מקור הדין דתיכה פרוצה שבש"ס ע"ה שמשביע"ן היסת בטענת שמא בדאיכא רגלים לדבר יסודו מדברי המרדכי פרק שבועת הדיינים סי' תשע"ב שהביא בשם רבינו בכוך דלקח על גב דבמתני' לא תנא דבשבעין בטענת שמא אלא שותפין ואריסין וכו' ה"ה נמי במלא תיבתא פרוצה ולקח על גב דתנא ואלו נשבעין אלא בטענה ואיך ליתא תנא ובייר מ"מ מלינו נמי דונמתא דתנא ואלו הלוקין ואלו מגלחין ואיכא טפי ועי"ש במרדכי שהאריך וכתב דהני דבמתני' איירי במודה במקצת עי"ש מ"מ דוק מיניה כיון דתיכה פרוצה אלמד משותפין ואריסין הוי כל"ד ואין כו קבלת חרם להמשביע דומיא דשותפין ואריסין לדעת הבי"י וע"ע בזה ועיין ש"ך סי' ע"ה סקפ"ב מ"ש בדברי רבינו שמחה ורבינו בכוך בזה ובאחרונים שם ולהמרדכי הבי"ל ע"ע דא"כ יתחייב בבאן ס"ת:

משה ארי ליב

סימן לב

שכחו לפרים חלה מלחם שבת ונתערבו ממשה חלות מאלו תוך ממשה המתוקנים ולא אפו בתנור רק אלו העשרה חלות שנתערבו ולפרים מאחד ודאי לא בני שמא יפרים מן החיוב על הפטור ולדעתי אין תקנה אי ליכא פרנסה ממקום אחר יקח משה חלות מכל אחד מעט דאז מ' ודאי חייב · אמנם אם יוצאין בזה ידי חובת לחם משנה מאחר שנחסר איטור חלתה עיין בתשובת ח"ל סי' ס"ב וש"ג אם החסרון בשיטור חלה אם מחשב שגם הוא מתלוקת הרי"ם והרא"ש ז"ל ע"ש · ועיין בתשובת שבש"ם מנ"ר סי' י"ב ועיין בשע"ת סי' רפ"ד ס"ק מ' בשם הר הכרמל הסכים דאינו יוצא בזה ע"ש ואם נאמר שבע"ש לא יפרים כלום רק איניחם שנמים עד יום השבת ואחר איבנא על הבלמים יקח מחיבה מ' מבל מ' לחלה דקי"ל חלת ח"ל אוכל והולך ואחר כך מפרים ועדיין ל"ע אם נחשב שגם מעשה כל העומד לשרוף כשרוף דמי וכן כל העומד לחתוך ל"ע בכ"ז ועיין בשע"ת שם ובש"ש ח"ז שחלה ג' :

משה ארי ליב

סימן לג

בענין השו"ב שהתקשר בעיר אחרת ואח"ז נמלך לחזור לחזקתו בעיר הראשונה שלא משם ותבע מהם דמי שיור חזקתו · הנה בכנה"ג סי' ק"מ בח"מ בדיני חזקת שו"ב אות מ"ה שוחט שהחזיק בחנות מ' לשחוט אין בח בשום אדם להוציאו מחזקתו כיון שבבר זבה ע"ש מכ"ש בל"ד אם קנה חזקתו משוחט שלפניו בהסכמת העיר ודאי דאסור לאחר לבנס תחתיו · אמנם מבואר שם אות מ"ט ובן אע"ג בדיעה משם יכול לעבור חזקתו לבל מי שירצה אך אם לא הפיר בילאתו משם אבד חזקתו שבל חזקות אינם אלא בעודו בעיר ההוא ובל שיצא מעיר לעקור דירתו ולא מיתדר ליה וחזר אפילו תוך שלשים יום הפסיד חזקתו ע"ש בסמבגרת הסלמן שם · ואי"ב בל"ד שעקר דירתו לעיר אחרת והתקשר עמהם בח"ב ובח"ח אין לך גילוי דעת גדול מזה שעוקר דירתו משם ואף שאשתו ובניו עדיין הם במקומם הראשון ומבואר שם אות י' דבבה"ג לא אבד חזקתו אמנם התם טעמא דבהיית אשתו ובניו ודאי לא הפיח דעתו ממקומו ודעתו לחזור משא"ב בבאן שהתקשר עם מקום השני בחומר הכ"ל ואפי'

המעות

המעות שנותן בעד חזקתו ח"ל שני זה להחזירו לו אף דמבואר שם אות כ"ג דבהולות הלאוה ובנה בתים וילא מהעיר חייב המחזיק השני להחזיר לו כ"ל דדוקא בתים דנופש ממנו והמחזיק השני נהנה ממעותיו צריך להחזיר לו משא"כ כאן דחזקה אינה דבר הנמכר שהוא דבר שאין בו ממש רק דמ"מ מהני המכירה מטעם סילוק דקי"ל אע"נ דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ מלי מסלק נפשיה אמ"כ מלאתי כן בשוב"ר מהדו"ת חחו"מ סי' מ"ל דמטעם סילוק אתיין עלה ע"ש · עיין טוקע"ו סי"ע · א"כ המעות שנתן הראשון לא בשביל החזקה נתן רק שהראשון יסלק עצמו מזה וא"כ אין דומה לבונה בתים שהשני נהנה מממונו של הראשון משא"כ בנ"ד הנאה זו אין בה דברא דממונא של ראשון · ולזה מבואר שם שחס בכל אופן שהראשון אבד חזקתו זכה השני ואפילו אם הראשון קנה חזקתו בדמים מ"מ ח"ל השני להחזיר לו מעותיו וגדולה מזו כ"ל אם השיר אחרת ימחול לו הא"כ וילה להזור למקומו הראשון מ"מ חלילה לנו לדחות השני כיון שהשני בראשות ירך אף דמבואר ברמ"א ס"ם קיין דוקא בנסע מהעיר וכשתהה י"ב חודש אבד חזקתו ע"ש דין זה הוא מתשובת מהרי"ק סי' קל"ח שהביא כן בשם הראב"ן בספר לשנת פענח וז"ל בשיולה מישובו י"ב חודש אבד חזקתו כי בשם שקונה אותו ביא"ח כך מאבד זכותו כי"ב חודש בשיולה משם וכו' עכ"ל · א"כ זל בחר עצמה בשם שקונה אותו ביא"ח וכו' וזה שייך בחזקת ישוב אבל חזקה זו בגונא דנ"ל דקונה אותו לאלתר משתלק ממי לאלתר בשנילה דעתו שרוצה לעקור דירתו בנ"ד · ואולי לזה כתב שם הבנה"נ בבחזר אפי' חוץ למ"ד יום אבד חזקתו בכל חזקות אלו משתנים לפי המקום לעניין התקנה במ"ש מהרי"ל בן נב מ"ג סי' י"ח ואולי בזמן בנה"נ ראוי לתקן שיקנה חזקת ישוב לאלתר וא"כ משתלק ממי לאלתר ·

ויותר נראה אפי' אם היה במקומו הראשון אלא שלא היה יכול לשמוע יהיה מלאזה שיהיה כל שהעבבה ממנו רשות לשני לירד למקומו וא"ל להחזיר לו דמי חזקתו והא דמבואר בבנה"נ דבלאתו מהעיר רשות בידו להעביר חזקתו לכל מי שירצה היינו הא אין העבבה משר העיר בעין המבואר בתשובת מהרי"ק שורש קל"ג בהלוכן שאיר מעותיו להחזיק חנות ולהלות שם בעיר ולא הלך לדור לשם כמו ד' שנים והלך שמעון לשכור אותו חנות משר העיר והשיב מהרי"ק אף אם איתר לאוכן לגבת אל המקום משום דתיקן ליה עצמה בשביל כך לא איכד אתי זכותו ושמעון הבא לדור אחתיו מיקרי רשע · ועל אשר טען שמעון כי לא נקרא מהפך בחרבה אלא היכא שקונה לעצמו ולא היכא שצריך למוכרה בעינה של הבל הוא שאפילו צריך למוכרה ברשותו קיימא ועל' הוליא מעות · וכתב ע"ז מהר"ם נוכלין בתשובה סי' ס"ב דדוקא התם בעובדא דמהרי"ק דלגן המניעה מצד שר העיר ואף אם לאוכן יאחר לבא אין השר רוצה למכור חזקתו לאחר ולא יהיה חזקת לאוכן מאבדת ממנו לכך חשוב ממונו של לאוכן ויכול למכור אבל היכא שהמניעה מצד השר והמקום ואם אין באפשרות לחזור לחזקתו אין לו עוד זכות שיכול למכור ועוד אם לא יעכור שמעון שכירתה השר לעכו"ם ועכ"ל תהיה אבודה מהמחזיק הראשון עכ"ל · וא"כ כנ"ד שהעיר שהראשונה נריכה ע"כ להשו"ב והי' דומה לעכוב שהוא מן השר והמקום ואינו יכול למכור חזקתו ואפילו לעשם השני שכתב מהרמ"ל שיכול השר להשכיר לעכו"ם הא לא שייך כאן מ"מ נ"ד כיון דלא מהני רק מעשם סילוק כנ"ל וא"כ אם הראשון אינו עושה בחומתו יהיה מלאזה עשם שיהא סוף סוף סלק נפשי' בבר א"כ מה נשאר לו למכור עוד ועכ"פ לתי' הראשון של מהרמ"ל ודאי דאינו יכול לתבוע דמי חזקתו ונפרע כאן שהתקשר בת"כ ובח"מ ומוכרח לעקור דירתו · וא"ל דמה שמבואר שם אות מ"ג הוא עידון דתשובת מהרמ"ל הנ"ל וכעת אין ספר בנה"נ בידי לעיין בו · והנה המהר"ם שם סיים שעכ"פ מצד התקנה כל מי שיסבור מחויב ליתן סך מה להמחזיק הראשון ע"ש · מ"מ המעיין שם יראה שגם שם לא היה תקנה כדורה ע"ש ובפרע בנ"ד נרע מאחר שהראשון לא קנה אלא סילק מי שלפניו · ועכ"פ כל ספק בתקנה קי"ל דאוקמא אדינא כמ"ש הרב המגיד פ"ד מהלכות גזילה גבי שכירו ונקיטו ע"ש וכ"כ בתשובותיו לדיני כתובה סס"ט שכן מבואר בכמה מקומות · וכן האריך המשנה למלך פרק כ"א מהלכות מלוה הלכה כ"א בד"ה ועוד יש לחקור במה שכתבנו למעלה וכו' ובס"ח מהלכות מחלות ד"מ והביא הרבה פוסקים ע"ש · וכ"ה בדברי רמ"פ בא"ז סי"ק י"ח ס"ו ע"ש · ובס"ע שם בדשם תשובת הר"ן ובאמת הר"ן שם מיירי בספק בתנאי · ומהר"א בן שמון כתב לחלק בין ספק בתנאי לספק בתקנה עיין ב"ם בק"ה ואכ"מ · וכן הביא הגאון מהר"ע איגר בתשובותיו ס"ם קי"ב בשם עבודת הגרשוני סי' ס"ח ושמות יעקב מ"ב סקכ"ה ע"ש עיין תשובת מהר"י מעדלאי מ"ב סוס"ז · והנה שם בבנה"נ אות י' מבואר דאם בלאתו מן העיר לא היה יכול למכור אפ"ה לא אבד זכותו וחזקתו ע"ש כ"ל דאין זה ענין לנידון שלפנינו דשם אם לא היה יכול להעביר חזקתו ומה הוי ליה למיעבד אם לא היה לו קונה לקנות וכיולא משא"כ בנ"ד שהעביר חזקתו בידים ונתן כסו לעיר אחרת וכא אחר ותחזיק בחזקתו מה דעביד עביד והרי זה דומה למ"ש מהר"ם שם ביכול להליל ולא הליל אבד חזקתו מטעם יאוש ע"ש · וכ"ש כאן שנתיאש ממקומו הראשון ונתקשר בעיר אחרת וא"כ אין לו על השני כלום ושפיר זכה בתה שזכה · ועיין חו"מ סי' קמ"ט ומבואר נ"כ כ"ז · ועי"ש בנו"ן ופר"מ :

משה ארי' ליב

סימן לד

בדבר הי"ם פסח שהיורה והכובע נתלבנו בליכון גמור רק הווענעס נתלבן בליכון קל מר שניתך העופרת ועירבו יי"ם זה בין יי"ם של אשתקד שלא הי' בו שום חשש והיה רוב נגד של עכשיו יש בדבר להבל ולהחמיר · הנה לכתחילה ולא לריך הווענעס ליבון גמור עד שיהי' ניצוצות ליתצין ל"מ לדעת מג"א הובא בש"ך סי' קכ"א דבמקום דבלע אסור לא בלי אמצעי היתר בשר ליבון מדינא ועיין בא"ז תנ"א סק"א והווענעס בלע חמץ בלי אמצעי היתר ואע"נ דהווענעס עשוי לקרר מ"מ נכנס בו י"ם אם מתוך הכובע ואע"נ דנאמר דהוי כמערה אם על קר ואינו בולע רק כדי קליפה יש לד להקל במקום שא"א לקלוף מ"מ מבואר בע"ז ל"ה דע"י עיריות הרבה בלע בכולו ובפרע דנכנס בו זיעה והבל מי"ם חמץ וזיעה חמור יותר כמ"ש ס' ל"ג גבי כיסוי קדירה עי"ש ואפי' המולקין על המג"א וס"ל כל דהוי אסור לא אפי' בלי אמצעי די בהגעלה מ"מ ידוע שמלאכת הווענעס מחלקים נפרדים ונתדבקו ע"י עופרת ואם יבלבו בליעון קל עד שניתך העופרת והוי בהגעלה כמ"ש המג"א תנ"א ס"ק כ"ז ועיין במשבצות תנ"א ס"ק ס"ז וכא"א שם סק"ב ובמקו"א שם ס"ק ג' וא"ם סי' קי"א שחולקין על מג"א ועיין תשובת ר"ע איגר סי' מ"ט מ"מ כאן אם יפסה אותן על אם יתפרדו חלקו ושייך אינו ולא יעשה ליבון כדת כמ"ש בר"ם תנ"א בגי כ"א וס"ם בגי קוניא עי"ש ועיין פ"מ א"א תכ"ב ס"ק י"א דמייעדן א"א לנקות מבפנים

עי"ש כתשובה ותנ"א כמ"ש טי · אמנם כדיעבד שנתלכן עד שיתיר העופרת יש לדון היכז דיי"ש דומה לבית שאור כמ"ש הט"ז שם ס"ק כ"ז ומ"ש ס"ק ל"ט ועיין משבצות זהב כ"ז ודעת המג"א שם ס"ק מ"ב דלא מהני הנפלה מ"מ כתב שם דדמי למדוכה סט"ז עי"ש וכמדוכה מבואר כרמ"א שם דסני כליכון קל ועי"ש כמנ"מ ס ק ל"ג ועיין כמ"א תנ"ב ס"ק י"א כתשובה דקש נשרף עדיף מהנפלה עי"ש ואם ניתיר העופרת ולאי קש נשרף עליו ועיין מ"א ס"ק מ"א בשם מ"ר בלש בבית שאור אחר הנפלה הט"ז סי' תנ"א ס"ק כ"ז כתב בכלי של י"ש לא מהני הנפלה · אך אם בטלו בבית ואפר ונשתלק הריח מותר להנעילו עי"ש וכלבוש סי' כ"א כתב דיי"ש נרע מבית שאור עי"ש ובתב בפר"מ במשבצות ס"ק כ"ז בדיעבד אם הנעילו בלא אפר ומים אפשר דאין לאסור מה שנתן לתוכה עי"ש ואם כי הפר"מ כתב לשון אפשר מ"מ בש"ע של הרב הגאון מוה' שיאור זלמן סי' תנ"א בס"ב כתב גם כן דיי"ש נרע מבית שאור וחרושת ובסוף ס"ג כתב כ"ז לכתחילה אבל בדיעבד ששבח והבשים המי דבש לחביות של יי"ש שבעיל בדינה אפי' הבליטו חוץ הפסח ונשתהה שם בשה ימים מותר לשתותו בפסח מ"מ יערה אותה מחביות לחביות אחרת של פסח וכו' עיין שם ומ"ש דהרייטרן מ"א לנקות עיין בא"א תנ"א ס"ק כ"ח דבליבון קל ממוקה הכל עי"ש :

ובנ"ד שפירב יי"ש זה עט רוב היתר מבואר במנ"א נבי זתיס דבחמץ קודם פסח לא אמרינן תתיבה נעשה נבילה מ"ב מתבטל בס' לפי ערך ובלא בלא אינו אחר ואיסור עיין מנ"א תמ"ז ס"ק ל"ט ובמ"א מה"ת מי"ד סי' כ"ח עי"ש ומה שליבן בליבון קל אף דלבתחילה אסור דחיים להתפרד בכ"ל מ"מ לא נרע מבלי חרם דמבואר בש"ם דחיים ומ"מ אבר הפ"מ משבצות תנ"א סק"ב דאם ליבן במזיד · בלי חרם ובשל בו אסור ובשונג מותר ובסוף הסימן בדיני הבלים אבר שם להתיר אפי' במזיד ובא"ח ס"ק מ"א ועכ"פ בשונג מותר ובכאן עשה עפ"י הוראת הרב המנוח · ובזה לכ"ע מיקרי שונג כמ"ש המנ"א סי' ס"ח ס"ק ג' ועיין ל"ל סי' מ' ובמשבצות יו"ד סי' ל"ט ס"ק ל"ט ·

גם יש לדון לפי מה שבתב הרמ"א בח"ח סי' ל"ג ס"ג דעת רבינו ירוחם והוא דעת בע"ה דבלי נחושת אינו בולע רק אם האור מהלך תחתיו ועיין ש"ך סוף סי' ס"ח הש"ג עליו אך המנחת יעקב שם ס"ק ו' בתב לסמוך בה"מ על רבינו ירוחם והטיטור ועיין ס"מ יו"ד שם ומשבצות ס"ם תנ"א ובי"ד מלאכת הוופנטס שעומד תוך מים קליים והוא של מחבת ועיין ס"ת הבא בשם תשובת תשובות חן שמיישב קושיות הש"ך ס"ב והבלה בדעת רבינו ירוחם והטיטור ואפי' הסוברים דבלי נחושת אסור בבבוש עיין בגור אריה יהודה חי"ד סב"ג דלא במקום שמואל עי"ש מ"מ דעת הש"ך סי' ס"ט פ"א ס"ח דבבוש בדי שירתיה אינו מפליט בבלי ועיין שפ"ד שם ס"ק ס"ב בתשובה דה"ה לאינו מבליע בבלי ועיין משבצות ק"ה ס"ק א' ד"ה ובבוש בשיעור בתב דלמ"ז אינו מבליע ולש"ך מבליע ובסי' ס"ט רי"ש ס"ק פ"ב הביא בשם המנ"י להקל אפי' בבלי חרם רק בדי קליפה · ובמנ"א תמ"ז ס"ק י"ו בי' בדבי שירתיה מפליט מבלי דלא בשיך אך בא"ר שם ס"ק י"ט ולא"ר שם בתבו דלא במנ"א · ומ"ש הי"ש חמץ לא נשתהה בוופנטס יום שלם וכן הי"ש פסח ולא הבליע ולא הפליט אף שעל ידי צירוף בלע הבלי בבבוש מ מ הי"ש פסח לא הפליט וגם אפילו לדעת המחמירין בבדי שירתיה מ"מ באן הי"ב עובר דרך שם ובבל פעם בא אחר במקומו וראשון ראשון מתחלף והמנ"א בי' דבמימות מתחלפים לא שייך בבוש בביאו הפר"מ ח"ם ק"ה וכן הביא בחו"ד שם בשם הש"ב יעקב ועיין ש"ת סי' ב"ט סקל"ב שלמד בזה דה"ה לבבש בטוף הוי בתימות מתחלפים ועיין חתם סופר בא"ח גם בן לעניין לובב להחליף המים · עי"ש חלק יו"ד ס"ם ס"א :

אמנם יש לדון דהפר"מ ס' ב"ה בתב דאין לסמוך על היתר זה דמימות מתחלפים רק בה"מ ע"ש וגם הך היתרא דבלי נחשת אינו בולע לא התיר המנ"י רק בה"מ · ובאמורה תרי קולי לא מקלינן בה"מ במ"ש הט"ז ס"ם ל"א · אך ז"א דהש"י והח"ם והמנ"י התירו שם אפילו בלא ה"מ וכן הפר"מ עצמו בפתיחתו להלכות תערובות דיש פ"ב מח"ב הקל שם גם בן אפילו בלא ה"מ עיין שם · גם יש לחלק בין ל"ד לדין שבטו"ז ס"ם ל"א וגם הי"ש סבח לא שהה בלל וגם בדין מימות מחלפים הפר"מ בי בפתיחתו סתם להתיר ובסי' ק"ה לא התיר רק בה"מ · וחקרתי לעני"ל שורש והבנת הדברים של מימות מחולפים אמתי לא יועיל לירוף בין דטבע הבבישה לבלוע ולהפליט בנשך הבד"ש ולא בבנע האחרונה בש"ם בפלתי ר"ם ק"ה אם בן גם במים הראשונים בנע קצת ואמתי לא יועיל לירוף ובמליתה סי' ס"ע בנקרם תוך שיעור מליחה מחולקים האחרונים אי סני שיעור מליחה בלילוף עיין פר"מ ופר"ח שם עי"ש :

אמנם נ"ל דיש להבין לפמ"ש הפלתי דבבבוש בולע מעט מעט אלא דבא לבלם הבשיעור עד בד"ש אמתי לא בימה דקמה קמה בטל ואף דבגמר המע"ל נבלם הבשיעור ויהיב טעמא ובע"ש אחר ואיסור ונאסר עיין ש"ך ס"ם ל"ט מ"מ בתב הפלתי שם ס"ם ל"ט דהא דמו"ל אינו אלא מדרבנן ומדאורייתא קמה קמה בטל · אם בן מהראי לומר לבבוש אינו אסור אלא מדרבנן ומדאורייתא קמה קמה בטל ובאמת קי"ל לבבוש מדאורייתא אסור · ואולי באמת זה טעם הבה"ג בשם ל"ת דסל"ל דבבוש אינו אסור אלא מדרבנן ובפלתי ר"ם ק"ה ס"ק כ' תמה עליו מדאמרינן בב"ח חידוש הוא דאי תרי וכו' מדאה דבשאר אסורים בבוש דאורייתא עכ"ד שם :

ולדנ"ד י"ל דבאמת בבוש דרבנן מטעם קמה קמה בטל ואוזר ויעיר הוא דרבנן כמ"ש הפלתי אמנם בבב"ח דבתב הרא"ש בשם בהבלות בלאים הביתר לא בטל והא דבבב"ח בטל כי ליבא אלא בי אינו אסור דבב"ח דרך בישול אסרה תורה ובשאות אם לאו דרך בישול הוא ע"ש א"ב בל"ח אסיר הוי חידוש מה דבבוש מותר דהתם אורח לאסור בבוש דבב"ח לא שייך לומר קמה קמה בטל דהא איתר בשאר לא שייך בישול רק בגמר הבליעה אז ראוי לאסור ואפ"ה בבוש מותר והוי אסיר חידוש · אמנם אם נ"ש דעת הבה"ג וד"ת הב"ל האמנם האמת הוא דבבוש מדאורייתא הוא ולא שייך לומר קמה קמה בטל עפ"י מ"ש התוס' ס"ק דף ק' ע"ב ד"ה אומר לו בבלאים בבר בהוסף מאתים אסור ולא אמרינן קמה קמה בטל ובמערה י"ל לבור אמרינן קמה קמה בטל ואחלק ר"ת דדוקא בבלאים בבר דאיבא הסבק אמריק קמה קמה בטל אבל בבלאים בבר שנדל בלי הסבק לא אמריק קמה בטל ועי"ש בתי הביב"ש עי"ש :

ועתה בבבוש דאינו מה מבבישתו בא"ש הפלתי סי' ס"ם ס"ק ט"ו ואיבא הסבק לא שייך לומר קמה קמה בטל ובבבוש אסור מדאורייתא מש"ב בא"ש מתחלפים ואיבא הסבק שייך לומר קמה בטל ומה ל"ע קצת מה שדימה ס"ת בבר לאינו מתחלפים בין דבבר ליבא הסבק · ומה שמבואר בבי בטילת ידים שחרית דבבר דומה לאינו

למים מתחלפים התם דכר סנולי להעביר רוח רעה ומים הרחקונים הרעים חלפו להם והוי כבטל"פ במים אחרים · אבל עד"מ בשר המלוכלך בדם שלא נמלח עדיין וגכבש בנהר כד"ם י"ל כיון שהחתיכה מונחת במים הוי כמתבטל דמה בתוכה שזה עניו עובני ולא סנולי ול"ע בזה · ועל כל פנים במים מתחלפים דאיכא הפסק ואיך לומר קמא קמא בטיל וחו"ל אינו אלא מדרבנן כמ"ש הפלאי סי' ל"ט ומעתה אחז אבן כיון דהפר"מ כתב בסי' כ"ה דבמימות מתחלפין מותר בה"מ עכ"פ · ע"כ דהפיקא מיהא הוי אי אוסר בצוש בלירוף · ולפי הנ"ל דבמימות מתחלפים דליכא אלא איסור דרבנן דחו"נ אינו אלא דרבנן אם כן אי איכא הפיקא מותר מדרבנן כמו הפק בצוש בבב"ח אע"נ דכאן הוי הפיקא דדינא והוי הפק חסרון חכמה ולא הוי הפק מ"מ מבואר לעיל דכמה פוסקים מתירין במתחלפין אפילו בלא ה"מ וכבר ידוע דבמקום דמותר בה"מ אי איכא עוד הפק מותר אפילו בלא ה"מ וכיון דמלתא דרבנן הוא יש להקל · וי"ל עוד הא דהקיל הפר"מ בה"מ עפמ"ש הש"ך סי' כ"נ דגם הפק חסרון חכמה מותר בה"מ והכי קי"ל ועיין סד"ט ס"ס ק"ל בהמגע ד"ה וכשו"ת עס"ג · **ועכ"פ** בכ"ד שהי' בכל פעם יי"ש מתחלף והיי"ש אינו שוהה שם מע"ל בכל פעם דמי למימות מתחלפין וגם לפמ"ש הפר"ח סי' קכ"א בכלי שנאסר על ידי זיעה כן הכשרו וזה עדיף הנעלה מליבון דבליבון ל"ש זיעה ע"ש · אם כן הי"ש ראשון ס"לא על ידי הוועגעש זהו נופא הוי הנעלה ועיין רמ"א תכ"ב בדיעבד אם הנעיל בכל משקה סני · ועע"ז סי' ל"ד ס"ק נ' נבי תוחב כף דלא הוי כהנעלה מתרי טעמים ע"ש וכפר"מ שם · אך באן בזיעה לא שייך זה ע"ש וכפרע בכ"ד אחר שליבן הכל באופן הנ"ל אלא אם היורה מים על כל נדותיו ועה עליו את הכוכע והרתיח אם אחתיו עד שעלה הרתיחה אפה לפה וילא דרך הוועגעש דזה נופא י"ל דהוי כהנעלה · וכפרע שעירב הי"ש בשל היתר באופן דאפילו אם נאמר ש"ם בו קלת איסור אתבטל בס' קודש פסח בנ"ל · אמנם למעשה אלילה לי להקל בזה וכן השגתי תשובה מהגאון מהרש"ק מבראד לאיסור בזה :

משה ארי' ליב

סימן לה

פרה שאכלה בלא רחות אחיבה של שבולת שועל בפסח ל"ע אם להתיר הנשאר להשהותו בפסח דמבואר בדברי האחרונים דפרה מסתמא אית לה ריר ומחמין ע"ש · ואין לומר כיון שבשעה שבא ישראל ורחה שאכלה ואז לא היה כלל איסור בכדי להחמין הישראל רחה דתחבה פיה לתוך התיבה הכ"ל ותיקף נרש אותה משם ואינו ליכר באיזה מקום אכלה אולי יש לומר כיון שנודע אתבטל דבין יבש ביבש קודם פסח דגם באן אף המעשה הי' בפסח מ"מ אתבטל מקמי דתחמין והוי כחמץ שנתבטל קודם פסח ומותר עכ"פ במקום הפסד מרובה להשהותו עיין מנ"א סי' תמ"ז דאפילו לדעת הרא"ש מותר במקום הפסד ע"ש סקי"א · אך ז"א דיש לחלק בין מדון דידן ובין חמץ קודם פסח דהטוב"י מה"ת סי' ע"ב וחי"ד סי' קפ"ו כ' לדחות ראיית אוי"ה הסוכר דהיתר בהיתר בטל והביא ראיה מחמץ שנתבטל קודם פסח ומותר בפסח · אע"נ דחמץ בפסח לסור במשהו מ"מ אם אתבטל בס' קודם פסח דמותר · ודחה הטוב"י דאין ראי' מכאן דבאמת י"ל דהיתר בהיתר לא בטיל אך כשיניע ע"ש אחר שם דאז חמץ אסור ולא מיקרי שוב היתר בהיתר ואתבטל אז בס' ושוב אינו נאסר בפסח ע"י"ש דבריו אמנם בכ"ד מקמי דתחמין הוי היתר בהיתר וכתר דתחמין הוי כשאר יבש ביבש ואסור לדעת הסוברים דיבש ביבש אפילו באלף לא בטיל כמבואר בסי' תמ"ז ס"ע ע"ש אמנם לענין אכילה מיירי התם ואז אפילו אתבטל קודם הפסח חוזר ואיסור לדידן כדין יבש ביבש כמבואר שם ס"ד אבל להשהותו מותר עכ"פ במקום הפסד כמבר · אך שם בסימן תמ"ז סקי"א בשנ"א דמתיר לדעת הרא"ש במקום פסידא מיירי שנתערב קודם פסח ונתבטל לגמרי ע"ש וכ"ד מקמי דתחמין היתר בהיתר לא בטיל וכתר דתחמין לא מהני ביטול ברוב כדי להשהותו וכ"כ בש"ע על הרב הגאון סי' תמ"ב סע"ו דבעינן דוקא אתבטל קודם הפסח ואז מותר להשהותו ע"ש היטב ושם בסוף י"ד ועיין בנשמת אדם סי' י"א הלכות פסח ע"ש דדוקא אתערב קודם פסח ואם כן בנ"ד אפילו במקום פסידא ל"ע אם מותר להשהותו כיון דהיתר בהיתר לא בטיל ול"ע · ועיין במג"א סימן תמ"ז סקי"א וס"ק מ"ה וסי' תס"ז ס"ק ד' וכש"ע על הרב סי' תמ"ז סכ"ב מיהו אם מוטל לפי אומד הדעת התבואה שעל פני באופן שברור לו עכ"פ שנטל מקום הפסק ל"ע אם יש לחשוש שמא בשאר עדיין מעט ובספק כי הא אולי יש להקל כמו דמקלינן בנאכל אי מהם סי' תס"ז בס"א ס"ק ד' והעעם דמה"ת בטל הו"ל ספק דבריהם עיין באחרונים ועכ"פ להשהותו מותר ובמקום דמותר להשהותו מותר בהגאה נ"כ כמ"ש הא"ר סי' תמ"ז סקי"ח ובש"ע על הרב סי' תמ"ב סכ"ד ובח"א כלל כ"א סע"ו ול"ע :

וראיתי בהגהות המג"א מהגאון מהר"ב פרענקל ז"ל סי' תמ"ז ס"ק י' הביא בשם מהרי"ל סי' ר"ד דקיל אם אתערב ע"פ אז אתבטל אבל אתערב קודם שם אז היה היתר בהיתר ולא בטיל ע"ש · מזה נראה דלא כהטוב"י דלדבריו גם בנתערב קודם שם מ"מ אחר שהגיע שם דאז נאסר ונתבטל אז ול"ע בכ"ז להלכה ולכאורה דמי לנולד ע"י תערובת עיין חו"ד סימן ק"ו :

משה ארי' ליב

סימן לו

כלי יי"ש שנתן יי"ל בתוכה קודם פסח ועבר הפסח הגה כלי מיי"ש אם לא הי' נותן בתוכה בצוש אם מותר להחזיקו בפסח אף שהעולם נוהגין למכור בפסח כלי עץ שהי' מחזיקין בהם יי"ש אמנם מנד הדין נראה להקל ומותר להשהותם עד אחר פסח לתת בהם כל דבר כיון שהחמץ אינו נראה ומצוי עיין במג"א סי' תנ"א ס"ק מ' ובפר"מ שם ובמשבצות שם ס"ק כ"ז דכלים שבלעו מחמץ בעין קודם פסח מותר להשהותם עי"ש · וכ"כ בסדר הנהגות השולח סדר מ' אות ל"ד · אמנם נתת בתוכו יין קודם הפסח להשהותו בפסח נראה דאין נכון ועיין במק"א במהודשים סי' תמ"ב ס"ק י' בתן יי"ש לתוך חומץ הין להעמידו שיהי' חזק דאפילו בדיעבד אם שהה אותו עד לאחר הפסח אסור בהגאה · אמנם שם במק"א מיירי שנתן נוף הי"ש בעין משא"כ כ"ד לענין פליטת הכלי קיל עפי עיין ח"י סי' תמ"ב ס"ק מ' מיהו במק"א בחידושיו סי' תמ"ב בס"ק מ' וסי' תמ"ז סקי"ב בביאורים כי דכל הני דמותר לקיימן משום פליטת-כלים אינו רק באופן שלא יהי' בצוש בתוך הפסח בכלי חמץ דהי"מ שהורק לכלי פסח עכ"ד ועיין היטב בח"י סי' תמ"ז ס"ק י"ט ועיין מק"א בביאורים סי' תמ"ז סק"ב ואינו ענין לנדון שלפנינו :

ב ולפ"ז לא נכון במה שמשימין בפסח לכלי חמץ החלב שחולבין בפסח ועיין מ"י סי' ת"ל סקי"ד

דאסור ליתן דבר לה בכלי חמץ ואוכן דרך ערלי דוקא ועיש תנ"א ו' וש"ע של הרב תנ"א ב' ורמ"א יו"ד קכ"א דלדידן נו"ט לפגם אסור בפסח (עמ"ש בס' שיבת ציון סי' י"א בשם אביו מרן הגאון ז"ל שלא יבואו כל ימי הפסח בחדר שהחמץ שם דלמא אתי למיכל מיני') :

אמנם לאחר הפסח יש לדון דהא יי"ש הוי ד"ח ולא מהני אב"י ובכלי ליכא ס' נגד הבלוע כמ"ש הפוסקים עמ"א ס"ס תמ"ז ועפר"מ במשבצות בסוף הפתיחה לסי' תמ"ז שכ' דיי"ש הבלוע בכלי יש לומר דמה"ת אוסר כשאין ס' כנגדו ועיין סי' תנ"א ס"ק א' בפר"מ שם במג"א ·

אמנם ראיתי בפמ"א ח"ב סי' ע"ה כ' ביין שהיה בחביות יי"ש בפסח וכ' דלא כתב המג"א סי' תנ"א ס"ק מ' דיי"ש נו"ט לשבח אלא במעד · אבל ביין נו"ט לפגם אפילו לט"ז שאוסר המעד שנתנו בקוואסניק נראה שלא אסר אלא תוך הפסח אבל לאחר הפסח מותר בשתי' ק"ו כאן שנטל"פ · והביא ראי' בח"י בשם גאונים דבפליטת כלים אין להחמיר וק"ו בנ"ד וכו' די לנו לאסור תוך הפסח ולהתיר אחר פסח עכ"ד הפמ"א שם ועיין בח"י סי' תמ"ב ס"ק א' דבפליטת כלים מותר להשהותו עי"ש ומיהו לפמ"ש במק"ח אינו מותר פליטת כלים אלא להוריקו קודם פסח לכלי פסח עי"ש ועיין ח"ל סי' פ"ו ולי"ע בזה :

לו בענין השאלה שהי' צריך לכתוב אלקיכם וכ' אלקים אם מותר לתלות הכי דקיי"ל דנטפלין תולין · אמנם יש נעיין לפמ"ש הנוב"י דיותר טוב לחתוך כל השם משיחתוך הנטפלין לבד כי אז מוריד אותם מקדושתם עיי"ש חי"ד סי' ע"ו אם כן גם כאן אם יחלה הכי מוריד המי מקדושתה מקדושה חמורה לקדושה קלה שכעת היא מעיקר השם ואחר כך לא תהי' רק מנטפלין אחר כך מצאתי בתשובת הגאון ר"ע איגר סי' ע' מזה עי"ש ומכל שכן לפמ"ש הט"ז סי' רע"ו ס"ק ז' ביו"ד דקדושת נטפלין אינו אלא מדרבנן ע"ש אם כן ודאי מוריד כאן מקדושה חמורה לקדושה קלה :

אמנם לפמ"ש הט"ז באו"ח סי' קנ"ד ס"ק ז' דהא דאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה היינו דוקא אם הוא ראוי עדיין לקדושה חמורה אבל אם אינו ראוי יותר טוב להורידהו לקדושה קלה ממה שתהי' נגנז ויהי' פנוי לגמרי מקדושה עי"ש · אם כן לכאורה יש לחלק דבנדון הב"י אם יקלוף הנטפלין לבד שוב אין עליהם שום קדושה ומוטב לגנוז כל השם ממה שיוריד הנטפלין מכל קדושתן · אבל בנ"ד אם יתלה הכי אז מוריד המי מקדושה חמורה לקדושה קלה וזה יותר טוב ממה שיגנוז כל השם כמ"ש הט"ז דעדיף להורידו לקדושה קלה משיהי' נגנז לגמרי אבל בנדון הנוב"י אם יגנוז הנטפלין פקעה קדושתן לגמרי ואז גניזה עדיף בכל השם ממה שתפקע קדושתן לגמרי אמנם הט"ז שם באו"ח איירי מתשמישי קדושה דאין עליהם קדושת הגוף רק משמשין לקדושה אז אם יגנזם ולא ישמשו שוב לקדושה שוב אין עליהם שום קדושה כלל אז יותר טוב להורידם עכ"פ לקדושה קלה לשמש אבל השם שקדוש קדושת הגוף אף אם יגנז כל השם מ"מ כל מקום שהוא קדושתו עליו והנטפלין קדשי נמי מחמתי' ואם כן גם בגניזה אינו מוריד השם מקדושתו דאם יגנוז כל השם נהי דאין ראוי עוד לס"ת מ"מ קדושת השם עדיין עליו כקודם שנגנז ועי"י גניזה זו לא נתמעט קדושת השם כלל וצ"ע בכ"ז ועיין בס' נטע שעשועים חי"ד סימן כ"ה עיין שם ובח"ש מס' מגילה ובגא"י חא"ח סימן כ"ח פלפול בדברי הט"ז הנ"ל · אחר כך מצאתי בתשו' הב"ח סי' קי"ג כ' בנדון כזה ממש דלכתחלה חין תולין :

לו מה שנוהגין לכתוב במנורה שלפני העמוד שם הוי"ה בה' ובתוכו שם אדנ"י · ולפמ"ש באו"ח ל"ב שלא יכנס הלמ"ד תוך חלל הה' והט"ז פוסל בזה ועיין ב"ח ועכ"פ לכתחלה למה יכנים האות תוך חלל ה' מטעם חשש מחיקת השם · ויותר נכון לכתוב תחלה ההי"ן ויכנים האותיות בתוכן ואחר כך יכתוב הי' ואז מותר לכתוב בתוכו הא' של אדנ"י שבתוך היוד ודאי אין קפידא דיוד אין לה חלל ודאי שם כזה למה לא יכתוב שלא כסדרן אעפ"י דבס"ת איכא מ"ד לכתוב השם כסדר דוקא · עיין באחרונים אף על פי דבמה דמכנים אותיות הפנימיות אינו נוגע בגוף אותיות החיצוניות · מ"מ לענין מחיקת השם קפידא איכא בזה עכ"פ לכתחלה · ועיין ח"ס סי' רס"ג בשם הפוסקים בהוסיף אות ועל ידי זה נתבטל השם מיחשב מחיקה ממש ולא גרם מחיקה כיון דעל ידי תוספות זה נתבטל השם ועיין פ"ת רע"ו סק"י בשם ברכ"י דשם אל אם נקד תחתיו נקודה אחרת ועשה מקודש חול יש להסתפק ונטה שם להקל ועי"ש סק"ג בשם הגאון ר"ע איגר ז"ל ועכ"פ לכתחלה למה יעשה כן ומהיות טוב לעשות כנ"ל לכתוב היו"ד בסוף אתי שפיר טפי :

סימן לז

בענין קליפת הנטפלין בח"ס סי' ר"ס התיר משום דהוא דרבנן והוא עצמו כ' סי' רס"ג דהוא דאורייתא עי"ש · ובענין שם על הטלא התיר בסי' רנ"ט וס"ס רס"ד ובסי' רנ"ט הקשה על הנטע שעשועים טלאי מאן דכר שמיה עיין שם · ולא ידענא הא כוונת הנ"ש נכון מאד אמאי יגנוז היריעה יקדור התיבה שלפניו ויכתוב השם והתיבה יתלה · אמנם י"ל דזה לרשב"א דגם גרר אסור אבל לדידן דגרר מותר גם טלאי מותר ובש"ך מתיר בהדיא · ועיין תור"א סל"ה מתיר בנטפלין ע"מ לתקן ויעשה על ידי קטן כמ"ש בתי' ב"א :

סימן לח

היה צריך לכתוב את השם וכתב יה"י' י' במקום ו' שחי אותיות אחרונות ודאי דמותר למחוק · אך הראשונות דספק הוא שמא קדשם · ולכאורה לפי מה שכתבו האחרונים דגם אם כתב והוסיף אותיות על השם ויש לו פירוש אחר מחיקה מיקרי כגון אם היה שם י"ה והוסיף וד"ה ועשה ממנו תיבת יהודה אם כן בנדון דידן הו"ל כאלו מחק הראשונות כיון שיש לו משמעות אחר · אמנם הפוסקים הנ"ל כתבו רק לחומרא דלכתחלה אסור לעשות כן אבל לא לקולא ח"ו דהיינו אם לא עשה כן שיהיה מותר למחוק אותיות השם אשר כבר קדשו אמנם בס' בני יונה ותשובת מנחם עזרי' סי' א' כתבו דקידוש בסוף נמי מהני ע"ש אם כן מוחק י"ה האחרונות וכותב ו"ה ומקדש דלו יהי' שלא קידש הראשונות וגם מתחלה היה כוונתו לתיבת יה"י' מ"מ מהני מה שמקדש לבסוף אותיות ו"ה · אמנם בס' תפארת למשה חילק ע"ז עיי"ש ולכאורה יש ס"ס שמא קידש בתחלה הראשונות ואת"ל לא קידש שמא הלכה דקדש בסוף מהני · אמנם מבואר שם בבני יונה בנתכוין מתחלה לתיבה אחרת לא מהני קידש לבסוף לכ"ע · ועיין מנ"ע שם ויותר נכון לפעניד לקדור תיבת יה"י' וכאן אין צריך לקדור עם עוד תיבות דטעם הדבר הוא שלא יהי' השם לבד מוטל בבזיון וכאן איכא תיבת יה"י' לפנינו וליכא בזיון ומניח טלאי וממשיך הכתב וכותב

וכותב הסם על מקום הקלף ולא על העלמי ולריך עיון :

סימן לט

מת עכו"ם בשכונת כאן · בש"ע ס"ס שע"ב נכון ליזהר שלא ילך על קברי עכו"ם ובפ"ת שם כ' דמדינא יש ליזהר עי"ש · אמנם יש לדון עפ"י מ"ש בדנ"מ דאיכא ס"ם שמא כהראב"ד בטומא בבר אינו מוזהר ושמא עכו"ם אינו מטומא עיין שם אלא שפיים דאפילו לראב"ד אסור ע"ש · אם כן י"ל דזהו באהל ח' עם המת אבל אם המת בבית אחר דאיכא המשכת אוהלים · ודעת הש"ך שהוא דרבנן די בספק אחד וכ"כ חו"י סי' קל"א דהוא דרבנן וכן הביא בה"א בשם שבו"י וכ"כ הפרי יהושע ברכות י"ט אך במנ"א ס' ש"א ומנ"נ כ' דהוא דאורייתא וכ"כ בנ"ש סי' מ' בשם מהרי"ט ושער אפריים ובמ"ס סי' של"א ד"ה ומ"ש הביא דלהראב"ד הוא דאורייתא ובסי' ש"מ נעה דגם הש"ך ס"ל דהוא דאורייתא והביא כן מס' חכ"א ובסי' של"ט הקיל אם בבר נטמא בו ביום · ויש לעיין בביה"ס אם ליבל לומר דעדיין יום הוא ואחר כך בשתחשך נאמר דביה"ס הי' לילה ובבר נטמא ואחרי אהדדי והעניין הוא דבתחלה נאמר שמא ביה"ס יום הוא ואפילו אח"ל שהוא לילה הוא ואח"ל יום הוא שמא עכו"ם אינו מטומא וליבא ס"ס להיפך שמא לילה הוא ואח"ל יום הוא שמא עכו"ם מטומא דהא אם נאמר שמא לילה אבתי שמא עכו"ם אינו מטומא ולעבר לתפוס שתי החומרות שמא לילה היא ובבר"ם מטומא ואם כן ליבא אלא ספק אחד שמא עכו"ם מטומא · וי"ל ההיפוך שמא באמת אינו מטומא ואין כאן טומאה כל עיקר אבל להיתר איבא ס"ס דדאורייתא וספק אחד דרבנן היינו שמא יום הוא ואם כן איבא ספק דרבנן מטומא עכו"ם אינו מטומא כל עיקר · ואח"ל שהוא לילה שמא עכו"ם אינו מטומא וכן י"ל בהיפך לאתירא שמא עכו"ם אינו מטומא · ואם תמצא לומר דמטומא אבתי שמא יום הוא וליבא אלא איסור דרבנן ונגד דרבנן סני בספק אחד שמא עכו"ם אינו מטומא כמו שכתב הש"ך דיני ס"ם אות ע"ז ובסי' פ"ג אלא דהספיקות סתרי אהדדי דלבשתחשך בודאי ניזול נמי לקולא שמא עכו"ם אינו מטומא ושמא בין השמשות הי' יום והו"ל בבר נטמא בו ביום ול"ע בכ"ז ואין הזמן מספיק :

סימן מ

אשה בדקה עצמה בימי עברתה בהנבע ומצאה קצת דם ודאי מסתמא לא תליגין דדם זה בא משריעת הלפורן אעפ"י שהלפורן גדול הוא ורחוי לקרוע עיי"ש ועי"ש בדיקה איבא דדבא דאורייתא לבמה פוסקים דאמריגן הרנשת עד הוא והא דמבואר בסי' קפ"ז דאם אומרת בבי לי שדם זה אינו מן המקור נאמנת וטהורה בבר בקפק ע"ז בחו"ד ס"ק י"ב שאינו במציאת שתדע בם הביא שם בשם שו"ת פני יהושע שאין לסמוך ע"ז לבד וכ"כ בסי' מ"ב מה"ת קפ"ז ס"ה עיי"ש · אמנם אם שרטה בלפורן בבח ואח"כ בדקה עצמה ומצאה דם בחופן שבדור לה שע"י שריטה בזו יבול להוציא דם הי' מקום להקל לפמ"ש החו"ד שם ס"ק ד' בים לה מבה ח"ן לנקור ומצאה ע"י בדיקה לפמ"ש הט"ז סי' ק"ל ס"ק כ"ג באשה שרגילה להוציא דם מבית הרעי וכ' דהיבא דאיבא למיחש שבא הדם בעד זה לפי שהתעסקה שמוך למקום שהעד שם בבמיני דמים תולין בהם אל"כ ה"ה הבא דתולין דהא מתעסקה בהעד במקום שהמבי שם וטוי בעד שאינו בדוק ע"ד שם ופ' בסי"ז שם ס"ק כ"ג דלא הקיל אלא אם בשעת בדיקה נגעה גם שם ובלא בשעת ובתה ע"ש ועיינסי' ק"ל סל"ו המילוק בין עד בינוני לעד מלובלך דבמלובלך אפילו יותר מבנרים טהורה ועיי' מ"ש סי' ק"ל דאם בדקה בעד אחינו בדוק ואפי' ע"י הרנשת דבר לא שזב מנופה אע"ג שדינו בטיעור מאכולת מ"מ יש לעשר במאכולת קטן שבמינו והמעם דתחילת נזירות בתם היו מבוש טהרות במ"ש הראב"ד רק לא פלוג רבנן ונזרו אף לבעלה ובזה"ז שבטלו הטהרות מ"מ לא זזה התקנה ומ"ב בין שאין אנו מטמאין אלא מחמת התקנה הראשונה לא מחמריגן בפי מנייהו ותליגין בנרים גדול בבמו מאכולת שבינינהם אבל ע"י בדיקה עד שאינו בדוק וב"ם ע"י הרנשה מידי ספיקא לא נפיק ולא מטהרינן אלא בטיעור מאכולת שבמינו · אמנם בהרגישה פה"מ מדינא עמאה בב"ם אפילו בעד שאינו בדוק ואפי' בבתינה שנרוע מעד שאינו בדוק עכ"ד וכ"ב שם בסי' קס"ז דע"י הרנשה אפי' עד שאינו בדוק עמאה בב"ם אלא שנעה שם להקל בהרנשת זיבת דבר לא עיי"ם ועיין בחב"א שער בה"ל סי' ז' שהחמיר מאד בענין ההרנשה אפי' בזיבת דבר לא ועיי"ש שהאריך ועיין בעוב"י קמא בענין הרנשת זיבת דבר לא שהחמיר עיי"ש ובחו"ד ק"ל (שיך לעיל לענין טיעור מאכולת ובס"ט סי' ק"ל ת' ט' פקפק ע"ש ושם בתו"ש י"ע כ' דלעולם משער במאכולת שבמינו עיי"ש) ומרלא דבבי הח"ם כ' דאם בדקה בעד שאינו בדוק ומב"ם ע"י הרנשת דבר לא עמאה במאכולת שבמינו עיי"ש מדבתב כ"ם ע"י הרנשה נראה דעתו דאפי' בלי הרנשה בלל מ"מ יש להחמיר בטיעור קטן וכן נראה לפי הטעם שביאר בראש דבריו דמידי ספיקא לא נפקא ול"ע :

סימן מא

בדין בדיקת המילדת אם היא מעוברת בבר הבאתי דעת האחרונים והבל"י סי' קל"ד ובעת נדפס מהדם סי' שיר עברה למרן הגאון מהרש"ק כ"י עיי"ש · ודברי הש"ת נעא שעשועים ידועים להחמיר ביושבת על המשבר מטעם דא"א לפה"ק בלא דם והטוב"י מה"מ מי"ד סי' ק"ב כ' דאין חילוק בין נפתח הקבר מבחוץ או מבפנים בבון שם תשובת מרן הגאון נוב"י להקל עיי"ש וכן משמע קצת מפי' הרמב"ם בלשון המשנה ר"פ המפלת שבתב מעת שיצא מהרחם דבר א"א בלא דם עיי"ש ולא בתב מעת שנפתח הרחם א"א בלא דם ועיי' ברמב"ם פ"ה מה' א"ב שבתב דהאבר אינו מגיע לפי הרחם עיי"ש והי"ה אבבע אדם בא"ש הב"א הב"ל · אמנם כ"ל דאעפ"י שבתבו דא"א לאבבע לינע שם מ"מ אינו מן הבמבע ואם תדחוק ביותר יגיע שם ומשנה שלימה שבינו בחולין ד' ע"א אשה שמת ולדה תוך מעיה ופשטה אי' את ידה וגנעה בו וא"ל דשם מיירי שבבר יצא הולד עד סמוך לבית החיצון וכ"ז שלא יצא לבית החיצון טומאה בלועה היא עיין נדה דמ"א ע"ב ודנ"ב דהא בתבו התוס' בבורות דב"ב ע"א וז"ל דא"ל דלא נפתח הקבר דהא וכו' וקשה למה לי בא' בלא"ה נמי א"א לומר דלא נפתח הקבר דאי לא נפתח א"א לאבבע אדם להבינו שם וכ"ב הרשב"א ז"ל בחידושיו ר"פ המפלת דיב לא להבנים ידה עד שתא המקור ודוחק לחלק בין בל היד לאבבע לבד · ואם בן אם נפתח ע"י היד טמאה במ"ש הטוב"י מה"ת ס"ס ק"ב הי"ל ואני בעניי מלאתי בן מבואר בב"ש דאין חילוק בין נפתח מבחוץ או מבפנים בהב"י הקשה

הקשה בסי׳ קפ״ו למה בהוליאה דם בשפופרת עהורה הא א״א לפה״ק בל״ד עיי״ש מזה נראה אף אם נפתח מבחון מ״מ עמאה מפה״ק כמ״ש הנוב״י מה״ח הנ״ל מ״מ גוף דברי הב״י ל״ע ע׳ חו״ד סי׳ קפ״ח וראיתי בהרא״ש שם שהקשה לרבא דמעהר בחתיכה א׳ · הא א״א לפה״ק בלא דם עיין שם וי״ל דנ״מ על פי המבואר בנדה דל״ח ע״ב במקשה תוך שמונים דרבנן מעהרי דם הקישוי עד שילא הוולד עיי״ש א״כ משכחת לה בקשתה ביום שמונים ולא שפתח וביום פ״א הוליאה דם בשפופרת או בחתיכה מגוף המקור דאי משום דא״א לפה״ק בלא דם כאן נפתח הקבר מקודם תוך ימי עוהר כמ״ש בשירי עהרה קפ״ח דקשתה הוא פה״ק והיתה עהורה אז מעעם פה״ק וביום פ״א שהוליאה דם אחר ימי עהרה מ״מ אשמעינן דע״י חתיכה נמי עהורה כיון שלא ילדה אז עד אחר כמה ילדה נפל ואין קישוי לנפלים לעהרה מחמת קישוי אז דנ״מ בימי נדתה דאז אינה עהורה רק מעעם חתיכה דפה״ק אינו שייך כאן דהא הקבר נפתח מקודם ·

וראיתי בס׳ שירי עהרה סי׳ קל״ד סי׳ ב׳ הביא ראיה להחולקים על הנ״ש בישבה על המשבר מהא דתנן ר״פ המפלת בקשתה שנים ובשלישי הפילה דת״ק ס״ל דמביאה קרבן ואינו נאכל ור״י ס״ל דמביאה קרבן ונאכל ופליגי בא״א לפה״ק בלא דם וקשה למה לי הפילה ליפלוגי בלא הפילה מעעם קשתה לבד דהוי פה״ק לנ״ש (והיינו בראתה שנים ובשלישי קשתה) דלר״י נאכל מעעם דא״א בלא דם אלא ע״כ דבלא הפילה גם ר״י מודה דאפשר בלא דם והביא שם מהרמב״ם דקשתה הוא ישיבת המשבר לנ״ש עיי״ש ולא ידענא מאי קשיא לי׳ חדא די״ל דנקט הפילה לאשמעינן דיש קישוי לנפלים כמ״ש החוס׳ שם ולאפוקי ממ״ד דאין קישוי ועוד בלא״ה לק״מ דהרמב״ן בחידושיו הקשה למה במפלת חתיכה עהורה משום דאפשר בלא דם הא גם ת״ק דר״י ס״ל דאפשר בל״ד ואפי׳ הכי מביאה קרבן מספק ותי׳ דכאן במתני׳ דהפילה נפל וכיון שלא ראינו עליה דם מוקמינן אותה בחזקת עהורה אבל ברייתא דתני ואינה יודעת מה הפילה והנפל אינו בפנינו ושמא באמת הי׳ עליו דם להכי מביאה קרבן עכ״ד אם כן י״ל אם לא הפילה רק מחמת קשתה לבד מוקמינן אותה בחזקת עהרה וא״ל להביא קרבן וכ״ד הרמב״ם כהרמב״ן דבמחני׳ עהורה לגמרי וכן הביא הרשב״א בשם איכא מאן דאמר ואפי׳ לסברת הרשב״א דס״ל דגם במתני׳ טמאה מספק ולית לה חזקת היתר מ״מ י״ל דנקט הפילה לרבותא דח״ק דאע״ג דאין הנפל לפנינו ואיכא למימר שהי׳ עליו דם מ״מ הקרבן אינו נאכל מכ״ש בקשתה ואין אנו רואין דם ונראה לפענ״ד דחילוקו של הרמב״ן ס״ל לרש״י ג״כ (אלא שהרשב״א שם הביא בשם רש״י להיפך) דבדם ו ע״א אדברי׳ רבא ודרש קשתה שנים ובשלישי הפילה צריכה ז״ל דאין קישוי לנפלים וא״א לפה״ק בלא דם מ״מ צריכה ז״ל מספק שמא ראתה דם כמו שפירש רש״י ז״ל דבנ״ד רע״ב עיי״ש אך שם בנ״ד איתא שם כמו כאן ריש פ׳ המפלת דלא ידעה מה הפילה ואין הנפל בפנינו להכי בעי׳ ז״ל מספק דליכא חזקת עהרה · אבל לקמן דס״ו דנקט סתם והפילה ואפי׳ הנפל בפנינו ושם איכא חזקת עהרה להכי לא בעיא ז״ל רק אם א״א לפה״ק בל״ד ומסוגיא זו דס״ו קשה לבעל נ״ש כיון דקשתה שנים ובשלישי הפילה אמאי צריכה ז״ל כיון שקשתה בראשון וכבר נפתח הקבר אם כן שמא לא ראתה כלום בשעת הפלה נהי דלא אפשר בלא דם מ״מ כאן הי׳ הקבר כבר פתוח מיום ראשון והתם לא שפתח עד ההפלה דהא אמר אין קישוי לנפלים דהא לרבא לא מספיקא מעמא

לה דאי איכא ספק נוקמא בחזקת עהרה לענין ז״ל כנ״ל :

ולשיטת הרשב״א הנ״ל דסבירא ליה דבמתניתן בריש המפלת ספיקא הוי ולא מוקמונין לה בחזקת עהרה ודאי קשה מסוגיא זו אמאי אמר דא״א לפה״ק בלא דם הא אפילו אפשר צריכה ז״ל מספק וצ״ע · ולענין הלכה בבדיקת הנשים העלה בשירי עהרה סי׳ קל״ד אם ידעה שנגעה ופתחה הקבר ודאי עמאה כמ״ש הנוב״י מה״ת הנ״ל ואף אם רק ספק אם פתחה עמאה מספק אם לא שברור לנו שלא פתחה ולא הגיעה לשם ושם בסי׳ ב׳ דן השואל מעעם ס״ם שמא לא פתחה הקבר ושמא לא ארגשה · והגאון הנ״ל השיב לו דאפילו אם נאמר דרוב דמים אין באין בהרגשה כיון דא״א לפה״ק בלא דם וכיון דהפתתיחה גורם הבאת הדם היינו הרגשה שלה עכ״ד · והשואל שם הקשה מהך דתה״ד ר״ם ק״ל דאם הרגישה שנפתח מקורה נימא אי אפשר לפה״ק בלא דם עיי״ש · ונראה לפענ״ד דלא קרב זא״ז דפ״המקור הוא כשנפתח להוליא דם עמא או עהור ואינו נפתח כ״כ הרבה כמו פה״ק והתה״ד הוא שחדש דין זה דגם פתיחת המקור א״א בלא דם ובש״ע הנ״ל סי׳ קפ״ח סי׳ א׳ כ׳ ברואה בחתיכה קשה הא ליכא הרגשה וא״ל דמספיקא מעמא וכו׳ ולפי״ז י״ל דאף דאין פה״ק בלא דם היינו רק עפ״י הרוב הוי כן ע״ש ובסי׳ קל״ד שוי נפשי׳ חדרנא וכ׳ כיון דא״א לפה״ק בל״ד הוא עצמו הוא ההרגשה גם מ״ש דהא דא״א לפה״ק בל״ד הוא מעעם רוב וכיון דאיכא נמי ספק אם הרגישה עמאה משום כתם ע״ש קשה לר״י איך מביאה קרבן ונאכל מעעם דא״א לפה״ק בלא דם כיון דאינו אלא משום כתם וא״ל דדוקא במפלת חתיכה לבדה התם אינו אלא משום כתם שמא אין כאן דם ושמא לא ארגשה משא״כ בפלוגתא דר״י דקשתה שנים ובשלישי הפילה דאיכא נמי ספק שמא לידה הוא וגם שמא באמת ראתה וארגשה להכי מביאה קרבן ונאכל כמ״ש בש״ע שם בסי׳ קל״ד כעין זה :

אמנם נראה שרבינו הרא״ב ז״ל לא ס״ל לחלק בכך שכ׳ בס׳ בעה״נ בשער הוסתות ד״ה עתה אפרש אותן דדייק לענין וסתות דרוב דמים באשה עמאין מדמביאה קרבן לר״י ונאכל ואמאי לא ניחוש לתרי איסורי נבילה וחולין בעזרה נהי דס״ל דא״א בלא דם מ״מ שמא דם עהור הוא אלא ע״כ דרוב דמים עמאין עכ״ד · ועיי״ש בהשגת הרז״ה ז״ל · וקשה מאי ראיה מהתם שמא התם דוקא דאיכא נמי ספק לידה לא חיישינן לדם עהור משא״כ בוסחות · וגם התוס׳ דף י״ת ע״ב ד״ה למעוטי הקשו למ״ד דאי אפשר לפה״ק בלא דם פליגי מאי רובא איכא עיי״ש · נראה ג״כ דאם אי אפשר בלא דם לאו מעעם רובא אתינן עלה גם מה שחידש שם בש״ע בת׳ השני דבמסולקת דמים גם ההרגשה אין לה אפילו אם ראתה לפעמים ע״ש לא ידענא מהא דבת יום א׳ וכן הא דמביא קרבן על בניו ועל ב״ב דמכאן הביא הסד״ע ראיה בר״ם ק״ל דחזקת דם דבא בהרגשה דבת יום אחד מנא ידעינן דארגשה עיי״ש ובת יום אחד אין לך מסולקת יותר מזו ואמאי ניתלי בהרגש׳ ובש״ע שם האריך שם בביאור השגת הראב״ד פ״ה מא״ב דם אגור שכ׳ דהוא דלא כהלכתא וכ׳ בש״ע שם דכוונתו מהא דאמר רבא דכ״ע אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואפי׳ בדם אגור הי׳ לו להרמב״ם לעהר ע״ש · לא ידענא הא כוונת הראב״ד להיפך דאפילו באינו דם אגור עמאה כמ״ש הרב המגיד כיון דהראב״ד ס״ל דאי אפשר לפה״ק בלא דם א״כ לעולם עמאה ואם נאמר דאכתי ק׳ להרמב״ם דס״ל דאפשר בלא דם א״כ גם באגור היה לו לעהר מכת דברי רבא דאין דרכה של אשה לראות דם

בחתיכה

בחתיכה אך גם זה אינו כיון דרכה עצמו לא נמי רק לתרץ הברייתא וליה לא ס"ל כמ"ש הרא"ש שם דהא רבא ס"ל ליסף נדסי דאי אפשר בלא ס"ש כרא"ש אם כן אין מדברי רבא ראיה וי"ל דהרמב"ם פוסק כרשב"י דבאגור סמאה דמסיים לי' קרא כד' מ"ב אשה דוה עד שלא מדוה דרך ערותה ות"ק שם ס"ל נ"כ הכי ע"ש והרמב"ם הביא קרא זה פ' מהל' א"ב משמע בלאו קרא היתה עמאה כיון דם דרך דופן אפ"ג דאין דרכה בכך דלרבא קשה ל"ל קרא בלא"ה תיפוק לי' בילא דם דרך דופן טהור משום דאין דרכה בכך וכ"כ בשד"ט בחידושי הש"ס ריש המפלת נ"כ דמקרא זה מוכח דאפילו אין דרכה בכך טהורה.

ובתשובה מהרבה ח"א שם הביא תשובת מהרי הנגיד שהקיל בנדון הכ"ל וכתב כיון דלא הרגישה יום לערף דעה הרמב"ם דס"ל דאפשר לפה"ק בלא דם בב"ד וכ"כ הבדעטרא ר"פ המפלת מבואר דפה"ק לא מיקרי הרגשה כמ"ש בשדי עבדא סי' קפ"ח ולא כמו שכתב בסי' קל"ד שם. גם ליכא שם בתשובה מהרבה מעשה ס"ס שמא אינו פה"ק ושמא בהרמב"ם דאפשר בלא דם ועבורה הוא:

ובשירי עבדה שם סי' קפ"ח בד"ה אך הנה הרוותו וכו' כי דבסברא נותן דאף דאי אפשר לפה"ק בלא דם מ"מ מיעוט יום בלא דם כיון דאיכא חד תנא ס"ל דאפשר בלא דם ואפילו רוב ומאלה לא ביה מדלא חיים לחומרא עכ"ד לא ידעתי הא לדעת הרשב"א ז"ל ריש המפלת אה"ל דחיישינן לחומרא ואפי' לדעת הרמב"ן דבמתני' עבודה לגמרי מ"מ כיפי תלי לה משום דהגפל לפניו וליכא דם משום הא מוקמינן לה אחזקת עבדה אבל בשאינו לפניו אין הכי ממי דחיישינן לחומרא כנ"ל:

סימן מב

בא אים לפני ושאל שהשיא בתו בתולה ואחר שני שנים בליל עגילה ופשט הגי' מלאה האשה פ' בדיקת נעד ובשתי פעמי' הרלשונים לא מצא הבעל בבחונת שלו רק כחם קטן כעדשה ויש לדון אפי' אם לא נתפוס הקולא שהמציא בעל פמ"א להקל בשל ואפי' אם נאמר דהי' ע' קנות דבבה"ג גם בפמ"א מודה לאיסור מבל מקום מחמת כי מצא עליו פחות מגרים דאפי' בשאה נופא אם בדקה בעד שאינו בדוק עבודה בפחות מבגרים ואמאי לא ניתלי ממי בחים במאכולת ולבאורה מדברי התוס' די ד ה ולימוס שבתבו לפרוס ר"ח קאי קושיות הש"ס מגמלא על עד שלו כיון דלא מצא ממי על שלה אפי' לאח"ז כיון די"ל דבשעת תשמיש הי' עב"ם הוכחה ליכא ולא תלינן במאכולת אפי' פחות מבגרים ואי"ל דהתם שאני דהא עד הבדוק דד"ח דהא לפ"ד דמקשה דלא ס"ל א"מ בדוק אבל מאכולת אם כן אין מפלה לעד הבדוק דהא י"ל הכי בא"מ ומדבק בעד וכמו שפרש"י שם ונם בעד הבדוק ממי יש לתלות במאכולת ומה לי בדוק או אינו בדוק אמנם בלא מדברי התוס דאי' כלל דהלבוש כתב בביאור הל"ח פרק הרואה כתם דלהכי מיתר מבגרים עמא ולא תלינן שתמצאו הרבה דאם כן בטלו לגמרי דיני כתמים ע"ש ואם כן בחים דבלא"ה לא נזרו בו כתמים אה"ל דתולין אפי' מיתר מבגרים הרבה מאכולת נתמצאו ואם כן לפרוס ריש דקושיות הש"ס הוא מאיס ארץ שפיר וניחוס דלמא דם מאכולת הוא הייט אפי' מיתר מבגרים לזה כתבו האיס דליכא הוכחה מדלא אמצא עלי' אבל אם הי' נמצא ממי על שלה לא הייט תולין בהרבה מאכולת אמאי מנאתי

בן בסד"ט סי' ק"ן ס"ק ס"א כתב כן בנידון דינו של הסמ"א הכ"ל ותהלמ"ת קיימתי מסברא ובכ"ש בפחות מבגרים דאפי' בשאה דנזרו בה כתמים תלינן במאכולת ה"ה תלינן בפחות מבגרים ובלא"ה אין רגלי' מתוכי' דהתם מיירי בדרנשה כמ"ש סדרי טהרה קפ"ג ע"ש:

אמנם ראיתי מי קדוש מדבר הוא הנאון המחבר בס' מתם סופר סי' ק"ל וסי' קפ"ב כתב הטעם שתלינן עד בגרים במאכולת אף שאין מאכולות בזה מלוי בינינו מ"מ מאחר שהרא"ש ח"ב כתב דעיקר חומרת כתמים לטהרות דוקא הוא וגם הרא"ב יסבור כן משום דדרא דטהרות נזרו גם לבעלה וכו' ז"ל דליכא טהרות מ"מ נאסר בבר כמנין מש"ה בזה"ז לא מחמירינן עפי מיניהו לשאר במאכולת גדולה. אמנם כמליאה על ידי בדיקת עד דאיכא דדמה דאוריתא דאיכא לאימר הרגשת עד הוא לא תלינן אלא בשיעור מאכולת השכיח בינינו ע"כ דברי קדשו ומעתה בנמצא על שלו ואיכא חשש רואה מחמת תשמיש די ל הרגשת שמש הוא אם כן יש לתלות דוקא בשיעור מאכולת השכיח בינינו ואולי שיעור עדשה בנידון דידן הוא גדול יותר ולא תלינן בו הגם דיש לדון דלא בחמיר הגאון המחבר בעל מתם סופר ז"ל אלא לענין זריע נקיים אבל לענין רואה מחמת תשמיש דמטעם וסת נרוא אתינן עלה ונם כן חשש דרכון הוא אולי יש לתלות בשיעור גדול וכן כתב הש"ך סי' קפ"ז אע"נ דיש לחמיר לענין זריע מ"מ לא מחבינן לה לחמיר בנוף מידושו הוא חומרא ומסתימת הפוסקים נראה דאין חילוק בין בתם לעד בינוי לענין שיעור מאכולת ונקטו בכולם גרים ועיין חכם צבי סי' ס"ז בתב דגם בזה"ז שבים דם מאכולת לפעמים עד שיעור גרים וכן נראה קצת מלשון הרשב"א הביאו בסדרי טהרה בס"ס קפ"ג שבתב לענין שיעור גרים במשוך ושנול בתב דזה החילוק בין חילוק לעד עיין שם בסדרי טהרה משמע דלענין נוף שיעור גרים אין חילוק בין עד לחלוק ואידי ואידי חד שיעורא הוא ואף דמלה לשמוע דברי החתם סופר הייט לענין ז' נ ולא לאחור אשה לבעלה ובפרט בנמצא על עד שלו וי"ל דבבה"ג גם הא"ם מודה להקל דבאים יש לומר דתמצאו הרבה כמ"ש הלבוש והל"ח עיין בסדרי טהרה שם ועיין בתשובה נ' שבסוף ספר חידושי ר"ע מינר ז"ל.

ועוד יש לדון בזה אפי' בגרים גדול ליכא דרכא דאפי' ע"י בדיקת עד מ"מ ליכא דאיכא לאיתלי תלינן וכבר תמה בסד"ט סי' קפ"ג הא ע"י בדיקת עד הוי ליה דרכא דאוריתא. כמ"ש הט"ז בפלמו ס"ק כ"ט ולאמר תלינן בדאיכא לאיתלי ועיין סד"ט מ"ש בזה ובראה לפסק"ד דבאמת בך הרגשת עד בפק הוא אם טעתה בהרגשה ועצות זה מלתא דלא שכיחא הוא ומסתמא בחמת לא הרגישה ובך הרגשה בחמת הרגשת עד הוא כמ"ש כ"ז הכ"ר להבנת סד"ט ס"ק פ"ג שם ולבאורה קשה אמאי לא מוקים אותה בחזקת טהרה דהוא חזקת הגוף ואל"ס יותר מכל החזקות דאמרינן אלא נשתנה גוף זה והוא עורם חזקת הגוף ועיין סד"ט ק"ל ס"ק ס"א מה שהביא מן תשובת מעיל צדקה ופלפל שם דחזקת טהרה מהני נגד ספק זה דהרגשת עד ע"י"ש. אמנם בבר כתב בתשובת מהרי"ט מאינ"ז סי' מ"א הובא בס"ש שמעתתי ר פ"ח בתקוס דאיתרע חזקה נגד איסור דרבנן גם כן לא מהני נגד איסור דאוריתא ע"י"ש ועיין רי"ש כ' לחלק בין עומאה ממורה לקלה ע"י"ש ואם כן בכ"ד כיון דמדרבנן בס"ש עמאה בלי הרגשה אם כן ליכא לאיתלי אחזקת טהרה כיון דמדרבנן עמאה ואיתרע חזקת טהרתה אוב גם מדאוריתא ליכא חזקה. ומעתה נכונים דבבר הט"ז סי' קל"ל סק"ב

כ"נ הכ"ל דהא בדליכא למיתלי ואם כן נגד איסור דרבנן ודאי תליגן כמו כתמים דתליגן ואם כן אוב לא איתרע החזקה נגד דרבנן דהא בדרבנן תליגן בדליכא למיתלי אפיר אזלינן בתר חזקה עדיה נגד דברא דאוריתא · וכזה מיושב מ"ש בסד"ט דהט"ז סותר עצמו מס"ק כ"נ לס"ק כ"ע דבס"ק כ"ע כ' דבסק הרנשה דאוריתא וכהן מאד דבס"ק כ"ע מיירי בדליכא מידי למיתלי וא"כ איכא עכ"פ איסורא דרבנן בלא הרנשה . אוב ליכא חזקה גם נגד דאוריתא והוי אפיר דברא דאוריתא כדברי מהרי"ט הכ"ל אבל בס"ק כ"נ דאיכא למיתלי ליכא כלל דברא דאוריתא ומעתה יש לדון לי"ד אפי' אמלא בעד אלו גרים גדול דנגד חשבא דרבנן תליגן בשיעור גדול כמ"ש הח"ש בעצמו סי' ק"ל וסי' קפ"ב ואלמו מחשב דרבנן עכ"פ אם כן אוב לא הוי אפר דאוריתא דמוקמינן אחזקת טהרה

ומדיין הדבר צריך תלמוד אצלי :

ועכ"פ בנמלא על אלו פחות מגרים לדעתי הדין ברור דתליגן במאכולת ובלא דמסתפינא

הייתי מיחס סברא זו לאמרן הנוב"י מה"ת ח"ד סי' ס"ז ועובדא הוי כתם שהבעל והאשה מצאו אלשה פעמים רצופים וכ' בנוב"י יען שפעם הראשון לא מצאה אמוך לתשמיש אלא זימנא לא אליק אמצייתא עיי"ש והוא תימה דהא בבעל קי"ל דאפי' במצא מופלג מן התשמיש מ"מ תליגן בתשמיש . אמנם י"ל דהנוב"י דקדק וכתב דמפעם אי ואילך מצאו דם הרבה ופעם הראשון לא כתב דם הרבה ואולי הי' בפעם הראשון פחות מגרים ואפילו על ידי קנוח בגדון דהתם אפילו הכי תליגן בבעל דמעצמא אתא כן הי' אפשר לדחוק בכוונתו בכדי להסכים דבריו בהלכה אבל דמרן ז"ל מבתם לה בתומי ז"ש וכן יהי' זה כוונתו אז לא מ"מ הדבר ברור בעצמו דגם בבעל תליגן היכא דאיכא למיתלי ולא גרע בעל מאשה דתליגן בעד ביומי עד בגרים במאכולת ובפרט כ"ד יש לה וסת קבוע שאינה רואה פחות מי"ד יום ובכה"ג הוי וסת קבוע כמבואר סי' קפ"ו והטוב"י קמא סי' ס"ח ומה"ת סי' ס"ח התיר בכה"ג בדמ"ת ותלה זה בדעת המרדכי דבים לה וסת קבוע אינה חוששת לוסת שאינה קבוע ובפרט דוסת דדמ"ת וסת גרוע הוא ועיין מ"ש עליו האחרונים

ז"ל ומ"מ בריך מיהא הוי לחומרא כ"ד :

וראיתי בחו"ד סי' קפ"ו פקפק על הך ר"ינא וסמך

דברי הרשב"א לדברי הרן ז"ל · והיומא

בעיניו לחשוב זה לוסת קבוע ע"ש ובאמת דעת הרן הוא היסך דעת הרשב"א וז"ל דאפילו למ"ד וסתות דרבנן היינו על שעת הוסת אבל בשאר הגיע וסתה לכ"ע בחזקת מסולקת היא מדאוריתא הכ"מ הסד"ע סי' קפ"ז סקי"ד ד"ה בש"ך סי' כ' עיין שם · ולדידי ל"ע קצת לפמ"ש בש"ג פרק ב' דשבועות הך דינא דמיוס י"ד ואילך בכל הימים שמשמת בהם מיקרי ימי וסתה ע"ש אם כן אמאי נתלבטו הפוסקי בהך דאם יש לה וסת תולה בוסתה שהשו אוך שימש סמוך לוסתה הא משבחה לשמש בזמן הוסת ממש בלילה רואה פחות מי"ד ומאז ואילך משמיש תמיד עד כ"ה יום ומעתה אם ראתה עד"מ בט"ו ובבלה לז' ודמ"ת אז עדיין הם ימי וסתה לה"ג עד כ"ה כיון דמשמיש מי"ד עד כ"ה ואותן ימים הם ימי וסתה ואם ראתה מ"ת שפיר תולה בוסתה דהא אז הוא ימי וסתה · אך יש לדחות הא דחוששת לוסת זה לפרוש מי"ד עד כ"ה מ"מ כיון דאין דרכה להמשך רא"ת רק שרואה פעם בה ופעם בזה עד כ"ה אם כן אם כבר ראתה וחזרה ודמ"ת אחר עכ"לתה אינה תולה בוסתה דהא אין דרכה להמשך הראי' מט"ו עד אחר ז' רק עד המודם הפסי אז בהפלגה · אמנם יש לעיין בוסת הדילוג קי"ל כאומרת דרב ושמואל ואם

בהפלגה מט"ו לי"ו וי"ז חוששת בהפלגה רביעית לי"ז מחמת הפלגה הפלגה ולי"ח מנוס דילוג עפ"ך סקי"ב . ולדברי הש"ג והתה"ד ראי שתיאם אמי בהפלגה רביעית לט"ו כיון שבבר מתחזקה שאינה רואה פחות מט"ו ויחוש להומרא אמי ליום י"ו ול"ע · ובכ"ד יש לערף אמי דעת המנ"י דבראתה ג"פ בלי עבילה תולין דהפבילה גרמה ובמ"ש סי' קס"ד לירף ג"כ לדון דידיה דעת הרלב"ד דלא מיקרי דמ"ת רק אם בדקה מקודם גם בכ"ד סי' לה קצת כאב ופיקר הביתר בכ"ד לפנ"ד כיון שבבעל מצא רק פחות מבגרים ולהורות לה בדיקת בעל אמונת שמואל לבדוק במבחול בלא שפופרת אין לעתי עוזה בכ"ד דהא אם לא מצאה כלל על המבחול אין להתיר עיין סד"ש שם ס"ק ז' ושמא באמת בתרפאה גם מחבור שבבעל יש לו חבורות ופצעים אשר יכולים להתנלע · וי"ל דאפי' לדעת המחמירין שהאשה אינה תולה בבעלה ביכולה להתנלע בתמים עיין מ"ש סי' קפ"ו אך התם הטעם שאין תולין שתי תליות לחלות בבעל ולחלות בהתנלע אבל כ"ד אב תלי' הוא שבבעל תולה בעצמו בהתנלע והאשה פהורה היא · והסכים ע"ז מרן הגאון מוה' שלמה קלוגר נ"י להלכה ונקתה ומרפה ארע :

סימן מג

בדין מלא מצד אחד בלא הדחה ראשונה ושבה כך

במלאו י"ב שעות · דעת המתירין במלא ולא

הדיח תחלי בה"מ ע"ש ס"ט ס"ב גם במלא מצד אחד ונשתהה יב"ש מתירין ג"כ בה"מ אך בדרון דידן לא מקילין תרי קולי בה"מ כמ"ש הט"ז ס"ס ל"ל . אמנם יש לדון דבאן לא שייך לומר דתרי קולי לא מקילין בה"מ דחדא בלישך מישך שיכא דבאן דסמכינן בה"מ בלא הדיח תחלה אעפש הר"ן דלא נתרבך לא בלע מדם שעליו ממילא ומשך לתחל אפילו לאחר י"ב שעות כיון שבמלא לא עשה שום פעולה ומהני הדחה שמא ומליחה דהא לא בלע אלא שמלא בבר מהאל הבני דגם אלד שבמלא לא פלט כלל לבר"ן וא"כ לי לסמוך על הר"ן לחוד ולא חשיב תרי קולי · אמנם י"ל דהא דסמכינן אעפש הר"ן ריבוך במלא ולא הדיח דשם ליכא רק חד חשבא דשמא דשמ"ק דבולע מדם שעליו משא"כ כאן דאיכא חשבא דשמא בחמת נתרבך ודלא בהר"ן ובולע מדם שעליו וגם מהאל שלא נמלא כיון שהוא לאחר י"ב שעות · ואולי לא נגבי עפש הר"ן לחוד לבבריש שתי החשבות ונעתרך לערף גם דיפה זו דסולט ליר כ"ד שעות ואכתי תרי קולי מינהו ולא מקילינן בה"מ אף ע"י הדחה ומליחה שמא . ובספר טו"ש ודעת סי' ס"ב כתב דל"ש תרי ס"מ מלא אם הם במקום אחד אבל בשתי מקומות בגון חשש מיהול מיני הוא במקום הביני וחשש בשני שמא ילא לאחן הוא בשבר אז דינן על כל מקום בפ"ע ולא מיתשב תרי ה"מ ע"ש · וכן כאן אין חשש שבלע מדם בעין שעליו וגם שמא בלע מדם שאלאו ממקום שבבר נמלח וכל מקום בידון בפ"ע . אך זהו עפות דבאן אמו דינן על מקום אחד שבלע משתי מקומות מיקרי תרי ה"מ למקום אחד אמנם לפי מ"ש הסר"מ בפתיחתו במקום שמותר בה"מ לי איכא עוד ספק מותר אפי' בלא ה"מ ע"ש ח"כ עד חשש שבלע מדם שאלאו דמקילינן בה"מ איכא עוד ספק דאפילו אם נאמר דאינו סולט ליר לאחר י"ב שעות ויוכל לבלוע מדם שאלאו אכתי איכא ספק שמא בבר"ן דלא נתרבך וממילא דלא בלע כלל ומותר על ידי הדחה ומליחה שרית אפילו בלא ה"מ ח"כ ל"ח תרי קולי בה"מ אבל בבפ"ע סי' ל"ל ל"ש זה כמבואר לעתיין שם . גם שם בסי' ל"ל בבפל לאלב לאי שמלח בלע יש ס"ם לאיסורא שמא אחר

אבל

אפילו בלא נעלם כלל ואפילו נאמר דלא מוסר רק במליחה שמא גם מליחה קלת חשיב מליחה ע"ש בפ"ז · וכן יש להחמיל ליסוך שמא מליחה קלת סגי ואח"ל דלא סגי שמא הלכה כ"מחמירין לאסור אפילו בלא נעלם מש"ב כנ"ד אם מתחיל שמא הלכה כהסמ"ק שמתרך וכולע ואם נאמר אח"כ אח"ל בכר"ן דלא מתרך אוב אין לד לאיסור אך אם מתחיל בלד הסר שמא אינו סולע ליר ולאחר י"ב שעות וכולע ואפילו אם סולע ליר ואינו סולע מדם שאלו מ"מ שמא בלע בכר מדם בשין נ"כ אינו נכון דהא מתחלה אתה צריך לדון אם בלע כל עיקר דשמא בהרין דלא בלע כלל · עפ"ל דיני ס"ש אות ע"ז · ואם כי אפשר"כ תרי חסדי לאיסור איכא מ"מ קיל מסי ל"א ול"ע בזה להלכה ויש לדון אם ידיחו קלו להעביר הלכולך דבכה"ג לא נסתמו מקרי הבליעה עפ"ל סי' פ' וימא לד שלא נמלח נמעה דבסבר תפחדת למשב כתב תקנה זו בנמלח מלד אחד לפי הדם אינו מספיק למפלה · אמנם הפר"מ כי דלא מהני דהא מ"מ קיל דמספיק למפלה כדי קליפה ואינו יחוש היכן הוא מקום הקליפה ע"ש · וי"ל הא דלא בטלה הקלפה ברובא כיון שהא מולח ופי' נאסר הקליפה וסוי כמבטל איסור בתחלה · אמנם הא ליתא חדא דאין דומתו לבטל ועוד כפ' איסור מבטלין לכתחלה עיין ס"ך ל"ב סק"א וכאן עכ"ם לא נרוע מפ' איסור כיון דלדעת הרי"ן מותר גם לדעת המרי הכיאו הספ"ד כאן וכפ' ע' דדם אפ' כ"ק אינו מספיק למפלה והא דצריך קליפה משום דלא אפשר לנמלח ע"י"ם ובכ"ל ל"ב זה ול"ע ·

סימן מד

והנה בהדיחו ובשלו ואח"כ נסתפק אם שהה כמלחו שיעור מיל · לכאורה י"ל שתלוי בפלוגתא

שבין הפ"ז והס"ך בנקה"כ בס' ס"ע בחשה שבחה אם מלחה בסר דהא גם כאן אם לא שהה כשיעור הוי כלא נמלח בלא ולדעת הפ"ז אם מותר מעשה ספק דרבנן ולהה"כ אם אסור אמנם יש לדון דמלו כ"ד קיל יותר ומותר אפ' להס"ך דהא הפ"ז אם רן להתיר מעשה ספק דרבנן לקולא אפ"ע דאיתחזק איסורא מ"מ רוב פעמים מולחין תחלה ורוב עדיף מחזקה ובנקה"כ כי דרוב זה אינו בלוש וכוונתו דהוי רובא דתלא במעשה · ולא הוי רוב דשמא לא עשה מעשה עיין בסדרות דף כ' · ומנ"א סי' ח' · אמנם בכ"ד פכ"ם הלא עשה מעשה ומלח פכ"ם רק דמסתפק אם שהה כשיעור נמי י"ל דרוב פעמים מדיחין אחר שהה כשיעור :

אמנם י"ל בלמת לריך אפ"ז אם חמיר כאן כיון

דדרך האדם לעשות משהו בין שיעור מליחה לאחוה מכשיעור א"כ לא שייך רוב בירון זה לגרוע חזקת איסור דמעיקרא דהא גם כאן לא לדיח אחר שהה כשיעור ועשה ובכר שכבר נעלם השיעור וכ"ם אם הודח פי' אחר מו פי' נאמרים דלא שייך לומר רוב ואין לומר דכאן איתרע עכ"ם חזקת איסור דמעיקרא כיון דעכ"ם שהה קלת בנמלח ולא קלת מידי דמו · לך ז"ל לדעת הפוסקים בנקרם חוך שיעור מליחה בשיון אחר ההפסר שיעור מליחה ואין הפסיות מלרכות ונתבאר לעיל בד"ג א"כ אם לא שהה מתחלה כשיעור כאמן דלא מלח כלל דמי ונעדיק אח"כ שיעור שלם ויש לדון אם נפל אח"כ לגיר ונעלו מעט והדיחו ונעלו בלא מליחה שנית ולכאו ה"מ אז מ"מ אסיר דאם אמת בטל לגיר תוך שיעור מליחה אז נאסר אפילו בלחי לגיר ואם לאחר שיעור מליחה נפל אז נאסר מן לגיר כמ"ש הרמ"א סי' מ' ס"ז · אמנם אם לאחר שבלעו מן לגיר הדיחו ומלאו ולא מותר ממ"ל דאם תוך שיעור מליחה נפל א"כ מעולם לא נאסר מן לגיר כמבואר ברמ"א

שם ואם לאחר שיעור מליחה נפל ואז לא מבני חדת מליחה רק בה"מ א"כ עכ"ם בכר יצא מחזקת איסור דמעיקרא שוב אמרי' ספיק דרבנן לקולא ואדרבי' חזקת איסור דמעיקרא יוסיף היתר ונאמר דלא יצא עדיין מידי דמו ולא נאסר מן לגיר ועכ"ם חזרת מליחה מבני ואם נתפוס דנפל לאחר שיעור מליחה א"כ עכ"ם יצא מחזקת איסור דמעיקרא ונאמרינן ספיקא דרבנן לקולא · ועיין בחכ"א בקו"א מ"ש על הע"ז ס"ס ס"ע הכ"ל וכבר קדמו בשער המלך פ"י מהלכות מקוואות ע"ש · ועיין בחו"ד סי' ע' אם פולע בכמוהו תוך הליר :

סימן מה

בפר"מ בשפ"ד ס"ס ע"ה בחלחולת שנהפכה לעבר המאכל ומלאו אותה קמח ושאר דברים

בלי מליחה ומלאו אותה ברותחין · והנה עירוי אינו מבטל רק כדי קליפה וא"כ נוף החלחולת אין בה דם רק השומן מוחזק בדם וכאן החלחולת נופח הוא במקום קליפה ולא נאסר השומן אך אח"כ בשילוה למנוח השומן יסיר אותו מעל החלחולת כדי שלא תבלע החלחולת שבבר נתבשלה ע"י עירוי מן השומן עכ"ד וי"ע קלת לפמ"ש במ"ה דהא דעירוי מבטל כדי קליפה א"כ אותה קליפה נתבשלה ממש וא"כ נאסרה הקליפה הסמוכה לה כדין תתאה דבולע ומבלע כדי קליפה עכ"פ א"כ בלע החלחולת מן השומן כדי קליפה כדין תתאה דהא קליפת החלחולת הוא רותח דכלי ראשון כיון דנתבטל כדין עירוי · אמנם לפמ"ש הס"ך סי' ע"ה דשומן מאחר שאינו מוחזק כ"כ בדם לא אמרינן בי' איסור דבוק שאינו אלא חומרא ע"י"ש ונם דין תתאה נמי אינו אלא חומרא כמ"ש המנ"א סי' תס"ז סק"ג ל"ג ע"י"ש א"כ יש להקל בשומן דאינו מוחזק כ"כ בדם ובסי' ס"ח במנוג סעוף ע' עירוי ועירוי מאסר כדי קליפה ולריך לקלוף הטוב ע"י"ש ולפת הב"ז ס"ס כיא בטור הטוף אין דם ע"י"ש א"כ הוי דמבטל כדי קליפה מ"מ בטור אין דם כמו בחלחולת ושם הטור נאסר מבטל ול"ע · להלכה :

סימן מו

ולענין שומן אוזאת שהה ג' ימים בלי מליחה

עיין מוב"י סי' כ"ד · ולאיתי בספר נא"ר התיר בפשיטות ואילו ממ"ש הס"ך סי' ע"ה להתיר לאיסור דבוק בשומן מאחר שהאיסור דבוק אינו אלא חומרא יש להקל בשומן שאינו מוחזק כ"כ בדם והא"ם בסר שהשם ג' ימים בלי מליחה אינו אלא חומרא עכ"ד · ולפענ"ד יש לחלק קלת דהא התם בבר נתבטל ואיכא בפין ס"ם שמא יש ס' נגד הדם דמעט מזעיר הוא ושמא לא נשאר בטוף הרוטב דהא עיקר איסורא דאיסור דבוק מספיקא אסור להך טעמא דנשאר בטוף הרוטב אבל כאן אין מותר לבטל אפ' אם נאחר דיש ס' נגד הדם אבתי אין מבטלין איסור לכתחלה ועיין פר"מ שכ' בשהה ג' ימים אין לבטלו ונהוסיף עליו ע"י"ש · אמנם לפי מ"ש הע"ז ס"ס כ"ג דבטור הטוף אין דם יש להתיר עכ"פ הטורות מהשומן והמנ"ר בקו"א הביא עליו מיזמא מ"ח דקאמר שם ונקח מדם הפר ולא מדם הטור ולא מדם התמלית הרי דיש דם בטור ע"י"ש אך מ"מ ספק פלוגתא הוא וספק מותר לבטל עפ"ל סי' ל"ב ס"ק ח' ושאר דוכתי ובפרט די"ל הא דדרים מקרא ולא נגדם בטור לא מירי מדם בטור עצמו אלא מדם הנפש שאפל בל הטור · וכ"כ בס' יהושפ סי' כ' ע"י"ש · ולאיתי בס' טהרת ה' ודש בס"ב דזבחים בסוגיא שם שכ' הא דצריך

קרא

קרא למעט דם התמצית ועור אע"ג דכבר שמעינן עיכובא בכריתות דכ"כ דאין כפרה אלא מדם הנפש הוא משום דכתיב ואת כל הדם והכפרה תהי' בחמת כדם הנפש ואף על גב דאמרינן בפ' כל הזבחים דלפעמים דמים הללו מרובין מדם הנפש מ"מ הך ברייתא סתם ספרא ר' יהודא והוא ס"ל דמין בגינו לא בטיל עכ"ד ואולי י"ל בזה את דכתב הרמב"ם ז"ל פ"ח מה' פסי"מ ולא מדם התמצית ואחר כך ולא מדם העור וביומא שם וכן בזבחים דכ"ה נקט דם העור קודם דהר"ן בנדרים דכ"כ כי בטעם דשי"מ דלא בטיל דרבנן אזלי בתר דמיון איסור והיתר והוי מין בשל"מ ובטיל איסור בהיתר אבל דשי"מ כיון דגם האיסור יהי' ניתר פ"א מיקרי מין במינו לא בטיל ור"י אזיל בתר דמיון הטעם דוקא עיי"ש ועפ"ז ק"ב ולא"כ כיון דסוגיין כר"י אחא דם עור ותמצית שוין בטעם לדם הנפש ולא בטילי · אבל לדידן דקי"ל כרבנן דאזלי בתר דמיון דהיתר מיהא דם העור יותר מין במינו עם דם הנפש כיון דמירי בדם נפש שנפל על העור כמ"ש כי' הכ"ל והיה לו שעת הסוכר לזריקה · לזה הפך הרמב"ם ז"ל ונקט דרך לא זו אף זו ל"מ דם התמצית ודלי בטיל אלא אפילו דם העור דהיתה לו שעת הסוכר ומי מבטל ובחמת לדידן ל"ל קרא להכי כיון דמבטל · ובלחמת הרמב"ם לא מבמיך מקרא אלא דינא קאמר אבל בסוגיא דאחיא כר"י והוא ס"ל דלא בטלי להכי אילטרך קרא למעט · ובלחמת לדידן קרא לא מייתר דאילטרך למעט נספך על הרלפה דפסול מקרא ונקח מדם הפר דם מהפר יקבלנו עי"ש בזבח"ם · אמנם יש לעיין דמבואר בסי' ס"ח במולג ע"ד עירוי דאוסר כדי קליפה וצריך לקלוף העור והתם האיסור הוא משום דם הרי דמתזיקין דם בעור · אבל הוא כאן מאד דאמן קי"ל דאין קליפה מוכרת מבריתה ונחזי אם בקליפה שנאכרה על ידי עירוי והיא רותחת בכ"ר דעירוי מבטל כדי קליפה אמאי לא תאסר קליפה הסני' כיון שמונחת עלי' ודבוקה בה ואפילו בשתי תתיכות קי"ל דתתאה נבר והתתחתונה הלונת נאכרה כ"ק כ"ש דהקליפה הסני' דבוקה אמנם זה טעות דכ' הש"ך סי' ק"ה ס"ק כ"א דדוקא גוף האיסור אוסר בתתאה אבל אינו יולא מתתיכה לתתיכה מקמי' דמיקר ע"ש ולזה גם בקליפה הכי' הדבוקה י"ל דג"כ אינו אוסר · והנה אמן קי"ל בעליון תם כמו שיכול להאסר התתחון כ"ק כן נמי אם התתחון אסור נאסר העליון כדי קליפה · והש"ך שם סי' ק"ה סקי"ח כ' דתתיכה שיש בה דם מיקרי איסור מל"ע ויולא מתתיכה לתתיכה עי"ש · אם כן לא ולמד במולג על ידי עירוי אף שאין דם בעור מ"מ נאסר העור מקליפה הסני' מדין תתאה כיון דקליפה הסני' מיקרי איסור מל"ע ולענ"ד כתבתי דמזה יש לפקפק על הורחת הפר"מ בסי"מ ע"ה בחלתולת שנהפכה לעבר המאכל עי"ש · ואולי דוקא החלתולת הוא עב כמו שתי קליפות ואינה נאסרת מן השומן ול"ע · ועיין תו"ד בחידושים סי' ס"ט כתב לבטל במים בשר ששהה ג' ימים אלא מלחה ובפ' טוט"ד הסיג עליו וכמ' דוקא לבטל יבש ביבש ע"ש :

סימן מז

ומ"מ אינו מוחזק כ"כ בדם כמו שאר בשר וכמה קולות הקילו האחרונים בשומן ועובדא הוי שנתנו שומן אחר איסור מליחה בכלי שא"מ ונפתחה שם עד שנראה ליר קלת בכלי ואח"כ הדיחו אותו ואינו ניכר מקום הנשרה בליר · והנה זה מעשה דרש"י המבואר בסי' ס"ט ס"כ והרמ"א אוסר שם כדי קליפה · אמנם כ"ז אם היתה הקליפה ניכרת אבל כאן דאינה ניכרת בטל ברוב עיין ש"ך סי' ל"א ס"ק מ' וכמשבצות סי' ל"ד ס"ק ז'

בחשובה שם · ואף דאח"כ כשמתיכין אותו מעשה לא מ"מ אם יש ס' נגד הקליפה ומותר להתיכו ואין כאן מבטל איסור לכאחלה דאין כוונתו לבטל ועוד דקודם החתיכה אותכין אותו לתתיכות קטנות וכל הקליפות נתערבו ויש ס' נגד הקליפה האסורה בשאר הקליפות המותרות והכל נכנס בספק ועדיין הוא בנדר יבש ומבואר בסי' ק"ט דיבש ביבש מותר להוסיף עד ס' ולבטלו אח"כ עי"ש ועוד כיון דהקליפה נתבטלה עכ"פ בין רוב התיכות דהיתר וכיון דדם שנלחו דרבנן וידוע דעת הרשב"א דאיסור דרבנן אין מערבין אבל אם נפל ואין בו שיעור לבטל מותר להוסיף עיין סי' ל"ט בט"ז בשם הרש"ל הקיל בהרשב"א ובפר"מ בשפ"ד ס"ק י"ז הקיל עכ"פ בה"מ ושעת הדחק עיי"ש · ועוד דאפילו אם לא היה בין הכל ס' נגד הקליפה האסורה מ"מ הטעם שצריך ס' נגד הקליפה הוא משום דהקליפה נ"כ מקודם עיין תו"ד סי' ל"א ס"ק מ' ואפילו אם נאמר דבמליחה ג"כ אמרינן תנ"כ עש"ך סי' ל"ב מ"מ י"ל כמ"ש הש"ך סי' ע"ה להקל איסור דבוק בשומן מאחר דאיסור דבוק חומרא בעלמא הוא עי"ש · מעתה גם תנ"כ בשאר איסורים ובפרט במליחה יש להקל בשומן דתנ"כ ואיסור דבוק כי ביקתא דאהדדי נינהו ועיין בש"ך שם ס"ס ס"ט במה שהקיל רמ"א בה"מ דליר לאחר שיעור מליחה לא מיתשב רותח · כי הש"ך כלומר דבכה"ג אפילו לענין ליכלוך דחלב לא חשיב רותח עי"ש וכוונתו נראה דהא הרמ"א לא אסר במעשה דרש"י רק כדי קליפה ובקליפה לא שייך ה"מ דמיעוט הוא · וכ"כ במשבצות סי' ל"ו ס"ק ט' ע"ש דבקליפה לא שייך ה"מ ע"ש לזה כתב הש"ך דאפי' לענין ליכלוך דחלב מותר ובחלב כתב הרמ"א דאסור הבשר כולו עש"ך שם"ק פ"ג ובכה"ג מותר בה"מ דלא חשיב רותח :

סימן מח

האחרונים ז"ל חקרו בדם שבשלו וכן דם שמלחו וכן דם הוצא ע"י כבוש אי אסור מה"ת עיין פר"מ בפתיחתו להלכות מליחה דעת רש"י ורמב"ם וכן דעת הכ"י סי' פ"ז דהוא מה"ת והרב המגיד פ"ו מהלכות מ"א · אחר שהביא דעת הסוברים שהוא דרבנן כתב ולא נתברר דברי רבינו וספר"מ בפתי' שם הבין בדברי המגיד שלא נתבאר בדברי הרמב"ם ז"ל אי דם שבשלו אסור מה"ת ע"ש בפר"מ · אמנם הש"ך בתרוץ כתב לפרש ז"ל שלא נתבאר בדבריו לחלק בכך · אלא משמע מדבריו דאפי' בשלו חייב כרת והכי משמע ממה שכתב וכו' עכ"ד בסי' ע"ב וכ"כ הב"י סי' פ"ז בדעת הרמב"ם · וראיתי בפר"מ בשפ"ד סי' ס"ט ס"ק י"ז שתמה אמאי נתלבט הש"ך בדעת המחבר אמאי לא מהימן עבו"ס מסל"ת שהביא הדתה דאשונה · ותמה בפר"מ הא הב"י לשיטתו דדם שבשלו דאורייתא ולזה השמיט דין מסל"ת עכ"ד שם · אמנם י"ל דכתבו בסי' ס"ט סעיף ט' בתבשיל בלא הדתה אחרונה דצריך ס' נגד המלח ולא שני בס' נגד הדם אי משום דהמלח נעשה כולו נבילה אי משום דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיניה עיי"ש בש"ך וט"ז · והנה לטעם הראשון דהמלח נעשה נבילה משמע דנגד הדם לחודא איכא ס' וכ"כ החו"ד שם דנגד הדם ודאי איכא ס' עי"ש ומעתה אף לדעת הסוברים דדם שבשלו דאורייתא מ"מ אי"ל בשאר איסורים דרבנן ומהראוי לרוות נאמן מסל"ת וגם לטעם השני דלא ידעינן כמה דמא נפיק מיני' · לכאורה ספיקא הוא אם יצא מן המלח כדי לאסור ואמאי לא נוקן הבשר והקדירה בחזקת כשרות ונאמר שלא בלע מן המלח כדי לאסור · אך ז"א דהוי תסרון בקיאות אף שהוא לכל העולם מ"מ כיון שיש לשער נגד כל המלח לא

מוקמינ ן

מוקמוינן תחזקה וכעין שכתב הט"ז סימן ל"ח לענין כחל דלא משערינן במה דנפיק מיניה מה"ע · אמנם י"ל דזהו מדרבנן דאל"כ תיבטל תורת ביטול וכ"א יעבר כפי מה שנראה בעיניו ועכ"פ דמוי מסל"ת לחיות נאמן כיון דאיכא חזקה להיתר כנ"ל ולא שייך לומר כיון דנפל האיסור איתרע חזקת היתר · עיין פלתי סי' ל"ה ס"ק נ' דהא אם העכו"ם מבל"ת דהיינו א"כ זהו נופלא לא ידעינן אם יש כאן איסור כל עיקר עיין פר"מ דיני ס"ם בעיין ספק הסרון חכמה וכסי' מוב"י מה"ת חיו"ד סל"ו כתב שיצא להרמב"ם ז"ל דדם שבשלו מה"ת מפ"ק דבכורות דפריך הש"ס שם אלב מנ"ל דברי מדאסר רחמנא בשר בחלב וקשה דלמא בחמת חלב אסור משום דם דבעכו ונעשה חלב ואין רואה מבב"ח דהא אצטריך לאסור בב"ח דרך ביטול ואז ליכא איסור דם אלא ע"כ דנם דם שבשלו אסור מה"ת עכ"ד · וכן הקשה בשפ"ד סי' ק"ס ס"ק ב' ותירוצו תמוה כמ"ש בנא"י חי"ד סי' ל"ב ע"ש ובפלתי ר"ס ס"ע כתב דילפינן טעם בעיקר מניעולי מדין וקשה דם מגלן דטעם בעיקר הא יש היתר לאיסורו אם בשלו וכו' ע"ש אע"נ דמה שאנו דנין בדם שבשלו הוא מבהמה בשרה אבל דם מבציצה וטריפה ודאי אפילו אם בשלו אסור מדאורייתא מקרא דהטמאין לאסור לירן ורוטבן ולר יוצא ע"י מליחה וכל היוצא מן הטמא טמא וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"ו ממ"א ה"ז ע"ש וע' בסי"ע סי' ע' ס"ק ב' א"כ אין לומר דחלב אסור משום דם א"כ הוא דם מן החי ולא מהני מליחה וביטול · ועיין שפ ד שס"ו ס"ק א' מיהו סברא כיון דמתי אתא אכתי לא ס"ד ע ש בש"ס · וגם נע"מ בכלי דם היתה הנעלה משום עריפה שבדם ואכתי דם בשר מנגן דטע"כ ועיין פלתי שם . ובנוב"י שם סי' ל"ג נשאל מבעל מו"ח לדעת רש"י דבשאר איסורים טעם כעיקר לאו דאורייתא א"כ מאי ראיה להתיר חלב מדאסר בב"ח הא אצטריך לאסור בב"ע דבשאר איסורים מותר מן התורה · ותתלה תי' לו המב"י א"כ ל"ל נדי לבוליא את הטמאה הא הלב והבשר תרוייהו אסורין וחזר והקשה לו דבטמאה נמי הולרך לאסור משום בב"ח דאז איסורים אח"כ שאר דברים מה"ת וכעין שכתב הב"י הביאו הש"ך סי' ל"ד ס"ק כ"ב ע"ש במוב"י . אמנם י"ל דבבר מודע דעת רש"י דבבשר אינו אוסר רק בחריף והקשו א"כ מאי קאמר דבב"ח חדוש הוא דלא תרי וכו' הא אחלב אינו חריף ובסי"ע ר"ס ק"ה ת' ותורף תירוצו דבב"ח בבשר היש ראוי לאסור אף שאינו חריף דהא בבשר שב פ מיהו משבו מאכל וק"ל דהיתר בהיתר לא בטיל רק דבהב הרא"ש דמ מ בטיל בס' כיון דאיכא ס' עכ"פ לאו דרך ביטול הוא ע"י"ש בהלי בלאים א"כ זהו נופלא חדושו הוא דאינו אסור רק דרך ביטול משא"כ שאר איסורים ע"ש בסי"ע . והנה הא דבשאר איסורים טע"כ לאו דאורייתא לדעת רש"י הוא משום דלא יליף מבב"ח דחידוש הוא דאי תרי וכו' ועיין רש"י מולין דק"ח ובתוס' שם ונתבלר אבל במ"א · אבל לפ"ד הבשתה דחלב אסור שפיר יש ללמוד מבב"ח לכל איסורים דהא בב"ח לאו חידוש הוא דאי תרי וכו' דהא לדעת רש"י לא נאסר בבשר רק בעיר מאי אמרת דבב"ח הו"ל לאסור דהיתר בהיתר לא בטיל ז"א דאם החלב אסור א"כ הו"ל היתר באיסור וא"כ בב"ח לאו חידוש הוא דאי תרי וכו' ומינ' יליפנן לכל איסורים דטעם בעיקר ומיושב קו' הא"ח סי' ל"ד דלמא אצטריך נדי להוציא את הטמאה לענין איסור שאר דברים אח"כ משום טע"כ דמשום טמאה וחלב אינו אוסר ומשום דבא מבב"ח דיינינן ל' כדמשיקר' ואוסר ע"ש דז"א דלפ"ד דחלב אסור יליפנן מבב"ח לכל איסורים דטע"כ א"כ משום טמאה וחלב נמי אוסר ועיין רדב"ז ה"א סי' קי"ט לענין דם שבשלו ועי' פר"מ בפתי' שסק' לדעת הסוברים דדם בתחלת ביטולו לו מליחתו הוא ד"ת

כ"ז שלא שהה א"כ מאי פריך במנחות ק"ח כיון דמלחו נפיק ליה מתורת דם וכו' הא אפשר שימלח ומעלהו מיד קודם ששהה במלחו וקושיא זו כבר קדמו הפלתי סי' ל"ח ותי' דזה נעשה ביושב"כ שמזה מדם הפר ושהה ומותנו לממרס עד אחר הזאת השעיר ואח"כ מעבר לקרנות וכין כך שהה דם הפר איטור מליחה ע"ש ודם היוצא ע"י כבישה מע"ל אע"נ דבכהנ כמבושל מ"מ דעת הפר"מ בפתי' ובסי' ק"ס ס"ק ב' ובשפ"ד סי' ע' ס"ק י"ח דמ"מ אסור מה"ת דבכהנ אע"נ דלענין דינא דינו כמבושל מ"מ אינו מבשל ממש ועדיין מי הוא ואינו ראוי לאכילה ע"י כבישה כמו ע"י ביטול ממש וע"ש בט"ז סס"ד ובאמת לא ידענא בבב"ח אמאי לענ"ד קרא לטעם בהנ כיון שעדיין מי הוא ואוי שלא כדרך האתו והע"נ דבב"ח אסור שלא כדרה"נ מ"מ כתב הפר"מ בפתי' לבב"ח ד"ה ודע דהיינו אם נאסר מתחלה ואח כ עירב דבר מר משא"כ אם נתן דבר מר בתחלתו ע"ש הי' דהחלב נאכל אי מ"מ טעם חלב שבו אינו דרך הנאתו עיין פסחים כ"ד פרש לאוכל חלב אי וכו' ע"ש וא"ל דאסר היכא שבשלו מקודם א"כ תיקש' לנאן דס"ל דנם בבב"ח אין ביטול אחר ביטול וכן העלה להלכה בכ' ממ"ח א"כ בבס"נ גם ביטול מותר וקרא להתיר בבום היכא משכחת וא"ל שאחר התערובות יבשלו דבאמת כה"נ בבום אסור לבשלו דחזר לאיסור תורה כמ"ש הפוסקים עיין פר"מ בפתיחה להלכות בב"ח · אמנם אבכון לפענ"ד לפמ"ש הבנה"ל בסי' פ"ז בהנהות הטור אות כ' לאמר דאוסר בב"ח שלא בדרך הנאתו נפקא ל' מתרי ל"ת דשי קרא באכילה ובהנאה חד להתיר בבום וחד לאיסור שלא בדרה"נ ואמר דמתיר בב"ח שלא בדה"נ י"ל הא דב"ה אכילה בלשון ביטול הוא אידי דב"ר הנאה בלשון ביטול להתיר בבום ע"ש בבה"נ סי' פ"ז א"כ אין לנו קרא מיוחר להתיר בבום באכילה ואכילה והנאה מחד קרא נפק' ואידך לשלא בדה"נ ולנבי איסור שאה לאכרו לבלב אז לעבו"ם אי ומבושל דרך הנאתו הוא ומעתה צריך קרא לטעם בבום דנם בהנאה מותר מן התורה · ובזה יש ליישב קושית הגאון מ' אברהם ברודא הובא בס' גנת ורדים לפר"מ וכן הקשה הגאון מו"ה יאמר חיות בס' זרע יאמר לנאן דיליף מתתי' ל"ת עיין בר"ש פ"ז דלמא באמת בב"ח מותר בהנאה ונ' קראי אתי לאכילה ולביטול ולדרך ביטול דאי אפשר לטעם בבום באכילה דקרא דהוצ"ל בלשון ביטול דהא בוכח להוצ"ל כן דאי כתב רחמנא לא תאכל הו"א אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה כדר' בספחים ובאמת לפ"ד דשבתא בשר בחלב מיתר בהנאה עכ"ד · ולפנ"ל יש ליישב קלת דאי נימא דמותר בהנאה ע"כ לא אתי קרא להתיר בבום רק באכילה קשה כנ"ל דבלא"ה

ידעינן דמותר דהוי שלא כדרך האתן דאי הוא :

ועפ"ז יתיישב קושית הפני יהושע בפסחים דמ"ד דפריך לר"ע טעם בעיקר מנ"ל (עיין לא"ח שם בהקשה דלמה ר"ע באמת לית ל' טעם בעיקר · ותירוצו וכל דבריו שם דברי התוס' נזיר דל"ד ספ"ק ע"ש) וקאמר דיליף מבב"ה וכו' ודאי דבב"ח הידוש הוא דאי תרי וכו' וע"ש בלא"ח דכתב דמתחלה דלמה נילף מבב"ה טעם בעיקר היה סובר הא דהוצ"ל אכילה בלשון ביטול לא לטעם בבום אלא להב' כתב רחמנא לשון ביטול נומר דבעי טעם בבום דוקא עיין רש"י חולין ק"ת ע"א ומיניה נילוף לכל מקום דטעם בעיקר ע"ש בלא"ח · ובספר פני יהושע הקשה אף יליף מבשר בחלב דמה לבשר בחלב שכן אסור בביטול ובהנאה אמנם הפרכה מביטול לאו פרכה נמורה רק פרכה קולא ותומרא אמנם הנאה פרכה נמורה הוא מעיקרא דדינא וכו' · ע"ש בפני יהושע :

ולהב"ל

ולהנ"ל י"ל דלהס"ד הא דהוליה בלשון כיסול לגתיבת
טעם אתא ולמילף מני' דטעם כעיקר כמ"ש
הלל"ה הכ"ל אם כן לית לן קרא להתיר כבוס דהא קרא
אתא לגתיבת טעם וא"כ כיון דליכא קרא להתיר כבוס
ספיר י"ל כקושית הגאון ר' אברהם ברודא וזרע יצחק
דבאמת בשר בחלב מותר בהנאה · ותי' הכ"ל לא שייך
דא"כ קרא לכבוס למה הא לס"ד דהשתא באמת ליכא
קרא לכבוס רק לגתיבת טעם אתי קרא כנ"ל :

ובדברי הרא"ש הכ"ל שכתב דלהכי בבכ"ח היתר
בהיתר בטל כי ליכא טעם משום דלאו
דרך כיסול הוא · ובאמת לפי מ"ש הלל"ה הכ"ל גתיבת
טעם ודרך כיסול הם שני דברים דאם נימא דקרא אתי
לדרך כיסול ולמעט כבוס ליכא שום קרא דאלי בטעם ·
עיין רש"י חולין ק"ח הכ"ל והי' מקום לומר לפענ"ד לולא
דברי רבינו הרא"ש הכ"ל דבאמת קי"ל כיו"ד רל"ט דדוקא
פסתן בלמר הוי היתר בהיתר ואינו בטל אבל אמר רחליס
בטל גמלים ספיר בטל ומותר אחר כך לערבו בטל פסתן
אע"ג דרחליס וגמלים הוי היתר בהיתר עי"ש בש"ע רל"ט
אם כן בבכ"ח יש לומר כן ודאי אם הי' אסור דרך בליעה
ופליטה כמו שאר איסורים מן התורה ודאי דהיתר בהיתר
לא בטיל כמו למר בפסתן אבל באמת לא אסר רק דרך
כיסול · וידוע דכל דרך כיסול מקודם שהגיע לגדר כיסול
הי' בגדר בולע ופולט כמו כלי אינו מבטל ואפ"ה
בולע ופולט · אם כן בשר בחלב שנתבטל ובי' ס' וקודם
שהגיע לאיסור דאורייתא בגדר כיסול הי' מקודם בגדר
בולע ופולט א"כ בשר נתערב ובולע החלב ובשר זה מזה
ואכתי לא אסר עדיין מן התורה דהא לא הגיע עדיין
לגדר כיסול א"כ הו"ל כמו שנתערב בתחלה למר רחליס
בגמלים ובשר נתבטל ומותר לערבו עם פסתן · וגם כאן
מקודם נתערב על ידי בליעה ופליטה ועדיין מותר דנתבטל
בס' קודם שהגיע לגדר כיסול :

ומעתה וכמו מאד כיון דבשר בחלב לא אסר רק דרך
כיסול לבבי מותר היתר בהיתר ובטל לפי
שבשר נתבטל כמבואר · אך להעמים זה בכוונת הרא"ש ז"ל
הכ"ל הוא רחוק מכוונתו ז"ל ·

סימן מט

בש"ם ר"פ כילד צולין מגילת"ת שריא פירש"י אפילו
לא נמלח רק בלבד וכו' והתוס' הביאו בדעת
רש"י ז"ל דלבי לריך מליחה · ובלל"ה שם כתב דרש"י ז"ל
לא אמר רק דדרך למלוח לבי אבל מדינא אין לריך · ולהבין
אמת · כתב רש"י זה ע"ש מ"ש · אמנם י"ל עוד לפי
דעת הרשב"א בחידושיו לחולין דף קכ"א ובמשמרת הבית
דף ע"ו בשם אבא מ"ד דאפילו לאמן דאמר דם שבשלו
דאורייתא הייט בחולין אבל בקדשים לכ"ע דרבנן כיון דאינו
ראוי לבשר · והקשה בס' מקור מים חיים א"כ מלי מייתי
הש"ס ראי' בריש כילד צולין דמוליתא שריא דאמרינן
בבולעו כך פולטו אמה דמתני' בפסח אותן בראיו ובני
מעיו לתוכו הא מתני' בקדשים איירי ולכ"ע דרבנן להכי
אמרינן בבולעו כך פולטו אבל בחולין אמת לן · והביא לו
הגאון בעל ישועות יעקב ותורף תירולו דמודע דעת רש"י
דאמת לא אתשב רותח רק בדבעי ל' לאורחא ולא מליחת
קדירה · אמנם הא"ה כתב אפילו במקום אחר בבשר רותח
מ"מ הליר מיתשב רותח והתוס' כתבו דאמת המעיים
תחלה · וידוע דאמת בראותא דלבי ומעתה הוכיח הש"ם
שפיר דאסי' נגד איסור דאורייתא אמרי' בבולעו כך פולטו דהא
הליר הוי רותח והוי לבי אמת דבר אחר והוא איסור הורה
ואפילו אמרינן בבולעו כך פולטו ונפלט הליר עכ"ד וכוונתו

כמ"ש הפלתי דמ"ש התוס' דהמעיים נמלחו הייט שלא
הודחו עדיין ופולטין ליר ע"ש ס' ע"ז וכ"כ הש"ך ס' ע"ג
סק"ד בשם הדרישה ע"ש · ובסי' הכ"ל תמה אחי דמלות
בראותא דלבי הייט לענין מפליט ומבל"ע אבל לא הוי לבי
מחמת דבר אחר · ועוד מאי פסיעה לי' דבבולעו כך
פולטו תוציל לאיסורא מחמת ד"א דמ"מ בולע · ובשעת
הבליעה עלה מחמת ד"א עכ"ד · ובאמת כוונת הגאון רלוי'
דאין החשש דבשר הפסח עלה מחמת ד"א רק דאמרינן
דהליר עלמו מתשב רותח והוי לבי מחמת ד"א ובבלע בפחה
ולזה מהני בבכ"ח ונפלט הליר לחון והבשר מותר · ועיין
מב"י מה"ת חא"ח סי' כ"ג אי מיתשב על ידי המלח לבי
מחמת ד"א · אמנם אי אקשיא לי לדברי הגאון ניהו דאמרי'
נגד איסור לבי מחמת ד"א בבכ"ח ופולט בשר הפסח ליר
המלוח הא בשר המלוח פולט ליר בכ"ח י"ב שעות וגם
אחר שהוסר מהחש המעיים עדיין פולטין ליר מחמת פליטתן
והבשר אם בולע ואז לא שייך בבולעו כך פולטו כיון שהוסר
מהחש אינו פולט עיין יו"ד סי' ע"ו :

אמנם י"ל לפמ"ש רמ"א סי' ל"א דאפילו לא נמלח
רק בלבי מ"מ מיתשב הליר רותח ועיין מל"
כלל ו' סקט"ו · ומעתה י"ל כמ"ש הלל"ה דודאי דרך למלוח
בשר בלבי ומבואר סי' ס"ט בסב"ה דבמקום מלח וליר
אפילו בכ"ח מבשל דהליר והמלח גורמין הכיסול מחמת
חריפתם וכיון דהליר הוא רותח אם כן קודם שהגיע לגדר
לבי אם מ"מ הליר ממהר כיסולו על ידי כח המלח אם כן
אתשב לבי מחמת ד"א דלולי המלח שבו לא היה מתבשל כ"כ
במהרה וכאן מ"ש בסי' הכ"ל הא המלח אינו חלא מפליט
ומבליע ומה ענין זה לבי מחמת דבר אחר כנ"ל · דז"א
דבאמת המלח ממהר גוף הכיסול ואע"ג בבשוכה אותו על
האש הי' נגמר כיסולו אף בולא המלח מ"מ כיון שהמלח
מהר לבייתו ואז נלה מחמת ד"א אם כן הוי בבשלו ואחר
כך נלאו דאסור עיין רמ"א ולזה שוב מהני הטעם דבבכ"ח
כמ"ש הגאון ונפלט ליר זה לחון · אמנם לאחר שהוסר
מהחש ואז נגמר בלית בשר גוף הפסח כל צרכו ואם כן
אף דיבלע מהליר המולד והיולא אז מ"מ ליר זה בשר נתבשל
בלא"ה כל צורכו ומה יוסף תת כח המלח בו לאסרו מחמת
לבי מחמת ד"א כיון דבעוד שלא יצא לחון מן המעיים בשר
נגמר בלית המעיים והליר שלא קודם גמר בלי' אשר פעל
בו כח המלח למהר בלייתו זה בשר ופלט לחון מעצם
בבכ"ח ולא בלע רק מהיולא אח"כ :

ויש לדון לפי מה שכתב הפלתי סי' ס"ע סקי"א בשם
הרי"ן דכל אתיכה מלחה דם שלא פירש ואם כפל
דם מפלמת על האתיכה איכא רובא להיתר ואין מותן טעם
באתיכה כיון דדם שלא פירש המותר טעם דם יש לו · אם
כן י"ל אפילו לאסורים דבחולין דם שבשלו הוא דאורייתא
הייט בשהוא בעין אבל שנבלע על ידי בשר היתר
איכא רובא להיתר וגם טעם דם ליכא · ומעתה לא קשה
קו' מקור מים הכ"ל דספיר ראיה ממתני' דמולייתא דגם
שם ליכא רק איסור דרבנן אע"ג דבקדשים איכא תרתי
דרבנן גוף הדם בעין הוא דרבנן וגם איכא רוב להיתר
כנ"ל י"ל כיון דאיכא שני הבבד ובבד ובשר הם שני מיני'
ויהיב טעמא ואיכא חלא חד דרבנן :

ובאמת יש לעיין בזה ניהו דבבד ובשר חלוקין
בטעמן מ"מ הדם שבהם טעם אחד להם
ולפי מה דליף ר"י דמין במינו לא בטיל מקרא דולקח מדם
הפר ומדם השעיר אם כן הרי אף על גב דדם פר ושעיר
שני מינים עיין בב"י סי' ל"א מ"מ שני מינים דמים קרי
להו מין במינו ואין לומר מבוש דלא ד מין במינו לא בטיל
אזלינן בתר שמא כמ"ש הש"ך ר"ס ל"א ושגיאתם שם דם
עלייסם אחתי קשה מנלן בחמת מזה דמין במינו לא בטיל
דלמא

דלמא בחמת בעל ואם כן שוב אזלינן בתר טעמא וכאן מלוקין בטעמן אלא ע"כ דגם טעמן שוה :

אמנם מדברי המו"ה בעל ז' ד"ג סכ' דחתיכה שנתבשלה בלא מליחה בעילה ברוב ואפילו היא רחויה להתבשל מאחר שאין איסורה מצוסה רק מחמת דם והדם אינו רחוי להתבשל שייך סי' ס"ט סקנ"ז ע"ש · וקשה הא אפילו היה הדם רחוי להתבשל הא דעת המו"ה הביאו הש"ך סי' ק"א דחתיכה הרחויה להתבשל בעילה באיסה מיהה ואם כן טעם הדם וטעם החתיכה הבשרה אלוקין בטעמן ודעת המו"ה הביאו הש"ך ר"ס ל"ח דלעניין מין במינו אזלינן בתר טעמא מזה מוכח דטעם הדם בטעם הבשר ע"לא ממנו כמ"ש הפלתי הע"ל וכן דם הבכד ודם הבשר אלוקין בטעמן כמו בכד ובשר עצמו ול ע כזה :

ואדמקיפנא אחרי ראיתי בפלתי סי' ס"ט ס"ק כ' לדעת האוסרים בשא"מ משום פירש ממקום למקום מ"כ בדני' ועופות פריך הש"ס היכי דמי לי בבשא"מ אפי' עופות ועופות ומי ומשני דגים רפו קרמייהו ועופות קמיטי וכו' וקשה הא רבין דס"ל מלוח אינו כרותח אעו מי לית לי' מליחה לקדירה ועי"ב דודאי מלח מוליח דם ואי"כ במולח בבשא"מ פירש ממקום למקום ואי"כ ל' הש"ס רלה להורות דמלוח כרותח דלא כרבין לבך נקט דגים ועופות ומירי בבשא"מ ואז נאסרין הדגים משום מלוח כרותח ועופות נאסרין מטעם פירש ממקום למקום אבל אי תלא עופות ועופות הוי ידעינן דנאסרין משום פירש אבל אכתי לא ידעינן דמלוח כרותח וא"ל דהש"ס פריך לאשמועינן בתרי נחוי עופות מקלתן נמלחו ופלטו ומקלתן לא פלטו דז"א דאשמעינן בדגים דלא פלטו כלל אפ"ה לא אמרינן בהו אירדי דטרידי וכו' עכ"ד ולפי מה שהקשו התוס' דקי"א ע"ב אין ס"ד דרבין ס"ל דמלוח אינו כרותח הא מתני' היא דג טמא שמלחו עם דג טהור אסור ותרגו דשאני דגים דרפו קרמייהו ע"ש כתוס' וא"כ לפ"ד דהכתא דהמקבן לא אסיק אדעתי' מהך דרפו קרמייהו דהא התרגו גילה זאת דרפו קרמייהו וא"כ לפ"ד דמקשה לא הולרך לאשמעינן דגים ועופות לאפוקי מדרבין דהא מתני' הוא כמו שהקשו התוס' :

סימן נ

הלכה זו רוחת בבכמל דאין מליחה בכלים להפליט אבל יש מליחה לכלים להבליע ובפר"מ סי' ל"ב הקשה לדעת הע"ז שם דכלי חרס יש אם שבע מלבלוע אינו בולע ממדם רק אם מפליט מקודם בליעתו הראשונה א"כ בכ"ח יש אין אין מליחה להפליט ות' דכלי יש דבישל בו פעמים רבות מ מ לאומרא אמרינן דבישול הוי כהבלה א"כ יאא בליעתו הראשונה ונשאר הכלי ריק ובולע ע"י מליחה עכ"ד ובזה נדחה ג"כ מ"ש בספרן ספר יהושע סי' רע"ע בכלי חרס יש אינו נאסר ע"י עירוי וכ"ש דכלי חרס יש אינו בולע עד שיפליט מקודם וכ"ש אינו עושה שתי פעולות להפליט ולהבליע עכ"ד ולפמ"ש הפר"מ נדחה זה בישול הוי כהבלה לאומרא ונם בחו"י סי' ק"א פקפק ע"ז דאין ללמוד מיי"כ לעניין כ ח יש שבע מלבלוע ע"י"ם ובלא"ה אין דומה עירוי וכ"ש למליחה שדן הפר"מ דבעירוי וכ"ש הטעם שאינו עושה שתי פעולות פליטה ובליעה והנה קי"ל בי"ל סי' קל"ה דכ"ח חדש בולע כלון מיד כ"ז שאינו שבע מלבלוע וכ"כ במסכלות סי' ק"ה ס"ק א' א"כ נבי שאר כלים כיון דעירוי עושה פעולת פליטה שוב אינו מבליע אבל בכ"ח אם עירוי עושה פעולת פליטה נשאר מקום ריקן בכלי ושוב בולע אפ' כלון דכ"ח אם אינו שבע בולע ואם כן אינו בולע ופיין חו"י שם פקפק גם על הך דינא דכ"ח חדש הנ"ל :

סימן נא

הכרו"פ סי' ל"א ס"ק ה' הקשה לדעת הר"ן בשם הבלגלוי דקודם שיעור מליחה לא חשיב רותחת א"כ קושית ר"ת במקומה אלא פריך הש"ס בנחות כ"א לנה לן קרא לטעם דם ממלח בלא"ה הא כיון שנלחו נפיק מתורת דם וכו' · וקשה איך יהי' מליחת קדשים כמבושל הא לא שהה שיעור מליחה וכ"כ הר"ן נופא דלא הי' שוהה בקדשים וכפלתי תי' דקושית הש"ס מדם פר יום"כ דיתרם עד שיזרוק דם השעיר בפנים ואחר כך על הפרוכת וקרנות ובין כך עובר שיעור מליחה עכ"ד ולולא דמסתפינא הייתי אומר לפמ"ש רבינו הרשב"א בחידושיו ובתה"א ובמשמרת דע"ב ע"ב ועיין ב"י סי' ס"ט נבי מולח בבשא"מ דליר ודם מתחלין לצאת מן הבשר מיד והעיפות הם רותחות עכ"ד אמנם העיפות הרותחות ע"כ אין בהם כדי לאסור עד שיהה שיעור מליחה וכן בכבוש כ' הפלתי סי' ק"ה דאוסר מעט מעט עי"ש · והנה קי"ל בנחות כ"ד נבילה בעילה בחיטה לפי שא"א לחיטה שתעשה נבילה דאזלינן בתר המבטל וכיון שא"א לו להיות בבטל הו"ל אין בשאינו מינו ועיין מ"ש הר"ן בנדרים כ"ב ע"א דבכל מקום הוא כן דאין בחינו לא בטיל עי"ש שהאריך ועש"ז ר"ש ק"ב ולפ"ז אותן העיפות הרותחות שבתחילת מליחה בעלין בנוף הבשר שא"א לבשר להיות איסור דהא גם לאחר שיעור מליחה דנאסר הבשר אין האיסור מצד עצמו רק מחמת הדם והבשר מותר בעצמותו וא"כ בתחילת המליחה בעלין העיפות בבשר האיתר כדין אין בשאינו מינו ומיושב קושית הפלתי דשם בדם זריקה אע"ג דלא שהה שיעור מליחה מ"מ העיפות שבמלח רותחת מיד ולא נתבטלו בשאר הדם אלא שלא בו הרתיחה משום דהוי אין בינו שאפשר למבטל להיות בבטל והיינו אם שהה שיעור מליחה חוזר כל הדם להיות המבושל והוא פסול לזריקה מצד עצמו הו"ל אין בינו ולא בטל אפ' לא שהה ועי' רש"י מנחות כ"ב ע"ב :

סימן נב

המ"י כלל מ' ס"ק ג' תמה על הרב שלא נמלא כן בפוסקים שלא יהי' בחתיכה ס' נגד דם ומלא שעלי' ומה שהביא הרב רמ"א רמ' מהב"י אינו נמלא רק שבתחלה הביא הב"י שהר"מ הקיל דלעולם יש ס' והר"ש מקולי החמיר בדבר ומ"ל דהר"ש נמי מודה דלפעמים יש ס' עכ"ד ודבריו נכונים עיין בד"מ שם ובהגהות מהרל"א עי"ש · ולכאורה קשה מתוס' חולין דל"ז רע"א דמצינו דאין האיסור אוסר יותר מהאוסר וכו' דאל"כ אין לך בשר מותר לעולם דהבשר חוזר ובולע מהמלח עכ"ד וקשה אם יבלע מהמלח יתבטל בס' אלא ע"כ דלעולם ליכא ס' אך ז"א דהא המלח לטעמא עביד ואינו מתבטל · אמנם כתב הע"ז סימן ס"ע סעיף ע' כיון דאין לך איסורו מחמת עצמו רק מחמת דם והדם לא עביד לטעמא עכ"ד אמנם זכו לפי האמת דאין האיסור אוסר יותר מהאוסר אבל לפ ד התוס' שם דהאיסור אוסר יותר א"כ שוב אלא עביד לטעמא ולא בטל ובפיר כתבו דאין לך בשר מותר לעולם · ובאמת בלא"ה אין דאי' מהב"י מה שהביא מהשר מקולי דהא השר מקולי סובר דמשערינן הדם כמלח ולא בטיל בס כמ"ש הרב כת"ת שם דף מ' ל"ע ועיין פר"מ שבי דגם הרב רמ"א מודה לפעמים איכא ס' ועיין סימן

ס"ט ס"ב ע"ס בט"ז וש"ך ועיין במשבצות ס' ס"ט ס"ק כ"ח בענגלת שמתך ונהלק בסכין חלב אב"י וכ' לחתיר דהוי כעין ס"ס שמא יש בחתיכה ס' נגד המלח ושמא כ"ע בר נ"ט ונעל"פ שרי כיון שכתב הט"ז במקום דליכא לד להקל י"ל דוקא קורט הוי דבר חריף וכאן יש לד להקל שמא כהפוסקים דליכא ס' עכ"ד :

וכבר הכאתי מה שהשיג עליו בס' יהושע בספקים ס' תמ"ד דהוא נגד החוש ובתחלת מלאכה ודאי ליכא ס' ע"ש • אמנם יש לעיין כיר דהמלח הוי ד"ח ולא שייך בו נ ט בר נ"ט מ"מ קי"ל בס' קכ"ב דאף שבלע הקדירה מד"ח מ"מ לא נעשה הקדירה נבילה ואם אחר כך בשלו בה אינו חריף הוצר הפגם למקומו נם אפשר לסותטו לא שייך הכא כיון דליכא פגם אין כאן שום איסור כמ"ש התוס' חולין ק"ג סע"א ופכ"ך ס' ק"ה עכ"ד פסקי ספר יהושע ס' תפ"ד וכ"כ בגמ"י חי"ד ס' מ"ב בבלים שהתכן בסכין בשר שחב"י ונתנן לחלב מסיר הבלים והחלב מותר דעשם פגום כ"ז שהוא עם הדבר חריף נעשה לשבח אבל כשיולא מד"ח חוזר הפגם למקומו וכאן שמסיר הד"ח חוזר החלב להיתר עי"ש שהאריך • ומעתה נמידון הפר"מ נבי דליכא ס' מ"מ בהתחה שמדיח הבשר ומסיר הד"ח חוזר טעם החלב שבסכין להיתר דהא הסכין הי' חב"י :

ובאמת נ"ע קלת מ"ש בס' יהושע דנם אפשר לסותטו לא שייך כאן אמתי כי נשחט איסור ל מרי מותר אבל כאן דאמתי נשאר טעם פגום ומיתשב על כל פנים משהו מהאיסור להפוסקים הסוברים במקום האוסר במשהו נם נותן טעם לפגם אסור דמיתשב על כל פנים למשהו ועיין סק"ו בסם הרמב"ן והרשב"א ועיין בספקים שם ס' קכ"ב בתוך בלים בסכין בשר על דולבק חלב וכ' דזהו לא מיקרי דומקא כדאמרינן פ"ק דחולין ליבן סכין ושחט ביה"ם מרווה רווח עי"ש ונ"ע לפמ"ש המג"א סי' תנ"א ס"ק נ"א מה שמותכין בסכין בשר זינגביל ודכין אותו במדוכה ואחר כך דוכין נ"כ במדוכה זו בשמים ואוכלים עם חלב דנד"ח לא שייך נ"ט בר נ"ט וכס' חו"ד סי' נ"ז ס"ק ו' תמה הא אין איסור בלוע יולא בלא רוטב ואין המדוכה בולע טעם הזינגביל וכן בשיג בהגהות הגאון ר"ב פרענקל עי"ש ולא כ בדין הבלים אפ' אי מקום אחד מוקרי דומקא מ"מ לא נאסר הדולבק ונ"ע בס' יהושע שם שכי דלא מיקרי דומקא נאסר הסכין והקערה והכלל נ"ע :

ובם אבן העזר סי' נ"ז השיג נ"כ על המג"א הנ"ל דד"ח אין לו מעלה רק שמוציא כל הטעם אבל אינו מבליע כל הטעם א"כ אף שהבשמים קבלו כל הטעם מ"מ אינם מבליעים במדוכה רק טעם קלוש והוי טעם שני בהיתר עכ"ד והע"ג דנבי נ"ט בר נ"ט בעינן טעם אי בכלי וטעם שני במאכל וכאן הוציאו הבשמים כל הטעם שבסכין מ"מ הוי כמו טעם הראשון בכלי דהיינו בסכין והבשמים לא הוציאו יותר ממה שבלע בסכין אם כן נחשב טעם הבשמים בטעם הראשון שבכלי ומעתה לפ"ז יש להתיר נ"כ הקערה בעובדא שם בס' יהושע הנ"ל ועיין בחו"ד ר"ס נ"ה דנבי טעם אי במאכל וטעם אי בכלי נ"כ מותר ועי"ש במשבצות ס"ק א' לא נראה כן ונ"ע :

סימן נג

עובדא הוי שמלחו עור לאחר שוף עריפה עם תרנגולת בשירה ועם בשר בהמה ובשניהם הוה ס' נגד עור בלאחר ולא באחד ואינו ידוע איכן הי' מונח עור הלאחר ומ"כ איכא ספק שמא לא נגע האיסור רק באחד מהם ואיכא ס' כמו שחשש המגי"א ס"כ ועי"ש בגו"א ס"

ל"ב ונ"ג דמה"ע לא אמרינן במליחה רואין שמא כאלו אינו דשמא לא נגע רק בא"מ והא דהקיל הטב"י ס"כ כי משום דשם היו לו עוד הרבה איתרים ועיין בלבושי שרד חידושי דינים סי' קי"ז וקי"ע :

אמנם בספ"ד סי' ס"ע ס"ק מ"ג כ' דאמרינן רואין וכו' דמה"ת נאמר שלא נגעה רק בא"מ ע"ש שב"כ בעובדא דל"ל בחלב ובשר ושומן ומשמעות לשונו שגם הבשר מתיר שב' וז"ל וכ"ת שמא חלב ובשר נגעו זה בזה ושומן היה מרחוק ע"ש ואם אינו דן רק על השומן א"כ איך כ' וכ"ת וכו' הא אדרבה אם השומן היה מרחוק הוה הנותנת להתיר השומן ואף שהש"ך בסי' ל"ה ס"ק ח' אוסר שא"מ מ"מ בה"מ יש לסמוך על הט"ז והב"ח והמג"י להתיר וכ"כ הלבו"ש שם ס"ק כ"ז ע"ש ויש לדון מעשה ס"ס שמא נגע אחר בשיהם ויש ס' והתרנגולת והבשר צריכין ליפה במקום נגיעתן ואח"ל שנגע בבשר נבר שמא גם התרנגולת נגעה בבשר ומלטרף לס' כמבואר בסי' ק"ה ס"ע והבשר לבדו צריך קליפה וכל היכא שיש חילוק בין הספיקות לא מיחשב שם ל' גם יש ספק שמא לא נגע אסור כלל לא בבשר ולא בתרנגולת ואז שתיהן מותרין בלא קליפה ואח"ל דנגע שמא נגע בשתיהן ויש ס' לבטל • אולם מה שחשש המגי"א סי' כ' הנ"ל שמא לא נגעה העריפה רק באחת לא ידענא דאף דלא נגעה רק באחת איכא לא ידעינן אם בזו או בזו ובמינו כל מה שנכנס לספק מסייע לבטל כמ"ש הש"ך סי' ל"ח סק"ח וסי' ק"ה סק"ל וע' סי' ק"ל •

וצ"ע בתרנגולת עריפה בין שחי הבשירות דהוי מב"מ הא בשר העריפה יהיב טעמא בשומן הבשירה וכן שומן העריפה בבשר וא"ל דאמרינן סלק ובשר הריתר מבטל שומן האיסור ושומן את הבשר דהא דעת הש"ך סי' ל"ח במקום דאמרינן סלק נאסר שאינו מינו ונ"ע • ועיין שפ"ד סי' ק"ה סס"ק ל' •

סימן נד

לכאו' בכף רותחין מכ"ר ועירו על גף עוף שהיה מונח בקערה ושאבו בכף מהרותחין כמה פעמים ונתנו על הגף בבדי לנקותו קודם הבישול ואח"כ מדע בהגף הוא מעוף עריפה ולפי מה דקי"ל דעירוי מבטל בדי קליפה נאסרה הקערה בדי קליפה ואולי אפשר דאאסר כולה לפמ"ש הו"ר הביאו הט"ז סי' ל"ה סס"ק י"ב דעיי"ש עירוית הרבה בלע בכולו עי"ש ובאן היו עירוית הרבה הנ"ג דלא שיבה מגוף הכ"ר רק שאב בכף מ"מ דבר זה ספק הוא ואולי גם זה כ"ר ואזלינן לחומרא כמ"ש הט"ז ס"ס ל"ב ואפילו לפמ"ש האו"ד שם דבף זה שהוציאו עם חבשל יש לו דין עירוי שנפסק הקילוח ע"ש א"כ עכ"פ מפליט אז מבליע א"כ בס"ד שהיו עירוית הרבה א"כ פעם הראשון הפליט מן הגף ופעם ב' הבליע לקערה • אמנם דעת הש"ך סי' ל"ה ס"ק כ' כיון דעירוי מבטל מפליט ומבליע אמי לכלים ותמה בחו"ד כיון דהטעם הולך דרך המים לכלי והמים עצמן כיון דא"א לקולפן מותר וא"כ מה"ת יאסרו לכלי וכ' דדעת הש"ך כיון דעירוי מבטל יכול לחתם שני דברים לומרן שיבלעו זה מזה כלי אמצעית המים דלא כדעת הו"ה ורמ"א ע"ש בחו"ד א"כ בס"ד דהוי נפסק הקילוח וא"א להבליע מזה לזה רק שתאמר דפעם הראשון מפליט ופעם השני מבליע א"כ שוב צריך אמצעית המים כיון שלא נפלט לכלי מגף וכיון דהמים א"א לקולפן אינם אוסרין הקערה וגם בעירוי שנפסק הקילוח מקיל האו"ד בסי' ל"ה ונ"ב ונ"ד דא"ל ס' נגד הקליפה לכ"ע ע"ש אמנם אף שהאו"ד בסי' ל"ב הביב לי' לנפסק הקילוח היינו לחומרא לענין הנפלה ע"ש אבל לקולא אפשר דלא

סמך ע"ז וכהט"מ יש לעיין אם מותר להסמות אחר מע"ל ועיין מנ"א תס"ז דדין אם מ"מ לקנוף מה שתילק שם ולפ"ב ע"ז. ועיין פר"מ ה"י דדיני ס"ם נכי ספק ת"ח ע"ש.

סימן נה

קדירה שעמד בה חלב מע"ל ולח"כ כשלו בה תבשיל עב ולא נ"ט בר נ"ט ולקחו מכף מתבשיל זה ונתנו לקערת בשר והיה דבר נוסף אש"ך בק"ה החמיר והטע"ז ל"ד כתב דכלא דותקא אין אוסר ובה"מ כדאי הוא הטע"ז לסמוך עליו וכ"פ בס' ח"א להקל בה"מ. אמנם אפילו היה רק רוטב ולא דבר עב אם כתב רמ"א דאם עירה מכ"ר על בשר עם כלי של חלב אסור עיין ל"ה והש"ך הכריע שם להקל בה"מ ח"כ אין נ"ל תרי קולי בה"מ עיין ט"ז ס"ק ל"ח דש"י דבר נוסף אינו אותר אלא בה"מ ונם לולא הדבר נוסף הא ע"י הרוטב שעירה מכלי של בשר לכלי של חלב נ"כ אינו אותר אלא בה"מ אמנם כאן לא שפכו מכ"ר ממש רק נכף מכ"ר ועירו לתוך הקערה והתוס' מסתפקי' אם זה חשיב כ"ר וכבר כתב הפר"מ בפתי' דבמקום דאותר בה"מ אי איכא עוד לד להקל יש להתיר אף בלי ה"מ. והלב"ש סי' ל"ה סס"ק כ"ח כי דבמקום ספק אותר אף בלי ה"מ ע"כ ח"כ כאן בנ"ד י"ל דלא הוי תרי קולי בה"מ דהא במקום ספק אותר אפילו ה"מ ח"כ אם נתפוס לומר כש"ו הט"ז דדבר נוסף בלא דותקא אינו כ"ר ח"כ מכח זה שעירה מכ"ר של בשר על כלי של חלב יש להתיר אף בלי ה"מ דהא כאן לא שפך מכ"ר ממש רק שאר נכף ונזה מסופקים התוס' אם חשוב כ"ר ממש וכיון שיש ספק אותר אף בלי ה"מ אף דספק זה נסתפקו התוס' אין לחושבו כספק נמור דהוי כעין חסרון ידיעה עיין פר"מ דיני ס"ם בדין ת"ח אך עכ"פ לד להקל מיהא הוי וזה מסתברא דמהני ספק זה להתיר אף בלי ה"מ ח"כ אין כאן תרי קולי להקל בה"מ דהא בחד לד אותר אף בלי ה"מ ועדיין צריך להתישב בזה רש נצרף נ"כ דעת התו"ד ר"ם ק"ה דבהיתרא בלע אינו בולע בכבוש וא"כ מעולם לא נעשה כאן הקדירה חולבת ע"י כבישה מע"ל. אמנם בדברי התו"ד יש לעיין ואכ"מ. ועיין בסולת למנחה בלל נ"ג דנוסף עם רוטב מתקרר הנוסף ע"י הרוטב ע"ש א"כ בלא"ה אותר כאן מעשה נוסף ועי"ש בלל ס"ח דדבר נוסף אינו מבטל ע"ש:

סימן נו

לקחי שומן שאינו מנוקר מחלב ועשו מולייתא שקורין קונל"ל לכבוד שבת ואכלו רותח בכלים ועירו רותחין בשעת עשי' כהנו וסי' תערובות בין הכלים ודאי ס' בעינן נגד הקרום עכ"פ ונהי דא"ל ס' נם נגד הקליפה שנאסרה אתלה במליחה כמ"ש הש"ך סי' כ"ב ס"ק י' במקום שיש לדדים להקל לא אמרינן במליחה מנ"ל ע"ש ובפר מ ובאן בסי' ס"ד ס"ק יא מתירין אפילו בלא קליפה עי"ש אמנם עכ"פ י"ל דהוי איסור דבוק ובבישול בעינן ס' עכ"פ בלותה התיכה נגד הקרומית ואי ליכא ס' בעינן ס' נגד כל התתיכה ועיין בחכמת אדם בקו"א סי' ל"ו כ"א ועיין ש"ך ע"ב ס"ק י"ח ובט"ז סי' ל"ב ס"ק י"ב ובס' ע"ב ס"ק י' דעכ"פ באיסור דאורייתא אמרינן איסור דבוק. ועיין בפר"מ שם ואם כן המלייתא אסורה עם הכלי על כל פנים דבתתיכה עצמה אין ס' נגד החלב ובמלייתא ליכא ס' נגד השומן נם י"ל דאפילו היה במלייתא ס' כיון דעל כל פנים התתיכה עצמה אסורה וכל השומן שבמלייתא ביר האיסור אלא שאינו יכול לברדו ובכה"נ לא מהני בישול כמ"ש הט"ז סי' ק"ד ס"ק א' ע"ש ועיין סי' ע"ב ס"ג בהג"ה דאפי' אינו רותחין לכאורה נגד כל העוף מ"מ העוף שהלב דבוק בו ואין בעוף נופא ס' אסור כל העוף ע"ש והכלי שעירו עליו רותחין לכאור' נראה דנאסר כדי קליפה עכ"פ כדין עירוי:

סימן נז

טגנו בגלים בקדירה חולבת אבי' ולקחו כף בשר ב' ועברבן כדי שיתבשלו בתוך בהנו. והנה בגלים אם ד"ח עיין סי' ל"ו ולא שייך בהו לא נ"ט בר נ"ט ולא מהני נמי מה שהכלי הי' הב"י ואי"כ פנעו הטעמים ולכאורה נאסרים אמנם כתבו האחרונים דאם נתבשלו הבגלים בעל חזרפייהו עיין פר"מ סי' ל"ו ס"ק א' בט"ז וכש"ך ובמ"ז סי' ק"נ ס"ק ט' והפי' לבאר יעקב סי' ק"נ דס"ל בתבלין לא מהני בישול לבטל חריפתן מ"מ בבגלים מודה דע"י בישול בטל החריפות עי"ש. אמנם כאן לא הגיעו עדיין כל הבגלים לנדר בישול אלא אותן שבלדדי הכלי אבל השאר שבאמצע אף שהם רותחין מ"מ לא הגיעו עדיין לכלל בישול כי בלל אינו מתבטל מהרה בהרף עין. עיין פ"ק דשבת כמשנה אין נותנין בשר בלל וכילה וכו' ואי"כ אף שהן רותחין מכ"ר כ"ז שלא הגיעו לנדר בישול לא נתבטל חריפתן עדיין ועכ"פ בפיקא מיהא הוי מחסרון ידיעה. אך מ"מ אם הם נגונין לנמרי ולית בהו עדיין קלת לחלוחית קיי"ל בסי' ק"ה דאיסור בלוע אינו יוצא בלא רוטב רק בלי אוסר ד"ח בלא רוטב. ואינו נאסר בלא רוטב ע"ש ואם כן על כל פנים הבגלים מותרים ואינם נאסרין בלא רוטב ואף על נב דהמאכל דבר חריף לא נרע עי"ז לאסור הכלי וכ"כ במו"ד סי' ל"ו ס"ק ו' ואפי' בלוע שמן שבלע בכלי דדעת הש"ך בסי' ק"ה ס"ק כ"ג דאוסר עד ס' מ"מ דעת המנ"א בסי' תנ"א ס"ק ל"ז וכ"ד הנוב"י דאינו אוסר רק כ"ק. וכן הכלי אין נאסר מאיסור בלוע אפילו הוא שמן כאשר הוכיח המו"ד סי' ק"ה ס"ק ט"ו וסימן ל"ד ס"ק ט"ו עיי"ש ואם כן הבגלים ודאי מותרין והבגלים נאסרו במקום שפנעו קליפת בליעת הבשר עם קליפת בליעת החלב ואם אינו ביכר מקומן בטלין ברוב כדין המבואר בסי' ל"ה דאם הקליפה אינה נכרת אינה צריך סי' נגד הקליפה. ולכאורה מותר לאכול הבגלים עם איזה מין שיראה כיון שבכר נתבטל טעם הבשר והחלב שבהן כמ"ש בס"ס ל"ט בחלב שנפל לגיס אך מאחר שיש לספק אולי הגיעו לכלל בישול ואז נתבטל חריפתן וכיון שהקדירה אינה ב"י יש לאסול כמין הכלי ב"י ולאסור הכלי שאינה ב"י מ"מ כיון שאינה אלא חומרא בעלמא כי מדינא הכל שרי ובספק אוקמה אדינא ומותר לאכול כמו שיראה וגם בלא"ה לא נאסר הכלי שאינה ב"י אפי' אם ודאי נתבטל חרפייהו כיון דלא בלע בלל בלא רוטב משא"כ בתחב כף בסי' ל"ד בהג"ה דנאסר האב"י כיון דבלע ע"כ טעם קלוש מנ"ט בר נ"ט עיי"ש. וגם בטעם הש"ך בסי' ל"ד שכ' לחלק הא דנאסר כאן האב"י ולקמן בסי' ל"ה נבי הדחה הכל מותר וכי הש"ך דבלן כיון דאינע על ידי בישול נרע טפי עיין שם. ואם כן בנ"ד דלא הי' בישול ממש אלא עיגון מותר האב"י וק"ו הוא דהא התם בסי' ל"ה הודתו בכ"ר ומכל מקום נאסר כ"ר בבישול ואפ"ה כיון שלא הי' בישול ממש מותר האב"י כ"ש בעיגון דש פוסקים דאינו אוסר מה"ת בבב"ח עיין בפר"מ בפתי' לבב"ח ובכ"ש פ"ז ומכ"ש כאן דלא בלע בלל כמבואר אין כלי בולע בלא רוטב ואין לאוש שמא נגעו כלים בבלים שלא בחמצעית התבשיל ואחרו הבלים זה מזה אף דשתי קדירות אינם אוסרין זה את זה היינו אם נגעו מבחוץ אבל מבפנים מתוך הבל הקדירה אוסרין כמ"ש הפר"מ בס"ז סי' ל"ד ס"ק ז' בתשובה שם ואם כאן נאסרה הקדירה מן הכף ב"י מ מ כ' שם הפר"מ דסע"ז הבלים

הסכים דהרב לא ס"ל טעם זה דמוגע הקערה במחבת ע"י"ש ולא אם נימא דאין זה ברור כל כך עיין פר"מ במקומו מ"מ בלא"ה מותר ניהו דד"ח נעשה נשבח מ"מ הבלוע שבכלי שהכ"ר אינו נעשה נשבח כמ"ש הש"ך בס' קכ"ב ועיין פסקי ס"א סי' תפ"ד וגא"ר חי"ד סי' מ"ב דלא בנו של הש"ך בנקה"כ מודה בכה"נ וא"כ עכ"פ טעם הבלוע בקדירה טעם פגום הוא וא"כ אם הכף כ"י ודאי מותר וגם על הקדירה יש לדון לפמ"ש הט"ז סי' ל"ה ס"ק ט' באם סי' א' אכ"י מותר בהדחה אפי' לטעם שמוגעת הקערה במחבת ע"י"ש ובפר"מ ולא"ע ובכ"ד אם יצטרך לערבו עוד הפעם י"ל דאין לערבו לא עם כף כשר ולא עם כף חלב כהי דהקליפות מכשר בחלב שפגעו זא"ז ונאסרו נתבטלו כ"ל מ"מ יש כמה קליפות מכשר לבד וכן מחלב שלא נתערבו עדיין ואם יערב עכשיו בכף כשר או חלב יאסרם אחה אע"ג דסוף סוף יתבטלו גם כן מכל מקום הו"ל מבטל איסור לכתחלה דל"א דלא יפגום עתה בקליפה ויאסרם ואעפ"י שאין כוונתו לבטל מ"מ כתב הט"ז סי' פ"ם ולא"ע וקל"ז דהיינו דוקא דל"א בעין אחר וכאן אפשר לערב בכף אחרת אף דמבואר בס"ם ל"ע בנפל חלב למים ונתבטל מותר לכתחלה ליתן בכשר שאי אתה שכבר נתערבו ול"א לבא לכלל איסור מה שאין כן כאן דעדיין בותר הוא ואם יערב יבא לכלל איסור אלא שיתבטל ודאי איקרי מבטל איסור לכתחלה ועיין בט"ז סי' ל"ד סק"ד מה שהביא בשם רש"ל לענין דבר גוש והקרא שם שמחלק בין בב"ח לשאר איסורי' ובב"ח בלוע יולא בלא רובא משא"כ בשאר איסורים · והרב חי"ד שם סקט"ו תמה ע"ז סוף סוף בלוע הוא ואין נאסר הכף מטעם חלב הבלע בחורז וכ' כיון דבא מבב"ח בבב"מ דיינינן ליה ואסיב איסור מגופו ולהכי נאסר הכף ע"י"ש והוא דחוק · אמנם הפר"מ בס בט"ז סק"ד פירש דהתם מיירי שם חלב בעין ולהכי נאסר הכף ולשון בלוע שבתב שנירת ליישנא הוא ובאמת מיירי שם חלב ממש ע"י"ש ואם כן אין חילוק בין בב"ח לשאר איסורים · אמנם כ"ז מיירי שהבלעים שבב"ד היו נגוכין לגמרי אמנם אם היו בהם רטיבות קלת ובכה"נ אוסר כדי שעילה אף שיש כ' עיין סי' ק"ה ואם כן בשירב בכף בשר כמה פעמים ופגעו נעילות הבשר וחלב ונאסרו אולי אין רוב לבעלם ונאסרו הבלעים אמנם על הכלים יש לדון לפי הגראה מפר"מ שם סי' ל"ד בהשאלה הא"ל וכן נראה מהחו"ד הנ"ל דגם דבר יבש שיש בו רטיבות קלת מיקרי איסור בלוע ואין אוסר הכלים בלא רובא ע"י"ש במ"ש הגראפין אינם אוסרין הקדירה והכף מטעם דאין בלוע יולא בלא רובא אף דהתם ברטיבות קלת מיירי ע"י"ש · ועיין חו"ד סי' ל"ב ס"ק כ' מ"ש בשם התוס' ומרדכי ע"י"ש וא"ע בזה · ומדברי הפר"מ שכ' שם סקי"ד דרש"ל מיירי שהי' חלב בעין ובלוע שנירת ליישנא הוא ע"י"ש וא"ל חלב בעין הא אפילו אם היה מיש כה"נ ומי נאסר הכף דע"ז הוא דבר שיש לו רטיבות קלת אלא ע"כ דגם על ידי רטיבות קלת אינו יולא בלא רובא כנ"ל וא"ע בפר"מ שם בהשאלה בס' ל"ד מה שהקשה לו מקודם בתוך כדי נעילה לקדירה ע"י"ש ועיין ש"ך סי' קי"ה סי"ח ובפר"מ בשער התערובת מ"ב :

סימן נח

נפל חלב רותח על בשר אלא נמלח · ידוע דעירוי אינו מבטל רק כדי קליפה אמנם יש לי מקום עיון אם נאסרה הקליפה הסמי' התוס' חולין בסוגיא דיבש שבתבשלה בה גיד הנשה כתבו דלהכי אין קליפה אוסרת חברתה לפי שאין הנאסר אוסר יותר מן האוסר ע"י"ש אם כן יש לומר דאינו בדברי הש"ך סי' קי"ה סקי"ז דלתירץ הת"ה שכתב דהוי כאלו נתתך מן הבגד ע"י"ש אם כן גם בבב"ח קליפה הסמי' כיון שאין החלב חולך בשם מותר אבל לפמ"ש אח"כ דלבתר דידעינן דתתיכה נ"ל נר טעם הבשר אוסר ע"ש אם כן גם כאן י"ל לאסור הקליפה הסמי' והפר"מ נ"ל במשבצות סוס"ק נ"ב הקשה מנגעו בחרסו של תנור אמאי לא נאסרה קליפה הסמה ובבר קדמו בקושיא זו הפלתי סו"ס ק"ה · אמנם לזה נ"ל כמ"ש בסי"ע סי' ל"א סוף סק' ד' דבדבר פסול אין מצוה לאכול קדשים פסולים אבל דבר בשר מעורב בדבר פסול אתי עשה דבשר ודמי ל"ת דפסול עכ"ל · אם כן הקליפה הראשונה נגלה מחומו של תנור ומלה פסול ל"ש עדל"ת אבל קליפה הסמי' שרק נבלע בה הפסול אתי עשה ודחי ל"ת :

אמנם בל"ד ל"ש זה ומהראוי לאסור קליפה הסמי' אלא דמשנה מפורשת היא בסי' ל"ה ס"ד בשר רותח לתוך חלב צונן או חלב רותח לתוך בשר צונן קולף הבשר ומותר ראי' דדי בקליפה א' לכ"ע אמנם בל"ד דאיכא עמי איסורא דבשר אלא נמלח ולא יהא אלא מים רותחין שנפל על בשר אם כן כהי דאין האוסר הולך יותר מקליפה אבל עכ"פ הנאסר היינו הנאלחות והדם שבקליפי' הראשונ' הולך לפני' ואם כן עכ"פ נפרש הדם ממקום למקום מקליפה ראשונה לשני' והוי דם שפירש ואסור קליפה שני' ועיין סי' ק"ה סקי"ח דתתיכה שלא נמלחה לא מקרי איסור בלוע ע"ש אמנם גם משום דם מבואר בסי' ס"ח ס"י דאם מלא ע"י עירוי די בקליפת העור משמע גם כן עדי בקליפה א' אמנם מבואר אלי במקום אחר לשיטת הט"ז סו"ס כ"ג דבעור אין דם אם כן הא דצריך כאן קליפת העור הוא משום דקליפה א' מחמת עכ"פ קליפה הסמיה לבלוע ממנה ובלב העור דם ממליחה הסמי' ובאחרתי בתריסות ואם כן אין ראיה מכאן שלא להצריך בדם כ' קליפות די"ל דלהכי די בקליפת העור וקליפה כ' לא מיתסרא מקליפה א' משום דבעור אין דם ואין תאסר הקליפי' הסמי' ול"ע בכ"ז ואין העת מספיק לעיין כראוי ובמ"ש בסי' ל"א בנפל חלב על בשר דקולף הקשו האחרונים מעכבר בסי' ק"ד דכי הש"ך ס"ק ו' דכל עירוי נוגע בעכבר ונאסר הכל ותי' כל אחד לפי דרכו ויש מ"מ לדינא · הפר"מ במשבצות סי' ק"ה סוף ס"ק ו' כ' דבל"א מיירי שנפסק הקלוח ובסי' ק"ד מיירי שלא נפסק הקלוח ובפלתי סימן ק"ד כ' דבל"א בבב"ח דהתירא בלע קיל טפי מעכבר · ובתי' מ"ש סי' פ' כ' דבסי' ל"א מיירי שנפל בבת אחת בשפיכה מרובה ע"י"ש ועיין בחו"ד סי' ק"ד ועיין בפסקי ספר יהושע ל"ח שהעיר גם כן בזה :

סימן נט

נמצא עכבר במים בשולי החביות ואין ס' כעת אך הדרך שבכל בוקר ממלאין החביות ואז איכא סמ"ך ויותר רק לעת ערב נתמעט המים הרמ"א ר"ס ק"ה החמיר בס' בכוס וכ"ד הש"ך בנקודות הכסף והט"ז והפלתי שם מקילין ואפילו לדעה האוסרין י"ל כיון דבכל בוקר הי' ס' ולעת ערב אחר שנתמעט מס' אז לא הי' כ"ד שעות דהא ביום שלאחריו מלאו החביות בחוסן שלעולם לא נכנס מע"ל בפחות מס' ועיין בפלתי ובחוו"ד דבגמר מע"ל פועל הכניסה ולא בגמר מע"ל דוקא ע"י"ש וכאן בראשיה המע"ל הי' ס' ואין מגרפין הסביות שבכל יום בסופן בשעה שלא הי' ס' ונס החביות הי' לו חזקת בדוק מעיקרא · עיין משבצות ק"ה סס"ק ג' ועיין בא"ח סי' תס"ז ובאחרונים שם ועי' ס"ק א' דאם בתוך מע"ל אנפי המים מותר בשם המגי' בכל כ"ד אות כ' ועיין בא"ש דאין מצערף זמן הכניסה אם נכנס כ"ג שעות וסלקוהו וחזר ונתן לבכוס

מין מלערף ע״ס ס״ס פ״ח וכלח בלח לח לחמרין חכ״ל בה״מ ועיין סי׳ ק״ד מי עכבר. נעל״פ בסחר מסקים :

סימן ס

אחד קנה דג מן הסוק ומלח בחוכו דג עמח סחעכל ממנו ומחסר קלת ודלמי ד״ם לדדים להחיר הדג מלבד דלהמסבלות ר״ם ה״ה מרחה דלח שיך כבוס בכה״ג . מיהו נם לכמ״ז סי׳ קי״ה דמרחה סם דשיך בזה כבוס ע״ם . מ״מ הדח כיון שמחסר קלת כי הס״ך לף חס נלעו סלם הוי כמעוכל עסו״ם פ״ג וכפר״מ סם ולחפ״ז להמ״ז סם מכי דחם בלעו סלם לח מהני מה שמחסר חמ״כ מ״מ עדיין ספק כבוס הוח כיון דקי״ל דחי לימו בולע כמ״ם הפר״מ בחו״ח ובעו״ע סם סי׳ קי״ה ח״כ ממח דעיון לימת מת הדג חולי לח עבר כ״ד סעות וכפרע דמוקי לחותו לחזקת מיים עיין מוג״ מחה״ע סי׳ ל״ח שחלק על המ״ז יו״ד סי׳ ס״ז וע״ם . ולף דכבוס ולחפ״ו ספק כבוס לחסור בסחר לחיסורים הוח מסוס דספיקח דחוריתח לחימרח מסח״כ כ״ד לח נרע מלר דנים עמלים דדעת המוב״ם חיו״ד סי׳ כ״ו ומנ״ כלל כ׳ ס״ק ד׳ דלר דנים עמלים חפילו יולח ע״י כביסה הוח דרבנן דלח כסס״ך סי׳ ק״ז ס״ק מ׳ וסי׳ פ״ע סקי״ד לף דדעתם דע״י כ״סוג לסור מה״ת וח״כ לרך לתיר לבטלו הח קי״ל בספק כבוס דבכ״ח דחכור לבטלו מ״מ מילוק יש דהמוב״ם סם חמנ לם בדנים כבוס מותר וביסול לסור ח״כ מחי חידושח דבכ״ח . וכתב דבבכ״ח יולח ע״י כבוס נוף הטעם ולחפ״ם מותר וזה חידושו משח״כ בדנים לימו יולח ע״י כביסה רק ליר וע״י ביסול יולח עיקר הטעם ע״ם שהחריך מחד ח״כ דוקח בבכ״ח דיולח ע״י כבוס עיקר הטעם הוח דלסור לבטלו לבל כלן דלח יולח רק ליר ולהכי ליכח לסור דלחוריתח ח״כ לף לם יבטלו סוף סוף לח היה כלן טעם ממנו רק ליר וליר דרבנן וכפרע לדעת הט״ז ר״ס ק״ה והסכים עמו הפלתי סם דנם בסחר לסורים ספק כבוס מותר ע״ם וע״ כמוב״ סם סי׳ כ״ו דלח כל הדברים לחסרין בכבוס וכפרע דכלן היה לכבוד שבת :

סימן סא

אשה לחת שברה עשרה בלים לקערה לחת ושני בלים לקערה לחרת ולח״כ נטעה הלשה לעיר לחרת והוליעה מקודם לבני ביתה שמלאה עטת דם בלחת מהשני בלים ולח״כ כלה לשה לחרת וערבה בלי השנחה כל ס״ב בלים לתוך חלי חלי קמח ולקי דוחן ולסוף מודע שהלשה לחרה קודם נסיעתה שמלאה עטת דם בלי מהני בלים ולי לפסר לידע לם הדם היה במקום המוסר ולולי לח תחזור לכלן עולם . הנה בתערובת הבלים לבד כל עוד שלח נתן עמהן הקמח והדוחן יש לדון כיון דעקרפו לפנינו ולימו ידוע לם היה במקום המוסר וקי״ל בסי׳ ס״ו דבתערובת חד בתרי סמכינן להפוסקים דדם בלים דרבנן הנם שלבלורה יש ס״ם לחמיר דהח מודע דעת הגלונים דבנמלח בחלמון כל הבילה לסורה וכן עיקר חלח שלכן חוסשין לחומרח נם לדעת הרח״ם והרוקח דנם בנמלח בחלבון שדח חיכלח בכולה וח״כ כלן י״ל שמח היה בחלמון ולסור כל הבילה ולחוסרת התערובת עד ס ולחת״ל דהיה בחלבון לחכי שמח קי״ל בהרח״ם דבחלבון כולו לסור לחע״ב דכתב בת״ח כלל ס״ב ד״ג בספק לם היה בחלבון לו בחלמון מותר מטעם ספיקח דרבנן ובחב״ם בס בחבי ס״ק כ׳ לע״ב דלח״כ ס״ם לחיסורח שמח בחלמון ושמח היה בקסר חלבון ונתפשט לחון וכתב שם בחבי בתי . הסלי

דבכל הוח חשבח לי׳ לח סדם בבילה זו מרקימת לחפרוח לו לח ע״ם וע״ם בס״ק י״ד • לחמנם שם בת״ח דלח הבית כלל דעת הרח״ם דבחלבון חמיר יותר רק הח דלסור כל הבילה בכ״מ שנמלח ביחר שם בדין לי לפי שלין לחו בקילין היכן מקום הקשר והיכן הם הנדדים ע״ם ל״כ כיון דעכ״פ בנמלח הדם בנדדים מותר רק שלין לחו יודעים היכן הם ל״כ בנשתפך לח היה בחלמון לו בחלבון שפיר כ׳ המב״ם דליכח ס״ם להחמיר דנמלח בחלמון ונמלח בקשר לחסור משום התחלת הריקום ונמלח בנדדים מותר שפיר הוי ס״ם משם ל׳ חבל לדידן דנקטינן חומרת הרח״ם והרוקח דבחלבון לוסר כלו לם כן לדידן לין מקום בבילה ביהיה מותר לף זה לימו דהח לחן נמי מספיקח לסרינן בנמלח בכ״מ מפלונתח שבין הגלונים והרח״ם לע״ם שעיקר כהגלונים מ״מ ממ״ל לין כל הבילה לסורה דלהגלונים בנמלח בחלבון מותר ולהרח״ם בחלמון מותר לם כן לחכתי ספיקח דרבנן הוח וליכח ס״ם לחיסורח ועיין שעמ״מ הלי מקוולות כלל ה׳ ויש לדון לם היו שני בילים בלי היה דם בחלמון ובלי בחלבון ונתערבו בב׳ בילים בשרים לו לפילו בחד דנם כלן לילח רוב להחמיר ממ״ל דלהרח״ם לוחו שים דם בחלמון מותר ולהגלונים בהיפך לף בזה חקר הפר״מ ברים שער התערובות בחקירה לי לם לח הי׳ הסיתר מבורר לם מלערף לבטל ברוב ע״ם וע״ד קיל מהתם דהח בתערובת סמכינן למ״ד דם בילים דרבנן ולין כלן מקומו לחקור זה ולם כן היה מקום כלן נלדד לקולח בתערובת בילים לבד בלי קמח ודוחן . ורלימי בפר״מ מס״ז לו״ח ס״ל ס״ע סקי״ב דלעניין דטיל״מ חלמון וחלבון בי מינין ובל לחד מבטל חבירו ולימו ענין לי״ד לענין לסור והיתר ולמי שיהם מין לחד הוח לענין לותן טעם מדבטל הבח חד בחרי ולח לחמרינן חלבון הלסור לוסר חלמוני הסיתר וכן חלבון לוסר חלמוני הסיתר וכן מבולר בסימן פ״ו וס״ו ל״ח בבילה לריך ס״ח לבטל פליעתה ע״י״ם ולח סבי בלי כדין שי לסורים שחלוקין בטעמן שהם מבטלין זח״ז כמבולר סי״ם ל״ח ודוקח לענין דטיל״מ דחלינו כתב שמח והן חלוקין בסמן עיין שם בפר״מ לף שלחשה הלחסוי שבנ״ד שלסה לפנינו לית יודעת בסחמת לוך היה הדם ולוך נחשב זה לספיקח דרבנן כיון דלוכח לחד בעולם שיודע ושמח היום לו מחד תבח לפנינו ותלמר שהיה במקום הלוסר בודלי ומלינו שהחמיר בבילה בזה בפליחי בסימן ק״י בביכר הלסור לח לחמרינן בבסוף הטולם מיקרי קבוע לוך בחו״ד שם סי׳ ק״ד סי׳ ק״ו הסיג ע״ז והבית רלסה ממיר י״ב בחמת שלים דלסור בכל הבים מעטם קנם ולמלי לח נימח דמדינח לסור מעטם קבוע דהח עכ״פ ביכר הלסור לחשם המתקדשת וע״ם שהלריך ועיין טו״ט סי׳ קי״ו בהשלמה . ועיין מסבלית סי׳ ק״ו סקל ג ובספ״ד סקי״ד בד״ה ולחי תתה על עלמו . תמה בחמת חמלי בחיר בס חמלי לח הוי קבוע ע״ם ובח״ל בקונטרס הקבוע סי׳ כ׳ כ׳ כיון שלין הלשה לפנינו ונם המכירין ויכול להיות שלח יתנלה לטולם מיקרי לח ביכר הלסור ולח דקי״ל דבבי שקיבם חיסיון דלמח מי׳ הבבים בדוכתי דקביעי חע ג דלימו ביכר שלמי התם דהתם ידעינן שהיה פעם לחד הלסור משח״כ בחקום דלח ידעינן כלל לם היה הלסור עכ״ד שם . ולם כן עכ״פ כי״ד שלמו מסופקים בנוף הלסור ולין הלשה לפנינו ויכול להיות שלח יתברר לטולם הי׳ מקום להקל ונם לענין לוכח לברורי יש לחלק כן היכח ביכר לח׳ ולפשר לשלו ודלמי לח סמכינן לרוב ולזקה כמ״ש ס״ק דפסחים למ״מ לשיל״ . ועיין ע״ז תל״ז חלל בלילת קמן לין לריך לברר לף טל נב שעכ״ם ביכר לו הולילו ולימו לפנינו כדבי שם הש״ם בלילת קמן דלשיל״ ועיין פ״ב דחולין וכו״ד נב שחיטה בלילת קמן דלבדקי

ע"ם ועיין בפע"מ הלכות מקוואות כלל נ' בדין איכא לברורי · ולפ"מ דרלה הס"ך סי' ס"ו סק' לומר דלעולם ספיקא הוי אפילו נמצא בהלמון בלה"ה ל"ם איכא לברורי דאם יברר אבתי ספיקא הוא ועיין באחרונים הלא שהס"ך חזר בסוף ע"ם בלופן דבתערובת הכלים לבד בלת' תערובת קמח ודוחן הי' מקום לדון להתיר ואפילו אם נאמר דבכלים ל"ם ביטול כיון דהאסה הרלאסונה יודעת מהאיסור וכמו שהאמיר הפליתי לענין קטע בגיכר האיסור מ"מ אם נתוסף אח"כ קמח ודוחן שכין כולם איכא ס' יש להתיר · ולאיתי בגיגת אדם אות ל"ז וכ"כ בשברה כלים הרבה ונמצא דם אמ' וזרקה ההלמון והחלבון נשאר מעורב והורה לעשות לבתחלה קבילדיך כיון שמודע התערובת קודם שנתערב בשא"מ ובטל ע"ם ואם כן בכ"ד בלא מודע עד שנתערב בשא"מ וקודם הדיעה ל"ם ביטול עד שנתערב בשא"מ אף דלאחר שנתערב בשא"מ איכא ס' כיון כולם · אמנם יש להרהר כיון דלא נתבטל מקודם ומרהה הבילי' ביכר על התערובת מקודם הי' שיך שברת הא"ה שבבר נתבטל ואינו אוסר אחר כך משא"כ כאן ועוד דגבי דקמה בקמח הוי לה בלה מ"מ הכילים הדבוקים בדוחן ושומשמין מיקרי יבש כיבש כמ"ש המ"כ הבילו הס"ך סי' ק"ט סוף סק' ד' עי' ם ויבש אינו מעורף לבטל איסור הלא בב' עיין משבלות ל"ב ע"ז וכעו"ש סי' קל"ד בהשאלה הבני · אמנם יש לומר דכילים הדבוקים בדוחן ואינם מתערבין מיקרי יבש כדוחן עלמו דהא עטמה מאי מיקרי קמח בקמח לא בלח לפי שמעורב יפה ואם כן בדוחן שאינו מתערב גם העיתה שעלין כיון שאינו מתערב מיקרי יבש כמינו ובטל ברוב ואף אם יבשלם אחר כך שוב שיך שברת הא"ה שבבר נתבטל ואינו אוסר אפילו שאינו מינו ע"ם בהא"ה והלך דבקמח יש בהם ס' לפי ערך וגם מע"ם אזותא בדרבנן יש פוסקים המקילין ובאן עכ"פ הבילה האסורה נתבטלה מה"ת ברוב ואפילו לדעת המחמירין עיין פר"מ במשבלות סי' קי' סק' א' ופר"ח סי' ק"ד מ"מ כ' שם הפר"מ בהיכא בילים כבירים ולולא הבשרים לא הי' אחזותא ראוה להקל אף בשל תורה ע"ם ואם כן ודאי אם לא היה שאן רק בלה האסורה לא היה אחזותא · גם י"ל דאפילו אם נימא דהדוחן אינו מעורף לבטל כיון שהם נפרדים בפ"ע ואין האיסור מתערב בתוכן מ"מ כיון דודאי יתבלם על ידי ביטול ואם יתפשט האיסור לתוכן ואיכא ס' לפ"ע ועיין משבלות הי' ק"ט סק' ט' ול"ע ואין זה כמבטל איסור כיון שאין כוונתו לבטל ומותר לבשל לבתחלה · אך באמת אין באינו לא בלח לריך ס' דנזריקן אטו אינו מינו ואם כן אם נחשוב הבילים בלא אפילו באינו לריך ס' לא משום שמה יבשלם ויתן טעם מ"מ מסתבר דע"מת הבילים שעל פני הדוחן כבר נתבטלו כדין יבש כיון שבבר נתייבש הלחלוחית שבהן ודבוק ע"פ הדוחן ואינו מתערב אחד בחבירו מחמת יבשותן דיקן כדין שומשמין הנ"ל ועדיין ל"ע בכ"ז ובמשבלות הי' ק"ט סק' ט' גם בדיני אזותא יש לעיין היטב ול"ע ועיין בי"ע סי' ו' ולב ם :

סימן סב

חתבי בלים בשבין בשר אב"ר ואתנו לדנים לבשל לבלי חלב אב"ר ואחרן שנתבשלו נתנו לתוך הדנים חמאה ואחר שנתקררו אתכו הדנים בשבין הנ"ל של בשר הנה ידוע דבדבר חריף אינו שיך לא ס"ט בר ס"ט ולא אבי אמנם דברי האחן עוזר ידועים כמה שהשיג על המ"א תמ"ז ודעתו דד"ה אין לו מעלה רק שמוליא כל הטעם אבל אינו מפליט כל הטעם אם כן בשיולה מד"ה לדבר אחר שוב הוי

ס"ט בר ס"ט והבשרים עמו בחו"ד סי' ל"ו סק"ק ו' ובסי"ע שם סק"ב' ונם מטעם אבי' אף דבד"ח לא שיך אבי' מ"מ היינו דוקא כי בלע ד"ח עלמו טעם מאב"ר אבל בשיולה מהד"ח למקום אחר חזר הפנם למקומו כ"כ בבסבי ספר יהושע סי' תפ"ד ולא שיך כאן אפשר לבוחטו אסור כיון שנפגם הוי בנחטו האיסור לגמרי ובבה"נ אפשר לבוחטו מותר ע"ם בס' יהושע ותבין וכ"כ גם כן בגא"י חי"ד סי' מ"ה בחתך בלים בשבין בשר אב"ר ונתנו לתבשיל אבל מסיר הבלים והתבשיל מותר ואף בנו של הש"ך בנקה"כ סי' קכ"ב בהג"ה מודה בזה ע"ש בגא"י והי' מקום גב"ד להתיר גם הבלים לפמ"ש הפר"מ סי' ל"ו ס"ק א' כע"ז וכש"ך וכמ"ז סי' ק"ג ס"ק ט' ע"ש דבתבשלו הבלים שוב לא הוי ד"ח ע"ש אם כן גם כאן לאחר הביטול בטל מורפיהו וחזר הפנם למקומו דמה לי טעם היולא מן הבלים חשבינן לפנם כיון שבבר יצא מהד"ח ומה לי בדבר חריף עלמו לאחר שבטל חריפתו סוף סוף כיון דליבא דבר חריף חזר הפנם למקומו ואפשר לבוחטו אסור לא שיך כאן כיון דנפגם הוי בנחטו האיסור לגמרי כמ"ש בס' יהושע הנ"ל :

אמנם התוס' בע"ז ע"ז ע"א ד"ה מבאן ואילך והרא"ש שם כתבו הא דגזרו קדירה שאינה ב"י אלא גזרו אמי על התבשיל אם נתבשל בקדירה שאינה ב"י יבא אמי להתיר אם נתבשל בבן יומא וכתבו כי הקדירה הי' בו איסור קודם שנפגם אבל התבשיל לא הי' בו איסור מעולם עכ"ד ח"כ בנדון דידן אמי הטעם היולא מן הבלים הי' פוגם מעולם ולא בא לבלל איסור אבל הבלים עלמן קודם שהגיעו לנדר ביטול וה' אז חריפין וקבלו טעם איסור א"כ אף לאחר שנתבשלו ובטל חריפיהו מ מ היו אסורים מתחלה ואל עלייהו שם איסור דומיא דקדירה שאב"י והרא"ש שם הוסיף עוד טעם דבתבשיל ליבא למגזר דלמא אכיל בתבשלה בב"י דהא לא שביח לבשל בבן יומא הואיל ואסור לבתחלה אפילו בשאינה בן יומא אבל קדירה לי' שרית בה לבשולי באינה בן יומא אתי לבשל בבן יומא עי"ש ובבנ"ה וטעם זה מובא לדברי הריטב"א ר"פ אעפ"י בתובות הבילו כמה פעמים בספר יהושע יעקב דבל דבר שאסור לבתחלה שוב לא גזרו רבנן לענין דיעבד כיון דלבתחלה בלא"ה אסור שוב הוי לענין דיעבד מלתא דלא שביחא כיון דלבתחלה בלא"ה לא יעשנו ומלתא דלא שביחא לא גזרו רבנן עי"ש והן הנה דברי הרא"ש בחילוק הנני :

סימן סג

נטף איר מבשר תוך שיעור מליחתו לקדירה של חרס ונשתהה שם שיעור כבישה ואח"כ בשלו תבשיל בקדירה זו ולא ידע כמה איר הי' שם כאופן דאיכא ס' אם יש ס' בתבשיל נגד הקדירה שהי' איר שם בפ' ס"ע בע"ז סק"ח מ"ה וש"ך סק"ח ס"ח דבכוס כדי שיתיה אינו מפליט מבלי ובכפ"ד שם סק"ק פ"ב בתשובה שם כתב דה"ה דאינו מבליע בבלי · אמנם במשבלות ק"ה סק"ח ס' ד"ה ובכוס בשיעור ס' דלע"ז אינו מבליע ולפ"ד מבליע עי"ש ובכפ"ד ס"ט ריש סק"ק פ"ב הביא בשם המנחת יעקב דאפי' בבלי חרס אינו פועל יותר מקליפה עי"ש · אמנם במנ"א הי' תמ"ז שם סק' י' ו כתב שבדי שיתיה מפליט מבלי דלא כש"ך ועיין בא"ר שם סק"ק י"ע שפקפק ע"ז ועיין בא"ר שם כתב

נ"ב דלא כהמנ"א :

ו"ינה לדעת המקולין דאינו מבליע בבלי אלא כדי קליפה אם בשלו אחר כך תבשיל · ואיכא ס' נגד הקליפה מותר החבשיל אמנם לדעת המחמירין אם אין ברור שאין ס' נגד חלק הקדירה שנאסר הי' אסור

אסור התכשיל ואפ״ה אם כשלו לאחר מע״ל מן האיסור יש לעיין דמבואר בכ״מ ק נ דבל״ח אפילו אינו ב״ אסור האנס מבואר בס״ קכ״ב דאין החריפות הראשון משוי לי״ לשכח ועיין מנ״א תמ״ז ס״ק כ״ה וס״ק מ׳ וכפנים מאירות מ״ב סימן צ״ה ומהרלו״ז להתיר באינה בן יומא אך בח״ אם ס״ק י״ט כתב דאם נתן דבר חריף משוי לשכח אפילו כשאינה ב״ וז״ל ונם המלח מבליע תוך הכלי מע״ל ואינו נפנם הבלוע הראשון שבתוכו וכן העליתי בספרי ועיין בסולת למנחה מס״ם עב״ד וכן כתב בסולת למנחה בלל י״א דין ע׳ אם ס״ק י״א וז״ל · ועוד שמעתי לי״שב כיון דעב״פ יש מליחה נכלים להבליע אם כן תוך מע״ל שמבליע אינו נותן טעם לפנם בלל עב״ד כוונתו אע״ג דקי״ל דלאחר מתת לעת לא משוי החריפות הראשון לשכח היינו כשאר דבר חריף אבל במלח כיון דטבע המלח לקיים כל דבר שלא יסריח ויפנום דדרך שמולחין להתקיים אם כן כח המלח שנכלע בכלי תוך מע״ל מעמיד הבלוע שבתוכו שלא יפנום לעונש ואולי זה כוונת הרב בס״ע שלו סי׳ תמ״ז סי׳ כ״ט וז״ל כיון שאסה אינר בכלי ונבלע חריפות האיר בכלי ועי״ז טעם חמץ הבלוע בכלי חריף ע״י חריפות האיר שנכנס בתוכו וכיון שטעם החמץ נעשה חריף בעודו משוכח דהייגו בעוד שהכלי ב״י אינו נפנם לעולם אפילו לאחר כמה ימים עב״ד ונראה לפע״ד דדבריו מובנין מדברי הש״ס והשלח למנחה הנ״ל ונם הוא בודאי לא נעלם ממנו מ״ו דאין החריפות הראשון משוי לשכח ול״ע :

אמנם כ״ז אם הי׳ ברור בנדון דידן שאין ס׳ נגד חלב הקדירה שנאסר אמנם בספק נמור דליכא חסרון חכמה יש לנדד להקל בנדון זה לאחר מע״ל עכ״פ ול״ע בזה ועיין בס״ע שלו הרב סי׳ תמ״ז סב״ז וכ״ע נראה שמחלק בין איר להפליט מכלי ולהבליע די כדי שיריתה ע״י״ם ול״ע בכ״ז :

סימן סד

אשה אחת הפסיטה לוחר אותה בנהוג ובכחה ולא מלחה אותו אלא מלד אחד והדיחו הדחה אחרונה והנה אם נלוה לה נלות בנחלים יתקנלו עור האומר מכל וכל והי׳ לבבוד שבת · והנה בס״ע סי׳ ס״ע בנמלח מלד אי׳ ושהה שיעור מליחה כל שהוא תוך י״ב שעות ולא הודח לכ״ע חוזר ומולח לד השני אבל בהודח דעת הש״ך דנשתמין נקבי הפליטה ולא מהני תו מליחת הלד השני וכ״כ הב״ח והט״ז מיקל אף בהודח וכ״כ יעב״ץ בסידור שלו בדיני מליחה ולדעת הט״ז אין די במליחת הלד שלא נמלח לבד דדוקא אם לא הודח נפלוט איר חוזר ומולח לד השני אבל בשהודח לדעת הט״ז חוזר ומולח שני הלדדים בבדי שהלד שנמלח כבר יפליט איר ולא יבלע וכ״כ בחידושים אמנם אולי לדעת הש״ך דאוסר בהודח אולי יש תקנה להתכו לבנים שלא יהי׳ בפול וימלח לד שלא נמלח ויש למטה דמז׳ אין הלד שנמלח בולע דהא דם אינו מפעפע למעלה ובאמת בס׳ תפארת למשה כתב בבל בשר שנמלח לבד אחד לעשות תקנה זו אמנם בספר״מ בחן חקר בזה וכתב דלא מהני כאן זה דבסי דדם אינו מפעפע למעלה מ״מ בדי הקליפה מפעפע ואינו ידוע איכן מקום הקליפה ע״י״ם :

אמנם יש לשאול כיון דהקליפה אינה ניכרת תיבטל ברובא ואל״ל כיון שעדיין בולה היתר הוא רק ע״י מליחה תיאסר בלי קליפה וכיון דבולה מולח בדיים הוי כמבטל איסור לבתחלה אך ז״א חדא דאין כוונתו לבעל ועוד דבספק איסור מבטלין לבתחלה כמ״ש הש״ך סי׳ ל״ב ס״ק חי׳ ובאן לא נרע מספק איסור כיון דלדעת

המחבר מותר ואנן נמי נקטינן הכי בנתבשל כך להיתר · ועוד דלדעת הט״ז ס״ם ס״ג אין דם בשור ומה שהקשה המנ״י מש״ם יומא וחכמים מדמו ולא דם העור בבר תי׳ בס׳ יהושע דשתם מיירי מדם הנפש שנפל על העור · ועוד הבית בשם שבות יעקב דהתם בעור בהמה אבל עור עוף ליכא דם עי״ש ס״ם כ׳ וא״כ בנ״ד עכ״ם לא נרע מספק איסור ומבטלין וא״ל דלא בטל ברוב כה״ג שמא יבטלם ויתן טעם דאולי אין ס׳ נגד הקליפה אחא דלדעת הבו״פ והחוו״ד נבי שהה נ״י ונתבשלה כתבו בייסוב קושית הש״ך שם דבדם לא שייך זה שמא יבטלם ויתן טעם עי״ש ועוד בבשר שהה נ״י כיון דאינו אלא חומרת הגאונים נם הש״ך הודה דלא חיישינן שמא יבטלם ויתן טעם עי״ש ועיין פר״מ בשפ״ד ס״ק נ״ח ובתשלו״מ שם בנתבשל בלא מליחה ואיכא ס׳ דאפ״ה התחיכה אפורה אם נתפרבה אח״כ בעילה ברוב כיון שאינו אלא חומרא לאסור החתיכה עי״ש ואם כן נם בנ״ד הוא חומרא דבנתבשלה כך מותר בה״מ ועיין ש״ך סי׳ ל״ח ס״ק חי׳ במקום שאין הקליפה ניכרת מ״ל ס׳ נגד הקליפה וכן תפס החו״ד שם לעיקר ואפילו לדעת הגנ״ח סי׳ תס״ז במקום דהקליפה אינה אלא חומרא מ״ל ס׳ נגד הקליפה עי״ש ונם כאן הקליפה חומרא כמ״ש ונם אינה ניכרת ויש לנדף דעת המנ״י הנ״ל הש״ד כאן ולקמן סי׳ ע׳ ס״ק י׳ דדם אינו מפעפע אפ״ כדי קליפה והא דאסור בסי׳ ע׳ כדי קליפה הוא משום דאי אפשר לנמלם עי״ש ובאן לא שייך זה עיין פר״מ ונם עור זה אולי לא נרע משומן דמבואר בס׳ ע״ה דדי במליחת לד א׳ ול״ע בזה · ועי״ש בספר״מ ע״ה ואולי כאם יתחנה לחעה כמבואר די במליחת לד שלא נמלח לבד וא״ל שוב לחלוח כי לדדים דבאן לא שייך טעם הנ״ל משום פליטת איד הבלא״ה דם אינו מפעפע למעלה מ״מ מהיות טוב יתלח משני לדדים כיון דלדעת הט״ז לא נשתמו נקבי הפליטה ויפליט איר ועדיין ל״ע בכל זה ועיין הו״ד ר״ם ס״ח :

סימן סה

חתכו הרבה בצלים לשעודת בשרין בסכין בשר על דף חלב ודף החלב לא נשתמש זמן רב עם חלב אך קי״ל דבדבר חריף לא שייך אבי״ אם כן לכאורה לאסרו הבצלים מבליעת בשר וחלב דד״ח דדוחקא בולע עב״פ כדי נעילה עיין סי׳ ל״ו ובצלים הוי דבר חריף כמבואר שם סי׳ ל״ו ואם כן וודאי אסור לבתחלה לתת הבצלים לתוך תבשילי בשר או דגים שמבטלין בכלי בשר אך איכא כאן ספיקי טובא דדף זה רוב תבשילו בלונן ובעת הי׳ מנורר ונקי אך לפעמים מנלנלין עליו בצק ופופכין ממנה לעשות מליחתה ואם כן אפ״ אם יצק מב״ד על הבצק כיון דעיקרו אינו אוסר אלא כדי קליפה אם כן נוף הבצק הוא הקליפה ואין לומר שמא שיפשף נם כן על נוף הדף דמה״ה נחזיק ריעותא שפשף לאיבוד ואפילו אם ניתז מהבצק על הדף אין בו כח לאסור ונרע מב״ם ועיין סי׳ ס״ג בדגים לא מחזקינן ריעותא שמא יש דג טמא ועיין שם בש״ך ובפר״מ דאפילו במקום דאיכא לבורר מ״ל לברר מה״ע דאחזקי ריעותא לא מחזקינן ועיין סי׳ ל״ה בנמלח כלי חלב בין כלי בשר דאפי׳ בחד שפך מתיר האו״ה ועיין בפר מ שם בשם הפר״ח שפקפק על האו״ה אף בחו״ד כתב שאין לזוז מדברי האו״ה אך שם הטעם משום כאן נמלח כאן הי׳ ועיין בט״ז סי׳ ל״ט ס״ק הי׳ וס״ק חי׳ ו״ל דלא מחזקינן ריעותא שהי׳ בדרך שהי׳ אסור ונם איכא שפק שפיקא שמא לא נגע החמאה בדף ואת״ל נגע שמא לא נגע בשהי׳ רותח ולא הוי משם אחד דאם לא נגע כלל אין צריך אפי׳ הדחה להשתמש בו אזן של בשר ואם עכ״פ נגע בו צריך

לריך הדחה ולהשתמש בו דבר חריף אז רותח לא מהני הדחה וכאן עכ"פ הי' נקי ומגורר היטב אבל זה אין לצרף לס"ס שמא כבר עבר שנה משימוש רותח ודעת הח"ל להקל בכה"ג דנגד ספק זה יש ספק ספיקא לאיסורא שמא נשתמש בו שנתו ואם תמלא לומר דעבר שנה שמא כהחולקים על הח"ל דדוקא ביי"ל מהני זה ולא בשאר איסורים עיין שע"ת ר"ס תנ"א ופר"מ או"ח בהנהגת השואל גם בנ"ד איכא עוד ספק דאפי' אם עירה רותח לא נאסר כל הדף סביבותי' דהא אפי' במקום שנגע אין עירוי אוסר יותר מכדי קליפה אם כן יש ספק שמא לא חתך הבצלים במקום שהי' החמאה דהא אין דרך לשפוך על הדף רק דחיישינן למקרה שנשפך ממילא ומה"ת ניחוש שנשפך בכל חלקי הדף ושפיר איכא ספק כנ"ל שמא לא חתך הבצלים במקום שהי' החמאה וגם יש הרבה פוסקים דס"ל דדוקא קורט של חלתית הוי ד"ח עיי' ט"ז סי' ל"ו ס"ק ח' וט' ובש"ך ס"ק י"ב · ויש לדון בכאן אולי די כאן בספק א' דקיי"ל בסי' קכ"ב דאין חריפות הראשון משוי לשבח עיי"ש :

וכבר הבאתי דברי הס' יהושע בפסקיו סי' תפ"ד וגא"י חי"ד סי' מ"ב דהשבח הוא דוקא בעודו בהד"ח אבל כשילא חזר הפגם למקומו ובכה"ג אפשר לסוחטו מותר ולכאורה א"כ לפמ"ש הפר"מ בבצלים שנתבשלו בעל חריפתן אם כן בצלים שנאסרו מבו"ח שאב"י ואמאי לא נבשלם לכתחלה ויחזרו להיות היתר וא"ל דהוי כמבטל איסור לכתחלה דהא כי הט"ז ס"ס ל"ט בשם הר"ן היכי דפוגם האיסור הוי כשורפו ואין נכנס כלל בגדר אין מבטלין עיי"ש .

אמנם הבאתי דברי התוס' והרא"ש סוף ע"ז הא דגזרו על כלי אב"י ולא גזרו על התבשיל משום דהתבשיל הוי פוגם מעיקרא אבל הקדירה הי' בה תחלה איסור מושבח עיי"ש אם כן בהני בצלים קודם שנתבשלו היו מושבחין שוב לא מהני מה שנפגמו אחר שנתבשלו ומעתה י"ל דבר חדש דיש חילוק בין בב"ח לשאר איסורים דבבב"ח הטעם בשר בחלב שנבלע בבצלים אף דהוי ד"ח מ"מ בב"ח אינו אסור אלא דרך בישול ומותר מה"ת וכיון דלא הוו אלא ספיקא דרבנן סגי בחד ספק ומותר מאי תאמר הא אם מבשל אח"כ חזר לאיסור תורה כמו שאסר האו"ה כבוש לבשל מהאי טעמא אך ז"א דהא אם יבשלם אדרבה חוזרין להיתר דהא חזר הפגם למקומו ואפי' איסור דרבנן ליכא דהא כל עיקר האיסור כתבו התוס' והרא"ש לפי שנאסרו מקודם וכאן מעולם לא באו לספק איסור דאורייתא אבל בשאר איסור כי בלעו הבצלים הוי בהו ספק דאורייתא דהא שאר איסורים נאסרו בכבוש מה"ת ועע"כ דאורייתא אם כן אפי' יבשלם אח"כ וחזר הפגם מ"מ כבר נאסרו מקודם ואין חוזרים להיות היתר כמ"ש התוס' והרא"ש הנ"ל גבי קדירה שאינה ב"י ועיין היטב בש"ך סי' ל"ו ס"ק כ' וס"ק י"ב ועיין בעוב טעם ודעת סי' קכ"ט סמך גם כן על דברי הט"ז דבמקום דאיכא עוד לד להקל יש לומר דבצלים לא מיקרי ד"ח עיי"ש · והנה מ"ש דעירוי אינו מבטל רק כדי קליפה והבצל הוא הקליפה לכאורה לפמ"ש הט"ז סי' ל"ה סס"ק י"ב דע"י עיריות הרבה בלע בכולו ע"ש · ונהי דבשאר איסורים אין דרך לשפוך ביום א' עיריות הרבה ומה ששפך קודם מע"ל נטל"פ אבל בד"ח ל"ש נטל"פ וא"כ כל ששפך הרבה פעמים ואפילו הי' הפסק מעל"ע או יותר בין פעם לפעם מ"מ נאסר בכולו ע"י עיריות הרבה · אמנם באו"ה שם כלל ל"ד דע"ו כי הטעם דעל עיריות הרבה נאסר בכולו לפי שנשאר בה הבלוע כל פעם והולך ובולע מידי יום יום בכולה וכו' ועוד שמא כל עירוי ועירוי מבליע כדי קליפה וכו' עכ"ד אם כן זה שייך בעירה הרבה פעמים על קערה אחת אבל בנ"ד שהי' בכל פעם בלק מתחלף אם כן אם נאסר הבצל הראשון כדי קליפה וא"כ מה יוסף בצל זה לחזק הבצל השני שנתנו בו אחר כמה ימים וראשון ראשון מסתלק ומה ענין בצל הראשון להשני לומר בו טעם האו"ה שנשאר בה הבלוע וגם טעם השני דע"י כל עירוי ועירוי נאסר כ"ק כיון שבכאן הי' בכל פעם בצל חדש וגם בגוף דין האו"ה שחידש דע"י עיריות הרבה בלע בכולו כתב הפר"מ של"ע לדינא עיי"ש ובשפ"ד ס"ח ס"ק כ"ז אם כן יש לעשות סניף להתיר בנ"ד ·

סימן סו

סכין חלב אינו ב"י שלקעו בו שירי נוצות מהעופות אחר שעירו עליהן רותחין כנהוג גם גררו בו שערות הרגל לאחר החריכה והסכין הי' נקי · בסי' ל"ד ס"ז בשר רותח שחתכו בסכין חולבות דאפילו אינו ב"י בעי קליפה אמנם שם הטעם משום שמנונית וכאן ברי לו שהי' נקי ואם כן לפ"ז מותר העופות וגם הרגל אף אם הי' חם מחמת החירוך ובעופות יש לד גם כן כיון שלוקט באיזה מקומות אף אם נאסרו מקומות אלו כדי קליפה מ"מ כיון שאינן ניכרין בטלין ברוב כמ"ש הפר"מ בכמה דוכתי וגם הי' לכבוד שבת בנ"ד ורא"תי בפר"מ בשפ"ד ס"ק כ"ט בסי' ל"ד שכתב שם וז"ל הנה מכאן יש להוכיח קצת דסתמא אינו מקונח דאל"כ אמאי צריך קליפה באב"י וכו' ועוד י"ל דקליפה הוי כלכתחלה ונטל"פ אסור לכתחלה עכ"ד וט"ע דמלשון כל הפוסקים שכתבו דלהכי בעינן קליפה משום שמנונית כמ"ש הט"ז והש"ך נראה דבמקונח א"ל קליפה ואולי כוונתו דמכאן אין להוכיח דסתמא אינו מקונח דיש לדחות דלהכי בעי קליפה משום נטל"פ אסור לכתחלה אבל לפי האמת דקיי"ל דסתמא אינו מקונח י"ל דמודה דבמקונח א"ל אפי' קליפה וגם לא הבינותי נהי דקליפה הוי כלכתחלה כיון דהוא דבר מועט ואפילו דיעבד כלכתחלה דמי מ"מ קליפה זו מה יוסיף תת כיון דהבליעה מתפשט בכל החתיכה ולמה נאסור הקליפה ונתיר השאר ומעולם לא שמענו זאת ובכל מקום דאנו מתירין נטל"פ בדיעבד מותר הכל ואפי הקליפה ראשונה ול"א דקליפה זו כלכתחלה הוא וצ"ע ואין פנאי לעיין ועכ"פ בנ"ד העופות יש לצדד להתיר לכבוד שבת דאפילו אם נאסור מקום מגע הסכין כדי קליפה בטלות בשאר מקומות וגם שהי' כבר בכ"ש ומסתמא אין היס"ב בשעה שהחזיקה בידה ללקט משירי הנוצות וגם הרגל לא חתך בו רק גרר השער וגרירה לא חשיב דוחקא דסכינא כמ"ש הטור בשם בע"ה הביאו הש"ך סי' ס"ד ס"ק י"ד והט"ז סי' נ"ה ס"ק זיין עיי"ש ואם נצוה לקלוף הרגל ידוע הוא שיתקלקל מכל וכל י"ל דבכה"ג נטל"פ מותר דחשוב דיעבד דהא כל הרגל יתקלקל ואפי' לפר"מ הנ"ל ס"ק כ"ט י"ל דמודה דכה"ג חשוב דיעבד וצ"ע בזה ועיין תב"ש סי' יו"ד ובפר"ח עיין היטב שם ועיין בתוס' והרא"ש והר"ן פ"ק דחולין דהקשו לרב דס"ל דשוחט בסכין של גוי דקולף הא סתם כלי אינו ב"י ונטל"פ מותר וכו' עיי"ש ובפר"ח סי' ל"ד ס"ק כ"ה · ולדברי הפר"מ הנ"ל הא כל קליפה הוא לכתחלה ונטל"פ אסור לכתחלה וצ"ע ועיין ברשב"א שם בחידושיו דאע"ג דסכין של עכו"ם בעי שיפה לתתוך בה צונן היינו לכתחלה אבל בדיעבד אם קנחו סגי ועיין סי' יו"ד סעיף א' עיי"ש ובתב"ש שם ועיין פר"ח שם ס"ק כ"ה דדעת התוספות והרא"ש והר"ן דסתם סכין נקי ואפי' להרשב"א דס"ל דאינו נקי מ"מ אם קנחו מותר הכל וא"ל קליפה ועיי"ש מה שהשיג על המנחת כהן ספר התערובות ח"א פי"ג וצ"ע בכ"ז בה"מ וכבוד שבת בנ"ד ועל כל פנים הסכין שחתך וגרר בעי

בעי נעילה בקרקע ואולי הנעלה וא"ע בפי' ל"ד וכפי' יו"ד וקכ"ח ואין הזמן מספיק לעיין בעיון הרמוי ולרך עיון ועיין כרתי סימן יו"ד ס"ק מ' דבסכין אבני ונקי אפי' הדחה מ"ל רק שיפשוף מועט עיין שם בפלתי ועיין תפ"ם סי' יו"ד ס"ז דבסכין יש להחמיר ואם כי כעת אינו שעת הכושר לעיין בזה בדין הסכין מערדת הזמן כי הוא אינה ימים לפני חג הפסח הבע"ל וגם ערדת המקום כי אין לי מקום מנוח לעיין בספרים מחמת הכנת החג הקדוש מ"מ אדרשום בעת העולה על זכרוני בלי עיון ואי"ה בעת הכושר אשוב לעיין בזה כפי כחי בעה"י :

הנה בס"ע סי' ל"ד שם כתב דאם הבשר בכיר לריך הסכין הנעלה וכלי שני נעילה ודעת האו"ה ורש"ל ד"ום בכ"ר · ומעתה מה שלקטו בבר הי' בבלי שני · אמנם הרגל שהסירו אותו מן האור אך אם יש ספק בשעה שנרדוהו אם הי' יש"ב יש לדון בזה כיון דגרירא אינו דומקא כמ"ש הבע"ה הגיל רק נגע בבשר הרגל אם ואם כי קי"ל דכלי אינו נאסר בלא רוטב אפי' מבלוע שמן כמ"ש החו ד סי' ק"ה ואיינו אפי' כדי קליפה דהא הא דכלי אוסר בלא רוטב אינו אלא כדי קליפה אפי' בבלוע שמן כמ"ש המנ"א סי' תכ"א ומוב"י וחו"ד שם דלא כש"ך א"כ לאסור הכלי מבלוע שמן אינו אוסר אפי' כדי קליפה אמנם זה ל"ש כאן דהא הרגל הוא איסור מלד עצמו נגד בב"ח ואוסר בלא רוטב ולכאורה לריך לפ"ז הסכין הנעלה אמנם י"ל דבר חדש כיון דקי"ל בפי' פ"ז דמבטל עור בחלב פטור וכן האוכל פטור אבל אסור עי"ש א"כ בשנרר עור הרגל ובלע מהעור ונגד איסור בב"ח הוי איסור דרבנן וכי איכא ספק אם הים"ב מותר מאי אמרת בשאתרך על האש בלע העור מנוף הבשר ואוסר א"כ שוב הוי איסור בלוע ואינו אוסר כלי בלא רוטב אע"ג דקי"ל בהעור ובדועב דעור הפרסות מאלו שעורותיהן בבשרן ואינו נקרא עור ועיין סר"מ שנסתפק בזה אם גם לענין בב"ח עורותיהן בבשרן ואסור מה"ת עי"ש מ"מ אדא דהרמב"ם פ"ד מה' מ"א לא אסיב עור הפרסות ועיין בהרב המגיד שם ועור דמבואר שם וכולן שעבדן בעל מתורת בשר ושוב הוי עור עי"ש ומבואר בהרב המגיד פ"ו מה' מ"א דשיעור מלאה מל בשיעור איבוד ועיין בנוב"י קמא ותניינא מה שמיפב דברין עי"ש מה שהשיב להגאון ר' יעביה ברלין עי"ש א"כ כאן שאלה הרגל ובטלו מתורת בשר · שוב הוי נגד איסור בב"ח איסור דרבנן ומותר בספק ומה שבלע מנוף הבשר שוב הוי איסור בלוע ואינו אוסר בלא רוטב אפי' בשמן כמבואר א"כ לכאורה די סכין בנעילה עכ"פ בכלי איתקלקל אם יגע לו אבל בכלי אחשבר בהנעלה מהיות טוב יגעילו ועיין סי' ק"כ בהגעלת כלי אם הוי דש"ל"מ ועיין פ"ק דבילה בדש"ל"מ אם ספק דרבנן לקולא וא"ע בכ"ז אי נס אית בעור נקבים ובחו"ד שם בסי' ק"ה הבי"ת רא' דאין בלוע שמן אוסר כלי ממה דקיי"ל בסי' כ"ז דדוקא אם זב השומן מן הפסטידא ולאון לאסר הפת ואמאי לא לאסר דהשומן מפעפע דרך הטיסה לתוך התנור אלא ע"כ דבלוע אינו אוסר כלי ע"ש נחו"ד מזה נראה אע"ג דכתוך הפסטידא השומן בעין מ"מ כיון דמפסיק הטיסה אינו בולע התנור והא בחו"ד כיון דמפסיק העור אין בשר נרגל לסכין אינו אאסר הסכין וא"ע בכ"ז ובראות הי' בשאפיה אשנה דבר זה בעזה"י והטעם כתב החו"ד שם כמו שכ' הש"ך סי' ל"ה ס"ק כ' דאינו מפליט ומבליע בכלי שהוא קשה עי"ש וא"ע בכ"ז :

ובלי ברגל המחופה בתוך זכוכית שקורין שיסמעלגע המ"ם סי' קי"ג אוסר להגעיל ומתיר לגבן אמנם בעוי"ע סי' קפ"ג אוסר אפי' לגבן אם לא שהסיר מקודם קליפה הפנימית עי"ש אמנם אם מחופין בתוך אבר ומלא דינם בכלי מחוסה המחופין באבר ומותר אפי' להגעילן כמבואר סי' תכ"א ס"ק מ"ה במג"א עי"ש ·

סימן סז

אחד מגלה בקורקבן בשעת אכילתו חתיכת מחכו והיה שם שני אוזנים מעורבים והיה הפ"מ ולכבוד שבת ומלד המ"ון היה בשר בריא ולד הפנימי לא היה שבבר אבל והמחבו היתה קרובה לגד מון רק שהי' ערוות דש במקום שחתך בקורקבן בשעת אכילה וחלק הפנימי כבר נאכל והנה אם הי' לד הפנימי והבים שלם ויש דין המבואר ס"ם מ"ח והבריע שם רמ"א להקל בה"מ אף דמבואר שם דידו"ז שמחון היה שלם ויפה ואין שבבר אתבטל ומ"א לבדוק אחר ק"ד מבחון מ"מ כתב שם הש"ך ס"ק מ' דדינו בניקב מגד אחד ולא בדק אחר ק"ד דבבר וכ"כ במשבלות ס"ק י"ח אף דס"ל דלדעת הט"ז אסור במובלע ולא בדק אחר קורט דש מ"מ לדעת רמ"א מותר בה"מ כמו בבים"כ ואפילו בדון אחי הט"ז שם דלא בדק אי ניקב לאון מקילין הבבו"י הבינו בל"י ותולדות יאחק הבינו הפ"ת שם ועכ"פ במובלע בקיל שם הש"ך בה"מ בלא בדק אחר ק"ד ולכאורה יש לדון כיון דאפילו ידעינן בודאי שהיה מבחון נקי בלא ק"ד מ"מ אינו מותר רק בה"מ דהא הבינ"ת הרמ"א שם יש מחמירין וא"כ כאן דלא בדק נמי אם היה ק"ד מבחון ואז אפילו אם מבפנים גם אינו מותר רק בה"מ ותרי קולי לא מקילינן בה"מ כמ"ש הפ"ז ס"ם ל"ח · ואף דמשמע שם מש"ך ס"ק מ' דמקיל בה"מ ע"ש היינו לדעת המקילין כאן אפילו בלא ק"ד אינו אכל לאחר שהבריע הרמ"א דבמובלע אפילו בלא ק"ד אינו מותר רק בה"מ א"כ בלא בדק י"ל דלא מקילינן תרי קולי · אמנם בנ"ד היה ה"מ וס"מ ובכה"ג כתבו האחרונים דמקילין תרי קולי ע"ש וב"ש ס"ל ס"ג וטוט"ז ס' פ"ב ועוד לפמ"ש בטוט"ז שם דבסמי מקומות כ"ל בידון בפ"ע ולא הוי תרי קולי א"כ נגד חשש שבת מבפנים והיה ק"ד מבחון החשש הוא על הקורקבן דמה"ת ביאור לשאר בגד מבחון בא ומתרפא א"כ אין על גוף הקורקבן שום חשש כיון דחזינן דמבפנים וגם הבים שלמים לא חיישי' לתרפא כמ"ש הש"ך ס"ם ל"ג דלא חיישינן לתרפא מעור לשור וכאן חזינן דהבים שלם א"כ אין חשש על הקורקבן רק מחמת שבת מבחון שמא ניקב אי מאבריים הפנימים והוי בשתי מקומות ובכה"ג מקילינן תרי קולי בה"מ וכ"א בידון בפ"ע במ"ש בטוט"ז ס"ם פ"ב ועיין לב"ש במקום הפסד מרובה ואיכא עוד ספק מותר בלי הפסד מרובה עי' ש :

וזוה כתב במשבלות ס"ק י"א דלדעת הט"ז עריפה בלא בדק אחר קורט דש ולא במ"ש רמ"א לא ל ע"ב ולכאורה מנא ליה הא דלגבא הרמ"א לא הקיל בלא בדק אחר ק"ד רק בה"מ וכאן שיש ספק במובלע שמא מבחון בא אף רמ"א ס"ל דלא מקילינן תרי קולי · ולבה"ל אתי שפיר דכאן במובלע לא אסיב תרי קולי ובלא"ה הפר"מ קאי אניקב מגד אחד ולא אמובלע ל"א לא במ"ש רמ"א ול"ע בזה ועיין בית יצחק וכ"ז הוא בידבינן סבי שלם ג"כ מבפנים אבל בנ"ד שלד הפנים לא היה בפנינו קיל יותר דהא המחמירין במובלע בינאר בים"ם ועיין פר"מ לפי שבאון רך וקרוב להתרפאות יותר מן לד הפנימי שהוא קשה ע"ם ובכ"ד לא הי' לד פנימי לפנינו ושמא בחמת הי' נקב וגרקב ונם במ"ז ס"ק י"ח כי במובלע איכא ס"ם להיתרא שמא לא ניקב איכא מבפנים ושמא מבפנים אלא בכי דאיכא כנגדו ס"ם לאיסורא שמא מבחון ושמא הבריא אף דלא איישינן להבריא מ"מ כאן ודאי הבריא ע"ש וכ"ד

שאין לד הפנים לפניו אין כאן ודאי שהברית ומ"כ למה ניחוש לגד חיצון שהברית ואף דכאן לא בדק אחר ק"ד אין כאן אלא ספק אחד שמא ניקב לאחר אבל נומר שמא מבחוץ בא והברית דהא לא מישינן לשמא הברית וכאן הי' לד החיצון שלם וגם איכא ספק אפילו נחפוש שניקב לאחר והיה כאן ק"ד מ"מ שמא נחרפא לד הפנימי קודם שהגיע לגד חוץ ולא נאסרה מפולם כמ"ש הפר"מ סי' ל"ג ומ"ח ומ"ט. גם מעעם קרוב יש לדון דכתשובת מעיל צדקה כתב דלא הוי קרוב ע"ש בפ"ת ואפ"ל לחו"י שהחמיר שם מ"מ שמא לד הפנימי הי' ניקב ונרקב ומ"כ בעיקר הקרוב אינו מסופקים ואזלינן בתר רוב בליעות ובפרט דכאן היה תערובת חד בחד ודעה הם ך לפי הבנת פר"מ דיני ס"ם אות ד' ואות ט' דס"ט חד בחד אפילו לר"י ליכא אלא איסור דרבנן וכ"ש לר"ת ע"ש. ועיין בחב"מ קי"א דיני ס"ם דבכאן בב"א לכ"ע מדרבנן ועי"ש דיני או"ה דהקול בכדון הע"ז ס"ם מ"ח בה"מ נבי נסתפק אי נקב המחט לאחר ע"ש. וספר תולדות יצחק אינו כידי לעיין למה נאסור מעעם קרוב ואולי דסובר דקרוב זה הוא קורבה דמוכח דבאין רך וקרוב להתרפאות כמ"ש ש"ם ורוב זה רובא דליתא קאן עיין ב"ח אהע"ז סי' י"ב מ"מ בב"ד שלא ראה לד הפנים אין כאן מוכח שמא כאמת היה נקוב. ועיין פלתי ס ס"ג דרוב עדיף אפילו מקרוב וחזקה ע"ש ובב"ד ליכא אלא איסור דרבנן ס"ר תערובת חד בחד כמ"ש הפר"מ והש"ך בס"ל. ומ"ש דאין כאן איסור דאורייתא הואיל ונתערב בחד ולכאורה לפמ"ש הש"ך סי' ק"ט ס"ק י"ב דקודם הידיעה לא ש"ך ביטול מ"ב אסרה במליחה מספק דאורייתא. אמנם לזה י"ל כמ"ש שבו"י נבי קוף בחלל הגוף דאיכא ס"ם שמא לא ניקב ושמא הלכה כראב"י דמליחה אינו אוסרת רק כדי קליפה אף שבמוב"י סי' כ' כתב דאין לעשות זה לס"ם כיון דכל הפוסקים חולקין על הראב"י נמ"ש כתב בשפ"ד סי' ק"ה דאדרבה גדולי הפוסקים סוברים כראב"י וכ"כ ח"ם סי' ל"ג וגם יש ספק במה לא נעבו זה בזה ובפרט לדעת החב"מ שפסק כרש"ל אין כאן איסור כלל וגם יש פוסקים דגם קודם היד עה נתבטל עיין עוט"ז סי' קס"א שנעה לדעת הפלתי והב"ח פ"ם ד"ם סך לדינא וכו' ע"ש וא"כ בא"ל במליחה אלא קליפה וכיון שאין מקום הקליפה ניכרת בעילה הקליפה ברוב קליפות לאחר שמודע גם בלא"ה ל"ש כאן קודם הידיעה אינו מתבטל דכאן לא מתורת ביטול אתינן רק מעעם ס"ם ואין צריך עיין ביטול לכאן ואפילו קודם הידיעה צריך ס"ם.

סימן סח

בדין שכתב הא"ה אם נשתהה הבשר בשרייתו מע"ל הבשר וגם הכלי אסורין וכו' אך לכתחלה מותר לשרות בו וכו' דהא אין שורין הבשר הבני' מע"ל והש"ך ב' בסי' ס"ע ס"ק י' דאפילו אם שרו מע"ל נ"ב מותר דאינמא נעשה כבוש לאחר מע"ל ואז נתן טעם לפגם הוא וכן כתב הא"ה וכן כתב הע"ז בסי' ק"ה והמג"א סי' תמ ז' תמה אם כן איך כלי אוסר בכבוש וכתב הוא משום דהפנימה והבליעה באין כאי' ובפלתי ריש סי' ק"ה כתב דזה נמנע במליחות ליתן הבתר בכלי תיכף כשסילק האיסור דאא יתאחר כמו רגע נאה הפנימה תחלה ע"ש. וכתב הוא ז"ל דודאי אין סברא בכבוש עושה הפעולה דוקא ברגע אחרונה וכודאי בכל משך הבד"ש בולע ופולט מעע מעע וכגמר בד"ש נגמר הפליטה אם כן אף שהיה אז לפגם מ"מ רוב הפליטה הי' מקודם עכ"ד ולא הבינותי דאם כן גם בפנימה אמת הכי איך ס"ד ברגע אחרונה בא וכודאי רוב הפנימה הי' נמי מקודם וכמ' חו"ד תמה נ"כ מאי מהני רוב הפליטה ודאי נמר הפליטה אוסר ואז הוא נעל"פ עי"ש והאמר אם נתפוס זה לסברת כדברי הפלתי דרוב הפליטה אוסר יש לייחס זה להגש"ד הבינו הע"ז סי' ע' ס"ק י"ז שכ' בכבוש יום או לילה פני ודבר זה חדית הוא לן ובולם כתבו מע"ל רק הריב"א הוא דעת יחיד עיין ברא"ש פ"ב דע"ז ובמוב"י חי"ד סי' כ"ו אמנם לפי מה שחקר הפר"מ בפתי' להלבו' מליחה אי לבוש מבטל ממש עי"ש ודוע דקודם נדר ביטול בא לנדר פליטה ובליעה וכ"ש יוכיח דחינו מבטל ואפ"ה מבליע וכיון דבגמר מע"ל מבטל ע"כ קודם מע"ל עושה פעולת בליעה אם כן ביום או לילה שהוא חלי מע"ל עושה רוב הפליטה ובליעה. אמנם כ"ז לפי הבנת החו"ד בדברי הפלתי אבל המעיין בפלתי יראה שמעולם לא עלה זאת על לבו ברוב הבליעה יאסור ובוונת דבריו למעיין שם כיון דרוב טעם מושבח יוצא קודם גמר מע"ל ובעם ההיתר נבנם להכלי אינו מניח למעע איסור שנאחר בבליעת הכלי שיפנוס טעמו ואותו טעם חדש המושבח שנכנס לכלי מעורר מעע איסור הנאחר עכ"ד. אם כן לק"מ קו' החו"ד דהא גם בגמר מע"ל יצא טעם מושבח. ולאיתי בפ"י בסוגיא דמשרת שכ' לישב קושית העולם איך יליף עע"כ מנעולי מדין דלמא הנעילו משום בב"ח ובבב"ח חידוש הוא וכי דהא כלי בסף וזהב אזה להנעיל ובסם אין מבטלין רק בולעין על ידי כבוש וכבוש מותר בב"ח עכ"ד. ולדברי האו"ה הם ך אכתי קשה ולטעמיך דבכל האיסורין טעם כעיקר אכתי בכבוש נעל"פ הוא לשיעתם וא"ל דאיך הנעלה אם ישראל ילוה לנכל בהם מלבד הדוחק קשה שמא הנעילו משום בב"ח שבבר נאסר הוי בשאר איסורים וע"כ דקושיתם דהעבו"ם יבטל בשר וישראל חלב או להיפך ספיר י"ל דאם כן אמאי נאסר כ"ש כיון דבשאר איסורים מע"כ לא דאורי' הו"ל היתירא בלע וכבוש לא נאסר בהיתירא בלע כמ"ש המג"א סי' תמ"ז ובחו"ד ר"ם כיה אבל אי בכל איסורים מע"כ הו"ל איסורא בלע וא"ע. ובפסיעות י"ל קושית העולם הא"ל דבפליתי ס"ם ק"ג ס"ק ו' הקשה לאמן דסובר דלא אסרה תורה אלא קדירה כ"י הא ליתא במליחות דמתנה ישראל מסתמא היה רחוק במדין מהלך יום. ותי' דהוחמו מים בכלים תוך מע"ל וחשבינן מחימום המים דהמים נעשה נבילה כמבואר ס"ם ק"א ואפילו לר"א דל"ל חנ"ג רק בב"ח ה"מ הו"ל נ"ע בר נ"ע דאיסורא עכ"ד. ואם כן איך אפשר דהנעלה היתה שמא בשל העבו"ם בשר והישראל חלב או להיפך אם כן הו"ל היתירא בלע ובהיתר לא אמרי' חנ"ג כמבואר סי' ל"ד ובש"ך סקב"ב וע"ש ק"ג ואם כן אינו מזיק חימום המים וסוי נ"ע בר נ"ע דהיתירא ופסוט הוא ועיין מה שהשינו על החו"ד וגם בהיתירא בלע אוסר בכוש:

סימן סט

כתב הרש"ל בביאו הע"ז מה שמדיחין הלני קודם שגמר לאו משום איסור רק כדי שלא יתקלקל הטעם עי"ש. ויש לעיין אם הדיחו אחר שיעור בלי ואח"כ נתנוהו על האש אם נאסר מן הספוד ולדעת הע"ז ס"ק יו"ד אינו מותר אלא בה"מ וכ"כ בשפ"ד ס"ק כ"ג דלא בש"ך ומנ"י ויש לעיין לפי המבואר בסי' ע"ז בנמלא האיצון ושהה והפנימי לא נמלא דמו אחר האיצון ומוכח כן מעפילת בר אחוזא ואמאי לא נאמר נ"כ איבו הבשפוד נאסר מ"מ כמו שבולע הבשר הבשר כך פולט. והנה במולח בבשא"מ דלאסר הכלי כתבו הפוסקים דמותר למלוח בה בשר לאחר שנקבוה משום דאין מליחה לכלים להפליט עיין ביו"ד סי' ס"ע והיינו דהבשר בשר שימלח אחר כך לא יבלע על ידי מליחה והא בלא"ה מותר מעעם בבב"ם אך בש"ם נב

פיכה דר"ח דחברה הק' הר"ן אמאי לא נקב אותה למלות כה בסר ותי' משום דהקערה נחברה מעשה כמוס וחז מאחר הכסר והליר והסמוכות והקערה בלעה נ"כ מהליר מעשה נבילה ואם כן אם ימלא בסר כסר ביהו דלא יבלע הדם מכל מקום הליר מוח לבלוע ולא אמרינן נבי' לאידי דיפלוט וכו' כמו שמלא עריפה וכשרה נאחרה מליר העריפה. עיין שם בר"ן וכ"ה בהג"א שם בשם רלבי"ה אמנם בכלי מבוקב כתב שם הר"ן דמותר דאם לא כן נאסר למלות בכלי מ' שני פעמים אלא ע"כ דאינו בולע ואותר לאכול בה רותח ואחר כך כתב הר"ן דלף אם באמת בלע ואסור לאכול רותח מ"מ מותר למלות בכלי מ' כמה פעמים משום מאידי דיפלוט וכו' יפלוט נ"כ מה שבולע מן הכלי ע"ש בר"ן. ובאמת במולח בכלי מ' כ' פעמים שם שייך לומר מאידי דיפלוט וכו' אע"נ דהליר הראשון נבלע אז בהכלי ונעש נבילה ויבליע בבשר הבני"ע פי' ס"ע ס"ק י"ד הכריע בשאר איסורים הנאסר בבטול חכ"ל לפי שנאסר בבלו ודומה לביטול בב"ח אבל הנאסר במליחה כיון שמדינא מליח אינה אוסרת רק כדי קליפי ואינו דומה לביטול בב"ח לכך לא אמרינן חכ"ל עי"ש שהאריך ומעתה בכמוס שפיר כי הר"ן דנאסר הבשר הבני מחמת ל' ר הראשון שנעשה נבילה משא"כ במליחה ואם כן בשפוד שנאסר השפוד מן הדם והליר ובלע ע"י האור ונאסר בכלו כמו מרדה בפי' ק"ח א"כ הליר נעשה נבילה ויבול לאסור הבשר וע"ש ל"ד משא"כ בטפילת בר אוזא וכן בחלון שהם ופימי תפל דקודם הלני' אין כאן איסור כלל דדם האברים שלא פירם מותר ובשעת לני' לא נעשה נבילה דדרך הליכתו הוא עיין בפר"מ בפתיחתו ואין האיסור רק משום הדם לזה אמרינן בבכ"פ

משא"כ בשפוד שנאסר מבבר.

ובם' מקור מים חיים הקשה לשיטת הראב"ד דאין הבשר נאסר בשפוד משום בבכ"פ א"כ שם בסוגיית דמליחה דמסייע ממתני' דותן כרעיו לתוכו דאמרי' בבכ"פ ודהא שאני התם דאיכא בית השחיטה דמחלחל מידב דייב הא אכתי מוכח דאמרינן בבב פ דאל"כ יאסר הבשר מחמת השפוד ומזה רצה לחלק בין שפוד מתכות לעץ עי"ש ובאמת י"ל דהראב"ד כתב זה לפי האמת דהבשר בולע רק דאמרינן בבב"פ ה"ה בשפוד נמי פולט אבל לדחי"ת הש"ס דאיכא בית השחיטה דמחלחל ואינו בולע כלל י"ל דמטעם זה גם השפוד אינו בולע ועיין בר"ן נבי כי דוני כי דבשפוד אמרינן בבב"פ ואין השפוד נאסר כלל אף אם יתחבנו לבשר אז לתבשיל בשר רותח עי"ש ונשברא זו בלא"ה לא קשה קושיא המ"ל דבאמת מודע דעת הרשב"א לחלק בדם שבשלו בין קדשים לחולין וקדשים קיל טפי ובאמת אף לדידן דס"ל דגם בחולין דם שבשלו דרכן מ"מ קרוב מאד לאיסור תורה כמ"ש הרא"ה והרשב"א במשמרת דע"ה ולא בכל שפיקוריו אזלינן לקולא ועיין פר"מ בפתיחתו.

והבאתי בבר מה שהקשה בפי' מקור מים חיים א"כ איך מסייע ממתני' דותן כרעיו לתוכו הא התם בפסח קדשים הוא עי"ש. ולבאורה קושיתו עצומה דדבר זה לא דבר ברור הוא אי הדר פליט או לא ובני דם חולין דלוייתא יש להחמיר מספק משא"כ בקדשים שפק דרבנן הוא אמנם זה אינו דאפי' בקדשים עב"פ בלע מיהא רק דתלינן מספיקא דהדר פליט אם כן הוי איתחזק איסורא ואפילו בדרבנן להחמיר ונסייע שפיר ודאי דאיכא בית השחיטה דייב ולא בלע כלל ולא ק' קושיא הנ"ל אכתי מוכח דאמרינן בבב"פ דאל"כ נאסר הבשר מן השפוד דז"א דלזה י"ל לחלק בין חולין לקדשים ובקדשים שפיקא דרבנן ולא מיקרי איתחזק איסורא כיון דבשעת הר"ן לא נאסר השפוד דאמרינן בבב"פ אם כן דם השפוד נפלט לחוץ

לא בלע הבשר מעולם רק ע"ז אמו דיין אם נפלט דם השפוד לחוץ אם כן הוי לגבי הבשר ספק דלא איתחזק איסורא שמא פלט השפוד לחוץ ולא בלע הבשר מעולם ובכי הא בדרבנן לקולא ולא יתכן קושיא זו רק לשיטת הראב"ד באסר מורה לשון דהשפוד ודאי בלע דם רק דלא נאסר הבשר מן השפוד משום דאמרינן בבב"פ היינו דהבשר יפלוט דם זה שבלע מן השפוד ואז הוי ספק דאיתחזק איסורא. מיהו גם להראב"ד א"ש כנ"ל דהראב"ד כתב זה לפי האמת:

סימן ע

בט"ז ס"ט נסתפק באשה שבכתה אם מלחה בשר ודעתו להקל מטעם ספק דרבנן לקולא אע"ג דאתחזק איסורא מ"מ רוב פעמים מולחין תחלה ורוב עדיף מחזקה והש"ך שם בנה"כ כתב דרוב זה אינו כלום עי"ש וכותבו משום דהוי רוב התלוי במעשה. אמנם יש לדון כיון דקי"ל דם האברים שלא פירם מותר אם כן קודם לידת הספק לא הי' חזקה לאיסור וכ"כ בסי"ע עי"ש ואולי זה דעת הפוסקים שכתבו לישב דעת הרא"ש שמתיר בלי דם שפירם דק' דבשובר מפרקתה דאסור באומלא מטעם פירם וכתבו שאני התם שמחיים נתעורר לגמרא עש"ך ר"ש ע ו לכאורה עשמא בעי אמאי גרע פירם מחיים אמנם יש לומר דבשובר מפרקתה הוא בעיא דלא איפשטא וסלקא בתיקו וידוע דעת הפוסקים המחמירין בתיקו בדרבנן דהוי ספק חסרון חכמה עיין מנ"י בכללי ס"ס שלו ובמנ"י כלל ובפר"מ דיני ס"ס. אמנם במקום דאיכא חזקה להתיר גם בחסרון חכמה מותר עיין תשובת ב"ח א"ע סי' קיל וסי' קל"א מ"ש לו הגאון בעל הפלאה ז"ל לחלק בין כתמים ווסתות של קטנה לבין מיאון של קטנה עי"ש ומעתה י"ל דבמקום חזקה להתיר כ"ע ס"ל להקל בתיקו בדרבנן עיין פר"מ מ"ז וכ"ג ס"ק ד' ודיני ס"ס אות כ"ז מעתה יש לומר דבשובר מפרקתה דמחיים נפרש ממקום למקום ומעולם לא הי' לו לדם חזקה היתר להכי גרע משא"כ בלי איכא חזקה להתיר אמנם בנ"ד בשבחה אם מלחה וכעת הבשר מבושל בפיו ולביטול לא הותר מעולם ונלחתי בשב שמעתתא נ' פ"ז שכ' על הנ"כ הבשר זה לא מיקרי איתחזק איסורא כיון שאין כלו אסור רק הדם שבתוכו כמ"ש הרא"ש נבי ניקור הגיד עכ"ד ובאמת הנה"כ לשיטתו אזיל דבסי' קכ"ז הסיג על הט"ז ז"ל ודעתו גם בחתיכת בשר שאינה ממוקרת דמי לעבל ומיקרי איתחזק איסורא והרא"ש אין לו"ש ע"ש ועיין שמעתתא ו' פ"ה ופ"ו ובשעה"מ פ"י מהלי מקוואות בקונטרס ספיקא דרבנן כלל א' וכלל ז' ויש לדון לפמ"ש המו"ל סי' קכ ז בטעם דע"א נאמן בדבר שבידו אע"ג דאתחזק איסורא משום שם בידו לשעות החזקה הו"ל חזקה העשוי להשתנות ואינה חזקה כלל עי"ש אם כן בנסתפקה אם מלחה בשר אם נימא דבאמת מלחה ושינתה החזקה א"כ מעולם לא הי' חזקה דהא עשוי להשתנות ומעתה בספק אין כאן חזקה דהא בעיקר החזקה אנו דנין אבל באמת איכא כאן חזקת הגוף והוא בחזקה שלא עשה מעשה המליחה כמ"ש בסי"ע סימן קכ ז נבי ניקור הנ"ל ע"ש בכ"ז.

סימן עא

בש"ך סי' ע"ז ס"ק כ' האריך להוכיח איכא דמלחה הפנימי ושהה שיעור מליחה והחיצון תפל אז לא שהה דנאסר הפנימי וכמ' מעתה יעקב כלל ס' הסיג עליו דבה"נ שרי והביא מהכרי המרדכי פכ"ה נבי מ"ש לא

לא מלי למידחי וכו׳ עי״ש · ובחמת אין מדברי המרדכי רא״ם כלל דל״ל המרדכי פכ״ה סי׳ תרל״ב בסוגיא דמלייתא פי׳ שסיכסם ממלחו לקדירה ולא שהו וכשיכסם אינם מלוחים ליכא למימר דפסיקא דברי · ועוד אי מיירי אלא ממלחו מאי מייתי סייעתא ממתן כרעיו וכו׳ דלמא התם מיירי דנמלחו יחד אבל למאי דפרישית דכאן מיירי דלא שהו ש״מ ליכא למימר דמתני׳ מיירי דשהה והודה דמסתמא מלאן כדרך אלי עי״ש וכפי הגראה הכין המנהג יעקב בכוונת המרדכי דליכא לדחוי דמתני׳ מיירי שמלה רק המעיס לבד ושהו א״כ מוכח דלא נאסרו המעיס מגוף הפסח דלא כדעת הש״ך דנאסר הפיתי אבל בחמת כוונת המרדכי דליכא למידחי דהאי דנותן כרעיו מיירי שנמלחו שיהם המעיים ובשר הפסח וכן מלאתי בסי״ע סי׳ ע״ז ועיין פלתי שם ולקח דזה פסיקא דברי מ״מ מתני׳ לא אתי לאוריי׳ בדיני אלי׳ ומליחה רק לאפוקי מר״ע שם דאמר כמין כיסול הוא ועיין בס׳ ארוך מש״ך ובפלתי שם אמנם גוף דברי המרדכי תמהו טולם דבתחלה כתב דבשיהם תפלים פסיקא דברי וסיים ועוד דאי בטפלים מיירי מאי מייתי דאי׳ ממתני׳ דלמא מתני׳ מיירי דנמלחו הא אי מיירי בתפלים אבל בלא שהו חמור עפי א״כ איך דחה דלמא מתני׳ מיירי בלא שהו הא אדרבה לא שהו חמיר עפי וכ״ש דמייתי ספיר דאי׳ ממתני׳ אי מתניתין מיירי בלא שהו ולפיכו הכי ברי כ״ש בתפלים ועיין בארוך ופלתי וסי״ע מ״ש בביאור דברי המרדכי הללו ולולא דברי קדשם הייתי אומר לפמ״ש בשפ״ד בנמלחו ושהו דמתיר הש״ך וכ׳ בפר״מ שם ס״ק כ׳ דזה פסיקא רק דלשמעינן דלא תימא דהמלה נאסר לז״ל דיש ס׳ במילוי עם העוף נגד המלה שבפיתי והחיטן מדיח ובדי ועיין בשפ״ד סי׳ ס״ע במלה בשר במלה שברר בסכין חולבות דליכא ס׳ נגד המלה ועיין במשבצות סי׳ ע״ז ס״ק נ׳ ובפסקי ספר יהושע סי׳ תמ״ד הסיג עליו שזה נגד החוש דאם נאמר דיש בתחיכה ס׳ נגד המלה אם כן יפסיק עשרה דרעהם מלח למלוח עשרה ליטרחות בשר וזה בחוש מכחישו רק בוונת הפוסקים דיש בתחיכה ס׳ נגד מעט מלח הנשאר אחר שיעור מליחה דעיקר המלח נמס וזב במשך זמן המליחה עכ״ד ומעתה תוך שיעור מליחה אין ברור אי ליכא ס׳ נגד המלח ובמשבצות סי׳ ע״ז ס״ק נ׳ כתב דאפי׳ בלא שהו ליכא ס׳ נגד המלח ואזל לשיטתו הנ״ל בסי׳ ס״ע ועיין בחו״ד סע״ז שכתב דבעינן ס׳ נגד המלח שבפיתי וגם נגד פיתי של חיטן ריש״ם ומעתה אלולא דמסתפינא הייתי אומר דמליתא נמלחו שיהם ולא שהו קיל עפי דאם בשיהם עפלים אמרינן דמרא מישאב שאב ובכב״ם כ״ש בנמלחו גם כן דליכא מליחה ולא ודאי אמרינן על ידי כח האש והמלה בכב״ם רק הא דמסתבר לאסור עפי בנמלחו ולא שהו הוא שהמלה הבלע בבשר ובלא שהו ליכא ס׳ נגד גוף המלה והדם שבמלה גרע עפי מהדם שבתחיכה דלגבי דם שבתחיכה כי אפלא אחון לא אמרינן בתחיכה אפשר לבוחטו אסור דדרך הליכתו לא נעשה נבילה עיין פר״מ בפת יחתו אבל הדם שבבלע ונח במלה לא דרך הליכתו הוא ואפשר לבוחטו אסור אבל להמתירין אלי בלא הדחה אחרונה ואין לחוש לדם שבמלה ואנו סומכין ע״ז דדיעבד עכ״פ כמ״ש הרמ״א סי׳ ע״ז סס״ב והטעם דמרא מישאב שאיב הכל ובכה״ג ליכא דנסתבן האיסור מכל וכל אפשר לבוחטו מותר כמ״ש הפוסקים ומעתה לפי האמת דאמרינן מרא מישאב שאיב ובכב״ם אם כן תפלים עדיף דבהו ליכא חשש בליעת המלח משאין כן בלא שהו אבל אם ע״ז עלמו אנו דין אם אמרינן כלל מרא מישאב שאב ובכב״ם יש לומר דלא שהו עדיף מטפלים דבלא שהו ליכא תרתי למעלייתא כח האש וכח המלח משאין כן בתפלים י״ל דלא אמרינן בהו בכב״ם · ולזה קאמר המרדכי דאי סוגיין בתפלים איירי איך מייתי דאי׳ ממתני׳ דלמא מתני׳ מיירי בלא שהו דהא כל כמה דלא ידעינן אי אמרינן כבולעו כך פולטו ואכתי ע״ז עלמו אנו דין אם כן אין דאי׳ ממתני׳ דלמא מתני׳ מיירי בלא שהו הוא דברי דליכא נמי כח המלח אבל בתפלים לא אמרינן בכב״ם אבל לפי האמת דאמרינן מרא מישאב שאיב ובכב״ם תפלים עדיפי ליה בהו מלח הנאסר נגמ״ר אם אע״ג דלא הודח עדיין ופולט איר ובפלתי וחו״ד כתבו להקל בלא הודח עי״ש ובחמת ר׳ כן נראה כאורך מש״ך · דדייק אם מדבתבו הפוסקים בחיטן שהה ועמימי תפל מותר משמע אבל איסבא אסור עי״ש וחיטן שהה למדו הפוסקים מטפילת בר חוזא דהוי בהודח והפר״מ כתב דמדכתב הש״ך פיתי שהה משמע רק שהה ולא הודח עי״ש · וכאן חזינן דקרי הפוסקים חיטן שהה אע״ג דהודח ומעתה גם שהיה כאורך אבל איסבא אסור היינו בהודח וכ״ל קלת ממ״ש כאורך מקודם דמ״ש ר״י פיתי תפל וחיטן לא שהה נאסר הפיתי וכ׳ הש״ך דכ״ש אם הפיתי נמלח ושהה עי״ש ואם נפרש דפיתי שהה והודח ספיר יש כ״ש לאיסור אבל אם נפרש דפולט עדיין איר אין זה כ״ש הא יש לומר כיון דעדוד לפלוט איר עדיף עפי מתפל ולא בלע ולי״ע ·

סימן עב

השיך סי׳ ק״ז ס״ק מ׳ וסי׳ פ״ג פ״ג ס״ק ע״ו כ׳ הא דאיר דנים עמאין מדרבנן היינו היולא על ידי מניחה אבל על ידי כבישה הוא דאורייתא ובטוב״ מיו״ד סי׳ כ״ו הסיג עליו מדברי הרא״ם פ״ב דע״ז והר״ם פ״י דתרומות משבה מ׳ דגם על ידי כבוס דרבנן ואח״כ הוסיף הטוב״ להוכיח דגם על ידי כיסול דרבנן דאל״כ מאי מידוחי׳ דבשר בחלב הא גם בדגים כן דבבוס מותר וכיסול אסור ואחר כך דחה הטוב״ דאיה זו ע״ש בטוב״ שהאריך · ובלא״ם נראה כיון דכל עיקר החידוש בבשר בחלב הוא הא דאסור הכיסול אבל מה דמותר בבבוס לאו חידוש הוא דהא שייסה של איתר הם ומביכי חיתי יאסרו בבבוס וכן דאיתי בטוב״ מהדורא תניינא סי׳ ל״ז שהקשה אמאי לא גמרינן עשה בעיקר מבשר בחלב משום דחידוש הוא אמנם אין קולא גמרינן מדינ׳ הא חומרא גמרינן וחידוש זה שחידשה תורה בבשר בחלב להתיר בבבוס הוא קולא כמו דמקשה הש״ס גבי זרוע בשילה ותי׳ דהחידוש הוא חומרא מה שנאסר בכיסול כיון שנייסה איתר · ויתישב בזה קושית התוס׳ חולין דף ק״ח ע״ב שהקשו על מה שפירש״י דהחידוש הוא דהאי לחודא שרי הא הש״ס דחי זה דכלאים נמי כן והחידוש הוא דאי תרי וכו׳ ולהנ״ל הוא נכון מאד דגם דאי תרי לאו חידוש הוא דהא חומרא שפיר מצינן למיגמר מינ׳ כנ״ל לזה צריך נמי לטעמא דהאי לחודא שרי אם כן הוי החידוש חומרא עכ״ד · ועיין תוס׳ סנהדרין פז״ב דכ״ז ע״א סד״ה אין לך בו שבחבו מסוגיא זו דאיה כיון דחידוש הוא לא גמרינן מינה כלל ולי״ע ומעתה בדגים עמאים אין ראיה להתיר בכיסול דאפילו אם נאמר בהו דכיסול אסור אכתי בשר בחלב חידוש הוא דשייסה איתר הם ואפ״ה כיסול אסור ובבוס מותר אבל בדגים מין איסור הוא ואין חידוש אם נאסר הכיסול · ובזה יש ליישב קושית המפרשים אין ילוף מניעולי מדין עשה בעיקר דלמא אותה התורה להגעיל משום בשר בחלב עיין פלתי דיש סי׳ פ״ז די״ל דבניעולי מדין בשר בחלב לאו חידוש הוא כיון דכלים שלהם כלועים מאיסורים אין חידוש אם נאסר בהו כיסול ואע״ג דגוף בשר בחלב חידוש הוא מ״מ אמן מבב״מ

זה גמרינן דאחרה תורה לבשל חלב בכלי של עכו"ם וזה לאו חידוש הוא · ועי' בסיי"ע סי' תמ"ב ס"ק ד' מה שהקשה לדעת הריב"ש וכ' אע"ג דבשאר כלים ניעולי מדין חידוש הוא מ"מ אנן מכלי שתיה ילפינן ע"ש ·

וראיתי בספר מקור מ"ח סי' ק"ה לדעת הסוברים דבהיתרא בלע מותר כבוש אם כן מאי חידושי' דבשר בחלב הא גם בחמץ כן דהיתרא בלע וכבוש מותר ובישול אסור עכ"ד · ולא ידענא דהא כל כמה דלא ידעינן דטעם כעיקר ובעינן למילף מבשר בחלב שפיר דחי דלעולם טעם לאו כעיקר ובשר בחלב חידוש ואיך אפשר לעשות יוכיח מחמץ דבישול אסור וכבוש מותר דהא גופא מנלן דבישול אסור כיון דלא ידעינן דטעם כעיקר אבל הנוב"י הקשה שפיר דגים טמאים יוכיחו דבישול אסור מקרא דהטמאין לאסור לירן ורוטבן וכבוש מותר · ועיין תוס' חולין קי"ב ע"ב ד"ה ורוטבן · וע"ש שכתב דלרוטבן ל"ל קרא דטע"כ היינו לבתר דידעינן דבכל התורה טע"כ אבל כד דחי דטעם לאו כעיקר ובשר בחלב חידוש שפיר הקשה הנוב"י אם טעם לאו כעיקר ולריך קרא גם לרוטב ואיכא שפיר יוכיח · אמנם מה שהביא הנוב"י שם ראיה דאין חילוק בין ליר היוצא על ידי מליחה ליוצא ע"י כבוש מדברי הר"ש פ"י דתרומות הנ"ל דמקשה מדג טמא שכבשו וכו' לירו אסור ומקשה מכבוש למליחה לא ידענא הא הר"ש חילק משנה זו לתלתא בבי והא דנקט בסיפא לירו אסור לא קאי אדג שכבשו וא"כ י"ל דבאמת הר"ש מקשה ממליחה אמליחה ע"ש וע"ע · ועובדא הוה בא' שקנה דג מן השוק ומצא בתוכו דג טמא אף דבכה"ג שייך נמי כבוש ועיין בעוט"ו סי' קנ"ה ובמשבצות ר"ס ק"ה ובא"א ס"ס תמ"ז מ"מ ספק כבוש הוא כיון דחי אינו בולע כמ"ש הפר"מ תמ"ז א"כ מנא ידעינן אימת מת דג הטהור אולי לא עבר כד"ש ובפרט דיש לו חזקת חיים עיין נוב"י חאע"ז סי' ל"א מה שהשיג על ט"ז יו"ד סי' שנ"ז אף דבשאר איסורין ספק כבוש אסור מ"מ בליר דגים טמאים דעת הנוב"י סי' כ"ו ומנ"י כלל ב' ס"ק ד' דאפילו יוצא על ידי כבישה הוא דרבנן ואף דדעתם דעל ידי בישול אסור מה"ת ואיך נתיר לבשלו הא ספק כבוש בבב"ח אסור לבשלו מכל מקום יש לחלק דהנוב"י כ' הא דבדגים טמאים כבוש מותר ובישול אסור א"כ מאי חידושא דבב"ח וכתב שם דבבב"ח יוצא עיקר הטעם בין בבישול בין בכבוש ואפ"ה כבוש מותר וזה חידוש אבל בדגים טמאים הא דמותר כבוש לפי שאינו יוצא רק ליר ולא עיקר הטעם ע"ש אם כן דוקא בבשר בחלב שיוצא על ידי כבוש עיקר הטעם וגזירת הכתוב הוא דמותר להכי אסור לבשלו אח"כ אבל בדגים הא דמותר כבוש לפי שלא יצא עיקר הטעם אם כן גם לבשלו מותר דמכל מקום עיקר הטעם לא יצא ועיין ט"ז ר"ס ק"ה לענין ספק כבוש בשאר איסורים ועיין נוב"י שם סי' כ"ו :

סימן עג

הש"ך סי' ס"ט תמה על מה שהתיר הרב נתבשל בלא מליחה דבטל ברוב הא הדם יתן טעם כשיבשלם ועיין בפלתי שכ' דהמלח לא הוציא רק הדם שבשטח החיצון אבל מה שבמקור החתיכה נשאר שם ומ"מ מותר מטעם דלא פירש וא"כ בטל הדם במינו באותו שנשאר באמצע החתיכה עכ"ד · ונראה לפענ"ד דסברא זו מוכרחת באו"ה שממנו הוציא הרב דין זה דהא כ' בכלל ז' ד"ג וז"ל אע"ג דחתיכה זו קבלה דם של עצמה ולא ממקום אחר אפ"ה בטילה כשהיא חתיכה הראוי' להתכבד דמ"מ לא מיקרי איסור מגופו ע"ש · וקשה ניהו דנימא דמיקרי איסור מגופו אבל עכ"פ האיסור הוא משום דם ואפילו אם נאמר דהדם הוא ראוי להתכבד מ"מ לדעת הש"ך מיקרי נגד הבשר היתר אינו מינו והא האו"ה ס"ל דחתיכה הראויה להתכבד בטילה באינו מינו כמ"ש בשמו הש"ך סי' ק"א ס"ק י"ח אכן לדברי הפלתי לעולם מיקרי מין במינו והט"ז הביא שם בשם מהרש"ל דחתיכה שלא נמלחה שנתערב בטילה ברוב ע"ש · ושמעתי להקשות א"כ איך הוכיחו התוס' פרק קמא דחולין דמותר לאכול באומצא ממתני' דשוחט בשבת דאינו אסור אלא משום מוקצה הא בלא"ה בשבת אסור למלוח ולצלות ולבשל ומזה מוכח דמותר באומצא וקשה דלמא מיירי שיבטל ברוב בשר שכבר נמלח דמטעם דם בטל כמ"ש הרש"ל דלא חשיב דבר שיש לו מתירין למלוח כולן דאיכא הפסד מלח משא"כ נגד איסור מוקצה דמותר למחר בלא הוצאות הוי דבר שיש לו מתירין עכ"ד · אמנם יש לומר כיון שקודם התערובות לא היה לו שום היתר דהא לא נמלח עדיין ואף אחר שבת אסור בלי מליחה רק אחר התערובת דאזיל לי' איסור דם וחל עליו איסור מוקצה הוי כנולד האיסור על ידי תערובת ולא מיקרי דשיל"מ · ועיין בט"ז סי' ק"ב שם בנודר מיין ונפלה טפה לתבשיל הוי דשיל"מ כיון דהטיפה היתה דבר נפרד בפ"ע עיין שם :

ובזה יש לייש מה שהקשה הרמב"ן בפסחים אמאי ס"ל לר"ש דחמץ בזמנו בנ"ט הא הוא ס"ל דאחר הפסח מותר אם כן הוי דבר שיש לו מתירין עיין שם אבל באמת פריך ש"ס שם אמאי מותר לאחר פסח הא ר"ש קנסא קנים · ומשני ה"מ בעינא אבל על ידי תערובת לא קנים עיין שם · א"כ קודם התערובת לא הי' להחמץ שום היתר דהא גם לאחר הפסח אסור משום קנס רק על ידי תערובת או יש לו היתר לאחר הפסח ואז הותר אחר הפסח בשביל שנתערב · ע"כ אתה רוצה ליתן עליו שם איסור דדבר שיש לו מתירין דלא יבטל בפסח בנ"ט הרי אחר הפסח יהיה נולד שם דבר שיש לו מתירין על ידי התערובות דוקא דבלא תערובת הרי קא קנים ר"ש ואם כן הוי ממש כנולד האיסור (דהוא שם דדבר שיש לו מתירין) על ידי תערובת · ואם כן לא הוי דבר שיש לו מתירין כנ"ל כמבואר ס"ס ק"ב ע"ש ובר"ן פרק כל שפה עיין שם :

סימן עד

אם נשרו דגים טמאין עם הטהורין והיו עדיין בחיים חיותן · הפר"מ או"ח סימן תמ"ז כתב דדבר חי אינו בולע ובח"ס סי' צ"ד חילק בין להפליט ובין להבליע ע"ש ומהא דחלב שרי אף על גב דפקיד בעטיני הדד ובולע אמ"ה וא"ל דגזה"כ הוא אם כן בב"ח לאו חידוש דהא גם באמ"ה יש כבוש מותר ובישול אסור וכן בשר אינו בולע מדם התמצית שבו אך הא ליתא דדבר שהוא בטבע היציר' אינו בולע זמ"ז ואין אנו דנין רק דבר הבא במקרה ועיין חולין קט"ז טריפה שינקה מן הכשירה קיבתה מותר מפני שכנוס ועיין סימן פ"א ופ"ז נראה דחי אינו בולע וצ"ע · ועיין רש"י שם :

ובספר גור אריה יהודא סימן צ"ח הביא ראיה דחי אינו מפליט מהא דסי' פ"ג בליר דאם כילכת א' שוטעת בו מותר וה"מ בסתומות אבל בפתוחות בעינן שני כילכת דא' י"ל דמעלמא אתא · ולדעת רש"י הכלכית הוא דג טמא ונוצר בליר טהור ואמאי לא בארו הפוסקים דבעינן ס' נגד הכילכת שהרי נכבש בליר · אלא ע"כ דחי אינו מפליט עכ"ד והוא תימא דכיון דהכילכית נוצר תוך הליר דינו כתולעים כ"ז שלא פירשו מותרין ומסתמא אמרי' דלא פירשו ע"ס פ"ד :

ומצאתי

ומצאתי בב"ח וגם הפר"מ הביאו הא דלמיעט רש"י קרי לי' עומא משום דלאחר שפירש אסור

עיין שם ואין לומר דיש ראיה מפתוחות דבעינן שיש אבל חד י"ל דמעלמא אתא אם כן אפילו איכא שיש כיון דמיישית דחד אתא מעלמא ואז כבר פירש ולבעי ס' נגדו · אמנם לזה י"ל כיון דאיכא שיש ודאי ודאי מוגר תוך הגיר שוב אמרינן שגם הבי מוגר כאן מה שאין כן כי ליכא אלא חד י"ל דמעלמא אתא דהא לא ידעינן אם גיר זה מגדל כלל שום כלכית ובפרט בגיר דגיס דקיל כמ"ש הטוב"י ומ"מ אם כן באיכא שיש לא תלינן דחד אתא מעלמא אלא אמרינן כולהו מיני קרבו ואין צריך ס' לבטל · כך מן דין ליכא למימר בשיש דחד אתא מעלמא דלכאורה קשה בפתוחות אמאי מיישינן דחד אתא מעלמא הא קיי"ל בסי' תס"ז דמחזיקין איסור מזמן לזמן ואמרינן כאן נמצא כאן היה ואין מחזיקין איסור ממקום למקום והפוסקים כתבו דהיכא דליכא חזקה מעיקרא כגון לא ראוהו מי מבערב אזלינן בתר חזקה דהשתא ואמרינן כל הטומאות בשעת מציאתן אם כן אפילו בחד איך ניחוש לעלמא אדרבה ימא כאן נמצא כאן הי' ומחזיק מזמן לזמן ולא מחזיק ממקום למקום ועש"ז סי' רל"ד דכאן נמצא כאן הי' עדיף אפי' מרוב ע"ש · אמת שכתב הגימוקי יוסף פרק בתרא דיבמות דלפעמים אשו חז"ל אפי' ממקום למקום מ"מ עכ"פ מחזיק כאן מזמן לזמן ואמר דהי' בכאן זמן רב ועכ"ב הגיר עהור הוא דבגיר עומא ח"א לחיות זמן רב ומזה ראיה למ"ש התוס' נדה ד"ד ד"ה שכל דשעת מציאתן לא מהני להקל עי"ש · אמנם כיש שתי כילכת דאז הגיר ודאי עהור רק דיחוש דנאסר מן הכלכית הבי ואיכא כאן גיר חזקה דמעיקרא ובמקום חזקה דמעיקרא לא אזלינן בתר חזקה דהשתא ואזלינן בתר שעת מציאתן אפילו לקולא כמ"ש התוס' נדה שם ועיין שב שמעתתא ג' ותוס' ביטין ד"ז ד"ה אשו וכפל"י שם ולא מחזקינן כלל ממקום למקום :

ובפשיטות כי"ל לפמ"ש תוס' נדה שם ע"ב ד"ה וא"ל בעומאה דרבנן דבדאורייתא

מיישינן ממקום למקום עי"ש ולהכי י"ל בליכא אלא חד כילכית אשו ממקום למקום ואמרינן דמעלמא אתא משום דאיכא דגרא דאורייתא דשמא יצא הגיר ע"י מכבש ואפי' לגוב"י ומכ"ז הוא אסור מן התורה ע"ש בגוב"י ומכ"י שם ועיין רש"י דל"א ע"ב וכפי כירה במשנה דהאילפס והקדירה דסתם גיר יוצא ע"י מכבש ע"י"ש אבל בשתי כילכית והגיר ודאי עהור רק דיחוש דחד אתא מעלמא ואסר הגיר על ידי בכוש ולהגוב"י ומכ"י על ידי כבוש דרבנן שוב שמכיון פנ כאן נמצא כאן הי' ולא תלינן מעלמא ועיין פרי תאר בענין זה בסימן זה בכילכית סימן מעלית הוא וסמכינן אפי' בדאורייתא ועיין פר"מ באופן דראיות הגא"י מהא דכילכית איכא ראי' :

אמנם דבר ברור דאי בולע גם כן ומקרא מלא ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו ועיין

פרק במה מדליקין רמז ולא סך וכו' ומ"מ לענין איסור והיתר י"ל כמ"ש הח"ם דהאיסור נהפך לבשר אבל להפליט מאי יש לומר דבפיר אוסר עי"ש וקשה דמדומי רמי' מתוס' חולין ד"ח דפריך שם הש"ם גבי סכין שנחט דסכין הישתרא נמי הא בלעה אמ"ה ומשני איתא בלעה כי מיעמא הא שעתא איתרא הוא וכי' התוס' שם בריב"ם הי' מגריך קליפה אחר ניקור האגב דוחקא דסכינא שנקרו בו ודאו התוספות דאם כן לגישת דוחקא דסכינא היקשי לי' נמי דהיתרא נמי וכו' ואם כך איך יקשה לגישת דדוחקא דסכינא דלמא אמ"ה לא אסר דוחקא דכ"ז שלא נגמר השמיעה והבאתה בחיים עודנה ואז מי איכו מפליט משאין כן בניקור אלא ע"כ דאי איכו מפליט ·

סימן עה

הרב הגאון בעל חו"ד יצא לדון בדבר האדם בחיי ס"ם דלא מיקרי ספק בשאיטה רק בספק שהה

אז דרש שהקלקול בגוף השחיטה עצמה אבל אם נתפק אם יש נקב בושט הוחיל והשחיטה עצמה נעשית בהכשר ודבר אחר גרם לה לפסול לא מיקרי ס' בשחיטה · והביא ראיה מחולין דמ"ג ע"ב דפריך שם הש"ס לעולא דאמר חוטשין שמא הבריא ביאב לו קון בושט פריך הש"ס ולעולי מ"ש מנ' דרוסה וכו' ומ"ש משתי חתיכות · ומשני ש"ה דאיתחזק איסורא ע"כ הרי דבשם נקובת הושט ע"י קון לא מיקרי איתחזק איסורא ועוד עשה שמוכין מדברי הרשב"א ז"ל עכ"ד שם בדיני ס"ם ומעין זה כי ג"כ בהלי נדה עי"ש :

והנם כי דבר זה חדית הוא לן מ"מ מלתא דמסתברי הוא ואמינא בה טעמא דזהו פשוט דכ"ז

שהבהמה בחיים אף אם אירע לה ספק נקב בושט מ"מ מותרין האלב והמ"ר דמוקמינן לה אחזקת היתר כמו שהיו מותרין אלו דברים קודם שאירע בה הס' ריעותא ואז לא היה ס' בשחיטה וא"כ אף אם שחטה אח"כ ואז נעשית הריעותא ס' בשחיטה לדעת הש"ך רי"ש ל"ג מ"מ הא כבר הוחזק להיתר אך בס' בשחיטה עצמה כמו ס' שהה אז דרש שבשעת לידת הס' אין לנו לדון על הדברים היוצאי' ממנה שהרי הית מתה לפניו ואין לה עוד דברי' אלו אז ודאי מוקמינן אותה אחזקת אמ"ה ושוב מצאתי אח"כ כן בספר יבועות יעקב סי' י · אבל בודאי נקב בושט שפיר כי הש"ך סי' ל"ג דמיקרי נפסלה בשחיטה ובמ"א עשיתי שמוכין לדברי הש"ך והבאתי שכן דעת מהרי הלוי אחיו של הע"ז הביאו הע"ז סי' כ"ז גבי נשברה המפרקת ונתרפא כ שם דלא מיישינן שמא נפסק ג"כ רוב בשר עמה ונתרפא ג"כ והוי בקרוס שעלה מחמת מכה דהא אין קי"ל נשברה מפרקת ורוב בשר עמה בכילי א"כ איך אפשר לנבילה מתה שתחזור שברי' יחד ותתרפא ע"ש א"כ איך יימא דנקובת הושט הוי נבילה מהיים א"כ ק' להפוסקים דלא כשולא ויש לו קון בושט מיישינן שמא נקב ונתרפא וכ"ה בע"ע סי' ל"ג קשה קושית מהר"י הלוי איך אפשר לנבילה מתה שתתרפא ועי' רש"י חולין ד"ה וכי מתה עומד ומולק אלא ע"כ דלא הוי נבילה מהיים ובמ"א הארכתי ואכ"מ :

ועפיי"ן יש לי"שב קו' הטוב"י מאלע"ז סי' ל"ג שהקי' לשיטת הר"ח בחולין ד"ב דילף דרוב עדיף מחזקה מפ"א דאזלי' בתר הע"ר אע"ג דיש לו להטמא חזקת טומאה והק' מרן ז"ל אמאי לא יליף משחיטה עצמה דלא מיישינן שמא במקום נקב קשחיט משום דאזלינן בת"ר אע"ג דאיכא כנגדו חזקת אמ"ה עכ"ד ולפי הכ"ל אתי שפיר דמשחיטה ליכא למילף דרוב עדיף מחזקה דמכ"ל הא דלמא כי הדדי ניהו ואפ"ה אזלינן בת"ר ושבקינן לחזקה דהא הרוב כבר הוחזק לענין החלב ומ"ר ואז לא איכפת לן במה שהיא עומדת בחזקת אמ"ה והחזקה מולדה אח"כ בשעת שחיטה שאז אנו דינן אם הוא עומדת בחזקת אמ"ה משא"כ מפ"א יליף שגם חזקת הטומאה כבר הוחזקה שהרי עד עכשיו היה הטמא בטומאתו לטמא הכל כדינו ואפ"ה שבקינן לחזקת טומאה ואזלינן בת"ר דפ"א מזה שפיר מוכח דרוב עדיף מחזקה ופשוט הוא ובמ"א הארכתי בביאור דברי הטוב"י אלו ·

ויותר מזה י"ל לפעמים אין כאן חזקת אמ"ה אם לא נחזיק מקודם הרוב וימא דרוב בהמות

כשרות

כסרות הן · ומקודם מכאר מה שנלפע"ד ל"שב קושית מהרש"א בכבורות ד"כ ע"ב דהתוס' שם הקשו לרי חמריון רוב מנין אגל שמיטה מומחין הן וחמחי לא ימח שמוך מיעוטא דאיכם מומחין לחזקת חמ"ה ואיתרע לה רובא והקש' מהרש"א ז"ל אמאי לא קשיא להו כשמיטה עצמה דאלינן בהר רובא ולא אמריון שמא במקום נקב קשמיט ואמאי לא ימח שמוך מיעוטא לחזקת חמ"ה ואיתרע לה רובא עכ"ד שם · ועיין בספר מש"ל מה שמ"שב שם קושיא זו :

ומה שנלע"ד בעזה"י דלכאורה יש להעיר הא הלכה רווחת בשרגא ולית מאן דפליג בפסלה בשמיט' נבילה משום דמוקמינן אותה בחזקת חמ"ה אז איכה זכותה לדעת התוס' והא התוס' יכמות דל"ג ע"א ד"ה באיסור כ"א כתבו לר"ש כי אתו איסור אשת אח ואיסור אחות אשה בבת אחת חייל איסור אשת אח דאמיר דאין לה היתר לאחר מיתת בעלה אלא במקום מצוה אבל אחות אשה יש לה היתר לאחר מיתת אשתו עכ"ד שם · א"כ קשה לפ"ז אמאי לא פליג ר"ש נמי בספק בשמיטה דלדידי' אין כאן חזקת חמ"ה בכיכור דדלמא הבהמה נטרפי עם ילאת רובא ואיסור חמ"ה וטריפה כאן בב"א וחייל איסור טריפה שאין לו היתר לאחר מיתה משא"כ בחמ"ה ואף דבחולין ק"ג אמריון היכא דנטרפה עם ילאת רובא תרוויהו חיילי היינו לפי האמת אבל לר"ש קשה וא"כ אותן שלא היו עדיין י"ב חדש ודאי יש לאוסר להו כש"ל שמא מולדו טריפה מבטן וכפרש לדעת רש"ל מיעוטא טריפות מיש ובש"ם לא מפליג בין אי יש"ח או לא לעולם כל ספק בשמיטה נבלה אבל בחמת לק"מ דהא אזלינן בתר וודאי איכם טריפות ויש להם שוב חזקת חמ"ה ומיושב קושי' מהרש"א ז"ל דבחולין הקשו מרוב מצוין אגל שמיט' מוחמין הן דבלהו תמאי הכי ס"ל כמבואר חולין י"ב ע"א אבל אם יקשו משמיטה עצמה בקושית מהרש"א קושיא זו לא יתכן לר"ש כש"ל דאיך ימח שמוך וכו' הא אדרבה המיעוט מגרע החזקה דאם ימוח למיעוט טריפות א"כ אין כאן שוב חמ"ה דשמא מולדה טריפה מבטן וחייל איסור טריפה ולא חמ"ה כש"ל ולזה הקשו מרוב מצוין אגל שמיט' מוחמין הן דשם לא מיגרע החזקה דאכי דהשוחט לא שחט בהונן מ"מ הבהמה מולדה בטיהרה דרוב בהמות בשרות וא"כ חייל איסור חמ"ה וא"כ בכ"ד לר"ש א"א להחזיק איסור חמ"ה אם לא ניזול מתחלה בת"ר ונאמר דרוב בהמות בשרות הן דאל"כ ימוח שמא מטרפה מבטן וחייל איסור טריפה דחמיר שאין לו היתר לאחר שחיטה ולא חמ"ה ודוק :

בשם ה'

ויען שמצאתו בחמתחת כתבי מרן אביו המחבר ז"ל נה"ש חידושיו אשר חידש בימי חרפו ובתוכם עייני' בדיני רובא וחזקה אחרתי לספם למחברת הלז מלחת מהבה . ומחמת הולאות הדפוס כי רבה לא הטתקתי כולם . ואקוה שיתענגו בהו ישרי לב :

סימן עו

בחולין ד"א בתוס' שם ד"ה מנא הא מלתא דאזלינן בתר רובא וא"ת כיון דאזלינן בתר חזקה כ"ש בת"ר דרובא וחזקה רובא עדיף וי"ל דלרא"י בעי דלא קים לי' חזקה מקרא ולמאי דמפרש רבינו חיים דהא דרובא עדיף מחזקה לא מסברא אלא דילפינן מפ"א דאזלינן בת"ר אע"ג דאיכא חזקה נגד הרוב דאוקי נברא שמזון עליו בחזקת טומאה א"ש עכ"ד והקשה בספר נור

מרי' יהודה מ"ד סי מ"א דהקשו התוס' שם ד"ה אתיא מפ"א תימא כיון דפרה בת שתי שנים דלמא היינו טעמא דמוקמוינן לה אחזקה דמקודם היתה כשירה דהא עריפה איכא היא יש"ב חודש מיהו כאן י"ל דאיכא חזקה אחרת כגנדו חזקת טומאה מיהו לקמן דיליף מעדים זוממין קשה ותירלו דחזקה שלא נתברר בשעתה רק דאח"כ אינגלי מילתא למפרע שלא היתה עריפה לא הוי חזקה עכ"ד · והקש' המ"ל ממ"ל בשיטת מי מקשים התוס' כאן אי מחשיב לסבר' התוס' דמעיקרא דמסברא ידעינן דרובא עדיף מחזקה רק דקושית הש"ם מנ"ל דאזלינן בת"ר היינו לרא"י וא"כ קושייתם כאן מעיקרא ליתא דאפילו אם יימא בפרה הטעם משום חזקה מ"מ מוכח דאזלינן בת"ר דעדיף מחזק' ועי"כ לומר דמקשים לסברת הר"ח דמפרה נופא יליף דרוב עדיף מחזקה וא"כ קושייתם על נכון בפרה נופא מנ"ל דהטעם משום רובא דלמא משום חזקה ובאמת חזקה עדיף מרוב א"כ לפ"ז לא א"ש תירוצם שכתבו דאיכא בנגדו חזקת טומאה מישמע דמפרה לא נריכנא לטעם דחזקה שלא נתברר בשעתה לא הוי חזקה הא ע"כ גם כאן נריך לסברא זו דאל"כ קשה מנ"ל דרו"ח רוב עדיף דמפרה לא מצינן למילף די"ל דלעולם חזקה עדיף רק בפ"א איכא בהדי הרוב חזקת כשרות נ"כ וע"כ לומר דהך חזקת כשרות הוי חזקה שלא נתברר ומוכח שפיר רו"ח רובא עדיף עכ"ד וכן הק' כס' לחם יוסף :

ולישב את זה נלפע"ד בעזה"י דהש"ם שם בעי למילף דאזלינן בת"ר משבירת עצם בפסח דאמאי לא ימוח דלמא ניקב קרום של מוח ודאי דלמא דמנא נומרתא וכדיק דהטורף בעלמות אין בו משום שבירת עצם והקשו בתוס' ד"ה דמנא נומרתא דאם אל ע"פ בשבת וכי משום דא"א לעשות מע"ש שרי · והק' המפורש' הא התוס' שם ד"ה אבל הכי דיליף הקשו אמאי לא דייק דאזלינן בת"ר מכל הקרבנות דדחו שבת ולא חיישינן שמא יצלא הקרבן טריפה ותירלו דמשום מצות הקרבן אמרה תורה דאפילו מספק לדחי שבת דומיא דפקוח נפש עכ"ד א"כ למה כתבו משום דא"א מע"ש מותר ע"י נומרתא הא בלא"ה מצות הקרבן דחי שבת אפילו מספק וע' במהרש"א במהדורא בתרא שכתב כיון דאין הבדיקה מגוף הקרבן לא דחי שבת אי לאו משום דא"א והרב פורת יוסף כתב דלא התירה התורה הספק רק במקום שא"א בענין אחר ועי"ז יתבטל הקרבן אבל הקטר אבריו דאפשר דמעלה ומצינה בראשו של מזבח דלא נפסל שם ואפ"ה הקפרה דומה שבת מדאורייתא כדאיתא ריש פרק אלו דברים · ועי"ש דש"ח רע"ב והאיך שרי בשאל ע"פ בשבת דא"א לבדוק המוח ע"י נומרתא בשבת שם כתבו דנגלהה שא"א לעשותה מע"ש דחי שבת עכ"ד וכן כי שם לעיל ביאור דברי הרשב"א דאמאי לא הקשה על הרמב"ם מראשה של עולה עי"ש :

אמנם עדיין צריך להבין מאי תקנו בזה משום דא"א לעשותו מע"ש מ"מ נא"ה צורך יחלל שבת בהקטרה כיון דאפשר בתקנה המעלה ומצינה ובכה"נ לא התירה התורה הספק כמ"ש שם כיון דאפשר בלא"ה · אמנם ז"א כיון דלסברא הבאתא דלא אזלינן בת"ר א"כ אם לא יבדוק המוח מעכב עליו את האכילה והוי א"א בענין אחר לגבי אכילת הפסח ובמקום דא"א בע"א התירה התורה לחלל שבת ע"י נומרתא וכיון דבדיק לי' א"כ גם הקטרתו מותרת בשבת :

ולפי"ז יש לשאול לפי האמת דאזלינן בת"ר וכי רש"י ז"ל בדי"ב דמהאי טעמא א"ל לבדוק אגר שום טריפות עי"ש וא"כ אבל ע"פ בשבת בודאי דאסור לבדוק המוח ע"י נומרתא דלאכילה לא מעכבא הבדיקה מאחר דאזלינן בתר רובא ומפני הקפדתו ודאי דאין לבדוק

כיון דאפסר במעלה ומליגה וכו׳ ואם״ה דמי שבת אע״ג דאיתחזק איסור שבת עיין פלתי בבית הספק מה שמייסב דברי הרמב״ם ז״ל מסוגיא זו ומ״כ קשה אמאי לא יליף הר״מ מתוקומתא זו הקודמת דרוב עדיף מחזקה מהא דהקטרתו דומה שבת דאיתחזיק והקטרה אפסר דמעלה ומליגה אע״כ דרובא עדיף ורובא לא מיקב קרום של מוח · אבל הוא נכון מאד דהט״ז יו״ד סי׳ מ״ג חקר בענגלים שיש להם נקב בעצול ובסומכיה ומיכר שנברא כך וכתב דכל מקום שהנקב פוסל מותר אם נברא כך דבבריאה אין שם נקב עליו וע״ש שהאריך · ולכאורה קשה א״כ איך יליף כאן דאזלינן בתר רוב מראשה של עולה ומשבירת עצם בפסח מדלא חיישינן שמא ניקב קרום של מוח הא י״ל בקושית התוס׳ בפ״א דכאן הטעם משום חזקה דבשעת לידה לא היה שום נקב אלא אמרת דהוי חזקה שלא נתברר׳ ז״ל דבשעת לידה נתברר דממ״ל בשרה הוא דאפי׳ תימא שנברא כך בנקב מ״מ מותר לדעת הט״ז :

אמנם י״ל דרש״י ז״ל פירש הא דאמרינן בש״ס בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת היינו איסור אמ״ה והתוס׳ בביצה דכ״ה הקשו דהרי שחוטה לפניך ואזל איסור אמ״ה אפילו עפ״י אחרה ואמאי נימא דכל ספק בשחיטה ניקום לה אחזקת אמ״ה וכ׳ דעומדת באיסור שאינו זכוה ע״ש · אמנם הרשב״א ז״ל בחידושיו לחולין ד״ט כתב דדעת רש״י ז״ל דמחזיקין באיסור אמ״ה לאיסור עריפה וכ׳ שכן כ׳ בחידושי יבמות ע״ש · אמנם בכל ספק שנולד לאחר שחיטה כמו בא זאב ונטל כלי מעיים דאזלינן להקל ולא שייך להחזיק מאיסור אמ״ה לאיסור עריפות מעטם נשחטה הותרה ובחזקת היתר עומדת וכתב רש״י ז״ל בחולין ד״ט ובביצה שם דשתם בהמות כשרות הם עי״ש וכיון דרוב בהמות כשרות הו״ל רובא וחזקה ורובא עדיף אזלת בריעותא דאתיליד אחריים כמו מים בראש לא אמרינן נשחטה הותרה כמבואר בש״ע סי׳ י׳ עי״ש · אמנם כ״ז לפי האמת דאזלינן בתר רובא אבל אם לא ניזול בת״ר א״כ לא אמרינן נשחטה הותרה לטעם רש״י ז״ל הנ״ל אם לעולם נחזיק מאיסור אמ״ה לאיסור עריפות לזה א״ש פסק הט״ז דהש״ס דייק שפיר דאזלינן בת״ר דאל״כ ניחוש שמא ניקב קרום של מוח וא״ל דמוקמינן לה אחזקה שבשעת לידה כנ״ל ז״א דאם לא ניזול בת״ר יש חזקה אחרת לאיסור דנחזיק מאיסור אמ״ה לאיסור עריפות וניחוש שמא״כ נתהווה הנקב בעניין דמטרפי׳ בי׳ ואפילו לדעת הרמב״ם ז״ל דס׳ מותר מה״ת מ״מ מודה כאן אם מטום מ״ש שם בפלתי ק״ר דבבת אתחזיק איסורא אי כמ״ש בפורת יוסף דהקטרתו אפשר דמעלה ומליגה וכו׳ :

אמנם כ״ז לפי הש״ד דלא אזלינן בת״ר אבל לפי האמת דמפיק לי׳ דאזלינן בת״ר א״כ לא שייך להחזיק מאיסור לאיסור דהא אמרינן נשחטה הותרה ורובא וחזקה רובא עדיף כנזכר שפיר יש לומר בראשה ש״ע ובש״ע בפסח דפי׳ לו חזקה שנתברר בשעת לידה א״כ לפי האמת לא אלי הר״ח למילף משבירת עצם דרוב עדיף מחזקה מהא דהקטרתו דומה שבת דהא לפי האמת איכא בהדי הרוב חזקה עמו להתיר בשעת לידה ממ״ל מותרת היתה בסברי הט״ז · אמנם לשיטת התוס׳ בביצה דלא ס״ל כסברי רשב״א הנ״ל להחזיק מאיסור לאיסור ע״כ לא ס״ל כשיטת הט״ז הנ״ל דאל״כ אכתי תיקשי כנ״ל איך יליף מראשה ש״ע ומש״ע בפסח ולא שייך תי׳ הנ״ל א״כ שפיר י״ל דאיסו יליפו רובא עדיף מחזקה מש״ע ולדידהו ניכא עם הרוב חזקה נ״כ דבשעת לידה מותר ממ״כ דהם לא סברו כסברת הט״ז ובעיקר דינו של הט״ז נכון מאד חילוק הנ״ל סי׳ ע״א דבאבר שיש לו חלב אפילו אם נברא כך אסור וכן הסכימו האחרונים ז״ל ועיין פלתי סי׳ מ״ג ועיין בחו״מ סי׳ ת״ד סי׳ ת״ן עי״ש :

ולפענ״ד גם הט״ז יודה לזה וכן נראה דעת רש״י ותוס׳ ז״ל בגדה דסי״ג סע״ב אמר דבא הפילה ולד שושנו נקוב אמו עמאה לידה ופירשו רש״י ותוס׳ שם דסבר דעריפה חי׳ ע״ש וא״כ אמאי צריך לומר הטעם דעריפה חי׳ דלדידה אינו כן הא בפשיטות י״ל כיון שנברא כך אינו עריפה כל עיקר לסברי׳ הט״ז אע״כ דבאבר שיש לו חלב כמו ושו וכדומה גם הט״ז יודה דאסור אפילו בבריאה כמילוקו של הל״ל וכנ״ל :

סימן עז

השש״ך ז״ל ביו״ד סי׳ כ״ח ס״ק כ״ז הסיג על הב״ח שדעתו בחירע לו ספק בשחיטה פטור מכיסוי אליך פטרינן מספק שמא שחיטה מעליתא הי׳ וגם בש״ס דפ״ו סע״א אמרינן בשחיט׳ חש״ו פוטר ר״מ מכיסוי משום דרוב מעשיהן מקולקלין משמע אי הוי מחלה על מחלה הוי מחייב בכיסוי ע״ש בש״ך שהאריך :

אמנם נראה להמלין בעד הב״ח ז״ל כי האחרונים ז״ל חקרו מ״ע בלא בדק בסימנים הוי ודאי בבילה ובשאר ספק בשחיטה הוי רק ספק בבילה ועיין פר״מ בפתיחה לה״ש . וי״ל בעזה״ר דהאחרונים ז״ל הקשו מכל ספק בשחיטה אמאי לא ניזל בת״ר ורוב פעמים שוחט בפיר . אמנם המרדכי פ״ק דחולין כתב דהטעם דאתרינן סמוך מיעוטא לחזקת אמ״ה ואיתרע לה רובא ע״ש · אמנם מלאתי בב״ח אות ח׳ בישוב קושית הרשב״א ז״ל איך יליף משבירת עצם בשחט דאזלינן בת״ר אמאי לא נימא סמוך מיעוטא לחזקה וכי שם בב״ח דלא ידע מאי חזקה איכא שם (עיין מ״ש לעיל) אי חזקת אמ״ה מה ענין המיעוט עריפות לחזקת אמ״ה עי״ש · כוונתו דל״א סמוך רק דהמיעוט והחזקה הם בענין א׳ כמו ספק בשחיטה לחזקת אמ״ה וא״כ מכ״ש הכי׳ דהמיעוט סותר החזקה דלא אמרינן סמוך · אח״כ מלאתי כן להדיא בסי׳ ח״א שער הקבוע סי׳ ל״ה בשם הרשב״א ובחולין דל״ג אמר רב אחאי בר יעקב ס״מ מדר״ל מזמנין ישראל על בני מעיס ואין מזמנין כותי על ב״מ והטעם דלדידהו במיתה תליא מלתא ולאחר שנשחטו הסימנים הוויין הב״מ כמאן דאמנו דביקולא ולא אהני אפילו אם מתה אח״כ ואמרינן שם תניא דלא כראבי״ע ע״ש והטעם דמי איכא מידי וכו׳ וכתבו התוס׳ שם וכ״כ הרשב״א ז״ל בתוהב״א הביכא דאסור לישראל בלא״ה משום טומא או איסור אחר לא שייך לומר מי איכא מידי הואיל וס״ם אסור לישראל וא״כ אסור להזמין כותי על ב״מ ע״ש והנה הרמב״ן ז״ל בספר המלחמות שם והרשב״א ז״ל כתבו דלא אמרינן דהב״מ כמאן דאמנו דביקולא דמי רק לאחר שנחנו שני הסימנים דוקא והטעם דהסימנים יעקו מלהדדי ע״ש א״כ מבואר החילוק דבכל ספק בשחיטה לא הוי רק ספק בבילה דהא איכא רובא להיתרא וסמוך לא אמרינן דהמיעוט מתנגד להחזק׳ דהא אם נוקי אותו על חזק׳ אמ״ה וכיון דהשת׳ מתה לפיכו הו״ל כשאר בהמה שמתה ומותרין הב״מ לנכרי · אבל אם ניזול בתר המיעוט וימא דשמא שהה או דרס אבל מ״מ הא אחנו ואסורים הב״מ לנכרי דכמאן דאמנו דביקולא דמיא ומי איכא מידי ל״ש הואיל דאסור בלא״ה לישראל משום שמא שהה או דרס א״כ לא נשאר רק הרוב דתליא במעשה ואסור מספק כמ״ש הפוסקים דרובא דתליא במעשה לא אזלינן בתרי׳ לקולא אבל בלא בדק בסימנים שפיר אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה דשם אינו מתנגד להחזקה דבלא בדק מותרין הב״מ לב״ל ממ״ל דאם אחנו רובא א״כ מותר לישראל ומי איכא מידי וכו׳ מאי אמרת דשמא לא אחנו הרוב א״כ כ״ש דשרי דאז לא אמרי׳ דכמאן דאמנו דביקולא דמי כמ״ש הרמב״ן והרשב״א דלא

כמאן דמנחא רק אם נשחט רוב שחיטה דינקי מהדדי וע׳ פליתי סי׳ כ״ז · אמנם האחרונים ז״ל חקרו בשני חזקות שנתנגדות בהמה שחוטה ושבורה ולא ידעינן איזה שבורה דאיכא לאוקמא אחזקה ומימא הנתא נשחטה והשבר מקודם הי׳ ואיכי למימר בהיפך הנתי׳ נשברי וכי׳ בע״ל סי׳ י״ז דהוא״ל ועיקר הספק על השבר אמרינן הנתא נשבר דכל דבר שאינו מסופקים בו אוקי לי׳ אחזקה ועל השחיטה אין אנו מסופקים ודלא כתב״ם סי׳ כ״ט :

ולפי״ז נאמנו דברי הב״ח ז״ל דודאי אם אנו מסופקי״ל על הבשר אם הוא ודאי נבילה או ספק שפיר י״ל דל״א שמוך הוא״ל והמיעוט מתנגד לחזקה דלהחזקה הב״מ מותרין ולהמיעוט בהיפך אבל אם אנו מסופקים על הכיסוי ולא על הבשר שפיר י״ל שמוך דבין להמיעוט ובין להחזקה פטור מכיסוי ואינם מתנגדים כלל אע״ג דלגבי הבשר מתנגדים הבשר הוא עניין אחר ואין אנו מסופקים עליו כמ״ש בנו״ה הנ״ל א״כ שפיר אמרינן שמוך ופטור מכיסוי וכ״ז לדידן משא״כ לר״מ אמרינן בהדיא בש״ס חולין פ״ו רע״ב דל״ל לדידי׳ שמוך לקולא והטעם כ״ל דלדידן אי אמרינן שמוך מלטרף המיעוט והחזקה והוכרע הרוב ולא הוי רק כמיעוט וכאמן דליתא דמי כמבואר בנדה ד״י״ח ע״ב משא״כ לר״מ דחיים למיעוט א״כ אפילו אם נימא דהוכרע הרוב ומיתשב רק כמיעוט מ״מ ר״מ חיים למיעוט׳ ולזה שפיר אמרינן בש״ס אליבי׳ לגבי שחיטת חש״ו הטעם משום דרוב מעשיהן מקולקלין ומלטרף הרוב והחזקה ונשאר רק מיעוטא דמיעוטא ולא חיים משא״כ בפלגא ופלגא ל״א שמוך לקולא אליבי׳ אבל לדידן שפיר קאמר הב״ח דפטור מכיסוי מטעם שמוך ודוק ·

סימן עח

בחולין ד״ג ע״ב · אמר רבינא הכל שוחטין הכל מומחין שוחטין וכו׳ בד״א שיודע״ם בו שיודע לומר ה״ם וכו׳ בודקין אותו אם יודע לומר הלי שחיטה מותר לאכול וכו׳ וכולן ששחטו אסי״א איומא אחש״ו עלה קאי אם שחטו מיבעיא אלא אשמיטו מומחה בבודקין אותו סני ומשני דליתא קמן דלבדקי׳ ומסיק הש״ס כולהו כרבינא לא אמרי רוב מצוין אבל שחיטה מומחין הן וכתבו התוס׳ ד״ה דליתא קמן דלבדקי׳ משמע אבל אי איתא קמן ולא נמיר הלי שחיטה אסור לאכול אפי׳ אחרים רואין אותן ולקמן קאמר הש״ם ראה א׳ ששחט אם ראהו מתחלה ועד סוף אותר לאכול וכו׳ ופריך אי ידיע דלא נמיר פשיטא דראה מותר ולא ראה אסור עכ״ד · וכתב התב״ש איך הוכיחו ברש דברים דבאיתא קמן ולא נמיר לא אמרי מה שאחרי׳ רואין אותם דאה״כ דאמרי והא דלא מוקי הש״ם בכה״נ באיתא קמן ולא נמיר משום קושי׳ הש״ם שם אי דלא נמיר פשיטא דראה מותר ולא ראה אסור לכך מוקי באיתא קמן ולא ידעינן אי ידע הלי שחיטה אפ״ה מותר באחרים רואין אותו דוקא ואסור באין רואין אע״ג דלא ידעינן דלא נמיר אפ״ה אסור באין רואין זה אינו פשוט כ״כ עי״ש בתי״ם שם שהאריך בבירורו :

אמנם נלפענ״ד לי״שב בעה״י דלאורה קי׳ לפמ״ש בפלתי סי׳ א׳ בס״ק י״ דיותר ים לגזור בא״י ה״ם בעע״ג יותר מחש״ו דבא״י ים לגזור שיבא להבשיר באין עע״ג משא״כ בחש״ו הכל יודעים ע״ש א״כ אין פריך פשיט׳ דראה מותר הא כאן ים לגזור אבל אחר עע״ג · אך יש לשאול לר״ה דסובר דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת וכל ספק בשחיטה אסור דמוקמינן לה בחזקת איסור אפי׳ במקום דשכיח להתיר כמ״ש הש״ך סי׳ י׳ בשם הרשב״א משום דאוקי בחזקת איסור אמ״ה אז אינו צוח לפי מ״ש בחו״ד סי׳ קכ״ז דבכל דבר שבידו נאמן ע״א אפילו באיתחזק איסורי וכתב הוא הטעם דהואיל ובידו לשמת החזקה הו״ל חזקי העשוי׳ להשתנות ואינה חזקה ע״ז ומטעם זה כתב בסי׳ עמ״ב ריש ברכות דתרומה בזה״ז מותר לעבול יום בביהש״מ שלו מטעם דספק דרבנן לקולא ולא מיקרי איתחזק איסורא הואיל ובידו לשאול עלי׳ ולשמת החזקה ע״ש א״כ לפמ״ש התוס׳ דגבי שחיטה אפילו בשיש נאמנים הואיל ובידם להוליך לשחוט א״כ בכל ספק בשחיטה אמאי אוקמוהו אחזקת איסור הא הו״ל ספק גרידא דבשלמא בשאר ספק אע״ג דילא עכשיו מחזקתו מ״מ מקודם היה עומד בחזק׳ איסור כגון ספק עבילה לעמה וכולא משא״כ כאן אם נימי שכדין שחט א״כ היה בידו קודם השחיטה ומיקרי לא איתחזק איסורא הואיל ובידו לשמת החזקה · אך י״ל הואיל דסוף כל סוף מספק אסור מה״ת בשעת הרשב״א ז״ל וכמ״ש האחרונים ז״ל עש״ך סי׳ ק״י א״כ מחזקינן שלא שחט שפיר א״כ הו״ל כאין בידו הואיל ומספק אוסרינאותה א״כ שפיר מוקמוהו לה אחזק׳ קמייתא לאסור אפילו בשבים להתיר ועבדינן לי׳ מעשה חזקה כודאי איסור אמנם לרב דסובר בפרק ספק אכל בכריתות דלא מחייב א״ת לדידי׳ רק בחתיכי׳ מבי׳ חתיכות דוקא משא״כ בחתיכה אחת ספק אינו ספק שומן מותר מן התורה ע״ש בכו״פ סי׳ ק״י דיני ס״ש א״כ לדידי׳ אין כאן חזקת איסור מעשה דבידו רק דהוי ספק איסור גרידא א״כ כאן דמימרא דרב הוא וכן העתיק הב״י סי׳ א׳ אין ס״ך לגזור אטו לא ראה דאפילו בלא ראה אין כאן איסור דאורייתא דאין כאן רק ספק איסור ולא איתחזק משום דבידו בזכר רק מדרבנן אסור הספק א״כ הו״ל כעין גזירה לגזירה לזה פריך שפיר הש״ם פשיטא אבל לפי האמת דספק איסור מה״ת א״כ בש׳ בשחיט׳ הו״ל בחזקת אמ״ה דלפ״ז לא מיקרי בידו לתקן דש״ם אסור מה״ת מטעם ספק שפיר יש לגזור ראה אטו לא ראה ואין כאן פשיטא לזה הקשו התוס׳ שפיר דמדלא מוקי כה״נ דמהלי אחרים רואין אותן בלא נמיר ואין כאן פשיטות לדידן משמע דבכה״נ אסור א״כ אמאי פשיט לי׳ לקמן הא עוכא אשמעונין

לאפוקי מדרבינא כאן ופשוט הוא :

ועפי״ז נכון נמי שיטת רש״י ז״ל ותוס׳ כאן דדעת רש״י ז״ל דלטעם רוב מצוין אבל שחיטה מומחין הן מ״מ אסורים לשחוט לכתחלה רק בדיעבד א״ל למבדקי׳ ע״ש ודעת התוס׳ שם דמטעם זה בוחטין אפילו לכתחלה ע״ש · ונראה לפענ״ד דלשיטתם אזלי דלכאורה קשה בין לשיטת התוס׳ דסמכינן אהך רובא אפי׳ לכתחלה בין לשיטת רש״י דעכ״פ בדיעבד מהני ואא״ל לבודקו הא קי״ל כל היכא דאיכא לברורי מברירין ולא סמכינן ארוב׳ וחזקה אמנם הש״ך סי׳ ק״ה ס״ק ס״ו הביא בשם הרשב״א ז״ל דאפילו במקום דאיכא ס״ס צריך בדיקה היכי דיכולין לברר ע״י בדיקה ומסיק הש״ך דאין להחמיר בדבריו שהרי הש״ת והסמ״ג כתבו ברורה מחמת תמיד דמותרת בלא בדיקת שפורת מטעם ס״ס ומביאו כ״י בסי׳ קפ״ז וכ״כ המרדכי בפ״ב דשבועות בשם ר״י עכ״ד הש״ך · וכתוב״י מ״ד סי׳ מ״ג ד״ה והכה לכאורה דבריו נפלאו הש״ג עליו דע״כ לא קאמר הרשב״א דהיכא דאיכא לברורי לא סמכינן אס״ס אלא היכא שיתברר האיסור בברור כמו בשיראה תלוי׳ שאפשר לבדוק הראיה ואם תבלבן הרי היא נקובה בודאי אבל היכא שיתברר בפק אחד ועדיין בשאר ספק הכי אף שמשום ספק א׳ אין להתיר מ״מ עתה שהוא ס״ס א״ל בדיקה שאף ע״י בדיקה ישאר ספק א׳ עכ״פ כמו בבדיקת השפורת שאף שתלתה ברחם המכחול עדיין אין האיסור בברור לשני כי אולי לא יהיה אגבא השני כמו הראשון לכן עתה מותרת מטעם ס״ס שמא מן הגדיים וא״ל בדיקה אלא לברר ספק אחד כדי שישאר אא״כ ספק א׳ לבד עכ״ד הטוב״י · וכ״כ בחו״ד סוף דיני ס״ש ודעת הרשב״א ז״ל דס״ם מטעם רוב אתיין עלה

א"כ גם ברוב אם לא יתברר האיסור בבירור גמור אז ע"כ דא"ל לברר וא"כ כאן בשחט סמכינן ארובא וא"ל לברר דאפי' אם נבדוק אותו ואינו בקי בהלכות שחיטה מ"מ אין האיסור ברור דשמא אעפ"כ שחט כדינא · אמנם לכאורה ז"א דאם נראה שאינו בקי בהלכות שחיטה אז נוקי הבהמה בחזקת אינו זבוח וכל חזקה כודאי הוא אך לפי הנ"ל אין כאן חזקה ודאית דהא בחזקה גופא מספקא לן דהא אם שחט שפיר א"כ היה בידו מקודם ולא מיקרי אתחזיק איסורא הואיל ובידו לשנות החזקה וכדברי החו"ד הנ"ל אך זה בדיעבד שכבר שחט אז אמרינן דאם עכשיו השחיט' יפה לא מיקרי מקודם אתחזיק איסורא דהא היה בידו מקודם לשחוט שפיר דהא חזינן שבודאי שחט שפיר אבל למסור לו לכתחלה דאכתי לא ידעינן אם ישחוט ודאי מיקרי אין בידו א"כ מוקמונין לי' אחזקת אמ"ה לשיט' רש"י ז"ל כאן בחולין ובבילה דכ"ה ע"א ולשיטת התוס' בילה שם מוקמונין לי' אחזקת שאינו זבוח א"כ ודאי אין למסור לו לכתחלה מטעם איכא לברורי דנוקי אחזקת ודאי איסור :

והנה כבר ידוע מה שהרעישו האחרונים ז"ל על דברי הרמב"ם ז"ל שדעתו שכל ספק מותר מה"ת יכמה סוגיות עיין מהרי"ט ופר"ח וכו"פ · אמנם הרב הגדול בעל ים התלמוד בחידושיו לב"ק דס"ו ע"ב הראה נקודה נפלאה בדברי הרמב"ם שכמעט נתיישבו רוב ההשגות דכוונת הרמב"ם ז"ל דבמקום שהאיסור מפורש בתור' אמרינן דוקא ודאי איסור אסרה תורה ולא ספק ובמקום שההיתר מפורש בתור' הוא להיפך דדוקא ודאי התירה התור' ולא ספק עכ"ד · וכבר קדמו בסברא זו בעל חו"ד ריש דיני ס"ם ועשה סמוכין מש"ס סוטה דכ"ט מרומיא דרב גידל והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ודאי טמא הוא דלא יאכל הא ספק טמא יאכל הא כתיב והבשר כל טהור יאכל בשר ודאי טהור יאכל הא ספק טהור לא יאכל ע"ש בחו"ד ובאמת לשון הש"ס מורה כן · ומעתה נכונים מאד שיטת רש"י ותוס' דרש"י ז"ל לטעמי' דסובר דכל ספק בשחיטה מוקמונין לה אחזקת אבר מן החי ושם האיסור מפורש בתורה וס' מותר מה"ת לזה דעתו דלא סמכינן אהך רוב מצוין א"ש מומחין הן רק בדיעבד ולא לכתחלה ועיין בב"י ר"ס א' שכ' כן לדעתו וכן כ' האחרונים ז"ל דלכתחלה אין בידו מיקרי כנ"ל ומוקמונין אחזקתו ואסור מטעם איכא לברורי ובדיעבד שפיר מיקרי בידו ומספק א"ן צריך לברר כמ"ש הנוב"י אבל לשיטת התוס' בבילה כ"ה דמוקמונין אחזקת אינו זבוח שאמרה תורה וזבחת שחוט ואכול עיין בילה בלשון התוס' א"כ ההיתר מפורש בתורה וס' זביחה אסור מה"ת וא"כ מאי אולמא בדיעבד מלכתחל' דאף בדיעבד צריך לברר אף דהוי רק ספק מ"מ נוקי אחזקתו כודאי איסור דהא מ"מ סוף כל סוף מטעם ספק אסור מה"ת א"כ מיקרי אין בידו כנזכר לעיל וע"כ היינו טעמא דסמכינן אהך רובא בדיעבד משום דרוב מעלי' הוא כמ"ש הרא"ה ז"ל דהוי כאלו הכל מצוין מומחין א"כ אף לכתחל' א"ל לברר :

ולדעת הראב"ן ז"ל הביאו הש"ך סי' א' ס"ק ה' דגם רבינא סובר רוב מצוין רק מ"מ צריך בדיק מטעם איכ' לברורי ע"ש בש"ך ובפלתי שמיישבים דעתו ולכאורה בס' א"ל לברר כנ"ל וא"ל דמוקי אחזקה מ"מ להאס"ז ב"מ בסוגי' ת"כ כי דגם חזקה ס' הוא רק דגזה"כ הוא ע"ש יש לעשות סמוכין לדברי התוס' דבאינו גמיר אפי' אחרים רואין אותו לא מהני וע"כ דודאי איסור הוא מדרבנן דהא אפי' אי חזינן דשחט שפיר מ"מ אסור ואם כן שפיר צריך לברר דאפשר לעמוד על הבירור מיקרי מאחר דאסור בודאי מתקנתא דרבנן ודוק :

סימן עט

בפ"ק דחולין אמר ר"י א"ר כל טבח שאינו יודע ה"ש אסור לאכול משחיטתו ופריך הש"ס פשיטא ומשני ל"ל וכו' והנה עפמ"ש הרשב"א בחידושיו לחלק בין חש"ו ובין גדול שאינו יודע ה"ש דבא"י הלי' שחיטה רוב מעשיו מתוקנים ובחש"ו רוב מעשיהן מקולקלין ע"ש א"כ מאי פריך הש"ס פשיטא הא טובא קמ"ל דלא אזלינן בתר רובא דידי' אע"ג דבשאר דוכתי אמרינן רוב מצוין א"ש מ"ה וכ"כ האחרונים דאין קלקול יוצא מבן דעת וכמו כן יש לשאול לפמ"ש הר"ן פ"ק דחולין והוא בש"ע סי' ב' ס"ב דמומר לתיאבון לא אמרינן בי' רוב מאשמ"ה עיי"ש הא רוב מעשיו מתוקנים ולהכעיס בודאי לא יקלקל · אבל הוא נכון בעה"י דלכאורה קשה אמאי אמרינן רוב מצוין אשמ"ה הא הוי רובא דתלוי במעשה דלא הוי רוב כמבואר בבכורות די"ט וכ' ע"ש אמנם תוס' בבכורות שם ד"כ סע"א הקשו אמאי אמרינן רוב ע"ה מעשרין הן ולא אמרינן סמוך מיעוטא דאין מעשרין לחזקת טבל ותי' דמשום המיעוט לא מחזיקין אדם ברשע שלא עישר עכ"ד · ועיין ב"א סי' א' דמש"ה א"ל להפריש בדמאי מעשר עני ג"כ הא האי רוב ע"ה מעשרין הוא רובא דתלי' במעשה ותי' ג"כ דלא מחזקינן לי' ברשע מחמת המיעוט אע"ג דהרוב תליא במעשה ע"ש א"כ שפיר אזלינן בתר רובא דרוב מאשמ"ה אע"ג דתלי' במעשה דלא מחזיקין אותו ברשע דיזדקק לשחיטה ואינו בקי בהלכותיה ובאמת כי הפוסקים כן דהיינו טעמא דרמאש"מ דודאי מי שמזדקק לשחיטה בודאי יודע לשחוט ע"ש אמנם כ"ז לפי האמת דמי שאינו יודע ה"ש אסור לאכול משחיטתו א"כ איך נחזיק דשחט אותו שאינו יודע אם כן הו"ל רשע ואנן לא מחזיקינן אדם ברשע אבל אם נימא דלעולם אפילו באינו יודע הלכות שחיטה מותר לאכול משחיטתו אם כן גם אם נימי' דשחט אותו שאינו יודע לא מחזקינן אותו ברשע מאחר דמדינא מותר לאכול משחיטתו דסמכינן ארובא ולפי זה פריך שפיר הש"ס לר"י א"ר פשיטא דא"ל דאשמעונין דלא אזלינן בת"ר דפשיטא דהא תלי' במעשה דהשתא א"ל להחזיק אותו ברשע דזהו תרתי דסתרי אם תיזול בתר רוב באינו יודע אם כן נתת לו רשות לשחוט ועכ"פ אינו רשע אם כן הוי רובא דתלי' במעשה ולא מהני ודוק · ואם כן אתי שפיר במומר דלא אמרינן בי' רוב מצוין אצל שחיטה מומחין דהוי רובא דתלי' במעשה וחייש למיעוט שאינו יודע ולדידי' לא שייך שלא להחזיק אותו ברשע מחמת המיעוט שאינו יודע דבאמת הוא חשוד לעבור לתיאבון אם כן שפיר חיישינן למיעוט ודוק היטב · ובדין שכחה כתבתי במ"א באריכות :

סימן פ

בכתובות דף ט' · אמר ר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה וכו' ואיבעית אימא באשת ישראל וכו' והקשו התוס' בא"י אמאי לא מוקמונין לה בחזקת כשרות וי"ל דאונס קלא אית לה והוי רצון רובא ורובא וחזקה רובא עדיף והקשו עוד דא"כ אפי' ס"ס לא יועיל ותירצו דאינו רוב גמור ובמקום ס"ס מותר והקי' בריב"ש סי' שע"ב והסד"ט סי' קפ"ז ועיין פנ"י ל"ל דרצון אינו רוב גמור אפילו הוי רוב גמור מ"מ מותר בס"ס דיינו' סמוך מיעוט דאונס לפלג' דאינו תחתיו ע"ש :

ולפענ"ד נראה בעה"י דהפנ"י נתקשה מאד איך אומרים ספק אינו תחתיו אמאי לא מוקמונין לה אחזקת הגוף ונימא דהשתא זינתה עיי"ש · אמנם לפמ"ש המפורשים דס"ס הוא מטעם רוב אם כן רובא וחזקה רובא עדיף והפ"מ ביו"ד סי' ק"י סס"ק י

בס"ז הפלה בס"ם נגד חזקה היכא שהחזקה אינה סותרת רק ספק אחד ס"ם עיקר הספק השני הוא שקול והספק שלנגד החזק׳ נשאר אבתי מיעוטא דחזקה אינה דבר כלול ועכ"ם מיעוט יש (ועיין ס"מ בסוגיא דת"כ) ומכריע לרוב משא"כ היכא דהחזקה סותרת שני הספיקות חזקה עיקר שמבל ספק נשאר רק מיעוט ומכריע החזקה עי"ש וכאן החזקה אינה מתנגדת לספק אונס ונשאר ספק השקול ומצטרף עם המיעוט דאינה מחתיו ומיושב קושית הריב"ש דאם יימא דרובא דרלון רוב גמור א"כ נשאר מבל ספק רק מיעוט וחזקה עיקר ופשוט הוא :

והנה הרי"ף ז"ל פריך על אוקימתא קמייתא בא"כ דאבתי ס"ם הוא ס׳ אינו מתחיו וס׳ מו"ע ותי׳ דמו"ע פתחה פתוח ע"ם כרי"ף והוא בפיעת ר"ח בבתוס׳ כאן · והקשה הר"ן דבע"כ אמר אביי אף אנן נמי תניא בתולה נשאת וכו׳ ונאמר אי למיתב לה כתוב׳ ניתב לה אלא ע"כ לאוסרה עליו מאי לאו דקטעין ס"ם ודאי שם לא דקטעין טעמא דמיס ולפיעת הרי"ף תיקשי דודאי מ"ע אין לה דמיס א"כ בטעמא דמיס תיקשי קושית הרי"ף הא איכא ס"ם דמ"ע ועי"כ לומר כמ"ש התוס׳ דמ"ע לא ככם בגדר הספק דאלו היה מ"ע היתה עושה כן דאין נאמר הוא לה או כמ"ם הרא"ש והר"ן דמ"ע לא שייכ · עוד הקשה הגאון מהר"ם ברבי בחידושיו דאמאי הקשה הרי"ף ז"ל דוקא נתי׳ הראשון דמיירי בא"כ הא גם בא"י יש ס׳ מ"ע כמו שהקשו בתמא התוס׳ ד"ה אבי"ת לשני המירוצים עכ"ד · עוד יש להקשות דאמרינן בגיטין י"ז מפני מה תקנו זמן בגיטין ר"י אמר משום בת אחותו ר"ל אמר וכו׳ והקשה בפי"י דמאי פריך הא בלא זמן הו"ל עדות שא"א יכול להזימה ותי׳ כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי דלא בעי דריש׳ וחקירי׳ עכ"ד וכבר קדמו הכי"ר ר"ם אד"מ ע"ם א"כ מאי פריך הב"ם כאן אי למיתב לה כתובה ניתב לה וע"כ לומר דלעולם כתוב׳ א"א לעולם לבא לידי שום ריעותא הא שפיר יש לחוש שמא יתן לה אח"כ גט בלא זמן ואנן קיי"ל ג׳ גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר וא׳ מהן אין עליו זמן וע"כ לומר בטעם הפי"י דכאן אין צריך דריש׳ וחקירה כיון דאיכא כתובה למשקל · אמנם זה במקום דאית לה כתובה מה שא"כ היכא דמדינא אין לה כתובה (רק שהוא יחפה ויתן לה מתנה) ודאי מדינא בעינן דו"ח · וגט שאין בו זמן פסול מדאורייתא והולד ממזר (ובפרש לפי מה דקיי"ל דדבר תורה אחד דיני ממונות וכו׳ בעי דו"ח וע"כ לומר דבגיטין דהכשירו כדיעבד כאן בו זמן וע"כ לומר דאפקעינהו רבנן לקידושין מניה והעמיד כמ"ם כרים הפלאה לכתובות בשם הגאון מוהר"ם ז"ל דהוא מעשה דקדשה ע"ת וגם כאן ע"כ לומר דקדשה ע"ת אם יתן לה גט בלא זמן דאכשרוהו רבנן ע"ם בהפלאה וא"כ כאן בשעת קידושין אבתי לא נתקررה דעתו בודאי וע"כ לא יתחול לה לע"ע הכתובה ומדאורייתא בעי דו"ח וגט שאין בו זמן פסול מדאורייתא׳ :)

וכמו כן יש להקשות לקמן דס"ג ע"ב כאומרת מאום עלי דכופין אותו להוציא הקשו התוס׳ שמא עיני׳ נתנה באחר כמו באומרת עמאה אני לך ותי׳ באומרת עמאה אני לך איכא מספקת הכתובה למשנה ראשונה אבל באומרת מאום עלי מאחר שמספקת הכתובה נאמנת עכ"ד · ומלתא דמסתברא לפענ"ד דזהו דוקא במקום דאית לה כתובה מדינא נאמנת אבל במקום דבלא"ה אין לה כתובה מדינא איכא נאמנת באומרת מאום עלי א"כ מאי פריך כאן אי למיתב לה כתובה ניתב לה הא נפיק חורבה אי לענין זמן בזכר מדאורייתא בעי דו"ח וגט שאין בו זמן פסול מדאורייתא׳ או דיחוס שמא תתן עיניה באחר ותאמר מאום עלי ואנן נאמין לה מאחר שאנו סוברי׳ שמספקת הכתובה ונאמנת מדינא אין לה כתובה ואינה נאמנת :

עוד הקשו התוס׳ ד"ה אי למיתב לה כתובה דרש"י ז"ל פירש אליבא דר׳ אלעזר דסובר דנאמן לאוסרה עליו וכתב רש"י ז"ל דדוקא לאוסרה נאמן לדידיה אבל להפסידה כתובתה אינו נאמן וכאן קאמר הש"ס אי למיתב לה כתובה ניתב לה משמע שאם היה רוצה להפסיד כתובתה היה נאמן אע"ג דלפוס סברא דהשתא סלקא אדעתין דלאוסרה אינו נאמן עכ"ד התוס׳ שם :

והנראה לפענ"ד לתרץ הכל בעזהי"ת דהאוריס ותומים סי׳ ע"ה הק׳ בתוס׳ ד"ה אי למיתב לה כתובה איך מפסדת הכתובה הא הבעל אינו יודע אם זינתה בלום או בגלוי וכו"ל א"י אם פרעתיך ותירץ משום דלא כו"ל למידע עכ"ד :

והרא"ש ז"ל הקשה הא יש לה מנו דמ"ע ותירץ דמ"ע לא שכיח ועוד דהוי מנו להוציא : ע"ם וכ"כ הר"ן ולדעת הש"ך סי׳ ס"כ דאמרינן מנו אפי׳ במקום דלא שכיח נסתר תי׳ הא׳ · אמנם גם לתי׳ הב׳ קשה הא במקום שערא מעליא אמרינן מנו אפי׳ להוציא כמבואר סי׳ ס"כ וס"ד וכאן הא שער כתובה בידה · אך הש"ך בדיני מנו אות ע"ו האריך להוכיח דכתובה לא איקרי שערא מעליא משום דהוא לא נתנה כלום לבעלה רק שחייב לה מכח תקנת חכמים ע"ם בש"ך ומחזי אין במזונות דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה א"כ לגבי מזונות איתחשב שערא מעלי׳ דהא עבור המזונות נותנת מעשה ידיה לבעל וספיר נאמנת במנו דמ"ע אע"ג דהוי להוציא וא"כ כיון דנתחייב במזונות נתחייב נמי בכתובה מעשה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע משום דהוי כאומר המשיר ידענא וחמשיר לא ידענא דגם בא"י אם הניחתי לא הו"ל למידע כמ"ש האו"ת שם וכ"כ המשנה למלך ואף דאין משבעין על כפירת שעבוד קרקעות מס׳ הא כ׳ בפני יהושע ב"מ ד׳ ד׳ ע"ב ד"ה אין משבעין דהיינו דוקא במקום דאינו יכול לכפור ע"ם וא"כ לפמ"ש מרן בספר הפלאה דלי"ן בתוס׳ ד"ה יתומים דעל מזונות יכול לומר פרעתי אפ"ל תוך זמנו דהוי כמו מלאכה המתפרדת מאחר דכל יומא זמניה הוא ויכול לומר פרעתיך מתחלה בעד כולם כמבואר בח"מ סי׳ ע"ח סוף ס"א ע"ם בספר הפלאה וא"כ בשיטתו פרעתי ממזונות מיפטר נמי מכתובה מעשה לא הו"ל למידע כמ"ם בתומים א"כ לא הוי כפירת ס"ק לסברת בעל פני יהושע וא"ל דבדרבנן ל"א מחויב שבועה ואל"מ ז"א דכי הפכי בכתובות בתר דתקנו לכתוב כתובה הו"ל דאוריתא :

אמנם אין קיי"ל בח"מ סי׳ ע"ה סי"ד וכ"כ הש"ך סי׳ פ"ו ס"ק י׳ במקום דהתובע צריך שבועה לא אמרי׳ מחויב שבועה ואל"מ ע"ם א"כ למאי דאמרינן כרים זכרים דאשה שתמא לאו לגירושין עומדת ע"ם וא"כ זמן נביית כתובתה רק בשתאלמן ובכאה ליפרע מנכסי יתומים איכא לפרעת הלא בשבועה ובכה"ג לא איקרי הבעל משואל"מ · אמנם כ"ז לסברא דהשתא דאינו נאמן לאוסרה א"כ שתמא לאו לגירושין עומדת ושפיר מפסדת הכתובה דלא איקרי הבעל משואל"מ משא"כ לסברי ר"א דנאמן לאוסרה עליו וא"כ שתמא לגירושין קיימא ואיני׳ דידי׳ אין צריך שבועה לזה פירש"י שפיר בדר"א דלהפסיד׳ כתובתה אינו נאמן משום דהבעל הוי משואל"מ אבל בע"ב דאינו נאמן לאוסרה ושתמא לאו לגירושין קיימא ולא הוי הבעל משואל"מ שפיר מפסדת הכתובה דהא בהא תליא ומיושב קושית התוס׳ :

ולפי"ז מיושב שפיר מה שהקשתי מאי פריך הש"ם אי למיתב הא זמנין דפיק חורבה אם יתן לה גט בלא זמן והולד ממזר מדינא גם ניחוס שתתן עיני׳ באחר ותאמר מאום עלי ז"ל דכיון דתתנבא א"כ מדינא

אית

אית לה כתובה וגט כשר הוא גם שייך כמי תי׳ התוס׳ לקמן דס״ג במקום שמפסדת הכתובה לא חיישינן שתתן עיניה באחר :

ועפי״ז מיושב שפיר קושית הר״ן בעזה״י דהא אסקינא דהיינו טעמא דלא חיישינן לגט בלא זמן ולעיניה נתנה באחר מאחר דמדינא אית לה כתובה דהבעל הוי מחויב שבועה ואל״מ ולכאורה קשה הא אנן קי״ל בסי׳ ע״ה סי״ג במקום דאית ליה מגו דפרעתי או החזרתי לא הוי משואל״מ · וא״כ לפמ״ש בשם הפלאה א״כ נאמן הבעל לומר פרעתי אמזונות דהוי כמו מלאכה המתפרדת · אמנם מרן ז״ל כתב שם בק״א סי׳ ס״ח ס״ק ט׳ דאפילו לר״א דסובר דנאמן לאוסרה מ״מ י״ל דלא קיס לי׳ בפ״פ מ״מ נאמן לאוסרה מאחר שהוא טען שפ״פ מצא ושויא אנפשי׳ חתיכה דאיסורא וכ״כ הרא״ה ז״ל עכ״ד וכיון דלא קיס לי׳ א״כ אין כאן מגו דהא הוי מגו בדדמי אמנם כי מסקינין דקא טעין טענת דמים דאז ודאי קיס לי׳ ונאמן לגבי הכתובה במגו דלטענה זו מיגו מעליא הוא ולפי״ז מיושב שפיר דברי הרי״ף ז״ל די״ל דלעולם לאוסרה אינו נאמן דאית לה ס״ס דמ״ע כמ״ש הרי״ף ז״ל · אבל מ״מ הכתובה מפסדת דהא ס״ס הוא מטעם רוב ואין הולכין בממון אחר הרוב ואין מוציאין ממון בס״ס כמ״ש בספר פני יהושע · וכיון דאין לה כתובה אם כן יש לחוש כנזכר שמא יחפה על הכתובה ותיפוק חורבה שאחר כך יתן לה גט בלא זמן והולד פסול מדינא או שתתן עיניה באחר דאז אפילו בגירושין מפסדת הכתובה דלא הוי הבעל משואל״מ דהא אית לי׳ מגו דפרעתי דלגבי טענת דמים לאו מגו בדדמי הוא וא״כ עיקר התקנה היתה משום גט בלא זמן או דניחוש שתתן עיניה באחר אבל לאוסרה אינה נאסרת באמת דאית לה מגו דמ״ע וכמ״ש הרי״ף ז״ל וא״ש :

ומעתה נתיישב קושית הגאון מהר״ם ברבי שהקשה אמאי לא כתב הרי״ף כן גם לאוקמתא בתרייתא דיש ס׳ מ״ע כמ״ש התוס׳ באמת דהתוס׳ כתבו דלהכי לא נכנס בגדר הספק ספקא דמ״ע דאלו היתה מ״ע היתה טוענת דאין גנאי הוא לה · והק׳ מרן בהפלאה דלמא בכונה לא טענה כן כי נתנה עיניה באחר עכ״ד · אמנם לפי המבואר דבמקום דנותנת עיניה באחר ומתגרשת אז מדינא אית לה כתובה דהבעל הוי משואל״מ · ומאחר שלפי טענתה דהשתא מפסדת הכתובה לא אמרינן דנתנה עיניה באחר א״כ הרי״ף ז״ל דפסק כשמואל דלעולם מפסדת הכתובה מטעם חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה א״כ לא חיישינן שמא נתנה עיניה באחר · אמנם נראה להרי״ף ז״ל בא״כ אינה מפסדת הכתובה דלגבי הכתובה איכא ס״ס ספק אינו תחתיו ואת״ל תחתיו אכתי ספק באונס דאפילו א״כ אינה מפסדת הכתובה באונס כמ״ש התוס׳ בע״ב וכ״ה בש״ע סי׳ ו׳ ובש״ס סוף נדרים וכיון דס״ס מיחשב כרוב · והבעל המאור ריש פ״ב דכתובות כתב דאפילו לשמואל דלא אזיל בממון אחר הרוב מ״מ במקום דחזקה מסייע להרוב אזלינן בחר רוב וחזקה עי״ש · והחו׳ כאן הקשו בא״כ אמאי לא מוקי לה בחזקת כשרה לכהונה וחרלי דאדרבא נוקי אחזקת הגוף והשתא נבעלה עכ״ד · אמנם לענין הכתובה יש לה חזקת כשרות וליכא למימר דהשתא נבעלה דאפילו אם נימא דהשתא נבעלה אכתי שמא באונס ויש לה כתובה וחזקה דהשתא אינה סותרת להך חזקה דמעיקרא וא״כ בא״כ שפיר יש לה כתוב׳ ולא שייך חזקה אין אדם טורח וכו׳ דבאמת נאמן דפ״פ מצא מ״מ אית לה רוב וחזקה :

ולפ״ז נכון מאד די״ל דגם הרי״ף סובר כסברת התוס׳ דלהכי לא נכנס ספק מ״ע בגדר הספק משום דהיתה טוענת כך וא״ל כקושית הפלאה שמא עיניה נתנה באחר י״ל מאחר דמפסדת הכתובה מטעם דאין אדם טורח וכו׳ לא אמרינן דנתנה עיניה באחר וא״כ בא״כ דאינה מפסדת הכתובה כנזכר מטעם דאית לה רוב וחזקה · שפיר הקשה הרי״ף דנימא ספק דמ״ע דכאן אין לומר דהיתה טוענת כן ז״א דדלמא עיניה נתנה באחר וכקושית הפלאה דכאן אינה מפסדת הכתובה לזה תירץ הרי״ף כשיטת ר״ח דמ״ע פתחה סתום וככון בעזה״י ודוק :

סימן פא

ליישב דעת הראב״ד ז״ל בבעל הנפש דלדידן דאית לן חומרא דר״ז דאפילו ראתה טפת דם כחרדל צריכה ז״ל לא מהני בדיקת שפופרת · ועיין נוב״י יו״ד סי׳ מ״ג וסי׳ מ״ו · ובעזה״י נ״ל עפ״י מה שהקשו האחרונים כיון דרואה מחמת תשמיש מחמת קביעת וסת נגעו בה א״כ איך מהני בדיקת שפופרת דלמא לא שוי לגמרי לאצבע לקולא · אמנם מרן כ׳ שם בסי׳ מ״ג משום דוסתות דרבנן וכ״כ בחו״ד קפ״ז אמנם לפי מה דאנהיר לן מרן בסי׳ נ״ה לחלק בין סמוך לוסתה שהוא מן התורה דהחשש שמא תראה ולא מרעינן בהכי חזקת כשרות דידה ובין עבר וסתה דהחשש הוא שמא ראתה והוא כההוא דאמרינן בש״ס שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן עי״ש ודפח״ח · א״כ ברואה מ״ת ודאי וסת דאורייתא דהח החשש הוא שמא תראה ועיין נוב״י בכ״מ דוסת גרוע לא חיישינן אפילו לשמא תראה מ״מ י״ל עוד לפ״מ שהאריך הגאון הנ״ל בהיתר המרדכי אם יש לה וסת דרך וסת דרואה מ״ת וסת גרוע הוא כוסת הקפ״לו׳ ועכ״פ הוי וסת שאינו קבוע עי״ש · והתוס׳ ריש מכילתין הקשו על מע״ל שבנדה אמאי לא מחזקינין לי׳ כטומאה ודאי אפי׳ לשרוף משום דכל הטומאות כשעת מציאתן ותי׳ משום דאל״כ לבו נוקפו ופורש עכ״ד · א״כ כאן ברואה מ״ת דהוי וסת שאינו קבוע ומטמאה מע״ל ודאי לסברת התוס׳ מטמאה טומאת ודאי דכאן אין שייך לבו נוקפו ופורש דודאי גבי מע״ל שבנדה אם נימא דלא מהני רק לתלות א״כ לא יפרוש דאפילו תראה תוך מ״ל נימא דהשתא ראתה ומעולם לא הי׳ למפרע בבית החיצון אבל ברואה מ״ת אפילו אם נימא דלא מטמאה מע״ל למפרע ס״ס נכשל בודאי איסור בשעת תשמיש ודוק ולפ״ז נאמנו מאד דברי מרן מ״ש דוסתות דרבנן דכאן אפילו שמא תראה היא ג״כ מדרבנן דהא הטעם שכ׳ דשמא תראה היא דאורייתא דלא מגרעינן בהכי החזקה דלעולם קיימא בחזקת טהרה רק שאחר כך תראה משא״כ ברואה מ״ת ל״ח אפילו לשמא תראה דאם תראה א״כ נגרע החזקה דהשתא דהא תטמאה למפרע טומאה ודאי משום דכל הטמאות כשעת מציאתן וכמו שהקשו התוס׳ :

אמנם לכאורה דבר זה נסתר מני׳ וביה דהא דחשבינן לוסת זה אינו קבוע לטמא למפרע משום דהוי וסת הגוף כקפילות וכמ״ש האחרונים דקבעה לה וסת מחמת חימוד (ולא כההוא חימוד שנזכר בסימן קל״ב דהתם בעודה תחתיו ל״ש חימוד ובפרט אם הוא עמה במטה כמבואר שם אלא וסת הגוף כקופלה ועיטוש) וא״כ איך תליא לטמאה למפרע מע״ל וע״כ תתפוס דראתה מקודם וא״כ האי ראי׳ לא משינוי הגוף אתי לה רק דקבעה לזמן זה כמו שקובעה אחר עבילה דוקא או לקפילה וימים כמבואר היטב סי׳ קפ״ט וזה וסת מעליא הוא ודי שעתה אמנם ז״א די״ל כמו שאמרו גוסת הפיהוק דפיהוק של אתמול גרמא לראי׳ של מחר כמו כן י״ל בוסת זה שהוא לחימוד דחמדה ג״כ מע״ל קודם שתראה דבאד יומא תלינן הראיה מהוסת וא״כ אכתי לא הוי רק וסת הגוף אמנם לאחר חומרא דר״ז שלריכה ז״ל וע״כ לומר כמ״ש מרן סי׳ מ״ג דהטעם משום דהגם הגם חזיתיה וזה ג״י שילא לבית

המילון

המילון והוי זכה גדולה מ"ב אכתי רי כנ"ל דלא תהני בדיקת שפורת הא הוסת דאוריתא דהמשם שמא תרתה ומ"ל כנ"ל דכאן תלינן דודאי לא תרתה דמ"ב תעמתה נמסרע ונגרע החזקה הדשתא דעהורה בודאי כמזכר דז"מ דהאיך תתפוס לעמתה נ"ב נמסרע וכמומרא דר"ז מ"ב מ נה וסת הגוף ודי" שעתה דבנ"ש לא מצינו לתלות הרמיה בהוסת רק קפילה דאתמול דחד יומא וכיון דלא נעמתה נמסרע מ"ב לא מיגרע חזקת עהרה הדשתא ומ"ב ע"ב הדרא קושיא לדוכתין דוסתות דאוריתא מחשם דשמא תרתה וכאן הוא :

סימן פב

בפסחים ד"ד כעי מניה מר"ל כ"י המסכיר בית לחבירו חזקתו בדוק מו מין חזקתו בדוק ופריך נמאי נ"מ ליטיילי ומשני דליתה קמן דליטיילי ת"ש הכל נאמנים על בדיקת חמץ אפילו עשיר וכו' מ"ע מהימני לאו משום דחזקתו בדוק דקסבר הכל חברים הן אלא בדיקת חמץ כדתנן חבר שמת וכו' וכתבו התוי ד"ה לאו נס"ד דהשתא דחזקתו בדוק הא דלריך אמירה דהני אומר כ"י משום דאפילו מי חזקתו בדוק מ"מ לריך לשואלו ומהני אמירה דידהו דלא אפילו שאלה מ"ל · וכי הרמ"ם מתוך דברי ר"י משמע דאפילו מי חזקתו בדוק מ"מ לריך לשואלו עי"ש ותמהו האחרונים אמאי למד כן מדברי ר"י הלא ש"ס ערוך הוא נמאי נ"מ ליטיילי עכ"ד ועיין ע"ז סי' תנ"ז סק"ב מ"ש בשם הרי"ן ולשיעות הכ"ח שם מ"ש · והלל"ח העתיק דברי הכ"ע בדברי הרי"ף עי"ש אמנם הע"ז שם דחה דברי הכ"ח :

ומה ס"ל בעזה"ר דהלל"ח הקשה דבעל הבעית שאלו מי חזקתו בדוק לא הקדים שום טעם לומר משום הכל חברים הן ומ"ב מי הבריתו עתה לחדש דבר משום הכל חברים וכי ז"ל דרש"י ז"ל פי' בדברי הבעית המסכיר וכו' כ"ד שחרית ובודאי כותבו דבל הלילה לא שייך לומר חזקתו בדוק כי אולי לא בדקו ואמנו כ"ע ברזון ודי שאנו מחזיקין אותו אלא עבר לחלונין על מצות חכמים ששנו בודקין אור ל"ד אבל כאן דתני הכל נאמנים ולא פי' בארזה זמן מיירי מ"ב גם בלילה מיירי שנאמנים ומן הסתם בכל אדם לא אמרינן שחזקה שהוא מן הזריזין לזה לריך לומר דקסבר הכל חברים כדתנן חבר שמת אפילו הן בני יומן וכו' דחבר מינו משהה אפילו רגע מ' עכ"ד ·

ולפ"ז מ"ש מאד דהמש"ם נופא ל"מ הרמ"ם להוכיח ד"ל דהא דשואל הבעית מי חזקתו בדוק לאו דבר ברור הוא דודאי בדק אלא מכח רוכא אתי עלה דע"כ רוב כ"מ ודאי בדקו ומ"ל סמיך מיעוטא לחזקה דחזקת חמץ שהתמש בביתו כל השנה · ז"מ דהתוס' בבורות ד"כ סע"מ הקשו בדאמר אמאי מ"ל לפרוש מדאוריתא דיומא סמוך מיעוטא דאינם מעשרין לחזקת עכל ותרלו דאין להחזיק אדם ברשא בשביל המיעוט עכ"ד מ"ב גם כאן דבש"ם מיירי כ"ד שחרית אין יומא סמיך מיעוטא דאינם בודקין דאם לא בדק כל ליל י"ד מ"ב עבר על תיקון חז"ל ששנו בודקין אור ל"ד וקמה סברת התוס' בבורות דאין להחזיק אדם ברשא בשביל המיעוט ומ"ב מהש"ם נופא י"ל דהא לריך לשואלו כתיתא קמן משום דהא דחזקתו בדוק הוא מעשה רוכא לבך הוכיח הרמ"ם מדברי ר"י דקאי למסקנא דהכל חברים ואפילו בליל י"ד נ"ב נאמנים כמ"ש הלל"ח ואם כן ע"ב לומר דאפילו מי בולם בודקים מ"מ לריך לשאול דהא כאן מ"ח לומר דהחזקה הוא מכח הרוב דמ"ב בליל י"ד אמאי נאמנים יומא סמיך מיעוטא לחזקה דהא בליל י"ד לא מחזקינן לי' ברשא דהא אכתי לא עבר אתקנת חכמים דבולא ליליא אמרי הוא ודוק :

סימן פג

בסנהדרין בסוגיא דחוסמין לנעז ד"מ מתיבי תבעו ממון בסלשה וכו' · והנה דעת הש"י ז"ל דבא להפסידה בתוכתה מעעם דאין אדם עורם בסעודה ומפסידה והתוס' שם הקשו לשיעת מהר"ף דסובר למ"ד בתוכה דאוריתא אינו נאמן מעעם חזקה זו עי"ש ובאמת לשיעת רש"י ז"ל אינו קשה כ"כ דאולי אינו סובה בשיעת הרי"ף · ומלאתי להגאון מוהי' בעריס ז"ל בנו של הפנ"י וסוא דדפס בס"ם תשע שיעות למהר"ן ראזאנים כיסוב קושיא זו עפ"י מה שבתבו הפוסקים הא דבעינן לעעמא דאין אדם עורם וכו' היינו במבחשת אותו אבל בשותקת שתיקה בהודאה דמיא ונאמן הבעל בלא חזקה מ"ב לא קשיא נמי להרמ"ם ועור דהש יעמדו המשנה בשותקת ואפי' בתובה דאוריתא נאמן הבעל מעעם הודאתה עכ"ד ואין זה ניים דמ"ב תיקשי מברייתא דתבעו ממון דיאוש לנעז ותי' הש"ם לא שייך כיון דחזינן דהבעל מהדר אסהדי שקרי לא מיישין שיבואו עדים ואי מיירי בשותקת מ"ב אכתי ניחוש לסהדי כיון דחזינן דשא מודה . עוד הקשו בע"ב דמאי פריך מברייתא דתבעו ממון דלמא מיירי כאן שהבית הבעל עדים ולא התרו בה בלל דתו ליבא לאיחש לסהדי אחריני ומ"מ לבא לידי נפשות · עוד קשה מאי פריך מתבעו ממון דלמא מיירי כאן שקדשה בביאה וביאה נפולין עושה · עיין ר"ן פ"ק דקידושין ואז ליבא לאיחוש לסהדי אחריני דאף אם יבואו עדים שזנתה מקודם ע"ב פנויה היתה ומ"מ לבא לידי נפשות עוד קשה הגאון מהר"ב הא"ל דלשיעת רש"י ז"ל אמאי תנא בתחני אוסם ומפתה ומוליא ש"ר · ועי"ב בנערה אירי מתני' ועיין תוס' כאן ולשיעת רש"י ז"ל הא גם בבוגרת יבול בהפסידה בתובתה ע"י טענת דמים ולשיעת התוס' ניחא עכ"ד שם בסוף ספר תשע שיעות הא"ל · והגרחה לפעניד לתרץ בבל בעזה"ר דאחזי אין נשיעת רש"י ז"ל דבא להפסידה בתובתה מעעם חזקה אין אדם עורם בסעודה ומפסידה והיינו מעעם דבנסה בחזקת בתולה ומנאת בעולה דהוי מקח טעות ועיין בתשע שיעות שם · והנה יש לחקור כיון דטעמא הוא משום מקח טעות והוי כמו מוס במקח והנה מרן הגאון הר"י ז"ל בספר בני אהובה כ' לענין מ"ע וז"ל בד' ל"ה סע"ב אף דבוגרת אית לה דמים ומ"ע ליח לה דמים משום בך אין מיבתה עליו יותר מבעולה כיון דפתחה פתוח ומאי איבפת לי' לבעל בדמים כיון דפתחה פתוח עכ"ד שם · ומעתה יש להסתפק בבוגרת שבנסה בחזקת בתולה ומנאת בעולה אי הבעל קפיד ג"ב והוי מקח טעות כמו בחזינן דלא סלוג רבן בינה לנערה לענין בתובה או דיש לומר דלא איבפת לי' לבעל בסברת מהר"י הנ"ל בס' כ"א הוא"ל ופתחה פתוח שוב לא קפיד הבעל ולאו מקח טעות הוא · והגרחה לפענ"ד בעזה"ר דלבאורה יש לשאול בהא דקי"ל דבנסה בחזקת בתולה ומנאת בעולה דהוי מקח טעות בבאור בש"ע אה"ע סי' ס"ז מ"ב קשה הא בבר נודע שיטת מהר"ם בתשו' מיימוני בזרע לה קידושין בסק קרוב לו בסק קרוב לה אף דנתברר אח"ב שהי' קרוב לה מ"מ הואיל דבשעת קידושין עדיין הי' העדים מסופקים לבן הוי בבקדש בלא עדים והא"מ סי' לי' הביאו וקלר בהעתקתו וכן הבית הב"ש בס בשם הגי"א עי"ש · ולפ"ז לא ופרוש אין בתולה מקודשת לעולם הא בשעת קידושין עדיין העדים מסופקים אולי תמצא בעולה והוי מקח טעות בעיקר הקידושין ואף שיתברר אחר בך שבתולה היא מ"מ בשעת קידושין מסופקים העדים והוי בבקדש בלא עדים ועיין בוב"ש מהש"ס סי' כ"ג ס"ד וסי' ע"ז ואין לומר דמוקמינן אחזקת הגוף דאדרבה בנגד זה יש לה חזקת פנוי-בבי"ם האחרונים ודאי בבל תנאי דעלמא

ימא אף דבשעת קידושין לא נתברר אם יקיים התנאי ויחולו הקידושין מ"מ בגוף הקידושין אין כאן ריעותא כמבואר בכתובות די"ט וכמ"מ סי' מ"ו דתנאי מלתא אחריתא משא"כ כאן הוי כמוס במקום אבל הוא נכון מאד דהא יש לשאול עוד דתמאי הוי מקום עטות בממלאת בעולה הא ק"ל דדברים שבלב אינם דברים וכאן בשעת קידושין לא התנה עמה בפירוש כן רק שבאה בחזקת כן דאי בהתנה בפירוש מ"ט דד"ר דס"ל דלאו מקום עטות הוא כיון דהתנה בפירוש · אמנם הקדמונים ז"ל הקשו בפרק האומר בקידושין בההוא גברא דזכין בכסף אדעתא למיסק לארעא דישראל דאמרינן שם דדברים שבלב אינם דברים מ"ש מאומר אהא דה"ז מיר וכן בדר בחרם ואמר לא אדרתי אלא בחרמו של יש דמהני דברים שבלבו ותי' הרשב"א ז"ל בחידושיו לקידושין וכתבין זה תי' הר"ן ז"ל דבדבר שעושה מעשה ממש ההוא דזכין בכסף אדעתא למיסק לא"י שבבר זכה הלוקח ואחר כך בא המוכר עם דברים שבלבו לעקור המעשה בכח"ג דברים שבלב אינם דברים משא"כ בדר בחרם שאינו עוקר דבריו רק שמפרש כוונתו באדעתא דהכי נדר ודאי מהני דברים שבלבו לפרש דבריו עכ"ד שם ועיין בתשו' מיימוני להלכות אישות סי' ד' מה שמישב שם :

ומעתה הן הן הדברים שנאמרו כאן דבנשא בחזקת בתולה וממלאת בעולה ספיר אמרינן דהוי מקום עטות אף שלא התנה בפירוש כיון שאינו עוקר המעשה ממש דדברים שבלבו הא אינו ממלאת בתולה ספיר אין הקידושין רק כשממלאת בעולה הוי כמוס במקום דהוי המקום בעל אף שלא התנה בפירוש משא"כ אם יימא דאפילו תמי' בתולה לא יחולו הקידושין מעשה מקדש בלא עדים בכזה אמרינן ספיר דדברים שבלב אינם דברים כיון שרולה לעקור המעשה לגמרי מכל וכל וכדברי הרשב"א והר"ן וז"ב · אמנם עדיין צריך ביאור דהא כאן אכתי אינו עוקר הקידושין לגמרי דודאי במכר בכסף אדעתא למיסק לא"י שם מכר מכירה גמורה שם אמרינן ספיר דלא אתו דברים שבלבו לעקור מעשה ממש משא"כ כאן אם תמצא בעולה ודאי דבטלו הקידושין לגמרי הוי מקום עטות כמבואר ובשעת קידושין כבר ידע בספק זה והקידושין מיתלי אלו אם תמי' בתולה א"כ בשעת קידושין לא נגמר עדיין מעשה הקידושין וא"כ אכתי יימא דיכול לעקור מעשה שאינו גמור בדברים שבלבו וגימא דהוי כמקדש בלא עדים כנזכר · אך ז"א דהא עטמא מאי מהימן הבעל לומר שהיא בעולה הוא משום חזקה דאין אדם טורח בסעודה וכו' וא"כ דוקא להפסיד כתובתה מהימן דאיתרע חזקה דידה אבל בכסף קידושין שבבר זכה האב וגבי האב הא לא אתרע חזקת ממון שלו כמ"ש רש"י ז"ל בעין זה בכתובות ע"ו ע"ש וא"כ האב ודאי דא"ל להחזיר הקידושין אבל אם יימא דהוי כמקדש בלא עדים ואפילו בממלאת בתולה אין כאן קידושין כל עיקר ודאי דצרך להחזיר הקידושין וספיר אמרינן דדברים שבלב אינם דברים מאחר דלגבי האב הוי חזקת ממון ברור דאפילו בממלאת בעולה זכה בקידושי' וז"ב :

אמנם כ"ז בנערה שקידושי לאביה · אבל בכוגרת שקידושי' לעצמה ואם יימא שגם על כוגרת קפיד הבעל אע"ג דליכא חיבה א"כ אין קדשה מתחלה הא הוי כמקדש בלא עדים וכאן א"ל כ"ל דדברים שבלב אינם דברים דהא אין כאן עקירת קידושין דהקידושין מיתלי תלי וקאי כמכר ולגבי כסף קדושין בממלאת בעולה נ"כ צריכה להחזיר דהא לגבי דידה הבעל נאמן הואיל ואתרע חזקתה ובכה"ג דברים שבלב דברים · ולפ"ז מתורץ ספיר הא דלא תלא במתני' כוגרת דבאמת כוגרת יש לה פעמה דמים בתחבר על ידי עדים שזמנה אחר אירוסין ובאחד ספקא משא"כ כאן דבא להפסידה כתובתה ע"י עצמו מעשה דאין אדם עורם וכו' והוא מעשה דבנשא בחזקת בתולה והוי מקום עטות וכאן בכוגרת בעל לא קפיד הואיל וליכא מיבה כמ"ש מרן דאל"כ איך קדשה מתחלה הא הוי כמקדש בלא עדים ;

ולפ"ז מיושב מה שהקשיתי דנוקי ברייתא שקדשה בביאה דבשואין עושה ואז א"א לבא לידי נפשות דהא האחרונים ז"ל כתבו בהא דבנשא בחזקת בתולה וממלאת בעולה דהוי מקום עטות אע"ג דאין אדם עושה בעילתו ב"ז ומחל אתנאו מ"מ קידושין הראשונים בטלו רק דחוזר ומקדשה אחר כך באותה ביאה עיין תוס' בכתובות בסוגיא דקדשה על תנאי ועיין הפלאה פ"ק דכתובות ועיין ב"ש ולזה א"ש קושיתי דע"כ המשנה רולה למנקט דיש בכל נווי קיד ושין דאי תוקי בקידושי ביאה אכתי הדרא קושיא לדוכתין דליתי בוגרת דמסתמא גם בבוגרת קפיד שתהי' בתולה והוי מקום עטות ונאמן מעשה חזקה דאין אדם עורם וכו' ואין לומר כמ"ל דע"כ לא קפיד דאל"כ איך קדשה הא הוי כמקדש בלא עדים ז"א דכאן הוי עדי קידושין עדים נמורים דאפילו אם תמצא בעולה מ"מ א"א עושה בעילתו ב"ז וחוזר ומקדשה קדושין נמורים ומ"מ מפסדת כתובתה כמ"ש האחרונים ז"ל דאף דחוזר ומקדשה מפסדת כתובתה ומיושב נמי דא"א לאוקמי ברייתא בדאתו סהדי ואמרו דלא התנו בה כלל דא"א לבא לידי נפשות כמ"ש הגאון מהר"ר הכ"ל דז"א דבדאיכא עדים גם בבוגרת נאמן הבעל כ"ל ואכתי ליתי בוגרת :

ומעתה נאמנו מאד דברי הרא"ש והטור דס"ל כשיעת רש"י ז"ל דאיירי דבא להפסידה כתובתה והקשו עליהם דהא הם סוברים כשיעת הר"ף דלמ"ד כתובה דאוריתא אינו נאמן · ותי' בעל תפא שיעות דלא שייך לאוקמי בשותפות דא"כ איך תתוקמא ברייתא דתבעו ממון נמכר ונפי הכ"ל לדידהו מתוקמא ברייתא ספיר דהא כבר ביארתי הא דלא מוקי הברייתא בקידושי ביאה דא"כ אכתי ליתי בוגרת ולכאורה הא ליתא עפ"י מה שהקשה הש"ס בתובות ע"ד ע"א והא ביאה דא"א לקיים ע"י שליח וקמבעי תנאה ומשני דאתקש הויות להדדי וכי הפני' לכאורה איקש זה שם המוסגל הוא אך הענין הוא דהא הטעם דבעינן אפשר לקיימו ע"י שליח לא בבמקום המעשה אינו בידו כיב לעשות ע"י שליח לא אלים בו כחו לאמדי ביה תנאי וא"כ כאן הואיל ומעשה הקדושין בידו לעשות ע"י שליח בקידושי כסף ולהכ"ל כל תנאי א"כ גם בקידושי ביאה יכול להכ"ל בו תנאי עכ"ד ודפח"ת · ולפ"ז הדרא קושי' לדוכתין דנוקי בקידושי ביאה וא"ל דיתי בוגרת דז"א דבבוגרת לא משכחת קידושי כסף דהא הוי כמקדש בלא עדים א"כ גם בקידושי ביאה אף הא הוי כמקדש בלא עדים מ"מ אינו יכול להחזיר שתהיה בתולה ולהפסידה כתובתה בממלאת בעולה בקושית הש"ס דביאה א"א לקיים ע"י שליח וכאן לא שייך סברת הפני' מאחר דיכול להחזיר בקידושי כסף דז"א דבקידושי כסף אינו יכול להחזיר כמבואר משום דהוי כמקדש בלא עדים לכאי תי מתני' בנערה דאז אף על קידושי כסף לא הוי כמקדש בלא עדים משום דדברים שבלב אינם דברים כמבואר · אבל הוא נכון דבאיתא גם בבוגרת יכול להחזיר בקידושי ביאה דהא מבואר בש"ע א"ע סי' ל"ח דבמעכשיו לא בעינן משפטי התנאים והוא דעת הרמב"ם ז"ל בשם הגאונים וכ"ן כי מתנה בקידושי ביאה שתהיה בתולה הוי מעכשיו ולא בעינן משפטי התנאים וא"ש דאי מיירי בקידושי ביאה אכתי ליתי בוגרת אלא ע"כ דמתני' בכל הקידושין מיירי ומה ש"מ מני הש"ס שיורי אחריני אבל הרא"ש והטור הס"ל בא ב' סי' הכ"ל דגם במעכשיו בעינן משפטי התנאים ספיר מלינן לאוקמי בקידושי ביאה דהא במתני' א"א למיתי בוגרת כ"ל דביאה א"א לקיים ע"י שליח ולכך לא מני למשדי תנאה

ומ"כ קמה לן שפיר מ"ו הגמון מהר"כ דכמן מירי כשותפת ובריתא שפיר מתוקמא בקדושי כיאה וכמן :

סימן פד

הפלתי סי' ס' הקשה לדעת הפוסקים דבהמה שנתפטמה מדברים האסורים אסורה מ"כ ממי פריך הש"ס בזבחים ע"ד המי עריפה היכי דמי ומרא הש"ס וממלי לא מוקמי בפטיעות שנתערבה בהמה שנתפטמה בכרשיני ע"ז ע"ש :

ונראה לפענ"ד לתרץ בעזה"י . דהפוסקים הקשו ממלי תנא בתחני' כולם ירעו עד שיסתאבו וממלי לא נשחה אותם יב"מ עיין עליהם וכן אם נימא בקושית הפלתי דמירי בנתפטמה מ"מ מצינו לה תקנה בשסייה כמבואר בע"ז מ"א בהמה שנתפטמה בכרשיני ע"ז תרוה ע"ש . והנכון מ"ש בספר יהושע יעקב מ"ד סי' ע"ע וסי' ק"י ע"ש מה דאמרינן ביומא מ"ו נבי פר ושעיר של יום"כ דאם יהיה מותר לאח"ז חיישין לתקלה שמא יקריבו תוך זמן האיסור ע"ש אבל אם אמרו דרעה ולעולם לא יבא לכלל היתר אסא דעתי' מ"ר ולא אתי לידי תקלה . ומעתה אי שואל הא כתבו התוס' בריש התערובות ק' אמאי ירעו הא לאכילה נעולם אסורים משום עריפה המעורבת בהם ומ"כ איך פודין אותם להאכילן לכלבים ותירצו דהיכי אמרינן דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כגון בתחו לו נערפו דלא חזי אלא לכלבים אבל בקדשים אלו הי' מכיר בכשירות היו מותרין לאדם בכה"ג אה"כ דפודין אותם להאכילן לכלבים עכ"ד :

ולפי"ן יש לשאול הא עריפה ה"ד אי מירי בבהמה חולין שנערפה ונתערבה מ"כ קשה קושית הפוסקים אמאי ירעו לישסיהו י"ב חודש עד שתרוה וכאן ל"ש תירוץ הכ"ל דאחי בהו לידי תקלה מאחר שיהיו לאח"ז הנם לאח"ז אסורין להקריבם משום חולין המעורב בהן (ולריך לעשות מעשה למבור החולין לגריך לאותו מין ומי יינר דמתרמי להו נבלה לגריך להאי ועכ"פ בלא מעשה אין להם תקנה להקריבה ומנ"ל דחיישין לתקלה דשם ביומא נבי פר ושעיר מותרין ממילא בכלות הזמן) ואי מירי בנתערב עריפה מקדשים דאז בכלות הזמן באמת מותרין ממילא מ"כ קשה קושית התוס' אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ותי' לא שייך הואיל והכשירות מותרין לאכילה ההא סוף סוף מעורב בהן הך עריפה דלא חזיא אלא לכלבים ובקדשי מזבח דאורייתא אין פודין להאכילן לכלבים ועיין תוס' פסחים כ"ע ע"ב :

אבל הוא נכון דא"ל דהקדש עריפה לבדק הבית ולזה שפיר קאמר ירעו עד שיסתאבו דבקדשי בדק הבית מדרבנן הוא דאין פודין להאכיל לכלבים ועי' תוס' פסחים שם והש"ך יו"ד סי' ק"י כתב בשם מהר"מ משבנזי דבדברי אכילה בעינן ג' תערובות ע"ש . ומעתה יש לדון כיון דבאיסור דרבנן מבואר שם דסגי בב' תערובות מ"כ באיסורי הנאה סגי בחד תערובות וז"ב ומ"כ נגד האיסור דאין פודין להאכיל לכלבים דהוא לאיסור הנאה דמי עיין בריש ס' כו"פ בשם כמו (ודוק' אכילת מזבח הוי כאכילת אדם ע"ש) וכיון דקדשי בד"ה מדרבנן הוא דאסור סגי בחד תערובות ולשהותו י"ב חודש ממי אסור דשפיר חיישין לתקלה כיון דאם יהיה י"ב חודש הנם לא נשאר בלי שום עני' דהא אנן ק"ל הקדש זכר לדמיו לא יצא מידי מזבח וכן המתפיס תמימים לבדק הבית לא יצאו מידי מזבח שפיר חיישין לתקלה כיון דיש לו סיתר לאח"ז . אמנם עדיין קשה הא כבר נודע דעת הרדב"ז בכל מקום דאיכא איסור דאוריית' והרבה יחד אוסיל ומתמריק כדאורייתא אם נקל בדרבנן הוי אזזול לדרבנן כגון אם נתחפק אם בירך בהמ"ז אף דברכה לשונה לבדה הוא דאורייתא מ"מ הואיל ומחר לרשונה דספיק דאורייתא הוא חוזר לכולן שלא לזזול בדרבנן א"כ כאן ודאי לענין היתר אכילת אדם או אכילת מזבח ודאי לא סגי בחד תערובות א"כ איך נקיל לגבי איסורי דרבנן דאין פודין להאכיל לכלבים דהוא דרבנן בקדשי בד"ה א"כ יהיה אזזול לדרבנן . אמנם בספר יבו"ע סי' פ"ז כ' היכא דיש ענין להקל יותר בדרבנן לא שייך אזזול כיון דיש ענין להקל בו יותר הנם דלא סמכינן אזה בדאורייתא מ"מ לא שייך אזזול כיון דעכ"פ הענין קיל יותר ע"ש ומ"כ בי"ד דאיסור דרבנן לאו מידי דאכילה הוא ואפילו בדאורייתא סגי בב' תערובות כמ"ש הש"ך בשם מוהר"מ משבנזי הכ"ל והאיסור דאורייתא הוא מידי דאכילה ובענין ג' תערובות וכיון דעכ"פ קיל הענין בהאיסור דרבנן דאפילו בדאורייתא כענין זה סגי בב' תערובות א"כ שוב אין כאן אזזול אם נקיל אפילו בחד תערובות . אמנם כ"ז אם נימא דמירי בעריפה דאיסור דאורייתא דידה הוא מידי דאכילה אבל אם נימא דקושי' הפלתי דמירי בנתפטמה א"כ אין כאן איסור אכילה כמ"ש בפלתי שם דהאכילה שם שלא בדרך הנאתן ולא מיתסר רק משום איסורי הנאה ע"ש א"כ הדר' קושי' לדוכתה דאפילו בדרבנן לא סגי בחד תערובות משום אזזול כמבואר וכאן לא שייך כ"ל דהא אין כאן ענין להקל בדרבנן דגם האיסור דאורייתא מידי דהנאה הוא ובענין ב' תערובות א"כ גם בדרבנן לא סגי בחד תערובות משום אזזול כמבואר ודוק :

סימן פה

באע ס"ס קי"ה מבואר שם אע"ג דמרינא קטנה שהגיעה לימי הנעורים ממאנת והולכת פר שחביא שתי שערות מ"מ כיון דקי"ל נומות אע"פ שאין שם שערות ממי איכא יכולה למאן ואנן השתא אין בקיאין בהכי לכן משהגיעה לימי הנעורים איכא יכולה למאן שמא הביאה נומות ע"ש . והאחרונים ז"ל עמדו ע"ז הא גם לענין בחמים וופחות מבואר בש"ע להקל בקטנה שהגיעה לימי הנעורים כ"ז שלא הביאה שתי שערות עיין יו"ד סי' קפ"ד וסי' קפ"ט לענין וסחות וכן בסי' ק"ל לענין בחמים אמאי לא חשו ממי לנומות ונחמיר עליה מכיון שהגיעה לימי הנעורים כמו לגבי מיאון . עיין בתשובו' בית אפרים מאע"ז שהעיר בזה והנמון בעל הפלאה תירץ לו שם דגבי מיאון שאני דאיכא עליה חזקת א"א מדרבנן (וכ"כ הגאון בעל שד"ש ס"ס ק"ל) משא"כ גבי בחמים וופחות עכ"ל . אני מבין דהא ק"ל מיאון בשאר אמאי קטקני ומותרת בקרובין וא"כ הספק הוא בעיקר הקידושין דלא חשוב המיאון מעני' נעקרו הך דושין מעיקרא ואין כאן קידושין מעולם כמ"ש האחרונים ז"ל גבי ספק התרת מדרס ל"ש חזקת הגדר כיון דהחכם עוקר הגדר מעיקרא :

ונראה לפענ"ד לתרץ בעזה"י ע"ד המיחוד בהקדש מה שחקר הפר"מ סי' נ"ג בכל ספק חסרון חכמה דקי"ל דלא מיתסב לספק כלל אם נאבד אא"כ הדבר שאנו מסופקים בו מי מיתסב ספק נמור דהא באבד לא אפשר למיקס עלה דמלתי' אפילו אם היינו בקיאין הדמיון בנשבר הגף סמוך לגוף שאנו חוסרין דמיישין שמא ניקבה הריאה ואין אנו בקיאין בבדיקת הריאה אך אם נאבדה אח"כ הרי"אה דאז אפילו במקום שאנו בקיאים בבדיקה א"א למיקס עלה דמלתא כיון שנאבד וא"כ מיתסב ספק נמור אז לא והניח בל ע . והמסתבר לפפ"ד מאחר שקודם

האכילה היתה בחזקת איסור מעשה חסרון בקיאות שוב גם כשנאכל אינו יוצא מחזקת איסור שלו · אח"כ מלאתי בלבושי שרד בפתיחתו לערכיות עצמות כתב כן וע"ש וש"ל הרהור דברים עיין ש"ך דיני ס"ש אות ל"ג וכפר"מ שם ואין כאן מקומו :

ומעתה נחזי אנן דאפילו בדורות הראשונים שהיו בקיאין בגומות מ"מ אם נתגדלה אח"כ כאי משאר נסים וכאתה לכלל גדלות הכרור ודאי כ"ע לאו כיאים המה לדעת מה הי' עלי' בימי הגעורים אם הביאה גומות או שערות אם לא שבדקו אותה בימי נעוריה וא"כ גם בדורות הללו שאין אנו בקיאין בגומות אם איתנה בימי הגעורים ונתגדלה ממש ודאי דומי לספק חסרון ידיעה שנאכל אחר כך דהא השתא ליכא למיקם עלה דמלתא מה הי' עליה בימי הגעורים אף בדורות הראשונים והכן · אך מ"מ לא אהני לה מיאון בזה"ז אף שבע"ב תתגדל ותיזול מעשה הלב"ש כיון דקודם האכילה אתחזקה לאיסור מעשה חסרון חכמה גם האכילה לא מעלה ולא מוריד · והנה האחרונים ז"ל כתבו בקידושי ספק קטן דלא מוקמינן אותו אחזקת קטנות דהוי חזקה העשוי להשתנות ולא הוי חזקה עי"י עליהם ועיין בתשובת מהרי"ט ח"א סי' מ"ח וע"ש הכווי שבודאי יבא לכלל גדלות הכרור דאם לעולם יעמוד בספק קטן א"כ חזינן שלא זה מרוב אנשים אלא ע"כ לומר דאנו מחזיקים אותו שבודאי יתהנה מקטנות לגדלות הכרור · והנה כבר מודע דעת הב"ח ברים ה' לילת דחזקה דאתיא ממילא א"ל לברר והאחרונים ז"ל יישבו דעתו מקושית הש"ח סי' ח' והכריעו כדעת הב"ח ע"ש :

ומעתה יש להקשות קושיא עצומה דאמאי איכא ממאנת בזה"ז משהגיעה לימי הגעורים מאחר שאין אנו בקיאין בגומות והוי חסרון ידיעה כמ"ש הב"ש וקשה ואמאי לא מוקים אותה בחזקת קטנות ותמתן ותיזול וחזקת א"א לא שייך כענדה דמיאון בשאי קאמר קעקר והספק הוא כעיקר החזקה וא"ל כי"ל משום דהוי חזקה העשויה להשתנות והיינו ע"כ שתבא אחר כך לכלל גדלות הכרור כמבואר ז"א דאם תבא אח"כ לגדלות הכרור אדרבא עדיף עפי דאז א"ל אפילו לחזקה דקטנות דהא הוי כחסרון ידיעה שנאבד כמבואר וכאן ל"ש סברת הלבוש משום דעמדה פעם אחת בחזקת איסור קודם האכילה דממ"נ אי אזלת בתר חזקת קטנות לא איכפת לן במה שהוא חסרון ידיעה כיון דא"ל לברר דעת הב"ח הכ"ל וכמקום דאין ברור בדיקה אין ריעותא בחסרון ידיעה כמ"ש הש"ך סי' כ"ג סקט"ו וסי' מ"ח סקל"ג ע"ש בש"ך אלי אמרת דלא אזלינן בתר חזקת קטנות הואיל ועשוי להשתנות ואיכא חזקה מאחר דהיום ולמחר ודאי יתהנה בבירור נמור א"כ אם ניזול בתר שעת הטינוי מותר מכח הספק דהוי בחסרון ידיעה שנאבד כמבואר וא"כ ממ"נ תמאן ותיזול אפילו בזמן הזה והכן היטב :

והנראה לפענ"ד עפ"י מ"ש הב"ש בס' ק"ה סעיף י"ב מאחר שהגיעה לימי הגעורים ולא הביאה סימנים יאתה מכלל רוב הנשים ואי"אינן לה שמא אילונית הוא עכ"ד עי"ש וא"כ כאן בכדון זה לא שרינן לה לאמאן משום חזקת קטנות דהא חזקת קטנות ממ"נ תשתנה או שתביא שערות ותצא לכלל גדלות או שלא תביא שערות ותהי' אילונית והרי היא גדולה לאפרע מתחלת ימי הגעורים כמבואר בש"ע שם סי"ב ואם תהי' אילונית אז נ"ל משום ספק דרבנן לא שרינן לה לאמאן מחמת דהוי כחסרון ידיעה שנאבד וכמבואר דהא אם תהיה אילונית הוי גדולה לאפרע מימי הגעורים ואיך תאמאן עכשיו כיון דהשתא נע"ע הוי ספק חסרון חכמה ואף אם תגדל אחר כך שמא תהי' אילונית ואז לא אהני להיות כספק חסרון ידיעה שנאבד דנתחזק הספק לאפרע דכאן הוא אדרבא אם תהיה אילונית אז נעשה גדולה לאפרע מימי הגעורים ואינו יכולה לאמאן ואף אם תביא שערות בחמת שפיר דמי לספק חסרון חכמה שנאבד כיון דהשתא לא נעשית גדולה רק מכאן ולהבא ולא לאפרע מ"מ עכ"פ הא נופא מספקא לן שמא תהיה דומה לחסרון ידיעה שנאבד או לא וכמו כל ספק חסרון חכמה דלא ידענן אולי יאבד אח"כ ואפ"ה לא אהני כאיסור דרבנן :

אמנם כ"ז שייך לענין מיאון אבל לענין כתיבת ווסתות ודאי לא רלו חז"ל לאסור מספק מחמת שאין אנו בקיאין בגומות בקושייתי הנ"ל דמוקמינן לה בחזקת קטנות ואין לומר דעשויה להשתנות א"כ אכתי מותרת מעשה ספק חסרון חכמה שנאבד כמבואר וכאן ל"ש לומר ג"כ כנ"ל דאיסורין לאילונית דכאן הוא לחיפך דבימי גדלות ממ"נ מותר אם תביא שערות הוי כחסרון ידיעה שנאבד ואם תהיה אילונית כ"ש דלא אישה לאפרע דאדרבה אילונית אין לה מקור כמבואר ביבמות דס"ד ע"ב דאילונית אין לה בית ולד והוא המקור כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' א"ב ה"ג ולענין נדה אינו עומת אלא דם המקור כמבואר בפוסקים ולהכי לא נזרו בהגיעה לימי הגעורים ודוק :

סימן פו

(עיין רמשית הדברים בה' פדיון הבן סק"ז) ·

ומ"ש חכם אחד בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' א"ב ה"י שכתב אם בגרה או בעלה בת עליה ואח"כ באו עדים שזנתה בנערות נסקלת אבית הסקילה · והשיג הראב"ד ז"ל דהא קי"ל כראבי' דלא נאמרה הוצאת ש"ר רק בבעל ואפ"ה נסקלת על פתח בית אביה והרב המגיד הודה שאינה הגנה כהוא והחכם הנ"ל כתב לתרץ דהתוס' כתבו דביאה לאו אשוב שינוי הגוף שכבר נעשית בעולה על ידי הטולף וא"כ כאן דאיירי הרמב"ם דבעל לא הוליא אם רע רק דבאו עדים שזנתה וא"כ ע"כ מה שלא הוליא הבעל ש"ר משום דודאי אנא בתולים והבעל בעל בהעיה ואז ודאי איאנתי נופה דנבעלת בהעיה מותרת לכה"נ וכעולה נמורה אסורה משא"כ כפי מוליא ש"ר שהבעל בחמת הוליא ש"ר שלא אנא בתולים ע"כ הני בתולים בבעילת הטולף נשרו וא"כ לא הוי שנוי הגוף שכבר היתה בעולה מן הטולף כמ"ש התוי עכ"ד :

והנה לפ שדבר חכמה אמר מ"מ אין דבריו עולין להלכה דבחמת נבעלה בהעי' אסורה לכה"נ עיין משנה למלך פי"ז מה' א"ב ובחמת לפי דרכו הי' יכול לתרץ בפשיטות וכמ"ש מרן בס' הפלאה דבלא הוליא ש"ר הבועל בעל בהערהה ולא שבר בתולים והוי שינוי הגוף בנמר ביאה משא"כ בהוליא ש"ר וע"כ דבתולים בבילת הטולף נשרו א"כ לא נשתנה נופה אח"כ שכבר היתה בעולה מן הגוף כמ"ש התוס' ועי"ש בספר הפלאה :

ומה שנלפע"ד בישוב דברי הרמב"ם ז"ל בעזה"י דז"ל הש"ס שם תנא שילא נ' מדות בנערה באו לה עדים וכו' שרתה ולסוף בגרה תידון בחנק ופריך למימרא דבל היכא דאשתני נופה איאנתי קטנה ורמינהו נערה המאורסה שזנתה ומשבגרה הוליא עליה ש"ר וכו' היא וזוממי' מקדימין לבית הסקילה וכו' אמר רבא מוליא ש"ר קאמרת שאני מש"ר דאדום הוא דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה וזנתה בחנק ואלו מש"ר בסקילה אי"ל ר"ה בריה דר"י לרבא ודלמא כי אדית רחמנא היכא דלא איאנתי נופה אבל היכא דאשתני נופה לא אדית רחמנא ופירש"י ז"ל דאדום זה דנכנסה לחופה ולא נבעלה דקאמר הש"ס איאנתי דיקא הוא וכי' הוא דאדית רחמנא דלא נשתנה קטנה אבל באשתני נופה לא אדית רחמנא ומשיק הש"ס

אלא

אלא איסתרי ולא איסתרי תנאי הוא דתנן וכו' עכ"ד הש"ס שם ועיין היטב בפרש"י וכסונים שם · והקשו התוס' הא נמ כמש"כ נשתנה הגוף כמבואר בפי' א"כ דיאה חשובה שיטי הגוף וכתבו דלאן כבר נשתנה נופה מבעילת המוקף ע"כ ולכאורה יש להקשות הא בכל הערות קי"ל דהערלה בגמר ביאה הוי א"כ אם יימת דשיטי הגוף גורם שיטי מיתה איך מוליח זו לסקילה שמא המוקף הערלה בה לבד והבעל ע"כ גמר ביאתו דאל"כ מנא ידע לעטון בבירור שלא מנא בתוליס והגם דמבואר בתוס' יבמות כ"ט ע"ב דגם הערלה ראוי להסרת בתוליס מ"מ אכתי נשתנה נופה מהערלה לגמר ביאה דהא לענין קנס דעת הר"מ בתוס' יבמות וס' בן סורר דע"ג דגבי קנס לא נתרבתה הערלה ובעיון גמר ביאה דוקא א"כ גם מיום בושת ופגם נמי לגמר ביאה דוקא דהא מחד קרא נפקי בו"ם וקנס ונתן המיש הבוכב וגו' הנאת שביבה ממשיש מכלל דאיכא בושת ופגם כמבואר בפרק א"ב א"כ נשתנה נופה בין הערלה לגמר ביאה דהא עיקר הפגם הוא בגמר ביאה דוקא ודאי גם בתחלת הביאה נפגמה כמבואר בסנהדרין שם מ"מ עיקר הפגם לענין תשלומין דוקא בגמר ביאה אתי וא"כ כיון דמהערלה לגמר ביאה איכא שיטי הגוף ק' כי"ל שמא המוקף הערלה עביד והבעל גמר ביאתו כי"ל ונשתנה הגוף :

אך י"ל דכוונת הש"ס להקשות דמכ"ל הא דסרחה ולסוף בגרה תידון בחנק דמשום שיטי הגוף אתה רולה לשמות הדין ומכ"ל לחא דשיטי נופא גורם שיטי דינא הא נבי מש"ר מקדימין לבית הסקילה ואף דמש"ר מידום הוא הא בשיטי הגוף לא חדית רחמנא א"כ לטעמיך הו"ל למדייניה בחנק נבי דבעולה חביב שיטי הגוף ואפ"ה חדית רחמנא דז"א דה א בחנו המפורסים דשיטי הגוף דסקילין ועד כן הסתא ה יו כמו בוגרת דע"י שיטי נופה נשתנה מיתתה הסתא ומש"ה י"ל ג"כ דאיסתרי דינא ג"כ אם זיתה מקודש אבל בחמת אם נעשה איזה שיטי בנופה בגון שנולדו בה מומין וכדומה ודאי דזה לא חביב שיטי הגוף א"כ איך מחשוב ביאת הבעל לשיטי גוף דהא שיטי זה אינו גורם שום שיטי דינא דהא מכיון שנכנסה לחופה בבר נשתנה דינה לחנק ושיטי הגוף מה יוסף תת והוי כמו שנולדו בה מומין משא"כ בסרחה ולסוף בגרה וכן בבגרה ואח"כ הולא עליה ש"ר דהתם נתבגרה קודם הנשואין כמ"ש הר"ן א"כ שיטי זה גורם שיטי הדין ובכה"ג י"ל דאשתרי נמי דינא דזנתה

מעיקרא ·

אמנם מרן בעל הסלאה הקי' אמאי קאמר הש"ס דחדית רחמני בתיאתי דיי הא לדעת האומרי' דאין חופה לפסולות א"כ מעולם לא נשתנה הדין כיון דהחופה לא קנתה דהא זנתה מקודם ואסורה לו ואין חופה לפסולות ומכ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דחופת נדה אינה קונה דק' לכ"ע ותי' נהי דהחופה לא קנתה מ"מ אחר כך בשבא עלי' בעלה נעשית נשואה עי' הביאה עכ"ד · ולפ"ז הרבה קושיא לדוכתין דהא גם בשיטי הגוף חדית רחמנא דביאה חביב שיטי נופא והשתא א"ש כי"ל דלא חביב שיטי גוף מאחר שאינו גורם לשיטי דינא שבבר נשתנה הדין משעת חופה כמבואר ז"א דהא החופה לא קנתה ועיקר הקנין הוא ע"י הביאה כמ"ש מדן בהסלאה וכל הבועל דעתו לגמר ביאה א"כ שיטי הדין בא עם שיטי הגוף · אך יהוא דעת הר"ן נאון דביאה שאחר חופה או קידושין קונה בהערלה והטעם דכמו דק"ל דיבמה נקנית בהערלה משום דבבר זקוקה ועומדת וגם כאן היא זקוקה מחמת החופה או הקידושין ועיין תוס' קידושין יו"ד ד"ה כל הבועל דעתו לגמר ביאה וכמ"ש בס' המקנה שם אם כן בדין זה נעשית נשואה בהערלה קודם שיטי הגוף ושיטי הגוף שאא"כ אינו גורם שיטי הדין כמבואר דהא בבר

נשתנה דינא משעת הערלה · והמפורשים הקשו נגרה המאורסה בבסקילה היכי משבחת לה שמא היתה בעולה קודם הקידושין ודינה בחנק וא"ל דמוקמינן לה אחזקת הגוף הא קי"ל דאפילו בתר רובי דעדיף מחזקה לא אזלינן בת"ר ממיתה קלה לאיתה חמורה כמ"ש התוס' כ"ש בתר חזקה דגרוע מרוב עיין ס' נור מריה יהודא · אמנם י"ל דהא קי"ל בנסה בחזקת בתולה ומצאת בעולה הוי מקח טעות אך מ"מ לריכה נט לפי שא"א עושה בב"ז ומקדשה עבשיו בביאה עיין הסלאה בבוגין וא"כ בשעת זנות דה"א קודם הבנישה אם תאמר דהיתה בעולה א"כ נתבע לו הקידושין מעשה מקח טעות ופגורה לגמרי דהא פטו' היא וממיתה לחיים שפיר אזלינן בתר החזקה דהא קי"ל סוקלי ושורפין על החזקות :

ולפ"ז מיושבים היטב דברי הרמב"ם ז"ל דהא הוא ז"ל מייירי בנזנה דהבעל לא הוליא עליה ש"ר ועי"כ דלא סיגה חשודה בעיניו לזנות תחתיו ובבר שנבעלה קודם הקידושין ואף דבנשה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה מסתמא היה מקח טעות מ"מ דעתו לקדשה עבשיו בחותה ביאה דא"א עושה בב"ז וא"כ אם נאמר דהקידושין הראשונים בטלו ועבשיו הוא רולה לקדשה א"כ דעתו היה לגמר ביאה דהא אינה זקוקה לו מחמת קידושין הראשונים ול"ש סברת הר"ן נאון דביקנית בהערלה מאחר שבבר זקוקה דהא בטלו קדושין הראשונים אלא ע"כ דלגמר ביאה היה דעתו וא"כ אף שבאו עדים שזנתה תחתיו מ"מ אין כאן שיטי גוף הגורם שיטי הדין דבגמר ביאה נאו שיטי הגוף עם שיטי הדין כי"ל דהא אין חופה לפסולות ובגמר ביאה באו הבעיטים יחד וא"כ מחמת דנשתנה נופה נסקלת בבית הסקילה ואין לה פתח בית אב כמו בבגרה משא"כ בהולא הבעל ש"ר ובא לב"ד ע"כ דעתו היה שתחתיו זנתה וקידושין הראשונים לא נתבטלו וא"כ זקוקה לו מחמת קידושין הראשונים ויקנית בהערלה בסברת הר"ן נאון ואז בשעת הערלה נשתנה דינה לחנק ושיטי הגוף לא היה אלא בגמר ביאה וא"כ שיטי גוף זה אינו גורם שיטי הדין דהא בבר נשתנה דינה משעת הערלה ונזה שפיר כי בה רחמנא פתח בית אב שאין כאן שיטי גוף הגורם שיטי הדין

ועיין בהרב המגיד שם ודוק :

סימן פו

בחי"מ סי' מ"ו בש"ך ס"ק קי"ח ק"ט בע"א אמר היה תנאי וע"א אומר לא היה תנאי דדעת הרי' מתחילו נאון דבשבע הנתבע הישת ונסטר · ובתבו הבי' והב"ח דטעם משום דעד המסייע פוטר דעד שאומר לא היה תנאי נהי דהוא מחייב את הנוה לישבע מ"מ עד הסמי פוטר ע"ש ולכאורה תמוה דהא הש"ך כ' בסקכ"ח דעד שאומר לא היה תנאי היינו שאינו מעיד בבירור שלא היה דא"כ הו"ל ע"א בהכחשה ולאו פלוס הוא רק שאומר שאני לא ראיתי בו תנאי וא"כ לא שאמר שלא נתקיים התנאי הו"ל משומע"מ דהא לריך לישבע נגד העד להכחישו ובאן אינו מכחישו ומשלם ולנבי משומע"מ אין עד המסייע פוטר כמ"ש הש"ך סי' ע"ב · אח"כ מלאתי בס' קנס"מ סי' פ"ב סקי"ח שהעיר בזה ומזה הוכיח דלא בהש"ך סי' ע"כ אלא אפילו במשומע"מ עד מסייע פוטר ע"ש :

ומה שנלפענ"ד דבאן לא שייך כלל משומע"מ דהא מבואר בסי' ע"ה סי"ד בש"ך ובסמ"ע דלא אמרינן משומע"מ אלא במקום דהתוב ב יטול ע"א עדים בלא בטיעה אבל במקום דאפילו ע"א עדים לא יטול התובע כ"א בטיעה בבה"ג אם הנתבע בגפר והתובע יש לו ע"א לא הוי מחוייב שבועה כלל ואם עונן אינו יודע לא הוי משומע"מ עו"ש וא"כ כאן דאיכא ע"א האומר היה תנאי

ולא

ולא נתקיים אפילו אם יש למלוה שני עדים האומרים שהם לא ראו תנאי מ"מ לא יטול המלוה כ"א בשבועה נגד האומר היה תנאי ולא נתקיים כיון שעדי המלוה אינם מכחישים אותו עד רק שהם לא ראו וא"כ אם המלוה אין לו רק ע"א שאומר שלא היה תנאי לא הוי הלוה מחויב שבועה כלל וסכן וא"כ אין זה ענין לומר כאן בקושית קצה"ח דכאן לא אתיגן לומר דעד האומר הי' תנאי פוטר דז"ה דשפיר אמרינן כסברת הש"ך דבמחשומי"מ ואין עד מסייע פוטר רק דכאן עושה העד הפטולה דהלוה לא הוי מחויב שבועה כלל כיון דהמלוה לא יטול כ"א בשבועה אפילו ע"י שני עדים כמבואר סי' ע"ה ס"ד ע"ש בש"ך ודוק :

עוד נלפענ"ד דע"כ לא אמרינן דמשומי"מ ואין עד מסייע פוטר אלא היכא דכלא העד היה משלם כפשוטו אבל אם אפילו בלא העד לא היה משלם כ"א ע"י שבועת התובע בכה"ג פוטר דהא הטעם דאינו פוטר הוא משום דאינו קם לממון אבל אם אפילו בלא עדותו אינו מוטל התובע כ"א בשבועה בכה"ג אכתי לא לממון הוא דמי יומר דמשתבע כמבואר בפי' שבועת הפקדון בבי"א ע"ש ועיין ש"ך סי' ע"ה סקכ"ט · ועפ"ז יש לישב קושית הגאון מהר"מ אינרא אבד"ק פרעשבורג בס"מ ד"ג כתוב' ד"ה מפני מה שכתבו דלעולם כופה כל חיב שבועה והא דכתב רחמנא דעד אי מחייב שבועה משמע דבלאו העד פטור היינו בטוענו בדי עפ"י העד ע"ש · והקשה הגאון הנ"ל איך ס"ד דבכה"ג ישבע משתבע נגד העד הא הוא יכלם בפשוטו ואמ"כ יחזור ויתבע פרעונו ויטענו התובע טענת ספק וא"כ הו"ל משומי"מ דהא לפי הס"ד דהשתא דגם כופר הכל חיב שבועה א"כ כי טענו אינו יודע בכולו הו"ל משומי"מ ועד שלו לא יסייע אותו דבמשומי"מ אין עד המסייע פוטר עכ"ד ולפמ"ח :

אמנם כבר מודע דעת מהר"ם בתשובת מיימוני לספר משפטים סי' ס"א נסס ר"ת ז"ל דבכל מ"ש ואי"ל נשבע התובע ומוטל אלא דעת הפוסקים אינו כן אמנם להבין הטעם אמאי לא נימא באמת דישבע התובע ויעול בהאי דאמרינן סי' נ"א ס"ג כל מידי דהאי ידע והאי לא ידע נשבע האי דידע דהא משומי"מ לא כתיב בקרא בהדיא רק אלא הוא דדייקינן בפי' כל הנשבעין שבועת ה' תהי' בין שניהם וכו' אי אמרת בשלמא אינו בה"נ מחייב וכו' א"כ באמת אימא נהי דהאינו חיב איינו ע"י שבועת התובע אף דלא מצינו מה"ת נשבע ומוטל הא גם משומי"מ עדיין לא ידענו רק מכח הכרח דע"כ אינו מחייב דאי לא אמאי פטר קרא היורשין וא"כ נימא נ"כ דישבע להתובע :

אך ז"א דהפנ"י כ"ק ק"ה הקשה למה לי קרא שבועת ה' תהי' ביניהם ולא בין היורשים הא מעלעלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח רק מקרקעי ואין נשבעין מקרקעות · והבינ"ל שם בשם בנו דמיירי בתובעו פקדון ע"ש ובאמת כן כתבו הרשב"א והר"ן בחידושיהם דמיירי בטוענו פקדון ע"ש · ולפ"ז מיושב הנ"ל דע"כ לומר דמשומי"מ מוטל התובע בלא שבועה דהא קרא דשבועת ה' דמיירי יליפנן משומי"מ מיירי בפקדון כמ"ש הרשב"א והר"ן והנה דעת הש"ך סי' ע"כ סכ"ז דשבועת השומרין היינו דוקא בטוענו התובע שמא לא ס"ל לומר דנשבע השומר משום דמורי היתרא אבל בטוענו בדי הוי כשאר כ"ה ע"ש בש"ך שהבינ דעת כל הפוסקים כן דשבועת שומרין לא שייכה בטוענו התובע בדי ע"ש וא"כ איך תומא דלא מייכה התורה לשלם במשומי"ל רק ע"י שבועת התובע הא ממ"נ לא שייכה בתובע שבועה אם טוען טענת בדי לא שייכה שבועת השומרין כלל ואין שייכין נחית כלל לתורת משומי"מ כיון דבטענת בדי לא שייכה שבועת השומרין אע"כ דקרא מיירי דטוען התובע טענת שמא וא"כ ע"כ התובע אינו יכול לישבע כיון שאינו יודע · אמנם כ"ז לפי האמת דכ"ה פטור מן השבועה אבל אם יימא דגם כ"ה חיב לישבע מה"ת ול"ל שבועת השומרין אפילו בטענו התובע טענת בדי ול"ל שבועת השומרין בשאר כ"ה ובשטוען מ"ל הוי משומי"מ מ"ל ד"ל דשבועת השומרין שייכה אפילו בטענת בדי דבכ"ה לא גרע משאר כ"ה דעלמא ואם כן בשטוען התובע בדי ספיר י"ל כנ"ל דבמשומי"מ נא משלם רק בשבועת התובע דסבי מסתברא דכל דהאי ידע ודאי לא ידע משתבע האי דידע · ולפ"ז מיושב קושית הגאון מהר"מ הנ"ל דאי יימא דכ"ה חיב מ"ב בכל משומי"מ חיב התובע לישבע ובכה"ג גם עד המסייע פוטר דבאן אין ס"ד לומר דאינו קם לממון דאכתי לא ממון הוא דמי יימר דמשתבע כמבואר :

סימן פח

הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' עבודת יום"כ הי"ח כי דעריפה פוסל בשעיר המשתלח משום דכתיב יעמד ח' עי"ם והוא לכאורה נגד סוגית הש"ס פ"ק דחולין דיליף דאזלינן בת"ר משעיר המשתלח וכו' ומסיק הש"ס וכ"ת מאי נ"מ הא אין קובע לעזאזל אלא דרחוי לפס והמשנה למלך ז"ל כ' דדעת הרמב"ם משום דרלה להוסיף איסור אפילו בטרף אחר הגרלה דבשעת הגרלה הי' רחוי לפס עי"ש אך הא נופא קשה מנ"ל להרמב"ם לחדש דינא דלאמת דעת מהרש"ל בביאור הש"ך סי' נ"ז דמיעוט עריפות חיות הנה · ולפ"ז אין מעבר את הטריפה מכלל יעמד חי כיון דגם עריפות מיעוטן חיות אך באמת כיון דאזלינן בת"ר א"כ המיעוט כמאן דליתא אך כ"ז לפי האמת אך בש"ס יתש קיימינן בסברא דלא אזלינן בת"ר עי"ש א"כ הרוב והמיעוט כי הדדי נינהו הי"ל א"ל למעט עריפה מכלל יעמד חי כיון דגם המה חיות הנה בסברת הרש"ל ולכך הוצ"ל הרמב"ם ז"ל את העריפה משום דאין הגורל קובע אח"כ מלאתי כן בספר ישועות יעקב נ"ז :

ועי"ד המיגוד אמרתי לישב דברי הרמב"ם ז"ל דביומא דש"נ ממעט הש"ס מקרא דמשתלח פסול בתמ"ז ופריך התם תיפוק ליה דהא אין הגורל קובע וכו' ומסיק דבא כגון ששחט אמו של המשתלח לחולה ע"ש · והק' ידידי הרב החריף מוהר"מ נ' וכן הק' בספר אמרי נרופה להריש"ף הא דבא בב"מ ש"ל בר' יוחנן ולר"י חוסש"ן נזרע האב ע"י ש"ש בתמ' ר"ה ד"ה ועיין תוס' חולין פ"ט ובבכורו' דף כ' ע"כ ק"נ דגד' יולדת תוך בתה א"כ ספיר צריך קרא למעט אם הבית הטעיים אב ונמו בכל מ' הי' רחוי לפס ואחר הקרבה נעשה חבירו מחז"ן משום או"ב עכ"ד · ונתרץ נראה לע"ד דהא לכאורה יש לשאול לדעת הרשב"א דס"ס עדיף מרוב א"כ לא ופרנס הא לעולם יש לחוש על שעיר של שם שמא נטרף קודם הגרלה ואת"ל אלא נטרף מקודם שמא נטרף אח"כ ומשם מ' לא הוי דבמה חילוקים יש בין נטרף מקודם ולא הי' פסולו בקודם ובין נטרף אח"כ לענין אם עלו לא רבו ועיין במשנה ריש פ' שזריע וסלמיים ובאמת בכל הקדשים לא קשיא לי דהא דעת רמ"א סי' ק"י דבכל ס"ס להתיר בענין שנודעו שני הספיקות בחד והטעם שאם נודע פ' אחד תאלה ואז אנו מחזיקין אותו לודאי איסור וא"כ אוב אין מנטרף אח"כ להשני לעשות ס"ס ואח"כ בכל הקדשים גם בשעת הפרשה יש לחקור דלמא טריפה הוא ואסור להקדיש פסולין עיין ברמב"ם פ"א מה' איסורי מזבח הי' מ' וב' ואז בשעת הפרשה לא הי' רק ס' אחד ומהני רוב נגדו וכיון שהוחזק להיתר שוב אין מנטרף אח"כ לספק השני להעשות ס"ס לאיסור · משא"כ ביו"כ מגריל על שניים וא"כ ל"ל אז חקירה אם של טריפה הוא דנגד איסור מקדיש פסולין אינה ס"ס להיתר שמא שניהם כשרים

כשרים ואפילו אם מי עריפה שמא יצא הגורל נגד על חבירו וכמשתלח אין איסור משום מקדיש פסול עיין שם ברמב"ם דקרא דאיסיר פסולין להקדיש איירי בקדשי מזבח עי"ש וא"כ א"ל בשעת הפרשה להחזיק אותו של שם לודאי היתר דאפילו אימא דספוקי מספקא לן אין כאן איסור מקדיש פסולין וא"כ ספיר מעערף אחר כך עכ הכי הכי דשני לעשות ס"ם לאיסור ועיין במנ"א סי' תל"ע ס ק ג' דלף אם ס' אחד נולד מקודש כיון דאין עושה אז שום פעולה מעערף אח"כ עם הסני והוי כעודנו שיהם יחד ע"י ס והיה כאן בגדון שלפנינו אבל באמת אבל בשעת הגרלה אינה רוצה נגד כל מי דרוב בהמות בשרות הם וא"כ הוחזק מקודש ספק הראשון להיתר ואינו מעערף אחר כך לס"ם:

אמנם אם המשתלח לא נכנס מעולם בגדר הספק וידעינן כי' בודאי דכשר הוא וא"כ בשעת הגרלה נגד איסור מקדיש פסולין איכא ס"ם להיתר כמבואר ואז ספיר איכא ס"ם לאיסור בשעת הקרבה וכמ"ם המנ"א דהא מעולם לא הוחזק ס"א להתיר והוי כעודנו שני הספיקות חד וא"כ אם יבא אב ובנו לבני שעירים ואחב ע"ב ודאי כשר הוא דהא כתב הא"ה הבילו הפלתי ס' נ"ז בשם שעריפה אינו יולדת כך זכר עריפה אינו מוקק לנקבה א"כ נגד האב אית ליה רובא והוקה המתברית דודאי כשר הוא וכיון דבשעת הגרלה א"ל שוב להחזיק אותו של שם לכשר ודאי משום א סור מקדיש בע"מ דהא איכא ס"ם נגד איסור זה ספיר איכא בשעת הקרבה ס"ם לאיסור הכא ושמא יעלה הוא לשם והס"ם זה לאיסור באו שני הספיקות יחד וכמבואר:

אמנם התוס' ב"ק די"א ודה שם כתבו דשני ספיקי המנגדות אז"ז כמאן דליתייהו דמי ובאו"ב דשאינו ומחבלה בידו מותר לשחוט אחריהן וא"כ כמו שבאת לאוש כאן לאסור של שם משום חשש עריפה כך יש לדון על המשתלח לאסור אותו משום או"ב דאף דלפי סוגית הש"ס נעערף לאחר הגרלה אינו פוסל במשתלח כמ"ש המגל"מ מ"מ יש לדון שמא הראשון כשר היה ונאסר השני משום או"ב ואח"ל דעריפה הי' אבתי מי"ל שהי' נקב בושט באופן דשוי נבלה ומותר לשחוט אחריו שמא הי' בו עריפה לחודא בלי מחברים הפיסים ואז אסור לשחוט השני אחריו משום או"ב וא"כ הספיקות בותרות אז"ז דהראשון נאסר שמא עריפה הוא והשני אסור שמא הראשון כשר היה וא"כ שני הספיקות כליתייהו דמי ומוקמינן אדיני ואזלינן בת"ר ובא"ז מיושב קו' ידידי הג"ל דאיך אימא דקרא דמח"ז אחת באופן אם הבא אב ובנו דאדרבה אי לא הוי כתיב קרא לאסור מח"ז ממילא הי' אסור להבא אב וכו' מחשש עריפה כמבואר ואין כאן ס"ם המגנדת דהא השני כשר ממ"ל דאפילו אם הראשון כשר לא מתסר השני משום או"ב דהא קיימינן דהמשתלח מותר במח"ז:

אמנם כ"ז אם אימא דנעערף לאחר הגרלה אסור מה"ת אבל הרמב"ם ז"ל פ"ב מהא"מ כ' דעריפה אסורה משום הקריבו לא לפתיך · ואעפ"ש כתבו האחרונים דבס"ם מעריך תרי קראי מן הבקר להוציא הטרפה וממשקה ישראל מן המותר לישראל ועכ"ד הס"ם מאחוה ד"ו לריכתות חד לנעערף קודם הפרשה אלא הי' לו שעת הכושר וחד לנעערף אח"כ · אך לדעת הרמב"ם דס' מותר מה"ת לא מוכח מידי נעערף אחר הפרשה דהא ליכא למילף ממשקה ישראל לאסור לגבוה כי' עריפה דהא הוא מותר לישראל הי' יוצא בו ידי חובתו ואף דהי' לי' חזקת הגדר ובאיתחזק גם הרמב"ם מודה דס' איסור מה"ת מ"מ הא גם ודאי עריפה אינו אסור לגבוה רק משום דאינו מותר לישראל וספק עריפה דמותר לישראל הוא אח"ל דבשיק בי' לזה אינעריך קרא מן הבקר ולא תלוי מידי במותר לישראל וממילא בס' עריפה לא נפיק מחזקת אמר וא"כ אבתי מי"ל הקדישה ולבסוף נעערפה · ולזה יליף הרמב"ם לאסור עריפה משום הקריבהו לא לפתיך וממילא מיתסר גם בנעערף אח"כ לך סוגית הש"ס דיליף מקרא דמשקה ישראל אתיא כמ"ד דלא בעינן לגבי אסם תלוי אתיכא משני אתיכות וספק אסור מה"ח דלא כדעת הרמב"ם ז"ל ועיין בס' י"ע סי' נ"ז עכ"ד ודפח"ח ומעתה לדעת הרמב"ם נעערף לאחר הפרשה לא מיתסר מדאוריי' והדרא קו"ח הא"ל לדוכתי' לוקי רבא באב ובנו דהא לא שייך הא"ל דאיכא ס"ם לאיסור' דהא אין כאן אלא ס' אחד ומהני רובא:

ורוה ספיר יליף הרמב"ם ז"ל מקרא דיעמד חי לאסור המשתלח אפילו בנעערף אח"כ כמ"ש המשנה למלך וא"כ סוף סוף איכא איסור להבא אב ובנו אפילו בלא קרא דשמא המשתלח עריפה הוא דהשתא איכא נגד המשתלח אותו ס"ם עצמו לאיסור שמא נעערף קודם הגרלה ושמא נעערף אח"כ ואיכא נפקותא עובי כמ"ש ר"פ הזרוע ע"ש וגם בו בא' שני הספיקות גם יחד דהא בשעת הגרלה א"ל לחקור אז על שום אי שמא עריפה ומקדיש פסולין כיון דהאב ודאי כשר איכא נגד השני ס"ם לאיסור כמבואר ודוק:

סימן פט

ע"ד האשה שראתה נ"פ מ"ת אך נתברר שיש לה מכה במקור אך איננה יודעת אם מכתה מוליאי דם ווסת קבוע אין לה רק שעכ"פ לא תראה פחות מי"ד יום אחר עבילתה וכאופן המבואר בש"ע ס"ם קפ"ו ואלה אם נחשוב זה לוסת קבוע כמה שאינה רואה פחות מי"ד יום לעבילתה אז ודאי אינה חשובה רואה מ"ת וכמבואר בסי' קפ"ו דאשה שיש לה וסת תולה אלא בשעת וסתה אע"פ שאינה יודעת אם נכתה מוליאה דם והתה"ד הבילו הב"י חשב זאת לוסת קבוע והש"ע הבילו להלכה בסי' קפ"ו · אמנם הרב בחו"ד פקפק ע"ז דהעעם דאשה שאין לה וסת לריכה בדיקה לדידן ולר ח אסורה לעולם כתב הרין כיון שבראה מעעינה שהמקרים הם הגורמים לראיית א"כ גם בגדון התה"ד י"ל שמקרה התשמיש תגרום הראי אלא דמה תאמר הלא אשה זו אינה מוחזקת למקרים באותן הי"ד ימים לעבילתה אלא דז"א דהא כ' הרשב"א ז"ל דאשה ש"ש לה וסת אינה מוחזקת שלא תראה שלא בשעת וסתה אלא בסגיע וסתה אז אמרינן אורח בזמנו בא ואא"כ אשה זו לא נחזקה כמה שלא ראתה כי"ד ימים אלו ע"ש בחו"ד שהביא עוד ראיות · ובאמת דברי התה"ד נפלאו לפני דבריו בחנם ערהו כל הפוסקים הראשונים ז"ל בסי' הש"ס גבי רואה מ"ת ואם יש לה וסת תולה בוסתה דהיכי משכחת שתראה מ"ת סמוך לוסתה הא מחויב לפרוש שוה סמוך לוסתה ע"ש בש"ך סי' קפ"ז ולדברי התה"ד שמחשב זה לוסת וכי בש ג פ"ב דשבועות שכל הימים אשר רגילה לשמוח בהם אחר הי"ד ימים הם כולם ימי וסתה ע"ש א"כ ספיר משכחת שתהי' מוחזרת לשמש בזמן וסתה ממש כגון שמצית פעם בש"ל אלו בע"ז אלו בכ' וכ"ד וא"כ אם תראה בע"ו ותעבול לשבעה כמשפט הגדה וא"כ אבתי לא עבר זמן וסתה לשברת הש"ג בתה"ד ופי' בוב"י ס"ו.

גם בוסת הדילוג חיישינן לאומרה דרב ואומר' דשמואל ולם ראתה הפלגה מע"ו ופ"ו ו"ז חוששת בהפלג' רביעית לי"ז משום חשש וסת הפלגה ולי"ח משום דילוג כמבואר בסי' קפ"ט ובש"ך ס"ק י"ט ואמאי לא תיחוש

נמי בהפלגה רביעית לע"ו כיון דכבר נתחזקה בג"פ שאינה רואה בפחות מהפלגות ע"ו יום רק ששינתה פעם לע"ז ופעם לי"ז ואמאי לא נימא ג"כ סברת הש"ג דמע"ו יום התחיל וסתה כיון דאזלינן לחומרא ואמרינן דעדיין לא קבעה וסת לדילוג :

וכן אמרו בש"ס דל"ז ע"א ושוין ברואה אחר דם טוהר דדי' שעתה בדליכא שהות מע"ל כיון דמע"ל ליכא מפקידה לפקידה נמי לא גזרו ובאמת כאן אחר דם טוהר בלא"ה אין חוששין מחמת הולד ואפי' מת הולד ותלי' בפלוגתת ר"מ ור"י לעיל די"ב כמ"ש התוס' ע"ש :

ובאמת היה יכול לאשמעונין האי דינא אליבא דכ"ע דהא לדין תה"ד אחר שעבר י"ד לטבילתה אין לה זמן קבוע לראות ולפעמים מקדמת שלשה או חמשה ימים ולפעמים מאחרת ועכ"פ באותן הימים שאחר י"ד ודאי מטמאה מע"ל למפרע כיון שאין בהם וסת קבוע לראות בהם ואם ראתה ביום ט"ו עצמו אינה מטמאה אפילו מפקידה לפקידה כיון דליכא טומאת מע"ל למפרע דבזמן מע"ל מקודם היה לה וסת קבוע ודיה שעתה ול"ש טומאת מע"ל :

ובסוף פ"ק דנדה אמרו אשה שאין לה וסת וכו' ואין לה כתובה ולא פירות ויוציא ולא יחזיר עולמית ומסיק הש"ס דמצי לקלקלה דלמא הדרא ומיתקנא ויאמר אלו הייתי יודע לא הייתי מגרשך ונמצא גט בטל וכו' והקשו בתוס' כיון דאינה תובעת כתובה א"כ י"ל השתא הוא דברית ותי' הר"י מפריש דחיישינן שמא תקבע לה וסת כמו שהיתה רואה סמוך לגירושין וא"כ ודאי לאו השתא הוא דברית דאיגלאי מלתא דגם קודם גירושין היתה בריאה עכ"ד · ולסברת התה"ד ע"כ צ"ל דלא עבר ג"פ שלא תראה סמוך לטבילה דאם עבר ג"פ שלא ראתה סמוך לטבילה אכתי זהו וסתה אלא ע"כ דגם בליל טבילתה היתה רואה א"כ לתי' התוס' אמאי פסק ותני דלא יחזיר עולמית הא אם ראי' אחרונה של סמוך לגירושין הי' בליל טבילתה א"כ מעולם ליכא למיחש דלמא הדרא ומיתקנא רק בימים אחרים א"כ יכולה לומר השתא הוא דברית אלא ע"כ דסוגין מיירי דלעולם אינה רואה בליל טבילתה ואפ"ה חשוב לה לאין לה וסת ודלא כסברת התה"ד דלתה"ד אמאי תקנו דלא יחזור עולמית אמאי לא הצריכו להמתין עד שתראה בליל טבילתה ואז הי' יכול להחזירה ואם לא תראה ג"פ אזי הא יש לה וסת אלא ע"כ דכאן אינה רואה בטבילתה וא"כ עד כמה תמתין ותיזול ואפ"ה חשובה אין לה וסת :

ולייש"ב קושית התוס' אמרתי בעזה"י דלא שייך כאן לומר השתא הוא דברית · דהנה התו' תלו קושייתם כיון שאינה תובעת כתובה י"ל השתא הוא דברית ולכאורה גם בתובעת ק' קושייתם נימא השתא היא דברית וכבר עמד בזה המהרש"א · אמנם י"ל עפ"י מ"ש הפנ"י בסוגיא דתקפו כהן דאף דקיי"ל ספק איסורא לחומרא היינו במקום דליכא כלל חזקה לממון אבל כי איכא נמי חזקה לממון אזי חזקת ממון מכריע את הספק ומייתי ראי' מהא דקיי"ל המקדיש חיתו ובהמתו לא הקדיש את הכלי אף דספק איסור הוא מ"מ הואיל ויש לבעלים בו חזקת ממון מכריע את הספק עי"ש ·

אמנם הר"ן פ"ב דשבועות כי' האיך יכול לומר אלו הייתי יודע לא הייתי מגרשך אטו בדידי' מי משגחינן ואנן כפינן להוציאה · אך בתשובת מהר"ם פדוואה הביאו מרן בק"א לספר הפלאה סי' קי"ז כיון דהנשואין היו בהיתר אין כופין עי"ש א"כ ק' לפ"ז בסוגיא אם מיירי שקלקול זה אירע לה לאחר שנכנסה לרשות הבעל אמאי אין לה כתובה הא קיי"ל בש"ע סי' קי"ז ברואה מ"ת דג"כ אין לה כתובה מ"מ אם אירע לה מקרה זו אחר שנכנסה לרשותו נסתפחה שדהו וגם אפילו בפ' איכא דיעות עי"ש ואם מיירי כאן דגם קודם הנשואין היתה מקולקלת הדרא קושית הר"ן לדוכתי' איך יכול לקלקלה הא כופין להוציא וחי' מהר"מ לא שייך כאן דהא הנשואין באיסור היו ועיי"ש בספר הפלאה דאפילו בשוגג ולא הכיר בה נשואין באיסור מיקרי עי"ש · אמנם לפי דעת הר"ם נרבוני הביאו הרא"ש בסוגיא דהמארס את בתו וכו' דקטלנית אין לה כתובה מבעל שני שהרי כותב לה כשתנשאי לאחר תעלי מ"ש ליכי וכיון דקטלנית אסורה להנשא גם כתובה אין לה אף כאן ג"כ י"ל אף דמיירי דנתקלקלה ברשות הבעל מ"מ לדעת הטור סי' קפ"ו דאם מגרשה בשביל שאין לה וסת אסורה להנשא לאחר כ"כ הבית מאיר סי' הכ"ל בדעת הטור א"כ לא קרינן בה כשתנשאי לאחר וכו' ושפיר אין לה כתובה ולפ"ז מיושב קושית התוס' דחיישינן דלמא הדרא ומיתקנא קודם נשואין של שני א"כ איגלאי מלתא דשפיר קרינן בה כשתנשאי לאחר ואז בא חיוב הכתובה כיון דבלא"ה מדינא אית לה כתובה דנסתפחה שדהו רק דעיקר פסידא דידה כיון דאינה ראוי' להנשא לאחר ואם באמת תנשא אח"כ לבעל אית לה כתובה למפרע וכיון דאית לה כתובה ל"ש לומר השתא הוא דברית דמ"מ מידי ספיקא לא נפקא ואיכא קלקול כמ"ש המפורשים רק דחזקת ממון מכריע כמ"ש הפנ"י וכיון דלעניין כתובה אמרינן השתא הוא דברית כמ"ש תוס' גיטין דמ"ו ע"ב אמרינן ג"כ לענין איסור אבל כאן כיון דבאמת יש לה כתובה א"כ אין כאן חזקה המכרעת ולא שייך לומר השתא ברית כיון דאכתי ספיקא הוא כמ"ש המפורשים ז"ל ·

הדרינן לקמייתא דדברי החו"ד מילי דסברא נינהו דאשה שאינה רואה פחות מי"ד ימים אחרי טבילתה לא חשיב וסת קבוע אמנם ביש לה וסת קבוע ממש דודאי תלינן במכה אעפ"י שאין אנו יודעים אם מכתה מוציאה דם · והטעם כי' מרן הנוב"י סי' מ"א דמוקמינן לה אחזקת טהרה · אמנם יש לראות במה דקיי"ל דא"ל בדיקת חורין לסדקין רק הבדיקה של הפסק טהרה והב"י סי' קצ"ו כי' שתברור לה יום ב' עי"ש ומסתברא דבכל הני דמקלינן משום חזקת טהרה מועב שתבדוק בחורין ובסדקין ביום ז' לספירתה (או שלא תשמש עד אחר מע"ל לטבילתה) דשמא תראה מ"ת ואם נחזיק טומאת מע"ל למפרע אז לא עלתה לה טבילה דהוי כטובל ושרץ בידו כיון דטמאה היתה בשעת טבילה לכן טוב לה דתבדוק רק ביום ז' בדיקת חורין ואז לא נחזיק למפרע ויצאה לחזקת טהרה :

והנה מרן הנוב"י סי' מ"ו נטה לבו להקל בבדיקת חורין וסדקין דהא כל עיקר הטעם של בדיקת חורין וסדקין הוא משום שמא כותלי ביה"ר העמידו דם והיינו נמי טעמא של טומאת מע"ל דרבנן וכיון דאנן קי"ל דלחולין לא בעינן מע"ל ובעלה חולין הוא והביא ראי' דאף דליכא חזקת טהרה מ"מ לא מטמאינן מע"ל דאל"כ מצינו טומאת מע"ל אפילו לחולין כגון ביולדת אחר י"ד יום ניחוש שמא ראתה אתמול ותטמא עכ"פ במשא וכאן אין לה חזקת טהרה דהא על עיקר החזקה אנו דנין עוד הביא ראי' מזבה עי"ש אלא דלענין מעשה לא מלאו לבו להקל נגד כל הפוסקים המחמירין אמנם בכתובות דל"ז רע"א בגיורת שראתה דם ר"י אומר די' שעתה · ופירש"י ז"ל כיון דלא שייך למגזר בה טומאת מע"ל מפקידה לפקידה נמי לא גזרו עיי"ש · ובנדה דל"ו ע"א מוכח דהלכתא הכי ע"ש ובתוס' שם וא"כ ביולדת וזבה שדן עלי' מרן ז"ל אימת תאמר שראו דם דאם ראו בכלות מע"ל לטהרתם א"כ שפיר יצאו עכ"פ לחזקת טהרה ואם ראו קודם מע"ל א"כ ל"ש למגזר טומאת מע"ל שלם כמו שלא גזרו ג"כ על הגיורת כיון דבגיותה בלא"ה עשאום כזבים לכל דבריהם

וכיון

וכיון דמע"ל ליכא מפקידה לפקידה נמי לא נזרו · וכן דעת הר"ן והרי"ד והמרדכי הביאם כ"י סי' קפ"ג דלהכי נ"ו בטפח דם כחרדל ליכא ז"ב אף דבכשר והוא יצאו מידי כל התשבות מ"מ חייבין שמא רחתה עפה זו הגם הגם ג' ימים ולריכה ז"ב עי"ש דמחזיקין טומאת למפרע הגם דמן כמוכ"י סי' מ"ג כתב דהר"ן לא קאמר רק דרך הא"ל שיש לעשות כן אבל עיקר הטעם של ז"ב לא משום למפרע הוא עי"ש כמוכ"י סי' מ"ג ובאמת בדברי הר"ן.ש מקום לומר כן כדברי המוכ"י אבל דברי הרביבו יונה והמרדכי מפורש אמרו דהטעם הוא דברמ"ו מועטת כחרדל ומי חייבין דלמא רחתה בני" · ומעתה יניד עליו רעו שגם דעת הר"ן כן כי שלשתן דברו דברים אחדים ע"ש · עוד נראה לפענ"ד דברותה מ"ת מולהו ס"ל לחוש למפרע דבכ"ם ריש נדה אמר הש"ם טעמא דלא חיים שמאי לטומאת מע"ל למפרע משום ביטול פ"ו דא"כ לבו מוקפו ופורש וע"ש בסד"ט סי' קל"ו סק"ח כתב נ"כ להקל בטומאת למפרע משום האי טעמא דביטול פ"ו דא"כ לבו מוקפו ופורש וזה שייך ברותה שלא מ"ת דאם לטמא אותה למפרע לעולם יחוש הבעל שמא תרתה לאחר שעה ותסי' תולה למפרע שגם בשעת השמים רחתה ולעולם לבו מוקפו ופורש משא"כ אם לא טמאו אותה למפרע ואז אפילו אם תרתה אח"כ מ"מ בשעת השמים טהורה היתה אבל ברותה מ"ת א"כ הבעל סוף סוף איסורא עביד ומה בלא אם לא טמאה אותה למפרע לעולם יחוש הבעל שמא תרתה מ"ת ויעשה איסור ואם תרתה אח"כ בלמת לא תטמא למפרע א"כ לפ"ז הדין נותן לחוש למפרע ברותה מ"ת יותר מבשאר רותה · גם התוס' דף ס' ע"ב ד"ה לימא שמש עבב כתבו דרוב פעמים שמש מעבבן וחייבת חטאת וע"ש וכיון דעבים יש לחוש למפרע אותו זמן שהשמש מעבב א"כ יש לחוש נמי למפרע עד מע"ל וכמ"ש הרשב"א ז"ל נבי נביעות הובא ביו"ד סי' פ"א דדוקא במקום ש"ל בשעת מליאת הרגע איתרע אז לא תלינן למפרע אבל אם בודאי יצאה לאיסור זמן מה קודם שעת המליאה רק דלא ידעינן כמה אז תלינן למפרע בכל האפשר ע"ש וא"כ כאן יצא הדם למפרע עב"פ אותו זמן שהשמש מעבב כמ"ש התוס' דרוב פעמים מעבב וחייבת חטאת א"כ תלינן נמי מע"ל מקודם ועיין בכללי החזקה להגאון בעל מע"ש שבס' בית אפרים מ"ש בביאור דברי התוס' ע"ש · אמנם הפר"מ בס סי' פ"א כתב דע"כ לא אמר הרשב"א ז"ל להחזיק למפרע רק במקום שלא הי' מקודם חזקה גמורה רק חזקה דאתיא מכח רובא כמו נבי נביעות אבל בחזקה גמורה מודה הרשב"א דלא שייך להחזיק למפרע וא"כ נבי אשה הי' לה חזקה גמורה לעהר :

ועפ"ז אמרתי לישב דברי הרמב"ם ז"ל דבש"ם פ"ק דנדה קאמר ורמי חביות אמקוה מ"ש הכא ודאי והכא ספק ומשני מאן תנא חביות ר"ש דלגבי מקוה נמי ספיקא משום לי' א"כ חזינן דחביות ומקוה בהדדי מינהו והרמב"ם ז"ל פסק דבמקוה טומאה ודאי למפרע וחביות ספק וכבר עמדו בזה האחרונים ז"ל דלכאורה קשה מאי פריך הש"ם ורמי חביות אמקוה הא י"ל דחזקה נגד תרתי לריעותא הוי ספק וחביות דהוי תרומת בזה"ז דרבנן ולזה הקילו חכמים ועשאו רק ספק משא"כ במקוה דלפעמים איכא ספק דאורייתא ולהבי עשו כולהו אף דאיכא חזקה טהרה בספק טומאה ברה"ר מ"מ יש כנגדו תרתי לריעותא לאיסור וסל"ל לאומרא · אך ז"א דגבי דספיקא דרבנן לקולא הוינו במקום דליכא ספק כנגדו הסותר אותו כמ"ש התוס' ב"ק ד"א ע"ש לענין ש"ם וא"כ איך נימא לקולא דבשתא אחמין דהא אם הי' מפרים מחביות זה על חומן גמור יש ספק להיסך לקולא ואמרינן כבר אחמין ונפיר תרם על החומן · (ועיין בה כ"מ וכתוס' שם דתשב לזכר

ולנקיבה ולבה משום ס"ם הסותר ומשמע דיש לה כל החומרות אם רחתה ל"ד ומ"א אע"ג דשפעה י"ד הרמשוים וליכא השמא ס"ם הסותר דהא רחתה כל י"ד מ"מ י"ל אלו לא היתה שופעת סותר) א"כ י"ל דסוגיא דהכא סברה דיין וחומן שני מינים ואין תורמין מזה אזה וכמ"ש רש"י כאן ושפיר איכא ספק הסותר אבל הרמב"ם ז"ל פסק פ"ה מהלכות תרומות הכ"א דאם תרם בטעות מין על חומן הוי תרומה עי"ש וא"כ מעיקרא לא קשה חביות ומקוה אהדדי ד"ל כי"ל דחביו' תרומת פירות דרבנן ומקוה ספק' דאורייתא כמבואר :

סימן צ

במס' כ"ב דק"נ ע"ב אמרי' רוב וקרוב הלך אחר הרוב אע"ג דרובא דאוריית' וקורבא דאורי"

רובא עדיף מתיב ר"ז וסי' העיר הקרובה אל החלל אע"ג דאיכא דנפיש מינה ומשני דליכא דנפיש בין הסרים · והקשו התוס' שם אמאי לא אותיב ר"ז אמתני' דתשע חביות מונחת בבר שחוטה ואחת מונחת בבר נבילה וכו' וכנמלא הלך אחר הרוב אע"ג דנמלאות קרוב לחמת המונחת בבר עריפה ולית' מקרא וסי' העיר הקרובה אל החלל דמוכח דקרוב עדיף מרוב וא"ל דהתם מיירי דאין דלתות מדינה נעולות דאיכא תרי רובי רוב העיר ורוב המדינה ז"א דהא הא דבעינן הרי רובא הוא רק בדרבנן ותי' לחלק בין קרוב דמוכח וכו' עי"ש · והקי' מהרש"א ז"ל אמאי דחקו עצמן לומר בקושייתם דהא דבעינן תרי רובא הוא מדרבנן הא אפילו אי נימא דמדאורייתא בעינן תרי רובא מ"מ הי' יכול להקשות שפיר מקרא דוהי' העיר הקרובה דמוכח דאזלינן בתר קרוב והתם איכא ג"כ תרי רובא רוב העיר דנפיש מינה ורוב העולם כדקאמר הש"ם עכ"ד ז"ל :

עוד הקשו המפורשים ז"ל על הרמב"ם פ"ט מהל' רוצח שהשמיט הך אוקמתא דמוקי הש"ם ביושבת בין הסרים רק שהבית דאי איכא מתא דנפיש מינה מבאין מינה ובדליכא הולכין אחר עיר הקרובה והוא נגד סוגית הש"ם דאפילו בשניהם שוין אין הולכין אחר הקרובה רק ביושבת בין הסרים דאל"כ אזלינן בתר רובא דעלמא והרמב"ם ז"ל הי' נמתא דנפיש הש"ם בקושית הש"ם הראשונה ולרובא דעלמא לא חשש ולא התנה דוקא ביושבת בין הסרים כדמוקי תלמודא ע"ש בדבריהם :

וליישב הכל בעזה"י דלכאורה יש להקשות מהא דאמרינן בסמ' נזיר די"ב ע"א באומר נשלימו לא וקדם לי אשה ומת שליח בדרך אסור בכל הנש' שבעולם · ומסיק הש"ם וכ"ת בשוקא אשכחה וא"ל אשה הדרת לגיחותא ע"ש פי' אע"ג דאמרינן כל דפרים מרובא פרים כיון שחוזרת אח"כ למקום קביעתה הו"ל קבוע וכמתנה ע"מ דמי מ"מ אמי פריך כאן מוסי' העיר הקרובה אע"ג דאיכא דנפיש מינה הא בשעה שבאין לבדוק בבר חזר הרוצח למקומו וכמתנה ע"מ דמי ואז אזלינן בתר קרוב להבריע הקבוע כיון דליכא רוב נגדו כמ"ש הגאון בית אפרים אאע"ז סי' ס"א ברותות ברוכות ודלא כמ"ש הפליתי' ר"ם ק"י וספר"מ שם ותימה קצת שלא הביא דבריהם · אח"כ מצאתי למהרשש"ך בספר טוס ישועות בחידושיו לב"ב סוגיא הנ"ל שהפיר בזה והביא בג"ע ע"ש :

אמנם י"ל עפ"י מ"ש הגאון בעל הקה"מ בספרו ש"ם שמעתתא ד' פ"א בקרוב נגד הקבוע ונגד הקרוב יש דבר המצוי אז אחר ומיעוט הרוב למקומו ואזלינן בתר הרוב והטעם כיון דקבוע מחדוש הוא אין לך בו אלא תידושו והיינו דוקא בדליכא מידי לפ"ש את הרוב אבל אי איכא מידי לפ"ש את הרוב חוזר הרוב למקומו ולמד זה

מדברי

מדברי הש"ך סי' ק"י גבי קבוע שחזר ונתערב אחר כך כתב הש"ך כיון דקבוע חידוש הוא אין לך בו אלא חידושו והיינו כשעומד בפ"ע אבל כשנתערב אח"כ חוזר הרוב למקומו עכ"ל :

ולכאורה י"ל ג"כ כאן דל"ש לומר קבוע לחייב את הקרוב להביא את הענלה כיון דהקרוב יש לו חזקת ממון אמנם זה עצות דבמלתא דאיסורא ל"ש חזקת ממון ואעו כ"מ שאמרו כל קבוע כמחצה ע"מ לחומרא כגון ע' לפרדעים ושרץ א' ונעשו הטהרות ומטמאין לזו משום קבוע ומפסידין אותם ימא מי כאן חזקת ממון וכ"כ בספר קלח"ח בקונטרס הספיקות לאחיו הגאון דבמלתא דאיסורא ל"ש חזקת ממון ע"ש כלל א' בסופו והעתם דבני למיעבד כל עלדקאי לאפקועי איסורא ול"ש

אמנם עדיין י"ל עפ"י מ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ע מה' רוצח ומלא ההורג מכוון כיון שתי העירות שתיהן מביאין עולה א' בשותפות ומתנין אם אנו הוא הרוצח אלקכם מחול לנו וכן להיפך ע"ש וכ"ז לפי האמת דאזלינן בתר קורבא ובאמת אם ניזול בת"ר ושתי העירות שוין באוכלסין ודאי דדינא נמי הכי להביא ענלה בשותפי ולהתנות ואם ימא דהקרוב יכריע את הקבוע ותביא הקרובה כל הענלה ולזה ספיר יש לה חזקת ממון ומלערף בהדי רובא דלענין האיסור להפקיע הי' די שתביא בשותפי ועכשיו מביאה כולה ולזה פריך הש"ס ספיר דל"ש כאן קבוע דחזקת ממון מלערף בהדי הרוב דחזר וניעור ורוב עדיף מקרוב א"כ תפטר הקרובה מכל וכל ומשני בדליבא אלא שתי העירות ואין כאן רוב להיות חוזר וניעור שלערף לו חזקת ממון ולהכי מב אם הקרובה דקרוב אליס מחזקת ממון וגזה"כ הוא גבי ענלה :

אמנם פירכא בתרייתא דפריך הש"ס וניזול בת"ר דעלמא כאן יש להקשות כי"ל אמאי לא ימא דקבוע כמחצה ע"מ דמי והקרוב יכריע וכאן ל"ש חזקת ממון דעם רוב העולם ל"ש להביא בשותפי ולהתנו' וא"כ אף אם ימא כל קבוע כמחצה ע"מ דמי מחויבת להביא כל הענלה לאפקועי איסור וא"כ גם כשהקרוב יכריע אין כאן חזקת ממון להלערף בהדי רובא כיון דבין כך ובין כך חייבת היא בכולה · אך ז"א דאם ימא כל קבוע כמחצה ע"מ דמי פטורה לגמרי דהא לדעת הרמב"ם ז"ל כל ספק מותר מן התורה דודאי קושיא קמייתא דפריך וניזול בתר העיר דנפישא מינה הוא"ל כתתיכה אחת מצתי אתיכות דהאחת ודאי חייבת ולא ידעינן מי הוא אבל נגד רוב העולם הוא"ל כתתיכה אחת ספק אבל ספק שומן דשמא אין כאן איסור כל עיקר וכזה מותר הספק מן התורה וא"כ היא פטורה מלהביא ענלה וע"י הקרוב איה רוצה לחייב אותה להביא כל הענלה ספיר יש לה חזקת ממון ומלערף בהדי רובא ואתרע הקבוע וס"ש וניזול בתר רובא דעלמא ומשני וכו' :

אמנם כ"ז בסוגיין דפריך מקרא אבל לדידן דקיי"ל ספיקא דאורייתא מדרבנן לאומרא לזה ספיר ספק הרמב"ם ז"ל כתי' הש"ס על קושיא קמייתא ליך אחר העיר דנפישא אבל לא אחר רוב העולם והשמיט הך אהומתא ביושבת בין ההרים דדוקא נגד העיר דנפישא מינה לא הו"ל קבוע כיון דאיכא חזקת ממון כמבואר דבלא עדיפות הקרוב היתה מביאה בשותפי ומתנין ואם הקרוב יכריע תביא בעצמה כל הענלה ובכה"ג לא אמרינן כל קבוע כמחצה ע"מ דמי ומוכרח תיי הש"ס בדליבא משא"כ ליך אחר רוב העולם לדידן לא שייך זה דכאן י"ל כל קבוע כמחצה ע"מ דמי וחזקת ממון לא שייך כיון דבין כך ובין כך תביא כל הענלה להפקיע האיסור ולדידן ל"ש לומר דיש לה חזקת ממון דספק מותר מה"ת דהא החכמים ההמירו על כל ספק דאורייתא :

ולפי"ז מיושב קושית מהרש"א ז"ל שהקל דאפילו אם ימא דמדאורי' בעינן תרי רובא בעי' חיות מ"מ אמאי לא מקשה מקרא דוהי' הלייר הקרובה דגם כאן איכא תרי רובא רוב העיר ורוב העולם ע"ש דכתב הריב"ש ז"ל דרובא ושתי חזקות לא אמרינן רובא עדיף וכתב המוב"ר מאע"ז סי' מ"ג היינו שיש שתי חזקות נמורי' אבל אם יש שתי חזקו' שאחת תלו' בחברתה ואי לא הא לא קיימא הא כחזקה א' דמי ע"ש שדמיון ואם ימא דנגד הקרוב בעינן תרי רובא אבל נגד רוב א' קרוב עדיף א"כ לא קש' כלל מקרא דוהי' העיר הקרובה דודאי גבי בי' חיות איכא תרי רובא מעליא דבל א' בפ"ע הוא רוב גמור רק דרוב א' לא מהני נגד הקרוב ובעינן תרי רובא משא"כ בענלה ערופה דנגד רוב א' י"ל כל קבוע כמחצה ע"מ ואי"ל דחזקת ממון יערף בהדי רובא וחוזר וניעור ואין כאן קבוע א' הא העמם דאמרינן הך סברא דחוזר וניעור הרוב משום דקבוע חידוש הוא כמ"ש ש"ש הנ"ל וכ"ז לפי האמת דבכ"מ אזלינן בתר חד רובא וכאן שבקינן הרוב הוי קבוע חידוש משא"כ אם ימא דגבי חד רובא בלא"ה לא מהני נגד הרוב וגבי קבוע חדית לן רחמנא דאפילו נגד תרי רובא אמרינן כל קבוע כמחצה ע"מ א"כ עכ"פ בחד רובא לא חדית לן רחמנא דמדינא חד כמאן דליתא נגד הרוב וכיון דקבוע לא חידוש הוא א"כ לא אמרינן חוזר וניעור הרוב למקומו וא"כ אמרינן כל קבוע כמחצה ע"מ דמי ואין כאן רוב כל עיקר רק דאיכא גבי רוב השני ותרי רובא עדיפי מ"הרוב וא"כ א"א לומר כל קבוע כמחצה ע"מ משום דאיכא גבי רוב השני ובכה"ג קבוע חידוש הוא ואמרינן משום חזקת ממון חזרו התרי רובא למקומם א"כ הני תרי רובא כחד חשיבי כיון דאי צריך לשיעת חבירו ואי לא חבירו אין כאן רוב דהא אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי א"כ הרוב השני עושה גם את זה רוב והוי דומיא כמ"ש המוב"ר מ"מ הנ"ל דחזקת חיים של הבעל וחזקת א"א כחד חשיבי דמה חזקת א"א יש לה להחשב בכפל לחיים שאלה"ם משום דבעל יש לה חזקת חיים והשני חזקות כחד חשיבי ע"ש שהאריך וה"ה בנידון זה אי לא הא רובא לא קיימא הך ואמרינן כמחצה על מחצה דמי משא"כ גבי תשע חיות בעמלא התם איכא תרי רובי מעליא דשם לא שייך לומר קבוע כמחצה מ"מ וא"כ כל אחד הוא רוב גמור בפ"ע אפ' בלא לירוף רוב השני רק דרוב א' לא מהני רק בלירוף השני דאין תרי רובא בעינן ומשני עכ"פ שייהם מהני משא"כ כאן בענלה כ"א תלוי בהבירו וכרוב א' דמי ועיין תוס' בתוספות בסוגיא דהי' בה מומין דע"ו ריש ע"א כתב שם גבי חזקות דהפרס יש בין שני החזקות שאין כל אחד צריכה לחברתה ובין שני החזקות שכל אחת צריכה לשיעת חברתה עי"ש בתוס' ודוק :

סימן צא

בקידושין דע"ט ע"א אתמר קדשה אביה בדרך וקדשה ע מה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר ה"ה בוגרת לפיהו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שיטה · ופריך הש"ס אימת אי ניחא ב תוך שנה בתא ניחא דגבי חד רובא בלא"ה לא מהני נגד הרוב וגבי קבוע חדית לן רחמנא דאפילו נגד תרי רובא אמרינן כל קבוע כמחצה ע"מ א"כ עכ"פ בחד רובא לא חדית לן רחמנא דמדינא חד כמאן דליתא נגד הרוב וכיון דקבוע לא חידוש הוא א"כ לא אמרינן חוזר וניעור הרוב למקומו וא"כ אמרינן כל קבוע כמחצה ע"מ דמי ואין כאן רוב עדיפי מ"הרוב וא"כ א"א לומר כל קבוע כמחצה ע"מ דמי דהשני רוב הוא ואמרינן משום חזקת ממון חזרו התרי רובא למקומם א"כ הני תרי רובא כחד חשיבי כיון דאי צריך לשיעת חבירו ואי לא חבירו אין כאן רוב דהא אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי א"כ הרוב השני עושה גם את זה רוב והוי דומיא כמ"ש המוב"ר מ"מ הנ"ל דחזקת חיים של הבעל וחזקת א"א כחד חשיבי דמה חזקת א"א יש לה להחשב בכפל לחיים שאלה"ם משום דבעל יש לה חזקת חיים והשני חזקות כחד חשיבי ע"ש שהאריך וה"ה בנידון זה אי לא הא רובא לא קיימא הך ואמרינן כמחצה על מחצה דמי משא"כ גבי תשע חיות בעמלא התם איכא תרי רובי מעליא דשם לא שייך לומר קבוע כמחצה מ"מ וא"כ כל אחד הוא רוב גמור בפ"ע אפ' בלא לירוף רוב השני רק דרוב א' לא מהני רק בלירוף השני דאין תרי רובא בעינן ומשני עכ"פ שייהם מהני משא"כ כאן בענלה כ"א תלוי בהבירו וכרוב א' דמי ועיין תוס' בתוספות בסוגיא דהי' בה מומין דע"ו ריש ע"א כתב שם גבי חזקות דהפרס יש בין שני החזקות שאין כל אחד צריכה לחברתה ובין שני החזקות שכל אחת צריכה לשיעת חברתה עי"ש בתוס' ודוק :

אינם כלום ולשמואל מיישינן ותרוי דבקדשה אינם לחוד נם שמואל מודה דלא מיישינן משום דמוקמינן לה בחזקת פגום והיה בוגרת לאביו ועד כאן לא קאמר שמואל דמיישינן לקידושי אביה אלא בקדשה עצמה נ"ב דאז ממ"נ יצאה מחזקת פגום אז עיי קידושי אביה אז עיי קידושי עצמה בכה"נ הוא דמיישינן שמואל לקידושין עכ"ד · והקי' בס' המקנה א"ב לרב דסובר דחזקה דהשתא עדיפא קשה אמאי אזיל בתר הי"ה בוגרת לפניו מדהשתא בגרה בלפרא ומי בגרה וקידושי' קידושין וקידושי אביה אין בהם ממש אדרבה נימא מדהשתא נשואה דהא ממ"נ היא מקודשת בנישואין אתוס' ואלא דבלפרא מי נשואה היתה וקידושי אביה קידושין הן וקידושי עצמה לאו כלום הוא עכ"ד שם :

אמנם כי נתבן דלכאורה קשה במאי שב' אתוס' בקדשה עצמה נ"ב אז ממ"נ היא מקודשת לדעת האומרים דלעולם נם בממון בעינן עדות שאי אתה יכול להזימה עיין ש"ך ח"מ סי' ל"ג א"ב אכתי איך נחשוב אותה למקודשת נמורה הא הוי לי' עדות שאילה"ז דהא עדים זוממין אינם מייבים עד שיגמר הדין וכאן אין אנו יודעין עי"י מי נגמר הדין או עי"י עדי אבי' או עדי עצמה דהא אכל א' לחוד ל"ח רק בהצטרף כי' הכחות דממ"נ מקודשת ועיין מוב"ש אה"ע סי' מ"ו כי' דבהיג מקרי עדות שאילה"ז עיש · ועיין בס' נה"מ סי' ל' ס"ק ב' שב' בד"ב אם שנים אומרים פ' הרג נפש בינסן ושנים אחרים אחר כ"ד בא והכחישום ואמרו הסורג הי' עמנו בינסן רק בארי ראינו בעצמינו שפ' הרג הנפש והראשוני' הכחישו השנים שאין הב"ד יכולין להרוג אבל אם ממ"נ כיון שאין הב"ד יודעין עי"י איזה כת נגמר הדין הוי עדות שאילה"ז דהא אין עדים זוממין והרגין עד שיגמר הדין על פיהם וכאן אין יודע עי"י איזה כת הדין נגמר עכ"ד שם ומעתה בגדון שלנו ק' נ"ב כנ"ל · אבל הוא נכון מאד דהא כאן אליבא דשמואל קיימינן ושמואל באמת שפוקי מספקא לי' ואיש לקידושי שניהם ובקידושי ספק לעולם עדות שאי אתה יכול להזימה הוא דהא לא נגמר הדין ומספיקא הוא דמיישינן לקידושין ואפ"ה חזינן דאשו לספיקא לחלריכה נם מספק בכאה דוכתי אמנם לרב דסובר דה"ה בוגרת לפניו וקידושי אביה הן דא"ל נם מן הראשון אפילו לאומרא לדידי' מיקרי עדות שאתה יכול להזימה דהא לדידי' הדין נגמר עפ"י עדים שלא הי"ה בוגרת לפניו וקידושי אבי' לית בהו ממש · ומעתה מיושב שפיר מה שהקי' בס' המקנה לרב דאזיל בתר חזקה דהשתא מאי חזית לאלומי קידושי דידה משום דה"ה בוגרת לפניו ובודאי בלפרא מי בגרה אדרבה ניזול בתר חזקה דהשתא בדרך זה וגימא מדהשתא ודאי נשואה ממ"ש אתוס' ודאי דנם בלפרא נשואה היתה וקידושי אבי' קידושין הן ולפי הנ"ל נכון מאד דאם נניח חזקה דה"ה בוגרת א"ב איך נתפוס חזקה דהשתא ונאמר מדהשתא נשואה נם בלפרא נשואה היתה דהא נם השתא אינה נשואה בודאי משום דהו"ל עדות שאתה יכול להזימה משום דאין אנו יודעין עי"י מי מהכחות הדין נגמר ממ"ש המ"מ וכאן ליכא חזקה דה"ה בוגרת לחזק קידושי עצמה ויה"ל נגמר הדין עי"י עדים שלא הא"ב לא הוי רק ספק קידושין דלזה לא בעינן עדות שאי אתה יכול להזימה וא"ב איך תאמר מדהשתא ודאי נשואה משא"ב אם נתפוס חזקה זו דה"ה בוגרת לפניו נגמר הדין עי"י עדים שלא כמבואר :

ומעתה מיושב שפיר קושית מהרש"א שהקי' מאי פריך הש"ס לרב אי בתוך שנה בהא נימא רב ה"ה בוגרת לפניו הא בתוך שנה ודאי נימא והקי' דלמא ס"ל לרב דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמעיקרא וא"ב חזקה דה"ה בוגרת ומחזקה לפרות ולפי המבואר נכון מאד דבתוך שנה ודאי לא נימא רב דה"ה בוגרת לפניו אבי דסובר דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמעיקרא מ"מ נימא נ"ב חזקה דהשתא כמו שהק' בס' המקנה ונימא אדרבה ליפכא מדהשתא נשואה בלפרא מי בגרה אבל אם נאמר לא קאמר שמואל דמיישינן לקידושי אביה אלא בקדשה עצמה נ"ב דאז ממ"נ יצאה מחזקת פגום אז עיי קידושי אביה אז עיי קידושי עצמה בכה"נ הוא דמיישינן שמואל לקידושין עכ"ד · והקי' בס' המקנה א"ב לרב דסובר דחזקה דהשתא עדיפא קשה אמאי אזיל בתר הי"ה בוגרת לפניו ובודאי בלפרא מי בגרה אדרבה ניזול בתר חזקה דהשתא בדרך זה וגימא מדהשתא ודאי נשואה ממ"ש אתוס' ודאי דנם בלפרא נשואה היתה וקידושי אבי' קידושין הן ולפי הנ"ל נכון מאד דאם נניח חזקה דה"ה בוגרת א"ב איך נתפוס חזקה דהשתא ונאמר מדהשתא נשואה נם בלפרא נשואה היתה דהא נם השתא אינה נשואה בודאי משום דהו"ל עדות שאתה יכול להזימה משום דאין אנו יודעין עי"י מי מהכחות הדין נגמר ממ"ש המ"מ וכאן ליכא חזקה דה"ה בוגרת לחזק קידושי עצמה ויה"ל נגמר הדין עי"י עדים שלא הא"ב לא הוי רק ספק קידושין דלזה לא בעינן עדות שאי אתה יכול להזימה וא"ב איך תאמר מדהשתא ודאי נשואה משא"ב אם נתפוס חזקה זו דה"ה בוגרת לפניו נגמר הדין עי"י עדים שלא כמבואר :

ומעתה מיושב שפיר קושית מהרש"א שהקי' מאי פריך הש"ס לרב אי בתוך שנה בהא נימא רב ה"ה בוגרת לפניו הא בתוך שנה ודאי נימא והקי' דלמא ס"ל לרב דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמעיקרא וא"ב חזקה דה"ה בוגרת ומחזקה לפרות ולפי המבואר נכון מאד דבתוך שנה ודאי

לא נימא רב דה"ה בוגרת לפניו אבי דסובר דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמעיקרא מ"מ נימא נ"ב חזקה דהשתא כמו שהק' בס' המקנה ונימא אדרבה ליפכא מדהשתא נשואה בלפרא מי בגרה אדרבה ניזול בתר חזקה דהשתא בדרך זה וגימא מדהשתא ודאי נשואה ממ"ש אתוס' ודאי דנם בלפרא נשואה היתה וקידושי אבי' קידושין הן ולפי הנ"ל נכון מאד דאם נניח חזקה דה"ה בוגרת א"ב איך נתפוס חזקה דהשתא ונאמר מדהשתא נשואה נם בלפרא נשואה היתה דהא נם השתא אינה נשואה בודאי משום דהו"ל עדות שאתה יכול להזימה משום דאין אנו יודעין עי"י מי מהכחות הדין נגמר ממ"ש המ"מ וכאן ליכא חזקה דה"ה בוגרת לחזק קידושי עצמה ויה"ל נגמר הדין עי"י עדים שלא הא"ב לא הוי רק ספק קידושין דלזה לא בעינן עדות שאי אתה יכול להזימה וא"ב איך תאמר מדהשתא ודאי נשואה משא"ב אם נתפוס חזקה זו דה"ה בוגרת לפניו נגמר הדין עי"י עדים שלא כמבואר :

ומעתה מיושב שפיר קושית מהרש"א שהקי' מאי פריך הש"ס לרב אי בתוך שנה בהא נימא רב ה"ה בוגרת לפניו הא בתוך שנה ודאי נימא והקי' דלמא ס"ל לרב דחזקה דהשתא עדיפא מחזקה דמעיקרא וא"ב חזקה דה"ה בוגרת ומחזקה לפרות ולפי המבואר נכון מאד דבתוך שנה ודאי

ח"כ

סימן צב

הרוי"ד ס"ס ע"ב כ' וז"ל דהתם יש להבין מה הפרש יש בין דבוק לאיבו דבוק דהא למאן דסובר חכ"ל א"כ אף כאיבו דבוק איכא למימר כשביטל איסור והיתר ולא הי' רק ס' עלמלוס יש לחוש שמא הוצא תתיבה מ' מחוץ לרובע ונאסר הכל ולהעור דלא ס"ל חכ"ל ולא אפשר לסומכו אף בדבוק ליכא שום חשש ולישב זה מראה דבאיבו דבוק אף למאן דס"ל חכ"ל לא מיישינן כיון דלא הוחזק שיהי' בשיתר טעם איסור לא מחזקינן איסור לומר דלמא הי' פעם מ' טעם איסור בשיתר אבל בדבוק מיישינן מטעם דהתוס' בחולין ד"ק כד"ה בשקדם כתבו ד"ל מידי דהוי אטעפת חבב שנפלה על החתיכה דאם אין ס"ע מותר אטעפ"י שקודם שנתפשט הטעם נ"ע במקום נפילתה לא אמרינן שנעשה נבילה כיון שסוף הטעם להתפשט וכו' ועט"ז סי' ל"ב ס"ק ו' דאיסור שנפל על החתיכה שבתוכ"ל ליך להמתין מלטועמו עד שיתפשט הטעם בכל הקדירה ומש"ה באיסור דבוק כיון שדרך החתיכה יולא הטעם והוחזק החתיכה שהי' בה טעם איסור מיישינן עפי שמא לא הי' פ"א סופו להתפשט דדלמא הי' פ"א בלא ס' ונשאר בה הטעם כיון שהוחזק שהי' בו טעם איסור ואפי' לבטור דס"ל אפשר לסומכו מותר מ"מ וכו' עכ"ד המו"ד שם וכ"כ בר"ם ל"ע ויש בזה קושית הפלתי שהקי' אמאי אנטרפין עצמות איסור לבעלות ההיתר הא ויעמא דאיסור דבוק הוא שמא נאסר לבדו בסוף הרובע וא"כ הי"ב דאם נאסר לבד הרי הבלוע של היתר שבכנס להעלם י"ב וכ' המו"ד דלא מיישינן לזה דאחזוקי איסור לא מחזקינן

עכ"ד שם :

אמנם קושית הפלתי כ"ל לישב בפשיטות עפ"י מ"ש הגו"ז והש"ך סי' ל"ב בשם הרב המגיד דבלא מודע לאיזה מתיבה ובל האיסור וכנס הכל לבית הסשק ומסייע לבטל וה"ז דומה לשני קדירות שיש בבל א' אלשים נגד האיסור אנטרפות שניהם לבטל כיון דלא מודע לאיזה קדירה ובל האיסור אנטרפות שניהם עכ"ד שם וכ"ד הרמב"ם והמחבר שם וכ"ד הרשב"א ע"ש וא"כ באיסור שאינו דבוק אבי דיהיבנא לך דהאיסור עם אנקלת היתר נאסר בסוף הערוב ואותו קלת הרובע דהיתרא נאסר משום דלא הי' ס' כנגדו אבתי בכל מעטו רובע שבקדירה י"ל היינו אלא דאתייר לבסוף וא"כ בל הקדירה נכנס לספק ומסייע לבטל כמו שתי קדירות שבכל א' אלשים משא"כ באיסור דבוק דאם תחוש שנאסר האיסור לבסוף ונאסר

ח"כ

א"כ אתה יודע עכ"פ שאותו היתר הדבוק באיסור נשאר נמי לבסוף כיון שדבוק בו א"כ לא נכנס הכל לספק ואי"כ גם בעצמות שהק' הפלתי דהחשש הוא מחמת הרוטב ולא ידעינן מאן איהו ומצטרף הכל לבטל ועיין היטב סי' ק"ז בט"ז וש"ך שם :

ועפי"ז מיושב מה שיש לדקדק בסי' צ"ט לדברי הרב שם דאפילו במקום דאמרינן חנ"נ מ"מ כל שנתוסף על האיסור קודם שנודע מותר והחזיקו על ידו הפלתי והחו"ד ודלא כש"ך ע"ש א"כ לפי"ז איסור דבוק היכא משכחת לה לטעמא דחיישינן שמא נשאר בסוף העירוי והא אפילו אם נאמר שנשאר באמת לבסוף מ"מ הא עכ"פ נתוסף קודם שנודע דהא באמת לא ידענו שנשאר דחששא בעלמא חיישינן שמא נשאר והוי כנתוסף האיסור קודם שנודע · אח"כ מצאתי בת"ח כלל פ"ה שרמז זה על האו"ה וכ' שם דבאיסור דבוק אינו מצטרף עי"ש · אמנם טעמא נ"ל דהא ק' באיסור שאינו דבוק אמאי מהני תוספו' שנוסף אח"כ הא מ"מ נעשה נבלה מקודם וכמ"ש הש"ך עי"ש · אך י"ל מאחר שיש לפנינו ס' ואף דמקודם לא הי' ס' מ"מ לא נ"נ כיון דעתה מסופקים על כל מעט ומעט שמא נשאר הוא בסוף עם האיסור ומצטרף הכל לבטל משא"כ באיסור דבוק עכ"פ ידעינן דהיתר הרבוק נשאר עם האיסור ופשוט (וכ' יינו באיסור דרבנן אמרינן כל מה שנכנס מסייע לבטל ועיין פר"מ ל"ב שם וחו"ד וס"ל הא דאמרינן בשאר איסורים חנ"נ הוא מדרבנן כמבואר בסי' צ"ב בט"ז וש"ך) :

אמנם יש לשאול בכזית איסור שנפל לתבשיל ונתפח מאד מלחות התבשיל ועמד על שני זתים זה פשוט שהרוטב שבגופו אינו מקושר עם שאר הרוטב ועיין חו"ד ר"ס צ"ט וכ"ל לכאורה בסוגיא דטפת חלב גבי כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב בשר אסור חלב מותר ופריך הש"ס חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא ופירש"י ז"ל אותו מעט חלב שנבלע בבשר עי"ש וא"כ אולי יש לחשבו איסור דבוק להצריך ס' נגד שני זתים · ולכאורה י"ל דיש לחלק בין בב"ח לשאר איסורים דהא גבי כזית בשר שנ"ל לח בלח הוא כמ"ש הש"ך סי' צ"ב להוכיח מזה דבבב"ח אמרינן חנ"נ אף בלח בלח עי"ש ובשאר איסורים ל"א בלח בלח נ"נ במקום ה"מ והטעם דחשוב לה דכל טעם היוצא אף טעם הבשר לה הוא וכ"כ בכו"פ סי' ק"ט וצ"ע מתוס' חולין ד"ק ד"ה חנ"נ שהק' דליתסר הרוטב מטעם הנבלה ויצטרך ס' נגד כולה עי"ש הא התם בשאר איסורים קיימינן ובהו ל"א חנ"נ בלח בלח וגם חתיכה שבלעה איסור איך אוסרת אח"כ מטעם נ"נ להצריך ס' נגד כולה הא טעם היוצא חשוב לה אמנם מטעם אחר י"ל דבבב"ח אמרי' בלח נ"נ עפ"י מ"ש בפלתי מאי פריך חלב אמאי מותר חלב נבלה הוא הא קיי"ל דבב"ח בעי בישול שיעור שאחרים אוכלין אותו וא"כ דלמא מש"ה מותר החלב דלא אשתהי כמאב"ד וא"כ לא יהיב הבשר טעמא בה ותי' שם בשם חכם א' עפ"י מ"ש הרא"ש פ' כירה לענין מליחה והביאו הט"ז סי' ס"ט דנהי דהבשר אינו מתבשל מ"מ הלחלוחית מתבשל והפלתי קלסי' לי' עי"ש וכיון דעיקר החשש מחמת הלחלוחית א"כ סייעתא להש"ך דבלח אמרינן חנ"נ וא"כ בנדון זה אם נחליט דהרוטב הנבלע באותו זית איסור נ"נ א"כ בעינן ס' נגד שני זתים דהוי כאיסור דבוק ועיין תוס' חולין בשמעתין דטפת חלב ד"ה חלב אמאי מותר הפלוגתא שבין הר"ש והר"י ועיין בר"ן שם :

אמנם בשני מיני איסורים הדבוקים אף דקי"ל לקמן ס"ס צ"ח דאיסורים מבטלין זא"ז מכל מקום בדבוקים לכאורה י"ל דחיישינן לסוף העירוי ולא יהא אלא איסור א' הדבוק בהיתר דצריך ס' נגד שניהם כדין איסור דבוק ולפ"ז אם נפל חתיכת בשר סריפה לתוך התבשיל שיש בו בו מעט פחות משהו מס' ובבשר זה יש בו נ"כ דם של עצמו ובשר ודם חלוקין בטעם כמו שהק' הש"ך סימן ס"ע לענין בשר ששהה ג"י בלא מליחה דבטל ברוב · והקשה הש"ך הא הדם יתן טעם כשיבשלם ואף לפמ"ש בפלתי דלא ירגישו הטעם דגם המוהל שבמקור החתיכה טעם דם יש לו וכמ"ש הר"ן דאין המלח מוציא רק משטח העל"ן והנשאר הו"ל דם האברים שלא פי' ומותר וא"כ א"א להרגיש הטעם דהא גם המוהל שבמקור החתיכה טעם דם לו עי"ש בפלתי וחו"ד מ"מ גם מוהל זה חלוק בטעמא מגוף הבשר דאל"כ איך למד ר"י דמין במינו לא בטל מולקח מדם הפר ומדם השעיר הא פר ושעיר ודאי חלוקין בטעמן וא"ת דדם טעם בשר יש לו א"כ גם הדמים חלוקין בטעמם ואף דלר"י דסובר מין במינו לא בטיל אזלינן בתר שמא כמ"ש הש"ך ר"ס צ"ח וא"כ אידי ואידי שם דם עליו היינו לבתר דידעינן דלא בטיל א"כ חזינן דלא תלי בטע"כ או אחרי רבים כמ"ש הש"ך שם אז אזלינן בתר שמא משא"כ כאן דכעת הוא דבעינן למילף דמב"מ לא בטל מקרא דולקח שפיר יש לדחות דבאמת מב"מ בטיל ברובא משום אחרי רבים להיות והכא שאני משום דהוי מין בשאינו מינו אלא ע"כ דטעם דם חלוק מטעם בשר וטעם דם פר ושעיר י"ל באמת דהוי מין במינו וצ"ע · אמנם ודאי דדברי האו"ה שם סי' ס"ט הביאו הרב שם אשר עליו השיג הש"ך הא כשיבשלם יתן טעם ודאי נראה דסובר דדם ובשר אינם חלוקין בטעמא דהא הש"ך סי' צ"ח החליט דדעת האו"ה דאזלינן בתר טעמא ולא בתר שמא עי"ש א"כ קשה אמאי כתב בכלל ז' ד"ג גבי בשר שנתבשל בלא מליחה דבטל ברוב אפילו הוי חהר"ל כיון דאין האיסור מגופו אלא מכח הדם והדם אינו ראוי להתכבד עכ"ד א"כ ק' תיפוק לי' דאפילו אם היה הדם ראוי להתכבד מ"מ כשנתערב בבשר כשר הו"ל אינו מינו והאו"ה הא ס"ל דחהר"ל בטילה באינה מינה כמו שהביאו הש"ך סי' ק"א אלא ע"כ כדברי הפלתי והחו"ד דטעם דם אינו נרגש והו"ל מין במינו דהא האו"ה אזיל בתר טעמא ולא כמ"ש הש"ך סי' ס"ט דאם יבשלם יתן טעם ·

אמנם נעיקר דין איסורין מבטלין זא"ז יסודתו מדברי הרא"ש שם אבל דעת הרמב"ם פי"ח מפה"מ דאין מבטלין זא"ז · ובס' כו"פ טען ואמר הא כל טעם הרא"ש דאיסורין מבטלין זא"ז הוא משום דאין מרגישין הטעם כמ"ש הש"ך ס"ס צ"ח הא אנן לא סגיא לן במאי דלא יהיב טעמא · ואנן בעינן ס' דוקא לעולם עי"ש · אך נ"ל דלפ"ז מדינא דש"ס דקיי"ל מין בשאינו מינו בטעמא כמבואר בפ' ג"ה אמור רבנן בטעמא וכו' וכיון דבטעמא תליא ודאי דאיסורין מבטלין זא"ז וק' אמאי לא ניחוש שמא נשאר החלב והדם בסוף הרוטב ונאסר החלב משום דם ולא יהא אלא היתר גמור שנשאר עם הכזית דם נעשה נבלה דהא עיקר טעם החו"ד דלא חיישינן באינו דבוק לסוף העירוי משום חזקת היתר ובדבוק יש לו חזקת איסור וכאן אף באינו דבוק אין לך חזקת איסור גדול מזה במה שהוא עצמו אסור משום חלב ואפי' לדעת הטור דלית לי' חנ"נ מ"מ באיסור תורה מודה דחיישינן לסוף עירוי כמ"ש הט"ז סימן ע"ב אלא ע"כ דכללא הוא דאיסורין מבטלין זא"ז לעולם כמבואר בסי' צ"ח וראי' מכאן דאף דנאסר ע"י סוף העירוי מ"מ כיון דידעינן דלא יהיב טעמא מותר וא"כ לפ"ז אין חילוק בין דבוק לאינו דבוק דגם באינו דבוק יש לן לחוש לסוף העירוי מטעם חזקת איסור ואפ"ה מותר א"כ גם בדבוק מותר :

אמנם טעמא דמלתא נ"ל דאין לחוש באיסורין חלוקין לסוף העירוי דהחו"ד ס"ס צ"ח כתב הטעם בחלב הדבוק בחתיכה בעינן ס' נגד הכל ולא אמרינן שהחלבן

שהחלב והחתיכה יבטלו זא"ז וכי כיון שנאסר מהאיסור הוא"ל שם מ' של איסור עי"ש ודה נוטה לדעת התוס' דמיט הנאסרים מבטלה שם בכלה עליהם עי"ש אמנם זה שיך בהאיסור שדבוק בהיתר נותנין להיתר שם האיסור משה"כ בדם ובשר אסור שב"א נאסר מתחילו ונותנין לכל מ' שם חנירו מ"כ הדר הו"ל שני מיני איסורים ומבטלין זא"ז דדוקא באיסור דבוק בהיתר דנותנין גם להיתר שם האיסור והוי שם מ' כמ"ש החו"ד ופפ"ז מיושב קושית התוס' בשונית ברוש בשלה דפריך שם הש"ס ומי נמרינן מזרוע בשלה למאה וסי' דהא תנא עלה זהו היתר הבא מכלל איסור מאי לאו דלא נמרינן מני ומשני לא נצרכה אלא לטע"כ דבקדשים אסור והכא שרי ועי"ש ברש"י והקשו בתוס' מאי טע"כ איכא בהן הלא יש מאה למר וס' למר עי"ש ועיין בר"ן ופלתי ס"ס ל"ח אך י"ל דלבאורי' קשה לשיטת האומרים דבעלמות איכא שני טעם לחלומות עיין בחרונים וא"כ למ"ד בשר ועלמות לבהי בשר ועלמות משערינן ואיכא כי' דהא בחמת איכא בהן יותר מס' דהא עלמות הזרוע והבשר שני מיני איסורים ומבטלין זא"ז ועיין בחו"ד ס"ס ל"ע הרנים בזה וכתב דטעם קלום לית להו ואותו טעם איו מבטל טעם בשר רק מחזק אותו עי"ש אמנם לדידי יש לומר בפשיטות דבחמת ליכא ס' רק אחד שיבטלו האיסורים זא"ז :

אמנם הש"ך והט"ז ר"ס ל"ע כתבו דטעם שבעלמות הו"ל כבלועה בקדירה עי"ש א"כ תינח אי ס"ל טעם כעיקר דאורייתא י"ל דמבטלין זא"ז כמזכר מה שאין כן אם נאמר דטע"כ לאו דאורייתא וט"כ הייו טעמא דלא יליפינן מניעולי מדין משום דחידוש הוא דאפי' קדירה בת יומא א"א דלא פגמה פורתא כמבואר בפסחים בשונית דמשרת ועיין פלתי ר"ס ל"ח א"כ מעולם לא היו העלמות בכלל איסור מגד עצמן וא"כ ק' ס' מה"ל דבשר לבהדי בשר איכא מאה. ועי"כ לומר בסברת רש"ל פכ"ה סי' ס"ד הביאו הש"ך סי' ק"ג דאם דבוק ממשות איסור בקדירה שאינה כ"א נתחזק נמי האיסור פגום הבלוע ונעשה נ"כ לשבח עי"ש. ומעתה לפ"ז אין לחלו העלמות איסור מגד עצמן רק משום הבשר שעל גביהן הדבוק בהן ובכה"ג נותנין להם שם האוסר ולא אמרינן דאיסורין מבטלין זא"ז וכסברת האו"ד א"כ שפיר קאמר לא נצרכה אלא לטע"כ דשרי הכא דהא קיימינן בשאת דטע"כ בקדשים דוקא איסור וכאיסור דלא דאורייתא וט"כ אין יליפינן מנ"מ כמבואר ואין דלא אמרינן איסורין מבטלין זא"ז א"כ איכ' טע"כ דהא ליכא ס' נגד שיהם רק ע' לרוף האיסורין שנבטלין זא"ז ובכה"ג לא מבטלו אהדדי דשם אי' להם ועיין בתוס' כאן ובר"ן ולשון טע"כ דוגמא הוא דהא בלא"ה בנין בטיל קיימינן דליכא טעמא :

סימן צג

בר"ש הה שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלא אומר וכו' ופריך הש"ס מ"ט דשמאי הטמא אשה על הזקתה ואשה בחזקת טהורה קיימא וכו' ובתר הכי קאמר הש"ס ואא"ל הייט טעמא דשמאי דקסבר אשה מרגשת בעצמה והלא וכו' ופריך לימא תנן בתמיס דלא בשמאי ופירש"י דתנן לקמן בכתם שמצא בחלוק דמטמא לטהרה עד שהאמר בדקתי את החלוק הזה ולא הי' בו כתם אז עד שעת כיבוס ולשמאי דס"ל אשה מרגשת בעצמה א"כ אמאי מטמאין החלוק לטהרה כיון דלא מרגשת והתוס' פירשו דקושי' הש"ס דכתם אפי' מבחוץ ולהבא לא הו"ל לטמא כיון דלא מרגשה ומשני הש"ס מודה שמאי בכתמים מ"מ בלאבר לא נתעסקה בשוק של עכו"ם לא עבדה אלא דם מהיכא אתי ע"כ מנופה

אתי. ויש לדקדק אמאי לא הביא הש"ל ז"ל מעשה הקודמת הרואה כתם מקולקלת לטמיה מטום דלא ידעה איזה מזיא ואי אפשר לה להכמין בין יומי נדה ובין יומי זיבה ועכ"פ מוכח דטעמאה לטפרע דאל"כ תחבוב יומי נדה לזיבה מיום הראיה. אמנם י"ל דהתוס' הקשו לבך ואכ"א דטעמא דשמאי משום דאשה מרגשת בעצמה תיכף דאשה ראתה עכשיו בהרגשה שפיר י"ל דל' שעתה ולא מחזקינן לטפרע דאלו ראתה מקודם היתה נמי מרגשת כמו שהרגישה עכשיו אבל אם גם עכשיו לא הרגישה תיקשי שפיר אמאי די' שעתה ולא שעמאה לטפרע דהשתא לא שיך טעמא דאשה מרגשת בעצמה ומדלא הרגישה מקודם ע"כ דלא ראתה מקודם דהא גם עכשיו לא הרגישה וא"כ סוף כל סוף ראתה שלא בהרגשה ושפיר יש לחוש שראתה מקודם בלא הרגשה :

אמנם מרן בסי"ע ר"ס קפ"ג ס"ק מ' כתב וז"ל נשתפקתי בהא דאין אשה עמאה מהיא אלא א"כ הרגישה בבשרה כיון דקי"ל דכל הנשים מעמאות בבית המיטן אף שבותלי בית הרחם העמידו את הדם ואח"ז יצא הדם מבית הרחם אם לא הרגישה בעת שיצא לבית המיטן ואח"ז בעת שיצא מבותלי בית המיטן לחוץ הרגישה אם עמאה מה"ת וכתבתי דדבר פשוט מאד כיון דיצא לבית המיטן דהוא זמן הגורם לעומאה דמה"ע מעמאין לטפרע בשלא הרגישה בעת ההוא לא נעמאת מה"ת ומאין יבא הטומאה בעת יציאת הדם מבותלי ביה"ר ובעיני הדבר פשוט מאד וכו' ובזה יסבתי לנכון קושית התוס' לתא"ל דטעמא דשמאי משום הרגשה אם גם עכשיו לא הרגישה מא"ל וכתבת לדעתי הדבר נכון מאד דבתמת טעמא דשמאי משום חזקה דהעמד אשה על חזקת טהרה (וכ"כ התוס' כאן דגם לטעם זה דאשה מרגשת צריך שי לטעמא קמא משום חזקת טהרה עי"ש) דאמרינן עד שעכשיו טהורה היתה כדקאמר הש"ס מתחלה רק דעדיין קשה כיון דבשעת יציאתה לבית המיטן לא הרגישה אין כאן איסור תורה רק דלטהרות טמאה מה"ת משום דמקור מקומו טמא אבל לבעלה אין כאן טומאה רק מדרבנן. אמנם אי נימא שלא יצא הדם מקודם לבית המיטן רק דעכשיו ממש יצא הדם לביה"ח ולא נתעכב כלל רק יצא תיכף א"כ כיון דבעת ראתה בהרגשה הרי עמאה מה"ת אף לבעלה מהיכי תיתי ניזול בתר חזקת טהרה לומר שעכשיו ראתה ולא נתעכב כלל בביה"ח נימא לחיסוך וניזול בתר חזקת טהרה של אשה לבעלה ונאמר שזה זמן רב שיצא הדם ובותלי ביה"ר עכבו אותו וא"כ בשעת יציאת הדם והתחיל עומאתו לא הרגישה ואף שבעת הרגישה איכא עמאה לבעלה מה"ת לכך הוצרך הש"ס לומר שיש לנו לירוף לומר דעכשיו יצא הדם דאם יצא בזמן קודם היתה מרגשת בעצמה והייט בשעכשיו ראתה בהרגשה דאז שיך לומר חזקת טהרה שיצא מבבר בלי הרגשה אבל אם עכשיו ראתה ג"כ בלי הרגשה א"כ אף אם נימא דבזו הרגע יצא ביה"ח ג"כ איכא עמאה לבעלה מה"ת שפיר מוקמינן מחזקת טהרה ואמרינן שלא יצא הדם מקודם ואין אנו צריכין בזה לסברת שכן אשה מרגשת בעצמה עכ"ל ודפמ"ח ועפ"ע סי' קפ"ז ס"ק י"א :

נעיין אם יתבבר ספק הראשון עי"ש וא"ש :

והנה המהרש"ל ז"ל כ' בשיטת רש"י ז"ל דהפירכא לשמאי מבחמים הוא דלא לטמא לטפרע ולבאורה שיטת התוס' נכון כיון דאשה מרגשת בעצמה ואא מדלא הרגשה אפי' מבחוץ ולהבא לא תטמא ויתלי דהבתם מעצמא אתי וכי שוא ז"ל דמבחוץ ולהבא איכא דרבא דאורייתא דמיבעיק דלמא הרגשה ולאו אדעתה אבל לטפרע אין כאן דרבא דאורייתא וטוענו אף דים לומר בבתמים דמעצמא אתו ואין כאן דרבא דאורייתא מ"מ אם אחלוט

דמנופה כתו י"ל דתרנגה ולתו תדעתה משת"כ למפרע לת מיישינן כולי האי לתף תם נתמר דכתם מנופה אתי ימת ומי דבהרנגה אתי תלת דלתו תדעתה כולי האי לת מיישינן ומעתה לפי סברת הגאון בס"ע הכ"ל גם מכאן ולהבא אין כאן דרבא דאוריי דאף אם ימת דמנופה אתי מ"מ מאן לימת לן דעכשיו רתתה וא"כ יש לחוש דתרנגה ולתו תדעתה ומאי לת ימת דרתתה קודם ולת ודאי בלי הרנגה חזת דהת מקודם לת מיישינן דתרנגה ולתו תדעתה וא"כ ניקום לותה בחזקת עברה לבעלה מה"ת וימת דרתתה מקודם ולת הרגיסה ועהורה לבעלה מה"ת כדברי הגאון הכ"ל :

אמנם הות נכון מאד דלכאורה קשה מה' חזקת עברה יש לה לבעלה מה"ת לתלות שרתתה מקודם בלי הרנגה שכ' בס"ע הכ"ל הת התוס' ריש המס' כתבו דמע"ל שבנדה הות דוקת לקדשים אבל לת לחולין והקשו שם בתוס' אמאי לת ניחוש גם לחולין דהת ספק עומתה ברה"י ספיקו עמת ולת מוקמינן בחזקת עברה ותרנו לגבי עומתה דמכאן ולהבא הות דילפינן מסוטה לעמת ברה"י אפי' היכת דאיכת חזקת עברה אבל לת לעומתת למפרע ע"ש · ומעתה בדין הרגיסה שדן עלי' הגאון לחוקמי בחזקת עברי לבעלה אין שום נפקות' לעומתת למפרע דממ"ל עהורה לבעלה מה"ת דאם עכשיו רתתה ודאי דעהורה מקודם אף דעכשיו בהרגיסה רתתה ואם רתתה מקודם פ"כ רתתה שלת בהרגיסה כמ"ש בס"ע וא"כ נ"כ עהורה לבעלה מה"ת וא"כ כל עצמו של הספק אם רתתה עכשיו בהרגיסה ועומתה עכ"פ לבעלה מה"ת ואם רתתה מקודם וא"כ רתתה שלת בהרגיסה ועהורה לבעלה מה"ת וא"כ כל עיקר הספק אם עומתה מכאן ולהבא מה"ת אם לת אבל למפרע ממ"כ עהורה לבעלה מה"ת וא"כ קשה מאי מהני חזקת עברה שכ' בס"ע לעברה לבעלה מה"ת כיון דעיקר הס' הות על מכאן ולהבא ק' קושית התוס' דילף מסוטה לספק עומתה ברה"י ספיקו עמת אף דאיכת חזקת עברה וכיון דחזקת עברה שוב לת מהני כיון דסוף אסורה לבעלה מכאן ולהבא דילפינן מסוטה א"כ לגבי איסור דרבנן דניחוש אם עכשיו רתתה ועהורה למפרע או דניחוש אם רתתה למפרע ועומתה מדרבנן זה יש לה חזקת עברה ואמרינן דעכשיו רתתה כדי שלת לעמת אותה למפרע מדרבנן וכאן א"ל להיפך דהדרבה מקודם רתתה ואת ע"כ בלת הרגיסה רתתה בכדי לחוקמי אחזקת עברה לבעלה מה"ת כיון דלבעלה לת מהני חזקת עברה דהת לעומתה מכאן ולהבא מסוטה ילפינן ואז לת מהני חזקת עברה וכיון דלת נפקא מידי בחזקת עברה לעבר אותה מדאוריתא כיון דכיון כך וכיון כך עומתה א"כ לענין איסור דרבנן יש לן לחוקמי אחזקת עברה ולומר עכשיו רתתה ועהברה למפרע · אמנם הת ליתת דהתוס' כ"ק י"ת נבי שלת שלתתה מקלתה הקשו ה"ד לי ברה"י אפילו בס"ש עמת דכ"ז שתתה יכול להרבות ספיקות וס"ש ברה"י עמת ולי ברה"ר אפי' בחד ס' עהור דספק עומתה ברה"ר עהור ותרנו דלאסור אשה לבעלה לת נמרינן מסוטה והוי כאתר איסורים דחד ס' אסור וס"ש מותר ועיין במהרי"ת ס"ק שהקי' הת עיקר עומתה דסוטה לאסור אותה לבעלה והיינ בל"ע · אמנם בס' ש"ש להגאון בעל קלפ"ת שמעתת לי' פ"ב כ' דסוטה שאני דאפקי' רחמנת בלשון עומתה ונסתרה והית עומתה אבל לאסור אשה לבעלי משום נדה לו יולדת הוי כאתר איסורים ומהני בה ס"ש והשיג על המחבר שמביא בס' זכרון יוסף שכ' דנבי נדה לת מהני ס"ש פי"ש בס' ש"ש ומעתה גם בנדון זה שפיר כ' בס"ע די"ל לחוקמי בחזקת היתר לבעלה מה"ת כיון דלגבי לאוסרה לבעלה הוי כאתר איסור ומהני בה חזקה ·

ומעתה מיושב קושיתי הכ"ל דבכתמים שפיר כ' מהרש"ל דמכאן ולהבא איכא דרבא דאוריתא דכאן לת שייך לומר דמקודם רתתה בכדי לעברה לבעלה מה"ת כמ"ש בס"ע דהת קי"ל כר' נחמי' דדבר שאינו מקבל עומתה אינו מקבל כתמים · והטעם כתב הר"ן בחידושיו דדוקא משום דנזרו עומתה על הבגד נזרו שוב על האשה ועעמת דמלתא דחשו יותר לעומתת הבגד לתלות בו האשה ע"פ מ"ש במו"ר דלגבי אשה איכא בכתמים ס"ש להתיר שמא מעלמא ושמא מן העלי' · אמנם לגבי הבגד דליכא תלת חד ס' לעמת אותו עכ"פ עומתה ערב דאפי' אם נימת דמעלי' אתת כיון דקי"ל דמקור מקומו עמת ואין כאן תלת חד ס' שמא מעלמא ובחד ס' עמתו את הבגד ואינן דמנופה אתי וכיון שאנו תופסין לעמת דבגד ואמרינן דמנופה אתו א"כ שוב האשה עומתה דליכא תלת חד ס' שמא מן העלי' עכ"ד שם בתשובה וכיון דכל עיקר עומתת בכתמים הות משום עומתת הבגד דהת לגבי אשה איכא ס"ש להתיר א"כ לגבי הבגד הוי מכאן ולהבא ספק עומתה ברה"י וספיקו עמת ולת מהני חזקת עברה ועיין תוס' ר"פ הרואה כתם בטעמת דר"ע דדבר שאינו מקבל עומתה אינו מקבל כתמים עי"ש ועיין סד"ש ס"ס ק"ל וא"כ גם האשה אסורה היא לבעלה מכאן ולהבא ולת מהני לדידה חזקת עברה וא"כ בעומתת למפרע אין בה דרבא דאוריית' ושפיר הו' לעברה למפרע ועומתה אותה מכאן ולהבא משום דרבא דאוריתא דכאן אין שייך לחוקמי בחזקת עברה ונאמר דלמפרע רתתה בלי הרגשה בכדי לעבר אותה לבעלה מכאן ולהבא דהת לגבי עומתת הבגד דהוי עומתה ולת איסור הוי ספק עומתה ברה"י ולת מהני בי' חזקת עברה א"כ האשה לת עדיף מיה כיון דעיקר עומתתה לבעלה הות שנזרו על הבגד נזרו גמי לגבי דידה אינו לאסור אותה לבעלה ולת מהני גמי לגבי דידה חזקת עברה ועומתה מכאן ולהבא מ"מ אבל למפרע איכא שוב חזקת עברה ואמרינן דעכשיו רתתה · ולפ"ז מיושב גמי מ"ש רש"י ממשנה דחלוק מעמת למפרע עד שעת כיבוס ולת מייתי ממשנה הקודמת דרואה כתם ה"ז מקולקלת למיינה דמזה מוכח גמי דבכתמים מיישב למפרע דברים פ' הרואה כתם מייתי הש"ס בריתא דעל בשרה ספק עמת ספק עהור עמת על חלוקה ספק עמת ספק עהור ומסיק הש"ס הע"נ דעברה בשוק של עכתים על בשרה ודאי מנופה אתי ועיין בסד"ש שדקדק תיכת ודאי עי"ש · ועיין מכ"ש מ"ש לתרץ בדעת הרמב"ם דכתם שעל בשרה אפי' פחות מגריס לת תלינן במאכולת וא"כ אך יקשה הש"ס מהך משנה דמקולקלת למיינה אמאי ניחוש למפרע די"ל כמ"ל דהתם היינו טעמת דמיישינן למפרע דהתם מייתי מכתם שעל בשרה והיינו דמיישינן לטעמת למפרע כמ"ש בס"ע דמוקמינן אותה בחזקת עברה לבעלה מה"ת וא"כ תלינן למפרע חזת ואת חזת בלת הרגשה ועהורה לבעלה מה"ת כמו שהקשיתי וכאן נ"ש אתי הכ"ל דבכתמים כיון שטמאו את הבגד והוי ספק עומתה ברה"י ולת מהני חזקת עברה לגבי דאוריתא וא"כ שוב לעומתת למפרע דרבנן יש לה חזקת עברה כמבואר דז"ל דהת הוי עומתה דחשו משום עומתת הבגד משום דלגבי האשה איכא גמי ס' מעלמא · אך כיון שטמאו את הבגד עמתו שוב את האשה כמ"ש הטוב"י הכ"ל אבל בכתם שעל בשרה דליכא למימר דמעלמא אתי כמבואר בס"ש ר"פ הרואה כתם הכ"ל שפיר שייך לגזור על האשה מלבד עומתת הבגד וכיון דגזרו על האשה לבד והוי איסור ולת עומתה כמ"ש התוס' ס"ק הכ"ל שפיר שייך חזקת עברה א"כ י"ל דהיינו עומתת דמעמתה למפרע כמ"ש בס"ע משום חזקת עברה לבעלה מה"ת תלינן דמקודם רתתה ואז ודאי לת אתרגשה כמ"ש מהרש"ל וליתת דרבא דעומתה דאוריתא

דאורייתא לבעלה להכי פרש"י דקשיא מכתם שעל חלוקה דאז י"ל דמעלמא אתי וע"כ עיקר האיסור משום שנזרו עומאה על הבגד והחם ל"ש חזקת עהרה כיון דמכאן ולהבא הוי ספק עומאה ברה"י ולא מהני חזקה וא"כ לענין עומאת למפרע שפיר י"ל דמוקמינן אחזקת עהרה והשתא הוא דחזאי דהא אפי' אם תאמר דמקודם ראחה בכדי לאוקמי אחזקת עהרה לבעלה מדאורייתא מ"מ בספק עומאה ברה"י לא מהני חזקת עהרה וכיון דאין נפקותא ברא"י דמקודם לגבי לתא דאורייתא דבין כך ובין כך ספיקו עמא א"כ שוב לגבי חששא דרבנן דראתה בלא הרגשה יש לה שפיר חזקת עהרה ואמרינן השתא הוא דחזאי ועהורה למפרע :

סימן צד

האחרונים ז"ל הקשו על הרמב"ם ז"ל דסובר דספק מותר מה"ת א"כ איך יליף הש"ם בפ"ק דחולין דאזלינן בת"ר מע"ע ולאשה של עולה ורוב הסוגיא שם הא י"ל דבאמת דלא אזלינן בת"ר והתם שאני משום דס' מותר מה"ת ולהכי לא חיישינן שמא עריפה הוא וכל המפורשים תרצו כ"א לפי דרכו בקודש · אמנם לפעל ד נכון מאד דכבר נודע דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכן מעין דברי הש"ך ביו"ד סי' ק"י ס"ק ז"ז ע"ש בשלה שליח לקדש אשה ומת שליח בדרך דאסור בכל הנשים שבעולם דבכל אחת יש לומר היא היא שקדש השליח לא' מקרובותי' האסורים כגון אמה או אחותה ועיין נזיר די"ב וכן נכרי שקידש בזה"ז שחוששין לקידושין דחיישינן שמא מעשרת השבטים הוא ובאתרא דקביעי כמבואר בש"ם ודעת הרמב"ן והרשב"א הנ"ל משום דהו"ל קבוע דאורייתא ועיין פלתי שם א"כ קשה בעגלה ערופה ופ"א אמאי לא ניחוש לעריפות אי לא אזלינן בת"ר הא ע"כ מיעוט עריפו' ודאי איכא בעולם אלא דמחיים אכתי לא הוברר האיסור וא"כ לדעת הפוסקים הנ"ל דקביעותא דעלמא הוי קבוע א"כ הע"ע ופ"א דאנו לוקחים אותם ממקום קביעותם אמאי לא ניחוש לעריפות דבקבוע גם הרמב"ם מודה דס' אסור מה"ת משום דאתחזק איסורא ועיין פר"מ בשפ"ד סי' ק"י סק"ד ואף אם נכבשינהו דניידי או אפילו בפירש ממילא לא נימא דכל דפריש מרובא פריש דהא קיימינן השתא דלא אזלינן בת"ר דליתא קמן רק מעשם ספק דמותר מה"ת לדעת הרמב"ם אתינן עלה ובקבוע גם הרמב"ם מודה וא"כ גם נכבשינהו לא מהני דהא עיקר הטעם דניידי מהני משום דאמרינן כל דפריש מרובא פריש ולס"ד דהשתא לא אזלינן בת"ר דליתא קמן ובזה שפיר הוכיח הש"ם דאזלינן בת"ר דליתא קמן ומהני ניידי ואמרינן כל דפריש מרובא פריש ופשוט הוא :

ועפי"ז מיושב נמי קושית המפורשים שהקשו לר"מ דחיים למיעוטא האיך אכיל בישרא כיון דהוא לא אזיל בת"ר ניחוש שמא במקום נקב קשחיט · והקשו הא אף דחיים למיעוט מ"מ הרוב מבטל חזקת איסור כמ"ש התוס' ולא נשאר רק ספק דלא אתחזק ומותר מה"ת ועיין פלתי בקוי' הספיקות · אמנם י"ל עוד בקושיא הנ"ל מפ"א ולאשה של עולה דלכאורה קושייתי הנ"ל ליתי דכאן לא שייך קבוע ע"פ מ"ש התוס' תמורה דף ל' ע"א גבי מחיר כלב דכל היכי דלא ניכר האיסור מעולם סמכינן אברירה לומר הוברר הרבר דהך דאיסורא הוא ואיכך ליסתרי או להיפך אבל באיסור שנתערב בהיתר לא אמרינן הוברר הדבר דהך דאיסור' הוא כיון דהאיסור היה ניכר קודם התערובת לא סמכינן אברירה ע"ש בתוס' וא"כ ניהו דאיכי מיעוט עריפות מ"מ מחיים לא ניכר האיסור שלהם בשום א' מהם וא"כ איכא למימר כי קשחיט הפ"א והעגלה ערופה הוברר הדבר דהם התירא נינהו משא"כ במת שליח בדרך ע"כ בשעת קדושין הי' האיסור ניכר להאשה ולהשליח ולעידי קידושין רק דאח"כ כשמת השליח נעשה הספק ובכה"ג לא סמכינן אברירה כמ"ש התוס' הנ"ל אמנם לכאורה אף דאין האיסור ניכר כעת מחיים אכן לא ימלט דודאי יתברר בהמיעוט עריפות שלהם ואטו ליכא עריפות בעולם וא"כ יצא מגדר ברירה דהא חזינן דמיעוט' עריפות המה ונכנס בגדר קבוע דע"כ בשעת לקיחת הפ"א ועי"ע מקבוע לקח דהא עכשיו ניכר האיסור בהמיעוט לעין כל אך ז"א דהא דעת הר"ן הביאו הש"ך סי' ק"י סק"ד דבכה"ג שלקח מקבוע דאורייתא קודם שניכר הקביעות מותר ודלא כדעת הרא"ה והטעם מאחר דקבוע חידוש הוא אין לך בו אלא מחידושו ואילך והיינו בלקח אחר שניכר הקביעות אבל מה שלקח מקודם שנולד הס' מותר ע"ש בש"ך וא"כ בנדון זה מותר ממ"ג דקודם שנולד הספק אין כאן קבוע ומותר מעשם ברירה כיון דאין האיסור ניכר ומה שלקח בחזקת היתר לקח ואף דאח"כ יתברר האיסור מ"מ מותר מה שלקח בחזקת היתר קודם שנולד הספק ובדברי הר"ן :

ולפי"ז מיושב שפיר קושית המפורשים הנ"ל על הרמב"ם דשפיר מוכח דאזלינן בתר רובא דליתא קמן דאל"כ פ"א ועי"ע אמאי מותר דא"ל מעשם דספק מותר מה"ת ז"א דכאן קבוע הוא כמבואר ולכ"ע אסור מה"ת דהא לא ימלט שלא יתברר דאחד בסוף העולם הוא עריפה וא"ל כנ"ל דמ"מ מותר מה שלקח מקודם שנולד הספק דבחזקת היתר לקח מעשם ברירה ז"א דהא עעמי' מאי מותר קודם שנולד הספק מסום קבוע דחידוש הוא ואין לך בו אלא מחידושו ואילך דוקא כמ"ש הר"ן אבל קביעות העולם דכאן שאנו אומרים דבעולם איכי רוב כשירות ומיעוט עריפות כמו מת שליח בדרך דהוי קבוע וקביעו' העולם לאו חידוש הוא דהא בכל מקום לא אזלינן בת"ר דליתא קמן וא"כ אפילו קודם שנולד הספק אסור אלא ע"כ דגם בתר רוב' דליתי' קמן אזלינן וא"כ גם נגד קביעו' העולם נ"כ קבוע חידוש הוא דהא בכ"מ אזלינן אפילו אחר רוב' דליתי' קמן וא"כ מה שלקח מקודם שניכר הקביעות מותר וכדברי הר"ן הנ"ל :

ומעתה מיושב קושית המפורשים הנ"ל דהש"ם פריך שפיר ור"מ היכא אכיל בישרא דא"ל דהרוב מבטל חזקת איסור' ונשאר רק ס' השקול ומותר מה"ת לדעת הרמב"ם דהא באמת איכי כאן קבוע כמבואר אך מאחר דאזלינן בת"ר דליתא קמן וקבוע חידוש הוא ואין לך בו אלא מחידושו ואילך ומותר מה שלקח מקודם שנולד הספק משום שלקח בחזקת היתר מעשם ברירי משום דהאיסור לא הי' ניכר וכמ"ש תוס' תמורה אבל לר"מ דחיים למיעוט ועיין תוס' פ' כיסוי הדם גבי חש"ו ששחטו שם בחוס' רע"ב דמדאורייתא חייש ר"מ למיעוט ומעתה קבוע לאו חידוש הוא ואפילו מה שלקח מקודם נמי אסור ובקבוע גם הרמב"ם מודה דס' אסור מה"ת דאתחזק איסורא כנ"ל :

סימן צה

כתובות דף ק"ב אמרינן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא שנים אומרים נתגרשה וכו' תצא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי תרגמא בעד א' וכו' כדעולא דאמר עולא כל מקום שהאמינה וכו' והאי דאמר ל"מ הו"ל חד · נתגרשה תרוייהו בע"א קמסהדי וכו' ודעת הרמב"ם פי"ב מגירושין דבע"א אומר מת וע"א אומר לא מת ובאו בב"א תצא ואם נשאת לא' מעדי' ואומרת ברי לי ל"ת והרמב"ן ז"ל הקי' כיון דע"א בהכחשה לאו כלום הוא א"כ אפילו נשאת לא'

לא׳ מעדי׳ תלא ותדע דאל״כ אמאי מוקי לרבי כדעולא והיינו בזא״ז ואמאי לא מוקי כב״א ובכאתא לא׳ מעדי׳ וכספר לא״ס הכ׳ על הרמב״ם ז״ל דהא בכאו כב״א לא אתמר מלתא דעולא וא״כ ק׳ אמאי לא ניחא לא׳ מי נבי עדי מיתה תרוייהו כא״א קמסהדי ואמאי דאמר מה הו״ל חד כמו דאמר אבי נבי נירושין עכ״ל :

אמנם הרי״ן ז״ל הקשה כדקאמר הש״ס תרוייהו בא״א קמסהדי א״כ נראה דלא נתחזקה כא״א כי אם עפ״י עדים הללו א״כ אמאי לא אמרינן הבד לומר נתרשה כמנו דאי בעי שתיק ולא שתיק לא מהימן הבד לומר נתרשה לגוליא אותה מחזקת פמי׳ עי״ש · אמנם נודע דעת הרי״ם נבי ספק לעבר בספק מים שאובין במקום שהי׳ מקודם לאיסור תורה ואח״כ נשתלק האיסור תורה ונולד ספק דרבנן לא אמרינן לאוקמי אחזקת איסור כמו שהי׳ מקודם דהא איסורא דמעיקרא בכר חלף הלך לו ומידי איסור תורה ודאי יצא ואין שא״א לבעמידו ממש שהי׳ מתחלה בכה״ג אין מעמידין אותו על החזקה ועיין ב״ר ר״ע לו״ח ס״ר תרמ״ח למד מזה גם לשאר חזקות ע״ש והנה דעת הש״ך בדיני מנו סוף אות יו״ד בס״מ דאית לי׳ מנו שהי׳ יכול לטעון טענה אחרת וכטענה האחרת איכא לאמן אלא מכח חזקה אז כעין גם לטענה הנשתא אותה החזקה דלא עדיפא טענה הנשתא מטענת המנו ע״ש · ומעתה מיושב קושית הרי״ן דהעד שאומר נתרשה אינו לאמן כמנו דאי בעי שתיק דהא אם יתחוק איינו טענה דהא מהימנא גבי העד שאומר לא נתרשה הוא משום חזקת פמי׳ דידה א״כ גם בטענה זו שאומר העד נתרשה נ״כ בעינן לחזקת פמי׳ שלא כמ״ש הש״ך אמנם כשאומר העד נתרשה ומשוי לה עכ״פ חזקת א״א דתרוייהו כא״א קמסהדי רק דלאמן העד מכח מנו אבל עכ״פ בכה״ג איכא איסורא דרבנן על הנושאה משום לזות שפתים דהא כמיתה דמה״ת מהימן העד בתרי ואפ״ה איכא לזות שפתים כיון דחברו אומר לא מת א״כ א״א לאוקמי ממש אחזקת פמי׳ כמו שהיתה מקודם שכאו עדים אלו דאם לא הי׳ עליו אפילו איסורא דרבנן לנושאה דעד א׳ לאו כלום הוא משא״כ עכשיו איכא לזות שפתים וא״כ כיון דא״א לאוקמי אחזקתה ממש בכראשונה בכה״ג אין זו חזקה וכמ״ש הרי״ם הנ״ל ובאמת בעינן גם לטענה זו חזקת פמי׳ נ״כ כמ״ש הש״ך :

אמנם בעינן לזות שפתים אחלקו התוס׳ והרא״ש · דעת התוס׳ דלזות איסור גמור הוא אמנם דעת הרא״ש דלזות איכא אלא עלה עוכה ועיין חו״מ סי׳ י״ז סל״ז וכ״ש שם ס״ק ק״ט ק״י · וכספר בית מאיר שם הביא דבמקום דע״א נאמן מה״ת בכוונה ובעדות אשה אז קל הלזות אפילו בכאו בבת אחת ובהתירה להנשא אז הלזות איכו אלא עלה עוכה משא״כ בעלמא ועי״ש שהאריך ועיין כ״ש כאן ס״ק ק״ט ולפ״ז ז״ל קו׳ הלח״מ שהקשה אמאי לא אימא תרוייהו כא״א קמסהדי כמו שאמר נבי נירושין דז״ל דמיירי דלא נתחזקה כא״א אלא עפ״י עדים הללו וא״כ אפיר ז״ל דמהימן העד לומר מת כמנו דאי בעי שתיק ואז לא הי׳ נאמן העד האבי לומר לא מת ולאפוקי מחזקת פמי׳ ואאן אין לומר כמ״ל דהא גם לטענה שטוען עכשיו צריך להיות אותה החזקה וכעת אתרע חזקתה דמעיקרא משום לזות שפתים ז״א דדוקי בנירושין דהעד אינו נאמן מה״ת הוא דאיכי לזות שפתים כיון דהתורה לא האמינה בהדיא ואף דנאמן מכח מנו מ״מ הוי כא״א דע״א מה״ת לאו כלום הוא אפילו במקום דלא משקר דהא אפילו משה ואהרן לא מהימני בימידות ועיין בס׳ ממ״ח ת״כ ס״ב משא״כ בעד מיתה דמה״ת מהימן כתרי בכה״ג לא הוי הלזות אלא עלה עוכה וא״כ שפיר יש להעמידה אחזקת פמי׳ כדמעיקרא דגם עכשיו איכי דרר׳ דאיסורי׳ בלא אמנם כשבאו בבת אחת ומכחישים זא״ז בכה״ג עד אחד בהכחשה לא כלום הוא כמ״ש הרמב״ם בדאשה דבריו · אמנם הרמב״ן כתב הטעם כיון דאיכי אלא חד דמפיק ממזקה ועיין בסי׳ ע״ז ס׳ י״ז שם וא״כ כיון דבל עיקר הטעם דע״א בהכחשה לא כלום הוא משום חזקה דמעיקרא כמ״ש הרמב״ן דדוקי בתרי ותרי דבכ״פ איכי תרי דמרעי לחזקה עי״ש · לזה שפיר כתב הרמב״ם דבנשאת לא׳ מעדי׳ ואומרת בני לי לא תלא דהא דעת הרמב״ם והוא בס״ע סימן קי״ב דבנשאת לא׳ מעדים חזקה שאינם מקלקלים עלמה וכ׳ שם הב״ש דחזקה זו מנרע חזקת א״א עי״ש א״כ כיון דאיכא חזקת א״א שוב מהימן ע״א אפילו בהכחשה דכאן ל״ש טעם הרמב״ן דאיכא אלא חד דמפיק מחזקה קמייתא דהא אין כאן חזקה קמית׳ כל עיקר בנשאת לא׳ מעדי׳ ואומרת בני לי כמ״ש הב״ש דחקה זו דאינם מקלקלין עלמן מרע לה לחזקת א״א דמעיקר׳ לדעת הדמב״ם וא״כ שפיר אפיר דלא תלא :

ומעתה מיושב קושית הרמב״ן דאמאי מוקי לרבי כזא״ז וכדעולא ואמאי לא מוקי כב״א לדעת הרמב״ם ובנשאת לא׳ מעדי׳ דהפי׳ כתב דר״ל אמר שנים אומרים מת וכו׳ שנים אומרים נתרשה ואבי מתרנס בחד וכ׳ הפי׳ דאבי אינו מנים מימרי דר״ל רק מוקי דעדים פסולים דאפילו מאה כחד חשיבי והא דאמר תרנמי בעד אחד משום דעיקר מלת׳ דעולי׳ נבי עד כשר מיתנייא ע״ש בפרי״ם שם · ומעתה מיושב קוש׳ הנ״ל דהא העלה בטוב״ י חצ״א סי׳ ל״ג בד״ה ועכה אלא וכו׳ דיהו דע״א נאמן מה״ת בעדות אשה היינו דוקא בעד כשר אבל באשה או קרוב אינו נאמן אלא מדרבנן עי״ש א״כ איך אפשר לאוקמי בכ״א ובנשאת לא׳ מעדים וכקושית הרמב״ן דאם כן תיקשי קושית הלח״מ תרוייהו כא״א קמסהדי כמו דקאמר הש״ס נבי נירושין דמיירי שני בעדים פסולין כמ״ש הפרי״ם והיינו דבעדים פסולין אליבא בתר רוב דעות וא״כ כא״א תרוייהו קמסהדי ואמאי דאמר מת הו״ל חד ואיכי רוב דעות לאיסור וכאן ל״ש תירון הנ״ל דבמת נאמן העד כמנו דאי בעי שתיק וכמו שהקשה הר״ן כיון דאיכי איסורי דרבנן משום לזות שפתים · דז״א דהא היינו טעמי דאיכי לזות משום דהתורה האמינה בתרי וכמ״ש בס׳ בית מאיר וסיימו דוקא בעד כשר אבל בפסולי עדות דאינם נאמנים אלא מדרבנן וכמ״ש בטו״י הנ״ל ואיכא איסורי דרבנן משום לזות שפתים וא״כ אין שייך מנו כיון דאתרע חזקת פמיה משום לזות שפתים ובכאלו נוונא אין מינו כמ״ש הש״ך :

סימן צו

בפ״ק דפסחים הבודק צריך שיבטל ופריך הש״ס מ״ע וכו׳ והקשה בספר פרי דלמא הטעם משום גזרה חולדה ממקום למקום דהא הטעם דאין חוששין שמא גזרה משום דאין לדבר סוף והיינו דוקא בבדיקה הוא דאלדי״ם אבל בביטול יש לדבר סוף עי״ש · ולישב ז״ל דבספר ישועות יעקב בסי׳ תל״א ס״ק כ׳ ובשאר מקומות שם חקר בחמץ דמהני ביטול כיון דמבטלו אינו נחשב כשלו והוי ממון של אחרים הא כיון דמפקיר אמאי לא קנה לי׳ האחר כמו שקונה שאר דבר הפקר ע״ש · אמנם לזה ז״ל כמ״ש הרמב״ן בס״ם שלם שיטות דבאמת ממון בזמנו אינו ראוי לעבור עליו כיון דאסור בהנאה משום איסור ואין בו דין ממון ולא קרינן בי׳ שלך רק דהתורה עשאו כאלו הוא ברשותו לעבור עליו אע״ג דאין בו דין וממילא כיון שמבטלו ופושה כמו שאיתה התורה ממילא שוב אין בו דין ממון עכ״ד הרמב״ן וא״כ א״ש כאן כיון שמבטלו ופושה כמו שאיתה התורה ממילא שוב

אין כו דין ממון עכ״ד הרמב״ן וה״כ מ״ש כאן כיון
שמבעלו ועושה כמו שעותה התורה ביטו דהאלר קורה
אותו מ״מ אין כו דין ממון ולא קרינן בי׳ שלך · אמנם
יש להקשות דהא ע״י הביטול נכשר החמץ אחר הפסח
וה״כ אית בי׳ עכ״פ דין ממון דגורם לממון הוא שאחר
הפסח יהי׳ מותר וה״כ הדק״ל דתיקני לי׳ אלרו דהא
בחמת אחר הביטול אית ביה דין ממון דהא מותר הוא
לאחר הפסח · ועיין בספר י״ע סי׳ תל״ג ס״ק ג׳ שהקשה
בעין זה נבי ביטול בלב עי״ש כיון דע״י הביטול אחר
לחיו מותר אחר פסח בדין הוא דלא לבני בי שוב ביטול ע״ש
בסי״ע אבל הוא נכון מאד דבאחרונים הקשו כמשמה דאין
מושמין למה לי טעמא דחלד״ם בלא״ה מה שגרמה חולדה
מאלר הבדו לאלרו יכול לומר דאיסורא לא ניחא לי׳ דליקני
ועיין בלל״ח בסוגיא הכ״ל שדבר בזה · אמנם הריטב״א
כתב דלא אמרינן איסורא לא ניחא לי׳ דליקני אלא הרבה
שאין בקנין שלו תוספת איסור אבל במקום דאיכא תוספת
איסור ע״י קנין אלר שלו בגון ע״ז של בכרי שנפלה לאלרו
דמקודם מהני ביטול ע״ז של בכרי ואם כאמר דהאלר
יקנה אותה לו אז תהי׳ ע״ז של ישראל ולא מהני
ביטול בכה״ג קני לי׳ אלרו להוסיף איסור עכ״ד · ומעתה
גם בחמץ בפסח אם גרמה החולדה החמץ מאלר אבדו ואם
לא תיקני לי׳ אלרו הוי החמץ הפקר ומותר אחר הפסח
אבל אם תיקני לי׳ אלרו אתוסף איסור בהחמץ לאוסרו
אפי׳ אחר הפסח מטעם חמץ שעבר עליו הפסח ובכה״ג
לא יכול לומר דלא ניחא לי׳ דליקני לגרוע איסור חמץ
שעבר עליו הפסח שראוי לאחל ע״ז כיון דמתני׳ מיירי דלא
בטלו כמ״ש התוס׳ ועבשיו אינו יכול לבטל כמ״ש
המפורסים עיין מו״מ דסוף לאחר זמן איסורו וכיון
שראוי לאחל עליו איסור חמץ שעבר עליו הפסח דבלא
בטלו עסקינן קנתה לו אלרו להוסיף איסור :

ומעתה מיושב מה שהקשיתי כיון דע״י הביטול
מותר אחר הפסח ואית בי׳ דין ממון וה״כ
תיקני לי אלרו דז״א דאדרבה כיון דמותר אחר הפסח
וכיון דאין בו תוספת איסור לאוסרו אחר הפסח א״כ
שוב אין שבדי דאיסורא לא ניחא לי׳ דליקני · ומעתה
מיושב קושית הפנ״י הכ״ל דלכאורה יש לעיין בהא דאמרינא
כיון דאיכא תוספת איסור קנתה לי׳ אלרו כדי לאוסרו
אחר הפסח הא הטעם דחמץ אחר הפסח אסור הוא משום
קנס דעבר על בל יראה וה״כ בחמץ זה דאין שבדי דלא
ניחא לי׳ שתיקני לי׳ אלרו ומ״מ זה אינו מעכב מלהול
איסור הדש כמ״ש הריטב״א ומעתה מזו אין לנבי איסור
תורה בבל יראה ודאי לא עבר דיבול לומר דלא ניחא
לי׳ דליקני וכאן ליכא תוספת איסור דהא אין התורה מותר
חמץ שעבר עליו הפסח וה״כ כיון דלא עבר אאיסור תורה
גם אדרבה אין טעם לקונסו ומותר אחר הפסח אפי׳
אדרבה דהא רבנן לא קנסו אחר הפסח אלא משום
שעבר על בל יראה אדאורייתא וכאן הא לא עבר · אמנם
הר״ן כתב בנבי שהפקיד חמצו אצל ישראל אע״ג דלא
עבר אדאורייתא על בל יראה דלא קרינן בי׳ שלך מ״מ
מאחר דמצות חכמים עליו לבערו אסור אחר הפסח משום
דעבר אדרבנן ועיין בסי״ע תמ״ח וה״כ שפיר קס בתי׳
הכ״ל דאי לאו טעם דחלד״ם א״כ אל עליו חובת הבדיקה
רק שתאמר מטעם איסורא לא ניחא לי׳ דליקני מ״מ אפי׳
אם לא ניחא לי׳ והוי חמץ של אחרים מ״מ אל עליו
חובת ביעור אדרבנן כמלא הר״ן כיון דקיימא השתא דיש
לדבר סוף ואפשר בבדיקה וכיון דעובר אדרבנן חמץ זה
אסור אחר הפסח כמ״ש הר״ן וקני לי׳ אלרו להוסיף
איסור · ומיושב קושית הפנ״י הכ״ל אלא למימר
טעם הביטול משום גרמה דהא בחמת שלקה המסקנא

דחלד״ם וה״א בבדיקה א״כ לא אל עליו חובת חכמים לבדוק
דהא א״א דחלד״ם וה״כ חמץ זה מותר אחר הפסח דהא
אין שבדי דלא ניחא לי׳ לחמץ זה מותר אחר הפסח דהא
עבור זה הביטול משום שמא גרמה דהא אפי׳ גרמה אין
שבדי דלא ניחא לי׳ לחמץ זה וכאן ליכא תוס׳ איסור כי׳ל
דחלד״ם כיון דמותר אחר הפסח לא קנתה לי׳ אלרו
וה״כ כיון דלא עבר על בל יראה אף אדרבנן מותר אחר
הפסח וה״כ אפי׳ אדרבנן אין כאן תוס׳ איסור ולא קני
לי׳ אלרו וכאן אין לומר דמ״מ אל עליו חובת ביעור אדרבנן
כמ״ש הר״ן דז״א דהא אפי׳ אחמת דחלד״ם מעולם לא אל
עליו חובת בדיקה דהא א״א הוא וה״כ מותר אפי׳ אדרבנן
אחר הפסח ודו״ק :

סימן צז

[הסמטה לסימן ע]

ומצאתי בס׳ שעה״מ פ״י מה׳ מקוואות בקו׳
סד״ר בלל מי הסיג על המשנה למלך שב׳
פ״ד דבכורות דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אלא איבא
שנעשה שום דבר אחתירו ואין אנו יודעין אם נעשה בזמן
אחתירו או בדבר אחתירו אבל אם אנו מסתפקים אעיקרא
דדינא אם נעשה בו דבר אחתירו בבי הא לא אזלינן
לקולא בדרבנן והביג השעה״מ הא בשובדא דהע״ז אעיקרא
דמלתא אנו מסופקין ואפ״ה אתיר מטעם סד״ר לקולא
ועוד הקשה מפ״ג דבכורות בספק קרא ק״ם אחר וקורא
ס׳ אתפלל אינו אחר ואתפלל מ״מ · תפלה דרבנן והא
הכא אנו מסתפקים ג״כ אם נעשה בו דבר אחתירו ואפ״ה
אזלינן לקולא בדרבנן ועי״ש עוד בקונטרס הכ״ל בלל ז׳ ·
והגה מה שהביא מהע״ז ערבך ערבא לריך ובאמת הש״ך
הסיג עליו בזה · ואמנם מש״ם דבכורות לבאורה הוא
סתירה לדברי המשנה למלך אבל גם הא לא תברא דבתב
הי״ע או״ח סי׳ ק״ז דגבי בכורות לא תקנו אבנים על
הספק לאחזו ולהתפלל אף דאיכא חזקת איזב דנברא
שנתחייב אקודם התפלה וס׳ אם יצא י״ח מ״מ אשנו לאחשב
ס׳ ברכה לבטלה ומעולם לא תקנו על הס׳ לאחזו ולהתפלל
אפי׳ למ״ד ברכה לבטלה לאו דאורייתא מ״מ איסורא איכא
עי״ש :

ועפי״ז יש לי״שב קלא קושית הש״ך שבקי על מה שפסק
ר״ת בענין פלג המנחה דקי״ל דעבד כמר עבד
ודעבד כמר פבד ור״ת כ׳ דבבי הלכתא בין לק״ם בין
לתפלה ס״ע והקשה הש״ך דתיכא תפלה דרבנן אבל מכ״ל
להקל בק״ם דאורייתא עכ״ד ולפי הכ״ל א״ש דהא ניהו
דתפלה דרבנן מ״מ כיון דאיכא ספק אם נעשה דבר
המתירו לא אמרינן בבי הא ספיקא דרבנן לקולא כמ״ש
המש״ל וכאן ל״ש תי׳ הכ״ל דהשש ברבה לבטלה דזשו שייך
במסופק אם התפלל דאז אנו פוטרין אותו מלחזור ולהתפלל
שמא בחמת התפלל בבר ואיבא חשש ברבה לבטלה אבל
כאן דאנו מספקינן בזמן פלג המנחה אי יתמא אי ליליא
הוא אמאי אנו מתירין אותו לבתחלה להתפלל בלאותו זמן
תפלה של ערבית דאינא יממא הוא ואיך יצא ידי תפלה של
ערבית הא בעיקרא דדינא אנו מסופקים אם נעשה
דבר המתיר כמ״ש המשנה למלך הכ״ל ואפ״ה אנו מתירין
לענין תפלה אע״ג דל״ש בבי הא ספיקא דרבנן לקולא
א״כ ה״ה לענין ק״ם דאורייתא אמי :

עוד יל בקושית הש״ך עפ״י מ״ש הלל״ח שם בספק
התפלל ולאינו אחר ואתפלל אע״ג דבתחזק
איסורא גם בדרבנן לחומרא מ״מ תפלה אין לה עיקר
מדאורייתא עי״ש ומשך לביאתו בנוב״י מי״ד סי׳ ס״ה
דדוקא באיסור דרבנן שיש לו עיקר בדאורייתא הוא
דאזלינן

דאזלינן לחומרא בדאתחזק איסורא מה שאין כן תפלה
דאין לה עיקר בדאורייתא אע"ג דאתחזק איסורא מ"מ
אזלינן לקולא עיי"ש בגלי"ח פ"ג דברכות ולכאורה קשה הא
כתב הרמב"ם ז"ל דמצות עשה להתפלל בכל יום א"כ יש
לתפלה עיקר בדאורייתא · אמנם שם כתב דודאי עיקר
התפלה הוא מה"ת אבל ידי חיוב דבר תורה יכול לצאת
בכל דבר תפלה וגם בברכות שבק"ש איכא כמה תפלות
ובקשות אבל נוסח התפלה ח"י ברכות עיקרה מדברי
סופרים ואין להם עיקר בדאורייתא עיי"ש בגלי"ח · ולפ"ז
מיושב קושית הש"א דאי נימא דדוקא בתפלה דרבנן
יכול להתפלל מפלג המנחה ואילך משום דדמי לספק
התפלל דאינו חוזר ומתפלל אבל לא לענין ק"ש דהא הטעם
דאינו חתר ומתפלל בספק התפלל אע"ג דבאתחזק איסורא
גם ספיקא דרבנן לחומרא מ"מ תפלה אין לה עיקר
בדאורייתא כמ"ש הגלי"ח והטעם דידי חיוב התורה כבר
יצא בברכות שבק"ש כנ"ל משא"כ כאן איך תאמר דלענין
ק"ש אינו מותר בפלג המנחה ולתפלה דוקא מותר הא
כיון דלא יקרא ק"ש וברכותיה א"כ לא יצא עדיין ידי
תפלה דאורייתא באותו יום כיון דעיקר חיוב התורה הוא
משום שיצא בברכות שבק"ש וכאן לא קרא ק"ש וברכותיה
וא"כ באותו יום לא יצא עדיין ידי תפלה דאורייתא וא"כ
כשמתפלל הח"י ברכות מפלג המנחה ואילך יש לתפלה
זו עיקר בדאורייתא ובכה"ג לא אמרינן ספיקא דרבנן
לקולא בדאתחזק איסורא ואפ"ה מקילינן לענין תפלה הה"ל
דיש לומר לענין ק"ש אע"ג דהוא דאורייתא :

אמנם התר"י כתבו בריש ברכות דמותר לקרות
ק"ש וברכותיה ולהתפלל בפלג המנחה איך
מחמת דק"ש תלוי בזמן שכיבה יקרא עכ"פ בלילה שתי
פרשיות ואע"ג דלגבי ברכות שבק"ש בעינן לילה ממש
דהא אמרינן גולל אור מפני חשך מ"מ כיון דחשוב לילה
לענין תפלה חשוב נמי לענין הברכות עיי"ש ברבינו יונה
ריש ברכות ע"א וע"ב שהאריך בזה עיי"ש :

ולפענ"ד יש לייש בזה מה שדקדק בסיי"ע אוי"ח
סי' רל"ה בהא דדייק הש"ס דהלכתא כר"י
בפלג המנחה מדרב צלי של שבת בע"ש כיון דרב כר"י
ס"ל א"כ בכל יום הי' עושה כן ואמאי דייק הש"ס מדצלי
של שבת בע"ש והו"ל למימר דרב צלי של ערבית מבעוד
יום עכ"ד אבל הוא נכון מאד דהתוס' כתבו בריש
ברכות דגם ק"ש מסתמא הי' קורא וק' דהא לגבי
ברכות בעינן לילה ממש כמ"ש תר"י ובגוף הק"ש יצא
בק"ש שעל מטתו בלילה עיי"ש בר"י וע"כ לומר מנו דחשוב
לילה לגבי תפלה חשוב נמי לילה לגבי הברכות ולפ"ז גם
מרב אין ראיה דכר"י ס"ל לענין פלג המנחה דלמא גם הוא
ספוקי מספקא לי' כמו שאנו תופסין לפי האמת ודעבד
כמר עבד וכו' אבל מדצלי של שבת בע"ש ומבואר במג"א
סי' רס"ז דתפלות ע"ש מקדימין מבעוד יום דהא תפלות
כנגד תמידין תקנו ותפלת ערבית כנגד אברים ופדרים
שמתעכלין כל הלילה ובשבת קיי"ל ולא עולת חול בשבת
א"כ גם התפלה מבעוד יום עכ"ד המג"א שם וא"כ אי
תימא דרב מספיקא עביד תיקשי כנ"ל הא גם מסתמא
קרא ק"ש וברכותיה כמ"ש התוס' הנ"ל ולגבי ברכות בעינן
לילה ממש ניהו דגוף הק"ש דתלוי בזמן שכיבה ודאי לכל
האופנים קרא שתי פרשיות בלילה כמ"ש תר"י אבל מברכות
קשה וכאן ל"ש כנ"ל מנו דחשוב לילה לענין תפלה חשוב
נמי לענין הברכות כמ"ש תר"י דהא תפלה של ע"ש עיקרה
מבעוד יום נתקנה כמ"ש המג"א משום ולא עולת חול
בשבת וא"כ לא שייך מנו אלא ע"כ דרב מפשט פשיטא לי'
דמפלג המנחה לילה הוא ושפיר יצא גם ידי הברכות ולענין
תפלה ודאי דבלילה ממש גם בשבת יוצא שפיר אלא גם
הקדים התפלה שפיר דמי ונכון :

העתקתי פה מן כתבי מרן א"א המנוח ז"ל שני עניינים מן חידושי אגדה אמרתי לספח למחברת הלז למען לסיים
בדברי אגדה :

אמר ז"ל בסיום התורה סמיכת סיום לעיני כל
ישראל עם בראשית רש"י פירש על שבירת
הלוחות · בראשית תורה שנקראת ראשית דרכו ובמד"ר
בראשית בהתורה ברא העולם ואהי' אלו אמון אני הייתי
כלי אומנותו ובפ' השותפין אפשר משה מת וכ' וימת
משה וק' עפ"י מ"ש מנ"ע · גם המקשן סובר שכ' אחר
מותו ולכך תמה אפשר א"כ מאי השיב לו הקב"ה אומר
ומשה כותב סוף סוף איך כ' אחר מותו וע"כ דהתרצן סובר
שמחיים כתב · ומ"מ לא מיחזי כשיקרא כיון שלא אמר
עיין מהרש"א שם בח"א · וי"ל דלכאורה קשה מה שבח
למשה בשבירת הלוחות אך מבואר עפ"י ס' יהושע ולזה
נכון ביקש קהלת להיות כמשה וכו' ומבואר לעיל · אך
אמאי לא הגין משה על עצמו מן המיתה וע"כ כדברי
הער"ג דמיתתו הי' למעלה מטבע · אך קשה מרמב"ן
הצאן ובקר אמנם כתב בער"ג דדבר המבואר בתורה הוא
טבעי הואיל וברא העולם בתורה ולזה מבואר המדרש אלו
הי' יודע ראובן וכו' וכאן כתיב בתורה וימת שם משה :

אמנם מבואר דמיתת הנביא א"א ע"י עצמו ודיבורו
כמו הנביא שבא משומרון ולזה הקשה אפשר
משה מת וכ' וימת דבאמת מיתת משה הי' א"א דלמעלי
מן הטבע כולו טוב וע"כ משום דמיתתו כתיב בתורה ·
וא"כ הא גופא קשיא איך כ' הוא בעצמו וימת כיון שצריך
להוציא בפיו ומיתתו א"א ע"י דיבור פיו · ומתרץ שפיר
הקב"ה לבדו אומר ומשה כותב כמבואר לעיל ולז"א וימת
משה ולא קם וגו' לעיני כל ישראל דע"י שבירת הלוחות
עי"ז לא קם שמשה ידע הסדר וא"כ אמאי לא הגין על
עצמו דאף דמיתתו הי' למעלה מטבע כמ"ש בער"ג ולמעלי
מן הטבע כולו טוב ולז"א בראשית ברא היינו עם התורי
ברא העולם והתורה היא ציור העולמות ואין כאן גם
למעלה מן הטבע כיון שנכתב מיתתו בתורה דניהו דהקב"ה
אומר ומשה כותב ולא הוציא מפיו מ"מ עדיין כל קדושת
התורה עלי' אלא דאישתני כמבואר בפ' השותפין ופרק
הקומץ רבה ולעיל בארתי בזה פסוקי וילך ופסוקי ואתחנן
רב לך ופירש"י ז"ל הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון
לצדיקים לעתיד לבא הכל בדרך זה כי כל למעלה מטבע
הכל טוב כמ"ש הרמב"ן הנ"ל הואיל וממשך משם הו"ה
ב"ה ומ"מ מיתת משה ע"ה הי' טובה באמת כאמרו רב
לך הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לצדיקים ואם כן
מעותד לטובה גדולה אשר עין לא ראתה אלקים זולתיך
יעשה למחכה לו :

ובפנים אחרים בארתי הגמ' בב"ב בפ' השותפין אפשר
משה מת וכתב וימת שם משה וכו' אלא
עד כאן הקב"ה אומר ומשה כותב ואומר מכאן ואילך הקב"ה
אומר ומשה כותב בדמע ועיין במפורשי' ע"ש · ומזה למדו
הפוסקים ביו"ד סי' רע"ד במה שאמרו כאן ומשה אומר
וכותב שהכותב ס"ת צריך להוציא בפה כל תיבה קודם
שיכתבנה ועיין במג"א סי' ל"ב ס"ק מ"ב ובבאר היטב שם
ובפ' הקומץ רבה שם הגירסא אפשר משה חי וכ' וימת
משה ושם הכוונה כפשוטה כיון שחי עדיין ואיך כ' וימת
דבר שאינו כן ולזה משני שפיר שהקב"ה אמר ומשה כותב
ולא

ולא הוציא מפיו אין זה מיחוי כשיקרא כיון שלא הוציא מפיו כמ"ש שם המהרש"א ז"ל ונם הי' שימוי שנכתב בדמע ולא בדיו ע"ש במהרש"א כ"כ שם · אמנם לגירסת הש"ס אפשר משה מת וכי וימת משה ע"כ יהי' הכונה כיון שמת אין כ' אחר מיתתו ודבר זה אין תימה כ"כ עפ"י מ"ש בעל עטרה מהמדות הבילו ביע"ד חלק שני דרוש י"א דף ס' ע"ב בקושיא שהתעורר הרא"ם כי ע"פ דנפטס מ' משמע דבע"ם מת משה ופ"א משמע דבשבת מת · ותי' בע"מ דשמה של אדם משתלק יום מ' לפני יום המיתה ולז"א שמת בע"ם אבל באמת אפשו יצאה בשבת עכ"ד · א"כ אין תימה אפשר משה מת וכי וימת משה אחר מיתתו כיון דבאמת אחר מיתת הנשמה מי עוד עד יום השבת וגם התירון אינו מוכן הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע אכתי אין כתב בדמע כיון שבבר מת ועיין מהרש"א ב"ב אמנם בערי"נ דרוש לשבת מבוכה הבאתיו לעיל כתב דמיתת משה ע"ה הי' ע"ד גם למעלה מן הטבע כי עיקר המיתה היא לפי שמהוכר נוף ונשמה ונשמי ברוחני אין זיווגם עולה יפה ומוכרח להתפרד אבל נופא של משרע"ה הי' מזוכך מאד כמו הנשמה והיה יכול להיות עלמי אם לא ע"י גם למעלה מדרך הטבע נתפרדה נשמתו ע"י"ם · אך הוא תימה לפמ"ש הרמב"ן ז"ל בפסוק הלאן ובקר ישחט להם וגו' דבר שהוא למעלה מן הטבע הוא שלו לעוב ואין גם לפרעניות ע"י"ם א"כ איך אפשר לחיות מיתת משה ע"י גם למעלה מן הטבע כיון שהוא רעה בהלע · אך כבר הבאתי דברי הערי"ל דדבר שכתוב בתורה אינו גם ואינו למעלה מן הטבע רק הוא בתוך הטבע ע"י"ם וא"כ כיון שנכתב בתורה וימת משה אין זה גם למעלי מן הטבע אמנם כתב בערי"ל פ' יתרו דף ל' ע"ג בהקדמה ב' כי הדיבור הבא אל הגבית הוא מדרגת חיותו כי נפש חי' מתרגמין לרוח ממללא ולכן בגיחת הטדרו אינה שיבא אינו כי הם שני הפכים ומעשה זה במלכים נבי הגבית שבא משומרון שבא הדיבור אל הגבית שקר אודות מיתת הגבית אמת שיאכלו הארי ואמרו רז"ל גדולה לגימה וכו' ועדיין קשה מוטב שיבא הדיבור אל הגבית אמת בעלמו אלא ע"כ שאינה שיבא אינו בעלמו מעשה הנ"ל עכ"ד וכיון שעיקר מיתת משה הי' עי"י שנכתב וימת משה בתורה וכיון שמשה רבינו בשנכתב הולך לחוליא הדיבור מפיו והוא קדושת הש"ת כן כמ"ש הפוסקים הנ"ל בסי' רע"ד הנ"ל וע"י נמשך מיתתו והוא באמת נמנע שדיבורי הגבית ינרמו מיתתו והם שני הפכים כנ"ל וא"כ בקושיא הש"ם אפשר משה מת וכי דאין הקושיא איך כתב אחר מיתתו דזה אין תימה דמיתת הנשמה הי' כיום הקודם כנ"ל וכי' אפשר לכתוב וימת איך הקושיא אפשר משה מת וכתב וימת דמיתתו הי' בדרך גם דאי לא"ה האיך אפשר לו למות כיון שגם גופו מזדכך ונעשה וכי' מזוכך כמו שהי' הנשמה ונתדבק רוחני ברוחני והי' יכול להיות עלמי ועי"כ שהי' גם למעלה מן הטבע וא"כ קשה מי עביד קוב"ה ניסא לרעה חי' ועי"כ כיון שמיתתו כתיב בתורה אין זה גם כמבואר וכיון דבל קדושת התורה צריך להיות אמיתתו נ"כ א"כ איך נמשך ע"י אמיתתו סיבת העדרו ואיך הם שני הפכים בשאלה אחד ולזה משני שהקב"ה אומר ומשה כותב וא"כ משה לא הוליא מפיו שום דיבור ושמנה פסוקי' הללו באמת בשתו וילאו מן הכלל של קדושת התורה כמבואר בש"ם כ"כ שם שמנה פסוקים יחיד קורא אותם כיון דאישתו אישתו ע"י"ם ומ"מ בכלל התורה הם כמבואר בש"ם שם אפשר ס"ת חסר אות אחת וכתב לקוח את

ספר התורה הזה והרי הן בכלל שאר כל התורה ·

ובהמשכת הענין בי"אתי פסוקי ואתחנן · אתה החילות בהקדם דברי הפנים יפות פ' ראה את הברכה אשר תשמעו ופירש"י ז"ל ע"מ אשר תשמעו והקללה אם לא תשמעו י"ל לפי שאמר בפרשה שלמעלה אם שמור תשמרון והורים הרי שלא בכל התנאי וקי"ל דבעינן תנאי בכול · אך הרמב"ם ז"ל כ' בתנאי שהוא ע"מ לא בעינן תנאי בכול והטעם בזה משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשו דמי וזה שפירש"י ז"ל ע"מ אשר תשמעו עכ"ד · וכפי ואתחנן אתה החלות להרמות את עבדך את גדלך פירש"י ז"ל מדת עוזך ואת ידך החזקה · ועיין מהר"מ שיף בדרושיו שכ' שמרע"ה הזכיר י"ג מדות של רחמים ע"ם והשיב לו הקב"ה רב לך · ואיתא במדרש רבן של בנים אתה ועיין ער"ל בשלה מ"ש בזה · ובמס' ר"ה אילפא רמי כתיב ורב חסד וכתיב ואמת בתחלה ואמת ולבסוף ורב חסד ובאמת בקרא כתיב בריש ורב חסד ואמ"ב ואמת ועיין פנ"י שם · נם קשה כיון דאין הקב"ה מתנהג במדת האמת א"כ מדה זו למה ונם הא הי"ג מדות הם נקראים שלש עשרה מדותיך של רחמים י"ג מכילין דרחמי ומדת ואמת הוא שורש הדין וכן אמרו בפ"ק דע"ז לא ליצלי אינש בר"ה תפלי המוספי' בתלת שעתא קמייתא שלא הקב"ה עוסק בתורה ותורה כתיב בה אמת ומי פקד עלי' דינא הרי שמדת אמת הוא מדת הדין · ובהפטרה אמנו עמי יאמר אלקיכם וגו' כי לקחה מיד ד' כפלים בכל חטאתי' ואמרו ז"ל חטאו בכפלים ולקו בכפלים ותתמחין בכפלים ואינו מובן אמאי לקו בכפלים וכי כך הוא מדתו ית' הא חפץ חסד הוא ולא על איש ישים עוד · ועוד נבי אמה כ' יאמר אלקיכם הוא מדת הדין ואח"כ כ' כי לקחה מיד ד' כפלים בכל חטאתי' הזכיר כאן מדה"ר נבי מה שלקו בכפלים אמנם י"ל ע"פ מה שמבואר בספרים הקדושים שיש חילוק בין עושה מצוה לעושה עבירה אין דבעושה מצוה אחשב הסבר נגד מה שעשה רצונו של של מקום והוא מרומם ומנשא בלתי בעל גבול ובעל תכלית לכן הסבר מצוה גדול מאד אשר אין לא רואתה משא"כ בעובר עבירה אין אלו איה אחשב לו העושם לפי ערך אשר המרה כבודו ית' והוא בלתי בעל גבול הי' העושם נ"כ בלי שיעור ובלי תכלית אך הקב"ה חפץ חסד הוא ואינו נחשב לו העושם רק בנגד האדם העשה העבירה והאדם הוא בעל גבול ותכלית לכן גם העושם יש לו גבול וקצבה ויש מלרף ומעבר ויש קצבה לעושם הבא על האדם · ויש לפרש בזה הפסוק ולך ד' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו הינו לערך אדם העושה ועיין בערי"ל פ' ואתחנן בשם המפורשים בביאור הפסוק נחמו פשעינו ומרינו אתה לא שלחת וקי' מה זו תמי' הלא כל האומר הקב"ה ווחרן וגו' ועוד אמאי כי נחמו בלא מ' ופי' פ"פ מה שכ' הזוה"ק והאריז"ל כי בשאדם עושה מצוה עושה עם חלקי נרמ"י שלו לכן הסבר גדול מאוד אבל בעובר עבירי' הינו בבא האדם לעשותה מסתלק הנשמי' ואין מגיע להנשמה פנם העבירה ואלו הי' הי' מגיע לה פנם מעולם לא הי' לה שליחה והנה אות א' מרמז על מדרגה גדולה שבקדושה לזה אמר נחמו פשעינו בלא מ' ר"ל שנסתלק הנשמה וזה הוא כדי שיהי' שליחה לעבירה ולמה אתה לא שלחת לכן הסבר שונגע עד כל חלקי נרנח"י הוא גדול מאד משא"כ פנם העבירה אינו מגיע אל הנשמי' עכד"ק · ובפ"כ דיומא נבי דוד המלך ואת הבבשה ישלם ארבעתים יעד תמר אמנון אבשלום והקשו בתוס' הא משה חדשים לעטרע דוד וכ' בספר בהר מיס מיים בשם המפורש' כי הגזירה ענזר לשלם ארבעתים בא"א אך יען אין בכח האדם לסבול יסורין וגרות תכופות לזה פזר הקב"ה לכל יבואו כולם בא"א כדי שיהי' יכול האדם לסבול אך אין הקב"ה ווחרן ונבי דיני לזה הוסיף לו עוד ששה חדשים לעטרע דוד והוא עבור שהקיל עליו להביא היסורין מפוזרות ולא בא בא"א עכ"ד · וזה י"ל פסוקי אינו י"ד לא תשמור

על חטאתי ותעפול על עוני ופירשו המפורשים לא תשמור לא תמתין מלהפרע ממני ותעפול על עוני אתה עופל ומוסיף עונש יותר מהמגיע לי ע"ש · ולזה י"ל מה שאמר לקו בכפלים לא להוסיף עליהם עונש יותר מן הראוי כי אין זה מדתו ית' רק בעבור שלפי גודל וריבוי החטא אשר חטאו בכפלים ועשה להם כסיתר וגדול עונש מגשוא לזה לדקה עשה עמהם שלא להביא העונש בב"א בכדי שיוכלו שאת וי"מ נבי דיל' והוסיף עליהם ולקו בכפלים בעבור שהקיל עליהם לפזר העונשין וכ"ז ממדת חסדו ית' לבל יתמו בעונש מתוך הומר שהאמיר בסופן לשית עליהם נוספות הקיל עליהם בתחלה · אמנם לאחר שלקו בכפלים ונראה עונש ורואין לנחמה וקבלת השכר נחשב עדו ית' שהגיע למעלה מהזמן ואלו עבר ועתיד והוה הכל ברגע אחד אז למפרע נחשב עונשם כאלו לקו בכפלים ממש יותר מן הראוי דהא תוס' העונש הי' עבור שמרחיב להם הזמן כדי שיוכלו שאת וכאמת אין זה תוס' כי הרחבת הזמן עם התוס' שקול בעיקר העונש אלו הי' בב"א בלא התוס' · אבל לאחמה שנחשב בערכו ית' והוא למעלה מהזמן ולא שייך הרחבת הזמן ונחשב כאלו לקו בכפלים ממש יותר מן הראוי להם ולזה צריכים להתנחם בכפלים ולזה כתוב הטיב לנ למשנה :

ומעתה נכון בתחלה כשבא עליהם העונש בכפלים הוא ממדת חסדו ית' כדי שיוכלו שאת לזה כתיב כי לקחה מיד ד' כפלים ממדת הרחמים · אבל בעת הנחמה נחשב למפרע כי בא העונש במדת הדין כי השכר נחשב לערכו ית' והוא למעל' מהזמן ולזה צריכים להתנחם בכפלים עפ"י מדת הדין שלקו בכפלים ממש לזה יאמר אלקיכם הוא מדת הדין ובעת הנחמה נחשב להם למפרע כי הכל הי' במדת הדין ממש ולז"א בתחל' ואמת ולבסוף ורב חסד היינו בתחלת דין נזרה מדת אמת לשית עליהם העונש בב"א אך כי לא יוכלון שאת דן אותם במדת ורב חסד לפזר העונש ולשית עליהם תוס' עונש וזה הכל ממדת חסדו כמבואר אך בסוף כשקבלו עונשם ונחשב השכר בערכו ית' נחשב למפרע העונש במדת האמת וגם זה במדת הרחמים בכדי שיקבלו השכר בכפלים כמבואר לז"א אחר אפים הייטו שממתין מלהפרע ורב חסד הייטו שמוסיף עוד כי"ל ולזה ארך מדת אמת ולזה כשהזכיר י"ג מדות רחמים ונחשב גם ואמת הקדים ורב חסד והבן :

ולזה מרבינ"ה כשהזכיר י"ג מדות הרחמים כמ"ש מהרמשי"ף אמר אתה המילות בתחלה להראות את דלגך הוא מדת החסד ואח"כ את ידך החזקה הוא מדת אמת שהוא מדת הדין ובאמת זה מ"א להתהנג בתחל' ברב חסד ואח"כ אמת כי מדה טובה הוא חוזרת · ועכ"ל דמדת אמת הוא נ"כ חסד בכדי לקבל השכר בכפלים כי קבלת השכר נחשב בערכו ית' כי עושה בכל חלקי ברחמי והנחמה הוא חלק אלקי ממעל לכן השכר גדול מאד משא"כ מ"ו כשאין עושה רצונו משתלקת הנחמה ואין העונש גדול כ"כ כמבואר לזה אפברה מא כיון שאין פנס העביר' גדול כ"כ כמ"ש נאמו פשעונו אתה לא שלחת והטיב לו רב לך דזה בשאר ב"א אז משתלק הנחמה אבל אתה רבן של ברואים אתה דכתיב ולא קם כמשה וגם בשעת החטא ערכו גדול מאד ולזה אל תוסף דבר · ולזה יען שהשכר נחשב בערכו ית' והוא למעלה מהזמן והוא משלם השכר עבור המלוה אשר עתיד האדם לעשות כמבואר לעיל בארוכה משא"כ בעונש העבירה שנפרד מאתו ית' והוא נופל תחת הזמן אינו דן ע"ש העתיד · ולז"א את הברכי אשר תשמעו ופירש"י ע"מ ומ"מ כמעכשיו דמי והוא ית' משלם היקף ומעכשיו שכר מלוה ע"ש העתיד והקבל' אם לא תשמעו דייקא ואינו דן ע"ש העתיד אבל בעושה מלוה ודבוק בו ית' מקבל שכר מעכשיו על שם העתיד לעשות מלוה נחשב לו כאלו כבר עשה ומקבל שכר על זה ועיין בפי' שם ·

ועוד ביארתי פסוקי בראשית בדברי המדרש והובא בילקוט בראשית בתחלת בריתו של עולם נפה הקב"ה במעשיהם של צדיקים ומעשיהן של רשעים והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהן של רשעים · ויאמר אלה' יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים ואינו יודע באיזה מהן חפץ יותר בשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב הוי אומר שחפץ במעשה הצדיקים ואינו חפץ במעשה הרשעים והכל תמהו ואיך אמר ואינו יודע באיזה מהן חפץ וכי ס"ד שיחפוץ במעשה הרשעים עובדי רצונו ית' וגם מה אמר בתחלת בריתו של עולם נפה מה שייך זה לתחלת הבריאה ומקרא אלא הוא ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ובחרת בחיים גם אין כפשוטו לי' מקרא דוירא אלקים את האור כי טוב שחפץ במעשה הצדיקים יותר ממקרא שלפניו דכתיב בהדיא ויאמר אלהים יהי אור וי"ל עפ"י דברי מהרש"א עירובין בח"א נמנו וגמרו טוב שלא נברא והבאתיו לעיל בשם אר"ח קידושין למה באמת היתה הבריאה כיון שהאדם עתיד לחטוא להל"ת רבין על העשין וכתב בעל אר"ח משום דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ומחשבה רעה אינו מצרף וא"כ המלאת עם המחשבות טובות רבין על העבירות ע"י"ש · עוד כתבתי בביאור אומרם ז"ל דתשובה קדמה לעולם משום דע"י תשובה מלהבה זדונות נעשו כזכיו' ונתהפכו העבירו' למצות ושני תירוצים הללו תלוין אם גדול כח המחשב' אז י"ל כתי' בעל אר"ח ואם אינו גדול כ"כ י"ל כתי' השני וכבר חקר ע"ז בספר נוע"מ ברחש הספר בהא דקי"ל דבישראל מצרף הקב"ה המחשב' למעשה ולא בחוה"ע אם שורת הדין לצרף המחשב' טובה רק נגד האומות בא בערוביא שלא לצרף אז דבפשוט הוא דשורת הדין שלא לצרף רק נגדינו מוותר בחסדו לצרף מחשבה טובה ופשוט לי' מהא דאמרו ז"ל דנבי בריאת שמים וארץ לא כתיב מאמר מפורש משום דבברא' רק במחשב' הרי דמחשבה מלתא הוא וא"כ בחוה"ע שורת הדין לעשות על מחשבה רעה רק נגדינו מוותר בחסדו ואינו מעיל על מחשב' רעה ופי' בזה הלא את ד' כל גוים כי אינו בא עליהם בערוביא לעשות על מחשבה רעה כי כן הוא שורת הדין לצרף המחשב' רעה רק נגדינו מוותר שלא לעשות על מחשבה רעה וזהו כי נבר עלינו חסדו עכ"ד · ויש לפרש בזה בזמירות בדוך אלקינו שברא לכבודו וכו' מכל חוס נבר עלינו חסדו ולכאורה איך שייך לברך על הבריאה לפ"מ שהביא הע"ז אר"ח סי' מ"ו דלהכי מברכין ברכת השחר דרך אגילה שלא עשני גוי ולא דרך חיוב שפשט ישראל משום דעוב לו שלא נברא ע"ש א"ל איך אמר ברוך אלקינו שברא'ו וכו' ועיין מש"ל בברכת אירוס ן בא"י יוצר האדם אמנם הטעם שעוב לו שלא נברא כמ"ש מהרש"א משום ריבוי הלאון אבל אם נאמר שאינו מצרף המחשב' רעות א"כ נתרבו המצות כי"ל ולזה שיש מכל חוס נבר עלינו חסדו ואינו כמ"ש בנוע"מ כי נבר עלינו חסדו שלא לצרף המחשב' רעה כי"ל א"כ שוב עוב הבריאה · אמנם כ"ז אם נאמר דשמים וארץ נברא' ע"י מחשבה ומחשב' מלתא הוא אבל אם נאמר דנברא' ע"י מאמר מפורש כפשט' דקרא בדבר ד' שמים נעשו ומחשב' לא מלתא הוא ואין מהראוי לצרף אפי' המחשב' טובה א"כ צריכין לבא לתי' השני שבבריאה היתה משום זדונות נעשו כזכיות ע"י תשוב' מלהבה · אמנם המפורשים כתבו הטעם על מה נהפכו הזדונות לזכיות משום דע"י תשוב' מלהב' מתמרמר על מעשיו ברוב הכנעה ומוסיף אומץ בתורה ומצות · ובזה יש לפרש השמים כסאי והארץ הדום רגלי ויהי' כל אלה נאם ד' היינו שמים וארץ נברא' במאמר ויהי' נאם

ד׳ כמאמר פיו מ״כ עיקר הבריאה היתה משום דזדונות נספקו לזכות מחמת רוב הכעסה ותוספת חומץ במלות · לזה כיים והלל זה אומרים אל פני ונכה רוח וחרד על דברי להוסיף חומץ המקם כמה שהאליעו דשמים וארץ לא נברלו במאמר כולו׳ ולא נאמר בשם מאמר מפורש ובאמת בשני נאמר ויאמר אלקים יהי רקיע ופרש״י ז״ל יחזק הרקיע כי באמת השמים נברלו ברחשון ובאמת לפי מה שפרש״י ז״ל בשלמו ברחש הפרשה הלא בא הכתוב בסדר המוקדמין והמאוחרין כלום א״כ אין הכרח דשמים נברלו ברחשון · וי״ל דרקיע נברא בשני ובשני באמת כתיב מאמר מפורש בברי״ת שמים וארץ והמפורשים ז״ל עמדו בזה והרא״ם ז״ל כתב מאחר שהאור עכ״פ נברא ברחשון ע״כ גם שמי׳ וארץ נברלו עמו ברחשון דתכלית האור אחד הוא עם בריאת שמים וארץ עכ״ד · וע״ל עוד עפ״י מ״ש רש״י ז״ל דלהכי כתיב ברחשון יום אחד ולא כתיב יום רחשון לפי שהי׳ הקב״ה יחיד בעולמו ולא נברלו המלאכים עד יום שני והטעם כתבו ז״ל שלא יאמרו נבריאל מתח מן הצפון וכו׳ עי״ש א״כ אם נאמר שמים נברלו בשני א״כ נברלו המלאכים בשלישי מטעם הנ״ל שלא יאמרו וכו׳ אם כן אמאי נלה ברחשון דוקא הי׳ יחיד בעולמו הא גם בשני הי׳ יחיד · וי״ל עוד דרש״י ז״ל כתב דלהכי לא כתיב בשני כי טוב מאחר שלא נגמר בו שום מלאכה בשלימות עי״ש הגם דבשני נתקרש הרקיע כפירש״י ז״ל מ״מ זה לא חשיב נמר להכל אם נאמר דעיקר בריאת שמים בשני הי׳ לו לומר כי טוב בשני על נמר מלאכת הרקיע ולדברי הרא״ם דכי דבריאת האור עם מלאכת שמים וארץ הכל מלאכה אחת היא א״כ קי׳ למה נאמר ברחשון כי טוב הא לא נגמר רק מלאכת האור והא שייך למלאכת שמי׳ וארץ ופ״כ דשמים וארץ ברחשון נברלו ומעתה אם הבריאה היתה משום מחשבה טובה מלרף לעשבה ומחשבי מלאתה הוא ואם נאמר דעיקר מעשיהן של לדיקים נרמו הבריאה ואם נאמר דשמים במאמר נברלו ומחשבה לאו מלאתה הוא אע״נ דהקב״ה מלרף מחשבה טובה מ״מ הסכר מועט הוא כיון דמחשבה לאו מלאתה הוא ועיין ער״ל רלה דק״ה ע״א בשם המפרשים דסכר מחשבה מועט הוא ע״ש אם כן עיקר הבריאה היתה משום דזדונות נעשו בזכיות וחפץ במעשה הרשעים כדי שיתפשטו לזכות ותושלם כוונת הבריאה ולז״א בתחלת בריאתו של עולם ופה הקב״ה מעשיהן של מי נרמו לבריאת עולם וזה תלוי אם נאמר דשמים וארץ במחשבה נברלו אז ע״ז מאמר מפורש בשאול אומר וירא אלקים את האור כי טוב וע״כ לומר דשמים וארץ ברחשון נברלו וכיון שלא נאמר בשם מאמר מפורש ע״כ במחשבי נברלו ומחשבה מלאתה הוא ובמעשה הלדיקים חפץ בודאי יותר מבמעשה הרשעים כיון דאיכא רבי׳ דאלים בה המחשבי ודחי מחשבה יותר לומר כתי׳ ברחשון שכתב בעל אור״ח דאם נאמר דשמים וארץ נברלו בשני ע״י מאמר מפורש ומחשבה לאו מלאתה הוא אמאי כתיב ברחשון וירא אלקים את האור כי טוב הא לדברי הרא״ם האור ושמים וארץ ברחשון הוא והם נברלו בשני אלא ע״כ דגם שמים וארץ ברחשון נברלו ומחשבה מלאתה הוא ולזה נאמר ברחשון כי טוב :

ובסיום מפי׳ מגמות בתורה ש״ם מולאי ש״ק פי׳ יתרו י״ט שבט תרכ״ג פה בחקוי עיין בזמרים דקי״ו ר״א ור׳ יוסי בר חנינא חד אמר קרבו שלמים כ״ל וחד אמר לא קרבו מ״ט דמ״ד קרבו דכתיב והכל הביא גם הוא מנכורות לאמו ומתלביהן אינו דבר שהלבו קרב וכולו לא קרב הוי אומר זה שלמים מ״ט דמ״ד לא קרבו דכתיב עוד׳ לפון ובולי תימן תתנער הוי׳ שמעשי׳ בלפון ותכא אומה שמעשי׳ בלפון ובדרום ופריך למ״ד לא קרבו הא כי ויקח יתרו עולה וזבחים ומשי׳ הטות לאחר מ״ת הוא דכתיב דהו יולא מבלל כ״ל וכמ״ד יתרו

לאחר מ״ת בא וכמכילתא הבילה בילקוט ויקח יתרו חותן משה עולה וזבחים הכתוב מתמיה עליו אדם שרי׳ זוכה ומקבר ומנסך לע״ז שלו ועבדיו הוא מביא עולה וזבחים לאלקים עכ״ל ואינו מוכן מאי קשיא לי׳ עד שהולרך לומר שהכתוב מתמיה עליו ומ״ר פי׳ ברלשית בפסוק הן נרשת אותי היום אמר קין אתמול גרשת את אבא ועכשיו אתה מנרשני ולכאורה אין ענין זה לזה וכבר בארו המפורשים כ״א לפי דרכו · ענין עליהם · ובסוף מגמות שמא תאמר לאהבלה הוא לריך ת״ל אם תרעב לא אומר לך וכו׳ לא אמרתי אליכם זבחו כדי שתאמר מעשה לאומו ועשה רצונו לא לרצוני אתם זובחים אלא לרצונכם שנאמר לרצונכם תזבחוהו ופירש״י לא לרצוני להנאתי אלא לרצונכם לעורך עצמיכם שתהי׳ לכם כפרה וכש״ם שם ד״א לרצונכם תזבחוהו לדעתיכם זבוחו כדבעי מיני׳ שמוחל מר״ה מנין לממעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחטו את בן הבקר שתהיה שחיטה לשם בן בקר מ״ל זהו בידיעה הוא לעבב מנין ת״ל לרצונכם תזבחוהו לדעתיכם זבוחו · הדרן עלך הרי עלי עשרון וסליקא לה מס׳ מנחות · ובמשנה רלש הפרק הרי עלי עשרון יביא אחד עשרונות יביא שתים דמיעטו עשרונות שתים וסי׳ המשנה פרשתי ואיני יודע מה פרשתי יביא שתים עשרון והטעם שאין מנחה יותר משתים עשרון ועיין בש״ם שם על בבא זו ורש״ז ז״ל פי׳ מתעסק בקדשים שהגביה שבינו ודרך הגבהתו שחטו בלא כוונה · וברשב״ם פ״ק דחולין די״ג ובתוס׳ שם הקשו על פי׳ זה והביא הרשב״בא שם בחידושיו שם די״ג בשם רי״י והתוס׳ בשם יש מפרשים שמתעסק היינו שסבור על בהמת קדשים שהוא חולין ושחטה לשם חולין דגם זה מיקרי מתעסק עכ״ל שם ולכאורי׳ יש לשאול כיון דכתיב קרא ושחטו את בן הבקר דלכתחלה בעינן כוונה ל״ל תו קרא לעכב הא בלא״ה ידעינן כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ושינוי אפי׳ בשוגג כמ״ש רוב״י מהד״ת סי׳ קכ״ט וכ״כ הפרי״מ בספרו שושנת העמקים כלל י״ט · אמת שבשעש״מ כי דבקדשים לא אמרינן אי עביד לא מהני דבפיגול בהו שינה הכתוב לעכב עי״ש פי״א מהל׳ ק״פ :

אמנם מלאתי בשי׳ מלא הרועים אות כ׳ כתב שדעת התוס׳ דאין לחלק בין חולין לקדשים וכתב שהברית בן בחידושיו וכן הביא בשפמה״מ שם בשם בעל פרי״ח בשי׳ מיס מיס ע״ש :

אמנם כבר מודע דעת מהרי״ט והתו״ד בשי׳ א׳ כי׳ בן מדעתא דנפשי׳ נבי שוחט בשבת דלא אמרינן אי עביד לא מהני רק אם נימא דלי״מ יתוקן האיסור כגון אונס שגרם דרחמנא אמר לא יוכל לשלחה ואם עבר וגרם אם נאמר לא מהני והנגע אינו נע א״כ יתוקן האיסור ולא עשה שום איסור משא״כ בשוחט בשבת אף אם נאמר דלי״מ והשחיטה פסולה אבל עבר משום נטילת נשמה ע״ש . ומעתה לפירוש רי״א דמתעסק היינו שסבור שהוא חולין א״כ בשוחט בעזרה אף אם נימא דלי״מ לא יתוקן האיסור דחולין בעזרה דעכ״פ הוא מכוין לאיסור׳ והוי כמתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר עלה ולריך בפרה כמבואר פ״ד דמיר וא״כ איכא למימר דאעריך קרא לרצונכם תזבחוהו לעכב בכה״ג שידע שהוא עזרה ובסבור שהוא חולין · אמנם זהו אם נימא דחולין בעזרי׳ דאוריי׳ אבל באמת יש פלוגתא בזה בשמיעת חולין בעזרי׳ ובהכנסת חולין בעזרי׳ עי׳ ברמב״ם ומוסאי כליו פ״ב מהל׳ שחיטה ע״ש במל״מ . ובמשנה כאן דרים פרקין יש להעיר בשמר שרי עלי עשרונות יביא שנים לאמר דקר״ל שור שבתוב בו שלעין דיברין מלוה אומר תמם ולוה אומר שתים דיד בעפ״ש על התחתונה ואין לו אלא כ׳ · והנה בחו״מ סי׳ מ״ב קר״ל בכל מקום דיד בעפ״ש על התחתונה אי תפיש אידך לא מפקינן מיני׳ וכפ״ק דב״מ בסוגי׳ דתקפו כהן מבואר שם

דהקדישה כתקפו דמי פ"ש ורש לחלק דכאן לא הי' אלא מדר
ולא הוי כהקדש מ"כ כאן במשנה זו כאמר עשרונות אמאי
לא יביא אלא שתים הא הקדש הוי כתפס: אמת כהג"מ
שם מבואר דבסלעין דינרין ל"מ תפיסה אמנם הקשו הא
בשובר שכתוב בו סלעין דינרין מבטל כל השטר וכתומים
שם סי' מ"ב ס"ק ע"ו הוסיף להקשות מההוא דשאל מרא
למירפס בו פרדיסא רפיק בי' כל פרדיסי דאית לי' ופ"כ
בטלין הטעם משום דהלא תפס ושומד ע"ש וכי כתומים
שם לחלק דודאי בשטר שכתוב בו סלעין אין לו אלא שנים
ול"מ תפיסה זה מדה הוא בתורה תפסת מרובה לא
תפסת ואם אתה אומר יותר משנים מ"כ אין לדבר סוף
ויכול לתבוע דבר שאין לו שיעור אלפי אלפים לכך אין לו
אלא שנים ולא מהני תפיסה אבל בשובר ופרדיסי דעכ"פ
יש לדבר סוף דהשובר אינו מבטל רק אותן השטרות שיש
לו עליו ולא יותר וכן בפרדיסי ע"ש בתומים שי' מ"ב
ס"ק ע"ו מ"כ כל"ל כמנהה דיש לדבר קצבה דאין מנהה
יותר משנים עשרון כמבואר במשנה שם באומר פירשתי
וע"ש בש"ם מ"כ באומר עשרונות אמאי לא יביא אלא שנים
כיון דהקדש כתקפה דמי והש"ך שם סי' מ"ב כ' לחלק
בין שטר לשובר דבשטר כיון דידעי הפדיס דדינא הוא
דיל בעי"ש על התחתונה ולא יגבה רק שנים להכי כתבו
סלעים שתש משא"כ בשובר ע"ש מ"כ דהקדש לעולם
הקדש תפס ושומד וידו על העליונה ודומה לשובר ואמאי
אינו מביא רק שנים - אמנם הטעם דהקדש כתקפה דמי
הוא משום דכל היכי דאיתא בי נגא דרחמנא איתא אבל
כאן איך יביא יותר משנים דלמה באמת לא אדר רק שנים
ואיתא הוי חולין בעזרה ועל כרחך לומר דמייתי ומתנה
במדבה דאם לא אדר רק שנים ליכוי המותר נדבה וכיון
דעדיין לריכין אנו לאמירתו להתנות במדבה תו לא הוי
הקדש כתופס דהא עדיין צריך להתנות ולהקדיש מחדש
המותר על שנים - אמנם זהו אם נאמר דחולין בעזרה
דאורייתי מ"כ מן התורה מחויב להביא ששים דהא המותר
הוי חולין בעזרה ליתא לן כה אף דמדרבנן אסור להכניס
חולין בעזרה מ"מ זה אפשר לתקן להתנות במדבה לאחת
ידי דרבנן ובע"פ מה"ת הוי הקדש כתופס ומחויב להביא
ששים ומוכח מזה דחולין בעזרה דאורייתא ומדאורייתא
צריך להתנות במדבה ולא הוי הקדש כתפס ואינו מביא
אלא שנים ל"א הדרן עלך הרי עלי עשרון ומוכח דחולין
בעזרה דאורייתא כמבואר וזה סליקא מס' מנחות דצריך
קרא לעכב בתחסקא ול"א כלא"ה אפל"מ כיון דחולין
בעזרה דאורייתי ולא יתוקן האיסור כמ"ש מהרי"ט ולק"מ:

ועתה נבא לבאר דברי המ"ר הי"ל דבפר"ל פרשת
בראשית נה כתב בביאור אמרם ז"ל דאדה"ר
נתקבל בתשובה בשבת כי עיקר בריאת העולם הי' לברר
המוב מהרע ולהפך תשובה לגאולה וכ"ז נתהוה פ"י חטא
אדם הראשון שעריב טוב ברע מ"כ הי' עיקר הבריאה
שיבא אדה"ר לידי חטא אך האדם לא ידע כ"ז והוא למיסורא
קמכרון והוי כמו מתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר
עלה ולא חטא אלא במחשבה שנתכוין לאיסור לזה נתקבל
בתשובה בשבת כי שבת אינו פוגם מחשבה ולזה בשבת
דיבור אסור הראוי מותר פ"ש בדרום לפי בראשית נה
ובאלשיך פ' בראשית כי בחטא קין בהבלת המנחה כי עיקר
הבאת הקרבן להדמות אדם המביא כי האדם בעצמו ראוי
שיקרב ע"ג המזבח ויעבור לבו לפני הבורא יתש"ש כאלו
הדבר נעשה בו בעצמו ואין הבאת הקרבן כמביא דורון
לפני השר בכדי לרצות חטאו אשר חטא נגד השר שהשר
צריך לו לאותו דורון ובעבור זה מעביר חטאו אבל הבורא
יתש"ש לא לדורון הוא צריך רק להכנעת האדם כאלו מביא
מ"ע לפניו יתש"ש ולזה מנחת קין הי' כמביא דורון למלך
בשר ודם אבל הבל הביא מ"ע לדורון ולזה הבל הביא גם

היא היינו שהביא מ"ע נ"כ ולזה נתקבל מנחת הבל ע"ש
בדבריו הקדושים ועוד האריך כפי ויקרא בענין הקרבנות
והוא אומרם ז"ל לא לרצוני אתם זובחים וכפירש"י ז"ל
להנאתי אלא לרצונכם כי לא לאכילה הוא צריך וזה הי' חטא
קין במנחתו ובהרינת הבל הקב"ה מעביר ראשון ראשון
כמ"ש בעשרה מאמרות דגם חטא אדה"ר הי' הקב"ה מעביר
ראשון ובו' לולא כמבואר במ"א למעלי ועיין עמודי' שבעה
הופתח בפי' הופת לופים ד"ע פ"א בשם הזוה"ק שקין לא
חטא בהרינת הבל שהביו נרם לו זאת שהביא מיתה לעולם
רק שנפקד עליו עון מביו ע"ש באריכות - ודוע הרלשונ'
ידעו כל התורי כמ"ש לגבי מה הבהמה הטהורה העתידה
להיות טהורה מכאן שלמד מה תוריה כן פירש"י ז"ל וכן
אברהם אבינו ע"ה קיים כל התורה כולה אפילו ע"ת -
ועיין פירש"י פ' תולדות בפי' עקב אשר שמע אברהם בקולי
ושמור משמרתי מצותי חוקתי ותורתי וכן יעקב בעמון י"ל
שנה בבית עבר ולמד תורה כמאמרם ז"ל פ"ק דמגילה
גדול ת"ת יותר מביבוד אב וכו' ע"ש ולזה"ל קין אחמול
נרשם את אבא אפפי שנתבון לאכול בשר חזיר ופלה
בידו בשר עלה כמ"ש בתר"ג וא"כ דגם זה צריך כפרה
וא"כ צריך קרא לרצונכם חזבחו למתעסק בקדשים לעבב
בביעבד דלא מיון למילף עיכובא מהא דכל מלאת דא"ר
לא תעביד אעל"מ דהא לא יתוקן האיסור כמ"ש מהרי"ט
הכ"ל דהא איכא איסור חולין בעזרה וכיון דצריך קרא
לרצונכם לדרשא זו למילף עיכובא למתעסק בקדשים שוב
מצלן דרשה הראשונה לא לאכילה אני צריך ולא לרצוני אתם
זובחים א"כ י"ל דבאמת הקרבן צורך גבוה ועיין באלשיך
שם בשם ת"י דבאמת נתפקר קין ואמר ליה דין וכו' פ"ש
וכיון דקרבן צורך גבוה וא"כ חטא שלי אינו חטא א"כ
למה אתה מנרשני ואי משום הרינת הבל הא מעביר
ראשון ראשון ופ"כ דגם חטא המנחה הי' אחב לחטא -
וכן פירש"י שם בפי' אם תיטב שאת ותרגומו ישתבק לך
ואם לא לפתח הטאת רובץ פ"ש בפירש"י ובסוף מנחות
שם אמרו דבקרבנות לא מוזכר שום שם לא אל ולא אלקים
רק שם הוי"ה כי"ה כדי שלא ליתן פ"פ לבע"ד לחלוק פ"ש
פרש"י שם ובפ' שמיכת חבמים במס' מנחות כתב עפ"י
דברי המ"ר פ' פנחס דלא יאמרו חיו לאכילה הוא רולה
תמר הקב"ה אני רחמן והאדם אכזרי ואין רחמן מוסר
מזונותיו לאכזרי פ"ש במד"ר ולזה לא הוזכר בקרבנות רק
שם הוי"ה לודיע שהוא רחמן ואינו מוסר מזונותיו לאכזרי
וע"כ דלא לאכילה הוא צריך בכ"ד וכ"כ בעופות לופים הנ"ל:

ומעתה ק' בפסוק ויקח יתרו עולה וזבחים לאלקי'
הא בפי' קרבנות מוזכר תמיד שם הוי"ה
ולא שם אחר ובאלשיך פ' יתרו הקשה אמאי כתיב ויקח
יתרו עולה וזבחים ולא כתיב ויקרב יתרו ע"ש - אמנם בפי'
פנים יפות הקשה כמו כן בפי' תרומה אמאי כתיב ויקחו
לי תרומה ולא כתיב ויתנו לי תרומה וכתב דלתיבה לגבוה
לקיחה הוא ע"ש והוא כאומרם לא לרצוני ולהנאתי אתם
זובחים אלא לרצונכם שתהא לכם כפרה כפירש"י ז"ל שם
וידוע מהאר"י ז"ל דיתרו תיקן בחמת קין עיין בפי' חסד
לאברהם מעין חמישי והר כ"ה ע"ש ולהמבואר הי' חטא
קין בחושבו שהקרבן צורך גבוה כמקריב מנחה לפני השר
שהשר צריך לאותו מנחה ולזה יתרו שתיקן החטא לז"ל
ויקח עולה וזבחים היינו גם למדת הדין נקרא אלקי לקיחה
ומכ"ש למדת הרחמים ודאי לא לאכילה הוא צריך שאין
רחמן מוסר מזונותיו לאכזרי אלא אפילו למדת הדין נקרא
אלקי לקיחה כדברי הפנים יפות דנתיבה לגבוה לקיחה הוא
כי הוא יתי' אינו צריך לשום דבר רק לצורך האדם שיהי'
לו כפרה אבל התורה בצוותה על הקרבנות לא הזכירה
שום שם רק שם הוי"ה כ"ה כדי שלא ליתן פ"פ לבע"ד

לחלוק

לחלוק ולומר מ״ו דהקרבן צורך גבוה והוא צריך לאותו דבר אבל כיתרו ויקח יתרו היינו שפי׳ מחשב אלו לקיחי׳ ולא מתיה והודה שאפילו מדת הדין מ״ל לשום דבר ומכ״ש מדת הרחמים כמבואר :

ובזה יש לבאר המכילתא דקשה כיון דכתיב נבי קרבן שם אלקים ויש דין לכפ״ד לחלוק ולומר כי מ״ו לאכילה הוא צריך וכמ״ש בסמיכת חכמים ופ״ב לומר כיון דכתיב ונקח ומחשב לו ללקיחה ולא מ״ו לרצונו ולהנאתו אי׳ זבח מ״ב בקרא לאיסכא מבעי׳ לי׳ ויקח זבחים ועולה דרך לא זו אף זו ולא כמ״ש המפורשים דגם בשתי תיבות מצינו לא זו אף זו ולא כמ״ש התוס׳ רפ״ב דקידושין וסיימו דשלמים דאין לגבוה רק חלב ודם ודבר מועט הוא ודאי דלא לאכילה הוא צריך דבמה מחשב הוא אלא אפילו עולה דכולה כליל ממי לאו צורך גבוה הוא ואמאי כתיב עולה וזבחים ולא כתיב זבחים ועולה דרך לא זו אף זו לז״ל הבכתוב מתמיה אדם שזבח וקטר ונסך לפ״ז יקח עולה ושלמים · ודרך תימא הוי שפיר דרך לא זו אף זו התימא הוא איך לקח עולה שכולה כליל והחליט דלאו צורך גבוה הוא אעפ״י שכולה כליל אלא אף זו שלמים דאין לגבוה אלא מעט ממי פלא על אדם כזה שזבח וקטר לפ״ז איך לא יחשוב גם שלמים לצורך גבוה ופיטפוטי דאוריתא עבין · הש״ת יכפר בעדינו ונזכה לתורת אמת לבון הלכה למאיתתה :

עבור כי מלאכת הפתקת הקי׳ נגמרה בחוכה ע״כ מלאתי עצמי להעתיק דברי הגדה מחידושיו פ׳ ב״מ הסיק לזה :

נר חנוכה שהכיתה למעלה מכי פסולה כסוכה וכמבוי ואמר רב כהנא מאי דכתיב והבור רק אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו ואין חיבור לשתי מימרות ומאי ענין זה לזה · אמת דסוגיית הש״ס כן הוא להביא המימרות מאותו חנא או אמורא שהזכיר מקודם וגם כאן הוא״ל ושמעתתא דכהנא הוא נקטינהו אהדדי : אמנם כמד״ר שם הדודאים נתנו ריח זה ראוכן שהביל את יוסף מן הבור ועל פתחיו כל מגדים זה נר חנוכה מזה נראה מאי דהמימרות שייכי אהדדי והכ״ל בריש כל חנוכה הקי׳ גם חנוכה כיון שהי׳ כפך שמן להדליק לילה א׳ א״כ לא הי׳ רק שבעה ימים דהא בלילה הראשונה לא הי׳ גם ואמאי קבעו שמונה ימים ותי׳ הט״ז דמבואר בזוהר על פסוק מה יש לך בבית שאין הקב״ה שולח הברכה על דבר ריק רק אם יש עכ״פ דבר מועט חלה הברכה ואותו מועט נתרבה א״כ אם אותו פך שמן נדלק בלילי הראשוני מכל וכל א״א לברכה לחול בשאר הימים על דבר ריק ועי״כ גם בלילה הראשונה היתה גם ונתרבה השמן מעט ועל אותו מועט חל הברכה בשאר לילות א״כ גם בלילה הראשונה הי׳ גם כי נשתלחה הברכה ונתרבה מעט עכ״פ עכ״ד : וכפ״נ דומה דרשו למצא על מילת השאר למה נמשלה השאר לאילת השחר מה שחר סוף כל הלילי אף השאר סוף כל הנסים ופריך הא איכא גם חנוכה ומשני ניתנה ליכתב קמאמרין והקי׳ הרי״ף כפ״י הא השאר ניתנ׳ ליכתב מדרבנן ומאי פריך הש״ס על הא דניתנה ליכתב קמאמרין הניחא לא ד ניתנה ליכתב אלא למ״ד לא ניתנה ליכתב וכו׳ הא אפ׳ למ״ד לא ניתנה ליכתב הייט מדאורי׳ אבל מדרבנן לכ״ע ניתנה ליכתב ובמד״ר ויסב אלו היה יודע ראוכן שהתורה כתבה עליו וישמע ראוכן ויצילהו מידם על כתפיו הי׳ מוליכו ויש לפרש עפמ״ש הערי״ל דרוש לשבת תשובה ד׳ קי״ב ביאור הש״ס האומר אין תחב״מ מה״ת אין לו חלק לעוה״ב ופירש״י ז״ל אע״ג דמודה בנוף התחי׳ רק שאומר שאינו מרומז בתורי׳ אין לו חלק לעוה״ב והש״ס תמה הוא כפר בתחב״מ לכך לא יקום בתחי׳ אבל מדותיו של הקב״ה מכ״מ · ולכאורה הוא תימא מאי מדה כנגד מדה הוא זה הא הוא מודה בנוף התחי׳ אלא שאומר שאינו מרומז בתורה ולזה לא יקום בתחי׳ דזה הי׳ שייך מכ״מ אם הי׳ כופר בנוף התחי׳ אבל השתא למה וכי בערי׳ דאמרו ז״ל דלא עביד רחמנא ניסא לשקרא וכל גם למעלי׳ מן הטבע נמשך משם הר״ה כ״ה ועמ״ש הרמב״ן ז״ל בפי׳ אלקן ובקר יחמנו להם והנה תה״מ ואמאי הי׳ גם למעלה מן הטבע וכולו לטוב א״כ איך מבואר בקרא ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם ואיך יעשה גם להחיותם לחרפות ולדראון אך יהוא דהתורי׳ הוא ליור העולמות ובאוריית׳ ברא בכ״ה עולמות א״כ כל דבר המבואר בתורה הוא הוא הטבע ולא נקרא למעלי׳ מהטבע כי מה שמבואר בתורה הוא הטבע של אותו דבר א״כ יוכל להיו׳ גם הרשע יקום לחרפות ולדראון כיון שתה״מ אינו גם למעלי׳ מהטבע לפי שמבואר בתורה אף הרשע האומר שאין תה״מ מרומז בתורה וא״כ הוא גם למעלה מהטבע והוא כולו לטוב שוב א״א לרשע זה לקום בתה״מ דהא ודאי יקום לחרפות ולדראון וקב״ה לא עביד ניסא לשקרא להחזותו בגם למעלי׳ מטבע לחרפות ולדראון א״כ הוי שפיר מכ״מ עכ״ד ודפח״מ · והמפורשים כי הא דאיה ראוכן להסליק את יוסף אל הבור מה הלצה הוא זה כיון שהי׳ מלא נחשים ועקרבים וכתבו דכוונתו הי׳ כדי להצילו מיד אחיו שהם היו בעלי בחירה וכיון שכבר הסכימו להורגו הא צריך גם למעלה מהטבע להצילו מידם ולאו בכל עידן מתרחש ניסא לו שמצין מזכיותיו אבל נחשים ועקרבים אינם בעלי בחירה ואי״ל גם למעלה מהטבע עכ״ד ועיין באוה״ח שם ולז״א שמדרש אלו הי׳ יודע ראוכן שהתורה כתבה עליו וישמע ראוכן וילילהו מידם על כתפו הי׳ מוליכו כיון שהתורה כתבה וכל המבואר בתורה אינו גם למעלי׳ מן הטבע רק הוא תוך הטבע על כתפו הי׳ מוליכו כי אין כאן גם למעלה מטבע ומיושב קו׳ הריי״ף הנ״ל דחנוכה ניתנה לכתוב מדרבנן דהמהרש״א בח״א שם הקי׳ אמאי מדמה אחתר לאילת השחר שהוא סוף הלילה אדרבה מהראוי להדמות הנסים אשר יוצאי׳ מנדר הטבע והי׳ ראוי לדמות את אחתר לערב שהוא סוף היום עכ״ד · אך אמרין בפ׳ מי שהחשיך הלי מאן דבחמה דזוהי נגין וכו׳ אלי מאן דבלבנה דזוהי כסין פירש״י דזוהי נגין כשמש שהוא פומבי לכל דזוהי כסין כלבנה שאינה מאירה עי״ש · א״כ מיושב קו׳ המהרש״א דכל הנסים הכתובים בתורה אדרבה המה נסים נסתרים תוך הטבע ומשולים ללילה שהוא בדרך הנסתר וההעלם ודבר המוסתר מיוחס ללילה אבל גם חנוכה שהוא דרבנן ולא ניתן לכתוב בתנ״ך הוא למעלה מטבע עי״ש בערי״ל בסיום הדרוש דכל המבואר בתנ״ך נקרא מבואר בתורי׳ · ומתחה מיושב קו׳ הריי״ף הא חנוכה ניתנה ליכתב מדרבנן ומאי פריך הש״ס הניחא וכו׳ דז״א דהש״ס פריך ספיר על הא דאמר מקודם דאחתר נמשלה לאחר שהיא סוף הלילה וסיימו שהגם הוא בדרך נסתר לפי שניתנה ליכתוב ופריך שפיר הניחא וכו׳ דלמ״ד דלא ניתנה לכתוב מדאוריי׳ אף דמדרבנן ניתנה לכתוב מ״מ כיון דמדאוריי׳ לא ניתנה לכתוב אינו מבואר בתורה והוי באמת גם למעלי׳ מטבע בדרך נגלה ונמה נמשלה לאחר שהוא סוף לילה בדרך נסתר הא גם אחתר הוא גם נגלה למעלי׳ מטבע כגם חנוכה וזה מיושב קו׳ התוס׳ דדייק שם במגלה דאחתר

ברוה"ק נאמרים קיימו למעלי מה שקבלו למעה והקי
המוס הא מהאי קרא דרים הדר קבלוהו בימי אחשורוס
קיימו מה שקבלו כבר ע"ש · אמנם לסברת הש"ס בשבת
דמודעא רבה לאוריתא וא"כ כ"ז שלא קבלו התורי ברצון
ועדיין החורב מרופה בידם ולא ירדה בחיותה עדיין בזה
העולם א"כ אדרבה עד אסתר איכא כל הנסים בדרך
נגלה ומשולים ליום כיון דעדיין הי' כלא היתה לגבי התורי
דמודעא רבה וכי אכל כשחזרו וקבלו בימי אחשורוס
ותבעלה המודעא לאמרא וקיימו מה שקבלו כבר בלון
ממילא כל הנסים אשר עברו הם בדרך ההסתרה ואסתר
סוף לילה אמנם גם אסתר עצמו אם לא ניתנה לכתוב
ובאיזה בתובה נקרא גם נגלה והיו דומה לשחר א"כ ק'
קושית הש"ס ביומא למ"ד לא ניתן ליכתוב למה נמשל
אסתר לשחר אלא ע"כ דניתנה לכתוב ומיושב קו' התוס'
שבת דפ"ח בל"ל אך דרש מקיימו וקבלו דאסתר ברוה"ק
נאמרה הא לעצריך לזה דרשא דהכא הדר קבלוהו
בימי אחשורוס וקיימו מה שקבלו כבר ע"ש וכן התוס'
במגילה ד"ז ע"א ד"ה לכולהו ונכון כיון דהרמב"ם ז"ל
בהלכות שאר אבות פוסק דאסתר מצוה את הדים א"כ
מן התורה ניתן לכתוב ומאחר הדרש אינה אשר דאסתר
סוף כל הנסים נסתרים כמבואר וא"כ ממילא תרתי
שמעתא מינה כיון דדרש קיימו מה שקבלו כבר ותבעל
לאמרא בעצת מודעא ונעשה כל הנסים ניסים ונסתרים
ע"י קבלת התורי ואסתר מגלה לאחר שהוא סוף הליל
ממילא מידרש ממי קיימו למעלה מה שקבלו למעה וגם
אסתר ניתנה ליכתוב מן התורה ולכאי אסתר ממי נמשלה
לילה וגם גם זה הוא מן הנסים נסתרים אבל אם לא
ניתנה לכתוב מה"ת אם כן דכל הנסים נעשו לאמרא
ניסים נסתרים · אבל למה נמשלה אסתר לשחר אלא
ע"כ דגם זה נעשה גם נסתר כמו שאר הנסים וכיון
קו' הכ"ר שהקש' הא בלילה הראשונה לא הי' גם ואמאי
קבעו שמנה ימים ועיין פרי"מ חו"מ סס תר"ע מש"ז ג' מ"ש
בזה לבאורה מה כל הרעש מגם חבוקה שנתרבה הסמן
הא דבר זה מצוי אפי' בדורות האחרונים שנתלחה ברבה
ובפי' המפקיד אמריך ההולך לחוד נורבו אומר יפ"ר
שתלה ברבה בברי הזה · ובתם תענית בפרקי דחסידי
מצינו שם בד' כ"ד גבי אלעזר איש בירתא דזכן חיטי בחד
זוזא ונתלחה ברבה וחזא אכלבא דמליא חוטי וקא נפקא
בינורא דדשא ולא מיפתח גבא מחיטי ע"ש הבל מבואר
שם בפ' המפקיד דבדבר המדוד אין הברבה שורה ועיין
חוס' תענית ד"ח ע"ב ד"ה אלא בדבר הסמוי מן העין
משום דכתיב יו ד' אתך את הברבה בחסמיך וא"כ
בחבוקה בגרות המצורה שהי' אותן בכל לילה אלי לוג שמן
כמבואר בש"ס ובדבר המדוד שוב אין הברבה שורה ואפ"ה
שם נתלחה הברבה והוי אפיר גם למעלה מעבע אבל לולי
זאת אין שום גם כיון דכי התורי יו ד' אתך את הברבי
בחסמיך ודבר המבואר בתורי אינו גם וכאן אמרה תורה
בחסמיך אמנם למ"ש הט"ז דנאחר מעט שמן ואחוסף מתחלי
הברבי בלילה הראשונה ונתרבי מעט שמן וא"כ נתלחה
על אותו מעט שמן לדלוקי עוד ז' לילות ע"ש וא"כ להפוך
הוא דדוקא בלילה הראשונה הי' גם שאז הי' דבר המדוד
וכשהי הברבי ונוסף אותו המעט שמן שבי הט"ז הי' גם
למעלי מעבע אבל הברבה שבי שנתרבה אותו מעט שמן
וזה אינו מדוד ואינו נכנס בדבר גם כיון שבי בתורי בחסמיך
ולזה נכון מ"ש בפ' ב"מ המדליק ביום ראשון מברך שלשה
וכו' מכאן ואילך מברך שתים מאי מעמעט מעמעט זמן ופריך
ומעמעט גם ומשני גם בכל יומא איתא ולכאורי דקאמרי לי'
מאי קאמרי לי' ומעמעט גם וכי לא ידע שהדרבי בכל יום
מתגדל הנס יותר מיום שלפניו ולזה אנו מוסיפין והולכין בכל
יום ולכ"ל נכון מאד דדוקא ביום א' שבי דבר המדוד

הי' גם למעלי מהעבע כיון שאינו מבואר בתורי אדרבה
בתורי כי בחסמיך אבל מיום ראשון אינו גם כיון שאז לא
הי' מדוד א"כ מבואר בתורי שהקב"ה יו את ברכתו בכל
עת ומשני מעפ"כ גם בכל יומא איתא דסוף כל סוף כל
השמן שנתרבי בכל ה' ימים תחלתו בא מדבר המדוד ומה
לי אם נתרבי הכל בב"ח או נתרבי והולך פעם אחר פעם
ועכ"ש נכון קו' הב"י דעיקר הנס נתגלי דוקי בלילי הא' שאז
הי' מדוד אבל משם ואילך לא הי' מדוד לאחר שהתחיל
לדלוק מעט ולזה אסתר סוף כל הנסים נסתרים כיון שניתן
ליכתוב אבל חבוקה הוא גם נגלה ובש"ס ברכות גבי הזקי'
מלך יהוד' כל התולה בזכותו תולין לו בזכות אבות שחזקי'
התפלל זכור נא את הדרך אשר התהלכתי לפניך והשיבו
לו ונגותי על העיר למען דוד עבדי להכין ממלי כאמת
לא תלו לו בזכותו כי רב הוא כי אמרו ז"ל מגלי ומעוב
בעייניך עשיתי שנמ' ס' הרפואות ופי' הרמב"ם בפ' מקוש
שנהגו ע"ש הרפואות המבעיות דומה לחולי הרעבון ורפואתו
לאכול ולשבוע ואין זה מסרון בעהון בהש"ית לך חזקי'
נמ' ס' רפואות אותן שהיו רפואות וכי לך רש"י ז"ל תי'
בפשוט שאפי' רפואות הטבעיו' נמ' בכדי לתלות בעהוש
בהש"ית להנסים למעלי מהטבע ושלא הדברו וירפאם ובעי"ל
פי' קרא בלא דע"נ ע"ש ובד' ס"א ע"ב ביאר הש"ם תענית
בסורא הוי דברתא בשבחתי' דרב לא הוה שבור מני' משום
זכותי' דרב וכי' אלא משום הא גברא דמשמיל וע"ש
במהרש"א בח"א וכיאר הוא הדרבי' אם הצדיק גדול במעלי
ומדריגתו גבוה מאוד אין לו התיחסות בזה שעולה להמשיך
דברים קטנים אשר יוכלו להמשיך בלעדו ולזה דוקא ע"י
הה"ת גברא אלא נפיש זכותי' כולי האי לא הי' דברתא ע"ש ·

והנה אמרו ז"ל בר הזקי' לא הי' אים דמיתפח א"כ חזקי' הי'
רוצה להמשיך על עצמו בדרך גם למעלה מהיקש הטבעי
לזה הזכיר בשבלמו שגנז ספר רפואות הטבעיים להתנהג הכל על ידי
הקב"ה למעלה מעבע ועי"ז יומת גם רפואתו למעלה מעבע כי בר
חזקי' לא הי' אים דמיתפח אבל באמת כיון דלא נתחדש
בטבע שהולה יתרפא וא"כ רפואתו טבעיים ולזה לא הי' יכול להמשיך
רפואתו ע"י עלמו לפי שהדרגתו גבוה מאוד ובכזאתו הכל למעלה
מעבע ואין יכול למשוך דברים קטנים כמו ס בפר"ל ואלו לו בזכות דור
מלך ישראל דאתני זכותי' לפילו לשתים דאתים כמ"ש בחבילים ע"ב אם
יעמוד כנגד מריחי וגו' ואמרי' לא תבוא וגו' ע"ש וכ"ש חזקי' שלגדול
משלמו כי רב הוא לא נעבה הוא עלמו בזכותו · הרא"ש ז"ל כתב מיו
דרוש כי הילוא בער כ' ס' ורוא כפקוח ואברהם ושרה זקנים הנ"ל הרב
בכם הרמב"ן ז"ל כי כשעשה אזה פועל דמיוני דומה לחדר שיקרה
לעשיר אז יתקיים הדבר הנה בודאי וכן מלינו בגמרא תמוה הרמ"ר
לבתוך בכה משקע בכל יכן עניין אלישע בקשם ואמר יה ויראה אחור
מן שנעשה לה' כי הנעשל דמיוני גורם שיתקיים העניין ביד שם ·
ולזה ניחקאל ד' שאמר לו הקב"ה ובונת שנות מחבלנו והיה בגלגי
לזאת תדם מענגה ואמר אהה ה' אלקים הנה נפשי לא מטומאה וגו'
והשיב לו הקב"ה הנה נתתי לך את לפעני הבקר פתח בגלגי האהל
והנה הקב"ה בכוחו ליחקאל לבשות עוגת שעורים בגלל אדם בלי ספק
לא היה לוגע אהה הנה נפשי לא מטומאה והיה עוגה בהבנה וכשמחה
אלון קונו אבל ידע זה פועל דמיוני לעם כני ישראל בכה יאכלו את האש
עוגת ומחבבה ישראל אחר נגע בלבו לוות אהה הנה נפשי לא מטומאה
והוציל הכריו שהקול עליו לאת מחתם לפעני הבקר וכן מלינו אליה הקב"ה
לעשות פועל דמיוני לעורר עקידת יצחק וכן עוזר בפשח ובשני הלחם בעלמה ע"ש
ממני ר"ה ס"ק ד"ז ודוע אבל גם שלא פעם מ' לשעל אז בטיבע אותו
זמן מעורר הנס בכל שנה ושנה כמ"ש ז"ל זה מיס הלילה נזכרים ונעשים בכל
שנה ושנה ולזה גם חבוקה שהיה גם למעלה מהטבע ידוע מ"ש בפרים
הקדושים שם הנהגה בטבעים ויש הנהגה למעלה מעבע וא"כ חבוקה אבדיך
לעשות פועל דמיוני לגם הראשון הנס שהוא למעלה מעבע הוא בהשגחתו ית'
עיגם פקיחת הלא נמים ובו' לזה גר חבוקה פקולה למעלה מכ' אשום הלא
שלבת כי עיגם מבואר ברים מפ' קובה וא"כ אין זה פועל דמיוני הנס
חבוקה שלינו בשוב כזהרה הוא גם למעלה מעבע מבואר ולזה שייך מימרת
הבני' מיס אין כו וכו' וע"כ אלי הלבה הוא זו ועי"ז כיון דלא
ידע דאוקן שבתורה בחבה עליו ויעמע דאוקן היה לריך גם לבלילו מתחיו
שהם בעלי בחירה גם למעלה מעבע ולאו כל אדם זוכה ולזה לזה להבליבו
לבור ויכלל עיי הטבע מ"ש הנסורים ז"ל ודוע ? ראלקים לזה מיני הטבע
והקדרי ז"ל כתב כי אלקים בריבוע ואותיות העיקר ואותיות המילוי
ביחי ר"ה ע"ש ולא"ל המ"ל הדוחים בתנו ריש זה אתון שבלל אל יוסף מן
הכור ונעשה הלה בדרך טבעי כמבואר כיון דלא ידע דבחבורה כחבה עליו
ויעמע דאוקן ועל שמחינו זה בר חבוקה שהוא על הפחח ובפתח פחח נבנו כי
כפסחה של היכל כמבואר בריש עירובין משום שלא שלבת עילא למעלה מכ'
ואינו פועל דמיוני בגם חבוקה היה בהשגחתו ית' גם למעלה מטבע כיון
דלא ניתן ליעסר לכן הוא גם נגלה והוא מהשגחתו ית' עליונו לעוב לו
בכל עת ובכל שעה אמן :

מפתחות הסימנים מה"ב

מ"ל כדין מכירה כולנת כתמצעות ישראל ·
כ כדין ס"ת שהי' הכתבה בין הבעלי מניחים · פלפול
מרוך ומחמד ובתוכו תשובה מהגאון מהרש"ק ז"ל מבראד
ג דין ישראל שקנה איזה סכום י"ש מאדון שהיה לו
הרבה י"ש קהמאנשאן שלו איך יעשה במכירתו
קודם פסח :
ד דין המזכי נגו לחבתו בעקום יבש · פלפול נחמד :
ה פלפול בדברי המב"ש ס"י ל"ב בענין חרם חל על שטוי ·
ו כדין קנין חגר :
ז כדין חלת לחם שנתקשה אם מותר ליתנו בשבת בתנור
חם כדי לרככו :
ח פלפול בדברי המהרש"ל רפ"ה דב"ק :
ט כדין דרושה בגלון אם מותרין הנביות ;
י פלפול בדברי הגמרא חגיגה רפ"ק :
יא פלפול בדברי הגמרא קידושין דע"ח :
יב שאלה בס"ת להגאונים בעלי ס' מפסי' מלבוש :
יג עוד לחם בענין זה :
יד באשה שאמה מרים קולא וכפ כ נקראת באחת איך
לכתוב המכונה או דמתקריא :
טו בענין שו"ב שעבר על השבועה :
טז בתקיעות דמעומד שתקע קטן שהגיע לשנים להוציא
הציבור ולא מודע אם הביא סימנים :
יז באשה שהיה רוצה לדור במקום בעלה :
יח בדברי התוס' קידושין דף מ"ג :
יט בדברי התוס' ב"ב ע"ט ע"ב ·
כ דין שומן שעבר עליו ג' כלא מליחה אם יש תקנה
לחלבו בחומץ · גם תי' על קושית הגמ' ריש מגילה :
כא דין שומן שברתה בקדירה של איסור או של חלב
ונתנוהו על לביבות בשר המות :
כב כראובן שקנה משמעון פרה ונמצא נקב בבני מעיים :
כג בדבר התרת השו"ב מעיר ראמלה :
כד בדבר התרת השו"ב מק' בריוליב שקבלו עליהם
בשד מ ובגדר עד"ר ליית מת כל אשר ימו עליהם זמ"ה :
כה בא' שבאה ונתן כיד מעות לדקה שנתן לשודדי לילה
אם ממויב לשלם ·
כו בדבר הין שהשמרים ממלאין שבת בתחומין :
כז בדברי המוב"ש חיו"ד סי' קפ"ו בחומין מי בטילי
ע"ש פלפול ארוך · וכד ן היתר בהיתר מי בטיל ·
ונתבוללו בו כמה עניינים נפלאים :
כח בדין בשתעית · תשובה ארוכה :
כט בעסק דו"ד בעניני חזקה · והסכים עמו הגאון
מהרש"ק ז"ל מבראד :
ל אחד שנשלח על ידו מעות ונאבד ממנו ע"י שבאה
מי הוי פשיעה :
לא מי חבר לאחד שנבב ממנו בגאן פיא ולא הי' רגלים
לדבר :
לב שבאו להפרים חלה מלחב שבת :
לג בדין חזקת שו"ב שתקע אהלו ועתה רוצה לחזור
למקומו הראשון :
לד בדבר י"ש פסח שהבלים שבביה"ש לא נתלבנו רק
בליבון קל :
לה פרה שאכלה כלי דאות מתיבה של שבולת שועל בפסח :
לו אוסר ליתן בפסח החלב שהולכין בפסח לכלי חמץ :
לז הי' צריך לכתוב בספר תורה אלקיכם וכתב אלקים
אם מותר לתלות הכי :
לח מה שנוהגין לכתוב בהמגורה שלפני העמוד שם
הוי"ה וכתוכו שם אדני' :
לט כדין קליפת הנטפלין באותו הי' הי' צריך לכתוב
לת הסם וכי יהי' יו"ד במקום וי"ו :
מ מת עבו"ם בשבועת בהן ·

מא אשה בדקה עצמה בימי טהרתה באצבע ומצאה
קצה דם
מב איש ואשה שמצאו שתי פעמים דם בבוקר בלי
עכיבה אחר בביאתם :
מג כדין מלא מצד אחד בלא הדחה ראשונה :
בסי' מא כדין בביקת המילדת לאשה לידע אם היא מעוברת ·
מד בה דימו ובטלו ומתפקא אם שהה בטלמו שיעור מיל :
מה על דברי הפר"מ בשפ"ד סי' ע"ה כדין תלמולת :
מו כדין שומן אוזות שהשה ג' ימים בלא מליחה :
מז כדין שומן שנתנו אחר שיעור מליחה לבשל"מ :
מח פלפול גדול כדין דם שבבלו ושמלמו והיוצא ע"י
ברוס :
מט בדברי הגמר' ר"פ כ"ל מלייתא סריא :
נ כדין מליחה לכלים להכליע :
נא בדברי הבו"פ סי' ל"א סק"ה :
נב בדברי המב"י כלל א' ס"ק ג' :
נג מלמו עור אחר עוף טריפה עם תרנגולת בשרה ועם
בשר בהמה :
נד לקחו בכף רותחין מכ"ר ועירו על גף עוף שהיה
מונח ואח"כ מודע שהגף הי' מתרנגולת טריפה :
נה קדירה שעמד בה חלב מע"ל ואח"כ בשלו בה
תבשיל עב ולקחו בכף מתבשיל זה ונתנו לקערת בשר :
נו לקחו שומן שאינו מנוקר ועשו ממנו מליחה :
נז ענגו כלים בקדירה חולבת אכ"ר וערבו אותן בכף
בשר ב"י :
נח נפל חלב רותח על בשר שלא נמלח :
נט נמלח עבבר בחים בשולי הבבות ואין ס' בעת :
ס אחד קנה דג מן השוק ומלא בתוכו לפרדע שנתבבל :
סא אשה אחת שברה י"ב כלים וערבה עם קמח ודחקן
ואח"כ מודע שהאשה אמרה שהיה טפת דם בכילה
א' והאשה אינה לפניו לשאלה :
סב אתנו הרבה כלים בבין בשר אכ"ר ונתנו לדגים
לבשל בכלי חלב אכ"ר :
סג נגף ליר מבשר מלוח לקדירה של חרס ובשתהה שם
שיעור כבישה :
סד אשה א' הפסיקה עצמה אחר אחזא כהוג ולא מלאו אותה
אלא מצד אחד והדיחוהו מה דימו :
סה אתנו הרבה כלים לסעודת נשואין בבין בשר על
דף חלב :
סו בבין חלב אכ"ר שלקחו בו שירי מלות מטופות אחר
שעירו עליהן רותחין גם גרדו בו שערות הרגל
אחר המריבה :
סז מלא מחט בקורקבן בשעת אכילה :
סח בדין שב' הש"ך בבשר שנשחטה בשרייתו מע"ל :
סט בטעם הרש"ל שמדיחין כלי קודש שבגמרה :
ע בדברי הפ"ז ס' ס"ס באשה שבבחה אם מלתה בשר :
עא בדברי הש"ך ס' ק"ז בליר דגים טמאים :
עב בדברי הש"ך סי' ס"ט בבשר שנתבשל בלא
מליחה אי בעל כרוב :
עג בשרו דגים טמאים עם הטהורים :
ע"ה פלפול אחמד בדברי המו"ד בדיני ס"ם ·
עו פלפול בדברי התוס' חולין די"א ד"ה מנא הא
מלתא דאזליק בת"ר :
עז פלפול בדברי הש"ך יו"ד סי' כ"ח :
עח פלפול בדברי הגמר' חולין ד"ג הכל שוחטין הכל
מומחין שוחטין :
עט בפ"ק דחולין אר"י אי כל עבת שאינו יודע ה"ם
אסור לאכול משחיטתו פלפול בדברי הרשב"א :
פ בכתובות ד"ט בסוגיא דפ"פ מצאתי פלפול נאה :

לי"שב

מפתחות

פא ליישב דעת הרמב"ם בבעל הנפש בדין חומרי דר"ז :
פב בדברי הש"ס פסחים ד"ד :
פג בסוגיא דמושטין לגעז בסכהדרין פלפול נחמד .
פד בדברי הפלתי סי' ס' :
פה בא"ע סי' קנ"ה בקונטרס שהגיעה לימי הגעורים לענין מיאון :
פו הסמטה להלכות פדה"ב סק"ז .
פז בדברי המו"מ סי' מ"ו ע"א לאמר היה תנאי וע"א לאומר לא היה תנאי :
פח פלפול בדברי הרמב"ם ז"ל דעריפה פוסל בשעיר המשתלח :
פט בהשה שרחתה נ"פ מ"ת . פלפול בדברי הש"ס והפוסקים .
ק פלפול בדברי הש"ס ב"ב רוב וקרוב הלך אחר הרוב :
קא בדברי הש"ס קידושין ע"ט :
קב פלפול בדברי המו"ד סי' ע"ב :
קג פלפול בדברי הש"ס ריש גדה :
קד פלפול בדברי הרמב"ם דסובר דספק מותר מה"ת :
קה בדברי הש"ס כתובות דף ק"ב :
קו בדברי הש"ס פסחים הבודק צריך שיבטל .
קז השמטה לסי' ע' :

לוח הטעות

בהלכות מילה

דף	עמוד	שורה	טעות	תיקון
ד	א	לב	לאסוקי	לאפוקי
ה	ב	יט	רשב"א	ר"טב"א
ה	א	לא	. . . .	אתי כשולין דרבנן
ה	ב	מו	והא	והוא
ה	ג	א	כעלה	בעלה
ה	ג	ד	דעמו	דעתו
ה	ג	כט	. . .	בין שני הספיקות
ו	ב	מב	. . .	דכולן ראוין
ט	ד	מז	דלא"ה	דאל"ה
יד	א	לג	ע"ה	ע"א
טו	ב	כ	שהשניה	להשניה
טז	א	לה	המעכבין	המעכבין
יא	ב	כב	כפל	כלל
יא	ד	לא	מומ	מ"מ
כא	ב	לא	כל"ל	כל
כב	א	מז	. . .	אפשר לבדוק
כב	ב	כא	עפק	ספק
כג	א	יד	לא"ל	ולא"ל
כג	ג	יט	ס"ע	ס"ס

בהתשובות

דף	עמוד	שורה	טעות	תיקון
טו	ד	יב	וכבס"ג אסור לסומטו אסור	ל"ל מוסר .
			(וא' נס חלב יולא מז כיון דנגרר חלב עם הרוטב	
			(וכבס"ג אסור לסומטו אסור . כל"ל .	
יטז	ד	א	ואז	ואס
יז	ג	מד	בי	בו
יז	ג	ז	כאו כן	כאוכן
יז	ד	יז	האולאום	האולאום
יז	ד	מב	חטס	חרטס
יח	ד	מו	. . .	חסר חיבת א"ל
כב	ג	יב	לאסרך	ליסרך
כב	ד	לח	א"כ שוב אין	חיבת אין יאסר
כג	א	מד	וכח"ב	וכח"ס
כג	ב	ז	ס"דמ	סמא
כג	ב	מ	מינן	מינן
כג	ד	מו	שלבל"ע	שבנ"ע
כד	ג	מז	בד"ה	גד"ה
כה	א	יב	דגלו	דבגלא
כו	א	לא	. . .	ודאי לריך
סס		מב	לא	ל"ח
סס	ג	ו	במנ"ע	במנ"ג
סס		מב	הבגא	הבנ"ל
סס	ד	א	מ"ס	ר"ס
סס	ד	ו	כ"ס	ק"ס
סס	ד	כה	דגא	דגא
סס	ד	מב	שורת לאסור	הדין לאסור
סס		מד	לאסור	לאסור
כח	א		מעגא	סמא
כט	ב	ב	ועכ"ע	ועכ"פ
לא	ג	מט	. . . .	ופשיטו הכי
לד	ד	ח	וכבסכ"פ	וכבכ"פ
לד	ד	יג	ועיימי	ופגמי
סס	ד	רד	. . .	וכ' ס"ג פ"ג נכפל
סס		לב	: גרמס	גרמס
סס	א	ו	להט"ז	להט"ע
סס	א	ח	להט"ז	להטוים
סס	ג	לט	ביטול	ביטול
סס	ג	מא	לבטל	לבטל
לח	ב	כח	תערובת אז	אס
לח	ד	מא	דחי מפלגים כל"ל	לאחוק חיבת אינו
מ	א	ד	לאוקבא	לאוקמא
מ	מ	א	דגרי	דגרי
מג	ג	לט	דעם הכ"ח	לדעם
מג	ד	ס	המגיד	המגיד
מג	ד	מו	מן סג"ק	סגופף
מה		לג	נסדקין	וסדקין
מו	א	ב	כד"ז	כר"ן
מז	ג	מד	אינם	אתם
מז	ד	לז	מ"מ	ע"מ
מז	א	מח	שאתם	באי אתם
מח	א	כד	הגיל	כו"ל
מט	ג	יז		הסר חיבת כמו
מט	ג	לג	דאם	דאז
מט	ד	טו	נחקק	דחוקק
נ	ג	כז	אין	אך
נב	ג	א	(ום נחלק דכאן לא כי' אלא מדר ולא סוי בהקדם ול"ע) כל"ל .	
נב	ג	לא	הסר חיבות אלו . למנב אי חולין במזרם לאו דאוריי"מ' וכו' דהא כמוחר לף לי כוי וכי'	
נג	א	ו		יחר חיבת ולא

שמות האנשים המתנדבים בעם אשר באו בחתימתם והחזיקו את ידי לקחת את הספר הנחמד ממר אבי הרב הג׳ המנוח ז״ל · וסייעו אותי במעות קדימה גבירים ונגידים ובע״ב · יהי שלום בחילם ושלוה בארמנותם וכצנה רצון יעטרם ·

סמיכם ס׳ לעיבים וליסרים בלבותם לכל
המתנדבים בעם אשר חמנו אומנו במאודם
במעות קדימה לקבל הספר הנוכחי בעת
אלמו לאור מבנים הדפוס · ומזכיר פה
שמותם לברכה ברוכים הם לד׳ עם אלקי
אמיהם . ס׳ ממעון קדשו יריץ מליהם
ברכה עד בלי די : אים אים על מחנהו
ואים אים ע״פ פעלו . יהלם ד׳ פעלם
ומבי מבחרהם שלימה מעם אלקי ישראל
אמן :

באמשאן

הרב הגאון מו״ה אלוס טויבים
הרב הג׳ מו״ה יוסף דיין ומו״ל
הרב ר׳ אלי דיין
ה״ר יוסף קינדלר
ה״ר יהושע מארקאס
הנגיד ה״ר אליס גרינבערג
ה׳ ה״ר דוד לבי בלאמינפעלד
ה׳ ה״ר אלטר בלקאל
ה׳ ה״ר שמעון בלקאל
ה׳ ה״ר חיים ליב דימאלד
ה׳ ה״ר משה פלקסמיר
ה״ר ליב וועקסלר
הנגיד ה״ר מאיר שלמזינגער
הנגיד ה״ר נחמאל מארקאס
הר׳ ליפא קיזינג
הר׳ אהרן דוד ב״ר זאב
הר׳ אלי כהנא
הר׳ דוד גאלדשליינר
הר׳ ברוך זאלדמסניר
הר׳ מרדכי יפה . הר׳ חיים שטערינבערג
הר׳ אליק ליב כהן
הר אלטר גאלדנבערג
הר׳ חיים קאסאליר
הר׳ נחמ מיזיר
הר׳ יעקב מ״ז
הר׳ שלמה אלוס חלפן
הר׳ יוסיל וו דינפעלד
הר׳ חיים כהן
הר׳ אפרים קיאלנבערג
ה״ר אברהם קאנדיל
הר׳ יעקל קיזינג
הר׳ יוסף נאגל ווארים
הר׳ משה ברגד
הר׳ אהרן מאיר וועקסלר
הר׳ אלטר וועקסלר
הר׳ אלטר בלאמינפעלד
הר׳ משה לאמדא
הר׳ אלטר אברהמוויטש עק
הר׳ אהרן אליק קינדלר
הר׳ שלמה חיים שטיינ
הר׳ נחמ גרי״ל עק
הר׳ יעקב לבי בן שבתי
הר׳ לבי נאגל ווארים
הר׳ אשר זאלמ בן זאב
הר׳ מיכל יחה
הר׳ אהרן בן יוסף
הר׳ אייזיק בן לבי
הר׳ נפתלי וועקסלר
הר׳ קלמן מאליום
הר׳ יוסף רבינאוויטש
ר׳ משה יעקב שיינפעלד
ניסי ר׳ דוד גרינבערג
ר׳ שלמה לבי כהן
ר׳ נדלי׳ וועקסלר
ר׳ אברהם יפעי׳ כהן
הר׳ בעריל קריסטעטער
הר׳ שיאור גרינפעלד
הנ׳ ר׳ פכה מק משה שיאור
הר׳ יחודא גרינפעלד
הנ׳ ב״ר גבריאל אברהמוויטש
הר׳ יעקב מרדכי סגל
הר׳ ליעמאן ליב ב״ר עקיבא
הר׳ זאלד גאלדשטיין
הר׳ יעקב ב״ר יחודא כהן
הר׳ אהרן ישראל ב״ר יעקב מדאלמן
הר׳ פנחס בן לבי מדרסוי
ר׳ שמוס ב״ר ישראל ליב
ר׳ אברהם פילעטמיר
הר׳ אהרן דוד ברגד
הנגיד ה״ר ליב הר״ז
הר׳ בעריל איינגוס
הר׳ משה גלפס
הר׳ לבי וועקסלר
הר׳ דוד שפירא
הר׳ חיים בערטשאנר
הר׳ משה ב״ר מרדכי חזן
הר׳ אלטר פיכאזאן
הר׳ אלי שטערינבערג
הר׳ מיכל ב״ר זאב
הר׳ אברהם ליב בנר
הר׳ שמואל ח״ן מנאטאן
הר׳ אברהם זאנלר
הר׳ שלמה שווארץ
הר׳ חיים ב״ר יחק מאיר
הר׳ יעקב שלמה ליבל
הר׳ משה ליב ווארעאן
הר׳ אלטר בן אברהם
הר׳ משה לאסנגארטין
הר׳ שואל ב״ר אלעזר
הר׳ שמעון כפכמאן
הר׳ שענדיל בחקאל
הר׳ משה מיכל ב״ר לבי
אחים טעינבויס
ר׳ משה אלרנשטיין
הר׳ מרדכי בלאמינפעלד
הר׳ יוסף יוחנן כהן
הר׳ יעקל ח״ר חנא
הר׳ יודא כאמנבערג
הר׳ בנימין וואלף טו״ב
הר׳ חנוך שענדיל טו״ב
הר׳ דוד סגל טו״ב
הר׳ לוי טו״ב
הר׳ אלטר טו״ב
הר׳ לבי אלי טו״ב

סיווען

הרב הג׳ נגס״ק ר׳ מאיר מסעיפינעסט
הרב ר׳ אמשה אלס ברגמנבערג מסיווען
הר׳ יוסף לאפפעט
הר׳ מרדכי בן מאיר אברהם
הר׳ סענדיר
הר׳ אלטר בקאל
הר׳ יחק יעקב ב״ר מיכל
הר׳ אברהם עיבר
הר׳ אברהם רוזינפעלד
הר׳ חיים בר׳ משה יחודא
הר׳ מזרא מבור ביבמ״ד
הר׳ מאיר ב״ר יחק
הר׳ מרדכי גאל
ר׳ זיידל רבינאוויטש
ר׳ בנימין ב״ר אהרן
ר׳ ברוך רוזינבערג
ר׳ אלי חיים טו״ב מבור ביבמ״ד
הר׳ אלטר טו״ב

הערלוי

הרב ר׳ יוסל דיין
ר׳ זלמן יוסל טו״ב
ר׳ ישראל בן דוד מלמד
הר׳ חיים חר״ז
הר׳ מאמיל אלמד
ר׳ אברהם משה ב״ר ישראל יעקב
ר׳ משה מענדיל אליל שטיין
ר׳ אברהם בן משה
ר׳ יחק בן אפריים
ר׳ ישראל אברהם סילפרין
ר׳ יעקב בן יוסף טו״ב מקאסנאר
הרב ר׳ נתן מפרעמיסקע
הר׳ אברהם בן יחודא ליב טו״ב

יאס

הרב הגאון המפיד מו״ה שמי׳ שור אב״ד
הרב הגאון מו״ה פייביל מויבס
הרב ר׳ קאפיל דיין
הרב ר׳ כפלי דיין נאטליב
הרב ר׳ ישראל מסאריסע
הר׳ שמואל ח״ר זאב שווארץ
הנגיד הר׳ ברוך אליעזר רוקח
הר׳ משה סילפרין
הנגיד הר׳ בעריש רפאפפורט
הר׳ מענדיל ליבל
הנ׳ ר׳ משה לבי דאלנבערג
הר׳ משה ב״ר פרץ
הר׳ אלטר רוזמער
הגאון הר׳ זעלקא רייסיר
הר׳ משה אלאפסקי וילבר
הר׳ זאב שווארץ
הר׳ ראובן שווארץ
הר׳ יעפי׳ פאלנאמאן
אחיו ר׳ משה
הר׳ משה קטן
הר׳ ליבוש רייזנר
הר׳ מענדיל דוב כהנא
הר׳ משה דוב ב״מ לבי
הר׳ ברוך שילנער
ר׳ אייזיק וועכטיל
ר׳ ליפא מייזיאס
ר׳ יוסף ליבאוויטש
ר׳ משה ח״ר שמעון ר״ז
ר׳ מרדכי לבי שיאור
ר׳ יחודא ליב שטרייף
ר׳ יוסף בן אפרים מפיקארר
ר׳ יוסף בן מאיר חיים נבלי מבור ביבמ״ד
(פיקארר
ר׳ אליק נבלי מבור קלוי ר׳ מאיר שמחה
ר׳ יעקב זאב בן יוסף
ר׳ יחק ב״מ מרדכי ס״ב
ר׳ לוי יחק בריל
ר׳ אברהם פישלער
ר׳ ברוך ב״ר יחק טו״ב
ר׳ שמואל זאב בן נפ״ה הלוי
ר׳ יחיאל לבי שווארץ
ר׳ יחק לבי שווארץ
ר׳ זאב סאדינורסקע

שמות החתומים

ר׳ יעקב לייבאוויטש
ר׳ אברהם שו״ב בנ״מ
ר׳ יעקב ב״מ זאב שו״ב
ר׳ משה פארפשטיין
ר׳ יוסף ש״ץ
הר׳ יעקב ליב סגל
הר׳ עובדי׳ קיינג
הר׳ יודל בי״ר שמואל חזן
בס״מ קימרטרים
הר׳ מענדיל שו״ב
עבור בכמ״ד כ״ר חיימקע
ר׳ אברהם דוב אזינבערג
ר׳ אר״י ליב בן אליעזר
ר׳ אברהם משה מלמד
ר׳ פינחס כ״ר יהודע ליב
ר׳ לבי זאב חזן
ר׳ זאב בן יעקב
ר׳ ברוך רבוכן שו״ב
הר׳ שנוס תאומים מס״פ
מאדילוי
הרב ר׳ גדלי׳ אהרן
הרב ר׳ בן ציון
ר׳ לבי שו״ב
הח׳ דוד שמעון בי״ר מרדכי יודל
ר׳ יחיאל בי״ר פסח
ר׳ חיים יצחק בי״ר דובער
ר׳ יעקב בן מנחם מענדיל
ר׳ אליקום נעגיל בי״מ יחיאל
ר׳ זאב הר״ז ליפלעסטיר
ר׳ זלמן דוב מאדנ׳נסטערין
בערא
הרב ר׳ חיים יוסף ליניצער
הר׳ מענדיל בי״ר פיטל
ר׳ יוסף בי״ר מענדיל
ר׳ מאיר אר״י כ״ץ
ר׳ אברהם בן פיטל
ר׳ אליעזר ליב בי״ר פיטל
ר׳ משה ברי״ל שו״ב
ר׳ שמואל שטיירמאן
ר׳ דוב בן יהודע נבאי
ר׳ חיים זאב בן יצחק שו״ב
באקוי
הר׳ חיים מעיר אקנע
הר׳ מאיר שנעם מעיר אקנע
בנביר הר׳ דוד אורינסטיין
בנ׳ הר׳ פיבל קליין
בנ׳ הר׳ שלמה קיסמאן
הר׳ אלער בי״ר יצחק
בנ׳ כ״ר ליב פעקטאליר
הר׳ יעקב ליב ווייזיר
הר׳ אלער קאלנריר
הר׳ ישראל ליב קארניאל
הר׳ חיים זאלץ בערג
הר׳ אברהם באלער
הר׳ אברהם ברינבערג
הר׳ אלער ישראלאוויטש
הר׳ לבי זאב בן שענדיר
הר׳ מרדכי אבנים
הר׳ זמלינ שפאר
הר׳ יוסף נאוס נאלדינסטיין
הר׳ נתן לבי לייבאוויטש
הר׳ יוסף מרדכי בי״ר יצחק מאיר
הר׳ משה מרדכי בי״ר יוסף אליעזר
הר׳ ניסן שמעון בי״ר יוסף לבי
הר׳ משה נימאן
הר׳ לבי שוארץ
הר׳ אלער בי״ר לבי שוארץ
הר׳ אלער מקלעזיג

הר׳ פיטל מקלעזיג
הר׳ יהושע שוארץ
הר׳ ליבוש פעמאריגר
הר׳ חיים יוסף רפאינשטיין
בנו הח׳ שמשון רפאינשטיין
הר׳ יצחק ברונשטיין
הר׳ אשר בער אברהמאוויטש
הר׳ יעקב בלאמינסעלד
הר׳ יהודע לבי ברפקיר
הר׳ ישראל קרפן
הר׳ אברהם בן לדוק
הח״מ ר׳ ישראל סגיל
ר׳ אברהם אייזיק
ר׳ אברהם בן משה חיים שו״ב
ר׳ ישראל איסר בן אייזיק
ר׳ יהודע ליב פיסמינער
ר׳ ליב חיר שכנע
ר׳ משלם נינגאלד
ר׳ אברהם דוד מנשר פאלם
ר׳ משה קאלניר
ר׳ אברהם לבי קלעזיר
ניסו הר׳ שמואל קלעזיר
ר׳ יהודע ליב קאפטינער
ר׳ אפריים מכסר סטיטשטש
ר׳ דניאל בענדיל
ר׳ שלמה זלמן בי״ר נתן לבי
הר׳ אברהם בעריגשטיין
בהאש
אדמו״ר הרה״ל שלומ״ל
בנו הרב בנש״ק ר׳ ישראל
בנו הרב ר׳ דוד
בנו החתן בנש״ק ר׳ אברהם יהושע השעל
הרב ר׳ שבתי מבהלם
ר׳ אברהם מרדכי סגל
ר׳ אברהם חיים
ר׳ יצחק אייזיק בן משה
ר׳ משה זינגער
ר׳ שלמה שפיל בארג
ר׳ יצחק אלאפקיווילצער
ר׳ דוד שו״ב
בנו ר׳ שניאור שו״ב
בנו ר׳ שלום
הר׳ שמואל שו״ב מקאוואכל
הר׳ מאיר מענלבערג
האריש
ר׳ יואל שו״ב
ר׳ אהרן יוסף
ר׳ מענדיל רומיר
ר׳ יעקב׳ שטערינבערג
ר׳ אברהם בי״ר יעקב
ר׳ שמעון בי״ר אהרן יוסף
ר׳ לוי יצחק בי״ר אהרן ליב
ר׳ ישראל מאיר בן אהרן יוסף
קאניאץ
הר׳ אלימלך שו״ב
הר׳ חיים זוסיל בי״ר יהודע ליב
בנו ר׳ יהודע ליב
ר׳ יוסקע בי״ר יהודע ליב
ר׳ אפרים פינחס כ״ץ
ר׳ יהודע ליב בי״ר אברהם לבי מאזאר
מויענעשט
הרב ר׳ גדלי׳
הרב ר׳ חיים
הר׳ דוד בי״ר ברוך
הר׳ יואל בי״ר ברוך
הר׳ דניאל בי״ר משה אהרן
הר׳ יצחק מענין סוח
הר׳ שמואל מרדכי

בנו הר׳ משה
הר׳ פינחס בי״ר אברהם
הר׳ דוד בי״ר יהודע סכסן
הר׳ משה בי״ר נתנאל
הר׳ קלמן קינדלר
הר׳ יהודע ליב בן אברהם לבי
הר׳ משה בן חיים
הר׳ מיכל זינגער
הר׳ זיידל שו״ב
ר׳ יעקב קאמיר
ר׳ חיים בי״ר אהרן סכסן
ר׳ יצחק בי״ר יעקב שו״ב
הר׳ מאיר אהרן בי״ר נתניל
הר׳ יעקב זעליג בי״ר הר׳ יהודע
ר׳ זאב וולף בי״ר אהרן
ר׳ ליב בי״ר יוסף
ר׳ שרגא ברינבערג
ר׳ זעליג בי״ר נתנאל
ר׳ חיים בי״ר שמואל
ר׳ אברהם גינזבערג
ר׳ יעקב בן יוסף
ר׳ יצחק בי״ר שמואל
הר׳ אלי׳ בי״ר חיים לדוק
הר׳ אברהם יוסף בברב
עיר סאליצא
הר׳ יצחק כהן
הר׳ שמואל כהן
הר׳ אלער עבור ביהמ״ד הגדול
הר׳ אברהם בן יעקב
הר׳ אברהם לבי נאמסמאן
הר׳ אברהם יהושע העשל בי״ר חיים יוסף
הר׳ זאב סיילפרין
הר׳ מרדכי בי״ר יעקב כ״ץ
הר׳ ישראל אברהם כהן אברהמאוויטש
הר׳ שימאר יהודע ליב רוזינמאכל
הר׳ יצחק שמואל בי״ר נעם הכהן
הר׳ מנחם מענש בי״ר אלקנה
הר׳ חיים דובער בי״ר מרדכי מהרים
הר׳ חיים משה רוזינמאסל
הר׳ זאב ב״ר מקיבע נבאי דביס״מ
הר׳ ישראל יפסער
עיר דרהוי
הנביר הר׳ יואל לבי לאלער
ס׳ הר׳ אהרן משה רמזמן
הר׳ יוסף רמדיך
הר׳ שמואל יוגים
הר׳ חיים דוד
הר׳ דוד בפקאל
הר׳ אהרן משה בפסיר
הר׳ יהושע בי״ר בנימין לבי
הר׳ רוחם פיטל בי״ר חיים מנשה
הר׳ יודל בי״ר-רפאל עבור ביה״מ הגדול
עבור הקלויז ע״י הר׳ יודל חיינים
הר׳ בנימין ליבל
הר׳ שלמה שו״ב

ואפריון נמסים לבני פרי נבדי יקירי . הלי הרבני המופלג כנגיד יקר רוח מ״ם תכונה מו״ס יונה קינדלר נ״י . וכבי הרבני המופלג הנגיד מו״ס יהושע מאהרקאס נ״י . תלמידי הרב המחבר ז״ל . אשר התעוררו ברוח נדיבה לתמוך אותנו בנפשם ומאודם להדפסת הספר . יה״ר שהרם שלם משם ר׳ . ויהי שלום בחילם שלום ורב טוב בארמנותם :